ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ

# Λ Ε Ξ Ι Κ Ο

ΤΗΣ

# ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

1100-1669

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1990

## ΣΗΜΕΡΙΝΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
(κατ' αρχαιότητα)

*Συντάκτες:*

Μαίρη Παπαμόσχου από Ιαν. 1971
Βασούλα Χαχοπούλου από Οκτ. 1979
Αναστάσιος Καραναστάσης από Ιαν. 1980
Αργυρώ Μασούτη από Οκτ. 1986
Αγγελική Πετρίδου από Οκτ. 1987
'Αρτεμη Παπαδοπούλου από Οκτ. 1988
Μαρία Καρόγλου από Οκτ. 1988
Αγορίτσα Δόγκα από Οκτ. 1988

*Εκπαιδευτικοί λειτουργοί απεσπασμένοι στο Λεξικό εργαζόμενοι ως συντάκτες:*

Κυριακή Βουτυρά από Ιαν. 1986
Ειρήνη Παπαδημητρίου από Οκτ. 1987
Βάσω Χαριζοπούλου από Οκτ. 1989

*Βοηθοί:*

Ελένη Ζέρβου από Φεβρ. 1990
Χρυσούλα Μαυρίδου από Φεβρ. 1990

## ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

Σουλτάνα Μάτη μέχρι Ιανουαρίου 1990
Απόστολος Αποστολίδης μέχρι Δεκεμβρίου 1989
Ιορδάνης Γρηγοριάδης (εκπαιδευτικός απεσπασμένος) μέχρι Ιουνίου 1989
Πέτρος Βλαχάκος μέχρι Δεκεμβρίου 1988
Αλεξάνδρα Κανελλοπούλου μέχρι Σεπτεμβρίου 1988
Βάσω Κοτσμανίδου μέχρι Αυγούστου 1988
Βασίλης Γεώργας μέχρι Ιουλίου 1988
Μαρία Μυτιληνάκη μέχρι Μαρτίου 1988

# ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ*

*Κι ήρθα να πάρω απ' το δεντρί, να κόψω απ' το λουλούδι*
*και να το πάω στην άβροχη, στη ρημασμένη χώρα,*
*που πείνασε για πράσινο και ρήμαξε για δρόσος·*
*να γίνει δάσος η ζωή και η τέχνη περιβόλι.*

Κ. Παλαμάς
(«Εκατό Φωνές»)

*Γιατί μ' αρέσει η γλώσσα σου, γιατί μ' αρέσει εμένα*
*σαν κάποια αργά ανεβάσματα σε κάποια ορθά βουνά.*
*Μέσα της πέλαγα άψαχτα. Στα δάση τα παρθένα*
*φωλιάζουν όλα τ' άπιαστα και τ' άγρια τα πουλιά.*

Κ. Παλαμάς
(«Ασκραίος»)

Παραδίδοντας το νέο τόμο του Λεξικού στη δημοσιότητα επιθυμώ πρώτα πρώτα να ευχαριστήσω το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που μου παρέχει πάντοτε την οικονομική και ηθική του ενίσχυση για την προώθηση του έργου. Ευχαριστώ επίσης θερμότατα και το Συμβούλιο του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του ίδιου πανεπιστημίου, που εξακολουθεί να μου παρέχει τους απαραίτητους χώρους για τη συνέχιση της λεξικογραφικής μου εργασίας. Εγκάρδια επίσης ευχαριστώ τους επικεφαλής των υπουργείων βιομηχανίας,

*Μετά την κυκλοφόρηση του δέκατου τόμου του Λεξικού δημοσίευσαν κρίσεις για το έργο ο Maurice Leroy (Byzantion 58 ⟨1988⟩, 528-529), ο Γ. Αλισανδράτος με τίτλο: Ο Εμμανουήλ Κριαράς και το Λεξικό του της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας (1100-1669) (Νέα Εστία, τ. 125, τεύχ. 1414, 1989, σελ. 580-587), μετάφραση ελαφρώς συμπληρωμένη του αγγλόφωνου δημοσιεύματός του, που βιβλιογραφείται στον τόμο τούτον με αριθμό 3305· Ο Yvon Tarabout (Bulletin de la Société de linguistique 81 (2), 173-175. Επίσης κρίσεις του Λεξικού δημοσίευσε και ο Erich Trapp στη μελέτη του την τιτλοφορημένη Stand und Perspektiven der mittelgriechischen Lexicographie (βλ. σελ. 20-25), που αναλυτικά βιβλιογραφείται στον αρ. 3384. Κρίνοντας το Λεξικό ο Trapp παρέχει πολλές ευπρόσδεκτες παρατηρήσεις και συμπληρώσεις, για τις οποίες του εκφράζονται οι θερμές ευχαριστίες μου. Θερμά ευχαριστώ επίσης και τους τρεις άλλους μνημονευμένους κριτές του έργου μου: Maurice Leroy, Γ. Αλισανδράτο και Y. Tarabout.

'ειας και τεχνολογίας και εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, που με
ι απόφασή τους ενίσχυσαν οικονομικώς το λεξικογραφικό μου έργο για
ρόνια 1988-1989. Επίσης ευχαριστώ και το υπουργείο πολιτισμού και επι-
ών, που και εκείνο και εφέτος, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, δεν αρ-
κε να ανταποκριθεί στην αίτησή μου για οικονομική ενίσχυση του έρ-
Για κατατοπισμό του αναγνώστη μου πληροφορώ ότι το Συμβούλιο του
ιατος Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών από τον πε-
ένο χρόνο δεν έκρινε σκόπιμο να συνεχίσει την οικονομική ενίσχυση που
ταρείχε καθ' όλα τα χρόνια από τη μεταπολίτευση του 1974 έως και πρό-
:. Πάντως για τη μακρόχρονη αυτή ενίσχυση θερμότατα το ευχαριστώ.

'Οταν ο Emile Littré τον περασμένο αιώνα προλόγιζε το γνωστό και
ρα Λεξικό του της γαλλικής γλώσσας, έγραφε (μεταφράζω): «Ποιος
άχρονος θα μπορούσε να ελπίσει πως θα ζήσει πολλά χρόνια με υγεία και
οση του μόχθου του; Κανείς δεν μπορεί να τα υποσχεθεί αυτά στον εαυτό
'Ομως ανάγκη είναι να ενεργεί σα να τα έχει υποσχεθεί και με τη δρα-
ότητα να προωθεί το αρχινισμένο έργο». Τη φράση του Littré την έχω
χωρίσει στα Προλεγόμενα του πρώτου τόμου του Λεξικού μου (σελ. ιθ')
εχόμενος την κάποιαν απαισιοδοξία του περιεχομένου της. Ευτυχώς δεν
ε ούτε στο Littré ούτε στον ταπεινόν ομότεχνό του η δυνατότητα, ούτε
ι μόχθος να προχωρήσει το αρχινισμένο έργο. 'Ετσι με την εμφάνιση
νδέκατου σήμερα τόμου του Λεξικού μου αισθάνομαι κάποιαν ικανοποίη-
Ομως επειδή βρίσκομαι ακόμη μακριά από την ολοκλήρωση του έργου,
θελα συμπληρώνοντας όσα έγραφα στο τέλος των «Προλεγομένων» του
γούμενου (δέκατου) τόμου του Λεξικού να διατυπώσω συνοπτικά την
ουθη ευχή: να βρίσκονταν μελλοντικά (μακάρι μεταξύ των τωρινών επι-
ονικών συνεργατών μου) εκείνος ή εκείνοι που ρυθμίζοντας κατάλληλα
πιστημονική τους δραστηριότητα θα έβρισκαν τον τρόπο να συνεχίσουν
ρχινισμένο έργο, που δικαιολογημένα θα ευχόταν κανείς να οδηγηθεί σε
πέρας.
Σημειώνω με την ευκαιρία ότι το σχετικό επιστημονικό υλικό (από πηγές
οηθήματα) βρίσκεται συγκεντρωμένο και κατά ένα ποσοστό επεξεργα-
ι με μια πρώτη αντιμετώπιση ώστε να μπορεί στο μέλλον κατάλληλα
μοποιημένο να δώσει τα άρθρα εκείνα που θα συμπλήρωναν το τμήμα του
ού που θα απόμενε ασυμπλήρωτο.

Σύμφωνα με την τακτική που ακολουθήσαμε και σε προηγούμενους
ις του Λεξικού (ένατο και δέκατο), ευθύς μετά την καταχώριση της βι-
ραφίας του τόμου που έχει στα χέρια του ο αναγνώστης βρήκε τη θέση του
κας εκδοτών των κειμένων που περιέλαβε η βιβλιογραφία που προηγήθηκε·



Κατά την περίοδο από τη δημοσίευση του δέκατου τόμου του Λεξικού έως σήμερα συνέχισαν τη συνεργασία τους στο Λεξικό ως συντάκτες η Μαίρη Παπαμόσχου, η Βασούλα Χαχοπούλου, ο Αναστάσιος Καραναστάσης, πανεπιστημιακός βοηθός, απεσπασμένος στο Λεξικό μου, η Αργυρώ Μασούτη και ως βοηθοί στην αρχή και αργότερα ως συντάκτες η Σουλτάνα Μάτη και η Αγγελική Πετρίδου. Ως συντάκτες του Λεξικού εργάστηκαν κατά την ίδια περίοδο και οι παλαιότερα απεσπασμένοι σ' αυτό εκπαιδευτικοί λειτουργοί και άλλοτε συνεργάτες του Λεξικού Κυριακή Βουτυρά και Ειρήνη Παπαδημητρίου.

Τη συνεργασία τους πρόσφεραν ως απεσπασμένος εκπαιδευτικός ο παλαιότερος συνεργάτης μου ο Ιορδάνης Γρηγοριάδης μέχρι Ιουνίου 1989, ο Πέτρος Βλαχάκος μέχρι Δεκεμβρίου 1988, η Αλεξάνδρα Κανελλοπούλου μέχρι Σεπτεμβρίου 1988, η Βάσω Κοτσμανίδου μέχρι Αυγούστου 1988, ο Βασίλης Γεώργας μέχρι Ιουλίου 1988 και η Μαρία Μυτιληνάκη μέχρι Μαρτίου 1988.

Κατά τη συγκρότηση του τόμου τούτου προσέλαβα ως συνεργάτες τον Απόστολο Αποστολίδη, την 'Αρτεμη Παπαδοπούλου, τη Μαρία Καρόγλου και την Αγορίτσα Δόγκα· τον πρώτο στις 3 Οκτωβρίου 1988 και τις τρεις άλλες την επομένη 4 Οκτωβρίου. Και οι τέσσερις εργάστηκαν στην αρχή ως βοηθοί και αργότερα ως συντάκτες του Λεξικού. Τον Οκτώβριο του 1989 αποσπάστηκε με απόφαση του υπουργείου παιδείας και θρησκευμάτων και εργάζεται από τότε στο Λεξικό η και άλλοτε συνεργάτρια του έργου εκπαιδευτικός Βάσω Χαριζοπούλου. Εντελώς πρόσφατα (Φεβρουάριος 1990) προσέλαβα ως βοηθούς τις πτυχιούχους της Φιλοσοφικής Σχολής Ελένη Ζέρβου και Χρυσούλα Μαυρίδου. Σε όλους αυτούς τους συνεργάτες μου οφείλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για το ζήλο και την αποδοτικότητα της εργασίας τους.

Ο Γεώργιος Χορτάτσης στην Ερωφίλη του έγραψε (Α' 11-12):

*Σαν κατατάξει η θάλασσα κι η μάχη ωσά σκολάσει,*
*του ναύτη η έγνοια σε χαρά και του στρατιώτη αλλάσσει.*

Χειμώνας 1989-90 — Ε. ΚΡΙΑΡΑΣ

·ειας και τεχνολογίας και εθνικής παιδείας και θρησκευμάτων, που με απόφασή τους ενίσχυσαν οικονομικώς το λεξικογραφικό μου έργο για ιόνια 1988-1989. Επίσης ευχαριστώ και το υπουργείο πολιτισμού και επι-ών, που και εκείνο και εφέτος, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, δεν αρ-ιε να ανταποκριθεί στην αίτησή μου για οικονομική ενίσχυση του έρ- Για κατατοπισμό του αναγνώστη μου πληροφορώ ότι το Συμβούλιο του ιατος Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών από τον πε-ένο χρόνο δεν έκρινε σκόπιμο να συνεχίσει την οικονομική ενίσχυση που ταρείχε καθ' όλα τα χρόνια από τη μεταπολίτευση του 1974 έως και πρό-.. Πάντως για τη μακρόχρονη αυτή ενίσχυση θερμότατα το ευχαριστώ.

Όταν ο Emile Littré τον περασμένο αιώνα προλόγιζε το γνωστό και ια Λεξικό του της γαλλικής γλώσσας, έγραφε (μεταφράζω): «Ποιος άχρονος θα μπορούσε να ελπίσει πως θα ζήσει πολλά χρόνια με υγεία και ιση του μόχθου του; Κανείς δεν μπορεί να τα υποσχεθεί αυτά στον εαυτό Ομως ανάγκη είναι να ενεργεί σα να τα έχει υποσχεθεί και με τη δρα-ότητα να προωθεί το αρχινισμένο έργο». Τη φράση του Littré την έχω ζωρίσει στα Προλεγόμενα του πρώτου τόμου του Λεξικού μου (σελ. ιθ') χόμενος την κάποιαν απαισιοδοξία του περιεχομένου της. Ευτυχώς δεν ε ούτε στο Littré ούτε στον ταπεινόν ομότεχνό του η δυνατότητα, ούτε μόχθος να προχωρήσει το αρχινισμένο έργο. Έτσι με την εμφάνιση ιδέκατου σήμερα τόμου του Λεξικού μου αισθάνομαι κάποιαν ικανοποίη-Ομως επειδή βρίσκομαι ακόμη μακριά από την ολοκλήρωση του έργου, ελα συμπληρώνοντας όσα έγραφα στο τέλος των «Προλεγομένων» του ιούμενου (δέκατου) τόμου του Λεξικού να διατυπώσω συνοπτικά την υθη ευχή: να βρίσκονταν μελλοντικά (μακάρι μεταξύ των τωρινών επι-ινικών συνεργατών μου) εκείνος ή εκείνοι που ρυθμίζοντας κατάλληλα πιστημονική τους δραστηριότητα θα έβρισκαν τον τρόπο να συνεχίσουν ιχινισμένο έργο, που δικαιολογημένα θα ευχόταν κανείς να οδηγηθεί σε πέρας.
Σημειώνω με την ευκαιρία ότι το σχετικό επιστημονικό υλικό (από πηγές ιηθήματα) βρίσκεται συγκεντρωμένο και κατά ένα ποσοστό επεξεργα- με μια πρώτη αντιμετώπιση ώστε να μπορεί στο μέλλον κατάλληλα λοποιημένο να δώσει τα άρθρα εκείνα που θα συμπλήρωναν το τμήμα του ού που θα απόμενε ασυμπλήρωτο.

Σύμφωνα με την τακτική που ακολουθήσαμε και σε προηγούμενους ς του Λεξικού (ένατο και δέκατο), ευθύς μετά την καταχώριση της βι-ιαφίας του τόμου που έχει στα χέρια του ο αναγνώστης βρήκε τη θέση του ας εκδοτών των κειμένων που περιέλαβε η βιβλιογραφία που προηγήθηκε·



Κατά την περίοδο από τη δημοσίευση του δέκατου τόμου του Λεξικού έως σήμερα συνέχισαν τη συνεργασία τους στο Λεξικό ως συντάκτες η Μαίρη Παπαμόσχου, η Βασούλα Χαχοπούλου, ο Αναστάσιος Καραναστάσης, πανεπιστημιακός βοηθός, απεσπασμένος στο Λεξικό μου, η Αργυρώ Μασούτη και ως βοηθοί στην αρχή και αργότερα ως συντάκτες η Σουλτάνα Μάτη και η Αγγελική Πετρίδου. Ως συντάκτες του Λεξικού εργάστηκαν κατά την ίδια περίοδο και οι παλαιότερα απεσπασμένοι σ' αυτό εκπαιδευτικοί λειτουργοί και άλλοτε συνεργάτες του Λεξικού Κυριακή Βουτυρά και Ειρήνη Παπαδημητρίου.

Τη συνεργασία τους πρόσφεραν ως απεσπασμένος εκπαιδευτικός ο παλαιότερος συνεργάτης μου ο Ιορδάνης Γρηγοριάδης μέχρι Ιουνίου 1989, ο Πέτρος Βλαχάκος μέχρι Δεκεμβρίου 1988, η Αλεξάνδρα Κανελλοπούλου μέχρι Σεπτεμβρίου 1988, η Βάσω Κοτσμανίδου μέχρι Αυγούστου 1988, ο Βασίλης Γεώργας μέχρι Ιουλίου 1988 και η Μαρία Μυτιληνάκη μέχρι Μαρτίου 1988.

Κατά τη συγκρότηση του τόμου τούτου προσέλαβα ως συνεργάτες τον Απόστολο Αποστολίδη, την Άρτεμη Παπαδοπούλου, τη Μαρία Καρόγλου και την Αγορίτσα Δόγκα· τον πρώτο στις 3 Οκτωβρίου 1988 και τις τρεις άλλες την επομένη 4 Οκτωβρίου. Και οι τέσσερις εργάστηκαν στην αρχή ως βοηθοί και αργότερα ως συντάκτες του Λεξικού. Τον Οκτώβριο του 1989 αποσπάστηκε με απόφαση του υπουργείου παιδείας και θρησκευμάτων και εργάζεται από τότε στο Λεξικό η και άλλοτε συνεργάτρια του έργου εκπαιδευτικός Βάσω Χαριζοπούλου. Εντελώς πρόσφατα (Φεβρουάριος 1990) προσέλαβα ως βοηθούς τις πτυχιούχους της Φιλοσοφικής Σχολής Ελένη Ζέρβου και Χρυσούλα Μαυρίδου. Σε όλους αυτούς τους συνεργάτες μου οφείλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για το ζήλο και την αποδοτικότητα της εργασίας τους.

Ο Γεώργιος Χορτάτσης στην Ερωφίλη του έγραψε (Α' 11-12):

*Σαν κατατάξει η θάλασσα κι η μάχη ωσά σκολάσει,*
*του ναύτη η έγνοια σε χαρά και του στρατιώτη αλλάσσει.*

Χειμώνας 1989-90 — Ε. ΚΡΙΑΡΑΣ

## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμέ-ων και πραγματειών) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του δέκατου τόμου του Λεξικού δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Στην αρίθμησή τους τα δημοσιεύματα αυτά συνε-ζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του δέκατου τόμου του Λε-κού.

### Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

#### α') επώνυμων


3202. Βαρούχας Μανόλης, Νοταριακές πράξεις, Μοναστηράκι μαρίου (1597-1613). Εκδίδουν Wim Bakker-Arnold van Gemert [Πανε-ιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο 1987].

3203. Βρυέννιος Ιωσήφ, Επιστολές (Ν. Β. Τωμαδάκης, Εκ ης βυζαντινής επιστολογραφίας Ιωσήφ μοναχού του Βρυεννίου επιστολαί λ' ιι αι προς αυτόν γ' (ΕΕΒΣ 46, 1983/86, 279-364).

3204. Γεωργηλάς Εμμανουήλ Λιμενίτης, Ιστορική ήγησις περί Βελισαρίου (Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσ-ρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο W. F. Bakker - A. F. ιn Gemert [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 60, Μορφωτικό Ίδρυμα θνικής Τραπέζης], Αθήνα 1988, σ. 120-244).

3205. Γεώργιος, ρήτωρ Αίνου και έκδικος της Μεγάλης Εκ-ησίας, Στίχοι (Κ. Νίκας, Στίχοι Γεωργίου ρήτορος Αίνου και εκδίκου της εγάλης Εκκλησίας, Ταλαρίσκος, Studia Graeca Antonio Garzya sexa-nario a discipulis oblata, Νεάπολη 1988, 415-456, κείμ. 442-448).

3206. Γόρδιος Αναστάσιος, σύγγραμμα «Περί Μωάμεθ και τά Λατείνων (sic)» (Ast. Argyriou, Anastasios Gordios (1654/5 - 1729), ιr Mahomet et contre les Latins) [Εταιρεία Στερεοελλαδιτικών Μελετών. ίμενα και μελέται, 3, Αθήνα 1983, σ. 313-404].

3207. Καρτάνος Ιωαννίκιος, Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη, νετία 1536. Επιμέλεια κειμένου, εισαγωγή, σχόλια, γλωσσάριο: Ελένη ικουλίδη-Πάνου, τόμ. Α', Εκδόσεις «Τήνος», Αθήνα 1988.

Λιμενίτης. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3204.





3208-9. Λούκαρις Κύριλλος, Διάλογος βραχύς. [Ανάλεκτα ιεροσολυμιτικής σταχυολογίας ή συλλογή ανεκδότων και σπανίων ελληνικών συγγραφών περί των κατά την Εώαν ορθοδόξων εκκλησιών και μάλιστα της των Παλαιστινών, συλλεγέντα μέν και εκδιδόμενα υπό Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, εκτυπούμενα δέ αναλώμασι του Αυτοκρατορικού Ορθοδόξου Παλαιστινού Συλλόγου, τόμος Α', Πετρούπολη 1891, 220-230].

3210. Τρώιλος Ιωάννης Ανδρέας, Ροδολίνος (Ροδολίνος, τρα-γωδία Ιωάννη Ανδρέα Τρωίλου, πρόλογος Στ. Αλεξίου, επιμέλεια Μ. Απο-σκίτη), Στιγμή, Αθήνα 1987.

3211. Χορτάτσης Γεώργιος, Ερωφίλη, τραγωδία Γεωργίου Χορτάτση, επιμέλεια Στυλιανός Αλεξίου — Μάρθα Αποσκίτη, Στιγμή, Αθή-να 1988.


#### β') ανώνυμων


3212. Η ανυφάντρα κι ο Κόντες, Παραλλαγές 1, 2, 3, 4, 5 (Δ. Λουκάτος, Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού της μητροπροδομένης κόρης (Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 182-188).

Βελισάριος. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3204.

3213. Βακτηρία αρχιερέων από τον κώδικα 1373 της Ε.Β.Ε. (Στ. Μουζάκης, Οι «καινοτομίες» του Αρμενόπουλου σε ανέκδοτο χειρό-γραφο της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Το επωνομαζόμενο (sic) «Βακτηρία των αρχιερέων». Αναδρομή στην εξέλιξη του γενικού οικοδομικού κανονισμού) (Μυριόβιβλος 10-11, 1987, 26-28).

3214. Βίος και πολιτεία του οσίου πατρός ημών Ιωάννου του ερημίτου του τη επωνυμία Ξένου (Ν. Β. Τωμαδάκης, Αγιολογικά και υμνολογικά Α'. Ο άγιος Ιωάννης ο Ξένος και Ερημίτης εν Κρήτη (10ος-11ος αιών) (ΕΒΒΣ 46, 1983/86, 1-8, 13-22).

3215. Βίος και πολιτεία και μερική θαυμάτων διήγησις του εν αγίοις πατρός ημών Κοσμά του ποιητού (Θ. Δετοράκης, Ανέκδο-τος βίος Κοσμά του Μαϊουμά, ΕΕΒΣ 41, 1974, 259-296, κείμ. 265-296).

3216. Βίος και πολιτεία του οσίου και θεοφόρου πατρός ημών κυρ Ιωάννου του εν τη Κρήτη (Ν. Β. Τωμαδάκης, Αγιολογικά και υμνολογικά Α'. Ο άγιος Ιωάννης ο Ξένος και Ερημίτης εν Κρήτη (10ος-11ος αιών) (ΕΕΒΣ 46, 1983/86, 8-22).

3217. [Διάλογος τετράγλωσσος]. Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte. Ein arabisch - persisch - griechisch - serbisches Gesprächslehrbuch vom Hofe des Sultans aus dem 15. Jahrhundert als

Quelle für die Geschichte der serbischen Sprache, herausgegeben von Werner Lehfeldt mit Beiträgen von Tilman Berger, Christoph Correll, Günther S. Henrich, Werner Lehfeldt, Böhlau Verlag, Κολωνία - Βιέννη, 1989.

3218. Διήγησις του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου (Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο W. F. Bakker - A. F. van Gemert [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη, 6. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης], Αθήνα 1988, 121-199).

3219. Διήγησις ωραιοτάτη του θαυμαστού εκείνου ανδρός του λεγομένου Βελισαρίου (Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο W. F. Bakker - A. F. van Gemert [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 6, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης], Αθήνα 1988, σ. 120-244).

3220. [Ημερολόγιο] H. Eideneier, Ein byzantinisches Kalendergedicht in der Volkssprache (Ελληνικά 31, 1979, 368-419, σ. κειμ. 382-419).

3221. Κείμενα ανέκδοτα [Margaret H. Thomson, Textes grecs inédits relatifs aux plantes. Nouvelle collection de textes et documents, publiée sous le patronage de l'Association Guillaume Budé, Παρίσι 1955].

3222. Η κόρη στο δάσος κι ο κυνηγός, παραλλαγές 1, 2, 3, 4 (Δ. Λουκάτος, Κεφαλληνιακές παραλλαγές του τραγουδιού της μητροπροδομένης κόρης (Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 179-182).

3223. Κρασοπατέρας (Krasopateras, kritische Ausgabe der Versionen des 16.-18. Jahrhunderts besorgt von Hans Eideneier, Neogr. Med. Aevi III, Κολωνία 1988).

3224. [Μικρές διηγήσεις, I]. A. Zimbone di Benedetto, Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. Gr. III B 27, f. 100r). (Stud. filol. biz., IV, 1988, 156).

3225. [Μικρές διηγήσεις, II]. A. Zimbone di Benedetto, Due novelline inedite in greco volgare (Cod. Neap. Gr. III B 27, f. 100r/v). (Stud. filol. biz. IV, 1988, 161-162).

3226. Αι χαριέστατοι και άξιαι γέλωτος απλότητες του Μπερτολδίνου (Giulio Cesare Dalla Croce, Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμέλεια Άλκης Αγγέλου) [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη]. Ερμής, Αθήνα 1988].



3227. Πανουργίαι υψηλόταται του Μπερτόλδου (Giulio Cesare Dalla Croce, Ο Μπερτόλδος και ο Μπερτολδίνος, επιμέλεια Άλκης Αγγέλου [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Ερμής, Αθήνα 1988).

3228. [Ναξιακό εκατόλογο]. (Δ. Λουκάτος, Παραλλαγή ναξιακού «εκατόλογου» από χειρόγραφο (1911) του Όθωνος Ρουσοπούλου (Λαογραφία 32 <1979-1981>, 1982, 18-26).

3229-30. Πόλεμος Τρωάδος. Μανόλης Παπαθωμόπουλος, Διορθώσεις στον «Πόλεμο της Τρωάδος». Συμβολή Β' (Δωδώνη 8, 1979, 355-415), συμβολή Γ' (Δωδώνη: Φιλολογία 15, 1986, 131-154).

3231. [Η Ριμάδα του Βελισαρίου]. (Ιστορία του Βελισαρίου, κριτική έκδοση των τεσσάρων διασκευών με εισαγωγή, σχόλια και γλωσσάριο W. F. Bakker - A. F. van Gemert, σ. 121-245). [Βυζαντινή και νεοελληνική βιβλιοθήκη 6, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1988].

3232. [Σκωπτικοί στίχοι] Θεοχ. Δετοράκης, Ένας άγνωστος ψόγος για τους Κρητικούς (Κρητολογία 12-13, 1981, 92).

3233. [Στίχοι ερωτικοί] A. Zimbone di Benedetto, Versi d'amore in calce al Cod. Vat. Gr. 2391 (Orpheus, Rivista di Umanità Classica e Cristiana, N. S. 8 (2), 1987, 415-424).

## Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν συμπληρωματικό ερευνητικό υλικό σε ποια κλίμακα. Ξεχωριστός πίνακας δημοσιευμάτων που μας έδωσαν έγγραφα χρήσιμα η σύνταξη του Λεξικού δεν καταρτίστηκε. Τα δημοσιεύματα αυτά μνημονεύτηκαν στον νακα πραγματειών (και όχι κειμένων). Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρή-ις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική ώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή. Πάντως οκειμένου για ερευνητές που δημοσιεύουν μελέτες τους σε γλώσσα που δεν είναι μητρική ος έγιναν παραπομπές από τη μία μορφή του ονόματός τους προς την άλλη.

### α') ελληνόγλωσσων

ΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Α. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3365.

Ι·ΝΤΕΝΑ·Ι·ΕΡ (= EIDENEIER) ΧΑΝΣ

3234. Μεσαιωνική ποίηση και οι απολήξεις της σε νεώτερα κυπριακά αγούδια (Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ. 3, 415-423).— Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3326.

ΛΕΞΙΟΥ ΣΤ.

3235. Παρατηρήσεις στον Ακρίτη (ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 41-57).

3236. Για την έκδοση του Ακρίτη και του Αρμούρη (Μαντατοφ. 25-26, 187, 57-62).

3237. Βιβλιοκρ. του: Ιω. Προμπονά, Ακριτικά (Ελλην. 39, 1988, 189-15).

ΛΙΣΑΝΔΡΑΤΟΣ Γ.

3238. Ο Εμμανουήλ Κριαράς και το Λεξικό του της Μεσαιωνικής Ελλη-κής Δημώδους Γραμματείας (1100-1669) (Νέα Εστία τ. 125, τεύχ. 1414, 189, 580-587). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3305.

ΝΑΞΑΓΟΡΟΥ Ν. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3307.

ΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Ι.

3239. Οι νεομάρτυρες της Θεσσαλονίκης (περ. Θεσσαλονίκη 1, 1985, 15-500).



ΑΝΑΣΤΟΣ Μ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3306.

ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ Ν. Π.

3240. Φαινόμενα συναλοιφής και χασμωδίας στην ελληνική γλώσσα (Ελλην. 29, 1976, 5-45, 217-247). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3308.

ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ Σ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3309.

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ ΣΤ.

3241. Αθλητισμός και αγωνίσματα στην Κρήτη στα χρόνια της Τουρκοκρατίας (Κρ. Εστ., περίοδ. δ', τ. 2, 1988, 255-271).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΑΝΟΣ

3242. Λογικές «ασυνέπειες» και «χάσματα» στην πλοκή της Πανώριας του Γ. Χορτάτση (Αφ. Κριαρ. 143-160).

ΒΛΑΧΑΚΗ ΡΕΝΑ

3242α. Διαθήκη της Δροσούλας χήρας Γεωργαντή Μαλαχία (1584) (Κρητολογία 14-15, 1982, 49-53, σ. κειμ. 51-53).

ΓΙΑΝΝΟΥΛΕΛΛΗΣ Γ.

3243. Αρχαίες και μεσαιωνικές ελληνικές λέξεις στα λεσβιακά ιδιώματα που δεν ακούγονται στην κοινή νεοελληνική (Λεσβιακά 12, 1989, 128-171).

ΓΚΕΜΕΡΤ, βλ. ΧΕΜΕΡΤ.

ΔΑΝΕΖΗΣ Γ.

3244. Ο Σπανέας και οι πολιτικοί στίχοι του Γεωργίου Λαπίθη (Δίπτυχα 4, 1986/7, 413-425). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3318-3322.

ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ.

3245. Ανέκδοτα δημοτικά τραγούδια Κρήτης, Ηράκλειο 1976.

3246. Ανδρέας Αμοραίος, άγνωστος πρωτοπαπάς του Χάνδακα. Ανέκδοτα ελληνικά έγγραφα (Κρ. Εστ. περίοδ. δ', 1, 1987, 119-132).

3247. Πειρατικές επιδρομές στην Κρήτη κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας (Κρ. Εστ., περίοδ. δ', τ. 2, 1988, 136-151).

[ΖΕΡΒΟΓΙΑΝΝΗΣ Ν.]

3248. Κρητικά συμβόλαια Ενετοκρατίας (της μονής Αρετίου – Μεραμπέλλου) (Αμάλθ. 12, 1981, 67-73).

ΚΑΔΑΣ Σ.

3249. Χειρόγραφο με αυτόγραφες σημειώσεις του Καισάριου Δαπόντε (Αφ. Κριαρ. 181-235).

3250. Σημειώματα χειρογράφων των μονών του Αγίου Όρους, Μονή Ξηροποτάμου (Βυζαντ. 14, 1988, 307-382).

ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ ΗΡΑΚΛΗΣ

3251. Απηχήσεις του Πλανούδη στο έργο του Θωμά Τριβιζάνου (ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 76-85).

ΚΑΡΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΑΣΟΣ

3252. Ο Κάτων στη μεταβυζαντινή γραμματεία και η περίπτωση του Παπα-Συναδινού (Αφ. Κριαρ. 161-179).

ΚΑΡΑΠΟΤΟΣΟΓΛΟΥ Κ.

3252α. Προβλήματα του κυπριακού ετυμολογικού (Δελτίο Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών 50, 1986, 37-62).

ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ Γ.

3253. Βιβλιοκρ. του: Ντία Φιλιππίδου, Η Θυσία του Αβραάμ στον υποβολέα/ργιστή (Ελλην. 38, 1987, 195-205).

3254. Βιβλιοκρ. του: Αικ. Κουμαριανού — Λ. Δρούλια — E. Layton, Το ελληνικό βιβλίο (Ελλην. 38, 1987, 205-221).

ΚΟΝΟΜΗΣ Ν. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3316.

ΚΡΙΑΡΑΣ ΕΜΜ.

3255-6. Μεσαιωνικά μελετήματα. Γραμματεία και γλώσσα, τ. Α'-Β' [Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών] Θεσσαλονίκη 1988.

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Θ.

3257. Ο Evliyâ Çelebi στην Πελοπόννησο (Πελοποννησιακά 14, 1981, 38-306).

ΛΕΟΝΤΙΟΥ ΚΩΣΤΑΣ

3258. Η επίδραση της τουρκικής γλώσσας στην ελληνική διάλεκτο της Κύπρου (Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ. 3, 315-321).

ΛΑΘΙΟΠΟΥΛΟΥ - ΤΟΡΝΑΡΙΤΟΥ Ε. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3357.



ΜΑΛΤΕΖΟΥ Χ.

3259. Η χρήση του όρκου στις βενετοβυζαντινές συνθήκες (13ος – 15ος αι.) (Βυζαντιακά Β', 1982, 77-83).

ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ. Ι.

3260. Τα κυριώτερα έγγραφα (1536-1599) για την οικοδομή και τη διακόσμηση του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων της Βενετίας («Εις μνήμην Παναγιώτου Α. Μιχελή», Έκδοσις Ελληνικής Εταιρείας αισθητικής, Αθήνα 1971, 334-355).

ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ Μ. Ι. – GEMERT v. A.

3261. Ανέκδοτα έγγραφα (1324-1435) για τον κρητικό ποιητή Λεονάρδο Ντελλαπόρτα και την οικογένειά του (Κρ. Χρ. 27, 1987, 86-176).

ΜΑΡΚΟΠΟΛΙΣ Μιχ. Ι.

3262. Ανέκδοτος επιστολή περί ηφαιστείου εκρήξεως εν Θήρᾳ (περιοδ. Εστία, Ιούλ. – Δεκ. 1891, 373-4).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ Κ.

3263. Ένα άγνωστο θεατρικό κείμενο του τέλους του 17ου αιώνα από την Πάρο (ΕΕΦΣΠΚ 3, 1985, 179-190).

ΜΕΡΑΚΛΗΣ Γ. Μ.

3264. Βιβλιοκρισία του: Στυλιανός Αλεξίου, Βασίλειος Διγενής Ακρίτης (κατά χειρόγραφο του Εσκοριάλ) και το άσμα του Αρμούρη (Λαογραφία 34, <1985/86> 1988, 275-281).

ΜΗΝΑΣ Κ.

3265. Η μορφολογία της μεγεθύνσεως στην ελληνική γλώσσα (Δωδώνη, παράρτημα αρ. 8, Ιωάννινα 1978).

3266. Βιβλιοκρ. του: Αναστάσιος Καραναστάσης, Ιστορικόν Λεξικόν των ελληνικών ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας (Γλωσσολογία 4, <1985> 1987, 163-169).

3267. Αφομοίωση του έρρινου με τους άηχους κλειστούς φθόγγους στην ελληνική γλώσσα (Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ. 3, 253-269).

ΜΗΤΣΑΚΗΣ Κ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3359.

ΜΟΥΖΑΚΗΣ ΣΤ.

3268. Οι «καινοτομίες» του Αρμενόπουλου σε ανέκδοτο χειρόγραφο της

νικής Βιβλιοθήκης. Το επωνομαζόμενο (sic) «Βακτηρία των αρχιερέων». κδρομή στην εξέλιξη του γενικού οικοδομικού κανονισμού (Μυριόβιβλος, 11, 1987, 20-28).

ΙΑΚΕΡ (=BAKKER W. F.).

3269. Η γλώσσα των συμβολαιογραφικών πράξεων του Μανόλη Βαρού- (Cretan Studies 1, 1988, 17-24).

ΛΟΠΟΤΑΜΙΤΑΚΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ

3270. Η βυζαντινή γυναικεία φορεσιά στη βενετοκρατούμενη Κρήτη ι. Εστ., περίοδ. δ', 1, 1987, 110-118).

ΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΗΣ

3271. Η ιστορία του χρήματος στην Κύπρο (1571-1960) (Πρακτ. Β' ερ. Σ. 3, 607-615).

ΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

3272. Ο Ιωάννης Κασσιμάτης και το Κρητικό Θέατρο (ΕΕΦΣΠΚ 1, 3, 86-102).

3273. Μελετήματα περί Σαχλίκη (Κρ. Χρ. 27, 1987, 7-58).

ΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3361.

ΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓ.

3274. Όψεις της ναυτιλιακής κίνησης του Χάνδακα το 17ο αιώνα (Κρ. ., περίοδ. δ', 2, 1988, 152-210).

ΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Α.

3275. Η ορολογία της λαϊκής οικοδομικής της Κύπρου (Studies presen- in memory of Porphyrios Dikaios, Λευκωσία 1979, 206-215).

ΠΑΔΟΠΟΥΛΛΟΣ Θ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3362.

ΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΘΗ ΠΗΝΕΛΟΠΗ

3276. Η ελληνική μετάφραση της Χωρογραφίας του Στέφανου Λουζι- και τα σχετικά σημειώματα του Χρύσανθου Νοταρά (Πρακτ. Β' Κυπρ. 367-382).

ΠΑΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ Μ.

3277. Διορθώσεις στον «Πόλεμο της Τρωάδος». Συμβολή γ' (Δωδώνη: λογία 15, 1986, 131-154).



ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

3278. Ανέκδοτη επιστολή του Ιώσηπου Μοισιόδακος προς τον μητροπολίτη Καρλοβικίων (Αφ. Κριαρ. 253-260).

ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΣ ΚΩΣΤΑΣ

3279. Ο Ονειροκρίτης του Χατζή Γεράσιμου 1836 (Λαογρ. 34, 1985-6 <1988>, 58-91).

ΠΑΡΛΑΜΑΣ Γ. Μ.

3280. Βιβλιοκρ. του: Ερωφίλη, Γεωργίου Χορτάτση, επιμέλεια Στ. Αλεξίου – Μ. Αποσκίτη, περιοδ. Αντί, περίοδ. β', τεύχ. 398, 24.3.1989, σελ. 53).

ΠΗΔΩΝΙΑ Κ.

3281. Πίνακας χωρίων μεσαιωνικών κειμένων που διορθώνονται στο Λεξικό Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας Ε. Κριαρά, τόμοι Δ', Ε', Ϛ', Ζ', Η' (ΕΕΦΣΠΘ 22, 1984, 461-475).

3282. Στίχοι του Φορτουνάτου γνωστοί στον Άνθιμο Διακρούση (Ελλην. 39, 1988, 168-9).

ΠΛΑΤΑΚΗΣ Ε.

3283. Σπήλιος - σπήλιοι, σπήλιο - σπηλιά, σπήλι - σπήλια (Κρητολ. 9, 1979, 84).

ΠΟΥΧΝΕΡ (= PUCHNER) ΒΑΛΤΕΡ

3284. Η «Ερωφίλη» στη δημώδη παράδοση της Κρήτης (ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 173-235).

3285. Ιησουιτικό θέατρο στο Αιγαίο του 17ου αιώνα (ΕΕΦΣΠΚ 3, 1985, 191-206).

ΣΤΕΦΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

3286. Δημώδης μετάφραση του Ακαθίστου Ύμνου (Αφ. Κριαρ. 129-142).

ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ

3287. Σύμβολον του νενικήσθαι (ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 58-60).

ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ Χ. Π.

3288. Βιβλιοκρ. του: Στυλιανού Καψωμένου, Από την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Η ελληνική γλώσσα από τα ελληνιστικά ως τα νεώτερα χρόνια. Η ελληνική γλώσσα στην Αίγυπτο (Ελλην. 38, 1987, 399-407).

ΡΤΖΑΝΟΣ ΑΧ.

3289. Νεοελληνική Σύνταξις (της κοινής δημοτικής). Δεύτερη έκδοσις γανισμός Εκδόσεως Σχολικών Βιβλίων], Α', Αθήνα 1946, Β', Αθήνα ι.

ΤΖΙΛΗΣ Χ.

3290. Μακεδονικά ετυμολογικά ΙΙ (Μακεδ. 22, 1982, 423-443). — Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3385, 3386.

ΡΠΑΝΛΗΣ Ζ.

3291. Τιμωρία παροίκου της Ρόδου στα χρόνια των ιπποτών (1491). πράξη «αντιστάσεως κατά της αρχής» (Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται» 988, 52-74).

ΥΚΝΙΔΑΣ Γ.

3292. Πιθανές ενδείξεις για τη χρονολόγηση των κωφώσεων στα βόρεια ιατα της νέας ελληνικής (Τομές 70, 1981, 32-36).

3293. Οι όροι Ελλάς, Έλλην, ελληνιστής, κ.λ.π., στις επιστολές του οσίου νίου του Αιτωλού. Σύναξις. Ευγένιος ο Αιτωλός και η εποχή του (Πρα- ά συνεδρίου, Καρπενήσιον, 12-24 Οκτωβρίου 1984), Αθήνα 1986, 286-

3294. Λεξικογραφικά και γλωσσολογικά (Νεοελλ. Αρχ. 3, 1988, 97- .

ΑΔΑΚΗΣ Ν. Β.

3295. Προσθήκη περί σφαλιστηρίων (ΕΕΒΣ 44, 1979-80, 390).

3296. Η συνέχεια των κατά μήνας κανόνων: Analecta hymnica Ιουνίου-ου - Αυγούστου (ΕΕΒΣ 44, 1979-80, 391-421).

3297. Ιερομονάχου Βενέδικτου Τζανκαρόλου, κτίτορος και ηγουμένου μονής Οδηγητρίας (Γωνιάς), υμνογράφου, κλπ., βίος και έργον (Κρητολ. 980, 5-34).

ΟΥΡΟΣ Γ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3328, 3384.

ΠΠΙΔΟΥ ΝΤ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3312.

[ [= HAM] (van der) A.B.A.M.

3298. Η ιστορία των γυναικών, των καλών και των κακών του Τζάνε ιάμου και το πρότυπό του (Ελλην. 38, 1987, 342-349).



ΧΑΤΖΗ·Ι·ΩΑΝΝΟΥ Κ. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3329.

ΧΑΤΖΗΠΟΛΑΚΗΣ Π. Α.

3299. «Ροδολίνος» και παροιμίες (Κρ. Εστ., περίοδ. δ', 2, 1988, 219-254).

ΧΕΛΔΡΑ·Ι·Χ Θ.

3300. Τα δημώδη ονόματα των φυτών προσδιοριζόμενα επιστημονικώς υπό εκδιδόμενα δέ υπό Σπ. Μηλιαράκη, καθηγητού της βοτανικής, β' έκδοσις επηυξημένη και βελτιωμένη, Αθήνα 1925.

ΧΕΜΕΡΤ (= GEMERT v. A.)

3301. Βιβλιοκρ. του: Γιάννης Μαυρομάτης, Ανέκδοτα βενετικά έγγραφα για τους Κορνάρους της Σητείας και του Χάνδακα (Ελλην. 38, 1987, 419-426).

ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ Α. – Φ.

3302. Αρχαίο ελληνικό *σῴζω* - νέο ελληνικό *σώνω*: όψεις της σημασιολογικής αλλαγής (Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 8ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα γλωσσολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (27-29 Απριλίου 1987). Τιμητική προσφορά στον John Chadwick, Εκδ. οίκος Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1987], 215-250).

ΨΑΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

3303. Πείνα στα Κύθηρα (1666-1673) (Ελλην. 38, 1987, 67-81).

## β') ξενόγλωσσων

AGOSTINI P.

3304. Una parola balcanica e la sua etimologia: *Kurva* (Balkan Studies 27, 1986, 369-375).

ALISSANDRATOS G.

3305. Emmanuel Kriaras and his Dictionary of Medieval Vernacular Greek, 1100-1669 (MGSY 3, 1987, 321-329). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3238.

ANASTOS M.

3306. Leo III's Edict against the Images in the Year 726-27 and Italo-byzantine Relations between 726 and 730 (Polych. 3, 1968, 5-41).

ΝΑXAGOROU NADIA

3307. A Comparison of Cypriot Greek Phonology with that of andard Demotic Greek (MGSY 3, 1987, 129-148).

ΝDRIOTIS N.

3308. Les langues balkaniques. Tendances parallèles et problème s structures au sujet du lexique (Zeitschr. f. Balkanol. 12, 1976, τεύχ. 5-17). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3240.

ΝΤΟΝΙΑDIS S.

3309. Présence de la langue grecque moderne dans l'Alexiade d' ne (Comnène) (Actes du XIVe Congrès International des études by-itines, Bucarest 1971 (1976), III, 683-687).

ΑΚΚΕR W. F.

3310. The Transition of Unrhymed to Rhymed: The Case of the ισαριάδα (Neogr. Med. Aevi I 25-51).

3311. The Sacrifice of Abraham: a first Approach to its Poetics ournal of Modern Greek Studies 6, 1988, 81-95). — Βλ. και βιβλιογρ. 3202, 3204, 3219, 3220, 3231, 3269.

ΚΚΕR WIM F. και PHILIPPIDES DIA M. L.

3312. The Sea in the Erotokritos (Journal of Modern Greek Studies 1988, 97-116). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3269.

ΑΤΟΝ RODERICK

3313. Modern ποιητάρηδες and Medieval Poetry in vernacular Greek ρακτ. Β' Κυπρ. Σ 3, 485-493).

OWNING ROBERT

3314. A Byzantine Scholar of the Early Fourteenth Century: ɔrgios Karbones (Gonimos. Neoplatonic and Byzantine Studies pre-ted to Leendert G. Westerink at 75. Buffalo — Νέα Υόρκη 1988, 223-).

ΑΝCΙ OLGA

3315. Deux variantes grecques de l'oeuvre Stephanites et Ichnilates ES-EE 10, 1972, 449-458).



CONOMIS N. C.

3316. Lexicographical Notes II (Ελλην. 37, 1986, 330-335).

CUPANE CAROLINA

3317. Appunti per uno studio dell'Oikonomia ecclesiastica a Bisanzio (JÖB 38, 1988, 53-73).

DANEZES G.

3318. Βιβλιοκρ. του: G. Kechagioglu, Κριτική έκδοση της Ιστορίας του Πτωχολέοντος (BZ 75, 1982, 23-28). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3244.

3319. Βιβλιοκρ. του: Μαρίνου Φαλιέρου, Ερωτικά όνειρα, κριτική έκδοση με εισαγωγή, σχόλια και λεξιλόγιο A. van Gemert (BZ 77, 1984, 48-51).

3320. Βιβλιοκρ. του: G. Spadaro, Studi di filologia cretese (BZ 77, 1984, 52-53).

3321. Das Vorbild des Spaneas: ein neuer Vorschlag und die Folgen für die Edition des Textes (Neogr. Med. Aevi I 89-100).

3322. Spaneas: Vorlage, Quellen, Versionen [Miscellanea Byzantina Monacensia, 31] Μόναχο 1987 (δακτυλογραφημένο).

DIETHART JOHANNES

3323. Materialien aus den Papyri zur byzantinischen Lexikographie (Stud. byz. Lexik. 47-69). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3384.

DREW - BEAR Th. - KODER J.

3324. Ein byzantinisches Kloster am Berg Tmolos (JÖB 38, 1988, 197-215).

EBBESEN S.

3325. Three Greek Etymologies. *άμια, κρώσι, μάσω* (Cah. Inst. M-A. [Univ. Copenhague], 8, 1972, 1-2).

EIDENEIER HANS

3326. Βιβλιοκρ. του: Evangelia Vitti, Die Erzählung über den Bau der Hagia Sophia in Konstantinopel. Kritische Edition mehrerer Versionen (S - OF 46, 1987, 552-555). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3234.

3327. Zur Herausgabe von Texten der byzantinischen Volksliteratur (Μαντατοφ. 25/26, 1987, 63-68). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3221, 3224, 3234.

TOUROS GEORGIOS

3328. Die Benediktiner von S. Maur auf der Suche nach exotischen ırtern bei Theodoros Studites (Stud. byz. Lexik. 71-148). — Βλ. και λιογρ. αρ. 3384.

MERT A. v. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3202, 3204, 3219, 3220, 3231, 3261, 1.

DJIOANNOU K.

3329. The Medieval Dialect of Gyprus (The History of the Greek ıguage in Cyprus. Proceedings of an International Symposium nsored by the Pierides Foundation, Larnaca, Cyprus, 8-13, September 6, Λευκωσία 1988, 199-214).

M v. der A.B.A.M. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3298.

LDREICH TH. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3300.

NRICH G. - S.

3330. Einige Namen aus dem «Θανατικόν της Ρόδου» (Ονόματα 11, 7, 137-152).

JBECK A.

3331. Βιβλιοκρ. του: Georgacas D. J., Ichthyological Terms for the geon and Etymology of the International Terms *Botargo, Caviar* Congeners (IF 85, 1980, 346-349).

RANDNER WOLFRAM

3332. Lexikalische Beobachtungen zum Christos Paschon (Stud. Lexik. 183-202). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3384.

NGER H.

3333. Die Herrschaft des «Buchstaben». Das Verhältnis der By- ıner zu Schrift- und Kanzleiwesen (ΔΧρ. ΑΕ, περίοδ. δ', 12, 1984 36>, 17-38).

3334. Die metrischen Siegellegenden der Byzantiner. Inhalt und ı (Anzeige der phil. - hist. Kl. der Österreich. Akademie der Wissen- ften, 125 Jg., 1988, So. 1, Βιέννη 1988, σ. ανατ. 1-16).

3335. Das lebenspendete Wasser (JÖB 38, 1988, 125-157).



JOSEPH B.

3336. The Appropriatness of *[ts]* in Certain Greek Suffixes (Ονόματα 9, 1984, 21-25).

3337. More on the Origin of the *-its-* Suffixes in Greek (Živa Antika 35, 1985, 83-85).

3338. On the Use of Iconic Elements in Etymological Investigation. Some Case Studies from Greek (Diachronica, International Journal for historical Linguistics 5 (1987), σελ. ανατ. 1-26).

KAHANE HENRY

3339. A Typology of the Prestige Language (Language 62 <3>, 1986, 495-508).

KAHANE R.

3340. Βιβλιοκρ. του: Zgusta L., Kleinasiatische Ortsnamen (BZ 79, 1986, 355-357).

KAHANE H. και R.

3341. Βιβλιοκρ. του: Papers on Language Theory and History, I: Creation and Tradition in Language by J. Peter Maher (Language 57 (4), 1981, 919-925).

3342. Linguistic Aspects of Sociopolitical Keywords (Language Problems and Language Planning, 8, 1984, 143-160).

3343. Butor «Bittern», Elusiveness of a Name (Philologica Hispaniensia in honorem Manuel Alvar, II, Lingüística, Editorial Gredos, Μαδρίτη 1985, 273-282).

3344. A Case of Glossism: Greghesco and Lingua Franca in Venetian Literature (Mélanges Skok, Ζάγκρεμπ 1985, 223-228).

3345. Venetian Relics on the Greek Island of Cephalonia. The Domain of Wind and weather (A Festschrift for Sol Saporta, Seattle 1986, 213-230).

3346. On the Meanings of Barbarus (Ελλην. 37, 1986, 129-133).

3347. The Secrets of the Grail, A propos of Francesco Zambon's Robert de Baron (Zeitschr. f. rom. Philol. 103 (1/2), 1987, 108-114).

3348. Βιβλιοκρ. του: G. Paulis, Lingua e cultura nella Sardegna bizantina (Medioevo Romanzo 12 (3), 1987, 485-493).

3349. A Cypriot Etymologicum. Comments to the Glossary of

ieorgios Loucas (Mediterranean Language Review 3, 1987, 71-104).

ΚODER J. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3324.

ΚRISTOPHSON JÜRGEN

3350. Der mittelgriechische und der serbische Prosaalexander (Fol. ιeohell. 7, 1985-6, 33-61).

LAVAGNINI RENATA

3351. I fatti di Troia. L'Iliade bizantina del cod. Paris. Suppl. Gr. 926. Introduzione, traduzione e note di Renata Lavagnini (Quaderni dell' Istituto di filologia greca della Università di Palermo, 20) Παλέρμο 1988.

LEFORT JACQUES

3352. Documents grecs dans les archives de Topkapı Sarayi. Contribution à l'histoire de Cem Sultan [Türk Tarih Kurumu Yayınları 7, lizi - Sa 76], 'Αγκυρα 1981.

LEHFELDT W.

3353. Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte. Ein arabisch - perich - griechisch - serbisches Gesprächlehrbuch vom Hofe des Sultans aus dem 15. Jahrhundert als Quelle für die Geschichte der serbischen Sprache, Böhlau Verlag, Köln - Wien, 1989].

LEMERLE P.

3354. Le Testament d'Eustathios Boilas (Avril 1059) [Cinq études ur le XIe siècle byzantin, Centre National de la recherche scientifique, Ιαρίσι 1977, 20-29, 36-7].

3355. Actes de Kutlumus, nouvelle édition remaniée et augmentée Archives de l'Athos II], Παρίσι 1988.

LEROY M.

3355α. Βιβλιοκρ. του: Εμμ. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής ημώδους γραμματείας (1100-1669), τόμος 10 (Byzantion 58, 1988, 528-9).

LUCIANI CR.

3356. L' Απόκοπος del 1519 e il suo editore (Ελλην. 38, 1987, 159-63).



MATHIOPOULOU - TORNARITOU E.

3357. Lyrik der Spätrenaissance auf Zypern (Fol. neohell. 7, 1985-6, 63-159).

MIHAESCU H.

3358. Βιβλιοκρ. του: D. J. Georgacas, A Graecoslavic Controversial Problem reexamined: the *-its-* Suffixes in Byzantine, Medieval and Modern Greek; their Origin and Ethnological Implications (BSl 44 (2), 1983, 230-232).

MITSAKIS K.

3359. Βιβλιοκρ. του: Ines Köhler, Der neubulgarische Alexanderroman (Balkan Studies 17, 1976), 410-414).

MORRONE COBALTINA

3360. Il problema della paternità della 'Αλωσις της Κωνσταντινουπόλεως (Annali Fac. Lett. e Filos. Univ. di Napoli 21 (n.s. 9), 1978-79, 199-217).

PANAYIOTOU GEORGE

3361. Addenda to the LSJ Greek - English Lexicon: Lexicographical Notes on the Vocabulary of the Oracula Sibyllina (Ελλην. 38, 1987, 46-66 και 296-317).

PAPADOPOULLOS THÉODORE

3362. Le développement des études chypriotes comme branche internationale des sciences historico-philologiques (Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ 3, 657-660).

PUCHNER W. Βλ. βιβλιογρ. αρ. 3284, 3285.

ROSENTHAL - KAMARINEA ISIDORA

3363. Besondere Charakteristika der Zyprischen Volksdichtung (Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ 3, 475-483).

SAUNIER G.

3364. L'«Apocopos» de Bergadis et la tradition populaire. Essai de definition d'une méthode comparative (Αμητός στη μνήμη του Φώτη Αποστολόπουλου, Αθήνα 1984, 295-309).

ΣCHWARTZ B. - ATHANASSAKIS A.

3365. The Greek - Jewish Songs of Υannina. A Unique Collection of ewish Religious Poetry (MGSΥ 3, 1987, 177-240).

SMITH OLE

3366. Notes on the Byzantine Achilleid: The Oxford Version (Class. et Med. 39, 1988, 259-272).

SPADARO GIUSEPPE

3367. Una accezione particolare di αδελφή nella Cronaca di Morea Siculorum Gymnasium, n.s. XL, αρ. 1-2, Facoltà di lettere e filosofia, Università di Catania, 1987).

3368. Graeca mediaevalia II. Il Digenis Akritis dell' Escorial (Επετηρίς Ιδρύματος Νεοελληνικών Σπουδών 5, 1987/1988, 135-144).

3369. Su tre luoghi controversi del Digenis Akritis Escorialense Stud. filol. biz. IV, 1988, 143-149).

3370. Graeca Mediaevalia I, 1. Florio e Plaziaflore. 2. Lamento ulla caduta di Costantinopoli. 3. Spaneas. 4. Pulologos (Filologia e orme letterarie, 5, Studi offerti a Francesco della Corte, Università legli studi di Urbino, 227-239).

SPERBER DANIEL

3371. Contributions to Byzantine Lexicography from Jewish Sources Byz. 46, 1976, 58-61).

STEINER ASTRID

3372. Byzantinisches im Wortschatz der Suda (Stud. byz. Lexik. 49-181). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3384.

TARABOUT Υ.

3373-4. Βιβλιοκρ. του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής ημώδους γραμματείας, 1100-1669 (Bull. Soc. Lingu., 81 [2], 173-175).

TONNET H.

3375. Aperçu sur l'évolution historique des particules de liaison joncteurs) en grec (Cahiers Balkaniques 12, 1988, 135-150).

3376. A propos de la publication de quatre lexiques néo-grecs de la Turcocratie (Bulletin de liaison 7, Centre d'études balcaniques, INALCO, Παρίσι 1988, 118-124).



TRAPP E.

3377. Zur Etymologie von στανιό (ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, <1973>, 43-45).

3378. Sanskrit «drākṣā», ein griechisches Lehnwort (Αθ. 83-84, 1973, 27-31).

3379. Βιβλιοκρ. του: V. Tsiouni, Παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων (BZ 69, 1976, 444-446).

3380. A Greek Lexicon of the Middle Byzantine Period (BMGS 11, 1987, 231-236).

3381. Stand und Perspektiven der mittelgriechischen Lexikographie (Stud. byz. Lexik. 11-46). Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3384.

3382. Βιβλιοκρ. του: Peter Schreiner, Theophylaktos Simokates, Geschichte και του: M. και M. Whitby, The History of Theophylact Simocatta (JÖB 38, 1988, 444-451).

3383. Βιβλιοκρ. του: J. Chrysostomides, Manuel II Paleologus, Funeral Oration on his Brother Theodore (JÖB 38, 1988, 490-1).

TRAPP E., DIETHART. J., FATOUROS G., STEINER A., HÖRANDNER W.

3384. Studien zur byzantinischen Lexikographie (Byzantina Vindobonensia, 18. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Βιέννη 1988).

TZITZILIS CHRISTOS

3385. Balkanische Etymologien (1-60). Academie Bulgare des Sciences (Linguistique Balkanique 30, 1987 [2], 99-111). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3290.

3386. Griechische Lehnwörter im Türkischen (mit besonderer Berücksichtigung der anatolischen Dialekte [Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch — historische Klasse, Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung 33], Βιέννη 1987.

UDOLPH J.

3387. Βιβλιοκρ. του: D. Georgacas, A Graeco-Slavic Controversial Problem re-examined: the -ιτσ- Suffixes in Byzantine, Medieval and Modern Greek; their Origin and Ethnological Implications 358-361.

ZIMBONE DI BENEDETTO ANNA

3388. Gli ottonari nel Libistro della redazione Escurialense (Fol. neohell. 7, 1985-6, 7-32). — Βλ. και βιβλιογρ. αρ. 3225, 3226, 3233.

## Γ' ΛΕΞΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΡΙΩΝ

*Αραβαντινός Π.*, Ηπειρωτικόν γλωσσάριον, Αθήνα 1909 (φωτομηχα-
:ή ανατύπωση 1988).

*Γλωσσάριον Λέσβιον* (Νεοελληνικά ανάλεκτα 1872, Φιλολογικός Σύλ-
γος Παρνασσός, φωτομηχανική ανατύπωση 1973).

Το Λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι Έλληνες προτού βια-
:ί η γλώσσα μας από την καθαρεύουσα, τόμοι Α'-Γ', Ιδέα - γενική επιμέ-
.α *Ν. Ι. Κυριαζίδης*, γλωσσική επεξεργασία *Ι. Ν. Καζάζης*, προγράμματα
:μπιούτερ *J. Brehier*, Ερμής, Αθήνα [1983].

Τα ελληνικά του Μακρυγιάννη με τον υπολογιστή. Τόμος Α'. Εισαγωγές -
ξιλόγια - Αντίστροφοι πίνακες λέξεων - Πίνακες συχνότητας λέξεων.
μοι Β'-Δ' Συμφραστικοί πίνακες λέξεων. Γενική επιμέλεια *Ν. Ι. Κυριαζίδη*,
ωσσική επεξεργασία *Ι. Ν. Καζάζη*, προγράμματα κομπιούτερ *J. Brehier*.
κδοση Ν. Ι. Κυριαζίδη «Ελευθερία και γλώσσα» 1989.

*Παπαθανασόπουλος Θ.*, Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς, Θουκυ-
ης, Αθήνα 1982.

*Πιτυκάκης Μ.*, Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης, τόμ. Α'-
[Πολιτιστική και Λαογραφική Εταιρεία Απάνω Μεραμπέλου], Νεάπολη
ήτης, Αθήνα.

*Χυτήρης Γερ.*, Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις.
:ίμετρο: γραμματικά στοιχεία του γλωσσικού ιδιώματος της Κέρκυρας,
ρκυρα 1987.

*Adrados Fr.*, Diccionario Griego - Español, τόμ. I-II. [Consejo
perior de investigaciones cientificas. Instituto «Antonio de Nebrija»].
ιδρίτη 1980, 1986.

*Battisti C.* και *Alessio G.*, Dizionario etimologico italiano, τόμ. I-V,
Barbèra Editore, Φλωρεντία 1975.



*Buck C. D.*, A Dictionary of selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages. The University of Chicago Press, Σικάγο - Λονδίνο 1949, ανατύπωση 1971.

*Meyer - Lübke W.*, Romanisches etymologisches Wörterbuch, Carl Winter - Universitätsverlag, Χαϊδελβέργη 1972.

*Mittellateinisches Wörterbuch* bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert, τόμ. I, Verlag C. H. Beck, Μόναχο 1967.

*Papahagi T.*, Dictionarul dialectului aromân. General şi etimologie, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Βουκουρέστι [2]1974.

## Δ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

*Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται»*, Αθήνα 1988 κε.

*Κεφαλληνιακά Χρονικά*, Αργοστόλι 1976 κε.

*Κιμωλιακά*, έκδοσις κληροδοτήματος Γεωργίου Οικονόμου, Νικ. Αφεντάκη, Αθήνα 1970 κε.

*Κρητική Εστία*, περίοδ. δ', Χανιά 1987 κε., περιοδική έκδοση της Ιστορικής, Λαογραφικής και Αρχαιολογικής Εταιρείας Κρήτης.

*Ονόματα*, ετήσια επιστημονική έκδοση της Ελληνικής Ονοματολογικής Εταιρείας, Αθήνα 1975 κε.

*Classica et Mediaevalia*, 39, 1988 [Societas Danica Indagationis Antiquitatis et Mediiaevi], Κοπεγχάγη.

*Cretan Studies*, Άμστερνταμ 1988 κε.

*Modern Greek Studies Yearbook*, Μινεσότα, 1985 κε.

*Studi di filologia bizantina IV* [Quaderni del Siculorum Gymnasium XVI], Università di Catania 1988.

## Ε' ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 4ης ετήσιας συνάντησης του τομέα γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (16-18 Μαΐου 1983). Εκδοτικός Οίκος Αφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1984.

Πρακτικά του δεύτερου Διεθνούς Κυπριολογικού Συνεδρίου (Λευκωσία, 0-25 Απριλίου 1982), τόμ. Γ', Λευκωσία 1987.

The History of the Greek Language in Cyprus. Proceedings of an ıternational Symposium sponsored by the Pierides Foundation, Larna-ı, Cyprus, 8-13 September 1986, Λευκωσία 1988.

Miscellanea Neogreca. Atti del I Convegno Nazionale di Studi neo-'eci, Palermo, 17-19 maggio 1975, Παλέρμο 1976.

## ϛ' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

*Αφιέρωμα στον Γιάνκο Α. Θωμόπουλο*. Ονόματα 12, 1988, Αθήνα.

*Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά*. Πρακτικά επιστημονικού συμπο-υ (3 Απριλίου 1987). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Κέντρο ζαντινών Ερευνών, Θεσσαλονίκη 1988.

*Μνήμη Λίνου Πολίτη*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Επι-ημονική Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής. Τιμητικός τόμος στη μνήμη Λίνου λίτη, Θεσσαλονίκη 1988.

## ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΚΔΟΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ ΕΝΔΕΚΑΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

### α) Ελλήνων



### β') ξένων

## ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Στους πίνακες που ακολουθούν συγκεντρώθηκαν βραχυγραφίες εκδόσεων κειμένων ή ημάτων και βραχυγραφίες ονομάτων μελετητών και εκδοτών, οι οποίες χρησιμοποιιν κατά τη σύνταξη των ένδεκα έως τώρα τόμων του Λεξικού. Οι αριθμοί που ακολουτις βραχυγραφίες εκδοτικών ή άλλων δημοσιευμάτων παραπέμπουν στους σχετικούς ογραφικούς πίνακες των τόμων Α', Β', Ε', Ϛ', Ζ', Η', Θ', Ι' και ΙΑ' του Λεξικού (ο Γ' Δ' δεν περιέχουν βιβλιογραφία σε ειδικούς πίνακες). Επειδή η αρίθμηση των δημοίτων αυτών είναι συνεχής και ενιαία, προκειμένου για τους τόμους που περιέχουν βιαφία, κρίθηκε σκόπιμο να δοθεί ο παρακάτω πίνακας όπου παρέχεται η αντιστοιχία και βιβλιογραφικών αριθμών.

| | | |
|---|---|---|
| Τόμ. Α' | αρ. | 1 - 1460 |
| » Β' | » | 1461 - 2040 |
| » Ε' | » | 2041 - 2504 |
| » Ϛ' | » | 2505 - 2580 |
| » Ζ' | » | 2581 - 2726 |
| » Η' | » | 2727 - 2845 |
| » Θ' | » | 2845α - 3002 |
| » Ι' | » | 3003 - 3201 |
| » ΙΑ' | » | 3202 - 3388 |

### Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

#### α') με ελληνικό τίτλο

Γεωπον.=2042
·., Εις αγ. Δέκα=2041
(Κωστούλα Δ.)=2910
Νέος Παράδ.=2063
Ιοιήμ.=155
κωπτ. Στ.=3232
μ.=359
Βοηβ.=5
Μύθ.=3
Μύθ. (Legr.)=2

Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.=4
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.=4
Ακ. Αθ., Δημ. τραγ. Α'=2504
Ακολ. Αρσεν.=2087
Ακ. Σπαν.=112
Αλεξ.=2098
'Αλ. Κύπρ.=1485
Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.=307
Αλφ.=115
Αλφ. καταν.=2091



Αλφ. (Mor.)=117
Αλφ. (Μπουμπ.)=116
Αλφ. (Μπουμπ.) Κ.=787
Αλφ. ξεν.=119
'Αλφ. (Πασχ.-Παπαδ.)=2090
Αμ. παράκλ.=120
Αναγν., Ημιάμβ.=2062
Αναγν., Στ. πολιτ.=6
Ανακάλ.=121
Ανάλ. Αθ.=122
'Ανθ. χαρ.=2092
'Αννα Κομν.='Αννα Κομνηνή (B. Leib, Παρίσι 1937-1945)
Ανυφάντρα=3212
Ανων., Ιστ. σημ.=205
Αξαγ., Κάρολ. Ε'=7
Απαρν.=123
Αποκ. Θεοτ.=126
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)=125
Απόκοπ.=57
Απόκοπ.$^2$=2582
Απόκοπ. Επίλ. Ι, βλ. προπροηγούμ.
Απολλών.=127
Απολλών. (Wagn.)=130
Αποφθ.=2188
Αποφθ. πατέρ.=354
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.=2160
Αργυρ., Βάρν. Κ=8
Αρέθ., Επιστ.=308
Αρμεν., Εξάβ.=2043
Αρμούρ.=132
Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.)=3024
Αρσ., Κόπ. διατρ.=9
'Αρχ. Μεγ. Β=118
'Αρχ. Μεγ. Ρ=116
'Ασμα Κύπρ.=135
'Ασμα Μάλτ.=134
'Ασμα πολ.=133
'Ασμα σεισμ.=136
Ασσίζ.=137
Ατταλ.=Μιχ. Ατταλειάτης (έκδ. Βόννης)
Αχέλ.=10
Αχιλλ. (Haag) L=140
Αχιλλ. L=139
Αχιλλ. Ν=139
Αχιλλ. Ο=138
Αχμέτ, Ον.=309

Βακτ. αρχιερ.=141
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)=2179
Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ)=3213
Βαρούχ. (Bakk. — v. Gem.)=3202
Βέλθ.=143
Βελλερ., Επιστ.=1461
Βεν.=1489
Βεν. κείμ.=124
Βεν. (Λάμπρ.)=164
Βεντράμ., Γυν.=11
Βεντράμ., Φιλ.=12
Βησσ., Επιστ.=13
Βίος αγ. Ηλία=2093
Βίος αγ. Κυπρ.=355
Βίος αγ. Νικ.=147
Βίος Αισώπ.=1487
Βίος Αλ.=113
Βίος Αλ.$^2$=2588
Βίος Αλ. (v. Thiel)=2737
Βίος Αρχίππ.=1519
Βίος γέρ. V=250
Βίος Δημ. Μοσχ.=148
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.=1520
Βίος Θεοδ. Συκ.=2094
Βίος Κοσμά Μαϊουμά=3215
Βίος οσ. Αθαν.=149
Βλαστού, Επιστ.=1462
Βλεμμ., Δούκ.=310
Βλεμμ., Λάσκ.=311
Βλεμμ., Ποίημ.=312
Βοσκοπ.=150
Βοσκοπ.$^2$=2582
Βουστρ.=14
Βραχ. χρον.=2226
Βυζ. Ιλιάδ.=2106
Βυζ. κάλ.=366
Βυζ. σκωπτ. τραγ.=356

Γαδ. διήγ.=151
Γαδ. διήγ. (Wagn.)=152
Γέν. Ρωμ.=242
Γερασ., 'Ετ. στ.=313
Γερμ. Λοκρ., Γράμμ.=2044
Γερμ., Ον.=314
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.=Γεωργίου Ακροπολίτου, Χρονική Συγγραφή (A. Heisenberg, Λειψία 1903)

γηλ., Βελ.=15
γηλ., Θαν.=17
γηλ., Θαν. (Wagn.)=16
γηλ. Λ (Bakk. — v. Gem.) =
ι4
γίου ρήτορος, Στίχ.=3205
γ. Μον.=323
γ. Συνεχ.=315
υ, Στ.=2045
ι, Αναγ.=18
ι, Στ.=19
ι, Στ. Β'=18
ος, Περί Μωάμ.=3206
ια κρ. διαλ.=101
ιατα Μετεώρ.=2169
ρίου, Βίος οσ. Ρωμύλ.=2046
ερη, Βοσκοπ. Αιγ.=2846
Ρώμ.=153
=105

=2589
κ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)=2617β
κ. Στουδ., Διάλ.=2076
κ. Στουδ., Φυσιολ. Τ=316
ς, Προσκυν.=2047
Λόγ.=22
Σωσ.=21
Σωσ. (1569)=3004
χινίγμ.=2095
άσμ.=351
Βυζ. άσμ.=359α
κείμ.=1488
ομιλ.=2113
Ακοτ.=2238
Αλ.=393
Ηγουμ. Μακαρίας=1465
Θεοδ. Σαρ.=385
Νίκων.=388
Νίκωνος=3023
Ντεφαίτζ.=389
Πασχαλίγ.=389
ύσ.=24
ύσ., Αφ.=2049
ύσ., Έτεροι=2049
ύσ., Πένθος=2048
ύσ., Στ.=2049
Ευθυμ.=2096

Διασωρ.=1463
Διάτ. Κυπρ.=156
Διγ.=1521
Διγ. Α=160
Διγ. 'Ανδρ.=159
Διγ. κάβ.=361
Διγ. Τρ.=157
Διγ. Esc.=160
Διγ. Gr.=161
Διγ. (Hess.) Esc.=158
Διγ. Ο=68
Διγ. (Trapp) Esc.=2097
Διγ. (Trapp) Gr., βλ. προηγούμ.
Διγ. Ζ, βλ. προπροηγούμ.
Διδ. Σολ. Ρ=162
Διήγ. Αγ. Σοφ.=163
Διηγ. Αγ. Σοφ. (Μουζ.)=3025
Διήγ. Αλ. FE=1489α
Διήγ. Αλ. G=1490
Διήγ. Αλ. V=114
Διήγ. αναιρεθ.=1491
Διήγ. Βελ.=1486α
Διήγ. Βελ. (Cant.)=145
Διήγ. Βελ. N²=3219
Διήγ. Βελ. Neap.=2100
Διήγ. Βελ. χ=3218
Διήγ. εις τους κρασοπατέρας=2102
Διήγ. εκρ. Θήρ.=165
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.=1523
Διήγ. μάρτ.=362
Διήγ. παιδ.=166
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)=2101
Διήγ. πανωφ.=167
Διήγ. πόλ. Θεοδ.=49
Διήγ. Τωβήτ=1522
Διήγ. ωραιότ.=168
Δοκειαν.=317
Δούκ.=25
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.=169
Δωρ. Μον.=26
Δωρ. Μον. (Βαλ.)=34
Δωρ. Μον. (Hopf)=27

Εβρ. γλωσσ.=357
Εβρ. ελεγ.=170
'Εγγρ. μον. Φιλοσ.=1543
'Εγγρ. Σύρου=2184



'Εγκ. αγ. Δημ.=1492
Εις Θεοτ.=281
Εκατόλ. Μ=176
'Εκθ. χρον.=171
Εκλ. Λέοντ.=363
Εκλογής χειρόγρ.=2573
'Εκφρ. ξυλοκ.=172
Ελλην. νόμ.=226
Εξήγ. πέτρ.=234
Επιθαλ. Ανδρ. Β'=174
Επιστ. Αδελφ.=1493
Επιστ. Βαγιαζ.=1524
Επιστ. Ηγουμ.=1495
Επιστ. Μουρ. Β' ΑΒ=77
Επιστ. Μωάμ.=175
Ερμον.=28
Ερμον. (Μαυρ.)=2847
Ερωτόκρ.=39
Ερωτόκρ.²=2060α
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)=2729
Ερωτοπ.=176
Ερωφ.=104
Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)=3211
Ευγέν.=56
Ευγέν., Δρόσ.=29
Ευγ. Ιωαννούλ.=306
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ.=2052
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)=2053
Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Παπατρ.)=2053α
Ευρετ. Ερωτοκρ.=Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου (Στ. Ξανθουδίδης, Ερωτόκριτος, Ηράκλειο 1915, 763-73)
Ευστ.=Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit Marchinus van der Valk, τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batavorum 1971-1979
Ευστ., 'Αλ.=320
Ευστ., Opusc.=319

Ζήν.=177
Ζήν. (Μπουμπ.)=1494
Ζήνου, Βατραχ.=2050
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.²=2051
Ζυγομ., Επιστ.=321
Ζωγγρ.=378

Ημερολ.=3220
Ηπειρ.=365

Θάν. Μ. Καντ.=2854
Θαύμα αγ. Νικολ. α'=2103
Θαύμα αγ. Νικολ. β'=2104
Θεματογραφία=2737α
Θεολ., Τζίρ.=32
Θεόφιλος Καμπανίας=2848
Θεοφ., Χρον.=322
Θησ.=178
Θησ. (Foll.)=181
Θησ. (Morgan)=182
Θησ. (Schmitt)=179
Θρ. αλ.=189
Θρ. Θεοτ.=183
Θρ. Κύπρ. Κ=185
Θρ. Κύπρ. Μ=184
Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)=2738
Θρ. Κων/π. Β=192
Θρ. Κων/π. Βαρβ.=190
Θρ. Κων/π. διάλ.=191
Θρ. Κων/π. Η=186
Θρ. Κων/π. (Mich.)=2105
Θρ. Κων/π. Πολλ.=188
Θρ. Κων/π. P. suppl.=187
Θρ. Παναγ.=1496
Θρ. πατρ.=193
Θυσ.²=196

Ιακ., Παραιν.=33
Ιατροσ.=198
Ιατροσ. κώδ.=197
Ιατροσόφ.=364
Ιατροσόφ. (Oikonomu)=2739
Ιερακοσ.=23
Ιερόθ. Αββ.=1
Ιμπ.=200
Ιμπ. (Lambr.)=1497
Ιμπ. (Legr.)=199
Ιντ. κρ. θεάτρ.=201
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)=2334
Ιστ. Βατοπ.=142
Ιστ. Βλαχ.=50
Ιστ. Ηπείρ.=38
Ιστ. μακαρ. Μάρκο=2729α
Ιστορ. Αθέσθη=2856

ορ. δεσποτών Ηπείρ.=2876
. πατρ.=203
. πολιτ.=204
κ. Κύπρ.=35
ινν. ιερ.=36
ίσαφ, Στ. Νοταρ.=2849
.=206

3αλίστας=3006
κή μάννα=207
λίμ.=208
λίμ. (Lambr.)=2107
λίμ. (Pichard)=209
λιν., Βίος Υπατ.=2054
ορείτ., Περί ματ. βίου=2055
ορείτ., Στ.=2056
οσ., Χαλκ.=324
ούδ., Προσκυν.=2057
ατηρ., Εισαγ. αστρον.=325
εν.=323
αν.=37
αβ.=173
αντην.=1464
τάν., 'Ανθ.=326
τάν., Διαθ.=2058
τάν., Π. Ν. Διαθ. Φ.=3007
τάν., Π. Ν. Διαθ.=3207
άγρ. Χαριτόπ.=384
ά ζουράρη=2216
ιλ. οικουμ. συν.=2279
ιλοιπ. Λάμπρ.=381
ιλ. πατριαρχ.=1526
ς.=106
ης=210
ταΐτ.=327
=Καινή Διαθήκη
.=328
. αγ. Δημ.=368
ενα ανέκδ. (Thomson)=3221
, Στρατ.=329
λα, Σύνοψις ιστοριών=2059
κμ.=330
. λαϊκ.=303
φ.=2360
., Διδασκ. Δ=263
., Διδασκ. Ι=263
ηνής 'Αννας Μετάφρ.=2741

Κομνηνού Προσκυν.=3008
Κόρη=3222
Κορων., Μπούας=41
Κουρσάρ.=386
Κρασοπ.=284
Κρασοπ. (Eideneier)=3223
Κρ. Βαρλ. Ιωάσ.=1151
Κρ. δημ. τραγ.=358
Κριτοπούλ., Γραμματ.=2060
Κρ. συμβόλ.=392
Κυνοσ.=23
Κυπρ. άσμ.=360
Κυπρ. ερωτ.=211
Κυπρ. νόμ.=3116
Κυπρ. χφ.=380
Κυρίλλ., Επιστ.=1511
Κύριλλ. Κων/π.=331
Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ.=2061
Κωδ.=333
Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου=2366
Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ.=3030
Κώδ., Παρεκβ.=332
Κώδ. Σισανίου (Πανταζοπ.)=2262
Κώδ. Χρονογρ.=302
Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς)=2592α

Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ.=2234
Λεηλ. Παροικ.=212
Λεξ.=213
Λεξ. Μακεδ.=214
Λέοντ., Αιν.=43
Λέοντ., Αιν. (Knös)=1888
Λέοντ., Αποκ.=2065
Λίβ. Esc.=217
Λίβ. (Lamb.) N=217
Λίβ. N=216
Λίβ. P=215
Λίβ. Sc.=217
Λίμπον.=58
Λόγ. νουθ.=367
Λόγος ωφέλιμος=2108
Λόγ. παρηγ. L=220
Λόγ. παρηγ. O=219
Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας=2849α
Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ.=2850
Λούκαρ., Διάλογ.=3208-9



Μακρεμβ., Υσμ.=30
Μαλαξός, Νομοκ.=3009
Μανασσ., Αρίστ.=47
Μανασσ., Αρίστ. (Mazal)=1466
Μανασσ., Ποίημ. ηθ.=45
Μανασσ., Χρον.=46
Μανολ., Επιστ.=1467
Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ.=3010
Μάξιμ. Καλλιουπ. Πρόλ. (Legr.)=3011
Μαρκάδ.=223
Μάρκ., Βουλκ.=48
Μαρτ. αγ. Αβερκ.=1530
Μαρτύρ. αγ. Αιμιλ.=2110
Μαρτύρ. αγ. Δημ.=368
Μαρτύρ. αγ. Επιχ.=1527
Μαρτύρ. αγ. Κυριακ.=1528
Μαρτύρ. αγ. Λαυρεντ.=1531
Μαρτύρ. αγ. Νικολ.=2109
Μαρτύρ. αγ. Παύλης=1529
Μαρτύρ. αγ. Προκοπ.=1532
Μαρτύρ. αγ. Υπατ. (Halkin)=2112
Ματθ. Μυρ., Ακ.=1468
Μαυρικ., Στρατηγ.=1512
Μαυρικ. Στρατηγ. (Denis)=2743α
Μαχ.=51
Μεσαρ. Κ., Λόγ.=1513
Μεταξά, Επιστ.=1469
Μηλ., Οδοιπ.=52
Μικρ. διηγ. (Zimbone) I=3224
Μικρ. διηγ. (Zimbone) II=3225
Μικρ. χρον. Yale=2099
Μιχ. ιερομ.=55
Μορεζίν., Διαθ.=2730
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.=1470
Μορεζίν., Λόγ.=2066
Μόσχ.=337
Μπενιζέλος=3012
Μπερτολδίνος=3226
Μπερτόλδος=3227
Μυστ.=225
Μυστ. παθητ.=218
Μ. Χρονογρ.=301

Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι=2583
Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ.=2730α
Ναξ. έγγρ.=387
Ναξ. Εκατόλ.=3228

Νειλ., Λόγ. Νικοδ.=1514
Νεκρ. βασιλ.=227
Νεκρολ.=Νεκρολόγιο Κυπριακό, J. Darrouzès, Litterature et histoire de textes byzantins XIII.=3031
Νεκταρ., Επιτομ.=2068
Νεκταρ., Ιεροκοσμ. ιστ.=3014
Νεόφ. Έγκλ.=60
Νικήτα, Βίος Φιλαρ.=3015
Νικήτ. Χων.=344
Νομοκ.=1498
Νομοκριτ.=2857
Ντελλαπ., Ερωτήμ.=2071
Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ.=2071
Ντελλαπ. [Πάθη Χριστού]=2070
Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.=2071
Ντελλαπ., Υπομν.=2070

Ξανθόπ. Νικηφ.=2072

Ο γεννηθείς νεώτερος...=2742
Οδοιπ. Σιβηρ.=1534
Ον.=371
Ον. Δανιήλ=370
Ον. Νικηφ.=338
Ον. (Παπαχαρ.)=1499
Ονόμ. πυλ. Κων/π.=1500
Ορισμ. Μαμελ.=228
Ορισμ. Σινάν=229
Ορνεοσ.=231
Ορνεοσ. αγρ.=230
Ουζούχασαν=2858
Οψαρ.=232

Παΐσ., Ιστ. Σινά=61
Παΐσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.)=479
Παλαιολ. Πελοποννν. (Λάμπρ.)=2225
Παλαμήδ., Βοηβ.=62
Παλαμήδ., Ψαλμ.=3017
Παλλαδά, Εγκ. Σινά=2073
Πανάρ.=63
Παντεχνή, Κυνηγ.=64
Πανώρ.=2084
Παρασπ., Βάρν. C=66
Παράφρ. Μανασσ.=221
Παράφρ. Μανασσ. (Tièche)=222
Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.)=344

ιθεν., Γράμμ.=1471
ρια Κων/π.=373
.= Παλαιά Διαθήκη, έκδ. Tischen-
orf.
). θαν.[2]=2114
). θαν. D.=786
). θαν. K=786
). θαν. (Knös) S=236
). θαν. N=235
). θαν. S=786
:.=237
: γέρ.=238
: διαίτης=2853
: Ιωσήφ=2859
: μεθύσου=2115
: ξεν. A=241
: ξεν. V=240
: πονηρ.=242α
: πραγματ.=242β
: πώς έκαμναν... βασιλέα=3033
: M., Περί σοφ.=2731α
:, Χρυσοπ.=2732
τ.=69
:. βοσκ.=243
:., Όσα δει=70
σιαδ., Θρ. Θεοτ.=1472
σιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου)=2733
Διαθ. 233
Διαθ. (Μέγ.)=2861
μ.=1501
Τρωάδ.=279
Τρωάδ. (Παπαθωμ.)=2077α, 2272α
3229-30
Τρωάδ. (Πολ. Λ., 1502
δ.=Πολυδεύκης (Bethe, Λειψία
00)
ολ. A=373α
ολ. B=374
υρογ., Έκθ.=335
υρογ., Έκθ. (Βόνν.)=334
υρογ., Προς Ρωμαν.=336
λ.=245
λ. Αθ.=246
λ. Z=244
λ. (Τσαβαρή)=2590
λ. (Τσαβαρή)[2]=3034
:. επισκ. Κεφαλλην.=1557

Πρέσβ. ιππ.=247
Πρόδρ.=76
Προδρ.=71
Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ.=75
Προδρ., Δεητ.=72
Προδρ., Κατομυομ.=1515
Προδρ., Ροδ.=73
Προδρ., Σεβ.=72
Προδρ., Στ. δεητ.=74
Προκόπ.=Προκόπιος (J. Haury, Λειψία 1905-1913)
Πρόλ. άγν. κωμ.=249
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.=1503
Πρόλ. κωμ.=248
Προσήλ.=2862
Προσκυν. α'=3037
Προσκυν. Αγ. Αθ. 6=3039
Προσκυν. β'=3026
Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043=3044
Προσκυν. Ιβ. 535=3042
Προσκυν. Ιβ. 845=3043
Προσκυν. Ιερουσ.=2591
Προσκυν. Κουτλ. 156=3027
Προσκυν. Κουτλ. 390=3039
Προσκυν. Λαβρ. 874=3035
Προσκυν. Μεταμ. 50=3038
Προσκυν. Μπεν. 54=3040
Προσκυν. Ολυμπ. 177=3028
Πρόστ. Ανδρ.=2728
Προφητ.=1504
Πτωχολ. α=2592
Πτωχολ. A=2592
Πτωχολ. B=2592
Πτωχολ. Z=256
Πτωχολ. (Κεχ.) P=2592
Πτωχολ. N=251
Πτωχολ. P=250
Πωρικ.=253
Πωρικ. A=254
Πωρικ. Απ.=254
Πωρικ. (Βεν.-Μαρκ.)=375
Πωρικ. P=253
Πωρικ. S=253
Πωρικ. V=252
Πωρικ. Z=254

Ριμ. Απολλων.=128, 129



Ριμ. Βελ.=144
Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. — v. Gem.)=3231
Ρίμ. θαν.=255
Ριμ. κόρ.=257
Ροδινός (Βαλ.)=2585
Ροδινός Νεόφ.=2069
Ροδολ.=1479
Ροδολ. (Αποσκ.)=3210
Ροδολ. (Μανούσ.)=93, 94
Ρωμανός=Sancti Romani Melodi Cantica, A', B' (P. Maas και C. A. Trypanis, Οξφόρδη 1963, 1969)
Ρωσσέρ.=2074

Σαγγιν., Ονομ. μελών=340
Σατιρ. ποίημ.=259
Σαχλ., Αφήγ.=78
Σαχλ. A' (Wagn.) M=79
Σαχλ. A' (Wagn.) PM=79
Σαχλ. B' (Wagn.) P=80
Σαχλ. B' (Wagn.) PM=80
Σαχλ. N=81
Σεβήρ., Διαθ.=1474
Σεβήρ., Ενθύμ.=1473
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.=1475
Σεβήρ., Σημειώμ.=2215
Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.=2734α
Σεισμολ. (Οικονόμου)=3045
Σηθ, Τροφ.=341
Σημ. Δωρ. Τζυκ.=385
Σημειώσεις ιστορ. Κύπρου=3153
Σημ. ιστορ. Κύπρ.=3152
Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ.=385
Σκλάβ.=82
Σκλέντζα, Ποιήμ.=83
Σκούφ. Φ.=1476
Σουμμ., Παστ. φίδ.=85
Σουμμ., Ρεμπελ.=84
Σουρούμης, Ιωάνν. Ξέν.=3018α
Σούτσου, Έπαινος εις το κρασί=2075
Σοφιαν., Γραμμ.=342
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi=1478
Σοφιαν., Παιδαγ.=1477
Σοφ. πρεσβ. B=250
Σπαν. A=266
Σπαν. B=266
Σπαν. (Ζώρ.) V=1505
Σπαν. (Λάμπρ.) Va=267
Σπαν. M=2116
Σπαν. (Μαυρ.) P=260
Σπαν. O=264
Σπαν. P=261
Σπαν.(Sdadaro)=Προς Δημόνικον Pseudoisocrateo e Sdaneas....=3046
Σπαν. U=265
Σπαν. V=262
Σπαν. V suppl.=264
Σπανός (Eideneier)=2513
Στ. Αδάμ=272
Στάθ.=268
Στάθ. (Θέατρο)=269
Στάθ. (Μανούσ.)=270
Στάθ. (Martini)=2117
Σταυριν.=86
Σταφ., Ιατροσ.=87
Στ. Βοεβ.=271
Στεφ. Ιχνηλ.=376
Στεφανόπ. Βιβλ. Στεφανοπ.=2852
Στίχ. ερωτ.=3233
Στιχουργ.=1536
Στιχούργ. μεταβυζ.=1507
Στίχ. ωραιότ.=1506
Στίχ. ωραιότ. (Spadaro)=3189
Συμβόλ. Αρετ.=2187
Σύμβ. πίστ.=1508
Συμεών Ευχ.=2076α
Συμ. Μάγιστρ.=Συμεών Μάγιστρος (έκδ. Βόννης)
Συναδ., Χρον.=65
Συναδ., Χρον.-Διδαχ.=3019
Συναδ., Χρον. (Καφταντζή)=2851
Συναξ. αγ. Νικολ.=2118
Σύναξ. ασωμ.=1535
Συναξ. γαδ.=274
Συναξ. γυν.=275
Συναξ. γυν. (Spadaro)=2119
Συνθήκ. Καλλ.=391
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)=390
Σύντ. βίος Ναούμ=2120
Σφρ., Χρον. μ.=88
Σωσ.=276

Ταμυρλ.=194
Τάξ. θυρ.=2863

ξ. Πόρτ.=277
ζαμπλάκ.=89
ζάνε, Κατάν.=2731
ζάνε, Κρ. πόλ.=59
ζάνε, Κρ. πόλ. (Νεvεδ.)=2583α
ζάνε, Φυλλ. ψυχ.=2067
έτζη, Αλληγ. Ιλ.=Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae curante Jo. Fr. Boissonade, Lutetiae 1851
ιαγ. Αληθ.=2089
ιαγ. Σούσ.=377
ιαπεζούντιος, Νομοκ.=3020
ιβ., Ρε=90
ιβ., Ρε(Ζώρ.)=91
ιβ., Ταγιαπ.=90
ιγώνη, Προσκυν. Αγ. 'Ορους=2077
ωικά=280
ιρίγ., Επιστ.=1480
π. Θεοτ. Κεχαρ.=3047
ιμ. Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α'=2328

ιν. Παναγ.=282

λιέρ., Ενύπν.=95
λιέρ., Ενύπν.²=2735
λιέρ., Ενύπν. (Schmitt)=99
λιέρ., Ενύπν. (v. Gem.)=2080
λιέρ., Θρ.=2079
λιέρ., Ιστ.²=2735
λιέρ., Ιστ. Α=96
λιέρ., Ιστ. Ν=2078
λιέρ., Ιστ. V=97
λιέρ., Ιστ. (v. Gem.)=2080
λιέρ., Λόγ.=95
λιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)=2510
λιέρ., Ρίμ. ΑΝ=95
λιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.)=2081
λιέρ., Ρίμ. L=98
λίδ.=195
ρεντίνος=2863α και 2985α
όρ.=283
όρ. (Hess.)=1509
ιτουν.=100
ιτουν. (Vinc.)=2736
λ. Αλ.=352

Φυσιολ.=285
Φυσιολ. Β=287
Φυσιολ. (Kaim.)=2122
Φυσιολ. (Legr.)=286
Φυσιολ. Μ=339
Φυσιολ. (Offerm.) G=2121
Φυσιολ. (Offerm.) M=2121
Φυσιολ. (Sbord.)=289
Φυσιολ. V=1409
Φυσιολ. (Zur.)=288
Φυτολ. κείμ.=379
Φωτειν., Νομ. Πρόχ.=3021

Χειλά, Χρον.=102
Χίκα, Επίγρ.=103
Χίκα, Μονωδ.=103
Χορτασμ., Ημερολ.=1481
Χούμνου, Κοσμογ.=2085
Χούμνου, Π.Δ.=109
Χούμνου, Π.Δ. (Πολ. Α.)=108
Χρησμ.=290
Χρησμ. (Βέης)=291
Χρησμ. (Λάμπρ.)=381
Χριστ. διδασκ.=2123
Χρον.=295
Χρον. Αθ.=292
Χρον. βασιλέων=2864
Χρον. Γαλαξ.=318
Χρον. Μον. Ι=383
Χρον. Μον. Κ=382
Χρον. Μον. Τ=382
Χρον. Μορ. Η=297
Χρον. Μορ. Ρ=296
Χρον. Πασχ.=372
Χρον. σουλτ.=299
Χρον. σουλτ. προσθ.=1510
Χρον. Στέφ. Μαν. Β'=2124
Χρον. Τόκκων=2125
Χρον. 1570=300
Χρονογρ. (Λαμψ.)=3048
Χρονολ. πίν. βασ.=304
Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ.=3016
Χρυσίου, Βίος Ιωάνν.=1516
Χρύσιππ.=2086
Χρυσόβ. Ανδρ. Β'=385
Χρυσόβ. του 1364=2497
Χωνιάτη, Παράφρ.=2865



Ψελλού, Δεισ.=346
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.=348
Ψελλού, Ερμην. μερών σώμ.=348
Ψελλού, Κοινολ.=347
Ψελλού, Στ. πολιτ.=345
Ψελλού, Στ. πολιτ. (Boisson.)=1517
Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π.=111
Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) =110
Ψευδο-Δωρ.=2186
Ψευδο-Δωρ., Διον. Β'=348α
Ψευδο-Κωδ., Οφφικ.=349
Ψευδο-Συμ.=350
Ψευδο-Σφρ.=1483
Ψευδο-Χρυσοστ., Λόγ.=1518

Ωροσκ.=305

## β') με ξένο τίτλο

Act. Dionys.=1566α
Act. Esph.=2437
Act. Kastam.=2694
Act. Kutl.=2438
Act. Kutl.²=3355
Act. Lavr.=2440
Act. patr.=2434
Act. Prôt.=2459
Act. Saint-Pantél.=2981
Act. Xén.=2465
Act. Xér.=2353
Alexanderroman[b]=353

Byz. Kleinchron.=2726 και 2743

Ch. pop.=154
Chron. brève=294
Chron. brève (Leon.)=294
Chron. br. (Leon).=293
Croce = 3233α (βλ. Προσθ .ΙΑ, τόμου

Divân=273

Gesprächb.=258

Hist. imp.=202

Hist. imp. (Rochow)=1525

Itinéraire=239

Kret. Urk.=392α

Leonis Probl.=2064
Lettres 1453=1562
Lucar, Sermons=2581

Metrol.=1533
Metrol.²=2855
Mevlânâ=273
Miklos.-Müller, Acta=2453

Notizb.=224

Paysan rossignol=369
Poèm. hist.=1448

Rebâb-nâmè=273
Rechenb.=131
Rechenb. (Vog.)=1486

Sprachlehre=3217

## Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Στον πίνακα αυτόν καταγράφονται οι βραχυγραφίες των ονομάτων των μελετητών και μηνεύονται τα ονόματά τους αυτά καθ' εαυτά, γιατί συχνά στα άρθρα γίνεται παραπομπή ο όνομα του μελετητή και στο (βραχυγραφημένο συνήθως) τίτλο του περιοδικού, όπου μοσιεύτηκε η μελέτη του. Επίσης καταχωρίζονται οι βραχυγραφίες των αυτοτελών ερευτικών δημοσιευμάτων (με βραχυγραφημένα τα ονόματα των μελετητών και τους τίτλους ων δημοσιευμάτων τους). Για τα εκδοτικά δημοσιεύματα ισχύει η βραχυγραφία του κειμένου με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη. Επομένως για τα δημοσιεύματα αυτά ν υπάρχει ανάγκη ιδιαίτερης βραχυγραφίας. Η ερμηνεία των εδώ βραχυγραφιών γίνει έμμεσα με την παροχή του αύξοντος αριθμού με τον οποίο βρίσκεται καταχωρισμένη η λέτη στον πίνακα βιβλιογραφίας μελετητών. Στον ίδιο αυτόν πίνακα παρέχονται και οι αχυγραφίες των συλλογών και των ανθολογιών. Και οι βραχυγραφίες αυτές ερμηνεύονται μεσα, με παροχή δηλ. του αύξοντος αριθμού με τον οποίο κατατάσσεται η συλλογή ή η θολογία στο βιβλιογραφικό πίνακα συλλογών ή ανθολογιών.

Δημοσιεύματα που εκτείνονται σε εντελώς περιορισμένο αριθμό σελίδων και καταχωζονται σε περιοδικά που ανάγονται σε κλάδους που ελάχιστα συγγενεύουν ή δε συγγενεύν καθόλου με τη μεσαιωνική ελληνική ή τη νεοελληνική φιλολογία δε βραχυγραφούνται. ενδεχόμενη στα δημοσιεύματα αυτά παραπομπή γίνεται με τη μνεία ολόκληρου του τίου του περιοδικού ή συντομογραφημένου κατά τρόπο άμεσα κατανοητό.

Προκειμένου για εκτενέστερα δημοσιεύματα καταχωρισμένα σε περιοδικά μη εντελώς γγενικά με το έργο μας, συντομογραφείται ο τίτλος τους ή και το όνομα του συγγραφέα ιν δημοσιευμάτων.

### α') ελληνόγλωσσων

εξ. Στ.=Αλεξίου Στ.
εξ. Στ., Ακριτ.=2594
εξ. Στ., Γλωσσ. Μελετ.=2744α
εξ. Στ., Κρ. Ανθολ.=1410
εξ. Στ., Κρ. Ανθολ.²=2036
ι.='Αμαντος Κ.
ι., Γλωσσ. μελετ.=421
αγνωστ.=Αναγνωστόπουλος Γ.
δρ.=Ανδριώτης Ν.
δρ., Σημασ.=441
δρ., Σημασ. εξ.=443
δρ., Φάρασ.=435
τωνιάδ.=Αντωνιάδη Σ.

Βαγιακ.=Βαγιακάκος Δ.
Βαγιακ., Βίος επών.=3052
Βαλ., Ανθολ.=1411
Βαρναλίδης, Χαριστ.=3054
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.=1584
Βλαχογ.=Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ.=Βογιατζίδης Ι.
Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ.=1589
Βραν.=Βρανούσης Λ.
Βραν. Ε., Βυζ. έγγρ. Πάτμου Α' = 2749
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.=1592
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.=1591



Γαβαλάς, Σίκιν.=1593
Γενναδ., Πτηνοτρ.=486
Γεωργακ.=Γεωργακάς Δ.
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.= 2176
Γιαννουλέλλης Γ., Πλωμάρι=2878
Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.=2749β
Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.=2561

Δειν.=Δεινάκις Στ.
Δεκαβ.=Δεκαβάλλας Α.
Δένδ.=Δένδιας Μ.
Δετοράκης, Τραγ. Κρήτ.=3245
Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ.=2182
Διαθ. 17. αι.=3098
Δραγ.=Δραγούμης Στ.

Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.=1599
Ευαγγελ.-Νοταρά, Σημ. Κωδ.=3064

Ζαγαν., Φαρμ. φυτά=525
Ζακυθ., ΒΙ=Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινή Ιστορία, 324-1071, Αθήνα 1972
Ζαχαρ.=Ζαχαριάδου Ε.
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.=1600
Ζέπ.=Ζέπος Π.
Ζώρ.=Ζώρας Γ.
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.=1414
Ζώρ., Περί την 'Αλ. Κων/π.=1417

Θαβώρ.=θαβώρης Α.
Θαβώρ., Ουσιαστ.=1606
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.=536
Θεοχ., Διαθ.=1418
Θεοχ., Τζαμπλάκ.=1544
Θωμοπούλου, Τοπων.=537

Κακουλ.-Πάνου=Κακουλίδη-Πάνου Ελένη
Κακρ.=Κακριδής Ι.
Καλιτσ.=Καλιτσουνάκης Ι.
Καλιτσ., *θωρώ*=1611
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.=1611
Καλλέρ.=Καλλέρης Ι.
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.=2610α
Κανελλόπ., Ονοματολ.=3068α
Καραγ., Βυζ. διπλ.=1613
Καραγ., Βυζ. διπλ.²=2195
Καραγιάννη, Διγενής=2527
Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης=2198
Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ.= 2759
Καρατζ.=Καρατζάς Στ.
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης=554
Καρολ.=Καρολίδης Π.
Κατσουρ.=Κατσουρός Α.
Καψ.=Καψωμένος Στ.
Κεχ.=Κεχαγιόγλου Γ.
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.=2207
Κοντοσόπ.=Κοντοσόπουλος
Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ.=1620
Κοραή, 'Ατ.=578
Κοραή, Λεξιλ. σημ.=579
Κοτσοβίλλη, Εξάρτ. πλοίων=Περί εξαρτισμού των πλοίων
Κουγ.=Κουγέας Σ.
Κουκ.=Κουκουλές Φ.
Κουκ., ΒΒΠ=633
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.=588
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.=626
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.=623
Κουκ., Παρατηρ. παπύρ.=587
Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ.=1623
Κρεκούκια, Προγν. καιρού=655
Κριαρ.=Κριαράς Ε.
Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ.=1421
Κριάρη, Κρ. άσμ.=357α
Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτόκρ.=670
Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ.=3255
Κυριακ.=Κυριακίδης Στ.
Κυριακ., Διγ. Ακρ.=710
Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά=718
Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ.=2910

Λάζαρης, Λευκαδ.=2223
Λάμπρ.=Λάμπρος Σπ.
Λαμψ.=Λαμψίδης Ο.
Λορεντζ.=Λορεντζάτος Π.
Λουκάτ.=Λουκάτος Δ.
Λουκόπ., Αιτωλ.=742
Λουκόπ., Γεωργ.=746
Λουκόπ., Νεοελλ. μυθολ.=747
Λουκόπ., Παιγνίδια=743
Λουκόπ., Ποιμ.=745

ικόπ., Πώς υφαίνουν...=744
ρεντζ.=Λωρεντζάτος Π.

λάφη, Τυπ.=2236
λούσ.=Μανούσακας Μ.
λούσ., Ανέκδ. πατρ. γράμμ.=1550
ορ., Εκλ. Α'=1424
γ.=Μέγας Γ.
ιάρδ.=Μενάρδος Σ.
ιάρδ., Γλωσσ. μελ.=1655
ιάρδ., Τοπων. μελ.=2244
λιαρ.=Μηλιαράκης Α.
λά, Ιδιώμ. Καρπάθου=3101
λάς, Μορφολ. μεγεθ.=3265
τσάκη, Αχιλλ.=780
τσάκη, Εμψυχούν ύδωρ, 1983=2924
αήλ.-Νουάρ. Γ.=Μιχαηλίδης-Νουάρος
'.
χμπιν., Υποκορ.=1665
όγκα, Γλωσσ. Ηπείρου=2617α
ουμπ.=Μπουμπουλίδης Φ.
ουμπ., Μτχ. νεοελλ.=783
ιτακ., Έλλην, Γραικός=1670

θ.=Ξανθουδίδης Στ.
θ. Μελετ.=2781
θοπ.-Κυρ. Κοσμ. Αιτωλ.=3109

ονόμ.=Οικονομίδης Δ.

γκ., Ιδίωμ. Κρ.=2257
ιτ.=Παντελίδης Χρ.
ιτ., Φωνητ. Κύπρ.=837
ταγ.=Παπαγεωργίου Π.
ταγ., Δημ. ελλην.=844
ταγεωργίου, Μνήμη Π. Δικαίου=275
ταγρηγοράκι, Ξέν. λέξ.=847
ταδ. Α.=Παπαδόπουλος Α.
ταδημ. Γ.=Παπαδημητρίου Γ.
ταδημ. Σ.=Παπαδημητρίου Σ.
ταδημ., Ψάρια=2263
ταδ. Θ.=Παπαδόπουλος Θ.
ταδ.-Κερ.=Παπαδόπουλος-Κεραμεύς
ι.
ταδόπουλος, Πρόλ. [Βαγιακ., Μα-κάται Α']=2852

Παπαμανώλη, Παραδ. κόσμημα=3116
Πασχ., Τοπων. 'Ανδρ.=1698
Πεζόπ.=Πεζόπουλος Γ.
Πετρόπ.=Πετρόπουλος Δ.
Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ.=2288
Πιλαβάκης, Πέρασμα=1704
Πολ. Λ.=Πολίτης Λ.
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.=1426
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.²=2503
Πολ. Λ., Μετά 'Αλ.=1426
Πολ. Λ., Μετά 'Αλ.²=2503
Πολ. Λ., Πρίν 'Αλ.=1426
Πολ. Λ., Πρίν 'Αλ.²=2503
Πολ. Ν.=Πολίτης Ν.
Πολ. Ν., Λαογρ. Σύμμ.=1716
Πολ. Ν., Παροιμ.=915
Πορφυρόπ., Μετάφρ. Ανεκδ. Προκοπ.=2584
Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ.=1717

Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ.=1718
Ρούσσ., Λεξιλ.=2296

Σάθ., Ελλην. Ανέκδ.=1427
Σάθ., ΜΒ=1428, 1429, 1430
Σακ., Κυπρ.=1432
Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.=2297
Σβορ.=Σβορώνος Ν.
Σεγδίτσα, Λατιν. γλωσσ. ναυτ.=1722
Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι=932
Σερεμέτης, Επ. Επετ. ΔΣΘ 5, 1984=3122
Σετάτ., Ετυμ. σημασ.=1723
Σκουβαρά, Δυσετυμολ.=935
Σκουβαρά, Ολυμπιώτ.=2301
Σπυριδ.=Σπυριδάκης Γ.
Σταυρίδου, Συνάντ. Συμ.=Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Η συνάντηση Συμεών και Νικολάου Μυστικού (Αύγουστος 913) στα πλαίσια του βυζαντινοβουλγαρικού ανταγωνισμού, Θεσσαλονίκη 1972
Στεφανίδ.=Στεφανίδης Μ.
Συμεων., Τσάκ.=2305
Σφυρ., Πηρώμ.=1737

Τζάρτζ.=Τζάρτζανος Α.
Τομπαΐδ., Ιδίωμ. Θάσ.=1743



Τουρτόγλου, Φον. και αποζημ.=2306
Τριαντ.=Τριανταφυλλίδης Μ.
Τριαντ., 'Απ.=976
Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ.=974
Τριαντ., Ξενηλ.=973
Τριαντ., Οικογ. ονόμ.=3129
Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.=2637
Τσολ.=Τσολάκης Ε.
Τσοπ.=Τσοπανάκης Α.
Τσοπ., Γλώτται=1751
Τσοπ., Δωρ. αντ.=1750
Τσοπ., Κοινή-ροδ. ιδιώμ.=1749
Τσουδερ., Ορολογ.=1756
Τσουκνίδας, Πρακτ. Συνεδρ. Ευγ. Αιτωλ.=3293
Τωμ.=Τωμαδάκης Ν.
Τωμ., Σύλλαβ.=1759

Φάβ.=Φάβης Β.
Φαρμακ., Γλωσσάρ.=2908
Φιλ.=Φιλήντας Μ.
Φιλ., Γλωσσογν.=1011
Φόρης, Πίν. επιρρ.=1771
Φουρ.=Φουρίκης Π.
Φραγκάκι, Δημ. ιατρ.=2333 [7]
Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ.=2333

Χαραλαμπάκης (Με ελλην. γλωσσ.)=3140
Χαριτων.=Χαριτωνίδης Χ.
Χαριτων., Λόγ. εις Κοραήν=2960
Χατζ.=Χατζηϊωάννου Κ.
Χατζ., Διασπ.=1777
Χατζ., Διασπ. Β'=3141
Χατζ., Διπλωματ.=1778α
Χατζηγιακ., Δημώδη Α'=2560
Χατζιδ.=Χατζιδάκις Γ.
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.=1085
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α'=2807
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β'=2643α
Χατζιδ., Γλωσσ. μελ.=1051
Χατζιδ., ΜΝΕ=1054
Χατζ., Ξέν. στοιχ.=1026
Χελδρ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών=1101
Χελδ.-Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών²=3300
Χριστίδης, σώζω-σώνω=3302

Ψάλτ.=Ψάλτης Στ.
Ψυχ.=Ψυχάρης Γ.

## β') ξενόγλωσσων

Aerts, Periphr.=1783
Ahrweiler, Byz. et mer=2344
Ahrweiler, Études=2345
Alex. M., The ritual lament=2346
Amantos, Suffixe=1114
Andr.=Andriotis
Antoniadis, Langue byz.=1788
Apostolopoulos, Καλλίμ.=2961
Atsalos, Term.=2350

Bakk.=Bakker
Bakker, Imper.=1119
Bakker, Pronomen=2351
Băn.=Bănescu
Banfi, Quattro lessici=3312α (βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου)
Bartelink, Jeux de mots=1793
Bastav, Ordo portae=277
Beaudouin, Dial. Chypr.=1121
Beschewl.=Beschewliev
Beševl.=Beševliev
Beševl., Protobulg. Inschr.=1129
Beševl., Spätlat. Inschr.=1130
Beševl., Theophan.=1798
Bibliogr. Hellén.=1450, 1451
Bischoff-Beck, Glossar=1799
Bissinger, «μέγας»=1800
Bjerkelund, «παρακαλῶ»=1801
Blanken, Dial. Cargèse=1802
Blanken, Gress d. Cargèse=1131α
Böhlig, Untersuch, Sprachg.=1132
Bompaire, Remarques=1133
Browning, Αφ. Westerink=3314
Burg., Infin.=1134
Buturas, Kap.=1135

ratz.=Caratzas St.
ratz., Orig. dial. néo-gr.=1141
ratz., Tzac.=2356
nomis, Hesych.=N. Conomis, Hesy-
chiana (Miscellanea Critica, grie-
chischer Teil., Dt. Akad. d. Wiss.,
Λειψία 1964, 27-35)
rtelazzo, Influsso=1816
utelle, Gregh.=2359

nezis, Spaneas=3322
rrouzès, Textes byzantins=3154
wk.=Dawkins R. M.
wk., Modern Gr.=1146
brunner, Nachklass. Griech.=1152
l.=Delatte A.
terich., Spor.=1158
terich, Unters. gr. Spr.=1154
lger, Beiträge=2367
ger-Karayann., B2z. Urk.=1827
lger., Lachen=1164
ger, Παρασπ.=2368
ger, Πετίτον=1166
ger, Regesten=1824
ger, Schatzk.=1163
ger, Φιλόσοφος=1825

eneier, Ghost-Words=2369
eneier, Tabuwörter=1177α

ler, Déposition Calliste 1vr=2816
., Libri greci=1840
, Lauts.=1179

rgac.=Georgacas D.
rgac., Ichthyological=2662
rgac.-McDonald., Names of Pelo-
onn.=1847
rgac., Names of Const.=1843
rgac., The -ιτσ- Suffixes=2816γ
rgiadis, Türk. Lehnw.=3160
goire, Caballus=1194
lou, Act. S. Maria=1854

jioannou, Beginning of Cypr. Di-
.=1212
n, Latein. Spr.=1213

Hammerich, Misunderst.=1214
Hanna, Textkrit. Bem.=1215
Hartmann, Wiedergabe türk. Nam.=1216
Hatzid.=Hatzidakis G.
Hatzid., άγγελος=1221
Hatzid., Einleit.=1218
Heisenb.=Heinsenberg A.
Heldr.-Μηλιαρ.=1101
Hendrickx B., Θεσμοί=2342
Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο=2644
Hess.=Hesseling D.-C.
Hess., Dante nella lett. neoell.=1231
Hess., Mots mar.=1226
Hohlwein, Terms techn.=1234
Hunger, Anzeiger phil.-hist. Klasse Österreich, Akademie=3334
Hurmuz., Documente=E. Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Românilor, Βουκουρέστι

Impellizeri, Dig. Akr.=1236
Irmsch., Μαύρη Θάλ.=1867
Irmsch., Τριβ., Ποιήμ.=1442

Kahane, Αφιέρ. Man Alvar, II=3343
Kahane-Bremner, Gloss. portol.=2975
Kahane, Christian etym.=1875
Kahane, Elem. ital.=1872
Kahane, Graeca et Romanica A'=2673
Kahane, Graeco-rom. etym.=1879
Kahane, Graeco-rom., etym. III=2419
Kahane H. και R. Fetschr. Hubschmid=Festschrift für Johannes Hubschmid=2973β
Kahane, Italian Loan-Words=1246
Kahane, Ital. Marinewört.=1873
Kahane-Pietrangeli, Egypt. pap.=1880
Kahane, Rom.-etym.=1877
Kahane, Sclavus=1251
Kahane, Sprache=2568
Kahane-Tietze, Lingua Franca=1253
Kalits., Erkl. Eust.=1256
Kalits., Gramm.=1257
Kalits., Lesenotiz.=1255
Kaps.=Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kaps., Verunters.=1258



Kretschmer, Lesb. Dial.=1267
Kriar.=Kriaras E.
Kriar., Diglossie=1275
Krumb.=Krumbacher K.
Krumb., Handschr. d. Dig.=1281
Krumb., Sprichw.=1279
Kyriak.=Kyriakidis St.

Lambr., Coll.=1287
Langkavel, Bot. sp. Gr.=1288
Laurent, Regestes=2434
Lavagnini R., Fatti=3351
Lefort, Documents=3352
Legr.=Legrand E.
Legr., BGV=1449
Legr., BH=1450, 1451
Lemerle, Premier human.=2439
Lemerle, Saint Athanase=1900
Lietz., Gr. Pap.=1292
Lindenburg, Turkse woorden=1904
Linnér, Hist. Pallad.=1293
Ljungvik, Adverbia=1905
Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr.=1294.
Lorentz., Miscell. gr.=1906
Lurier, Chron. Mor.=1297

Maidhof, Rückwanderer=1299
Mand., Stud. gr. lang.=2444
Manouss.=Manoussacas
Martini, Stathis=2445
Marzullo, Hesych.=1908
Meinersmann, Latein. Wört.=1912
Mentzou, «ξένος»=1914
Merc. S.-G.=Mercati S.-G.
Merc. S.-G., Coll. Byz.=2448
Merc. S.-G., Suida-Suda=1915
Meyer, NS=1307
Meyer, Rom. im Kypr.=1916, 2687
Migne, P. G.=Migne, Patrologia Graeca
Mihăescu, Infl. 1rec.=1919
Mihăescu, Termes=1920
Mihevč-Gabrovec., Contrib. sémasiol.=1922
Mihevč-Gabrovec, Syntaxe-Moschos=1923

Miklosich, Slav. Elem.=1924
Miklosich, Türk. Elem.=1311
Mirambel, Evolut. verbe=1926
Mitsakis, Romanos=1318
Mohrmann., Innov. sémant.=1929
Mor.=Moravcsik G.
Mor., Byzantinot.=1319
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.=1453
Mor., «Hund»=1931
Moritz, Zunamen II=2455
Morrone, Annali Fac. lett. e filos. Univ. di Napoli 21 (n.s. 9) 1978/79=3360
Murnu, Rum. Lehnw.=1322

Nourney, Lat. Ital.=1324

Oikonomidès, Act. Dionys.=1566α
Oikonomidès, Act. Kastam.=2694
Ostrog., Féod. byz.=2457
Ostrog., Problèmes=2458

Panzer, Futurum=1936
Papademetriou, Σχέδη μυός=1938-9
Papadim.=Papadimitriu S.
Papadopoullos, Monum. litt. popul.=2697
Pecoraro, Studi Let. Cret.=3177
Pern.=Pernot H.
Pern., D'Homère=1330
Pern., Ét. linguist.=1334
Pern., Ét. littér. gr.=1329
Pern., Recherch. Evang.=1333
Pertusi A., Akritai=2463
Pezop., Adnot. med. gr.=1337
Piccitto, Formule greche=1947
Pol. L., Digenis=1948, 2703
Pol. N., Mond=1340
Psalt., Gramm.=1346
Psich.=Psichari J.
Psich., Essais=1347
Psich., Et. de philol.=1950
Psich., Qu. tr.=1350

Raderm., Neutest. Gramm.=1352
Rödel, Chalkok.-Kritob.=1353
Rotolo, Libistro=1354

## Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

Στον πίνακα αυτόν ερμηνεύονται οι βραχυγραφίες των τίτλων περιοδικών, τιμητικών τόμων και πρακτικών ακαδημιών. Για βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με περιοδικά και τιμητικούς τόμους παραπέμπεται ο αναγνώστης στους οικείους βιβλιογραφικούς πίνακες. Οι βραχυγραφίες περιοδικών, συλλογών, ανθολογιών, κλπ., που ισχύουν για τα άρθρα, χρησιμοποιούνται και στους βιβλιογραφικούς πίνακες των κειμένων και των μελετητών.

### α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ=Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών
Αθ.=Αθηνά
ΑΘΛΓΘ=Αρχείον του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού
Αμάλθ.=Αμάλθεια, τριμηνιαίον ιστορικόν λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής-λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου (Άγ. Νικόλαος Κρήτης)
Αντιχάρ. Ανδρ.=Αντιχάρισμα στον καθηγητή Ν. Π. Ανδριώτη
ΑΠ=Αρχείον Πόντου
Αφ. Αμ.=Αφιέρωμα εις Κ. Ι. Άμαντον
Αφ. Καρατζά=Αντίχαρη, Αφιέρωμα στον καθηγητή Σταμάτη Καρατζά
Αφ. Κριαρ.=Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά
Αφ. Λ. Πολ.=Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη
Αφ. Στρατ.=Αφιέρωμα στον Ανδρέα Ν. Στράτο
Αφ. Τριαντ.=Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη
Αφ. Χατζιδ.=Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν

Βυζαντ.=Βυζαντινά
Βυζ. Μελ.=Επετηρίς «Βυζαντιναί Μελέται»

Γρηγ. Παλ.=Γρηγόριος Παλαμάς

ΔΑΕ Κερκ.=Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας
Δελτ. Ιον. Ακαδ.=Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας
ΔΙΕΕΕ=Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος
ΔΧρ.ΑΕ=Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας
Δωδεκαν.=Δωδεκανησιακά
Δωδεκαν. Αρχ.=Δωδεκανησιακόν Αρχείον
Δωδεκαν. Χρον.=Δωδεκανησιακά Χρονικά
Δωδώνη=Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων

ΕΑΙΕΔ=Επετηρίς Αρχείου Ιστορίας Ελληνικού Δικαίου
ΕΓΔΣΠΘ=Επετηρίς Γεωπον. και Δασολ. Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΒΣ=Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών
ΕΕΗλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Ηλειακών Μελετών
ΕΕΚΣ=Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών

κλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών
=Επιστημονική Επετηρίς. Εθνικόν ...επιστήμιον
ΟΕΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς ...λής Νομικών και Οικονομικών ...στημών Πανεπιστημίου Θεσσαλο...ης
...ρεοαλλ.Μ=Επιστημονική Επετηρίς ...ρεοελλαδικών Μελετών
ΠΑ=Επιστημονική Επετηρίς Φι...φικής Σχολής Πανεπιστημίου Α...ών
ΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Φι...φικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσ...ονίκης
ΠΚ=Αριάδνη, Επιστημονική Επε...δα Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/...ου Κρήτης
...πεντ. Κόντου=Εικοσιπενταετηρίς ...καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κό...
ΕΔ=Επετηρίς του Κέντρου ερεύνης ...ιστορίας του ελληνικού δικαίου
=Επετηρίς του Λαογραφικού Αρ...ου
.=Ελληνικά
. Δημ.=Ελληνική Δημιουργία
=Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου
...ετ.Δ.Σ.Θ.=Επιστημονική Επετη... Δικηγορικού Συλλόγου Θεσσα...κης
Κύπρ.=Επετηρίς (Κεντρον Επι...ιονικών Ερευνών), Λευκωσία
Παρνασσ.=Επετηρίς Παρνασσού
...ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.=Επιθεώ...ς ελληνοϊταλικής πνευματικής επι...ωνίας
=Ο Ερανιστής

=Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος
. Χρον.=Ηπειρωτικά Χρονικά

...ρ.=Θησαυρίσματα
=Θρακικά

Μελέτ. άρθρ.=Ι. Θ. Κακριδή, Μελέτες και άρθρα
Κεφαλλ. Χρον.=Κεφαλληνιακά Χρονικά
Κιμωλ.=Κιμωλιακά
Κρ. Εστ.=Κρητική Εστία
Κρητολ.=Κρητολογία
Κρ. Λαός=Κρητικός Λαός
Κρ. Μελ.=Κρητικαί Μελέται
Κρ. Πρωτοχρ.=Κρητική Πρωτοχρονιά
Κρ. Χρ.=Κρητικά Χρονικά
Κυπρ. Γρ.=Κυπριακά Γράμματα
Κυπρ. Σπ.=Κυπριακαί Σπουδαί
Κυπρ. Χρ.=Κυπριακά Χρονικά

ΛΑ=Λεξικογραφικόν Αρχείον
Λαογρ.=Λαογραφία
ΛΔ=Λεξικογραφικόν Δελτίον

Μακεδ.=Μακεδονικά
Μαντατοφ.=Μαντατοφόρος
ΜΒ=Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη
Μελ. ελλην. γλώσσ. Δ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα, Πρακτικά.
Μελ.ελλην.γλώσσ. Ϛ'=Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά.
Μελ. και υπομν. Κύπρ. (συλλογή)=Μελέται και υπομνήματα
Μεσ. Ν. Ελλ. (περιοδ.)=Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά
Μνήμ.Αμ.=Εις μνήμην Κ. Αμάντου
Μνημ. Αντωνιάδη=Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη
Μνήμ.Λάμπρ.=Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου
Μνήμ. Ζώρα=Τιμητικός τόμος εις μνήμην Γεωργίου Θ. Ζώρα.

ΝΕ=Νέος Ελληνομνήμων
Νεοελλ. Αρχ.=Νεοελληνικόν Αρχείον
Ν. Εστ.=Νέα Εστία

Ξένιον Ζέπου=Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos

Ορθόδ. Παρ.=Ορθόδοξος Παρουσία

Παναθήν.=Παναθήναια
Παρνασσ.=Παρνασσός
Πελοπον.=Πελοποννησιακά



Πεπρ. Α' ΔΚρΣ=Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Β' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Δ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Θ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης
Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα ΙΒ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ=Actes du XIV[e] Congrès International des études byzantines, Bucarest, 6-12 Septembre 1971, III, 1976
Πνευματ. Κύπρ.=Πνευματική Κύπρος
Ποντ. Φύλλ.=Ποντιακά Φύλλα
Πραγμ. Ακ. Αθ.=Πραγματείαι Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Ακ. Αθ.=Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Α' Κυπρολογικού Συνεδρίου Γ' β'
Πρακτ. Α' Παν. Σ=Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Α' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. χώρου=Πρακτικά Α' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλ. χώρου.
Πρακτ. Β' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Β' Κυπριολογικού Συνεδρίου Β'
Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. βορειοελλ. Χώρου=Πρακτικά Β' Συμποσίου Γλωσσολογίας του βορειοελλαδικού χώρου.
Πρακτ. Γ' Παν. Σ=Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Συμποσ. Ιδρ. Πιερίδη 1986=Πρακτικά Συμποσίου Ιδρύματος Πιερίδη 1986
Προσφ. Κυριακ.=Προσφορά εις Στίλπωνα Κυριακίδην

Σύμμ.=Σύμμεικτα Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ΕΙΕ

Τεσσαρακ. Κόντου=Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου

Φίλτρα. Τιμητ. Καψ.=Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου

Χαριστ. Ορλάνδ.=Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον
Χιακ. Χρον.=Χιακά Χρονικά
Χρ. Κρ.=Χριστιανική Κρήτη
Χρον. Πόντ.=Χρονικά του Πόντου

## β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG=Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France
Act. VIII[e] Congr. Intern. Néo-hell. franc.=Actes du VIIIème Congrès International des néo-hellénistes des universités francophones. Contribution de Chypre à la civilisation néo-hellénique
Act. XI[v] Congr. onomast.=Actes du XI[v] Congrès International des sciences onomastiques
AIPhHOS=Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves

BCH=Bulletin de correspondance hellénique
Berichte z. XI. Intern. Byz.-Kongr.=Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten - Kongress, Μόναχο 1958
BF=Byzantinische Forschungen
B-NJ=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher
BSl=Büzantinoslavica
Bull. Soc. Lingu.=Bulletin de la Société

: linguistique de Paris
.=Byzantion
ıntinobulg.=Byzantinobulgarica
-Met.=Byzantina-Metabyzantina
=Byzantinische Zeitschrift

. Inst. M-A. (Univ. Copenhague)=
niversité de Copenhague, Cahiers
: l'Institut du moyen-age grec et
tin, Κοπεγχάγη 1969-71 κε.
s. et Med.=Classica et Mediaevalia
). Haml.=Corpus Hamleticum

D=Dumbarton Oaks Papers

ɛt. Philol. Közl.=Egyetemes Phi-
logiai Közlöny
=Echos d'Orient

schr. Kretschmer=Festschrift für
ıiversitäts-Professor Hofrat Dr.
ıul Kretschmer
neohell.=Folia neohellenica

Indogermanische Forschungen
Anzg.=Anzeiger für Indogermani-
he Sprach - und Altertumskunde.
ıiblatt zu den Indogermanischen
ɪrschungen
lass.St.=Illinois Classical Studies
. Orient. Nap.=Istituto Orientale
Napoli

=Jahrbuch der Österreichischen
ʼzantinistik
G=Jahrbuch der Österreichischen
ʼzantinischen Gesellschaft

Diehl=Mélanges Charles Diehl
Dujcev=Byzance et les Slaves.
ɪudes de civilisation. Association
s amis des études archéologiques
Ed.Delebècque=Mélanges Edouard
ɘlebècque
Kern.=Mélanges Kern
Merlier=Mélanges offerts à Oc-
ve et Melpo Merlier

MGSY=Modern Greek Studies Year-book
Misc. G. Merc.=Miscellanea Giovanni Mercati
Misc. Neogr.=Miscellanea Neogreca. Atti del 1. Convegno Nazionale di studi neogreci
Misc. Rossi=Bizantino-Sicula II, Miscellanea... in memoria di Giuseppe Rossi Taibbi
Miteil. Sem. Or. Spr.=Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen.

Neogr. Med. Aevi I=Neograeca Medii Aevi. Akten zum Symposion Köln, 1986

OCP.=Orientalia Christiana Periodica

Philol. Suppl.=Philologus, Supplementband
Philol. Woch.=Philologische Wochenschrift
PNL=Probleme der neugriechischen Literatur
Polych.=Polychordia, Festschrift Fr. Dölger (Byz. Forschungen 1-3, 1966-68)
Polychron.Dölger=Polychronion, Festschrift Fr. Dölger

REB=Revue des études byzantines
REG=Revue des études grecques
RES-EE=Revue des études sud-est européennes
Rev. Intern. d'Onom.=Revue Internationale d'Onomastique
Rhein. Museum f. Philol.=Rheinisches Museum für Philologie
Rom. Philol.=Romance Philology
RSBN=Rivista di studi bizantini e neoellenici
RSBS=Rivista di Studi bizantini e slavi
RSBS 3 [Misc. Perusi, III]=Rivista di studi bizantini e slavi, III-1983



Miscellanea Agostino Pertusi, Tomo III, Bologna 1984

SB=Studi bizantini
SBN=Studi bizantini e neoellenici
Sic. Gymn.=Siculorum Gymnasium
SIFC=Studi italiani di filologia classica
Sill. biz.=Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati
S-OF=Süd-Ost Forschungen
Star. Živ.=Starina živaja
St. Byz. Neohell. Neerl.=Studia byzantina et neohellenica neeriandica
St. ist. gr.-rom.=Studii istorice greco-romane
Stud. filol. biz.=Studi filologia bizantina
Stud. byz.Lexik.=3384

TAPA=Transactions of the American Philological Association
Trav. et Mém.= Travaux et Mémoires

Viz. Vrem.=Vizantiiskij Vremennik

Zeitschr. f. Balkanol.=Zeitschrift für Balkanologie
Zeitschr. f. rom. Philol.=Zeitschrift für romanische Philologie
Zeitschr. f. vergleich. Sprachforsch.=Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung

## Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ

### α') ελληνόγλωσσων

., Λεξ.=Ν. Π. Ανδριώτη, Ετυμο-
γικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής

βαντ., Ηπειρωτ. γλωσσάρ.=Αραβα-
νού Π., Ηπειρωτικόν γλωσσάριον

τού, Συνών.=Π. Βλαστού, Συνώνυμα
ι συγγενικά, Αθήνα 1931
.=Γερασίμου Βλάχου, Θησαυρός της
ευκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος

:δ., Λεξ.=Π. Γ. Γενναδίου, Λεξι-
ι φυτολογικόν
σάρ. Λέσβ.=Γλωσσάριον Λέσβιον

ίτσης, Λεξ.=Κ. Δαγκίτσης, Ετυ-
ιογικό Λεξικό της νεοελληνικής
τράκ.= Δ. Δημητράκου, Μέγα Λε-
όν όλης της ελληνικής γλώσσης

Λεξ. Ζακ.=Λ. Χ. Ζώη, Λεξικόν
ολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου
.=Ioannis Zonarae Lexicon, edi-
I. A. H. Tittmann, τόμ. 1-2, Λει-
1808, ανατ. 'Αμστερνταμ 1967

.=Hesychii Alexandrini Lexicon
δ. K. Latte)

ι. και ηθ. εγκυκλοπ.=Θρησκευτική
ηθική εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1-12,
ήνα 1962-8

ιcαδημία Αθηνών. Λεξικόν της
ηνικής γλώσσης. Α': Ιστορικόν Λε-
ιν της νέας ελληνικής

Κουμαν., Συναγ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων

Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή νέων λέξεων
Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.=Το λεξιλόγιο του Μακρυγιάννη ή πώς μιλούσαν οι Έλληνες
Κωστ. Λεξ. τσακων.=Θ. Π. Κωστάκη, Λεξικό της τσακωνικής διαλέκτου

Λουκά, Γλωσσάρ.=Γ. Λουκάς, Γλωσσάριον

Παπαδ. Α., Λεξ.=Α. Α. Παπαδοπούλου, Ιστορικόν Λεξικόν της ποντιακής διαλέκτου
Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ.=Παπαθανασόπουλος Θ., Γλωσσάρι ρουμελιώτικης ντοπιολαλιάς
Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.=Παπαχριστοδούλου Χρ., Λεξικό των ροδίτικων ιδιωμάτων
Πάπ.—Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.=Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης
Πασπ., Γλωσσ.=Α. Γ. Πασπάτη, Το χιακόν γλωσσάριον
Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.=Μ. Πιτυκάκης, Το γλωσσικό ιδίωμα της Ανατολικής Κρήτης
Πρωΐας Λεξ.=Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, επιμελεία Γεωργ. Ζευγώλη, έκδοσις «Πρωΐας»
Πρωΐας Λεξ. Συμπλ.=«Πρωΐας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα
Σούδα=Suidae Lexicon (έκδ. A. Adler)
Σταματ.=Ι. Σταματάκου, Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης

Στεφ., Θησ., βλ. Steph., Θησ.
Φωτ., Λεξ.=Photii Patriarchae Lexicon
Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσσάρ.=Γερ. Χυτήρης, Κερκυραϊκό γλωσσάρι, ακατάγραφες και δίσημες λέξεις.

### β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.=Nikolaos Andriotis, Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten

Battisti - Alessio=Diz. etim.=C. Battisti και G. Alessio, Dizionario etimologico Italiano
Bauer, Wört.=W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments
Boerio=G. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano
Buck, Dict. Synon.=A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages

Chantraine, Dict. étym.=Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots

Devoto, Diz. etim.=G. Devoto, Avviamento alla etimologia italiana
DGE=Adrados Fr., Diccionario Griego-Español
Du Cange=Du Cange, Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis

Frisk, Wört.=H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch

Garz., Diz.=Dizionario Garzanti della lingua italiana
Germ.=G. Germano, Vocabolario italiano e greco
Gr.d'Hauterive, Dictionn.=R. Grandsaignes d'Hauterive, Dictionnaire d'ancien français, moyen age et renaissance

Greim., Dictionn.=A. J. Greimas, Dictionnaire de l'ancien français jusqu' au milieu du XIV$^{e}$ siècle, Παρίσι 1968

Lampe, Lex.=G.W. H. Lampe, A Patristic Greek Lexicon
L-S=H. G. Liddell και R. Scott, A Greek-English Lexicon
L-S Κων/νίδη=H. G. Liddell και R. Scott, Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, μετάφρ. Ξ. Μόσχου, επιστασία Μ. Κωνσταντινίδη
L-S Συμπλ.=H. G. Liddell και R. Scott, Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελλην. γλώσσης
L-S Suppl.=H. G. Liddell, R. Scott και H. S. Jones, Greek-English Lexicon, A Supplement

Meursius=Glossarium graecobarbarum
Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört.=Meyer-Lübke W., Romanisches Etymologisches Wörterbuch.
Mittellat. Wört.=Mittellateinisches Wörterbuch bis zum ausgehenden 13. Jahrhundert.

Niermeyer, Med. Lat. Lex.= J. F. Niermeyer, Mediae Latinitatis Lexikon minus

Papahagi, Dict. arom.=Papahagi T., Dicţionarul dialectului aromân. General şi etimologic.
Peek, Lex. Nonn.=W. Peek, Lexicon zu den Dionysiaka des Nonnos, Hildesheim 1968 κε.

reisigke - Kiessling=F. Preisigke - E. Kilessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden

edhouse=Redhouse New Redhouse, Turkish-English Dictionary

ohlfs, Diz. topon.=G. Rohlfs, Dizionario toponomastico e onomastico della Galabria, Ραβέννα 1974

ohlfs, Et. Wört.=G. Rohlfs, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität

gditsas, Naut. Dict.=P. Segditsas, Elsevier's Nautical Dictionary, τόμ. 2, Άμστερνταμ, Λονδίνο, Νέα Υόρκη 1966

Shipp=G. P. Shipp, Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary

Somav.=A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαΐκής και της φραγκικής γλώσσας

Sophocl.=E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods

Steph., Θησ.=H. Stephanus, Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης

Trapp, Prosop. Lex.=Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit

## Ε΄ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά.=άρθρο του Λεξικού
άγν. ετυμ.=άγνωστη ετυμολογία
ά. γρ.=άλλη γραφή
αι.=αιώνας
αιτ.=αιτιολογικός
αιτιατ.=αιτιατική πτώση
άκλ.=άκλιτος
αμάρτ.=αμάρτυρος
αμτβ.=αμετάβατος
αναβιβ.=αναβιβασμός
αναγκ. αιτ.=αναγκαστικό αίτιο
ανάγν.=ανάγνωση
ανακ.=ανακοίνωση
αναλογ.=αναλογία, αναλογικώς
ανάτ.=ανάτυπο
αναφορ.=αναφορικός
ανέκδ.=ανέκδοτος
αντίθ.=αντίθετος
αντιθ.=αντιθετικώς
αντικ.=αντικείμενο
αντιμετάθ.=αντιμετάθεση
αντων.=αντωνυμία
αόρ.=αόριστος
αοριστολ.=αοριστολογικός
Άπ.=Άπαντα
απ.=απαντά
απαρέμφ.=απαρέμφατο
απόλ.=απόλυτος
απορημ.=απορηματικός
απόσπ.=απόσπασμα
απρόσ.=απρόσωπο
αρ.=αριθμός
αραβ.=αραβικός
αραβοτουρκ.=αραβοτουρκικός
αραμ.=αραμαϊκός
αριθμτ.=αριθμητικό
άρν.=άρνηση
αρνητ.=αρνητικός
αρσ.=αρσενικός
αρχ.=αρχαίος
αρχαϊκ.=αρχαϊκός
άσχ.=άσχετος
αυτ.=αυτόθι
αφομ.=αφομοίωση
αχρον.=αχρονολόγητος

βενετ.=βενετικός
βιβλιοκρ.=βιβλιοκρισία
βλ.=βλέπε
βλάχ.=βλάχικος
βραχυλογ.=βραχυλογικώς
βυζ.=βυζαντινός

γαλλ.=γαλλικός
γεν.=γενική πτώση
γενικ.=γενικότερα
γερμ.=γερμανικός
γεωγρ.=γεωγραφικός
γλωσσ.=γλωσσικός
Γλωσσάρ.=Γλωσσάριο
γρ.=γράφε, γραφή
γραμμ.=γραμματικώς

δεικτ.=δεικτικός
δευτερόκλ.=δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ.=δευτεροπρόσωπος
δήλ.=δήλωση
δηλ.=δηλαδή
δημ.=δημοτικός
διάβ.=διάβαζε
διάγρ.=διάγραψε
διάφ.=διάφορος
διόρθ.=διόρθωσε
διορθώσ.=διορθώσαμε
δίστ.=δίστιχο

φθογγ.=διφθογγισμός
οτ.=δοτική πτώση

γγρ.=έγγραφο
ν.=εθνικός
κασ.=εικασία
ρων.=ειρωνικώς
δ.=έκδοση
δ.=εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
κλ.=εκκλησιαστικώς
φρ.=εκφράσεις
λειπτ.=ελλειπτικός
ληv.=ελληνικός
μπρόθ. προσδιορ.=εμπρόθετος προσδιο-
ρισμός
.=ενικός
αρθρ.=έναρθρος
δεχομ.=ενδεχομένως
δοιαστ.=ενδοιαστικός
εργ.=ενεργητικός
εστ.=ενεστώτας
θύμ.=ενθύμηση
ν.=εννοείται
εξήγ.=επεξήγηση
εξηγ.=επεξηγηματικός, -ώς
ιγρ.=επιγραφή
ίδρ.=επίδραση
ίθ.=επίθετο
ιθετ.=επιθετικός
ίλ.=Επίλογος
ίρρ.=επίρρημα
ιρρ.=επιρρηματικός, -ώς
ιστ.=επιστολή
ιτ.=επιτατικός, -ώς
ιφ.=επιφώνημα
όμ.=επόμενος
ώv.=επώνυμο
ων.=επωνυμία
ωτ.=ερωτηματικός, -ώς
φαλμ.=εσφαλμένος, -α
υμ.=ετυμολογία
υμολ.=ετυμολογικό τμήμα άρθρου
κτ.=ευκτική

.=ηθικός

=θέμα

θεολ.=θεολογικός όρος
θετ.=θετικός
θηλ.=θηλυκός
θρησκ.=θρησκευτικώς

ιδιάζ. χρ.=ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ.=ιδιώματα
ιδιωμ.=ιδιωματικός, -ώς
Ιντ.=Ιντερμέδιο
ιταλ.=ιταλικός

κ.=κάτι
κ.ά.=και άλλα
κ.α.=και αλλαχού
κάπ.=κάποιος, -ον, κλπ.
κατάλ.=κατάληξη
καταφ.=καταφατικός
κατηγ.=κατηγορούμενο
κε.=και εξής
κείμ.=κείμενο
κεφ.=κεφάλαιο
κλ.=κλίση
κλητ.=κλητική
κοιν.=κοινός, -ώς
κοινότ.=κοινότατο
κ.π.α.=και πολλαχού αλλαχού
κρητ. κ.=κρητικά κείμενα
κριτ. υπ.=κριτικό υπόμνημα
κτητ.=κτητικός, κτητικά
κ.τ.ό.=και τα όμοια
κυριολ.=κυριολεκτικώς
κύρ. όνομ.=κύριο όνομα
κώδ.=κώδικας

λ.=λέξη, λήμμα
λαϊκ.=λαϊκός
λατ.=λατινικός
λόγ.=λόγιος

μαθημ.=μαθηματικός όρος
μεγεθ.=μεγεθυντικός
μειωτ.=μειωτικός
μέλλ.=μέλλοντας
μέσ.=μέσος
μεσν.=μεσαιωνικός
μεταπλ.=μεταπλασμός
μεταφ.=μεταφορικώς



μετρ. αν.=μετρική ανάγκη
μετων.=μετωνυμικώς
μόρ.=μόριο
μτβ.=μεταβατικός
μτγν.=μεταγενέστερος
μτξ.=μεταξύ
μτχ.=μετοχή, μετοχικός

ναυτ.=ναυτικός όρος
νεοελλ.=νεοελληνικός
νομ.=νομικός όρος

όνομ.=όνομα
ονομ.=ονομαστική
ονοματοπ.=ονοματοποιία
ό.π.=όπου παραπάνω
οριστ.=οριστική
ουδ.=ουδέτερο
ουσ.=ουσιαστικό
ουσιαστικοπ.=ουσιαστικοποιημένος

παθητ.=παθητικός
παλαιογρ.=παλαιογραφικός
παλαιότ.=παλαιότερος
παπυρ.=παπυρικό κείμενο
παράγ.=παράγωγο
παραγ.=παραγωγή
παράθ.=παράθεμα
παραθ.=παραθετικά
παρακελευσμ.=παρακελευσματικός
παράλ.=παράλειψη, παράλειψε
παραλ.=παραλείπεται, -ονται
παράλλ.=παράλληλος
παραπ.=παραπομπή, παραπεμπτικός
παράρτ.=παράρτημα
παρατ.=παρατατικός
παρεκτεταμ.=παρεκτεταμένος
παρετυμ.=παρετυμολογία
παρκ.=παρακείμενος
παρων.=παρωνύμιο
πβ.=παράβαλε
περίοδ.=περίοδος
περιοδ.=περιοδικό
πιθ.=πιθανώς
πληθ.=πληθυντικός
ποιητ. αίτ.=ποιητικό αίτιο
πολλ.=πολλαχού

πραγμ.=πραγματολογικώς
προβηγκ.=προβηγκιανός
προέλ.=προέλευση
προηγ.=προηγούμενος
πρόθ.=πρόθεση
προθετ.=προθετικός
προκ.=προκειμένου
πρόσ.=πρόσωπο
πρόσθ.=πρόσθεσε
Προσθ.=Προσθήκη
προστ.=προστακτική
προσφών.=προσφώνηση
προσων.=προσωνυμία
προσωποπ.=προσωποποίηση
πρότ.=πρότεινε
προφ.=προφανής, προφανώς
πρωτόκλ.=πρωτόκλιτος

ρ.=ρήμα
ρηματ.=ρηματικός
ρωσ.=ρωσικός

σ.=σελίδα
σήμ.=σήμερα
σημ.=σημείωση
σημασ.=σημασία
σημασιολ.=σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ.=σημερινός
σπανιότ.=σπανιότατο, -τα
στ.=στίχος
στερ.=στερητικός
συγγ.=συγγενικός
συγκ.=συγκοπή
συγκριτ.=συγκριτικός
συμπερασμ.=συμπερασματικός
συμφ.=συμφυρμός
συν.=συνήθως
σύνδ.=σύνδεσμος
συνεκδ.=συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ.=συνεκφορά
συνηθέστ.=συνηθέστατος
σύνθ.=σύνθεση
συνθ.=συνθετικό
συνίζ.=συνίζηση
σύντ.=σύνταξη
συνών.=συνώνυμο
σύστ.=σύστοιχο

συχν.=συχνά
συχνότ.=συχνότατο, -τα
σχ.=σχήμα
σχετ.=σχετικός
σχηματ.=σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ.=σχόλιο
Σχολ.=Σχολιαστής

τ.=τύπος
τεύχ.=τεύχος, τεύχη
τίτλ.=τίτλος
τόμ.=τόμος
τοπ.=τοπικός
τοπων.=τοπωνύμιο
τουρκ.=τουρκικός
τραγ.=τραγούδι
τριτόκλ.=τριτόκλιτος
τριτοπρόσ.=τριτοπρόσωπος
τροπ.=τροπικός
τσακων.=τσακωνικός

τυπογρ.=τυπογραφικός
τυπολ.=τυπολογικό τμήμα άρθρου

υβριστ.=υβριστικώς
υπερθ.=υπερθετικός
Υπόθ.=Υπόθεση
υποθ.=υποθετικός
υποκ.=υποκείμενο
υποκορ.=υποκοριστικό
υποτ.=υποτακτική
υποτιμ.=υποτιμητικός

φρ.=φράση
φωνητ.=φωνητικός

Χορ.=Χορικό
χρ.=χρήση
χρον.=χρονικός
χφ=χειρόγραφο
χφφ=χειρόγραφα
χ. χρον.=χωρίς χρονολογία

# ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαΐστικός ή νεοτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαΐστικός και ο νεοτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενεστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφία δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.).

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από έναν, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου

σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγ-α δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυ-ημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρα-σμό *(αρχ. ή μτγν.)*, αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός ιου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με αισθητή τυπογραφική αραίωση ανάμεσα δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεότεροι τύποι, όχι όμως και νεότερες σημασίες, ρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρ-εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος ορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατό-αχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) ρή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της ς γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α', σ. ιδ', ιε', ις', καθώς και των τόμων ιε' κε. και Ε', σ. ιβ'.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

**μοναξά** η, βλ. *μοναξία.*

**μοναξά,** επίρρ., Χρον. Μορ. Η 3798, 6393, 6923· συγκριτ. *μοναξιότερα,* Χρον. Μορ. Ρ 260.

Από το επίθ. *μοναξός.*

**1α**) Μοναχικά· (εδώ) χωρίς συνοδεία: *ποτέ μου μοναξότερα ουδέν σε είδα να έλθεις εις το ρηγάτον της Φραγκίας* Χρον. Μορ. Η 260· **β**) ιδιαίτερα, παράμερα, κατ' ιδίαν: *μετά ταύτα ο πρίγκιπας κράζει τον λογοθέτην και λέγει του γαρ μοναξά με διάκρισιν μεγάλην* Χρον. Μορ. Η 7621· *κρυπτώς τον είπαν μοναξά: «Τι έν' αυτό τό κάμνεις;»* Χρον. Μορ. Ρ 3907. **2**) (Πιθ. με επίδρ. του επιρρ. *μοναχά*) μόνον, μονάχα: *Ουδέν φροντίζω απ' αυτούς, μόνον τους Αλαμάνους· τριακόσιοι έναι μοναξά* Χρον. Μορ. Ρ 3998.

**μοναξάδα** η.

Από το ουσ. *μοναξ(ι)ά* και την κατάλ. *-άδα.*

Μοναξιά: *Δεν έρχεται ως την άλλην εβδομάδα κι έχεις τσι μέρες τούτες μοναξάδα* Βοσκοπ.[2] 186.

**μοναξία,** Διγ. (Trapp) Gr. 3540, Διγ. Ζ 2177, Ερμον. Ε 433, Χρον. Μορ. Η 740, Χρον. Μορ. Ρ 740, 3798, Λίβ. Esc. 1352, 2733, Αλεξ. 2421, Πένθ. θαν. Ν 144, Πτωχολ. α 544, Διγ. 'Ανδρ. 360[25], 374[18], Ευγέν. 513· *μοναξά,* Χούμνου, Κοσμογ. 1667, Αλεξ. 2117, Αχέλ. 1342, Πανώρ. Β' 237, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1097, Β' 602, Ροδολ. Α' [615, 692], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 763· *μοναξιά,* Βέλθ. 957, Απολλών. (Wagn.) 472, Ch. pop. 228, Ιμπ. (Legr.) 645, Κορων., Μπούας 42.

Από το επίθ. *μοναξός* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. σε σχόλ. (L-S). Τ. *αμοναξά* σε κρητ. δημ. τραγ. (Σπυριδ., Κρητικά 1, 1930, 210). Ο τ. *μοναξά* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 616]). Ο τ. *μοναξιά* στο Du Cange (λ. *μοναξός*) και σήμ. Η λ. στην Κύμη (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 77).

**1α**) Το να είναι ή να απομένει κανείς μόνος: *Πάντα τη μοναξά ζητάς, τη μοναξά ξετρέχεις και 'ς τσι δουλειές μας, ως θωρώ, έγνοια κιαμιά δεν έχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 791· *δικό και φίλο μπιστικό συναφορμάς σου εχάσα, τη μοναξά έχω συντροφιά, τα κλάηματα δροσά μου* Πανώρ. Γ' 557· *κλαι την η κόρη θλιβερά και πικραναστενάζει* (έκδ. *πικρ' αναστενάζει*) *στην μοναξίαν οπού έμεινεν και τι θέλ' απογένει* Απολλών. 467· **β**) απουσία ανθρώπων· ερημιά: *η ζάλη απεπληρώθη, οι πάντες εσκορπίσθηταν, γίνεται μοναξία* Λίβ. Sc. 228· *η μοναξά κι η νύκτα προσκαλούσι τσι θέλησες με σεργουλιάν αμάδι να σμικτούσι. Μα η λάμψη του ήλιου κι ο λαός και πλήθος των ανθρώπων* (παραλ. 1 στ.) *φέρνει συχνιά σαν εντροπή* Ροδολ. Α' [685]. *Ο αετός ως άρπαγος, σαν ηύρεν μοναξίαν, τα αλεπόπουλά 'φαγε* Αιτωλ., Μύθ. 1[9]· **γ**) έλλειψη ακολουθίας, συνοδείας: *«... να είχα τας βαγίας μου και την εξόπλισίν μου* (παραλ. 1 στ.) *και να έγνωκεν και ο κύρης σου και την εμήν την δόξαν;»* (παραλ. 1 στ.)· *«Ο κύρης μου τον κύρην σου καλά τονε γνωρίζει και εις τούτο ου μη τον μέψεται ως διά την μοναξίαν»* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1049· *μη λυπείσαι, πανεύγενε, διά την μοναξίαν, σε γαρ πάντες γιγνώσκουσι, καν και μόνη τυγχάνεις* Διγ. (Trapp) Gr. 1764. **2**) (Προκ. για μοναχό) το να απο-

γει τη συχνή επαφή με τους ανθρώπους: *Εχάθηκε η συβουλή από τα γεροντάκια, η αξά και η ευγενειά από τα καλοϊεράκια* Π. Ν. Διαθ. φ. 244β 10. **3**) Ερημική, μοναή τοποθεσία: *Το κοιμητήριν του είναι εις μοναξίαν* Μαχ. $30^{21}$· *μυστηρολογούσιν πώς 'βρουν τόπον ίδιον, πώς να 'βρουν μοναξία και να πληρώσουν γλυκασμόν αλλήλως του* ιτου Βυζ. Ιλιάδ. 696· *ολημερνίς τσι μοναξές με τες αγαφτικές τως να σμίγουσι* Πα-. Πρόλ. 65· (με το ουσ. τόπος): *εις θάλασσαν εξέβηκεν, εις θάλασσαν, εις βράχη, γην παραθαλάσσιον, εις τόπον μοναξίας* Λίβ. Sc. 1584. **Εκφρ. α**) *εις μοναξά ή μοίαν, εν μοναξίᾳ, σε μοναξία* = ιδιαιτέρως, κατ' ιδίαν, κρυφά: *Επήρα τον εις μοναξά, ξα του και χάρη* Αλεξ. 2117· *έλα εις μοναξίαν, ειπέ την την αλήθειάν σου πάσαν πεπληροφόρησέ με* Πτωχολ. α 544· *εκ των Τρώων γαρ λαβόντας άνθρωπον εν μοίᾳ χρήματα τω Σαρπηδόνι τα προς Τροίαν γαρ κομίζουν* Ερμον. Ζ 192· *Κανδάτον Αλέξανδρον κράζει σε μοναξία* Αλεξ. 2421· **β**) *με μοναξάν* = χωρίς σύντροφο ή θό, μόνος: *διατί από την γην ουδεποσώς εμπόρει, από την θάλασσαν να μπει με μοάν εθώρει* Αχέλ. 1203.

Η δοτ. και αιτιατ. επιρρ. = μοναχικά, κατ' ιδίαν: *Λαλεί παιδόπουλά του δυο και μοία τους λέγει* Χρον. Μορ. P 3798· *απήρε ταύτην μοναξιάν, ερώτησεν κάκείνην και λόγησε και αυτή* Βέλθ. 957· *Είτα γουν ο βασιλεύς γαρ εις την μάναν του υπάγει αξίαν και κατ' ιδίαν* Πτωχολ. α 750.

**μοναξικός,** επίθ.

Από το επίθ. *μοναξός* και την κατάλ. *-ικός*.

Μοναχικός, ερημικός: *όρη, βουνά μοναξικά, κάμποι μου 'μπιστεμένοι* Κυπρ. ερωτ. $112^{9}$.

**μοναξικώς,** επίρρ.

Από το επίθ. *μοναξικός*.

Με δική του θέληση: *Εάν ο άνθρωπος ουδέν επάρει προίκαν και αυτός θελήσει και τει της μνηστής αυτού πράγμα μοναξικώς εις έννοιαν να πληρώσει τον γάμον μετ' αυ-,... η δωρεά εξιάζει ως προ του γάμου εδόθη* Ελλην. νόμ. $528^{2}$.

**μοναξιότερα,** συγκριτ. επίρρ., βλ. *μοναξά*, επίρρ.

**μοναξιότης** *η*.

Από το επίθ. *μοναξός* και την κατάλ. *-ότης* με επίδρ. του ουσ. *μοναξία*.

Μοναξιά· (εδώ προκ. για έλλειψη συνοδείας): *μεταβληθήναι ηθέλησα μόνος μετά της ης* (παραλ. 2 στ.) *διά των φυτών την έπαρσιν και την χαράν εκείνην και διά την μοιότητα της καλής ποθητής μου* Διγ. Ζ 2763.

**μοναξός,** επίθ., Λόγ. παρηγ. L 374, Ερμον. Ω μετά στ. 157, Χρον. Μορ. Η 6928, ον. Μορ. P 1712, 4522, 8243, Λίβ. P 1881, Λίβ. N 2424, Κορων., Μπούας 9.

Από το αρχ. επίρρ. *μονάξ* και την κατάλ. *-ός* (Ανδρ., Λεξ., λ. *μοναξιά*) κατά το *διξός* isk, Wört., λ. *μόνος*). Τ. *μουναξός* στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 103). λ. στο Meursius και σήμ. στη Μάνη (Κουκ., Ευστ. Γραμμ. 59).

**1α**) Μόνος, μονάχος: *απεχαιρέτησάν με και μοναξόν με αφήκασιν εμέν οι εδικοί* Λίβ. (Lamb.) N 688· *Θλιμμένες είστεν, μοναξές και παραπονεμένες* Θησ. Β' [$28^{3}$]· (με την προσωπική αντων. μου, σου, κ.λ.π.): *εις τα άλλα ουδέν εφθάσετε τά επολέμουν αξός μου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1733 κριτ. υπ.· *να μη έχει δύναμιν καμίαν να κρένει αξός του* Χρον. Μορ. P 4284· *στέκοντας εις μία μερία εκείνος μοναξός του εφάνη πως ... απέ το χέρι τον κρατεί Περίθεος* Θησ. Β' [$4^{1}$]· **γ**) (με προηγ. το επίθ. *μόνος*



ή το επίρρ. *μόνον*) ολομόναχος: *ποτέ ουδέν τον ήθελεν εβγάλει εκ τον τόπον εκείνος μόνος μοναξός με τον λαόν τόν έχει* Χρον. Μορ. P 6277· *η τύχη του η βαριόμοιρη τον έποικε θλιμμένον, εκείνη μόνον μοναξή τον είχε γνωρισμένον* Θησ. Δ' [$56^{8}$]· **δ**) μοναχικός: *αν δέ εις ανθρώπου μοναξήν καρδίαν επιτύχεις, και από εμέναν τόξευε κόρην απέ το κάστρον* Λίβ. N 1065. **2**) Μοναδικός: *'Εναν σιργέντην μοναξόν είχεν εκεί μετ' αύτον* Χρον. Μορ. P 8243· *η εδική μας μάχη θέλει τελειώσ' αληθινά ο είς απέ τους δύο· και ν' απομείνει μοναξός την κόρην ν' αγαπάει* Θησ. Ε' [$53^{5}$]. **3α**) Απομονωμένος: *Το κάστρον ήτον μοναξόν, ως μοναστήρι ήτον, το σώσει επολεμήσαν το, από σπαθί το επήραν* Χρον. Μορ. P 1712· **β**) (προκ. για τόπο) ερημικός, απόμερος: *φοβήθη και τόπον εύρεν μοναξόν, μέσα σ' αυτόν εκρύφθη* Χούμνου, Κοσμογ. 1406· *ήτον ο τόπος μοναξός, θάλασσα τα έμπροσθέν μας, απέδω βράχη και βουνά, κρημνός απέκει πάλιν* Λίβ. Sc. 1591· *να με πάνε απού τα πλέα μοναξά στενά* Διαθ. 17. αι. $11^{177}$.

Το ουδ. πληθ. ως ουσ. = ερημικός τόπος, ερημιά: *στα μοναξά να κάθεσαι και πάντα να στριγγίζεις* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 421.

**μοναπλός,** επίθ., Γλυκά, Αναγ. 213.

Από τα επίθ. *μονός* και *απλός* (Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 213). Λ. *μοναπλούς* (για το οποίο βλ. Georgac., Glotta 36, 1958, 171-2) στο L-S Κων/νίδη και κατά Σάθ. στο Δημ. αινίγμ. 219. Η λ. στο Steph., Θησ.

Απλός, μονός· (εδώ προκ. για αξία που επιστρέφεται όση ακριβώς δόθηκε, χωρίς καμία επιβάρυνση): *Επί των αναξίων γάμων ή της μνηστείας, εάν λάβη άνθρωπος εις το ποιήσαι μνηστείαν ή πληρώσαι γάμον και μεταμεληθή και ου θελήση πληρώσαι ταύτα, οι αρραβώνες ούς έλαβεν χάριν τούτων μοναπλοί στρέφουνται ως εδόθησαν* Ελλην. νόμ. $526^{25}$.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.=είδος φορέματος υφασμένο με μονό νήμα· εδώ σε παροιμ. (Για τη σημασ. της παροιμ. και τη χρ. του ουδ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 272-3, 'Αμ., Γλωσσ. μελετ. 266, Πολ. Ν., Παροιμ. Δ' 488, Ρωμαίος, ΕΛΑ 6, 1950/51, 74· για τη συγκεκριμένη χρ. της παροιμ. βλ. Krumb., Sprichw. 75): *Τα μοναπλά κατέδειξεν, ως λόγος, η πτωχεία· πτωχείαν δέ την κατά νουν ενταύθα νοητέον, ήν δυστυχούντες οι πτωχοί την νόησιν Εβραίοι ου θέλουσι τριαδικήν Θεότητα δοξάζειν* Γλυκά, Αναγ. 214.

**μοναπλούτσικον** το, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1324· *μ ο υ ν α π λ ο ύ τ σ ι κ ο ν*, Διγ. (Trapp) Esc. 1315.

Από το επίθ. *μοναπλούς* και την κατάλ. *-ούτσικον*.

Ρούχο απλό που το ύφασμά του ήταν φτιαγμένο με ένα μόνο νήμα (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 272-3, 'Αμ., Γλωσσ. μελετ. 266 και Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 129-130]): *τριακόσιοι είναι εσωλούρικοι μετά και των αρμάτων και εσέν θεωρούμεν μοναχόν ‹πεζόν με το καλίκιν› και με το μοναπλούτσικον, και πώς τους είχες τρέψειν;* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1223.

**μοναπλώ.**

Πλάσμα από το επίθ. *μοναπλούς*. Βλ. πάντως και Δημ. αινίγμ. 219, όπου ο Σάθ. εκδ. *μοναπλούν (τι)*.

Απλοποιώ: *εις έν δέ συναλείφουσι* (ενν. οι *Εβραίοι*) *και μοναπλούσι ταύτην* (ενν. την *τριαδική Θεότητα*), *ούτε γινώσκοντες υιόν τον της τριάδος ένα, αλλά και το πανάγιον πνεύμα συναγνοούντες* Γλυκά, Αναγ. 219.

**μονάρχας** ο· πληθ. *μ ο ν ά ρ χ ο ι*, Ροδολ. Ε' [85].

Από το ουσ. *μονάρχης* με επίδρ. του ιταλ. monarca (Για τη λ. βλ. Πηδώνια, Χορτά- 89, 287, 288, 294). Η λ. στο Βλάχ. και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 722, Κλ. Α' 101, 723.
Βασιλιάς, μονάρχης, ανώτατος άρχοντας: *σαν αδερφού μου μπιστικού την εξουσιά ί του κι ήλπιζα κι ελογάριαζα στο νου μου ν' απομείνω σ' όλο τον κόσμον ο ς μονάρχας μετ' αυτείνο* Ερωφ. Γ' 286.

**μονάρχης** ο, Προδρ. IV 1gg χφφ SA κριτ. υπ., Διακρούσ. $84^{21}$.

Γο μτγν. ουσ. *μονάρχης* (L-S Κων/νίδη). Η λ. και σήμ.

Ο μοναδικός άρχοντας, αυτός που ασκεί την ανώτατη εξουσία μόνος του, βασιλιάς, :ράτορας: *ο δέ σουλτάν Σελίμης αποκτείνας πάσαν την εαυτού γενεάν και γεγονώς ιχης εν τε Δύσει και Ανατολή* 'Εκθ. χρον. $63^{3}$· (συνεκδ.): *ύστερον οπού οι Ρωμαίοι ν μονάρχαι ..., ανάγκασαν όλους να υποτάσσωνται εις τους νόμους τως* Νεκταρ., οσμ. Ιστ. 57.

**μοναρχία** η, Δούκ. $133^{7}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 351, 352· *μ ο ν α ρ χ ι ά.*

Γο αρχ. ουσ. *μοναρχία*. Ο τ., που απ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 148 και Γ' 405, από αν. Η λ. και σήμ.

1) Διακυβέρνηση από έναν ανώτατο άρχοντα, η εξουσία του μονάρχη: Νεκταρ., οσμ. Ιστ. 352, Byz. Kleinchron. Α' $160^{13}$. **2**) Πολίτευμα που έχει μονάρχη ως ιτο άρχοντα, μοναρχικό πολίτευμα: Ζήν. Ε' 375. **3**) Κράτος που κυβερνάται από χη: *εθυμήθη* (ενν. *ο σουλτάνος*)*... να πάγει εις την Ιτάλιαν, εις τη Φραγκία, να πάρει ιν Ρώμα, λέγει, οπού ήτονε το θρονί της μοναρχίας του Καίσαρος* Χρον. σουλτ. $119^{22}$· *ι κράζου βασιλιό εις την δικαιοσύνη, στη μοναρχία των Ρωμιών που η βασιλειά ρίνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. $575^{22}$. **4**) (Θεολ.· προκ. για το Θεό) το δόγμα της ύπαρξης ιαι μοναδικού Θεού, το δόγμα του μονοθεϊσμού (Βλ. Lampe, Lex., λ. *μοναρχία* Α *ταύτα ... ο Στράβων ... λέγει επαινώντας πολλά τον Μωυσή πως εδίδαξε μοναρχίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 39.

**μοναρχώ,** Byz. Kleinchron. Α' $320^{5}$, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $221^{v}$.

Γο αρχ. *μοναρχέω*.

**Α'** (Αμτβ.) γίνομαι μονάρχης: Ψευδο-Σφρ. $464^{12}$, Byz. Kleinchron. Α' $392^{35}$· (σε .): *τον κόσμον ουκ εγίνωσκα και τώρα τονε βλέπω· φαίνει με, περιπέτομαι και ρα τρέχω, φαίνει με, εμονάρχησα εις άπαντα τον κόσμον* Βυζ. Ιλιάδ. 720. **Β'** .) κυβερνώ ως μονάρχης, ασκώ μοναρχική εξουσία σε κ.: *Τότε ευχαρίστησε πολλά ο πρίγκιπος) των αφεντών, οπού του έκαμαν την συνοδείαν και τον εβοήθησαν και λαβεν όλον τον Μορέαν και τον εμονάρχησε* Δωρ. Μον. ΧΧΧ.

**μονάς** η, Ιωάνν. ιερ. 12.

Το αρχ. ουσ. *μονάς*. Λ. *μονάδα* στο Meursius και σήμ.

.) Αυτοτελές σύνολο· (εδώ θεολ. προκ. για την ενότητα της Αγίας Τριάδας): *η αγά- αι παραγγελιά εκ της Αγιάς Τριάδος, Πατρός, Υιού και Πνεύματος, ομοουσίου ος* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. — v. Gem.) 60. **2**) (Μαθημ.· εδώ) μικτός κλασματικός ός: *αντί των ζ' και α/γ και ε' και α/β κρατήσωμεν ζ' και β'/ς και ε' και γ/ς· ταύτας : μονάδας αναλύσωμεν διά του υποκειμένου αριθμού* Rechenb. $22^{6}$.

**μόνασις** η.

Από το *μονάζω*. Η λ. του 4. αι. (Lampe, Lex.).



**1**) Απομόνωση, μοναξιά: *την μόνασιν και το καλόν τούτο μικρόν τοπίτσι ευρίσκω και την σήμερον εις παρηγόρημάν μου* Καλλίμ. (Pichard) 2015. **2**) Ερημιά: *υπεσέβηκε φόβος εις την ψυχήν του να μη του τόπου η μόνασις φύλακαν έχει εκείνη και φονευθεί εκ τας χείρας του και λείψει από τον κόσμον* Λόγ. παρηγ. L 61.

**μοναστηράκι** το, Προσκυν. Κουτλ. 390 $143^{36}$.

Από το ουσ. *μοναστήρι* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ.

Μικρό μοναστήρι: *Δέσποτά μου, έγραφά σου να μου πάρεις πενήντα τάβλες ..., ογιατ. θέλω να κάμω δουλειά εις το μοναστηράκι μας* Τσιρίγ., Επιστ. 170. — Η λ. στον πληθ. ως τοπων.: Πορτολ. Α $132^{8-9}$, $134^{14}$, $135^{1}$.

**μοναστήριον** το, Ελλην. νόμ. $535^{12-13}$, Απολλών. (Wagn.) 412, Σφρ., Χρον. μ $130^{36}$, 'Εκθ. χρον. $5^{1,6}$, $83^{26}$, Παΐσ., Ιστ. Σινά 301, 1255, 1366, 1869, Δωρ. Μον. ΧΧΧΙΙ, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, 165, 177, Ιστ. Βλαχ. 1114, κ.π.α.· *μ α ν α σ τ ή ρ ι* (ν), Ιμπ. 575 κριτ. υπ., 590 κριτ. υπ., 605 κριτ. υπ., 734 κριτ. υπ., Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 339· *μ α ν α σ τ ή ρ ι ο ν,* Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 339· *μ ο ν α σ τ ή ρ ι,* Νεκρολ. φ. 38 δις, Χρον. Μορ. Η 2736, 4672, Χρον. Μορ. Ρ 2745, Gesprächb. $83^{27}$, $84^{1-2,3}$, Απολλών. 409, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1621], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $100^{r}$, $134^{r}$, Πορτολ. Α $327^{26}$, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. $32^{v}$, $36^{v}$, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 114, 689, Διακρούσ. $74^{20}$, $106^{7}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $234^{29}$, $251^{24}$, $414^{9}$, κ.π.α.· *μ ο ν α σ τ ή ρ ι ν,* Προδρ. ΙΙ Η 25e, ΙΙΙ 224α χφφ CSA κριτ. υπ., 337, 378, 391 χφφ CSA κριτ. υπ., Ασσίζ. $43^{28}$, $124^{1}$, $365^{12}$, Χρον. Μορ. Ρ 4672, Gesprächb. $117^{23}$, Ιμπ. 572, 734, Μαχ. $246^{32,35}$, $248^{4}$, $628^{34}$, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 507, Πορτολ. Α $23^{14}$, Βεντράμ., Γυν. 227, κ.π.α.· *μ ο ν α σ τ ή ρ ι ο,* Μηλ., Οδοιπ. 640.

Το μτγν. ουσ. *μοναστήριον*. Ο τ. *μαναστήρι(ν)* σε έγγρ. του 15.αι. (Darrouzès, Textes byzantins XX 36), στο Μακρυγιάννη (Βλ. Χαραλαμπάκης, Μελ. ελλην. γλώσσ. Ϛ', 1985, 357) και σήμ. Ο τ. *μοναστήρι* στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, $79^{3,26}$, Τωμ., Κρητολ. 9, 1979, $14^{126}$, $15^{162}$, κ.π.α.) και σήμ. Ο τ. *μοναστήριν* σε έγγρ. του 13. και 16. αι. (Act. Xér. 9 $A^{35}$, $B^{53}$, Βισβίζ., ό.π. $79^{8}$, κ.α.) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *μοναστήριο* σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 469 και 470· 26, 1983, 427 και 495).

**1α**) Τόπος όπου μονάζουν μοναχοί ή μοναχές, μοναστήρι: *Τούτος δέ ο πατριάρχης κύρης Ιερεμίας ανεκαίνισεν ... το μοναστήριον του Σταυρονικήτα* Ιστ. πατρ. $169^{16}$· *ήλθομεν πάλιν εις την Λαύραν, πολλά τρανό μοναστήρι* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. $36^{v}$· *ευρίσκει* (ενν. *η Μαργαρώνα*) *τόπον εύμορφον ... κτίζει ... το άγιον μοναστήριν* Ιμπ. 594· (σε παρομοίωση προκ. για μέρος ανυπεράσπιστο, ερημικό): *Το κάστρον ηύραν* (ενν. *οι Φράγκοι*) *αχαμνόν, ως μοναστήριν το είχαν· το σώσει το επολέμησαν, από σπαθίου το απήραν* Χρον. Μορ. Η 1712· **β**) (μεταφ.· ειρων.): *ηγάπουν το μαυλισταρειόν, το μέγα μοναστήριν* Σαχλ., Αφήγ. 99. **2**) (Γενικ.) τόπος διαμονής· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.): *Εδά 'χασες, βαριόμοιρε Αδάμ, αποκλειστήρι, τον τόπον της παράδεισος και τ' άγιον μοναστήρι* Πικατ. 555. **3**) (Συνεκδ.) ναός (συν. μεγάλος· η σημασ. και σήμ.· βλ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 339 και Δημητράκ., λ. *μοναστήριος* 3): *τον παλαιόν καιρόν, οπού ήτον και όριζαν οι χριστιανοί βασιλείς, ήσαν μοναστήρια, ήγουν εκκλησίες, τξε'* Προσκυν. Κουτλ. 390 $139^{39}$. **4**) (Συνεκδ.· στον εν. και πληθ.) μοναχοί, καλόγεροι: *'Ηλθαν τα μοναστήρια και πάντες* [*οι*] *ηγουμένοι και πήγαν και προσκύνησαν αυτόν* Βίος Δημ. Μοσχ. 285· *λύσον ταύτην την γραφήν, διά την αγάπην του Θεού, και χαροποίησον το μοναστήρι σου*

ττ. Ηγουμ. 175· *Σημαίνουσιν οι εκκλησιές, ψάλλουν τα μοναστήρια* Βίος Δημ. Μοσχ. . — Ο τ. *Μὸναστήρι ως τοπων.*: Πορτολ. Α $353^{7,22,23,28δις}$.

**μονάστηρον** το.

Πλάσμα από το ουσ. *μοναστήρι(ον)* από μετρ. αν.

Μοναστήρι: *Του Κύκκου το εικόνισμα, μονάστηρον πρωτάτον, αγίου Λουκά βαγγε-ού ήτονε ζωγγραφιά του* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 433.

**μοναστής** ο, Προδρ. III 230 χφφ SA κριτ. υπ., Γράμματα Μετεώρ. $99^{14}$, $100^{20}$, σ., Ιστ. Σινά 886, 2278, Εις Θεοτ. 23.

Από το *μονάζω*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σε έγγρ. του 12. αι. (Act. Saint-tél. $8^{3}$).

Μοναχός, καλόγερος: *οι μονασταί και κοσμικοί πάντες προσηκωθείτε* (παραλ. 1 στ.) *ικετεύσατε Θεόν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 16.

**μοναστικός,** επίθ.

Από το ουσ. *μοναστής* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.· και το ουσ. *μονάστικον* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Μοναχικός, καλογερικός: *τον έμαθε και τα ιερά γράμματα και τον εδίδαξε και την στικήν πολιτείαν της καλογερικής* (ενν. *ο Μάρκος ο Ευγενικός τον Διονύσιον*) Ιστ. . $108^{7}$.

**μονάστρια** η, Ταμυρλ. 57, Δούκ. $371^{33}$, $373^{1}$ Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 252, Προσκυν. 345 461, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 410, Μαλαξός, Νομοκ. 223.

Από το ουσ. *μοναστής* και την κατάλ. *-τρια*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

**1**) Μοναχή, καλόγρια: *μοναζουσών δέ σκήνωμα υπάρχει των απόρων, εκείσε γαρ ίστριαι είκοσι κατοικούσι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 2177· *Ο αρπάζων μονάστριαν ... ρινοκο-λω* Μαλαξός, Νομοκ. 352. **2**) ? Παρθένος: *γεννάται* (ενν. *ο Μεσσίας* = ο Αντί-ος) *εκ μαινάδος, τάχατε εκ μοναστρίας μιαράς, εσπιλωμένης* Λέοντ., Αιν. V 8.

**μοναυθεντία** η, Διήγ. Βελ. 579, Μηλ., Οδοιπ. 642· *μ ο ν α φ ε ν τ ί α,* Διήγ. (Cant.) 555 κριτ. υπ.

Από το επίθ. *μόνος* και το ουσ. *αυθεντία*. Ο τ. με επίδρ. του ουσ. *αφεντία.*

**1**) Εξουσία συγκεντρωμένη σε έναν άρχοντα, μοναρχία: *ποτέ ομόνοιαν Γραικοί, μοναυθεντίαν ουκ έστιν δυνατόν ιδείν* Ριμ. Βελ. Ρ (Bakk.-v. Gem.) 997. **2**) εκδ.) διοικητική περιφέρεια που κυβερνάται από έναν μόνον άρχοντα: *Την 'Αρταν και ιάννινα όπου ήσαν χωρισμένα* (παραλ. 1 στ.) *να τα ενώσωσιν αυτοί και να γενούν το με τα νησία να γενούν όλα μοναφεντία* Χρον. Τόκκων 3029.

**μοναύθεντος,** επίθ., Διήγ. Βελ. (Cant.) 552· *μ ο ν ά φ ε ν τ ο ς,* Διήγ. Βελ. ιt.) 552 κριτ. υπ., Ριμ. Βελ. Ρ (Bakk. — v. Gem.) 991.

Από το επίθ. *μόνος* και το ουσ. *αυθέντης*. Ο τ. (με επίδρ. του ουσ. *αφέντης*) και σήμ. Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *μονάφεδος*).

(Προκ. για έθνος, λαό) που έχει έναν μόνον άρχοντα, ηγεμόνα: *μονάφεντον και ορμη-Αγαρηνών το γένος, έναν θεόν λατρεύουσιν, έναν αυθέντην τρέμουν* Διήγ. Βελ.



**μοναύτα,** επίρρ., Ασσίζ. $77^{6}$, $110^{3}$, $360^{13}$, $403^{21}$, Νεκρολ. φ. 69, Byz. Kleinchron. Α' $209^{3}$, $212^{16}$, Μαχ. $48^{6}$, $106^{14}$, $322^{18}$, $420^{1}$, $670^{30}$, Βουστρ. 415, 432, 458, 530, Γαδ. διήγ. 393, 'Ανθ. χαρ. $296^{37}$, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 347, κ.π.α.· *μ α ν α ύ τ α,* Μαχ. $206^{8}$· *μ ό ν α υ τ α,* Φυσιολ. (Legr.) 998, Βουστρ. 417.

Από το επίρρ. *μόνον* και τον πληθ. ουδ. *αυτά* της αντων. *αυτός* (Παπαδ. Α., ΛΔ 2, 1940, 60). Για τον τ. *μαναύτα* βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 33]. Ο τ. *μόναυτα* (με επίδρ. του επιρρ. *πάραυτα*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 664). Τ. *μοναύθα* σε κυπρ. δημ. τραγ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 36, 1972, $1^{100}$ και Επετ. Κύπρ. 6, 1972/3, $422^{25}$). Η λ. στο Meursius, σε κυπρ. έγγρ. του 15. αι. (Livre des remembrances 3 και 83) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 315).

**1**) Ευθύς αμέσως· χωρίς αναβολή: *μοναύτα χάννουνται όλα τ' άστρα εις όσον εις τον κόσμον λάμψει ο ήλιος* Κυπρ. ερωτ. $105^{19}$· *γροικώντα το ο Μαρκίος μοναύτα εθυμώθην* Βουστρ. 430· *Ως γουν εκατεσκόπησε τον Βέλθαδρον η κόρη, μόναυτα τον εγνώρισεν* Βέλθ. 810· *ηύρεν το νησσίν έρημον ... και μοναύτα εμίσευσεν και επήγεν εις την Ιερουσαλήμ* Μαχ. $4^{13}$. **2**) (Ως χρον. σύνδ.) μόλις, αμέσως μόλις: *μοναύτα σ' όσον τον ιδεί, θέλει του συμπαθήσει* Κυπρ. ερωτ. $113^{12}$· *μοναύτα όπου επερίλαβεν τα χαρτία, χωρίς να τα διαβάσει εβούλλωσέν τα* Βουστρ. 521· *μοναύτα ως γιον να πλερωθεί, να τον παραδώσει εις την αυλήν* Ασσίζ. $59^{9}$.

**μοναυτύς,** επίρρ.

Από το επίρρ. *μοναύτα* κατά το *παραυτύς* (<*παρευτύς* < *παρευθύς*). Η λ. στο Meursius (λ. *μοναύτα*).

Αμέσως: *«'Ερκομαι και για μεν μηδέν θρηνήσεις, έρκομαι μοναυτύς και πιον μεν κλάψεις»* Κυπρ. ερωτ. $104^{12}$.

**μοναφεντία** η, βλ. *μοναυθεντία.*

**μονάφεντος,** επίθ., βλ. *μοναύθεντος.*

**μοναχά,** επίρρ., Χρον. Μορ. Η 3571, Σαχλ., Αφήγ. 585, Λίβ. Ν 1954, Μαχ. $8^{36}$, $468^{3}$, Ριμ. κόρ. 645, Αιτωλ., Μύθ. $108^{25}$, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ε' 47, η' 8, Ιω. ιβ' 9, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 358, Βακτ. αρχιερ. 208, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [677], Δ' [558, 913], Ε' [96], Ζήν. Γ' 368, κ.π.α.· *μ ό ν α χ α,* Διήγ. ωραιότ. 95· *μ ο ν ά χ α,* Ερωφ. Δ' 313· *μ ο ν ά χ α ν ε,* Πιστ. βοσκ. IV 5, 206· *μ ό ν α χ α ς,* Ροδολ. Β' [439], Δ' [247]· *μ ο ν ά χ α ς,* Ερωφ. Α' 139, 159, Στάθ. (Martini) Α' 284, Ιντ. α' 21, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 66, Γ' 78, 244, Τζάνε, Κρ. πόλ. $203^{10}$, $211^{13}$, $306^{20}$, $379^{12}$, $424^{24}$, $451^{13}$, $476^{22}$, $490^{7}$, $498^{16}$, $525^{1}$, Τζάνε, Κατάν. 398, κ.α.· *μ ο ν α χ ά ς,* Αχέλ. 157, Πανώρ. Α' 242, Β' 18, 310, Γ' 236, 577, Ε' 107, Ερωφ. Α' 57, 332, 439, Ιντ. β' 100, Ιντ. γ' 13, 72, Δ' 284, 371, Ε' 470, 626, Πιστ. βοσκ. II 5, 49, III 3, 217· 6, 102, IV 5, 105· 8, 129, Φαλλίδ. 110, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 437, 865, Γ' 666, Δ' 588, 965, Ε' 127, Στάθ. (Martini) Α' 77, 120, 143, Β' 330, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 116, δ' 40, Ροδολ. Α' [323], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [56], Λίμπον. 62, 94, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 10, Γ' 264, Ε' 43, 392, Ζήν. Πρόλ. 96, Δ' 152, Τζάνε, Κρ. πόλ. $88^{18}$, $213^{15}$, $227^{24}$, $229^{14}$, $244^{4}$, $264^{9}$, $570^{25}$, κ.π.α.

Από το επίθ. *μοναχός*. Η λ. στο Meursius. Για τον τ. *μοναχάς* βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 224. Η λ. και ο τ. *μονάχα* και σήμ.

**Α'** (Ως επίρρ.) **1α**) Μόνον, αποκλειστικά (για να δηλωθεί μοναδικότητα προσώπου

εγονότος, αποκλειστικότητα): *ένα τόπο μοναχάς εις την καρδιά μας μέσα εδιάλεξεν*
*Έρωτας κι οι άλλοι δεν του αρέσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1253· *τα κάλλη σου είναι*
*αχάς γι' αγγέλους καμωμένα* Πανώρ. Β' 302· *εκπόρευσιν την αΐδιον, την υποστατι-*
*τῳ Πνεύματι, την οποίαν έχει το Πνεύμα μοναχά εκ του Πατρός* Πηγά, Χρυσοπ. 227
)· *ζιω για κείνη μοναχάς στον κόσμο* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [247]· **β**) (στο σχήμα
... *μοναχά(ς), αλλά* ή *αμμέ, αμή, μα* για σύνδεση επιδοτική· βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ.
Γ. Β' 44): *όχι μοναχά εσάς, αλλ' εκατό και δέκα μόνος μου πολεμώ εγώ* Διγ. Ο
1· *όχι την Αμόχουστον μοναχά, αμμέ ήτον δίκαιον να 'χαν πάρειν και όλην την Κύπρον*
ζ. 464[21]· *δεν είναι πλιο τσ' εξάς σου όχι το τέκνο μοναχά, αμή και το κορμί σου*
·[2] 227· *όχι τον ένα μοναχάς, μα και τους δυο λυπάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1966·
(επιτατ.) αποκλειστικά και μόνο για ..., μόνο και μόνο για ...: *η θεά της έχθρητας*
*μάχης είχε ρίξει* (ενν. *το μήλο*) *στη μέση εκεί απού κάθεστε, μονάχας για ν' ανοίξει*
*ανάμεσά σας έχθρητες* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 114· *δεν είν' τιμή 'νούς στρατηγού τον*
*εμο ν' αφήσει και να γυρεύει μοναχάς μια κόρη να νικήσει* Στάθ. (Martini) Ιντ. α'
(με επόμ. τελική πρόταση): *στα σωθικά σου θέλω ριζώσει μοναχάς να καίγω*
*καρδιά σου* Ζήν. Γ' 174· *όλο χούγιαζε κι έτρεχεν άνω κάτω μονάχας να μη δεν χα-*
*το χριστιανικόν φουσσάτο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 205[18]· **δ**) απλώς και μόνο, απλώς: *κι*
*νος δεν μου βάρεσε, μα μοναχάς με βρίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 226[3]· *δεν είν' τούτο αφορμή*
*πάρει τη ζωή μου κι ας βασανίζει μοναχάς κι ας κρίνει το κορμί μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
) Γ' 1546· *το πταίσμα του Αδάμ ... δεν εσταλάρησε μοναχά εις εκείνα τα πρώτα πάθη,*
*κατέβαινεν από κακόν εις χειρότερον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 403· *τ' όνομά σου μονα-*
*ν' ακούσω με σκοτώνει* Π.Ν. Διαθ. φ. 244α 19· (με προηγ. το επίρρ. *μόνον*): *Μ'*
*δεν καταδέχομαι πόλεμον για ν' αρχίσω, μόνον με λόγον μοναχά θέλω να σας φο-*
) Αλεξ. 2526· **ε**) (για να δηλωθεί εξαίρεση): *όλοι απεζά, εκείνος μοναχά καβαλλά-*
Βουστρ. 461· (με προηγ. την προθ. *παρά*): *ανθρώπου κανενός να 'μπει δεν είν' δοσμέ-*
*παρά πρεσβύτων μοναχά κι ανθρώπων ιερωμένων* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [162]·
*ο κρεβάτιν του ποτέ του δεν εβγήκε παρά την ώρα μοναχάς που τη ζωήν αφήκε*
ολ. (Μανούσ.) Γ' [392]. **2**) (Με αριθμτ. για να δηλωθεί μικρός αριθμός συγ-
ικά με κάπ. άλλη μεγαλύτερη ποσότητα): *'Ενας τον 'χρώστειν φανερόν δηνάρια πεντα-*
*α, άλλος πενήντα μοναχά* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[48]· *οι Τούρκοι ήσαν λίγοι, μονάχας*
*τριανταρά* Τζάνε, Κρ. πόλ. 414[18]. *Δυο τρεις ημέρες μοναχάς απομονή μού κάμε* Φορτουν.
ις.) Δ' 389· έκφρ. *ένας, μία μοναχά* = αποκλειστικά ένας ή μία (Πβ. ά. *μοναχός*
. 1): *Μα 'γώ δε θέλω πράματα τόσα πολλά μεγάλα· σώνει με να 'χω μοναχάς ένα*
*ούπι γάλα* Πανώρ. Α' 388· *'Ενα μαντάτο μοναχάς για μένα θες γροικήσει οπού*
*ιόν εις την καρδιά πολύ σού θέλει αφήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 839· *μια 'ναι μο-*
*ς τ' απολπισμένου του λυτρωμού η στράτα* Πιστ. βοσκ. II 1, 433. **3**) Λιγάκι,
λίγο: *Ο ήλιος είμαι ο φωτερός κι ουδέ καμιά με τόση βλέπηση το κορμάκι τση μπο-*
*α μου το χώσει να μην το βλέπω μοναχάς μ' ένα και μ' άλλον τρόπο, γή από την*
*α φανερά γή από μικράκι τόπο* Γύπ. Πρόλ. Διός 39. **4**) (Χρον.) αμέσως: *Γιάντα*
*ύγεις από με, κόρη μου πλουμισμένη; Γιάντα μ' αφήνεις στη ζωή τούτη την πρι-*
*ίνη; Μα εμάκρυνε και μοναχάς την εμιλιά μου χάνω* Πανώρ. Β' 419. **5**)
*τέρως*, κατιδίαν (Η σημασ. στο Βλάχ.· πβ. και την επιρρ. χρ. στο ά. *μοναξία*): *Ο*
*κοπος της 'Ωλενας με τον μισέρ Πιέρην τον πρίγκιπαν ελάλησαν και μοναχά τον*
*ων τα όσα εδιόρθωσαν κι εποίκαν με τον ρήγαν* Χρον. Μορ. Ρ 6393. **Β'** (Ως
.) **1**) Αντιθετικός. **α**) (μετά από αρνητ. πρόταση) παρά μόνο: *άλλη αφορμή δεν ήτονε,*
*χας τούτοι οι γάμοι* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 117· *Κανίσκι ουδέ χαράτσι δεν πλερώ-*



*νει, μονάχα σαν χαΐνης μας κομπώνει* Λεηλ. Παροικ. 520· *έχου λεύτερες καρδιές κι ουδέ ποτέ μαθαίνου πρίκα θανάτου, μοναχάς την ώρα απ' αποθαίνου* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [56]· **β**) (στο σχήμα *παρά ... μοναχά* με προηγ. στην αρνητ. πρόταση την αντων. *άλλος* για να δηλωθεί περιοριστική αντίθεση· πβ. Τζάρτζ., ό.π. 40): *δε μου 'ναι μπορετό άλλο να σας χαρίσω παρά με λόγια μοναχάς να σας ευχαριστήσω* Πανώρ. Ε' 390· *άλλη ανάπαψη να πάρω δεν εμπόρου παρά την ώρα μοναχάς που την κερά μου θώρου* Ερωφ. Α' 184· *άλλη ελπίδα, σα θωρώ, δεν έχω τση ζωής μου παρά τον πόθο μοναχάς τση κόρης τσ' όμορφής μου* Ερωφ. Β' 448· **γ**) αρκεί μόνο να ... (για να δηλωθεί όρος, προϋπόθεση· πβ. Τζάρτζ., ό.π. 41): *'Αλλη δεν έχω πεθυμιά, μόνο 'ς θεριά να λάχω, τ' άρματα ετούτα μοναχάς στα χέρια μου να τα 'χω* Πανώρ. Β' 124· *δώσ' τωνε τη γυναίκα ντως, μονάχας ας αμόσου, απής την πάρουν εδεκεί, να μην τη θανατώσου* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 109· *ήθελε τους Αγαρηνούς όλους εκεί ν' αφήσει νεκρούς, και δεν τους λόγιαζε, μονάχας να νικήσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 289[26]. **2**) (Χρονικός) μόλις: *Βάλετε έναν από εσάς να διάβει εκ το φουσσάτο ... προφώνεσιν να ποιήσει το συσπερώσει, μοναχά να εξέβει το φεγγάρι, όλοι ας κινήσουν παρευτύς* Χρον. Μορ. Η 3918.

**μονάχανε,** επίρρ., βλ. *μοναχά*.

**μόναχας, μονάχας** ή **μοναχάς,** επίρρ., βλ. *μοναχά*.

**μοναχεύομαι.**

Από το επίθ. *μοναχός* και την κατάλ. *-εύομαι*. 'Ασχ. τα ενεργ. *μοναχεύω* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. 667 και *μοναχεύγω* στο Βλάχ.

Γίνομαι ένα με κάπ., ενώνομαι μαζί του: *εις το μυστήριο τους μη να έρτει η ψυχή μου· εις το σύναγμά τους μη να μοναχευτεί η τιμή μου, ότι με το θυμό τους εσκότωσαν ανήρ και με το θέλημά τους εξερίζωσαν βόδι* Πεντ. Γέν. XLIX 6.

**μοναχικά,** επίρρ.

Από το επίθ. *μοναχικός*. Η λ. με διαφορετική σημασ. στο Somav. και σήμ.

Μόνον, απλώς: *Αρισοφεστοτέλη, όπο πρώτον ονομάζεσου μοναχικά εις το τέλι και διά το άρι της γυναικός σε λέγουν Αριστοτέλη* Συναξ. γυν. 424.

**μοναχικός,** επίθ., 'Εκθ. χρον. 68[3], Εγκ. αγ. Δημ. 110[179]· *μ ο ν α χ ι χ ό ς*.

Από το ουσ. *μοναχός* και την κατάλ. *-ικός*. Τ. *αμοναχός* σε δημ. κρητ. τραγ. (Σπυριδ., Κρητικά 1, 1930, 205) και *μαναχικός* (ως ουσ.) στη Ρόδο (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 346). Η λ. τον 5. αι. (L-S) και σήμ.

**1**) Μόνος, μοναδικός: *έπαρε εδά τον υιό σου τον μοναχιχό σου ος αγάπησες, το Ιτσχάκ* Πεντ. Γέν. XXII 2· (εδώ σε επιρρ. χρ.) μόνον: *Διώξε της όλης αμαρτιάς και θλίψης μου το βάρος, διότι εις σε μοναχικήν, παρθένε, έχω θάρρος* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[22]. **2**) Που αναφέρεται στο μοναχό· έκφρ. *μοναχική πολιτεία* = ο τρόπος ζωής των μοναχών, μοναχικός βίος: *εκ νεαράς δέ ηλικίας ποθήσας την μοναχικήν πολιτείαν, αφείς τους γεννήτορας επορεύθη εν τῳ Αγίῳ 'Ορει* 'Εκθ. χρον. 45[24]· *Παρ' αυτού* (ενν. *του Μάρκου Ευγενικού*) *τραφείς* (ενν. *ο Συμεών*) *και παιδευθείς την μοναχικήν πολιτείαν και χειροτονήσας αυτόν ιερέα ην μετ' αυτού έως εν τοις ζώσιν ην* 'Εκθ. χρον. 30[10]. **Φρ.** *Γίνομαι εις την μοναχικήν τάξιν* = ντύνομαι το μοναχικό σχήμα, γίνομαι μοναχός: *το μέν έν πρόσωπον εγένετο εις την μοναχικήν τάξιν, το δέ έτερον εκόμπωσεν* Ελλην. νόμ. 536[30].

Το ουδ. ως ουσ. = όνομα που παίρνει ο μοναχός όταν κείρεται: *τη αυτή ημέρα εκοιμή-* *δούλος του Θεού Θεόδωρος ιερεύς ο Πρεπάς και το μοναχικόν αυτού Θεόκτιστος* Νε- .. φ. 79[v].

**μοναχικώς,** επίρρ.

Από το επίθ. *μοναχικός*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Με τρόπο που ταιριάζει σε μοναχό· απλά: *ώσπερ σοφοί και ρήτορες, εγώ δ' ουχ ούτως* *ρω* (παραλ. 2 στ.), *αλλ' ουν λιτώς, μοναχικώς, απλώς, ευκολωτάτως* Προδρ. III 22.

**μοναχιχός,** επίθ., βλ. *μοναχικός*.

**μοναχοθυγατέρα** η, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 317, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [211], [197].

Από το επίθ. *μοναχός* και το ουσ. *θυγατέρα*. Η λ. και σήμ.

Μοναχοκόρη: *έστοντας να την έχουνε μοναχοθυγατέρα, ο κύρης με σπλαχνότητα τση* *ι μιαν ημέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1333.

**μοναχός,** επίθ., Προδρ. III 230, 400ς χφφ gVCSA κριτ. υπ., Καλλίμ. 2414, Διγ. 76, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 793, Βέλθ. 1141, Ερμον. Ι 229, Ο 36, Τ 53, Ω 136, Χρον. . Η 1731, 2788, Λίβ. Ρ 2600, Λίβ. Ν 2268, Αχιλλ. Ν 1300, Αχιλλ. Ο 240, Ιμπ. 574, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 118, 358 κριτ. υπ., 635, Θρ. Κων/π. Β 128, Μαχ. 190[31], 660[21], Σφρ., . μ. 80[17], Θησ. Γ' [8[5]], Συναξ. γυν. 402, 652, Κορων., Μπούας 3, Καρτάν., Π. Ν. . φ. 244[v], 319[r], Πεντ. Αρ. XXIII 3, 9, Δευτ. XXIX 13, XXXIII 28, Αιτωλ., Μύθ. Θρ. Κύπρ. Μ 254, Χρον. σουλτ. 80[21], Πανώρ. Α' 362, Β' 209, 422, Γ' 124, Ε' τίτλ., ρ. Ιντ. γ' 97, Δ' 605, Διγ. 'Ανδρ. 355[4-5], 388[7], 393[9], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 416, 726, 1296, Β' 678, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 707, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 52, Ζήν. Γ' 236, ε, Κρ. πόλ. 365[3], 398[2]· *α μ ο ν α χ ό ς,* Πεντ. Γέν. XXXII 17, 25, XLII 38, XLIII XLVII 26, 'Εξ. XXI 4, XXII 19, XXIV 2· *μ α ν α χ ό ς,* Rebâb-nâmè 1· *ά χ ο ς,* Ιμπ. (Lambr.) 148.

Το αρχ. επίθ. *μοναχός*. Ο τ. *αμοναχός* (με α προθετ.) σε κρητ. δημ. τραγ. (Αναγνωστ., 38, 1926, 155, Σπυριδ., Κρητικά 1, 1930, 191, 198, 204, 210) και σήμ. στη Θήρα κ., Αθ. 58, 1954, 16). Ο τ. *μαναχός* (από αφομοίωση του επόμ. α· Χατζιδ., Γλωσσ. ' 625, ΜΝΕ Α' 235, Αθ. 24, 1912, 25) και σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., ΜΝΕ, ό.π.). *μονάχος* και σήμ. Τ. *μανιχός* και *μονιχός* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 648, 664, λ. *χός, μονηχός,* Κονομής, Λαογρ. 20, 1962, 406). Η λ. και σήμ.

**1α**) Μόνος, μονάχος, χωρίς τη συντροφιά ή την παρουσία άλλων: *είπεν ο Κύριος ο* *: «Δεν είναι καλό να είναι ο άνθρωπος αμοναχός του, να κάμω αυτουνού βοθιό αναγναντίς* Πεντ. Γέν. II 18· *«Δημήτρη, έξώ 'σαι;» Είπε: «Ναι, αφέντη!» «Μοναχός είσαι;»* *του: «Ναι, αφέντη»* Μαχ. 408[10]· *άφησεν την κόρην μοναχή και εκείνος επίασεν την* *ταν* Διγ. 'Ανδρ. 367[11]· **β**) (με τους εμπρόθ. προσδιορ. *με κάπ.* ή *μετά κάπ.* προκ. γλωθεί συνοδεία ή συντροφιά από κάποιον ή κάποιους πολύ οικείους): *εγώ μετά σε* *χός δίχα συνοδοιπόρου την στράταν να κρατήσομεν* Λίβ. Sc. 3061· *στον Τούρναβ' έτρε-* *να πα, να γλύσει την ζωή του μόν' μοναχός με δυο παιδιά οπού 'σαν εδικοί του* ριν. 460· *ηθέλησα να εξεφαντώσω μοναχός μου μόνον με την κόρην την ωραίαν* Διγ. . 374[16]· *να το τρώγεις μοναχός μετά των συγγενών σου* Προδρ. III 379· **γ**) (με γ. το επίθ. *μόνος, μόνιος* ή τη μτχ. *μεμονωμένος*) ολομόναχος [Η χρ. και σήμ. στην ο (Προμπονάς, Ακριτικά Α' 192), στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.)



και σε δημ. τραγ. (Δουλγεράκης, Κρ. Χρ. 10, 1956, 247, Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 30-35)]: *κάθεται μόνος μοναχός, κλαίει και αναστενάζει* Διήγ. Βελ. 365· *Εντράπηκεν η κάμηλος, φεύγει από την μέσην, το δ' άλογον απόμεινεν μόνον και μοναχόν του* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 808· *πολεμάς μ' ένα θεριό μόνια και μοναχή σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 390[22]· *Αχιλλεύς γουν απαντήθη μοναχός μεμονωμένος με κατάρχην των Παιόνων* Ερμον. Υ 13· **δ**) αβοήθητος: *βαρύ από εσέν το πράμα, μη να μπορέσεις να το κάμεις αμοναχός σου* Πεντ. 'Εξ. XVIII 18· *όλ' εκούσασιν την δύναμιν την τόση οπού 'χεν, ώστε μοναχός τα θεριά να σκοτώσει* Διγ. Ο 1390· *εις έτοια χρεία μοναχό το φίλο δεν αφήνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 88· **ε**) ασυνόδευτος: *Αισχύνομαι, αυθέντα μου, ότ' είμαι μοναχή μου* (παραλ. 3στ.)· *να είχον μέν τες βάες μου και την εξόπλισίν μου* Διγ. Α 2208· *ανισωστάς και υπάγει μοναχή η ψυχή* (ενν. χωρίς τη συνοδεία των αγγέλων), *περισσότερο βαβούρα και τραβάγια κάνουσι οι δαίμονες* Αποκ. Θεοτ. II 44· **ς**) μοναχικός: *αν δέ εις ανθρώπου μοναχού καρδίαν επιτυχαίνεις, καν ως εμένα τόξευσε κόρην από το κάστρον* Λίβ. Sc. 87· **ζ**) (προκ. για τροφή) σκέτος: *και με τα λάχανα καλόν και με το κολοκύθιν και εκζεστόν* (ενν. το *κρέας το εμόν*) *και μοναχόν, δίχως κανένα είδος* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 372. **2**) Μοναδικός: *φως, μάτια και ψυχή μου και τση καρδιάς μ' ανάπαψη κι ολπίδα μοναχή μου* Ερωφ. Ιντ. α' 84· *το τέκνο του, τα μάτια του, το μοναχό κλωνάρι, που μήνυσε ο ρηγόπουλος γυναίκα να την πάρει, να τη ζητήξει ο δουλευτής* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 797· *το τέκνο σου το μοναχό, το κανακάρικό σου* Θυσ.[2] 11· *είμαι εγώ η βαριόμοιρη παιδάκι μοναχό σου* Ερωφ. Δ' 362. **3**) (Προκ. για σκηνικές οδηγίες) που βρίσκεται μόνος στη σκηνή και μονολογεί: *Πάμφιλος μοναχός* Στάθ. (Θέατρο) Α' μετά στ. 298· *Δάση. Γύπαρης, μοναχός* Πανώρ. Α' τίτλ.· *Γιαννούλης, γέρος βοσκός, μοναχός* Πανώρ. Β' τίτλ. **4α**) Ερημικός, απόμερος: *ήτον ο τόπος μοναχός και η θάλασσα έμπροσθέν μας* Λίβ. Esc. 2738· *μέρη τόσα μοναχά κι έτσι σκοτεινιασμένα* Ερωφ. Ε' 43· *στράτες σιγισμένες, απάχτυπες και μοναχές* Κυπρ. ερωτ. 112[2]· **β**) απομονωμένος· ξέχωρος: *εις την τρεμουντάνα έχει βουνόν μοναχόν και ομοιάζει ωσάν την Τζίμπικα* Πορτολ. Α 16[2]· *έβαλεν αυτουνού μαντριά μοναχού του και δεν τα έβαλεν ιπί ποίμινιο του Λάβαν* Πεντ. Γέν. XXX 40· *εσυγκόλλησεν τα πέντε βηλάρια μοναχά και τα έξι βηλάρια μοναχά* Πεντ. 'Εξ. XXXVI 16. **5α**) Εγκαταλειμμένος, παρατημένος: *οπού το κάστρο έφυγαν και μοναχό τ' αφήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 396[6]· *η Σούδα μένει μοναχή σα μιαν γυναίκα χήραν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 184[4]· *οι άνθρωποι άφησαν τα τειχία μοναχά* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 324[v]· *τα τειχία ήτανε μοναχά, χωρίς ανθρώπους* Χρον. σουλτ. 132[30]· **β**) έρημος· ταλαίπωρος: *'Εχουσι κρίμα περισσόν και αμαρτιές μεγάλες οπού καταδικάζουσιν τους ξένους εις τα ξένα, τους μοναχούς και ορφανούς, τους πολυπικραμένους* Περί ξεν. Α 76· *Κύριος ο Θεός βοηθός στην πανιερότη σου να σ' έχω κι εγώ η μοναχή στον ξένο κόσμο* Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171· (το θηλ. με προηγ. το επίθ. *ξένη*): *μ' αφήκες την καημένην ξένην και μοναχήν την ώραν τούτην;* Πιστ. βοσκ. IV 5, 261· *θες, αφέντη μου καλέ, να μάθεις ογιά κείνη την ξένην και την μοναχήν, ίτις ωσάν εγίνη* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1644]· *Να γράψω τόσα βάσανα της Κρήτης της καημένης, της ξένης και της μοναχής και της πολλά θλιμμένης* Διακρούσ. 111[11]· **γ**) (σε ιδιάζ. χρ.) που δημιουργεί μοναξιά: *εδώ μην με σκοτώσετε, στα όρη ν' αποθάνω, στην ξενιτειά την μοναχήν, όπου τινάν δεν έχω* Περί ξεν. Α 341. **6α**) (Σε χρ. οριστικής αντων.) ο ίδιος, από μόνος μου: *κάθε άνθρωπος δεν θέλει σ' επαινέσει, ως μοναχός το γράμμα σου είχες καταφρονέσει* Ιστ. Βλαχ. 1588· *επερπάτιεν* (ενν. ο *σουλτάν Μουράτης*) *πάσαν ημέραν και εμαθήνισκεν τα πάντα. Και όλες οι δουλειές της βασιλείας μοναχός τα εκοιταζεν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. 30[v]· *ο νους ο ερωτικός, άμα σεβεί εις αγάπην, μοναχός του ευρίσκει τας ορμάς, ποθοενασχολεί τας* Λίβ.

sc. 4043 χφ· **β**) με δική μου πρωτοβουλία, με τη θέλησή μου: *εκλούθηξά σου ναχή και όπού 'θελες ατός σου μ' έφερες* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 31· *αν ίδεις δέ υ φίλου σου και χρήζει τίποτέ σου, μην καρτερήσεις να το ειπεί μηδέ να το ζητήσει, λ' απεντεύθεν πρόλαβε και δώσ' το μοναχός σου* Σπαν. Α 206· *θυμήσου κιας, αφέντη μου, ος μοναχός μου εμπήκα 'ς τόσους σου οχθρούς πολλές φορές και νικητής εβγήκα* Ε-οφ. Δ' 701. **7α**) (Σε χρ. αυτοπαθούς αντων. · βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 126): *ναχός του να σφαγεί κείνη την ώρα εβάλθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 722· *αν εσκόπα πρίγκιπας το τι ημπορεί να έλθει, κάλλιον ήτον να απόθανεν εκείνος μοναχός του ρά να χάσουν οι λοιποί... τα ιγονικά που εκέρδισαν* Χρον. Μορ. Η 4485· *Δε μ' έριξε, σκόνταψα κι ήπεσα μοναχός μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 233· **β**) (προκ. να δηλωθεί τόματη ενέργεια): *άνθρωπον μέν ουκ είδεν, το δέ καμίνιν εύρηκεν ανάπτον μοναχόν υ χωρίς τινός του συνεργού* Καλλίμ. 352· *Το σκήπτρον του Αγίου Λουκά έβγαλαν οι ογιάται εκ τον πύργον, το εβάλασιν απάνω εις το κάστρο και μοναχόν του έπεσεν υ εις το φουσσάτο* Χρον. Τόκκων 2526· (σε μεταφ.): *δένδρο που πολλά θρέφεται και ναχό ψηλώνει το χέρι το βασιλικό θε να το χαμηλώνει* Ζήν. Β' 267. **'Εκφρ.** *ένας ναχός* = αποκλειστικά ένας, μόνον ένας: *Μιας μάνας ήμεσταν παιδιά, γεις κύρης έσπειμας, μια χώρα κι ένα μοναχό παλάτι ανάθρεψέ μας* Ερωφ. Γ' 276· *επειδή 'σ' ένας ναχός, πέφτει σου δυσκολία να πολεμάς με την Βλαχιάν Τουρκών την βασιλεία* Παιήδ., Βοηβ. 485. **Φρ. 1**) *Διοικούμαι μοναχός* = αυτοδιοικούμαι, έχω αυτονομία: *Βυζάντιον ήτον παλαιά χώρα και εδιοικούτον μοναχό του* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 308[v]. *Μιλώ ή παραμιλώ μοναχός* = παραμιλώ: *Πολλές φορές στον ύπνο τση εξυπάτο, ναχή τση εμίλιε κι εδηγάτο* Βοσκοπ.[2] 370· *ουδέ γεράκια ουδέ σκυλιά ουδ' άλογα ανειάζει, μα επαραμίλιε μοναχός κι ως αφορμάρης μοιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' ι· **3**) *Χωρίζω ή χωρίζομαι μοναχός (μου)* = αποχωρίζομαι, ξεκόβω (από κάποια ίδα): *εχώρισεν μοναχός από την συντροφίαν του* Διγ. 'Ανδρ. 347[35]· *βλέπω την Μαξιμώ εχωρίσθη μοναχή* Διγ. 'Ανδρ. 389[32].

Η λ. σε επιρρ. χρ. για να δηλωθεί μοναδικότητα, αποκλειστικότητα: *Τούτο σε λέγω αχόν τό με είπεν εν υστέρῳ* Λίβ. Sc. 1117· *ήτον ο γέρων δυνατός και το άρμαν του καιογιον και μοναχόν το κράτημαν ‹μ'› απόμεινε εις το χέριν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. ι0· *εγώ 'μαι μοναχή γυναίκα και αδερφή σου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 14· *Εδά, Κωνντινούπολη, θαρρείς και μοναχή σου ευρίσκεσαι ταλαίπωρη κι εχάθην η τιμή σου;* πατρ. 57· *έλεγα να μ' αγαπάς, να σ' έχω μοναχός μου* Ch.pop. 561.

Το αρσ. και το θηλ. ως ουσ. = καλόγερος, καλόγρια: *ο σοφότατος Μάρκος ο μοναχός, ύ ήτον οικονόμος της Εκκλησίας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 319[v]· *και μοναχοί και κοσμικαι γέροντες και νέοι* Πρόδρ. II G 75· *εντέχεται να την ποίσει μοναχήν και πάντα όσα ήσει η μονή ... να τα πλερώσει* Ασσίζ. 97[11]· *να έναι ηγουμένη η κερά Χριστόδουλη η μοή* Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 165· *η οσιότατη μοναχή κερά Μακαρία Κουκάκαινα* Διαθ. Ηι. Μακαρίας 164.

**μοναχουλάκι,** ουδ. επίθ.

Από το ουδ. του επιθ. *μοναχούλης* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ.

(Θωπευτικά) μόνος, ολομόναχος: *Μα ογιάντα η αφεντιά σου μοναχουλάκι ευρίται εδώ 'ς τούτα τα μέρη;* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 623.

**μοναχούλης,** επίθ., Δεφ., Λόγ. 660, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [851].

Από το επίθ. *μοναχός* και την κατάλ. *-ούλης*. Η λ. και σήμ.



(Θωπευτικά) μόνος, μοναχός: *όλα τρομάρα σού 'διδαν και τώρα μοναχούλα λαγκάδια, δάση και βουνά τα παραδέρνεις ούλα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [83]· *πρόσεχε όσον ημπορείς να είσαι μοναχούλα* Δεφ., Λόγ. 474.

**μόνε,** επίρρ., βλ. *μόνον*.

**Μονεβασιώτης** ο, βλ. *Μονεμβασιώτης*.

**μονέδα** η, Βουστρ. 461, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 110[r], 110[v], Χρον. σουλτ. 84[6], Κατά ζουράρη 135, Χρον. βασιλέων 1066, Σεβήρ., Σημειώμ. 22α, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 2α, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 286, Τζάνε, Κρ. πόλ. 521[3].

Το βενετ. monèda (Kahane, Sprache 568· βλ. όμως Χατζ., Ξέν. στοιχ. 87 και Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. 103, όπου το προβηγκ. moneda). Τ. *μονάδα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και *μονιέδα* στο Φωτειν., Νομ. Πρόχ. 143[105-6] και 292[251,255]. Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 16. (Λάμπρ., ΝΕ 6, 1909, 274[22], Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 26[29]) και 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 79 και 90, Σερεμέτης, Θησαυρ. 1, 1962, 131) και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

**α**) Νόμισμα, νομισματική μονάδα: *ήσαν σκεπασμένα τα δουκάτα και οι μονέδες* Μαχ. 82[23]· *όρισε* (ενν. *ο Ισαάκιος ο Κομνηνός*) *και έγραψαν εις την μονέδα του το εικόνισμά του* Χρον. βασιλέων 1276· *Διά να εβγάλει* (ενν. *ο Λυκούργος*) *αυτήν την ψώραν της φιλαργυρίας από τον τόπον του όρισεν η μονέδα του να είναι από σίδερον και όχι από ασήμι ή χρυσάφι* Ροδινός (Βαλ.) 131· **β**) (συνεκδ.) χρήματα: *εβγάνει* (ενν. *ο Απολλώνιος*) *και χαρίζει τον για τον καιρόν εκείνον μονέδαν οπού βρίσκετον, χρυσάφι κι ήτον φίνον* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1820]· *να μην σηκώνουσι τίποτες εις την στράταν παρά μοναχά ραβδί, μηδέ βούργια μηδέ ψωμί μηδέ μονέδα* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ς' 8. **Φρ.** *Κάμνω ή ποιώ μονέδαν* = κόβω νόμισμα: *έδωκέ του* (ενν. *ο βασιλεύς του γαμβρού του*) *και θέλημα να κάμνει και μονέδαν εδικήν του εις το όνομά του* Δωρ. Μον. XXVI· *εποίκεν* (ενν. *ο σιρ Τιπάτ*) *και μονέδα του Κουρίκος δικήν του* Μαχ. 562[3]· *ο ρήγας δεν είχε να ποίσει όξοδον και εποίκεν μονέδαν χαρκήν* Βουστρ. 461.

**μονεμβασία** η, βλ. *μονοβασιά*.

**Μονεμβασιώτης** ο, Δωρ. Μον. XXX (γεν. πληθ. *Μονεμβασιώτων*)· *Μ ο ν ε β α σ ι ώ τ η ς*, Χρον. σουλτ. 35[2-3]· *Μ ο ν ο β α σ ι ώ τ η ς*, Χρον. Μορ. P 2925, 5577, Χρον. σουλτ. 105[6], Τζάνε, Κρ. πόλ. 366[9].

Από το τοπων. *Μονεμβασία* και την κατάλ. *-ώτης*. Ο τ. *Μονοβασιώτης*, από τον τ. *Μονοβασία* (βλ. Sophocl.) του ονόμ. της πόλης, στο Somav. (λ. *Μονοβασιότης*) και ως επών. σε έγγρ. του 13. και 14. αι. (Act. Lavr. II 90[172], 109[358], III 136[21]). Η λ. στο Du Cange (ως επίθ. του γνωστού κρασιού) και σήμ.

Αυτός που κατάγεται από τη Μονεμβασία ή κατοικεί σ' αυτήν: *οι Μονοβασιώτες δεν εστέρξανε τον ορισμό του δεσπότη Δημητρίου* Χρον. σουλτ. 105[8]· *(Διά χειρός Γαβριήλ Σεβήρου) Μονεμβασιώτου* Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171.

**μονέριν** το, βλ. *μονήριον*.

**μονετσιό(ν)** η, βλ. *μουνιτσιόνε*.

**μονή** η, Προδρ. III 28, 66, 353, 435, Ασσίζ. 123[31], 347[10], Διγ. Ζ 939, Byz. Kleinchron. Α' 103[5], Λίβ. P 291, 2127, 2135, Λίβ. Sc. 1771, 1898, Σφρ., Χρον. μ. 122[16],

ιτ. Γέν. XLII 27, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1767, 1770, Διγ. 'Ανδρ. 334[26], κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *μονή*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Διαμονή· τόπος διαμονής, κατοικία: *σίδηρα τον εφόρησαν* (ενν. *τον μισθαργόν*),
*φυλακήν τον βάνουν· απλώς ουδέν τον ήφηκαν το να κακοπαθήσει εις την μονήν,*
*την στρωμνήν, εις την ανάπαυσίν του* Καλλίμ. 2331· *'Ηλθεν η δέσποινα ταχύ και υπά-*
*στο παλάτιν· αλλ' ήλθε και ο Βέλθανδρος και υπά προς την μονήν του* Βέλθ. 870·
*ίρματά του 'φήκε* (ενν. *ο 'Αρης*) *με όλην την αλαζονειά, εστράφη στην μονήν του*
ɔ. Γ' [1[4]]· *παρεκάτου έγραφε εκ την γραφήν εκείνην: «Βέλη και τόπος και μονή*
*ερωτορκωμοσίας»* Λίβ. Esc. 532 κριτ. υπ.· (σε ιδιάζ. χρ.): *Τόμου εδιάβη ο αστήρ*
*ίνω στη μονή του, τότε και του Αλέξανδρου εβγήκεν η ψυχή του* Αλεξ. 2913· *Πώς*
*?ήσει φως και σκότη εις μονήν ουσίας μίας;* Κυπρ. ερωτ. 142[10]· **β**) λημέρι:
*οδότης εγώ δεν είμαι, αλλά ζητώ γενέσθαι άρτι εν τήδε τη μονή μεθ' υμών απε-*
*ης* Διγ. Ζ 1580· **γ**) (προκ. για νεκρό) τάφος: *Απόθανε* (ενν. *ο Αβραάμ*) *κι εθάψαν-*
*αυτόν με την γυνήν του, τον τάφον της ενοίξασι, κάνουσι την μονήν του* Χούμνου,
ɔμογ. 1348· **δ**) (προκ. για θεό) ναός: *θυσία τότες έκαμα εγώ και θυσιάζω, τον*
*σειδώνα τον θεόν περίσσια τον δοξάζω. Τότες τον εθυσίασα εγώ εις την μονή του,*
*έσφαξα δέκα άλογα μόνον εις την τιμήν του* Αλεξ. 2611· **ε**) (προκ. για ζώα) στά-
*ς: χώρισον ίππους έμορφους, φαριά δοκιμασμένα και των αλόγων τας μονάς να είναι*
*.αγμένα* Αχιλλ. Ν 163. **2α**) Κατάλυμα, τόπος προσωρινής διαμονής ή διανυκτέ-
σης· πανδοχείο: *λέγει τους: «Κάμνετε μονές και τέντες και φρεγγιάτα, διατί κα-*
*; μη θυμηθεί στον τόπον του ν' απέλθει»* Θησ. (Foll.) I 93· *ας εύρομεν μονήν να περιανα-*
*ιτούμεν και αύριον πάλε την οδόν να πιάσομεν αντάμα* Λίβ. Ν 2278· *ξένος ήμουν,*
*χθητε, μονήν εδώκετέ μου* Ρίμ. θαν. 90· *ο Χάρος με τον 'Ερωταν είχαν 'πλικέψειν*
*μιαν μονήν κι ήτον βραδύν κι είχαν πεζέψειν* Κυπρ. ερωτ. 156[2]· *ανερωτά τον αν έναι*
*ίποτες μονή να μείνομεν οι ξένοι· εκείνος μας ερμήνευσεν εις το ξενοδοχείον* Λίβ.
ɔ. 3057· **β**) σταθμός· (συνεκδ.) η απόσταση ανάμεσα σε δύο στάσεις ή διανυκτε-
σεις, πορεία μιας μέρας (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex., λ. *μονή* 4): *διελθόντες*
*το έμπροσθεν μονάς ε' και ουδέν περί τούτου ακούσαντες τη εις τον Ραιδεστόν* ϛ-η *μονή*
*ύν εμάθομεν ... όπως και όποτε εγένετο* Σφρ., Χρον. μ. 52[7]· *τρεις γαρ μονάς διήρχοντο*
*' εκάστην ημέραν* Διγ. (Trapp) Gr. 696. **3**) Μοναστήρι: *εκείνος διηκόνησεν εις*
*μονήν πολλάκις και εσύ έβοσκες τα πρόβατα και εδίωκες τας κορώνας* Προδρ. III
*υπάγαινε με το καλόν και με τον λογισμόν σου, μηπρίν σε κοπανίσουσι και δώσουν*
*τον ογόν σου και της μονής ολόγυμνον εκβάλουσί σε αυτίκα* Προδρ. III 363· *πάντα*
*ι ζητήσει η μονή διά να την περιλάβει και να την εντύσουν, πάντα όλα εντέχεται να τα*
*ρώσει* Ασσίζ. 97[12]· *εκτίσαν οι ρηγάδες και οι άρχοντες ν-είς οπίσω του άλλου εκκλησίες*
*πολλές μονές* Μαχ. 26[28]. **Εκφρ. 1**) *'Αυλοι μοναί*· βλ. ά. *άυλος*. **2**) *Μοναί*
*ρίου* = ο Παράδεισος: *αυτός γαρ* (ενν. *ο Θεός*) *μέλλει και νεκρούς και ζωντανούς να*
*νη· εν τη Δευτέρη τη φρικτή οι καθαροί αλλήλως να ίδωσι και να χαρούν εις τας*
*ιάς Κυρίου* Απολλών. 652. **Φρ. 1**) *Απέρχομαι εις τας εκείθεν μονάς, μεθίστημι*
*ις τας αιωνίους ή προς τας ακηράτους μονάς, μετέρχομαι προς τας αιωνίους μονάς* =
*ιαίνω: ζήσασα μετ' αυτού ουκ ολίγον καιρόν απήλθεν εις τας εκείθεν μονάς κατά το βου-*
*ιόν του Κυρίου* Ελλην. νόμ. 572[11]· *Του μακαρίτου εκείνου βασιλέως κυρίου Ανδρονίκου*
*Παλαιολόγου προς τας αιωνίους μεταστάντος μονάς* Ιστ. Ηπείρ. I[2]· *Ο πανιερότατος*
*τροπολίτης κυρ Ματθαίος μετήλθεν ενθένδε προς τας αιωνίους μονάς* Ιστ. Ηπείρ.
XIII[2]. **2**) *Ποιώ μονήν* = κατασκηνώνω, διαμένω προσωρινά: *εις αυτό* (ενν. *το ανα-*
*αδον*) *εκατουνεύσαμεν, εποίκαμεν μονήν μας* Λίβ. Ν 3468.

**μονήρης** η. — Βλ. και ά. *μονήριον*.

Το θηλ. του επιθ. *μονήρης* (υπόκειται το ρ. *ερέσσω*) ως ουσ. (Πβ. και L-S, λ. *μονήρης* II).

Είδος (πολεμικού) πλοίου με μια σειρά κουπιά (Βλ. Kahane, Graeca et Romanica A' 162 και σημ. 21): *στόλον απαρτίζει μέγαν, τριήρεις κε', διήρεις ν-α και μονήρεις εκατόν και πλέον* Δούκ. 403[28].

**μονήρης,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *μονήρης*.

Μοναχικός, καλογερικός· (εδώ σε μεταφ. προκ. για το μοναχικό βίο): *σοι γράφω* (παραλ. 1 στ.) *εύκολα μάλλον και σαφή και γνώριμα τοις πάσι τοις τον μονήρη τρέχουσιν εν κοινοβίω δρόμον* Προδρ. III 26.

**μονήριον** το· *μ ο ν έ ρ ι ν*, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 59.

Από το επίθ. *μονήρης*. Η λ. τον 9. αι. (Steph., Θησ.). Τ. *μονέριον* στο Du Cange. Βλ. όμως και Kahane, Graeca et Romanica A' 162.

Είδος (πολεμικού) πλοίου με μια σειρά κουπιά παρόμοιο με τη γαλέα (Βλ. Steph., ό.π., Kahane, ό.π.): *κόμις τις Περιχύτας καλούμενος ... την ναυτικήν γιγνώσκων καλώς, ως τους Πισσαίους είδεν, το μονέριν αυτού αρματώσας ... διά μέσου τούτων ως πυρ διελθών εις τον ρωμαϊκόν πάλιν υπέστρεψε στόλον* αυτ. 66.

**μόνι,** επίρρ., βλ. *μόνον*.

**μονικόν** το.

'Αγν. ετυμ.· πιθ. η λ. σχετ. με το μτγν. ουσ. *μανικόν* (L-S, λ. *μανικός* III· πβ. αρσ. *μανικός* στο Langkavel, Bot. sp. Gr. 50).

Είδος φυτού: *Πότιζε δέ τους τοιούτους σελίνου ρίζαν ... και αγρίας ρίζαν, πλην μονικά και κιχώρια και ευπατόριον* Σταφ., Ιατροσ. 8[223].

**μόνιμος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *μόνιμος*. Η λ. και σήμ.

Διαρκής, σταθερός, αμετάβλητος: Διήγ. πόλ. Θεοδ. 143.

**μόνιος,** επίθ., βλ. *μόνος*.

**μονιός** ο, Φυσιολ. (Zur.) LIIII[1], Κορων., Μπούας 124, Ροδινός (Βαλ.) 144.

Το μτγν. ουσ. *μονιός*. Η λ. και διάφ. τ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Αγριόχοιρος που ζει μόνος του: *ευθύς εις αύτους όρμησεν ως άρκτος μανιωμένος, ως μονιός τε άγριος τα πλείστα αφρισμένος* Κορων., Μπούας 135· (σε μεταφ.): *επαρακάλεσα τον Θεόν να επισκεφθεί το αμπέλιν του οπού εκαταρήμαξεν παντάπασιν ο άγριος μονιός* (ενν. *ο άθεος, η αραβική αλουπού*) Ροδινός (Βαλ.) 107.

**μονιταρικώς,** επίρρ.

Από το επίρρ. *μονιτάρου* (βλ. *μονοτάρου*) και την κατάλ. *-ικώς*.

Εντελώς, ολότελα, διαμιάς: *και οι σεισμοί δεν παύγουν, αυτείνοι μονιταρικώς ήθελαν να μας φάγουν* Διήγ. ωραιότ. 482.

**μονιτάρου,** επίρρ., βλ. *μονοτάρου.*

**μονιτσιόνε** η, βλ. *μουνιτσιόνε.*

**'μόννω,** βλ. *ομόνω.*

**μόνο,** επίρρ., βλ. *μόνον.*

**μονοβασιά** η, Βεντράμ., Φιλ. 371, Κρασοπ. (Eideneier) I 176 (106g)· *μονο-ία · μοροβασιά* (αν δεν πρόκειται για παραδρομή).

Από το τοπων. *Μονοβασιά* (βλ. Somav.), τ. του ονόμ. της πόλης *Μονεμβασίας* (Βλ. ., Λεξ. στη λ.). Η λ. και σήμ.

Κρασί μαύρο, γλυκό και αρωματικό (από την Κρήτη· τυχαία συνδέθηκε με τη Μονεμ-κ· για το πράγμα βλ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 101, Ζακυθ., ΕΕΒΣ 9, 1932, 378· ιμως και Kahane, Ill. Class. St. 6, 1981, 398 και Λογοθέτη, ΕΓΔΣΠΘ, 1958, 43): *ομυρωδάτα ποτά, μουσκατέλια (και) μοροβασιές* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) *έσφαξεν τα ταπεινά, τα ίδια της παιδία* (ενν. *η Μηδεία*) *και έπιεν το αίμα τους ωσάν βασία* Συναξ. γυν. 361.

**Μονοβασιώτης** ο, βλ. *Μονεμβασιώτης.*

**μονοβουλισμένη,** μτχ. επίθ. θηλ., βλ. *μουνοβουλισμένη.*

**μονόβραχον** το, Πορτολ. A $33^{15}$, $66^{11}$.

Από το *μονο-* και το ουσ. *βράχος.*

Βράχος μονοκόμματος (συν. σε μικρή απόσταση από τη στεριά), σκόπελος (Για τη λ. και Kahane, DOP 36, 1982, 146): *εις την μερέαν του γρέγου αλάργον μίλια β' έχει πουλον και κοντά του έχει μονόβραχον* αυτ. A $11^{12}$· *εις τον γρέγον έχει βουνίν μονό-ον στρογγυλόν και όταν έναι καλός καιρός, εκείνον φαίνεται από την Τρίπολιν μίλια λ'* A $163^{7-8}$.

**μονογαμία** η.

Το μτγν. ουσ. *μονογαμία* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

**α**) Το να παντρεύεται κάπ. μόνο μία φορά: *φύλαξον την μονογαμίαν σου, τουτέστι όρον της γυναικός σου, ίνα εύρης οικείαν εν τη δευτέρα παρουσία* Φυσιολ. $358^{3-4}$· προκ. για πτηνά): *όταν λάχη αυτούς* (ενν. *τους τρυγόνας*) *αποζευχθήναι, φυλάσσουσι μονογαμίαν αυτών έως τέλους ζωής αυτών* Φυσιολ. $358^{4-5}$· (συνεκδ.): *εκείνον* (ενν. *ρυγόνιν*) *μονογαμίαν* (έκδ. *μονογαμιάν*· διορθώσ.) *κλαι, εσύ τας αμαρτίας σου* Φυσιολ. gr.) 743.

**μονόγαμος,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) G $96^{5}$.

Το μτγν. επίθ. *μονόγαμος.* Η λ. και σήμ.

Που παντρεύτηκε μόνο μία φορά· (εδώ προκ. για πτηνό): *Ο Φυσιολόγος έλεξεν περί κορώνης ότι μονόγαμος εστίν· όταν ο ταύτης ανήρ τελευτήση, ουκέτι συγγίνεται ετέρω ί, ούτε ο κόραξ ετέρα γυναικί* αυτ. $94^{4-5}$.

**μονογενής,** επίθ., Διγ. Z 3141, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1299, Απολλών. (Wagn.) αρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $279^{v}$, Κύριλλ. Κων/π. 371, Διγ. 'Ανδρ. $379^{27}$, $383^{16}$, Διήγ. ότ. 101, Διγ. O 922· θηλ. *μονογενή,* Μαχ. $528^{7}$.



Το αρχ. επίθ. *μονογενής.* Το θηλ. *μονογενή* με απλοποίηση (Βλ. Πιλαβάκης, Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ Γ' 274· πβ. ά. *ευγενής*). Η λ. και σήμ.

Που είναι το μοναδικό παιδί μιας οικογένειας, που δεν έχει αδέρφια: Διγ. Z 2987, Διήγ. Αλ. G 281· (προκ. για το Χριστό): *έστειλεν* (ενν. *ο Θεός*) *τον Υιόν του τον μονογενήν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $51^{r}$· *Ιησού γλυκύ, ελέησον, μονογενή Μαρίας, απελπισμένων η ελπίς, σ' οδόν της εξορίας* Σκλέντζα, Ποιήμ. $2^{5}$.

Το αρσ. ως ουσ. = μοναχογιός, μοναχοπαίδι: *βασιλεύς εστέφθηκα αντί δέ του πατρός μου, διατ' ήμουν και μονογενής πατρός τε και μητρός μου* Νεκρ. βασιλ. 54· *Ανάστα, πάτερ, θέασον το παμφιλές σου τέκνον, θέασον τον μονογενή* Διγ. Z 3965· (εδώ) ο Χριστός: *Απανωθιόν των ουρανών, δέσποιν', ανεβασμένη, όπισθεν του μονογενούς με σάρκα καθημένη* Σκλέντζα, Ποιήμ. $7^{40}$.

**μονογράφω·** *μονογραμμένον,* Λόγ. παρηγ. L 515, εσφαλμ. γρ. αντί *μηνογραμμένον·* διορθώσ.

**μονόζωνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μονόζωνος.*

Που φορά μία μόνο ζώνη· (προκ. για στρατιώτη) ελαφρά οπλισμένος: *Μονόζωνος, μαχήμων* Λεξ. IV 458.

**μονοήμερος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *μονοήμερος.* Η λ. και σήμ.

(Προκ. για τόπο) που βρίσκεται σε απόσταση μιας μέρας: *Και πυράν και τάφον ένα εν μονοημέρω τόπω απεργάσαντο* (ενν. *οι 'Ελληνες*) *γαρ τότε άμα συν τοις Τρωαδίταις* Ερμον. M 172.

**μονοθελητής** ο, Χρονογρ. (Λαμψ.) 250, Χρον. βασιλέων 722.

Από το επίθ. *μόνος* και το ουσ. *θέληση.* Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex. Addenda, λ. **Μονοθελήται* και Sophocl., λ. *Μονοθελήται* or *Μονοθεληταί*).

Οπαδός αίρεσης που αποδίδει στο Χριστό μία μόνο θέληση, τη θεϊκή: *Ούτος* (ενν. *ο βασιλεύς*) *εποίησεν σύνοδον των αγίων πατέρων και αναθεμάτισεν των μονοθελητών την αίρεσιν* Χρονογρ. (Λαμψ.) 250.

**μονοθυγάτηρ -τέρα** η, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. Γλωσσάρ. σ. 117.

Από το *μονο-* και το ουσ. *θυγάτηρ -τέρα.*

Μοναχοκόρη: *Εχάσα τη την κορασά, τη μονοθυγατέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1241.

**'μόνοια** η, βλ. *ομόνοια.*

**μονοιάζω,** βλ. *ομονοιάζω.*

**'μόνοιαση** η, βλ. *ομόνοιαση.*

**μονοκάβαλος** ο.

Από το *μονο-* και το ουσ. *καβάλης* (<λατ. caballus). Η λ. στο Du Cange (λ. *καβάλλης*).

'Εφιππος οπλίτης που έχει ένα μόνο άλογο σε αντίθεση με τους δικάβαλους, τρικά-
ους και μεγαλοαλογίτες (Για το πράγμα βλ. Du Cange, ό.π. και Κυριακ., Διγ. Ακρ. και 91-2· εδώ σε γενικ. χρ.): *και πάλιν μονοκάβαλος ή απεζός να φτάσεις* (ενν. *στην* *σουλβανία*), *όταν περνάς και τους γρεμνούς γυρίζεις και κοιτάζεις, φόβος σε νει πάντοθεν* Παλαμήδ., Βοηβ. 502.

**μονοκάμαρος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *καμάρα.*

Που έχει μία καμάρα, αψίδα: *όρισεν ο βασιλεύς τον πρωτομάστορην να ποιήσει το στήριν τεχνικά και επιτήδεια και μονοκάμαρον* Διήγ. Αγ. Σοφ. 154[25].

**μονοκάνονος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *κανών.*

(Προκ. για δεσμά) που αποτελούνται από μία ράβδο, μονοκόμματα: *Πιάσαντές με ουν, πολλών λαβωμάτων απαγαγόντες με, ... έβαλόν με και σίδηρα μονοκάνονα και εις τον τερόν πόδα άλυσον στερεάν εις τζόπον μέγα καρφωμένην* Σφρ., Χρον. μ. 32[8].

**Μονοκέρατοι** οι.

Το επίθ. *μονοκέρατος,* που απ. στον Ησύχ. (Steph., Θησ.), στον πληθ. ως εθν.

Ονομασία μυθικού λαού (Πβ. και Οικονομ., Λαογρ. 18, 1959, 157, 189): *υπέταξα ούρους, Τετραγούρους, Τετρακεράτους, Μονοκεράτους, Σικίωνας* Διαθ. Αλ. 20.

**μονοκέρατον** το.

Το ουδ. του επιθ. *μονοκέρατος,* που απ. στον Ησύχ. (Steph., Θησ.) ως ουσ. Πληθ. επιθ. *μονοκέρατα* ήδη στον Αριστοτέλη (L-S, λ. *μονόκερως*). Η λ. στο Somav.

(Εδώ) ενιαίο τόξο (γέφυρας· για το πράγμα βλ. Κριαρ., Προσφ. Κυριακ. 386-8 και ίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 145-6]): *Εποίησεν* (ενν. *ο Διγενής*) *γέφυραν τερπνήν απάνω ν Ευφράτην· βαστά-την μονοκέρατον από πέρα έως πέρα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) 1661.

**μονόκερως** και **-ρως** ο, Φυσιολ. Μ 35[1,6], Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 154, Φυσιολ. r.) 50, μετά στ. 989 (γεν. *μονοκέρου*), 990, 1019, Φυσιολ. 355[18], Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. r.

Το μτγν. ουσ. *μονόκερως*. Η λ. ως επίθ. ήδη αρχ. Διάφ. τ. και χρ. της λ. και σήμ. ι- . (Andr., Lex. και Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 13).

Μυθικό ζώο με ένα μόνο κέρατο (Βλ. και Κριαρ., Προσφ. Κυριακ. 387): *Ο Φυσιολό- είπε περί του μονοκέρωτος ότι ... μικρόν ζώον εστίν, όμοιον ερίφω, δριμύτατον δέ* ρα Φυσιολ. 355[11]· *Τ' αμάξι μου μονόκεροι θέλουσιν σέρνειν έξι* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' *εις δέ τους δυσβάτους τόπους* (ενν. *ευρίσκονται*) *λέοντες, ... άρκτοι και οι λεγόμενοι ιεροι, από των οποίων το κέρατον είναι τα αντιφάρμακα τα λεγόμενα λεόνκορνα* Νε- , Ιεροκοσμ. Ιστ. 259.

**μονόκλωνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μονόκλωνος*. Η λ. σε παροιμ. (Πολ. Ν., Παροιμ. Α' 172) και σήμ. με ρετική σημασ.

(Προκ. για φυτό) που έχει ένα μόνο βλαστό, κλαδί· (εδώ προκ. για κέρατα) που δε αδίζονται: *οι κέρκοι των κεράτων του* (ενν. *του ύδρωπος*) *στραβοειδώς υπάσιν,* *ία* (ενν. *τα κέρατα*) *και μονόκλωνα και δυνατά ισχύος* Φυσιολ. (Legr.) 1025.



**μονόκοιλα,** επίρρ.

Από το επίθ. *μονόκοιλος*. Τ. *μονότζοιλα* σε κυπρ. δημ. τραγ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 18[33,36,114]). Η λ. στο Somav.

Με μια γέννα (Για τη σημασ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 399]): *πουλίτσια έποικα μονόκοιλα εικοσάδα* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 197.

**μονόκοιλος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *κοιλιά*. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 665 και Βογιατζ., Αθ. 37, 1925, 152).

Που γεννήθηκε μαζί με άλλον (ή άλλους) στην ίδια γέννα· εδώ το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = δίδυμα (Πβ. και ά. *διδυμάρικος*): *εγέννησεν* (ενν. *η ρήγαινα*) *δύο μονόκοιλα και επεθάνασιν* Μαχ. 624[28].

**μονοκόμματος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *κομμάτι*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Που αποτελείται από ένα μόνον κομμάτι, ατεμάχιστος: *λίτρας μ'. μονοκόμματον* (ενν. *κρέας*) *επούλησεν, μίαν λίτραν και β' και γ' έως μ'* Rechenb. 57[2]· *και τους β' σταυρούς τους μονοκόμματους και τα ις' σανιδία και τα καρφία και τον στέφανον έβαλέν τα* (ενν. *η αγία Ελένη*) *εις το σεντούκιν* Μαχ. 6[17].

**μονοκόρδιον** το.

Από το ουσ. **μονόκορδον* (<μτγν. ουσ. *μονόχορδον* με επίδρ. του ουσ. *κόρδα*). Εσφαλμ. λ. *μονοχόρδιον* στο Steph., Θησ. και Du Cange.

Μονόχορδο μουσικό όργανο (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' Παράρτ. 101): *μονοκόρδιον λαβών* (ενν. *ο Ανδρόνικος*) *θρηνητικόν μέλος λέγειν απήρξατο* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 454, κριτ. υπ.).

**μονοκουμπάρης** ο.

Πιθ. από το ουσ. **μονοκούμπι* (πβ. σημερ. *αποκούμπι*) και την κατάλ. *-άρης*. Για τη λ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 351].

Αυτός που περπατά μονόπαντα, που περπατά γέρνοντας από το ένα μέρος, ο κουτσός: *εδέσαν τα ποδάρια σου και εστραγγούλισάν τα· άλλην ποτέ σου ουκ ημπορείς στράταν να περπατήσεις και εγένου, κακορίζικε, αλλιώς μονοκουμπάρης* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 251.

**μονοκρατορεύω,** Λίβ. Ν. 2399.

Από το ουσ. *μονοκράτωρ* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Πβ. λ. *μονοκρατορέω* (Lampe, Lex.).

Είμαι μονοκράτορας, μονάρχης: *το δέ ότι μαύρος* (ενν. *ο αετός*) *κρίνω τον και γης της Αιγυπτίας δεσπόζει εκείνος και κρατεί και μονοκρατορεύει* Λίβ. Sc. 1563.

**μονοκρατορία** η, Προδρ. IV 1aa, Χρον. Μορ. Ρ 3928, Χρησμ. (Λάμπρ.) 120, Τζάνε, Κρ. πόλ. 466[1].

Από το ουσ. *μονοκράτωρ*. Η λ. στη Σούδα (Steph., Θησ.) και σήμ.

Μοναρχία, απόλυτη εξουσία, κυριαρχία χωρίς συμμετοχή άλλων: *'Εδε αμαρτίαν όπου έποικεν ετότε ο Δεσπότης· να έλθει να εβγάλει εκ τον Μορέαν τον πρίγκιπα Γυλιάμον*

*άνθος των ευγενικών ανθρώπων του Μορέως, όπου είχασιν ανάπαψιν και μονο-ρίαν* Χρον. Μορ. Η 3928· (προκ. για το Θεό): *του Θεού τοίνυν ο πλούτος και ɔκρατορία* Λέοντ., Αιν. ΙΙ 50.

**ιονοκρατώ.**

ιπό το επίθ. *μόνος* και το *κρατώ*. Η λ. τον 9. αι. (Sophocl., λ. *μονοκρατέω*).

**ι'** (Αμτβ.) γίνομαι, είμαι μονοκράτορας, μονάρχης: *ο δέ Κωνσταντίνος μετά την ήν του αυταδέλφου αυτού μονοκρατήσας χρόνους β', μήνας ια'* Byz. Kleinchron. $1^{61}$ κριτ. υπ. **Β'** (Μτβ.) έχω απόλυτη εξουσία, κυριαρχία: *ερημωθήσεται πάσα τος και μονοκρατήσει* (ενν. *ο άνδρας ούτος*) *πάσαν κτίσιν και οικισθήσεται πάσα πό-ι χώρα και ειρηνεύσει πάσα η γη* Χρησμ. (Λάμπρ.) 121.

**ιονοκράτωρ** ο, Byz. Kleinchron. Α' $140^{57}$, Προδρ. IV 1gg χφφ CSA κριτ. υπ., $642^{11}$, Χρον. βασιλέων 214, 1010, Τζάνε, Κρ. πόλ. $578^{14}$.

ιπό το επίθ. *μόνος* και το ουσ. *κράτωρ*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Λ. *μονοκρά-* και σήμ.

) Μοναδικός και απόλυτος κυρίαρχος, μονάρχης: *ο δέ Κωνσταντίνος μετά την τε-' του αυταδέλφου αυτού μονοκράτωρ χρόνους β', μήνας ια'* Byz. Kleinchron. Α' (προκ. για το Θεό): *παρακαλούμεν σε, δέσποτα παντοκράτορ, της γης τε και ρανού αφέντη μονοκράτορ, δος και αυτοίς την χάριν σου διά να σ' εγνωρίσουν, Θεόν αληθινόν να σε ομολογήσουν* Ιστ. Βλαχ. 2700· **β**) γενικός, ανώτατος διοι-: *ήλθεν εις το νησί της Κρήτης ντζενεράλες κύριος μονοκράτωρ Ιάκω-Φουσκαρίνος, 'ος έκαμε πολλές ορδινίες και τάξες εις την Κρήτην, οίαι ουκ εγένοντο πώποτε και στέκονται έως σήμερον, ήγουν εις τα 1667* Byz. Kleinchron. Α' $524^{22}$.

**ιονοκυθρίτσιν** το.

ιπό το ουσ. *μονόκυθρον* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Η λ. στο Du Cange (λ. *μονόκυθρον*).

'αγητό (κυρίως των καλογέρων) από διάφορα υλικά που βράζουν στην ίδια χύτρα ο πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 84): *Μετά γουν την παράθεσιν ών είρηκα βρωμάτων εν, ω του θαύματος, και το μονοκυθρίτσιν, υπεραχλίζον ολιγόν και πέμπον ευω-* Ιροδρ. ΙΙΙ 175.

**ιονόκυθρον** το, Προδρ. Ι 235, 239, ΙΙ Η 104, ΙΙΙ 177, IV 63, 118, Σταφ., Ιατροσ. ιήγ. παιδ. (Tsiouni) 600.

ιπό το *μονο-* και το ουσ. *κύθρα*. Η λ. το 12. αι. (Steph., Θησ.).

'αγητό (κυρίως των καλογέρων) μαγειρεμένο με πολλά υλικά που βράζουν στην ίδια (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 78): *ακρίδας ου σιτεύομαι, ουδ' αγαπώ βοτά-αλλά μονόκυθρον παχύν και παστομαγειρίαν, να έχει θρύμματα πολλά, να είναι ωμένα* Προδρ. ΙΙ G 104.

**ιονολίθινος,** επίθ.

ιπό το ουσ. *μονόλιθος* και την κατάλ. *-ινος*.

Ιου είναι κατασκευασμένος από μία μόνο πέτρα: *έστησεν* (ενν. *ο Φέρων*) *εις το ιερόν λίου δύο μεγάλας κολόνας μονολιθίνους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 237.

**ιονόλιθος,** επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 154, 173, 245 δις.

'ο αρχ. επίθ. *μονόλιθος*. Η λ. και διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. ως τοπων. (Andr., Lex.).



Που αποτελείται ή είναι κατασκευασμένος από μία μόνο πέτρα: *Εις τα δεξιά μέρη του ναού της αγίας Ελένης είναι σκάλα μονόλιθος* Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 $174^{4}$.

Το αρσ. ως ουσ. = μεγάλος λίθος που αποτελείται από ένα τεμάχιο· (εδώ προκ. για βάθρο): *επάνω δέ της κεφαλής του μονολίθου κείνου θρόνος εκείτετον χρυσός* Βέλθ. 481.

**μονολίσγιον** το, Metrol.$^{2}$ $126^{5,6}$· *μ ο ν ο λ ί σ κ ι ν,* Metrol.$^{2}$ $100^{3}$.

Από το *μονο-* και το ουσ. *λίσγον* το ή *λίσγος* ο.

Μέτρο χωρητικότητας που ισούται περίπου με 1,174 $m^3$ (Για τη σημασ. βλ. Schilbach [Metrol.$^{2}$ σ. 157 και Byz. Metrol. σ. 122]): *Ομού λισγάρια μονολίσγιον οργυιάς ,εωξδ'* αυτ. $126^{13}$.

**μονολίσκιν** το, βλ. *μονολίσγιον*.

**μονολλαγία** η, βλ. *μοναλλαγία*.

**μονομαχία** η, Ερμον. Ι 147, 159, μετά στ. 225, μετά στ. 322, Λ μετά στ. 164, μετά στ. 200, μετά στ. 277, Μ μετά στ. 51, Υ 267, Βίος Αλ. 5346, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' [225, 227].

Το αρχ. ουσ. *μονομαχία*. Η λ. και σήμ.

Μάχη ανάμεσα σε δύο άτομα, μονομαχία: Ερμον. Μ 121, Βίος Αλ. 4667, Βυζ. Ιλιάδ. 812.

**μονομαχίζω.**

Από τον αόρ. του *μονομαχώ* και την κατάλ. *-ίζω*.

Πολεμώ, παίρνω μέρος σε μάχες: *λυπούνται γαρ οι βασιλείς οι συμπολεμισταί του το πώς ο μέγας Αχιλλεύς ουδέν μονομαχίζει* Βυζ. Ιλιάδ. 835.

**μονομάχισμα** το.

Από τον αόρ. του *μονομαχώ* (παρά τη μοναδική ύπαρξη του *μονομαχίζω*· βλ. ά.) και την κατάλ. *-μα* αναλογ. με ουσ. από ρ. σε *-ίζω*.

Μονομαχία: *βασιλέας της Αθήνας μιλεί ... για το μονομάχισμα* Ευρετ. Ερωτοκρ. $766^{385}$.

**μονομαχώ,** Διγ. Ζ 1324, 2985, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1584, Ερμον. Λ 300, Υ μετά στ. 207, Αχιλλ. Ν 134, Αχιλλ. Ο 90, Ζήνου, Βατραχ. 171, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Γ' [32, (έκδ. *μονα-* από τυπογρ. λάθος), 100, 139, 266], Η' Υπόθ., [26], ΚΑ' [238], Βυζ. Ιλιάδ. 831, 900, Σταυριν. 261.

Το αρχ. *μονομαχέω*. Η λ. και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) πολεμώ μόνος με ένα μόνον αντίπαλο, μονομαχώ: Διγ. Ζ 3604, Αλεξ. 1867, Φλώρ. 683. **Β'** Μτβ. **1**) Πολεμώ μόνος με ένα μόνον αντίπαλο, μονομαχώ με κάπ.: Βίος Αλ. 5345, Ερμον. Ι 123· *αν έχεις τίποτες να ειπείς κατά της κόρης λόγον, έλα εις την ρέντα σύντομα να σε μονομαχήσω* Φλώρ. 662· (εδώ στον πληθ. μολονότι πρόκειται για μονομαχία ενός μόνον αδελφού με τον αμιρά): *θείους είχε* (ενν. *ο Διγενής*) *τους θαυμαστούς αδελφούς της μητρός του, οί και εμονομάχησαν διά την αδελφήν των* Διγ. (Trapp) Gr. 1012. **2**) Πολεμώ μόνος εναντίον πολλών αντιπάλων (Βλ. όμως Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 228]): *Είδα σε, ομμάτια μου καλά, το φως των οφθαλμών μου,*

ς εμονομάχησες όλους τους απελάτας Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1583. **3**) (Συνεκδ.) ώ, παίρνω μέρος σε μάχες: *ήταν απέξω οι Έλληνες με δύναμης μεγάλης και απο- ι Τρώιλοι μονομαχούν αλλήλοις* Βυζ. Ιλιάδ. 890.

**.ονομερώς,** επίρρ.

'ο μτγν. επίρρ. *μονομερώς* (L-S, λ. *μονομερής*). Η λ. και σήμ.

) Από τη μία μόνο μεριά: *την οδόν ποιεί* (ενν. *ο βασιλεύς*) *τα παράλια πάντοτε του ·υ διερχόμενος, δύο διανοούμενος τα καλά, έν μέν ίνα ο στρατός άπας διά θαλάσσης ι τρόφιμα και δεύτερον ίνα μονομερώς έχη την των πολεμίων επέλευσιν* Χωνιάτη, ρρ. Ι 170. **2**) Αυτοτελώς, ανεξάρτητα, μεμονωμένα: *Πάλιν δέ σκεψάμενος* (ενν. *αάμ*) *μήποτε έν έκαστον από τούτων αδυνάτως έχη ώστε είναι μονομερώς θεόν, αλλά ομού· και ιδών ότι τω μέν ξηρώ αντίκειται το υγρόν, τω δέ ψυχρώ το θερμόν... έ- εν εαυτώ και είπεν ότι Θεός στασιάζων προς εαυτόν και μαχόμενος ουκ έστι Θεός* -Σφρ. 482[11].

**ονόμματος,** επίθ.

ο αρχ. επίθ. *μονόμματος*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., Παπαδ. Α., Λεξ· ιχ., Κυπρ. Β' 665).

[ονόφθαλμος: Σοφιαν., Παιδαγ. 285.

**όνον,** επίρρ., Σπαν. Α 426, Κομν., Διδασκ. Δ 254, 402, Βέλθ. 64, 380, Χρον. Μορ. , 8855, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 121, 328, 347, Δούκ. 257[7,22], 381[7], Απόκοπ.[2] 82, 219, 33, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 76[v], 165[r], 244[r], Μαλαξός, Νομοκ. 341, 343, Πανώρ. ;, 296 δις, Ε' 165, Ερωφ. Β' 370, 437, Δ' 442, Ιντ. δ' 71, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 75, 1889, Β' 574, Γ' 119, κ.π.α.· *μ ό ν',* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 92, Θησ. (Foll.) Ι 39, ;, Αλεξ. 522, 752, 1831, Ερωφ. Α' 152, 302, Γ' 121, Ε' 672, Σταυριν. 359, 460, ;ουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [46, 65], κ.π.α.· *μ ό ν ε,* Κομν., Διδασκ. Δ 173, Πεντ. Ί 5, VII 23, IX 5, XV 4, Έξ. IX 26, X 17, XXXI 13, Αρ. XXVI 33, XXXI 23, XXVIII 13, 29, Χρον. σουλτ. 58[16], 59[8], 65[18], 135[12], Ιστ. Βλαχ. 410, 680, 706, *μ ό ν ι,* Χρον. Μορ. Η 800, 1792, 3015, 3199, 3946, 4666, 6315, 6952, 6994, 8740, κ.α.· *μ ό ν ο,* Βέλθ. 855, Πανώρ. Πρόλ. 54, 77, Α' 94, 376, Β' 454, 568, 236, Ερωφ. Α' 121, 197, Ιντ. α' 32, Β' 415, Ιντ. β' 35, Γ' 51, 168, 303, 347, Δ' 55, Ε' 220, 400, 466, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 829, 882, Β' 909, 992, 995, Ε' .π.α.· *μ ό ν ο υ ν,* Πένθ. θαν.[2] 484 κριτ. υπ.· *μ ο ύ ν ε,* Σπαν. Ο 147. — Βλ. *μοναχά*.

ο αρχ. επίρρ. *μόνον*. Ο τ. *μόν'* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 45, Δ' 129, στο Βηλαρά (Βλ· , Ν. Εστ. 94, 1973, 19) και σήμ. Ο τ. *μόνε* στο Βλάχ., σε δημ. τραγ. του 19. αι. ίτ., Κεφαλλ. Χρον. 1, 1976, 190· έκδ. *μονέ* από μετρ. αν.) και σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., α Άνδρ. 219 και Αθ. 37, 1925, 145). Ο τ. *μόνι* και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Μάνεσης, ΛΔ 0, 124). Τ. *μο* σήμ. στη Μάνη (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 532). Τ. *μόνου* σε έγγρ. . αι. (Βλ. Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, (1968) 1972, 36· έκδ. *μονού*) και σήμ. ιδιωμ. ;ογιατζ., Αθ. 37, 1925, 146 και Λουκά, Γλωσσάρ. 318). Η λ. και ο τ. *μόνο* και σήμ.

' (Ως επίρρ.) **1α**) Μόνον, αποκλειστικά (για να δηλωθεί περιορισμός ή αποκλεισμός ›που ή γεγονότος): Πανώρ. Πρόλ. 74, Χρον. Μορ. Η 2813, Αλεξ. 438, 155, Χρον. ων 2703· (σε επανάληψη επιτ.): *όντεν είσαι εις τον Γιάφα, ανοίγεις το ακρωτήριν της ιλος· μόνον την Ταρτούζαν σκεπάζεις την μόνον μόνον* Πορτολ. Α 180[6]· **β**) (στο



σχήμα *όσο μόνε* + ειδική πρόταση για να δηλωθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερος περιορισμός): *οι άλλοι πρίντζιποι δουκάδες τον εδεχόντησαν, όσο μόνε ότι τον εφιλεύανε* Χρον. σουλτ. 36[20]· **γ**) (επιτ. με τα *ένας, μοναχά, μοναχός*): *Αγαπημένο αντρόγυνον ήτονε πλια παρ' άλλο και μόνο ένα λογισμόν είχαν πολλά μεγάλο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 40· *μοναχά μόνε με τον Μωσέ εσύντυχεν ο Κύριος;* Πεντ. Αρ. XII 2· *Ετούτος λαόν δεν έχει, αλλά μόνον μοναχός περιπατεί* Διγ. Άνδρ. 390[17]· **δ**) απλώς και μόνον, απλώς: *όσα φουσκώσου κύματα στο βράχος δε μπορούσι ποτέ τως να με ρίξουσι γή αλλιώς να με ζημιώσου, θωρώντας μόν' ως άστρο μου λαμπρό το πρόσωπό σου* Ερωφ. Αφ. 64· *η ποια* (ενν. *πεθυμιά μου*) *νιώθω στον Άδην με πεσώννει μόνον για να 'ρτω στο δεντρόν να 'γγίσω εκείνον τον καρπόν τον φουμισμένον* Κυπρ. ερωτ. 13[12]· *έτοιο λογισμόν αψήφιστο να βάλει που μόνο να το θυμηθώ ... νεκρώνουνται τα μέλη μου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 925· *άσκημο βοσκό αναψηφισμένο θέλει σου δώσου γι' άντρα σου, θωρώντας τονε μόνο στα σωθικά παντοτινά να 'χεις μεγάλον πόνο* Πανώρ. Γ' 245· **ε**) (για να δηλωθεί εξαίρεση) παρά μόνον, εκτός: *Πάντως, κακομουζάκωτε, τα κρέη σου ου τρώγουν εξόν μόνον οι μύρμηγκες και η σκύλα του τσαγγάρη* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 49· *Άλλος τινάς δε μου 'φταιξε, μόνον η γι-όρεξή μου* Πανώρ. Ε' 205· *Στη γέμιση του φεγγαριού άλλο δεντρό δεν πιάνει, μόνο τσ' αγάπης το δεντρό, που πάντα ρίζες κάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 316· *πλην δεν είχανε βαστά μόνον ψωμί και κρασί* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 132[r]· (με προηγ. την πρόθ. *παρά*): *ο θάνατος είναι κοινός τοις πάσι και ουδείς γινώσκει την ημέραν και την ώραν του τέλους τον παρά μόνον είς, ο Θεός* Σεβήρ., Διαθ. 189· *ξεφάντωση καμιά δε βρίσκω παρά μόνο στα δάση 'λάφια και λαγούς κι αγρίμια να ζυγώνω* Πανώρ. Γ' 163· (με επόμ. το σύνδ. *και*): *ο Θεός ουδέν του έδωκεν υιόν διά κληρονόμον* (παραλ. 2 **στ.**) *μόνι και θηλυκά παιδία έχει διά κληρονόμους* Χρον. Μορ. Η 6284· *ουκ είχαν πλέον το τι να φάουν, μόνον και τα κορμιά τους* Χρον. Μορ. Η 2933· *Ποίον άλλο γένος σήμερον ευρίσκεται εις τον κόσμον να τους πουλούν ως αμάλωτα, μόνον και τους Ρωμαίους;* Χρον. Μορ. Η 1261· **ς**) (με αριθμτ.) παρά μόνον, το πολύ πολύ: *ουδέν ηθέλησεν ποσώς μετ' αύτον να επάρει, μόνον δύο καβαλαρίους και δώδεκα σεργέντες* Χρον. Μορ. Ρ 1899· *Μόν' τρεις ημέρες έκαμαν εκεί οπού σταθήκαν* Βίος Δημ. Μοσχ. 513[v]· *οι Φράγκοι γαρ ουκ ήσασιν, πεζοί και καβαλάροι, μόνι* (έκδ. *μόνοι*· διόρθ. Κεχ., Ελλην. 27, 1974, 264) *εφτακόσιοι μοναχοί, τόσους τους εγνωμιάσαν* Χρον. Μορ. Η 1731· *ο Αδάμ δεν εστάθηκεν εις τον Παράδεισον, μόνον έξι ώρες* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 75[r]. **2**) (Στο σχήμα *μόνον πως δεν ...*) μόνο που δεν ..., λίγο έλειψε να ... (Βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Β' 174 1β σημ.): *Ο δέ Αχμάτ παντελώς τα λόγια του Κατιλερκέρη δεν τα εδέχθη, μάλιστα μετά πολλού θυμού τον ύβρισε και μόνον πως δεν τον έδειρε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 341. **3**) (Χρον.) **α**) πια, τελικά: *πρόβατα είδ' από μακριά οπού 'σανε κοπάδι και όσον να πα στα πρόβατα έσωσε μόν' το βράδι* Σταυριν. 664· **β**) τότε ακριβώς, αμέσως: *Τότε μπαίνει* (ενν. *η Σωσάννα*) *στο λουτρό κι εκ το νερόν επαίρνει· μόνε θωρεί τους γέροντες οπού 'σανε κρυμμένοι* Δεφ., Σωσ. 110. **Β'** (Ως σύνδ.) **1**) Αντιθετικός **α**) (μετά από αρνητ. πρόταση) παρά μόνον: *γλώσσα δεν έχει* (ενν. *ο ξένος*) *να το πει, χείλη να 'μολογήσει, μόνον γογγά ο 'λεεινός και συχνοαναστενάζει* Περί ξεν. V 74· *μέρα και νύκτα δεν σιγώ, μόν' κάθομαι και κλαίω* Θρ. πατρ. 63· **β**) (επιτ.) αποκλειστικά και μόνο για ..., μόνο και μόνο για ...: *γκρέμισα στο πέλαγος μόνο για να γλυτώσω εκ την περίσσα συμφορά κι εκ το κακόν το τόσον* Γαδ. διήγ. 475· *για τούτο ήρθα ως επά μόνο για να σε δούσι τ' αμμάτια μου τση ταπεινής να παραλαφρωθούσι* Ερωφ. Γ' 77· *η Ευδοξία, ηξεύρετε, Χρυσόστομον Ιωάννην 'κ την Πόλη τον εξόρισε μόνον για ν' αποθάνει* Βεντράμ., Γυν. 46· (με προηγ. το σύνδ. *και*): *Να κιλαδείς ουκ ημπορείς, να παίζεις ουκ ηξεύρεις,*

όνον ήλθες, άτυχε, φοβέριστρον του γάμου Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 11·  γ) (για να δη-
περιοριστική αντίθεση) παρά μόνον: δεν έβανε (ενν. ο Γολιάθ) εις τον νου του τίποτες
μόνον επίστευε να τον θανατώσει τον Δαβίδ Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 191$^{r}$· Σ' άλλο
τουνε καλός, μόνε να με πλανήσεις Ζήνου, Βατραχ. 172· έχω σήμερο τρεις τέσσερις
υς οπού τηνε πορεύομαι Κάστρο και Ρέθεμνος και δεν πορώ ν' αναβατζάρω τίποτις,
ίσο πεσκουλάρω τα ξένα σολδία Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 172·  **δ**) (στο σχήμα ου
..., αλλά και ή μα μάλιστα για σύνδεση επιδοτική· βλ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 44): ου
τότε η φροντίς, αλλά και νυν τυγχάνει Προδρ. III 132e χφφ CSA κριτ. υπ.· Οι μόνον
υλεύω σε να 'λθείς να πολεμήσεις,  μα μάλιστα ορίζω σε οπίσω να γυρίσεις Αλεξ.
**ε**) αλλά, όμως: ο σουλτάνος δεν εστάθη εις τον λόγο του, μόνε τους αποκεφάλισε
Χρον. σουλτ. 118$^{13}$· ηβλέποντας τούτο ο Δαβίδ δεν του εφαίνετον πλέον καλόν να στέ-
διαλέγεται μετ' αυτόν, μόνον παρευθύς άρπαξε την σφεδόνα του από την τσέπην του
'αν πέτραν και ... κτυπάγει τον Γολιάθ εις την κεφάλην Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 191$^{r}$·
έρα του πατρός μου αυτή· μόνε όχι θεγατέρα της μάνας μου Πεντ. Γέν. XX 12·
ε βουλητική συν. πρόταση για να δηλωθεί όρος, προϋπόθεση) αρκεί να ..., φτάνει να
λ. Τζάρτζ., ό.π. Α' 308 σημ. β' και Β' 41): πίνω το αίμα του, μόν' να βρεθεί ομ-
ιου 'Αλ. Κύπρ. 1752· ελπίζω πρώτα στους θεούς κι εις την ομόνοιά μας,  νικούμε
ν Δάρειον, μόν' να 'ν' καλή ⟨η⟩ καρδιά μας Αλεξ. 710· Ας κάμουν ό,τι θέλουσι, μόνον
ς αφήσου Πανώρ. Δ' 95· εδά στο Ζόρου ας πάγομεν οπού 'ν' κι εκεί λαγκάδι  κι αν
, ας νυκτώσομεν, να πάμεν μόνε βράδι Ευγέν. 490· μόνον ας έβλεπεν τινάν καλόν εις την
αν,  τα πράγματά του έδιδε να επόταζεν τοιούτον Ιμπ. 25.  **2**) (Εναντιωματικός
ηγ. ή επόμ. το και) αν και, παρόλο που, μολονότι: Μόνον κι είναι πουλλίν, παντές λυ-
τα πάθη μου κι εκείνον και θρηνίζει Κυπρ. ερωτ. 24$^{9}$· 'Ετσι επαρατσάκισαν (ενν.
ίρκοι), εκίνησαν να φεύγουν  και μόνον ότι είχε ολιγούς Ερκούλιος εδικούς του Χρον.
ον 2418.  **3**) (Συμπερασμ.) **α**) (για να εκφράσει προτροπή· βλ. Τζάρτζ., ό.π. Β'
μ. και 175) λοιπόν: ο Χριστός σου δεν σου θέλει δώσειν τινά βοήθειαν, μόνον κάμε
οπού σε λέγομεν και γενού συγκοινωνός μας Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165$^{145}$· Μόν' κι
ίλοι, αδελφοί μου  και συντρόφοι εδικοί μου,  κάμετε ως ανδρειωμένοι Τριβ.,
π. 129· ειπέτε του Δαρείου ότι εγώ είμαι ητοιμασμένος, μόνον, όταν θέλει, ας έλθει
ν., Π.Ν.Διαθ. φ. 215$^{r}$·  **β**) σίγουρα, βέβαια: έκραξεν ο Αβιμελέκ το Ισχάκ και
«Μόνε ιδού γεναίκα σου αυτή» Πεντ. Γέν. XXVI 9· είπεν αυτουνού ο Λάβαν: «Μόνε
λό μου και κριάς μου εσύ», και έκατσεν μετ' αυτόν μηνού μέρες Πεντ. Γέν. XXIX 14·
εν ο ένας από εμέν και είπα: «μόνε αρπαγμό αρπάχτην και δεν είδα ος εδώ» Πεντ.
ΧLIV 28.  **4**) (Χρον. στο σχήμα και μόνο να ...) (αμέσως) μόλις, ευθύς ως (Πβ.
., Ελλην. 22, 1969, 223 σημ.): ήστεκεν εις τη Τζιλοτζά και μόνο να γροικήσει
ίσμα μου το αδυνατό ντελόγκο είχε γυρίσει Φορτουν. (Vinc.) Γ' 739.  **5**) (Συνδε-
για να δηλωθεί αντίθεση ή περιορισμός): χαθώς να τρώγετε το αλάφι και το ζαλκάδι,
α το φας·... μόνε δυναμώσου να μη φας το αίμα, ότι το αίμα αυτό η ψυχή Πεντ. Δευτ.
3· τον ξένο να στεναχωρέσεις και το ος να είναι εσέν με τον αδερφό σου απαφήσει το
ου· μόνε ότι να μην είναι εις εσέν πένητος, ότι ευλογημένο να σε ευλογήσει ο Κύριος
ν ηγή Πεντ. Δευτ. XV 4· να μη μπορέσεις να δώσεις απάνου σου ανήρ ξένος, ος όχι
ός σου αυτός· μόνε να μη πληθύνει αυτουνού άλογα και να μη στρέψει τον λαό εις την
το Πεντ. Δευτ. XVII 15.  **6**) (Αιτ. στο σχήμα μόνε να) (ακριβώς) επειδή: Μόνε
ιαι εγώ καλή, αρχόντισσά μου, είμαι εδώ πρόθυμος να τηνε δουλεύσω Μπερτολδίνος
'Εκφρ. μόνον και (με αριθμτ.) = έστω και: βλ. ά. και εκφρ.



**μονονυκτίς,** επίρρ.

Από το επίθ. *μόνος* και το ουσ. *νύκτα*. Τ. *μονονυχτί(ς)* ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *μονονυκτί*, Λουκά, Γλωσσάρ. 316 και Ανδρ., ΛΔ 2, 1940, 151).

Σε μία μόνο νύχτα: *ήλθεν* (ενν. *ο Τακκάς*) *μονονυκτίς και έβαλεν λαμπρόν εις τες πόρτες* Μαχ. 302$^{26}$.

**μονόξυλο(ν)** το, Πόλ. Τρωάδ. 164, 314, 315, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 358, Ηπειρ. 224$^{6,9}$, Ιστ. Ηπείρ. XIX$^{5,7}$, Ιμπ. 800, Πορτολ. Α 212$^{15}$, Ιστ. Βλαχ. 1091, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 18$^{9}$, 19$^{10}$.

Το ουδ. του αρχ. επιθ. *μονόξυλος* ως ουσ. Ο πληθ. ήδη στον Ιπποκράτη. Η λ. σε παπυρ. (L-S, λ. *μονόξυλος*).

Είδος πρωτόγονου πλοιαρίου κατασκευασμένου από ένα μόνο κορμό δέντρου (Για τη σημασ. βλ. Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ. 269): *Ηύρεν* (ενν. *ο Ιμπέριος*) *μονόξυλον μικρόν, σεβαίνει να περάσει  να υπάγει προς τον αετόν να επάρει το εγκόλπιν* Ιμπ. 556· *όθεν εδιάβαινεν από τα ξύλα του δεσπότου,  εβλέπαν το από μακρά, έτρεχαν, έπιανάν το,  ήγουν τα σανδαλόπουλα και τα μονόξυλά του* (έκδ. *-λαν*· διορθώσ.) Χρον. Τόκκων 2444.

**μονοοικώ·** *μ ο υ ν ν ο υ ο ι κ ώ.*

Από το επίθ. *μόνος* και το *οικώ*. Πβ. αρχ. ρηματ. επίθ. *μονοίκητος* και μτγν. *μόνοικος*.

Κατοικώ μόνος: *ουκ ωφέλιμον και μουννουοικείν* Gesprächb. 113$^{20-1}$.

**μονοούσιος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μονοούσιος* (Lampe, Lex.).

Που έχει μία μόνον ουσία: *Διότι εσύ* (ενν. *'Αγιον Πνεύμα*) *το άδετον το δέμα της Τριάδος  είσαι και μονοούσιος αγάπη της μονάδος* Σκλέντζα, Ποιήμ. 3$^{10}$.

**μονοπατάκι** το, Χούμνου, Κοσμογ. 1560.

Από το ουσ. *μονοπάτι(ν)* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ.

Μικρό μονοπάτι: *απήτις επομάκρυνε* (ενν. *ο Λωτ*), *μπαίν' εις μονοπατάκι,  σ' όρος Σιγόρ καλούμενον, εις ένα φαραγγάκι* αυτ. 1127.

**μονοπάτιν** το, Λίβ. P 2, 17, 25, 38, 1115, 2594, Λίβ. Sc. 2372, 2957, Λίβ. Esc. 3556, 4138, Λίβ. (Lamb.) N 28, 61, Λίβ. N 2428, 3563, Ιμπ. 570, 571 κριτ. υπ., Βυζ. Ιλιάδ. 435, 436·  *μ ο ν ο π ά τ ι,* Λίβ. (Lamb.) N 43, 48, Ιμπ. 570 κριτ. υπ., 571 κριτ. υπ., Νεκρ. βασιλ. 9, Πεντ. Γέν. XLIX 14, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 813, Δ' 1062· *μ ο ν ο π ά τ ι (ν),* Λόγ. παρηγ. L 131, Λόγ. παρηγ. O 127, Διγ. Z 1885, Πικατ. 136.

Από το επίθ. *μόνος* και το *πατώ*. Λ. *μονοπάτιον* τον 6. αι. (Lampe, Lex.). Ο τ. *μονοπάτι* και σήμ. Η λ. στο Du Cange (λ. *μονοπάτιον*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 317).

**α**) Στενός και δύσβατος δρόμος σε ορεινή περιοχή ή στο ύπαιθρο, ατραπός: *όταν ο ύπνος ο γλυκύς τα μέλη τους εκράτει,  κλέπτες κακοί επρόβαλαν απ' ένα μονοπάτι* Μαρκάδ. 550· *Εξέβην εκ την φυλακήν και μήναν επερπάτουν  εις μονοπάτια δύσβατα και τόπους αποκρύφους* Λίβ. Sc. 2355· *να είναι όνταν φίδι ιπί στράτα, όφιος ιπί μονοπάτι οπού δαγκάνει φτέρνες άλογου και έπεσεν ο καβαλάρης του οπίσου* Πεντ. Γέν. XLIX 17·  **β**) (γενικ.) δρόμος (συν. στενός) στο ύπαιθρο: *Τα χνώτα σου μυρίζουσι και τα λινά σου λάμπουν,  να είπες λιβάδιν έτρεχες και μονοπάτια κάμπου* Απόκοπ.$^{2}$ 84· *όντεν εκίνησε* (ενν. *ο*

*όκριτος), με τέτοια αντρειά επορπάτει, οπού βροντές και σκονισμούς κάνει στο μο-*
:τι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1018· γ) (σε μεταφ.): *η στράτα αυτή που πορπατείς*
*ίθια είναι γεμάτη, γιάγειρε κι άλλαξέ τηνε, πιάσε άλλο μονοπάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Α' 1156· *Δυο βρύσες τα δυο μ' αμμάτια εγινήκαν εις λαγκάδιν και με δίχως*
*πάτια ταύτα παίρνουμ με στον 'Αδην* Κυπρ. ερωτ. $118^{7}$· (θρησκ. προκ. για το
.ο = τρόπο ζωής που είναι σύμφωνος με τις εντολές του Θεού): *με δάκρυα του σωσμού*
; (ενν. εσύ Μαρία Μαγδαληνή) *το μονοπάτι* Σκλέντζα, Ποιήμ. $1^{14}$· *Σκέπαζε, πάντα*
*:ττε* (ενν. *Μαρία ενδοξοτάτη*), *στην χάριν σου με κράτει και του ορισμού σου δείχνε*
*αεί το μονοπάτι* Σκλέντζα, Ποιήμ. $7^{70}$.

**μονοπατίτσι(ν)** το, Λίβ. P 1114, Λίβ. Sc. 1421, Λίβ. Esc. 2570.

Από το ουσ. *μονοπάτι(ν)* και την κατάλ. *-ίτσι(ν)*.

Μικρό μονοπάτι, μονοπατάκι: *Επίασα στράτα να σκοπώ και η στράτα εκείνη, φίλε,*
*ις εκατόν εκόπτετον μικρά μονοπατίτσια* Λίβ. N 2262.

**μονοπέτριν** το.

Από το ουσ. *μονόπετρον*.

Απομονωμένος βράχος στη μέση του πελάγους: *η θάλασσα τον έφθασεν* (ενν. *τον Πά-*
*απάνω εις μονοπέτριν και δράσσει και αποκρατεί ώστε να ξημερώσει* Βυζ. Ιλιάδ.

**μονόπετρον** το, Πορτολ. A $9^{11}$, $34^{1-2}$, $57^{8}$, $66^{14}$, $160^{2}$.

Από το *μονο-* και το ουσ. *πέτρα*.

Βράχος μονοκόμματος στη μέση της θάλασσας, σκόπελος (Για τη λ. βλ. και Kahane,
' 36, 1982, 146): *δεξιά σου αφήνεις δύο νησία στρογγυλά και ευρίσκεις ένα μονόπε-*
*ωσάν μίαν βάρκαν μαύρην* αυτ. A $9^{9}$.

**μονοπλάτι** το, βλ. *'μοπλάτιν*.

**μονοπόδαρος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *ποδάρι*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α.,
) και στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 317).

Που έχει ένα μόνο πόδι: *ανθρώπους μονοποδάρους* Βίος Αλ.$^{2}$ 113.

**μονόπολα** η, βλ. στις Προσθ. αυτές, λ. *μανόπολα*.

**μονόπορος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *πόρος*.

Που έχει μία μόνο διάβαση, ένα μόνον πέρασμα: *'Εδε πανώραια συντροφιά 'ς μονόπορο*
*ιι και ο κάτης με τον ποντικό χορεύγουσιν ομάδι* Κάτης 97.

**μονοπουλείο(ν)** ή **μονοπουλίο(ν)** το, βλ. *μονοπωλείο(ν)* ή *μονοπωλίο(ν)*.

**μονόπους,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μονόπους*. Λ. *μονοπόδης* σήμ. (Andr., Λεξ. στη λ.).

Που έχει ένα μόνο πόδι: *χωλός, κυλλός ου πέφυκεν, αλλά ⟨ουδέ⟩ δαιμονιάρης, μο-*
*ος, ου μονόφθαλμος, μονόχειρος, λωβώδης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2932.



**μονοπροσώπως,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *μονοπροσώπως* (Lampe, Lex.). Η λ. στον Τζέτζη (L-S, λ. *μονο-πρόσωπος*) και στον Πορφυρογ., 'Εκθ. (Βόνν.) Α' $695^{20-21}$.

(Πιθ.) αναφορικά με ένα μόνο πρόσωπο ή κατηγορία προσώπων, αποκλειστικά (εδώ προκ. για ευθεία γραμμή συγγένειας· για τη σημασ. πβ. Ahrweiller, BCH 84, 1960 [= Études VIII], 5 σημ. 7): *μονοπροσώπως* (ενν. *να γίνεται το συνάλλαγμα*), *καθώς και εις την υιοθεσίαν, ήγουν εις ανιόντας και εις κατιόντας, ήτοι εις γονείς και εις παιδία, ουχί δέ εις τους αδελφούς, τους οποίους λέγει ο νόμος πλαγίους* Μαλαξός, Νομοκ. 301· *Η συγγένεια του αγίου βαπτίσματος δεν έρχεται εις κληρονομίαν, ώσπερ τα παιδία οπού γεννήσουν τινές, ... μόνον εις τους βαθμούς εξετάζονται ώσπερ και την εξ αίματος ... μονοπροσώπως* αυτ. 304.

**μονοπωλείο(ν)** ή **μονοπωλίο(ν)** το· *μ ο ν ο π ο υ λ ε ί ο (ν)* ή *μ ο ν ο π ο υ-λ ί ο (ν)*. — Βλ. και ά. *μονοπώλιο(ν)*.

Από το ουσ. *μονοπώλιον* με επίδρ. ουσ. σε *-πωλείον* (αν δεν πρόκειται για τη λ. *μονο-πώλιον* με καταβιβασμό του τόνου). Ο τ. με επίδρ. του ρ. *πουλώ*. Τ. *μονοπουλ(ε)ιόν* σήμ. στην Κύπρο με διαφορετική σημασ. (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 408). Η λ. στη Συνέχεια της Χρονογραφίας του Ιωάννου Σκυλίτση, έκδ. Ε. Τσολάκη, Θεσσαλονίκη 1968, $162^{9}$ κριτ. υπ., στο Γλυκά, Βίβλος Χρονική, έκδ. Imm. Bekkerus, Βόννη 1836, $614^{18}$ και στο Du Cange.

Μονοπώλιο: *Αύξησεν* (ενν. *ο Θωμάς*) *την σίκλαν του κρασίου, άρχισεν μονοπουλεία* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. $21^{24}$· φρ. *κάνω κ. μονοπουλείο(ν)* = εντάσσω κάπ. προϊόν σε καθεστώς μονοπωλίου: *την σίκλαν εποίησε* (ενν. *ο Θωμάς*) *διπλήν, τας αγγαρείας επε-ρίσσευσεν, το κρέας, το κρασί και άλλας πραγματείας μονοπουλεία έκαμεν* αυτ. $12^{22}$.

**μονοπώλιο(ν)** το, Ηπειρ. $219^{13}$, $226^{6}$, Ιστ. Ηπείρ. $XII^{10}$. — Βλ. και ά. *μονοπω-λείο(ν)* ή *μονοπωλίο(ν)*.

Το αρχ. ουσ. *μονοπώλιον*. Η λ. και σήμ.

Το δικαίωμα της αποκλειστικής διάθεσης και πώλησης προϊόντος: Ιστ. Ηπείρ. $XXI^{11}$.

**μονόρουφα,** επίρρ.

Από το *μονο-* και το *ρουφώ*. — Πβ. το σημερ. *μονορούφι*.

Με μια ρουφηξιά, μονομιάς: *πολεμά* (ενν. *ο πνιγάρης*) *τα τέκνα σου και θέλει να τα πάρει. Με πάσα πλάνου κρίματα πάντοτες πολεμά τα κι αν ηύρισκε αχάμνωση, μονό-ρουφα ρουφά τα* Π. Ν. Διαθ. φ. 335β 4.

**μόνος,** επίθ., Προδρ. I 223, III 27 χφφ gV κριτ. υπ., 198, 216r χφ g κριτ. υπ., 237, 400r χφφ gCSA κριτ. υπ., Ασσίζ. $50^{13}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 876, 1299, 1523, Βέλθ. 107, 437, 530, 546, Λίβ. Sc. 438, 556, Λίβ. Esc. 1553, 1662, Ιμπ. 457, 458 δις, Χούμνου, Κοσμογ. 863, Παϊσ., Ιστ. Σινά 221 κριτ. υπ., Κυπρ. ερωτ. $89^{4}$, $129^{14}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 139, Τζάνε, Κρ. πόλ. $538^{12}$, κ.π.α.· *μ ό ν ι ο ς,* Πανώρ. Α' 297, 342, Β' 108, Γ' 220, Δ' 280, Ερωφ. Α' 364, 581, Β' 9 δις, 234 , Ιντ. β' 98, Γ' 17, Ε' 442, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1422, Γ' 157, Πιστ. βοσκ. I 1, 141 (έκδ. *μόνα*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284)· 4, 18, II 5, 109, IV 6, 65, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 64, Β' 107, Ε' 10, Φορτουν. (Vinc.) Α' 377, Β' 246, Γ' 22, Ιντ. β' 68, Ζήν. Β' 85, 288, Γ' 237, Τζάνε, Κρ. πόλ. $390^{22}$, κ.π.α.— Βλ. και ά. *μοναχός*.

Το αρχ. επίθ. *μόνος*. Ο τ. (για το σχηματ. του οποίου βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β'

και Φιλ., Γλωσσογν. Α' 103-4· βλ. πάντως και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 488], όπου
το μτγν. *μονιός*) στον Κατσαΐτ., Ιφ. Πρόλ. 96 και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Ξανθουδίδης
ωτόκρ. σ. 386 και 616-7] και Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 31). Η λ. και σήμ.

**1α**) Που δε βρίσκεται μαζί με άλλους, που είναι χωρίς την παρουσία ή συντροφιά άλ-
, μοναχός: Βέλθ. 830, Ιμπ. 568· *Χίλιοι βοσκοί την αγαπού κι ως σκύλοι τσ' ακλουθούσι·*
*κι είντα θαρρείτε κάνου-τση μόνιαν αν τηνε βρούσι;* Πανώρ. Β' 58· *γυρίσετ' όλ' οπίσω,*
*γιατί τση θυγατέρας μου μόνιος μου θα μιλήσω* Ερωφ. Ε' 228· *Πήγαινε εσύ κι αποδεκεί*
*έ μην πάρεις ζάλο και μόνιος μου ογιά δουλειά στο φόρο θα προβάλω* Στάθ. (Marti-
Γ' 64· *Τις είδε βόιδι μοναχό στ' αλέτρι ν' αναχύνει γή εις δούλεψη του ζευγαριού*
*ο του ν' απομείνει;* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 348· (εδώ προκ. για κόκκαλα που έχουν
ει χωρίς σάρκες): *Νεκρόν είδα κι εκείτετον, τα χέρια σταυρωμένα και μόνα, δίχα*
*κωσιν, τα κόκκαλα γλειμμένα* Νεκρ. βασιλ. 24· (επιτ. με προηγ. το σύνδ. *και*):
*αυτα εσέβηκεν ο Βέλθανδρος και μόνος* Βέλθ. 282· *ολόγυμνην την έκδυσεν μετά λινού*
*μόνου* Αχιλλ. Ν 1249· (ο υπερθ. *μονότατος* επιτ.): *βλέπω σε μονότατον και τι ποιείν*
*έχω* Διγ. Ζ 1862· *ο δέ βασιλεύς καταλειφθείς μονότατος απέδρασε και αυτός* Byz.
nchron. Α' 63[3]· *δούκαν τον ελεεινόν μονότατον αφήσαν* Κορων., Μπούας 49·
(με τους εμπρόθ. προσδιορ. *με* ή *μετά κάπ.* για να δηλωθεί συνοδεία από *κάπ.* πολύ οι
): *άλλοι ρούχα απλώνασι κι άλλοι στα ξύλα επηαίνα κι η Αρετούσα απόμεινε μόνια τση*
*ί μένα* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 284· *με τα τρία παιδόπουλα καβαλικεύει* (ενν. *ο Βέλθαν-*
*) μόνος* Βέλθ. 81· *οι λησταί εκατεσκόπησάν τον* (ενν. *τον Βέλθανδρον*) *αρματωμέ-*
*εύμορφον και λαμπροφορεμένον και με τα τρία παιδόπουλα μόνα κατόπισθέν του*
. 224· **γ**) (επιτ. στο σχήμα *μόνος και μόνος* ή με τα επίθ. *μοναχός* [η χρ. και σήμ.
μ. σε δημ. τραγ.· βλ. Ανδρ., ό.π. και Δουλγεράκης, Κρ. Χρ. 10, 1956, 247[18]], *μονα-*
*ολομόναχος* ή τη μτχ. *μεμονωμένος*): *Μόναι και μόναι εμπήκασιν, κατασφαλίζουνται*
Βέλθ. 980· *εγώ μόνος μοναχός να κοσμοαναγυρεύω, να μη 'πιτύχω πούπετα κανένα*
*υντύχω* Λίβ. Ν 2268· *μόνιος του και μοναχός σαν πελελός δηγάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Γ' 1736· *ποτέ ουδέν τον ήθελεν εβγάλει εκ τον τόπον εκείνος μόνος μοναξός με τον*
*, τόν έχει, εάν ουκ είχεν δύναμιν από άλλην αφεντία* Χρον. Μορ. Ρ 6277· *μόνος κι*
*ιόναχος με λογισμό εσορπάτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1067· *ο Αχιλλεύς ενέτρεχεν*
*ς μεμονωμένος* Αχιλλ. Ν 504. **2**) Άγαμος, ανύπαντρος: *μια γυναίκα μόνια τση γή*
*ας ξεχωρισμένος να τη στυλώνει* (ενν. *την ανθρωπότητα*) *δεν μπορεί, μηδ' είναι*
*ιαημένος* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 335. **3**) (Προκ. για κράτος) που δεν έχει συμμά-
: *Πάντα σμικτές οι βασιλειές κάλλιά 'ναι φυλαμένες και μόνιες και ξεχωριστές*
*του οι πολεμημένες* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 42. **4**) (Προκ. για τόπο) απόμερος, απο-
ομένος: *επεί δέ βούλει τούτον οράν και σοι συμμίγνυσθαι, παράσχου μοι τον τόπον*
*τον της σης κλίνης έγγιστα μονότατον τυγχάνειν* Βίος Αλ. 338. **5α**) Παρατημένος,
μένος, εγκαταλειμμένος: *ήλθε το μιαρόν ποντίκιν ένδον γαρ εις την οικίαν κι ηύρε*
*ν μέγαν μόνην* Χρησμ. VII 5· **β**) μόνος, έρημος: *Από τους όλους συγγενούς εγώ υ-*
*χω μόνη, η δυστυχής, η ελεεινή και κακομοιρασμένη!* Βέλθ. 1169· *Εγώ αφορμή*
*φόβου μου μόνιά 'μαι και κατέχω πως εισέ τέτοιο φόβο πλιον ανάπαψη δεν έχω*
λ. (Αποσκ.) Γ' 591· **γ**) αβοήθητος: *δε μου 'ναι μπορετό ν' αφήσω, σύμβουλέ μου,*
*ιόνια την Ερωφίλη μου 'ς τόσον καημό ποτέ μου* Ερωφ. Δ' 92· *ήτονε στην εξημιά μό-*
*τση σκιας μαγάρι* Πανώρ. Γ' 453. **6**) Που ενεργεί χωρίς τη συμβολή, συνδρομή ή
εια άλλου: *Ιδών τότε ο βασιλεύς ότι να τους νικήσει έναι πράγμα αδύνατον και μό-*
*να το ποίσει, στον Φράντζα δευτερέγραψε όπως για να τον δώσει ανθρώπους*
*βοήθειαν* Κορων., Μπούας 102· *Και εις τα άλλα ουδέν εφθάσετε, τά μόνος μου επολέ-*



*μουν, και εγώ μόνος σας έβλεπα* Διγ. (Αλεξ. Στ.). Esc. 1733, 1734· *Πάλι στη νιότη τη λωλή που μόνια δεν κατέχει, μηδέ γνωρίζει ουδεποσώς το δρόμον απού τρέχει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 19. **7α**) (Για να δηλωθεί περιορισμός ή αποκλεισμός) μόνον, αποκλειστικά εγώ (εσύ, αυτός,...): *Μόνον εγώ μπορώ τα κλάματά μου να λείψω δίχως πιον ν' αναστενάζω και μόνος να τα λείψω, αγγέλισσά μου* Κυπρ. ερωτ. 21[14]· *Το σαχνοπερισσόσαρκον αν έλειπε από σένα, εδέσποζές το το βεργίν και μόνη σου να το 'χεις* Βέλθ. 585· *άνθρωπος δεν το 'μαθε, όξω, ως κρίνω, μόνια σου εσύ να γνώρισες ⟨σ'⟩ τσ' όψης μου το σημάδι* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 621· *Εσύ, θεά, οχ τα βάσανα μόνια σου τσι λυτρώνεις* Πανώρ. Δ' 297· **β**) (μετά από αρνητ. πρόταση για να δηλωθεί εξαίρεση): *ουδένας δεν απόμεινεν ειμή αυτή και μόνη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 932· *Δέκα μήνας το κάμνασιν, τινάς ουκ ήξευρέν το, ειμή τα τρία παιδόπουλα μόνα τα του Βελθάνδρου κι η Φαιδροκάζα μετ' αυτούς, οι τέσσαρες και μόνοι* Βέλθ. 1058, 1059· *ουδέ τινά των υιών αυτού έστειλεν εις συνάντησιν αυτού δη του ασεβούς, αλλά μόνους τον άριστον άνδρα Δημήτριον τον Λεοντάριν, Ισαάκιον τον Αρσάνην και Μανουήλ πρωτοστράτορα τον Καντακουζηνόν* Σφρ., Χρον. μ. 10[2]· **γ**) αυτός και μόνον, (και) μόνον αυτός: *οι μπομπαρδές εδύνουνταν μόνες να καταλύσουν τον Άγιον Έρμον σύψυχον* Αχέλ. 1024· *μόνῳ τῳ νεύματί σου ωσεί καπνός πορεύσονται πόρρω του σου προσώπου* Προδρ. IV 1ee χφφ CSA κριτ. υπ. **8α**) Μοναδικός: *συ μόνος υπερασπιστής των εν ανάγκαις βίου* Προδρ. IV 282· *να σκοτώσω...* (παραλ. 3 στ.) *κι ένα στρατιώτη ακομή, μόνος κι αυτός κλωνάρι ξεριζωμένου βασιλιού στον κόσμο απομονάρι* Ερωφ. Πρόλ. 105· *μόνια αιτιά του σκοτωμού* Ερωφ. Γ' 260· *Του Δίδυμου ... η θυγατέρα* (παραλ. 3 στ.) *στον κόσμον ήτον μόνο απομονάρι, μόνο ραβδί και ακούμπιστρο του γέρου του δόλιου του κυρού της* Πιστ. βοσκ. IV 3, 84, 85· (επιτ.): *των φίλων των πιστών η μόνη μια καρδία εις δυο κορμιά ξεχωριστά κρατούν την κατοικία* Λίμπον. Εισαγ. 11· (προκ. για το Χριστό): *Οι ... πιστεύοντες Χριστόν, τον μόνον ζωοδότην* Διγ. Ζ 1111· **β**) ένας μόνον, ένας: Διδ. Σολ. Ρ 4. **9**) (Για να δηλωθεί υπεροχή): *Εγώ 'μαι μόνος βασιλιός κι ωσάν εμένα άλλος σ' όλη τη γη δε βρίσκεται μικρός ούτε μεγάλος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 575[17]· (στον υπερθ. επιτ.): Διγ. Ζ 4062.
**10**) Ίδιος, όμοιος: *ήτον όλη η γης γλώσσα μια και λόγια μόνα* Πεντ. Γέν. XI 1.
**11**) (Με αριθμτ. για να δηλωθεί ανώτατο όριο): *έκαυσε και τα κάτεργα, αφήκε μόνα τρία* Γεωργηλ., Βελ. 256· *ύγιοι, σωζάτοι, ουκ έλειπεν ένας μόνος απ' αύτους* Χρον. Μορ. Η 7169. **12**) (Σε χρ. οριστ. αντων. συν. με γεν. προσωπικής αντων.) ο ίδιος, από μόνος μου: *Μόνια σου 'μολογάς πως μια αγελιά 'σαι* Πιστ. βοσκ. II 7, 54· *πριν να ξεβεί ο ήλιος, απήγε μόνη της αυτή και ηύρηκε τον ρήγαν* Βέλθ. 930· *μόνη μου εποίκα το κακόν, μόνη μου ας απολάβω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 954 δις. **13α**) (Σε χρ. αυτοπαθούς αντων.· βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 126): *η ελπίδα αν του 'θελε λείπειν η εδική μας* (παραλ. 2 στ.), *σφαμένον είχεν ως εδά μόνιος του το κορμίν του* Φορτουν. (Vinc.) Β' 412· *όπου θυμώνεται πολλά και υπέρ μέτρον μόνος του γίνετ' έξηχος και με το θέλημάν του* Σπαν. Β 369· **β**) (για να δηλωθεί αυτόματη ενέργεια): *Ο δέ δραμών εις το κελίν σπαθίν επαίρει, τρέχει, τας πόρτας λέγει, μόναι των ανοίγουν παραυτίκα* Καλλίμ. 1280. **14**) (Σε επιρρ. χρ.) μόνον, παρά μόνον: Αιτωλ., Μύθ. 3[12], Κορων., Μπούας 32· *μόνια την αγάπη σου, καρδούλα μου, θυμούμαι* Κατζ. Β' 166. **Φρ. 1**) *Αποθαίνω* ή *φονεύομαι μόνος μου* = προκαλώ το θάνατό μου, αυτοκτονώ: *Εάν πονείς, τον έρωταν υπόμενε γενναίως, εάν δέ ου πονείς και ου δύνασαι τους πόνους να βαστάζεις, μόνος σου γαρ να φονευτείς, μόνος σου ν' αποθάνεις* Αχιλλ. Ο 366 δις· βλ. και ά. *αποθαίνω* Α' 1 φρ. **2**) *Λέγω μόνος μου:* βλ. ά. *λέγω* φρ. 8.

**μονός,** επίθ.

Από το επίθ. *μόνος κατά τα απλός, διπλός* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 17. (Βλ. Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 54) και σήμ.

**1**) Μοναδικός: *'Ανθρωπε, κεφαλή μονή της Εκκλησίας είναι ο Χριστός* Πηγά, Χρυ-. 330 (9). **2**) Που είναι χωρίς συντροφιά, μόνος: *το πνεύμα δεν μπορεί να στέκι πάντα μονό* Κυπρ. ερωτ. 151[12]. **3**) (Προκ. για αρ.) περιττός· (εδώ το ουδ. πληθ. ουσ.): *Τα δέ μονά ούτως: «αφείλατο ο πρώτος α', ο δεύτερ(ος) γ', ο τρίτος ε'* (εννα)» Rechenb. (Vog.) 113[1].

**μονοσκέλιδον** το.

Από το *μονο-* και το ουσ. *σκελίς*.

Σκελίδα (σκόρδου): *Λαβών σκόρδου καλόν μονοσκέλιδον και επιμελώς λειώσας επάνε την κεφαλήν* Ιερακοσ. 417[21].

**μονοστέλεχος,** επίθ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *στέλεχος*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Πβ. λ. *μονοστεης*, που απ. στο Θεόφραστο (L-S). Η λ. και σήμ.

(Προκ. για φυτό) που έχει ένα μόνο στέλεχος, ένα μόνο βλαστό· (εδώ μεταφ. προκ. τον ελέφαντα) που δε μπορεί να λυγίσει τα γόνατα, μονοκόμματος, άκαμπτος: *δίχα άτων γέγονας και δίχα αρμονίας και στέκεις μονοστέλεχος νύκταν τε και ημέραν* γ. παιδ. (Tsiouni) 944.

**μονοτάρο,** επίρρ., βλ. *μονοτάρου*.

**μονοτάρου,** επίρρ., Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 439, Διαθ. 17. αι. 6[15], Τζάνε, Κρ. πόλ. [7], Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 198, 428, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [153]· *μ ο ν ι τ ά ρ ο υ*, νώρ. Ε' 304 κριτ. υπ., Ερωφ. Ιντ. α' 50, Δ' 160, 456, Ε' 129, Φαλλίδ. 91, Κατά ζουη 69, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 902, Διήγ. πανωφ. 59, Τζάνε, Κρ. πόλ. 194[9], 296[4], [11], 505[6], 569[14]· *μ ο ν ο τ ά ρ ο· μ ο ν τ ά ρ ο υ,* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 32.

Από το επίθ. *μόνος* και τη γεν. του ουσ. *ταρός* (Βλ. Ανδρ., ΛΔ 2, 1940, 149-151 και dr., Lex., λ. *ταρός*)· πβ. τα επιρρ. *μονοβραδιάς, μονοκοπανιάς, μονομιάς, μονοστιγμής*. τά Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 339-40 και Αθ. 26, 1914, ΛΑ 160-1 και Χατζιδ., Αθ. 24, 2, 61-2 από το ιταλ. montare. Ο τ. *μονιτάρου* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Ανδρ., . και Φάβ., ΛΔ 5, 1950, 108-9 σημ.) στο Βλάχ. (λ. *μονητάρου*), σε έγγρ. του 17. αι. ι. Δετοράκης, Κρητολ. 12-13, 1981, 108 και Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, (1965) 1968, 82) σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. ϛ' 131 και Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 220). Ο τ. *μοάρο* από μετρ. αν. (Βλ. Vincent [Ευγέν. σ. 104]). Διάφ. τ. της λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. dr., Lex., ό.π., Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 258 και Ανδρ., ό.π. 150). Η λ. στο nav., στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 294, 796, Β' 440 και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Pern., Ét. linguist. 469 και 'Αμ., ΛΔ 3, 1941, 147).

**1**) Αμέσως, μονομιάς: *να μην έναι κιανείς τρομερός να τηνε σφίξει να τα πάρει* (εννπιρούνια), *μα να τως τα δίδει με την ανάπαψή τση και απού την ήθελε σφίξει να τα χάνει οτάρου* Διαθ. 17. αι. 6[54]· *ΑΘΟΥΣΑ: Πανώρια μου, το πνέμα μου 'γροικώ κι απολινει. —ΠΑΝΩΡΙΑ: Κι εμέν', Αθούσα, κάτεχε πως μονοτάρου βγαίνει* Πανώρ. Ε' ι· *με θυμόν και μάνητα λέγει του* (εννv. *του Γαδάρου*) *μονιτάρου* Γαδ. διήγ. 96. **2**) ;μιάς, μια κι έξω: *οι άλλοι Τούρκοι λέσι: Οι σύβασες να τελειωθούν κι ό,τι ζητούν ας ιου, μηδέ χαθούμενε κι εμείς κι άλλοι μονιτάρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 544[2]· *έχουνε και*



*τα χέρια της κομμένα μονοτάρο κι εκείνη από τον πόνον της κράζει συχνά τον Χάρο* Ευγέν. 785. **3**) Εντελώς, ολότελα: *ο φιλάνθρωπος Θεός δεν τον έγδυσεν* (εννv. *τον Αδάμ*) *μονοτάρου απού τα χαρίσματα απού του είχεν δώσειν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 404· *αν είχα πηαίνει αγάλι' αγάλια να μου λείπουσι τα σάλια, δεν είχα τόσο ακουραστεί· μηδέ μοντάρου αποσταθεί* Φαλλίδ. 96· *Πάσι καραβοκάτεργα, στο Ρέθεμνος σταλάρου, άλλα εις την ακρογιαλιά κι άλλα όξω* [έκδ. *άλλ' άξω*· διορθώσ. κατά Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.) 247[10]] *μονοτάρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 184[8]· *οδιά να μην χαθεί μονοτάρου έτοιον θαυμαστόν πλάσμα ωσάν τον άνθρωπον ... διά τούτο φυλάγει* (εννv. *ο Θεός*) *από την ιδίαν φύσιν ωσάν προζύμι τον μακάριον Νώε* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 404. **4**) Για πάντα: *α δεν ευρεθεί τινάς αυτός απατός του να κατέβει, τον λάκκον εκείνον να κάμει τάφον του, να απομείνει μονοτάρου εκεί* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 445.

**μονότροπος** ο, Προδρ. ΙΙΙ 231 χφ g κριτ. υπ.

Το αρχ. επίθ. *μονότροπος*, που απ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex. και Παπαδ. Α., Λεξ.), ως ουσ. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Μοναχός, καλόγερος (Για τη σημασ. βλ. Du Cange, λ. *μονότροποι*): *Εν δεξιοίς αρχιερείς, ιερείς και διακόνους, ως του Θεού ιερουργούς βάλλουσιν ..., εν δέ γε τω αριστερώ θόλω τους μονοτρόπους, ών ερευνήσει ο Κριτής τους λόγους και τους τρόπους* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1391.

**μόνουν,** επίρρ., βλ. *μόνον*.

**μονόφθαλμος,** επίθ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2932.

Το αρχ. επίθ. *μονόφθαλμος*. Η λ. και σήμ.

Που έχει ένα μόνο μάτι· που είναι τυφλός από το ένα του μάτι: *ήτον τούτος μονόφθαλμος από κοιλίας μητρός του* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1718· *εσκοτώσαν ... τον Τζο(ρ)τζήν τον σκοινοπλόκον μονόφθαλμον* Μαχ. 666[12].

**μονόφυλλος,** επίθ.

Η λ. στο Θεόφραστο και σήμ.

(Προκ. για ένδυμα) που αποτελείται από ένα μόνο φύλλο υφάσματος (Για τη σημασ. βλ. και Somav. στη λ.): *και διφιγγίτσιν σπαστρικόν μονόφυλλον εφόρειν* (εννv. *η κόρη*), *άλλοτε πάλιν τα λινά τά λέγουν ανεμίτσια, κατάστικτα αμφότερα διά λίθων και μαργάρων* Αχιλλ. Ν 804.

**μονοφωνάρης** ο.

Από το επίθ. *μονόφωνος* και την κατάλ. *-άρης*.

(Στον πληθ.) που εκφράζουν την ίδια γνώμη συγχρόνως, με μια φωνή: *ένα λόγον τού είπασιν όλοι μονοφωνάροι: «Αφέντη κόντο, ήξευρε, μα τούτο το κοντάρι, διά σένα να πεθάνομεν...»* Κορων., Μπούας 10.

**μονοφωνία** η.

Από το *μονο-* και το ουσ. *φωνή*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

(Εδώ) το να ακούγεται ένας μόνο και δυνατός ήχος: *Ολόξευτον εν στενοίς πετάσμασιν, διά την μονοφωνίαν των πτερύγων* (εννv. *των περιστερών*) *ουκ ισχύει αρπάσαι ο οξύπτερος* Φυσιολ. 363[19].

**μονοφωνίς,** επίρρ.

Από το *μονο-* και το ουσ. *φωνή*.

Με μια φωνή, ομόφωνα: *στέκουν και συντηρούν τον και κράζουν τον μονοφωνίς: ιάτο, σταύρωσέ τον!»* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 215.

**μονοφωνώ.**

Από το επίθ. *μονόφωνος*. 'Ασχ. με το *μονοφωνέω* που απ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Ομοφωνώ, συμφωνώ: *πλην όλοι μονοφωνούσασι, προτίμηση καμίαν ουκ ήτον έσω ιεινούς, όλ' είχαν μίαν αξίαν* Θησ. Η' [92[7]].

**μονόχειρ,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μονόχειρ*. Λ. *μονόχειρας* και σήμ.

Που έχει ένα μόνο χέρι: *αφείλεν αυτού την δεξιάν από του ώμου ... Μονόχειρ δέ εισελ- και διά της ρύσεως του αίματος λιποψυχήσας έπεσεν εκ του ίππου* Δούκ. 131[26].

**μονόχειρος,** επίθ.

Από το μτγν. επίθ. *μονόχειρ* και την κατάλ. -*ος*. Τ. *μονόχερος* στο Βλάχ. και ουσ. ·*χερον* το στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 666). Η λ. και σήμ.

Που έχει ένα μόνο χέρι: *μονόπους, ου μονόφθαλμος, μονόχειρος, λωβώδης* Ντελλαπ., τήμ. 2932.

**μονοχίτων,** επίθ., Δούκ. 151[11].

Η λ. στον Αριστοτέλη.

**α**) Που φοράει ένα μόνο χιτώνα: *Συρόμενος, φευ, μονοχίτων, ασκεπής, γυμνός τους ις* ... Ακολ. Αρσεν. 27· **β**) (συνεκδ. προκ. για βίο) που τον περνά κανείς φορώντας ιόνο χιτώνα: *εξέθεντο δόγμα του μη ενδύεσθαι την κεφαλήν πίλον ..., αλλά ζην μονοχί- ι και ασκεπή βίον* Δούκ. 151[28].

Η λ. ως ουσ. = μοναχός που φοράει ένα μόνο χιτώνα· (εδώ) τουρκοκαλόγερος (Για τράγμα βλ. Du Cange): *πολλάκις άσιτος διαμένων, αυτός εν σχήματι μονοχίτωνος σδύων και τας κώμας περιθέων* Δούκ. 165[25].

**μονοχιτωνίσκος** ο.

Από το επίθ. *μονοχίτων* και την κατάλ. -*ίσκος*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

'Ενας μόνο χιτώνας: *ένα μονοχιτωνίσκον ενδεδυμένους* Δούκ. 151[12].

**μονσινιόρ** ο, άκλ., Κορων., Μπούας 46 δις, 47, 64, 69, 100.

Πιθ. από το γαλλ. monseigneur με επίδρ. του βενετ. signor, αν όχι βενετ. monsignor.

Τιμητικός τίτλος Γάλλων ευγενών: *Ο δέ σινιόρ Μερκούριος τον μονσινιόρ Τζετζίλιον ιδιοχείρως έπιασε, που 'λαμπεν ως τον ήλιον* αυτ. 27.

**μοντάνι** το, βλ. *μουντάνια*.

**μοντάνος** ο.

Πιθ. από το κύρ. όν. *Μοντανός*, που απ. ως προσηγορικό τον 6. αι. (Sophocl., λ. ·τανός). Λίγο πιθ. να σχετίζεται με το ιταλ. montano.

(Πιθ.) οπαδός της αίρεσης του Μοντανού (Βλ. και Lampe, Lex. Addenda, λ. *Μοντα-*



*νισταί*): *εβάπτισε δέ αναγκαστούς και τους Εβραίους ... λέγεσθαι έκτοτε τους Εβραίους και μοντάνους* Χρονογρ. (Λαμψ.) 251.

**μοντάρμος** ο, Κορων., Μπούας 94, 126· *μ ο υ ν τ ά ρ μ ο ς*, αυτ. 20, 25, 33, 36, 69, 93, 97, 115, 116.

Από το παλαιότ. ιταλ. uomo d'arme.

Βαριά οπλισμένος Ιταλός ιππέας: *ευθύς μοντάρμους σύναξε τον αριθμόν χιλίους* (παραλ. 1 στ.) *και στρατιώτας κι απεζούς καλούς τε και αξίους* αυτ. 18.

**μοντάρου,** επίρρ., βλ. *μονοτάρου*.

**μοντάρω·** *μ ο υ ν τ ά ρ ω*.

Το ιταλ. montare. Η λ. και ο τ. σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 9 και 12, 1965, 105, Μέρτζιος, Κρ. χρ. 15-16 Β, 1961-2, 266, 267, 285, κ.α.) και του 17. αι. (Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 33[45], Δετοράκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 251, κ.α.) με διαφορετική σημασ. Η λ. (με άλλη σημασ.) και ο τ. και σήμ.

Εφορμώ, επιτίθεμαι: *έδωσεν πόλεμον* (ενν. *ο Σαλαϊμάνης*) *με λουμπάρδες και φωτιά και εμουντάραν απάνω· και εγκρεμνίσασίν τους και εβάλαν φλάμουρα και εσκοτώθησαν πολλοί Τούρκοι* Byz. Kleinchron. Α' 515[18].

**μοντέρνος,** επίθ.

Το ιταλ. moderno. Τ. *μοδέρνος* σε έγγρ. του 1637 (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 44 σημ. 25) και τ. *μοτέρνος* σε έγγρ. του 1641 (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 252). Η λ. και σήμ.

Σύγχρονος, που είναι σύμφωνος με τη μόδα: *για ταύτος ήρθα και θαρρώ πως θε να μασε πέψει με ρούχα της μαστόρισσας μοντέρνα να συστέψει* Στάθ. (Martini) Α' 54.

**μοντζώνω,** βλ. *μουντζώνω*.

**μονύδριον** το, Γράμματα Μετεώρ. 41[13], 43[4], Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 57[4] (Ελλην. 8, 1935, 142), Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 13[32], Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172 πολλ.

Από το ουσ. *μονή* και την κατάλ. -*ύδριον*. Η λ. σε έγγρ. του 11., 13. και 14. αι. (Act. Xén. 1[121], 13[144], 20[3,4], Act. Lavr. II 95[3,4], 100[6,13], 109[949], Act. Esph. 12[79,80], Act. Saint-Pantél. 11[19], κ.π.α., Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ. 31, 32) και στο Steph., Θησ.

Μικρό μοναστήρι: *το εντός τ(ων) Τρικάλ(ων) μονύδρι(ον) το εις όνομα τιμώμ(εν)ον του αγί(ου) Νικολ(άου)* Γράμματα Μετεώρ. 56[8]· *έτερον μονύδριον των Αγίων Αποστόλων με νερόν και περιβόλιον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 171.

**'μόνω,** βλ. *ομόνω*.

**μονώ,** Αργυρ., Βάρν. Κ 273.

Το αρχ. *μονόω*. Η μτχ. παρκ. *μεμονωμένος* και σήμ. ως λόγ.

**I** (Ενεργ.) εγκαταλείπω: *Η μέν μάχη των Αργείων εμονώθη και των Τρώων και ουδείς θεός υπήρχεν βοηθός των δυο πολέμων* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ζ [2]. **II** (Μέσ.) απομονώνομαι, μένω μόνος· (εδώ σε έναρθρ. απαρέμφ.): *το μονωθήναι και το ξενωθήναι των πολλών ανάπαυσιν ευρίσκει* Καλλίμ. 2262.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) ολομόναχος: *ιδόντες την καλήν Σωσάνναν προς ήπῳ μεμονωμένην την αυτήν και λουομένην μάλλον* Σωσ. $48^{23}$· *εκάθισα ωσεί κο-ὶ μεμονωμένη* Φυσιολ. Μ $26^{1\text{-}2}$· **β**) μόνος, χωρίς την παρουσία τρίτων: *'Εναν ευ-α προ πυλών από των παιδοπούλων στήκει και λέγει προς αυτόν ταύτα μεμονωμέ-*:αλλίμ. 1071· **έκφρ.** *μόνος μεμονωμένος* (Για τη χρ. βλ. Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 3) = **α**) ολομόναχος: *Ευθύς απεχωρίσθησαν οι πάντες απ' εκείνον· απέμεινεν ο ]ανδρος μόνος μεμονωμένος* Βέλθ. 546· **β**) μόνος, που έχει ξεχωρίσει από μια ο-:: *ο Αχιλλεύς ενέτρεχεν μόνος μεμονωμένος* Αχιλλ. Ν 504· **γ**) μόνον αυτός: *γλυ-ι ο μπεγλέρμπεης μόνος μεμονωμένος* Παρασπ., Βάρν. C 277.

**μόνωμαν** το. — Πβ. ά. *μόνωσις*.

Από το *μονώνω* και την κατάλ. *-μαν*. Βλ. και Apostolopoulos, «Callimaque et rsorrhoé» 177. Λ. *μόνωμα* στο Κουμαν., Συναγ.

Το να μένει κανείς μόνος, απομόνωση, μοναξιά: *Ας έλθωσιν οι θέλοντες εις την προσκύ-' μου, πλην πάλιν ας μισεύσωσιν. Η γαρ σιγή μου ταύτη και τούτο μου το μό-ιν παρηγορεί με τάχα* Καλλίμ. 2007.

**μονώνω.**

Το αρχ. *μονόω*. Η λ. και σήμ. με άλλη σημασ.

(Μέσ.) μένω μόνος: *αναφλέγεται γαρ πλέον όταν μονωμένος ένι αμφοτέρως ο σώμα το ποθούμενον* Ερμον. Ε 437.

Η μτχ. παθητ. παρκ. = **α**) μοναχός, ολομόναχος: *Αχιλλέαν εκ πολέμου ουκ εκφεύξο-ιαν όλως, αλλά μετ' αυτόν γαρ μάλλον πολεμήσω μονωμένος* αυτ. Τ 69· **β**) μό-χωρίς την παρουσία τρίτων: *βλεψάμενος Εκάβη τον τε Πολυμήστωρ τότε λέγει αυτόν τοιάδε κρυφιώς και μονωμένη* αυτ. Ω 123.

**μόνωσις** η, Καλλίμ. 407, 2020, Βίος Αλ. 208.

Το αρχ. ουσ. *μόνωσις*. Λ. *μόνωση* και σήμ.

**1α**) Το να μένει κανείς μόνος, απομόνωση, μοναξιά: Καλλίμ. 1890, 2247· *Ελθούσης ιρούν αυτής ένδον τοις ανακτόροις, είπον γενέσθαι μόνωσιν, έξω δέ πάντας βαίνειν* Αλ. 5840· **β**) (συνεκδ.) ερημιά: *πολλή γαρ ην η μόνωσις του παραξένου τόπου* ιίμ. 408. **2**) Αποχωρισμός, απομάκρυνση: *Αποχαιρέτημα πικρόν, μόνωσις μετά υ και στέρησις αδελφική* Καλλίμ. 269.

**'μοπλάτιν** το, Gesprächb. $95^{28,29}$· *μ ο ν ο π λ ά τ ι.*

Από το ουσ. *ωμοπλάτη*. Ο τ. *μονοπλάτι* πιθ. από το *'μοπλάτιν* < *ωμοπλάτη* με παρε-του επιθ. *μονός* (Για το πράγμα βλ. και Ξανθ., Μελετ. 202 και 379). Η λ. και διάφ. ι σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. *ωμοπλάτη* και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ωμο-ιν*).

Ωμοπλάτη: *Κι εμένα η ψη μου με βαστά να πιάσω ένα κομμάτι χοίρο, αφέντη δά-ε, μερί γή μονοπλάτι, να κάμω το μισόν οφτό και τ' άλλο στο τσικάλι* Στάθ. (Mar-Γ' 212.

**Μόρα** η, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 556. — Πβ. και ά. *Μόρος*.

Το ιταλ. Mora. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *Μώρα*) και σήμ. σε παροιμία (Βλ. Λαμπρινουδά-λαογρ. 17, 1957, 462).



Γυναίκα αραβικής καταγωγής από την Αφρική ή την Ισπανία· μαύρη (Για τη σημασ. βλ. και Vincant [Φορτουν. σ. 174]): *πού 'ν' οι Μόρες εδεπά; ποιες Σαρακήνες κράζεις;* Κατζ. Δ' 161.

**μοραβιτικός,** επίθ.

Από το εθν. *Μοραβίτης* και την κατάλ. *-ικός*.

Που προέρχεται από τη Μοραβία: *κρείττονα δέ ιεράκια τα αβασγικά και τα μοραβιτικά* Ορνεοσ. $578^{25}$.

**μοράγιο** το, βλ. *μουράγιο*.

**Μοραίος** ο, Χρον. Τόκκων 3681.

Από το τοπων. *Μορέας* και την κατάλ. *-αίος* αναλογ. με τα εθν. ονόμ. σε *-αίος*.

Πελοποννήσιος: *⟨να⟩ ορμούν σπουδαστικά, συχνά και καθ' εκάστην, να τρέχουν, να ηπιλαλούν τον τόπον των Μοραίων* αυτ. 3689.

**Μοραΐτης** ο, Χρον. Μορ. Η 2252 (γεν. πληθ. *Μοραΐτων*), 3915, 7166, Χρον. Τόκκων 3673, 3816, 3920 (γεν. πληθ. *Μοραΐτων*), Μαχ. $666^{10}$, Χρον. σουλτ. $51^{19,25}$, $75^{16,24}$, $98^{28,29}$, $102^{19}$, κ.α., Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 208· *Μ ο ρ έ τ η ς,* Μαχ. $634^{13}$.

Από το τοπων. *Μορέας* και την κατάλ. *-ίτης* (Βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 52-3). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. ως επών. (Miklos.-Müller, Acta Β' 574 και Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 468) και σήμ.

Πελοποννήσιος: *Οι πάντες εσυνάχθησαν άρχοντες Μοραΐτες* Χρον. Τόκκων 3838.

**μορέα** η· *μ ο υ ρ έ α,* Θησ. Ζ' [$68^{5}$]· *μ ο υ ρ ι ά,* Gesprächb. $97^{11}$.

Το μτγν. ουσ. *μορέα*. Για την τροπή ο>ου των τ. βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 52 και Β' 584-5. Ο τ. *μουρέα,* καθώς και τ. *μουρία,* και σήμ. ιδιωμ. (Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 15, 17 και Χατζιδ., ό.π. Α' 77). Ο τ. *μουριά* και σήμ.

Μουριά: *Οπόν μορέας ενθέση εις το βρώμα και θρύπτει αυτομάτως* Ιατροσόφ. (Oikonomu) $59^{20}$.

**μορέσικα,** επίρρ.

Από το επίθ. **μορέσικος* (ιταλ. morésco).

Αραβικά, σε αραβική γλώσσα: *εκατῴκησεν* (ενν. *ο Αβραάμ*) *εις την δρυν την Μαβρή, οποία έναι εις την Χεβρώμ και εκεί έκτισε θυσιαστήριον του Θεού και τώρα την λέγουν μορέσικα Χαλήλ* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $123^{v}$.

**μορέσκα** η, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' μετά στ. 162, Ιντ. δ' μετά στ. 78, Ερωφ. Ιντ. γ' μετά στ. 120, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' μετά στ. 42, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' μετά στ. 84.

Το ιταλ. moresca (danza). Η λ. στο Somav. (λ. *μωρέσκα,* όπου άλλη σημασ.).

Ενόπλιος χορός· ρυθμική και χορευτική ξιφασκία· είδος ιντερμέδιου χορευτικού ανάμεσα στις πράξεις του κρητικού θεάτρου (Βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 1, 1947, 530-1· για διαφορετική σημασ. βλ. Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 70): *τότες ξεσπαθώνουν και παίζουν μίαν μικρήν μορέσκα χωρίς να λαβωθεί κανένας* Ζήν. Α' μετά στ. 182· *Εις τούτο έρχουνται και παίζου τη μορέσκα με τ' άρματα και πέφτουν οι Τούρκοι* Ερωφ. Ιντ. δ' μετά στ. 78.

**μορεσκάντο,** επίρρ., Ερωφ. Ιντ. α' μετά στ. 164, Ιντ. β' μετά στ. 60, μετά στ. 62.

'ο ιταλ. morescanto. Για το πράγμα βλ. και Τριαντ., 'Απ. Α' 440 και Ξανθουδίδης ›. σ. 160].

:ορεύοντας τη μορέσκα: *Εις τούτο έρχουνται και άλλες κορασίδες μορεσκάντο με :ά και νερό και κρασί και λέγει η Αρμίντα* αυτ. Ιντ. α' μετά στ. 174· *Εις τούτο οι ιέροι μορεσκάντο μαλώνουν με τα θηρία* αυτ. Ιντ. β' μετά στ. 94.

**ορεσκάντος** ο.

ιπό το ιταλ. morescanti (πληθ. μτχ. του morescare).

ιυτός που χορεύει τη μορέσκα, πολεμιστής: *Εις τούτο βγαίνουσι οι μορεσκάντοι ωμένοι ... και τονε φοβερίζουν με τις πόντες των σπαθιών ..., μαλώνουν αλλήλως τους που πέφτουσιν όλοι σκοτωμένοι* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' μετά στ. 60.

**Ιορέτης** ο, βλ. *Μοραΐτης*.

**ορεφτός·** *τη γη τη μορεφτή*, Θυσ.$^{2}$ μετά στ. 14 κριτ. υπ.· εσφαλμ. γρ. αντί του ύ *'νειρευτή* = ονειρευτή (Ζώρ., Μελετήματα περί τας πηγάς της Θυσίας του Α- σ. 84). Πβ. και Γεωργακ., Ν. Εστ. 40, 1946, 884 και Μέγ., Λαογρ. 25, 1967,

**ορίζω.**

ιπό το ιταλ. morire αναλογ. προς το *ξεψυχίζω* (Βλ. Δένδ., Αθ. 36, 1924, 160 και ', Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 136, 138). Πιθ. άσχ. με το σημερ. κυπρ. *μωρίζω* (Σακ., Β' 672, Λουκά, Γλωσσάρ. 327 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 82 και 482).

Ιεθαίνω: *Ο ρή(γ)ας επήρεν όλην του την παρουνίαν και εξέβην γυρεύγοντα τα παι- υ και ήτον να μορίσει απού το κακόν του* Μαχ. $74^{17}$.

**:όριον** το, Ιατροσ. κώδ. ψλα'· *ε μ ό ρ ι ο ν*.

'ο αρχ. ουσ. *μόριον*. Η λ. και σήμ.

) Μέρος, τμήμα ενός όλου· (εδώ χρον.): Ιερακοσ. $348^{19}$. **2**) (Μαθημ.) κλάσμα: *λασίασον ... τον ... αριθμόν επί τα η' ... ίνα συνθέντες τα μόρια ήτοι το L'' δ'' η'' αυτού υμεν κ'* Rechenb. (Vog.) $27^{7}$. **3**) (Πληθ.) **α**) γεννητικά όργανα: *και γνούσα ηλυκή* (ενν. *έχιδνα*) *ότι κατέπιέν το, ευθύς φράσσει το στόμα της και κόπτει τ' αία εμόρια του άρρενος κἀκείνος αποθνήσκει* Φυσιολ. (Legr.) 417· **β**) όρχεις: *αιον ορίζει ... ότι εκείνος ο υιός ένι ή καβαλλάρης ή πουργέζης, να κόψουν την βέργαν ν πάσι τοις μορίοις αυτού* Ασσίζ. $97^{23}$.

**:οριούνι** το, βλ. *μουριόνι*.

**:ορμολύκειον** το, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. $26^{44}$ (Ελλην. 7, 1934, 242).

'ο αρχ. ουσ. *μορμολυκείον* ή *μορμολύκειον* (L-S και Steph., Θησ.). Τ. *μαρμουλύκι* στην Κέρκυρα (Andr., Lex.). Η λ. και σήμ.

:) Φόβητρο, σκιάχτρο: Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) $11^{28}$· **β**) (μεταφ.): ' *χερσίν ημετέραις το θήραμα* (ενν. *ο Παγιαζήτ και οι Τούρκοι*). *Αλλά μη αποδρασά- μορμολύκειον τούτο εκ των χειρών ημών* Δούκ. $95^{20}$.

**ιορμπί** το.

'ο βενετ. morbin.



Καπρίτσιο, ζωηρότητα· επιθυμία, πόθος: *Χρουσό στεφάνι τον πόνο απὄχει η κεφαλή ποτέ δεν τον εβγάνει, μηδέ παπούτσιν όμορφο ρεματικό δε γιαίνει και με στολίδια το μορμπί των κορασιώ δε βγαίνει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 204.

**μοροατσίγγανος** (ή **μοροατζίγγανος** ?) ο.

Από τα εθν. *Μόρος* και *Ατσίγγανος* ή *Ατζίγγανος* (Βλ. και Eideneier, Ελλην. 28, 1975, 459). Για το α' συνθ. πβ. και Μπαμπιν., Υποκορ. 161-2.

Μαυριδερός γύφτος ή μουτζουρωμένος από τη συνηθισμένη του δουλειά, του σιδερά (Για τη σημασ. πβ. τα ά. *μαυροκατσίβελος, μαυρομουζομύτης* και *μαυρότεχνος*): *βρομοφηκάρα* (ενν. *άρκος*), *παίγνιον των μοροατσιγγάνων* (έκδ. *μωροατζιγγάνων*· διορθώσ.) Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 846.

**μοροβασιά** η, βλ. *μονοβασιά*.

**Μοροκαταλάνοι** οι· *Μ ο ρ ο κ α τ ε λ ά ν ο ι*.

Από τα εθν. *Μόρος* και *Καταλάνος*. Πβ. λ. *Ισπανιακατελάνοι* στο Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) Τίτλ.

Μόροι και Καταλάνοι: *μη ματωθούν οι ακτίνες σου στο αίμα των Λατίνων, Σπανιόλων, Προβεντσάλων τε και Μοροκατελάνων* (έκδ. *Μοιροκατελάνων*· διορθώσ.) Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 416.

**Μόρος** ο, Σπανός (Eideneier) D 1757, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $178^{v}$, $179^{v}$, Τριβ., Ταγιαπ. 65, 298, Χρον. σουλτ. $79^{29}$, $126^{17}$, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 12, Διγ. Ο 1914, 1922, Τζάνε, Κρ. πόλ. $246^{20}$, $353^{23}$, $568^{18}$, κ.α. — Βλ. και ά. *Μόρα*.

Το ιταλ. Moro. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *Μώρος*) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Πολ. Ν., Παραδόσεις Β' 1036, Στ. Βίος, Λαογρ. 8, 1921, 446 και 449-50, Λαογρ. 10, 1929, 149 και 165-6, Kahane, Sprache 569 και 585, κ.α.).

'Αραβας και γενικ. Βορειοαφρικανός ή Ισπανός αραβικής καταγωγής· μαύρος: *1193 επήραν οι Μόροι τα Ιεροσόλυμα* Byz. Kleinchron. Α' $521^{1}$· *Επέσανε Αγαρηνοί τότες Καρταγενίτες, Μόροι κι Αράπηδες πολλοί, Τούρκοι Ισμαηλίτες* Τζάνε, Κρ. πόλ. $169^{24}$· *Αράπηδες να σ' εύρουσι και Μόροι να σε σώσου κι εις όχλον σαρακήνικον τρεις μαχαιρές σού δώσου* Ριμ. κόρ. 738· *Ηλίου ανατέλλοντος έσωσ' ο χαρτοφόρος, που ήλιος τον μαύρισε κι εγίνετον ως Μόρος* Κορων., Μπούας 31.

**μορταδέλα** η· *μ ο υ ρ τ α δ έ λ α*.

Το ιταλ. mortadella (Ανδρ., Λεξ. και Nourney, Lat. Ital. 119). Η λ. και ο τ. και σήμ.

Είδος αλλαντικού: *αγόραζα ... σγατζέτα, μουρταδέλες* Φαλλίδ. 19· *πολπέτες και τηγανιστό σκώτι και μουρταδέλες* Φορτουν. (Vinc.) Β' 321.

**μορτάρι** το, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 727· *μ ο υ ρ τ ά ρ ι· μ ο υ ρ τ ά ρ ι ν*. — Βλ. και ά. *μορτίρι*.

Από το ιταλ. mortaro. Ο τ. *μουρτάρι*, που απ. στο Βλάχ., καθώς και στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 53 και σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 221 και Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 33) και ως τοπων. στην 'Ιμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 215). Ο τ. *μορτάριν* στο Du Cange. Η λ. στο Meursius.

**1**) Γουδί: *ας τα τρίβεις αμάδι όλα εις έναν μουρτάριν και ας τα κάμεις αλοιφήν* Σταφ.,

ι. 14[380]· *σαν τους σπετσιέρους τους φτωχούς, που βάνουσι οι καημένοι* (παραλ. 1
όρτα εις το μορτάρι τους και κοπανίζου μέσα τάχα πως έχουσι δουλειά* Κατζ. Α'
φρ. *κτυπώ νερόν εις το μορτάρι*· βλ. ά. *κτυπώ* φρ. 2· για την έκφρ. *νερό στο μουρ-*
λ. Κονόμ., ό.π. **2**) Πυροβόλο όπλο με κοντό σωλήνα και μεγάλη διάμετρο: *Μπό-
μορτάρια ανάφτουνε κι απάνω τους εδίναν κομμάτια να τους κάμουνε* Τζάνε, Κρ.
:31[29].

**.όρτζος** ο.
.πό το ουσ. *μαριτζάς* (αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί *μαριτζάς ή μάρτζος* ⟨*μάρ-*
[ *μαρίτζας*· πβ. *μαρτζασιάζω* ⟨ *μαρετζασιάζω*).
Στρατιωτικός διοικητής: *ο σιρ Σιμούν Τενούρη, μόρτζος Ιεροσολύμων* Μαχ. 170[5-6].

**:ορτή** η· *μουρτή*.
'ο μτγν. ουσ. *μορτή*. Ο τ. σε έγγρ. του 1008 (Act. Ivir. 15[13]), του 1493 (Τσοπ.,
:αν. Αρχ. 5, 1970, 56) και σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 102). Η
σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μορτή* I).
Μερίδιο το οποίο παίρνει ο ιδιοκτήτης αγρού από την ετήσια παραγωγή: *αν δεν θελή-
δώσει το πάκτος και την ανάκαμψιν ή την μουρτήν* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 292.

**.ορτίρι** το· *μουρτίρι*, Δεφ., Λόγ. 580, Χρον. σουλτ. 120[20]. — Βλ. και ά.
?ι.
'ο βενετ. morter (Boerio).
) Γουδί, κοπανιστήρι· φρ. *κοπανίζω νερόν εις το μορτίρι*· βλ. ά. *κοπανίζω* φρ.
υροβόλο όπλο με κοντό σωλήνα και μεγάλη διάμετρο: *εδιάβη* (ενν. *ο Μπαγιαζίτης*)
*ν Μεθώνη το κάστρο ... και την επολέμα ημέρα και νύκτα με λουμπάρδες και με μουρ-*
Χρον. σουλτ. 132[17].

**μορφάδα** η, βλ. *ευμορφάδα*.

**μορφαίνω**, βλ. *ευμορφαίνω*.

**.ορφή** η, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 374, Διγ. Ζ 3936, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 109,
ς (Eideneier) A 15, 378, D 61, Φλώρ. 963, 1636, Ιμπ. 103, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.
em.) 683, Ριμ. Βελ. Ρ (Bakk.—v. Gem.) 756, Κυπρ. ερωτ. 137[11], Σουμμ., Παστ.
Δ' [100].
'ο αρχ. ουσ. *μορφή*. Η λ. και σήμ.
**α**) Εξωτερική εμφάνιση, παρουσιαστικό: Φυσιολ. Μ 16[6]· **β**) εξωτερικό είδος,
:ση: *έλεγον* (ενν. *οι Πέρσες*): *«τις και πόθεν και τις η ξένη σου μορφή και στολισμός
ρεις»* Βίος Αλ. 3400· (σε μεταφ.) *εχθροί εις φίλου μορφήν απέξω απέξω* Κυπρ.
149[3]. **2**) Όψη: *ευνούχος ουκ εγνώρισεν τον Βέλθανδρον καθόλου, εκ της
:αθείας του ηλλάγην η μορφή του* Βέλθ. 1266· *Εξέβηκα εις το νησίν, λουλούδια, ρόδα
ι και ενθυμήθηκα μορφήν, το πρόσωπον της κόρης* Ιμπ. 814· *έτρεμεν η καρδία του
άξουν εις εκείνον ώσπερ και τον πατέραν του, εχάθην η μορφή του* Διήγ. Βελ. 427.
Σχήμα, είδος: *έχει δέ* (ενν. *ο λυθίωψ*) *μακρά κέρατα, πρίονος μορφήν* ⟨*έχοντα* ?⟩,
*πρίζειν αυτό τα μεγάλα δένδρα* Φυσιολ. Μ 3[3]· **β**) (στην ιδιάζ. έκφρ. *μορφή του*
*ιυ* αντί *δέντρο*): *την αυγήν ελθήναι τε προς την μορφήν του δέντρου* Βίος Αλ. 4999.
.ωσσική μορφή, τρόπος έκφρασης, ύφος: *Αμ με ρηθέντα του μορφήν τόσα γεννάω*



Κυπρ. ερωτ. 27[12]· *Αν δείτε την εξαίρετον μορφήν πεδάντε τόμου και τόσα υμν' άστρον
που μαρτυρίζω* Κυπρ. ερωτ. 27[5].

**'μορφία** και **'μορφιά** η, βλ. *ευμορφία*.

**'μορφίζω**, βλ. *ευμορφίζω*.

**'μορφοκαμωμένος**, μτχ. επίθ., βλ. *ευμορφοκαμωμένος*.

**'μορφοκάμωτος**, επίθ., βλ. *ευμορφοκάμωτος*.

**'μορφοπλασμένος**, μτχ. επίθ., βλ. *ευμορφοπλασμένος*.

**'μορφούλης**, επίθ., βλ. *ευμορφούλης*.

**'μορφούλι**, ουδ. επίθ., βλ. *ευμορφούλης*.

**'μορφοφιλώ**, βλ. *ευμορφοφιλώ*.

**'μορφύτερα**, συγκρ. επίρρ., βλ. *εύμορφα*.

**μόρφωμα** το.
Το αρχ. ουσ. *μόρφωμα*.
Μορφή, απεικόνιση μορφής (εδώ αγίων) (Πβ. Παπαδ. Α., Αθ. 54, 1950, 222 και Τωμ., ΕΕΒΣ 44, 1979-80, 409): *επάνωθεν δέ των θυρών υπάρχουν των αγίων εικόνων τα μορφώματα, τριμόρφων, σεβασμίων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 696.

**μορφώνω**, Διγ. (Trapp) Gr. 2380, Προσκυν. Ιβ. 535 1075, Προσκυν. Ιβ. 845 1104.
Το αρχ. *μορφώ*. Η λ. στο Meursius και σήμ.
**I** (Ενεργ.) **α**) δίνω (άλλη) μορφή, μεταμορφώνω: *και ως εκείσε έβρεχε τους πόδας τερπομένη, δράκων μορφώσας εαυτόν εις ευειδή παιδίον προς ταύτην παρεγένετο βουλόμενος πλανήσαι* Διγ. Ζ 2813· **β**) (σε ιδιάζ. χρ. προκ. για το φως): *Εχάραξεν η ανατολή, εσίμωσεν η μέρα, έλαμψεν και εμόρφωσεν το φως το του ηλίου* Φλώρ. 34.
**II** Μέσ. **1**) Παίρνω (άλλη) μορφή, μεταμορφώνομαι: *ο αρχιστράτηγος στ' ανθρώπου την νεότην μορφώθην κι εκατάβαλεν εκείνον τον προδότην* Αχέλ. 2425· *εκείνος ο παράνομος ως δράκος εμορφώθη, έδειξε δράκου σχήματα* Θρ. Κων/π. διάλ. 84· (προκ. για το Χριστό): *Εκείθεν το Θαβώριον, εν ῴ Χριστός εμορφώθη* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 1005.
**2**) Αλλάζω (όψη), μεταβάλλομαι, διαμορφώνομαι σε ...: *Πολλοί τινές γαρ εξ ημών υπάν στην εκκλησίαν με μορφωμένον* (έκδ. *μ' εμμορφωμένον*· διορθώσ.) *πρόσωπον τάχα της ευσεβείας* Φυσιολ. (Legr.) 453.

**μόρφωσις** η, Φυσιολ. (Offerm.) G 82[7-8], Φυσιολ. Μ 16[11], Φυσιολ. (Zur.) XIV[5], Φυσιολ. 359[1-2].
Η λ. στο Θεόφραστο και στον τ. *μόρφωση* και σήμ.
**1**) Μορφή, εξωτερική εμφάνιση· σχήμα: *'Εστι γαρ η γοργόνη γυναικός ευμόρφου πόρνης μόρφωσιν έχων* Φυσιολ. 369[21]· ⟨*'Εστιν*⟩ *ούτος ο έλαφος μόρφωσιν έχων δορκάδος* Φυσιολ. Β 4[2]· *ουκ εισίν οι πόδες αυτής* (ενν. *της παόνου*) *κατά την μόρφωσιν αυτής* Φυσιολ. 369[4]· *'Εστι ζώον λεγόμενον εχίνος μόρφωσιν έχον σφαίρας* Φυσιολ. 350[18]. **2**) Εξωτερική παράσταση, όψη, ύφος: *Εισί τινές συναγόμενοι εν τη εκκλησία, μόρφωσιν μέν έχοντες ευσεβείας, την δέ δύναμιν αυτής ηρνημένοι* Φυσιολ. 350[4-5].

**ιος,** επίρρ., βλ. *μόλις.*

**ιοσά,** βλ. *μοσώ.*

**ιοσγίτιν** το, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *μασγίδιον.*

**ιοσκαρεύομαι,** βλ. *μασκαρεύγομαι.*

**ιοσκάρι** το, βλ. *μοσχάριον.*

**ιοσκατέλλι** το· *μ ο υ σ κ α τ έ λ λ ι.*

\πό το ιταλ. moscatello. Τ. *μοσχατέλι* στο Du Cange και *μοσκατέλλο* στο Somav. ήμ. ιδιωμ. (Βλ. Δημητράκ. και Χελδρ. — Μηλιαρ., Ονόμ. φυτών$^{2}$ 19).

Κρασί μοσχάτο: *όχι με γλυκόμνοστες τροφές ... ουδέ με γλυκομυρωδάτα ποτά, μου-λλια (και) μοροβασιές ..., αλλά με τοιούτην πτωχικήν τροφήν ... στήνομεν την τρά-* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 238.

**ιοσκάτος,** επίθ., βλ. *μοσχάτος.*

**ιοσκέα** η.

Το ιταλ. moschea.

Μουσουλμανικό τέμενος, τζαμί: *εις τη μοσκέα κάνουσι μνήμα και τον εθάψαν* Τζάνε, όλ. $347^{5}$.

**ιοσκεταρία** η. — Βλ. και ά. *μοσκέτο.*

\πό το ιταλ. moschetteria.

Στρατιώτες οπλισμένοι με μοσκέτα, σώμα τυφεκιοφόρων: *Πέντε καστέλλια έστησεν ο Τούρκος), πλήσια μοσκεταρίαν, να ρίκτει ογιά να χαλά με την αρτελαρίαν* Τζάνε, όλ. $152^{5}$· *Καλά κι η χώρα να κολλά με τη μοσκεταρία, αμέ δεν έκανε κακό εκεί ζημία* αυτ. $408^{19}$.

**ιοσκέτο** το, Τζάνε, Κρ. πόλ. $292^{7}$· *μ ο υ σ κ έ τ ο,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $266^{19}$.

Το βενετ. moscheto. Η λ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 134, λ. *μοσκέττο*).

Είδος φορητού πυροβόλου όπλου: *Μιαν όμορφη τσελάδα, ένα μοσκέτο, δυο σπαθιά* υν. (Vinc.) Β' 70· *η μάχη δεν εσκόλαζε, μα 'παιζες τα μοσκέτα κι ο Τούρκος τες, σαϊτιές μέσα στη χώρα επέτα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $541^{5}$.

**ιοσκετόνι** το.

Το βενετ. moscheton. Βλ. και Nourney, Lat. Ital. 119.

Μεγάλο μοσκέτο (βλ. λ.) (Για τη σημασ. βλ. και Vincent [Φορτουν. σ. 230]): *'Η-, Μπερναμπούτσο μου, άρματα ζηλεμένα να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά ...* (πα-στ.)· — *δυο μοσκετόνια, δυο ατσαλιά* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 7.

**ιοσκεύω,** (Ι), βλ. *μουσκεύω.*

**ιοσκεύω,** (ΙΙ), βλ. *μοσχεύω.*

**ιοσκινάρι(ν)** το, βλ. *μοσχινάρι.*

**ιοσκοβολώ,** βλ. *μοσχοβολώ.*



**Μοσκοκαρύδιος** ο, βλ. *Μοσχοκαρύδιος.*

**μοσκοκάρυδον** το, βλ. *μοσχοκάρυδον.*

**μοσκολαντουρούμαι,** βλ. *μοσχολαντουρούμαι.*

**μοσκομυρίζω,** βλ. *μοσχομυρίζω.*

**μοσκομυρωδάτος,** επίθ., βλ. *μοσχομυρωδάτος.*

**μοσκοπόδης,** επίθ., βλ. *μοσχοπόδης.*

**μοσκοραίνω** βλ. *μοσχοραίνω.*

**μόσκος** ο, βλ. *μόσχος.*

**μοσκοφόρος,** βλ. *μοσχοφόρος.*

**μοσκοφυλάσσω,** βλ. *μοσχοφυλάσσω.*

**μοσμένα,** επίρρ., βλ. *ομοσμένα.*

**μόστρα** η, Ιμπ. (Legr.) 490, Κυπρ. χφ. 160· *μ ο ύ σ τ ρ α,* Ασσίζ. $6^{24}$, $45^{16,18,20}$, $251^{29-30}$, $293^{9}$, Βουστρ. 533, Κυπρ. χφ. 160.

Το ιταλ. mostra. Η λ. στο Somav., σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 132, 166, 211ι 248, κ.α. και Διαθ. 17. αι. $3^{97,267}$) και σήμ.

**1α**) Στρατιωτική επίδειξη: *απάνω εις την ομιλιά και εις την συντυχία, βλέπουν κι εκαβαλίκευσεν και έρχεται με βία. Λέγει τους: «Μόστρα κάμνουσιν κι εσάς μην σασε μέλει»* Σταυριν. 1075· **β**) (προκ. για αγώνισμα): *Ως είδασιν οι άπαντες την ρέντα και την τζόστρα, το πώς εκέρδεσα εγώ όλην αυτήν την μόστρα* Ιμπ. (Legr.) 900· γ) στρατιωτική επιθεώρηση: *Ποίσετε έναν ορισμόν όλους τους συντρόφους σας να ποίσουν αύρι μούστραν μέσα εις την αυλήν όλοι αρματωμένοι* Βουστρ. 533· *ορδινίασεν ο ρήγας και εποίκεν μούστραν τζενεράλ οπίσω εις την Τουχιάναν και ηύρεν άλογα ψ'* Βουστρ. 473. **2**) Δείγμα (προϊόντος, εμπορεύματος): *Περί τους μεταπράτας οπού δείχνουν καλήν μούστραν απ' εκείνον οπού θέλουν να πουλήσουν και τότες δίδουν αλλίως παρά τό εδείξαν* Ασσίζ. $45^{8}$· *ο πουλητής οπού πουλεί σιτάριν δείχνει του απέ το σιτάριν ή απού άλλον πράγμαν μούστραν και κατά την μούστραν γίνεται η πούλησις* Ασσίζ. $45^{15}$.

**μοσχάρα** η· *μ ο υ σ κ ά ρ α.*

Από το ουσ. *μοσχάριον* και τη μεγεθ. κατάλ. *-άρα* (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 265). Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 668 και Λουκά, Γλωσσάρ. 320) και στην Κρήτη (Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 86). Η λ. και σήμ.

Μεγάλο θηλυκό μοσχάρι: *έπαρε εμέν μουσκάρα τριτωμένη και κατσίκα τριτωμένη και κριάρι τριτωμένο* Πεντ. Γέν. XV 9.

**μοσχαράκι** το· *μ ο υ σ κ α ρ ά κ ι.*

Από το ουσ. *μοσχάριον* και την κατάλ. *-άκι*. Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 86). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μικρό μοσχάρι· (εδώ υβριστ. σε μεταφ.): *εζήτησεν, ίνα τιμήσωμεν τα μουσκαράκια του, ζητεί ίνα ποιήσωμεν τον πρώτον μέγαν λογοθέτην και τον δεύτερον μέγαν κοντόσταβλον* Σφρ., Χρον. μ. $92^{31}$.

**ιοσχαράς** ο, βλ. Προσθ. Ι΄ τόμ., λ. *μασκαράς.*

**ιοσχάριον** το, Γαδ. διήγ. 192, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $176^{v}$, Παϊσ., Ιστ. Σινά ̓εκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 51· *μ ο σ κ ά ρ ι,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $8^{v}$, Πεντ. Έξ. ΙΙ 4, 19, Λευιτ. ΙΧ 2, 3, 8· *μ ο σ χ ά ρ ι,* Χούμνου, Κοσμογ. 1043, 1044, Καρτάν., . Διαθ. φ. $176^{v}$ δις, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΓ [306], Αιτωλ., Μύθ. $130^{1,5,11}$, Μάξιμ .ουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. δ΄ 7· *μ ο σ χ ά ρ ι ν,* Χούμνου, Κοσμογ. 1027, 2746· *σ κ ά ρ ι,* Πεντ. Δευτ. ΙΧ 21, ΧΧΙ 3, 4 δις, 6· *μ ο υ σ χ ά ρ ι,* Μάξιμ. Καλλιουπ., αθ. Λουκ. ιε΄ 23· *μ ο υ σ χ ά ρ ι (ο) ν,* Ιατροσόφ. (Oikonomu) $55^{9}$.

Γο μτγν. ουσ. *μοσχάριον.* Για την τροπή *ο > ο υ* των τ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β΄ 281. *ιοσκάρι* και σήμ. Ο τ. *μοσχάρι* στο Meursius (λ. *μοσχάρη*) και σήμ. Ο τ. *μοσχάριν* . αι. (Νικήτα, Βίος Φιλαρ. $129^{2,20}$). Ο τ. *μουσκάρι* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *μουσκά-* ιμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β΄ 668) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ίρι*). Ο τ. *μουσχάριον* στο Du Cange.

.**α**) Νεαρό βόδι, μοσχάρι: *εδώσαν του* (ενν. *του Αβραάμ*) *πρόβατα και μοσχάρια αδάρους και κοπέλια και κοπέλες και μουλάρια και καμήλια* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. $2^{v}$· *λέγει* (ενν. *ο Αβραάμ*) *της γυναικός του της Σάρρας να σκοτώσει ένα μοσκάρι ιρα διά να τους φιλοξενήσει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $129^{v}$· **β**) (εδώ) ομοίωμα μο- ού: *ο Ααρών έκαμε ένα μοσκάρι και εκείνο επροσκυνούσαν το πλήθος του Ισραήλ* ίν., Π. Ν. Διαθ. φ. $176^{r}$· *εκάμετε εσάς μουσκάρι χυτό* Πεντ. Δευτ. ΙΧ 16· *τ' ασημο- αφα όλοι σ' αυτούνον* (ενν. *τον Ααρών*) *φέρνουν, πιάνουν και αναλιγώνουν τα, εις αυτούνα γέρνουν. Μουσχάριν εξεφύτρωσε με κέρατα μεγάλα* Χούμνου, Κοσμογ. **2**) (Συνεκδ.) μικρό ζώου: *μοσχάριον ελάφης ελθόν ομού μετά των χριστιανών ο το έδιωχναν οι άνθρωποι εκείνο πλέον εστρίμωνε* Κλήμ. λαϊκ. Β΄ 51.

**ιοσχάτος,** επίθ., Σεβήρ., Σημειώμ. 86β, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 18· *μ ο σ κ ά-* Βεντράμ., Φιλ. 371, Φαλλίδ. 23, Ζήν. Πρόλ. 189, Ε΄ 139.

ιπό το ουσ. *μόσχος* και την κατάλ. *-άτος.* Ο τ. στο Βλάχ. (στο ουδ.), σε έγγρ. του Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, (1965), 1968, 103) και 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 81 ώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 453) και σήμ. Ουδ. *μουσκάτον* ως ουσ. σήμ. Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β΄ 668 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 268). Η λ. στο Du Cange Ap- x altera (στο ουδ.), σε διαθ. του 1500 (Σάθ., ΜΒ Ϛ΄ $674^{16}$), σε έγγρ. του 17. αι. ράκης, Κρητολ. 16-18, 1983/4, 136 δις και Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 148) και σήμ.

) Που περιέχει μόσχο· ευωδιαστός: *Ου θέλουν αλειπτούτσικα μοσχάτα και κροκάτα, θέλει η γυναίκα μου γυρίν την Πασχαλίαν, ου θέλει η μάνα μου μανδίν, ου θέλει και α;* Προδρ. ΙΙ G 46· *Εις κρασίν να ποίσει ουσίαν μοσκάτην* Ιατροσ. κώδ. φογ΄. Γροκ. για το ιδιαίτερα ευωδιαστό κρασί που παράγεται από το ομώνυμο είδος στα- ): *ένα ποτήρι με ρακή γή με κρασί μοσκάτο γλυκύ να πιεις* Φορτουν. (Vinc.) 7 (Πβ. Τωμ., Αθ. 77, 1978/79, 20 και Παπαδάκης, Κρητολ. 4, 1977, 21).

Το ουδ. ως ουσ. = το μοσχάτο κρασί: *Το ριζικό κι η μοίρα σας να τρέχουσι μοσκάτα ίντα να 'ναι τα βουτσά να πίνομε γεμάτα* Στάθ. (Martini) Γ΄ 525· *Με το μοσκάτο ›κύ και μ' όμορφη λογάδα κάθε πουρνό οι φρόνιμοι διώχνουσι την κρυάδα* Κατζ. 5· *Είχαν μοσχάτον θαυμαστόν εκ το νησί της Κρήτης· εκείνο το εξακουστόν της :ένης όλης* Αρσ., Κόπ. διατρ. [620].

**οσχεύω,** Χούμνου, Κοσμογ. 1394 κριτ. υπ.· *μ ο σ κ ε ύ ω.*

.πό το ουσ. *μόσχος* (ΙΙ) και την κατάλ. *-εύω.* Ο τ. στο Somav. με διαφορετική σημασ.



(Μτβ.) οσφραίνομαι, μυρίζω κάπ.: *Φιλεί Ιακώβ τον κύρην του και αυτός τον πασπατεύει, βρίσκει τα χέρια μαλλιαρά, το ρούχον του μοσκεύει* αυτ. 1394.

**μοσχινάρι** το, Νεκρολ. φ. 232· *μ ο σ κ ι ν ά ρ ι,* Νεκρολ. φ. $216^{v}$· *μ ο σ κ ι- ν ά ρ ι ν,* Νεκρολ. φ. $237^{v}$.

Πιθ. από το επίθ. *μόσχινος* και την κατάλ. *-άρι.* Τ. *μουσχινάριν* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β΄ 668). Πβ. και λ. *μοσχινάρα* (Λουκά, Γλωσσάρ. 318) και *μουσχινάρα* (Σακ., ό.π.) σήμ. στην Κύπρο.

**1**) Μοσχάρι: *εδώκασι διά την ψυχήν των αμπέλ(ιον) ... και βούδ(ι) έν αρσινικόν και μοσχ(ινάρια) τρία* αυτ. φ. 237. **2**) (Συνεκδ.) μικρό ζώου: *έδωκεν εις την αγίαν μονήν μοσχινάρι σκροφάδιο διά την ψυχήν της* αυτ. φ. $220^{v}$.

**Μοσχοβίτης** ο, Βίος Δημ. Μοσχ. 15, 393, 633.

Από το τοπων. *Μοσχοβία* (Βίος Δημ. Μοσχ. 6, 112, 210) και την κατάλ. *-ίτης.* Η λ. και σήμ., καθώς και ως επών. (Κατσουλέας, Λακωνικαί Σπουδαί 4, 1977, 323).

Ο κάτοικος της Μόσχας· (συνεκδ.) Ρώσος (Πβ. ιταλ. Moscoviti = Russi): *παπάδες λέγω και άρχοντες, όλους τους Μοσχοβίτας τόσον στραβά τους έβλεπε* (ενν. *ο Δημήτριος*) *ωσάν τους Αραβίτας* Βίος Δημ. Μοσχ. 293· *ο Σιγισμόνδος της Λεχίας είχεν ακόμη πόλεμον με τους Μοσχοβίτας εις την Λιτουανίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 373.

**μοσχοβολώ·** *μ ο σ κ ο β ο λ ώ.*

Από το ουσ. *μόσχος* και το *-βολώ* (Πβ. Ανδρ. Λεξ., λ. *μοσκοβολώ*). Η λ. και ο τ. και σήμ.

Αναδίδω ευχάριστη μυρωδιά, ευωδιάζω: *τα ρόδα και τραντάφυλλα τους κήπους να μυρίζουν* (παραλ. 1 στ.) *και στην θωριά τα ορέγουνται, γιατί μοσκοβολούσι* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 4· *ηκούγουν οι βοσκοί ύμνον μέγαν ... από τους αγγέλους και έψαλλαν τον τρισάγιον ύμνον και εμοσκοβόλα ο τόπος όλος της Βηθλεέμ* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $233^{r}$.

**Μόσχοβος** ο, Βίος Δημ. Μοσχ. 93, 115, 302, 395, 600, 706, κ.α.

Από το τοπων. *Μοσχοβία* (βλ. ά. *Μοσχοβίτης*) και την κατάλ. *-ος.* Λ. *Μόσχοβης* ως επών. (Κατσουλέας, Λακωνικαί Σπουδαί 4, 1977, 313). Η λ. και στο Δαπόντε (Legr., BGV Γ΄ 235, Σάθ., ΜΒ Γ΄ 17, 26, 60, κ.α.), στον Αθ. Κομνηνό Υψηλάντη, Τα μετά την Άλωσιν, Κωνσταντινούπολη 1870, 34, 104, 158, κ.α.

Ο κάτοικος της Μόσχας· (συνεκδ.) Ρώσος: *Ν' αρματωθούν οι Μόσχοβοι κρυφά και μην αργήσουν, οι Λέχοι μη προλάβουσι κι ελθούν και μας κτυπήσουν* αυτ. 561.

**μοσχόδενδρον** το.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *δένδρον.*

Δέντρο που αποπνέει ευχάριστη μυρωδιά, που ευωδιάζει: *ως φυτόν ερωτικόν μοσχόδενδρον να στέκω, στην μέσην του περιβολιού να στέκω και να θάλλω* Αχιλλ. Ν 982.

**μοσχοκαπνίζω,** Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 112α.

Από το ουσ. *μόσχος* και το *καπνίζω.*

Αρωματίζω ένα κλειστό χώρο καίοντας αρωματική ύλη, μόσχο (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 261]): *Είτε βρομεί ‹του› η φυλακή, να την μοσχοκαπνίσουν* αυτ. 108.

**Μοσχοκαρύδιος** ο· *Μοσκοκαρύδιος*, Πωριχ. S $104^{8}$.

Προσωποπ. του ουσ. *μοσχοκαρύδιον* (βλ. Steph., Θησ.) με αλλαγή γένους: *Μοσχοδίου του μεγάλου άρχοντος* Πωριχ. V 7.

**μοσχοκάρυδον** το, Σταφ., Ιατροσ. $12^{349}$, Μπερτολδίνος 113· *μοσκοκάρυ-*, Σταφ., Ιατροσ. $8^{228}$· *μουσκοκάρυδον*, Ασσίζ. $237^{30}$, $488^{1}$.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *καρύδι(ν)*. Ο τ. *μοσκοκάρυδον* στο Βλάχ. Ο τ. *μουσκοκάρυ-* στο Du Cange, λ. *μόσχος* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 668, ος και Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 103, όπου τ. *μουσκουκάρ'δον*). Η λ. στο Du Cange, και σήμ. στον τ. *μοσχοκάρυδο*.

Μοσχοκάρυδο: *Λιβάνιν και μοσκοκάρυδον ... να παίρνει μισή κουταλέαν και να κοι-ι* Σταφ., Ιατροσ. $10^{284}$.

**μοσχοκάρυον** το.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *κάρυον*. Η λ. στο Steph., Θησ. και στο Σηθ., Τροφ. $56^{13}$ υπ. Τ. *μουσκοκάρυον* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 668, λ. *μουσκοκάρυ(δ)ον*).

Μοσχοκάρυδο: *Περί μοσχοκαρύων* Ιατροσ. κώδ. ‚αοδ'.

**μοσχοκάρφιον** το· *μουσκοκάρφιν*, Ασσίζ. $238^{3}$.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *καρφίον*. Τ. *μοσκοκάρφι* στο Βλάχ. και *μουσκοκάρφι* στο Du ;e, λ. *μόσχος*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 321, Φαρμακ., Γλωσσάρ. ιι Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 103). Τ. *μοσχοκάρφι* στο Du Cange, ό.π. και σήμ. στο Steph., Θησ.

Είδος αρωματικού φυτού, το μοσχοκάρφι, το γαρίφαλο (Για το πράγμα βλ. Γενναδ., 446, λ. *καρυόφυλλος ο αρωματικός*): *Απέ τα μουσκοκάρφια και απέ τα φύλλα τους ει το δίκαιον να λάβουν εις τα ρ' πέρπυρα δικαίωμαν πέρπυρα ια'* αυτ. $488^{5}$.

**μοσχολαντουρούμαι**· *μοσκολαντουρούμαι*.

Από το ουσ. *μόσχος* και το *λαντουρούμαι*.

Λούζομαι με άρωμα (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 55): *νίβγουνται, νίζουνται και μοσκολαντουρούνται* (ενν. οι γυναίκες), *με τέχνη βγάνου τη μιλιά, χνη απιλογούνται* Πανώρ. Α' 419.

**μοσχολίβανον** το· *μουσκολίβανον*.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *λιβάνι(ν)*. Τ. *μοσκολίβανο* στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. 5). Λ. *μουσκουλίβανους* στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 103). Η λ. στον *σκολίβανο* και σήμ.

Μοσχολίβανο: *Το δικαίωμαν του μουσκολιβάνου· το δικαίωμαν κελεύει να λάβει εις ρκα ρ' μάρκα ι', κουκία ιη'* Ασσίζ. $240^{22}$.

**μοσχομυρίζω**, Διγ. (Trapp) Gr. 587, Ερωτοπ. 664, Αχιλλ. Ν 1587, Καρτάν., Διαθ. φ. $137^{v}$, Βυζ. Ιλιάδ. 744, Προσκυν. Ιβ. 535 $203^{596}$, Προσκυν. Ιβ. 845 $236^{601}$, κυν. Εθν. Βιβλ. 2043 $272^{542}$· *μοσκομυρίζω*, Ερωφ. Α' 323, Ιντ. β' 76, . (Αποσκ.) Α' 148, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [255], Β' [248]· *μουσκομυρί-*

Από το ουσ. *μόσχος* και το *μυρίζω*. Πβ. Λωρεντζ., Αθ. 25, 1913, 215. Ο τ. *μοσκο-*



*μυρίζω* στο Somav. και σήμ. Ο τ. *μουσκομυρίζω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 668) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μοσκομυρίζω*).

Μυρίζω ωραία, ευωδιάζω: *τα φυλλαράκια αρχίζου να πυκνοπρασινίζουσι και να μοσκομυρίζου* Ερωφ. Α' 344· *από τα κρέατα μοσχομυρίζει τσίκνα* Προδρ. IV 132 χφ g κριτ. υπ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = ευωδιαστός: *τα φύλλα τση* (ενν. *της Δάφνης*) *τα μοσκομυρισμένα στην κεφαλή μου εγγίξασι* Γύπ. Πρόλ. Διός 81· *τούτος ο ρηγόπουλος, όχι άλλος, να σου μέλλει· να παντρευτείς, να τιμηθείς σαν καταπώς σου πρέπει* (παραλ. 1 στ.)· *ν' αφήσεις χόρτα βρομερά κι ανθό φαρμακεμένο, να πάρεις ρόδον όμορφο και μοσκομυρισμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 448· *λουκάνικα κι απάκια κρεμασμένα και σαλτιτσούνια θαυμαστά και μοσκομυρισμένα* Στάθ. (Martini) Α' 106· *Τούτα τα μήλα τά θωρείς, ψυχούλα μου, κρυμμένα μέσα 'δεπά στα στήθη σου τα μοσκομυρισμένα* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 616· *στόμα μου νοστιμότατο και μοσκομυρισμένο, βρύση ολωνώ των αρετώ, ζαχαροζυμωμένο* Ερωφ. Ε' 457· *Ω κόρη ευμορφότατη και μοσχομυρισμένη, οπού η φύσις σ' έκαμεν να είσαι πλουμισμένη* Διγ. Ο 1751· *των αγίων τα λείψανα τα μοσχομυρισμένα να καίουν* (ενν. *οι Τούρκοι*), *ν' αφανίζουσιν, στη θάλασσα να ρίπτουν* Ανακάλ. 67· (προκ. για τόπο) *Ευρέθη εις την μέσην τους ένα παλληκαράκι, ήτουν από την Κύπρον μας την μουσκομυρισμένην* Άσμα Μάλτ. 44.

**μοσχομυρωδάτος**, επίθ., Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1055]· *μοσκομυρωδάτος*.

Από το ουσ. *μόσχος* και το επίθ. *μυρωδάτος*. Ο τ. στο Somav. (λ. *μοσκομυρισμένος*). Η λ. και σήμ.

Που μοσχομυρίζει, ευωδιαστός: *Το στόμα της το νόστιμον και μοσκομυρωδάτον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [196]· *τ' όμορφο ρόδο ...* (παραλ. 4 στ.) ... *τ' όμορφό του στήθος το μοσκομυρωδάτο δείχνει του 'λιού* Πιστ. Βοσκ. I 4, 253.

**μοσχοπόδης**, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 515· *μοσκοπόδης*.

Από τα ουσ. *μόσχος* και *πόδι*.

Που ευωδιάζουν τα πόδια του· (εδώ κατ' ευφημισμόν): *χελώνα καβαλικεύσεις και ποντικόν παρασύρεις, τον μοσκοπόδην τον κάραβον τριγυρίσεις* αυτ. Β 205-6.

**μοσχοραίνω**· *μοσκοραίνω*.

Από το ουσ. *μόσχος* και το *ραίνω*. Για τη λ. βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωφ. σ. 161].

**α)** Αρωματίζομαι με μόσχο: *μοσκοραίνω να γυρίζω στα στενά να ξετρουμίζω, να περνώ, να με θωρούσι, όλοι να με προσκυνούσι* Φαλλίδ. 41· **β)** (συνεκδ.) αναδίδω ευωδία, μοσχοβολώ: *Πού τόσοι νιοι τση χώρας σας, πού τόσοι που γυρίζα κι εμοσκοραίνα στα στενά και πόθον εμυρίζα;* Ερωφ. Πρόλ. 64.

**μόσχος** ο, (Ι).

Το αρχ. ουσ. *μόσχος* (L-S, λ. *μόσχος* Β).

Νεαρό βόδι, μοσχάρι· (εδώ) ομοίωμα μοσχαριού: *Τον δέ χρυσούν μόσχον, οπού εχώνευσαν και επροσκύνησαν, πρώτον μέν τον έκαυσεν ο Μωυσής, ύστερον δέ τον έτριψε* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 51· *ο Ααρών τον γεγλυμμένον μόσχο ετύπωσεν, ως εν ψαλμοίς κατείδον και γινώσκω* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1461.

**μόσχος** ο, (II), Σταφ., Ιατροσ. 13[365], 24[181,185], Προδρ. II H 42g, Διγ. Z 1509, . (Αλεξ. Στ.) Esc. 237, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 161, Σαχλ., Αφήγ. 457, Περί ξεν. V , Ερωτοπ. 6, 223, 600, Αχιλλ. N 1754, Ch. pop. 554, Απόκοπ.[2] 120, Διγ. 'Ανδρ. , κ.α.· *μ ό σ κ ο ς,* Καλλίμ. 335, Πεντ. 'Εξ. XXX 23, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' · *μ ο ύ σ κ ο ς,* Ασσίζ. 238[21], 488[21] δις, Μαχ. 64[18].

Από το περσικό mušk με παρετυμολογική επίδρ. του ουσ. *μόσχος* (Βλ. L-S, λ. *μό-* ; C και Φιλ., Θρακ. 5, 1934, 266). Ο τ. *μόσκος* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *μούσκος* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μόσκος*) και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. 68 και Λουκά, Γλωσσάρ. 321). Τ. *μούσχος* στο Meursius. Η λ. τον 6. αι. (L-S, ό.π.) σήμ.

**1**) Αρωματική ουσία (σε υγρή ή στερεή κατάσταση): *Αν εύρω τσίπουρον εις γην, ττω, μυρίζομαί το κι η ευωδία του νικά τον μόσχον της Συρίας* Κρασοπ. 80· *κατα- ι* (ενν. *η έλαφος*) *γαρ αυτόν* (ενν. *τον όφη*) ... (παραλ. 3 στ.) *από τον δρόμον τον πο- της ελάφου χωνεύει και γίνεται στον οφαλόν της ελάφου ο μόσχος* Φυσιολ. (Legr.) *Χόρτα, οι ανθοί σας σήμερο παίρνουσι τόση χάρη, μόσκο να 'δρώνου το ταχύ κι ί μαργαριτάρι* Πανώρ. Β' 204· *ήτον στολισμένη με στολίσματα πολύτιμα και λαμπρά εκαπνίζουνταν παντοίων λογίων μυρίσματα, μόσχους, κασίας, φορές άμπαριν* Διγ. ρ. 375[16]· *βάλλει* (ενν. *το παιδίν*) *πτενά μαχλάμια διά το καταψυχήσαι, το μέν επά- όκκινον με τας χρυσάς τας ρίζας* (παραλ. 1 στ.), *τον τράχηλόν του γεμιστόν άμβαρ ο- και μόσχον* Διγ. (Trapp) Gr. 1174· *έχοντες* (ενν. *οι Τσερκέζοι*)... *φορέματα λαμπρά όλα με μόσχους* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 386· (σε μεταφ.): *σε μόσχο μ' έχουνε ω καθισμένη κι ο άγιος Μάρκος με κρατεί κι έχει με αγκαλιασμένη και βρίσκε- ττες πόρτες μου και βλέπει την αυλήν μου, να μηδέν* (εκδ. *μην δεν*· διορθώσ.) *έμπου χθροί να πάρου την τιμήν μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 354[13]. **2**) (Συνεκδ.) **α**) ευωδιά: *το άτο και το γεμάτο στόμα μόσκου και νοστιμάδα τσ' εφιλούσαν* Πιστ. βοσκ. II 17· **β**) (προκ. για τον ιδιαίτερα ευωδιαστό καρπό του βαλσαμόδεντρου): *εφέρασιν βάρσαμον εκ της Αιγύπτου χώρας. Τα φύλλα του είναι πράσινα και κόκκινον το ς* (παραλ. 1 στ.) *και ο καρπός του έν' μόσχος* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1644. **3**) (Με- ): *ωραίος ην* (ενν. *ο νεότερος*) *εις όρασιν, τερπνός εις συντυχίαν, μόσχος εις το λεμμα, όλος μεμυρισμένος* Διγ. (Trapp) Gr. 1204.

**μοσχοφόρος** επίθ.· *μ ο σ κ ο φ ό ρ ο ς.*

Από το ουσ. *μόσχος* και το *-φόρος.*

Αρωματικός: *άμπαρι μοσκοφόρε* Στίχ. ερωτ. 1.

**μοσχοφυλάσσω** · *μ ο σ κ ο φ υ λ ά σ σ ω.*

Από το ουσ. *μόσχος* και το *φυλάσσω.*

Φυλάω (κ. πολύτιμο) μαζί με μόσχο, διατηρώ κ. μαζί με αρωματικές ουσίες (Για το μα βλ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 413]): *Και καθ' αργά ως πράμ' ακριβό 'ς τσι μό- ς ήβανά τα* (ενν. *τα κουτσουνικά*) *και στα χρυσά και στ' αργυρά εμοσκοφύλασσά* ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 980 κριτ. υπ.

**μοσχόφυλλον** το· *μ ο υ σ κ ό φ υ λ λ ο ν.*

Από τα ουσ. *μόσχος* και *φύλλον.* Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). . και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Το περίβλημα του μοσχοκάρυδου (Για το πράγμα βλ. Πάπ.-Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.,



λ. *μοσχοκάρυον*): *Απέ τα μουσκοκάρυδα ού απέ τα μουσκόφυλλα κελεύει το δίκαιον να λάβουν εις τα ρ' πέρπυρα τέλος πέρπυρα θ' ήμισον* Ασσίζ. 488[1].

**μοσώ**· *μοσά,* Πιστ. βοσκ. IV 6, 41, εσφαλμ. γρ. αντί *μισά*· διόρθ. Kriar., BN-J 19, 1966, 279. — Βλ. ά. *μισώ,* I.

**μοτάριον** το· *μ ο τ ά ρ ι,* Ιατροσ. κώδ. ρξε'.

Το μτγν. ουσ. *μοτάριον.* Ο τ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 62 και Andr., Lex. στη λ.). Τ. *μουρτάριον στο* Du Cange και *μουτάριον* στο Du Cange Appendix.

Λινός επίδεσμος, ξαντό (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ό.π.): *εις πάθος όταν ανοίξει και χρει(άζε;)ται μοτάρια* Ιατροσ. κώδ. ρκε'· *Του δέ δούκα του Τέρμενου 'δώκε με το κοντάρι και το μερίν του πέρασε κι εβάλαν του μοτάρι* Κορων., Μπούας 62.

**μότο** το, (I).

Το ιταλ. moto. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 242] και Λω- ρεντζ., Αθ. 16, 1904, 209).

(Μεταφ.) (ύποπτη) σχέση, «πάρε-δώσε»: *μετά ποιο δεν έχει αυτή μπερδέματα και μότα; 'Εχει και απάνω κάλαντα, έχει και κάτω Φώτα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 17.

**μότο,** (II)· *μότο για σε,* Ερωτόκρ. Ε' 472 και Γλωσσάρ. σ. 618, εσφαλμ. γρ. αντί *μα 'το για σε*· διόρθ. Δειν., Αφ. Χατζιδ. 140· βλ. και Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 19 και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 437].

**μου,** αντων., βλ. *εγώ.*

**'μού,** επίρρ., βλ. *ομού.*

**μουγγός,** επίθ.· *μ ο γ γ ό ς.*

Από το μτγν. επίθ. *μο(γ)γιλάλος* με συγκ. (Ανδρ., Λεξ.). Για την ετυμ. της λ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, 132 και 36, 1924, 199· βλ. όμως και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 194, 208. Ο τ. τον 4. αι. (L-S). Η λ. και σήμ.

**1**) Μουγγός: *λέγω σε πάλι και τυφλός, κερτός, μογγός, τραυλώδης* Ντελλαπ., Ερω- τήμ. 2933. **2**) (Μεταφ. σε επανάληψη για να δηλωθεί επίταση) χαμηλόφωνος, σιγανός ή που δε βγάζει ήχο: *Εκεί που εγίνη ο πόλεμος γύρου τριγύρου επηαίνα με σάλπιγγες μουγγές μουγγές και τύμπανα σπασμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1970.

**μουγισμός,** Τζάνε, Κρ. πόλ. 150[11], εσφαλμ. γρ. αντί *μουγκισμός*· διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 591 [= Ξανθ., Μελετ. 249]· βλ. και Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.) 214[1]. — Βλ. ά. *μουγκισμός.*

**μουγκαλίζω.**

Από συμφ. των ρ. *μουγκρίζω* και *(ο)γκαρίζω* (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μουγκαρί- ζω*) και με τροπή του *ρ* σε *λ* ή, κατά Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *μουγγρίζω,* από το *μουκανίζω* ‹ *μυκανίζω* ‹ αρχ. *μυκάομαι - ώμαι.* Κατά Κασιμάτη, Λαογρ. 2, 1910, 634 από το *μογγός — μουγγός.* Λ. *μουγκαρίζειν* στο Meursius και *μουγκαρίζω* στο Σημ. ιστορ. Κύπρ. 89[6] και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., ό.π., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *μουgαρίζω,* Σακ., Κυπρ. Β' 667 και Λουκά, Γλωσσάρ. 319). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Καψ., ΛΔ 3, 1941, 101 και Κασιμάτης, ό.π.).

(Μέσ.) **α**) (προκ. για ζώο) μουγκρίζω· (εδώ σε παρομοίωση): *Πώς να το δω* (ενν. ...*ιδί μου*) *στα πόδια μου σα 'ρίφι να ταράσσει, σα βόιδι να μουγκαλιστεί, σαν ψάρι ...ραράσσει;* Θυσ.$^2$ 40· **β**) (μεταφ.) βογγώ δυνατά (από πόνο): *εμουγκαλίστη τρεις ... το φοβερό του στόμα* (ενν. του *Σπιθόλιοντα*) *κι εβρόντηξεν ο ουρανός κι εσείστηκε ...όμα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1163· *Α σου 'φταιξα καμιά φορά, απόφαση άλλη κάμε· η θέλεις να μουγκαλιστώ και να ταράξω χάμαι* Θυσ.$^2$ 816.

**μουγκαλιούμαι** (ή **μουγκαλιέμαι**)· *μ ο υ κ α λ ι ο ύ μ α ι* (ή *μ ο υ κ α λ ι έ-* ...).

Από συμφ. των ρ. *μουγκαλίζω* και *μουγκούμαι* (αν όχι από τον αόρ. του *μουγκαλίζω*). ...*υγκαν(ε)ιώμαι* σήμ. στη Μάνη (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 42, 1930, 108 και Βαγιακ., ΛΔ 972, 24). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *μουgαλειού-* Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 78 και Κοντοσόπ., ΛΔ 14, 1982, 118).

(Προκ. για ζώο) μουγκρίζω· (εδώ σε παρομοίωση): *εκείνος ο αναίσθητος εμπαίνει ο μέσον* (παραλ. 2 στ.), *φωνάζει, ταραχίζεται, σαν βόιδιν μουκαλιέται* Ναθαναήλ ...του, Στιχοπλ. Ι 228.

**μουγκαλισματιά** η.

Από το ουσ. *μουγκάλισμα*, που απ. στο Βλάχ., και την κατάλ. *-τιά*. Η λ. και σήμ. .. (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 618]).

Μούγκρισμα· (εδώ μεταφ.) δυνατό βογγητό (πόνου): *ήσυρε* (ενν. ο *Σπιθόλιοντας*) *...καλισματιάν έτσι πολλά μεγάλη που το πατάρι εσείστηκε από μια μεράν ως άλλη* ...όκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1121.

**μουγκηματιά** η.

Από το ουσ. **μούγκημα* (<*μουγκούμαι*) και την κατάλ. *-ιά*.

Μυκηθμός, μουγκρητό· (γενικ.) παρατεταμένη υπόκωφη φωνή ζώου: *το βλέπω* (ενν. ...*όβατο*) *με μεγάλην μουγκηματιά και πέφτει ψοφισμένον* Πιστ. βοσκ. IV 2, 207.

**...ουγκίζω.**

Από τον αόρ. του *μουγκούμαι* κατά τα ρ. σε *-ίζω*. Πβ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μουγ-* ... Η λ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Δ' 89, 240, Κλ. Γ' 677 και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. με ...σημασ. (Βλ. Παπαδ. Α., ό.π.).

(Ενεργ. και μέσ.) **1α**) (Προκ. για ζώα) μουγκρίζω: *μέρα νύχτα του ταυριού ξοπίσω ...υγκίζου* (ενν. *οι αγελιές*) Πανώρ. Α' 449· (γενικ.) αφήνω παρατεινόμενη υπόκωφη ...: *μουγκίζετε* (ενν. *πρόβατα*) *και κλαίγετε, περίσσα να λυπούνται το σκοτωμένο ...ρη όποιοι σας αφουκρούνται* Πανώρ. Β' 519· *εις τα λιβάδια, στες βοσκές μουγκίζουν ...ουράδια κι ο μουγκισμός τους κάλεσμα του πόθου είναι καθάρια* Συμμ., Παστ. ...' [209]· **β**) (σε παρομοίωση): *Πώς να το δω* (ενν. *το παιδί μου*) *στα πόδια μου ...ίφι να ταράσσει, σα βόιδι να μουγκίζεται, σαν ψάρι να σφαράσσει;* Θυσ.$^2$ 40 κριτ. ...*ρίχου ν' αποθάνει σα λιόντας εμουγκίστηκε* Ερωφ. Ε' 161. **2**) (Μεταφ.): *η ...σίμωσε όλης· κι εμουγκίσθη μέσα στο σπήλιον τ' άγιον* Πιστ. βοσκ. V 2, 117.

**...ούγκισμα** το.

...Από τον αόρ. του *μουγκίζω* και την κατάλ. *-μα*.

Μυκηθμός· (μεταφ.) οιμωγή, βογγητό: *εις μιαν μεριάν κι εις άλλη μουγκίσματα ...λάηματα εγροικούντα* Πιστ. βοσκ. V 2, 122.



**μουγκισμός** ο, Συμμ., Παστ. φίδ. Α' [210].

Από τον αόρ. του *μουγκίζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 371.

**1α**) Μούγκρισμα· (γενικ.) παρατεταμένη (υπόκωφη) φωνή ζώου: *Μουγκάται το κουράδι κι ο μουγκισμός εκείνος κάλεσμαν είν' τσ' αγάπης* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 263· **β**) (σε παρομοίωση): *Σα σκύλοι, όντα πεινούσινε και το φαγί θωρούσι και να τσι λύσου μοναχάς στέκουν και καρτερούσι, να τρέξου να τ' αρπάξουσι με μουγκισμό μεγάλο* Ερωφ. Ε' 103. **2**) (Μεταφ.) δυνατός θόρυβος, βοή, βουητό: *τ' άλλα όλα τα κάτεργα εσμίξασι και μουγκισμός εβγαίνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 339$^{13}$· *μουγκισμός* (έκδ. *μουγισμός*· διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 591 [= Ξανθ., Μελετ. 249]) *εγίνηκεν στες μπάλες που πετούσαν, οπού τες πέτρες των σπιτιών εδίδαν και χαλούσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 150$^{11}$· (εδώ προκ. για καταιγίδα, θύελλα): *εις τόσην τως συνορισά και μουγκισμό μεγάλο δεν ξεύρω από τσι δυο τωνε* (ενν. *τον ουρανό και τη θάλασσα*) *ποιος έβρεχε τον άλλο* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 255.

**μούγκομαι.** — Βλ. και ά. *μουγκούμαι.*

Από το *μουγκούμαι* με αναβιβ. του τόνου· πβ. *θρηνούμαι* - *θρήνομαι* (Βλ. και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 251).

Μουγκρίζω· (εδώ μεταφ.): *οι κόσμοι, απ' όλοι στ' άρματα μούγκουνται* (έκδ. *μούγουνται*· διόρθ. Αλεξίου Στ., ό.π.) *και τρομάσσου, να σε σαλέψου δε μπορού, στρατιώτη 'νούς κοράσιου* Ερωφ. Ιντ. β' 111.

**μουγκούμαι,** Πικατ. 11, Αχέλ. 782, 1018, Ερωφ. Δ' 43, Διακρούσ. 85$^9$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 154$^{19}$, 200$^{12}$, 263$^{15}$, 271$^{19}$, 281$^8$, 494$^{23}$, 510$^{18}$. —Βλ. και ά. *μουγκώ.*

Από το αρχ. *μυκώμαι* (Βλ. Andr., Lex., λ. *μυκώμαι* και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *μουgούμαι*). Τ. *μουκούμαι* στο Τζάνε, Κρ. πόλ. 197$^4$ πιθ. από τυπογρ. λάθος (Βλ. και Ξηρουχάκης [Τζάνε, Κρ. πόλ. σ. 629, όπου λ. *μουγκάσθαι*]). Τ. *μουγκιέμαι* (ή *μουγκούμαι*) στον Κατσαΐτ., Θυ. Β' 177. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.).

**1α**) (Προκ. για ζώο) μουγκρίζω· αφήνω παρατεταμένη (υπόκωφη) φωνή: *Για το ταυρίν η αελιά μουγκάται και φωνιάζει κι η προβατίνα τον κριγιό μέρα και νύχτα κράζει* Πανώρ. Γ' 97· *Μουγκάται το κουράδι κι ο μουγκισμός εκείνος κάλεσμαν είν' τσ' αγάπης* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 262· **β**) (σε παρομοίωση): *μέγα βρούχος έκαμεν* (ενν. *ο Αδάμ*), *ως λέοντας εμουγκάτο* Πικατ. 539· *Καθώς τ' αλάφι, όντας βαστά στο στήθος το δοξάρι* (παραλ. 3 στ.), *ώρες γλακά, ώρες στέκεται, πέφτει ώρες και μουγκάται* Πανώρ. Β' 153· *όλη νύκτα η θάλασσα εβρόντα κι εβρουχάτον, ωσάν ανήμερον θηριόν στο βράχος εμουγκάτον* Σκλάβ. 130. **2**) (Μεταφ.) **α**) βγάζω άγριες φωνές ή βογγητά: *πάλι ξεχωρίζουνε κι άφτουνε τα κανόνια κι οι Τούρκοι εμουγκούντανε σαν να 'τονε τελώνια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 358$^{14}$· *ποιος του 'φρασσε* (ενν. *του Πανάρετου*) *με το πανί το στόμα απού 'μουγκάτο* Ερωφ. Ε' 114· *επεράσασιν ολίγες ημέρες και εκείτετονε και μόνον εμουγκάτονε* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 460· **β**) (προκ. για δυνατό θόρυβο, φασαρία, βουητό): *Οι αστραπές κι οι κανονιές κι οι μπάλες να μουγκούνται κι απομακρά οι βροντισμοί κι οι κτύποι να γροικούνται* Τζάνε, Κρ. πόλ. 375$^{11}$· *'Ητρεμεν ο Τυφέος τη μεγάλη σκότιση των αλόγων και τη ζάλη, τη σύγχυση της γης και του φουσσάτου και εβρόντα και εμουγκάτο η κατοικιά του* Λεηλ. Παροικ. 48· *Το πόρτο τση Παρκιάς όλο εμουγκήθη απ' το περίσσο δάκρυο που 'χύθη* Λεηλ. Παροικ. 635· **γ**) (προκ. για φυσικά φαινόμενα): *'Αστραπτεν η ανατολή κι η δύσις εμουγκάτον κι εδιπλοσφύριζε ο βορράς κι ο νότος*

ίτω Τζάνε, Κρ. πόλ. 448[15]· *Αίμα ιδρώνει η θεά και τρέμ' η γη κι η άγια σπηλιά* κάται και λαλιά εβγαίνει απ' αύτην άγρια Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [200]· *Αέρας εσκο-* κεν, η θάλασσα 'μουγκάτο κι η γη εσυχνοτρόμαζεν 'πού τα θεμέλια κάτω Δια- ι. 88[27].

**μουγκρίζω,** Σπανός (Eideneier) Α 192, Λίβ. Sc. 842, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 266, όκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 344, 394, 1059, 2135, 2326, Δ' 1031, Διγ. Ο 1337, 1358· *κ ρ ί ζ ω.*

Ονοματοποιημένη λ. από τη φωνή *μούου* και την κατάλ. *-ρίζω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *μουγ-* ) και *-ρίζω*, (ΙΙ) και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 26-7, 56 και 78· πβ. και Μαυρ., Εκλ. Α' Για τη λ. βλ. L-S. Η λ. και σήμ.

**Ια**) (Προκ. για ζώο) μουγκρίζω· αφήνω παρατεταμένη (υπόκωφη) φωνή: *ελυπάτον η αγελάδα) και εμούγκριζε βλέποντας τον θάνατον του μοσχαριού της* Ροδινός (Βαλ.) *εδώ κι εκεί γαρ τρέχοντα, έσω εκ τον δρυμώναν μουγκρίζοντας και τρέχοντας* ει (ενν. *το αγριοχοιρίδιν*) *μετά θάρσος* Θησ. Ζ' [125[5]]· *Η αρκούδα εγριώθηκεν, σκλη- ιλλά θυμώνει, καταπάνω του Διγενή γυρίζει και μουγκρίζει* Διγ. Ο 1333· *πηδού, ιρίζουν τ' άλογα κι αναπαημό δε βρίσκου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1692· **β**) (σε ιοίωση): *εξαλίσθη ο γέρων και εξαπλώθη εις την γην και εμούγκρισεν ωσάν βόδιον* 'Ανδρ. 381[28]· *ο είς τον άλλο χαιρετά κι ωσά θεριά μουγκρίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) ι3· *Σαν δράκοντες εμούγκριζαν, σαν λέοντες βρυχούντο* Διγ. Ο 249. **2**) (Μεταφ.) γάζω άγριες φωνές ή βογγητά: *Εύρεν η κόρη την γραφήν, είδεν, ανέγνωσέ την, νεται εις τους λόγους της, μουγκρίζει εκ του θυμού της* Λίβ. Ρ 1682· *Μηδέν μουγκρί- τρος αυτόν* (ενν. *τον πτωχόν*) *και διώξεις τον ως κύναν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2394· *οι μέν* (ενν. *σπανοί*) *εμούγκριζον, άλλοι δέ εβάβιζον* Σπανός (Eideneier) D 574· *το ακούσειν το κορμίν το πώς μου επιλογήθην, εμούγκρισα, ενεστέναξα, την τύχη νειδίζω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 90· **β**) (υβριστ. αντί του «λέγω, μιλώ»): *'Ομοια ιατα φρονεί και ο δυστυχής Γεργανός, όταν τέτοιας λογής ασεβή διδασκαλίαν εμπρο- ις τον φιλοπάρθενον λαόν αναίσχυντα φλυαρεί και μουγκρίζει* Ροδινός (Βαλ.) 84· ε ιδιάζ. χρ.): *κρούοντες* (ενν. *την γαστέρα*) *των τοιούτων βουλκολάκων τηλικαύτα ιρισεν* Μάρκ., Βουλκ. 350[9]· **δ**) (σε προσωποπ.): *Οι κουκούτσοι μαγειρεύουν, άρας καθαρίζουν, αγριώς μουγκρίζουν αλλήλως κι εις τα κιόνια ακουμπίζουν* μ. Ι 145. **3**) (Προκ. για κανόνια): *να γροικάς … τα κανόνια τρίγυρα τση χώ- α μουγκρίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 515[20]. **4**) (Προκ. για φυσικά φαινόμενα): *τότε σιν ιδείν ν' αστράψει, να βροντήσει, ν' ανοίξουσιν οι ουρανοί, ο κόσμος να μουγκρί-* ίμ. θχν. 76· *ν' αστράφτει, να βροντά ουρανός κι ο κόσμος να μουγκρίζει* Ερωτόκρ. . Στ.) Δ' 660· *να μουγκρίζου οι ποταμοί κι ο κόσμος ν' αγριέψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Δ' 1041· *Η γης εβγάνει τη βοή, ο αέρας και μουγκρίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε'

**ιούγκρισμα** το.

Από τον αόρ. του *μουγκρίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μουγκρητό· (εδώ μεταφ.) δυνατός θόρυβος: *έλεγε …: «'Ακουε της γραίας τα μου- ματα» …· εκάλει δέ ούτως την μεγάλην μηχανήν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., κριτ. υπ. και χφ φ. 96[v]).

**ιουγκρισματιά** η.



Από το ουσ. *μούγκρισμα* και την κατάλ. *-τιά*.

Μούγκρισμα· (εδώ) γρύλισμα (Για την παροιμ. βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 112]): *Καλά το λέσι το λοιπόν: το χοίρο του όποιος χάσει όλο μουγκρισματιές γροικά σ' όποιο στενό περάσει* Κατζ. Δ' 58.

**μουγκρισμός** ο, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 400, Αργυρ., Βάρν. Κ 190, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1935· *μ ο γ κ ρ ι σ μ ό ς,* Μάρκ., Βουλκ. 350[11].

Από τον αόρ. του *μουγκρίζω* και την κατάλ. *-μός*. Ο τ. από το *μογκρίζω*. Η λ. στο Meursius (λ. *μουγκαρίζειν*), σε κείμ. του 18. αι. (Βλ. Πρωτοπ. - Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 96) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 619]).

**1**) Μουγκρητό: *Ενοίξασι* (ενν. *τα θεριά*) *τα στόματα, τρεις γλώσσες επετάξα, εκάμα μουγκρισμό πολύ και τα μαλλιά ετινάξα* Π. Ν. Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 246[v] στ. 6· *με μανιά και μουγκρισμόν ανέγνωστη υπάγει* (ενν. *η λέαινα ή η λύκαινα*) *εδώ κι εκεί μετά θυμού, άνω και κάτω τρέχει* Θησ. Η' [26[3]]. **2**) (Μεταφ.) **α**) άγρια φωνή ή βογγητό: *αν έλθουν και εις τα σπίτια των πτωχοί διά να ζητήσουν, τες πόρτες των σφαλίζουσι και απιλογιάζουσίν τους με μουγκρισμόν και με φωνήν άγριαν και διώχνουσίν τους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2604· *με μεγάλη ταραχή και μουγκρισμόν ομάδι επήγε η άγρια του ψυχή* (ενν. *του Σπιθόλιοντα*) *στο μαυρισμένον 'Αδη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1165· **β**) (σε ιδιάζ. χρ.): *Περί πώς και διατί, κεντώμεναι αι γαστέραι αυτών* (ενν. *των βουλκολάκων*), *ευθύς εξέρχεται εκ των γαργαρεώνων και εκ των μυκτήρων αυτών μογκρισμός* Μάρκ., Βουλκ. 349[18]. **3**) Δυνατός θόρυβος, βουητό: *γίνεται όχλος πάμφρικτος και τρόμος και φοβέρα και ταραχή και μουγκρισμός και σεισμογή μεγάλη* Παρασπ., Βάρν. C 197. **4**) (Προκ. για θαλασσοταραχή): *θάλασσα, ποίσε μουγκρισμόν και καταπόντισέ με, να μη θωρούν τα ομμάτια μου τους πόνους και τες θλίψες* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 370.

**μουγκώ.** — Βλ. και ά. *μουγκούμαι.*

Από το *μουγκούμαι*· πβ. εξηγώ, μασώ (Βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *-ώ*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Καψ., ΛΔ 3, 1941, 101).

Μουγκρίζω· (εδώ μεταφ.) βγάζω άγριες φωνές: *οι Τούρκοι εμουγκούσανε και «ολλαλά» βοούσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 485[4].

**μούγομαι·** *μούγουνται,* Ερωφ. Ιντ. β' 111, εσφαλμ. γρ. αντί *μούγκουνται*· διόρθ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 251. — Βλ. ά. *μούγκομαι.*

**μούδα** η, Κατζ. Ε' 45, 49, 53.

Το βενετ. muda. Η λ. σε έγγρ. του 17. και 19. αι. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 30, 33, 69 και 6, 1955, 63) και σήμ. με διαφορετική σημασ. (Βλ. Καραναστάσης Α., ΛΔ 11, 1966/7, 74).

Γυναικεία φορεσιά, αλλαξιά (Για το πράγμα βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. ργ']): *Τ' άμπιτα άμε, φέρε μου κι άσ' τα τα παραμύθια. Δυο μούδες ογιαμιά γιαμιά, σκύλε, να πα μου κλέψεις* αυτ. Ε' 39.

**μούδε** και **μουδέ,** σύνδ., βλ. *μηδέ,* Ι.

**μουδεγείς,** αντων., βλ. *μηδείς.*

**μουδεκιαμιά,** αντων., βλ. *μηδεκανείς.*

**ουδέν,** μόρ., βλ. *μηδέν,* I.

**ουδένας,** *αντων.*, βλ. *μηδείς.*

**ουδιάζω.** — Βλ. *και ά. μουδιώ.*

πό τον αόρ. του *μουδιώ.* Για το σχηματ. της λ. βλ. Χατζιδ., MNE A′ 219, 276-7 nomis, Ελλην. 34, 1982/3, 241. Λ. *αιμωδιάζω* στο Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. Τ . *μουδκιάζω* στην Κύπρο (Βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 323) *και μωδιάζω* (για τον ο- . *και* Psalt., Gramm. 118) στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μωδώ*). το Δαμασκ. Στουδ., ό.π. 251, στο Βλάχ. και σήμ.

Ιροκ. για τα δόντια) ναρκώνομαι παροδικά, μουδιάζω· (εδώ σε παροιμία): *οι πατέ- ύσιν αγουρίδα διά βρώσιν, οι οδόντες των παιδιών τους μουδιάζουσι στα-* ς Αιτωλ., Βοηβ. 277 (Για τη σημερ. χρ. της παροιμίας και τις παραλλαγές της βλ. u [Αιτωλ., Βοηβ. σ. 14], Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. A′ 324, Παπαδ. Α., ό.π., ΙΛ, λ. δα 1α *και* Δημητράκ. στη λ.· βλ. *και* Π.Δ. Ιερεμ. ΛΗ′ 29).

**ουδιώ.** — Βλ. *και ά. μουδιάζω.*

πό το *αιμωδιάω,* που απ. στον Ιπποκράτη (όπου *και* λ. *αιμωδέω*) (Βλ. Frisk, λ. *αιμωδέω*· πβ. Χατζιδ., MNE A′ 219, 277 *και* Conomis, Ελλην. 34, 1982/3, 241). . της λ. σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Χατζιδ., ό.π. 277-8 *και* Αθ. 1, 1889, 258, Andr., Lex., *οδώ,* Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μωδώ και* Κωστ., Λεξ. τσακων., λ. *μουδιάζω*). Η λ. στο (λ. *μουδιάζω*) *και* σήμ. (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. A′ 324 *και* B′ 184).

ουδιάζω, παραλύω (εδώ από αμηχανία): *Πρόβαλε κι άσ' τα τα δειλά. (Μουδιώ ..., ν τρομάσσει;)* Στάθ. (Martini) A′ 169.

**ουδουβίνα** η, Πεντ. Λευιτ. X 9, Δευτ. XIV 26, XXIX 5.

τό το σλαβ. medovina (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε′ 135 *και* Τριαντ., 'Απ. A′ 453). Τ. α στο Du Cange. Τ. *μουντουβίνα και μπουλντουβίνα* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., ό.π., 1939, 121 *και* Πετρόπ., Λαογρ. 17, 1957/8, 192 *και* 357).

νοπνευματώδες ποτό που παράγεται από τα αποκέρια, υδρόμελι (Βλ. Κουκ., ό.π. τρόπ., ό.π. 192-4): *από κρασί και μουδουβίνα να χωρίσει ξίδι κρασιού και ξίδι μου- ς να μη πιει* αυτ. Αρ. VI 3· *εις το άγιο συγκέρασε συγκέρασμα μουδουβίνα του* αυτ. Αρ. XXVIII 7.

**ούζα** η, βλ. *μούντζα.*

**υζοκόπος** ο, βλ. *μουντζοκόπος.*

**υζοκουρεμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μουντζοκουρεμένος.*

**υζομύτης** ο, βλ. *μουντζομύτης.*

**υζοστακτοσύνη** η, βλ. *μουντζοστακτοσύνη.*

**υζούρι(ον)** το, βλ. *μιζούριον.*

**ύζωμα** το, βλ. *μούντζωμα.*

**υζώνω,** βλ. *μουντζώνω.*



**μουκαέτης** ο.

Από το αραβοτουρκ. mukayyet. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 327, Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ. Γ′ 280, Πέτροβιτς, Σερρ. Χρον. 4, 1963, 81, κ.α.).

Φρ. *γίνομαι μουκαέτης* = φροντίζω, προνοώ για κ., προσέχω κ. (Πβ. το τουρκ. mukayyet olmak): *άλλα έτρωγαν αυτοί και άλλα δεν εγίνουνταν μουκαέτες και έτσι πάλιν έστεκεν το χρέος όλο* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $72^{r}$· *με το να είναι πολυσύγιστοι εις τα υπάρχοντά τους μέραν τη ημέρα τα τόσα δεν εγίνηκαν μουκαέτες* αυτ. $72^{v}$.

**μουκαλιούμαι** (ή **μουκαλιέμαι**), βλ. *μουγκαλιούμαι.*

**μουκουλάτος**· *μουκουλάτον,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 474 χφφ AZ κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *κωλάτον*· διόρθ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 368]. — Βλ. *ά. κωλάτος.*

**μουκτερόν** το, βλ. *μοχθηρόν.*

**μούλα** η, Ασσίζ. $64^{7,11,20}$, $180^{26}$, $251^{26-7}$, $292^{27}$, $314^{4}$ (έκδ. *μούλουν* · διορθώσ. κατά το χφ), $433^{8}$, Διγ. (Trapp) Gr. 869, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 206, Σαχλ. N 14, Σαχλ. A′ (Wagn.) PM 16, Σαχλ. B′ (Wagn.) PM 679, Αχιλλ. N 457, Αχιλλ. L 341, Μαχ. $444^{8,9,20}$, κ.α.

Το λατ. mula. Λ. *μούλη* σε παπυρ. του 4. αι. (L-S). Η λ. σε σχόλ. (Sophocl.) και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

(Θηλυκό) μουλάρι: *μούλαν εκαβαλίκευσεν* (ενν. ο *Αχιλλεύς*) *μαύρην ώσπερ ελαία* Αχιλλ. N 213· *Δέδωκε ... ο στρατηγός ...* (παραλ. 1 στ.) *δώδεκα μούλας εκλεκτάς μετά σελλοχαλίνων* Διγ. (Trapp) Gr. 1852· *Περί εκείνου οπού να δανείσει το άλογόν του ή την μούλαν του* Ασσίζ. $6^{23}$ · (σε παρομοίωση) *Δεν είσαι* (ενν. *εσύ Κασσάντρα*) *θυγατέρα της* (ενν. *της Πουλισένας*), *για κείνο λογαριάζει σα μούλα μυλωνιστική να σε συχναγωγιάζει* Κατζ. B′ 406.

**μουλάριον** το, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 445, κριτ. υπ.)· *μ ο λ ά ρ ι ο ν,* Ιστ. πατρ. $159^{21-2}$· *μ ο υ λ ά ρ ι,* Βεντράμ., Φιλ. 293, 305, Πεντ. Γέν. XII 16, XXXII 16, Αρ. XXII 21, 27, 28, Χρον. σουλτ. $40^{29}$, Κατζ. Γ′ 484, Τζάνε, Κρ. πόλ. $205^{15}$, $206^{1}$, $251^{7}$, $310^{25}$, $311^{3}$, κ.α.· *μ ο υ λ ά ρ ι (ν) ή μ ο υ λ ά ρ ι ο ν,* Διγ. Z 1148, 1226, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1074, Σπανός (Eideneier) D 1017, Χρον. Μορ. H 6129, Φλώρ. 981, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 201, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 791, II 23, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $122^{v}$, $243^{r}$, $312^{v}$, Διγ. 'Ανδρ. $338^{32}$, $340^{19}$, κ.α.· *μ ο υ λ ά ρ ι ν,* Χρον. βασιλέων 1314.

Από το ουσ. *μούλα* και την κατάλ. *-άριον.* Κατά Ανδρ., Λεξ., λ. *μουλάρι,* από το ουσ. *μούλος* ⟨ λατ. mulus. Ο τ. *μολάριον* στο Πορφυρογ., 'Εκθ. (Βόνν.) $475^{18}$, $480^{4-5,10-11}$, κ.α.· βλ. πάντως και Χατζιδ., MNE A′ 649. Ο τ. *μουλάρι* στο Meursius (λ. *μουλάρη*) και σήμ. Ο τ. *μουλάρω* και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. B′ 667) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μουλάριν,* I). Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S), σε έγγρ. του 11. (Act. Lavr. $38^{44}$, $44^{28}$, $48^{30}$) και του 15. αι. (Act. Doch. σ. 271) και στο Meursius (ό.π.).

Ημίονος, μουλάρι: *ουδέ άνδρας έναι ουδέ γυναίκα και έχει διπλήν την φύσιν ώσπερ τα μουλάρια* Σπανός (Eideneier) D 99· *εχώρισεν και εφόρτωσεν καμήλια καν διακόσια, καν εκατόν μουλάρια ασήμιν και χρυσάφιν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 573· *'Ενα μουλάρι πάχυνεν, επήδα κι εκαυχάτον το πως κρείττον απ' άλογα έστεκε, κι επαινάτον* Αιτωλ., Μύθ. $139^{1}$.

**ιυλαροπάριππα** τα.
τό τα ουσ. *μουλάρια* και *πάριππα* (ή *παρίππια*) (Βλ. Baştav [Τάξ. πόρτ. σ. 15]).
ίλογους σημερ. σχηματ. πβ. Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 4 και 11. Η λ. στο Du Cange
dix, λ. *μούλος*.
ουλάρια και βοηθητικά άλογα (που χρησιμοποιούνται για μεταφορές): *καμήλια*
*, σαμάρια, μουλαροπάριππα* Τάξ. πόρτ. 104-5.

**ιύλε,** κλητ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 47, 50 κριτ. υπ.
ι αραβ. moula (Βλ. Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 228]). Για τη λ. βλ. Καραγιάννη,
; σ. 82-3 και Αλεξίου Στ., ό.π., σ. 79.
ίε προσφών.) κύριε: *Σαρακηνός ελάλησεν τον αμιράν της γλώσσης: «Πίασε,*
*τον άγουρον, ταχέως να τον νικήσεις»* αυτ. 31.

**ιυλί** το.
τό ουσ. **μούλα* ⟨ λατ. *mula (Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört. λ. 5724)· πβ.
ε. γαλλ. mul(e) (Greim., Dictionn., λ. mul II), αλβανικό mullë και αρομουνικό
(Papahagi, Dicț. arom. 150, λ. amúră 2)· το ιδιωμ. *μούλα* η (Meyer, NS III
λ. Ν., Παροιμ. Γ' 190, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Β' 229) μάλλον από το ουσ. *μουλί*
ιλβανικό mullë. Κατά Κωστ., Λεξ. τσακων. στη λ., από το ουσ. **μυλίον* ⟨ μτγν.
L-S, *μύλος* III), ενώ ο Κρεκούκιας, Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου
ισχετίζει τη λ. με το αρχ. ουσ. *μύλη* (Πβ. για ομόρριζες λ. Frisk, Wört., λ. *μύλη*
συγγ. λατ. mola, Meyer - Lübke, ό.π., λ. 5641). Η λ. και τ. *μ'λί* σήμ. ιδιωμ.
·, ό.π., Πολ. Ν., ό.π., Βογιατζ., Κιμωλ. 1, 1970, 251, Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν.
ιστ., ό.π., Κρεκούκιας, ό.π. και ΛΔ 14, 1982, 13, Λάζαρης, Λευκαδ. 100, λ. *μ(η)λί,*

ι τέταρτο (;) στομάχι μηρυκαστικού: *αν βοΐδι, αν πρόβατο και να δώσει του γιεριά*
*γιόνα και τα κατασάγονα και το μουλί* Πεντ. Δευτ. XVIII 3. — Τ. *Μουλίν* ως το-
Πορτολ. Α 4[5].

**ιύλκι** το, Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 10[10-11], 21[4], 23[5]· *μ ο ύ λ κ ι (ο ν),* Ιστ.
.70[1], Δωρ. Μον. XXVI, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 57[v].
ι τουρκ. mülk. Τ. *μούρκι* σήμ. στη Χίο (Βλ. Πασπ., Γλωσσ. και Pern., Ét. lin-
Γ' 470 στη λ.) και στη Ρόδο (Βλ. Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ.). Πληθ. *μύρκια*
τη Ρόδο (Βλ. Παπαχριστ., Λεξικογραφικά και λαογραφικά Ρόδου [Λαογρ., παράρτ.
α 1969, 47]). Α. *μούλκιον* στο Σκουζέ, Χρον. Αθ. 21 και 116 και σε έγγρ. του 19.
ι. ΗΜΕ 1930 σ. 292 και 295). Η λ. στο Meursius (λ. *μούλκια*), σε έγγρ. του
ι. Γριτσόπ., ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 122, 129 και 134) και του 18. αι. (Κώδ. Σισανίου
ζόπ.) 22[6,9], 54[11-12], 60[13] και Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. σ. 429, 466, 475) και σήμ.
Λεξ. και Δημητράκ.).
ιόκτητο κτήμα: *μετά ταύτα άρχισεν* (ενν. *ο Θωμάς*) *τας μεγάλας πληγάς και έπαιρνε*
*λκια των πτωχών και πλουσίων ανδρών* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 12[11]· *έφυγεν ο*
*από τα Ιωάννινα και επήγε και εκάθετο εις ένα μούλκι του, οπού του είχεν χαρίσει ο*
*ο φρόνιμος* Ιστορ. δεσποτών Ηπειρ. 23[11]. **Φρ.** *γίνομαι μούλκι* = (μεταφ.)
ι σταθερότητα, μονιμότητα: *Κανένα καλόν ή κακόν εις τον κόσμον τούτον μούλκι*
*εται, αλλά διαβαίνουσι και κακά και καλά από του ποταμού τα νερά πλέον ογληγο-*
Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 42[30] (Ελλην. 8, 1935, 128).



**μούλλωμαν** το, βλ. *μούλωμα*.

**μουλλών(ν)ω,** βλ. *μουλώνω*.

**μουλλωτός,** επίθ., βλ. *μουλωτός*.

**μουλτεύω·** *μ ο υ ρ τ ε ύ ω,* Χρον. Μορ. Η 6199, Λίβ. Esc. 237.
Από το ουσ. *μούλτος* ο και την κατάλ. *-εύω* (Βλ. Sophocl. και Δραγ., Αθ. 23, 1911, 80 και 24, 1912, 366-7· πβ. πάντως Τριαντ., 'Απ. Α' 370, 390 και Μέρτζιος Κ., Κρ. Χρ. 3, 1949, 265 σημ. 8). Ο τ. σε έγγρ. του 13. αι. (Βλ. Ξανθ., Αθ. 14, 1902, 302, 307 και 318 = Μέρτζιος, ό.π. 266, 267, 269 και 270) και σήμ. στην Κρήτη (στον τ. *μουρτεύγω*) με διαφορετική σημασ. (Βλ. Ξανθ., ό.π. 302 σημ. 4).
**Α'** (Αμτβ.) αρνούμαι, αντιδρώ (Για τη σημασ. βλ. Lambert [Λίβ. σ. 479]· πβ. όμως Μαυρ., Εκλ. Α' 503): *αν δέ μουρτεύσει να εμβεί μη υπογράψει δούλος, ας εγνωρίσε δήμιός του γίνεται το σπαθίν μου* Λίβ. Ρ 2703. **Β'** (Μτβ.) καταπιέζω, δυναστεύω (Για τη σημασ. βλ. Δραγ., ό.π. και ά. *δυναστεύω* Α' 1 και 2α· πβ. όμως Schmitt [Χρον. Μορ. σ. 612]): *την εκκλησίαν εμούρτευεν ως τύραννος όπου ήτον* Χρον. Μορ. Η 5978.

**μουλτιπλικάρω,** βλ. *μολτιπλικάρω*.

**μούλτον** το· *μ ο ύ ρ τ ο ν.* —Βλ. ά. *μούλτος* ο, *μούλτος* το.
Το ουσ. *μούλτος* ο με αλλαγή γένους. Η λ. στο Αχμέτ, Ον. 112[3] και στο Meursius.
Ταραχή, στάση: *εγένετο δέ πάλιν θανατικόν έτερον κατά το ς'ωογ' έτος, ότε και μούρτον ην εν τη Κρήτη* Byz. Kleinchron. Α' 619[2] [ = Σάθ., ΝΕ 7, 1910, 142).

**μούλτος** ο· *μ ο ύ ρ τ ο ς.* — Βλ. ά. *μούλτον, μούλτος* το.
Από το λατ. tumultus με συγκ. (Sophocl. και Τριαντ., 'Απ. Α' 371, 382 και 427· πβ. Μέρτζιος Κ., Κρ. Χρ. 3, 1949, 265 σημ. 8). Ο τ. (με τροπή του *λ* σε *ρ*) σε έγγρ. του 13. αι. (Βλ. Ξανθ., Αθ. 14, 1902, 304 και 311 = Μέρτζιος, ό.π. 266 και 268) και στο Du Cange. Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Θαβώρ., Θεσσαλονίκη 1, 1985, 13).
Ταραχή, στάση, επανάσταση: *τότε να συγκλίνουσιν οι έσω με τους έξω, να γένει μούρτος μοχθηρός, ως οι πολλοί το λέγουν* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 951.

**μούλτος** το· *μ ο ύ ρ τ ο ς.* — Βλ. ά. *μούλτον, μούλτος* ο.
Το ουσ. *μούλτος* ο με αλλαγή γένους.
Στασιαστική ενέργεια, ανταρσία (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. 228]): *Τον κύρην μας εξόρισαν διά μούρτη εις τα φουσσάτα* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 140.

**μούλωμα** το· *μ ο ύ λ λ ω μ α ν.*
Από το *μουλώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 667). Η λ. στο Βλάχ.
Σιωπή: *διά τούτο ότι ουδέν επάντεχα να αποθάνει γλήγορα και όχι επεσαύτον διά το μούλλωμάν μου ουδέν θέλω να χάσω το εδικόν μου τα κ' πέρπυρα* Ασσίζ. 167[8-9].

**μουλώνω,** Χρησμ. (Βέης) 14[7], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1524, 1873, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 19[v]· *μ ο υ λ λ ώ ν (ν) ω,* Ασσίζ. 418[26], 419[3,4], Μαχ. 128[33], 214[29], 250[18-19], 504[1-2], Βουστρ. 430, 472, Κυπρ. ερωτ. 24[15], 75[42], 81[8], 93[64,65], 96[8], 112[16], 128[10].

ιπό το *μυλλόω (⟨επίθ. μυλλός, που απ. στον Ησύχ.) (Βλ. Κοραή, 'Ατ. Δ' 335 και
', λ. μύλλον· πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 297 και Γλωσσ. έρ. Α' 208). Ο τ. στο Meursius
ιύλλωμαν) και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 667, λ. μουλλόννω και Λουκά,
σάρ. 320). Διάφ. τ. της λ. σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. μουλλώνω, Παπαδ. Α.,
Κωστ., Λεξ. τσακων. και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. μουλλ$^{d}$ώννω). Η λ. στο
και σήμ.

Α' Αμτβ. **1α**) (Ενεργ. και μέσ.) λουφάζω, κρύβομαι: *εκόπασεν, εμούλωσεν* (ενν. **ο**
ς) *ως όφης εις την τρύπα* Χρον. Τόκκων 513· *'Οσοι έσωσαν κι εμουλώξαν εις την*
*αποκάτω άνεμον ουδέν φοβούνται* Χρησμ. Χ 5· *η δέ τας αποκρίσεις μου μη κατα-*
*ένη* (παραλ. 2 στ.) *εμβαίνει εις το κουβούκλιν της, κλείει σφικτήν την θύραν, μου-*
*αι και κρύπτεται, εμέ δ' αφήνει έξω* Προδρ. Ι 127· **β**) επαναπαύομαι, ησυχάζω:
*επεθυμούσαν* (ενν. *οι Λατίνοι*) *την γην της επαγγελίας και ποττέ δεν εμουλλώσαν,*
*πάντα επαρακάθουνταν και εμποδίζαν τους ανθρώπους* Μαχ. $10^{6}$. **2α**) Μένω σιω-
, σωπαίνω: *Με της καρδιάς μου την οχρά ντυμένον άγομε, βιβιλιόν, και μεν μουλ-*
ς Κυπρ. ερωτ. $2^{26}$· *είτι τους ελάλεν, δεν ήτον ρεμέδα να μουλλώσουν. Και θωρώντα*
*εν ήτο να μουλλώσουν λαλούν τους: «Πέτε μας, είντα ζητάτε;»* Βουστρ. 536· *εκείνοι*
*λαλούν τόσον κακόν διά τούτες τες πτωχές γυναίκες ήθελαν ποίσειν καλύτερα και πε-*
*τους τιμήν ήθελεν είσθαιν να μουλώσουν μη έχοντα, μα την αλήθειαν, θεμέλιον κανένα*
*όν* 'Ανθ. χαρ. $296^{25}$· **β**) καταπαύω τη διένεξη· συμφιλιώνομαι: *εις τας κ' Φε-*
*ιυ ,αυκ' Χριστού εγίνην μεγάλη ταραχή ανάμεσα τους Γενουβήσους και του ρηγός*
*ακά εμουλλώσαν* Μαχ. $626^{32}$. **Β'** Μτβ. **1**) Σκύβω· συστέλλω, «μαζεύω»: *εμού-*
(ενν. **ο** *Ρωτόκριτος*) *την κεφαλήν και το κορμί απορίχτει κι ήκλαιγε κι αναστένα-*
*ιο το μερονύχτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1313· *στρέφεται χάμαι και θωρεί* (ενν.
*ητικός*) *και το κορμί μουλώνει και με μεγάλη μαστοριά στα πόδια τού ξαμώνει*
όκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1151. **2**) Χαμηλώνω: *Σφίγγουνται κι αποφτιάνουνται κι*
*ιτούν τσι σκάλες, μουλώνου τα κοντάρια τως, σφίγγουν τα 'ς τσ' αμασκάλες* Ερω-
(Αλεξ. Στ.) Β' 1900. **3**) Κρύβω, αποσιωπώ: *Αγαπώ σε, αμμέ μουλλώνω τον*
*ητόν μου πόνον* Κυπρ. ερωτ. $120^{1}$· *θέλω να τα μουλλώσω* (ενν. *τα μαντάτα*) *και φο-*
*ι την αφεντιάν σου, μήπως και γροικήσεις τα απ' άλλον* Μαχ. $220^{29}$· *Μουλλώννοντα*
*λήξημ μου κηβεύγω για να μεν κλαιν όσοι γροικούν μιτά μου* Κυπρ. ερωτ. $5^{12}$.
χύω, σταματώ κ.: *αν ημπορήσω το κλάμαν να μουλλώσω πριχτού να παραδώσω*
ερωτ. $90^{6}$. **5**) Κάνω κάπ. να καταπαύσουν τη διένεξη, ησυχάζω: *εδιάβασα πολ-*
*στίδιο να τους μουλλώσω και να τους μερώσω μετά σας* Μαχ. $396^{30}$.

Ι μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **1**) Μαζεμένος (από φόβο), ζαρωμένος: *οι Πέρσες*
*θηκαν, φεύγουν οι οργισμένοι, εις τα κλαδία μπαίνασι κι εστέκαν μουλωμένοι*
880· *'Ησαν και δράκοντες πολλοί σ' εκείνο το ποτάμι και μουλωμένοι στέκασι*
*εις το καλάμι* Αλεξ. 1624. **2**) Σιωπηλός, αμίλητος: *Ο πόθος με τα πάθη μου παι-*
*και θέλει να παθιάζω μουλλωμένος* Κυπρ. ερωτ. $23^{10}$· *Λαξίδια μου σφαλιστικά*
*τράτες σιγισμένες ... απού 'στε μαθημένες μέσα στα δάση τα πυκνά ν' ακούτε*
*ωμένες πώς κλαίγω τες ημέρες μου τες πάντα λυπημένες* Κυπρ. ερωτ. $112^{3}$.
ουφός, μυστικός: *το πάθος μου μην στέκεις μουλλωμένον, βάλε βουργά φωνές όσες*
*όσεις* Κυπρ. ερωτ. $2^{29}$.

**ιουλωτός,** επίθ.· *μ ο υ λ λ ω τ ό ς.*
Ιπό το *μουλώνω* και την κατάλ. -τός. Ο τ. στο Meursius (λ. *μούλλωμαν*) και σήμ.
Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 667 και Λουκά, Γλωσσάρ. 320). Τ. *μουλωχτός* (από τον



αόρ. *μούλωξα*) σήμ. (Ανδρ., Λεξ. και Δημητράκ., λ. *μουλλωχτός*). Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. ως ουσ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.).

**1**) Σιωπηλός: *κι αν θέλει να σιγήσει* (ενν. *τ' αδόνιν*), *μεν τ' αφήσω ποτέ του μουλλωτόν να πάρει αέραν* Κυπρ. ερωτ. $34^{6}$. **2**) Μουλωχτός, ύπουλος: *ο Περότ ο Μουντολίφ μουλλωτός λαλεί* Μαχ. $596^{11}$.

Το ουδ. ως επίρρ. = σιωπηλά: *ουδέ τορμώ να πω πόσον παθιάζω, αμμέ θλιβά κλαμένος γιον άνθρωπος χαμένος την βούθειαν μουλλωτόν ζητώ βιγλώντα* Κυπρ. ερωτ. $83^{7}$.

**μουναπλούτσικον,** το, βλ. *μοναπλούτσικον.*

**μούνε,** επίρρ., βλ. *μόνον.*

**μουνετσιόν** το, βλ. *μουνιτσιόν.*

**μουνίν** το, Σπανός (Eideneier) Α 375· *μ ο υ ν ί,* Σπανός (Eideneier) Β 165.

Πιθ. από το ουσ. **μνί(ον)* ⟨ *βινείν* (Βλ. Moutsos, Byz. 45, 1975, 125-7, όπου και παλαιότ. ετυμ.· πβ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 539, Kahane - Tietze, Lingua Franca 432, Eideneier [Σπανός σ. 309]). Ο τ. στο Meursius (λ. *μουνή*) και σήμ. Η λ. στο Meursius, ό.π.

Γυναικείο αιδοίο· (εδώ προκ. για ζώο θηλυκού γένους): *γαδάρας μουνίν* Σπανός (Eideneier) Α 499· *διά να σηκώνεις την ουράν* (ενν. *συ, η αίγα*), *να δείχνεις το μουνίν σου* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 467.

**μουνιοτσακάτος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 178, Β 11, 40-1, 66.

Λ. πλαστή από τα ουσ. *μουνίν* και *τσακάτι* (= μέτωπο· πβ. *καβουρομουνιομέτωπος* αυτ. Α 203. Για το β' συνθ. βλ. Βασιλείου, Ελλην. 37, 1986, 124-6): *εδώ να έλθεις, μωρέ σπανέ, ατζάτε, βιλλάτε, κωλάτε ... και μουνιοτσακάτε* αυτ. Α 246.

**μουνιτσιόν** το· *μ ο υ ν ε τ σ ι ό ν.* — Βλ. και ά. *μουνιτσιόνε.*

Το βενετ. *munizion. Πληθ. *μονέτσια* και *μονετσιά* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ϛ' 131) και *μουνετσιά* σε έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 107).

Πολεμοφόδια: *οι άνθρωποι άφησαν τα τειχία μοναχά, ήγουν εκείνοι οπού έκαναν τες βίγλες, και υπήγαν διά να πάρουν το μουνετσιόν της αυθεντίας από τα κάτεργα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $324^{v}$.

**μουνιτσιόνε** η· *μ ο ν ε τ σ ι ό· μ ο ν ε τ σ ί ο ν,* Σουμμ., Ρεμπελ. 177· *μ ο ν ε τ σ ι ό ν,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $546^{17}$ (πληθ. *μονετσιόνες*)· *μ ο ν ι τ σ ι ό ν ε,* Κυπρ. χφ. 160. — Βλ. και ά. *μουνιτσιόν.*

Το ιταλ. munizione. Για τους τ. πβ. παλαιότ. ιταλ. monizione, καθώς και βενετ. *monizion. Ο τ. *μονετσιόν* σε επιστ. του 1612 και 1613 (Λάσκαρις, Ελλην. 15, 1957, 308, 309). Πληθ. *μονιτσιόνες* σε επιστ. του 1821 (Μαλανδράκης, Ελλην. 11, 1939, 200) και *μουνιτσιόνες* στο Χρον. Μάτεση (Σάθ., Ελλην. Ανέκδ. Α' 197).

**α**) Πολεμοφόδια: *Εκεί 'χω και τα μπεργατιά κι όλά 'ναι φορτωμένα μονετσιό και καρτερού κι είναι 'δεκεί 'ραμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $308^{19}$· **β**) αποθήκη πυρομαχικών: *'Ετυχεν κι έπεσεν η 'στιά εις την μονετσιόν του κι είδασιν οι Αγαρηνοί εκεί τον χαλασμόν του, απ' άναψεν κι εκάηκεν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $524^{3}$.

**μουνοβουλισμένη,** μτχ. επίθ. θηλ.

Από το ουσ. *μουνί* και τη μτχ. *βουλισμένη* (Βλ. Ξανθ., BZ 16, 1907, 476 = Ξανθ., τ. 149). Για το β' συνθ. και τη σημερ. χρ. του βλ. ά. *βουλίζω*.

(Υβριστ.) που είθε να καταστραφεί, να χαθεί το αιδοίο (της): *Οι δέ* (ενν. *παντρεμένες*) *ιβουλισμένες* (έκδ. *μονοβουλισμένες*· διόρθ. Ξανθ., ό.π.) (παραλ. 1 στ.) ***θέλουν να' ναι*** *ιασμένες και όχι να' ναι τιμημένες* Συναξ. γυν. 837.

**ιουνουοικώ,** βλ. *μονοοικώ*.

**ιουνουχάρι(ν)** το· *μνουχάριν*.

Από το ουσ. *μουνούχος* (Βλ. ά. *ευνούχος*) και την κατάλ. *-άρι*. Η λ. ***μουνουχάρι*** **στον** . Η λ. και ο τ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 663, λ. ***μνουχάριν*** **και** ***μνούχος,*** ακ., Γλωσσάρ. 80, λ. *μνουδίζω,* Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. ***μουνουχάρι(ν)*** ονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 33).

Ευνουχισμένο ζώο, τράγος ή κριάρι: *βούτυρον, μέλιν και κεριά, όρνιθες και **κριθθάρια,*** *ερον, ξύλα και ψωμιά, πολλά παχιά μνουχάρια* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 260.

**ιουνουχίζω,** βλ. προσθ. ΙΑ' τ., λ. *ευνουχίζω*.

**ιουνουχιστής** ο, βλ. προσθ. ΙΑ' τ., λ. *ευνουχιστής*.

**ιουνούχος** ο, βλ. *ευνούχος*.

**ιουνταλώνω·** *μουνταλωμένας,* Προδρ. ΙΙΙ 70 χφ Η κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *ωμένας*· διόρθ. Hesseling - Pernot [Προδρ. σ. 204]. —Βλ. και ά. *βουτλώνω*.

**ιουντάνια** τα.

Το ιταλ. (θηλ.) montagna (Για την ετυμ. βλ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *μουdάνα* ourney, Lat. Ital. 119). Τ. *μουντάνα* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π.).

Βουνά: *Βουβάλι κακορίζικο και άγροικο απ' τα μουντάνια!* Φορτουν. (Vinc.) Β' 43.

**ουντάρμος** ο, βλ. *μοντάρμος*.

**ουντάρω,** βλ. *μοντάρω*.

**ούντζα** η (αιτιατ. *μούντζην*)· *μούζα,* Σαχλ. Ν 43, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM *μούτζα*.

Κατά τον Κουκ. και Ανδρ. από το επίθ. *μουντός* (Κουκ., Αθ. 35, 1924, 194 **και Ανδρ.,** λ. *μούτζα*)· πβ. και Συμεων., Balkan Studies 22, 1981, 182· *κατά* Γιαννουλέλλη ο περσ. muzh (Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 64)· βλ. όμως και Παπαδημητρίου ., Αφήγ. σ. 197-8], όπου από το παλαιότ. γαλλ. museau ή το βενετ. muso. Τ. *μούν-* Meursius. Ο τ. *μούζα* στο Du Cange και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. **Γ'**), Κύπρο (όπου και τ. *μούζη,* Σακ., Κυπρ. Β' 667, Λουκά, Γλωσσάρ. 319). Ο τ. *μούτζα* μ. Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 852, 1090 και σήμ.

) Μουντζούρα, καπνιά: *οι από του εργαστηρίου του χαλκέως εξερχόμενοι και την ην του μαυριασμού από του προσώπου εκπλύνοντες* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., 273, κριτ. υπ.). **2**) Συνεκδ. (για τη χρ. της λ. σε διαπομπεύσεις και τις συνεκδ.



χρ. βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 195-6) **α**) (υβριστ.) αβλεψία, τύφλα: *για δε την φρονιμίαν τους! κι η μούτζα και αστοχία τους!* Συναξ. γυν. 848· **β**) κακοτυχία, ατυχία: *ο μάστορας ο ζαριστής πιστεύγει ν' αβγατίσει και με το κέρδος το κακόν ελπίζει να πλουτήσει κι εκείνος, μά την μούζαν του και την κακήν του μοίραν, τα ρούχα του είναι άτσαλα και γέμουσιν την ψείραν* Σαχλ. Ν 163. **'Εκφρ.** *στα μάτια μούντζες και στρούντζες* (πιθ. για υβριστική χειρονομία): *'Αξιον εστίν να 'χες σφάκτη στο πλευρόν απάνου και μαχαίρια και κοντάρια στον κώλον σου και στα μάτια μούντζες και στρούντζες* Σπανός (Eideneier) Α 412 (για σχετ. σημερ. έκφρ. βλ. Κουκ., ό.π. Γ' 200 και Ε' Παράρτ. 56).
**Φρ. 1**) *Αλείφω κάπ. τις μούζες* = προσβάλλω, ντροπιάζω κάπ. με τις πράξεις μου ή (πιθ.) κοροϊδεύω, εξαπατώ: *ώστε που τρω* (ενν. *η πολιτική*) *τον άνθρωπον, ώστε που τονε γλείφει, γελά και κολακεύγει τον, τες μούζες τον αλείφει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 359.
**2**) *Χρίω κάπ. την μούζαν* = περιφρονώ: *όταν σε δουν και περπατείς με φρόνεσιν και τάξιν, οι φίλοι σου θέλουν χαρείν κι όλοι σου εχθροί πλαντάξειν· ειδ' έλθει το ξανάστροφον, θέλουν χαρείν οι εχθροί σου κι οι φίλοι σου 'ξαφήσουν σε και σέν' την μούζαν χρίσουν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 47.

Η λ. ως σκωπτικό παρων.: Σπανός (Eideneier) D 1719.

**μουντζογένης** ο.

Από τα ουσ. *μούντζα και γένι(ν)* (Πβ. *σκατογένης, τραγογένης* Eideneier [Σπανός σ. 321, 326]).

(Σκωπτ.) αυτός που τα γένια του είναι γεμάτα στάχτες, καπνιές: *αι χελώναι δέ, σπανέ μουντζογένη, τριγένη, συν τοις βοθρακοίς εφωνάζαν κλαίοντες* Σπανός (Eideneier) D 1508.

**μουντζοκόπος** ο· *μουζοκόπος*.

Από το ουσ. *μούντζα* και το β' συνθ. *-κόπος* (Πβ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-κόπος* (ΙΙ) και Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 245). Για τη λ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 321-2]. Ο τ. από σύνθ. με το *μούζα*.

Αυτός που ασχολείται με μουντζούρες· (εδώ υβριστ.· για τη σημασ. βλ. Τσαβαρή, ό.π.): *καθόλου τα κρέη σου ου τρώγουσιν, μουζοκόπε, εξόν μόνον οι μύρμηγκες και η σκύλα του τσαγγάρη* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 48 χφφ CP κριτ. υπ.

**μουντζοκουρεμένος,** μτχ. επίθ.· *μουζοκουρεμένος*.

Από το ουσ. *μούντζα* και τη μτχ. παρκ. του *κουρεύω*. Ο τ. από σύνθ. με το *μούζα*.

Κουρεμένος και αλειμμένος στο πρόσωπο με στάχτη (ή ακαθαρσίες) για τιμωρία και διαπόμπευση· (εδώ μεταφ. προκ. για άτομο ταπεινωμένο και τιμωρημένο από τη μοίρα· βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 459]): *Περί του γέροντος του φρονίμου του μουζοκουρεμένου* Πτωχολ. (Κεχ.) P Τίτλ.

**μουντζομύτης** ο· *μουζομύτης*.

Από τα ουσ. *μούντζα και μύτη*. Ο τ. στο Du Cange. Τ. *μουσουμύτης* στο Meursius.

**1**) Αυτός που έχει μελανή, γκρίζα μύτη· εδώ προκ. για το πτηνό ερωδιός: *Ευθύς γυρίζει ο γερανός, λέγει προς τον* (*το* χφ Ζ) *κυκνέα: «Εμέν τα λέγεις* (*λες* χφ Ζ), *ελεεινέ* (*ελενέ* χφ Ζ), *χαλκέα, μουζομύτη* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 72 χφφ ΑΖ κριτ. υπ. **2**) ; Είδος ζώου· (πιθ.) κουνέλι (Βλ. Marshall, BZ 30, 1929-30, 138): *εις τα δροσερά χορτά-*

*κι εις τα δένδρη έβλεπε και ετρέχασι καταπαντού αγρίμια. Και μουζομύτες και* *ούς, πλατόνια μερωμένα, 'λαφόπολα και άλλα ζα εκεί 'σαν μαζωμένα* Θησ. Ζ' [$58^{7}$]· *ίμια, 'λάφια και λαγούς, πλατόνια, μουζομύτες επιάναν με τα δίκτυα και με σκυλιά* *οπίτες* Θησ. Δ' [$65^{7}$].

**μουντζοπαντρεμένη,** θηλ. μτχ. επίθ.· *μ ο υ τ ζ ο π α ν τ ρ ε μ έ ν η.*

Από το ουσ. *μούντζα* και τη μτχ. παρκ. του *παντρεύομαι*. Ο τ. από σύνθ. με το *μούτζα*.

Γυναίκα παντρεμένη που έχει διαπομπευθεί (Βλ. Ξανθ., BZ 16, 1907, 475 = Ξανθ., ετ. 514): *αμή αλλέως δεν έχει φύση άνθρωπος να την κρατήσει την γυνήν την* *τεμένην και την μουτζοπαντρεμένην* Συναξ. γυν. 744.

**μουντζοστακτοσύνη** η· *μ ο υ ζ ο σ τ α κ τ ο σ ύ ν η.*

Από τα ουσ. *μούντζα* και *στάκτη* και την κατάλ. *-σύνη*. Ο τ. (από σύνθ. με το *μούζα*) Du Cange.

Πράξη που επισύρει τη διαπόμπευση, επονείδιστη, αισχρή (Βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. Α' 198, καθώς και Παπαχριστοδούλου, Αφ. 'Αμ. 84· πβ. και ά. *πομπή*, σημασιολ.): *εωτικά σκιρτήματα και τες ατακτοσύνες, του κόσμου τ' αγγελήματα, τες μουζοτοσύνες άσχημον ένι, πίστευσον, ο γέρος να γυρεύγει* Γεωργηλ., Θαν. 401.

**μουντζούρα** η.

Από το ουσ. *μούντζα* και την κατάλ. *-ούρα*. Η λ. και τ. *μουτζούρα* και σήμ.

Λέρωμα, βρομιά από κάρβουνα: *Και ο βαφέας είπε τον* (ενν. *τον καρβουνιάρη*): *αδύ-να γένει, στο σπίτι που ευρίσκομαι μουντζούρα να εμπαίνει, ότ' όσα κάμω ν' στούν εσύ τα θες μαυρίζει* Αιτωλ., Μύθ. $12^{6}$.

**μουντζουρώνω·** *μ ο υ ρ τ ζ ο υ λ ώ ν ω· μ ο υ τ ζ ο υ λ ώ ν ω.*

Από το ουσ. *μουντζούρα* και την κατάλ. *-ώνω*. Ο τ. *μουρτζουλώνω* και σήμ. στην ...ρο (Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 465, Ψάλτ., Αφ. Χατζιδ. 69). Τ. *μουζουρώννω* σήμ. στην Κύ- (Σακ., Κυπρ. Β' 667 και Λουκά, Γλωσσάρ. 319). Τ. *μουντζουλώνω* σήμ. στο ποντια- ...ωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Χρον. Γαλαξ. 199, στο Somav. και σήμ.

Αλείφω το πρόσωπο κάπ. με καπνιά για διαπόμπευση (Για το πράγμα βλ. και Κουκ., Γ' 194 κε.): *«μούτζωσέ τον, ήγουν μουτζούλωσε το πρόσωπόν τους, με είτι σου φα-».«... ειδέ παντελώς είναι άπορος, δείρε τον, μουρτζούλωσέ τον, κάτσε τον εις το γο-* (έκδ. *γαμάρι*· διορθώσ.) *και πόμπεψέ τον...»* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 295.

**μούντζωμα** το· *μ ο ύ ζ ω μ α.*

Από το *μουντζώνω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. στο Βλάχ. Τ. *μούζωμαν* σήμ. στην Κύ- Σακ., Κυπρ. Β' 667). Τ. *μούντζωμαν* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). ... στο Somav. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Μαυρίλα, μουντζούρα· (εδώ προκ. για ασχήμια): *αυτήν — οπού την έσπειρεν, κατά-ρα ήτον — χαλκού, σιδήρου μούζωμα, κακόπλαστον τσουκάλιν* Απολλών. 478.

**μουντζώνω** · *μ ο ν τ ζ ώ ν ω· μ ο υ ζ ώ ν ω,* Πτωχολ. (Κεχ.) P 79· ...*ζ ώ ν ω,* Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης) 295.

Από το ουσ. *μούντζα* και την κατάλ. *-ώνω*. Βλ. και Συμεων., Balkan Studies 22, 182. Ο τ. *μουζώνω* στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' και Ϛ',



λ. *μουζωμένος*). Τ. *μουζώννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 667, λ. *μουζόννω*, Λουκά, Γλωσσάρ. 319). Ο τ. *μουτζώνω* στο Du Cange (λ. *μουτζούν*) και σήμ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**I** Ενεργ. **α**) αλείφω το πρόσωπο κάπ. με καπνιά ή ακαθαρσίες για τιμωρία και διαπόμπευση· εξευτελίζω: *μούτζωσέ τον και κάτσε τον εις τον γάιδαρον και πόμπεψέ τον εις όλον το παζάρι* Νομοκριτ. 73· *'Οσοι αφόβως ... κατακρίνουσι και βλασφημούσι και παραδίδουσι και αναθεματίζουσι και μουζώνουσι και επικαλούνται τον Θεόν διά κακόν ετέρου* Νομοκ. $387^{11}$· **β**) προσβάλλω, ντροπιάζω κάπ., προκαλώ όνειδος σε κάπ. με τις πράξεις μου: *επεί μάθει μαντεύματα, τότε τον κατορθώνει, όσον γελού οι χριστιανοί και αυτείνη τού μοντζώνει* (ενν. *του άνδρα της*) Σπαν. (Ζώρ.) V 643· (εδώ πιθ. με υβριστική χειρονομία): *Μήνα εμούτζωσες ιερέα ή έβρισες αυτόν;* Μαλαξός, Νομοκ. 412· **γ**) (υβριστ.): *κακά σου δέκα Σάββατα και μουντζωμένη σου εορτή* Σπανός (Eideneier) B 170. **II** (Μέσ.) αλείφω το πρόσωπό μου με καπνιά, στάχτη, μουτζουρώνομαι: *έμπασεν* (ενν. *ο μάγειρος*) *τον πρίντζην εις το μαγειρείον ... κι εφόρησέν του τα ρούχα του κοπέλλον και εμουζώθην και έβαλεν ... και έναν χαρκόπουλλον εις το χέριν του λαλώντα «πα να τα γανώσει»* Μαχ. $400^{8}$.

**Μουντορούφης** ο, Κρασοπ. (Eideneier) S 132 (98), εσφαλμ. γρ. αντί *Μουστορούφης*· βλ. Eideneier [Κρασοπ. Β 97Β και Γλωσσάρ. σ. 153].

**μούντος** ο, Διγ. Ζ 3037, 3432, Αχιλλ. L 359, Αχιλλ. Ν 475, 476, 1332, 1496, Διγ. 'Ανδρ. $380^{18,21}$, $389^{25}$.

Το αρσ. του επιθ. *μουντός* με αναβιβ. τόνου (Τριαντ., 'Απ. Α' 331, 391, Κουκ., Αθ. 35, 1923, 194). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 320).

'Αλογο με σκούρο χρώμα: *Πηδώ, εκαβαλίκευσα τον θαυμαστόν τον μούντον, όν επεθάρρουν πάντοτε εις τας ανδραγαθίας* Διγ. Ζ 3019· *μούντον εκαβαλίκευσεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*), *όνπερ ηγάπα πλέον· άσπρον είχεν εις έρωτας και μαύρον εις πολέμους* Αχιλλ. Ν 1218.

**μουράγιο** το, Τζάνε, Κρ. πόλ. $152^{23}$, $155^{6}$, $172^{23}$, $284^{3}$, $296^{25}$, $326^{3}$, $367^{24}$, $503^{3}$, $565^{16}$, κ.π.α.· *μ ο ρ ά γ ι ο,* αυτ. $256^{25}$, $273^{6}$, $279^{23}$, $280^{17}$.

Από το μεσν. λατ. *muragium* (Niermeyer, Med. Lat. Lex.)· πβ. βενετ. morağa, (ιταλ. muraglia). Τ. *μωράλιον* στο Meursius. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

(Μόνο στον πληθ.) **α**) τείχη: *Ας πέσουν τα μουράγια μου, να σβήσει τ' όνομά μου* αυτ. $571^{19}$· *οι Τούρκοι ωσάν είδανε ήσυχα τα μουράγια, με δίχως κτύπο τουφεκιώ βγαίνου απού την Βάγια* αυτ. $297^{5}$· **β**) (συνεκδ. προκ. για τα πυροβόλα όπλα που είναι τοποθετημένα στα τείχη): *η χώρα αρχίζει να κολλά κι ανάπτουν τα μοράγια* αυτ. $268^{25}$.

**μουργανάλι(ον)** το· *μ π ο υ ρ γ α ν ά λ ι (ο ν),* Καραβ. $504^{22}$ (έκδ. *μπουρ-* από τυπογρ. λάθος· διορθώσ.).

Από το βενετ. morganal (Βλ. Kahane, Sprache 578-9).

(Ναυτ.) είδος σκοινιού ή παλάγκου (Βλ. Kahane, ό.π.): *μενάλια των σκοτίνων και διά παραγκινέτα και τα μουργανάλια και την φούντα* αυτ. $499^{22-3}$.

**μουρέα** η, βλ. *μορέα*.

**μούρη** η, Π. Ν. Διαθ. φ. 335α 24, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 796, Στάθ. (Martini) Α' 192.

Από το γενουατικό muro (Βλ. Meyer, NS IV 55 και Ανδρ., Λεξ.)· πβ. και το γαλλ.
· ( μεσν. λατ. *murrum· βλ. Greim., Dictionn., λ. II mor)· ακόμη για την ετυμ.,
ί και τους τ. της λ. στις διάφ. ρωμανικές γλώσσες πβ. Meyer - Lübke, Rom. etym.
:t., λ. murru, Ταμασοκλή, Ετυμολογικό Λεξιλόγιο της κυπριακής διαλέκτου Α' 1966,
. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

**1α**) Το μπροστινό μέρος του κεφαλιού· ρύγχος, μουσούδα· (εδώ προκ. για φίδι):
*ί, πολλά ψιλή είναι η μούρη του* (ενν. του όφεως) *και όπου φτάξει και μπήξει την μού-*
*του την ψιλήν και την κεφαλήν περνά και το σώμα όλον* Πηγά, Χρυσοπ. 182 (32)· *η*
*ϱη της* (ενν. της έχιδνας) *έναι μακριά, οι οδόντες μεγάλοι* Φυσιολ. (Legr.) 428·
(προκ. για πτηνά) ράμφος: *τ' άλλο* (ενν. *περιστέρι*) *απού 'πόμεινε τόσα πολλά λυπήθη*
ϱαλ. 1 στ.) *και το ζιμιό τη μούρην του προς τση καρδιάς τα μέρη μπήχνει κι αυτό*
*σφάζεται* Ερωφ. Β' 157. **2α**) Πρόσωπο: *Ετούτοι είναι οπού βάνουσι ομορφάδες*
*ολικές εις την μούρη ντως* Αποκ. Θεοτ. 130· *στην εδική σου μούρη τον τέτοιο του*
*ήπρεπε να σου γυρίσει πούρι* Στάθ. (Martini) Β' 131· φρ. *τσακίζω τη μούρη*
= νικώ, κατατροπώνω κάπ.: *σ' εβάπτισαν και σ' έβαλαν Μερκούρη, γιατί όπου*
*ις και βρεθείς τσακίζεις τους την μούρη* Κορων., Μπούας 152· **β**) (σε μεταφ.):
*ίρα πάει ομπρός, ανάθεμά τη πούρι, και μόνο ξετσιπώνει με και δίδει μου στη μού-*
Στάθ. (Martini) Β' 34 (Πβ. και ά. *δίδω* Β' 5γ)· **γ**) (γενικ.) μορφή: *Χώνεις το*
*ϱωπο αυτό ... του Κέρβερου τη μούρη που εχόρτασε το αίμα μου* Ζήν. Ε' 119· *μούρη*
*ουρωμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1246]· **δ**) (ειρων.) μούτρο: *την μούρην σου*
*όμορφη θέλεις να σ' αγαπήσω; ή τούτα σου τα λιγδερά ανατριχόγενά σου* Σουμμ.,
τ. φίδ. Β' [1238]· **ε**) (με κτητ. αντων. περιφρονητικά για να δηλωθεί το ίδιο το
ο): *πε του Κουστουλιέρη μην έρθει πλιο στην πόρτα μου τη μούρη του να φέρει*
ζ. Α' 160· **ς**) (συνεκδ.) στόμα: *απού τη μούρη θρέφουνται όλα τα κορμιά οζώ,*
*ϱώ και αθρώπω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 368. **3**) Μυτερό άκρο, αιχμή: *δίδει* (ενν. *ο*
*το ψωμί στου λεμπιδιού τη μούρη* Πανώρ. Γ' 367· *Στο πρώτο συναπάντημα ... ...*
*κοντάρια εδώκασι στη μούρη ένα με τ' άλλο κι εδέτσι εθρουλιστήκασι* Ερωτόκρ.
ξ. Στ.) Β' 1480· *να κρεμάσει* (ενν. *ο Διονύσιος, ο τύραννος των Συρακουσών*) *το σπαθί*
*ϱμνόν εις το κεφάλι της τραπέζης με την μούρην προς τα κάτω* Πηγά, Χρυσοπ. 331 (11).

**μουρήνα** η, Προδρ. ΙΙΙ 178α χφφ SA κριτ. υπ.· *μ ο υ ρ ο ύ ν α*.

Από το λατ. murina (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. murena). Για το σχηματ. του
.. Mihăescu, RES - EE 19, 1981, 181· πβ. πάντως και Georgac., Ichthyological 139-
όπου πιθ. από το βενετ. moruna. Βλ. ακόμη και Κοραή, 'Ατ. Α' 259, Δ' 337, Παπαδ.
Λεξ., λ. *μουρούνα* και Βερβενιώτη, Ετυμολογικόν Λεξικόν, λ. *μουρούνα,* όπου συσχετί-
ι με το ελλην. *μύραινα*. Ο τ. και σήμ. Τ. *μορόνα* σε χφ του 17. αι. (Gesprächb. $47^{15}$
υπ.) και στο Somav. (λ. *μορώνα*), όπου και τ. *μορούνα*. Η λ. στο Du Cange Appen-
(λ. *μουρίνα*).

Το ψάρι μουρούνα, γάδος: *μουρούνας μεσοϋπόκοιλον και από το σαχαλτίκιν, ξιφιο-*
*ηλον παστόν, κυπρίνου παξιμάδια* αυτ. ΙΙΙ 178α χφ C κριτ. υπ.

**μουριά** η, βλ. *μορέα*.

**μουριόνι** το.

Από το βενετ. morion (Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 242] και Nourney, Lat. Ital. 34,
ή ιταλ. morione· πβ. το ισπανικό morrion ((morra· βλ. Devoto, Diz. etim., λ.



morione και Bloch - Wartburg, Dictionnaire etymologique, λ. morion). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μουργιόνι*) και τ. *μοριούνι* στο Somav. Η λ. και διάφ. τ. και σήμ. με διάφ. σημασ. σε ιδιώμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' και Ϛ', λ. *μουρjόνι,* Κουκ., ΒΒΠ Ε' 305 και Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 33, λ. *μουργιόνι*).

Είδος ελαφρού κράνους: *'Ηγραψα, ... άρματα ζηλεμένα να μασε φέρου απ' τη Φραγκιά ... 'Ηγραψα να μας πέψουσι δυο τζάκους, δυο μουριόνια* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 3.

**μούρμουγκας** ο, βλ. *μύρμηξ -κας*.

**μουρμούρα** η, (Ι).

Από το *μουρμουρίζω* (Ανδρ., Λεξ.). — Πβ. και ιταλ. mrúmure ( λατ. murmur (Devoto, Diz. etim.). Η λ. και σήμ.

**α**) Γκρίνια, μεμψιμοιρία, γογγυσμός: *Αλέξανδρος, ως έμαθεν ότι περιμαζώνει ο Λούπουλος στρατεύματα ... να έλθει καταπάνω του ..., η λύπη τον εσκέπασεν, πιάνει τον κι η μουρμούρα* Ιστ. Βλαχ. 964· **β**) (μεταφ. προκ. για τα γουργουρητά που ακούγονται από την άδεια κοιλιά κάπ. όταν πεινάει): *Είντα λωλάγρες σού γροικώ και λες, αφέντη Λούρα, πως παίρνουσι τα λόγια σου τση πείνας τη μουρμούρα;* Φορτουν. (Vinc.) Α' 229.

**μουρμούρα** η, (ΙΙ), Ερωτόκρ. Β' 674, εσφαλμ. γρ. αντί *μουρμούρι*· διόρθ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. λζ' και Β' 674].

**μούρμουρας** ο· *μούρμουρες,* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 49 χφφ ΑΖ κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *μύρμηγκες,* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 49. — Βλ. και ά. *μύρμηκας*.

**μουρμούρι** το.

Πιθ. από το *μουρμουρίζω* (Πβ. και ά. *μουρμούρα*) ή από το ιταλ. murmure ((λατ. murmur, Devoto, Diz. etim.). Βλ. πάντως και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. λζ'] όπου από το ιταλ. mormorio. Η λ. και στο Σολωμό (Ελένη Τσαντσάνογλου, Μια λανθάνουσα ποιητική σύνθεση του Σολωμού, Αθήνα 1982, σ. 193).

Ψίθυρος, μουρμουρητό· (προκ. για νερό) κελάρυσμα: *κι ο νόστιμος κιλαδισμός που τα πουλάκια εκάνα και το μουρμούρι του νερού 'ς γλυκότη τον εβάνα* (ενν. *τον Χαρίδημο*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 674.

**μουρμουρίζω,** Προδρ. ΙΙΙ 46, 389, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 525, Χούμνου, Κοσμογ. 2485, 2537, 2622, Γαδ. διήγ. 407, Αλεξ. 1738, Κυπρ. ερωτ. $117^{29}$, Διήγ. ωραιότ. 878, Διγ. Ο 335, 1626, 2482, 2960.

Από το *μορμυρίζω* (αρχ. *μορμύρω* (L-S, λ. *μορμυρίζω* και Ανδρ., Λεξ.)· πβ. όμως και Θαβώρ., Δωδώνη 7, 1978, 230, καθώς και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 211. Τ. *μορμορίζω* στο Du Cange Appendix (λ. *μορμορίζειν*). Η λ. στο Meursius (λ. *μουρμουρίζειν*), στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1**) (Προκ. για ροή νερού) προκαλώ βοή, βουητό, ήχο υπόκωφο· (εδώ μεταφ.) προμηνύω: *ταραχής η θάλασσα μαντάτο μουρμουρίζει* Στάθ. (Martini) Β' 2. **2**) Λέω κ. σιγά και συγκεχυμένα, μουρμουρίζω κ.: *ένας προς τον άλλον του με λύπη μουρμουρίζαν: «έ, έ εις τη ντροπή* (έκδ. *την τροπή*) *που πάθαμεν οι δόλοι...»* Μαρκάδ. 420· *έβλεπαν* (ενν. *οι απελάται*) *ένας τον άλλον και εμουρμούριζαν: «Μήνα είναι ετούτος ... ο*

ής Ακρίτης;» Διγ. Άνδρ. 379[18]· φρ. μουρμουρίζω το γούι = θρηνώ: τρυπανο-
ωνη τρυγόνα ξερασμένη (παραλ. 1 στ.), το γούι πάντοτε λαλείς, το γούι μουρμουρί-
Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 420. 3) (Με σύστ. αντικ.) γογγύζω, παραπονούμαι για κ.:
έ πολλάκις πλανηθεί κανείς των καλογέρων και μουρμουρίσει τίποτε και αναστενά-
ίγον (παραλ. 3 στ.), ... ανάρπαστον σηκώνουν-τον εκείθεν Προδρ. III 218· Τοιαύτα
ιουρίζοντας την κεφαλήν κουνούσαν, εκτύπουν και το στήθος τους Μαρκάδ. 429.
μτβ. 1) Ψιθυρίζω· κρυφομιλώ: ο στρατιώτης Δάρειου, όνομα Παρισάρης (παραλ.
) υπάγει εις τον Δάρειον, στ' αφτί του μουρμουρίζει Αλεξ. 1176· μοναχή εδώ κι εκεί
ει κι όπου βρεθεί και στέκεται μέσα της μουρμουρίζει Σουμμ., Παστ. φίδ. Α'
ι]. 2) Μεμψιμοιρώ, γκρινιάζω, δυσανασχετώ: ποτέ δεν κοντεντάρουνται (ενν.
ναίκες), μα πάντα μουρμουρίζου, μαλώνουσι, φωνιάζουσι, γρινιάζου Πανώρ. Β'
ος εκείνος ο λαός τον Μωυσήν γογγύζουν, διατί 'τον το νερόν πικρόν, όλοι τους
ιουρίζουν Χούμνου, Κοσμογ. 2522· επήγε εις το σπίτι μουρμουρίζοντας Μπερτολδί-
11.

**μουρμούρισμα** το· *μ ο υ ρ μ ο ύ ρ ι σ μ α ν,* Χούμνου, Κοσμογ. 2588.
Από τον αόρ. του *μουρμουρίζω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ.
:αδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.
1) Ψίθυρος, μουρμουρητό: *Ετούτος ενικήθηκε ... κι οχ το κρυφό μουρμούρισμα
ό πως να λογιάζει τρόπον να βρει ... του νου του του πεισματερού το σφάλμα να
ίσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [720]. 2) Γκρίνια, μεμψιμοιρία: *γρίνιες και μουρμου-
τα κι ατιμασές ομάδι να τως ακούγει ας γδέχεται* Πανώρ. Β' 15.

**ιουρμουρισμός** ο. — Πβ. και ά. *μουρμούρισμα*.
Από τον αόρ. του *μουρμουρίζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στο Βλάχ. και στον Κατσαΐτ.,
,' 29.
Μουρμουρητό: *ενικήθη και αδυνατά πονείται και γυρεύγει, καθώς μπορώ λο-
ι εκ τον μουρμουρισμόν του, το σφάλμα το πολύ του να σωπάσει* Πιστ. βοσκ.
176.

**ιουρμουριστός,** επίθ., Πιστ. βοσκ. I, 2, 49· 4, 257.
Από τον αόρ. του *μουρμουρίζω* και την κατάλ. *-τός*. Η λ. και σήμ.
ι) Ψιθυριστός, χαμηλόφωνος: *Μιαν εμιλιά μουρμουριστή γροικώ το πως παγαίνει
οντας εδώ κι εκεί* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [347]· β) (προκ. για μέλισσα) που προ-
βόμβο: *κι η μέλισσα μουρμουριστή σιμά του τριγυρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1057].

**ιούρμουρος** ο.
Από το *μουρμουρίζω* ή πιθ. το *μουρμουρώ* (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 49) και την κατάλ.
Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 668 και Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 41, 1977,
όπου μετων. ο μεμψίμοιρος.
Μουρμούρα, γκρίνια, δυσανασχέτηση: *οφείλομεν διά σωτηρίου ισασμού και αποφάσεως
ολικής αποβλέψαι, ίνα η φυγή του μουρμούρου να παύση και ... οι Γραίκοι ... ειρη-
ζωήν υποφέρωσιν μετά των Λατίνων* Διάτ. Κυπρ. 505[14].

**ιούρο(ν)** το.
Το αρχ. ουσ. *μόρον*. Η λ. στο Meursius και σήμ.



1) Καρπός της μουριάς, μούρο: *τα μούρα της μουρέας* Θησ. Ζ' [68[5]]. 2) ? (Προκ. για είδος γερακιού) πιθ. κηλίδα, κουκίδα του φτερώματος που έχει σχήμα (ή και χρώμα) μούρου: *εάν έχη* (ενν. ο *ιέραξ*) *μούρα ως κέγχρον* Ιερακοσ. 345[17].

**μουρόνι** το. — Βλ. και ά. *μουρήνα*.
Για την ετυμ. της λ. βλ. Georgac., Ichthyological 141 και Vasmer [Gesprächb. σ. 162].
Είδος ψαριού, πιθ. μουρούνα: Gesprächb. 47[15].

**'μουρούζα** η, βλ. *αμορόζος*.

**μουρούνα** η, βλ. *μουρήνα*.

**μουρούπα** η.
Πιθ. από το ουσ. *μαλ(λ)ούπ(π)α*, που απ. και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Λουκά, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 262 και Γλωσσάρ. 294, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 79, Σακ., Κυπρ. Β' 647) και στη Ρόδο (Βλ. Τσοπ., ΛΔ 16, 1986, 389 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 344) με τροπή λ>ρ και αφομοίωση φωνηέντων (*α - ου* > *ου - ου*). Εσφαλμ. λ. *μουρουπάς* (ο) στο Σάθα [Βουστρ. σ. 457] και το Φαρμακ., ό.π. 408.
Τούφα, τουλούπα μαλλιού (έτοιμου για κλώσιμο): *ανοίξαν το σπίτιν του Μιτρανού ... και επήραν του μουρουπάδες πιλωμένες τάβλες ε' και τζαμιλοττία απίλωτα ρκε'* Βουστρ. 457.

**μουρσί** το, Gesprächb. 48[17] (έκδ. *μούρσι*· διορθώσ.), Πεντ. Γέν. XXXVII 22, 24 δις, 28, 29 δις (έκδ. *μούρσι*· διορθώσ.), Λευιτ. XI 36 (έκδ. *μούρσι*· διορθώσ.)· *μ ο υ ρ σ ί (ν),* Χρον. Τόκκων 2555.
Από το ουσ. *μυρσί(ν)* (που απ. και σήμ. στη Ρόδο, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 370, λ. *μιρσίν*) < μτγν. ουσ. *μύρσον* το (L-S, Ζωναρ.· η λ. πιθ. σχετ. με το ουσ. *μυρσίνη*. Πβ. και το μτγν. επίθ. *μύρσινος*). Τ. *μουρσί(ο)ν* σε έγγρ. του 11. αι. (Βλ. G. Robinson, History and Cartulary of the Greek monastery of St. Elias and St. Anastasius of Carbone, Orientalia Christiana 53, 1929, 182) και *μουρσίν* σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 9[21,43], 9B[31,64]· πβ. *παλαιομούρσια,* Act. Saint - Pantél. 9[23]), σε ελληνορωσικά γλωσσάρια του 16. - 17. αι. (Vasmer [Gesprächb. σ. 140]), καθώς και σήμ. στη Ρόδο (Βλ. Παπαχριστ., ό.π. 385). Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 9B[32]) και σήμ. στην Κοζάνη, το Βόιο, την Αιτωλία και τη Ρόδο (αρχείο ΙΛ, Παπαχριστ., ό.π. 385).
Βαθύς λάκκος: *ελάτε* (έκδ. *έλατε*) *...να τον σκοτώσομε και να τον ρίξομε εις ένα από τα μουρσιά* (έκδ. *ανατμουρσιά*· διορθώσ.) Πεντ. Γέν. XXXVII 20· *μουρσιά* (έκδ. *μούρσια*· διορθώσ.) *σκαμμένα* Πεντ. Δευτ. VI 11.

**μούρσια** η.
Το βουλγαρικό marsa (πβ. αλβανικό mershe και αρομουνικό mirse· ο Meyer, NS II 68 συσχετίζει εσφαλμ. τη λ. με το αλβανικό morr). Η λ. με διαφορετική σημασ. στην Ήπειρο (Meyer, ό.π.), όπου και ρ. *μουρσιάζω* (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 242, Β' 229).
Πτώμα, ψοφίμι: *δεν πηγαίνεις* (ενν. *συ, ο κόρακας*) ... *να εύρεις καμίαν μούρσιαν, να εύρεις παλαιογάδουρον να γλείψεις τα πλευρά του* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 12 ΑΖ.

**μουρσουμάνος** ο, βλ. *μουσουλμάνος*.

**ιουρταδέλα** η, βλ. *μορταδέλα*.

**ιουρτάρι(ν)** το, βλ. *μορτάρι*.

**:ουρτάτος,** επίθ.· *μουρτάτον,* Αχιλλ. L 694, εσφαλμ. γρ. αντί *μουτάτον*· διόρθ. , B-NJ 2, 1921, 205. — Βλ. και ά. *μουτάτος*.

**ιουρτεύω,** βλ. *μουλτεύω*.

**:ούρτζινος,** επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 298, 340.

ιπό το ουσ. *μούργα* και την κατάλ. *-ινος* (Βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 359, 396 και Ψάλτ., :ατζιδ. 71) με ουράνωση του *γ*. Κατά τους Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 488] και Κουκ., τίς 2, 1911/12, 486 από το *μούρσινος* ⟨ *μύρσινος* ⟨ *μυρσίνη*. Για διαφορετική ετυμ. ενθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 162-3 = Ερωτόκρ. σ. 619-20. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Ξανθ., και ως επών. (Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 24).

Προκειμένου για χρώμα αλόγου) μαυροκόκκινος: *εσύρνασι κι οκτώ άλογα* ... (πα- στ.), *τρία μούρτζινα, τρία κόκκινα κι ένα ψαρό μεγάλο κι ένα στη μέση ολόμαυρο* ὸκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 383.

**ιουρτζουλώνω,** βλ. *μουντζουρώνω*.

**ιούρτζουφλος,** επίθ.· *μ ο υ ρ τ ζ ο υ φ λ ό ς,* Χρον. βασιλέων 1348.

:ατά Συμεων., Βυζαντ. 13², 1985, 1621-8 από το ρ. *μουρτζουφλώ* ⟨ *μούντζα* + *βολώ* βλ. και για την εξέλιξη της μορφής της λ.)· πβ. όμως και Κουκ., ΕΕΒΣ 5, 1928, 14 ΒΠ Γ' 206 όπου από το **μουτζότυφλος* (= ο διαπομπευόμενος) ⟨ ουσ. *μούτζα* + με ανάπτυξη του *ρ*. Η λ. στο Meursius. Για τις σημερ. σημασ. και τους διάφ. τ. της 3ώς και για λ. της ίδιας οικογένειας βλ. Συμεων., ό.π. 1623-4. Η λ. και ως επών. ντ., Οικογ. ονόμ. 81).

:υνοφρυωμένος, βαρύθυμος, κατσούφης· εδώ ως παρων. (βυζ. αυτοκράτορα): *'Ελαβε βασιλείαν ο Αλέξιος ο Μουρτζουφλός και εβασίλευσεν χρόνους δύο και μήνας δέκα* βασιλέων 1350.

-Το ουδ. ως τοπων.: Πορτολ. Β 53⁷.

**:ουρτή** η, βλ. *μορτή*.

**ιουρτικός,** επίθ. · *διά μουρτικά φουσσάτα,* Διγ. (Trapp) Esc. 135, εσφαλμ. γρ. *ιιά μούρτη εις τα φουσσάτα*· διόρθ. Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. στ. 140]. — Βλ. ά. ος το.

**ιουρτίρι** το, βλ. *μορτίρι*.

**:ούρτον** το, βλ. *μούλτον*.

**:ούρτος** ο, βλ. *μούλτος* ο.

**:ούρτος** το, βλ. *μούλτος* το.

**ιουρχούτα** η, βλ. *μουχρούτα*.

**:ουρώνω.**

ιπό το ουσ. *μούρη* και την κατάλ. *-ώνω*. Τ. *μουρ(ρ)ώννω* και σήμ. με διαφορετική



σημασ. στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 87, Σακ., Κυπρ. Β' 668, λ. *μουρρόννω)*. Η λ. με άλλη σημασ. στο Somav.

**α**) Ορμώ: *Σε μια κασέλα μ' έβαλε απάνω και σηκώνει τον πόδα μου και παραμπρός πιλώθει και μουρώνει και ... μου βάνει το μποτάρι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 700· **β**) επιτίθεμαι: *ήρθε ο Τούρκος στο νησίν* (παραλ. 1 στ.) *και ... στη χώρα τω Χανιώ εμούρωσε κι εμπήκε* αυτ. Β' 80.

**μούσα** η, (Ι), Κυπρ. ερωτ. 150²⁴.

Το αρχ. ουσ. *μούσα*. Η λ. και σήμ.

**1**) (Στον πληθ.) οι Μούσες: Βίος Αλ. 2116, Αχέλ. 2386. **2**) (Σε θέση επιθ.) μουσικός, μελωδικός: *Υπάρχουν θανατήσιμα ζώα εν τη θαλάσση· μούσες φωνές γάρ έχουσιν γλυκέα να γκαρίζουν, διό σειρήναι κράζονται κι όμορφα τραγουδούσιν* Φυσιολ. (Legr.) 457.

**μούσα,** (ΙΙ) ή **μούση** η.

Το βενετ. muza (Eideneier [Κρασοπ. σ. 153]). Το λ. *μούσα* είναι πιθ., εκτός αν πρόκειται για εσφαλμ. αναγωγή από τη γεν. Η λ. *μούση* και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 104).

Στόμιο (δοχείου): *χρυσέα τα φουντώματα* (ενν. *του βουτσίου*), *συρματεροί οι στεφάνοι και λιθοπολυτίμητος γύροθεν εκ της μούσης* Κρασοπ. (Eideneier) Ι 52 (17e).

**μουσαβετέ** το.

Από το τουρκ. müsavat.

Καταγραφή της περιουσίας ή των εισοδημάτων κάπ. προκ. να φορολογηθεί: *Είχε‹ν›* (ενν. *ο Μαρκουλής*) *πολλούς διπρόσωπους και καταπατητάδες που κάμναν τα μουσαβετέ με δίχως εντροπάδες* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 298.

**μουσαΐπης** ο.

Το τουρκ. musahib.

Αυτός που βρίσκεται στην υπηρεσία κάπ.· σύντροφος, φίλος· (εδώ του Θεού): *'Ακουσε τι λέγει ο σοφός μουσαΐπης του Θεού* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 91⁴⁵ (Ελλην. 9, 1936, 65)· *να αξιωθεί να γένει γνήσιος μουσαΐπης, να ειπώ τουρκικότερα, με τον κοινόν πατέρα παντός του κόσμου Θεόν* αυτ. 93²⁸ (Ελλην. 9, 1936, 67).

**μουσάφι** το, Ορισμ. Σινάν 64³.

Το τουρκ. Mushaf.

Αντίτυπο του Κορανίου: *Ομνύω εις τον Θεόν του ουρανού και της γης και εις τον μέγαν ημών προφήτην τον Μωάμεθ και εις τα επτά μουσάφια, όπου έχομεν και ομολογούμεν* Επιστ. Μωάμ. 66⁵.

**μουσέλι(ο)ν** το, Καραβ. 500⁵, 505¹⁴·¹⁵.

Το βενετ. mussello (Βλ. Kahane, Sprache 579, Kahane - Tietze, Lingua Franca 435, 467, Καραποτόσογλου, Ελλην. 32, 1980, 342). Η λ. και σήμ. ως ναυτ. (Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 68). Πβ. ακόμη και τις σημερ. λ. *μουρσελάρω* - *μουρσελάρισμα* με ανάπτυξη του *ρ* (Kahane — Tietze, ό.π. 435).

Σχοινί από παλιά ξάρτια (Βλ. Kahane, ό.π.): *εξάρτια παλαία ... οδιά κουδέτες των ταλίων και κουντούλια των σιδέρων και σκουτζόλια και μουσέλια* αυτ. 503⁹.

**υσελλίμης** ο· *μ ι σ ε λ λ ί μ η ς,* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 520, 549.

τό το τουρκ. müsellim. Η λ. στο Somav. και σε έγγρ. του 1767 (Σφυρ., ΕΕΚυκλ.Μ 5/66, 659). Τ. *μουτεσελίμ(ης)* (‹ τουρκ. mütesellim) σε έγγρ. του 1755 (Παπα- Ιστ. Ρόδου 431).

Διοικητικός αξιωματούχος, αντιπρόσωπος του βαλή στη διοίκηση επαρχίας: *νε* (ενν. *οι Βενετσάνοι*) *εις το 'Αργο τον Γερόλυμο ... να πολεμήσει ... Και οι Τούρ- εμάθανε και εδιάβησαν με τους μουσελλίμηδες και τους ακαρτερέψανε ... και εκόψανε ους* Χρον. σουλτ. $115^{36}$· **β**) (ειδικά για την Κύπρο) ο Τούρκος διοικητής του νη- ταν αυτό υπαγόταν στον καπετάν πασά, υπεύθυνος για την είσπραξη των φόρων πράγμα βλ. Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 45, 1981, 131, λ. *μισελλίμης* και Χατζ., Ξέν. 140): *‹Ο μι›σελλ‹ί›μης έβγηκεν κι επ‹ή›γ‹εν στους πασάδες› και τους επαρακά- ια όλ‹ους τους ραγιάδες›* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 759.

**ύση** η, βλ. *μούσα,* II.

**υσθάκι** το, βλ. *μουστάκιν.*

**υσθλουμανείον** το, βλ. *μουσουλμανείον.*

**υσθλουμανίζω,** βλ. *μουσουλμανίζω.*

**υσθλουμάνος** ο, βλ. *μουσουλμάνος.*

**υσική** η, (I), Απολλών. (Wagn.) 265, 668, Λίβ. P 645, Λίβ. Esc. 931, Λίβ. ) N 794 κριτ. υπ., Αχιλλ. N 271.

αρχ. ουσ. *μουσική.* Η λ. και σήμ.

χορδο μουσικό όργανο (Για τη σημασ. βλ. Lambert [Λίβ. σ. 479]): *μουσικήν ος εκράτει κι έπαιζέν την* (ενν. *ο Βέλθανδρος*)· *και μοιριολόγιν έλεγε στεναγμο- νον* Βέλθ. 127· *έδε να μάθω άσματα, να κρούω την κινύραν, να παιδευθώ την ν καλώς ωσάν εκείνος* (ενν. *ο Απολλώνιος*) Απολλών. (Wagn.) 260.

**οσική,** (II)· *εις την μουσικήν,* Λίβ. P 2728, εσφαλμ. γρ. αντί *εις το μουσίω-* θ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 120. — Βλ. ά. *μουσίωμα.*

**οσικός,** επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 1781, Βέλθ. 1329, Διήγ. Βελ. $N^2$ 293, Ιμπ. 119, όκκων 1544, Παρασπ., Βάρν. C 41, 192, Ιμπ. (Legr.) 454, Χρον. σουλτ. $90^{13}$, σ. $75^{27}$.

αρχ. επίθ. *μουσικός.* Η λ. και σήμ.

Που αναφέρεται στη μουσική ή που έχει σχέση με αυτήν: Θησ. Θ' [$37^8$], Ζήν. **2**) Που παράγει μουσική· μελωδικός: *Να 'δες χαράν ανέκφραστον και ευθυμιάν και μουσικά δέ τύμπανα, τον 'πίσκοπον πώς ψάλλει* Ιμπ. (Legr.) 516· *πέρδικα ολόχρυση, τρυγόνα μου ζευγάρι και αηδόνα μουσική εις το χρυσό κλουβίον* Διγ. **3**) Που έχει, δείχνει αρμονία, καλαισθησία (Για τη σημασ. πβ. L-S στη λ., *άνω εις ψιλά λινά ... να χρυσοκλαβαρίζουσιν μ' ασήμιν και χρυσάφιν, με πά- ην μουσικήν ωσάν καλοί ζωγράφοι, παρμπέρες, μαξελάρια, κουρτίνες και μαντή-* ρyηλ., Θαν. 175.

αρσ. ως ουσ. = μελοποιός· τραγουδιστής, εκτελεστής μιας μουσικής σύνθεσης: *τέχνη μουσικού μέλλει να τον* (ενν. *τον Ιάγγον*) *δοξάζουν, μέλος καλόν η εκκλη-*



*σία πρέπει να τον υμνούσιν* Αργυρ., Βάρν. K 38· *Μουσικέ, το τραγούδι σου πλια ανάφτει την καρδιά μου, σα σίδερο αφτούμενο καίγει στα σωθικά μου* Ζήν. Β' 75.

Το ουδ. ως ουσ. (στον πληθ.) = μουσικά όργανα: *Να είδες χαράν ανέκφραστον, μεγά- λην ευφημίαν και μουσικά απλήρωτα, μεγάλες ηδονίτσες* Ιμπ. 472· *κρότους αυλών και μουσικών συναγαγόντες πλήθος τω βασιλεί συνέχαιρον* Αχιλλ. N 668.

**μουσιοεδαφωμένος,** μτχ. επίθ.· *μ ω σ ι ο ε δ α φ ω μ έ ν ο ς.*

Από το ουσ. *μουσίον* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *εδαφόω,* που απ. στον Ησύχ. (L-S).

Που έχει δάπεδο με ψηφιδωτή διακόσμηση: *είδον ναούς εξαίρετους, μωσιοεδαφωμέ- νους* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 46.

**μουσιόκτιστος,** επίθ.

Από το ουσ. *μουσίον* και το επίθ. *κτιστός.*

Διακοσμημένος με ψηφιδωτά: *όροφος μουσιόκτιστος, έργον πολλών θαυμάτων* Διγ. Z 3826.

**μουσίον** το, Διγ. Z 3868, Αχιλλ. N 713, Βυζ. Ιλιάδ. 51, Προσκυν. Κουτλ. 156 $78^{13}$, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1043], Διγ. 'Ανδρ. $399^{18}$· *μ ω σ ί ο ν,* Προσκυν. α' $112^3$.

Από το ύστερο λατ. musivum (Niermeyer, Med. Lat. Lex. 712· βλ. επίσης Frisk, Wört. II 260, λ. *μούσα*). Η λ. τον 6. αι. (Sophocl., λ. *μουσείον*). Ο τ. *μωσίον* στο Du Cange (λ. *μουσείον*).

**α**) Ψηφιδωτό: *Τους ορόφους εκόσμησε πάντας μετά μουσίου εκ μαρμάρων πολυ- τελών* Διγ. (Trapp) Gr. 3184· *ιστορισμένοι μετά μωσίου χρυσού όλοι οι προφήται* Προ- σκυν. α' $111^{11}$. *Οι τοίχοι όλοι έσωθεν μετά μωσίου του κοινώς λεγομένου ψηφίου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 430· **β**) ψηφιδωτή διακόσμηση: *ο θρόνος ήτον εγκοφθός όλος μετά μου- σίου, λιθαρομαργαρίταρον, ζάφειρον φορτωμένος* Διήγ. Βελ. 504.

**μουσιοσμάραγδον** το· *μ ο υ σ ι ο υ σ μ ά ρ α γ δ ο ν.*

Από τα ουσ. *μουσίον* και *σμάραγδος* (ο).

Ψηφιδωτό φτιαγμένο από σμαράγδινες ψηφίδες: *παλάτιν ξενοχάραγον μετά μουσιου- σμαράγδου* Βυζ. Ιλιάδ. 500.

**Μούσιρδες** οι, βλ. *Μίσιρδες.*

**μουσίωμα** το, Λίβ. P 2728 (έκδ. *μουσικήν*· διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 120).

Από το *μουσιόω -ώ* και την κατάλ. *-ωμα.* Για τη λ. βλ. στο Sophocl. και στο Steph., Θησ., λ. *μουσιόω.*

Ψηφιδωτό: *μέσα εις το μουσίωμα το ερωτοϊστορισμένον μάρμαρον ήτον πράσινον* Λίβ. Esc. 261.

**μουσιώνω,** Διγ. (Trapp) Gr. 1221, Διγ. Z 1657. — Βλ. και ά. *μουσώ.*

Από το ουσ. *μουσίον.* Για τη λ. βλ. στο Sophocl., λ. *μουσόω* και στο Steph., Θησ., λ. *μουσιόω.*

**α**) Διακοσμώ (ένα χώρο) με ψηφιδωτά: *άπας γαρ* (ενν. *ο οίκος*) *χρυσομάρμαρος, όλος μεμουσιωμένος* Διγ. (Trapp) Gr. 1219· *μόνον δέ το κουβούκλιον, εν ώπερ ην η κόρη,*

*δέ και έξωθεν όλον μουσιωμένον* Διγ. Ζ 1660· **β**) στολίζω κ. με ψηφίδες, με ›τή διακόσμηση (εδώ πιθ. με πολύτιμους λίθους): *καθέζεται ο αμιράς εις θρόνον* *ιμένον* Φλώρ. 1602· *Φορεί στεφάνιν καστρωτόν και βέργας μουσιωμένας* Αχιλλ. Ν

**›υσκάρα** η, βλ. *μοσχάρα.*

**›υσκαράκι** το, βλ. *μοσχαράκι.*

**›υσκάρι** το, βλ. *μοσχάριον.*

**›υσκατέλλι** το, βλ. *μοσκατέλλι.*

**›υσκέτο** το, βλ. *μοσκέτο.*

**›υσκεύω·** *μ ο σ κ ε ύ ω.*

πό το *μοσχεύω* (Κορ., 'Ατ. Ε' 216-7), που απ. στο Θεόφραστο. Ο τ. στο Βλάχ., στον :τ., Ιφ. Ε' 790 και σήμ. στη Χίο (Pern., Ét. linguist. Γ' 469). Τ. *μοσκένω* στο nge (λ. *μοσκένειν*· βλ. όμως και Κορ., ό.π.). Τ. *μοσκεύγω* στο Somav. (λ. *μοσκεύω*) ι. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ'). Τ. *μουσκεύκω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, ώρ. 321). Η λ. στο Somav. και σήμ.

ιμτβ.) υγραίνομαι, διαβρέχομαι, διαποτίζομαι· μουσκεύομαι (Για την εξέλιξη της βλ. Κορ., ό.π. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 243 και ΒΒΠ Ε' 277 σημ. 4): *Διάργυ-δία β' και σολδία β' σουλιμάν και τριμιντίνα σολδία β' και αβγά β', και ας μοσκεύουν ό την εσπέραν έως ταχία* Σταφ., Ιατροσ. 13[376].

**'ούσκλος** ο, βλ. *Μούσπουλος.*

**›υσκοκάρυδον** το, βλ. *μοσχοκάρυδον.*

**ιυσκοκάρφιν** το, βλ. *μοσχοκάρφιον.*

**ιυσκολίβανον** το, βλ. *μοσχολίβανον.*

**ιυσκομυρίζω,** βλ. *μοσχομυρίζω.*

**ιύσκος** ο, βλ. *μόσχος.*

**›ύσκουλος** ο, βλ. *Μούσπουλος.*

**ιυσκόφυλλον** το, βλ. *μοσχόφυλλον.*

**ιυσκώ.**

:θ. από το ουσ. **μούσκος* ο ή *-*ο* το ‹ ιταλ. musco (= βρύο)· πβ. και το συνών. *ώνω* (‹*μούσκλο*· κατά Δαγκίτση, Λεξ., λ. *μούσκλο* 1, το ουσ. ανάγεται στο ιταλ. ‹ λατ. muscus· πβ. επίσης Meyer, NS II 46, λ. *μούσκλα και μούσκουλο*), που απ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α', Λάζαρης, Λευκαδ. 104, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 33, λη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 260, κ.α.· τ. *μουσκλώννω* στην Κάρπαθο, Μιχαηλ. - Νουάρ., 71).

κτσουφιάζω (από στενοχώρια), σκοτεινιάζει η όψη μου: *'Ωχου, να μη μουσκούνε οι ;, να μη πλανεδούν οι μάνες, ...να μη παραβουρλίζονται οι καλοπανδρεμένες* (έκδ. *›δρεμένες*· διορθώσ.) Εβρ. ελεγ. 164.



**μούσμουλο** το, βλ. *μέσπιλον.*

**μουσοκοσμημένος,** μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *μούσα* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *κοσμώ.*

Που τον έχουν προικίσει οι Μούσες με τα χαρίσματά τους: *Ιωάννην τον σοφόν και μουσοκοσμημένον, τον άξιον και επαινετόν και τον χαριτωμένον* Τζάνε, Κατάν. Αφ. 75.

**μουσ(ού),** άκλ., βλ. *μουσούς.*

**μουσούδα** η. — Βλ. και ά. *μουσούνα.*

Από το ουσ. *μουσούδι(ν)* και τη μεγεθ. κατάλ. -*α*. Η λ. και σήμ.

Μεγάλο ρύγχος· (εδώ ειρων. σε συνεκδ. και επιθετ. χρ.) που έχει μεγάλο ράμφος: *ο γλάρος επεχείρησεν υβρίζειν το χηνάριν: «Χαρά εις την χήνα την καλήν, την χήνα την μουσούδα ...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 102 κριτ. υπ.

**μουσούδι(ν)** το. — Βλ. και ά. *μουσούνα και μούτσουνο.*

Από το ιταλ. muso και την κατάλ. -*ούδι* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

**α**) Ρύγχος· (εδώ στον πληθ. προκ. για άνθρωπο) πρόσωπο: *Κορίτσιν είδα θαυμαστόν...* (παραλ. 1 στ.). *Μακράν είχεν την ηλικίαν ... χρόαν, λέγω, αλεφάντινον εις τα μουσούδια απάνω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 281· **β**) (συνεκδ., προκ. για τα χαρακτηριστικά του προσώπου· βλ. και Pernot [Ch. pop. σ. 144]): *τα πόδια και τα χέρια σου να βρουν εις παραγιάλι και τα μουσούδια τά βαστάς στην άμμον να τα βγάλει* Ριμ. κόρ. 743.

**Μουσουλήδες** οι, βλ. *Μίσιρδες.*

**μουσουλμανείον** το· *μ ο υ σ θ λ ο υ μ α ν ε ί ο ν,* Μαχ. 208[30].

Από το ουσ. *μουσουλμάνος* και την κατάλ. -*είον*. Τ. *μουσουλμανειόν* σε δημ. κυπρ. άσμ. του 19. αι. (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 69, 70, 71), καθώς και τ. *μουσουρμανειόν* (Βλ. Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 30[24,25,50]).

Το σύνολο των μουσουλμάνων, οι μωαμεθανοί: *είναι* (ενν. *ο αφέντης ο σουρτάνος*) *εις μεγάλην αφεντίαν, μονοκράτωρ του μουσθλουμανείου* αυτ. 642[11].

**μουσουλμανίζω·** *μ ο υ σ θ λ ο υ μ α ν ί ζ ω,* Μαχ. 184[17].

Από το ουσ. *μουσουλμάνος* και την κατάλ. -*ίζω*. Τ. *μουσουρμανίζω* σε δημ. κυπρ. άσμ. του 19. αι. (Βλ. Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 30[36]). Η λ. στο Meursius (λ. *μουσουλμανίζειν*), σε δημ. κυπρ. άσμ. του 19. αι. (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 71, 72) και στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

**Α'** (Αμτβ.) ασπάζομαι το μωαμεθανισμό, γίνομαι μουσουλμάνος, τουρκεύω: *εδέκτησαν* (ενν. *ο Ρεκουνιάτος και ο Αντρόνικος*) *τον θάνατον εις την πίστιν του Χριστού, παρά ... να 'χαν μουσθλουμανίσειν* Μαχ. 638[9]. **Β'** (Μτβ.) κάνω κάπ. οπαδό του μωαμεθανισμού, εξισλαμίζω: *εβάλαν τα παιδία οι Σαρακηνοί να μάθουν γράμματα σαρακήνικα και εις ολίγες ημέρες εμουσθλουμανίσαν τα* Βουστρ. 455.

**μουσουλμανικός,** επίθ.

Από το ουσ. *μουσουλμάνος* και την κατάλ. -*ικός*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στους μουσουλμάνους: *Από τα υπάρχοντα των εκκλησιών*

*ινένα να μην ημπορεί να εξοδιασθεί εις κτίσιμον μετζιτίου ή άλλου τινός τόπου μου-ινικού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 272.

**ουσουλμάνος** ο, Δούκ. $77^{22-3,24,25}$, $145^{15}$, $149^{25-6}$, $173^{12}$, $187^{31}$, $197^{28}$, $199^{4-5,5-6}$, ', Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 48, 438, Ιστ. Βλαχ. 460, Λεηλ. Παροικ. 147, *μ ο υ ρ σ ο υ μ ά ν ο ς,* Byz. Kleinchron. Α' $99^{50}$· *μ ο υ σ θ λ ο υ μ ά ν ο ς,* $176^{32}$, $184^{7}$, $276^{11-12}$· *μ ο υ σ ο υ λ ο υ μ ά ν ο ς,* Ανακάλ. 83.

πό το τουρκ. müslüman (Βλ. Δαγκίτσης, Λεξ., στη λ.). Για τη λ. βλ. Mor., By-ot. Β' 198. Τ. *μουσλομάνος* και *μουσλουμάνος* σε ενθύμ. για την 'Αλωση πιθ. του (Βλ. Πολ. Λ., Ελλην. 16, 1958, 232). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Βλ. Miklos. -', Acta Α' 550, 551 και Act. Esph. $29^{4}$), στο Du Cange (λ. *μουσουλμάνοι*) και

) Οπαδός του μωαμεθανισμού, μωαμεθανός: *ο γαμπρός ... έπεσεν εν δεινή ασθενεία δέ πρωί ήφεραν ιατρόν τινά μουσουλμάνον* Σπανός (Eideneier) D 1732· *μουσουλου-ια γενού* (ενν. *τα μπαστάρδια*) ... *να πολεμούν χριστιανούς και να τους αφανίζουν* λ. 85· **β**) (συνεκδ.) οι Τούρκοι: *Περάσοντας ποτέ καιρός ήλθεν ο μουσουλμάνος* .. 1 στ.) *και τον Μοριάν αφέντευσε* Κορων., Μπούας 6.

**ουσουλουμάνος** ο, βλ. *μουσουλμάνος*.

**ουσούνα** *η*. — Βλ. και ά. *μουσούδα* και *μούτσουνο(ν)*.

πό το ιταλ. musone· κατά Krawczynski [Πουλολ. σ. 53] από το λατ. musa - muza. *υτσούνα* σήμ.

[εγάλο ρύγχος, μουσούδι· (εδώ ειρων. σε συνεκδ. και επιθετ. χρ.) που έχει μεγάλο : *ο γλάρος επεχείρησεν υβρίζειν το χηνάριν:* *«Χαρά εις την χήναν την καλήν, την την μουσούναν...»* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 102.

**ουσούπιν** το.

. πλαστή, πιθ. κατά μίμηση μαγικών λ. που συνηθίζονται σε καταδέσμους ή εξορκι-(Για το πράγμα βλ. Κουκ., Λαογρ. 9, 1926, 62, 75, 84, 86, 90 = ΒΒΠ Ϛ' 218, 231, 41, 245)· πβ. επίσης Eideneier [Σπανός σ. 309]: *ωσάν σε εγήτευσα καλά κακά το το, να εξηβάλεις το σουρούπιν το μουσούπιν της Αγίας Σοφίας την τρούλλην* Σπανός eier) Β 172.

**ουσούρα** η, Πουλολ. (Wagn.) 98, εσφαλμ. γρ. αντί *μουσούδα*· διορθώσ. κατά το — Βλ. και ά. *μουσούδα* και *μουσούνα*.

**ουσούς** ο, Τζάνε, Κρ. πόλ. $470^{21}$, $471^{3}$, $475^{13,23}$, $492^{9}$, $500^{15}$, $503^{2}$, $503^{18}$· άκλ. *(ο ύ)*.

τό το γαλλ. monsieur. 'Ακλ. *μουσιού* τα νεότερα χρόνια (συν. ειρων.).

ριος (ως τίτλος Γάλλου ευγενούς): *Οι άρχοντες τση Βενετιάς μπαίνουσι κι ορδινιά- κι απού τη Φράντσα το* (έκδ. του) *μουσού το Σάντ' Αντρέα κράζουν· αφέντη μα-κόν εις τα καμώματά του κι εις όλα μέσα στην Φραγκιάν ήτονε τ' όνομά ντου* $59^{18}$· (άκλ.) *ο μουσ' Αντρέας ήλεγεν κι αφέντης Μορεζίνης* αυτ. $520^{11}$.

**ούσπουλος** ο, Πωρικ. S $104^{9}$· *Μ ο ύ σ κ λ ο ς,* Πωρικ. Ρ $106^{5}$, Πωρικ. Ζ 7· *ο ύ σ κ ο υ λ ο ς,* Πωρικ. Α 4-5. — Βλ. και ά. *μέσπιλον*.



Προσωποπ. του ουσ. *μούσπουλον* ‹ αρχ. ουσ. *μέσπιλον*. Για τη μετατροπή του ε σε ου βλ. Θαβώρ., Δωδώνη 9, 1980, 416-7, Δένδ., Αθ. 36, 1924, 135 και Φιλ., Γλωσσογν. Γ' 108-9. Επίσης για το σχηματ. των τ. βλ. Φιλ., ό.π. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 209 και 281. Ο πληθ. *μούσκλα* στο Du Cange και ο τ. *μούσκουλον* στο Somav. Η λ. *μούσπουλον* στο Meursius: *συνεδριάζοντος ... Ροδίου ... Απιδίου ... Μήλου ... Μουσπούλου* Πωρικ. V 7.

**μουστάκα** η, Σπανός (Eideneier) Α 62, 151, 290, 322, 341, 367, D 749, 1410.

Από το ουσ. *μουστάκι* και τη μεγεθ. κατάλ. *-α*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Μεγάλο μουστάκι· (εδώ σκωπτικά για κ. μη πραγματικό): *Ουκ ελάτρευσεν ο ούριός τε και εξούριος* (ενν. *σπανός*) *την γένειάδαν αυτού, την δέ μουστάκαν αυτού γελοίως εκτένιζεν μετά κτενίου πυκνού* αυτ. D 714· *Μη καυχάσθω ο σπανός εν τω γένει αυτού και ο τράγος εν τη μουστάκα αυτού* αυτ. Α 86.

**μουστακάτος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 37, 206, 294-5, 301, D 503, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 58 κριτ. υπ., Συναδ., Χρον. 43.

Από το ουσ. *μουστάκιν* και την κατάλ. *-άτος*. Η λ. και σήμ.

**α**) Που έχει μουστάκι: *Απέθανεν και ο Χουσεΐν αγάς,... άνθρωπος ανδρείος, δυνατός, θεωρητικός, γερός, μουστακάτος* Συναδ., Χρον. 71· *καλημέρα, γιούλη μου, ωρκάτον, μου-στακάτον* 'Ασμα Μάλτ. 27· (σκωπτικά προκ. για κ. μη πραγματικό) *σπανέ τραγογένη και ούριε,... μουστακάτε, πουγουνάτε* Σπανός (Eideneier) Α 153· **β**) (προκ. για το ψάρι μπαρμπούνι· βλ. και Παπαδάκη Μ., Κρητολ. 7, 1978, 62, καθώς και Τωμ., Αθ. 77, 1978/79, 33· για τη σημερ. χρ. του ουδ. ως ουσ. προκ. για το ίδιο ψάρι βλ. Πλατάκη, Κρη-τολ. 4, 1977, 30 και 10-11, 1980, 86· πβ. ακόμη και Du Cange, λ. *μουστάκιον*): *κομμά-τια, μεσοκόμματα, τριγλια μουστακάτα* Προδρ. ΙΙΙ 159.

**μουστάκης** ο.

Από το ουσ. *μουστάκιν* και την κατάλ. *-ης* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 309]).

Που έχει (μεγάλο) μουστάκι, «μουστακαλής»· (εδώ ως παρων. σκωπτικά): *ω τρελέ μουστάκη, τραγογένη σπανέ* Σπανός (Eideneier) D 1136.

**μουστάκι(ο)ν** το, Σπανός (Eideneier) Α 65, D 14, 155· *μ ο υ σ θ ά κ ι,* Πεντ. Λευιτ. ΧΙΙΙ 45· *μ ο υ σ τ ά κ ι,* Περί μεθύσου $607^{10}$ [= Ιστ. Βλαχ. 2056].

Από το αρχ. ουσ. *μύσταξ* › *μυστάκιον* › *μουστάκιον*. Για τη λ. βλ. L-S και Ανδρ., Λεξ., λ. *μουστάκι*. Ο τ. *μουστάκι* στο Βλάχ. και σήμ.. Τ. *μουστάτζιν* σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Georgac., The -ιτσ- suffixes 313). Ο τ. *μουστάκιν* σήμ. στην Κύπρο (Κυπρ. άσμ. $12^{46}$) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Meursius.

**1 α**) Μουστάκι: *οι Τούρκοι όλοι το γένειον είχον εξυρισμένον πάρεξ του μουστακίου* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 398· *με φωνήν αγριότατη, τρέμοντας το μουστάκι, του ρήγα απιλογήθηκε* (ενν. *ο Καραμανίτης*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 949· *Χριστέ, να την επέπεσα καθά ήτον φουσκωμένη* (ενν. *η τσούκα*) ... *να ηρξάμην ρουκανίζειν, να εχρίσθη το μουστάκιν μου, να εχόρτασα λιγδίτσαν* Προδρ. ΙΙΙ 192· (εδώ σκωπτικά προκ. για κ. μη πραγματικό): *Σπανού το μουστάκιν εμάκρυνεν* Σπανός (Eideneier) Α 366· *Ω κακέ σπανέ τριγένη, τα μουστάκια σου κάψε τα* Σπανός (Eideneier) Α 100· **β**) (προκ. για ζώα): *έστριψτεν το μουστάκιν του* (ενν. *ο κάτης*) *κι έσεν την κεφαλήν του* Κάτης 95· *μεγαλομου-στακάτε* (ενν. *ποντικέ*), *τι μου σεις το μουστάκιν σου απάνω τε και κάτω;* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 128. **2**) Πρόσωπο· όψη:· *εσύ έχεις ένα άσχημον μουστάκιον, ανίσως και το*

*ιπον ανταποκρένεται με το πρόσωπον, πρέπει εσύ να είσαι ένας άσχημος μπόγιας* ·τόλδος 60· *την εβάρησεν, μην ηξεύροντας πως αυτή είναι καταδότης, αλλά έλαχεν σε ι τα μέρη μη έχοντας μουστάκιον καταδότου* Μπερτόλδος 46· **φρ.** *δεν* (εδώ *μην*) *ιουστάκι να φανώ* = ντρέπομαι, δεν τολμώ να εμφανιστώ: *να μην μου έλθουν οπίσω, τας και να μην έχουν μουστάκι να φανούσι τούτους τους τόπους, επειδή έ ιοιαζαν σότερον των μπαμπουίνων παρά αλλονών* Μπερτόλδος 83.

**ιούστακος** ο, Σπανός (Eideneier) B 89, D 680.

Από το ουσ. *μουστάκιν* και τη μεγεθ. κατάλ. -ος με αναβιβ. τόυ τόνου (Βλ. και Eide- [Σπανός σ. 309]).

Μεγάλο μουστάκι· (εδώ σκωπτικά προκ. για κ. μη πραγματικό): *εθυμώθη λίαν* (ενν. ·νός) ... *και εστάθην ο μούστακός του ώσπερ χιότην γουρουνίου κάπρείου* αυτ. A 267· *τρίχες μόνον επέμειναν, κακέ σπανέ, στο πουγούνι σου, ω αγριότραγε· δεύτε τας χεί- πλώσωμεν, τον μούστακον αυτού ανασπάσωμεν* αυτ. A 139.

**ιουσταρά, μουσταρέ** η, βλ. *μουσταριά*.

**ιουσταριά** η, Πανώρ. B' 102 χφ. A κριτ. υπ.· *μ ο υ σ τ α ρ ά,* Πανώρ. B' 102 χφ .τ. υπ.· *μ ο υ σ τ α ρ έ.*

Από το ουσ. *μαστάριν* και την κατάλ. *-ιά*. Για την τροπή του *α* σε *ου* βλ. Χατζιδ., B' 280-1 και Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 156. Οι τ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., . Κρ. Γ' και Ϛ', λ. *μουστάρα*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ό.π.).

Προκ. για ζώο) μαστός: *'Ηρπα τη μεγαλύτερη* (ενν. *αίγα*), *στα σκέλια τση έβανέ τη μουσταρέ τσ' απόσερνε 'πιδέξια κι άρμεγέ ντη* αυτ. B' 102.

**ιούστο** το, βλ. *μούστος*.

**ιουστόπιτα** η.

Από τα ουσ. *μούστος* και *πίτα*. Η λ. σε σχόλ. (L-S, λ. *μουστόπιττα*), στο Somav. ήμ.

Πίτα φτιαγμένη από μούστο και αλεύρι: *κρασί μ' ελούσαν παρευθύς, έλαβα την υγείαν, πνίσαν-με μουστόπιτα, έμπλαστρον την σταπίδα* Κρασοπ. (Eideneier) V 97(99α).

**ιούστος** ο, Κρασοπ. 75, 116, Κρασοπ. (Eideneier) AO 72, 110, 112, Ιστ. Βλαχ. Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 81r· (πιθ. ουδ.) *μ ο ύ σ τ ο*, Πεντ. Γέν. XVII 28, 37, VII 13, XII 17, XIV 23, XVIII 4, XXVIII 51, XXXIII 28.

Από το λατ. mustum. Για το ουδ. *μούστον* βλ. Steph., Θησ. και Sophocl. Η λ. σε . του 5. αι. (L-S), σε έγγρ. του (?) 12. (Σάθ., MB Ϛ' $626^{3}$), του 16. (Μέρτζιος, Κρ. 5-16, B', 1961/62, 299) και του 17. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 221, 222, Παντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 119, Vinc., Θησαυρ. 4, 1967, 65) και σήμ.

Ο χυμός των σταφυλιών πριν γίνει κρασί, μούστος: *Είδες ποτέ σου στον ληνόν σταφύ- ις πατούσι και τρέχει ο μούστος απ' αυτά και τον ληνόν γεμούσι;* Παλαμήδ., Βοηβ. *το στόμα μ' άνοιξα και μέσα εκατέβη, μούστος καθαροπίπερος στο στόμα μου εν* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 161· (σε παρομοίωση): *Κόρη, όντ' αναντρανίσω δω σε εις παραθύριν, άλλος εξ άλλου γίνομαι, ... ως ουρανός ταράσσομαι ... μούστος ακατάστατος κρούγω και καταστένω* Ch. pop. $2^{36}$,



**μουστουνέα** η.

Από το ουσ. **μούστουνον* (<**μούστσουνον* από συμφ. των ουσ. *μούτσουνον* και *μουσσούνα* ή *μουσούδα*) και την κατάλ. *-έα* (Για την ετυμ. πβ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 82, λ. *μουστουνιά*, καθώς και τα ζεύγη *μουστουνιά - μουτσουνιά, μουστουνιάζω - μουτσουνιάζω* στο Somav.· εσφαλμ. ο συσχετισμός της λ. με το ουσ. *μούστα* η < τουρκ. musta, Παπαδ. A., Λεξ., στη λ.). Τ. *μουστουνία* στο Du Cange και *μουστουνιά* στο Somav., σε δημ. τραγ. από την Κύπρο (Δημ. άσμ. ια' 82, ιβ' 24, 28), καθώς και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., ό.π., Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *μουστουνιά*). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. A., ό.π.).

Χτύπημα στο πρόσωπο (με το χέρι, με γροθιά· βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 286): *πρώτον μέν ύβρεσιν αυτόν καθυπέβαλλον, είτα και κατά σφονδύλου και του προσώπου αυτού έκρουον και μουστουνέας* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 455, κριτ. υπ.).

**μουστουχιά** η.

Από το ουσ. *μουστούχι* < *στουμούχι* < *στομούχι* (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ', λ. *μουστούχι*) και την κατάλ. *-ιά*. Διάφ. τ. στο θηλ. και ουδ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. **στομούχιον* και Παγκ., ό.π. και Γ', λ. *μουστούχα* και *μουστρούχα*). Η λ. και σήμ. στη Σύμη (Καρανικόλας Σ., Συμαϊκά 3, 1977, 80).

Φίμωτρο· (εδώ) μαντήλι (Για τη σημασ. πβ. ρ. *μουστρουχώνομαι*, Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 24, λ. *μουστρούχα*): *πλέκουν τες πλεξούδες των* (ενν. *αι γυναίκες*) *με τα μαλλία τα ξένα, βάνουσιν και τες μουστουχιές, μη τες μαυρίσει ο ήλιος* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 717.

**μούστρα** η, βλ. *μόστρα*.

**μουσχάρι(ον)** το, βλ. *μοσχάριον*.

**μουσώ.** — Βλ. και ά. *μουσιώνω*.

Το μτγν. *μουσόω* (με πιθ. παρετυμολογική επίδρ. του ρ. *μουσιώ, -ώνω*).

Διακοσμώ κ. με ψηφίδες, με ψηφιδωτά (Για τη σημασ. βλ. L-S και Lampe, Lex.): *ήσαν δ' εκεί και των Περσών τάφοι μεμουσωμένοι, περικαλλείς τυγχάνοντες μεγίστων ηγεμόνων* Βίος Αλ. 3752.

**μούτα** η, Ιερακοσ. $366^{24}$, $370^{10}$, $466^{30}$, Ορνεοσ. αγρ. $521^{29}$, $551^{14}$, $557^{3}$, $559^{12,22}$, Ορνεοσ. $584^{17}$, Χρον. Μορ. 2910 (χφ T).

Το μεσν. λατ. muta (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. muta 1). Η λ. στο Meursius και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. A., Λεξ.).

**1**) Η απόπτωση του πτερώματος (= πτερόρροια) των θηρευτικών γερακιών και η αντικατάστασή του με νέο: *πάρεχε αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *παρ' ημέραν και κρέας χοίρειον πρόσφατον· ωφελεί γαρ αυτόν εις την μούταν* Ιερακοσ. $365^{11}$· *συ δέ μηδέν ανασπάσης των πτερών αυτού* (ενν. *του ιέρακος*), *ως τινές των απείρων τούτο ποιούσι, σπεύδοντες ταχέως τούτον εγείραι της μούτης* Ιερακοσ. $366^{16}$. **2**) (Συνεκδ.) η περίοδος της πτερόρροιας των γερακιών: *δος δ' αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *εσθίειν εν τη μούτη κρέας νεωστί σφαγέν, ειδεμή το προ μιάς ημέρας* Ιερακοσ. $365^{9}$. **3**) (Συνεκδ.) ο χώρος (μεγάλο κλουβί) όπου κλείνουν τα γεράκια την περίοδο της πτερόρροιας: *τούτο δέ ποιείτω εις τας αρχάς του Μαΐου μηνός ένεκεν γυμνασίου μέχρι του ελθείν την ώραν καθίσαι αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *εις την μούταν. Είτα ευρέτω οικίαν καλήν και εις εύρος επιτηδείαν, έχουσαν και θύραν κατά*

ολάς Ιερακοσ. 364[30]· *όταν δέ βάλης αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *εν τη μούτη, θες ολίγον εν τω αγγείω ..., ίνα πίνη* Ιερακοσ. 369[10]. **4**) (?) το πτέρωμα (του γερακιού όταν πτερόρροια): *βάλε άμμον ... και κισσήριον, ίνα τρίβη* (ενν. *ο ιέραξ*) *την μούταν* Οραγρ. 559[16].

**μουτάτος** επίθ., Διγ. Ζ 1384, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 754, Αχιλλ. L 694 (έκδ. *τάτον*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 205).

Από το ουσ. *μούτα* και την κατάλ. *-άτος*. Για διαφορετική ετυμ. βλ. Αλεξίου Στ. Esc. σ. 228]). Η λ. στο Meursius.

**1**) (Προκ. για κυνηγετικά γεράκια) που άλλαξε το πτέρωμά του· που απόκτησε νέο ωμα (Για τη σημασ. βλ. Καλονάρος [Διγ. Α σ. 82]): *γεράκιν μέγαν, μουτάτον, ον, ολόκαλον, ωραίον* Αχιλλ. Ν 991· *δέδωκε χαρίσματα τω θαυμαστώ Ακρίτη, ς αρίστους δώδεκα ...* (παραλ. 2 στ.) *ιέρακας καν δώδεκα μουτάτους, αβασγίκους* Ζ 2220. **2α**) (Μεσωτ.) που είναι χωρίς φτερά (αμέσως μετά την πτερόρροια), μένος: *έναι γέρακας μουτάτος και πολλά παραδαρμένος, έναι και τυφλός* Χρησμ. · **β**) (σε μεταφ.): *καλώς ήλθες, Φιλοπαππού, γεράκιν μου μουτάτον!* Διγ. (Αλεξ. Esc. 1361.

**μουτεύω**, Προδρ. III 354 χφφ SA κριτ. υπ. (μτχ. *μουτευμένον*), Ιερακοσ. 368[20] σ. αγρ. 559[11].

Από το ουσ. *μούτα* και την κατάλ. *-εύω*. Για διαφορετική ετυμ. βλ. Hesseling - Pernot δρ. σ. 205]. Τ. *μουτεύγω* στο Somav. (λ. *μουτεύω*). Η λ. στο Meursius (λ. *μούτα*).

(Προκ. για γεράκια) αποβάλλω το πτέρωμά μου και αποκτώ καινούργιο: *ειδέ ο ιέραξ ύση, ύδωρ θαλάσσιον θέρμανον και εξ αυτού τα πτερά αυτού θάλψον τρεις ημέρας* σ. αγρ. 560[1]· *εάν δέ βραδύνη* (ενν. *ο ιέραξ*) *εις το μουτεύσαι, δέρμα όφεως τρίψας ...* ν Ορνεοσ. αγρ. 559[18]· *καλόν γεράκιν ταπεινόν ομοιάζεις μουτεμένον* Προδρ. III 354 κριτ. υπ.

**μούτζα** η, βλ. *μούντζα*.

**μουτζοπαντρεμένη**, θηλ. μτχ. επίθ., βλ. *μουντζοπαντρεμένη*.

**μουτζουλούμος**· *κακόν μουτζουλούμου σπέρμα*, Πτωχολ. (Schick) P 254, μ. ανάγν. αντί *κακού τσουλούκου σπέρμα*· για τη διόρθ. βλ. Πολ. Λ., Ελλην. 19, 1966, ημ. 1· πβ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 467, σχόλ. στ. 254].

**μουτζουλώνω**, βλ. *μουντζουρώνω*.

**μουτζώνω**, βλ. *μουντζώνω*.

**μούτη** η, βλ. *μύτη*.

**μουτλογατανόσκουφος**· *μουτλογατανόσκουφε*, Προδρ. IV 234, εσφαλμ. γρ. αντί *γατανόσκουφε*· διορθώσ. — Βλ. ά. *βουτλογαϊτανόσκουφος*.

**μουτλώνω**· *μουτλουμένας*, Προδρ. III 69 χφ C κριτ. υπ., *μουτλωμένας*, αυτ. III φ SA κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *βουτλωμένας*· διορθώσ. (Πβ. και Hesseling - t [Προδρ. σ. 205], καθώς και Moutsos, ΛΔ 16, 1986, 306). — Βλ. *βουτλώνω*.



**μούτρο(ν)** το, Μπερτόλδος 28, 34.

Για την ετυμ. της λ. βλ. Χατζιδ., ΕΕΠ 6, 1909, 93, Ταμασοκλής, Ετυμολογικό Λεξιλόγιο της κυπριακής διαλέκτου Α', 1966, 155-164. Εσφαλμ. ο Ανδρ. από το ιταλ. mutria. Η λ. και σήμ.

**α**) (Και στον πληθ.) πρόσωπο, όψη: *τρέχει απάνω του και τον πιάνει απ' το λαιμό και του ξεσκίζει το χαρτί τρίβοντάς του τα μούτρα* Ζήν. Α' μετά στ. 138· (μεσωτ.): *δος μοι δύο-τρεις τρίχας, μη με χέσουν στα μούτρα* Σπανός (Eideneier) D 1584· **β**) (με κτητ. αντων. για να δηλωθεί το ίδιο το άτομο): *εγώ 'μαι ο φταίστης; Ψεύγεσαι στα μούτρα τα δικά σου!* Ζήν. Β' 191.

**μούτσουνο(ν)** το, Μπερτολδίνος 96, 133.

Από το ιταλ. musone (Βλ. Georgac., BZ 51, 1958, 45 και Meyer, NS IV 55, λ. *μουσούδι*· πβ. Τριαντ., 'Απ. Α' 437, Δαγκίτσης, Λεξ. και Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört., λ. musus). Τ. *μούτζουνον* στο Meursius και *μούτζουνον* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

**1**) Ρύγχος, μουσούδι· (εδώ σκωπτικά): *ομοιάζεις σκύλου μούτσουνα και αγριοτράγου πιγούνιν* Σπανός (Eideneier) D 668. **2**) Πρόσωπο (Πβ. τη σημερ. χρ. *με τι μούτρα ...*): *Με τι μούτσουνα και με τι ομμάτια να σηκώσομεν να τον ιδούμεν* (ενν. *τον Θεόν*) *εις το πρόσωπον;* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. 144[v].

**μουτσουτσούνια** τα.

Πιθ. από το ουσ. *μούτσουνο(ν)* (Για τη λ. βλ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 352 = Ξανθ., Μελετ. 162). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 153], Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955/6, 288 και Vitti M., Κρ. Χρ. 14, 1960, 196).

Πείσματα, παιγνιδίσματα, νάζια: *σα σου 'πα, κάτεχε, με χίλια μουτσουτσούνια να του κρεμάσεις* (ενν. *του γέρου*) *στο λαιμό σαν τράγου τα κουδούνια* Κατζ. Γ' 239· φρ. *κάμνω μουτσουτσούνια* = προσποιούμαι θυμό και άρνηση, κάνω πείσματα, δυστροπώ (Βλ. και Ξανθ., ό.π.): *η πολιτική τον καύχον της κάμνει-τον μουτσουτσούνια και θέλει ρούχα να φορεί ... και όντεν ιδεί τον καύχον της, ... ωσάν θλιμμένη κάθεται και παραπονεμένη* Σαχλ. Ν 345.

**μούτ(τ)η** η, βλ. *μύτη*.

**μουφλεττία** τα.

Το παλαιότ. γαλλ. mou(f)flet (Βλ. Dawk., B-NJ 3, 1922, 147 και Kahane, Sprache 543).

Ψωμιά: *έπεψεν τον κυρ Βασίλη τον Σακκή μετά-του να τον οδηγά μουφλεττία άσπρα, κρασίν άσπρον του στομάτου του ρηγός και στομαχικά και άλλα πολλά όμορφα πράματα* Μαχ. 644[29-30].

**μουφλούζης**, επίθ.

Το τουρκ. müflüs (Βλ. Georgiadis, Türk. Lehnw. 120, 218). Τ. *μουχλούζης* (<τουρκ. mühlüz) σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Georgiadis, ό.π. 205, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 28, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., κ.α.). Η λ. και σήμ. λαϊκ.

Χρεοκοπημένος, φτωχός: *να μην γένω κεφίλης κανέναν μουφλούζη ... ή κανέναν οπού δεν έχει πιάσιμον ποθές* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 169[v].

**μουφτής** ο, Ιστ. Βλαχ. 1165, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 30[v].

Το αραβοτουρκ. müfti. Η λ. στο Poem. hist. 216[246], σε έγγρ. του 18. αι. (Βισβίζ., ΕΔ 1, 1948, 145) και σήμ.

Ερμηνευτής του ιερού μουσουλμανικού νόμου (Για τη σημασ. βλ. Δημητριάδη, Εβλ. ι. 83): *ο πατριάρχης ... παίρνοντας ... το ανθίβολον της διαθήκης ... και εβγαίνοντας εις ιουφτήν ... να εβγάλει φετιφάν απάνω εις αυτήν την διαθήκην* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. *έκραξε δέ και τον μουφτήν ο βασιλεύς ατός του να κάμει την παμμίαρον δέησιν εμπρός του* Διακρούσ. 75[7].

**μουχάνι(ν)** το, βλ. *μηχάνι(ν)*.

**μουχθερόν** το, βλ. *μοχθηρόν*.

**μουχλιάζω,** Λέοντ., Αιν. I 4· *μ ο χ λ ι ά ζ ω,* Φυσιολ. (Zur.) XVI 1[17].

Από το ουσ. *μούχλα* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Μουχλιάζω: *Το ψωμίν ... να είναι παξιμάδι, δύο βολές ψημένο, διά να μην μοχλιάσει χαλασθεί* Ροδινός (Βαλ.) 126. **2**) (Μεταφ. προκ. για κατάσταση αχρηστίας ή στατητας): *γείς γέρος κακορίζικος, λωλός, σαν τον Αρμένη, γιατί έχει στη σακούλα τορνέσα μουχλιασμένα* Κατζ. Β' 143· *Ήρθε η ώρα αφέντης μου ν' ανοίξει το σακούλι α βγου τα μουχλιασμένα του να τα χαρούμε ούλοι* Στάθ. (Martini) Γ' 356· *όπου τον κι εμουχλιάσεν με την γραιάν την αλωπούτσαν* Χρησμ. I 5.

**Μουχλιώτης** ο.

Από το τοπων. *Μουχλί(ν)* (Σφρ., Χρον. μ. 108[32], Byz. Kleinchron. Α' 254[58], 293[21], ι. σουλτ. 99[25], 100[11], κ.α.) και την κατάλ. *-ιώτης*.

Αυτός που κατοικεί στο Μουχλί: *εξαγοράσανε οι ελεεινοί Μουχλιώτες τα χωράφια* Χρον. σουλτ. 100[24].

**μουχούρτιν** το, βλ. *μουχρούτιν*.

**μουχρούτα** η· *μ ο υ ρ χ ο ύ τ α.*

Από το ουσ. *μουχρούτιν* και την μεγεθ. κατάλ. *-α*. Ο τ., από αντιμετάθεση των φθόγχ και *ρ*, και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', Αποσκίτου, Κρ. Χρ. 9, 1955, 511, , Κυπρ. Β' 669, λ. *μουχρούτιν*). Τ. *μουχούρτα* στη Σύμη (Καρανικόλας, Συμαϊκά 3, ', 80).

Μεγάλη πήλινη λεκάνη στην οποία τοποθετούσαν το φαγητό (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., I Ε' 154 και Vincent [Φορτουν. σ. 230]): *Απού 'χα ορδινιασμένες σε μια μουρα και όμορφα με το τυρί αρτυμένες και με περίσσα ζαφορά καμπόσες μακαρούνες* ;ουν. (Vinc.) Α' 86.

**μουχρούτιν** το, Ασσίζ. 243[20], Προδρ. IV 70· *μ ο υ χ ο ύ ρ τ ι ν,* Ιατροσόφ. :onomu) 93[20].

Κατά τον Καραποτόσογλου, ΑΠ 40, 1985, 164 από το αραβ. miqrā-t. Για άλλες ετυμ. ισο βλ. στον ίδιο ό.π. 162-3. Ο τ. στο Du Cange Appendix και σήμ. στο ποντιακό ι. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ. και Andr., Lex. στη λ.). Τ. *μουχουρτί* σήμ. στη Σύμη ανικόλας, Συμαϊκά 3, 1977, 80). Λ. *μουχρόντιον* στο Du Cange εσφαλμ. Η λ. και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 669) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και r., Lex.).



Μεγάλο πήλινο βαθύ σκεύος (κρασιού) (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 441, Μπακιρτζής, Βυζ. τσουκαλολάγηνα 75, 187, 203, 217, 218, Θαβώρ., Δωδώνη 1, 1972, 208): *καν τέσσερα τον δίδωσι γεμάτα εις το μουχρούτιν και πίνει τα και ερεύγεται* Προδρ. IV 55· *ε, να έφαγα εκ τα θρύμματα, να έπια εκ το ζουμίν των και χιώτικον να ετσάκωσα καν τέσσαρα μουχρούτια* Προδρ. III 156· *Απέ τους λαγηνάδες και απού πάσα εργασίαν γαστρένη, ώσπερ μουχρούτια, σκωτέλλια, μαγείρισσες* Ασσίζ. 494[20].

**μουχρουτίνα** η.

Από το ουσ. **μουχρούτης* και την κατάλ. *-ίνα* (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 229-30]).

Η σύζυγος του κεραμέα: *το λαμπρόν έθελεν ποίσειν μεγάλην ζημίαν, αμμέ ο Χάννας Δαμασκηνός και η κυρά η Πέλλα η μουχρουτίνα ... εσβήσαν τα* Μαχ. 672[9].

**μουχρούτινος,** επίθ., Προδρ. III 185 χφφ gCSA κριτ. υπ.

Από το ουσ. *μουχρούτιν* και την κατάλ. *-ινος*.

Που είναι κατασκευασμένος από πηλό: *απαλαρέα μουχρούτινον γλυκύν κρασίν επάνω και ανακομπώματα τρανά* αυτ. III 185. — Βλ. και ά. *απαλαρέα*.

**μουχρουτοσκούτελα** τα.

Από τα ουσ. *μουχρούτιν* και *σκουτέλια*.

Επιτραπέζια σκεύη φαγητού (πιθ. βαθιά πιάτα ή λεκάνες· για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 152-5): *Απέ τα μουχρουτοσκούτελα των μαρμάρων ζωγραφισμένα και μπουρνιές τά φέρνουν απέ την Σαρακηνίαν* Ασσίζ. 244[20].

**μουχτασούπ,** άκλ., βλ. *μουχτεσίπης*.

**μουχτερόν** το, βλ. *μοχθηρόν*.

**μουχτεσίπης** ο· *μ α κ τ α σ ί π η ς·* άκλ. *μ ο υ χ τ α σ ο ύ π,* Rechenb. 5[2].

Το αραβ. muhtesib. Για τον τ. βλ. και Dawkins [Μαχ. Β' σ. 227]. Για τον άκλ. τ. εσφαλμ. οι Hunger - Vogel [Rechenb. σ. 85].

(Ως διοικητικός όρος του οθωμανικού ή ισλαμικών κρατών) αστυνομικός επιθεωρητής, αγορανόμος (Βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 95-6, 372)· (στη μεσν. Κύπρο) υφιστάμενος του βισκούντη με αστυνομικές δικαιοδοσίες (Βλ. Dawk., ό.π. και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 61): *από το κοινόν του λαού, τουτέστιν ποπλάνους, τον σιρ Τεμές τον μακτασίπην* (ενν. *εσκοτώσαν*) Μαχ. 666[4].

**μοχθηρία** η, Προδρ. I 26.

Το αρχ. ουσ. *μοχθηρία*. Η λ. και σήμ.

**α**) Ανικανότητα, αναξιότητα: Σοφιαν., Παιδαγ. 270· **β**) κακία, κακεντρέχεια: Προδρ. I 42.

**μοχθηρόν** το, Σπανός (Eideneier) A 454, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 443, Λεξ. II 297· *μ ο υ κ τ ε ρ ό ν,* Αργυρ., Βάρν. Κ 287· *μ ο υ χ θ ε ρ ό ν,* Παρασπ., Βάρν. C 290· *μ ο υ χ τ ε ρ ό ν,* Προδρ. IV 129i κριτ. υπ.

Το ουδ. του επιθ. *μοχθηρός* ως ουσ. (Βλ. Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *μουχτερό* 1). Για τη λ. βλ. Legrand [Λέοντ., Αιν. σ. 107-8], Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 592-3 και Κοραή, Άτ. Δ' 5 (λ. *αγριομόχθηρον*) και 334 (λ. *μουκτερόν*)· πβ. πάντως και Πασπ., Γλωσσ. (λ. *μοχτερόν*),

Γλωσσογν. Γ' 184 και Παρχαρίδης, Λαογρ. 9, 1926/8, 127 σημ. 5. Ο τ. *μουκτερόν* 
ὄomav. (όπου και τ. *μύχτυρον*). Ο τ. *μουχτερόν* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Χα-
, ό.π. 281 και 284) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μουχτε-*
όπου και τ. *μεχτερός* και *μουχτερός* ο). Τ. *μιχτερό* ή *μυχτερό* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Χα-
, Γλωσσ. έρ. Α' 629 και Φιλ., ό.π.). Τ. *μοιχθερός* εσφαλμ. στο Du Cange. Τ. *μουκτερό*
'γρ. του 17. αι. (Βλ. Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 70). Τ. *μουχτερό* σήμ. ιδιωμ.
Παπαδ. Α., Λεξ., ό.π., Πασπ., Γλωσσ., ό.π. και Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 272). Τ.
ερό και *μοχτερόν* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Πασπ., Γλωσσ., ό.π. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α'
. Η λ. στο Du Cange (λ. *μοχθηρός*) με διαφορετική σημασ. (Βλ. όμως Κοραή, 'Ατ.
και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 592-3).

Χοίρος, γουρούνι: *σαν μοχθηρά* (έκδ. *μοχθηροί*· διορθώσ.) *εκείτονταν* (ενν. *οι μέθυσοι*) *λάσπην εις την στράτα* Ιστ. Βλαχ. 2055· *μουχτερόν ο κηπουρός έχει και θρέφει τούτο* ρ. IV 129h κριτ. υπ.

**μοχθηρός,** επίθ., (Ι).

Το αρχ. επίθ. *μοχθηρός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Που έχει μόχθο, που τον περνά κανείς με δυσκολίες: *και την ξενίαν αγαπάς την* *νειδισμένην; την μοχθηράν και την κακήν και την κινδυνεμένην;* Βέλθ. 152.
ου είναι σε κακή κατάσταση, ασθενικός, αρρωστιάρικος: Σπανός (Eideneier) D 1709.
Που προκαλεί βλάβη, βλαβερός· (εδώ στην υγεία): *Ως ανθρώπῳ, ούτω δη και ιέ-* *συμβαίνει ποδαλγία, ... της αιτίας εκ μοχθηρών γενομένης χυμών* Ιερακοσ. 497[1]·
ου γίνεται με δυσκολία και κίνδυνο: *από της καλιάς αφαιρούνται τους νεοττούς· έστι* *ν ούτω ληφθέντων ιεράκων μοχθηρά και λίαν αηδής και επισφαλής η ανάληψις διά το* *ν του σώματος* Ιερακοσ. 343[5]. **4**) Δεινός, φοβερός: *να συγκλίνουσιν οι έσω* (ενν. *ιανοί*) *με τους έξω να γένει μούρτος μοχθηρός, ως οι πολλοί το λέγουν* Ψευδο-γηλ., 'Αλ. Κων/π. 951.

Το ουδ. ως ουσ. = **1**) Δυσκολία· (συνεκδ.) δυσαρέσκεια· (εδώ προκ. για θεραπευτικό σκεύασμα με δυσάρεστη γεύση): *βέλτιον δ' αν είη καν μικρά μέρη κρεών χρίσας προ* *ερапείας επιδοίης αυτῷ, ίνα το μοχθηρόν της θεραπείας τούτοις μάλλον ή τοις πνεύμα-* *κύψη του ιέρακος* Ιερακοσ. 411[2]. **2**) (Στον πληθ.) αυτά που βλάπτουν (την υγεία): *ν τούτο ... και την όρεξιν διεγείραι και τα περιττά και μοχθηρά αποσκευάσασθαι* οσ. 501[31]· *τα γαρ μοχθηρά των καθέκαστα καμάτων και εις χαλεπήν αυτούς εμβάλλει* Ιερακοσ. 357[6].

**μοχθηρός,** (ΙΙ)· *μοχθηροί*, Ιστ. Βλαχ. 2055, εσφαλμ. γρ. αντί *μοχθηρά*· διορ-
— Βλ. ά. *μοχθηρόν* το.

**μόχθος** ο, Διγ. (Trapp) Gr. 336, 2707, Διγ. Ζ 1554, Χρον. Μορ. Ρ 6, 3429, Κο-
Μπούας 60, Διγ. 'Ανδρ. 385[19]· *μ ό χ τ ο ς*.

Το αρχ. ουσ. *μόχθος*. Ο τ. και η λ. και σήμ.

**1α**) Κόπος, μόχθος, ταλαιπωρία: Λίβ. Sc. 1245, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 884, Χρον.
Η 2734· (συν. στις εκφρ. *κόπος και μόχθος, με κόπο και με μόχθο*, κ.τ.ό.): *ζωήν* *ύσι θλιβερή και στενοχωρημένη, κόπους και μόχθους έχουσι, πολλά βασανισμένοι* ιούσ. 109[26]· *είναι άνθρωποι ξένοι απ' άλλους τόπους και τρέφουσι τα σπίτια τους* *χθους και με κόπους* Ιστ. Βλαχ. 2156· *και με πόνου γαρ και μόχθου* (παραλ. 2 στ.) ἰνει (ενν. *ο άνθρωπος*) *τας μαθήσεις* Ερμον. Ω 299· (σε μεταφ.): *Στ' άλλα(γ)μα* *που πετούν εδώ στη χωρσιά, πάλι εις μόχτων εμπαίνουν θάλασσα* Rebâb - nâmè 16·
**β**) σωματική κούραση: Ιερακοσ. 428[7]· **γ**) (γενικ. προκ. για τον αγώνα της ζωής, τη βιοπάλη): *ακόρεστος υπάρχει* (ενν. *ο άνθρωπος*) *προς τον μόχθον γαρ του βίου και τα προς πλεονεξίαν* Ερμον. Ω 313· **δ**) (περιληπτ.) κοπιώδεις προσπάθειες, ενέργειες: *'Ηλθεν ο μέγας Κομνηνός, ο κυρ Αλέξιος ... σπουδή και μόχθῳ της προς πατρός θείας αυτού Θάμαρ και παρέλαβε την Τραπεζούντα* Πανάρ. 61[3]. **2**) (Συνεκδ.) θλίψη: Ανακάλ. 108.
**3**) Βιασύνη, σπουδή (σε γεν. με προηγ. την πρόθ. *μετά*): *Ο δ' αμιράς, οι συν αυτῷ κι οι αδελφοί της κόρης χαίροντες άμα της οδού ήρχοντο μετά μόχθου* Διγ. Ζ 560· *Τότ' ο πατήρ ο στρατηγός έφθασε μετά μόχθου κλαίων και οδυρόμενος θεάσασθαι την παίδα* Διγ. Ζ 2047.



**μοχθώ,** 'Εκθ. χρον. 27[9].

Το αρχ. *μοχθέω*. Η λ. και σήμ.

**α**) Εργάζομαι σκληρά, κοπιάζω: Προδρ. Ι 92, Lucar, Sermons 148· **β**) (αμτβ. και μτβ.) καταβάλλω (έντονες) προσπάθειες: *έρχεται ελέφας μέγας και αυτός μοχθεί διά της προσμυχίδος αυτού και ου δύναται εγείραι αυτόν* Φυσιολ. Β 3[26]· *υπό της φωνής αυτών έρχονται και άλλοι ιβ'* (ενν. *ελέφαντες*) *και αυτοί μοχθούσιν εγείραι αυτόν και ου δύνανται* Φυσιολ. 3[29]· (με σύστ. αντικ.): *την δέ θυγατέρα αυτού ... έδωκεν ... προς τον χότζιαν (διδάσκαλον) αυτού· ος πολλά μοχθήσας ποιήσαι Αγαρηνήν ουκ ηδυνήθη* Ιστ. πολιτ. 38[12]· *το μοιρογράφημα και τον τροχόν της τύχης ουδείς απέφυγεν ποτέ, καν και πολλά μοχθήσει* Καλλίμ. 251.

**μοχλεύω.**

Το αρχ. *μοχλεύω*.

Ανακινώ, ανακατεύω· (εδώ μεταφ.) μηχανορραφώ, συνωμοτώ: *ο γείτων δέ παράμονος τοις γειτονούσι σκόλοψ συκοφαντών, δολορραφών, μοχλεύων, ενεδρεύων* Γλυκά, Στ. 84.

**μοχλιάζω,** βλ. *μουχλιάζω*.

**μοχλός** ο.

Το αρχ. ουσ. *μοχλός*. Η λ. και σήμ.

Μοχλός· μπάρα: *Σχηματισθείς* (ενν. *ο Νεκτεναβώ*) *ως δράκων* (παραλ. 1 στ.) *εσύρισε συρόμενος ώστε σεισθήναι πάντας των ανακτόρων τους μοχλούς* Βίος Αλ. 451.

**μοχός** ο, Μάρκ., Βουλκ. 346[20,22] (έκδ. *μωχός*).

Από το παλαιό σλαβικό mьxъ (Βλ. Meyer, NS II 43· πβ. επίσης το σερβοκροατικό mahovina). Η λ. και διάφ. τ. σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Γεωργακ., Πελοποννν. 1, 1956, 393-4).

Βρύο, λειχήνα· χνούδι, τρίχωμα (Για τη σημασ. πβ. το σημερ. βουλγαρικό măh): *τελέως αποπίπτουν αι τρίχες αυτών* (ενν. *των βουλκολάκων*) *και αναφύονται έτεραι ως μοχός* (έκδ. *μωχός*) *χοίραιοις πυκνός* αυτ. 339[25].

**μόχτος** ο, βλ. *μόχθος*.

**μπα.**

Ηχομιμητική νηπιακή λ., σχετ. με το σημερ. *μα* (Πβ. Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 210)·

πιθ. η προέλ. από το ιταλ. bacio (Βλ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 24, 1972, 366). Η λ. και στην Κρήτη (Αλεξ. Στ., ό.π.) και τις Κυκλάδες.

(Στην παιδική γλώσσα) φιλί· φρ. *μπα με* = φίλα με (Για τη σημασ. βλ. Αλεξ. Στ., v. Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.² σ. 165]): *Είπα του νήπιου «μπα με» κι εκείνον ως δια-θοντα έσφαλε και δακά με* Φαλιέρ., Ιστ.² 651.

**μπαγάς** ο.

Το τουρκ. bağa. Η λ. σε έγγρ. του 1854 (Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 43· έκδ. *μπάγα*), ώς και στο Σκαρλάτου Δ. του Βυζαντίου, Λεξικόν της καθ' ημάς ελληνικής διαλέκτου, ι, σ. 563.

Χελώνα· χελωνόστρακο: *αναλόγια ... κατεσκευασμένα ... από κόκκαλον χελώνης ιν-ς, όπερ κοινότερον ονομάζουσι μπαγά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 160.

**μπαγάσα** η.

Το ιταλ. bagascia (Βλ. Krumbacher [Συναξ. γυν. σ. 371], Meyer, NS IV 56 και ντ., 'Απ. Α' 443· πβ. Ανδρ., Λεξ., Spadaro [Συναξ. γυν. σ. 457] και Devoto, Diz. ι., λ. bagascia). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Παλιογυναίκα, πόρνη: *τι έποικεν εκείνη η μπαγάσα, οπού 'κλαιεν τον άνδραν της ημερινό εις τον τάφον κι ύστερα τον εφούρκισεν εις την φούρκαν* Συναξ. γυν. 413.

**μπαγδαΐτης** ο· για τα σχετικά με τη λ. βλ. ά. Λεξ. *βαγδάτιν* και Προσθ. Ι' τόμ., λ. δαΐτης.

**μπαγιάτης,** επίθ.· ουδ. *μ π α γ ι ά τ ι.*

Το τουρκ. bayat. Το ουδ. και σήμ. ιδιωμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Β' 152, Λάζαρης, καδ. 105). Τ. *μπαγιάτ'ς* σήμ. στην 'Ιμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 104). Πβ. ημερ. κοιν. *μπαγιάτικος.*

(Προκ. για τρόφιμο, ιδίως ψωμί) που δεν είναι φρέσκο: *άτυχος ο πένης δεν έχει ούτε γιάτι ψωμί να φάγει* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 103ʳ.

**μπάγκος** ο, Τζάνε, Κρ. πόλ. 376¹⁰, Κυπρ. χφ. 160· *μ π ά κ ο ς,* Μπερτολδίνος 115· *ά γ κ ο ς,* Βουστρ. 463 (γεν. πληθ. *παγκών*), 495.

Το ιταλ. banco. Ο τ. *πάγκος,* από απλοποίηση του αρχικού *μπ* σε *π* (Βλ. Γεωργακ., J 14, 1938, 72), σε διαθ. του 15. αι. (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 660²²), στο Meursius και σήμ. Η το Βλάχ. και σήμ.

**1**) Τραπέζι, τάβλα: *εκάθισέ τον εις ένα μπάκον ψηλόν και εκεί είχεν καλεσμένους ο ρήτης τριάντα άρχοντας διά να γευτούν μετ' αυτόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 185ᵛ. Επιπλο για την τοποθέτηση και φύλαξη ρούχων· ιματιοθήκη (Για το πράγμα πβ. ατζ., Αθ. 35, 1923, 107): *έγεμε η κάμαρα κι οι πάγκοι μου τα ρούχα, ποτέ μου δεν έδωκα* (ενν. *του Λάζαρου*) *ποκάμισον να βάλει* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 834. Εδώλιο κωπηλατών (Για τη σημασ. βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 88-9 και ίτσα, Ναυτ. όροι 69): *Τους Τούρκους εσκλαβώσανε* (ενν. *οι Φράγκοι*) ... (παραλ. 1 *στα κάτεργα τσ' εφέρανε και μέσα βάλασί τσι, τσι μπάγκους και με τσ' άλυσες κάτω ώσασί τσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 330¹²· (σε γεν. με αριθμτ. για να δηλωθεί το μέγεθος ου): *επορεύθησαν τρεις φούστες εις την Ερισσόν και ηχμαλώτευσαν αυτήν. Η μέν μία ως κάτεργα παγκών κβ', η δέ ετέρα παγκών ιζ', η δέ τρίτη ολίγον μικρότερη* Byz.



Kleinchron. Α' 406⁵⁶· *η φούστα έναι μεγάλη, έναι εικοσιδυό παγκών* Τριβ., Ταγιαπ. 97. **4**) Τραπέζι πληρωμών, συναλλαγών· τράπεζα (Πβ. Μιχαηλάρη, Θησαυρ. 13, 1976, 256 σημ. 3): *Μανίφικο μισέρ Μαθίο Μπερνάρδη είδα στο Ριάλτο με πλούσιο μπάγκο θαμαστό, όλο χρυσό δουκάτο* Βεντράμ., Φιλ. 356· *επήγεν* (ενν. *ο Αποστόλες*) *εις την αρχιεπισκοπήν και έστησεν πάγκον· και εποίκεν διαλαλημόν, είτις θέλει να πάρει μηνίον να πάγει εις το κάτεργον* Βουστρ. 432· *'Ελαβα μόνον δουκάτα* 214. *'Ητονε μονέδα του μπάγκου* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 2α· (προκ. για τελωνείο): *παγαινάμενος ο Ιησούς Χριστός εις την στράταν ηβλέπει έναν άνθρωπον οπού εκάθετον εις έναν μπάκον οπού αλλάζουν και ελέγάν τον Ματθαίον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 253ᵛ.

**μπαγονέζι** το, βλ. *παγονέζι.*

**μπαζαρκάνος** ο. — Βλ. και ά. *μπαζιριάνης.*

Το περσοτουρκ. bazargân (Redhouse). Για τη λ. βλ. Mor., Byzantinot. Β' 204 και Hemmerdinger, BSL 30, 1969, 29· πβ. Τριαντ., 'Απ. Α' 357 και 374. Θηλ. *μπαζαρκάνα* σήμ. στην 'Ηπειρο (Βλ. Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 244, Β' 152). Λ. *πεζιρκιάνος* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Πλανόδιος έμπορος, πραματευτής: *ένας μπαζαρκάνος Μόρος, που 'τονε Σουριάνος πήγε ... κατεργάρους ν' αγοράσει* Τριβ., Ταγιαπ. 77.

**μπαζιριάνης** ο, Πτωχολ. Β 85· *μ π ε ζ ε ρ ι ά ν η ς,* Πτωχολ. Α 130, 159, Β 161, 182, 199, 214, 403· *μ π ε ζ ι ρ ι ά ν η ς,* Πτωχολ. Β 152, 154, 214 κριτ. υπ. — Βλ. και ά. *μπαζαρκάνος.*

Το περσοτουρκ. bazirgân (Redhouse). Για τη λ. βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 508-9]. Τ. *μπιζιριάνης* σήμ. στη Μήλο σε παραμύθι.

Πλανόδιος έμπορος, πραματευτής: *ήλθεν ένας μπεζεριάνης· φαρίν είχε να πωλήσει* αυτ. Α 93.

**μπάζω,** βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εμπάζω.*

**μπαίγνιον** το, βλ. *παίγνιον.*

**μπαιζοβγαίνω,** βλ. *μπαινοβγαίνω.*

**μπαϊλάτο(ν)** το, Χρον. Μορ. Η 7933, Χρον. Μορ. Ρ 7933, 7995, 8107· *μ π α λ ι ά τ ο (ν),* Χρον. Μορ. Η 6755, 7995, 8107. — Βλ. και *μπαϊλιάτζο.*

Από το ουσ. *μπάιλος* και την κατάλ. *-άτο(ν)*· πβ. και το μεσν. λατ. baiulatus (Mittellat. Wört.). Ο τ. πιθ. από το ουσ. *μπαλίος* ή με επίδρ. του *μπαϊλιάτζο.* Για τη λ., που απ. στο Meursius, βλ. Αδαμαντίου, ΔΙΕΕΕ 6, 1902/6, 533.

Διοίκηση, διακυβέρνηση· (εδώ) το αξίωμα του μπάιλου, του άρχοντα που διοικούσε το πριγκιπάτο του Μορέως στο όνομα του βασιλιά της Γαλλίας: *το γαρ μπαϊλάτον του Μορέως, την αφεντία του τόπου, αυτός* (ενν. *ο μισέρ Τζεφρές*) *το επαράλαβεν* Χρον. Μορ. Ρ 1891· *να παραλάβεις από μέν' τ' οφφίκιον του μπαϊλάτου, να είσαι μπάιλος κύβερνος όλου του πριγκιπάτου εκ μέρος πρώτον του ρηγός, δεύτερον από μένα* Χρον. Μορ. Ρ 6755.

**μπαϊλιάτζο** το· *π α λ ι ά τ ζ ο.*

Από το γαλλ. bailliage (Βλ. και Stanitsas, Act. VIIIᵉ Congr. Intern. 83 και 97.

:ι το μεσν. λατ. balliagia, Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. bailliagia). Για τη λ. βλ. :ντίου, ΔΙΕΕΕ 6, 1902/6, 533, Triand., Lehnw. 35 = 'Απ. Α' 354 και Kahane, he 538. Λ. *μπαϊλάντζο* (‹ιταλ. baillaggio) στο Somav.

ιοίκηση, διακυβέρνηση· το αξίωμα του μπάιλου, που κυβερνούσε το πριγκιπάτο του ις στο όνομα του βασιλιά της Γαλλίας: *το γαρ παλιάτσο του Μορέως, την αφεντίαν ίπου, αυτός* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *τα επαράλαβεν, ως το είπε ο Καμπανέσης* Μορ. Η 1891.

**πάιλος** ο, βλ. *βαΐουλος*.

**παίννω** βλ. *μπαίνω*.

**παινοβγαίνω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1375, Ε' 63· *ε μ π α ι ν ο β γ α ί ν ω*. ϽΡ. 73$^{420}$, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 54$^{v}$· *? μ π α ι ζ ο β γ α ί ν ω*, Σουμμ., Ρεμπελ,

πό τα *μπαίνω* και *βγαίνω*. Ο τ. *μπαιζοβγαίνω* πιθ. από επίδρ. του *μπάζω*. Η λ. και

**κ**) Μπαίνω και βγαίνω επανειλημμένα, πολύ συχνά: *εις εκκλησίαν δέ Θεού ουδόλως ίνουν* (παραλ. 1 στ.) *και δεν υπάγουν απαρχής ν' ακούσουν ψαλμωδίαν, αλλ' ως ει η μέλισσα κι εβγαίνει εις το γυψέλιν, ούτως το κάμνουν οι πολλοί, θωρείς και βγαίνουν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 543· *'ς τούτη την γην επάτησα, 'ς τούτες οβγήκα τσι πόρτες* Ερωφ. Γ' 265· **β**) (προκ. για την κίνηση του εντέρου κατά όδευση): *θέλουν σε κοπανίζειν* (ενν. *αλωπού*), *να χέζεις τα σταφύλια και να τσι- ς ρώγας· να μπαινοβγαίνει ο κώλος σου, να χέζεις τας σταπίδας* Διήγ. παιδ. ni) 292. **2**) Πηγαινοέρχομαι κάπου συχνά: *Εμπαινοβγαίναν οι γιατροί δέκα την ώρα κι ήπεψε ο ρήγας κι ήφερε πρώτους κι απ' άλλη χώρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Ξ' 103. **3**) Κυκλοφορώ με κάπ.· συναναστρέφομαι: *είναι χρεία και πρεπάμενον ι ότι από εκείνους οπού ήτον εις την συντροφίαν μας πάντα όλον τον καιρόν οπού ίβγαινεν μετ' εμάς ο αυθέντης μας ο Χ(ριστό)ς ... να γένει μετ' εμάς ... ένας απ' αύ-* ανκταμαύρας, Πράξ. Αποστόλ. 53.

**ταίνω,** Ερμον. Μ 115, Περί ξεν. Α 244, Αχιλλ. L 992, Χρον. Τόκκων 58, Φαλιέρ., ;27 χφ Ν κριτ. υπ., Μαχ. 454$^{32}$, 652$^{6}$, Θησ. Β' [11$^{8}$], Κορων., Μπούας 62, 75, Αχέλ. 1767, 1940, Πανώρ. Πρόλ. 48, Α' 18, Β' 138, Γ' 35, Δ' 36, Ε' 56, Ερωφ. Α' 303, , Γ' 184, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 182, Β' 581, 713, Γ' 359, Δ' 261, 656, Ευγέν. ουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. [26], Γ' [88, 91], Φορτουν. (Vinc.) Β' 455, Ιντ. γ' 82, 2568, Διακρούσ. 96$^{17}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 162$^{9}$, 175$^{5}$, κ.π.α.· *ε μ β α ί ν ω*, Σταφ., 9$^{253}$, Προδρ. Ι 126, Ασσίζ. 433$^{18}$, Διγ. Ζ 195, 759, Διήγ. Βελ. Neap. 310, Λίβ. , Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 891, Μαχ. 152$^{3}$, 266$^{4}$, 526$^{21}$, Σφρ., Χρον. μ. 26$^{15}$, . 445, Σουμμ., Ρεμπελ. 178, κ.π.α.· *ε μ π α ί ν ν ω*, Μαχ. 618$^{14}$, Κυπρ. ερωτ. *ε μ π α ί ν ω*, Λόγ. παρηγ. L 150, Προδρ. ΙΙΙ 168, Ασσίζ. 5$^{2}$, 32$^{25}$, Διγ. Α 1750, λλεξ. Στ.) Esc. 667, 1512, Βέλθ. 742, Χρον. Μορ. Η 8799, Διήγ. Βελ. 213, Λίβ. Αχιλλ. L 216, Ιμπ. 64, Χρον. Τόκκων 292, Μαχ. 48$^{16}$, 130$^{6}$, Χούμνου, Κοσμογ. λεξ. 669, Συναξ. γυν. 711, Αιτωλ., Μύθ. 12$^{6}$, Πανώρ. Β' 252, Ερωφ. Α' 274, Ερω- Αλεξ. Στ.) Α' 758, Β' 683, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [753], Φορτουν. (Vinc.) Α' ήν. Α' 17, Τζάνε, Κρ. πόλ. 175$^{15}$, 239$^{29}$· *ε π α ί ν ω*, Ασσίζ. 34$^{3}$, Μαχ. 152$^{7}$, , Μπούας 64· *μ π α ί ν ν ω*, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 491, Θρ. Κύπρ. Μ 211·



αόρ. *έ μ π η κ α*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 318, Απολλών. (Wagn.) 773, Απολλών. 135, 767, Βεντράμ., Φιλ. 126, 216· *ή μ π α*, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 416, Βέλθ. 951, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakφ. — v. Gτm.) 385, Απολλών. (Wagn.) 96, Απολλών. 274, 378, Αχιλλ. L 59, 183, Διγ. Ο 2092· μτχ. παθητ. παρκ. *ε μ π α σ μ έ ν ο ς*, Π.Ν.Διαθ. (Λαμπάκης) φ. 256$^{r}$, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 87· *μ π α σ μ έ ν ο ς*, Αχέλ. 2206, Πιστ. βοσκ. IV 5, 159, Ευγέν. Πρόλ. 126, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [719], Τζάνε, Κρ. πόλ. 516$^{9}$.

Το αρχ. *εμβαίνω*. Ο τ. *εμπαίννω* στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο, όπου και ο τ. *μπαίννω*, καθώς και τ. *ημπαίννω* (Σακ., Κυπρ. Β' 540, 669, Λουκά, Γλωσσάρ. 145 και 323, λ. *εμπαίννω, μπαίννω*). Ο τ. *εμπαίνω* σε έγγρ. του 1618 (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 64), στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο αόρ. *ήμπα*, καθώς και ο τ. της μτχ. παθητ. παρκ. *εμπασμένος* στο Somav. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Αμτβ. **1α**) Εισέρχομαι, μπαίνω μέσα σε κάπ. χώρο: *μπαίνει* (ενν. *η Αρετή*) *στο παλάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1225· *'Εμπα στο σπήλιο, αγάπη μου, λοιπόν και μην αργήσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [841]· *τον είδασιν να εμπεί εις την οικίαν* Ασσίζ. 98$^{5}$· **β**) (στην αγκαλιά κάπ.): *Κόρη περίσσια ευγενική ... ... 'ς τσ' αγκάλες μου, σαν επεθύμου, μπαίνει* Ερωφ. Α' 24· *εις αγούρου αγκάλες να έμπω* Αχιλλ. L 684· **γ**) (σε σημείο, μέρος του σώματος): *ο άνεμός τον κορνιακτόν σηκώνει, σκορπίζει τον και, αν ευρεθεί ομμάτιν ανοιγμένον, εμπαίνει και θολώνει το* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2711· *κλαίουν, χαίνουσι* (ενν. *τα πουλία*) *και μύγες και ακρίδες υπάσιν και εμπαίνουσιν απέσω στην κοιλιάν τους* Φυσιολ. (Legr.) 212· *ως έβγουν από την καρδιά και μες στο στόμα μπούσι* (ενν. *οι αναστεναμοί*), *με τον αέρα βγαίνουσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 327· (εδώ προκ. για υγρό) «μαζεύω»: *εκείνος οπού εκαλλίκωνεν το άλογόν μου εκάρφωσέν το και απ' εκείνον το κάρφωμαν ενέβην νερόν και το κτηνόν μου ελαβώθην* Ασσίζ. 433$^{18}$· **δ**) (προκ. για ερωτική πράξη): *Μάνα μου, τις να το συχωρήσει από εκεί οπού εβγήκα να εμπώ· ο Θεός να μη το ορίσει* Συναξ. γυν. 372. **2α**) (Μεταφ.): *αξίωσέ τες, Κύριε, 'ς παράδεισον να μπούσι* Διήγ. ωραιότ. 129· *αφήνεις στην καρδιά τη δυνατή σου μέσα να εμπεί η γι-αγάπη* Στάθ. (Martini) Α' 136· *επήρε τους ο δαίμονας, εμπαίνει εις τες κοιλιές των* (ενν. *των φυλακατόρων*) Σαχλ., Αφήγ. 542 (εδώ για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 331)· **β**) (σε μεταφ.): *εις την καρδιάν τους έμπαινεν όφης να τους δαγκάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 271$^{12}$· *ενέβην ο διάβολος εις την καρδίαν τους* Βουστρ. 490. **3**) Εισάγομαι: *έστεκε* (ενν. *ο Μοτσενίγος*) ... (παραλ. 1 στ.) *ν' αποσφαλίξει τα νερά στην πόλη να μην μπαίνου βρώσες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 361$^{18}$. **4α**) Εισχωρώ: *Από την ρίζαν το νερόν να εμπαίνει του αμπελίου [κ]αι εις ένα έκαστον κλαδίν να τρέχει ν' αναβαίνει* Λίβ. Sc. 1361· **β**) (μεταφ.) τρυπώνω: *Χωρεί* (ενν. *ο φθόνος*) *και μπαίνει πανταχού, χωρεί και πιάνει πάντας* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. -v. Gem.) 27. **5α**) Επιβιβάζομαι: *σ' άλλον καράβι μπήκασι κι ήλθασι στην Κερκύραν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 229$^{4}$· *εμβάς εις έν των κορφιατικών καραβοπούλων ο δεσπότης κυρ Θωμάς ... διέβη εις τον Αγκώνα* Σφρ., Χρον. μ. 124$^{29}$· **β**) (σε μεταφ.): *πολλών ανθρώπων οι ψυχές σήμερο θέλου εμπούσι στη βάρκα του Αχέροντος* Ζήν. Α' 25. **6α**) Ορμώ, επιτίθεμαι: *ένα του καπετάνιον ... πρεζούνον μπήκε κι έπιασε μέσ' από τα μαχαίρια* Κορων., Μπούας 10· *Οι Φράγκοι τών εσμίξανε και μπαίνου και τσι δένου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 444$^{17}$· *εις τα πρόβατα ο πεινασμένος λύκος εμπαίνει απέ την πείνα του σα να 'τον λυσσασμένος* Θησ. (Foll.) Ι 75· **β**) εισβάλλω: *ο ρήγας Τζίτμανος ... με όλα τα φουσσάτα του εμπήκεν στην Βλαχίαν* Σταυριν. 312· *θα μπούσιν οι εχθροί να σφάξουν τον λαόν σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 200$^{16}$· *άγιοι Δέκα Μάρτυρες ... ... τώρα βοηθήσετέ μου μη μπούνε οι Αγαρηνοί να με καταπατήσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 499$^{3}$· **γ**) παραβιάζω: *καταραμένος οπού εμπαίνει εις το σύνορο του σύντροφού του* Πεντ. Δευτ. XXVII 17. **7α**) 'Ερχομαι, φτάνω:

*ώρα μπαίνει ’ς τούτον τον τόπο η μάνα τση η πολυπικραμένη* Ιντ. κρ. θεατρ. Δ′
*εί σ[α]ν έμπεις* (ενν. *στην Κυδώνια*), *ρώτηξε, όποιος κι α σ’ απαντήξει, τ’ αφέντη
το σπίτι* Πανώρ. Αφ. 15· **β**) προσέρχομαι, παρουσιάζομαι (σε κάπ. ανώτερο):
*ίνης προσκυνά ... κι εις του βιζίρη με χαρά έρχετ’ ομπρός και μπαίνει* Τζάνε, Κρ.
3[26]· *προς την δέσποιναν εμβαίνουσιν ως δούλοι και προσκυνούσι δουλικώς* Καλ-
ι0· **γ**) (προκ. για το θάνατο): *δίχως να με κράζουσι συχνά ’ς τσι γάμους μπαίνω
ρπώ νυφάδες και γαμπρούς* Ερωφ. Πρόλ. 82· *όπου η αγάπη κατοικά για χαλασμόν-
ιίνεις* (ενν. *θάνατε*) Ερωφ. Ε′ 216· **δ**) επιστρέφω: *μην λυπάσαι ότι πως μισεύω
ιαίνω, γιατί, τάζω σου, γλήγορα ’ς τούτον τον τόπο μπαίνω* Διγ. Ο 938· *Στην
ν εδιάβηκε και όπου και αν είναι μπαίνει* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 507· **ε**) (προκ. για
ιπαίνω στο λιμάνι, ελλιμενίζομαι: *έρισεν ο σιρ Νικόλ Λαζές τον σιρ Τζουάν Γουνέμε
ρίσει το έναν καράβιν ως γιον εμπαίννει* Μαχ. 130[31]· φρ. *μπαίνω εις τον λιμνιώνα:
ιμνιών(ας)* φρ. **ς**) (προκ. για ποτάμι ή τρεχούμενο νερό) χύνομαι: *υπηγαίνει
ιίνει* (ενν. *ο ποταμός Βακρίνας*) *εις τον ποταμό Σάβα* Χρον. σουλτ. 64[25]· *χύνουν εκ
ιατος* (ενν. *τα ζωδία*) *και εκ των πτερουγίων νερόν ... ‹με› ταύτα δέ εμπαί-
ις πανωραίας φισκίνας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1656. **8α**) Παίρνω μέρος, συμ-
*Οι γιανιτσάροι είναι λαβωμένοι ... και δεν ηθέλανε να εμπούσι στον πόλεμο* Χρον.
7[14]· *εις σύγχυσες και σκοτωμούς για λόγου της εμπήκα* Ερωφ. Ιντ. α′ 36· *βοηθού-
ό τον Θεόν εμβήκεν εις τον αγώνα του μαρτυρίου* Ροδινός (Βαλ.) 192· **β**) (με-
*ιπαίνει ζιμιό* dum spectat me *στου πόθου τα ντουέλλα* Στάθ. (Martini) Β′ 116·
*πήκα στο χορό, χρειά μὄναι να χορεύγω* Ch. pop. 769 (η φρ. *μπαίνω στο χορό* και
**γ**) αναμετριέμαι, ανταγωνίζομαι (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ′ 131 και
*’Ενας με δύο έμπαινε ...* (παραλ. 1 στ.) *κι επαίρνασίνε σαγιτιές στο στήθος, στα*
Τζάνε, Κρ. πόλ. 286[15]· *μοναχός μου εμπήκα ’ς τόσους σου οχθρούς πολλές φο-
νικητής εβγήκα* Ερωφ. Δ′ 701· **δ**) αρχίζω, επιχειρώ κ.: *’Ετσ’ είναι κι εις τον
και κόρη, όντεν αρχίσου φιλιά να κάμουν τσ’ ερωτιάς κι εμπούσι ν’ αγαπήσου*
ι. (Αλεξ. Στ.) Α′ 2210· *εμένα η ψη μου με βαστά να μπω να αργομεντάρω κι
αδιάκριτο πως είσαι να τρατάρω* Στάθ. (Martini) Γ′ 229· (σε μεταφ.): *την
στράφη απολιγού, τη δεύτερη πληθαίνει, την τρίτη παίρν’ αποκοτιά, πλια παρα-
ιπαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 2114. **9**) (Προκ. για έναρξη χρον. περιόδου):
*Δικέβριος και τους σεισμούς συχνιάζει* Διήγ. ωραιότ. 143· *στες κθ′ του Απριλιού,
ας του Μαΐου* Τριβ., Ρε 371· *Το καλοκαίρι ογλήγορα ... διαβαίνει κι οπίσω
ρυγιός χειμώνας μπαίνει* Πανώρ. Γ′ 138· *Οι τρεις χρόνοι περάσασι κι οι τέσσερις
που η Αρετή ήτο στη φλακή* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 845· *ωσάν αρχίσου ...
να μπαίνουσι, τα βάσανα δε λείπου πάσα μέρα* Ροδολ. (Αποσκ.) Β′ 24· ΠΕΤΡ. ...
*περνά ο καιρός*. ΜΠΟΖ. ... *και μπαίνει στην τουρτούρα* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 502·
*α βραδιάζουνται κι έμπαινε το σκοτίδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 338[4]. **10α**) Ανεβαίνω
σημασ. πβ. και Καψ., Αθ. 73-74, 1973, 552): *δόξου έναν όφην και ήρτεν τρεχά-
νέβην εις το δέντρον* Μαχ. 648[20]· *ενέβην εις έναν όρος* Μαχ. 272[2]· *ενέβην εις τους
της Κερυνίας και απουπάνω ελαβώσαν τον* Μαχ. 482[11]· **β**) (μεταφ.): *να ’χεις
πηαίνεις στον ουρανό και παραμπρός κιόλας α θες να μπαίνεις* Ζήν. Α′ 82·
θίσταμαι, κατοικώ: *και να χαλάσανε τα σπίτια τα δικά μας θέλομε μπεί στα
του να ’ναι για κατοικιά μας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 229[22]· *ήρτεν εις την Λευκωσίαν και
εις το σπιτάλλιν* Μαχ. 86[21]· (προκ. για κάπ. που γίνεται μοναχός): *ο άνδρας
ρατημένος να δώσει επεσαύτα εις την μονήν οπού να εμπεί* (ενν. *η γυναίκα*) *όσον
ιεν εις την αρμασίαν* Ασσίζ. 123[31]· **δ**) (μεταφ.): *μια σάρκα να γενούμε και*



*δυο ψυχές πασίχαρες σ’ έναν κορμί να μπούμε* Πανώρ. Β′ 314· *σ’ ανθρώπους χαμηλούς
χάρες δεν κατοικούσι, πάντα στους μεγαλύτερους γυρεύγουσι να μπούσι* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Α′ 660· **ε**) (για προσωρινή διαμονή): *οι νέοι προς τα Σόδομα και Γόμορρα
παγαίνουν, στο σπίτιν κι εις την κατοικιάν του Λωτ αυτοί εμπαίνουν* Χούμνου, Κοσμογ.
1094. **11**) Καταφεύγω, κρύβομαι: *σα με νικήσουνε, όλοι σας θα κοπείτε, απήτις κι
εις τα μνήματα μπείτε να φυλακτείτε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 535[8]· *στο πατριαρχείον μπήκασι
και τότε εγλυτώσαν* Στ. Βοεβ. 21. **12α**) Περνώ ανάμεσα, διέρχομαι: *του Τούρκου τα
πλεούμενα τρίγυρα να κρατούσι* (ενν. *τα Χανιά*), *καράβι, βάρκα των Φραγκών να μην
μπορού να μπούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 156[12]· *Οι Νέμες είναι δύο νησία· και εμπαίνεις μέσα το
έναν και το άλλον και ’ράσσεις εις οργίες ζ′* Πορτολ. Α 5[15]· **β**) χωρώ, περνώ: *Την πόρτα
να χαλάσομεν ..., γιατ’ είναι το άλογο ψηλό, αλλιάς λοής δε μπαίνει* Φορτουν. (Vinc.)
Ιντ δ′ 146. **13α**) Ανοίγομαι, πηγαίνω στα βαθιά: *ωσάν αρχίνησαν ’κ την γην να ξεμα-
κραίνουν κι εισέ νερά βαθύτατα της λίμνης να εμπαίνουν, ερχόνταν μαύρα κύματα και
τον εκουκουλώναν* Ζήνου, Βατραχ. 126· **β**) διαπλέω: *εις την θάλασσαν να μπεις, πάλιν
να ναυαγήσεις* Απολλών. 150· (σε μεταφ.): *σ’ είντα πέλαγος βαθύ και θυμωμένο μπαίνεις*
Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 156· **γ**) βουτώ, ρίχνομαι στο νερό: *εκ τον φόβον του θεριού
στον ποταμόν εμπήκα* Πικατ. 35. **14**) Καταλαμβάνω έκταση, εκτείνομαι, επεκτείνομαι:
*αν γίνεται ότι κανείς άνθρωπος ... εποίκεν ... κανέναν εξωπέταστον επάνω εις τον τοίχον
του και εκείνον ... να εμπαίνει εις το στενόν το ρηγάτικον περίττου παρά το τρίτον του στε-
νού ... εντέχεται να το χαλάσουν* Ασσίζ. 203[15]· *γέγονε ... μέγας εμπρησμός, εκ του μέρους
του νοτιαίου αρξάμενος και εμβάς άχρι πολλού διαστήματος* Ιστ. πολιτ. 75[6]. **15**) (Προκ.
για πυρετό) προσβάλλω: *απέ την φλογοτομίαν εμπήκεν του η πυρά εις την κεφαλήν του και
εφτερνακίστην και επέθανεν* Ασσίζ. 182[24]. **16**) Καταχωρούμαι, καταγράφομαι: *τείντα
πράγματα μέλλει να κρίνουν ... και τείντα εντέχεται να λάβει απ’ εκείνους οπού έρχουνται
της θαλάσσου ... Τούτα θέλουν εμπεί παραμπρός* Ασσίζ. 189[9]. **17**) Παρατάσσομαι·
προτάσσομαι, μπαίνω μπροστά: *τα χοντρά τα κάτεργα ομπρός εκεί να μπαίνουν τα έξι
κι εις έναν καιρόν λουμπάρδες αμολέρνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 190[1]· *πού ’σαι, Κορνήλιε Κατε-
ρίν, των πολεμάρχω η δόξα, που ήμπαινες αντήρητα εις των Τουρκών τα τόξα* Ζήν.
Πρόλ. 38· *Ηρματώθησαν κι οι Τρώες και προ πάντων γαρ ο ’Εκτωρ* (παραλ. 1 στ.)
*μέσον τους εμπαίνει πρώτος* Ερμον. Ξ 281. **18**) Πέφτω, ρίχνομαι: *Σα να ’θελ’ έμπει
αστραπή και αρκό να τηνε κάψει* Σκλάβ. 57. **19α**) Μπήγομαι, καρφώνομαι: *πάλος χον-
τρός στον κώλο σου να μπει με τα τσαρδούνια* Φορτουν. (Vinc.) Ε′ 239· **β**) (σε μεταφ.):
*φλόγα η ρομφαία οπού στ’ Αδάμου την καρδιάν εμπήκεν σαν καρφέα* Χούμνου, Κοσμογ.
326· *εξανακαινουργιώσασι πάραυτας οι καημοί μου και λόχη μεγαλύτερη εμπήκε στο
κορμί μου* Πανώρ. Α′ 334. **20**) Συλλαμβάνομαι, πιάνομαι: *το πουλί ’δραμεν εκεί κι εις
την παγίδα μπαίνει* Αιτωλ., Μύθ. 45[10]· *βρίσκομαι ωσά λαγός στη μέση δυο κυνηγώ κι
όντα θωρώ τον ένα πως μακραίνω για ν’ αποθάν’ ογλήγορα στ’ αλλού τα βρόχια μπαίνω*
Πανώρ. Γ′ 416. **21α**) Αρχίζω ν’ ασχολούμαι με κ., επιδίδομαι σε κ.: *Εις τύχην ...
μη πιστεύσεις και έμπεις τότε εις κλεψιάν και εις πορνειάν και εις φόνους* Σπαν. (Ζώρ.)
V 345· *Δεν έχεις έγνοιαν, Κύριε μου, κι η αδελφή μ’ εφήκεν κι εγώ δουλεύω μόνη μου
κι εις άλλα εκείνη εμπήκεν* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[74]· *όπου σπιρούνια και κουπιά, κατάρτια
και τες πρύμες και να τα γράψω δε μπορώ ούτε να μπω σε ρίμες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 318[20]·
(προκ. για τις σκέψεις κάπ.): *Το ράψιμο, τα γράμματα και το κοντύλι, νένα, αγάπου κι
εις ψιλότητες οι λογισμοί μου εμπαίνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 988· **β**) (μεταφ.)
αφιερώνομαι σε κ.: *πλια ξάψε στην αγάπη του, πλια στη φιλιά του εμπήκε* Ερωτόκρ.
(Αλεξ. Στ.) Γ′ 15. **22α**) Περιέρχομαι σε μια κατάσταση: *ένα παιδί ... οπού μικρόν*

κε αποú τσ' αγκάλες του κυρού κι εισέ σκλαβιάν εμπήκε Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ.
το φως μου και τα μάτια εθαμπωθήκα και σε καημόν αρίφνητον εμπήκα Βοσκοπ.[2]
' αλλάξουσίνε τη χαρά απ' έχουσι σε πρίκα θωρώντας σ' είντα παιδωμή για μια
δα εμπήκα Πανώρ. Δ' 146· **β**) υποβάλλομαι σε κ.: τα μέλη εκομπωθήκασι κι
κα σ' έτοιο κόπο Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 946· ποτέ μη μπεις εις κρίσιν, α δεν
εις τον κριτήν φιλόθεος να υπάρχει Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1095· διά το διάφορον θέλω να
εύσω να μπω στον φόβον τούτονε Ευγέν. 424. **23**) Συνέρχομαι, συσκέπτομαι:
Σερμπάνος ήκουσεν, πολλά εσυλλογάτον, με όλους του τους άρχοντας εμπήκεν στο
ον Ιστ. Βλαχ. 116· οι άρχοντες τση Βενετιάς μπαίνουσι κι ορδινιάζουν κι αποú τη
σα το (έκδ. του) μουσού το Σαντ-Αντρέα κράζουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 469[17]. **24**)
ομαι, τοποθετούμαι: θέλουν πάσα δυο χρόνους να αλλάσσουν τον ηγούμενον και μέλλει
αίνουν και νέοι ηγουμένοι Επιστ. Ηγουμ. 174[15]. **25**) Φτάνω σε κάπ. ηλικία (Βλ.
υδρ., Ελλην. 15, 1957, 24): για παντρειά είμαι δότομος, σαράντα πέντε εμπήκα Στάθ.
ini) Β' 257. **26**) Εισάγομαι, φοιτώ (Η σημασ. στο Βλάχ.): πού τα 'μαθες και
ο σκολειόν εμπήκες; Ch. pop. 688· Ολίγα γράμματα έμαθα και τότε τα εξαφήκα
ς το σκολειόν των πολιτικών εγύρεψα και εμπήκα Σαχλ., Αφήγ. 60. **27**) Περι-
νομαι, χρησιμοποιούμαι: Κάποιοι δέ από τους άρχοντας εδοκίμασαν να μάσουσιν
υς λίθους διά εδικήν τους χρείαν και δεν ημπόρεσαν. Ηθέλησε δέ ο Θεός και εμβήκασιν
ενν. οι λίθοι) μέσα εις τον ναόν Διαθ. Νίκων. 225. **28α**) Συγκρίνομαι: πολλοί ανά-
μπαίνουν με τους μεγαλιότερους άξιοι μην να γένουν Αιτωλ., Μύθ. 49[5]· **β**)
ταλέγομαι: δύσκολη δουλειά και μπερδεμένη ετούτη να θες να μπεις σε βασιλιούς,
άτα και σε πλούτη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 216. **29**) (Προκ. για σκηνική διδα-
) αποσύρομαι από τη σκηνή: Τότες μπαίνει ο Πολίταρχος με τους στρατιώτες και η
α βγαίνει και λέγει Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' μετά στ. 12· Τότες πάλι γίνουνται βροχές και
ές και μπαίνει μέσα η θεά και σφαλίζουσίνε οι ουρανοί και η 'Ελενα λέγει Φορτουν.
) Ιντ. γ'. μετά στ. 114. **30α**) (Προκ. για ποσό) κυμαίνομαι, ανέρχομαι: διά να
όσις πλείον στερεωμένη, εάν εμπαίνει περίττου παρά φ' πέρπυρα χρυσά, εντέχεται να
ι με γράψιμον Ασσίζ. 154[25]· τα πράγματα του θνητού τά έλαβεν ουδέν αξιάζουν επε-
όσον εμπαίνει το χρέος Ασσίζ. 136[6]· **β**) προκύπτω (σαν αποτέλεσμα αριθμητικών
ον): επτά ήμισυ φορές είκοσι κάμνουν εκατόν πενήντα· και απέκει ειπέ: δέκα φορές
πενήντα κάμνουν ,αφ'· και μοίρασέ τα με έξι· και εκείνον οπού θέλει έμπει, τόσων
ον θέλει είσταιν το λεγόμενον καράβιν Καραβ. 492[11]· **γ**) αντιστοιχώ, αναλογώ:
να το κόψεις (ενν. το άρμενον) εις τρίτον πανίον να πάρεις τες δύο πρώτες φέρσες του
το ποιον ουδέν εμπαίνουν εις πόντο κανένα και απέκει να μοιράσεις το πανίν και τους
ς δεκαέξι Καραβ. 495[27]· **δ**) προσδένομαι, προσαρμόζομαι: μάντους οπού εμπαί-
ς το κατάρτιν Καραβ. 498[7-8]. **31**) Επέρχομαι: όπως το ξίφος της φιλιάς τους
αφταίννει κι ο θάνατο στους γέροντες δίκιον να μπαίννει Κυπρ. ερωτ. 156[12].
σίζομαι· (μεταφ.): να μην εμπεί τινάς εις καστελλιού ελπίδα και μετά τούτην
ί του Βούργου η φροντίδα Αχέλ. 2146. **Β'** Μτβ. **1α**) Περνώ, διαβαίνω (με αντικ.
όρτα): ενέβην (ενν. ο ρήγας) την πόρταν του π(α)λατίου και εγροίκησεν τον υιού
ς έκλαιγεν Μαχ. 242[37]· Αφήτε την απαντοχή όσοι την πόρτα μπείτε· ολπίδα μπλιο
τε εκ την κόλαση να βγείτε Π.Ν. Διαθ. φ. 246β· 'Οσους εκατεπίκρανεν η Δυστυχο-
ελάτε, εμπείτε σήμερον της Ευτυχίας την πόρτα Λόγ. παρηγ. L 665· **β**) δια-
διασχίζω: εμπαίνομε έσω την Μαύρη θάλασσα Μηλ., Οδοιπ. 636· έμπα κι εσύ την
αν, έρχου όπου με βλέπεις Λίβ. Sc. 1853. **2α**) Ορμώ, επιτίθεμαι: όλοι πεζοί ως
νταν τες γυναίκες εμπήκαν, τον πόλεμον αρχίνισαν και την δειλιάν αφήκαν Θησ.



(Foll.) Ι 72· **β**) εισβάλλω: ήλθαν οι Τούρκοι σα θεριά να μπούσινε την χώραν Τζάνε, Κρ. πόλ. 185[17]· **γ**) (μεταφ.) αντιμετωπίζω: Την δύναμήν μου πήρες τη, Χάρο, και παραδέρνω και η καρδιά λιγοψυχά, μέγα βουνάρι μπαίνω Αλφ. 10[74]· **δ**) κτυπώ: κατεβαίννει ένας κόρπος από το τριπουτζέττιν και εμπαίνει της περδέσκας των κατέργων και παίρνει την και ρίβγει την εις την θάλασσαν Μαχ. 486[21]. **3**) (Με κατηγ.) γίνομαι· ορίζομαι: 'Αφς τονε το Ρωτόκριτο ... να μπεις κερά στις αφεντιές κι εις τα μεγάλα πλούτη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1082· να πάγει εις τον βασιλέα Λουννάδη να εμπεί μεσίτης ... και να κάμει και αγάπη Χρον. σουλτ. προσθ. 477· ο υιός ουδέν θέλει να εμπεί εγγυητής διά τον πατέραν του Ασσίζ 187[19]. **4**) Στο γ' πρόσ. και με γεν. προσωπική **α**) αρμόζω· αναλογώ, ανήκω: ποια τιμωρία του μπαίνει, ποιος θάνατος λογιάσετε Ζήν. Δ' 220· Περί της γυναικός της τεθνεώτης πριν του ιδίου ανδρός και τίνος εμπαίνει το μερτικόν της Ασσίζ. 16[6]· εκείνα τά εμπαίνουν της αγίας εκκλησίας να δοθούν εις την αγίαν εκκλησίαν Ασσίζ. 32[7]· (εδώ με δοτ. προσωπική): τοις δέ παισίν εμπαίνει πάσα πράγμα της μάνα αυτών Ελλην. νόμ. 577[20] (Η χρ. και σήμ. στην Κύπρο, Σακ., Κυπρ. Β' 570)· **β**) ορίζω διατάζω: Αυτού λέγει την υπόθεσιν του χριστιανού αποú παίρνει πράγματα κωλυμένα εις την γην τους Σαρακηνούς και τι του εμπαίνει να ποίσει η κρίσις εκείνου του ανθρώπου Ασσίζ. 49[11]. **Γ'** Το γ' εν. ενεργ. απρόσ. (με γεν. προσωπική) **1**) Πρέπει, αρμόζει, μου επιτρέπεται (Η χρ. και σε συμβόλ. του 17. αι., Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 325): ουδέν μου εμπαίνει επάραι την εμήν προγονήν ή νύμφη Ελλην. νόμ. 567[17]· Περί εκείνου οπού κάμνει το αγκάλεμάν του με τους μάρτυράς του, τείντα εμπαίνει να πλερώσει Ασσίζ. 230[7]· εάν ο προπάτοράς μας πατήρ ο Αδάμ ανέζιεν και να εχήρεψεν, ουδέν να του εμπαίνε να ορμαστεί καμμίαν, διατί όλοι και όλες είμεστεν υιοί και κόρες του Ασσίζ. 364[3]. **2**) Εξηγείται, δικαιολογείται: πώς εμπαίνει να έχω θετήν θείαν; οίον ο πάππος μου από την μερέαν του πατρός μου έχων υιόν τον κύρην μου επήρεν κόρην θετήν Ελλην. νόμ. 567[8]. **Φρ. 1**) Μπαίνω εις την αγάπη, εις έρωτα, εις τον ζυγό του πόθου, στου πόθου τα μπερδέματα, εις πόθου οδύνη, εις (ή στον) πόθο κάπ. = ερωτεύομαι: εδοξευτήκα τα σωθικά μου το ζιμιό κι εις την αγάπη εμπήκα Πανώρ. Ε' 98· όσα και αν είσαι εξαίρετος ... και ουδέν εμπείς εις έρωτα να μάθεις, να πονέσεις (παραλ. 1 στ.) είσαι ως ουδετίβοτες Λίβ. Esc. 211· αν ουκ εμπείς εις τον ζυγόν του πόθου να πονέσεις (παραλ. 1 στ.) είσ' ουδετίποτε Λίβ. Ν 256· Πάσα δουλειά αλησμόνησε ... στου πόθου τα μπερδέματα την ώραν αποú εμπήκε Πανώρ. Γ' 512· Η Νένα δεν ελόγιαζε πως να 'μπει (ενν. η Αρετούσα) εις πόθου οδύνη και τούτη την καλή καρδιά να παίρνει την αφήνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 455· Εγώ 'μ' εκείνος ο βοσκός απ' απόστεν εμπήκα στον πόθο σου, νεράιδα μου, πάσα δουλειά μου εφήκα Πανώρ. Γ' 553· εύξου ... να μην εμπεί η καρδία σου εις πόθον κορασιου Αχιλλ. Ν. 285. **2**) Μου μπαίνει η αγάπη, η βουλή, η γνώμη (στο νου) = σκέφτομαι· επιθυμώ: μια χριστιανή ... είχεν έναν υιόν ..., του ποίου ενέβην του μεγάλη αγάπη να πάγει εις τα Ιεροσόλυμα Μαχ. 648[6]· της μπαίνει η βουλή διά να επάρει άνδρα Σπαν. (Ζώρ.) V 565· μου μπήκεν εις το νου ... μια γνώμη, ν' αφήσω την πατρίδα μου Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 106. **3**) Μπαίνω εις αγκάλεμαν = καλούμαι να δικαστώ: Εάν ... κανείς άνθρωπος εμπαίνει εις αγκάλεμαν διά να στρέψει το δουέριν της γυναίκας του και ... ουκ έχει πόθεν το στρέψει, ... ουδέν εντέχεται ... να εμπεί εις φυλακήν Ασσίζ. 122[23]. **4**) Μπαίνω σε αθιβολές = ανοίγω συζήτηση, κουβεντιάζω: εις τση Μηλιάς την κατοικιά βρίσκουμον πάντα αράδι και εμπαίνοντας σε αθιβολές, τση λέγω μιαν ημέρα γιάντα την πλουμισμένη τση και όμορφη θυγατέρα ... δεν έχει παντρεμένη Φορτουν. (Vinc.) Α' 282. **5**) Μπαίνω στο αίμα, στο κρίμα κάπ. = αμαρτάνω με το φόνο κάπ.: Εσυμβουλεύθησαν λοιπόν να μη τον θανατώσουν κι εμπούσι εις το αίμα του, παρά να τον σκλαβώσουν Βίος Δημ. Μοσχ. 184·

θελήσατε να εμπείτε εις το κρίμα αυτεινού του δικαίου να χύσετε το αίμα του Καρ-
Ι. Ν. Διαθ. φ. 276ᵛ. **6**) Μπαίνω άνω - κάτω = αναστατώνομαι: Εβγήκεν ο συγ-
μός και κτύπος των αρμάτω κι ευθύς εμπήκεν των Τουρκών ο κάμπος άνω - κάτω
1471· είδασιν Τούρκον κι έφερεν προς τον πασά μαντάτο, που μετ' αυτόνο μπήκα-
οι τους άνω - κάτω Αχέλ. 2467. **7**) Μπαίνω εις άρματα: βλ. άρμα 1 φρ. **8**)
νω την αρχήν = αρχίζω (πβ. αρχή Α 1γ φρ.): πώς απέδαρε την αρχήν να έμβω της
ς; Λίβ. Ρ 1235. **9**) Μπαίνω στον αφορισμόν κάπ. = αφορίζομαι, προκαλώ τον
μό μου από κάπ.: διά γλυκόν μαγείρευμα κρατίζουσι το αίμα και μπαίνουν στον
μόν των θείων Αποστόλων Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 789. **10**) Μπαίνει κ.
ρτία μου: βλ. αφτίον 1 φρ. δ. **11**) (Ε)μπαίνω (και) βγαίνω (ή εκβαίνω) = **α**)
νώ τις τάξεις του εχθρού: ο Μερκούριος πώς έκβαινε κι εμπαίνε κι εσκότωνε κι ε-
ε Κορων., Μπούας 85· Τον Θεόν παρακάλεσε βοήθειαν να τον δώσει να μπει, να
πό τους εχθρούς κι εξ αύτους να σκοτώσει Κορων., Μπούας 50· **β**) βλ. βγαίνω 1
(δ')· **γ**) βλ. βγαίνω 1α φρ. (ε'). **12**) Μπαίνω στη βουλή, στη γνώμη κάπ. =
ρίζομαι την άποψη κάπ., συγκατατίθεμαι (Πβ. ά. βουλή 1β φρ.): ακούτε λόγους μου
πείτε εις την βουλήν μου Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1340· Αν ήτονε ανύπαντρη και αν
ορασίδα, ήθελα εμπεί στη γνώμη σου ..., αμή αυτή είναι ύπαντρη Τριβ., Ρε
**13**) Μπαίνω εις δοκιμήν· βλ. δοκιμή 5 φρ. **14**) Μπαίνω εις δρόμον, εις την οδόν,
οπατάκι, εις την στράταν = **α**) ακολουθώ μια κατεύθυνση· ξεκινώ (Πβ. ά. δρόμος
, 12, 13): απήτις εσιμώσασιν (ενν. οι νέοι), εις άλλον δρόμον μπαίνου Χούμνου, Κο-
1017· είς άνθρωπος ένι ξημερωμένος ημέραν τακτήν και ... ενέβην εις την οδόν να έλθει
ημέραν του Ασσίζ. 88[29]· απήτις επομάκρυνε, μπαίν' εις μονοπατάκι, σ' όρος Σι-
λούμενον Χούμνου, Κοσμογ. 1127· εμπαίνει εις την στράταν διά να έλθει την ημέραν
ι ευρίσκει τον χείμαρρον ούτως μέγαν ... τοιούτον ότι ουδέν εμπορεί να τον περάσει
338[29]· **β**) (μεταφ.): είτις εμπεί 'ς τέτοιαν οδόν κι εις τέτοια στράτα να 'ρθει,
άπη έναι ζάχαρη, μέλι και γλυκορίζι Ch. pop. 681. **15**) Μπαίνει κ. σε δρόμον:
όμος 23 φρ. **16**) Μπαίνω σ' έγνοια, σε λογισμό: βλ. λογισμός φρ. 5. **17**) Μου
ι έγνοια, μέριμνα = σκοτίζομαι, προβληματίζομαι για κ.: Εις τα φουσσάτα και τα
νοια μεγάλη μπαίνει ποιος να 'ναι αυτός που ... σα δράκος κατεβαίνει Ερωτόκρ.
Στ.) Δ' 947· εισμιόν μόκίνησε γλυκιά μέριμνα να μου μπαίνει Φαλιέρ., Ιστ.² 207.
παίνω εις εργασία = πραγματοποιούμαι, εφαρμόζομαι: με λόγια τον καιρόν χά-
ειδή είναι χρεία τούτο το πράγμα παρευθύς να 'μπει εις εργασία Σουμμ., Παστ.
' [1171]. **19**) Μπαίνω σε έχθρητα, σε μάνητα = εξοργίζομαι, θυμώνω: τ' όνομά
; τ' άκουσε, 'ς τόση έχθρηταν εμπήκε, φαρμάκι απ' τα ρουθούνια της ... εβγήκε
κρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1975· τούτοι εξαγριέψασι, 'ς πλια μάνηταν εμπαίνου Ερωτόκρ.
Στ.) Β' 2375. **20**) Μπαίνω σε ζηλειά = ζηλεύω, κυριεύομαι από ζήλεια: ελό-
η λυγερή πως ν' αγαπά άλλη κόρη (παραλ. 2 στ.) κι εμπήκε σε πολλή ζηλειά Ερω-
(Αλεξ. Στ.) Β' 658. **21**) Μπαίνω εις ηλικίαν: βλ. ηλικία φρ. α. **22**) Μπαίνω
στον) θάνατον = **α**) με κυριεύει φόβος θανάτου (Για τη σημασ. βλ. Μέγας [Χούμνου,
γ. σ. 182]: εις έκσταση απομένει (ενν. ο Αβραάμ) και από του φόβου ελόγιασεν
θάνατον εμπαίνει Χούμνου, Κοσμογ. 974· **β**) αντιμετωπίζω το θάνατο: 'Ολες
ι κορασίδες)... έμπαιναν στον θάνατο ανδρειωμένα, αφού δεν ημπορέσασιν εμπό-
τους ποίσουν (ενν. τους 'Ελληνες) Θησ. (Foll.) Ι 72. **23**) (Ε)μπαίνω στην κα-
ις φυλακήν = φυλακίζομαι: θέλει τα χαράτσια οπού χρωστούσι, αλλέως στην κα-
λοι να μπούσι Λεηλ. Παροικ. 84· εκείνος ή εκείνη οπού εντέχεται να στρέψει εκείνον
έριν και ουκ έχει πόθεν πληρώσει, ουδέν εντέχεται δι' αυτού να εμπεί εις φυλακήν



Ασσίζ. 122[23]. **24**) Εμπαίννω και κατεβαίννω = πηγαινοέρχομαι: γοι ιδ' επισκόποι και ηγουμένοι ... εμπαίνναν και εκατεβαίνναν εις την αυλήν του ρηγός ιε' μέρες να μπορήσου να του(ς) σάσουν Μαχ. 52[21]· η Τουρκία κοντά μας είναι και γοι πραματευτάδες εμπαίννουν και κατεβαίννουν Μαχ. 246[5]. **25**) (Ε)μπαίνω εις κίνδυνον, κίνδυνους = διακινδυνεύω (Η φρ. στο Somav.): ο ίδιος βοσκός, στην χρείαν που τυχαίνει, εις κίνδυνον περσότερον για το κουράδι μπαίνει Αχέλ. 1601· εις κίνδυνον εμπαίνει όποιος την γλώσσαν ψεύτικην έχει Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [575]· εγώ 'μαι μαθημένος εισέ μεγάλους κίνδυνους να μπαίν' αρματωμένος Κορων., Μπούας 96. **26**) Μπαίνω στον κόπο κάπ. = απολαμβάνω τα αποτελέσματα της προσπάθειας άλλου: άλλοι εκοπιάσασι και εσείς ήλθετε και εμπήκετε εις τον κόπον τους Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ιω. δ' 38. **27**) Μπαίνω εις κρίμα = αμαρτάνω: τη γδίκιωσην αφήτε κι εις τέτοιο κρίμα σήμερο μη θέλετε να μπείτε Ερωφ. Ε' 600· εις το κορμί κι εις την ψυχήν εις κρίματα εμπήκες Αιτωλ., Μύθ. 15[6]. **28**) Εμβαίνω εις λέπτην = αρχίζω να περιγράφω τις λεπτομέρειες: Αφίημι τα τρανότερα κι εμβαίνω εις την λέπτην Προδρ. ΙΙ 49. **29**) Μπαίνω σε (ή εις) λευτεριά = απελευθερώνομαι: εις λευθεριά να μπούσι από τους άλλους Χριστιανούς μονάχα καρτερούσι; Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 15· (σε μεταφ.): μπλιο μου απού τα χέρια του (ενν. του 'Ερωτα) σε λευτεριά δε μπαίνω Πανώρ. Α' 116. **30**) Μπαίνω σε λησμονιά: βλ. λησμονιά φρ. β. **31**) Μπαίνω σε λόγια: βλ. λόγος 20α και 20β. **32**) Μπαίνω σε μάχη = βρίσκομαι σε διαμάχη, σε αντίθεση: Θωρώ πως με τον κύρη μου 'ς μάχη μεγάλη εμπαίνω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 165· Το 'να μελλάμενο με τ' άλλο 'ς μάχη μπαίνει Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' [75]. **33**) Μπαίνω στη(ν) μέση(ν), (στο) μέσον = **α**) αναλαμβάνω τον αγώνα, την αποστολή (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 128-9, 381): έχουσιν αναμέσον τους νύμφην και γαμπρόν και να εμβείς εις το μέσον να πάρεις την νεόνυμφην να την φέρεις Διγ. 'Ανδρ. 348[26]· **β**) βλ. μέση φρ. 9· **γ**) περικυκλώνομαι (Πβ. και μέση φρ. 3): στέκουνε ... να βγου να μασε κόψουνε μος δούνε και προβάλει (ενν. η αρμάδα) διά θαλάσσης και ξηράς να έμπομε στη μέση Τζάνε, Κρ. πόλ. 164[23]· **δ**) μεσολαβώ, συμφιλιώνω κάποιους: ο αφέντης τη(ς) Σπάρας και επήγεν εις τους αφέντες κι επαρακάλεσέν τους να καταδεκτού να εμπούσιν μέσον του ρηγός και εκείνου να τους ποίσουν αγάπην Μαχ. 198[2]· **ε**) (χρον.) μεσολαβώ: δίχως καιρός να μπει στη μέση, δίχως περίσσιους κόπους, δίχως βάρη ... από δροσιές κι ανάπαψες γεμάτο πάντά 'τονε του Πόθου το δοξάρι Ερωφ. Β' 499. **34**) Μπαίνω μετάμελος = μετανοώ: αν σκοπήσεις άνθρωπον οπού έπαθεν δι' εσένα (παραλ. 1 στ.), να μπεις πολλά μετάμελος εις τό 'μοσες στον νου σου Λίβ. Sc. 615. **35**) Μπαίνω σε μηχανιά: βλ. μηχανία φρ. **36**) Μπαίνω σε μοναστήρι = γίνομαι μοναχός (Η φρ. στο Somav.): εκείνος ο γάμος δύνεται πάλιν να λυθεί, εάν θελήσουσιν αμφότεροι να εμπούν εις μοναστήριον Ασσίζ. 535[12]. **37**) Μπαίνω σε νια = αποκτώ την εύνοια, τη συμπάθεια μιας κοπέλας (Για τη σημασ. βλ. Κριαράς [Πανώρ. σ. 260]): λησμονούσι τον πόθο μας κι εις άλλη νια γυρεύγουσι να μπούσι Πανώρ. Δ' 38· εξαφήκε τον πόθο ντου κι εις άλλη νια καλύτερη (έκδ. εις άλλο νιο καλύτερο από παραδρομή) εμπήκε Πανώρ. Ε' 170.
**38**) Μπαίνω στην νίκη = πετυχαίνω το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα: Ειδέ συνέβη τίποτες στην νίκην να μη εμπούμεν, την σην πικράν υστέρησιν πώς να την υπομένω; Ιμπ. 141.
**39**) Μπαίνω σ' ορδινιά = **α**) ετοιμάζομαι για κ.: α θέλεις, έμπα σ' ορδινιά, σαν έχομε 'πωμένα, στον τόπο μου κρυφότατα να φύγεις μετά μένα Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 43· εβάλθηκε όσον ημπορεί 'κ τη χώρα να μακρύνει, με σπούδα μπαίνει σ' ορδινιά ζιμιό την ώρα κείνη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1282· **β**) παρατάσσομαι, παίρνω θέση μάχης: Με σπούδα μπαίνει σ' ορδινιά να κονταροκτυπήσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1181· Ως εκαλοξημέρωσεν εις ορδινιάν εμπαίνου, με τα φουσσάτα τως κι οι δυο στον κάμπο κατεβαίνου

τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1603. **40**) *Μπαίνω εις όρεξιν* = επιθυμώ : *διά τα μεγάλα θαυ-* :α *του ζωοποιού Σταυρού εμπήκεν εις όρεξιν να κτίσει ναόν του Τιμίου Σταυρού διά την* ήν *της* Μαχ. $70^{3}$. **41**) *Μπαίνω στην όρεξη κάπ.* = γίνομαι αρεστός, αγαπητός: *πά-* ) *και κοπιούσι με δούλεψη και κλάηματα να μπου στην όρεξή ντως* Πανώρ. Πρόλ. **42**) *Μπαίνω εις παίδευσιν, σε τιμωρία* = τιμωρούμαι: *Να μείνει ατιμώρητος; μα* ταίδευσιν *να μπαίνει, γιατί αυτός ηθέλησε το χέρι του να βάλει στους υπηρέτας* ναού Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [514]· *εστράφη ο αυτός κουμέσσος οπίσω εις την Ζάκυν-* ιπό *την Βενετίαν δίχως να λάβει κανένα από τα όσα εξήτησε ... και αγροικώντας τα ο εμπήκανε σε περίσσια τιμωρία* Σουμμ., Ρεμπελ. 184. **43**) *Μπαίνει κ. σε ... στό-* ι = διαδίδεται, γίνεται γνωστό κ.: *ό,τι κι α χώνω στα βαθιά, τόσες φορές και τόσες,* ι *σε χίλια στόματα, έμπει σε χίλιες γλώσσες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 262. **44**) ίνω *εις σφάλμα* = σφάλλω, απατώμαι: *οπού τον έχει για κριτή* (ενν. *τον 'Ερωτα*) *εις* ι *σφάλμα μπαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 572. **45**) *Μπαίνω εις τον τάφον* = σκο- μαι, πεθαίνω: *εκλείσθηκε* (ενν. *στο Σιμπίνι*) *και μερικοί μετ' αύτον, οι δέ λοιποί* έσωσαν *κι εμπήκαν εις τον τάφον* Ιστ. Βλαχ. 340. **46**) *Εμπαίνω εις την τζουίζαν,* ο *δίκαιον* = περνώ από δοκιμασία όρκου (Πβ. Ασσίζ. $348^{20}$): *Περί εκείνου οπού φθείρει παρθένον και θέλει να εμπεί εις την τζουίζαν, διότι ουδέν το εποίκεν* Ασσίζ. $12^{26}$· *να εμπεί εις το δίκαιον, λεγόμενον φράγκικα τζουίζα, ότι ουδέν εποίκεν ταύτην την* τίαν *της παίδενας* Ασσίζ. $98^{29}$. **47**) *Μπαίνω σε τιμή, σε τιμές* = τιμούμαι: *'ς τόση να μπαίνει μουδένας διχωστάς Θεός να 'ναι δεν του τυχαίνει* Πανώρ. Δ' 219· *να* δάζει *όσο μπορεί πάντοτες να ψηλαίνει κι εις δόξες μεγαλότατες και σε τιμές να* νει Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 4. **48**) *Μπαίνω εις φαντασίαν* = **α**) συνωμοτώ: νας *ήτον πολλά καλός, δεν επίστευσεν τα λογία τους, λαλώντα: «Δεν θέλουν τορμήσειν* ιερφία *μου ποττέ να μπουν εις τούτην την φαντασίαν»* Μαχ. $44^{2}$· **β**) παίρνω την ιαση να συγγράψω λογοτεχνικό έργο: *Εφάνη μου λοιπόν κι εμέν, κυρά μου, να σε γρά- μίαν ιστόριαν παλαιά ...* (παραλ. 1 στ.) *... διά στίχου απατός μου* (παραλ. 9 στ.) *...* κα *εις τούτηνε την φαντασίαν για να σ' αναθυμήσω το τι μ' εμέναν έποικες εις καιρόν τον πίσω* Θησ. Πρόλ. 118. **49**) *Μπαίνω στη φούρκα* = απαγχονίζομαι: ύμαι *διά να μην λάχει στο στερνόν κι οι δυο στη φούρκα μπούμε* Ευγέν. 466. *Μπαίνω στη φωτιά* = **α**) (σε μεταφ.) πικραίνομαι: *απ' έλπιζα να βρω δροσά σε πλια* ίν *εμπήκα, κι αντίς χαρά π' ανίμενα πολλήν επήρα πρίκα* Πανώρ. Δ' 245· **β**) ιετωπίζω κινδύνους (σε μάχες), διακινδυνεύω: *είναι δίκιο και πρεπό κι εκείνον απού* ε *'ς τόση φωτιά για λόγου τως και νικητής εβγήκε* (παραλ. 1 στ.) *η αφεντιά σου ... να συχωρέσει* Ερωφ. Δ' 589. **51**) *Μπαίνω στη χάρη κάπ.* = **α**) κερδίζω τη άθεια, τη συγγνώμη κάπ.: *Τούτα τα λόγια ας πάψομε και στράταν άλλη ας βρούμε,* υ *περάσ' η σήμερο στη χάρη ντως να μπούμε* Πανώρ. Ε' 140· **β**) προκαλώ το εν- ρον κάπ., γίνομαι αρεστός: *ο νιος εγύρεψε να μπει στης λυγερής την χάρη* Ch. pop. *πόσοι ευγενικότατοι κι άξιοι παρακαλούσι αγαφτικοί στη χάρη μου καθημερνώς* :ούσι Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 70. **52**) *Μπαίνω στα χέρια κάπ.* = πέφτω στα χέρια κάπ., ιμβάνομαι: *μέσα τους ελέγασιν: «Χαημένες είμεθε όλες αν έμπομεν στα χέρια τους* ων *των Ελλήνων»* Θησ. (Foll.) Ι 78.

**ιπαΐουλος** και **μπαϊούλος** ο, βλ. *βαΐουλος.*

**ιπάκα** η, βλ. *μπάνκα.*

**ιπακέττο** το, βλ. *μπανγκέττον.*



**μπακλαβάς** ο.

Το τουρκ. baklava. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Είδος γλυκίσματος· (εδώ στον πληθ. μεταφ.) γράμματα μεγάλα και δυσανάγνωστα: *όταν ήθελε να γράψει τίποτε* (ενν. *ο κυρ. Κομνιανάκης*), *έγραφε με το ζερβί το χέρι κάτι μπακλαβάδες* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $74^{v}$.

**μπάκος** ο, βλ. *μπάγκος.*

**μπάλα** η, Σουμμ., Ρεμπελ. 179, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 11, Τζάνε, Κρ. πόλ. $150^{11}$, $155^{1}$, $161^{1}$, $170^{6}$, $189^{21}$, $196^{20}$, $203^{12}$, $214^{30}$, $218^{5}$, $266^{19}$, $291^{18}$, $320^{8}$, $443^{2}$, $520^{17}$· *π ά λ α,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $214^{r}$, $214^{v}$, Σουμμ., Ρεμπελ. 179.

Από το διαλεκτικό ιταλ. balla ‹ ιταλ. palla. Πβ. και παλαιότ. γαλλ. balle και μεσν. λατ. bala και palla (Niermeyer, Med. Lat. Lex.). Ο τ. στον Ησύχ. (L-S, λ. *πάλλα*), στο Μαχ. $224^{30}$ χφ Ο (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 260]), σε έγγρ. του 1769 (Σιγάλας Α., Ελλην. 2, 1929, $36^{25}$) και στο Du Cange, λ. *πάλλα.* Η λ. στο Meursius, λ. *μπάλλα* και σήμ.

**1α**) Σφαίρα (ελαστική) παιχνιδιού, τόπι: *ωσάν την μπάλα ο φρόνιμος σηκώνεται και πέφτει* Ζήν. Β' 128· **β**) (συνεκδ.) παιχνίδι με μπάλα: *να φέρουν το κεφάλιν του* (ενν. *του γενεράλε*) *έμπροσθεν του βιζίρη και μπάλα να το παίξουνε του διπλοκακομοίρη* Τζάνε, Κρ. πόλ. $525^{16}$. **2α**) Βλήμα φορητού πυροβόλου όπλου, σφαίρα, βόλι: *απάνω τως επέφτανε οι μπάλες σαν το χιόνι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $161^{22}$· **β**) βλήμα κανονιού, οβίδα: *Φόβος και τρόμος ήτανε των λουμπαρδών οι μπάλες* Διακρούσ. $80^{13}$.

Η λ. ως κύρ. όνομ.: *έχει, λέγει, μαγικό απού τη Σπάθα Μπάλα κι ορπίζει, μέσα σαν εμπεί, θαμάσματα μεγάλα* Στάθ. (Martini) Β' 73.

**μπαλάσι(ον)** το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [192, 989, 1007]· *μ π α λ ά σ ι,* Δεφ., Σωσ. 57· *μ π α λ ά σ ι ή μ π α λ ά σ ο,* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 100· *π α λ ά σ ι ή π α λ ά σ ο,* Διήγ. Βελ. (Wagn.) 485· *π α λ ά σ ι ο ν,* Θαύμα αγ. Νικολ. β' $369^{23}$, $370^{5}$· (πιθ. τ.) *π ε λ ά ξ ι ν,* Καλλίμ. 395.

Το ιταλ. balascio (Βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 354, 436 και Kahane, Sprache 569). Λ. *μπαλάξιος* στο Du Cange. Ο τ. *μπαλάσι* σε έγγρ. του 1555 (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, τεύχ.Β', 1961, 274) και στο Somav., λ. *πέτρα.* Για τον τ. *πελάξιν* πβ. μεσν. λατ. *balascius. Mittellat. Wört. και λ. *πέλαζος* στο Du Cange. Η λ. στο Du Cange, ό.π.

Πολύτιμος λίθος, είδος ρουμπινιού: *γνωρίζω τα λιθάρια* (παραλ. 1 στ.) *χάρη λόγου σαν διαμάντια, σαν σμαράγδια, σαν ζαφείρια, σαν μπαλάσια, σαν και άλλα* Πτωχολ. Β 66.

**μπαλασοξομπλισμένος,** μτχ. επίθ., Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 878 κριτ. υπ.· *π α λ α σ ο ξ ο μ π λ ι σ μ έ ν ο ς.*

Από το ουσ. *μπαλάσι(ον)* και τη μτχ. παρκ. του *ξομπλίζω.* Ο τ. με α' συνθ. τον τ. *παλάσιον.*

Στολισμένος με ρουμπίνια: *ο βασιλεύς εκάθισεν εις θρόνον ... ... παλασοξομπλισμένον* Ριμ. Βελ. 875.

**μπαλέστρα** η, Πορτολ. Α $268^{3}$, Μπερτόλδος 83· *π α λ έ σ τ ρ α,* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 285, 293.

Το ιταλ. balestra ‹ balista. Η λ. στο Βλάχ.

**1α**) Είδος τόξου: *έχει μία ξέρη όσον να σύρεις με την μπαλέστρα* Πορτολ. Α 268[1-2]· *τάρει πράγμαν κωλυμένον εις την γην της Σουρίας ... σίδερον ... παλέστρες, κοντάρια, πία* Ασσίζ. 49[15]· **β**) (μετων.) βέλος: *σκιουπέτα ρίκτασι, μπαλέστρες και κοντάρια κι αλλήλως εσκοτώνονταν με κοπτερά μανάρια* Κορων., Μπούας 57. **2**) Πολιορκη-
ή μηχανή, καταπέλτης (Πβ. και λ. *βαλλίστρα* του 6. αι., L-S): *εχάλασε με τες παλέστρες τειχία της χώρας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 286.

**μπαλεστράδα** η, Πορτολ. Α 342[7]· *π α λ ε σ τ ρ ά δ α,* Πορτολ. Α 303[15]. — Βλ. ά. *μπαλεστριά.*

Το βενετ. balestrada.

Βολή τόξου· (εδώ συνεκδ. προκ. για απόσταση ίση με τη βολή τόξου· για τη σημασ. Kahane - Bremner, Gloss. portol. σ. 28): *μέσα εις την μέση του λιμνιώνος έχει μίαν ή αλάργου από την γην μία παλεστράδα και έχει απάνω της νερό οργίες δύο* αυτ. Α 11.

**μπαλεστρέρης** ο.

Από το ιταλ. balestriere (Βλ. και Kahane, Sprache 570).

Στρατιώτης οπλισμένος με τόξο, τοξότης: *τσάγγρας και μπαλεστρέρηδες, τόξα και ιτόρους* (παραλ. 1 στ.) *ενέπλησε τα κάτεργα* (ενν. *ο βασιλεύς*) Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-Hem.) 127.

**μπαλεστριά** η· (?) *μ π α λ ε σ τ ρ έ.* — Βλ. και *μπαλεστράδα.*

Από το ουσ. *μπαλέστρα* και την κατάλ. *-ιά.* Η λ. στο Somav.

Βολή με τόξο: *σκιουπετές και μπαλεστρές και λατζονές τους ρίπτουν* (ενν. *οι εχθροί*) ων., Μπούας 37.

**μπαλής** ο, βλ. *εμπαλής.*

**μπαλιάτο(ν)** το, βλ. *μπαϊλάτο(ν).*

**μπάλιος,** επίθ.

Από το αρομουνικό bal'iŭ (Βλ. Murnu, Rum. Lehnw. 33-4, Papahagi, Dicț. n. 255 και Ανδρ., Λεξ.). Για πιθ. αλβανική προέλ. της λ. βλ. Meyer, NS II 69 και nd., Lehnw. 151 (= 'Απ. Α' 454). Κατά Παπαδ. Α., ΛΑ 6, 1923, 131, Φιλ., Γλωσ-. Α' 34 και Τσοπ., Γλώτται 55-7 (= Συμβολές Α' 407-9) η λ. από το αρχ. επίθ. *βα-* ετυμ. απίθανη κατά Ανδρ., Λεξ.· ωστόσο για την πιθ. κοινή προέλ. όλων των παρα-ο λ. πβ. Buck, Dict. Synon. 1054 (Για τη λ. πβ. επίσης και Meyer - Lübke, Rom. a. Wört., λ. 906 ). Η λ. συν. στον τ. *μπάλιους* και σήμ. ιδιωμ. (Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. Καστορ. 133, Λάζαρης, Λευκαδ. 106, Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 245, Β' 40, Πα-Α., ό.π., Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ. 57, κ.α.).

(Προκ. για άλογο) που έχει άσπρο κούτελο: *άλογα μπάλια και γριβιά* Κορων., Μπούας

**μπαλίος** ο, βλ. *βαΐουλος.*

**μπαλοπαπουτσάς** ο.

Από τα ουσ. *μπαλώνω* και *παπουτσάς* με αποκοπή του α' συνθ.



Αυτός που επιδιορθώνει παπούτσια: *Αφήνω του μαστρο-Μπορτόλου τζαβατίνου (ήγουν μπαλοπαπουτσά) τα παπούτσια μου* Μπερτόλδος 82.

**μπαλόρδος** ο.

Το βενετ. balordo (Boerio).

Απλοϊκός, ανόητος άνθρωπος: *θέλετε ακούσει την ζωήν ενός απλού, ειπές πούρου μπαλόρδου* Μπερτολδίνος 91.

**μπαλότα** η.

Το βενετ. balota (Boerio) ή το ιταλ. ballotta (Βλ. Kahane, Sprache 566 και DOP 36, 1982, 144. Η λ. στο Meursius (λ. *μπαλλότα*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', λ. *bαλλώτα*).

Το σφαιρίδιο που χρησιμοποιούν στις εκλογές, κλήρος: *ο Λύκος να γενεί ναύκλερος τού τυχαίνει, ποδότας ο κυρ Γάδαρος μπαλότα τού εβγαίνει* Γαδ. διήγ. 146· φρ. *ρίχνω μπαλότα* = κληρώνω: *βουλήν εποίκασι να ρίξουσι μπαλότα διά να ποίσουν ναύκλερον* αυτ. 143.

**μπαλοτάρω,** Μπερτόλδος 42.

Το βενετ. balotar (Boerio) ή το ιταλ. ballotare. Πβ. λ. *μπαλοτιάζειν* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 18. αι. (Τούρτογλου, ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, σελ. ανατ. 10, 11) και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, Sprache 583, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 562, λ. *bαλλοτάρω,* Ε', λ. *bαλλωτέρνω και bαλλωτάρω*).

**1**) Ψηφίζω: *να ημπορούν και εκείνες* (ενν. *οι αυθέντρες της χώρας*) *να εμπαίνουν εις τα συμβούλια και κυβερνητήρια της χώρας ... και να ψηφίζουν (ήγουν να μπαλοτάρουν)* Μπερτόλδος 35. **2**) Καταψηφίζω· αποκλείω κάπ. (από κ.): *ποτέ πλέον δεν εμίλησαν* (ενν. *οι γυναίκες*) *διά να εμπούν εις το συμβούλιον μήτε να μπαλοτάρουν, έστοντας και εκείνες να εμπαλοταρίσθηκαν* (έκδ. *εμπαλοταράσθηκαν*) *διά πάντα από τον βασιλέα* Μπερτόλδος 42.

**μπαλοτιά** η, Τζάνε, Κρ. πόλ. 170[3], 212[7].

Από το ουσ. *μπαλότα* και την κατάλ. *-ιά.* Τ. *μπαλοτία* σε ενθύμ. του 1648 (Λάμπρ., ΝΕ 7, 1910, 191). Τ. *μπαλοθιά* και *μπαλοτέ* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., ό.π. 226, λ. *bαλλωθεά*· ο τ. *μπαλοτέ* και στο Τραγ. Αληδ. 355, 396, 475).

Πυροβολισμός: *Μιαν λουμπαρδιάν ερίξασιν οι Τούρκοι κι αποσώνει το βόλι εις την μέσην τους και μπαλοτιές σαν χιόνι* αυτ. 280[14].

**μπαλουβάρδο** το, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 21· *α μ π ε λ ο β ά ρ δ ι ν,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 267· *α μ π ε λ ό β α ρ δ ο ν,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 342· *μ π ε λ ο β ά ρ δ ι ν,* Byz. Kleinchron. Α' 515[18]· *μ π ε λ ο β α ρ δ ό,* Κυπρ. χφ. 160· *μ π ε λ ο γ β ά ρ δ ι ν,* Κυπρ. χφ. 160.

Από το ιταλ. baluardo, baloardo (Βλ. Meyer, NS IV 59 και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 88). Πβ. και βενετ. baloardo. Οι τ. από το παλαιότ. γαλλ. bollevart. Το *α* των τ. προθετ., αν δεν πρόκειται για τ. *μπελοβάρδιν, μπελόβαρδον.* Τ. *μπελοάρδι, μπελοάρδο, μπελογάρδι, μπελογουάρδι* στο Somav. (λ. *μπελοάρδο*). Τ. *αμπελούαρδος* σήμ. στην Κίμωλο (Βογιατζ., Αθ. 37, 1926, 110).

Προπύργιο, προτείχισμα, προμαχώνας: *Οι Τούρκοι εσυμπιάστησαν πάνω στ' αμπελο-*

α κι εστέκασιν φοβούμενοι κι εκάμνασιν και βάρδιαν Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 349· ]σαν απάνω στο μπελοβάρδιν και εβάλαν φλάμουρα και επολέμησαν σπαθίν με σπαθίν ιέρα και έβγαλάν τους όξω Byz. Kleinchron. Α' 515[18].

**μπάλσαμο** το, βλ. *βάλσαμον*.

**μπάλσαμος** ο, βλ. *βάλσαμος*.

**μπαλσαμώνω,** βλ. *βαλσαμώνω*.

**μπαλτατζής** ο· *μ π α λ τ α ν τ ζ ή ς*.

Γο τουρκ. baltaci. Ο τ. στο Somav. Η λ. και σε κείμ. της ύστερης τουρκοκρατίας ξανθος Νοταράς, Οδοιπορ. 264, Μπενιζέλος 491, Κομνηνού - Υψηλάντου, Τα μετά ίλωσιν 722, κ.α.).

Ξυλοκόπος· στρατιώτης του οθωμανικού στρατού (συχν. της φρουράς του σουλτάνου· ) πράγμα βλ. Bowen, Encyclopédie de l' Islam Β' 1034-5): *έπεμψεν εμπροσθάς* (ενν. ιλεύς) *μοιράζοντας τους μπαλταντζήδες εις τρεις συντροφίες να κόπτουσι τον λόγγον* κρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 381.

**μπάλωμα** το, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 185 χφφ ΑΖ κριτ. υπ., 335 χφφ ΑΖ κριτ. υπ., ι. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. β' 21, Λουκ. ε' 36· *ε μ π ά λ ω μ α,* Πουλολ. (Τσα- ² 185 χφ L κριτ. υπ., 337 χφφ ΑΖ κριτ. υπ.· *ε μ π ά λ ω μ α ν· π ά λ ω μ α,* ι. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ε' 36.

Από το *μπαλώνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) Μπάλωμα: *ουδέ κανένας βάλλει μπάλωμα από πανί άτριβον εις ρούχον παλαιόν* ι. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. θ' 16· *έβγαλε και του έδωσε εκείνο οπού εφόρει* (ενν. οκάμισον) *και το είδασι και είχε τρία μεγάλα μπαλώματα* Νεκταρ., Ιερακοσμ. Ιστ. (σε μεταφ.): *οι πάντες το θωρούσιν πως έναι μαύρη η ράχη σου και εις την κοιλίαν είται το άσπρον το εμπάλωμαν από λινόν πανίτσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 185. Μεταφ.) μεγάλη κηλίδα χρώματος (Για τη σημασ. βλ. και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. 3]): *'Ητονε η τρίχα του* (ενν. του αλόγου) *ψαρή, μπαλώματα γεμάτη, κόκκινα, , μούρτζινα σ' όλο του το δερμάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 339· *ένα βόδι ... να έχει ) του πολλά μπαλώματα άσπρα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 19.

**μπαλωματού** η· *εμ π α λ ω μ α τ ο ύ*.

Το θηλ. του ουσ. *μπαλωματής*. Η λ. και σήμ.

Εδώ) ρούχο επιδιορθωμένο, μπαλωμένο· (σε μεταφ.): *ηγόρασέν σε ... αυτήν την ωματούν, τάχα τήν καμαρώνεις, οπὄχει κόκκινον ομπρός και μαύρον εξοπίσω* λ. (Τσαβαρή)² 335.

**μπαλώνω·** μτχ. παθητ. παρκ. *ε μ π α λ ω μ έ ν ο ς,* Σαχλ., Αφήγ. 409.

Από το **εμβαλλώνω* < αρχ. *εμβάλλω* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Κοραή, 'Ατ. Β' 280-1). *παλώνω* και *εμπαλώνω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *εμπαλλώνω*). Η λ. λάχ. και σήμ.

Ενεργ. **1**) Επιδιορθώνω φθαρμένο ρούχο ράβοντας επάνω μικρό κομμάτι ύφασμα· ιστ. αντικ.): *ουδέ κανένας μπαλώνει μπάλωμα από πανί καινούργιον εις ρούχον πα-* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. β' 21· (σε μεταφ.): *προς το μέγα Σάββατον ουκ*



*είχες άλλον ρούχον και εμπάλωσες το ρούχον σου μετά λινόν πανίτσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 181. **2**) Επισκευάζω: *τις πύργους ... όπου ήτανε μετακαμωμένοι και τις εμπαλώσανε με έξοδο του γαρδενάλε* Χρον. σουλτ. 85⁴. **ΙΙ** (Μέσ.· συνεκδ.) φορώ ρούχα μπαλωμένα: *'Ητον άνθρωπος* (ενν. ο Μανσούρ) *... ακριβός και από την ακρίβειάν του ποτέ υποκάμισον καλόν δεν εφόρεσεν, αλλά πάντοτε μπαλωμένος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 292.

Η μτχ. ως επίθ. = που έχει μπαλώματα: *εσύ το δίδεις* (ενν. το *φουστάνιν*), *τέκνον μου, παλαιόν, εμπαλωμένον, κι εκεί το δίδουν καθαρόν, λαμπρόν, εστιλβωμένον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. ΙΙΙ 54.

**μπαλωτός,** επίθ.· *ε μ π α λ ω τ ό ς*.

Από το *μπαλώνω* και την κατάλ. *-τός*.

(Προκ. για ρούχο) επιδιορθωμένο, μπαλωμένο: *«Κίχλα, και τις σε εκάλεσεν και ήλθες εις τον γάμον μετ' αύτον το κουκουδωτόν, εμπαλωτόν σου ρούχον;»* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 602.

**μπαλωτού** η· *ε μ π α λ ω τ ο ύ*.

Από το *μπαλώνω* με πιθ. επίδρ. του επιθ. *μπαλωτός*. Πβ. και λ. *μπαλωτής* στο Somav.

(Εδώ) ρούχο επιδιορθωμένο, μπαλωμένο· (σε μεταφ.): *αγόρασέν σε ... αυτείνην την εμπαλωτούν, τάχα τήν καμαρώνεις, οπὄχει κόκκινον ομπρός και μαύρον εξοπίσω* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 335 χφ V κριτ. υπ.

**μπαμπακερός,** επίθ., βλ. *βαμβακερός*.

**μπαμπόγερος** ο· *μ π ο μ π ό γ ε ρ ο ς*.

Από τα ουσ. *μπάμπω* και *γέρος* αναλογ. προς το ουσ. *μπαμπόγρια*. Για την ετυμ. βλ. Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *μπαμπόγερος, μπάμπω* και Τριαντ., 'Απ. Α' 393. Τ. *παμπόγερος* σήμ. στη Σύμη (Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ. 346). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ο πολύ (συν. άσχημος) γέρος· (υβριστ.): *Του Φιλοπάππου έλεγεν* (ενν. η *Μαξιμίλλα*): *«Μπομπόγερε δειλιάρη, για έναν μόνον άνθρωπον θες κι άλλους, φοβιτσιάρη;»* Διγ. Ο 2797.

**μπαμπουίνος** ο.

Το ιταλ. bab(b)uino. Η λ. και σήμ.

**1**) Είδος πιθήκου, μπαμπουίνος: *έστοντας και να μην έχουν μουστάκι να φανούσι τούτους τους τόπους, επειδή έμοιαζαν περισσότερον των μπαμπουίνων παρά αλλωνών* Μπερτόλδος 83. **2α**) 'Ανθρωπος τρελός, ανόητος: *αυτές οι γυναίκες σε έβγαλαν διά ένα μπαμπουίνον και όχι Αλμπεΐνον, και διά τούτο εκείνες σου έκαμαν ετούτην την ζουρλήν ζήτην* Μπερτόλδος 35· **β**) γελωτοποιός: *ήτον πλέον καλύτερον πολλά διά τον βασιλέα να μας άφηνεν να στεκόμεσθεν εις το σπίτι μας παρά να κάμει να έλθομεν εδώ κάτω να φαινόμεστεν μπαμπουίνοι της αυλής* Μπερτολδίνος 116.

**μπάμπουλας** ο, (πληθ. *μπαμπούλοι*)· *μ π ο ύ μ π ο υ λ α ς,* Μπερτολδίνος 116 (γεν. πληθ. *μπούμπουλων*).

Το αρχ. *βομβυλιός*. Πβ. σήμ. λ. *μπάμπουρας* και *μπούμπουρας*.

Σκαθάρι (εδώ ο πληθ. σε προσωποπ.): *έφθασαν* (ενν. οι *πραγματευτάδες*) *εις τον λι-*

ύνα των σκαραφάγων, ... εγελάσθηκαν αποτ' εκείνους, επειδή εκείνοι οι μπαμπούλοι, οντας και να μυριστούν τα σύκα, πάραυτα εφαντάσθησαν έναν δόλον Μπερτολδίνος 114.

**μπαμπούλας** ο.

Από το ουσ. *μπουμπούλας* με ανομοίωση (Βλ. Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 185). Για άλλη ι. βλ. Παπαχρίστος, Βυζαντ. 8, 1976, 301. Θηλ. *μπαμπάλα* και *μπαμπούλα* σήμ. στην τη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *babála* και *baboúla*). Η λ. και σήμ.

Φανταστικός δαίμονας, φόβητρο για μικρά παιδιά (Για τη σημασ. βλ. και Eideneier ανός σ. 310]): *ετελειώθη ο μιαρός σπανός έτει ,αψρθ' μηνί Μπαμπούλα λε'* Σπανός leneier) D 1820.

**μπανγκέττον** το· *μ π α κ έ τ τ ο· π α ν γ κ έ τ τ ο ν*, Κυπρ. χφ. 160.

Το ιταλ. banchetto. Τ. *παγκέττον* σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 331 και άρετος, Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 170).

Συμπόσιο, συνεστίαση: *έκαμεν ένα μπακέττο ομορφότατον, εις το οποίον εκάλεσεν ό- τους εδικούς και φίλους* Μπερτολδίνος 167.

**μπανιέρης** ο· *π α ν ι έ ρ η ς*, Μαχ. 654[17].

Το παλαιότ. γαλλ. banier.

Δημόσιος κήρυκας· κατώτερος αξιωματικός με καθήκοντα αγγελιοφόρου: *εμήνυσεν ο ις με τον πανιέρην του όλοι να αρματωθούν* αυτ. 660[1].

**μπάνιο** το.

Το ιταλ. bagno ως αντιδάνειο (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 466, Τριαντ., 'Απ. Α' 144 3 και Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Θερμά (ιαματικά) λουτρά: *ένα μπάνιο, ήγουν νερά ζεστά οπού σεβαίνουν οι άνθρωποι οι αρρώστοι και υγιαίνουν. Και ελέγαν το μπάνιο βασιλικόν, το οποίον υγίαινεν όλους αρρώστους* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 117ᵛ.

**μπάνκα** η· *μ π ά κ α*.

Το ιταλ. banca. Τ. *μπάγκα* στο Somav. και σε έγγρ. του 18. αι., όπου η σημασ. δια- τική (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 424). Πβ. και λ. *πάγκα* (<ιταλ. a) σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 130).

**1**) Πάγκος: *καδρέτο, μπάνκα και τσι εμισές καδέγλες ... οπού έναι η κάμερά μου ... νίδα* Διαθ. 17. αι. 3[244]. **2**) Τραπέζι πληρωμής στρατιωτών: *ανίσως και ήθελαν να κρατήσουν διά σολδάτους να τους δίδουν την πληρωμήν ... ο καπετάνιος ... τους εδέχτηκε .. έκαμεν να απεράσουν από την μπάκαν* Μπερτόλδος 46.

**'μπανόζι** το, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *αμπανόζι*.

**μπάνος** ο, Ιστ. Βλαχ. 1, 455, 2790.

Το ουσ. ban, ουγγρικής προέλ.· για την ετυμ. βλ. Mor., Byzantinot. Β' 204, όπου και ιότ. μαρτυρίες για τη λ. Η λ. στο Du Cange και σε ενθύμ. του 1764 (ΝΕ 7, 1910,

Τίτλος ανώτατων αξιωματούχων στην Ουγγαρία και Μολδοβλαχία: «... *κάλλιον ν' ίνομεν απάνου στο σπαθί μας* (παραλ. 1 στ.)»· *ταύτα τα λόγια και βουλή ήτον του*



*Λουξ του μπάνου* Παρασπ., Βάρν. C 170· *φουσσάτα εσύναξεν Πρέδας ο μέγας μπάνος* Ιστ. Βλαχ. 150.

**μπάντα** η, Καραβ. 504[13], 505[16], Πανώρ. Α' μετά στ. 256, μετά στ. 280, Τζάνε, Κρ. πόλ. 274[2]· *μ π ά τ α*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 374[19]· *π ά ν τ α*, Καραβ. 500[18], Τζάνε, Κρ. πόλ. 153[1], 361[15], 479[22], 492[4].

Το ιταλ. banda. Τ. *βάντα* στο Du Cange και σήμ. στην Κάρπαθο (Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 87). Ο τ. *πάντα* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 357 και Φαρμακ., Γλωσσάρ. 193). Η λ. σε έγγρ. του 1679 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 518) και σήμ.

**1α**) Πλευρά, μεριά· μέρος: *δίδουσι απάνω τως από μια μπάντα κι άλλη κι εγίνην τόσος σκοτωμός και συμφορά μεγάλη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 289[7]· *δεν αφήκεν βάρκα εις καμμίαν ρίβα του νησίου είμητα μόνον από την μέσαν πάντα* Διήγ. πανωφ. 57· **β**) διεύθυνση, κατεύθυνση: *κάθεν που ήθελε φυσά αγεράκι απ' εκείνην την πάντα ... ήφερνε την βρόμα ωσάν πρώτα* Διήγ. πανωφ. 59. **2**) (Προκ. για σκηνική διδασκαλία) άκρη· έκφρ. *στη μπάντα* = παράμερα, χωριστά: *Εις τούτο σύρνεται* (ενν. *η Αθούσα*) *στη μπάντα* Πανώρ. Β' μετά στ. 428· *Δάσκαλος και Γιάκουμος στην μπάντα* Κατζ. Δ' μετά στ. 114. **3α**) Πλευρά του πλοίου (Για τη σημασ. βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 16 και Γιαν- νουλλέλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 67, λ. *μπάντα* 3): *πρώτον δίδει* (ενν. *ο Ταγιαπιέρας*) *τη λουμπάρ- δα και της παίρνει την μιαν μπάντα και εισμιά την βιστιρία και της παίρνει τα κουπία* Τριβ., Ταγιαπ. 150· *τα καράβια ήτονε* (έκδ. *ήτουνα*· διόρθ. Νενεδ., Τζάνε, Κρ. πόλ. 317[8]) *ριμένα με μια πάντα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 449[26]· **β**) (ναυτ.· πιθ.) το σανίδωμα που αποτελεί την εσωτερική επένδυση πλοίου (Βλ. Kahane - Tietze, ό.π.): *μενάλια της φούντας και της σούρδας θέλουν να είναι μακρέα τέσσαρες φορές τόσον απ' ό,τι έναι το κατάρτιν από την πάντα και απάνω* Καραβ. 493[14].

**'μπαντέχω**, βλ. *απαντέχω*.

**μπαντίδος** ο· *π α ν τ ί δ ο ς*.

Το ιταλ. bandito (Meyer, Γλωσσ., πραγμ. Κύπρ. 131, 140 και Kahane, Sprache 566). Ο τ. και σήμ. στην Αμοργό (Kahane, ό.π. 583). Τ. *μπανdίδους* στην Ήπειρο (Μπό- γκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 246). Η λ. σε έγγρ. του 1682 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 520).

Καταδικασμένος σε εξορία, φυγάς: *η αφεντία μοναύτα εποίκεν διαλαλημόν να 'ναι παντί- δος απ' όλες τες χώρες της αφεντίας και απού τον πιάσει να 'χει ,α' δουκάτα κι εκείνου να κόβγουν την κεφαλήν του* Βουστρ. 541.

**μπαντιέρα** η, βλ. *παντιέρα*.

**μπαντούρα** η, βλ. *παντούρα*.

**μπαντρειά** η, βλ. *παντρειά*.

**μπαντρεύγω**, βλ. *παντρεύω*.

**'μπαντώ**, βλ. *απαντώ*.

**μπαξίσι** το· *μπαξίσια*, Συναδ., Χρον. 30, εσφαλμ. γρ. αντί *μπαράτια*· διορθώσ. κατά το χφ. — Βλ. ά. *μπαράτιον*.

**μπαονέζι** το, βλ. *παγονέζι*.

**ιπάους** ο.

Από το ιταλ. bau (Βλ. Krawczynski [Πουλολ. σ. 131] και Meyer - Lübke, Rom. Wört., λ. 999). Λ. *μπαούς* στο Somav.

Αγρια μορφή που χρησιμοποιείται για φόβητρο των παιδιών: *ο μπούφος πήδησεν ως ωλος στο μέσον και την πτωχήν την κίχλαν ήρξατο καθυβρίζειν· ως μπάους νηκεν με το μεγάλον μάτιν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 599.

**ιπαράκα** η.

Το βενετ. baraca (Βλ. και Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 271). Τ. *μπαράγκα* και διωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ., λ. *baρága* και, ως τοπων., Μενάρδ., ΕΕΒΣ 7, 1930, Τ. *παράγκα* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 340 και Ανδρ., και σήμ. Η λ. στο Meursius.

Ξύλινο σπιτάκι, παράπηγμα: *σπίτι δεν επόταξεν, αμ' είχε μιαν μπαράκα* Γαδ. διήγ. *από την στενοχωρίαν μας και ανάγκην εκάμαμεν μπαράκες, ως εμπορέσαμεν, διά ολίας σκέπην* Ιερόθ. Αββ. 337.

**Μπαραμπουράδες** οι.

Από το αραβ. Barābira (πληθ. του Barbarī).

Ονομασία αιθιοπικού φύλου εγκατεστημένου στην Αίγυπτο (πιθ. πρόκειται για τους ούς ή Βερβερίνους): *από τούτους* (ενν. *τους Βλέμμυες*) *ευρίσκονται την σήμερον πολλοί Μισίρι και τους λέγουν Μπαραμπουράδες* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 79.

**μπαράτ**, άκλ.

Το μεσν. γαλλ. barate (Gr. d' Hauterive, Dictionn.).

Δόλος, απάτη: *ακόμη αν ένι και τούτον, ότι ο μέγας τους μάστορος να ήθελ' είσταιν να ίτι ... «... ουδέν επήρεν εκείνην την ημέραν διά του ορισμού μας, ού διατί ... ορισά τον έν υπάγει ...»· τούτον όλον λέγεται μπαράτ* Ασσίζ. 344[1-2].

**μπαράτιον** το, Κώδ. Χρονογρ. 58[5], Ιστ. πατρ. 151[7], 177[18], 200[10,12,15,17]· *μ π α-*

Από το τουρκ. berat (Βλ. και Mor., Byzantinot. Β' 205). Ο τ. *μπαράτι* στο Somav. στο Meursius.

Σουλτανικό διάταγμα που χορηγεί προνόμια ή παραχωρεί πολιτική ή εκκλησιαστική κ (Για το πράγμα βλ. και Καφταντζής Γ., Σερραϊκή χρονογραφία σ. 29): *εις την Βλα- ι εμπεί πάλιν το εθαρρούσεν και βέβαια το ήλπιζε να του ελθεί στο χέρι μπαράτι ν πασιά* Ιστ. Βλαχ. 1096· *έδωσεν όμως των καλογήρων ορισμόν ... ότι να έχουσι την ίαν και τα όσα άλλα διαλαμβάνει αυτή η διαθήκη· και άλλα περισσότερα έγραψε ωσε με ορισμόν και μπαράτι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 434· *με το να αλλαχτούν δύο ις βολές οι βασιλείς εις τον καιρόν του, διά τα μπαράτια* (έκδ. *μπαξήσια*· διορθώσ.) *άσπρα εξοδίασεν* (ενν. *ο αρχιερεύς*) Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 18[v]· *έδωκαν αυτού* (ενν. *τριάρχου*) *νέον μπαράτιον ότι κατά την πίστιν του να ορίζει και να κρίνει μητροπολί-* ώδ. Χρονογρ. 58[2].

**μπαρατούρης** ο.

Από το μεσν. γαλλ. barateor (Βλ. και Kahane, Sprache 547). Η λ. στο Du Cange, *ρατουρία*.



Κλέφτης, απατεώνας: *εσυνηθίσαμεν να λέγομεν κλέπτην, μπαρατούρηδας οπού εβγαίνουν, τουτέστιν όταν οκάτινες λαμβάνουν τα αλλότρια πράγματα κρυφά, άνευ της ειδήσεως του αφέντη* Ασσίζ. 440[25].

**μπαρατουρία** η, Ασσίζ. 294[8]· *π α ρ α τ ο υ ρ ί α*, αυτ. 171[1].

Από το μεσν. γαλλ. baraterie (Βλ. και Kahane, Sprache 547· πβ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 90 και Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. 100). Η λ. στο Du Cange.

Δόλος, απάτη: *πρέπει να χάσει εκείνον τό του εδάνεισεν, διότι ήθελεν να λάβει άδικα πράγμαν με μπαρατουρίαν* αυτ. 422[20].

**μπαρκάρω**· μέσ. αόρ. γ' πληθ. *μ π α ρ κ α ρ ι σ τ ή κ α (ν)*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 175[28], 559[3]· υποτ. *μ π α ρ κ α ρ ι σ τ ο ύ ν ε*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 524[18] και *-ο ύ σ ι (ν)*, Λεηλ. Παροικ. 596, Τζάνε, Κρ. πόλ. 386[1], 550[8]· *ι μ π α ρ κ ά ρ ω*, Λεηλ. Παροικ. 434.

Από το ιταλ. imbarcare. Τ. *βαρκάρω* στο Somav. Ο τ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 702 και σε έγγρ. του 1686 και του 1767 (Βλ. Κατσουρός [Κουρσάρ. 7[13]] και Σερεμέτης, Ηπειρωτική Εστία 1970, 19). Η λ. και σήμ.

**Ι** (Ενεργ.) επιβιβάζω κάπ. σε πλοίο: *ήλαβε εξουσία το παλληκάρι τσι Τούρκους για να πάγει να μπαρκάρει* Λεηλ. Παροικ. 590. **ΙΙ** (Μέσ.) επιβιβάζομαι σε πλοίο: *Ο γενεράλες όρισε να 'βγουν να κατεβούσι αγάς κι οι Τούρκοι μετ' αυτόν για να μπαρκαριστούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 352[10].

**μπαρμπαγιαννί** το (αν δεν πρόκειται για αρσ. *μπαρμπαγιάννης* ο).

Το ιταλ. barbaianni (Βλ. Battisti — Alessio, Diz. etim., λ. barbagianni· πβ. βενετ. barbagian).

Το πουλί γκιόνης (εδώ υβριστ. για άνθρωπο ανόητο): *Τι λέγεις εσύ μπαρμπαγιαννί οπού έπεσες από την φωλίαν;* Μπερτόλδος 28.

**μπαρμπακάνα** η· *π α ρ π α κ ά ν α*, Μαχ. 462[6], Βουστρ. 447, 462. — Βλ. και *μπαρμπακάς*.

Το προβηγκ. barbacana (Βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 131, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 90· κατά Kahane, Sprache 544 από το γαλλ. barbacane). Για τη λ. πβ. και Meyer - Lübke., Rom. etym. Wört., λ. 941α. Για το σχηματ. του τ. βλ. Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. 83.

Προτείχισμα, προμαχώνας: *ανοίξαν το 'σώκαστρον και έμπασαν τον Μοράπιτον και επαραδώκαν τον το καστέλλιν. Και ο μισέρ Αλοής ανοίξεν την πόρταν της παρπακάνας και εξέβην έξω της Κερυνίας* Βουστρ. 499· *εποίκαν έναν τοίχον ξυλένον ... και εβάλαν-τον κατα-πρόσωπα της περδέσκας ως γιον μίαν παρπακάναν και εκλείστην το 'δειν τους* Μαχ. 486[00].

**μπαρμπακάς** ο. — Βλ. και *μπαρμπακάνα*.

Το βενετ. barbacan. Η λ. και σήμ. στην 'Ανδρο (Βλ. Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 226 και στη Χαλκιδική (από προφορικές μαρτυρίες).

Προτείχισμα, προμαχώνας: *από το Ρεκατάνα πηγαίνοντα περ σιρόκο ευρίσκεις έναν πύργον με μπαρμπακά, το οποίο λέγουν Πόρτο τε Μούντε Σάντο* Πορτολ. Β 75[21].

**μπαρμπαρέζικος**, επίθ., Τζάνε, Κρ. πόλ. 393[22]· *μ π α ρ μ π α ρ έ σ ι κ ο ς*, Διακρούσ. 73[22,23].

ιπό το εθν. *Μπαρμπαρέζος* και την κατάλ. *-ικος*. Τ. *μπαρμπαρούσικος* στο Somav. ιπαρέσικος σε ενθύμ. του 1647 (ΝΕ 7, 1910, 190).

Ιου προέρχεται ή ανήκει στη Μπαρμπαριά· (προκ. για καράβια): *Τριγύρα ήτον στα λουμπάρδες να κολλούσιν, αν τύχουν μπαρμπαρέσικα κάτεργα να περνούσι* Τζάνε, ιλ. 251[30]· (ως ουσ.) *Τη νίκην εις τη Βενετιάν του Μοτσενίγο πάσι ογιά τα παρέσικα πως ήθελε τα πιάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 397[10].

**ιπαρμπαρέζος** ο· *Μ π α ρ μ π α ρ έ σ ο ς,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 313[21], 314[24], 315[10], 394[11].

πό το τοπων. *Μπαρμπαριά* και την κατάλ. *-έζος*. Τ. *μπαρμπαρούσος* στο Somav.

άτοικος της Μπαρμπαριάς: *Φόβο πολύ επήρανε εκείν' οι Μπαρμπαρέσοι κι ελέ- ος η Μπαρπαριά ογλήγορα θα πέσει* αυτ. 396[22].

**παρμπαρέσικος,** επίθ., βλ. *μπαρμπαρέζικος*.

**ιπαρμπαρέσος** ο, βλ. *Μπαρμπαρέζος*.

**ταρμπαρεύω·** *μπαρμπαρεύσει,* Απολλών. 456, εσφαλμ. γρ. αντί *μπαρμπερεύ-* ορθώσ.

**τάρμπας** ο, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 7[v], 144[r], Μορεζίν., Διαθ. 483, Διαθ. 17. αι. 9[188], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1261, 1330, 1591, 1637, 1912· *μ π ά ρ π α ς*· *ρ π α ς,* Μανολ., Επιστ. 173, Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171· άκλ. *μ π ά ρ μ π α,* .. Α 249[11]· *μ π ά ρ π α,* Πορτολ. Α 249[11] κριτ. υπ.· *π ά ρ π α,* Πορτολ. 249[9] π.

τό το βενετ. barba (Βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 620-1], Spadaro, Sic. 21, 1968, 271). Τ. *βάρβας* σε δημ. τραγ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. ). Ο τ. *μπάρπας* το 14. αι. (Mor., Byzantinot. Β' 205), σε επιστ. του 15. αι. (Μα- Θησαυρ. 13, 1976, 21) και σε έγγρ. του 1714 (Κρ. συμβόλ. 478). Τ. *πάρμπας* σε ου 1623 (Κρ. συμβόλ. 112). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 5, 102, 104 και Κρ. συμβόλ. 49), στο Βλάχ. και σήμ. Το άκλ. *μπάρμπα* με κύρ. ε τοπων. (Πορτολ. Α 249[9]) και σήμ.

ιος: *ο Ιακώβ αφού έλαβεν την ευχήν του πατρός του υπήγεν εις τον μπάρπα του* , Π. Ν. Διαθ. φ. 240 . *Εσήκωσε τη χέρα του, το μπάρμπα του αγκαλιάστη* Ερω- Αλεξ. Στ.) Δ' 1903.

**αρμπερείον** το· *π α ρ π ε ρ ε ί ο.*

ιό το ουσ. *μπαρμπέρης* και την κατάλ. *-είον*. Τ. *μπαρμπερειό* στο Βλάχ. και *μπαρμπε-* ο Somav. Για τον τ. βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 91, λ. *παρπέρης,* όπου και λ. *παρπερ- παρπερόν* στο Δημ. άσμ. θ' 23. Τ. *παρπερειόν* και *παρπερκόν* σε δημ. κυπρ. τραγ. . Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Α. 20[8], Β. 18[15,96]). Τ. *περπερείον* στο ποντιακό ιδίωμ. . Α., Λεξ.). Η λ. σε σχόλ. (Κουκ., ΒΒΠ Β' 199 σημ. 5).

υρείο: *επήγεν εις το παρπερείο και επαρπερεύγετον* Βουστρ. 541.

**αρμπερεύω·** *π α ρ π ε ρ ε ύ γ ω.*

ό το ουσ. *μπαρμπέρης* και την κατάλ. *-εύω*. Ο τ. στο Δημ. άσμ. θ' 27. Μέσ. *παρ- ιμαι* στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 91). Πβ. λ. *μπαρμπερίζω* στο Somav. και



*περμπερίζω* σε δημ. τραγ. (Διαμαντάρας, Λαογρ. 3, 1911, 454), καθώς και *περπερίζω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κόβω τα μαλλιά, κουρεύω: *όρκον έλαβεν άχρι να σε παντρέψει,* (παραλ. 1 στ.) ... *τα μαλλία του μηδέν τα μπαρμπερεύσει* (έκδ. *μπαρμπαρεύσει*· διορθώσ.) Απολλών. 456· *επήγεν εις το παρπερείο και επαρπερεύγετον* Βουστρ. 541.

**μπαρμπέρης** ο· *μπαρμπιέρης,* Μπερτόλδος 83.

Από το ιταλ. barbiere. Τ. *μπάρμπερης* στο Du Cange (λ. *μπαρμπέρης*), όπου και τ. *παρπέριος* σε σχόλ. Τ. *μπερμπέρης* σε δημ. τραγ. (Δουλγεράκης, Κρ. Χρ. 9, 1955, 369). Τ. *παρβέρης* και *παρπέρης* και σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 91). Τ. *παρμπέρης* σε έγγρ. του 1549 (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, 207). Λ. *παρπερκός* σε δημ. κυπρ. άσμ. (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 14[82]). Η λ. στα Σκουζέ, Χρον. Αθ. 105 και Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ. 266, σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, τεύχ. Β', 1961/2, 289 και Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 103) στο Meursius και σήμ.

Κουρέας: *της γυναίκας του κυρ Γεωργίου Μπάρμπο, τον μπαρμπέρη, αφήνω υπέρπυρα δέκα* Διαθ. Ακοτ. 147.

**μπαρμπούτα** η· *μ π α ρ π ο ύ τ α,* Θησ. Θ' [36[5]], ΙΑ' [56[3]].

Το ιταλ. barbuta. Για το σχηματ. του τ., που απ. στο Meursius και στο Du Cange (λ. *μπαρβούτα*), βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 381. Πβ. και τη χρ. της λ. με διαφορετική σημασ. στη Χιμάρα (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Β' 89). Η λ. και σήμ. στη Λακωνία προκ. για κάλυμμα κεφαλής μελισσοκόμου.

Είδος κλειστής περικεφαλαίας (Για τη σημασ. βλ. Καλονάρος [Διγ. Α σ. 193]): *'Εβαλε την μπαρμπούταν του και πιλαλεί τον ίππον* Διγ. Ζ 3383.

**μπαρονία** η, Χρον. Μορ. Ρ 7691, 7707· *μ π α ρ ο υ ν ί α,* Χρον. Μορ. Η 7678, 7682, 7684, 7691, 7722, 7747, 8421, Χρον. Μορ. Ρ 7465, 7720· *π α ρ ο ν ί α,* Χρον. Μορ. Ρ 7678· *π α ρ ο υ ν ί α,* Χρον. Μορ. Ρ 7354, Μαχ. 102[36].

Το μεσν. γαλλ. baron(n)ie (Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *βαρόνος*). Οι τ. *μπαρουνία* και *παρουνία* με επίδρ. του προβηγκ. barounia (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 90· βλ. και Kahane, Sprache 538, 544 και 552 και Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρου 131 και 140). Ο τ. *μπαρουνία* στο Meursius. Ο τ. *παρουνία* στο Du Cange. Τ. *βαρονία* σήμ. Τ. *μπαρονιά* και *μπαρουνιά* σήμ. ιδιωμ. με διαφορετική σημασ. (Βλ. Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ., λ. *μπαρονιά* και Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 248). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βλ. Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 513) και στο Somav. (λ. *μπαρωνία*).

**1α**) Φέουδο που αποτελεί την επικράτεια ενός βαρόνου: *ποτέ ουδέν όλπιζὲν* (ενν. *ο μισέρ Τζαν*) ... *να έχει μερίδαν ή αφεντία στην μπαρονίαν Ακόβου* Χρον. Μορ. Ρ 7743· *εξήτησεν το κάστρον της Ακόβου μετά την περιοχήν αυτού και όλην την μπαρουνίαν* Χρον. Μορ. Η 7354· **β**) (γενικ.) ιδιοκτησία (γης), περιουσία: *Τους τόπους και τες χώρες μας που είχαμε χαημένες όλες μάς τες εστρέψασι με πάσαν παρουνίαν* Θησ. Ι' [21[4]]. **2**) (Περιληπτ. σε συνεκδ. χρ.) το σύνολο των βαρόνων (αυλής): *επήγαν ο ρήγας και ούλη η παρουνία εις την Ομόχουστον* Μαχ. 102[30]· *Ο ρήγας επήρεν όλην του την παρουνίαν και εξέβην* Μαχ. 74[16].

**μπαρόνος** ο, Κορων., Μπούας 24, 29, 32· *μ π α ρ ο ύ ν ο ς,* Κορων., Μπούας 13, 52, 55, 80, 136, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 114[r], 170[r], 186[v], 214[r] Μπερτόλδος 6, 9. — Βλ. και *μπαρούνης*.

Από το μεσν. γαλλ. baron (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *βαρώνος* και Δαγκίτσης, Λεξ., λ. ·ος). Κατά Kahane, Sprache 565 και Τριαντ., 'Απ. Α' 347 από το ιταλ. barone ·ν. γαλλ. baron· βλ. Kahane, ό.π. 554). Ο τ. (από το προβηγκ. baroun) και σήμ. Κάρυστο με διαφορετική σημασ. (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 296 και Παπαχατζής , Δοκίμιον του γλωσσικού ιδιώματος Καρύστου και των πέριξ, Αθήνα 1915, σ. 22). ιρόνιος και *βαρούνιος* στο Du Cange. Τ. *βαρόνος* σήμ. 'Ακλ. *μπαρόν* στο Στεφανό- , Βιβλ. Στεφανόπ. 95. Τ. *μπαρόνες* και *μπαρόνης* στο Somav. (λ. *μπαρώνες*). Τ. ος σε καλαντολόγιο (Βλ. Οικονόμου - Αγοραστού, Λαογρ. 33, 1985, 254 και 255). σε χρυσόβουλλο του 15. αι. (Βλ. Miklos. - Müller, Acta Γ' 197 και 199) και με δια- ική σημασ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 1106 και σήμ. στα Επτάνησα (Βλ. Κονόμ., Ζα- εξιλ., λ. *μπαρονιά*, Σαλβάνου Μ., Λαογρ. 9, 1926/8, 200 και Kahane, ό.π. 582-3).

.) Φεουδάρχης, διοικητικός και στρατιωτικός αξιωματούχος, βαρόνος: *Μπαρόνους θαυμαστούς και αυθέντες ανδρειωμένους εις την βουλήν εκάλεσε πάντας διαλε-* ; Κορων., Μπούας 13· *Μπαρούνοι, αυθέντες άρχοντες, όλοι μου ηγαπημένοι, στον ον και στ' άρματα καλά πεπαιδευμένοι* Κορων., Μπούας 24. **2**) (Γενικ.) άρχοντας, ατούχος: *από τούτον εβγήκαν δέκα βασιλείς και άλλοι αυθέντες και μπαρούνοι* Καρ- Π. Ν. Διαθ. φ. $113^{r}$· *ο Αλέξανδρος πάλιν εκάλεσεν τους μπαρούνους του και εκάθισε κριτήριον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $215^{r}$.

**παρούνης** ο, Ασσίζ. $20^{27}$, $200^{9,12}$, $229^{19}$, $451^{15}$, $479^{10-11}$· *μ π α ρ ο ύ ς*, Χρον, Η 3435, Χρον. Μορ. Ρ 1925· *π α ρ ο ύ ν η ς*, Μαχ. $94^{5,21}$, $154^{4}$, $230^{17}$, $248^{25}$. Βουστρ. 474. — Βλ. και *μπαρόνος*.

.πό το προβηγκ. baroun (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 90 και Stanitsas, Act. VIII$^{e}$ . Intern. 83· πβ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 260, λ. *παρούνης*] και Kahane, Sprache που από το μεσν. γαλλ. baron). Για τους τ. *μπαρούς*, που απ. στο Meursius (λ. *υνία*), και *παρούνης* βλ. Kahane, ό.π. 539, 544 και 554, Τριαντ., 'Απ. Α' 327, 348 50, Stanitsas, ό.π. 83 και 97 και Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρου 131 και 140. Τ. ς σήμ. ιδιωμ. στην 'Ηπειρο με διαφορετική σημασ. (Βλ. Οικονομ., Αθ. 64, 1960, ει 176).

χρόνος: *Εζώγρησαν ουν ζώντας μεγιστάνας, τον δούκα των Φρανδάλων και Μπερ- και ετέρους Φραντσέζηδας και υψηλοτάτους μπαρούνηδας* Δούκ. $81^{24}$· *εδείπνησεν ο με τους παρούνηδες και ούλους τους αφέντες* Μαχ. $82^{12}$· *'Ενας μπαρούς εβάσταξεν ·γους γαρ της κούρτης* Χρον. Μορ. Η 3405.

**ταρουνία** η, βλ. *μπαρονία*.

**ταρούνος** ο, βλ. *μπαρόνος*.

**ταρούς** ο, βλ. *μπαρούνης*.

**ταρούτι** το· *π α ρ ο ύ τ ι ν*.

ο τουρκ. barut ‹ ελλην. *πυρίτις* (Ανδρ., Λεξ.· πβ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 260, λ *ιν*]). Ο τ. σε δημ. κυπρ. άσμ. του 19. αι. (Βλ. Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Α. $5^{94}$ 1). Τ. *βαρούτι* και θηλ. *βαρούτη* σε έγγρ. της Επανάστασης (Βλ. Τωμ. - Παπαδάκη ητ. έγγρ. Α' 29 και 123). Θηλ. *μπαρούτη* στο Στεφανόπουλο, Βιβλ. Στεφανόπ. 95 και θηλ. *παρούτη*, σ. 85), στο Μακρυγιάννη (Βλ. Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.) ι. Τ. *παρότιν* και *παρότ'* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.



Πυρίτιδα, μπαρούτι· (εδώ) ζάχαρη σε σκόνη (Για τη σημασ. βλ. Dawk., ό.π. και 223-4): *ήτον ο Τζορτζή τε Ταμαθιάνη όπου έψηνεν το παρούτιν και επολόμαν κόλλαν και έψηνεν τον ζάχαρην* Μαχ. $656^{18}$.

**μπάρπας** ο, βλ. *μπάρμπας*.

**μπαρπούτα** η, βλ. *μπαρμπούτα*.

**μπάρρα** η, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *αμπάρρα*.

**μπαρτιζάνα** η, βλ. *παρτιζάνα*.

**μπας,** μόρ.· *π α ς*, Μαχ. $408^{1}$, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 302, Θρ. Κύπρ. Μ 260, Κυπρ. ερωτ. $22^{11}$, $65^{7}$, $91^{12,13}$.

Από τη συνεκφ. *μην πας (και)*· για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ., Χατζιδ., ΕΕΠ 9, 1913, 64 και Γλωσσ. έρ. Α' 348, Φιλ., Γλωσσογν. Α' 81, Παπαδ. Α., Αθ. 55, 1951, 117-8, κ.α. Ο τ. στο ποντιακό και άλλα ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Αθ. 41, 1929, 30 και 55, 1951, 118). Η λ. και σήμ. — Πβ. και *μήμπα*.

(Με επόμ. το *και*) **1**) (Σε ευθεία ερωτ. πρόταση· εδώ ακολουθεί το *να*) μήπως: *ο ρήγας είπεν εις την καρδιάν του: «Πας και να 'τον και τούτος εις την βουλήν των παιδιών μου ....;»* Μαχ. $74^{24}$. **2**) (Σε πλάγια ερωτ. πρόταση): *'Ενι και δυνατόν ... μεν το νώσουν οι Γενουβήσοι και πάρουν την και όλον της το προικιόν ... ή πας και αποθάνει εις τον πόλεμον και μείνει η κυρά, πριν χαρεί, χήρα* Μαχ. $330^{9}$. **3**) (Σε ενδοιαστ. πρόταση) μην τύχει (και): *εφοβήθην* (ενν. ο *ρήγας*) *πας και στείλουν απέ τα ξύλα τους* Μαχ. $344^{9}$· *Ο αυτός Δημήτρης ... εννοιάστην πας και ψηλαφήσουν τον εις την πόρταν* Μαχ. $408^{29}$· *κοιμούμαι πας και χάσω-το αν ξυπνήσω* Κυπρ. ερωτ. $16^{8}$. **4**) (Σε είδος πλάγιας ερωτ. πρότασης για να δηλωθεί κ. το ενδεχόμενο ή επιδιωκόμενο και επιθυμητό) μήπως (και): *να ποίσουν καλές βίγλες, πας και δεν επέρασαν τα παιδιά του, να πέψει να τα κολακέψει* Μαχ. $74^{9}$· *ο λαός ζητά να βγουν να πολεμήσουν, πας και νικήσουν το Τουρκίν και να το βιστουρίσουν* Θρ. Κύπρ. Μ 218.

**μπασάς** ο, βλ. *πασάς*.

**μπασεβγασίδι** το.

Από τα ουσ. *μπάσι* (ή *μπασίδι*) και *(ε)βγασίδι*· πβ. ΙΛ, λ. *βγάσι* και *βγασίδι* και Δημητράκ., λ. *μπασίδι*. Τ. *μβαινοβγαρσίδι* και *μπαινοβγαρσίδι* σε κρητ. δημ. τραγ. (Βλ. Μαυρομάτης Γ., Κρητολ. 7, 1978, 83, 85, 95 και 96). Τ. *μπανοβγαρσίδι* σήμ. στην Κρήτη (Πολ. Ν., Παροιμ. Α' 318). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Κοντοσόπ., Κρητολ. 3, 1976, 182).

Κατώφλι: *ομπρός στην πόρταν ήτονε εις το μπασεβγασίδι όφης τρικεφαλόστομος* Πικατ. 82.

**'μπασία** η, βλ. *εμβασία*.

**μπασιάς** ο, βλ. *πασάς*.

**'μπάσμα** το, βλ. *έμπασμα*.

**μπασμένος,** μτχ., βλ. *μπαίνω*.

**πάσο** το.
ο ιταλ. basso. Η λ. και σήμ.
ίδος (πνευστού) μουσικού οργάνου που παράγει βαθύ ήχο, μπάσο: *στα καντούνια κι ς φόρους τσίτερες, βιολιά, λαγούτα, άρπες, μπάσα και φιαούτα* Φαλλίδ. 45.

**ιπασσαδόρος** ο, βλ. *αμπασσαδόρος*.

**Ιπασσαλιώτης** ο· *Μ π ε σ σ α λ ι ώ τ η ς,* Σπανός (Eideneier) D 1775.
Ιαιγνιώδης σχηματ. πιθ. από το ουσ. *πάσσαλος* (= ανδρικό μόριο) και την κατάλ. ν. ονομ. *-ιώτης* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 310]): *ο γέρων ο Κάππαρης ο Μπασσα-* ς αυτ. D 1720.

**πασσινέτιν** το· *π α σ σ α ν έ τ τ ι ν,* Μαχ. 458[30]· *π α σ σ ι ν έ τ τ ι ν.*
ο γαλλ. bassinet.
ίδος περικεφαλαίας (του 14. αι.): *ο Γενουβήσος επόνησεν, 'παντέχοντα ετρύπησέν βαλεν την παλάμην του να δει το πασινέττιν του* αυτ. 458[28].

**πασtάρδι** το, βλ. *μπαστάρδι(ν)*.

**πασταρδικός,** επίθ., Ψευδο - Σφρ. 568[26] (έκδ. *μαστραϊδικώ*· διορθώσ.)· ουδ. *σ τ ά ρ δ ι κ ο ν·* *π α σ τ ά ρ δ ι κ ο (ν),* Συναξ. γυν. 1183.
πό το ουσ. *μπάσταρδος* και την κατάλ. *-ικός*. Το ουδ. *μπαστάρδικον,* καθώς και τ. *άρδικος* στο Somav. και σήμ.
όθος, όχι γνήσιος: *ιδών και απολαύσας άνευ του υπερέχειν εν τω μπασταρδικώ γένει ίσαν αρχήν αυτού* Σφρ., Χρον. μ. 136[1].
ο ουδ. ως ουσ. = νόθο παιδί, μπάσταρδο: *ωσάν της κούρβης, τέκνον μου, διά το μπα- ικόν της, όταν το κάμνει η άνομη και πνίγει το ως ο λύκος* Σπαν. (Ζώρ.) V 605.

**παστάρδι(ν)** το, Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 175· *π α σ τ ά ρ δ ι,* Πτωχολ. Α 233.
πό το ουσ. *μπαστάρδος* (⟨*μπάσταρδος*) και την κατάλ. *-ι(ν)*. Ο τ. στις Σημειώσεις Κύπρου 47[56]. Η λ. σε κυπρ. χφ του 15. αι. (Βλ. Darrouzès, Textes byzantins 302).
όθο παιδί, μπάσταρδο: *θέλεις κάμει και παστάρδι για ντροπή του βασιλέως* ολ. Α 217· *το βραδί να μένουσιν* (ενν. *οι γυναίκες*) *με τους μουσουλουμάνους και μαγαρίζουσιν, μπαστάρδια να γεννούσιν* Ανακάλ. 84.

**πάσταρδος,** ουσ. και επίθ., Πεντ. Δευτ. XXIII 3· *μ π α σ τ ά ρ δ ο ς,* Χρον. 47[21], Κυπρ. χφ. 160, Δωρ. Μον. XXXVII, Διαθ. 17. αι. 3[126], 10[147], Σουμμ., Παστ. ' [1162]· γεν. εν. *μ π α σ τ ά ρ δ ο,* Διαθ. 17. αι. 3[123], 7[182]· *π ά σ τ α ρ δ ο ς,* αρχιερ. 186· *π α σ τ ά ρ δ ο ς,* Μαχ. 626[7], Βουστρ. 415, 476, 480, 495, 500, 514· θηλ. *μ π α σ τ ά ρ δ α,* Διαθ. 17. αι. 7[99-100]· *π α σ τ ά ρ δ α,* Βουστρ. 88· ουδ. *μ π ά σ τ α ρ δ ο (ν),* Πιστ. βοσκ. IV 7, 98, Πτωχολ. Β 272.
ο βενετ. bastardo. Ο τ. *μπαστάρδος* στο Βλάχ., στο Γεώργ. Μον. 835[4] κριτ. υπ. μ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 324), όπου και τ. *μπαστάρτος* και θηλ. *μπαστάρ-* αρμακ., Γλωσσάρ. 323). Το θηλ. *μπαστάρδα* σε χφ του Μαχαιρά (Βλ. Dawkins Β' σ. 256]), στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Λουκόπ., Ποιμ. 269). Η λ. σε έγγρ.



του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 524 και, ως επίθ., Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, **1979**, 222) και σήμ.

Νόθο παιδί (γιος ή κόρη): *Ετούτος ήτον από την Βενετίαν μπαστάρδος ενού δουλευτή του αυθεντός του* Σουμμ., Ρεμπελ. 171· *ήρτεν ο αρχιεπίσκοπος ο φρε Λοής, τον ποίον έπεψέ τον ο ρε Τζακ μαντατοφόρον διά να προξενήσει την παστάρδαν του με τον παστάρδον του ρε Φαρράντου* Βουστρ. 488· (ως επίθ.): *Ο Φερδερίγος βασιλεύς είχεν υιόν παστάρδον* Χρον. Μορ. Ρ 5971· *Είχεν και έτερον υιόν όπου ήτονε μπαστάρδος* Χρον. Μορ. Ρ 3087· (μειωτ.) *ειδέ και δεν το παιδεύει, ως μπαστάρδον το έχει* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 345[v]· *κι αυτή, ως το ύστερόν της, μπάσταρδον θέλει να κάμει εις ντροπήν της βασιλείας* Πτωχολ. Β 286.

Η λ. σε παρων.: *ήτον του δούκα ντε Μπαρμπόν, τόν λέγαν Γραν μπαστάρδον* Κορων., Μπούας 10.

**μπαστιόνι** το· *μ π α σ τ ι ο ύ ν ι,* Θρ. Κύπρ. Μ 369· *μ π α σ τ ό ν ι,* Αχέλ. 169, 321, 708, 2319, 2333, 2473, Τζάνε, Κρ. πόλ. 284[12], 466[26]· *μ π α σ τ ο ύ ν ι,* Κορων., Μπούας 77, 79, 99, Κώδ. Χρονογρ. 69[17], Διακρούσ. 78[22], 85[5], 88[23], 106[9]· *π α σ τ ο ύ ν ι,* Θρ. Κύπρ. Μ 681.

Το ιταλ. bastione. Ο τ. *μπαστούνι* άσχ. με τον πληθ. *μπαστούνια* στο Somav. και το σημερ. *μπαστούνι* (= ραβδί, αλλά και ναυτ. όρος).

Οχύρωμα, προμαχώνας: *Δε θέλεις πάρει Πάδοβαν, ως έναι σφαλισμένη με τοίχους και μπαστούνια καλά ορδινιασμένη* Κορων., Μπούας 98· *τ' ανάψαν* (ενν. *τα κανόνια*) *και τα βόλια τως ερίχνα τα μπαστόνια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 150[10]· *ανέβην άνδρας ο καλός απάνω στο μπαστόνι, δεν εκουράζετον ποσώς εκεί να θανατώνει* Αχέλ. 2106.

**μπάτα η,** βλ. *μπάντα*.

**μπατάγια** η, βλ. *μπατάλια*.

**μπατάλια** η· *μ π α τ ά γ ι α,* Διακρούσ. 77[22], 78[4], Κορων., Μπούας 10, 11· *π α τ ά γ ι α,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 347· *π α τ ά λ ι α,* Ασσίζ. 46[15]· *π α τ α λ ί α,* Βουστρ. 467· *π α τ ά λ λ ι α,* Μαχ. 454[31] κριτ. υπ.

Το ιταλ. battaglia (Kahane, Sprache, 570). Ο τ. *μπατάγια* από το βενετ. bataia (Kahane, ό.π.). Ο τ. *πατάλια* από το γαλλ. bataille (Kahane, ό.π. 546· κατά Χατζ., Ξέν. στοιχ. 91 από το προβηγκ. batalha, bataillа). Ο τ. *μπατάγια* και σήμ. ιδιωμ. (Kahane, ό.π. 585). Τ. *μπαταλία* στο Du Cange. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *batταλία* και Kahane, ό.π. 585).

**1α**) Μάχη: *εκεί μπατάγιες δόθηκαν και φοβεροί πολέμοι* Κορων., Μπούας 12· *πάνω στ' αμπελόβαρδα οι Τούρκοι ανεφάναν. Πρώτην μπατάγιαν ακτυπούν, καμπόσοι σκοτωθήκαν* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 343· **β**) (μεταφ.): *διά τούτο και ο Χάροντας παίρνει πρώτον εκείνον* (παραλ. 1 στ.) *έπειτα και το σπίτιν του και όλην την φαμελιάν του* (παραλ. 1 στ.) *καλήν μπατάλιαν έδωκεν ο Χάρος στην μεριάν του* Γεωργηλ., Θαν. 284. **2**) Προκ. για διαδικασία «αντιπαράστασης» στη διάρκεια δικαστικού αγώνα: *ημπορεί να έχει πατάλιαν, εάν θέλει ο κατάδικος, οπού λαλούν διά λόγου του οι μάρτυρες, ότι ημπορεί να σηκώσει, τον έναν διά να πολεμήσει κατά το δίκαιον* Ασσίζ. 108[21]· *το δίκαιον ορίζει ότι τούτο να κριθεί διά της αυλής της θαλάσσου, ουδέν σύρνουν πατάλιαν, τουτέστιν πόλεμον, διά πρόβαν ή διά ζήτημαν* Ασσίζ. 46[12].

**μπατάρω,** (Ι)· *α μ π α τ ά ρ ω*· αόρ. *α μ π α τ ά ρ η σ α,* Καραβ. 495[16]. *ι τ έ ρ ω,* Φορτουν. (Vinc) Ιντ. γ' μετά στ. 162.

Από το ιταλ. battere ή πιθ. το βενετ. bater. Για τη μετατροπή του -*έρω* σε -*άρω* βλ. , Αθ. 41, 1929, 75. Ο τ. *αμπατάρω* — με προθετ. *α,* αν δεν πρόκειται για το ιταλ. abbat- — σε έγγρ. του 16. (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 153, Κρ. συμβόλ. 27, 28) και 17. αι. ρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 180, 193). Τ. *απαντάρω* και *πατάρω* σε έγγρ. του 1565 γγελάτος, Θησαυρ. 7, 1970, 218 και 219 αντίστοιχα). Τ. *μπατέρνω* σήμ. στην Κρή- Ίαγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 216, λ. *bατέρνω*). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) χτυπιέμαι, συγκρούομαι: *βγαίνουσι πολλοί ξεσπαθωμένοι του Ζήνου ιπατέροντας ολίγην ώρα με τους δέκα του Αρμακίου φεύγουσιν* Ζήν. Γ' μετά στ. 96. Μτβ.) **1**) Υπολογίζω, λογαριάζω· (πιθ.) αφαιρώ: *θέλει είσταιν τούτο το άρμενον πρώτον φίλον να κάμνει σκάλες είκοσι· και αμπατάρησε το κάρτον διά καναβάτσον· θέ- ού απομείνει οργίες δεκαπέντε* Καραβ. 502[12]. **2**) Εκτελώ (σε θεατρική παράστα- δώ εκτελώ, «παίζω» τη μορέσκα· για το πράγμα βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 192, 230] :. *μορέσκα*· για διαφορετική σημασ. βλ. Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 70): *μπατέρουσι τη σκα* (ενν. *οι χριστιανοί και οι Τούρκοι*) *και πέφτουσι οι Τούρκοι* Στάθ. (Martini) **Ιντ.** τά στ. 42· *βγαίνει ο 'Εκτορας με άλλους τρεις στρατηγούς και μπατέρουσι τη μορέσκα τούτους τσ' άλλους και όντενε έναι κοντά να τελειώσει, βγαίνουσι δυο στρατηγοί ... και ρίζου-τσι* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' μετά στ. 78.

**μπατάρω,** (ΙΙ)· *εμπατάρησε,* Byz. Kleinchron. 584[31], εσφαλμ. γρ. αντί *εμπι- τε*· διόρθ. κατά το χφ Μηνάς, 'Ελλην. 34, 1982-3, 419. — Βλ. και ά. *αμπιτάρω* στις ιθ. Ι' και ΙΑ' τόμ.

**μπατέρω,** βλ. *μπατάρω,* Ι.

**'μπατίκιν** το, βλ. *εμβατίκιον.*

**μπατσάρομαι·** *π α τ σ ά ρ ο μ α ι.*

Από το βενετ. impazzarse (ή τοσκανικό impacciarsi· βλ. Nourney, Lat. Ital. 41 και καθώς και Kahane - Tietze, Lingua Franca 258-60). Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. Συμβόλ. 161, 237, 247, 248), καθώς και ενεργ. *πατσάρω* (Κρ. συμβόλ. 203 και Κώδ. γ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 508). Η λ. και ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Παπαγρη- ιι, Ξέν. λέξ. 46 και Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 345).

Επιχειρώ, επεμβαίνω, ανακατεύομαι: *Ελόγιασες εις τη φλακή γή και εις τη Γαλι- σήμερο να με βάλουσι, να λάμνω την κουπέα; Αφέντη, δε μπατσάρομαι* Φορτουν. c.) Γ' 781· *οι άνω αφέντες ... να μην έχουσι να πατσάρουνται εις κανένα μόδο, ωσάν να μην τσ' είχα αναθιβολεμένους εις το άνωθέ μου τεσταμέντο* Διαθ. 17. αι. 4[22].

**μπατσελάδος,** επίθ.

Από το βενετ. bacilar (Βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 153]).

Τρελός, ξετρελαμένος (Για τη σημασ. βλ. Πολ. Λ., ό.π., σ. 132, 153): *να προβάλει :, την πόρτα να μ' ανοίξει* (ενν. *η Πουλισένα*), perchè dal desiderio m' attrovo *σελάδος, και θώρις οχ την παραλογιά πως κάνω σα σφορτσάδος* Κατζ. Ε' 375.

**μπατσίζω·** *π α τ σ ί ζ ω.*

Από το ουσ. *μπάτσος* και την κατάλ. -*ίζω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσ- 363). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μπατζίζω*) και σήμ.



Ραπίζω: *τον επάτσισαν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κς' 67.

**μπάτσος** ο, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ε' 39· *π ά τ σ ο ς,* αυτ. Ιω ιη' 22.

Ηχοποίητη λ. (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 18) ή από το εβραιογερμ. patsch (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Χαραλαμπάκης, ΛΔ 14, 1982, 44). Πβ. και Vasmer, Viz. Vrem. 13, 1906, 457 για άλλη άποψη. Ο τ. στο Somav. (λ. *μπάτζος*) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 722 και Λουκά Γλωσσάρ. 363) και στη Σύμη (Καρανικόλα Σ. και Αλ., Παροιμ. Σύμ. 346). Πβ. ουδ. *μπάτσι* στο Du Cange (λ. *μπάτζι*) και *μπάτσο* στο Βλάχ. (λ. *μπάτζο*). Η λ. στο Somav., ό.π. και σήμ.

Ράπισμα: *οι υπηρέται τον εκτυπούσαν πάτσους* αυτ. Μάρκ. ιδ' 65.

**μπαχτσές** ο· *μ π α χ τ σ ι ά ς.*

Το τουρκ. bahçe. Ο τ. από το ιδιωμ. τουρκ. bahça. Τ. *βαχτσές* στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 445. Τ. *μπακτσές* στο Somav. (λ. *μπακτζές*). Τ. *μπαξές* στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 155 και σήμ. Τ. *παξάς* σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 27[40,51]), όπου και τ. *παξές* (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 142). Τ. *παξιές* στο Ζωγγρ. 42, 53. Τ. *παχτζάς* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *παχτζά*), όπου και θηλ. *παξέ, παχτζά, παχτζέ*. Τ. *παχτσές* στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 443. Η λ. στον Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 25, 62, 72, 139 και σήμ.

Κήπος: *τον μπαχτσιά έφκιασεν υπέρκαλα και τα κλήματα εις την τάξιν τους και το κιόσκι* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 34[v].

**μπέγης** ο, βλ. *μπέης.*

**μπεγλάρμπεης, μπεγλέρμπεης, μπεγλερμπεής, μπεγλέρπεης** και **μπεγλερπεής** ο, βλ. *μπεϊλέρμπεης.*

**μπεδαίνω·** *μπεδαίνουν,* Πιστ. Βοσκ. ΙΙΙ 2, 61, εσφαλμ. γρ. αντί *μπερδένουν*· διορθώσ.

**μπεζεριάνης** ο, βλ. *μπαζιριάνης.*

**μπεζεστένι** το· *μ π ε ζ ε σ τ έ ν ι ν,* 'Εκθ. χρον. 64[17]· *π ε ζ ε σ τ ά ν ι ο ν, π ε ζ ε σ τ έ ν ι,* Ιστ. πατρ. 174[18-9].

Το τουρκ. bezesten. Για τον τ. *πεζεστάνιον* πβ. τουρκ. bedestan. Ο τ. *πεζεστένι* στο Meursius (λ. *πεζεστένη*) και τ. *πεζοστένι* σε δημ. τραγ. (Πρωτοψάλτης, Λαογρ. 11, 1934/37, 165). Για τη λ. βλ. και Mor., Byzantinot.[2] Β' 249, λ. *πεζεστάνιον*. Η λ. και σήμ. καθώς και ως επών. (Τριαντ., Οικογ. ονόμ. 71).

Κλειστή, σκεπαστή αγορά πολύτιμων εμπορευμάτων (κυρίως υφασμάτων, κοσμημάτων, κλπ.· βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 340 και Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 363): *καίγουνται ... όλοι οι καζάζηδες τρογύρου το μπεζεστένι και εσέβαινεν η φλόγα από τα σιδεροπαράθυρα και εκάηκαν τα χατίλια μόνον* Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 40[v]· *δομήσας θέατρον εν τη πόλει, ό και βεστιοπρατήριον λέγεται και περσιστί πεζεστάνιον ονομάζεται* Δούκ. 427[00].

**μπεζιβέγκισσα** η, βλ. *πεζεβέγκισσα.*

**μπεζιριάνης** ο, βλ. *μπαζιριάνης.*

**μπεζονιάρει,** απρόσ., βλ. *μπιζονιάρει.*

**μπέης** ο, Byz. Kleinchron. Α' 407$^{3}$, 531$^{15}$, Προσκυν. Ιβ. 535 202$^{568}$, Προσκυν. Ιβ. 236$^{573}$, Χρον. σουλτ. 28$^{5}$, 40$^{6}$, 65$^{11}$, Δωρ. Μον. XX, Λεηλ. Παροικ. 65, 211, 294, Δια-σ. 80$^{23}$, 85$^{10}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 152$^{18}$, 155$^{10}$, 463$^{5}$, 507$^{2}$, κ.α.· *μ π έ γ η ς*, Αιτωλ., β. 299, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 30$^{v}$, 52$^{r}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 261$^{28}$· *π έ η ς*, Byz. nchron. Α' 562$^{13}$.

Το τουρκ. bey. Ο τ. *μπέγης*, από το παλαιότ. τουρκ. beğ, σε έγγρ. του 17. αι. (Γκί-ΕΕΒΣ 39-40, 1972/3, Νικολόπουλος - Οικονομίδης, Σύμμ. 1, 1966, 285, 311, Κα-ρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 57, 85, 92, 237, κ.α.) και στο Μακρυγιάννη (Κυριαζίδης Ν., . Μακρυγ.). Ο τ. *πέης* σε έγγρ. του 17. αι. (Κατσουρ., ό.π. 113, 117) και σήμ. στο ιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) με άλλη σημασ. Η λ. στο Du Cange (λ. *μπέϊς*), σε . του 17. αι. (Κατσουρ., ό.π. 29, 51, 121, 123, 266, κ.α., Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 12, 1965, Νικολόπουλος - Οικονομίδης, ό.π. 285), στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 575 και σήμ. Για . και τους τ. βλ. και Mor., Byzantinot. Β' 250, λ. *πέκης*).

Τιμητικός τίτλος για αξιωματούχους της οθωμανικής αυτοκρατορίας (Για το πράγμα και Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 69): *Εγώ ο μέγας αυθέντης και μέγας αμιράς σουλτά-ο Μεχμέτ μπέης, ο υιός του μεγάλου αυθέντου και μεγάλου αμιρά σουλτάνου του Μου-μπέη* Επιστ. Μωάμ. 66$^{2,3}$· *Ο δέ Νικόλαος, αφού έλαβε την αξίαν και έγινε μπέης, δεν ιε καθεκάστην ημέραν να γυμνάζει τους στρατιώτας του* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 161$^{24}$· *ο καπετάν πασιάς εις αδυναμίαν μεγάλην ήλθε και εσύναξε τους μπέηδες να συμβου-εί ότι με ποίαν τέχνην να κάμει να νικήσει* Διακρούσ. 85$^{2}$.

**μπεϊλέρμπεης** ο, Ψευδο-Σφρ. 524$^{32}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 322, 361, 388· *ε γ λ ά ρ μ π ε η ς*, Ψευδο-Σφρ. 300$^{11}$· *μ π ε γ λ έ ρ μ π ε η ς*, Παρασπ., Βάρν. C 268, 277, μετά στ. 280, Αργυρ., Βάρν. Κ 147, 261, 273, 277, Έκθ. χρον. 9$^{16}$, 61$^{3,8}$, . σουλτ. 45$^{11}$, 76$^{31}$, 102$^{13-4}$, 129$^{36}$, 130$^{2,9}$, Ψευδο-Σφρ. 254$^{6-7}$· *μ π ε γ λ ε ρ μ π ε ή ς*, . χρον. 31$^{25,26}$, 48$^{7,19}$· *μ π ε γ λ έ ρ π ε η ς*, Ιστ. πολιτ. 12$^{20}$, Σταυριν. 187· *ε γ λ ε ρ π ε ή ς*, Σταυριν. 185· *μ π ε ϊ λ ά ρ μ π ε η ς*, Ψευδο-Σφρ. 526$^{6}$, 584$^{33}$· *ε ϊ λ α ρ μ π ε ή ς*, Σφρ., Χρον. μ. 120$^{11-12}$, 140$^{18}$· *μ π ε ϊ λ α ρ π ε ή ς*, Σφρ., . μ. 142$^{21}$· *μ π ε ϊ λ ε ρ μ π ε ή ς*, Ψευδο-Σφρ. 548$^{2}$· *μ π ε λ έ ρ μ π ε η ς*, ιαρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 323· *μ π ε ρ λ α μ π έ η ς*, Ψευδο-Σφρ. 544$^{23}$· *μ π ε ρ-π έ η ς*, Ψευδο-Σφρ. 544$^{18}$.

Το τουρκ. beylerbeyi. Οι τ. από *μπεγλ-* από το τουρκ. beglerbegi (Βλ. Δημητριάδη, Τσελ. 76, 363). Ο τ. *μπεγλέρμπεης* στον Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.) 42 και σε ι. του 1733 (Λάμπρ., ΝΕ 7, 1910, 222). Ο τ. *μπεγλερμπεής* στο Meursius (λ. *μπε-μπεΐς*). Πληθ. *μπεγλερπεήδες* στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 466. Τ. *μπεγγερμπεής* στο Cange (λ. *μπεγγερμπεΐς*). Τ. *μπεϊλερμπέης* στο Somav. (λ. *μπεϊλερμπέης*). Τ. *μπεϊ-ρής* στο Du Cange (λ. *μπέϊς*). Τ. *μπελιέρμπεης* στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 156, 198, όπου πληθ. *μπελέμπεοι* (αυτ. 167). Τ. *πεγλερπεής* σε ενθύμ. του 1534 (Λάμπρ., ό.π. 173). *εγλήμπεης* σε ενθύμ. του 1721 (Λάμπρ., ό.π. 216). Για τη λ. και τους τ. βλ. και Mor., ntinot. Β' 250, λ. *πεκλάρπακις*.

Ανώτατος στρατιωτικός αξιωματούχος της οθωμανικής αυτοκρατορίας (Για το πράγ-. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 76-7): *εν δέ τω πολέμω τούτω απεκτάνθη και ο Χας Μου-ς, ο πρωτοστράτωρ της Ανατολής, ο παρ' αυτοίς λεγόμενος μπεγλερμπεής* Ιστ. πολιτ. *έστειλε τον Σινάμ μπασίαν μπεϊλέρμπεην της Ανατολής με τους σπαήδες όλους της ολής* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 358.



**μπεϊλίκι** το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 339$^{16}$, 374$^{16}$, 437$^{17}$, 471$^{24}$, 474$^{13}$, 490$^{5}$, 508$^{26}$.

Από το τουρκ. beylik (gemi) (Redhouse, λ. beylik). Η λ. στο Somav.

Κρατικό καράβι: *Μα ο βιζύρης στα Χανιά εμήνυσε να μπούνε στα μπεϊλίκια ο λαός* αυτ. 505$^{4}$· *Τα μπεϊλίκια ήρθανε εις τα Φρασκιά κι εβγήκα κάτωθι του Παλιό-καστρου κι όλα στην Κρήτη εμπήκαν* αυτ. 560$^{1}$.

**μπεκριλίκιν** το.

Το τουρκ. bekrilik. Η λ. και σήμ.

Το να είναι κανείς μέθυσος: *ήτον Θαφιάδες ο Κωνσταντίνος ο Τραπεζουνλής, άνθρωπος κρασοπατέρας, μαζί με τον Κιρλή τον χρυσοχόν ... καλά έκαμαν, ο Θεός συγχωρήσει τους· αμή το περισσότερον ήτον διά την πλεονεξίαν τους και διά το μπεκριλίκιν τους* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 87$^{v}$.

**μπεκτσής** ο.

Το τουρκ. Bekci. Τ. *πεκτζής* και *πακτζής* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *πεκτζής*).

Φύλακας, νυχτοφύλακας: *Τώρα φυλάγομεν τα σπίτια των Βρανιανίτων ωσάν μπεκτσή-δες* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 9$^{14}$ (Ελλην. 7, 1934, 224).

**μπελάντα** η, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 302.

Το ιταλ. pelanda (Devoto, Diz. etim.). Για μνείες της λ. κατά το 18. και 19. αι. σε στιχουργήματα βλ. Μπουμπ., ΕΕΦΣΠΑ περ. β' 23, 1972/73, 91.

Πολυτελές (γυναικείο) επανωφόρι (Για τη σημασ. βλ. Bakker - v. Gemert [Φαλιέρ., Λόγ. σ. 112]): *ώρες γουνέλα να ζητά* (ενν. *η γυναίκα*) *κι ώρες χρυσή μπελάντα* Δεφ., Λόγ. 554.

**μπελέρμπεης** ο, βλ. *μπεηλέρμπεης*.

**μπέλλα** η.

Κατά Παπαδημητρίου [Σαχλ., Αφήγ. σ. 188] από το ιταλ. bella. Βλ. και Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 24.

Είδος παιχνιδιού (Για τη σημασ. πβ. και ιδιωμ. ιταλ. belé και belina, καθώς και γαλλ. beaubel, Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört., λ. 1027): *μια απ' εκείνες έλεγε: «Ας παί-ξομε την μπέλλα»* Σαχλ., Αφήγ. 731.

**μπελοβάρδιν** το, βλ. *μπαλουβάρδο*.

**μπελοβαρδό** το, βλ. *μπαλουβάρδο*.

**μπελογβάρδιν** το, βλ. *μπαλουβάρδο*.

**Μπελογραδινός** ο.

Από το τοπων. *Μπελογράδι* (Byz. Klinchron. Α' 316$^{17}$, 483$^{1}$, 578$^{5}$· για τ. του τοπων. βλ. Tarnanidès, Cyrillomethodianum 2, 1972/73, 161-2, Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ' 191]) και την κατάλ. *-ινός*.

Αυτός που κατάγεται ή προέρχεται από το Βελιγράδι: *το λείψανο της αγίας Παρα-σκευής της Σέρβας, της Μπελογραδινής* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 77$^{v}$.

**μπέμπω**, βλ. *πέμπω*.

**Μπεναρδίνος** ο.

Από το γαλλ. Bernardin.

Καθολικός μοναχός της θρησκευτικής τάξης που ίδρυσε ο άγιος Βενέδικτος και ανα-
ωσε ο άγιος Βερνάρδος: *οι Γεζουίται ήσαν τρεις με μαύρα φορεμένοι κι οι Μπεναρδί-
λλοι τρεις με άσπρα ενδυμένοι* Βίος Δημ. Μοσχ. 534.

**μπενεφίτσιο** το, Διαθ. 17. αι. $3^{215-6,284}$· *μ π ε ν ε φ ί τ σ ι ο ν*, Κυπρ. χφ. 160,
17. αι. $3^{184}$.

Το ιταλ. beneficio. Η λ. σε έγγρ. του 16., 17. και 18. αι. (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16,
, 251, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 480, 533, Κωνσταντουδάκη, Θη-
4, 1967, 64). Ο τ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, $47^{8}$, Δετο-
;, Κρητολ. 12-13, 1981, 111)· πβ. λ. *βενεφίκιον* ήδη τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Ακόμη
*ενεφίτσι* σε έγγρ. του 1527 (Ναξ. έγγρ. $4^{4}$), ενώ λ. *βενεφίκιν* ήδη σε παπυρ. του 6. αι
Suppl).

Όφελος: *Τούτον εγώ δεν το 'καμα ποτέ μου ογιά κακό σου,* anzi perché desidero
*ενεφίτσιό σου* Φορτουν. (Vinc.) Α' 397.

**μπερατούρης** ο, βλ. *εμπεραδούρης*.

**μπεργαντί** το, Τζάνε, Κρ. πόλ. $308^{3}$, $311^{17}$, $343^{14}$, $347^{17}$, $378^{20}$, $451^{8}$, $528^{19}$, κ.α.·
*ρ γ α δ ί*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $312^{25}$, $559^{7}$· *μ π ε ρ γ α τ ί*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $349^{15}$,
$541^{17}$· *π ε ρ γ α δ ί*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $343^{21}$· *π ε ρ γ α ν τ ί*, Ριμ. Βελ. ρ(Bakk.-
m.) 137, Τζάνε, Κρ. πόλ. $395^{25}$, $400^{12}$· *π ε ρ γ ά ν τ ι ν*, Βουστρ. 478· *π ε ρ γ α-
,* Βουστρ. $543^{6}$· *π ε ρ γ α τ ί*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $412^{24}$, $444^{22}$. —Βλ. και ά. *μπερ-
νι*.

Το βενετ. bergantin. Για τη λ. βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 105-6, Kahane,
he 574 και Τωμ., Κρητολ. 3, 1976, 33. Για τον τ. *μπεργαδί* βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ.
4 και για τους τ. από *πε-* βλ. Kahane-Tietze, ό.π. 106, Χατζιδ., ό.π. 341. Η λ. και ο τ.
*ντί* στο Somav. (λ. *καράβι και περγαντί*). Τ. *περκαντίν* στην Κύπρο (Μεναρδ., Λαογρ.
23, 51, Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 32, 1968, 136).

ι) Μικρό πλοίο συνοδείας, χαμηλό και χωρίς κουβέρτα και γέφυρα, το οποίο κινείται
νιά και κουπιά: *φοβηθήκανε να δουν τη φράγκικην αρμάδα* (ενν. *οι Αγαρηνοί*), *τόσα
ια, κάτεργα και μπεργαντιά τσουρμιάδα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $359^{28}$· *Στο πέλαγος τα
ντιά τους Τούρκους να κρουσεύγου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $352^{25}$· *Τα μπεργαντιά εσιμώσανε
ν λαόν φορτώνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $311^{18}$· *Εκεί έχω* (έκδ. *'χω*) *και τα μπεργατιά κι
αι φορτωμένα μονετσιό* Τζάνε, Κρ. πόλ. $308^{18}$· **β**) (συνεκδ. για τα πληρώματα
καφών): *Τούτους τους κατακόπτανε εκεί και τους σκοτώνα, τα περγαντιά* (έκδ.
*λπίζανε το πως εξεφαντώνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $349^{12}$.

**μπεργαντίνι** το· *μ π ε ρ γ α τ ί ν ι*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $434^{2}$· *π ρ ι γ α ν τ ί ν ι*.
και ά. *μπεργαντί*.

Από το βενετ. bergantin ή το παλαιότ. ιταλ. bergantino. Για τη λ. πβ. και Kahane —
e, Lingua Franca 106 σημ. 2.

Μικρό πλοίο συνοδείας, χαμηλό και ευκίνητο, που κινείται με πανιά και κουπιά: *ο
δόρος κι ο λαός στα μπεργαντίνια μπαίνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. $400^{24}$· *'Αλλα τρία αρμάτω-
αλιότες, πριγαντίνια* Χρον. Τόκκων 551.



**μπεργατί** το, βλ. *μπεργαντί*.

**μπέρδεμα** το, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 120, Πανώρ. Α' 32, 38, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2089· *μ π έ ρ δ ε μ α ν*.

Από το *μπερδεύω* ή το *μπερδένω*. Η λ. στο Βλάχ., όπου και τ. *εμπέρδεμα*, και σήμ.

**1α**) Μπλέξιμο, σύγχυση: *βλέπομεν λοιπόν την κοσμικήν την πλάση την κάθεν ώρα καθενός το ριζικό ν' αλλάσσει και μετ' αυτό το μπέρδεμα ανακατώνομέστα* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 225· *λυτρώνει τονε* (ενν. *η παρθένος Μαρία*) *από όλα τα μπερδέματα του κόσμου ετουνού* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 427· *το ριζικό καμιά φορά το νου τ' αθρώπου παίρνει κι εις τούτα τα μπερδέματα, Σύμβουλε, τονε φέρνει* Ερωφ. Δ' 66· **β**) περιπλοκή, εμπόδιο: *'Ηργησε γιατί του 'λαχε μπέρδεμαν εις τη στράτα, μ' από την πρώτη εκίνησε που 'κουσε τα μαντάτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 751· *τη γνώμη του* (ενν. *του φίλου*) *κατέχω τη, πάντα με σύρνει οπίσω κι αμπόδισμα και δυσκολιές και μπέρδεμα μου βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2029· **γ**) ερωτικό μπλέξιμο: *'Ερωτα, 'ς ποιο σκολειό 'πραξες και πὄχεις μαθημένα τόσω λογιώ μπερδέματα, φριχτά, καταραμένα;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 102· *Και το ν' αρχίσει τσι μικρές έρωτας να πατάσσει, δεν έχου γνώσης δύναμη ν' αφήσου να περάσει· μα είν' εύκολες στο μπέρδεμα κι όντε πιαστού στο δίχτυ, εις αφορμάγραν είδαμεν ο πόθος πως τσι ρίχτει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1593· *ποιος 'ς τσι πολέμους δυνατός, στον κόσμο γνωρισμένος, 'ς τσ' αγάπης τα μπερδέματα βρίσκεται σκλαβωμένος!* Ερωφ. Δ' 108· *Πάσα δουλειά αλησμόνησε* (ενν. *ο Γύπαρης*) *και το κουράδι αφήκε στου πόθου τα μπερδέματα την ώραν απού εμπήκε* Πανώρ. Γ' 512. **2**) Ύποπτη σχέση, «πάρε δώσε» (πβ. και ά. *μότο*): *Και μετά ποιο δεν έχει αυτή μπερδέματα και μότα; 'Εχει και απάνω κάλαντα, έχει και κάτω Φώτα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 17.

**μπέρδεμαν** το, βλ. *μπέρδεμα*.

**μπερδεμός** ο, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1206.

Από το *μπερδεύω* ή το *μπερδένω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μπέρδεμα*).

Σύγχυση, περιπλοκή: *'Ετσι εμπερδεύτηκα κι εγώ και πάσκω και ξετρέχω να 'βγω από τέτοιο μπερδεμό και λυτρωμό δεν έχω* αυτ. Α' 956.

**μπερδένω,** Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 330, Ερωφ. Α' 593, Πιστ. βοσκ. Ι 5, 83, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 396, Β' 18, Στάθ. (Martini) Β' 221, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [659, 1253], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 88· *ε μ π ρ ε δ έ ν ω*· *ε μ π ρ ο δ έ ν ω*· *π ρ ο δ έ ν ω*, Σαχλ. Ν 230 (οι τ. πιθανοί, αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ.)· μτχ. παθητ. παρκ. *ε μ π ε ρ δ ε μ έ ν ο ς*, Μπερτολδίνος 138· *μ π ε ρ δ ε μ έ ν ο ς*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [507] (οι μτχ. θα μπορούσαν να αναχθούν σε ενεστ. σε *-εύω*). — Βλ. και ά. *μπερδεύω*.

Από το **εμπεριδέω*· βλ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *μπερδεύω*, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 445 και Κοραή, 'Ατ. Α' 164. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μπερδαίνω*), όπου και μτχ. *εμπερδεμένος* και λ. *εμπερδένω*.

**Ι** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Συμπλέκομαι με κάπ., τον εμποδίζω (με το σώμα μου) να φύγει: *ο γέροντας τρεχάμενος την θύραν του ανοίγει, έσωσεν και μπερδένει τον, καλά τονε γνωρίζει* Βίος αγ. Νικ. 197· **β**) (σε μεταφ.) μπερδεύω, πιάνω κάπ. (σε κ.): *Τον άνθρωπο καμιάν φοράν, κόσμε, τονε μπερδένεις* (έκδ. *μπερδεύνεις*· διορθώσ.) *στα βρόχια σου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $355^{16}$· *Τα μάτια τση μ' επιάσασι, τα χέρια τση μ' εδέσα, τα λόγια τση στου έρωτα τα δίκτυα μ' εμπερδέσα* Πανώρ. Α' 114· *πολλά φοβούμουνε μήπως και θε να στέσου σε τούτο το συγγενικό βρόχια να μας μπερδέσου* Ερωφ. Δ' 516. **2**) (Μεταφ.) **α**)

ἐκω κάπ. (σε κ.): *σε ζημιάν και δυστυχιάν καμιάν να με μπερδέσει* (ενν. ο *Σάτυρος*) ιμ., Παστ. φίδ. Δ' [974]· *εις άλλο πράμαν εγνοιανό το νου μου να μπερδέσω* Ερωτόκρ. ξ. Στ.) Α' 287· *'ς πόσ' άδικα, 'ς πόσ' άπρεπα τον άνθρωπο μπερδένει* (ενν. ο *'Ερωτας*) τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 571· **β**) παγιδεύω: *ο 'Ερωτας μ' εμπέρδεσε και σκλάβον του εί με* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1201. **3**) Μπλέκω, παρασύρω κάπ. σε ερωτική η ή γάμο με κάπ. άλλο: *Αποὐ γιατί 'ναι έτσι ακριβή* (ενν. *η μάνα σου*) *και 'ράσσει στο ἐσι, μονάχας με το γέρο αυτό πάσκει να σε μπερδέσει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 498. **4**) χσύρω, ξεγελώ κάπ.: *και να 'βρουν πρωτοζαριστήν και να τον εμπρεδέσουν να τους λει το ταβλίν κι εμπρός του να το θέσουν* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 200· *η πολιτική, όταν κά και έχει να κερδέσει, περιλαμβάνει σε σφικτά ως διά να σ' εμπροδέσει* Σαχλ. Α' gn.) PM 245. **5**) Δημιουργώ προβλήματα, δυσκολίες σε κάπ.: *η Σάρρα ξελιγώθηκε ει να με μπερδέσει, να φανερώσει του παιδιού το φοβερό μυστήριο* Θυσ.[2] 300. **Β'** 3. **1**) Μπερδεύομαι, μπλέκομαι, πιάνομαι (σε κ.): *ο Μυρτίνος θέλοντας να το βγάλει το λαξούνι) μπερδένει και απατός του* Πιστ. βοσκ. IV 3, 258. **2**) Κάνω σφάλμα οφείλεται σε μπέρδεμα, σε σύγχυση: *Δε θέλει να πολυμιλεί* (ενν. *η Αρετούσα*) *μη λάχει ιπερδέσει και θέλοντας να βοηθηθεί, πεδουκλωθεί και πέσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 447. **3α**) (Προκ. για τη γλώσσα) δεν αρθρώνω καλά, δεν εκφράζομαι καθαρά, μπερμαι: *'Αλλα δυο λόγια εμίλησεν εις όρκον οπού εμόσα, μα δεν τα ξεκαθάρισα κι εμπέρτου η γλώσσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 954· *Ξομπλιάζει πώς να τση το πει, πώς να κομπώσει, πώς να μπορεί να κουρφευτεί και να μηδέν το γνώσει· να μη μπερη γλώσσα του, να βαραναστενάξει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 403· **β**) (προκ. για ς) δεν αρθρώνομαι με σαφήνεια: *Τα κάλλη τση επομείνασιν ωσάν αποθαμένα κι ετρέτα χέρια της, τα λόγια τση εμπερδένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2432. **4**) (Μεταφ.) ἐκομαι (σε κάπ. κατάσταση): *'Ετσι γοργόν μπερδένει κιανείς εις την αγάπη* Πιστ. . IV 7, 118· *Τα τρία* (ενν. *βασιλικά κορμιά*) *στον πόθον είχασι μπερδέσει* Ροδολ. οσκ.) Πρόλ. 92· *εισέ καμιάν κακομοιριάν μεγάλην να μπερδέσεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. 990]· *κι απήτις τόσον εύκολα πιάνεται και μπερδένει, τις ξεύρει αν είν' κι αγάπησεν κοπέλα ξένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1719· *Τα δύο παιδία με τ' άρματα εις τόσα νύκτια έτυχαν κι εμπερδέσασιν σαν ψάρια μες στα δίκτυα* Βεντράμ., Φιλ. 280. **II** **1**) Μπερδεύομαι, πιάνομαι, παγιδεύομαι (σε κ.): *πολλώ λογιώ πουλιά νεκρά κι εκείταν ομάδι, κι ένα γεράκι ζωντανό στο δίκτυ μπερδεμένο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' *έμεινε το λαξούνι σ' εκείνα* (ενν. *τα ρούχα*) *μπερδεμένον* Πιστ. βοσκ. IV 3, 256· ιεταφ.): *Πλια παρά πρώτας τσ' αγαπού, γιατί 'ναι τυφλωμένοι κι ωσάν πουλιά στα α τως βρίσκουνται μπερδεμένοι* Πανώρ. Ε' 298. **2**) (Προκ. για τη γλώσσα) δεν ώνω καλά, δεν εκφράζομαι καθαρά, με σαφήνεια: *Κι εγώ, αποὐ 'μαι αγράμματος, δεικαι άτεχνος τόσα, με σκουριασμένη και τσευδή και μπερδεμένη γλώσσα* Φορτουν. c.) Αφ. 10· *με τα χείλη τα πρικιά, με γλώσσα μπερδεμένη είπασι του Ρωτόκριτου τεν η φλακιασμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 379. **3**) (Μεταφ.) **α**) εμπλέκομαι (σε *αξάφνου όντε σε πλια κακή στράτά 'ναι μπερδεμένος, πάρουσι φως τα μάτια του, ρλωθεί ο καημένος* (ενν. *ο τυφλός*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1541· *'ς τόσα κίνδυνα βρίαι μπερδεμένος ογιά μια κόρη οπού αγαπά* Πρόλ. άγν. κωμ. 3· *Χαίρεστε το λοιπό δυο, γιατί θωρώ βγαλμένες βρίσκεστε αποὐ την πείραξη απ' είστε μπερδεμένες* ώρ. Ε' 156· **β**) (προκ. για σφάλμα, παράπτωμα) γίνομαι από λάθος (Βλ. και Αλε-Στ. [Ερωτόκρ. σ. 415-6]): *όποια επληγώθη στην τιμή, δεν είδαμε να γιάνει· ωσάν ρώτο μπερδεθεί, το δεύτερο ακλουθά του, το τρίτο και το τέταρτο ξεσφαίνει και ρλά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1577.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ.=**1**) Περίπλοκος: *Πολλά 'ναι δύσκολη δουλειά και μπερ-*



*δεμένη ετούτη, να θες να μπεις σε βασιλιούς, 'ς ρηγάτα και σε πλούτη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 215. **2**) Που προκαλεί εμπόδια, σύγχυση: *Μα εσύ, κερά μου, πορπατείς σε μπερδεμένη στράτα κι έχεις πολέμους κι όχθρητες τα λογικά γεμάτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 181· *Πάντά 'ναι ο νους τση* (ενν. *της Αρετούσας*) *στα βαθιά, πάντα στα μπερδεμένα και πάντα στα θολά νερά κι εις τ' ανεκατωμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 641.

**μπερδεύγω,** βλ. *μπερδεύω*.

**μπερδεύνω·** *(τον ε)μπερδεύνεις,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 355[16], εσφαλμ. γρ. αντί *(τονε) μπερδένεις·* διορθώσ. κατά Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.) 421[9].

**μπερδεύω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 9, 1318, Δ' 621, Ερωτόκρ. Α' 400· *μ π ε ρ δ ε ύ γ ω.* —Βλ. και ά. *μπερδένω*.

Για το σχηματ. της λ. κατά συνών. (*-δεύω* αντί *-δένω*) βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 270 και Ανδρ., Λεξ. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγώνης Γ., ΛΔ 11, 1966/7, 84). Τ. *εμπερδεύγω* στο Somav. (λ. *εμπερδεύω*). Μέσ. *εμπερδεύομαι* στο Βλάχ. και τ. *εμπερδεύω* στο Du Cange (λ. *εμπερδεύειν*). Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) μπερδεύω, περιπλέκω· (εδώ τα νήματα κατά την ύφανση): *Εκείνος οπού εμπέρδευσεν το πανίον, ας το ξεμπερδεύσει* Μπερτόλδος 22. **2**) (Μεταφ.) εμπλέκω κάπ. (σε κ.): *στου* (έκδ. *στα*· διορθώσ.) *λόγου σου* (ενν. *κόσμε*) *τσι μπέρδευσες* (ενν. *τους ανθρώπους*) *πλήσια και πολεμούνται* Τζάνε, Κρ. πόλ. 355[19]. **II** Μέσ. **1**) Πεδικλώνομαι: *εύκολο είναι στο τρέξιμο κανείς να προβατήξει, μ'ανέ βιαστεί και μπερδευτεί και πρώτο ζάλο ρίξει ...* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' μετά στ. 1574 κριτ. υπ. **2α**) Μπερδεύομαι, πιάνομαι, σκαλώνω σε κ.: *το κοφτερόν ξιφάρι τονε φτάνει στην φορεσιάν την μαλλιαρήν κι εχώθη σαν τρυπάνι — και δεν ηξεύρω πώς σ' αυτήν το σίδερο εμπερδεύτη και να 'βγει δεν ημπόρεσε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [505]· *κι άλλα θηριά ομορφύτερα ήθελα προσπαθήσει στα δίκτυα μου να μπερδευτούν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [48]· (σε μεταφ.): *περιπλεμένα εδώ κι εκεί κι ως δίχτυ κρεμασμένα* (ενν. *τα μαλλιά*) *για να μπερδεύονται σ' αυτές χίλιες καρδιές καημένες* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1183]· **β**) (μεταφ.) εμπλέκομαι (ερωτικά): *με τα τραγούδια εκείνα σ' αγάπην εμπερδεύγετο* (ενν. *η Αρετούσα*) *κι εις πεθυμιάν εκίνα,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 442· *κι είν' τόση* (ενν. *η δύναμη του πόθου*) *π' άλλοι δεν μπορούν καλά να την λογιάσουν, παρ' όσοι σ' αύτην μπερδευτούν και τηνε δοκιμάσουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [102]· *κι αν οι λωλές καμιάν βολά σ' ετούτο μπερδευτούσι, με πάσα δίκιο πρέπει τους ότι να παιδευτούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [643]. **3**) Παρασύρομαι σε δύσκολη κατάσταση: *Ιδές τον υπερήφανον τώρα πώς εμπερδεύτη και ποίαν αγάπη ευγενικήν ήβρε κι επρομηθεύτη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [745]· *μα πιάστηκα, εμπερδεύτηκα, ξεμπερδεμό δεν έχω, μόλο που βλέπω το κακό, το βλάψιμο κατέχω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 255. **4**) Κάνω λάθος, πέφτω σε σφάλμα: *Στου ποθητού σου το λοιπόν την διάκριση εθαρρεύτης κι επίστεψες στην τάξη ντου κι έτσι εύκολα μπερδεύτης;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [706].

**μπερδουκλώνω,** βλ. *πεδουκλώνω*.

**μπερέττα** η, Ιατροσ. κώδ. φξδ', Gesprächb. 55[21], Νεκρ. βασιλ. 20, Σεβήρ., Σημειώμ. 38, 78δ, Ιστ. Βλαχ. 323, Φορτουν. (Vinc.) Α' 264, 390· *π ε ρ έ τ τ α,* Νεκρ. βασιλ. 20 κριτ. υπ., Κορων., Μπούας 26, Σεβήρ., Σημειώμ. 77β, Τζάνε, Κρ. πόλ. 171[4].

Το ιταλ. beretta. Για τον τ. βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 354-5 και Kahane, Sprache 569 και DOP 36, 1982, 144. Η λ. στο Ψευδο-Δωρ., Διον. Β' 145[18], σε επιστ. του 1495 (Μα-

ΕΜΑ 6, 1956, 174), σε έγγρ. του 16. αι. (Βλαχάκη, Κρητολ. 12-13, 1981, 179 και ιρ. 17, 1980, 312, 313) και σε ιδιώμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 227, λ. *beρέττα* σε πα- και Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 227).

:άλυμμα του κεφαλιού, σκούφος (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 51 και :κη, Κρητολ. 12-13, 1981, 181): *με την μπερέττα μάς μιλείς στην κεφαλήν απάνω;* Δ' 200· *ο Αλέξανδρος εγδύθη την φορεσίαν του και την μπερέττα του, οπού είχεν προσκέφαλον τάχα ότι εκοιμάτον* Διήγ. Αλ. V 76· (μεταφ. σε φρ. για ένδειξη με- πείνας· βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 153]): *εσύ να κάθεσαι να πρήσκεις την κοιλιά σου* ... ... *από την πείνα μου ν' αρπώ να τρώγω τσι μπερέττες* Κατζ. Γ' 154.

**περιέρα** η, βλ. *περιέρα.*

**περλαμπέης** και **μπερλεμπέης** ο, βλ. *μπεηλέρμπεης.*

**περλίνα** η.

'ο ιταλ. berlina. Η λ. και τ. *μπερλίνκα* στο Ρουσμ. Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) Ιντ ι κριτ. υπ. αντίστοιχα. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

ξέδρα όπου εξέθεταν δημόσια τους κακοποιούς πριν τους τιμωρήσουν (Για τη σημασ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 153])· φρ. *ανεβαίνω ή μπαίνω στη μπερλίνα* = διαπομπεύο- ολτική, ... *θε να σε κάμω ν' ανεβείς σήμερο στην μπερλίνα* Κατζ. Ε' 410· *τρέμω* ί ... *μην έμπω σ' ένα κάτεργο γή πούρι στη μπερλίνα* αυτ. Α' 362.

**περτόνι** το, Στάθ. (Martini) Γ' 321, Τζάνε, Κρ. πόλ. 393[21], 439[14]· *μ π ε ρ- ι.*

ο ιταλ. bertone. Τ. *περτόνι* σε επιστ. του 1612 και 1613 (Λάσκαρις, Ελλην. 15, 308 και 309 αντίστοιχα). Για τη λ. πβ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 106-8.

τρογγυλό και ψηλό καράβι με τρία κατάρτια (Για το πράγμα βλ. και Martini [Στάθ. ]): *Φεύγει με βιάση ο μπασάς και τα μπερτόνι' αφήνει κι όλη η αρμάτα εις τη Χιο για να μείνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 393[19]· *μαθαίνοντάς το οι Φραντσέζοι αρμάτωσαν ο- τερτούνια και ήλθασι ζητώντας τα μπαρμπαρέσικα* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 16[22]. . 7, 1934, 231).

**τερτούνι** το, βλ. *μπερτόνι.*

**τεσάς,** επίρρ.

τό το βενετ. bessá. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Μανούσ., Κρ. χρ. 8, 1954, 304 ).

ίβαια: *—ΜΠΡ. ... του πολέμου το μεγαλότατο θεό, απ' όλοι τονε τρέμου. Ρ. 'Οξω από σένα μοναχάς. —ΜΠΡ. Μπεσάς* Στάθ. (Martini) Α' 143.

**τεσκέσιον** το, βλ. *πεσκέσιον.*

**τεσσαλιώτης** ο, βλ. *Μπασσαλιώτης.*

**τέσω,** υποτ. αορ., βλ. *εμπίπτω.*

**έτσι** το.

τό τον πληθ. bezzi του βενετ. bezzo (Βλ. Kahane, Sprache 568, Spadaro, Riv. alabr. 3, 1982, 377-8). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Kahane, ό.π. 584).



Νόμισμα (Για το πράγμα βλ. Μανούσ., Αθ. 60, 1956, 389 και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 599)· (εδώ στον πληθ.) χρήματα: *ρήγας έναι ο πατέρας μου και έχει περίσσια μπέτσια* Τριβ., Ρε 126.

**μπέφφα** η.

Το ιταλ. beffa.

Κοροϊδία· φρ. *κάνω μπέφφες* = χλευάζω: *ο Φαραός τον εγέλα* (ενν. *τον Θεόν*) *και έ- κανέ του μπέφφες* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 163r.

**μπεχλιβάνης** ο, βλ. *πεχλιβάνης.*

**μπηγοματσούκης,** επίθ.· *σ π η γ ο μ α τ σ ο ύ κ η ς,* Προδρ. IV 140g χφφ CSA κριτ. υπ.

Από το *μπήγω* και το ουσ. *ματσούκα*· για τη σύνθ. βλ. Ανδρ., Αθ. 49, 1939, 152 και Gl. 27, 1939, 110. Για το σχηματ. του τ., που απ. στο Du Cange Appendix (λ. *σπιγο- ματζούκης*), βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *σ - προθετικό.* Η λ. στο Du Cange (λ. *μπηγοματζούκης*).

Που μπήγει ματσούκια στη γη (πιθ. ως στήριγμα μικρού τραπεζιού εργασίας)· (συ- νεκδ.) πλανόδιος (Για τη σημασ. βλ. Δημητράκ., λ. *μπηγοματζούκης*): *μπηγοματσούκης κοσκινάς κάλλιον το 'χω να γένω* αυτ. IV 140f χφ g κριτ. υπ. (πβ. και στ. 130α χφφ SA κριτ. υπ.).

**μπήγω,** Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1483, Λίβ. Esc. 4012, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 428, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [170], Πανώρ. Γ' 374, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Ζ' 19, Θ' 370, Πιστ. βοσκ. III 9, 53, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 446, Δ' 1159, κ.α.· *ε μ π ή γ ω,* Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 264[266], Προσκυν. Κουτλ. 390 132[40]· *μ π ή ζ ω,* Κορων., Μπούας 123· *μ π ή σ σ ω,* Ερωφ. Β' 158 κριτ. υπ.· *μ π ή χ ν ω* · *μ π ή χ τ ω,* Ερωτόκρ. Δ' 1159· *σ μ π ή γ ω,* Ερωφ. Β' 158 κριτ. υπ.· *σ π ή γ ω,* Προδρ. IV 130α χφφ CAS κριτ. υπ.· αόρ. *έ μ π η σ α,* Αχέλ. 669· προστ. *έ μ π η ξ ο ν*· μτχ. παθητ. παρκ. *μ π η μ έ ν ο ς,* Κορων., Μπούας 80, Αχέλ. 689· *π η γ μ έ ν ο ς,* Προσκυν. Ιβ. 535 195, Παϊσ., Ιστ. Σινά 609· αόρ. *έ π η ξ α,* μτχ. *π ή ξ α ς* και παθητ. *π α γ ε ί ς* (από το αρχ. *π ή γ ν υ μ ι*), Προδρ. III 165 χφ g κριτ. υπ., Αχιλλ. Ο 437, Προσκυν. Ιβ. 535 188[21], Προσκυν. Ιβ. 845 221[19], Διγ. 'Ανδρ. 368[21], Καλλίμ. 273, 2532, Διγ. (Trapp) Gr. 2009, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Δ' 117.

Από τον αόρ. *έμπηξα* ‹ *ενέπηξα* του αρχ. *εμπήγνυμι* (Ανδρ., Λεξ.). Για τον τ. *εμπήγω* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 219-220. Τ. *εμπήχνω* στο Somav. (λ. *μπήχνω*). Ο τ. *μπήσσω* πιθ. από το μτγν. *πήσσω.* Τ. *μπήχνω,* για το σχηματ. του οποίου βλ. Χατζιδ., ό.π. 291, στο Βλάχ. και σήμ. Για τον τ. *μπήχτω,* που απ. και σήμ., βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 621] και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 196. Για το σχηματ. των τ. *σ μ π ή γ ω* και *σ π ή γ ω* βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *σ- προθετικό.* Η μτχ. *μπημένος* στο Βλάχ. Η μτχ. *πηγμένος* στο Meursius, όπου και μτχ. *εμπημένος* (λ. *εμπιμένος*). Τ. *μπήω* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 324) και τ. *σπήω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *μπήγνειν*) και σήμ.

**I** Ενεργ. **1α**) Μπήγω, στερεώνω κ. (στο έδαφος ή σε στερεό σώμα): *τον μέν ίππον έδησα εις του δένδρου τον κλώνον, το δέ κοντάριν έπηξα εις την αυτού τε ρίζαν* Διγ. Ζ 2507· *αυτού είναι η αγία τρύπα, όπου έμπηξαν τον Σταυρόν οι άνομοι Εβραίοι* Προσκυν. α' 115[16]· *παλούκια πλήθος έμπηξε τριγύροθεν της τέντας* Αργυρ., Βάρν. Κ 313· *Γείτοναν έχω κοσκινάν ... απ' αυτούς οπού μπήγουσιν κατά κάμπου ματσούκαν* Προδρ. IV 130α χφ

υπ.· έτσε να σε αρπάξω, να μπήξω το κοντάρι μου στο κάστρον να πηδήσω Αχιλλ.
*Τότε γράφουν έναν κακόν χαρτίν και βάλλουν το εις την μούττην του κονταρίου και*
*νν το εις τον λιμνιώναν της Αλεξάνδρας* Μαχ. 282⁶· *Χοίρου αφόδευμα έμπηξον εις*
ι Ιατροσόφ. (Oikonomu) 61¹¹· *αγριόχοιρους ήθελα θανατώνει, να μπήσσω το*
*τως επάνω εις το βερτόνι* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 470· (εδώ για διαπόμπευση ύστερα
οκεφαλισμό): *ειδέ απετύχει το αίνιγμα και τα ρωτήματά του, να μπήγουν το κε-*
*ον απάνω εις προχώνια* Απολλών. 47· *ειδέ κι ουδέν δύνασαι να είπεις την αλήθειαν,*
*ξω το κεφάλιν σου απάνω εις το κάστρον* Απολλών. 71· *απήν με βασανίσουσιν και*
*σουσίν με, να κόψουν το κεφάλιν μου, να μπήξουν εις κοντάριν* Ανακάλ. 53· **β)**
ρος του σώματος) μπήγω· χώνω με ορμή ή βίαια: *αναγέμισον τον αυτόν όνυχα μετά*
*ατος και έμπηξον εις τον τόπον εξ ού εξέβη* Ορνεοσ. αγρ. 556²⁹· *Ο Τρωγλοδύτης*
*έμπηξε το κοντάρι στο στήθος του Πηλείονος* Ζήνου, Βατραχ. 341· *Ατός μου με*
*ι μου μαχαίριν είχα πάρει να εμπήξω εις την καρδίαν μου, να σέβω εις τον 'Αδην*
4· *τη μούρην του προς τση καρδιάς τα μέρη μπήχνει κι αυτό* (ενν. *το περιστέρι*)
*ίζεται για τ' ακριβόν του ταίρι* Ερωφ. Β' 158· **γ)** (σε συνεκδ. χρ.): *δόλιον μα-*
*ιίστομον εξανασπά εκ της ζώνης, τον Αχιλλέα εκ πλευρού σφαγέντα τον εμπή-*
· *Πάρης* Βυζ. Ιλιάδ. 984· **δ)** (εδώ σε σεξουαλικό υπονοούμενο· βλ. και Vincent
ν. σ. 179]): *Τω σκολάρων του τον κώλο, λέει, θ' ανοίξει και πως μια κουρατό-*
*σα θε να τως μπήξει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 308· **ε)** (σε μεταφ.): *Τέσσαρους πά-*
*πηξαν απάνου στην καρδιά μου* Εκατόλ. Μ 68³⁰. **2)** Στήνω: *Εισελθών δέ εν τω*
*αι τένταν πήξαντες εν τη ξηρά εξήλθε* Δούκ. 417⁷· ⌈*και πεσώννονται*⌉ *εις την φούρκαν*
*ταρίων, τήν έμπηξεν ο αυτός Τιπάτ* Μαχ. 576³· *κατελθών ουν εν τη γη και πήξας*
: *και κατοικίαν τινά σκευασάμενος ώκησεν εκείσε* Εξήγ. πέτρ. 274. **3)** Φυτεύω:
*τέκτων ερουκανοετούργευσεν, σταθμίσας έπηξέν τα* (ενν. *τα δένδρη*) Βέλθ. 290.
ικ. για ρούχα) στερεώνω, «πιάνω»: *τις Ακρίτης ... ... τας ποδέας του να έμπηξε,*
*ε το ραβδίν του και να τους εσυνέτριψεν τους παλαμναίους μίσσους!* Προδρ. III
*πήξε το κονταράκιν σου στης φοινικέας την ρίζαν και μπήξε και τα ρούχα σου*
*στο μπροστοκούρβιν* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 51· *επέζευσε και λύει το ζωνάριν, εκ-*
*υπολούρικον ... και τας ποδέας οχυρώς πήξας εις το ζωνάριν* Διγ. (Trapp) Gr.
**5)** Καρφώνω: *ούτε καρφίν ηγόρασας να εμπήξεις εις σανίδιν* Προδρ. Ι 87· *καρφία*
*α εις την γην* Προσκυν. α' 117⁴. **6α)** Χώνω, βάζω κ. πολύ κοντά σε κ. άλλο:
*ίμωσε, έμπηξε την κεφαλήν του μπροστά εις τα ποδάρια του αγίου* Ροδινός (Βαλ.)
**3)** (εδώ) χαμηλώνω, σκύβω: *εμούλωσε* (ενν. *η Αρετή*) *την κεφαλή, στα χαμηλά*
*νει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1524. **7)** Χώνω κάπ. κάπου βίαια: *Τραβίζοντάς σε*
*λλιά εκεί* (ενν. *στο σπήλιο*) *θε να σε μπήξω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1161]. **8)**
ι. διακοσμητικό πάνω σε ύφασμα): *Η δέ τραχηλία του έγεμεν άμπαριν και μόσχον*
· *εμπηγμένα εις αυτήν μαργαριτάρια* Διγ. 'Ανδρ. 347⁵. **9)** (Μεταφ. για γνώσεις)
, μεταδίδω με το ζόρι: *Δάσκαλε τη latinità ... κάτεχε τω σκολάρω σου ... να*
*ι μπήχνεις στον ομυαλό* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 224. **ΙΙ** Μέσ. **1)** Είμαι χωμένος,
*ο άγιος λίθος είναι πηγμένος κάτω εις την γην και φαίνεται απέξω όσον μίαν πιθα-*
σκυν. Κουτλ. 390 127¹². **2)** Σφηνώνομαι: *Λύκος κομμάτι κόκκαλον είχεν εις*
*όν του* (παραλ. 1 στ.). *'Οτι εμπήχθηκε κακά δεν είχε τι να ποίσει* Αιτωλ., Μύθ. 143³.

**ήζω**, βλ. *μπήγω*.

**ηκτός**, επίθ.· *μ π η χ τ ό ς· π η κ τ ό ς*, Λίβ. Esc. 394, Λίβ. Ν 388.
ὸ το *μπήγω* και την κατάλ. *-τός*· πβ. και θηλ. *εμπηκταί* σε βυζ. παροιμ. (Πολ. Ν.,



Παροιμ. Α' 9 και Krumb., Sprichw. 86). Ο τ. *μπηχτός* και σήμ. Ο τ. *πηκτός* στο Βλάχ. (λ. *μπημένος*).

**α)** Που έχει μπηχτεί, μπηγμένος: *απάνω εις το κεφάλιν του να κείτεται ως το φίδιν, όλην να περιπλέκεται τάχα την κορυφήν του, να έναι το στόμα του πηκτόν εις το μέτωπον του ανθρώπου* Λίβ. (Lamb.) Ν 387· **β)** (προκ. για χτύπημα) που καταφέρεται βίαια, που εισχωρεί βαθιά (Για τη χρ. βλ. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 621]): *'Ηριξεν ο Ρωτόκριτος μ' όλη τη δύναμή του τ' Αρίστου κοπανιά μπηχτή και πάει προς το βυζί του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1848.

**μπημένος**, μτχ., βλ. *μπήγω*.

**'μπηξομύτης** ο, βλ. *εμπηξομύτης*.

**μπήσσω**, και **μπήχνω**, βλ. *μπήγω*.

**μπηχτός**, επίθ., βλ. *μπηκτός*.

**μπήχτω**, βλ. *μπήγω*.

**μπιζονιάρει**, απρόσ.· *μ π ε ζ ο ν ι ά ρ ε ι*.

Το ιταλ. bisognare. Η λ. στο Somav., όπου και προσωπικό *μπιζονιάρω*.

Χρειάζεται, είναι ανάγκη: *Αφόντες έφθασε καιρός κι εθέλαν να γυρίσουν, τότες εμπεζονιάριζε τον ορισμόν να ποίσουν* Βίος Δημ. Μοσχ. 186.

**μπίκα** η, βλ. *πίκα*.

**μπιριέρα** η, βλ. *περιέρα*.

**μπις**, αριθμτ. επίρρ.

Το λατ. bis με ενδιάμεσο το ιταλ. bis (Βλ. Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 277 σημ. 74). Η λ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.²).

Δύο φορές· εδώ μαγική λέξη (Για το πράγμα βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 1, 1947, 573): *μπις μίλλε* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 101.

**μπίσα.**

Πιθ. σχετ. με το αριθμτ. *μπις* (Βλ. Μανούσ., Κρ. Χρ. 1, 1947, 573).

Μαγική λέξη (Για το πράγμα βλ. Μανούσ., ό.π.): *Αναφγκριό, Ταμερατά, μπις μίλλε, μπίσα, ίσο* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 101.

**μπισκαντάρω**, Σαχλ., Αφήγ. 579· *π ε σ κ α ν τ ά ρ ω*.

Το ιταλ. biscantare (Βλ. Παπαδημητρίου [Σαχλ., Αφήγ. σ. 169]).

Σιγοτραγουδώ: *επροσκάλιεν τους ... κι εκείνοι εισμίαν ήρχιζαν να τρώγουν και να πίνουν, να τραγωδούν λατινικά και να με πεσκαντάρουν* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 358.

**μπισκόττιν** το· *π ι σ κ ο ύ τ τ ι ν*, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 205.

Από το ιταλ. biscotto (Kahane, Sprache 571 και Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 515, λ. *πισκούτιν*]. Για τον τ. πβ. μεσν. λατ. piscotum, Mittellat. Wört., λ. *biscoctus, καθώς και γαλλ. biscuit. Τ. *πασκούττια* (πληθ.) σήμ. στο ροδιακό ιδίωμ. (Βλ. Κεχαγιόγλου, Ελλην. 34, 1982/3, 357).

Παξιμάδι, γαλέτα: *όρισεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *τον κελάρην διά να δίδει τον γέρον έν ύττιν την ημέραν και μίαν βολάν να πίνει* αυτ. 134.

**μπιστά,** επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *έμπιστα.*

**μπιστεμένα,** επίρρ., βλ. *εμπιστευμένα.*

**μπιστεμένος,** μτχ., βλ. *εμπιστεύω.*

**μπιστενός,** επίθ., βλ. *εμπιστινός.*

**μπιστεύομαι** , βλ. *εμπιστεύω.*

**μπιστευτός,** επίθ., βλ. *πιστευτός.*

**μπιστικά,** επίρρ., βλ. *εμπιστικά.*

**μπιστικός,** επίθ., βλ. *εμπιστικός.*

**μπιστός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *έμπιστος.*

**μπιστοσύνη** η, βλ. *εμπιστοσύνη.*

**μπιτάδος,** επίθ., Πορτολ. Α 191[20-1], 209[30], 216[8].

Από το βενετ. abitado (Πβ. Kahane - Bremner, Gloss. portol. 19, λ. abitato).

Κατοικημένος (Βλ. και Kahane - Bremner, ό.π.): *Το νησί της Ζακύνθου είναι 'μπι-* αυτ. 207[31]· *χώρα καλά 'μπιτάδα* αυτ. 199[5].

**μπιτάρω,** βλ. Προσθ. Γ' και ΙΑ' τόμ., λ. *αμπιτάρω.*

**μπιτσάρος,** επίθ.

Από το ιταλ. bizzarro.

Θυμώδης, οξύθυμος, οργίλος· που η εμφάνισή του προκαλεί φόβο· (εδώ ειρων.· βλ. και Martini . σ. 43]): ΜΠΡ. *Ιδέ τσι πώς εφύγασι, να μην τηνε τακάρω!* ΠΕΤΡ. *Τρομάσσουσι, πολλά σε βλέπουσι μπιτσάρο* Στάθ. (Martini) Γ' 2.

**πίφαρον** το, βλ. *πίφερον.*

**πίφερα** η, βλ. *πίφερα.*

**πίφερον** το, βλ. *πίφερον.*

**πλάβος,** επίθ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 148, 240· *π λ ά β ο ς,* Ναθαναήλ ου, Στιχοπλ. Ι 1323 κριτ. υπ.

Από το παλαιότ. βενετ. blavo (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Τριαντ., 'Απ. Α' 439 και 444). *πλάβος* σε έγγρ. του 1506 (Μανούσ., Πρακτ. Γ' Παν. Σ Α' 224[17]) και του 1593 άκη, Κρητολ. 12-13, 1981, 179) και σήμ. ιδιωμ. (Pern., Ét. linguist. Γ' 380, λ. ός και 475, λ. *μπλάβος*). Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16Β, 2, 270 και 273 και Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 99 και 105), στο Βλάχ. και σήμ.

Βαθυγάλαζος, σκούρος μπλε: *πολλές λογές πτερά 'χει* (ενν. *ο διάβολος*): *κόκκινα, , πράσινα, κίτρινά τε και μπλάβα* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 1323· *Το μαύρο ι σκοτεινό, το πράσινο σα δάση, το μπλάβο πέτρες χάλαβρο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β'



242· *χλομαίνει* (ενν. *το λούλουδο*) *αν είναι κόκκινο κι άσπρο αν έν, μαυρίζει και μπλάβο αν είναι, λειώνεται ζιμιό και κιτρινίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1894. —Βλ. και ά. *βένετος.*

**μπλαγκέτο** το.

Το μεσν. ιταλ. ή βενετ. *blanchét(t)o (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 231]. Κατά Hesseling, BZ 25, 1929, 150 και Nourney, Lat. Ital. 130 από το προβηγκ. blanquet. Τ. *πλαγκέττο* σήμ. στη Ζάκυνθο (Ζώη, Λεξ. Ζακ. 389), όπου και τ. *πιαγκέτο* (Βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 54 σημ. 7).

Ψιμύθιο, λευκό φτιασίδι (από ανθρακικό μόλυβδο) που χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες για να λευκαίνουν την επιδερμίδα του προσώπου τους (Για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 379 και σημ. 4 και ό.π. 54): *όντε μ' έπεψες, κερά, να πάω στο φόρο για το μπλαγκέτο, πηαίνοντας στο σπλετσερειό του Μόρο, την είδα μέσα στο στενό* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 12.

**'μπλάζω,** βλ. *εμπλάζω,* Ι.

**μπλαστέα** η, Θησ. Η' [19[7]]· πιθ. τ. του *εμπλαστή,* βλ. λ. και Προσθ. ΙΑ' τόμ.

**μπλάστρι** το, βλ. *εμπλάστριον.*

**μπλέπω,** βλ. *βλέπω.*

**μπλιο,** επίρρ., βλ. *πλιο.*

**? μποβίζιος** ο.

'Αγν. ετυμ.

(Πιθ.) τίτλος αξιωματούχου: *πάγει ο αγιότατος βρίσκει τον πρεβεδόρο και κράζει τον μποβίζιον και τον γοβερναδόρο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 219[16].

**μποβόλισσα** η.

Από το ουσ. *μπόβολος* και την κατάλ. *-ίσσα.*

Θηλυκό σαλιγκάρι: *ήτονε ένας μπόβολος, ... ο οποίος επήρε διά γυναίκαν μίαν αποτ' εκείνες τες μποβόλισσες οπού είναι βεργωμένες με το κίτερον και το κόκκινον πολλά όμορφες* Μπερτολδίνος 167.

**μπόβολος** ο.

Το βενετ. bovolo. Η λ. και σήμ. στη Μάνη (St. Kugeas, Glotta 1, 1909, 94 σημ. 1).

Σαλιγκάρι: *ήτονε ένας μπόβολος αποτ' εκείνους οπού έχουν τέσσερα κέρατα* Μπερτολδίνος 166-7.

**μπογάζι** το· *μ π ο υ γ ά ζ ι·* *π ο υ γ ά ζ ι,* Πορτολ. Β 58[4].

Το τουρκ. boğaz. Τ. *μπογάζιν* και σήμ. στην Κύπρο (Μυριανθόπουλλος, Κυπρ. Σπ. 12, 1948, 120) και τ. *πογάζιν* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *μπουγάζι* και η λ. στο Somav. (λ. *μπουγάζι*) και σήμ.

(Ναυτ.) στενό θαλάσσιο πέρασμα: *και εις τα δύο, λέγω, στόματα τούτα, τα κοινώς λεγόμενα μπουγάζια, σεβαίνουσι πολλά καράβια* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 261.

**Μπογδάνος** ο· *Μ π ό γ δ α ν ο ς,* 'Εκθ. χρον. 82[18]· *Μ π ο υ γ δ ά ν ο ς,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 577[10].

Από το τουρκ. Boğdan. Τ. *Πογδάνος* σε ενθύμ. του 1574 (ΝΕ 7, 1910, 179).

κάτοικος της Μολδαβίας, Μολδαβός: *Εξεδικιώθη εις τους Βλάχους και Μπογδάνους κακά οπού τους εκάμνανε* Χρον. σουλτ. 66[32]. —Ο τ. *Μπόγδανος,* καθώς και τ. *Πούγ-* (Ιστ. πατρ. 140[10,12]) ως κύρ. όν.: Byz. Kleinchron, Α' 537[53,55], 'Εκθ. χρον. 42[5,7], 41[29].

**πόγιας** ο, Μπερτόλδος 60.

ο ιταλ. *bόια*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

) Δήμιος: Μπ. *Διατί ... να με φουρκίσουν; ...* Μπ. *Δεν είσαι εσύ ο μπόγιας;* Ραφ. *εν είμαι ο μπόγιας, αμή είμαι αλήθεια ο ράφτης του Βασι]έως* Μπερτολδίνος 110. ονεκδ. - υβριστ.) άνθρωπος που κάνει κακό· άνθρωπος ελεεινός, άθλιος: *Τι έχω εγώ, α, μπόγια, ιδές εδώ το καλόν σου κάμωμα* Μπερτολδίνος 128· *ο βασιλεύς, κακιωμέ- ιποσον, λέγει του: Β. Εσύ γελάς, μπόγια;* Μπερτόλδος 35.

**ιποδίζω,** βλ. *εμποδίζω.*

**ιπόδιο** το, βλ. *εμπόδιο(ν).*

**ιπόδισμα(ν)** το, βλ. *εμπόδισμα(ν).*

**ιποδισμός** ο, βλ. *εμποδισμός.*

**ιπόδιστρο** το, βλ. *εμπόδιστρο(ν).*

**ποέμιος ο·** *Π ο έ μ ι ο ς,* Κορων., Μπούας 90. —Βλ. και *Μποέμος.*

πό το ιταλ. Boemo αναλογ. με εθν. σε *-ιος.*

κάτοικος της Βοημίας: *ο Παλαδής είχ' εκ τους Ποεμίους έξε χιλιάδες απεζούς* θ.

**ποέμος** ο. —Βλ. και *Μποέμιος.*

ο ιταλ. Boemo.

κάτοικος της Βοημίας: *εμάζωξε* (ενν. *ο Λουννάδης*) *φουσσάτα δυνατά, Ούγγαρους, ους* Χρον. σουλτ. 77[8].

**ποζάς** ο.

ο τουρκ. boza. Η λ. στο Somav., στο Coutelle, Gregh. 81 και σήμ. ιδιωμ. (Κουκ- ΑΘΛΓΘ 24-25, 1960, σ. ανατ. 64).

ίδος ποτού από κεχρί: *μήτε μποζά να πίνουσι* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 190.

**ποθρακός,** ο, βλ. *βάτραχος.*

**ποίος,** αντων., βλ. *οποίος.*

**πολέτα** η· *π ο υ λ λ έ τ τ α.*

ο βενετ. boleta. Ο τ. *πουλλέττα* από το ιταλ. bulleta. Τ. *μπουλέττα* σήμ. ιδιωμ. ;, Σκιάθ. πολιτ. Γ' 288). Η λ. σε έγγρ. του 1593 (Βλαχάκη, Κρητολ. 12-13, 1981, αι σήμ. ιδιωμ. (Λωρεντζ., Αθ. 16, 1904, 211).

) (Γραπτή) άδεια εξόδου από τη χώρα: *επαρακάλεσέν τον να του δώσει πουλλέττα πάγει πέρα* Μαχ. 602[30]. **2**) 'Αδεια εξαγωγής ή μεταφοράς εμπορευμάτων: *Επή- ακομή κουφέτ(α) σκάτολες 6 ... Ακομή εις την μπολέταν* L 2 Σεβήρ., Σημειώμ.



**μπολετί** το· *μ π ο υ λ ε τ ί·* πληθ. *μ π ο υ λ ε τ ί α,* Ευρετ. Ερωτοκρ. 768[218].

Το βενετ. boletin. Ο τ. πιθ. από επίδρ. του ιταλ. bulletino· απ. σε έγγρ. του 1686 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 440), του 1787 (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 79), στο Χρον. Γαλαξ. 203, 209 και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 36, Λάζαρης, Λευκαδ. 112, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 395). Τ. *πουλετί* σε έγγρ. του 1797 (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, 9). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. 124 και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', λ. *bολλεττί*).

**1**) Γραπτή απόδειξη που πιστοποιεί οικονομική συναλλαγή: *Το μπουλετί είναι στην κασελέτα μου τη μιτσή* Διαθ. 17. αι. 7[119-120]. **2**) Λαχνός, κλήρος: *Χαρίδημος μισεύει πικραμένος πως δεν το 'βρηκε το όνομά του στα μπουλετία* Ευρετ. Ερωτοκρ. 773[219].

**μπόλια** η, Διαθ. 17. αι. 10[82], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 34, Τζάνε, Κρ. πόλ. 309[24]· *ε μ π ό λ ι α·* *π ό λ ι α,* Διαθ. 17. αι. 1[33].

Από το βενετ. imbolia (Βλ. Kahane, Sprache 569· για διαφορετικές ετυμ. βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 356, Ανδρ., Λεξ., Nourney, Lat. Ital. 120 και Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 271). Ο τ. *εμπόλια* στο Βλάχ. και σε έγγρ. του 16. αι. (Βαγιακ., ΕΜΑ 3, 1950, 153 και Bakk. - v. Gem., Κρητολ. 6, 1978, 41). Ο τ. *πόλια* σε έγγρ. του 1613 (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 111). Η λ. στο Meursius, σε έγγρ. του 16. (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 688[17], Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 4, 14, 23, κ.α. και ό.π. 97,107, Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16Β, 1961/2, 273, Κατσουρ., ΕΜΑ 5, 1955, 81) και του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 437, Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 264, 273, κ.α.) και σήμ.

**α**) Γυναικείο κάλυμμα του κεφαλιού, μαντήλα: *καλύπτραν, την εμπόλιαν, το σκέπασμα της κεφαλής* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Εξήγ. *ορίζουν και σκεπάζουσι τα εύμορφά της κάλλη με μπόλια χρυσοκέντητη· στην ζώσην της την βάλλει* Δεφ., Σωσ. (1569) [202]· **β**) (προκ. για ποδιά, πιθ. από παρανόηση του συγγραφέα): *παίρνει* (ενν. *ο Ιησούς*) *λέντιον, ήγουν μίαν εμπόλια και ζώνεταί την* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 264[r].

**μπολιάρι** το, βλ. *αμπουλιάρης.*

**μπόλμπερη** η, βλ. *πόλβερη.*

**Μπολονέζος** ο.

Από το ιταλ. Bolognese.

Ο κάτοικος της Μπολόνιας: *Οι Μπολονέζοι δ' έστειλαν τότ' άνθρωπον ... στον καπετάνιον των Κελτών* Κορων., Μπούας 72.

**μπόλπερη** η, βλ. *πόλβερη.*

**μπομαδένιος,** επίθ.

Πιθ. από το παλαιότ. ιταλ. boma (Zingarelli) και την κατάλ. *-ένιος.*

Από ειδικό γερό ξύλο(;): *βενέτικες καδέγλες μπομαδένιες* Λεηλ. Παροικ. 536.

**μπόμπα** η, Τζάνε, Κρ. πόλ. 167[16], 272[5], 274[1], 284[18], 383[19], 460[17], 471[2], 509[8], 528[15], 535[1], 541[6], κ.π.α.· *π ό μ π α,* αυτ. 468[1], 480[5].

Το ιταλ. bomba. Ο τ. από ανομοίωση (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 340-2). Η λ. σε έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 83) και στο Χρον. Γαλαξ. 217 και σήμ.

Μεταλλικό σφαιρικό βλήμα πυροβόλου: *μιαν μπόμπαν εβαστούσανε* (ενν. *οι Φράγκοι*) *κι*

ων και την πετούσι αυτ. 275[21]· οι χριστιανοί αρχίζουν να πετούσι μπάλες και μπό-
στα τειχιά ν' ανοίγου να χαλούσι αυτ. 388[20]· Κι από την χώραν να πετούν πόμπες με
οτάνι, να σπούσι και στον θάνατον πολλότατους να βάνει αυτ. 267[21].

**μπομπάρδα** η, Αχέλ. 273, 882, Παλαμήδ., Βοηβ. 135, 276, 1052, Μαρκάδ. 747· *ιβάρδα*, Ιστ. πολιτ. 19[9], 73[16]· *βουμπάρδα*, Καναν. 64D, Γαδ. διήγ. gn.) 483· *μπουμπάρδα*, Τάξ. πόρτ. 105, Σκλάβ. 175, 181, Μηλ., Οδοιπ. 638· *υπάρδα*, Αχέλ. 418· *πομπάρδα*, Διήγ. πανωφ. 56· *πουμπάρδα*, . 620[24,26,31], Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 398, Βουστρ. 447, 448, 463, Κυπρ. 161, Ροδινός (Βαλ.) 125· *πουμπάρτα*, 'Ασμα Μάλτ. 55· *πουπάρδα*, χναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIV 88. —Βλ. και ά. *λομπάρδα*.

Το ιταλ. bombarda. Ο τ. *βουμπάρδα* στο Du Cange. Τ. *μπομβάρδα* στο Meursius. *μπουμπάρδα* στο Βλάχ. Ο τ. *πουμπάρδα* (< προβηγκ. boumbarda, βλ. Χατζ., Ξέν. ς. 95, Stanitsas, Act. VIII[e] Congr. Intern. 83) στο Du Cange, ό.π. και σήμ. στην ρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 405), όπου και τ. *πουμπάρντα* (Χατζ., ό.π., Kahane, Sprache . Η λ. στο Du Cange, ό.π. και σήμ.

**α)** Είδος τηλεβόλου: *Προσδοκώντες οι Τούρκοι ότι των μεγίστων βουμπάρδων αι πέτον σεσαθρωμένον πύργον εκείνον θέλουν χαλάσειν* Καναν. 65Α· *δύο φορές εκρούσασιν μπάρδες των κατέργων* Αχέλ. 2453· **β)** (συνεκδ. για τη βολή ή το βλήμα του ό-): *εσύραν από την Αμόχουστον μίαν πουμπάρδαν και επήρεν το μερίν του Καζισέστα* . 620[23]· **γ)** (με αισχρό νόημα): *Θαρρώ ότι η κοιλία του* (ενν. του γαδάρου) *να 'ναι ιτοθήκη* (παραλ. 1 στ.). *Μπουμπάρδες να 'χει μπρούτζινες, τουφέκια γεμισμένα* Γαδ. . 483.

**μπομπαρδάρης** ο· *μπουμπαρδάρης*, Αχέλ. 694, 974, 1526, 2150, Τζά-ζρ. πόλ. 310[16], 356[20] (έκδ. *μπουρμπαρδάροι*· διορθώσ. κατά την έκδ. Νενεδ. 422[12]), · *μπουπαρδάρης*, Αχέλ. 480.

Από το ουσ. *μπομπάρδα* και την κατάλ. -*άρης*. Ο τ. *μπουμπαρδάρης* στο Βλάχ.

Πυροβολητής, κανονιέρης: *οι μπομπαρδάροι αφτούμενα τα φτίλια να κρατούσι* (παραλ. .) *εις τες λουμπάρδες τη φωτιά όλοι μαζί να βάλουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 346[8]· *οι μπουρδάροι* (έκδ. *μπουρμπαρδάροι*· διορθώσ.) *τρέχουσι λουμπάρδες να κινήσουν, τα κάα τ' Αγαρηνού να σπάσουν να βουλήσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 323[21].

**μπομπαρδέα** η, Αχέλ. 754· (πληθ. -*ές*) 326, 1024· *μπομπαρδιά*, Παρδ., Βοηβ. 161· *μπουμπαρδέα* (πληθ. -*ές*), Αχέλ. 568, 1016, 1738, 1852, · *μπουπαρδέα* (πληθ. -*ές*), Αχέλ. 631, 728, 805.

Από το ουσ. *μπομπάρδα* και την κατάλ. -*έα*. Τ. *μπουμπαρδιά* στο Somav. Τ. *πουμπαρτήμ*. στην Κύπρο (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 38-39, 1974/75, 163).

**α)** Βολή μπομπάρδας, κανονιά: *ήλθαν σιμά κι εκόντεψαν* (ενν. *οι Τούρκοι*), *τες μποδιές αρχίζει* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *και οι πεζοί τες τουφεκιές κι ευθύς αυτούς συγχύζει* αμήδ., Βοηβ. 285· **β)** (συνεκδ.) βλήμα μπομπάρδας, οβίδα: *στον 'Αγιον 'Ερμον οσθεν εκάμασι μπαστόνι, όθεν η μπουμπαρδέα των εις τον λιμένα σώνει, τα που 'σαν έσωθεν λέγοντας ν' αφανίσουν* Αχέλ. 322.

**μπομπαρδιέρης** ο· *πουμπαρδιέρης*.

Από το ιταλ. bombardiere. Ο τ. στο Du Cange, λ. *βουμπάρδα*. Λ. *μπομπαδιέρος* σε



έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 83) και τ. *μπουμπαρδέρης* στο Somav. (λ. *μπουμπαρδάρης*). Η λ. στο Somav. (λ. *φουσσάτον*).

Πυροβολητής: *σκεύη και πουμπαρδιέρηδες, τομφάκια, σιρπεντίνιες ενέπλησε τα κάτεργα* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 128.

**μπομπαρδοχαλασμένος**, μτχ. επίθ.· *πουμπαρδοχαλασμένος*.

Από το ουσ. *μπομπάρδα* και τη μτχ. παρκ. του *χαλώ*.

Που είθε να καταστραφεί από βολές πυροβόλων (Για τη σημασ. βλ. Ανδρ., Αθ. 44, 1932, 193 κε.): *της Τρίτης της ασβολερής, ... της θεοκαρβουνόκαυτης, πουμπαρδοχαλασμένης* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 196.

**μπομπή** η, βλ. *πομπή*.

**μπομπόγερος** ο, βλ. *μπαμπόγερος*.

**μπονάτσα** η, Διήγ. πανωφ. 55, 59, Διήγ. ωραιότ. 309, 874· *μπονάτσια*, Διήγ. πανωφ. 55, Διήγ. ωραιότ. 188· *μπουνάτσα*, Πορτολ. Α 201[4-5], Διήγ. ωραιότ. 877.

Το βενετ. bonazza. Ο τ. *μπονάτσια* από το ιταλ. bonaccia. Τ. *πονάτσα* και *πουνάτσα* στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 94). Ο τ. *μπουνάτσα* και η λ. στο Somav. (λ. *μπονάτζα*, *μπουνάτζα*) και σήμ.

'Απνοια, γαλήνη της θάλασσας: *δεν ημπορείς να έμπεις με κακό καιρό, μόνο με μπονάτσα* Πορτολ. Α 182[19]· *από την μπονάτσια δεν μπορεί* (ενν. *το ξύλο*) *να σιμώσει εις καμίαν γην* Διήγ. πανωφ. 59· *κάνοντας τόσες μπονάτσες και μην ημπορώντας οι μύλοι μας να αλέσουν επέσαμεν εις μεγάλη πείνα* Διήγ. πανωφ. 59.

**μπονάτσια** η, βλ. *μπονάτσα*.

**μπονεστρένα** η· *πουλουστρένα*.

Από τη μεσν. γαλλ. έκφρ. *a bone estraine (Πβ. a bone estrine = en cadeau, Greim., Dictionn., λ. estraine). Ο τ. από το **μπουνουστρένα* (Η τροπή η>ε από ανομοίωση· πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 328-9, Tsop., Essai 144 = Τσοπ., Συμβολές Α' 194)· κατά Μενάρδ., Τοπων. μελ. 225 και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 95 από προβηγκ. pour estrene και pour estrena αντίστοιχα. Τ. *μπουλιστρίνα* στην Κάρπαθο (Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 274, <γαλλ. belles étrennes και ιταλ. bella strenna), την Κω και τη Σύμη (Rohlfs, Et. Wört. 486-7, < λατ. bona strena), *μπουλουστρίνα* στη Νίσυρο (Κουκ., ΒΒΠ Β'[1] 16, < λατ. bona strena) και τη Χάλκη (Τσοπ., Συμβολές Α' 521, < γαλλ. pour estrennes), *μπλουνιστρίνα* στην Αστυπάλαια (Καραναστάσης, ΛΔ 8, 1958, 86, < ιταλ. buona strenna). Πβ. λ. *καληστρίνα* στο Somav., που συνηγορεί σε ετυμ. με α' συνθ. γαλλ. bone - ιταλ. bona. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. *πουλοστρίνα*, *πλουμιστήρα* και *πλουνουστήρα* (Βλ. Μενάρδ., ό.π. 223, Χατζ., ό.π., Σακ., Κυπρ. Α' 717, κ.α.).

Το πρωτοχρονιάτικο δώρο (Για το πράγμα βλ. Μενάρδ., ό.π. 223-5, Κυριακ., Λαογρ. 11, 1934/37, 312, Κουκ., ό.π., Σπυριδ., ΕΛΑ 13-14, 1960/61 <1962>, 326. Η λ. εδώ επιρρ.): *τη γ' Ιανουαρίου ... έπεψέν τους* (ενν. *ο πρεβετατούρης*) *και λ' δουκάτα πουλουστρένα* (έκδ. *που 'λουστρένα*· διόρθ. Μενάρδ., Τοπων. μελ. 224-5) Βουστρ. 505.

**μπονέττα** η, Καραβ. 494[14.17], 503[31]· *μπουνέττα*, Καραβ. 495[5], 498[22], 499[2], 500[1], 504[4].

Το ιταλ. bonetta.

(Ναυτ.) είδος ιστίου (Βλ. και Kahane - Tietze, Lingua Franca 114): *αρλέγγες και τίλια οδιά την πρώτην χέραν της μπουνέττας* αυτ. 494[16].

**μπονσινιόρ,** άκλ., βλ. *μπονσινιόρος*.

**μπονσινιόρος** ο· άκλ. *μ π ο ν σ ι ν ι ό ρ.*

Το βενετ. bonsignor.

**α**) Τίτλος ανώτερων ρωμαιοκαθολικών ιερωμένων: *επήρανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *και τον ›νσινιόρο Μπουκιάρδον και τον μαρισκάλκο της Φράντζας* Χρον. σουλτ. 33[32-3]· **β**) ιος δυτικών ευγενών: *ο σινιόρ Μερκούριος μέσα εις την μπατάγιαν εκεί έπιασε* (έκδ. ίσε) *τον μπονσινιόρ τόν λέγαν Σασουνάγιαν* Κορων., Μπούας 12.

**μπόντζος** ο, βλ. *πότζος*.

**μποντίζω** βλ. *ποντίζω*.

**μποντίκι** το, βλ. *ποντίκι*.

**μποντικός** ο, βλ. *ποντικός*.

**μπορεζάμενος** και **μπορεζόμενος,** μτχ. βλ. *ημπορώ*.

**'μπορειαναίικος,** επίθ.· *'μ π ο ρ ε ι α ν α ί κ ο ς.*

Το επίθ. *εμπορειαναίικος*, από το ουσ. *Εμπορειανός* και την κατάλ. -*αίικος*. Για τον τ. *ρωμαίικος* - *ρωμαίκος*.

Που ανήκει στο Εμπορείον (Θήρας): *Τον δρόμον ερχινήσαμεν, πάμε στον Εμπορείον* ραλ. 1 στ.). *Λέγω παν τα* (έκδ. *πάντα*· διορθώσ.) *'κονίσματα αυτά τα 'μπορειαναίκα, ; άνδρας επόμεινε* ⟨*ούτε*⟩ (προσθέσ.) *κιαμιά γυναίκα οgιά να κάμου δέησιν* Διήγ. ιότ. 633.

**'Μπορειανός** ο.

Το ουσ. *Εμπορειανός*, από το τοπων. *Εμπορείον* και την κατάλ. -*ανός*.

Ο κάτοικος του Εμπορείου (Θήρας): *Τον δρόμον ερχινήσαμεν, πάμε στον Εμπορείον* ραλ. 7 στ.). *Τις 'Μπορειανούς 'νταμώνομεν κάτω στην εκκλησίαν* Διήγ. ωραιότ. 639.

**'μπορείο** και **'μπορειό** το, βλ. *εμπόριον*.

**μπορεμένος** και **μπορεσάμενος,** μτχ., βλ. *ημπορώ*.

**μπόρεσις -ση** η, βλ. *ημπόρεση*.

**μπορετός,** επίθ., βλ. *ημπορετός*.

**μπόρηση** η, βλ. *ημπόρεση*.

**μποριζάμενος,** μτχ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *ημπορώ*.

**μποριζόμενος,** μτχ., βλ. *ημπορώ*.

**μπορίνα** η· *μ π ο υ ρ ί ν α,* Καραβ. 494[2], 498[12]· *π ο υ ρ ί ν α,* αυτ. 494[1], [24].



Το βενετ. borina. Για τη λ. βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 117-8. Ο τ. *μπουρίνα* και σήμ. (Βλ. Κανελλόπ., Ονοματολ. 115, Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 77).

(Ναυτ.) κινητό σκοινί που το ένα άκρο του συνδέεται με τα πλαϊνά γραντιά των τετράγωνων πανιών, ενώ το άλλο είναι ελεύθερο και με το χειρισμό του διευκολύνεται η «εγγυτάτη (ιστιοδρομία)», κοιν. *τόκα* -*μπουρίνα*, δηλ. η πορεία στην κατεύθυνση του ανέμου (λόγ. ονομασία *πλαγιαστήρ*· για τη σημασ. βλ. Κανελλόπ., ό.π., Δημητράκ., λ. *πλαγιαστήρ* και *εγγυτάτη*): *μπορίνες θέλουν να είναι μακρίες, πάσα μία δύο τόσα, ό,τι σταυρόν θέλεις έχει* αυτ. 493[1]· *μπράτσα και στρόπες των μπουρίνων* (έκδ. *στο μπουρίν*· χφ *το μπουρίν*, διορθώσ.) αυτ. 503[22].

**'μπόριον** το, βλ. *εμπόριον*.

**μπορούμενος,** μτχ., βλ. *ημπορώ*.

**'μπόρσα** η· *μ π ρ ο ύ σ α.*

Το ιταλ. borsa. Τ. *μπούρσα* σε κείμ. του 18. αι. (Πρωτοπ. - Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 98, 99) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *boύρσα* και Τριαντ., 'Απ. Α' 35-6). Τ. *πούρσα* στο Ρουσμ. - Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) 59, 89, 91 και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 44).

**α**) Πουγγί: *δεν είχε στη μπόρσα του τσεκίνι ουδέ δουκάτο* Κατζ. Ε' 402· **β**) σακούλι: *Καλά κι έχω στην μπρούσα μου ψωμί αγορασμένο* Ευγέν. 495.

**μπορώ,** βλ. *ημπορώ*.

**μποσκάδα** η· *π ο σ κ ά δ α,* Βεντράμ., Φιλ. 327· *π ο σ χ ά δ α,* Βουστρ. 462.

Από το βενετ. imboscada (Boerio, λ. imboscar· βλ. Kahane, Sprache 570). Ο τ. *ποσκάδα* στο Meursius. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Μηνάς, Ηπειρ. Χρον. 23, 1981, 395) και σήμ. στην Κρήτη, όπου και τ. *(μ)προσκάδα* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', λ. *bοσκάδα*, Kahane, Sprache 585· για το σχηματ. του τ. βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 630).

Ενέδρα· φρ. *κάνω ή ποιώ (μ)ποσκάδα* = στήνω ενέδρα (πβ. *στένω μποσκάδα* στο Χατζιδ., ό.π. Β' 283): *εκάμανε μια μποσκάδα, ήγουν εκρύφτησαν εισέ τόπον στενό και απηδήσανε να τονε πιάσουνε* Χρον. σουλτ. 110[16]· *εποίκαν μίαν ποσχάδαν και εσκοτώσαν λε' ανομάτους* Βουστρ. 455.

**μποσσολέττο** το.

Το ιταλ. bossoletto.

Δοχείο, αγγείο: *Τα οποία* (ενν. *τα μανιτάρια*) *είχαν μέσα σε ένα μποσσολέττο από γην άσπρην καμωμένον και ψημένην εις τον ήλιον* Μπερτολδίνος 114.

**μποστάνι** το.

Το τουρκ. bostan. Τ. *ποστάνιν* σήμ. στην Κύπρο (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 145 και Πανάρετος, Κυπρ. Σπ. 14, 1950, 147). Η λ. στο Σκουζέ, Χρον. Αθ. 116[44], στο Φωτειν., Νομ. Πρόχ. 298[36-7], στο Somav. και σήμ.

Λαχανόκηπος (Βλ. και Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 71): *Η Βλάγκα η πορτοπούλα, εις το μποστάνι της αγίας Σοφίας* Ονόμ. πυλ. Κων/π. 408.

**μποσταντζήαγας** ο, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 333.

Από τα ουσ. *μποσταντζής* και *αγάς* ή από το τουρκ. *bostanci ağasi.

ɔικητής της σουλτανικής φρουράς (Βλ. και *μποσταντζήμπασης*): *προστάσσοντας Σελίμ) τον μποσταντζήαγαν να εβγάλει γοργά την αρμάδαν έξω να φυλάγει όλα τα λάσσια της Ανατολής* αυτ. 356.

**:οσταντζήμπασης** ο· *μ π ο σ τ α τ ζ ή μ π α σ η ς.*

ι τουρκ. bostancıbaşı. Η λ. στο Κομνηνού, Προσκυν. 80 και στο Somav. Για πα-ινείες της λ. βλ. Νικολόπουλος - Οικονομίδης, Σύμμ. 1, 1966, 311, Οικονομίδης, 2, 1970, 453 και 3, 1979, 232. Ο τ. σε ενθύμ. του 1716 (ΝΕ 7, 1910, 208) και στο ıge (λ. *μποστατζίμπασι*). Για τη λ. και διάφ. τ. βλ. Mor., Byzantinot.² Β' 206.

αρχηγός του σώματος των μποσταντζήδων (Για τη σημασ. βλ. Δημητριάδη, Εβλ. 198): *απέκτεινε τον γαμπρόν αυτού τον Σκεντέρμπεη τον μποστατζήμπαση* 'Εκθ. 4⁷.

**τοσταντζής** ο.

ɔ τουρκ. bostancı. Η λ. στο Χρύσανθος Νοταράς, Οδοιπορ. 162 και στο Somav. λαιότ. μνεία της λ. βλ. και Οικονομίδης, Σύμμ. 3, 1979, 230.

ηπουρός και μέλος της ανακτορικής φρουράς στην Οθωμανική αυτοκρατορία (Για ασ. βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 198): *παρευθύς επρόσταξε* (εvv. *ο καϊμακάμης*) *να ποσταντζήδες* (παραλ. 2 στ.) ... *έτρεξαν οι πλιο ανδρειωμένοι, στα άρματα και ν περίσσια μαθημένοι* Μαρκάδ. 531.

**ποστατζήμπασης** ο, βλ. *μποσταντζήμπασης*.

**πότα** η, Σαχλ. Ν 260, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 343· *ε μ π ό τ α,* Σαχλ. Β' ı.) PM 525.

ο ιταλ. - βενετ. bot(t)a (Kahane, Sprache 569 και DOP 36, 1982, 144 και Spada-:. Gymn. 21, 1968, 260). Για διαφορετική ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ., στη λ. Τ. *αμπότα* μ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 31). Η λ. και σήμ.

ίδος υψηλού υποδήματος, μπότα: *θέλει* (εvv. *η πολιτική*) *ρούχα να φορεί, εμπότες* Σαχλ. Ν 346.

**ιποτάρι** το.

.πό το ουσ. **εμποτάρι* ( ⟨ *εμπότης* + *-άρι*· για το α' συνθ. βλ. Andr., Lex., λ. *εμπότης* ιραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 48, 1984, 35-7). Τ. *νεμποτάρι* και σήμ. στη Χίο (Βλ. Ét. linguist. Γ' 400, λ. *εμπότης*· πβ. και λ. *νεμποτάκι* στο Somav.). Η λ. σε δημ. της Πάτμου (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 174-5]).

[ήλινο δοχείο, κανατάκι. (Βλ. και Vinc., ό.π.): *ώστε να πεις «και είντά 'ναι ατού;» άνει το 'μποτάρι και ομορφογιάτρεψέ μου το* (εvv. *το πόδι*) *με το πολύ καμάρι* υν. (Vinc.) Γ' 701.

**.ποτεζέλα** η· *μ π ο υ τ ι ζ έ λ α,* Ασσίζ. 494¹⁵· *μ π ο υ τ ο υ ζ έ λ α,* Ασσίζ. 413¹⁶, 496³¹.

'ο βενετ. botesela. Πβ. παλαιότ. γαλλ. botisele (Gr. d' Hauterive, Dictionn.). *ιπουτιζέλα* στο Du Cange (λ. *μπουτηζέλα*).

ιοχείο κρασιού· (εδώ συνεκδ. ως μονάδα μέτρησης του κρασιού): *η μπουτουζέλα το ι έχρηζεν τότες μάρκα ε'* αυτ. 161³¹.



**μπότον** το.

Το βενετ. boto. Τ. *μπότο* σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 112).

Οικονομικό «χτύπημα», ζημία από υπερτίμηση (Για τη σημασ. βλ. Bertelè, BZ 56, 1963, 327): *Το μετάξι και το πρινοκόκκι μας έδωσαν μπότον άσπρα ιγ'* Rechenb. 67²⁹.

**'μποτόπουλον** το, βλ. *εμποτόπουλον*.

**μπότσα** η.

Πιθ. το ιταλ. bozza. Η λ. με διαφορετική προέλ. ( ⟨ βενετ. bozza) και σημασ. (= δοχείο λαδιού ή κρασιού) στο Du Cange (λ. *μπότζα*), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 973, σε έγγρ. του 18. αι. (Σφυρόερας, ΕΕΚυκλΜ 5, ⟨1965/66⟩ 1966, 638, Σκοπετέας, ΕΑΙΕΔ 3, 1950, 82, 92, κ.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Για τη λ. βλ. Meyer, NS II 85, Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 82).

?Εξόγκωμα, προεξοχή σε μια επιφάνεια: *'ράξε μακρέα από το νησί α' ήμισυ πλωρήσι εις φούντος οργίες ι', μπότσα αρενάλι* Πορτολ. Α 345³¹ (έκδ. *μπότζα*, κατά διόρθ. αντί *μποτ*).

**μπουγάδα** η.

Το βενετ. bugada. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**α**) Πλύσιμο των ρούχων, μπουγάδα: *δεν εγίνη ποτέ μπουγάδα οπού να μην έβρεξεν* Μπερτολδίνος 166· **β**) (συνεκδ.) τα πλυμένα ρούχα: *Μίαν ώραν καλή να κάμει ο ήλιος, στεγνώνει χίλιες μπουγάδες* αυτ. 166.

**μπουγάζι** το, βλ. *μπογάζι*.

**μπουγ(γ)άκι** το, βλ. *πουγγάκι*.

**Μπουγδάνος** ο, βλ. *Μπογδάνος*.

**μπουγέζης** ο, βλ. *μπουργέζης*.

**μπουγιάδια**· *η μπουγιάδια* [...], Καραβ. 501²⁷, εσφαλμ. αντί *ιμπουγιαδούρες*· διορθώσ. (Πβ. αυτ. 501²⁷ κριτ. υπ. και 504³³). —Βλ. ά. *ιμπουγιαδούρα* (Προσθ. ΙΑ' τόμου).

**μπουγιαδούρα**· *η μπουγιαδούρες,* Καραβ. 504³³, εσφαλμ. αντί *ιμπουγιαδούρες*. για τη διόρθ. βλ. Kahane, Sprache 578. —Βλ. ά. *ιμπουγιαδούρα* (Προσθ. ΙΑ' τόμου).

**μπουγιουρουλντί**· *π ο υ γ ι ο υ ρ ο υ λ τ ί (ν)*· *π ο υ ρ ο υ λ τ ί ν,* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 753.

Από το τουρκ. buyrultu. Τ. *μπουγιουρουλδίον* και *πουγιουρούλδι* σε έγγρ. της τουρκοκρατίας (ΝΕ 15, 1921, 423, 424). Τ. *μπουγιουρδί* στο Μπενιζέλο 491 και *μπουγιουρντί* στο Χρον. Γαλαξ. 209, καθώς και σήμ.

'Εγγραφη διαταγή τούρκου αξιωματούχου (Για τη σημασ. βλ. Σφυρ., Πληρώμ. 77 σημ. 4, Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 363): *'Εγραψαν* (εvv. *οι άρχοντες*) *τα πουγιουρουλτιά διά τους εσκκιάδες* αυτ. 245.

**μπουγκατάρα** η.

Το ιταλ. διαλεκτ. bugatare (Βλ. Battisti — Alessio, Diz. etim., λ. bugatto).

Σηροτρόφος: *αφήνω της θείας μου της Πανδώρας μπουγκατάρας* (έκδ. *μπουταγάρας*· . Α. Αγγέλου [Μπερτόλδος, σ. 178]) *το παγιαρίτζο μου* Μπερτολδος 82.

**μπουζνάρα** η, βλ. *μπουζουνάρα*.

**μπουζουνάρα** η, Κατά ζουράρη 144-5, 145, Φορτουν. (Vinc.) Α' 97· *μ π ο υ ζ- α*, Φορτουν. (Vinc.) Β' 291.

Από το ουσ. **μπουζουνάρι* ( ⟨ **υποζωνάριον*· πβ. το ρουμανικό buzunar και όσα σηνει για τη λ. ο Mihăescu, Infl. grec. 150, καθώς και το αρομουνικό buzunar, Papahagi, . arom. 300) και την κατάλ. *-α*. Για την ετυμ. πβ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *bουρα*. Ο τ. με ανομοιωτική αποβολή του *ου* και σήμ. στη Βέροια, όπου και τ. *μπουζιάρα* ρνόπ., Γλωσσ. Βερ. 60). Τ. *πουζνάρα* και σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. ου 143). Τ. *μπουζουνέρα* στο Somav. (λ. *μπουζού*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., , όπου και τ. *μπουζουνιέρα* (Παγκ., ό.π. Ε' 255, λ. *bουζουνιέρα*).

Μεγάλη τσέπη (Για τη σημασ. πβ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 45-6 και Mihăescu, ό.π. ημ. 32): *κάποια μονέδα αργυρή, οπού τη βαστά στο σακούλι ντου μέσα στη μπουζουντου* Κατά ζουράρη 136.

**ιπούκα** η, βλ. ά. *βούκα*, καθώς και Προσθ. Ι' τόμ. στο ίδιο λ.

**μπουκάλι** το· *μ π ο υ κ ά λ ι ν*.

Από το ιταλ. boccale (Βλ. και Ανδρ. Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 1743 (Αλιπράντης, Αθ. 974/75, 117) και σήμ.

Μπουκάλι: Κυπρ. χφ. 160.

**ιπουκάρω,** Πορτολ. Α 53[10], 200[16], 255[7].

Το ιταλ. boccare. Τ. *μποκάρω* σε κρητ. έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. Α' 81). Η λ. στο Somav. και σήμ. και με άλλες σημασ.

(Μτβ. και αμτβ.) (ναυτ.) μπαίνω σε θαλάσσιο στενό, εισπλέω: *Εάν είσαι απάνου εις ιλούντο δύο τρία τέσσαρα μίλια εις το πέλαγος, να βάλεις την πλώρη σου εις τον πουνέντον μάστορα· μπουκάρεις το κανάλε της Μέλιτας καθάριος* αυτ. Α 302[18]· *αν θέλεις να :άρεις ανάμεσα τον 'Αγιον Ιωάννη και τον 'Αγιον Ανδρέα, έχει φούντος καλό διά πάσα* αυτ. Α 189[1].

**ιπουκασσί** το.

Το βενετ. bocassin. Πβ. το γαλλ. boucassin και το τουρκ. bogasi. Τ. *μπογασί* και *αζί* στη Μάνη (Βαγιακ., Αφ. Τριαντ. 72). Η λ. στο Somav. (λ. *μπουκασί*), όπου *μποκασί*, και σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ., λ. *μπουκασί(ν)*).

Βαμβακερό ύφασμα: *να φορούν πουκάμισα μπουκασσί, να βλέπουν καθρέπτας, να ρίζονται* Κωστούλα Δ., Αγάπ. Λάνδ. 316.

**:πουκάτι** το.

Το ρουμανικό bucate.

Στον πληθ.) σιτηρά, γεννήματα· (συνεκδ.) αγαθά, περιουσία: *μηδέ να λαιμαργήσετε Βλάχου τα μπουκάτια, ότι Θεός ο άγιος έχει περίσσια μάτια* Ιστ. Βλαχ. 429.

**πουκιά** η, βλ. *βουκιά*.

**πουκί(ν)** το, βλ. *πουγγί(ον)*.



**μπουκίνα** η.

Πιθ. από τη λ. **μουκίνα* ⟨ *μούκος* (⟨*μώκος* = κοροϊδευτικός μορφασμός) + κατάλ. *-ίνα*. (Για το α' συνθ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 294· για το σχετ. εκφώνημα muk βλ. Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 155 και πβ. *μουκίζω*, Shipp 393, γαλλ. moquer = κάνω μορφασμούς, περιπαίζω, ισπαν. mueca = γκριμάτσα, κ.ά.· πβ. επίσης Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört., λ. 5637). Η λ. άσχ. προς το ιδιωμ. *μπουκίνα* (= βούκινο· βλ. ΙΛ, λ. *βουκίνα*) ή το παλαιότ. ιταλ. boccino (= μοσχαράκι). Για την τροπή /m/>/b/ βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 209. Εξίσου πιθανή ωστόσο η σχέση της λ. με το περσ. būzina (= πίθηκος, βλ. Steingass, A Persian - English Dictionary, Λονδίνο [6]1977, 206· πβ. pūzīna, αυτ. 259, τουρκοπερσ. buzine και puzine, Redhouse, καθώς και Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 64-5). Η λ. στο Du Cange.

Μαϊμού: *Απέ τας μπουκίνας τάς φέρνου απέ την Σαρακηνίαν κελεύει το δίκαιον να πάρουν δικαίωμαν εις τα ρ' πέρπυρα ιβ' ήμισον πέρπυρα* Ασσίζ. 492[29] (Πβ. αυτ. 241[29] *Το δικαίωμαν των μαμούνων* ...).

**μπούκλα** η· *π ο ύ κ λ α*.

Από το μεσν. λατ. buc(c)ula (Niermeyer, Med. Lat. Lex.· βλ. και Moutsos, ΛΔ 16, 1984, 305-6 καθώς επίσης και Tzitzilis, Griech. Lehnw 58, λ. *βούκλα*) ή το γαλλ. boucle. Ο τ. σε σχόλ. (Βλ. Λάμπρ., ΝΕ 9, 1912, 482), σε έγγρ. του 14. αι. (Χρυσόβ. Ανδρ. Β' σ. 20) και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Μενάρδ., Αθ. 12, 1900, 373-4, Χατζ., Λαογρ. 11, 1934/1937, 108, Λουκά, Γλωσσάρ. 404). Τ. *βούκλα* στο Mτursius και ιδιωμ. (Βογιατζ., Κιμωλ. 1, 1970, 190). Τ. *εμπούκλα* και *μπόκλα* ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 113, Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. 124). Η λ. σε ιδιώμ. (Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ. 60, Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ. 329, Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 72, λ. *μπουγλίτσα*) και σήμ. κοιν. με διαφορετική σημασ. —Πβ. και ά. *βουτλώνω*.

**1α**) Πόρπη (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 57): *χλαμύδα ησθημένος ... περί τον δεξιόν ώμον μετά τεναντίου, ήτοι πούκλας ησφαλισμένην* Παράφρ. Χων. [Νικήτ. Χων., Βόνν., 142, κριτ. υπ.]· *ειδέ έχουν επάνω τους μπούκλας χρουσάς ού ζωνάρια αργυρά* Ασσίζ. 295[26]· **β**) (?) σύνδεσμος των δύο τμημάτων της ίγγλας: *Το δικαίωμαν των πούκλων και των σέλλων τά εβγάνουν έξω της χώρας, το δίκαιον ορίζει να λάβουν εις το μάρκον κουκκίν α'* Ασσίζ. 240[18]. **2**) Ξύλινο δοχείο κρασιού: *φαίνεταί μου ότ' ήσανε μπούκλες πεντακοσίες, το γύροθεν της κλίνης μου με είχαν πεφραγμένον* Κρασοπ. (Eideneier) Ι 172 (106c).

**μπουκλέριν** το· *π ο υ κ λ έ ρ ι ν*.

Το γαλλ. bouclier.

Ασπίδα: *εφέραν τον ομπρός του ρηγός και εκράτεν σπαθίν και πουκλέριν* Βουστρ. 455.

**μπουκλίτσα** η, Κρασοπ. (Eideneier) S 154 (106c).

Από το ουσ. *μπούκλα* και την κατάλ. *-ίτσα* (Γιαννουλέλλης, Ιδιωμ. λ. δάν. 72, λ. *μπουγλίτσα*). Για την ετυμ. βλ. και Moutsos, ΛΔ 16, 1984, 305-6. Τ. *μπόκλιζα* σήμ. ιδιωμ. (Λουκόπ., Αιτωλ. 142 και Παπαθαν., Γλωσσ. ρουμελ. 124), καθώς και τ. *μπουγλίτσα* και *μπούκλιτσα* (Γιαννουλέλλης, ό.π. και Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 46, 1982, 202). Η λ. στο Somav. και σήμ. με διαφορετική σημασ. —Πβ. και ά. *μπούκλα*.

Ξύλινο δοχείο κρασιού: *ζωνάριν εζωνόμουν-τα τα στέφανα του βούτσου και φαίνεταί μου να 'σανε μπουκλίτσες δεκαπέντε* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 605[153].

**ιπουκούνι(ν)** το, Σαχλ., Αφήγ. 576, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 260ᵛ, Δεφ., Λόγ. 437.

ιπό το ιταλ. boccone (Βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 356 και Αλεξίου, Κρ. Χρ. 9, 1955, 109). στο Βλάχ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *bουκκούνι*, Λάζαρης, :δ. 112, λ. *μπ(ου)κούνι*, Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 18 ονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 36).

) Κομμάτι (εδώ διαμελισμένου σώματος): *να 'ρχουνται οι μπάλες ξαφνικές στη μέση ι σπούνε και τα κορμιά να χάνουνται διχωστάς να τα βρούνε, μόνο να βρίσκουνε μπουκούνια καμωμένα, να 'ναι τσι στράτες σκορπιστά* Τζάνε, Κρ. πόλ. 482[11]. **2**) ιιά: *Μεγάλη καλομοίρα θε να 'ναι αποὺ με πάρει εμέ, γιατί χοντρά μπουκούνια μπουκώνω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 549· *'Οσα και αν ευρώ και πρόβατα και γίδια, ε-ς και μοσχάρια, βόδια και χοιρίδια σκοτώνω τα και τρώγω τα ...* (παραλ. 1 στ.). ιδα ποτέ τινός από αυτά μπουκούνι Γαδ. διήγ. 195. **3α**) Φαγητό (συν. στον πληθ.): *ατά την κοντετσιόν ας είναι τα μπουκούνια, διαπάς τες έλλαμπρες γιορτές καλύ-ιαι πλούσα* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 188· *τα μάτια του στρουφτάλιζε* (ενν. ης) *και την ουράν του εκούνει και ήλεγεν από μέσα του: «'Εχω καλό μπουκούνι»* 94· (σε μεταφορική χρ.) *μη θελήσεις φαντά, πολλών λογιών μπουκούνια και ιαι μη θαρρευτείς και βάλου σε στην κούνια* Δεφ., Λόγ. 437· **β**) (πιθ.) μερίδα φα-: *εμπρότερά μου ενίβγετον, πρωτότερα καθίζει και πάντα επροτίμουν τον εις τα ιπουκούνια* (ενν. τον φυλακάτοράν μου) Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 352.

**ιπουκράς** το.

ιπό το ιταλ. ip(p)ocrasso αναλογ. προς το μτγν. ουσ. *ευκράς*. Πβ. vino ippocratico arelli). Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 133. Η λ. στο Du Cange.

ρασί αναμιγμένο με κανέλα, αμύγδαλα, κλπ. (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ό.π.): *πίνει ς, πίνει μπουκράς, τουρούς τρω και παστέλια* (ενν. ο κοιλιόδουλος) Γεωργηλ., Θαν.

**πουκωμένα**, επίρρ.

ο ουδ. της μτχ. παρκ. *μπουκωμένος* ως επίρρ.

[ε γεμάτο στόμα· (εδώ προκ. για τρόπο ομιλίας) με σιγανό τόνο, πνιχτά, υπόκωφα: ξε *και την εμιλιά κι εμίλιε μπουκωμένα κι ετρεύλιζεν η γλώσσα του κι εκόμπωνε* : Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 409.

**πουκώνω**, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εμβουκώνω*.

**πουκωτός**, επίθ.

πό το *μπουκώνω*.

:ου έχει γεμάτο στόμα, μπουκωμένος· (εδώ προκ. για ομιλία) σιγανός, πνιχτός, υπό-: *τη μπουκωτή και την τρευλή και την τσευδήν* (ενν. *εμιλιά*) *αφήνει, στην εμιλιά ν καλή, σαν ήτον πρώτα, εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1331.

**πούλα** η.

ιθ. από το ουσ. *μπαμπούλα* η (Βλ. ά. *μπαμπούλας*, ετυμολ., Δειν., Λαογρ. 8, 1921. β. λ. *μπουμπούλα*, Σταματούλης, Λαογρ. 3, 1911, 671) με ανομοιωτική αποβολή, Μηνά, Δωδώνη 7, 1978, 112 η λ. σχετ. με το ουσ. *μπόλια*. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιε ιδιώμ. (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 256, Β' 44, 156, αρχείο ΙΛ).



Γυναίκα με το πρόσωπο σκεπασμένο (Πβ. ρ. *μπουμπουλώνω*, Παπαμιχαήλ, Λαογρ. 2, 1910, 401, *μπουλώνω*, Μπόγκας, ό.π. Β' 44, καθώς και το κοινότερο *μπαμπουλώνω*)· (εδώ) Τουρκάλα (Πβ. αλβανικό bullë, βουλγαρικό bula): *επίασαν οι Τούρκοι μία μπούλα, πόρνα, μεθύστρια, ζουμποξίδαινα, μπεζιβέγκισσα ... και την επόμπεψαν* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 69ᵛ.

**μπουλαγιάρι** το.

'Αγν. ετυμ.

(?) Είδος υφάσματος: *'Εστειλά του δυο καλτσόπανα* L 9, *κομμάτι μπουλαγιάρι κόκκινον* L 14 Σεβήρ., Σημειώμ. 82.

**μπούλβερη** η, βλ. *πόλβερη*.

**μπουλετί** το, βλ. *μπολετί*.

**μπούλμπερη** η, βλ. *πόλβερη*.

**μπουλντούνα** η.

Από το ουσ. *μπουλντούνι* και την κατάλ. -α. Πβ. πάντως και βενετ. boldona.

Είδος λουκάνικου φτιαγμένου από χοιρινό αίμα: *με το τυρί αρτυμένες ...καμπόσες μακαρούνες, που μου 'πομείναν οψαργάς, άλλο παρά μπουλντούνες* Φορτουν. (Vinc.) Α' 88.

**μπουλντούνι** το.

Από το βενετ. boldon.

Είδος λουκάνικου φτιαγμένου από χοιρινό αίμα (Για το πράγμα βλ. Boerio, λ. boldon): *θα τρώγει* (ενν. *η χήρα*) *σαλιτσούνια, μπουλντούνια και λουκάνικα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 551.

**μπουλούκμπασης** ο.

Το τουρκ. bölükbaşı.

Διοικητής μονάδας γενιτσάρων· κατώτερος αξιωματικός με αστυνομικά καθήκοντα: *ένας άνθρωπος τίμιος της πόλεως και της αγοράς φύλαξ, ήγουν ο μπουλούκμπασής του* (ενν. *του Θωμά*) Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 11[5].

**μπουμπάρδα** η, βλ. *μπομπάρδα*.

**μπουμπαρδάρης**, ο, βλ. *μπομπαρδάρης*.

**μπουμπαρδέα** η, βλ. *μπομπαρδέα*.

**μπουμπούκι** το, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 235ᵛ.

Από το αρχ. ουσ. *βομβύκιον* (Ανδρ., Λεξ.). Για διαφορετικές ετυμ. βλ. Meyer, NS II 84 και Γεωργακ., ΑΘΛΓΘ 14 ⟨1948/49⟩ 1949, 127. Η λ. και σήμ.

Το άνθος του φυτού προτού ανοίξει: *εις την μέσην τουτουνού του ρόδου εξεβλάστωσεν ένα μπουμπούκι στρογγυλόν* αυτ. φ. 235ᵛ.

**μπούμπουλας** ο, βλ. *μπάμπουλας*.

**μπούμπουρα**, επίρρ., βλ. *πίμουρα*.

**τουμπουρίζω,** βλ. *πιμουρίζω.*

**πουνάτσα** η, βλ. *μπονάτσα.*

**τουνέττα** η, βλ. *μπονέττα.*

**τουνιάλο** το, βλ. *πουνιάλο.*

**τουνιάλος** ο, βλ. *πουνιάλος.*

**πουντελλιέρης** ο, Μαχ. $92^{26}$· *πουντιλλιέρης*· *πουντουλ(λ)ιέ-* Μαχ. $88^{31}$, $104^{14}$, $214^{11-12}$, $310^{21}$, $368^{19-20}$, κ.α.

πό το γαλλ. bouteiller (Kahane, Sprache 545 και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 88). Ο τ. *λλιέρης* από το γαλλ. boutillier.

ιvoχόος (ως τίτλος ανώτερου αξιωματούχου ενός φραγκικού βασιλείου): *εκείνα τα εκράζαν-τα του ρηγάτου, ως γοιον μαριτζάν, σινεσκάρδον, πουντιλλιέρης, τζαμπερ-* ιυτ. $78^{24}$· *μισέ(ρ) Ραμούν Παπής πουντουλλιέρης της Κύπρου* αυτ. $146^{13}$.

**τουπάρδα** η, βλ. *μπομπάρδα.*

**τουπαρδάρης** ο, βλ. *μπομπαρδάρης.*

**τουπαρδέα** η, βλ. *μπομπαρδέα.*

**πουργανάλι(ον)** το, βλ. *μουργανάλι(ον).*

**τουργέζαινα** η, Ασσίζ. $111^{18,23}$· *βουργέσαινα,* Ασσίζ. $361^{28}$, $362^{2}$, $362^{11}$ ι έκδ. *βουργένας*· διορθώσ. σε *βουργέσαινας*). —Βλ. και *μπούργιος.*

πό το ουσ. *μπουργέζης* και την κατάλ. *-αινα.* Πβ. και θηλ. *μπουργέζα* στο Somav.

γυναίκα του μπουργέζη, αστή: *να ικανώσει όλην την ζημίαν τήν εποίκεν εκείνος ιεσεν απάνω του μπουργέζη ή της μπουργέζαινας ή άλλου* αυτ. $111^{31}$.

**τουργέζης** ο, Ασσίζ. $36^{18}$, $99^{20}$, $109^{15}$, $111^{17-18,23,31}$, $114^{2}$· *βουγέζης,* $180^{17}$· *βουργέζης,* Ασσίζ. $200^{10,13}$, $232^{16}$, $234^{9-10,12}$, $236^{1-2,10,14}$· *γέσης,* Ασσίζ. $267^{13}$, $269^{3}$, $285^{9}$, $294^{21}$, $338^{4}$, $347^{19-20}$, $349^{23}$, $359^{28}$, $363^{13}$, $424^{17}$, $451^{16}$, $463^{10}$, $482^{7}$, $484^{3,8-9}$, Μαχ. $382^{13}$· *βουρζέζης,* Ασσίζ. $162^{20-21}$, *επρουζέζης,* Ασσίζ. $180^{31}$· *μπουγέζης,* Ασσίζ. $116^{6}$· *πουρ-ς,* Ασσίζ. $88^{5,6}$, $112^{16,17}$· *πουρζέζης,* Μαχ. $46^{5}$, $50^{8}$, $118^{8}$, $140^{7,18}$, $144^{3}$, $278^{11}$, $312^{14}$, $344^{22}$, $376^{4}$, $378^{13}$, $402^{18}$, $430^{13,24,32}$, $436^{23,28}$, $486^{31}$, $590^{26}$, $598^{22}$, Βουστρ. 449, 464 δις, 492· πληθ. *βουργηζαίοι,* Χρον. Μορ. 5848 (χφ Τ)· *γησαίοι,* Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.) 41, Χρον. Μορ. Η 2256, 5848, 8632, Χρον. ' 3209.

πό το μεσν. γαλλ. burgeis· πβ. και μεσν. λατ. burgensis, Mittellat. Wört., όπου ι bogensis για τους τ. *βουγέζης, μπουγέζης,* και purgensis για τον τ. *πουργέζης.* το Somav.

Πολίτης, αυτός που ανήκει στην τάξη των αστών: *Περί τό εθέσπισαν οι μακαριοτά-ιάδες μετά τους καβαλλάρους και μετά τους βουργέζηδες και των κουμουνιών* Ασσίζ. *ον σιρ Τουμάς Παρέκ, Ρωμαίος πουρζέζης και εγίνην Λατίνος καβαλλάρης* Μαχ. *ήτον πουρζέζης κι εποίκες-τον καβαλλάρην* Μαχ. $562^{32}$· *επέψαν μαντατοφόρον εις την έναν πουρζέζην της Αμοχούστου* Βουστρ. 476· **β**) κάτοικος πόλης: *αν είχεν*



*λείψειν* (ενν. *το σιτάριν*) *τό εκουβαλούσαν οι πουρζέζηδες, οι Βουργάροι εφεύγαν και ... το κάστρον έθελεν παραδοθήν* Μαχ. $524^{12}$.

**μπουργεζία** η, Ασσίζ. $24^{6}$· *βουργεζία,* Ασσίζ. $168^{22}$· *βουργεσία,* Ασσίζ. $298^{6}$, $420^{12}$· *πουργεζία,* Ασσίζ. $46^{14}$· *πουργεσία,* Ασσίζ. $49^{22}$.

Το μεσν. λατ. borgesia· πβ. και μεσν. γαλλ. borgesie.

**α**) Αστική τάξη· (συνεκδ.) αστοί: *πούλησιη βουργεσίας ουδέν δύναται γενέσθαι άνευ αυλής* αυτ. $422^{12}$· **β**) (συνηθέστ.) έκφρ. *αυλή της μπουργεζίας* = δικαστήριο που επιλύει διαφορές μεταξύ των αστών (Για το πράγμα βλ. Ζέπ., ΕΕΒΣ 25, 1955, 306 κε): *τα δικαιώματα τά σύρνουν πόλεμον θέλουν να έρτουν εις την αυλήν της βουργεσίας* αυτ. $486^{11}$.

**μπουργέζιος** ο, Ασσίζ. $13^{31}$, $108^{28}$· *βουργέζιος,* Χρον. Μορ. 3209 (χφ Τ)· *βουργέσιος,* Χρον. Μορ. Η 3209· *πουρζέζος,* Βουστρ. 492 κριτ. υπ.· πληθ. *βουργέσοι,* Ασσίζ. $362^{28}$.

Από το ουσ. *μπουργέζης* και την κατάλ. *-ιος.* Ο τ. *βουργέσιος* στο Du Cange (λ. *βούργον*).

Πολίτης, αστός: *πούλησις ου δύναται γενέσθαι βουργεζίων οδίχως την αυλήν* Ασσίζ. $170^{23}$.

**μπούργιος** ο· *βούργιος.* —Βλ. και *μπουργέζαινα.*

Το μεσν. λατ. burgius (αν το *βουργίων* του κειμ. δεν είναι εσφαλμ. γρ. αντί *βουργεσίων*· για το πιθανό λάθος του κειμ. πβ. *βουργένας* αντί *βουργέσαινας,* αυτ. $362^{11}$ και ά. *βουργένα,* Προσθ. ΙΑ' τόμ.).

Πολίτης, αστός: *εις τοιούτον δίκαιον πρέπει να γένηται εις την ορμασίαν των βουργίων, καθώς των καβαλλαρίων* Ασσίζ. $362^{29}$.

**μπούργος** ο, Κορων., Μπούας 138, Χρον. Μορ. 1687 (χφ Τ), Χρον. Μορ. 8244 (χφ. Τ)· *μπούρκος,* Χρον. Μορ. Η 1687, 8236. —Βλ. και ά. *βούργον.*

Το γαλλ. bourg (Πβ. και μεσν. λατ. burgus, Mittellat. Wört. στη λ.). Ο τ. από το παλαιότ. γαλλ. bourc (Greim., Dictionn., λ. borc· βλ. και Stanitsas, Act. VIII$^{e}$ Congr. Intern. 84. Πβ. επίσης μεσν. λατ. burcus, Mittellat. Wört., ό.π.). Τ. *μπούργκος* σήμ. ως τοπων. (Βλ. Βαγιακ., Πύργοι και Κάστρα, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 53). Η λ. στο Βλάχ.

Οικισμός έξω από κάστρο: *επήρε* (ενν. *ο μισίρ Ντζεφρές*) *την κατούνα του κι απήλθεν εις το κάστρον κι η έτερή του φαμελία ήτον ⟨εκεί⟩ εις τον μπούρκον* Χρον. Μορ. Η 8244. —Τ. *βούργος* ως τοπων.: Αχέλ. 244, 251, 255, κ.π.α. (Για σημερ. χρ. βλ. Βαγιακ., ό.π.).

**Μπουργουνέζος** ο.

Από το τοπων. *Μπουργούνια* και την κατάλ. *-έζος.*

Ο κάτοικος της Βουργουνδίας: *αναθυμήθηκα ... κύριον της Μπουργούνιας, τον μέγαν στρατιώτην. Ω Μπουργουνέζοι αληθινοί, άνδρες ανδρικοτάτοι* (παραλ. 2 στ.), *πού 'ναι ο φίλος σας ... βασιλεύς Καλοϊωάννης ...;* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. (Wagn.) 367.

**μπουρδάτος,** επίθ.

Η λ. πιθ. σχετ. με το μεσν. λατ. brodettum (Πβ. ιταλ. brodetto - βενετ. broeto και τα σημερ. ιδιωμ. *μπουρδέτο,* Λάζαρης, Λευκαδ. 113, Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 229 και *μπουργέτο,* Λάζαρης, ό.π., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 36) αναλογ. με ονομασίες φαγητών σε *-άτος* και *-άτον* (λ.χ. *κρασάτος, σφουγγάτον*). Κατά Hesseling - Pernot [Προδρ. σ. 205] η λ. ποικιλία του *τουρδάτον* (βλ. λ.).

Για φαγητό) βραστός που σερβίρεται με το ζωμό του και τα πρόσθετα υλικά: *Πρώτον νει το εκζεστόν, ψησσόπουλον μπουρδάτον* Προδρ. III 147.

**.πουρδέλι(ν)** το, Σαχλ. Αφήγ. 709· *μ π ο υ ρ δ έ λ ι,* Συναξ. γυν. 688, 1004· *ͅ δ έ λ ι (ν),* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 472.

.πό το ουσ. *μπουρδέλο* και την κατάλ. *-ιν.* Πβ. και λ. *μπουρδελιό* στο Τραγ. Σούσ. 72 και στο Somav.

[ορνείο: *πάσιν όλες* (ενν. *οι παρατημένες*) *εις τα μπουρδέλια και γαμούν τες τα* α Συναξ. γυν. 1209.

**πουρδέλο** το.

.πό το βενετ. bordelo. Τ. *μπορδέλο* στο Somav. και σήμ. Η λ. στο Meursius (λ. δέλλω) και σήμ.

ͅορνείο: *ουδέν τον θέλω, κάλλια να 'μαι εις το* (έκδ. *τον·* διορθώσ.) *μπουρδέλο* γυν. 1044.

**πουρδιάς** ο.

.πό το ουσ. *μπούρδα* (< γαλλ. bourde) και την κατάλ. *-ιάς* (Βλ. Spadaro, Studi 23). ͅ σημερ. *μπούρδας.*

'εύτης, παραμυθάς: *πάμε, μην έρθει εδώ ο μπουρδιάς και κάμει καστελέτο* Στάθ. ͅni) Α' 82.

**πούρδος** ο.

πό το ουσ. *μπούρδα* (Βλ. Spadaro, Studi 23). Πβ. και ά. *μπουρδιάς.* Η λ. με άλλη ͅ(< βενετ. bordo) ως ναυτ. (Βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 116-7).

'εύτης, παραμυθάς: *είντά 'το εκείνο οπού 'θελε ο μπούρδος μετά σένα;* Στάθ. (Marti- 66.

**πουρέζι** το, βλ. *πουρέζι.*

**πουρέκιον** το.

ͅ τουρκ. börek. Τ. *μπουρέκι* στο Somav. και σήμ. Τ. *πουρέκκιν* στην Κύπρο (Με- Αθ. 6, 1894, 154).

[δος πίτας, μπουρέκι: *του έφερνεν κι ένα σχοινί με τέχνην σκεπασμένον, μέσα μπουρέκιον το είχε ζυμωμένον* Ιστ. Βλαχ. 738.

**πούρη,** Πιστ. βοσκ. Ι 1, 147, εσφαλμ. γρ. αντί *πούρι·* διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 282.

**πουρίν·** (*στρόπες στο*) *μπουρίν,* Καραβ. 503[22] (χφ *το μπουρίν*), εσφαλμ. γρ. *τρόπες των) μπουρίνων·* διορθώσ. (Πβ. *στρόπους των πουρίνων,* αυτ. 494[1]). — Βλ. *ρίνα.*

**πουρίνα** η, βλ. *μπορίνα.*

**πούρκιον** το, Πορτολ. Α 188[11].

ο ιταλ. burchio.

Λοιάριο, βάρκα: *το Μάγο έχει πόρτο καλό διά ξύλα μικρά και διά μπούρκια* αυτ. 187[21].



**μπούρκος** ο, βλ. *μπούργος.*

**μπούρλα** η, Μπερτολδίνος 157.

Το ιταλ. burla. Η λ. σε κείμ. του 18. αι. (Πρωτοπ. - Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ. 33, 98) και σήμ. στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 36).

Αστείο, πείραγμα, φάρσα: *Εγώ έκαμα μίαν μπούρλαν του νίβιου* Μπερτολδίνος 157· φρ. *πετσώνω μπούρλα* = «σκαρώνω φάρσα» (Βλ. Μ. Αποσκίτου, Κρ. Χρ. 9, 1955, 509): *αυτές* (ενν. *οι ρουφιάνες*) *φοβούμαι και κιαμιά μπούρλα πετσώσουσίν του, μέσα να τονε βάλουσι, να γνάψου το πετσίν του* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 93 κριτ. υπ.

**μπούρλος** ο ή **μπούρλο** το.

Η λ. πιθ. από το ιδιωμ. ιταλ. burla < λατ. *burrula (= στουπί και μεταφ. προκ. για κ. με σχήμα μικρής σφαίρας· για τη λ. βλ. Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört. λ. 1415, Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. burla[2]).

(?) στουπί· (εδώ μεταφ. προκ. για μπουκιά φαγητού): *Πόση γλυκιά θαράπαψη και νοστιμάδα πόση δίν' η γουλιά όντες τη μασεί κιανείς, να την αμπώσει, το μπούρλο προς τον τσάρουκα και συχνοκατεβαίνει τη στράτα του στενού λαιμού κι εις το στομάχι μπαίνει!* Κατζ. Γ' 183.

**μπουρνιά** η, Ασσίζ. 495[23].

Από το αραβ. barnīya, barnīye (Βλ. Καραποτόσογλου, Κυπρ. Σπ. 48, 1984, 37-8· για τη λ. πβ. και Meyer - Lübke, Rom. etym. Wört., λ. 1222. Εσφαλμ. κατά Κορ., 'Ατ. Δ' 341 από το *μπουρνίζω* < ιταλ. brunire· πβ. και Meyer, NS IV 62). Η λ. σε επιστ. του τέλους του 15. και των αρχών του 16. αι. (Μανούσ., ΕΜΑ 6, 1956, 179, 186, Manous., Θησαυρ. 13, 1976, 21, 27), στο Somav. και σήμ. σε ιδιώμ., όπου και τ. *μπρουνιά* και *μπρουμιά* (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'[2] 106).

Είδος πήλινου δοχείου: *Απέ τα μουχρουτοσκούτελα των μαρμάρων ζωγραφισμένα και μπουρνιές, τά φέρνουν απέ την Σαρακηνίαν* αυτ. 244[21].

**μπουρτά,** επίρρ., βλ. *πριτά.*

**μπουσδουγάνι** το· *μ π ο υ σ δ ο υ γ έ ν ι,* Συναξ. γαδ. 335.

Από το τουρκ. bozdoğan. Λ. *πουσδογάνον* στο Du Cange. Κύρ. όνομ. *Μπουσδουγάνης* στην Ιστ. Βλαχ. 1123.

**α)** Σιδερένιο ρόπαλο: *καβαλάρης να υπά αν θέλει στο ντιβάνι με ράχτια ολόχρυσα και με το μπουσδουγάνι· πάντα να είν' ελεύθερος, κανείς μη τον πειράζει* Ιστ. Βλαχ. 1172· **β)** (εδώ με αισχρό νόημα· βλ. Πολ. Λ., Κρ. Χρ. 12, 1958, 313): *Γυρεύει* (ενν. *ο Γάδαρος*) *και την Αλουπού, τρέχει να τηνε σώσει και με το μπουσδουγένι του καμπόσες να της δώσει* Γαδ. διήγ. 458.

**μπούσουλας** ο, Lucar, Sermons 68· *π ο ύ σ ο υ λ α ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 545.

Από το ιταλ. bussola. Βλ. και Kahane - Tietze, Lingua Franca 127-130. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 526). Τ. *πούσουλας* στην Κύπρο (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 146). Θηλ. *μπούσουλα* στο Meursius. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1)** Κουτί: *μπαίνει ο Ευφημιανός μέσα και παίρνει ένα μπούσουλα δακτυλίδια και ανοίγοντας το μπούσουλα λέγει* Ζήν. Α' 74. **2α)** Πυξίδα: *Αυτός ο Ιωάννης, ωσάν η μα-*

*πέτρα ή, ως λέγουσιν, ο μπούσουλας δείχνει τους ναύτες τον δρόμον οπού πρέπει να* ισιν Ροδινός (Βαλ.) 75· *εισέ λιμνιώνα γύρεψε σίγουρον να μας βάλεις. Βλέπε τη στράτα σου, θώριε το μπούσουλά σου, να μην παραστρατήσομεν* Γαδ. διήγ.
**β**) (μεταφ.): *έχει* (ενν. *η εκκλησία*) *... μπούσουλα την Θείαν Γραφήν* Lucar., ıns 68.

**πούσουλος** ο· *π ο ύ σ ο υ λ ο ς.*

.πό το ουσ. *μπούσουλας* αναλογ. με ουσ. σε -ος ή από το παλαιότ. ιταλ. bussolo.

[υξίδα: *ούτε μικρός ναύτης κανείς ουκ ήτον να ξεύρει άστρον, να κρατεί αυτήν την* ντάνα, *ουδέ τον πούσουλον, να δει την θέσιν του ανέμου, να ξεύρομεν το πού* ν Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 545 χφ C κριτ. υπ.

**πουταγάρα** η· *μπουταγάρας,* Μπερτόλδος 82, εσφαλμ. γρ. αντί *μπουγκατάρας*· Α. Αγγέλου [Μπερτόλδος, σ. 178].

**πουτζίκι** το, Metrol.[2] 139[4,6].

.ατά Schilb., Byz. Metrol. 155 υποκορ. του ουσ. *μπότζα* ⟨ βενετ. bozza (Πβ. και ά. α, ετυμολ.). Ωστόσο πιθ. η λ. από α' συνθ. σχετ. με το ιταλ. moggio ή το βενετ. (= μόδιος) και την κατάλ. -*ίκι* ή από το τουρκ. buçuk (= μισός).

[ετρική μονάδα χωρητικότητας δημητριακών (Για την πιθανή ισοδυναμία του βλ. ., ό.π.): *Εν έτει αχκβ' επωλήθη το φόρτωμα του Τρικάλου το σιτάρι άσπρα χίλια, το ζίκι προς εκατόν είκοσι πέντε* αυτ. 139[2].

**πουτζούρακας** ο.

.πό το ιταλ. buzzurro και την κατάλ. -*ακας*.

ιξεστος, αγροίκος, χυδαίος: *εκεί να σε κρεμάσουσι, μπουτζούρακα, ρουφιάνο* Φορ- (Vinc.) Γ' 567.

**πουτιζέλα** η, βλ. *μποτεζέλα*.

**πουτιμία** η.

ο τοπων. *Μπουτιμία* (;) ως κοινό ουσ. (Βλ. Κακουλίδη [Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. άρ. στη λ.]).

νομασία της Κιβωτού του Νώε (Βλ. Κακουλίδη, ό.π.): *εκείνη η κιβωτός, τήν λέγουν γκοι μπουτιμία, διότι το περισσότερον μέρος απ' αύτην έγινεν από ξύλα οπού ηυρέ- εις την Μπουτιμίαν, εις έναν τόπον οπού κράζεται έτσι* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 96[v].

**πουτουζέλα** η, βλ. *μποτεζέλα*.

**πούτρα** η, βλ. *πούδρα*.

**πουτσιντόρον** το· *π ο υ τ σ ι δ ό ρ ο ν,* Ψευδο-Σφρ. 324[7].

ο βενετ. - ιταλ. bucintoro (= *«βουκένταυρος»*· πβ. και γαλλ. bucentaure). Ο τ. τό βενετ. *bucio d'oro (= χρυσό καράβι) με παρετυμ.

νομασία του μεγάλου χρυσοστόλιστου πλοίου όπου επέβαινε με μεγάλη επισημότητα ς της Βενετίας συν. κάθε χρόνο την ημέρα της Αναλήψεως για την τελετή του συμ- ύ γάμου με τη θάλασσα (Για το πράγμα βλ. Boerio, λ. bucintoro, Πάπ. - Λαρ., γκυκλοπ., λ. *Βουκένταυρος*): *ήλθεν ο δουξ μετά τιμής μεγάλης άμα τοις άρχουσι μβούλοις αυτού ... εντός πορθμείου τινός, εν ῳ έθος ην τη γερουσία εισιέναι αυτούς,*



*κατά την εκείνων διάλεκτον πουτσιδόρον καλούμενον· ό ην ευτρεπισμένον και κεκαλυμμένον διά ερυθρών καλυμμάτων και χρυσούς λέοντας είχεν εν τη πρύμνη και χρυσά περιπλέγματα και όλον εζωγραφισμένον ποικίλων και ωραιοτάτων ιστοριών* αυτ. 324[4].

**μπούφα** η.

Το βενετ. bufa (Βλ. και Nourney, Lat. Ital. 120).

Κινητό τμήμα κράνους που προστατεύει το πρόσωπο (Για τη σημασ. βλ. Zingarelli, λ. buffa): *'Ηγραψα να μας πέψουσι ...* (παραλ. 7 στ.) *μπάλες ντουζίνες εκατό, δυο μπού- φες, δυο μπρατσάδες* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 11.

**μπουφόνος** ο, Μπερτολδίνος 112, 160· *μ π ο υ φ ο ύ ν ο ς* Θησ. ΙΒ' [80[5]]. — Βλ. και ά. *μπουφούνα*.

Από το βενετ. bufon. Ο τ. στο Meursius (λ. *μπούφουνος*) και σήμ. στη Θράκη, όπου απ. επίσης ως επών. και τοπων. (Βλ. Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 23-4).

Μίμος, γελωτοποιός: *τι ξεφάντωσην έχουν οι αυθεντάδες με τούτους τους μπουφόνους και με τούτα τα κολοκύθια τα ανάλατα.* Μπερτολδίνος 153.

**μπούφος** ο, βλ. *βούφος* και Προσθ. Ι' τόμ. στο ίδιο ά.

**μπουφούνα** η, Φορτουν. (Vinc.) Β' 298.

Από το ουσ. *μπουφούνος* και την κατάλ. -*α* (Πβ. πάντως και το ιταλ. buffona· βλ. και Nourney, Lat. Ital. 120).

(Υβριστ.) ανόητη, γελοία γυναίκα: *Είντα θες να σου δώσουσι, πορδού, κλανού, μπου- φούνα;* αυτ. Ε' 357.

**μπουφουνιά** η.

Από το ουσ. *μπουφούνος* και την κατάλ. -*ιά*. Η λ. στο Somav.

Αστεϊσμός, ανόητος λόγος: *Μηδέν θαρρείτε, χριστιανοί, πως θέλω ν' αρχινίσω, να λέγετε και μπουφουνιές θέλω να σας μιλήσω* Διήγ. ωραιότ. 116.

**μπραβάρω.**

Το ιταλ. bravare.

Καυχησιολογώ, περιαυτολογώ, «κάνω τον καμπόσο» (Βλ. και Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. 153]): *Στο σπίτι μας να μπει κι αυτός, να 'χ' η Κασσάντρα ταίρι, να μου μπραβάρει ολημερνίς* Κατζ. Α' 186· *Ετούτος διακονίζεται και πάλι μου μπραβάρει!* αυτ. Δ' 316.

**μπράβος,** επίθ., Κατζ. Δ' 350.

Το ιταλ. bravo. Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 474 και σήμ.

Γενναίος, ανδρείος, ικανός: *εις το καράβι ήτονε μέσα σολτάδοι μπράβοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 372[21]· *έχει έναν υιόν κι έναι εις την ηλικίαν εις δεκατέσσαρων χρονών, μα μπράβος στην ανδρείαν* Ευγέν. 220· *'Ημουν και δυνατός πολλά και μπράβος στο σπαθί μου* Ευγέν. Πρόλ. 13.

Το αρσ. ως ουσ. = **α**) στρατιωτικός που προσφέρει υπηρεσίες ακολούθου ή σωματο- φύλακα σε ισχυρούς, τύπος ψευτογενναίου και παλληκαρά: *'Αρχοντες, πού 'ν' οι μπράβοι σας; πού 'ν' τα λαγωνικά σας;* Τζάνε, Κρ. πόλ. 112[11]· *Μπράβοι πάντα μ' ακλουθούσα, απομακράς με χαιρετούσα, κι ήμουνα συντροφιασμένος μέρα-νύκτα ο καημένος* Φαλλίδ. 13· *είμαι τόσο αδυνατός που μπράβους δεν φοβούμαι* Κατζ. Πρόλ. 29· *Ας έρθου, αν είναι*

·ό, *χίλια φουσσάτα τώρα, ας έρθουν όσοι βρίσκουνται μπράβοι εδεπά στη χώρα* . Δ' 270· **β**) προκ. για πρόσ. της κρητικής κωμωδίας (Για το πράγμα βλ. Πολίτης ζατζ. σ. νζ'-νη'], Vincent [Φορτουν. σ. λε'-λζ'] και Martini [Στάθ. σ. 51]): *Κουιέρης, μπράβος κοδάρδος και αμορόζος της Πουλισένας* Κατζ. Κατάλογος προσώπων (ως όνομ. θεατρικού προσ.) Στάθ. (Martini) Α' πριν από στ. 83, 113, κ.π.α.

**ιπραβοσύνη** η.

Από το ουσ. *μπράβος* και την κατάλ. *-σύνη*.

Ανδρεία, ικανότητα, επιτηδειότητα: *Την μπραβοσύνη έχασα, διατί ηύραν-με τα γέρα* ι. Πρόλ. 25.

**ιπραγέσσες** οι, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $114^{v}$· *μ π ρ α γ έ ζ ε ς*.

Το βενετ. braghesse. Λ. *(μ)πρα(γ)έσσα* η, σήμ. στην Κέρκυρα (προφορική μαρτυρία· αι Τσίτσας, ΔΑΕ Κερκ. 14, 1977, 185).

Είδος παντελονιού, κοντοβράκι: *'Εδωκα διά τον Γεώργιον, διά να του κάμουσιν τζιι, μπραγέζες* (έκδ. *μπραγιέζες*) *και καλτσούνι* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 8.

**ιπράντος** ο (Ι).

Από το ιταλ. brando. Λ. *μπράντο* στο Somav.

Ειδική κίνηση στην ξιφασκία (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 232]· πβ. ιταλ. brandire, imbrandir): *να με ξανοίγεις πώς πηδώ σε μια μερά και εις άλλη· ώρες μαντρέκολλώ, ροβέρσα και στοκάδες και μπράντους τσ'ομορφύτερους οπού να μπόριες να να ξεχωρίζω κεφαλές* Φορτουν. (Vinc.) Β' 54.

**ιπράντος** ο (ΙΙ) ή **μπράντο** το· *π ρ ά ν τ ο ς ή π ρ ά ν τ ο,* Καραβ. $501^{23}$.

Το βενετ. brando.

Ναυτ.) το πλευρό καραβιού: *μαΐστρα του πράντου* αυτ. $494^{31}$ (πβ. *σκάλα ντε πράντο* $499^{28}$).

**ιπράτο** το.

Από το ιταλ. imbratto (Βλ. Martini [Στάθ. σ. 174]).

Εμπόδιο, «μπέρδεμα» (Για τη σημασ. βλ. Martini, ό.π.): *γιατί, αν τα πάγω σπίτι μας, που χίλια μπράτα* Στάθ. (Martini) Β' 188.

**ιπράτσα** η, Καραβ. $502^{21}$, $503^{17}$· *π ρ ά τ σ α,* Καραβ. $493^{5,28}$, $498^{6}$.

Από το παλαιότ. βενετ. braza (Βλ. Kahane, Sprache 579).

Είδος σκοινιού που συγκρατεί τον κερουλκό (Για το πράγμα βλ. Kahane, Sprache, πβ. και ιταλ. penzolo, καθώς και ά. *μπράτσο* στη σημασ. 3): *μάντους των φρασκουκαι μπρίο και μπράτσα των μπρατσών και στρόπες του κώλου* αυτ. $501^{1}$.

**ιπρατσάδα** η.

Το βενετ. brazzada. Για τη λ. βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 232]. Η λ. στο Meursius ράτζος).

Είδος ασπίδας (Για τη σημασ. βλ. Vinc., ό.π. και Meursius, ό.π.): *μπάλες ντουζίνες δυο μπούφες, δυο μπρατσάδες,* (παραλ. 1 στ.) *πιστόλες δυο και δυο καλούς μπουνιάδυο στελέτα* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 11.



**μπράτσι** το· *π ρ ά τ σ ι,* Rechenb. $69^{2,6}$.

Πιθ. από τον πληθ. bracci του ιταλ. braccio (Βλ. Hunger - Vogel [Rechenb. σ. 86]), αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. έκδ. αντί *μπράτσο*.

Μονάδα μέτρησης μήκους, πήχυς: *'Ενας πραγματευτής αγοράζει μίαν πέτσαν παν(ί) σκαρλ(ά)τ(ο) διά φλουρ(ιά) ρ.', και ένας πράτσ(ια) μβ'* αυτ. $69^{1}$· *θέλ(ει) να πουλήσ(ει) το πράτσ(ι) φλουριά β'* αυτ. $69^{3}$.

**μπράτσο** το, Rechenb. $84^{4,10}$ κ.π.α., Καραβ. $493^{32}$, $494^{4,5}$, $498^{10}$, $500^{24}$, $504^{13}$, Metrol.$^{2}$ $47^{1}$, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $94^{r}$, $96^{r}$ τρις, Σεβήρ., Σημειώμ. 50α δις, 75, 95, Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 21, Στάθ. (Martini) Α' 101, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 172· *μ π ρ ά τ σ ο ν,* Μπερτολδίνος 145· *π ρ ά τ σ ο (ν),* Rechenb. $84^{1,2,7,8,13}$, Καραβ. $493^{16}$, $498^{6}$, $503^{27}$, Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 215, Metrol.$^{2}$ $47^{1}$, Μανολ., Επιστ. $173^{17}$, Σεβήρ. - Μανολ. Επιστ. $171^{4}$, $172^{34}$· Κυπρ. χφ. 161.

Το βενετ. brazzo ως αντιδάνειο (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 41). Ο τ. στο Du Cange (λ. *πράτζον*), σε έγγρ. του 15. (Σάθ., ΜΒ Ϛ' $666^{15}$) και 17. αι. (Λάσκαρις, Ελλην. 15, 1957, 307) και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. $27^{186}$). Πβ. αρσ. *μπράτσος* και *πράτσος* στο Meursius (λ. *μπράτζος και πράτζος*) και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 325, 410). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μπράτζο*), στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 603, σε έγγρ. του 16. (Βαγιακ., ΕΜΑ 3, 1950, 153, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 84), 17. (Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ, 5, 1954, 77, Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 110) και 18. αι. (Τουρτόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, (1968) 1972, 33) και σήμ.

**1**) Βραχίονας: *δυο χείλη κατακόκκινα, δυο μπράτσα μαρμαρένια* Πανώρ. Α' 80 κριτ. υπ.· *Το ένα παιδί στο μπράτσο της και τ' άλλο να το σέρνει* Ευγέν. Πρόλ. 140. **2**) Μονάδα μέτρησης μήκους, πήχυς (Για τη σημασ. βλ. Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 59 και Schilb., Byz. Metrol. 43-44, κ.α.): *μετρώ το πανί οπού επέμεινεν και ευρίσκεται μπράτσ(α) ας'α/δ.* Rechenb. $84^{7}$· *πάσα δ' κάρτες κάμουν μπράτσο α'* Rechenb. $84^{24}$. **3**) (Ναυτ.) σκοινί χειρισμού των κεραιών του καραβιού, κερουλκός (Για το πράγμα βλ. Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 78 και Κανελλόπ., Ονοματολ. 102): *τα μπράτσα των φουντών ενός καραβίου μικρού θέλουν να 'ναι μακρία οργίες επτά και της σούρδας θέλουν να έναι οργιές έξι ήμισυ* Καραβ. $500^{22}$.

**μπρε,** επιφ., βλ. *μωρέ*.

**μπρεζεντάρω,** βλ. *πρεζεντάρω*.

**μπρέκια** η, Ζήν. Πρόλ. 49, 51, Τζάνε, Κρ. πόλ. $157^{22}$, $283^{29}$.

Το βενετ. brechia. Η λ. και σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 115).

Ρήγμα στο τείχος ενός φρουρίου από βλήματα πυροβόλου ή υπονόμους: *ο βιζίρης να θωρεί τσι μπρέκιες κι εστουμπώνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $503^{15}$.

**μπριγκιπας** ο, βλ. *πρίγκιπας*.

**μπρίο** το, βλ. *μπρίο(ν)*.

**μπριόλιν** το. — Πβ. και ά. *μπριόλιος* και *μπριόλος* ή *μπριόλο*.

Από το ιταλ. broglio (Kahane, Sprache 579)· πβ. και ισπαν. briol. Για τη λ., που απ. και σήμ. στον τ. *μπρούλι* (Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 78, λ. *μπρούλια*), βλ. Kahane - Tietze, Lingua Franca 258).

(Ναυτ.) σκοινί που χρησιμοποιείται για τη συστολή των ιστίων του καραβιού, συστο-

; (Για το πράγμα βλ. Κανελλόπ., Ονοματολ. 115-6): *αντενάλια οδιά δύο άρμενα και ιόλιν οδιά την πρώτην χείραν της μπουνέτας* Καραβ. 504[3].

**μπριόλιος** ο· *π ρ ι ό λ ι ο ς,* Καραβ. 494[32]. — Πβ. και ά. *μπριόλιν* και *μπριόλος τριόλο.*

Από το ιταλ. broglio (Kahane, Sprache 579). Για τη λ. βλ. και Kahane - Tietze, gua Franca 258.

(Ναυτ.) σκοινί που χρησιμοποιείται για τη συστολή των ιστίων του καραβιού, συστο- (Για το πράγμα βλ. Κανελλόπ., Ονοματολ. 115-6): *δύο πριολίους οδιά δύο χέρια μπο-ς* Καραβ. 494[17].

**μπριόλος** ο ή **μπριόλο** το· *π ρ ι ό λ ο ς ή π ρ ι ό λ ο,* Καραβ. 493[21], 503[17].—Πβ. ά. *μπριόλιν* και *μπριόλιος.*

Από το ουσ. *μπριόλιν*. Βλ. και Kahane - Tietze, Lingua Franca 258.

(Ναυτ.) σκοινί που χρησιμοποιείται για τη συστολή των ιστίων του καραβιού, συστο- (Για το πράγμα βλ. Κανελλόπ., Ονοματολ. 115-6): *[π]ριόλο θέλει να είναι μακρύς ν όσον έναι μακρύν το κατάρτι, μία οργία πλέα* αυτ. 493[2].

**μπρίο(ν)** το, Καραβ. 494[7], 498[00], 499[32], 501[1,24], 502[21]· *π ρ ί ο (ν),* Καραβ. [0], 504[23].

Η λ. πιθ. σχετ. με το ουσ. *μπριόλιν* (βλ. ά.).

(Ναυτ.) είδος σκοινιού: *γρατίλια και στρόπες του μπρίου οδι' άρμενα δύο* αυτ. 494[8].

**μπροβάλλω,** βλ. *προβάλλω.*

**μπρόκα** η.

Το βενετ. bròca· πβ. και ιταλ. brocca. Η λ. στο Du Cange και σε έγγρ. του 1690 ιακ., ΕΑΙΕΔ 5, 1954, 78). Τ. *μπρόκκα* και *πρόκκα* σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσ- 325, 411) και *πρόγκα* στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 146). Τ. *πρόκα* σήμ. κοιν.

Καρφί· μικρός μεταλλικός διακοσμητικός δίσκος: *ο ... γάιδαρος βλέποντας μίαν ημέραν ια άλογα με σέλες χρυσές στολισμένα ... και το σαλιβάριον ακόμη με μπρόκες και ρο- : χρυσές ... του εμπήκεν εις το καφάλι ... να στολισθεί και αυτός τοιουτοτρόπως* Μπερτολ- 107· έκφρ. *σπαλιέρα της μπρόκας* = οικιακό έπιπλο στολισμένο (;) με καρφιά, στήριζαν τα όπλα: *την τάβλα τη μεγάλη ... και τσι σπαλιέρες τση μπρόκας απού στο- ιε την κάτω κάμερα* Διαθ. 17. αι. 5[77].

**μπροκάδα** η.

Από το βενετ. imbrocàda.

Χτύπημα ξιφομάχου με κατεύθυνση από πάνω προς τα κάτω (Βλ. και Vincent [Φορ- σ. 232]): *να σταθώ στων οχουθρώ τη μέση, με ένα γύρο ροβέρσα να κολλώ εδεπά ρέτα και στοκάδες και με άλλο πάλιν εδεκεί αδυνατές μπροκάδες* Φορτουν. (Vinc.) 70.

**μπροκαδέλον** το.

Το βενετ. brocadelo.

Είδος ελαφρού μεταξωτού υφάσματος διακοσμημένου με κεντήματα από χρυσές και α- νιες κλωστές: *'Εδωκά του ένα στιχάρι μεταξωτό, μπροκαδέλον* Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ.



28· (ως επίθ.) *κρεβάτια στολισμένα με δύο τραμπάκες από ρούχον μπροκαδέλον, ήγουν χρυσοασημοϋφαμένον* Μπερτολδίνος 110.

**μπρολαβαίνω,** βλ. *προλαβαίνω.*

**μπρόμυτα,** επίρρ., βλ. *μπρούμυτα.*

**μπρόντζινος,** επίθ., βλ. *μπρούντζινος.*

**μπροοιμεύω,** βλ. *προοιμεύω.*

**μπροπηδώ,** βλ. *προπηδώ.*

**μπρος,** επίρρ., βλ. *εμπρός.*

**'μπροσθέν,** επίρρ., βλ. *έμπροσθεν.*

**μπροστά,** επίρρ., βλ. *εμπροστά.*

**'μπροστάρης** ο, βλ. *εμπροστάρης.*

**'μπροστέλα** η, βλ. *εμπροστέλα.*

**'μπροστελίνα** η, βλ. *εμπροστελίνα.*

**μπροστινός,** επίθ., βλ. *εμπροσθινός.*

**'μπροστοκούρβι(ν)** το, βλ. *εμπροσθοκούρβιον.*

**μπροστύτερα,** συγκριτ. επιρρ., βλ. Προσθ. Γ' τόμ., λ. *εμπροστά.*

**μπρούζινος,** επίθ., βλ. *μπρούντζινος.*

**μπρουμουττίζω,** βλ. *μπρουμυτίζω.*

**μπρούμυτα,** επίρρ., Παλαμήδ., Βοηβ. 1333· *μ π ρ ό μ υ τ α,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. ιζ' 6, Συναδ., Χρον.-Διδάχ. 184[r]· *ο μ π ρ ο ύ μ ο υ τ τ α,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 192· *π ρ ό μ υ τ α,* Συναδ., Χρον. 52· *π ρ ο ύ μ ο υ τ α,* Πηγά, Χρυσοπ. 328 (6)· *π ρ ο ύ μ ο υ τ τ α*· *π ρ ο ύ μ υ τ α,* Πηγά, Χρυσοπ. 328 (6), Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. κστ' 39, Λουκ. ιζ' 16.

Από την πρόθ. *προ* και το ουσ. *μύτη* με ανάπτυξη έρρινου (Βλ. Ανδρ., Λεξ., Buturas, Glotta 5, 1914, 188 σημ. 1, Κουκ., Αθ. 49, 1939, 121). Για τον τ. *μπρόμυτα* πβ. τ. *εμπρόμυτα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Οι τ. *ομπρούμουττα* και *προύμουττα* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 347), όπου και τ. *μπρούμουττα* και *αμπρούμουττα* (Λουκά, ό.π. 326)· τ. *μπρούμουτα* στην 'Ανδρο (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 113) και την Κάρπαθο (Μιχαηλ.—Νουάρ., Λεξ. 275). Ο τ. *προύμουτα* στο Στεφανόπουλος, Βιβλ. Στεφανοπ. 45. Ο τ. *προύμυτα* στο Du Cange (λ. *προύμιτω*)· πβ. και τ. *πρίμυτα* στο Μενούνο [Κοσμάς Αιτωλός σ. 310]. Η λ. και σήμ.

**α**) Με το πρόσωπο καταγής, πρηνηδόν: *ομπρούμουττα κι ανάσκελα ήσανε εριμένοι, χαμαί στην γην ευρίσκονταν όλοι μακελλεμένοι* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 383· **β**) με το πρόσωπο στραμμένο προς το έδαφος, με εδαφιαίες υποκλίσεις: *όταν αδιαβαζόντησαν αι ευχαί και πάντες οι άνθρωποι έκλιναν μπρούμυτα* Κλήμ. λαϊκ. 51· *επήγεν ο Καράγιαννης κι έδωσεν τ'αρζιχάλια, προύμουττα πήγεν, άρχοντες, τούτος και έδωσέν τα* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 645.

**μπρουμυτίζω·** *μπρουμουττίζω.*

Από το επίρρ. *μπρούμυτα* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, σσάρ. 326, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 21$^{60}$, 23$^{77}$), όπου και τ. *ομπρουμμουτίζω* ρουμμουτίζω (Λουκά, ό.π. 347)· τ. *προμουττίζομαι* σε κυπρ. τραγ. (Κιτρομηλίδου, Λα- 33, 1985, 236). Τ. *μπρομυτίζω* και *μπρομουτίζω* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. λ. b*ρομυτίζω*). Η λ. και σήμ.

(Μέσ.) πέφτω με το πρόσωπο καταγής: *πολλά* (ενν. *νήπια*) *στην γην ευρίσκονται τ' α σκοτωμένα και άλλ' από τον φόβο των χαμαί μπρουμουττισμένα* Θρ. Κύπρ. παδ. Θ.) 370.

**μπρούντζινος,** επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 321, 421· *μπρόντζινος*, ε, Κρ. πόλ. 515$^{13}$· *μπρούζινος*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 110$^{r}$· *μπρού-νος*, Προσκυν. Κουτλ. 390 129$^{32,33}$· *προύζινος*, Προσκυν. Κουτλ. 156 84$^{6}$· *ύντζινος*, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 383, Προσκυν. α' 124$^{28}$· *προύτζινος*, ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 233, Προσκυν. Λαύρ. 874 106$^{6}$, Προσκυν. Κουτλ. 390 129$^{33}$, σκυν. α' 113$^{12}$.

Από το ουσ. *μπρούντζος* και την κατάλ. *-ινος*. Ο τ. *μπρόντζινος* σε έγγρ. του 1800 βίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 92). Ο τ. *μπρούζινος* σε έγγρ. του 17. αι. (Τσίτσας, Θησαυρ. 980, 318). Ο τ. *μπρούτζινος* στο Meursius (λ. *μπρούντζον, μπρούτζινον*), σε έγγρ. 6. (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 Β', 1961/2, 273) και του 18. αι. (Αλιπράντης, Αθ. 75, /5, 117, Apostolopoulos, Ελλην. 27, 1974, 113) και σήμ. Ο τ. *προύντζινος* στο Σκου-, Ολυμπιώτ. 459 και σε έγγρ. του 1800 (Βισβίζ., ό.π.). Ο τ. *προύτζινος* στο Du Cange *προύντζο και προύτζινες*) και σε έγγρ. του 18. αι. (Apostolopoulos, ό.π. 103). Η λ. Meursius, ό.π. και σήμ.

Κατασκευασμένος από μπρούντζο: *Μπουμπάρδες να 'χει μπρούντζινες, τουφέκια γεμι-α* Γαδ. διήγ. 483. *'Εχει και δύο πόρτες γλυπτές προύτζινες, ωραιότατες* Προσκυν. Ο-. 177 92$^{14}$.

**μπρούντζος** ο.

Από το ιταλ. bronzo. Τ. *προύντζος* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 341). *μπρούντζον* στο Meursius και *μπρόντζο στο* Du Cange (λ. *μπρούντζο*). Η λ. και σήμ.

Μπρούντζος, ορείχαλκος: *Το χάλκωμα και ο μπρούντζος έγιναν ωσάν μολύβιν* Διήγ. φ. 58.

**μπρούσα** η, βλ. *μπόρσα.*

**μπρούτζινος,** επίθ., βλ. *μπρούντζινος.*

**μπροχάπτω** και **μπροχάφτω,** βλ. *προχάφτω.*

**'μπυρίζω,** βλ. *εμπυρίζω.*

**μυάκιον** το· *μυάκιν.*

Από το ουσ. *μύαξ* και την κατάλ. *-ιον*. Η λ. τον 6. αι. (L-S· πβ. και Lampe, Lex.) τον Ησύχ., λ. *όστρεον.*

Το πάνω μέρος της κόγχης του ναού, τεταρτοσφαίριο, χηβάδα: *εν δέ τω ͵ςωνε' έτει, Οκτωβρίω ς', ημέρα ς', επληρώθη το μυάκιν μετά της αψίδος* Byz. Kleinchron. Α'



**μύακος** ο.

Από τη γεν. του αρχ. ουσ. *μύαξ.*

Το πάνω μέρος της κόγχης του ναού: *εσίμωσαν οι τεχνίται να τελειώσουν το άγιον βήμα και αποπάνω τον μύακον εβούλοντον να ποιήσουν θυρίδας* Διήγ. Αγ. Σοφ. 154$^{23}$.

**μυαλόν,** το, Σπανός (Eideneier) D 824, Κυπρ. ερωτ. 6$^{3}$· *μυαλό*, Ριμ. κόρ. 740, Ζήνου, Βατραχ. 377, Αιτωλ., Βοηβ. 93, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1432, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1281]· *μυαλό(ν)*, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 36$^{r}$· *μυελό(ν)*, Ιστ. Βλαχ. 354, 2325, Μπερτολδίνος 124, 133. — Βλ. και ά. *μυαλός* και *μυελός.*

Από το μτγν. ουσ. *μυαλός* με αλλαγή γένους. Ο τ. *μυελό(ν)* με επίδρ. του λόγ. *μυελός.* Η λ. και ο τ. *μυελό(ν)* στο Somav. Ο τ. *μυαλό* και σήμ.

(Στον εν. και πληθ.) **1**) Εγκέφαλος, μυαλό: *τσίρου απάκιν και σκρόφας κέρατον, καλαποδίου μυαλόν* Σπανός (Eideneier) D 1706· *ήτρεχε από τη μύτη του αίμα κι από τ' αφτιά του· ζάλη μεγάλη και πολλήν εγροίκα στα μυαλά του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1586. **2α**) Νους, σκέψη, λογικό: *ποία λωλάδα έτσι βαριά επήρε το μυαλόν της;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [150]· *δεν είχε μυαλά ποσώς η κορυφή του* Ιστ. Βλαχ. 204· **β**) φρόνηση, σύνεση: *κανείς καλός όπου να 'χει και μυαλόν δε δέρνει την γυναίκαν του* Συναξ. γυν. 1014· *'Ηλεγα να 'σαι φρόνιμος, ήλεγα να κατέχεις, μα, σα θωρώ, μηδέ μυαλό και μηδέ γνώσην έχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 778.

**μυαλός,** ο, Σταφ., Ιατροσ. 8$^{205}$, Ασσίζ. 177$^{25}$, Γαδ. διήγ. 499, Ζήν. Ε' 254, Τζάνε, Κρ. πόλ. 285$^{1}$· *εμυαλός*, Αχέλ. 1045, Διγ. 'Ανδρ. 349$^{20}$· *ομυαλός*, Ιατροσ. 17$^{12}$, Σπανός (Eideneier) Α 316, 367, 449, Βίος Αλ. 101, Φαλιέρ., Θρ. 48, Διήγ. Αλ. V 49, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 8, 16, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1164, Β' 1786, 2438, Γ' 962, Φορτουν. (Vinc.) Α' 125, 374, Β' 444, Γ' 225, Τζάνε, Κρ. πόλ. 162$^{21}$, 172$^{25}$. — Βλ. και ά. *μυελός.*

Το μτγν. ουσ. *μυαλός*. Ο τ. *εμυαλός* στο Somav. (λ. *μυαλός*) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Παρλαμάς, Αθ. 73-4, 1973, 283, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 181, Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 159, κ.α.). Ο τ. *ομυαλός* στο Βλάχ. (λ. *ομιαλός*) και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ.). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Σακ., Κυπρ. Β' 670, Παρλαμάς, ό.π., κ.α.).

(Στον εν. και πληθ.) **1α**) Εγκέφαλος, μυαλό: *Τα αίματα ετρέχασι κάτω προς τα χαντάκια, τα καύκαλα με τους μυαλούς μέσα εις τα χαράκια* Διακρούσ. 103$^{10}$· *μυαλόν βόειον άλειφε τα χείλη* Σταφ., Ιατροσ. 1$^{10}$· *λαβωματιά δεν του 'καμεν η κοπανιά η μεγάλη, μόνο οπού του 'ρθε σα σεισμός στον ομυαλό και ζάλη*· (Πληθ.) *Τότες εδράμαν περισσοί και εκάμαν τον* (ενν. *τον Μιχαήλ*) *κομμάτια και εχύσασί του τους μυαλούς και εβγάλαν του τα μάτια* Λίμπον. 380· **β**) (συνεκδ. για το κρανίο): *εάν εκείνος μου ο σκλάβος είχεν την πληγήν εις τόπον θερμόν, ... καθά ένι απάνω του μυαλού, ... και εκείνος ο γιατρός βάλει τώρα δροσινά πράγματα, και επέθανεν δι' αυτό.* **2**) Νους, σκέψη, κρίση, λογικό: *όσον γερούν οι γέροντες, όσον καιρός διαβαίνει τόσον εκ το κεφάλιν τους ο μυαλός φυραίνει* Περί γέρ. 198· *εις του ρηγός ήρθε εγνοιανό μαντάτο, οπού 'βαλε της Αρετής τον ομυαλό άνω κάτω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 194· *Εις το φεγγάρι μέσα εκεί ο Λογγίνος βρίσκεται, τον ομυαλόν του εδέσα!* Ζήν. Ε' 252· φρ. *βάνω μέσα στον ομυαλό (μου)*· βλ. *βάνω* Α' 21ιε'.

**μύγα** η, Σπανός (Eideneier) Α 185, 449, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 332, Φυσιολ. (Legr.) 211, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 8$^{r}$, 112$^{r}$, 159$^{v}$, 160$^{r}$, Αιτωλ., Μύθ. 89$^{1}$, Ερωτόκρ, (Αλεξ. Στ.) Ε' 238, Ευγ. Ιωανουλ., Επιστ. 90$^{17}$ (Ελλην. 9, 1936, 62), Ζήν. Ε' 250, Τζάνε,

πόλ. 197[14]· *μ ύ γ ι α,* Σπανός (Eideneier) Β 17, 136, Gesprächb. 51[12], Παράφρ. . (Νικήτ. Χων., Βόνν., 297, κριτ. υπ.).

Το αρχ. ουσ. *μυία*. Ο τ. στο Du Cange και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *μυία*, ού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου και Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, 89). Η λ. και σήμ.

**1**) Το έντομο μύγα: *Μύγες πολλές πάσα λογής η Αίγυπτος γεμίζει, πάσα λογής σκύλινες ο Κύριος τες χιονίζει* Χούμνου, Κοσμογ. 2317· *αράχνη είναι η κλωνά κι όσο την κάμει, η μύγα πλια καρφώνεται όντες πετά να δράμει* Ζήν. Γ' 280· *απάνω εις Γζέφτα δείχνει ωσάν μία μύγα και αποκείθεν ηβλέπουν τα καράβια* Πορτολ. Α 361[5]. Συνεκδ.) μικρό πολεμικό πλοίο με εξοπλισμό είδος πολυβόλων, τα οποία σε μικρά χροδιαστήματα έριχναν μικρά βέλη που εξαιτίας του μεγέθους τους λέγονταν *μυίαι* (Βλ. ., ΒΒΠ Ϛ' 553 και Αλεξανδρή, Θαλασσία δύναμις 101): *ο Μαριανός δέ πάλιν από της σσης τοσούτον τον πόρον της Λογγιβαρδίας εκράτησεν, ως μη μόνον τριάρμενον καρά- ί κόκκαν δυνατόν εστί διαπεράσαι, αλλ' ουδέ μύγιαν αυτήν* Κομνηνής Άννας Μετάφρ.

**'μυγδαλίτσι** το, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *αμυγδαλίτσι*.

**μύγια** η, βλ. *μύγα*.

**μύδι** το, βλ. *ομύδιος*.

**μυελό(ν)** το, βλ. *μυαλόν*.

**μυελός** ο, Σταφ., Ιατροσ. 1[12], 2[42]. — Βλ. και ά. *μυαλός*.

Το αρχ. ουσ. *μυελός*. Η λ. και σήμ. λόγ.

**1α**) Εγκέφαλος, μυαλό: Συναξ. γαδ. 352· **β**) (μεταφ.) νους: *Ο μύθος διά έμορφους οπού 'ν' στο σώμα κι ο μυελός τους δεν 'ξίζει τέσσερα δράμια χώμα* Αιτωλ., Μύθ. **2**) (Συνεκδ.) άνθρωπος που έχει ένα συγκεκριμένο τρόπο σκέψης: *εκείνος είναι ένας ς έτσι ανάποδος οπού θέλει στοχασθεί πως ο ιατρός έχει να του κάμει τίποτες κακόν* τολδίνος 147. **3**) Μεδούλι· (εδώ στον πληθ. μεταφ. προκ. για τα βάθη της ψυχής, ωθικά»): *ούπερ η τελετή* (ενν. *του υιού μου Γεωργίου*) *ήψατό μου μέχρις οστών και όν και σχεδόν έκφρων εγενόμην υπό της πολλής μου λύπης* Notizb. 151[76].

**μυελώδης,** επίθ.

Η λ. στον Αριστοτέλη.

Που αποτελείται από την παχύρρευστη ουσία του μυαλού: *σπεύσον δέ συνεργών τῳ ι τα σαρκώδη και μυελώδη της κεφαλής θοινήσασθαι* Ιερακοσ. 506[9].

**μυζήθρα** η, Ζήνου, Βατραχ. 68, Πορτολ. Α 10[10], Πανώρ. Α' 389, Σεβήρ., Σημειώμ. Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172.

Κατά Κουκ., Αθ. 56, 1952, 322 και Ανδρ., Λεξ. από το *ζυμήθρα* με μετάθεση. Για βλ. πάντως και Χατζιδ., Viz. Vrem. 2, 1895, 58-66 και Γλωσσ. έρ. Α' 577. Η λ. Du Cange και σήμ.

Γυροκομικό προϊόν που προκύπτει μετά την πήξη και παραλαβή του τυριού: *Γάλα, ήρα και τυρί, ραφιόλια και σγατζέτα χορταίνω* Στάθ. Β' 135· *αφήνεις-το* (ενν. *το ιουλον*) *δεξιά σου και θωρείς τον κόρφον και απάνω του στέκει το κάστρον ωσάν μυζή-* Πορτολ. Α 101[1].



**Μυζηθριώτης** ο, Χρον. Τόκκων 3865.

Από το τοπων. *Μυζηθράς* και την κατάλ. *-ιώτης*.

Ο κάτοικος του Μυζηθρά: *Οι Μυζηθριώται οι άρχοντες ομοίως και οι πολίτες προφαντικά γυρεύουσιν να επάρουν την Γλαρέντζα* αυτ. 3647.

**μυζηθρόπιτα** η.

Από τα ουσ. *μυζήθρα* και *πίτα*. Η λ. και σήμ.

Πίτα από μυζήθρα: *Ω μακαρούνες με τυρί καλά ζαφοριασμένες κι εσείς μου μυζηθρόπιτες πολλά μου ηγαπημένες* Κατζ. Α' 62.

**μύζω·** *μ ύ σ σ ω.*

Το αρχ. *μύζω*. Για τον τ., που απ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ'), βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 280-1 (Πβ. πάντως και L-S, λ. *μύσσομαι*, καθώς και Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 489]). Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Στενάζω, βαριανασαίνω: *μπαίνω μέσα στα δεντρά που 'σαν κοντά στη βρύση ογιά να βρω κι ογιά να δω εκείνον οπού μύσσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 904.

**μυθάριον** το.

Το μτγν. ουσ. *μυθάριον*.

Μικρός μύθος, παραμυθάκι· (εδώ μειωτ. για ψευδείς πληροφορίες): *έτερα τρία και δέκα και εκατόν συνεγράψατο μυθάρια, εκάστῳ τούτων όνομα επιθείς άξιον της απαιδευσίας αυτού και μωρολογίας* Ψευδο-Σφρ. 444[23].

**μυθικός,** επίθ., Πτωχολ. α 26.

Το αρχ. επίθ. *μυθικός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Που ανήκει ή αναφέρεται στους μύθους: Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4304. **2**) Φανταστικός: *πλάσματα ... μυθικά* Γλυκά, Στ. 4.

Το ουδ. ως ουσ. = παραμύθι: *Στίχους ψηλούς α δεν ευρείς, θέλεις μου συμπαθήσει, γιατ' είχα γράψει μυθικά σα μ' έσυρεν η φύση* Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 54.

**μυθογραφή** η.

Από τα ουσ. *μύθος* και *γραφή*.

Φανταστική συγγραφή, διήγηση, μύθος: *Ανεγνωρίστου κρεμασμού μυθογραφή και λόγος* Λόγ. παρηγ. L 748.

**μυθολόγι** το.

Από τα ουσ. *μύθος* και *λόγι(ον)* ή από το αρχ. *μυθολογώ* αναλογ. προς το *μοιρολόγι* ‹ μοιρολογώ. Τ. *μυθολόγιον* σε κείμ. του 16ου αι. (Τσουκνίδας, Νεοελλ. Αρχ. 3, 1988, 103). Η λ. στο Somav. (λ. *μυθολόγη*).

Πλαστή διήγηση, παραμύθι: *Αρχίζω τον αλφάβητο, γράφω Θεού τα λόγια· και μη θαρρείτε, άρχοντες, πως είναι μυθολόγια* (έκδ. *μαθιολόγια*· διόρθ. Καχ. [Αλφ. σ. 92]) Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ[2].

**μυθολογία** η.

Το αρχ. ουσ. *μυθολογία*. Η λ. και σήμ.

Το να λέει κανείς ψέματα· (συνεκδ.) ψέμα: *Αυτά 'ναι λόγια των κλεπτών και ψεματολογίες, ου στέργομεν, ου θέλομεν τέτοιες μυθολογίες* Γαδ. διήγ. 350.

**ιθολόγος** ο.

ι αρχ. ουσ. *μυθολόγος*.

Αυτός που αφηγείται μύθους, ιστορίες, (πλανόδιος) ραψωδός: *εκ του φθόνου του κατά τους μυθολόγους εις των αρχόντων ... μετά πολλού δικάζεται θράσους ισιλέα* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 73. **2**) Αυτός που περιγράφει φανταστικά :τα ή ιστορίες, ψεύτης, «παραμυθάς»: *Οι πάντες γαρ σε ... ψυχοπονούνται και πορείς, κακότυχε, να έχεις την ατυχιάν σου, αμή είσαι μεγαλόφρονος και είσαι γος* Σπαν. (Ζώρ.) V 395.

**ιθολογώ,** Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [677].

ι αρχ. *μυθολογέω*. Τ. *μυθουλουγώ* σήμ. στα βόρεια ιδιωμ. (Κουκ., Αθ. 36, 1924,

Διηγούμαι φανταστικές, ψεύτικες ιστορίες: *ΜΟΝ: Ω, πώς μυθολογάς πολλά κι όες καθάρια. Ο τόπος σας έχει θεριά; ΚΑΡΗ: 'Εχει πολλά κι άγρια. ΜΟΝ: πώς δεν το φάγασι;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [683]. **2**) Φλυαρώ, επαναλαμβάνω και κενά λόγια (πβ. *Προσευχόμενοι δέ μη βαττολογήσετε ώσπερ οι εθνικοί* Κ.Δ. 6[7]): *όταν τον δοξολογείς (ενν. τον Θεόν) και υμνείς τον, μηδέν σε πλανάζει ο νους ιθεν και εκείθεν, μηδέ μυθολογάς ώσπερ οι 'Ελληνες* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 363[r].

**ιθοπλάστης** ο.

ι μτγν. ουσ. *μυθοπλάστης*. Η λ. και σήμ. (σπάνια).

ιτός που επινοεί, πλάθει μύθους, μυθοποιός: *ει γαρ και λέξων ήρχομην μυθοπλαστών γους, ευλύτως είχες, βασιλεύ, πάντων εκ τούτων λύειν* Προδρ. IV 1κκ χφφ CSA π.

**ιθος** ο, Λόγ. παρηγ. L 754, Προδρ. III 23, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 720, Διγ. Z 279, Ερμον. Α 178, 181, 186, Συναξ. γυν. 193, Αιτωλ., Μύθ. 4[19], 122[13].

: αρχ. ουσ. *μύθος*. Η λ. και σήμ.

Λόγος: Βίος Αλ. 2351, 2355. **2**) Μυθική παράδοση που αναφέρεται σε θεούς ή Ερμον. Α 189, πριν από το στ. 178, 338. **3**) Μύθος, αλληγορική διήγηση που ανασε ζώα ή φυτά, από την οποία αντλείται ένα ηθικό συμπέρασμα (Για τη σημασ. βλ. άκ. στη λ. 15): Πτωχολ. α 823, Αιτωλ., Μύθ. 49[5]. **4**) Φανταστική ιστορία, παραΠροδρ. I 121, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 718. **5**) Διήγηση, ιστορία: Κορων., Μπούας ιγ. παρηγ. L 751, 752, Πρόδρ. III 23 χφ g κριτ. υπ. **6**) Παροιμία: Πανώρ. Α' **7**) (Συνεκδ.) μυθολογία: *Εγώ 'μαι διδασκάλισσα του λόγου και του μύθου κι ον νομοκάνονα ηξεύρω-τον εκ στήθου* Γαδ. διήγ. 105.

**ιθοτεχνολόγημα** το.

:ό τα ουσ. *μύθος* και **τεχνολόγημα*.

ιλλιτεχνική περιγραφή ή απεικόνιση με μυθολογικό περιεχόμενο: ***Τριγύρου δ' ουν*** *ιτο ούτοι οι λόγοι ούτως: «Τύχη και Χρόνος και Τροχός και Εμπόδιον της Τύ- και ήκουσα τας τέσσαρας αυτάς 'στορολογίας μυθοτεχνολογήματα της Τύχης* όγ. παρηγ. Ο 449.

**ιθουργός** ο.

:ό το ουσ. *μύθος* και το β' συνθ. -*ουργός* (<**έργω*).



Αυτός που επινοεί, πλάθει μύθους, μυθοποιός: *πόσην ο τρισάθλιος υπέστην την ζημίαν εκ του ... αναγνώναι και των αρχαίων μυθουργών τας ληρομυθουργίας* Προδρ. IV 1bbb χφφ CSA κριτ. υπ.

**Μυθωναίος** ο, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *Μεθωναίος*.

**μύκημα** το.

Το αρχ. ουσ. *μύκημα*.

Μυκηθμός, μουκάνισμα· (εδώ σε μεταφ.): *Κρήνην οράς αίμα χρυσούν εκχέουσαν εις ύδωρ; Βοός επέχει μύκημα της εσυρμένης Δέρκης* Βίος Αλ. 2336.

**μυκτήρ** ο, Ερμον. Χ 360, Μάρκ., Βουλκ. 349[18].

Το αρχ. ουσ. *μυκτήρ*. Γεν. θηλ. *της μυκτήρος* (Φυσιολ. (Zur.) XXIII[4]) εσφαλμ. με αλλαγή γένους.

**1**) (Στον πληθ.) **α**) ρουθούνια: *ωραιόφθαλμος (ενν. η Ελένη) εις άκρον, οι μυκτήρες και τα χείλη συν το στόμα τορνευμένα* Ερμον. Β 224· *βιαζόμενον το πνεύμα εξέρχεται από του γαργαρεώνος και των μυκτήρων αυτού και γίνεται υπ' αυτού κτύπος* Μάρκ., Βουλκ. 350[1]· **β**) (σε μεταφ.): *οι φύλακες της φυλακής, οι πυλωροί του 'Αδου, όμμα δεικνύντες βλοσυρόν ... και των μυκτήρων πέμποντες φλόγα πυρός ασβέστου* Γλυκά, Στ. 457. **2**) Ράμφος: *ανέρχεται (ενν. ο δενδροκόλαψ) επί τα δένδρη και μετά της μυκτήρος αυτού κρούει* Φυσιολ. (Zur.) XXIII[4].

**μυκώμαι,** Διγ. Ζ 3075.

Το αρχ. *μυκάομαι*. Για σημερ. τ. της λ. βλ. Andr., Lex. στη λ.

Μουγκρίζω, μουκανίζω· (σε παρομοίωση): *Ο βασιλεύς ετρόμαξεν, ... εκ το θρονίν επήδησεν ως άγριον θηρίον, ως βους γαρ εμυκήσατο* Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 89· (για αρκούδα): *πλησίον γενόμενοι, ένθα ήσαν οι άρκτοι, προϋπαντά το θηλυκόν φθονούν διά τα παιδία και σφόδρα μυκησάμενον προς εκείνου εξήλθεν* Διγ. (Trapp) Gr. 1074.

**μυλίτης** ο.

Το μτγν. ουσ. *μυλίτης*.

(Με το ουσ. *λίθος*) αυτός από τον οποίο κατασκευάζονται μυλόπετρες: *Λίθον μυλίτην εν οστράκῳ πυρώσας και καύσας αναλαβού* Κυνοσ. 593[22].

**μυλόπετρα** η, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. ιζ' 2.

Από τα ουσ. *μύλος* και *πέτρα*. Η λ. στο Βλάχ., σε έγγρ. του 17. αι. (Act. Doch. 12 στ. 24 κριτ. υπ. σειρά 14, App. III[28-9]) και σήμ.

Καθεμιά από τις δύο μεγάλες κυλινδρικές πέτρες του μύλου, μυλόπετρα: *ένα ακρωτήριν άσπρον και ομοιάζει ωσάν νησίν ότι έχει κορφόπουλον όπου εβγάνουν τες μυλόπετρες* Πορτολ. Α 95[2].

**μύλος** ο, Προδρ. II Η 26b, III 108 χφ g κριτ. υπ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 784, Σαχλ. Ν 238, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 253, Σαχλ. Αφήγ. 155, Χρον. Τόκκων 555, Σφρ., Χρον. μ. 132[21-2], Πεντ. 'Εξ. XI 5, Πορτολ. Α 151[2], 208[18], 336[31], Ιστ. πατρ. 180[8], Μηλ., Οδοιπ. 640, Διήγ. πανωφ. 55, Φορτουν. (Vinc.) Β' 310, Δ' 351, Τζάνε, Κρ. πόλ. 255[11], κ.α.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

:) Μηχανή που αλέθει κόκκους, κυρ. σιτάρι, και αποτελείται από δύο λίθινους κυλίν-
ιύλος: *ο πεινασμένος ... την πίταν ενθυμάται,  ο μυλωνάς τον μύλον του, ο γεωργός*
*ι* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 9· *ολοστρόγγυλος* (ενν. *ο βασιλίσκος*) *σαν μύλος που*
Φυσιολ. (Legr.) 158· *ύδωρ δέ καταβαίνει,  όθεν και μύλοι ήλεθον κι εις τούτους*
*ει* Προσκ. Ιβ. 845 247$^{1011}$· *η τύχη ...* (παραλ. 1 στ.) *γυρίζει τόσα τον τροχόν σαν*
*και ρίχνει εις δυστυχιάν πάσα φιλιάν της* Κυπρ. ερωτ. 154$^{3}$·  **β**) (ειδικ.) η κάτω
τρα: *να μη σημαδέψει μύλον και απανωμύλη, ότι ψυχή αυτός σημαδεύγει* Πεντ.
:XIV 6.  **2**) Το κτήριο όπου στεγάζεται και λειτουργεί ο μύλος· μύλος: *Κάτωθεν*
*εκκλησιάς μύλος ήταν βαλμένος,  εις τόπον τε ευρύχωρον εκεί 'τον εκτισμένος*
ν. Ιβ. 535 210$^{857}$· *περί τους μύλους αυτής σκηνώσαντες εκείσε* Σφρ., Χρον. μ. 24$^{32}$.
νεκδ.) πιθ. μηχάνημα άντλησης και μεταφοράς νερού (Η χρ. και σήμ.): *Στη μέσην*
*ιβολιού είχε νερά με μύλο,  απάνου ήτον το λουτρόν κτισμένο με τον θόλον* Δεφ.,
1569) [53]. — Η λ. και ως τοπων. (στον εν. και πληθ.): Σπανός (Eideneier) Α
αχ. 104$^{34}$, 114$^{5}$, 132$^{17}$, Πορτολ. Α 200$^{26}$, κ.α.

**ιλόταρφος** ο, βλ. *μυλότραφος*.

**ιλότραφος** ο, Γράμματα Μετεώρ. 71$^{99}$·  *μ υ λ ό τ α ρ φ ο ς*.
τό τα ουσ. *μύλος* και *τράφος*. Ο τ. πιθ. κατά παραδρομή. Πβ. και λ. *μυλότραφον* σε
ου 14. αι. (Act. Lavr. Β' 90$^{121,123}$, 108$^{85,88}$).
:φρος που βρίσκεται κοντά σε μύλο (και τον τροφοδοτεί;): *ετέρα πέτρα επιμήκης*
*οφρύν του μυλοτάρφου* Γράμματα Μετεώρ. 70$^{86}$.

**ιλων** ο, βλ. *μυλών*.

**ιλών** ο, Μαλαξός, Νομοκ. 396·  *μ ύ λ ω ν*, Κυνοσ. 594$^{22}$, Διαθ. Θεοδ. Σαρ.
$^{87}$, Διαθ. Αγ. Γεωργ. Μαγγ. 47·  *μ ύ λ ω ν α ς*, Γράμματα Μετεώρ. 44$^{21}$.
αρχ. ουσ. *μυλών*. Ο τ. *μύλων*, με αναβιβ. του τόνου, ήδη στον Αριστοτέλη (Steph.,
πβ. όμως και Henrich, Κλητ. - γεν. σε *-ο* 9. Η λ. και ο τ. πολλ. σε μοναστηριακά
Braat, Trav. et Mém. 9, 1985, 391, Act. Saint-Pantél. 9$^{13,14,17}$, Act. Doch. 8$^{18}$,

κτίσμα όπου στεγάζεται και λειτουργεί ο μύλος· μύλος: Μαλαξός, Νομοκ. 396·
*αν οι μοναχοί τον μύλωνα* Γράμματα Μετεώρ. 44$^{11}$.

**λωνας** ο, βλ. *μυλών*.

**λωνάς** ο, Προδρ. III 270α χφ CSA κριτ. υπ., Gesprächb. 54$^{1034}$, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$
κριτ. υπ.
:ό το ουσ. *μύλων* και την κατάλ. *-άς*. Η λ. σε έγγρ. των αρχών του 14. αι. (Act.
I 91 $^{III67}$, 109$^{449}$), στο Βλάχ., όπου και θηλ. *μυλωνού*, και σήμ.
Εργάτης ή ιδιοκτήτης μύλου: *Ο πεινασμένος ... την πίταν ενθυμάται,  ο μυλωνάς*
*ον του, ο γεωργός τ' αλώνιν* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 9·  **β**) (σε μεταφ.): *ο*
*μύλος έναι* (παραλ. 1 στ.) *και άνωθεν έναι ο μυλωνάς, ο Θεός αυτός γροικάται·*
*ιν τ' ορίσει, πάραυτα ο μύλος εισμιόν κινάται* Πικατ. 346.

**λωνιστικός,** επίθ.
:ό το ουσ. *μυλωνάς* και την κατάλ. *-ιστικός* αναλογ. προς άλλα επίθ.
υ ανήκει στο μύλο ή το μυλωνά, που χρησιμοποιείται για τις εργασίες του μύλου:



*Δεν είσαι θυγατέρα της, για κείνο λογαριάζει* (ενν. *η Πουλισένα*)  *σα μούλα μυλωνιστική να σε συχναγωγιάζει* Κατζ. Β' 406.

**μυλωτικόν** το.

Το ουδ. του επιθ. **μυλωτικός* ως ουσ. Πβ. λ. *μυλωνιάτικον* στο Βλάχ.

Μέρος από το αλεύρι που αλέθεται ως αμοιβή του μυλωνά, τα αλεστικά: *επάρουν και αλέσουν το και φέρουν το εκ τον μύλον  και επάρουν και μυλωτικόν και λείψει από το μέτρον  και πάλιν κοσκινίσουν το ...  ... να ιδείς το τι απομένει* Προδρ. II Η 26c.

**μύξα** η, Ιερακοσ. 426$^{27}$, Περί γέρ. 139.

Το αρχ. ουσ. *μύξα*. Η λ. και σήμ.

Βλέννα, μύξα: Ιερακοσ. 422$^{24}$, Ιστ. Βλαχ. 1144· (σε παροιμιακή φρ.): *εγώ από του φόβου μου να μη με θανατώσει  οι μύξες νεύρα εγίνονταν, ωσάν το λέγει ο μύθος* Συναξ. γαδ. 241.

**μυξοκλαιάματα,** Προδρ. III 272α χφφ CSA κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *μυξοκλιάματα*· διορθώσ. — Βλ. ά. *μυξοκλάματα*.

**μυξοκλάματα** τα·  *μ υ ξ ο κ λ ι ά μ α τ α*.

Από τα ουσ. *μύξα* και *κλάματα*. Η λ. και σήμ. (Βλαστού, Συνών. 104, λ. *κλάμα*).

Κλαψουρίσματα: *πόσα μυξοκλιάματα* (έκδ. *μυξοκλαιάματα*· διορθώσ.) *και παρακαλεσίας* Προδρ. III 272α χφφ CSA κριτ. υπ.

**μυξοσκατοφάγος,** επίθ.

Από τα ουσ. *μύξα* και *σκατόν* και το *-φάγος*.

Που τρώει μύξες και ακαθαρσίες: *Ορνίθιν κουρνομύαλον και μυξοσκατοφάγον* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 220.

**μυξώδης,** επίθ., Ιερακοσ. 389$^{28}$.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

Που μοιάζει ή είναι γεμάτος με μύξα, γλοιώδης: *τούτο γαρ* (ενν. *το καθαρτικόν*) *εκτινάξει πάσαν την εγκειμένην αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *παχύτητα και μυξώδη υγρότητα* αυτ. 389$^{20}$.

**μυξώνω.**

Από το ουσ. *μύξα* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Γίνομαι βλεννώδης: *έριχνε* (ενν. *τον χυλόν*) *εις τον ασβέστην με το αστράκιν και εμύξωνε ο ασβέστης και ήτον κολλητικός πολλά* Διήγ. Αγ. Σοφ. 151$^{10}$ (Πβ. Πάτρια Κων/π. Α' 83$^{6}$).

**μυοβάτραχος** ο.

Λ. πλαστή από τα ουσ. *μυς* και *βάτραχος* (Για τη λ. βλ. Eideneier [Σπανός σ. 310]· πβ. και L-S, λ. *μυοβατραχομαχία*): *προφητείας μυοβατράχου το ανάκλασμα* Σπανός. (Eideneier) D 95.

**μυόσκατον** το.

Από τα ουσ. *μυς* και *σκατόν*.

Ιερίττωμα ποντικού: *μυόσκατον εις υδρόμελι τρίψας* Ορνεοσ. αγρ. 540[2].

**ιυόχοδον** το, Ορνεοσ. αγρ. 540[9].

Η λ. στο Θεόφραστο. Βλ. και Steph., Θησ.

Ιερίττωμα ποντικού: *οίνον και τεάφιν τρίψας μετά μυοχόδου* αυτ. 562[12].

**Μυραίος** ο. — Βλ. και *Μυρεύς*.

Από το τοπων. *Μύρα* και την κατάλ. *-αίος*. Για τη λ. βλ. Steph., Θησ., λ. *Μύρα*.

Ο κάτοικος των Μύρων της Μ. Ασίας (συν. στον πληθ.): *ο αμιράλλης επήρεν το κάτων Μυραίων και αιχμαλώτισέν τους και έκαψέν το* Μαχ. 112[14].

**ιυραμούς·** *μυραμούντα (μετά πεπέρεως),* Ιερακοσ. 462[9], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *ιούντα·* διορθώσ. (πβ. *ει μετά παστίλλου δώσεις πέπερι* αυτ. 462[5-6]). — Βλ. ά. *μελιτούς* ήκες ΙΑ' τόμ.

**Μυρεύς** ο. — Βλ. και *Μυραίος*.

Από το τοπων. *Μύρα* και την κατάλ. *-εύς*. Για τη λ. βλ. Steph., Θησ., λ. *Μύρα*.

Ο κάτοικος των Μύρων της Μ. Ασίας (συν. στον πληθ.): *ο μέγας μου Νικόλαος, ρος των Μυρέων* Προσκυν. Ιβ. 535 200[481].

**ιυρευώδης,** επίθ.

Από το ουσ. *μύρον* και το επίθ. *ευώδης*.

Ευωδιαστός σαν από μύρο (Βλ. και Τσικνόπουλος, Κυπρ. Σπ. 20, 1956 ⟨1957⟩, 159): *αρπών σου* (ενν. *Παράδεισε*) *την οδμήν την μυρευωδεστάτην* Νεοφ. 'Εγκλ. Γ' 5.

**ιυρεψικός,** επίθ., Ψευδο-Σφρ. 376[29].

Το αρχ. επίθ. *μυρεψικός*.

1) Που ανήκει στον αρωματοποιό· που χρησιμοποιείται για την παρασκευή αρωμάτων: *εν ημίν ο Μουζάλων ενοίκιον των παρ' αυτού κατεχομένων μυρεψικών εργαστηρίων* b. 148[48]. **2)** Αρωματισμένος, αρωματικός: *Πρώτον εξαρματώσαν τον* (ενν. *τον ρα*)*, απαύτου τον επλύναν μετά οίνου μυρεψικού* Πόλ. Τρωάδ. 695.

Το ουδ. ως ουσ. = άρωμα: *Ευθηνία μυρεψικών και λιθομαργάρων και των ιχθυωδών* :. 39[12].

**ιυρεψός** ο, Ιερακοσ. 385[26]· *μ υ ρ ο ψ ί ο ς,* Ασσίζ. 239[1], Μαχ. 666[5]· *μ υ ρ ο-* Καναν. 68 Α.

Το αρχ. ουσ. *μυρεψός*. Ο τ. *μυροψός* σε επιγρ. (L-S Suppl. στη λ.) και σήμ. στην Κύ- Κουκ., ΒΒΙΙ Β' 205, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 517). Για το σχηματ. των τ. βλ. Χατζιδ.,

Αρωματοποιός· μυροπώλης και γενικ. αυτός που πουλά αρωματικά είδη ή φαρμακευ- τοιόντα (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ό.π. 205-7, Ϛ' 17): *ας υπάγει εις τον μυρεψόν, ίνα σει το μύρον* Μυστ. 53[2]· *ότι βιβλία της Παλαιάς και Νέας Διαθήκης δεν πρέπει να τα ν, ... μηδέ να τα δίδουν των μυρεψών να βάνουσι* (έκδ. *βαίνουσι*· διορθώσ.) *πιπέρι λα είδη* Βακτ. αρχιερ. 140· *λάδιν δεν έχουν και οι μυροψοί εσφαλίσαν* Μαχ. 264[16].

**ιυριαγαπημένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *αγαπώ*. Η λ. και σήμ.



Πολυαγαπημένος: *κόσμοι αγαθοί και σιγανοί και μυριαγαπημένοι* Ερωφ. Ιντ. α' 73.

**μυριάδα** η, βλ. *μυριάς*.

**μυριάζω,** Χούμνου, Κοσμογ. 1511.

Από το αριθμτ. *μύριοι* και την κατάλ. *-άζω*. Πβ. λ. *μιλιάζου* στην 'Ηπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 237). Η λ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

**Α'** Αμτβ. **1)** Γεννοβολώ, γίνομαι πολυπληθέστατος: *Πάσα λογής ζωντόβολον του Αβραάμ μυριάζει, το ένα γίνετ' εκατόν, το δέκα τού χιλιάζει* αυτ. 755. **2)** Αποκτώ πλούτο και δύναμη: *Εκ τα καλά του Πεντεφρή τα δέκα τού χιλιάζει, υπό της χάρης του Θεού ο Ιωσήφ μυριάζει* αυτ. 1660. **Β'** (Μτβ.) πολλαπλασιάζω: *Και ο Κύριος εκ του ουρανού αυτούνα* (ενν. *τα αρνιά*) *τού μυριάζει* (ενν. *του Ιακώβ*), *εις τὄναν τού 'καμε εκατόν, τα δέκα τού χιλιάζει* αυτ. 1489.

**μυριακριβολογώ.**

Από το *μυριο-* και το *ακριβολογώ*.

Εξετάζω με μεγάλη ακρίβεια: *Την δ' άλλην* (ενν. *γυναίκα*) *λέγει Βέλθανδρος: «Μυριακριβολογώ σε· είσαι εις την ανάπλασιν και πλάσιν του προσώπου και του κορμιού ... κι εσύ ώσπερ την άλλην»* Βέλθ. 626.

**μυριάκριβος,** επίθ., Θησ. Γ' [51[4]], Δ' [71[4]], Ι' [18[6], 67[1]], ΙΒ' [39[3]].

Από το *μυριο-* και το επίθ. *ακριβός*.

Πολυαγαπημένος, ακριβός: *φίλε μου μυριάκριβε και πολυαγαπημένε* αυτ. Ε' [36[5]].

**μυριαναστενάζω,** Βλ. *μυριοαναστενάζω*.

**μυριάντα,** αριθμτ.

Από το αριθμτ. *μύρια* αναλογ. προς τα *τριάντα, σαράντα* (Για το σχηματ. βλ. και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 431· πβ. επίσης επίθ. *μυριαντοπλάσιος* σε παπυρ. του 6. αι., L-S).

Δέκα χιλιάδες: Gesprächb. 88[21].

**μυριαρίθμητος,** επίθ., βλ. *μυριοαναρίθμητος*.

**μυριάριθμος,** επίθ., Θρ. αλ. 20, Δούκ. 177[22], 237[5], 325[30], 367[1], 433[11].

Το μτγν. επίθ. *μυριάριθμος* (L-S Suppl.). Για τη λ. βλ. και Steph., Θησ., καθώς και Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Απειράριθμος, πολυπληθέστατος: *μυριάριθμον γένος* Δούκ. 171[1].

**μυριαρίφνητος,** επίθ., βλ. *μυριοαναρίθμητος*.

**μυριάς** η, Διγ. Ζ 821· *μ υ ρ ι ά δ α,* Λίβ. (Lamb.) Ν 289, Πεντ. Λευϊτ. XXVI 8, Δευτ. XXXIII 17, Διγ. 'Ανδρ. 332[31].

Το αρχ. ουσ. *μυριάς*. Ο τ. *μυριάδα* στο Somav. και σήμ.

**α)** Ο αριθμός δέκα χιλιάδες: Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 599· **β)** (συνεκδ.) αναρίθμητο πλήθος: Διγ. Ζ 1106, Βίος Αλ. 2778.

Η λ. ως επίθ. (η χρ. ήδη αρχ.) = αναρίθμητος: Διγ. Ζ 3172, Λίβ. Esc. 411, Πεντ. Δευτ. XXXIII 2.

**μυριασβολωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μυριοασβολωμένος*.

**υριατιμώ,** βλ. *μυριοτιμώ.*

**υριατυραννώ,** βλ. *μυριοτυραννώ.*

**υριεμπύρετος,** επίθ., βλ. *μυριοεμπύρετος.*

**υριευχαριστώ,** βλ. *μυριοευχαριστώ.*

**υρίζω,** Προδρ. ΙΙ Η 28, ΙΙΙ 216bb χφ g κριτ. υπ., 412d χφ g κριτ. υπ., Καλλίμ.
Διγ. (Trapp). Gr. 1204, 3458, Διγ. Ζ 2794, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 237, 1649, Βέλθ.
ρωτοπ. 7, 158, Χούμνου, Κοσμογ. 334, 770, 1374, Απόκοπ.[2] 26, 83, Κυπρ. ερωτ.
7[7], Πανώρ. Β' 521, Γ' 343, Ε' 398, Ερωφ. Πρόλ. 88, Ιντ. β' 86, 140, Ερωτόκρ.
Στ.) Α' 418, 663, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [848], Β' [130], Γ' [7], Φορτουν. (Vinc.)
), Β' 313, Τζάνε, Κρ. πόλ. 135[7], 142[8], 235[28], κ.π.α.· (μέσ.) *μ ε ρ ί ζ ο μ α ι,*
τ. (Eideneier) L 54 (76).

ο αρχ. *μυρίζω.* Η λ. και σήμ.

Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Αλείφω ή τρίβω κάπ. με μύρο ή άλλες αρωματικές ουσίες: **Διγ.**
ι· (με σύστ. αντικ.): Χρον. βασιλέων 1198· **β**) (προκ. για νεκρό πριν από **την**
*στολίζεις, μυρίζεις* (ενν. *το νεκρόν σώμα*) *και παραπέμπεις τω τάφω* Ναθαναήλ
ου, Στιχοπλ. IV 798· *Ταφιασταί μυρίσαντες 'Λεξάνδρου το κορμάκι και μέσα*
*λασι εις το χρυσό λαρνάκι* Αλεξ. 2927· **γ**) (προκ. για το σώμα του Χριστού): *ο*
*ς ελάλησεν ...* (παραλ. 4 στ.): *Αυτή το μύρον έβαλεν ... εις το εδικόν μου ... το*
*ως διά να το μυρίσει και να έναι πάντα ανάμνησις του ενταφιασμού μου* Ντελ-
Στ. θρηνητ. 45· *επρόλαβε να μυρίσει το κορμί μου διά τον ενταφιασμόν μου* Μάξιμ.
υπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιδ' 8. **2**) (Μεταφ.) δίνω χαρά, ανακουφίζω: *όντα κοιτάξω*
*ό σε ρούγα να γυρίζει, στολίζει την καημένη μου καρδιά και τη μυρίζει* Τζάνε,
λ. 572[20]. **3**) Κάνω κάπ. ή κ. να ευωδιάζει, ραίνω κ. με άρωμα: *οικέτιδες ... ...*
*ατέχουσαι ρόδα τε και μυρσίνας, τον αέρα μυρίζουσαι οσμαίς θυμιαμάτων* **Διγ.**
) Gr. 1798. **4α**) Αναδίδω κάπ. οσμή· έχω κάπ. άρωμα, ευωδιάζω από κ.: *έπρεπεν*
*η γη ... ... ν' αναβρεί* (έκδ. *αναθρεί*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 203) *ροδόσταμαν*
*μυρίζει μόσχον* Αχιλλ. Ν 1754· *τον μόσχον και τον ξυλαλόν μυρίζει η ελικιά σου*
τ. 223· *Μπλιο ζαμπέτια δε μυρίζω, μα βρομώ όλος και σκανίζω* Φαλλίδ. 47· (με
όστ. αντικ.): *ωσάν εφύσα ο άνεμος και επέφταν πολλάκις τα άνθη, εμύριζαν πολλήν*
*ορφην μυρωδίαν* Διγ. 'Ανδρ. 400[19]· **β**) αποπνέω, αναδίδω· (μεταφ.) κάνω έκδηλα
μια ιδιότητά μου: *πόθο κι ερωτιά μυρίζεις* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 2, 172· *πνέεις ερωτιάν και*
*ος μυρίζεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [543]· *Πού τόσοι νιοι ... που ... ... μοσκο-*
*τα στενά και πόθον εμυρίζα;* Ερωφ. Πρόλ. 64· **γ**) (μεταφ.) κάνω φανερό, πιστο-
ποδεικνύω: *οι τάξεις μου οι ευγενικές ... την τιμή μυρίζου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β'
*λόγια σου πολλή αρχοντιά μυρίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1686. **5**) Οσφραί-
χπολαμβάνω την ευωδιά ενός πράγματος: *φέρνει* (ενν. *η φινίτσα μου*) *από τα λού-*
*ου κόσμου και μυρίζει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 583[23]· *Το λασμαρίν τους άρρωστους μυρί-*
*ουθά τους, γιανίσκει και παρηγορά* Κυπρ. ερωτ. 115[5]. **Β'** Αμτβ. **1**) (Προκ.
ο) αναβλύζω μύρο: *ευρήκασι το κορμίν της άγιου* (ενν. *της Θεοφανώς*) *και εμύριζε*
*νε θαυμάσια* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 436. **2α**) Αναδίδω οσμή: *από την πτωχειάν*
*α των μυριζουν* (έκδ. *μοιρίζουν*· διόρθ. Papadim., Viz. Vrem. 1, 1894, 647)
λ., Θαν. 444· (εδώ σε μεταφ.): *ως κοδιμέντα δέξου τους* (ενν. *τους στίχους*),
*αν ου μυρίζουν* Προδρ. Ι 13· (προκ. για το χώμα) αναδίδω τη χαρακτηριστική
ι μετά τη βροχή: *απάρτι εμύρισεν η γης να σκεπαρνομαλίζουν* (ενν. *οι γεωργοί*)



Ημερολ. 382· **β**) αναδίδω ευχάριστη μυρωδιά, ευωδιάζω: *Σαν ξεραθεί ο βασιλικός, Γιαννούλη, δε γυρίζει στην πρώτη ντου ομορφιά ποτέ, καλά και να μυρίζει* Πανώρ. Γ' 308· *εκ των αρωμάτων τε μυρίζει η εκκλησία* Φυσιολ. (Legr.) 769· *οι αρχόντισσες γυρίζουν και ως από μόσχου και λουτρού περνώντα να μυρίζουν* Απόκοπ.[2] 120· **γ**) αναδίδω δυσάρεστη μυρωδιά, βρομώ: *κορμιά ανοιμένα εθώριες κι εμυρίζαν, σκουλήκια εις τες καρδιές κι εμυρμηκίζαν* (έκδ. *εμυρμηρίζαν* Ξανθ., BZ 18, 1909, 590 = Μελετ. 248) Τζάνε, Κρ. πόλ. 138[17]. **3α**) (Μεταφ. και σε μεταφ.) γίνομαι αντιληπτός: *Κυπρίδημος εκράζετο, πολλοί τον εγνωρίζα, όλα του τα καμώματα από μακρά εμυρίζα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 506· *οι ανθοί της αρχοντιάς από μακρά μυρίζου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 294· **β**) φανερώνω την προέλευσή μου, την καταγωγή μου (Πβ. την παροιμία στη Χίο: *ο μάντης ρήγας να γενεί πάλι μαντιάς μυρίζει,* Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 325): *μάγκιπος υιός υπάρχεις και κακής τσερβέλας τέκνον* (παραλ. 2 στ.), *μόνο η φύσις σου μυρίζει από βασιλείας άλλης· η αρχή και εξουσία κάμνει σε και βασιλέα* Πτωχολ. P 299. **Γ'** Απρόσ. (πιθ. με γεν. προσ.): επιθυμώ, μου δημιουργείται η επιθυμία (Για τη χρ. και τη σημασ. βλ. v. Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.[2] σ. 166, 196]: *ο καιρός το δίδει, σότα μυρίζει, το γλυκύ να φάγομεν τ' απίδι* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 700. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** (Αμτβ.) έχω την αίσθηση της όσφρησης: *να δουλέψετε εκεί είδωλα κάμωμα χέρια αθρώπου ξύλο και πέτρα ος δεν εβλέπουν και δεν ακούγουν και δεν τρων και δεν μυρίζουνται* Πεντ. Δευτ. IV 28. **Β'** Μτβ. **1**) (Με σύστ. αντικ.) αλείφομαι με μύρο: 'Ασμα πολ. 360. **2α**) Μυρίζω κ., αισθάνομαι τη μυρωδιά που αναδίδει κ. (Η χρ. και σήμ. στην Κρήτη, Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 137 και στο ποντιακό ιδίωμ., Παπαδ. Α., Λεξ.): *θυμίαμα μυρίζομαι* Αιτωλ., Μύθ. 50[4]· *ουκ οίδα πώς χορτάζουσιν οι δεκατρείς τον μήνα, πάντως αν το μυρίζονται* (ενν. *το οινάριον*), *μόλις να τους αρκέσει* Προδρ. ΙΙ Η 28· (με είδος σύστ. αντικ.): *εφίλησεν* (ενν. *ο Ιτσχάκ*) *αυτόν και εμυρίστην τη μυρωδιά των ρούχων του* Πεντ. Γέν. XXVII 27· **β**) οσφραίνομαι, απολαμβάνω την ευωδιά ενός πράγματος: *αν εύρω τσίπουρον στην γην, σκύφτω, μυρίζομαί το* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 113· *Ρόδα, νερά γλυκόβρυτα η στράτα σου να γέμει, να πίνεις, να μυρίζεσαι, ποτέ να μη διψάσεις* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3150· (σε μεταφ.): *οι φίλοι μου να το δεχτούν και να το μυρισθούσι* (ενν. *το δένδρον*), *τα λόγια τούτα που 'ν' εδώ ν' ανοίξουσι να δούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 135[7]· **γ**) (μεταφ.) αντιλαμβάνομαι, «παίρνω είδηση»· υποψιάζομαι (Η σημασ. και σήμ.): *φακρασήν με λέγουσι κι εγώ ου μυρίζομαί το* Προδρ. ΙΙΙ 263α χφφ CSA κριτ. υπ.· **δ**) (προκ. για το Θεό) αναγνωρίζω· αποδέχομαι, ικανοποιούμαι με κ. (Πβ. και ά. *μυρωδιά* σημασ. 3): *εμυρίστην ο Κύριος τη μυρωδιά της ανάπαψης και είπεν: «... να μη προσμίξω να καταριστώ ακόμη την ηγή»* Πεντ. Γέν. VIII 21· *την ταπείνωσίν μου την εμυρίσθηκεν ο Θεός και του άρεσεν* Ροδινός (Βαλ.) 116.

Η μτχ. ως επίθ. (Η χρ. και σήμ. στην Κύπρο, Σακ., Κυπρ. Β' 670) = **1**) Που έχει οσμή χαρακτηριστική: *Βάνει* (ενν. *ο Ιακώβ*) *τα ρούχα του Ησαύ, απού 'σα μυρισμένα, και τα δικά του ευρέθησαν παραμεράς ριμένα* Χούμνου, Κοσμογ. 1381. **2α**) Ευωδιαστός, μυρωδάτος: *χόρτα μου δροσοφύτευτα κι αθθοί μου μυρισμένοι* Κυπρ. ερωτ. 112[10]· *βότανα και λουλούδια μυρισμένα* Βοσκοπ.[2] 46· *Χείλη γλυκιά και ονόστιμα, στόμα μου μυρισμένο* Πανώρ. Β' 195· *γυρίζω στον Ρινάλδο μου τη μυρισμέν' αγκάλη* Ερωφ. Ιντ. β' 140· **β**) (μεταφ. και σε μεταφ.): *του Αβραάμ τους μυρισμένους κόλπους* Τζάνε, Κατάν. 283· *το μυρισμένον και αθιμένον περβόλιν το αγιασμένον του αγίου Πνεύματος* 'Ανθ. χαρ. 287[23-4]· *«Ω δαίμων, διατί εράς πάντων των αλλοτρίων, πηγήν έχων αθόλωτον, όλην μεμυρισμένην;»* Διγ. Ζ 3708· *η γνωστική Ερωπρικούσα, το ξόμπλι της τιμής και ο μυρισμένος της ευγενιάς ανθός* Πιστ. βοσκ. IV 3, 92· *στο λιβάδι τσ' αρετής είν' μυρισμένοι κρίνοι*

ιπον. **144**· *Των αρετώ τα 'πωρικά πάντά 'ναι μυρισμένα* Ερωφ. Α' 41· **γ**) (σε προ-
ών. αγαπητού προσ. με τα ουσ. *φως, μήλον, ρόδο,* κλπ.): *διά τούτο εβράδυνα, φως μου με-
ισμένον* Διγ. (Trapp) Gr. 3123· *Ρόδον μου ευθαλόφυτον, μήλον μου μυρισμένον* Διγ.
2878· *τριαντάφυλλό μου κόκκινο και ρόδο μυρισμένο* Διγ. Ο 1755. **3**) Αρωματικός:
*ετε απάνου εις αυτήν* (ενν. τη φωτιά) *πράγματα μυρισμένα, λιβάνι, μύρα, αρώματα,
ίγματα ευωδισμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [399].

**μυρίκη** η, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 82², Παϊσ., Ιστ. Σινά 1860, 1984 (γεν. πληθ.
*ίκων*· πβ. πάντως Βογιατζ., Επετ. Παρνασσ. 12, 1916, 246, καθώς και ά. *μυρικώδης*)·
*ρίχη,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1860 κριτ. υπ.

Το αρχ. ουσ. *μυρίκη*. Για τον τ. βλ. Langkavel, Bot. sp. Gr. 23 και Κουκ., Ευστ.
ιγρ. Β' 298· πβ. και λ. *αρμυρίχη,* που απ. ιδιωμ. (ΙΛ, λ. *αρμυρίκα*). Η λ. και σήμ. σε
ρ. τ. ιδιωμ. (Andr., Lex., Κουκ., ό.π. 297-8, Rohlfs, Et. Wört. 343, Γενναδ., Λεξ. Β'
).

**μυρικώδης**· *μυρικωδών (φυτών),* Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1984 (από διόρθ.
Παϊσ., Ιστ. Σινά 1984 *μυρίκων των φυτών*), πιθ. εσφαλμ. αντί *μυρίκης των (φυτών)*
παρέχουν τα χφφ. — Βλ. και ά. *μυρίκη*.

**μυριοαναρίθμητος,** επίθ.· *μ υ ρ ι α ρ ί θ μ η τ ο ς,* Ψευδο-Σφρ. 236², 410⁹,
35· *μ υ ρ ι α ρ ί φ ν η τ ο ς,* Χούμνου, Κοσμογ. 567, 976, 2366, Π. Ν. Διαθ. (Μέγ.)
, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 731· *μ υ ρ ι ο α ρ ί θ μ η τ ο ς,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ.
46ᵛ.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *αναρίθμητος*. Οι τ. με β' συνθ. τους τ. *αρίθμητος* και *αρίφνη-*
αντίστοιχα. Ο τ. *μυριαρίθμητος* στο Steph., Θησ.

Αναρίθμητος: *μυριαρίφνητα πουλιά στο δέντρον φωλεμένα, κατά την φύσιν και
τόν ελάλειν το καθένα* Απόκοπ.² 27· *η Αίγυπτος γεμίζει ακρίδα μυριαρίφνητην και
τ' αφανίζει* Χούμνου, Κοσμογ. 2380.

**μυριοαναστενάζω**· *μ υ ρ ι α ν α σ τ ε ν ά ζ ω,* Απόκοπ.² 273.

Από το *μυριο-* και το *αναστενάζω*.

Αναστενάζω άπειρες φορές: *μυριοαναστενάξασιν εις τα φρικτά τά 'κούσαν* αυτ. 222.

**μυριοανθισμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. Esc. 2086, 3066, 3414.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *ανθίζω*.

**1α**) Που έβγαλε πολλά άνθη: *λουλούδια πανεξαίρετα, μυριοανθισμένα* Ιμπ. 655· **β**)
ίτος λουλούδια: *λιβάδιν πανεξαίρετον μυριοανθισμένον* Λίβ. (Lamb.) Ν 191. **2**)
οκ. για κρασί) που μυρίζει σαν ανθισμένο λουλούδι: *κρασάκι μου ωραιότατον, μυριο-
τωμένον και μυριοϋπέρλαμπρον και μυριοανθισμένον* Κρασοπ. (Eideneier) S 25
).

**μυριοανθογεμισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και το **ανθογεμισμένος*.

Γεμάτος με πολλά άνθη: *δενδρού αποσκίασμα να κρατώ μυριοανθογεμισμένον* Λίβ.
2231.

**μυριοανθογραμμισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και το **ανθογραμμισμένος* (πβ. *γραμμίζω*).



Στολισμένος με πολλά άνθη: *δένδρου αποσκίασμαν μυριοανθογραμμισμένον* Λίβ. Ρ
2290.

**μυριοαρίθμητος,** επίθ., βλ. *μυριοαναρίθμητος*.

**μυριοασβολωμένος,** μτχ. επίθ.· *μ υ ρ ι α σ β ο λ ω μ έ ν ο ς,* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. -
v. Gem.) 114 κριτ. υπ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *ασβολώνω*.

Καταραμένος άπειρες φορές: *Ο φθόνος δ' ουκ ηρκέσθηκεν ο μυριοασβολωμένος* αυτ.
114.

**μυριοατυχισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *ατυχίζω*.

Ελεεινός, τρισάθλιος: *Πικρόφωνε, κακόφωνε, μυριοατυχισμένη* (ενν. *κορώνη*)
Πουλολ. (Τσαβαρή)² 428.

**μυριοβλασφημώ.**

Από το *μυριο-* και το *βλασφημώ*.

Αναθεματίζω, καταριέμαι υπερβολικά: *«Τι έχεις, ξένε, μετ' εμέ και μυριοβλασφημείς
με ...;»* Λόγ. παρηγ. Ο 628.

**μυριοβρομισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *βρομίζω*.

Που αναδίδει πολύ άσχημη μυρωδιά: *το κορμί σου το σαπρόν το μυριοβρομισμένον*
Ντελλαπ., Ερωτήμ. 212.

**μυριογλυκύτατος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και τον υπερθ. *γλυκύτατος*.

(Προκ. για πρόσ.) πολυαγαπημένος: *την μυριογλυκυτάτην μου και πολυποθητήν μου*
(ενν. *κόρην*) Λίβ. Esc. 2390.

**μυριοδενδρογεμάτος,** επίθ., Λίβ. Esc. 176, 178 (χφ *μυριόδενδρον γεμάτον*· έκδ.
*μύρια δενδρά γεμάτον*)· *μ υ ρ ι ο δ ε ν δ ρ ο γ ι ο μ ά τ ο ς* (έκδ. *μυριοδενδρογεομάτος*·
διορθώσ.).

Από το *μυριο-* και το επίθ. *δενδρογεμάτος* (πβ. *δενδροαναγεμάτος*).

Γεμάτος από πάμπολλα δέντρα: *Εις περιβόλια έμνοστα, μυριοδενδρογεμάτα, εις
όρη εμνοστολίβαδα, εις ώριες κρύες βρύσες* (παραλ. 3 στ.) *ήμουν διά παραδιαβασμόν ως πρέ-
πουσιν τους νέους* Φλώρ. 767· *στράταν ... ...μυριοδενδρογιομάτην* (έκδ. *-γεομάτην*·
διορθώσ.) Λίβ. Esc. 3560.

**μυριοδενδρογεομάτος,** επίθ.· *μυριοδενδρογεομάτην,* Λίβ. Esc. 3560, εσφαλμ.
γρ. αντί *μυριοδενδρογιομάτην*· διορθώσ.

**μυριοδενδρογιομάτος,** επίθ., βλ. *μυριοδενδρογεμάτος*.

**μυριοδενδρογομάτος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το **δενδρογομάτος* (πβ. *δενδροαναγεμάτος*), εκτός αν η λ. δεν είναι

ιθετη με το επίθ. *γομάτος* (βλ. ά.), αλλά πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί *μυριοδενδρο-ιμάτος* (βλ. ά. *μυριοδενδρογεμάτος*).

Γεμάτος από πάμπολλα δέντρα: *στράταν ... λιβαδωτήν, παράξενον, μυριοδενδρο-ιάτην* Λίβ. Sc. 2375.

**μυριόδενδρος·** *(λιβάδι) ... μυριόδενδρον (γεμάτον),* Λίβ. Esc. 176, 178 χφ, ›αλμ. γρ. αντί *μυριοδενδρογεμάτον* (έκδ. *μύρια δενδρά γεμάτον*)· διορθώσ. — Βλ. ά. ›ιοδενδρογεμάτος.

**μυριοδενδροφύτευτος,** επίθ., Λίβ. P 367, Λίβ. Esc. 2086, Λίβ. N 505· *μυοδεντροφύτευτος,* Λίβ. Sc. 1012.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *δενδροφύτευτος.*

Που είναι φυτεμένος με πολλά δέντρα: *εις παράξενον εσέβην περιβόλιν, εις μυριο-δροφύτευτον, ολοεξανθισμένο* Λίβ. Esc. 618.

**μυριοδοξάζω.**

Από το *μυριο-* και το *δοξάζω.*

**1**) Δοξάζω, επαινώ, εγκωμιάζω υπερβολικά: *έπρεπε, που τους τιμάς, όλοι να σ' αγα-ίσι, να σ' έχουν σαν τα μάτια τους, να σε μυριοδοξάζουν* Κορων., Μπούας 152. Αποδίδω μεγάλη τιμή: *άνθρωπος την σάρκαν του να την μυριοδοξάζει* Ντελλαπ., Ερω-ι. 1604.

**μυριοεμπόδιστος,** επίθ.· *μυριομπόδιστος.*

Από το *μυριο-* και το *εμποδίζω.*

Που συναντά μύρια εμπόδια· (εδώ) που δημιουργεί άπειρες δυσκολίες: *κλώστρεα* (χφ ›*στρεα*) *η μυριομπόδιστος κατ' εδικόν μου εγίνη* Λίβ. Esc. 2520 χφ (έκδ. *μυριοεπώδυνος*).

**μυριοεμπύρετος,** επίθ., Προδρ. IV 138 χφφ CSA κριτ. υπ.· *μυριεμπύρες,* Προδρ. IV 138.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *εμπύρετος.*

Που έχει πολύ υψηλό πυρετό· (εδώ σε προσφών. πιθ. υβριστ.) κατακαημένος (Βλ. ›κ., ΒΒΠ Γ' 385, Πολ. Λ., Πριν. 'Αλ. 64): *φάγε, μυριοεμπύρετε, εκ τα γραμματικά* αυτ. IV 138 χφ g κριτ. υπ.

**μυριοεντροπιάζω.**

Από το *μυριο-* και το *εντροπιάζω.*

Καταντροπιάζω: *κι εμυριοεντροπιάσεν μας* (ενν. *ο γάδαρος*) *κι ετύφλωσεν κι εποίκε μυριοκινδυνεμένους* Συναξ. γαδ. 381.

**μυριοεξανθισμένος,** μτχ. επίθ.· *μυριοξανθισμένος.*

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *εξανθίζω.*

Ολάνθιστος: *εκεί εις το 'μνοστολίβαδον το μυριοξανθισμένον* Λίβ. N 3551.

**μυριοεπαινώ,** Χρον. Μορ. P 6162· *μυριοπαινώ.*

Από το *μυριο-* και το *επαινώ.* Πβ. και ά. *χιλιομυριοεπαινώ.*

Αποδίδω πολλούς επαίνους: *τον ευχαρίστησεν και μυριοεπαινά τον, διατί ήλθε εκεί κόπιασεν στης Εκκλησίας την χρείαν* Χρον. Μορ. H 6162.



Η μτχ. ως επίθ. (προκ. για το Χριστό) = ο χιλιοδοξασμένος: *'Ολους τους εθεράπευσεν στον δείπνον καλεσμένος εκ τον Σιμών ο δάσκαλος ο μυριοπαινεμένος* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[68].

**μυριοεπώδυνος,** επίθ., Λίβ. Esc. 2520, Λίβ. N 2212· *μυριοπώδυνος.*

Από το *μυριο-* και το επίθ. *επώδυνος.*

(Προκ. για τη μοίρα) που προξενεί πολλές οδύνες, βάσανα: *η κλώστρα η μυριοπώδυνος* Λίβ. P 1067.

**μυριοευλογημένος,** μτχ. επίθ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1583.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *ευλογώ.*

Ευλογημένος πολλές φορές (από το Θεό): *ειδ' ένι οπίσω τα καλά εν τω τέλει του βίου, όλα καλά υπάρχουσι και μυριοευλογημένα* Βέλθ. 1347.

**μυριοευχαριστώ,** Χρον. Μορ. P 1888, Φλώρ. 1449, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 263, 521, 1432, 2233, 3165, Ιμπ. 173 κριτ. υπ., Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 47· *μυριευχαριστώ· μυριοφχαριστώ,* Χρον. Μορ. 3453 (χφ T.).

Από το *μυριο-* και το *ευχαριστώ.*

**I** Ενεργ. **1**) Ευχαριστώ πολλές φορές κάπ.: *Τίμιε Σταυρέ, δοξάζω σε και μυριοευχα-ριστώ σε* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 567· *ο Μέγας Κύρης τον ρήγαν επροσκύνησεν και μυ-ριοευχαριστά τον* Χρον. Μορ. H 3453. **2**) Εκφράζω άπειρες ευχαριστίες για κ.: *Αφέντρια, μυριοευχαριστώ πολλά τη διδαχή σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2641. **II** (Μέσ.) ευχαριστιέ-μαι πάρα πολύ: *μέσα της εχαίρετον* (ενν. *η ρήγισσα*) *και μυριοευχαριστείται* Τριβ., Ρε 326.

Η μτχ. ως επίθ. = κατευχαριστημένος: *Μισεύγω εκ το παλάτι του* (ενν. *του σουλτά-νου*) *μυριευχαριστημένος* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1292.

**μυριοζάλιστος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το *ζαλίζω.*

Που έχει πολλές έννοιες: *υπάρχει μυριοζάλιστος, μυριομεριμνημένος* (ενν. *ο Φλώριος*) Φλώρ. (Μαυρ.) 488.

**μυριόθλιβος,** επίθ., Λίβ. Sc. 2386, 2647, Λίβ. Esc. 3570, 3815.

Από το *μυριο-* και το ουσ. *θλίψη.*

Πάρα πολύ στενοχωρημένος, θλιμμένος: *το μονοπάτιν τό θεωρείς και το λιβάδιν τούτον και το γλυκοαναπόταμον με είχεν πολλά θλιμμένον· και εδώ ο καλός ο Κλιτοβός, ολόψυχός μου φίλος, ηύρε-με μυριόθλιβον* Λίβ. Esc. 4141.

**μυριοθλιμμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *θλίβω.*

Υπερβολικά στενοχωρημένος: *να σας αφηγήσομαι της δυστυχίας τους πόνους, τά οκάτις μέ αφηγήσατο πολλά μυριοθλιμμένος* Λόγ. παρηγ. O 17.

**μυριοθορυβούμαι·** πληθ. μτχ. ενεστ. *μυριοθορυβουμένοι·* θηλ. *μυριοθορυβουμένη,* Απόκοπ.[2] 425· μτχ. παρκ. *μυριοθορυβισμένος.*

Από το *μυριο-* και το *θορυβούμαι.* Ο πληθ. και το θηλ. των μτχ. από μετρ. αν. Ο τ. της μτχ. *μυριοθορυβισμένος* με β' συνθ. τη μτχ. *θορυβισμένος* (βλ. ά. *θορυβημένος*).

Ταράζομαι, αναστατώνομαι πάρα πολύ· τρομάζω υπερβολικά: *Και δύο μ' εφάνην κι ήλ- μαύροι κι αραχνιασμένοι, ως νέων σκιά και χαραγή, μυριοθορυβουμένοι* Απόκοπ.[2] *εξύπνησεν ολοζάλιστος* (έκδ. *ολόθαμπος*· διαβ. Schreiner H., BZ 34, 1934, 276), *θορυβισμένος* Λίβ. (Lamb.) N 347b.

**μυριοθρουβαλίζω.**

Από το *μυριο-* και το **θρουβαλίζω* (<*θρούβαλο* το, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' και Ϛ' 409, *ούβαλα*).

Καταθρυμματίζω: *τα λιθάρια, τά θωρείς, να δέρνει το ένα το άλλον, να μυριοθρου- ουνται και να μυριοσκορπούνται* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2760.

**μυριοκακότυχος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *κακότυχος*.

Που έχει πάρα πολύ κακή τύχη (εδώ υβριστ.): *κι εσύ, μυριοκακότυχον, βρομοκατησχυμ-* Πουλολ. Ζ 286.

**μυριοκακώσεις** οι, Λίβ. P 2150, Λίβ. Sc. 2281, Λίβ. Esc. 3465.

Από το *μυριο-* και τον πληθ. του ουσ. *κάκωσις -ση*.

Πολλές κακοπάθειες, ταλαιπωρίες: *μα της ψυχής μου τον βρασμόν, αν φθάσεις να τα ς, εκ τας μυριοκακώσεις μου να γίνεσαι ως το χώμα* Λίβ. Sc. 1961.

**ιυριοκανακίζω.**

Από το *μυριο-* και το *κανακίζω*.

Εκφράζω υπερβολικά αισθήματα αγάπης, τρυφερότητας: *Χαρτί πολλά πονετικό και ιατα θλιμμένα, άμε, γλυκοχαιρέτησε τήν ηγαπώ από εμένα* (παραλ. 1 στ.) *μυριο- ισέ μου την και χιλιοπαίνεσέ την* Ch. pop. 334.

**ιυριοκαπνισμένος,** μτχ. επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 138, 478 χφ V κριτ. υπ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *καπνίζω*.

Πάρα πολύ μαυρισμένος, υπερβολικά λερωμένος από καπνό: *Τώρα, παλιοξέρασμα και καπνισμένο, εμένα καταμέμφεσαι* αυτ. 155 χφφ AZ κριτ. υπ.

**ιυριοκαταγνωσμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μυριοκατεγνωσμένος*.

**ιυριοκαταδαρμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *καταδέρνω*.

Πολύ βασανισμένος, ταλαιπωρημένος: *εγέρνομαι ο ταλαίπωρος μυριοκαταδαρμένος* ιαπ., Ερωτήμ. 374.

**ιυριοκατάδαρτος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το *καταδέρνω*. Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

Χιλιοδαρμένος, καταχτυπημένος· (εδώ μεταφ.): *μυριοκατάδαρτος από την δυστυχίαν* παρηγ. Ο 76.

**ιυριοκαταθλιμμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και το μτχ. επίθ. *καταθλιμμένος* (Βλ. ά.).

θλιμμένος υπερβολικά: *απ' εδά εξέβημαν τους παραπίσω χρόνους, τούς επεριεπα- εν μυριοκαταθλιμμένοι* Λίβ. Esc. 4072.



**μυριοκατακοσμώ.**

Από το *μυριο-* και το *κατακοσμώ*.

(Μέσ.) στολίζομαι με πολλά στολίδια: *όταν τα δένδρη άνθη ποιούν και θάλλουσιν τα πάντα, όταν το ποικιλόμορφον και χάριτος λιβάδιν, η και προσφέρειν* [;] *παρευθύς μυριοκατακοσμείται* (έκδ. *μυριοκατακοσμεί-το*) Αχιλλ. N 738.

**μυριοκαταπικραίνω,** Λόγ. παρηγ. Ο 355, Λίβ. Sc. 2184, Λίβ. Esc. 3368, Λίβ. N 2995.

Από το *μυριο-* και το *καταπικραίνω*.

Λυπώ, στενοχωρώ κάπ. υπερβολικά: *'Ερχεται οκάποιος δυστυχής ..., τόν μυριο- κατεπίκρανεν η δυστυχοαδελφή μου* Λόγ. παρηγ. L 345.

**μυριοκαταραμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *καταρώμαι*.

(Υβριστ.) που τον έχουν καταραστεί πολλές φορές, που τον έχουν αναθεματίσει πολύ: *τσαννόλουπε, κακότυχε, μυριοκαταραμένε* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 411.

**μυριοκαταφιλώ,** Διγ. Ζ 228, Λίβ. P 1470, 1736, 2093, 2094, 2405, Λίβ. Sc. 994, 1239, 1873, 2551, 3019, Λίβ. Esc. 2068, 2173, 3031, 3032, 3716, 4183, Λίβ. N 1813, 2708, 3163, 3606.

Από το *μυριο-* και το *καταφιλώ*.

Φιλώ πολλές φορές· φιλώ με πάθος: *Σκύπτει, κρατεί τον αδελφόν, μυριοκαταφιλεί τον· μετά δέ τα φιλήματα ζώνεται το σπαθίν του* Βέλθ. 78· *Εκείνη δέ εσέβηκε μέσα εις το κελίον, εκεί όπου ήτον ζωγραφισμένος ο 'Ερως και εστάθη ομπρός του. Προσκυνεί και μυριοκαταφιλεί τον* Διγ. 'Ανδρ. 317[7]· *τον κρυσταλλόσαρκον τράχηλον της ωραίας περι- πλακώ ως επιθυμώ, μυριοκαταφιλήσω* Λίβ. N 1410.

**μυριοκαταφρονώ,** Βέλθ. 12.

Από το *μυριο-* και το *καταφρονώ*.

Περιφρονώ κάπ. πάρα πολύ: *υπό πατρός εθλίβετον, μυριοκαταφρονάτον* (ενν. ο *Βέλ- θανδρος*) αυτ. 37.

**μυριοκατεγνωσμένος,** μτχ. επίθ.· *μ υ ρ ι ο κ α τ α γ ν ω σ μ έ ν ο ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 403 χφφ CPV κριτ. υπ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. *κατεγνωσμένος*.

'Αξιος για πολλές κατηγορίες, αξιοκατάκριτος (Βλ. και Τσαβαρή [Πουλολ.[2] σ. 399]): *κακότυχε, μυριοκατεγνωσμένε* αυτ. 403.

**μυριοκατηγορώ.**

Από το *μυριο-* και το *κατηγορώ*.

Κατηγορώ κάπ. πάρα πολύ: *μέφεται* (ενν. *η Θεοτόκος*) *τον Γαβριήλ, μυριοκατηγορά τον, διότι της είπεν: «Δέσποινα, χαίρε, χαριτωμένη»* Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 316.

**μυριοκατησχυμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *καταισχύνομαι*.

Υπερβολικά ντροπιασμένος: *να είσαι πάντα αδύνατον, μυριοκατησχυμένον* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 478 χφ Ζ κριτ. υπ.

**μυριοκινδυνεμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *κινδυνεύω.*

Που βρέθηκε σε μεγάλο κίνδυνο ή που αντιμετώπισε πολλούς κινδύνους : *ετύφλωσεν κι* *ίκε μας* (ενν. *ο γάδαρος*) *μυριοκινδυνεμένους* Συναξ. γαδ. 382.

**μυριόκλωστος,** (I), επίθ., Λίβ. Esc. 3932, Λίβ. N 3352.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *κλωστός.*

Κλωσμένος μύριες φορές· (μεταφ. προκ. για το χρόνο) περιπετειώδης, γεμάτος κακο- ες: *ο χρόνος ο μυριόκλωστος το πόσα τους εποίκεν* Λίβ. P 2504.

**μυριόκλωστος** (II), Λίβ. Sc. 1379, 2778, εσφαλμ. γρ. αντί *μιαρόκλωστος* του χφ· Χατζηγιακ., Δημώδη Α′ 41, καθώς και ά. *μιαρόκλωστος.*

**μυριολαγαρισμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. Sc. 753.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *λαγαρίζω.*

Καθαρισμένος πολύ, λαμπικαρισμένος: *χρυσάφιν άδολον, μυριολαγαρισμένο* Λίβ. N ).

**μυριολαγάριστον** το, Λίβ. Sc. 778.

Το ουδ. του επιθ. **μυριολαγάριστος (μυριο- και λαγαριστός)* ως ουσ.

Υπερβολική καθαρότητα: *το μυριολαγάριστον του χρυσαφιού θαυμάζω* Λίβ. P 1630.

**μυριολατομημένος,** μτχ. επίθ., Λόγ. παρηγ. O 429.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *λατομώ.*

(Πιθ.) ολοσκάλιστος, λαξεμένος με πολλές παραστάσεις: *μάρμαρον ολονένα* (ενν. *αστέλλιν*), *έντεχνον, από σίδηρον μυριολατομημένον* Λόγ. παρηγ. L 419.

**μυριολοανθισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και το μτχ. επίθ. **ολοανθισμένος.*

Ολάνθιστος: *δένδρου αποσκίασμα να κρατώ μυριολοανθισμένου* Λίβ. N 3034.

**μυριολογαρισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *λογαρίζω* (αν δεν πρέπει να διορθώσουμε σε *›λαγαρισμένος*· βλ. *ά.*).

Που έχει πολύ μεγάλη αξία, πολύτιμος: *είχεν χρυσάφιν άδολον, μυριολογαρισμένον* Esc. 1845.

**μυριολογάριστον** το· *μ υ ρ ι ο λ ο γ ά ρ ι σ τ ο,* Λίβ. Esc. 1868.

Το ουδ. του επιθ. **μυριολογάριστος (μυριο- και λογαρίζω).* ως ουσ.

Η μεγάλη, ανεκτίμητη αξία: *το μυριολογάριστον του χρυσαφιού* Λίβ. N 1669.

**μυριολυπούμαι,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 1243.

Από το *μυριο-* και το *λυπούμαι.*

**Α′** (Μτβ.) συμπονώ, σπλαχνίζομαι: *Ποιος άλλος ήκαμε παιδί κι είδε το κι εγεννήθη τέ κακό που το 'βρηκε δεν το μυριολυπήθη;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 496 κριτ. υπ. Αμτβ.) λυπούμαι, θλίβομαι πάρα πολύ: *πολλά ν' αναστενάξετε, να μυριολυπηθείτε* ιοπ.$^2$ 167.



Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = που παρέχει, δίνει άπειρες θλίψεις: *Χάρε δολερέ και μυριολυπημένε* Πικατ. 291.

**μυριομεγαλύνω,** Λίβ. Esc. 128.

Από το *μυριο-* και το *μεγαλύνω.*

Μεγαλώνω, αυξάνω κ. υπερβολικά: *του έρωτος την δύναμιν να μυριομεγαλύνεις* Λίβ. N 147.

**μυριομεριμνημένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. P 1258, Λίβ. Sc. 129· *μ υ ρ ι ο μ ε ρ ι μ ν ι σ μ έ ν ο ς,* Λίβ. Esc. 2128, Λίβ. N 1106.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *μεριμνώ.* Ο τ. αναλογ. με μτχ. σε *-ισμένος.*

**1**) Που τον απασχολούν πολλές σκέψεις, φροντίδες: *υπάρχει* (ενν. *ο άγουρος*) *ολοζάλιστος, μυριομεριμνημένος* Φλώρ. 489. **2**) Που ταράζεται από μεγάλη ανησυχία, αδημονία: *απεκοιμήθην ύπνον ... μυριομεριμνημένον* Λίβ. N 1875.

**μυριομοιρολογούμαι.**

Από το *μυριο-* και το *μοιρολογούμαι.*

Θρηνώ υπερβολικά: *λυπούνται και πικραίνονται, μυριομοιρολογούνται* Ιμπ. (Legr.) 583.

**μυριομουντζωμένος,** μτχ. επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 28 χφ L κριτ. υπ.· *μ υ ρ ι ο μ ο υ ζ ω μ έ ν ο ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 28 χφ P κριτ. υπ.· *μ υ ρ ι ο μ ο υ τ ζ ω μ έ ν ο ς.*

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *μουντζώνω.* Οι τ. με β′ συνθ. τις μτχ. των *μουζώνω* και *μουτζώνω* αντίστοιχα.

Υπερβολικά λερωμένος, κατάμαυρος: *χαλκωματάν, πάλιν ειπείν, τον μυριομουτζωμένον* αυτ. 28.

**μυριομπερδεύω.**

Από το *μυριο-* και το *μπερδεύω.*

Μπλέκω, παγιδεύω· (επιτατ.): *εκόλλησε* (ενν. *η πέρδικα*) *στα ξόβεργα και μυριεμπέρδευσάν την* Ch. pop. 505.

**μυριομπόδιστος,** επίθ., βλ. *μυριοεμπόδιστος.*

**μυριομύριστος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το *μυρίζω.*

Πολύ ευωδιαστός: *άνθη μυριομύριστα* Θησ. Ε′ [$79^8$].

**μυριονειδίζω,** Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 293.

Από το *μυριο-* και το *ονειδίζω.*

Χλευάζω, εξευτελίζω, ταπεινώνω κάπ. υπερβολικά: *πολλά μ' επεριφρόνησαν και εμυριονείδισάν με* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1175.

Η μτχ. ως επίθ. = καταγέλαστος, κατεξευτελισμένος: *να σας αφηγήσομαι της Δυστυχίας του πόνους, τούς άλλος αφηγήσατο μυριονειδισμένος* Λόγ. παρηγ. L 16.

**μυριοξανθισμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μυριοεξανθισμένος.*

**υριοξενίζομαι.**

πό το *μυριο-* και το *ξενίζομαι.*

αραξενεύομαι πολύ από κ.: *την δούλωσίν σου ευχαριστώ, μυριοξενίζομαί την, θρωπον αγνώριστον ... υπεδουλώθης εις αυτόν* Λίβ. Sc. 485.

**υριοπαινώ,** βλ. *μυριοεπαινώ.*

**ριοπαρακαλώ,** Λόγ. παρηγ. L 120, 459, Λόγ. παρηγ. O 509, 514, Λίβ. P 1602, Λίβ. Sc. 653, 735, 2265, Λίβ. Esc. 1758, 3450, Λίβ. N 1554, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1965, Μανολ., Επιστ. 173.

πό το *μυριο-* και το *παρακαλώ.*

αρακαλώ θερμά: *διά τον Θεόν, μυριοπαρακαλώ σε, φεύγε απέ την απελπισίαν* π., Ερωτήμ. 83· *το φεγγάρι της νυκτός εμυριοπαρακάλουν να συμπονέσει τά* Λίβ. P 1547.

**ριοπαράξενος,** επίθ., Λίβ. P 2594, Λίβ. Sc. 2953, 3150, Λίβ. Esc. 3564, 4124.

τό το *μυριο-* και το *παράξενος.*

ολύ παράδοξος, αλλόκοτος· θαυμάσιος: *άνθρωπον έφθασα καλόν εις είδος και εις θέαν μυριοπαράξενον να τρέχει μονοπάτιν* Λίβ. Sc. 2380· *η μυριοπαράξενος η ερωτική Ρο-* Λίβ. Esc. 4307.

**ριοπειρασμένος,** μτχ. επίθ.

τό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *πειράζω.*

ου υποφέρει, ταλαιπωρείται πολύ, πολυβασανισμένος: *και να 'σαι πάντα αδύνατον, ιρασμένον* (ενν. *ορτύκιν*) Πουλολ. (Τσαβαρή)² 478.

**ριοπικραμένος,** μτχ. επίθ.

τό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *πικραίνω.*

ίρα πολύ πικραμένος: *μοιρολογίστρια θλιβερή και μυριοπικραμένη* (ενν. *τρυγόνα*) . (Τσαβαρή)² 419.

**ριοπλάσια,** επίρρ.

:ό το επίθ. *μυριοπλάσιος.*

ίρα πολλές φορές περισσότερο: *εις τους ουρανούς τους αποδίδει* (ενν. *ο Πανάγαθος*) *θόν των καμάτων μυριοπλάσια* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 166[189].

**υριοπλασίων,** επίθ.

μτγν. επίθ. *μυριοπλασίων.*

ου είναι άπειρες, πάρα πολλές φορές περισσότερος: *Οι δέ δίκαιοι κομίζουσιν αυτά χρήματα) έως ού απέλθη και ο δους αυτά και απολαμβάνει αυτά μυριοπλασίονα συν* Νικήτα, Βίος Φιλαρ. 155[8].

**ριοπληγωμένος,** μτχ. επίθ.

ό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *πληγώνω.*

υ έχει πάρα πολλές πληγές: *βλέπεις αυτόν τον μεσιακόν, οπού έναι αιματωμένος, ; με τα βούνευρα και μυριοπληγωμένος;* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 307.



**μυριοπλουμισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *πλουμίζω.*

**1**) Που είναι διακοσμημένος με πολλά στολίδια: *τ' άρματα του Ιμπέριου τα μυριοπλουμισμένα* Ιμπ. (Legr.) 420. **2**) (Μεταφ.) που έχει πολλά χαρίσματα, αρετές: *τέτοιαν ευγενικήν, μυριοπλουμισμένην* (ενν. *τη Ροδάμνην*) *... να την θωρώ εχαιρόμην* Λίβ. Esc. 2385.

**μυριόπλουτος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το ουσ. *πλούτος.* Η λ. στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Πάμπλουτος· (εδώ μεταφ.) που έχει πλούτο χαρισμάτων: *δέσποινά μου μυριόπλουτε, μυριοχαριτωμένη* Λόγ. παρηγ. O 690.

**μυριοποθοθλιμμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και το μτχ. επίθ. *ποθοθλιμμένος.*

Υπερβολικά θλιμμένος από πόθο: *πάγω προς την κατούναν μου μυριοποθοθλιμμένος* Λίβ. P 904· (σε συνεκδ. χρ.): *φλόγαν καμίνου ερωτικής μυριοποθοθλιμμένης* Λίβ. N 3030.

**μυριοπονόθλιβος,** επίθ., Λίβ. P 2603 (έκδ. *μυριπ-* από τυπογρ. λάθος).

Από το *μυριο-* και το επίθ. **πονόθλιβος.*

Υπερβολικά θλιμμένος, πονεμένος: *ηύρε με* (ενν. *ο Κλιτοβών*) *μυριοπονόθλιβον και υπέταξέ με φίλον* Λίβ. Sc. 2969.

**μυριοπονοθλιμμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. Sc. 1144.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *πονοθλίβομαι.*

Υπερβολικά θλιμμένος, πολύ πονεμένος: *Με ταύτα η Μάρθα εγέρθηκεν μυριοπονοθλιμμένη* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 396.

**μυριοπονώ,** Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 336, 532, 549, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 203.

Από το *μυριο-* και το *πονώ.*

Πονώ, υποφέρω ψυχικά πάρα πολύ: *τα Σεραφείμ, τα Χερουβείμ τώρα ας μυριοπονέσουν* Ντελλαπ., Στ. θρην. 405.

Η μτχ. ως επίθ. = **1**) Που είναι πάρα πολύ πονεμένος: *ολόθλιβος, ολοδάκρυος και μυριοπονεμένος* Λίβ. Esc. 36· (προκ. για την Παναγία): *συγκλαύσετε, θρηνήσατε εμέναν την θλιμμένην, εμένα την βαρεόμοιρη, την μυριοπονεμένη* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 340. **2**) Που προξενεί πολλούς πόνους, βασανιστικός: *να γράψω και της φυλακής τους πόνους και τας θλίψεις* (παραλ. 1 στ.). *Αρχίζω από την φυλακήν την μυριοπονεμένην* Σαχλ., Αφήγ. 418.

**μυριοπροσκυνώ,** Ντελλαπ., Ερωτήμ. 521.

Από το *μυριο-* και το *προσκυνώ.*

Προσκυνώ πολλές, άπειρες φορές: *Αφέντριά μου, δοξάζω σε και μυριοπροσκυνώ σε* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2276· *τον σπόγγον και τον κάλαμον, τους ήλους και την λόγχην· πιάνει, κρατεί και ασπάζεται και μυριοπροσκυνά τα* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 551.

**μυριοπώδυνος,** επίθ., βλ. *μυριοεπώδυνος.*

**ριορέγομαι,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1398, Β' 380 κριτ. υπ.

πό το *μυριο-* και το *ορέγομαι.*

πιθυμώ πάρα πολύ: *όλα τα μυριορέγουντα* (ενν. *το στόλισμα, το σόθεμα κι ό,τι ήσαν σα*), *περίσσα τως αρέσα· μ' απ' όλες πλια τα 'ρέγετο τούτα όλα η Αρετούσα* Ερω- Αλεξ. Στ.) Α' 1414· *το μυριορέγουντα* (ενν. *το παιδί*) *κι εκαμαρώναν το όλοι* Θυσ.[2]

**ριος,** επίθ., Γλυκά, Στ. 383, Προδρ. II Η 3, Διγ. (Trapp) Gr. 1600, 2503, Αχιλλ. Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 65, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 74v, 345r, 346v, 375v, Αιτωλ., 6[10], Μορεζίν., Λόγ. 469· *μ ύ ρ ι ο ς,* Ερμον. Ο 225, Λίβ. Esc. 4034, Φαλιέρ., 46, Χούμνου, Κοσμογ. 776, 2518, 2646, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 275r, 305v, Σο- Ιαιδαγ. 98, Φορτουν. (Vinc.) Α' 110, Δ' 78.

αρχ. επίθ. *μυρίος.* Ο τ. σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ') και στον πληθ.

'Απειρος, αναρίθμητος **α**) (με περιληπτικό ουσ.): Χούμνου, Κοσμογ. 476, 561· στ. στον πληθ.): Αχιλλ. L 487, Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 494, Προδρ. , Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 305r, 392r· **β**) (ως σύστ. αντ.): *Η δέ κόρη ... εγέλασεν* (παραλ. 3 στ.). *Μυρία δέ φιλήσαντες ήλθομεν εις την τένταν* Διγ. Ζ 2950· **γ**) ηγ. το αριθμτ. *χίλιοι, -ες, -α*): *Εκείνη η νύκτα ... χρόνος μακρύς τση φάνη και μύριους λογισμούς κακούς στο νου-τση βάνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 702· *απόκει και οπίσω της πάντα τσι ξατιμώνου* (ενν. *τους γέροντες*) *και χίλιες μύριες εν- και βούλλες τσι κουκλώνου* Φορτουν. (Vinc.) Β' 398· (εδώ ως σύστ. αντικ.): *ιαι λέγει χίλια μύρια* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1045. **2**) Πολύ μεγάλος, τεράστιος· ταφ.) πολύ αξιόλογος, σπουδαίος: *Λέγω πως η τέχνη σου είναι μύρια, πως 'πιδε- ι καλά και βάνεις τα γλυστήρια* Φορτουν. (Vinc.) Α' 174.

ουδ. στον πληθ. ως επίρρ. = πάρα πολύ: *εις τά δοκείς ότι πονείς και ουδέν σε συμπο- πονώ τα εγώ διπλότερα και μύρια τα στενάζω* Λίβ. Sc. 2845.

**ριοσαϊτεμένος,** μτχ. επίθ.

ό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *σαϊτεύω.*

υ πληγώθηκε άπειρες φορές από βέλη (εδώ του 'Ερωτα): *'Ερωτα, ας είχες λυπηθεί διά την καημένη και το κορμί οπού στέκεται μυριοσαϊτεμένο* Ch. pop. 542.

**ριοσκορπίζω.**

ό το *μυριο-* και το *σκορπίζω.*

έσ.) σκορπίζομαι σε πάρα πολλά μέρη· (εδώ μεταφ.): *ο λογισμός μου εχάθην, σία μου εις το παντός, βλέπω, εμυριοσκορπίστην και ουκ έχω νουν ή λογικά ή ακέραιαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 28.

**ριοσκορπώ.**

ό το *μυριο-* και το *σκορπώ.*

έσ.) σκορπίζομαι σε πολλά διαφορετικά σημεία: *τα λιθάρια, τά θωρείς, να δέρνει το άλλον, να μυριοθρουβαλίζουνται και να μυριοσκορπούνται* Ντελλαπ., Ερωτήμ.

**ριοταπεινωμένος,** μτχ. επίθ.

ό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *ταπεινώνω.*



Που έχει ταπεινωθεί πάρα πολύ: *Γονατιστός και από ψυχής μυριοταπεινωμένος δέ- νω τα χέρια δουλικώς και μυριοπροσκυνώ τον τον Πλάστην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1524.

**μυριοτιμώ,** Τζάνε, Κρ. πόλ. 181[5]· *μ υ ρ ι α τ ι μ ώ,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 135[15].

Από το *μυριο-* και το *τιμώ.* Για μνεία της λ. βλ. Ρουσμ. Σαβ. (Πρωτοπ. - Μπουμπ.) 115.

Τιμώ πάρα πολύ: *με χαρίσματα ακριβά εμυριοτίμησέ με* (ενν. *το ρηγόπουλο*) Φορτουν. (Vinc.) Β' 68.

Η μτχ. ως επίθ. = που έχει τιμηθεί πάρα πολύ· αξιοτίμητος, ευυπόληπτος: *Αφέντρια μυριοφρόνιμη και μυριοτιμημένη, καλά μου το διαρμήνεψες κι εκαλογροίκησά σε* Ντελ- λαπ., Ερωτήμ. 840.

**μυριοτρυπημένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *τρυπώ.*

Που έχει πάρα πολλές τρύπες: *υποκάμισον χιλιομπάλωτον και μυριοτρυπημένον* Να- θαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 61.

**μυριοτσακισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *τσακίζω.*

Που έχει τσακιστεί από τα πολλά πλήγματα· (εδώ μεταφ.): *Ιδές τα νέφη του ουρανού, τά σύρνουν οι ανέμοι, τα μέν ελαύνει χαμηλά και τ' άλλα παραπάνου, τα μέν ανα- πληρώνουνται, τα δέ άλλα αναγεννούνται, ούτως του ξένου η καρδιά η μυριοτσακισμένη* Αλφ. ξεν. 57.

**μυριοτσιγαρίζομαι,** Λόγ. παρηγ. Ο 581, Λίβ. Sc. 1737, Λίβ. Ν 2580.

Από το *μυριο-* και το *τσιγαρίζομαι.*

**Α'** (Αμτβ.) βασανίζομαι, τυραννιέμαι πάρα πολύ: *μυριοτσιγαρίζομαι διά την πολλήν σου αγάπην* Λίβ. Esc. 1835· *χρόνον έχω απέ του νυν ... και μήνας εξ να μυριοτσιγαρίζο- μαι, να κάθομαι εις το βράχος* Λίβ. Esc. 2893. **Β'** (Μτβ.· εδώ με σύστ. αντ.): «*... πάλιν βάνεις μ' εις τσιγαρισμόν του πόθου του ιδικού σου· ταύτα μυριοτσιγαρίζομαι διά την υπόσχεσίν σου*» Λίβ. Ρ 1608.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = πάρα πολύ βασανισμένος: — «*Ειπέ, αδελφέ μου, τις είσαι, πόθεν ευρέθης ώδε;*» — «*Μάνα μου, ξένος άνθρωπος μυριοτσιγαρισμένος*» Λόγ. παρηγ. L 562.

**μυριοτυραννήσεις** οι.

Από το *μυριο-* και τον πληθ. του ουσ. *τυράννησις -ση.*

Πάρα πολλά βάσανα: *[ά]φες με τας πικρίας μου μόνος να τας στενάζω και τας μυ- ριοτυραννήσεις μου μόνος ας τας λυπούμαι* Λίβ. Sc. 2407.

**μυριοτυραννίζω,** Περί ξεν. V 7, Λίβ. Ν 2289.

Από το *μυριο-* και το *τυραννίζω.*

**Ι** Ενεργ. **α**) Υποβάλλω κάπ. σε πολλά βασανιστήρια: *τους πάντας ο θάνατος επαίρ- νει τους στον 'Αδη κι εκεί κάτω ποτίζει τους της πλάκας το φαρμάκι και μυρι⟨ο⟩- τυραννίζει τους νύκτες και τες ημέρες* Περί ξεν. Α 482· **β**) κάνω κάπ. να περάσει μεγάλα βάσανα, τυραννώ υπερβολικά: *αναθυμάται και θρηνεί και βαριαναστενάζει το πώς τον*

*ήφερεν η τύχη του στα ξένα και μυριοτυραννίζει τον νύκτες και τες ημέρες* Περί A 16· (προκ. για ερωτικό συναίσθημα): *ο ποθοφλόγιστος οπού έπαθεν δι' αγάπην, διά την ασκόλησιν εμυριοετυραννίστη* Λίβ. Esc. 2593. **II** (Μέσ.) υποφέρω, βα-ζομαι πάρα πολύ: *Εσένα, δόλιον ριζικόν..., να 'χεις τη νύκτα βάσανα και την ημέραν νς, να μυριοτυραννίζεσαι, να φλέγεσαι, να καίεσαι* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 99· *θέλω* αλ. 2 στ.) *να βάλω λόγια θλιβερά, πικροφαρμακωμένα περί των ξένων τες πικρές, περπατούν στα ξένα και πώς διαβάζουν την ζωήν, μυριοτυραννισμένοι* Περί ξεν. A 6.

**μυριοτυραννισμένα,** επίρρ., Περί ξεν. A 6 κριτ. υπ.

Το ουδ. πληθ. της μτχ. *μυριοτυραννισμένος* ως επίρρ.

Υποφέροντας πάρα πολύ, με πολλά βάσανα: *Θέλω να κάτσω ταπεινώς ο παραπονεμένος* κλ. 1 στ.) *να γράψω ο πολύθλιβος ολίγον κατ' ολίγον* (παραλ. 1 στ.) *περί των ξένων πικριές, πώς περπατούν στα ξένα και πώς διαβάζουν την ζωήν μυριοτυραννισμένα* ξεν. V 6.

**μυριοτυραννώ,** Λίβ. P 1137, Λίβ. Sc. 427, 1448, 2820, Λίβ. Esc. 1543, 3510, 3949, N 390, 1389· *μ υ ρ ι α τ υ ρ α ν ν ώ,* Στίχ. ερωτ. 15.

Από το *μυριο-* και το *τυραννώ.*

**I** Ενεργ. **α**) Βασανίζω, τυραννώ κάπ. πάρα πολύ: [τους] *έκαψεν η μοίρα τους ... έρνει τους η ξενιτειά και μυριοτυραννεί τους* Περί ξεν. A 157· *ρίξει σας στην ξενιτειάν κυβερνημένους και μυριοτυραννήσει σας εις όλην την ζωήν σας* (εννν. ο *κόσμος*) ξεν. A 435· **β**) (προκ. για ερωτικό συναίσθημα): *ένι του πόνου το δενδρόν και το ν του πόθου κόρης ωραίας ασχόλησις και μυριοτυραννεί με* Λίβ. P 2515. **II** .) υποφέρω, βασανίζομαι πολύ: *'Αγουρος εκ της χώρας του διά πόθον ωραιωμένης ίλωτος εξέβηκεν και μυριοτυραννείται* Λίβ. P 1459· *πικρίας μεγάλας έπαθα διά την χεσίν σου, ήλθα εις την ηλιογέννητον και μυριοτυραννούμαι* Λίβ. Sc. 2806.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = πολυβασανισμένος: *τις καλός νεούτσικος... να 'χει καρ-λόπονον, μυριοτυραννημένην, να συμπονεί τους πάσχοντας και τους πονοψυχούντας* N 3840.

**μυριοϋπέρλαμπρος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *υπέρλαμπρος.*

Υπερβολικά λαμπρός· εξαιρετικός: *κρασάκι μου ωραιότατον, μυριοχαριτωμένον μυριοϋπέρλαμπρον και μυριοανθισμένον* Κρασοπ. (Eideneier) S 25 (79e).

**μυριουχρεωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μυριοχρεωμένος.*

**μυριοφλογισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *φλογίζω.*

Εδώ μεταφ.) που έχει ταλαιπωρηθεί, βασανιστεί υπερβολικά: *'Ελα, ψυχή μου, διά-έλα, ψυχή μου, στράφου εις το καημένον το κορμίν το μυριοφλογισμένον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 131.

**μυριοφοβερισμένος,** μτχ. επίθ., Λίβ. Sc. 226, Λίβ. N 1199.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *φοβερίζω.*

Που είναι πάρα πολύ φοβισμένος· έντρομος: *εφάνη-με ότι απάνω-μου ήλθε να με δο-* (εννν. *άνθρωπος ληστής*) *και από του φόβου εξύπνησα μυριοφοβερισμένη* Λίβ. 1350.



**μυριοφοβισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *φοβίζω.*

Που είναι πάρα πολύ φοβισμένος· έντρομος: *ήλθε δοξάριν να κρατεί και ορμά να με τοξεύσει και από φόβον εξύπνησα μυριοφοβισμένη* Λίβ. P 1334.

**μυριοφρόνιμος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το επίθ. *φρόνιμος.*

Που είναι πάρα πολύ συνετός: *Αφέντρια μυριοφρόνιμη και μυριοτιμημένη, καλά μου το διαρμήνεψες* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 840.

**μυριοφύτευτος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το *φυτεύω.*

Που έχει πάρα πολλά δέντρα, κατάφυτος: *αυτίκα καβαλίκευσε και εις το βουνίν εκεί-νον το μυριοφύτευτον, το μυριοανθισμένον ...κρύβεσαι* Λίβ. P 1745.

**μυριοφχαριστώ,** βλ. *μυριοευχαριστώ.*

**μυριοχαίρομαι.**

Από το *μυριο-* και το *χαίρομαι.*

(Μτβ.) χαίρομαι, καμαρώνω κάπ. πάρα πολύ: *πάσι με ζάλα μετρητά, με διώμα επορ-πατούσαν* (εννν. *οι οκτώ νέοι*), *κι όλοι τούς μυριοχαίρουνταν εκεί που τους θωρούσαν* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 380.

**μυριοχάριτες** οι, Λίβ. P 2531, Λίβ. Sc. 1068, Λίβ. Esc. 288, 2512, 4056, Λίβ. N 2204, 3474.

Από το *μυριο-* και τον πληθ. του ουσ. *χάρις, -ιτος.*

Πολλές χάρες, ομορφιές: *βλέπω την κόρην την αυγήν, εδιέβην το λιβάδιν, εκείνη τήν εγραμμίζασιν οι μυριοχάριτές της* Λίβ. Esc. 2145· *διά τας μυριοχάριτας τάς είχεν το λιβάδιν ήλθε-με οκάτι λογισμός να είπω καταλόγιν* Λίβ. Sc. 2866· *ο νους μου να θαυμά-ζει τας τοιαύτας μυριοχάριτας, άς έβλεπον εν ονείρω* Λίβ. P 2757.

**μυριοχάριτος,** επίθ.

Από το *μυριο-* και το ουσ. *χάρις, -ιτος.*

Που έχει μύρια χαρίσματα: *μυριοχάριτο τον ήκαμεν η φύση* (εννν. το *Ρωτόκριτο*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 547.

**μυριοχαριτωμένος,** μτχ. επίθ., Λόγ. παρηγ. O 690, Πόλ. Τρωάδ. 211, Λίβ. Sc. 1067 κριτ. υπ., Ντελλαπ., Ερωτήμ. 934, 1527, 2299, Αχιλλ. L 600, Αχιλλ. O 351, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 296, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 145, Ιμπ. (Legr.) 14, 1014, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1005], Τζάνε, Κρ. πόλ. 140[22] (έκδ. *μυριχαριτωμένον·* διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 590 = Μελετ. 248), Κρασοπ. (Eideneier) I 21 (79d), S 24 (79d).

Από το *μυριο-* και το μτχ. επίθ. *χαριτωμένος.* Η λ. στο Somav.

**α**) Προικισμένος με μύρια θέλγητρα ή προτερήματα: *κόρη ορωτική, μυριοχαριτωμένη* Αχιλλ. N 866· *πρόσωπον ωραιωμένον, πανεπιτήδειον και όμορφον, μυριοχαριτωμένον* Ιμπ. (Legr.) 298· *των Ρωμαίων στρατηγούς μυριοχαριτωμένους ο φθόνος εθανάτωσε* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 104· (προκ. για πόλη) *Ω Βενετία φουμιστή, μυριοχαρι-τωμένη* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 872· (ως επίθ. της Παναγίας): *αγία Δέσποινα*

*αριτωμένη, που με Θεόν και σον Υιόν είσαι δεδοξασμένη* Διήγ. ωραιότ. 45· ιρετικά ευχάριστος (στις αισθήσεις): *κρασάκι μου ωραιότατον, μυριοχαριτωμένον* εις τους κρασοπατέρας 24· **γ**) (προκ. για τόπο) ωραιότατος, μαγευτικός: *τόπον* *ον, μυριοχαριτωμένον* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 607· *το μέγαν έμορφον και χαριτωμένον* *ιν, τό είχεν ο παράδεισος εκείνος ο μυριοχαριτωμένος* Αχιλλ. L 505· **δ**) ευ- ος, χαρμόσυνος: *συγχαρίκια έμορφα, μυριοχαριτωμένα* Φλώρ. 758.

**υριοχιλιοκατάδαρτος,** επίθ.

πό τα *μυριο-, χιλιο-* και το επίθ. **κατάδαρτος* (Πβ. ά. *καταδέρνω*).

ου τον έδειραν, τον βασάνισαν πάρα πολύ (Για τη λ. και τη σημασ. βλ. Κριαρ., SBN 7, 243 και Μιχαηλίδης, Ελλην. 23, 1970, 335-6· πβ. και Kahane, JOB 33, 1983, *«Τον ουκ εφθάσαν-τον ποτέ τα βέλη των Ερώτων μυριοχιλιοκατάδαρτον ευθύς ποιήσουν, όστις το Ερωτόκαστρον απέσω να το ίδει»* Βέλθ. 260.

**υριοχρεωμένος,** μτχ. επίθ.· *μ υ ρ ι ο υ χ ρ ε ω μ έ ν ο ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ ριτ. υπ.· *μ υ ρ ι ο χ ρ ι ω μ έ ν ο ς,* αυτ. 331· *μ υ ρ ι ο χ ρ ω μ έ ν ο ς,* αυτ. ιτ. υπ., 331 κριτ. υπ.

πό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *χρεώνω*. Για τους τ. πβ. ά. *χρεώνω*, τυπολ.

ου έχει επιβαρυνθεί με υπέρογκα χρέη, βουτηγμένος στα χρέη: *εδανείστηκες οκάποθεν ν και ηγόρασες την θάλασσαν και εγένου τοπικάρης και ηστόχησεν η θάλασσα ένης το καθόλου μυριοχριωμένος* αυτ. 293.

**υριοχρωματισμένος,** μτχ. επίθ.

πό το *μυριο-* και τη μτχ. παρκ. του *χρωματίζω*.

ου έχει ζωγραφιστεί με πολλά χρώματα: *χέρια ζωγράφου να 'λεγες, αν είδες το λιβά- το εποίκαν χιλιοέμορφον, μυριοχρωματισμένον* Λίβ. N 194.

**υριοχρωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μυριοχρεωμένος*.

**ορίπνοος,** επίθ.

ο μτγν. επίθ. *μυρίπνοος - μυρίπνους*.

ρωματικός: *εβλάστησε βοτάνη, το βάλσαμον το πάντιμον και μυρίπνοον πάνυ* Ιστ. Σινά 2142.

**ύρισμα** το, Διγ. Z 1818, Λίβ. P 754, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ις' 1, ινδρ. 354$^{6}$.

ο μτγν. ουσ. *μύρισμα*. Τ. *μύρισμαν* και *μύριγμαν* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., .. *μύρισμαν*). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

) Μύρο, άρωμα: *εκαπνίζουνταν παντοίων λογίων μυρίσματα, μόσχους, κασίας, φορές ν και ξυλαλόες και ο αέρας ήταν εύμορφος και γεμάτος μυρωδίαν* Διγ. 'Ανδρ. 375$^{16}$· *θε* (ενν. *του Μιχαήλ*) *ωσάν σκοτούραν ... και έπεσε. Και πολλά μυρίσματα τον εμύ- ιαι μόλις εσηκώθη και ήλθεν εις την πρώτην του υγείαν* Χρον. βασιλέων 1198· *ας ίσει και Νικόδημος φέρων σινδόνα και τινά μυρίσματα και εντυλίξαντες το σώμα ας ίσωσιν αυτό* Μυστ. 61. **2α**) Ευωδιά: *τέρπομαι τα μυρίσματα της ανθοποικιλίας* Lamb.) N 910· *Είτις εφίλησεν μακράν, γοργόν ουκ υπαγαίνει·* (παραλ. 1 στ.) *ου ον παράδεισον με τα μυρίσματά του* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 841· **β**) άσχημη μυρω- : *εποίκεν της πολλά κακά και μυρίσματα, τσίκνες, βρόμους και άλλα κακά* Μαχ. 216$^{3}$.



— Πβ. και ά. *βρόμος*, II. **3**) (Στον πληθ.) μυρωδικά: *μετά κόσμου του πρέποντος πλήθους θυμιαμάτων, ροδόσταμα και των λοιπών παντοίων μυρισμάτων* Διγ. (Trapp) Gr. 1832. **4**) (Συνεκδ.) ευωδιαστό λουλούδι: *το λιβάδιν ήνθισεν ... ... ρόδα και μυρίσματα* Αχιλλ. N 976.

**μυριστικός,** επίθ., Αχιλλ. L 680, Θησ. Ε' [99$^{6}$], Ζ' [57$^{5}$], Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ιω. ιθ' 40, Ροδινός (Βαλ.) 166· ουδ. *μ ε ρ ι σ τ ι κ ό ν,* Λίβ. Esc. 2452.

Από τον αόρ. του *μυρίζω* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. τον 6.αι. (L-S), στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 671).

**1**) Ευωδιαστός: *τα ρόδα τα μυριστικά, τες μυρωδιές εκείνες* Φλώρ. 1620· *μυριστικόν κλωνάρι* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1415]. **2**) Αρωματικός: *τον επλύναν μετά οίνου μυρεψικού, ... με σπίθες, με μυριστικά είδη καλά βρασμένα* Πόλ. Τρωάδ. 696· *ο ... αδελφός του Κουρίου εκαταγίνετον εις το να κάμει μυριστικά πράγματα τόσον οπού έστοντας να απόβγει τέλειος εις αυτήν την τέχνην ...* Ροδινός (Βαλ.) 166.

Το ουδ. ως ουσ. (συν. στον πληθ.· βλ. L-S στη λ. και Somav., λ. *μυριστικά τα*· η χρ. και σήμ: **1**) Αρωματικό φυτό: *στολίζεται η γη από τα μυριστικά και τα φυτά και άνθη* Διγ. 'Ανδρ. 374$^{10}$· *εκείνη ... στέφανον πλέκει γλήγορα με τα δικά της χέρια απ' όλα τα μυριστικά και τ' άθη του περβολίου* (έκδ. *περιβολίου*· διορθώσ.) Αχιλλ. L 849. **2**) Αρωματική ουσία, μυρωδικό : *και τότες με μυριστικά, λιβάνι και θυμιάμα εμύρισ' όλον τον ναόν* Θησ. Ζ' [79$^{7}$]· *ήλθαν οι ιερείς μετά λαμπάδων και θυμιάματος και επροσκύνησάν τον και εθυμίασάν τον με πολλά μυριστικά* Διήγ. Αλ. V 52. **3**) Μύρο: *'Ολους* (ενν. *τους νεκρούς*) *με τα μυριστικά, αρώματα και σμύρναν, με δάκρυα και με κλάψιμον όλους εκαταπλύναν* Θησ. Ι' [4$^{5}$]. **4**) Ευωδιά: *Ρόδον, μήλον και κυδώνι και βασιλικός η κόρη· από τα μυριστικά σου δός, κυρά, κι εμέν του ξένου* Ch. pop. 150.

**μυριχαριτωμένος·** *μυριχαριτωμένον,* Τζάνε, κρ. πόλ. 140$^{22}$, εσφαλμ. γρ. αντί *μυριοχαριτωμένον*· διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 590 = Μελετ. 248.

**μυριχέα** η.

Από το ουσ. *μυρίχη* και την κατάλ. *-έα*. Τ. *μυριχία* στο Du Cange. Τ. *Μυριχιά* ως τοπων. (Μενάρδ., ΕΕΒΣ 7, 1930, 247). — Πβ. και ά. *μυρίκη*.

Είδος θάμνου που ευδοκιμεί σε ελώδεις ή παραθαλάσσιες περιοχές, αρμυρίκη: *Μυριχέας ρίζαν τρίψας ένωσον μετά οίνου, δος πιείν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 36$^{10}$.

**μυρίχη** η, βλ. *μυρίκη*.

**μύρμηγκας** ο, βλ. *μύρμηξ -κας*.

**μυρμήγκι(ν)** το, Αιτωλ., Μύθ. 40· *μ ε ρ μ ή γ κ ι*· *μ ε ρ μ ή γ κ ι (ν),* Σπανός (Eideneier) B 79, D 570· *μ ε ρ μ ή κ ι ν,* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 87· *μ ε ρ μ ο ύ γ κ ι,* Δεφ., Λόγ. 215· *μ ε ρ μ ο ύ κ ι ν,* Φαλιέρ., Λόγ. 179.

Το μτγν. ουσ. *μυρμήκιον*. Για τη μετατροπή του *υ* σε *ε* των τ. βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 147 και Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 618-22. Ο τ. *μερμήγκι* στο Βλάχ. (λ. *μέρμηγγας*) και σήμ. ιδιωμ. πολλ. Για τον τ. *μερμήκιν* (από διόρθ.) βλ. Bakker - v. Gemert [Φαλιέρ., Λόγ. σ. 89]. Για τη μετατροπή του *η* σε *ου* των τ. *μερμούγκι* και *μερμούκιν* βλ. Κριαρ., Αθ. 46, 1935, 147-8. Τ. *μουρμούκι* στην Κύπρο (Πιλαβάκης, Κυπρ. Γρ. 21, 1956, 89). Η λ. και σήμ.

Μυρμήγκι: *το μερμήγκι, όπερ είναι τόσον μικρότατον, και αυτό συλλογίζεται και συνά-*

*το καλοκαίρι την θροφήν του διά να την έχει όλον τον χρόνον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ.
· (εδώ αναφορά στο μύθο της προέλευσης των Μυρμιδόνων): *άγριος ο Καπένθος, είχε βγάλει 'κ το δενδρόν εκείνο το μερμήγκι* Θησ. Η' [74²].

**μυρμηγκόνα** η.

Από το ουσ. *μυρμήγκι* κατά μεγεθ. σε *-όνα* (Μηνάς, Η μορφολογία της μεγεθύνσεως ν ελληνική γλώσσα 100).

Είδος αράχνης (αν δεν πρόκειται για μεγάλο μυρμήγκι) (πβ. και *μυρμηγκάνα*, Μηνάς, ): *οι μυρμηγκόνες της αγριαπιδίας επήγαν να κυνηγήσουν τες αγκαστρωμένες κόρζες* ερτολδίνος 164.

**μυρμηγκοσφόνδυλος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) D 38, 504, 590· *μ ε ρ μ η-ο σ φ ό ν δ υ λ ο ς,* Σπανός (Eideneier) A 11-2, 153, B 7.

Λ. πλαστή από τα ουσ. *μυρμήγκι* και *σφόνδυλος*. Ο τ. με α' συνθ. τον τ. *μερμήγκι*.

Που έχει λαιμό μυρμηγκιού (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 308]): *Τότε εγεννήθην ο βα-ύς ο μερμηγκοσφόνδυλος* αυτ. A 174.

**μυρμηκίασις** η, Ιερακοσ. 496⁷·⁸.

Το μτγν. ουσ. *μυρμηκίασις*. Η λ. και σήμ.

Σαρκώδης έκφυση του δέρματος, «μυρμηγκιά»: *Εις μυρμηκίασιν. Τον ιέρακα συμβαί-υρμηκιάν, επαναστάσεώς τινος γινομένης τυλώδους τω τούτου σώματι* αυτ. 495²⁷.

**μυρμηκίζω·** *μ υ ρ μ η γ κ ί ζ ω.*

Το μτγν. *μυρμηκίζω*.

**Α'** (Μτβ.) τσιμπώ· προκαλώ φαγούρα: *όποιος κάθεται εις την τσουκνίδα, συχνά τονε ιηγκίζει* Μπερτόλδος 42. **Β'** (Αμτβ.) είμαι πολυάριθμος όπως τα μυρμήγκια, μυρ-κιάζω: *κορμιά ανοιμένα εθώριες κι εμυρίζαν, σκουλήκια εις τες καρδιές κι εμυρμη-ν* (έκδ. *εμυρμηκίζαν*, διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 590 = Μελετ. 248) Τζάνε, κρ. πόλ 18.

**μυρμηκολέων** ο, Φυσιολ. M 33 τίτλ., 33¹¹⁻², Φυσιολ. 354¹²⁻³·¹⁴·¹⁶⁻⁷.

Το μτγν. ουσ. *μυρμηκολέων*.

Είδος λιονταριού· (εδώ πιθ.) είδος μυθικού ζώου με δύο φύσεις, λιονταριού και μυρ-κιού: *μυρμηκολέων ώλετο παρά το μη έχειν βοράν* Φυσιολ. M 33¹ (πβ. Π. Δ. Ιώβ IV · *εάν ουν γεννήσωσι τον μυρμηκολέοντα, γεννώσιν αυτόν, δύο φύσεις έχοντα· το μέν πρό-ον λέοντος και τα οπίσθια μύρμηκος* Φυσιολ. M 33⁵· *ο φυσιολόγος έλεξεν περί του μυρ-ολέοντος ότι ο μέν πατήρ αυτού έχει πρόσωπον λέοντος και η μήτηρ μύρμηκος* Φυσιολ. 3².

**μύρμηξ -κας** ο, Σταφ., Ιατροσ. 17³, Φυσιολ. M 33³, Προδρ. III 8, 13, 21α χφ H . υπ., Αχιλλ. L 1316, Αχιλλ. N 1324, 1696, Φυσιολ. (Legr.) 1072, Πτωχολ. α 825, 842, λ., Μύθ. 40¹·⁷·¹⁵, 133²· *μ έ ρ μ η γ κ α ς,* Αχιλλ. L 1008, Παρασπ., Βάρν. C 165, λολ. (Τσαβαρή)² 49 χφ V κριτ. υπ. (πληθ. *μέρμηγκοι*), Αχέλ. 427, Φορτουν. (Vinc.) 152 (πληθ. *μερμήγκοι*)· *μ ο ύ ρ μ ο υ γ κ α ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 49 χφφ CP . υπ.· *μ ύ ρ μ η γ κ α ς,* Σταφ., Ιατροσ. 17 τίτλ., Αργυρ., Βάρν. K 417, Θησ. Ϛ' ], Ιατροσόφ. (Oikonomu) 96¹¹, Αιτωλ., Μύθ. 40⁵, 107 τίτλ., 107¹, Πουλολ. (Τσαβα-49 χφ L κριτ. υπ. (πληθ. *μέρμηγκοι*), Σαχλ. B' (Wagn.) PM 242 (πληθ. *μυρμήγκοι*).



Το αρχ. ουσ. *μύρμηξ*. Ο τ. *μέρμηγκας* στο Meursius και σήμ. (για τη μετατροπή του *υ* σε *ε* βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 147). Ο τ. *μύρμηγκας* στο Du Cange και σήμ. Για το σχηματ. του τ. *μούρμουγκας* βλ. Κριαρ., Αθ. 46, 1935, 147-8.

**1**) Μυρμήγκι: *οι ψύλλοι της* (ενν. *της φυλακής*) *με φαίνονται ωσάν χοντροί μερμήγκοι* Σαχλ., Αφήγ. 456· *τα κρέη σου ου τρώγουν, εξόν μόνον οι μύρμηγκες* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 49· (εδώ αναφορά στο μύθο της προέλευσης των Μυρμιδόνων): *τότε μεταγίνετον εκ τους πολλούς μερμήγκους αφόν ποίσε την δέησιν εκείνος ο Αιάκος* Θησ. Η' [74⁵].
**2**) (Στον πληθ.) ελμινθίαση: *Εις μέρμηγκας, ήγουν σκούληκας παιδίου* Ιατροσ. κώδ. σμη'.

**μυρμηρίζω,** Τζάνε, Κρ. πόλ. 138¹⁸, εσφαλμ. γρ. αντί *μυρμηκίζω*· διόρθ. Ξανθ., BZ 18, 1909, 590 = Μελετ. 248.

**μύρνα** η, βλ. *σμύρνα*.

**μύρο** το, βλ. *μύρο(ν)*.

**μυροβάλανος** η.

Το μτγν. ουσ. *μυροβάλανος*.

Είδος αρωματικού καρπού (Για το πράγμα βλ. Γενναδ., Λεξ. B' 641): *άλλα δένδρα, χοντα ταύτα και καρπόν ως της μυροβαλάνου, της ούσης προς την Αίγυπτον εν τόποις ερημίας* Βίος Αλ. 4929.

**μυροβλύτης** ο, Byz. Kleinchron. A' 673¹, Κρασοπ. (Eideneier) L 20 (84).

Από το ουσ. *μύρο(ν)* και το *βλύζω*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex., λ. **μυρόβλυτος*, εσφαλμ. αντί *-βλύτης*· για τη λ. βλ. επίσης Steph., Θησ. και Sophocl.) και σήμ.

(Προκ. για αγίους) αυτός που αναβλύζει μύρο και σκορπά γύρω του ευωδιά: *Εκ των αγίων γαρ πολλοί λέγονται μυροβλύται* Κρασοπ. (Eideneier) S 121 (84)· *Το δέ παρακκλησίδιον Δημήτριος καλείται ο μυροβλύτης του Χριστού* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1924.

**μυροβρύτης** ο, Κρασοπ. (Eideneier) I 127 (84).

Από το ουσ. *μύρο(ν)* και το *βρύω*.

(Προκ. για αγίους) μυροβλύτης: *Εκ των αγίων γαρ πολλοί λέγονται μυροβρύται, εγώ δέ χάριν ήθελα να γένω κρασοβρύτης* αυτ. AO 84.

**μυροδοτώ.**

Από το ουσ. *μύρο(ν)* και το β' συνθ. *-δοτώ*. Η λ. τον 8.-9. αι. (Βλ. Lamde, Lex.).

Κάνω κάπ. ή κ. να αναδίδει ευωδία, να μοσχοβολά μύρο: *τα ρόδα τα τερπνά μυροδοτούν τον κόσμον* Φλώρ. 1356.

**μυροθήκη** η.

Από τα ουσ. *μύρο(ν)* και *θήκη*. Η λ. σε παπυρ. του 5. αι., στο Etymologicum Magnum (L-S), καθώς επίσης και σε σχόλ. (Sophocl.).

Δοχείο, θήκη μύρου: *εκφέρον* (ενν. *το μάρμαρον*) *ευωδίαν νυν οίαπερ μυροθήκην* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2136.

**μυροκοπώ,** Πεντ. Γέν. L 2, 3.

Από το ουσ. *μύρο(ν)* και το β' συνθ. *-κοπώ* (για το οποίο βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. A'

-9). Πβ. λ. *μυροδοκοπώ* και *μυροοκοπώ* σε δημ. τραγ. της Κύπρου (Παπαδ. Θ., Δημ. ρ. άσμ. Α. 14[95], Β. 41[30]).

Αλείφω με μύρα, με αρώματα (εδώ προκ. για τη διαδικασία της ταρίχευσης του Ιω- και του πατέρα του· πβ. Π. Δ. Γέν. L 2-3 και 26· για τη σημασ. βλ. και Hesseling ντ. σ. 434]): *απέθανεν ο Ιωσέφ υιός ... και εμυροκόπησαν αυτόν και εβάλθην εις το τούκι εις την Αίγυφτο* αυτ. 26· *επαράγγειλεν ο Ιωσέφ τους σκλάβους του τους ιατρούς ιυροκοπήσουν τον πατέρα του* αυτ. 2.

**μύρο(ν)** το, Θησ. Ζ' [48[7]], Έκθ. χρον. 67[31], Σεβήρ., Τελ. Σημειωμ. 27, 34, Άσμα . 359-60 — Βλ. και ά. *μύρος* το.

Το αρχ. ουσ. *μύρον*. Η λ. και σήμ.

**α**) Αρωματικό λάδι, φυτικό ή τεχνητό (Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 347-9): *Ρίξετε απά- εις αυτήν πράγματα μυρισμένα, λιβάνι, μύρα, αρώματα, πράγματα ευωδισμένα* μμ., Παστ. φίδ. Ε' [400]· *Μύρα κρατά και βάλσαμα χαριτοκυματίζει* (ενν. *η Δέσποινα*), *όπου σταθεί αρωματών και μυρωδία μυρίζει* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[45]· **β**) (προκ. για το ο που πιστεύεται πως αναβλύζει από τα σώματα των αγίων· βλ. και Lampe, Lex. στη ι. 5): *Εκεί υπάρχει το σεπτόν λείψανον της ρυτήρος Αικατερίνης μάρτυρος Ιησού του τήρος* (παραλ. 4 στ.), *όθεν και μύρον εύοσμον διηνεκώς εκβλύζει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 625. **φρ.** (εκκλ.) **α**) *άγιο μύρο* = το αρωματικό λάδι με το οποίο ο ιερέας χρίει το βα- ζόμενο: *τη θάλασσα εκείνη, οπού είναι η Αγία Τράπεζα, και μυρίζει θαυμασιοτάτην μυ- ίαν από το άγιο μύρο οπού έχει* Δωρ. Μον. (Βαλ.) 44· **β**) *μέγα μύρο* = άγιο μύρο· ά. *μέγας* 21.

**μύρος** το, Δεφ., Λόγ. 230. — Βλ. και ά. *μύρο(ν)*.

Από το ουσ. *μύρο(ν)* με μεταπλασμό (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 64). Η λ. στο Somav. *μύρον*) και σήμ.

**α**) Το αρωματικό λάδι με το οποίο ο ιερέας χρίει το βαφτιζόμενο: *τρώγε να ζεις και ν ζεις να σπαταλάς σαν χοίρος, πίνε κρασί συγκεραστόν απολιγού σαν μύρος* Γεωρ- ., Θαν. 541· (με το επίθ. *άγιον*· εδώ σε αναχρονισμό): *έπαρε μίαν γαστεροπούλα ;, έτσι ωσάν αυτές οπού βάνουν το άγιον μύρος, και σύρε εις το σπίτι του Ιεσσαί και θέ- ιδεί ένα από τα παιδία του, ... και εκείνο χρίσε διά βασιλέα του Ισραήλ* Καρτάν., Π. Ν. θ. φ. 188[r]. **β**) (προκ. για το μύρο που πιστεύεται πως αναβλύζει από τα σώματα των ων· βλ. και Lampe, Lex. στη λ. Α. 5): *όνταν ήλθεν εις τον τόπον οπού ευρίσκεται σήμ- ον, εστάθηκεν και δεν ημπόρησεν τινάς να το σαλέψει* (ενν. *το κιβούριν του αγίου*) *και σα ναόν και βρύει μύρος και πολομά μεγάλα θαύματα* Μαχ. 32[29]· (με το επίθ. *άγιον*) ;, *μάνα μου, νεκρούς κι ετρέχαν το άγιον μύρος* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 551.

**μυροφόρος** η, Μυστ. 61.

Το θηλ. του μτγν. επιθ. *μυροφόρος* ως ουσ. Η λ. στο Meursius (λ. *μυροφόροι*) και

(Εκκλ. στον πληθ.) οι γυναίκες που πήγαν στον τάφο του Ιησού για να αλείψουν το ια του με μύρα: *ενταφιάσαντες αυτόν* (ενν. *τον Ιησού*) *ας άρξωνται αι μυροφόροι θρηνο- είν* αυτ. 62.

**μυροψίος** και **μυροψός** ο, βλ. *μυρεψός*.

**μυρσίνα** η· *μερσίνα*.



Από το ουσ. *μυρσίνη*. Ο τ. σε δημ. τραγ. της Κύπρου (Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. 38[25,74], 39[27]) και ως κύρ. όνομ. (Κατσουλέας, Θεσσαλικά Χρονικά 13, 1980, 316).

Μυρτιά: *το έναν της χέρι να κρατεί* (ενν. *η Σωφροσύνη*) *κλαδίν από μερσίνα* Λίβ. Esc. 975.

**μυρσίνη** η, Σταφ., Ιατροσ. 5[120], 5[129], Διγ. (Trapp) Gr. 3163, Λίβ. P 688, 2789, Λίβ. Esc. 320, 321, Λίβ. (Lamb.) N 361, 459, 837, Σφρ., Χρον. μ. 30[15], Διήγ. Αλ. V 39, Metrol.[2] 120[16]· *μερσίνη*, Λίβ. Esc. 299, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 49[14], Ριμ. κόρ. 592· *σμυρσίνη*, Σταφ., Ιατροσ. 1[21], Λίβ. (Lamb.) N 460.

Το αρχ. ουσ. *μυρσίνη*. Ο τ. *μερσίνη* και σήμ.· για τη μετατροπή του υ σε ε βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 147. Η λ., για την οποία βλ. και Γεωργακ., Δηλωτικά οξυρύγχου 134, και σήμ.

**α**) Το φυτό μυρτιά: Ερωτοπ. 4· (εδώ πιθ. αναφέρεται στην Παναγία τη Μυρτιδιώτισ- σα· βλ. Μέγ., ΗΜΕ 1930, 521): *πάντοτες* (ενν. *Δέσποινα*) *να δοξάζομε την άγια σου μερ- σίνη, την εσπλαχνιά σου την πολλή και την ελεημοσύνη* Π. Ν. Διαθ. φ. 336 β 11· **β**) κλαδί μυρτιάς: Διγ. (Trapp) Gr. 1797· **γ**) ο καρπός της μυρτιάς: *Κόχλον τουρκικόν ή μυρσίνην τετριμμένην ή θηριακήν* Ορνεοσ. 582[20].

**μυρσίνιν** το· *μερσίνιν*.

Από το ουσ. *μυρσίνη*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 656· για τη μετατρο- πή του υ σε ε βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 147) και ως τοπων. (Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 40, 1976, παράρτ. 112, 153· πβ. και Γιαννουλέλλη, Πλωμάρι 31). Για τη λ. και διάφ. τ. βλ. Γεωργακ., Δηλωτικά οξυρύγχου 135. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., όπου και τ. *μερσίν'*).

Μυρτιά: *εκ την Λάπηθον πάχει χλωρά μερσίνια* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 346.

**μυρσινόκοκκο(ν)** το· *μερσινόκοκκο(ν)*.

Από τα ουσ. *μυρσίνη* και *κόκκος*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 656). Η λ. στο Du Cange.

Ο καρπός της μυρσίνης: *Περί μερσινοκόκκου* Ιατροσ. κώδ. ,αϞα'.

**μυρτέα** η· *μερτέ*, Θησ. Ζ' [54[3]], ΙΑ' [24[5]]· *μερτία*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [680]· *μερτιά*, Σαχλ., Αφήγ. 459, Απόκοπ. (Legr.) 491, Δεφ., Σωσ. 46, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 250, V 5, 135, 160· 6, 357, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [687]· *μυρτία*, Πορτολ. Α 224[2]· *μυρτιά*, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 240, Δεφ., Σωσ. 89, Πανώρ. Γ' 572, Βοσκοπ.[2] 161, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 423.

Από το ουσ. *μύρτον* (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 53 και Shipp 396). Ο τ. *μερτιά* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 656· για τη μετατροπή του υ σε ε βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1896, 147). Ο τ. *μυρτία* στον Ησύχ. (L-S). Ο τ. *μυρτιά* στο Βλάχ. και σήμ. Τ. *μερτέα* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 15). Τ. *μυρτέ* σήμ. στην Κρήτη (Χατζιδ., ό.π. 77). Η λ. σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ό.π. 475).

**α**) Το φυτό μυρτιά: *κι ώρα στην δάφνην στέκεται* (ενν. *το πουλί*) *κι ώρα στον βάτον μπαίνει κι ώρα εις την μερτιά πηδά ή σ' άλλο δένδρον εμβαίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [202]· *Και μέσα σ' όλα τα δενδρά, οπού 'σασιν εις πλήθος, απ' άλλο τίποτες πολλές μερ- τές ήσαν με τ' άνθος* Θησ. Ζ' [57[8]]· *παρμπέρες, μαξελλάρια, κουρτίνες και μαντήλια με κυδωνιές, τριαντάφυλλα, κλήματα και σταφύλια, άνθη και ρόδα και μυρτιές, πασίλογα λουλούδια με πόθον να πλουμίζουσιν, με χαρές και τραγούδια* Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 178· **β**) κλωνάρι μυρτιάς: *έπειτα τους ναούς όλους εστεφάνωσαν με δάφνη και μυρ-*

σάν η τάξις Λουκάνη, 'Αλ. Τροίας [643]˙ γ) φύλλο μυρτιάς: *σπουδαστικά να τρέ-* (ενν. *οι πρωτινοί άνθρωποι*) *εις τους αρρωστημένους με τες μυρτιές τες καπνι-* *ι εις τους φυλακισμένους* Γεωργηλ., Θαν. 615.

**ιυρτία** και **μυρτιά** η, βλ. *μυρτέα*.

**ιυρτοκουμαροφάγος,** επίθ.

ιπό τα ουσ. *μύρτον, κούμαρον* και το β' συνθ. *-φάγος*.

Ύβριστ.) που τρώει καρπούς μυρτιάς και κουμαριάς: *ο λύκος έφησεν τοιαύτα προς την* : (παραλ. 3 στ.) *αχλαδοβαλανότροφη, μυρτοκουμαροφάγα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni)

**ιύρτος** το.

ιπό το ουσ. *μύρτον*. Η λ. (άσχ. με το λ. στο Steph., Θησ.) και σήμ. στην Κύπρο ιακ., Γλωσσάρ. 409).

Αρρώστια των φυτών, η χάλαζα (Για τη σημασ. βλ. Φαρμακ., ό.π. 268): *Εγίνην με-πείνα εις την Κύπρο, διότι εγίνην μέγα μύρτος˙ και το σιτάριν επουλέτον δέκα τον και από την πείναν επεθάναν πολλοί* Βουστρ. 470.

**ιυρωδάτος,** επίθ., Διγ. Α 1972, Ζήν. Β' 38.

ιπό το ουσ. *μυρωδιά* και την κατάλ. *-άτος*. Τ. *μυρουδάτος* στο Ιστορ. Αθέσθη 927. Η Meursius (λ. *μυροδάτο*) και σήμ.

Ευωδιαστός, αρωματικός: *ρόδα ... μυρωδάτα* Διγ. Α 2838˙ *οπτούτσικον εύμορφον, δάτον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 373˙ *τα μυρωδάτα και γλυκόποτα κρασιά* Δαμασκ., Λόγ. ι. (μετάφρ.) 238.

**ιυρωδία** η, Προδρ. Ι 235, ΙΙΙ 412e χφ V κριτ. υπ., Σπανός (Eideneier) Α 274, . 125, Θησ. ΙΑ' [22$^{7}$, 24$^{2}$, 28$^{3}$], Σκλέντζα, Ποιήμ. 7$^{46}$, Σοφιαν., Παιδαγ. 290, Αχέλ. Διγ. 'Ανδρ. 374$^{18}$, 375$^{10,17}$, Διήγ. πανωφ. 57, Διήγ. ωραιότ. 591˙ *μ ε ρ ω δ ί α*˙ *ω δ ι ά,* Πόλ. Τρωάδ. 776, Φλώρ. 1620, Ερωτοπ. 159, Χούμνου, Κοσμογ. 403, τζα, Ποιήμ. 1$^{121}$, Πένθ. θαν. (Knöss) S f. 4$^{v}$, Πεντ. Γέν. VIII 21, 'Εξ. XXIX 18, Ι 17, ΙΙ 2, VIII 21, XXIII 18, XXVI 31, Αρ. XV 10, 13, 14, XVIII 17, XXVIII 2, Κυπρ. ερωτ. 114$^{10}$, Ερωφ. Γ' 250, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1109, Διήγ. πανωφ. 57, , Κατάν. 282.

Από το επίθ. *μυρώδης* και την κατάλ. *-ία* (Ανδρ., Λεξ., λ. *μυρωδιά*). Η λ. τον 9. αι. pe, Lex.), στο Steph., Θησ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και ιάνη (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Β' 537). Για τον τ. *μερωδία* πβ. τ. *μερουδιά* σήμ. στη Σκύ-ατζιδ., ό.π. Α' 622). Ο τ. *μυρωδιά* στο Somav. και σήμ.

1) Οσμή, μυρωδιά: *ανάψασι πολλά λαμπρά οι 'στίες κι η γης εδώκε μυρωδιά έμνο-αι μεγάλη* Θησ. Ζ' [46$^{2}$]˙ *ήρχετο ο άνεμος με μυρωδίαν θαυμαστοτάτην* Διγ. 'Ανδρ. (ως σύστ. αντικ.): *έπεφταν πολλάκις τα άνθη, εμύριζαν πολλήν και εύμορφην μυ-ν* Διγ. 'Ανδρ. 400$^{19}$˙ *εσίμωσεν και εφίλησεν αυτόν* (ενν. *ο Ιτσχάκ τον Ιακόβ*) *και ε-την τη μυρωδιά των ρούχων του και ευλόγησέ τον* Πεντ. Γέν. XXVII 27. **2α**) Ευω- *μυρωδία των καρπών και των ανθών ωσάν να εσυνερίζουνταν απ' αλλήλων* Διγ. 'Ανδρ. *ωσάν ανθός και λούλουδο πöχει ομορφιά και κάλλη κι είναι στον κάμπο δροσερό ρωδιά μεγάλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1890˙ **β**) (συνεκδ.) λουλούδια και φυτά ιστά: *Ομπρός ήσαν οι μυρωδιές και απόκει 'σαν οι βρύσες και μάρμαρα και πόρ-*



*φυρα και σερπεντίνες πλήσες* Δεφ., Σωσ. 49˙ *Ευθύς αποκοιμήθηκεν απάνω εις τα ρόδα, απάνω εις τα τριαντάφυλλα, στας μυρωδίας εκείνας* Ιμπ. 658. **3**) (Προκ. για οσμή που προέρχεται από αναίμακτη ή αιματηρή θυσία στο Θεό˙ πβ. την έκφρ. *εις οσμήν ευωδίας*, Π. Δ.): *το κανίσκι του δυο δεκάλιτρα σιμιδάλι ανακατωμένη με το λάδι πυριά του Κύριου μυρωδιά, ανάπαψη* Πεντ. Λευιτ. XXIII 13˙ *να ραντίσει ο γεριάς το αίμα ιπί θεσιαστήρι του Κύριου ... και να καπνίσει το ξύγγι για μυρωδιά, ανάπαψη του Κύριου* Πεντ. Λευιτ. XVII 6˙ *πού είν' οι δομέστικοι, η μελωδιά αγγέλων, ο ύμνος της αγιάς Σοφιάς, οι μυρωδιές, θυσίες;* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 148. **4α**) Μύρο, άρωμα: *συμμαζώνοντάς το* (ενν. *το κορμί του Νεοφύτου*) *με όμορφα σενδόνια και μυρωδίες, το έθαψαν έξω του κάστρου* Ροδινός (Βαλ.) 234˙ *και ημείς παίρνομεν και κηρία και λίβανον και άλλες μυρωδίες εις την αγίαν του Θεού εκκλησίαν ... και αλείφομεν τας αγίας εικόνας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 392$^{v}$˙ **β**) (μεταφ.) κόσμημα, στολίδι: *ην γάρ σώφρων η γυνή ... και καλήν εν γυναιξί κατονόμαζεν ... ο αυτοκράτωρ Μανουήλ και μυρωδίαν εκάλει του γένους αυτού* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 507$^{22}$ κριτ. υπ.) **5α**) Μυρωδιά φαγητού˙ νοστιμάδα: *γροικώντας με να πω τα σαλτιτσούνια, θαρρώ να σου 'ρθε η μυρωδιά κι εκάτσε σου στ' αρθούνια* Στάθ. (Martini) Α' 118˙ *στάζει γάρ τρις το έλαιον ο μάγειρος απέσω και βάλλει και θρυμβόξυλα τινά προς μυρωδίαν* Προδρ. III 299˙ *όταν ψήνουσιν ποτέ το εδικό σας κρέας* (ενν. *έλαφε και λαγέ*), *προσβάλλουσιν εκ το εμόν όπως να το αρτύσουν˙ χωρίς εμού* (ενν. *του χοίρου*) *ουδεμίαν έχουσιν μυρωδίαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 383˙ φρ. *παίρνω μυρωδιά* (κάπ. φαγητού) = δοκιμάζω: *στάσου να πάρω μυρωδιά* (ενν. *από τα χοιρομέρια*), *μην πα να παραδώσω!* Στάθ. (Martini) Β' 88. **β**) μπαχαρικό (Πβ. τη χρ. της λ. προκ. για μυρωδικά φυτά στο Somav. και σήμ. ιδιωμ., Κουκ. ΒΒΠ Ε' 442, Παπαδ. Α., Λεξ.): *μέσα σ' αυτά* (ενν. *τα φαγητά*) *βάνουσι* (ενν. *οι μάγειροι*) *τες κάλλιες μερωδίες που φέρνουν εκ την 'Ιντια και κάμνουν αρτυσίες* Ζήνου, Βατραχ. 73. **Φρ.** *βρομίζω τη μυρωδιά* κάπ. = εκθέτω, καθιστώ κάπ. απεχθή, βδελυρό: *να ιδεί ο Κύριος απάνου σας και να κρίνει ως εβρομίσετε την μυρωδιά μας εις τα μάτια μας του Φαρό και εις τα μάτια των σκλάβων του* Πεντ. 'Εξ. V 21.

**μυρωδικός,** επίθ., Πεντ. 'Εξ. XXV 6, XXXV 28.

Από το επίθ. *μυρώδης* και την κατάλ. *-ικός*. (Ανδρ., Λεξ.)˙ πβ. και λ. *μυρωτικός* στο Steph., Θησ. Η λ. και σήμ.

Ευωδιαστός, αρωματικός: *μυρωδικήν μερτίαν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [680]˙ *καλάμι μυρωδικό* Πεντ. 'Εξ. XXX23.

Το ουδ. ως ουσ.: **1**) Αρωματική ουσία: *Πέμματα εκαπνίζοντο, μυρωδικά παντοία* (παραλ. 1 στ.), *μόσχοι, κασίαι, καφουραί, άμπαρ και ξυλαλόαι* Διγ. Α 2876. **2**) Αρωματικό φυτό: *σαν μυρωδικά εφύτεψεν ο Κύριος* Πεντ. Αρ. XXIV 6.

**μύρωμα** το.

Το αρχ. ουσ. *μύρωμα*. Η λ. και σήμ.

(Εκκλ.) η επάλειψη με άγιο μύρο μετά το βάφτισμα: *Χαίρε, γούρνα της βάπτισης, λάδι του μυρωμάτου* 'Υμν. Παναγ. 9.

**μυρώνω,** Βακτ. αρχιερ. 168.

Το αρχ. *μυρόω*. Η λ. και σήμ.

**1**) Αλείφω με μύρο: *εγκαινίασέν τον* (ενν. *ο πατριάρχης Ιγνάτιος τον σταυρόν*) *και εμύρωσέν τον με γ' λοές* Μαχ. 70$^{29}$. **2**) (Εκκλ.) αλείφω με άγιο μύρο μετά το βάφτισμα: *εβάπτισεν* (ενν. *ο 'πίσκοπος*) *του αμιρά την μάνα και μυρώνει* Διγ. Ο 1207.

**μυσαρός,** επίθ., Καλλίμ. 2578, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 104, Σπανός (Eideneier) D , 1803, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 156, 834, 844 κριτ. υπ., Σοφιαν., Παιδαγ. 289. — Βλ. ιυσερός.

Το αρχ. επίθ. *μυσαρός*. Τ. *μεσαρός* στον Κατσαΐτ., Θυ. Γ′ 298. Το αρσ. ως ουσ. *κατά* :ότ. μαρτυρία (Βλ. Du Cange και Steph., Θησ.) και, στον τ. *μυσαρός*, σήμ. στην Κύ- Σακ., Κυπρ. Β′ 671, λ. *μυσιαρός*, Χατζ., Κυπρ. Γρ. 21, 1956, 48, Andr., Lex.).

Ακάθαρτος, σιχαμερός: Καλλίμ. 641, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 136.

Γο αρσ. ως ουσ. = είδος μικρής σαύρας: *Χλωροσαύρας ζώσας, ήτοι μυσαρούς* (έκδ. ;ους· διορθώσ.), *ή σαβάθιν ή ποντικούς ... δώσεις αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) Ορνεοσ. αγρ. .

**ιυσεροκακομούστακος,** επίθ.

Από τα επίθ. *μυσερός* και *κακομούστακος*.

Που έχει βρόμικο και άσχημο μουστάκι: *μετά σφοδράς της απειλής την μαϊμούν ελά-* νν. *ο ελέφας*): *«Φεύγε ... παράπτωμα, ακάθαρτον παράπαν, μυσεροκακομούστα-* ιήγ. παιδ. (Tsiouni) 972 χφφ VL κριτ. υπ.

**ιυσεροκακομούτσουνος,** επίθ.

Από τα επίθ. *μυσερός* και *κακομούτσουνος*.

Ιου έχει βρόμικο και άσχημο πρόσωπο: *Φεύγε, φαγκρίν, παράπτωμα, ακάθαρτον ταν, μυσεροκακομούτσουνον, ψειροκονιδοφάγον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 972.

**ιυσερός,** επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 36, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 136 κριτ. υπ., ριτ. υπ., 834 κριτ. υπ., 844. — Βλ. και ά. *μυσαρός*.

:ο μτγν. επίθ. *μυσερός* (Βλ. L-S και Bauer, Wört. στη λ.). Το ουδ. ως ουσ. σε πα- κείμ. (Βλ. 'Αμ., Αθ. 52, 1948, 64).

ικάθαρτος, αηδιαστικός, σιχαμερός: *Μωρή καμήλα, μυσερή και καταβρομισμένη* Διήγ. (Tsiouni) 796.

**Ίυσιώτης** ο· *Μ ε σ ι ώ τ η ς*.

ιπό το τοπων. *Μυσία* και την κατάλ. *-ώτης*.

Ιου κατάγεται από τη Μυσία: *Οι Μεσιώται πολεμούν μετά τον Αχιλλέα* Πόλ. Τρωάδ. Λ.) 71.

**ύσμα** το.

ιπό το *μύσσω* (βλ. *μύζω*) και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Ξαν- ης [Ερωτόκρ. σ. 623]).

αριά και συχνή αναπνοή με δύσπνοια (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. : *'Ηκατσα να ξεκουραστώ σιμά στο κουτσουνάρι, όντε γροικώ αναστεναμό και του αρρωστάρη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 900.

**Ιυσοί** οι, Δούκ. 189[14].

ο αρχ. εθν. *Μυσός*. Για τη χρ. της λ. στα μεσν. κείμ. βλ. Mor., Byzantinot.[2] 207-9.

νομασία λαού· **α**) (προκ. για τους Βουλγάρους): *εισάξαι τους Τούρκους τον καταφθεί- σαν γην Ρωμαίων ..., αλλά και Τριβαλλών και Μυσών και Αλβανιτών* Δούκ. 49[8]. ροκ. για τους Μολδαβούς): *στρατεύει* (ενν. *ο Μπαγιαζίτης*) *κατά Μυσών και λαμβάνει*



*το Κελί και το Ασπρόκαστρον* Byz. Kleinchron. Α′ 391[27] (Για τη σημασ. πβ. αυτ. Α′ 479[31] *εις την Μπογδανίαν*, 537[55], 548[38])· **γ**) (προκ. για τους Βλάχους): *οι Τσερκέζοι εσκλαβώνοντο μικρά παιδία ... από τους Μυσούς, τους νυν λεγομένους Βλάχους, οι οποίοι κατοικούσι πλησίον του Ντούναβη ποταμού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 302.

**μύσσω,** βλ. *μύζω*.

**μυσταγωγία** η.

Το μτγν. ουσ. *μυσταγωγία*. Η λ. και σήμ.

(Με το επίθ. *θεία*) το μυστήριο της θείας Ευχαριστίας: *ο δέ αρχιερεύς εκτελέσας την θείαν μυσταγωγίαν είχε τους παροίκους της εαυτού εκκλησίας* Ιστ. Ηπείρ. XXVI[5].

**μυστηριακός,** επίθ., Βακτ. αρχιερ. 145.

Το μτγν. επίθ. *μυστηριακός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Που διενεργείται με μυστικότητα, απόκρυφος· μυστικός: *διά τούτο επενόησαν οι παλαιοί τας μυστηριακάς εκείνας εορτάς και θυσίας· διά να συνηθίσωμεν να σιωπούμεν και εις τα μυστήρια των ανθρώπων* Σοφιαν., Παιδαγ. 284· *Περί διαθήκης οπού γίνεται μυστηριακή* Βακτ. αρχιερ. 145. **2**) 'Εμπιστος: *κελεύει γαρ ο βασιλεύς έναν εκ τους οικείους μυστηριακόν και φρόνιμον και πρακτικόν εις πάντα* Βυζ. Ιλιάδ. 290.

Το θηλ. ως ουσ. = έμπιστη ακόλουθος: *Πάλιν ανταπεκρίθηκεν και λέγει το κορίτσι, οπού 'τον και μυστηριακή της κόρης Πλάτζια-Φλώρης: «Ω ρόδον πανεξαίρετον ...»* Φλώρ. 1660.

**μυστήριο(ν)** το, Σπαν. Α 391, Σπαν. Ο 252, Λόγ. παρηγ. L 279, Ασσίζ. 28[31], 29[4], Διγ. (Trapp) Gr. 507, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 317, 385, Βέλθ. 133, 892, Σπανός (Eideneier) Α 24, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 342, 344, Χρον. Μορ. Η 8208, Χρον. Μορ. Ρ 8207, Φλώρ. 348, Λίβ. Ρ 866, Λίβ. Sc. 192, 1359, Λίβ. (Lamb.) Ν 132, Αχιλλ. Ν 1037, Αχιλλ. Ο 394, Καναν. 61Α, Δούκ. 427[22], Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 5, Συναξ. γυν. 220, 728, Τριβ., Ρε 118, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 296[r], 300[r], Πεντ. Γέν. XLIX 6, Πηγά, Χρυσοπ. 52 (6), Δωρ. Μον. XXV, Ιστ. Βλαχ. 1705, 2538, Διγ. 'Ανδρ. 329[10], 331[3], Θυσ.[2] 206 κριτ. υπ., 662, 1082, Ψευδο-Σφρ. 322[33], Συναδ., Χρον. 33, 47, Διήγ. ωραιότ. 88, Διγ. Ο 670, Διακρούσ. 101[26].

Το αρχ. ουσ. *μυστήριον*. Η λ. και σήμ.

**1**) Μυστική τελετή, ιεροτελεστία: Βίος Αλ. 5092, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [297]. **2α**) Θρησκευτική αλήθεια που αποκαλύφθηκε από το Θεό: *πας λόγος θείος μυστήρια θεολογίας ανακαλύπτει* Πηγά, Χρυσοπ. 51 (4)· *η Παλαιά Διαθήκη έχει ένδον μυστήρια* Φυσιολ. Μ 22[25]· **β**) (θεολ.) δόγμα: *υποδείξας καθαρώς το μυστήριον της Αγίας Τριάδος* 'Εκθ. χρον. 19[26]. **3α**) (Προκ. για τα επτά μυστήρια της ορθόδοξης Εκκλησίας): *τα μυστήρια της πίστεως να ένι καλά διατηρημένα* Ασσίζ. 280[3]· *Στέφανα και ευχέλαια τ' ακούγουν και θαυμάζουν και τ' άλλα τα μυστήρια ποσώς δεν ονομάζουν* (ενν. *οι ιερείς*) Ιστ. Βλαχ. 2204· **β**) (προκ. για το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας): *διά τούτο πρέπει κάθα χριστιανός ίνα είναι έτοιμος, ήγουν εξομολογημένος και μεταλαμβανόμενος των αγίων μυστηρίων* Σεβήρ., Διαθ. 189[5]· *δίσκους χρυσούς και αργυρούς και ιερά ποτήρια διά να τελειώνουνται τα άχραντα μυστήρια* Ιστ. Βλαχ. 1660. **4**) Ανεξιχνίαστη βουλή του Θεού **α**) (προκ. για το Θεό των χριστιανών): *τις έγνω μυστήριον ή την βουλήν Κυρίου;* Απολλών. (Wagn.) 678· *Ποιος νους, ποια γνώση δύνεται ποτέ να λογαριάσει τα του Θεού μυστήρια;* Θυσ.[2] 724· **β**) (γενικ.): *τα υψηλά κι απόκρυφα μυστήρια που έχει το μελλάμε-*

Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1012]· *ο Χρόνος τα μυστήρια της Τύχης ου γινώσκει* Λόγ.
ιγ. Ο 285. **5α**) Παράδοξο και ανεξήγητο γεγονός (συν. με τα επίθ. *ξένος, παράδοξος,*
*ρός, φρικτός*): *ω, μυστηρίου ξένου, ο κτίστης γαρ και Κύριος Θεός τε και δεσπότης*
*ην κατήλθεν σαρκωθείς εκ κόρης απειράνδρου* Αλφ. καταν. 116· *είδα μυστήριον φοβερόν*
*ο τρυγονοπούλιν: άμα το πέσει εις την γην εκείνον τό εφονεύθην, το άλλον εις ύψος*
*εν και ανέβη εις τα νέφη* (παραλ. **1** στ.) *και πίπτει με το ταίριν του και εκείνον φο-*
*ίνον* Λίβ. Esc. 112· *είδα φρικτόν μυστήριον, φίλε μου, εις εκείνον: ελάλει ούτος, και*
*ς, εφώναζεν εκείνος* Λίβ. Ρ 218· *ως δέ ήκουσε τούτο το παράδοξον μυστήριον, έφριξε*
*θαύμασε* Ιστ. πατρ. 118[13]· **β**) (προκ. για το θάνατο): *μα το μυστήριον το φρικτόν*
*με παραστέκει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1730· **γ**) θαύμα: *ο Πιλάτος αντίγραψε τες*
*ές αυτές και έβαλέ τες εις το παλάτι διά να ευρίσκονται να ηξεύρουν τα μυστήρια του*
*ύ Χριστού, άπερ έκαμε* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 296[r]. **6**) Προφητεία: *Τούτο έναι*
*ο το μυστήριον οπού ήκουσα από τον άγγελον Μιχαήλ* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 90[v].
(Στον πληθ.) εκκλησιαστικά σκεύη (Για τη σημασ. πβ. Lampe, Lex. στη λ. C): *τα*
*ιατα τα εγκαινιασμένα και αφιερωμένα, ουδέν τα αγαθά τα μυστήρια να τα έχουν κο-*
*ί ουδέν πρέπει* Ασσίζ. 44[9]· **β**) (προκ. για τον Τίμιο Σταυρό και τα άλλα ιερά αντι-
να που βρέθηκαν στον τόπο της Σταύρωσης): *αυτού έμειναν κεκρυμμένα τα τέτοια μυ-*
*α ... έως οπού η φιλόχριστος βασίλισσα Ελένη ... τα ηύρεν* Προσκυν. Αγ. Αθ. 6 174[11].
όμβολο (Για τη σημασ. βλ. Lampe, ό.π. Ε 3): *ενομοθέτησε και έβαλεν εις τάξιν γήινον*
*οπού βλέπεται εις μυστήριον του σώματός του* Χριστ. διδασκ. 151. **9**) Παράξενο,
χύμαστο κατασκεύασμα: *ήτον αμπέλι ριζωτόν από ναλιού* ... (παραλ. **1** στ.) *και*
*ις εκείνο φοβερόν [μυστήριον], φίλε μου, και εξέστην τό έποικεν ο παράξενος εκεί-*
*τεχνίτης* Λίβ. Ρ 1058. **10α**) Μυστικό: *όπου σε πε μυστήριον κι εμπιστευθεί-σε*
*, μην το φαυλίσεις πρόσεχε και μην το φανερώσεις* Κομν., Διδασκ. Δ 369· *είπεν*
*όγους του κρυφούς, μυστήρια εδικά του* Λίβ. Ν 1168· *φυλάγεσθεν από τες πόρνες*
*υστήριον ποτέ σας μηδέν τους ειπείτε* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 183[v]· **β**) (προκ. για
κή σχέση): *Ερώτων δέ μυστήρια ερυθριώ του λέγειν* Διγ. (Trapp) Gr. 2149· *καταλε-*
*ιν άρξομαι του να σε αναδιδάξω του έρωτος τα μυστήρια τά δείχνει εις την αγάπην*
(Lamb.) Ν 174· *πώς να σου 'ξηγούμαι 'γώ... ... την πολλήν αδυναμίαν, του πόθου*
*στήρια;* Περί γέρ. 84· **γ**) κρατικό απόρρητο: *Λαμβάνων παρά των Ρωμαίων μυ-*
*α τινά και ρίπτων εν τοις ωσί του Παγιαζίτ* Δούκ. 161[25]· *διέβην εγώ εις τον αμιράν*
*ν βασιλέα αποκρισιάρης, έχοντός μου και απόκρυφον μυστήριον* Σφρ., Χρον. μ. 64[16]·
*τάδες ουδέν έχουν άδειαν να συμβουλέψουν τινάν, ουδέ να ακούσουν τινός, αφού καθί-*
*ις τον θρόνον τους, ουδέ να αποσκεπάσουν τα μυστήρια της αυλής τινός* Ασσίζ. 4[17].
Ιυστικό σχέδιο· συνωμοτική ενέργεια: *Κράζουσιν δούλον εξ αυτών ... ... και δίδω-*
*υ όρκον να κρύψει το μυστήριον* Απολλών. 490· *ιδού από τούτου το κατά της Πόλεως*
*λύφθη μυστήριον· και θρους μέγας εγένετο* Σφρ., Χρον. μ. 10[34]· *άλλο εβουλόντανε*
*ι να κάμουν εναντίον των αρχόντων και άλλο τους εσυνέβη ..., όμως δεν τους εβγήκε*
*το μυστήριό τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 186. **12**) Εμπιστευτικό μήνυμα, παραγγελία:
*η, εδώ με απέστειλεν ο κύρης μου ο αδελφός σου να σε είπω το μυστήριον του,*
*τε συμβουλεύει* Χρον. Μορ. Η 3743· έκφρ. *ως εν μυστηρίῳ* = κρυφά, εμπιστευ-
*προμαθόντες ως εν μυστηρίῳ από των εκείνου ότι υπάγει ίνα τα της Ανατολής διορθώ-*
ρ., Χρον. μ. 8[24]· *με επληροφόρησε και ενόρκως ως εν μυστηρίῳ* Σφρ., Χρον. μ. 54[22].

**υστήριος,** επίθ.

ιπό το αρχ. ουσ. *μυστήριον*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

'Ο αρσ. ως ουσ. = μύστης· κοινωνός· έμπιστος: *ο Φλώριος ως φρόνιμος βούλεται να*



*τον ποίσει φίλον εγκάρδιον της ψυχής, μυστήριον της αγάπης* Φλώρ. 1446.

**μυστηριώδης,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *μυστηριώδης*. Η λ. και σήμ.

(Θρησκ.) που κρύβει κάπ. μυστήριο, κάπ. βαθύτερη πνευματική έννοια: *όσα εκεί* (ενν. *στο Σινά*) *ελαλήθησαν, όλα ήσαν πράγματα μυστηριώδη και μερικαί τινές προφητείαι των μελλόντων* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 66.

**μυστηρολογώ.**

Από το ουσ. *μυστήριον* και το *-λογώ*.

Κρυφομιλώ, συνεννοούμαι μυστικά: *καταθαρρούν αλλήλως των* (ενν. *ο Πάρης και η Ελένη*) *και μυστηρολογούσιν πώς νά βρουν τόπον ίδιον, πώς νά βρουν μοναξία* Βυζ. Ιλιάδ. 695.

**μύστης** ο, Παρασπ., Βάρν. C 357, Παϊσ., Ιστ. Σινά 140, Κύριλλ. Κων/π. 371.

Το αρχ. ουσ. *μύστης*. Η λ. και σήμ.

**1**) Αυτός που είναι μυημένος, κατηχημένος· (μεταφ.) οπαδός, μαθητής: *Αν θέλεις λοιπόν και εσύ να γένεις μύστης του Χριστού, κάθου εις τους πόδας του και δέχοσουν το Ευαγγέλιόν του και άφησ' όλον σου τον βίον* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 362[v]. **2**) 'Εμπιστο πρόσωπο, μυστικοσύμβουλος: *Είς γαρ του φθόνου συγγενής του ρήγα μύστης λέγει* (παραλ. 1 στ.): *«Είδες, αυθέντη, επιβουλήν και κακήν δυσβουλίαν ...»* Αργυρ., Βάρν. Κ 361.

**μυστικά,** επίρρ., Διγ. Ο 702. — Βλ. και ά. *μυστικώς*.

Από το επίθ. *μυστικός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Με μυστικότητα, κρυφά: *Περί διαθήκης πατρός προς τα παιδία αυτού μυστικά* Βακτ. αρχιερ. 145· **β**) εμπιστευτικά, ιδιαιτέρως: *'ς τούτην λοιπόν εξεσκέπασα τον πόθον της καρδιάς σου και μυστικά εφανέρωσα τό θέλ' η πεθυμιά σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [32]· *όταν έκραζεν αυτήν* (ενν. *ο πατριάρχης*) *να της ομιλήσει μυστικά, ηθέλησε να τηνε δυναστεύσει, να αμαρτάνει μετ' αυτής* Ιστ. πατρ. 119[13-4]. **2**) Με μυστική, προφητική ικανότητα, με θεϊκή καθοδήγηση(?) (Βλ. και Κακ., Ελλην. 20, 1967, 138 σημ. 27-8): *Χριστού αντίτυπον σ' έχεν προμηνυτέψει κι εδώ στον κόσμον μυστικά ο Ιωάννης πέψει* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5[28].

**μυστικός,** επίθ., Ωροσκ. 44[12].

Το αρχ. επίθ. *μυστικός*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Κρυφός, απόρρητος· εμπιστευτικός: *Κόρη μου, μυστικόν τινά λόγον θέλω ειπείν σοι. Θλίψιν έχω αφόρητον ένδοθεν της καρδίας* Διγ. Ζ 665· *Ειπέ τους: «λόγον μυστικόν έχω να πω, ν' αφήσω κρυφά στ' αφτί, την μάνα μου λόγον να την λαλήσω»* Αιτωλ., Μύθ. 47[13]· **β**) (προκ. για αρρώστια) μη εμφανής, που δε διακρίνεται από σωματικά γνωρίσματα: *Πάθος ακούσας τοιγαρούν μη κήλην υπολάβης, μηδ' άλλο τι χειρότερον εκ των μυστικοτέρων* (παραλ. **1** στ.)· *μη νόσημα καρδιακόν* Προδρ. Ι 19. **2α**) (Προκ. για το σώμα του Χριστού κατά τη Θεία Ευχαριστία· πβ. και Sophocl. στη λ.) μυστηριακός, που λαμβάνεται μέσα από μυστήριο: *εις άρτον κρύπτεται θεότης και ανθρωπότης. Και εις τα δύο δέ ομού την κεφαλήν μου κλίνω, σώμα λαμβάνω μυστικόν, τίμιον αίμα πίνω* Σκλέντζα, Ποιήμ. 6[12]· **β**) (σε μεταφ. προκ. για την Παναγία): *'Ορος, χαίρε, κατάσκιον και μυστική νεφέλη, στους μοναχούς η χάρις σου στάζει ωσάν το μέλι* Αλφ. 8[29]. **3**) 'Εμπιστος: *πρόσεισι τῳ Τζινεΐτ είς των αυτού μυστικών φίλων και λέγει αυτῷ* Δούκ. 119[23].

**ιυστικώς**, επίρρ., Διδ. Σολ. Ρ 114, Πτωχολ. α 242. — Βλ. και ά. *μυστικά*.

Το μτγν. επίρρ. *μυστικώς* (L-S, λ. *μυστικός*).

α) Με μυστικότητα, κρυφά: *συνηβάζεται κρυφά με έναν καραβοκύρην να τον επά- ιστικώς, κανείς μην το γροικήσει* Ιμπ. 644· **β**) εμπιστευτικά, ιδιαιτέρως: *κράζει ο δούκας της Βενετίας) τον αμιράλην του και μυστικώς του είπεν … την υπόθεσιν* Μορ. Η 2179· *Τον υιόν του επαίρνει μόνον* (παραλ. 2 στ.) *εις κρυφόν τινά τε τόπον τόδημον ανθρώποις* (παραλ. 3 στ.), *μυστικώς τον συντυχαίνει* (ενν. *ο γέρων*) Πτωχολ.
2) Πνευματικά, νοερά: *τον νουν αυτού* (ενν. *ο φρόνιμος*) *εις ουρανούς ανάγει και ιρόν των αγίων φαντάζεται και τη Αγία Τριάδι παρίσταται μυστικώς* Ναθαναήλ Μπέρ- Ομιλίαι IV 67.

**ιυστιολέγω.**

Πλάσμα από το ουσ. *μύστης* ή το επίθ. *μυστικός* και το *λέγω*. Πβ. λ. *μυστολεκτέω* στο οcl.

Εκμυστηρεύομαι κ., εμπιστεύομαι σε κάπ. μυστικό: *η κόρη αρχήν εποίησεν, η κόρη εποίκεν, την τρώσιν γαρ του έρωτος τον Πάρην μυστιολέγει* Βυζ. Ιλιάδ. 693.

**ιυστιπόλος ο.**

Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) και σε επιγρ. (L-S).

Αυτός που τελεί τα μυστήρια, ο ιερουργός, λειτουργός: *μόνον το πνεύμα γαρ αυτού του ς ανθρώπου ειδέναι τα κρυπτήρια δύναται των ανθρώπων, ως ο Σωτήρ εδίδαξε υστιπόλοι τούτου* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 709.

**ιυστολέκτης ο.**

Από το ουσ. *μύστης* και *λέκτης* (<*λέγω*). Η λ. τον 13. αι. (Hunger, Anzeiger phil. - klasse der österreichischen Akademie, 1988, τεύχ. 1, 15)· βλ. και Κουμαν., Συ- λ. *μυστολέκται*.

Αυτός που κατέχει και αποκαλύπτει τα θεία μυστήρια: *δείξω σοι την δόξαν μου και τας ς μου δέξει* (ενν. *ο Μωυσής, τον Κυρίου*) *και την των όντων γένεσιν ως μυστολέ- οθέγξει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 84.

**ιύστρος**· *(Χλωροσαύρας ζώσας, ήτοι) μύστρους*, Ορνεοσ. αγρ. 559[25], εσφαλμ. γρ. *υσαρούς*· διορθώσ. — Βλ. ά. *μυσαρός*.

**ιυτάρα η.**

Από το ουσ. *μύτη* και την κατάλ. *-άρα*. Η λ. και σήμ.

Μεγάλη μύτη· (εδώ υβριστ.): *αν την εύρει την γαδάρα* (ενν. *ο άνδρας της*), *να την την μυτάρα και να σπάσει την κακάρα* Συναξ. γυν. 831.

**ιυτέα η.**

Από το ουσ. *μύτη* και την κατάλ. *-έα*. Τ. *μυτιά* και σήμ. Η λ. στο Meursius (λ. *μιτέα*).

Ράμφισμα, κτύπημα, πληγή που έγινε με το ράμφος: *Περί πληγής ορνέου όταν έχει ν* (έκδ. *μιτέαν*· διορθώσ.) Ορνεοσ. 582[18].

**ιύτη** η, Καλλίμ. 1212, 1409, Ορνεοσ. 577[9], Βέλθ. 701, Σπανός (Eideneier) Α 423, ολ. (Τσαβαρή)[2] 495, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 412, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 446, Sc. 1290, Λίβ. Ν 2127, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 74[1], 76[11,12], Συναξ. γυν. 250, Πένθ. 65, Αιτωλ., Βοηβ. 342, Χρον. σουλτ. 128[3], 137[33], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1585,



Δ' 1696, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 158, Τζάνε, Κρ. πόλ. 356[12]· *μ ο ύ τ η*, Ασσίζ. 201[6], 204[2], 375[24], 452[9], 456[6,13]· *μ ο ύ τ τ η*, 'Ανθ. χαρ. 288[24].

Από το ουσ. *μύτις*, που απ. στον Αριστοτέλη (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Χατζιδ., Αθ. 38, 1926, 10-15). Ο τ. *μούτη*, για τον οποίο βλ. Tonnet, Act. VIII[e] Congr. Intern., 1984, 72, και ο τ. *μούττη* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 669). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μήτη*) και σήμ.

**1α**) Μύτη: *Την μύτην γαρ εθώριες ώσπερ γλυμένον κιόνι, ομοίαζεν αγγελική, ο- λόλευκη ως χιόνι* Θησ. ΙΒ' [57[7]]· *ο μεγαλοδύναμος Θεός τού έκαμε* (ενν. *του ανθρώπου*) *και το πρόσωπον με τα μάτια και την μύτην γυρισμένον πάντοτε προς τον ουρανόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 33[v]· *ηύραν τους καπετάνους του Μόρφου και της Λεύκας και τους μέν εφουρ- κίσαν, τους δέ εκόψαν τες μούττες τους, και άλλοι έφυγαν* Μαχ. 674[14]· *'Ηκουσα 'γώ τους λόγους του, … που τότε να εκόβετον η εδική μου μύτη* Αιτωλ., Βοηβ. 115. **β**) (συνεκδ.) κεφάλι: *από την μύτην τον σκεπούν* (ενν. *τον νεκρόν 'Εκτορα*) *μέχρι των αστραγάλων* Πόλ. Τρωάδ. 775. **2**) (Προκ. για πτηνά) ράμφος: *Και όρισεν ο αετός, ο βασιλεύς ο μέγας, και την ουράν του ανέσπασαν, την μύτην του* (ενν. *του παραγιαλίτη*) *τσακίζουν* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 321· *και την πλευράν του ξετρυπά* (ενν. *ο πελεκάνος*) *με την δικήν του μύτην* Φυσιολ. (Legr.) 799· *κολαφίζει* (ενν. *ο δενδροκόλαφος*) *μετά της εαυτού μύτης το δένδρον* Φυσιολ. 367[21]. **3**) (Μεταφ.) αιχμηρό, οξύ άκρο, αιχμή, μύτη: *Τότε γράφουν έναν κα- κόν χαρτίν και βάλλουν το εις την μούττην του κονταρίου* Μαχ. 282[5]· *επήραν σανιδία και εκαρφώσαν τα με τα καρφία και εχώσαν τα εις τον άμμον, τες κεφαλάδες κάτω και τες μούττες απάνω* Μαχ. 484[21]. **4**) Μεταφ. **α**) (προκ. για τα δάχτυλα των ποδιών): *επερ- βάτουνε ομπροσθά και απίσω, ασηκώνοντας τα ποδάρια του τες μύτες* Μπερτολδίνος 164· **β**) (προκ. για το μπροστινό μέρος των παπουτσιών): *βαθεά καλίγια αγόρασε κι εφόρει τα εις την μέσην, και μη φορείς τα χαμηλά μετά μακρέας τας μύτας* Προδρ. ΙΙΙ 50. **5**) (Μεταφ. προκ. για το ακρότατο σημείο ακρωτηρίου): *εγνώρισις του αυτού ακρωτηρίου και της Μεγκριλίας έναι ούτως: έχει μία μύτην χαμηλήν και η στερέα ⟨έναι⟩ χαμηλή* Πορτολ. Β 36[23]. **Φρ. 1**) *Είμαι εις την μούττην κάπ.* = αντιμετωπίζω κάπ., έχω «πάρε δώσε» με κάπ.: *διά να δουλεύγεται εις την όρεξήν του μηδέν είναι εις την μούττην των καβαλλαρό- πουλλων, … εποίκεν βαχλιώτες του κορμιού του* Μαχ. 86[37]. **2**) *Παίρνω κάπ. από τη μύ- τη* = έχω κάπ. υποχείριό μου, τον κάνω ό,τι θέλω (Πβ. σημερ. φρ. *σέρνω κάπ. από τη μύ- τη*): *αμή ήθελαν να κυριεύσουν τον ίδιον κριτή και να τον παίρνουν από την μύτη και να κά- νουν τα μαθημένα τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 186. **3**) *Πολεμώ κάποιου μούττες* = πιέζω κάπ. για κ. προβάλλοντας επιχειρήματα ή εγείροντας αξιώσεις: *Δεν θωρείς πώς με βιάζει ο σιρ Τιπάτ να του δώσω το κάστρον μου το Κουρίκος, κι εμέν δεν μου φαίνεται, και εκείνος πολομά μου μούττες!* Μαχ. 562[11].

Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Α 234[26].

**μυτίζω**, Παρασπ., Βάρν. C 412.

Από το ουσ. *μύτη* και την κατάλ. *-ίζω*. Τ. *μ'τίζου* σήμ. στην 'Ιμβρο (Βλ. Ανδρ., ΕΕΦ ΣΠΘ 12, 1973, 511).

**1**) ? Πλησιάζω σε κ. τη μύτη μου, το μυρίζω (Για τη σημασ. βλ. και Ανδρ., ό.π.): *Ο ρκε', ρκς'. Ειπέ απάνω εις το αλεύριν και μηδέν μυτίσεις και έχεις ευλογίαν εκ Θεού* Σταφ., Ιατροσ. 24[177]. **2**) (Προκ. για άλογο) πέφτω κάτω με τη μύτη (ρίχνοντας τον καβαλάρη): *του έδωσεν* (ενν. *του αλόγου*) *… πεζός με το μαννάριν και πάραυτα το άλο- γον εμύτισεν τον κράλην, έπεσεν χάμω παρευθύς επί της γης ο ρήγας* Αργυρ., Βάρν. Κ 415.

**ικας** ο.

το ουσ. **μυτίκιν* (⟨*μύτη* + *-ίκιν*· για το σχηματ. πβ. Georgac., The -ιτσ- suffixes 9-135· για τη λ. πβ. το ιδιωμ. *μυτίτσι,* Georgac., ό.π. 230) και την κατάλ. -ας νάς, Μεγεθ. 149). Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαθανασόπουλου Θ., Γλωσσάρι οτικης ντοπιολαλιάς, Αθήνα 1982, 128, κ.α.· τ. *μύττικας* στην Κύπρο, Σακ., Κυπρ. και ως τοπων. (Μηνάς, ό.π., Κατσουλέας, Πρακτ. Α΄ Συνεδρ. Αργολ. Σπουδ., 979, 93).

τομη κορυφή: *τον μύτικαν της πέτρας* Γράμματα Μετεώρ. 17[23].

**ιληναίικος,** επίθ.

το εθν. *Μυτιληναίος* και την κατάλ. *-ικος*.

προέρχεται από τη Μυτιλήνη: *κάτεργον μυτιληναίικον* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.

**τιληναίος** ο, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 249.

το τοπων. *Μυτιλήνη* και την κατάλ. *-αίος*. Η λ. (στον πληθ.) σε επιγρ. (L-S, λ. *ιίοι*) και σήμ. και ως επών.

άτοικος της Μυτιλήνης.

**ιληνιόν** το.

ουδ. του εθν. *Μυτιληνιός* ⟨ *Μυτιληναιός* ⟨ *Μυτιληναίος* (Ανδρ., Λεξ., λ. *-ιός*) ως ουσ. ισί που παρασκευάζεται στη Μυτιλήνη: *γλυκύν μυτιληνιόν* (έκδ. *-αιόν*) *και κρητι-ιν* Προδρ. ΙΙΙ 285 χφ g κριτ. υπ.

**τωτός,** επίθ.

το ουσ. *μύτη* και την κατάλ. *-ωτός*. Τ. *μουττωτός* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., ′ 669).

έχει οξεία απόληξη, μυτερός: *βουνίν μυτωτόν ώσπερ έναν δόντι* Πορτολ. Β 41[4].

**ζός** ο.

αρχ. ουσ. *μυχός*. Η λ. και σήμ.

εσώτατο μέρος, το βάθος: Δούκ. 213[22].

**ω·** *εμύετο (γράμμασιν),* Δούκ. 135[7], εσφαλμ. γρ. αντί *εμυείτο*· διορθώσ. κατά υπ.

**ωξία** η.

ό το ουσ. *μυωξός* (Βλ. Chantraine, Dict. étym., λ. *μυωξός*). Η λ. στον Ησύχ., τη αι το Φωτ., Λεξ., καθώς και στον Προδρ., Κατομυομ. 7, 14, 139 και τον Ιωάννη κο (Κατσαρός, Βυζαντ. 13[2], 1985, 1536).

ντικότρυπα· (εδώ γενικ.) υπόγεια φωλιά ζώου, τρύπα (Για πιθ. μεταφορική χρ. της η γλώσσα του Ησυχ. 2014 «*μυωξίαι*· τρώγλαι», καθώς και τη σημερ. σημασ. της α «στενόχωρο δωμάτιο, οίκημα», κ.τ.ό.): *θαύμασον του μύρμηκος την τηλικαύτην πώς όλως έξω γέγονε της τούτου μυωξίας και τρέχειν ίσως ώρμησε τοις ισχυ-ιίοις* Προδρ. ΙΙΙ 9 (Πβ. Προδρ., Κατομυομ. 139: *τρέμειν προελθείν της εμής μυω-* ριττή η διόρθωση του Pern., Byz. 8, 1933, 239-240 σε *μυωψία*).



**μυωπία** η.

Η λ. στον Αριστοτέλη και στον Ησύχ., λ. 2014 *μυωξίαι* κριτ. υπ.

Ποντικότρυπα· (εδώ γενικ.) υπόγεια φωλιά ζώου, τρύπα (Για τη σημασ. πβ. και ά. *μυωξία,* σημασιολ.): *θαύμασον του μύρμηκος την τηλικαύτην τόλμαν, ούτως γέγονε της όλης μυωπίας* Προδρ. ΙΙΙ 9 χφ g κριτ. υπ.

**μυωπίζω.**

Το αρχ. *μυωπίζω*.

(Προκ. για άλογο) κεντρίζω με πτερνιστήρα, σπιρουνίζω· (μεταφ.· η χρ. μτγν., L-S στη λ. Ι) προτρέπω, παρακινώ επίμονα κάπ.: *Εβουλόμην ουν και περαιτέρω την έφεσιν εκτείναι εν τω γράμματι, αλλ' ο κομίζων το γράμμα νέος ενίστατο βιάζων ημάς και παντοίως μυωπίζων* (έκδ. *μνωστίζων*· διορθώσ.) *λαβείν. Διό στήσας νυν τον λόγον περαίνω* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 10[40].

**μύωψ** ο.

Το αρχ. ουσ. *μύωψ*. Η λ. και σήμ. και στον τ. *μύωπας* (Ανδρ., Λεξ.) με τη σημασ. «κοντόφθαλμος, που πάσχει από μυωπία».

Αλογόμυγα: *Εάν μύωψ δάκη κύνα. Καύσον αγριοπήγανον και υποκάπνισον ... όπου δηχθή και χρίε μετά όξους* Κυνοσ. 595[25].

**Μωαβίτις** η, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 202[v].

Το μτγν. ουσ. *Μωαβίτις* (Π. Δ. Βασ. Γ΄ 11, 2). Η λ. στο Steph., Θησ. (λ. *Μώβα*).

Αυτή που κατάγεται από τη χώρα Μωάβ: *περίσσια ηγάπησεν* (ενν. *ο Σολομών*) *γυναίκας αλλοτρίους, Σύρας και Μωαβίτιδας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2125.

**μωαμεθικός,** επίθ.

Από το κύρ. όνομ. *Μωάμεθ* και την κατάλ. *-ικός*.

Που ανήκει ή αναφέρεται στον Μωάμεθ: *πιστεύσαι και συντάξαι, πλάνην την μωαμεθικήν ειλικρινώς δοξάσαι* Αξαγ., Κάρολ. Ε΄ 1100.

**Μωαμεθίτης** ο.

Από το κύρ. όνομ. *Μωάμεθ* και την κατάλ. *-ίτης*.

Μωαμεθανός: *εις τους Μωαμεθίτας εσηκώθη η αίρεσις του Χαϊντάρ* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 318.

**μωκώμαι.**

Το μτγν. *μωκάομαι*. Η λ. και στο Μανασσ., Χρον. 1734.

Χλευάζω, περιπαίζω: *την γαρ εγχέλυν βάτραχος βασκαίνω και μωκώμαι* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 71.

**μωλωπίζω,** Ερμον. Μ 100.

Το μτγν. *μωλωπίζω*. Η λ. και σήμ.

Τραυματίζω: *οι δ' αν εμωλωπίζοντο τα νώτα τοις βουνεύροις* Γλυκά, Στ. 509.

**μώμιον** το.

Άγν. ετυμ. Παλαιότ. μνεία της λ., καθώς και για το πράγμα βλ. Du Cange Appendix και Steph., Θησ.

Ξίδος φαρμακευτικής ουσίας: *Μώμιον μετά κρέατος διδόμενον ωφελεί* Ορνεοσ. $580^{9}$.

**ιωρά,** επίρρ., Θησ. ΙΑ′ [$3^{5}$].

Από το επίθ. *μωρός*.

Απερίσκεπτα, ανόητα: *Θεό γιατί δε θες, αμέ θεό σου μωρά λατρεύεις το χρουσάφι* Ροδολ. (Αποσκ.) Πρόλ. Μελλ. 18.

**ιωραγάπητος,** επίθ.

Από το ουσ. *μωρό* και το επίθ. *αγαπητός*.

Που αγαπά κάπ. πολύ, υπερβολικά, που του έχει «αδυναμία»· (με γεν.): *Ο καβαλλά- ιωραγάπητος του υιού του, ... δεν εννοιάστην πόση ζημία και κίντυνος όπου μέλλει να ιθει διά τόσην μικρήν αποσκότισιν* Μαχ. $244^{22}$.

**ιωραίνω,** Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $48^{v}$.

Το αρχ. *μωραίνω*. Η λ. και σήμ.

**Α′** (Αμτβ.) ενεργώ, συμπεριφέρομαι σαν ανόητος: Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. $17^{4}$ γν. 7, 1934, 231). **Β′** (Μτβ.) αποδεικνύω κάπ. ή κ. ανόητο: *η σοφία αυτών εμω- και διά τούτο δεν τους έχομεν ουδετίποτες αυτούς τους σοφούς* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. ʳ (πβ. και Κ. Δ. Ρωμ. α′ 22, Α′ Κορινθ. α′ 20).

**ιωρέ,** επιφ., Χρον. Μορ. Η 4819, Πουλολ. (Τσαβαρή)² 235, 241, 248 κριτ. υπ., όρ. (Αλεξ. Στ.) 99, 127, 166, Φορτούν. (Vinc.) Γ′ 520· *β ρ ε,* Βουστρ. 474· *ε,* Πηγά, Χρυσοπ. 169 (58).

Η κλητ. του επιθ. *μωρός* ως επιφ. (Ανδρ., Λεξ.· βλ. και Shipp 398). Για τους τ. βλ. id., BZ 4, 1895, 412-9. Η λ. και οι τ. και σήμ. (ΙΛ, λ. *βρε*).

Κλητικό επιφ. συν. με προσβλητική ή επιτιμητική χροιά: *Ειπέ, μωρέ Σαρακηνέ, πού α φουσσάτα;* Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 58· *μπρε ουδετιποτένιε, έγινες και άνθρωπος και ν και το χέρι σου* Συναδ., Χρον. 57.

**ιωρία** η, Ασσίζ. $50^{12}$, $212^{13}$, $298^{29}$, Διγ. Ζ 461, 2329, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1564, ηνής 'Αννας Μετάφρ. 255, Θησ. Γ′ [$80^{7}$], Δ′ [$85^{3}$, $86^{4}$], Ε′ [$91^{3}$], ΙΒ′ [$11^{3}$], Κορων., ας 35, Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 652· *α μ ω ρ ί α.*

Το αρχ. ουσ. *μωρία*. Ο τ., με το προθετ. *α-* χωρίς επίταση του νοήματος (πβ. Δαγκί- Λεξ., λ. *α-, ά-* και Φιλήντ., Γλωσσογν. Γ′ 223) και σήμ. στη Χίο (Andr., Lex. στη Η λ. και σήμ.

**1α**) Ανοησία, αφροσύνη: Διγ. Ζ 236, Λίβ. Esc. 444· **β**) (προκ. για το χριστιανικό ·μα· για τη σημασ. βλ. Bauer, Wört. στη λ.): *Αν δέ και του κηρύγματος ακούσωσι του εις το πολύ μη σθένοντες τούτο προκύπτειν βάθος* (παραλ. 1 στ.) *αποκαλούσιν οι το κήρυγμα μωρίαν* Γλυκά, Αναγ. 241. **2α**) (Συνεκδ.) ανόητη, απερίσκεπτη πρά- *κάποτες κι εγώ 'μουν 'γαπημένος και έποικα μωρίες πολλές για πόθον και γι' αγά-* ησ. Ε′ [$92^{2}$]· *των παιδιών μωρίαν* Κορων., Μπούας 41· **β**) πράξη, κατόρθωμα της *ικής* ηλικίας κάπ. (Για τη σημασ. βλ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 556· πβ. και Βογιατζ., ι, 1924, 65-6, Αλεξίου Στ. [Διγ. Esc. σ. λδ′): *Εδά ας σας αφηγήσομαι περί τας αμω- ου* (ενν. *του Διγενή*) Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. Παράρτ. Β′ 619.

**ιωρικός,** επίθ., 'Ανθ. χαρ. $298^{2-3}$.

Από το επίθ. *μωρός* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).



Ανόητος: *αν δεν αποστραφείς απέ την μωρικήν βουλήν τούτην, θέλεις νικηθείν* Μαχ. $642^{29}$.

**μωρό,** βλ. *μωρόν*.

**μωροαπρομήθευτος,** επίθ.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *απρομήθευτος*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.· για το β′ συνθ. πβ. και Αντιχάρ. Ανδρ. 125.

Ελάχιστα προνοητικός: *πρακτικός, άκακος και δουλευτής κατά πολλά· αμή ήτον* (ενν. *ο κυρ Ανδριανός*) *φοβιτσάρης και μωροαπρομήθευτος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $41^{v}$.

**μωροατζίγγανος** ο· *μωροατζιγγάνων,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 846, εσφαλμ. γρ. αντί *μοροατζιγγάνων*· διορθώσ. (Βλ. και Eideneier, Ελλην. 28, 1975, 459, καθώς και ά. *μοροατσίγγανος* ή *μοροατζίγγανος*).

**μωροαχαμνός,** επίθ.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *αχαμνός*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Που έχει περιορισμένες δυνατότητες σε κ.: *ήτον* (ενν. *ο παπακυρ-Αλεξανδρής*) ... *από γράμματα μωροαχαμνός και μωροβραδύγλωσσος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $45^{r}$.

**μωροαψύς** επίθ.

Από το *μωρο-* και το επίθ. αψύς. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Λίγο ευέξαπτος: *ήτον* (ενν. *ο κυρ Κομνιανάκης*) *άνθρωπος ... ταπεινός, μωροαψύς* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $74^{v}$.

**μωροβραδύγλωσσος,** επίθ.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *βραδύγλωσσος*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Λίγο βραδύγλωσσος: *ήτον* (ενν. *ο παπακυρ-Αλεξανδρής*) ... *από γράμματα μωροαχαμνός και μωροβραδύγλωσσος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $45^{r}$.

**μωρογεμάτος,** επίθ., Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $52^{v}$.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *γεμάτος*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Γεματούτσικος, λίγο παχύς: *ήτον* (ενν. *ο παπακυρ-Δημήτριος*) *ως με′ χρονών, μωροσπανός, μωρογεμάτος* αυτ. $22^{r}$.

**μωροθαύμαστος,** επίθ., Καναν. 73D.

Από τα επίθ. *μωρός* και *θαυμαστός*. Τ. *μωροθάμαχτος* και σήμ. στη Χίο ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 47, Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 194) και *μουρουθάμαχτους* στον Πολύγυρο (Τάσιος, Χρονικά της Χαλκιδικής 37-8, 1982/83, 116).

Που θαυμάζει ασήμαντα πράγματα, ανόητος: *ως άγγελον εξ ουρανού καταβάντα τα μωροθαύμαστα γένη των Τούρκων υπεδέξαντο τούτον* (ενν. *τον πατριάρχην των Τούρκων*) αυτ. 69Β.

**μωροκόπελο** το.

Από το επίθ. *μωρός* και το ουσ. *κοπέλι*. Τ. *μωροκόπελλο* και σήμ. στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 268), την Κάρπαθο (Μηνά, Ιδιώμ. Καρπάθου 137) και την Κρήτη.

Ανόητο παιδί: *κιανένα μωροκόπελο την ήθελε κουκλώσει* (ενν. *τη φούσκα*) *ογιά παιγ-*
*:άχατες κι ογιά να ξεφαντώσει* Στάθ. (Martini) B′ 51.

**μωρόλαλος,** επίθ., Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 591.

Από το επίθ. *μωρός* και το *λαλώ*.

Που λέει ανοησίες, που φλυαρεί: *Εσύ προβάτιν ταπεινόν,... μωρόλαλον, κακόστο-*
:υτ. 525.

**ιωρολόγι** το.

Από το ουσ. *μωρολογία* με αλλαγή γένους.

Ανόητη φλυαρία: *μουρμουρίζει, λέγει του με τα γλυκά τα λόγια. 'Ολα κεινού του*
*υνται καθάρια μωρολόγια* Γαδ. διήγ. 408.

**ιωρολογία** η.

Η λ. στον Αριστοτέλη. 'Ασχ. με τη λ. *μωρολογία* που απ. σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ.
'αδ. Α., Λεξ.).

Ανόητη φλυαρία, ανοησία: *συνεγράψατο* (ενν. *ο Μωάμεθ*) *μυθάρια, εκάστω τούτων*
*: επιθείς άξιον της απαιδευσίας αυτού και μωρολογίας* Ψευδο-Σφρ. 444$^{24}$.

**ιωρόλογος,** επίθ.

Από το επίθ. *μωρός* και το ουσ. *λόγος*. Πβ. και λ. *μωρολόγος*, που απ. στον Αριστοτέ-
λ. και σήμ. στη Χίο (Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 250).

Που λέει ανοησίες: *προβάτιν ... μωρόλογον, κακόστομον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni)
ριτ. υπ.

**ιωρολογώ.**

Το μτγν. *μωρολογέω*. Η λ. και σήμ. στη Χίο (Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 250 = Γλωσσ.
581)· άσχ. με τη λ. *μωρολογώ* που απ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Λέω ανοησίες, φλυαρώ ανόητα: *εγώ δ' αυτός Νεκτεναβώ κακώς εμωρολόγουν* Βίος
58.

**ιωρολωλός,** επίθ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 28$^{v}$.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *λωλός*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Κάπως ξεμωραμένος, ξεκουτιάρης: *με το να τον ηξεύρουν οι άνθρωποι το πως είναι*
*ωλός, δεν τον εσυνορίζονταν* αυτ. 31.

**ιωρό(ν)** το, Βεντράμ., Γυν. 258, Αιτωλ., Βοηβ. 144, Κυπρ. ερωτ. 25$^{6}$, Ερωτόκρ.
. Στ.) Α′ 2199, Β′ 107.

Το ουδ. του επιθ. *μωρός* ως ουσ. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *μωρόν*) και σήμ.

Βρέφος, μικρό παιδί: *Σαν το μωρό εκομπώθηκα οπού δεν έχει γνώση* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
Α′ 1199· (σε θέση επιθετ. προσδιορισμού· βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ. Α′ 69):
*ν παιδίν το φτιάζουν* (ενν. *τον πόθο*) (παραλ. 1 στ.), *γιατ' οί ποθούν έχουν τον νουν*
*ν* Κυπρ. ερωτ. 18$^{15}$.

**ωροπτωχός,** επίθ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 28$^{r}$, 35$^{r}$.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *πτωχός*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Λίγο φτωχός, φτωχούτσικος: *ήτον* (ενν. *ο παπακυρ-Μαλάκης*) *ταπεινός, μωροπτωχός,*
*γράμματα ολίγος* αυτ. 23$^{r}$.



**μωρός, (I),** επίθ., Κομν., Διδασκ. Δ 377, 379, Σπαν. Ρ 191, Γλυκά, Στ. 249, 558, Ελλην. νόμ. 554$^{15}$, Ερμον. Υ 274, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 34 κριτ. υπ., 176, 223 κριτ. υπ., Σαχλ., Αφήγ. 701, Μαχ. 256$^{8}$, 628$^{24}$, Κορων., Μπούας 38, Αιτωλ., Βοηβ. 21, 310, Παλαμήδ., Βοηβ. Εισαγ. 6, Ιστ. Βλαχ. 709, 1124, 1186, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 361, Ε′ 356, Διακρούσ. 116$^{12}$· *ά μ ω ρ ο ς,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 321$^{v}$.

Το αρχ. επίθ. *μωρός*. Ο τ. με το προθετ. *α-* χωρίς επίταση του νοήματος (Βλ. Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *α-, ά-*· βλ. όμως Φιλήντ., Γλωσσογν. Γ′ 222-3). Η κλητ. του θηλ., που απ. και σε διάφ. τ. (βλ. Meyer, BZ 3, 1894, 158) ως επιφωνηματική έκφρ. και σήμ. Η λ. και σήμ.

**1**) (Προκ. για πρόσ.) **α**) ανόητος, κουτός: Μαχ. 480$^{6}$, Αιτωλ., Βοηβ. 204, Ιστ. Βλαχ. 238· (υβριστ.): *ο μωρός και ο μεθυσμένος λαός της Αμοχούστου επήγα να το σκοτώσουν και ετρέξαν οι καβαλλάρηδες και εγλυτώσαν τον* Μαχ. 314$^{26}$· (σε κλητ. προσφών. μειωτ.): *'Ανθρωποι μωροί, ... θέλετε φοβίσαι ημάς δεικνύντες τα ... μορμολύκια;* Δούκ. 295$^{1}$· *Μωρές κουζουλοκοπελιές, είντά 'ναι τά μιλείτε;* Πανώρ. Δ′ 55· *εμήνυσεν προς τους σπανούς ταύτα: «Ελάτε μωροί σπανοί, ατζάτοι, ... να δώσετε το βαρύν και ανεκδιήγητον τέλος»* Σπανός (Eideneier) Α 177· **β**) απερίσκεπτος, άμυαλος· που δεν επιδεικνύει σύνεση: *τον μωρόν, αν δυστυχεί, τις να παρηγορήσει; ο φρόνιμος αν δυστυχεί, μόνος παρηγορείται, ο δέ μωρός, αν δυστυχεί, μόνος παρηγοριάν ουκ έχει* Σπαν. Α 402, 404· *και φυλακισμένος ων μωρός πάλιν ην λέγων μωρίας ρήματα προς τους κρατούντας αυτόν* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 255· (εδώ σε σχήμα υπαλλαγής): *Η γαρ μωρά των Ρωμαίων συναγωγή εσκέψατό τινα ματαίαν βουλήν* Δούκ. 293$^{7}$. **2**) Διανοητικά καθυστερημένος: *να γράψουν και την προίκα εγγράφως, ίνα μη ... βλαβούν οι παίδες διά την αφορμήν ότι έναι παίδες μωρών ή δαιμονιάρων* Ελλην. νόμ. 554$^{23}$. **3**) (Προκ. για ενέργεια) **α**) που είναι αποτέλεσμα μωρίας: *άφρονας αυτούς εξείπαν* (παραλ. 1 στ.) *και μωρόν τούτο το έργον μετά νίκης να σκοτώνουν* Ερμον. Χ 296· **β**) που δείχνει μωρία: *να μηδέν λέγει οποία τύχει παραμύθια, ... να μη γεμίσει ο νούς του* (ενν. *του παιδίου*) *εξαρχής μωρά και άπρεπα λόγια* Σοφιαν., Παιδαγ. 268· *Μωρόν σκοπόν και κάκηταν και τον θυμόν γεμάτος* Θησ. Ϛ′ [3$^{3}$].
**4**) (Προκ. για τη σοφία του Θεού) που εμφανίζεται ανόητη, πολύ απλοϊκή στα μάτια των απίστων (Για τη σημασ. βλ. και Bauer, Wört. στη λ. 2): *επειδή «ουκ έγνω εν τη σοφία ο κόσμος διά της σοφίας τον Θεόν, ευδόκησεν ο Θεός διά της μωρίας του κηρύγματος σώσαι τους πιστεύοντας». Τούτην την μωρήν σοφίαν του Θεού, την σοφοτέραν παρά την σοφίαν των ανθρώπων, σημαίνει η φάτνη* Πηγά, Χρυσοπ. 261 (30). **5**) (Θρησκ.) που δεν έχει επίγνωση του αληθινού Θεού (Βλ. και L-S στη λ. 2β): *Ω Κρήτη! κρίμα π' ήτονε άλλος να σ' αφεντεύσει, γένος μωρόν και άπιστον και να σε κυριεύσει* Διακρούσ. 112$^{26}$.

Το θηλ. ως επιφωνηματική έκφρ. συν. με προσβλητική ή επιτιμητική χροιά (πβ. ά. *μωρέ*): *Μωρή βρομοστενίτισσα και μυριοκαπνισμένη* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 138· *Σώπα, μωρή, τα σάλια* Στάθ. (Martini) Α′ 167· *Φέρε, μωρή, και κέρασ' τον που θέλει να μισέψει* Ευγέν. 1085.

Το αρσ. ως ουσ. = ο ανόητος άνθρωπος: *μη τα εξοδιάσεις άφαντα εις καπηλειά και πόρνας, μήτε εις ταβέρνας με μωρούς και τότε αναγελούν σε* Διδ. Σολ. Ρ 133· (θρησκ.): *αποκαλούσιν οι μωροί το κήρυγμα μωρίαν* Γλυκά, Αναγ. 241· (σε παροιμία· πβ. Πολ. Ν., BZ 7, 1898, 164): *γίνεται ο ξένος του μωρού σαμάρι και καθίζει* Περί ξεν. Α 57.

**μωρός, (II)·** *μωρό,* Κάτης 103, εσφαλμ. γρ. αντί *μ' ώραιο*· διορθώσ.

**μωροσπανός,** επίθ., Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 15$^{r}$, 19$^{r}$, 32$^{v}$, 35$^{v}$, 37$^{v}$.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *σπανός*. Για το α′ συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Που δεν είναι εντελώς σπανός: *μωροσπανός, μωρογεμάτος* (ενν. *ο παπακυρ-Δημή-ς*) αυτ. 22ʳ.

**μωροσωζάτος,** επίθ.

Από το *μωρο-* και το επίθ. *σωζάτος*. Για το α' συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Που εξασφαλίζει κάπως τα αναγκαία, που βρίσκεται σε μέτρια οικονομική κατάσταση: *ιαμεν εις τον Παντοκράτορα, συμμαζιχτικόν μοναστήρι και μωροσωζάτο* Συναδ., ν. - Διδαχ. 37ʳ.

**μωρούλικον** το· *μ ω ρ ο ύ λ λ ι κ ο ν,* Θρ. Κύπρ. Μ 328.

Από το ουσ. *μωρούλι* και την κατάλ. *-ικον*. Βλ. και Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 44, 1980,

Μωράκι, βρέφος: *άλλα πολλά μωρούλλικα ήσαν τουλουπισμένα* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. 371.

**μωρόυπνον,** επίρρ.

Το ουδ. του επιθ. **μωρόυπνος* (< *μωρός* + *ύπνος*) για το οποίο βλ. και Μπαμπιν., κορ. 154. Α. *μουρόπ'νιους* σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 103).

Μετά σύντομο ύπνο: *ο φόβος εξυπνά σε· μωρόυπνον εγείρεσαι, περιπατείς χαωμέ- φοβερισμένος, έντρομος και ωσάν εκσυσπασμένος* Γλυκά, Στ. 171.

**μωροφοβούμαι.**

Από το *μωρο-* και το *φοβούμαι*. Για το α' συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Αισθάνομαι κάποιο φόβο, αρχίζω να φοβάμαι: *την αναφοράν και το άρτζι οπού είχαν ι το πρώτον δεν τα είχεν πάρει κι εμωροφοβήθην* (ενν. *ο αρχιερεύς*) *και είπεν μήπως γένει αλήθεια* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 54ʳ.

**μωροψάλτης** ο.

Από το *μωρο-* και το ουσ. *ψάλτης*. Για το α' συνθ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 154 κε.

Αυτός που ξέρει λίγο να ψέλνει, που ψευτοψέλνει: *απέθανεν ο Λιμογιάννης ο ρήτωρ ... ος, ψηλός, μωροψάλτης, γλυκόφωνος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 28ʳ.

**μως,** σύνδ., βλ. *μήπως*. (Προσθ. ΙΑ' τόμου).

**μωσαϊκός,** επίθ., Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 56, 57.

Το μτγν. επίθ. *μωσαϊκός* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

Που σχετίζεται με το Μωυσή: *η θεία Γραφή, ήγουν η μωσαϊκή βίβλος* Καρτάν., Π.Ν. . φ. 50ᵛ· (εδώ προκ. για την Παλαιά Διαθήκη): *καθώς εγράφη ο Σαμψών εκείνος ο είος* (παραλ. 1 στ.) *ο νόμος ο Μωσαϊκός το λέγει κι επαινά τον* Διγ. Α 3864.

**μωσιοεδαφωμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *μουσιοεδαφωμένος*.

**μωσίον** το, βλ. *μουσίον*.

**μωσιοχρύσαφον** το, Προσκυν. Ιβ. 535 432.

Από τα ουσ. *μωσίον* και *χρυσάφι(ον)*.

Ψηφιδωτό με χρυσές ψηφίδες: *Εκεί εστί κουβούκλιον στρογγυλοκαμωμένον, μετά οχρύσαφον είναι ιστορισμένον* Προσκυν. Ιβ. 845 445.

**μωχός ο,** βλ. *μοχός*.

# Ν

**να,** (Ι), μόρ., Προδρ. IV 22, Ασσίζ. 93[25], 219[31], Χρον. Μορ. P 468, 3531, Λίβ. Sc. 1544, Λίβ. Esc. 2386, Λίβ. (Lamb.) Ν 176, Αχιλλ. Ν 1317, Αχιλλ. Ο 115, 220, Χρον. Τόκκων 59, 771, Μαχ. 70[5], 322[21], Απόκοπ.[2] 89, Χρον. σουλτ. 57[28], Κυπρ. ερωτ. 9[6], 36[3], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 410, Β' 13, 247, Γ' 126, Δ' 409, Ε' 127, Ερωφ. Ιντ. α' 28, Ιντ. β' 80, Ιντ. γ' 67, Ιντ. δ' 16, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 345, Β' 115, Γ' 150, Δ' 565, Ε' 667, Στάθ. (Martini) Β' 122, Φορτουν. (Vinc.) Α' 98, Β' 462, Τζάνε, Κρ. πόλ. 238[1], Ζήν. Β' 164, κ.π.α.· *ν α ν,* Πιστ. βοσκ. V 2, 103, Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. 171, Σουμμ., Ρεμπέλ. 162, 166 δις, Ευρετ. Ερωτοκρ. 765[390]· *ν ε,* Ασσίζ. 415.

Από τον αρχ. σύνδ. *ίνα* με αφαίρεση του *ι* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 493-4). Στον τ. *ναν* το *ν* ευφωνικό πριν από λ. που αρχίζουν από *τ*. Η λ. και σήμ.

**Ι** Σε κύριες προτάσεις **Α' 1)** Με οριστ. ιστορικού χρόνου εκφράζει **α)** επιθυμία ή ευχή απραγματοποίητη (οριστ. ευχετική· πβ. Τζάρτζ., Νεοελλ. Σύντ. Α' 287): *Να βρέθηκα μιτά της δίχως ήλιον και μεν μας εθωρούσαν παρά τ' άστρα* Κυπρ. ερωτ. 106[31]· *Χριστέ, να 'ράγην το πλακί, να σκόρπισεν το χώμα, να 'γέρθημαν οι ταπεινοί από τ' ανήλιον στρώμα!* Απόκοπ.[2] 243, 244· *είπεν εξ όλης του καρδιάς: «Να μη είχα εγεννήθην...»* Βέλθ. 427· **β)** κ. δυνατό ή ενδεχόμενο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 188, *να δυνητικό*· πβ. όμως και Α' 289, οριστ. δυνητική με το μόρ. *θα* με την ίδια σημασ.): *εστέκαν τέσσαρες αετοί στα πόδια του κρεβάτου και να 'πες ότι τον κράβατον θέλουσιν να αρπάξουν* Αχιλλ. L 511· *να είδες αγούρους θαυμαστούς, σπαθεάς δοκιμασμένας, ουδέναν εδευτέρωναν να μην τον ρίψουν κάτω* Αχιλλ. Ν 512· *η μέση του να έλεγες ωραίον δακτυλιδίτσιν* Ιμπ. 80. **2)** Σε ευθείες ερωτ. προτάσεις συνοδεύει οριστ. ιστορικού χρόνου προκ. να εκφραστεί η αμφιβολία εκείνου που ρωτά για το αν θα πάρει απάντηση (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Α' 319): *είντα να θέλαν ποίσειν οι ν' μέσα εις το κάτεργον;* Μαχ. 360[4]· *ποιον να είχε πιάσει και ο αγάς; ποιον να ήθελε φονέψει; ή ποίον από τους φονείς στην Πόλην να είχε πέψει;* Λίμπον. 423, 424· *Πότε να επεριεπάτησες το κάστρον της ψυχής μου; Πότε τον πύργον της εμής καρδίας να εδιέβης;* Λίβ. Sc. 278, 279. **Β' 1)** Με υποτ. εκφράζει: **α)** απλή βούληση, στο α' πρόσ. εν. ή πληθ. (υποτ. βουλητική· Τζάρτζ., ό.π. Α' 305): *να σας ειπώ μερτικόν απέ την αρχοντίαν τήν είχεν ο σιρ Φρασές Ουλαχά* Μαχ. 82[3]· *την πεσματιά και τον χαημόν εγώ 'ς κακιά δεν τα 'χω, μα πάντα να 'σαι αφέντης μου, να σε τιμώ όπου λάχω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1674· *όμως να έλθωμεν εις το προκείμενον* Ιστ. πατρ. 189[3]· (με προηγ. την προσωπ. αντων. ως εμφαντικό υποκ. για να εκφραστεί έντονη θέληση· Τζάρτζ., ό.π. Α' 306): *η καύκ' απέσωσε τον κυρ Γεώργου Ρώσω* (παραλ. 1 στ.) *και λέγει της Τζαβούλαινας: «Εγώ να σε 'κανώσω»* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 477· *ας είναι κι εις τα ξένα, εγώ να 'μαι για λόγου του κι εκείνος ογιά μένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1138· **β)** προτροπή, παραχώρηση, προσταγή, στο β' και γ' πρόσ. εν. ή πληθ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Α' 307): *στρατιώτες μου να 'ρθείτε, 'ς τούτη τη βρύση σκύψετε ... να πιείτε* Ερωφ. Ιντ. β' 51, 52· *Να γνωρίζετε καλά ότι ο νόμος ... ορίζει ... ότι ουδέν εντέχεται να έχει διαφοράν όποιος το γράψει* Ασσίζ. 143[15]· *να είναι κραυγή μεγάλη εις όλη την ηγή την Αίγυπτο, ος σαν αυτό δεν εγένην* Πεντ. 'Εξ. XI 6· *όποιος νικητής βγει ...* (παραλ. 1 στ.) *να 'χει τα δώρα τ' ακριβά* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 126·

απειλή, στο β′ πρόσ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Α′ 308): Μην 'παίρνεσαι σ' ό,τι ήκαμες, ρηγό-
'λε αντρειωμένε, και να γνωρίσεις σήμερο ο Αντρόμαχος ποιος έναι Ερωτόκρ. (Αλεξ.
) Β′ 1596· **δ**) ευχή (υποτ. ευχετική· Τζάρτζ., ό.π. Α′ 308): Μαγάρι εδά να συβα-
ί, μαγάρι να το θέλει, μαγάρι εσένα, όχι αλλουνού, γυναίκα να σου μέλλει Ερωτόκρ.
\εξ. Στ.) Ε′ 227, 228· Καλά να 'ν' τ' άστρη, ο ήλιος, το φεγγάρι, η γη και τα νερά
διάφορός σου Κυπρ. ερωτ. 104[45]· (σε παρενθετική πρόταση συν. με την υποτ. του ρ.
ως όρκος ή ισχυρή επιβεβαίωση· βλ. ά. ζω Α1γ): δίδω σού τα και μπορείς με τα μισά,
ζήσω, να ντύνεσαι καλότατα, να μ' ακλουθάς 'ποπίσω Στάθ. (Martini) Α′ 181·
ϑησαν οι στρατιώτες τους μετά πολλής της τόλμης, αλλά ..., να ζω, να ζεις, να
ρεσαι και εγώ, κόρη, μετά σου, ...σπαθεάς εχάρισα είτινα ηύρα έμπροσθέν μου Αχιλλ.
375· Λέγω σου είναι και όμορφη περίσσια εις τα κάλλη, να ζήσω, κι εις την χώρα μας,
νω, δεν βρίσκεται άλλη Ευγέν. 788· σας θυμούμαι πάντα μου, να ζήσει η ψυχή μου Ευγέν.
8· **ε**) έκπληξη (υποτ. της έκπληξης· Τζάρτζ., ό.π. Α′ 310): Ο παντοδύναμος Θεός
ψεν τον υιόν του ... και έπαθεν ... και τούτος ο μέγας μάστρος, ο φίλος μου, να κρατεί
τον το κακόν; Μαχ. 14[5]· **ς**) σε συνεκφ. με το μόνο (να), αξίωση ή παράκληση που
:ι ταυτόχρονα και υπόθεση (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Α′ 308 σημ. β): με νίκη θέλομεν εβγεί και
τιμή μεγάλη, μόνο να μη θελήσομε να λείψομ' απατοί μας Ερωφ. Ιντ. δ′ 19· νικούμε
τον Δάρειον, μόν' να 'ν' καλή ⟨η⟩ καρδιά μας Αλεξ. 710. **2**) Συνοδεύει υποτ. σε διη-
:εις ή περιγραφές περασμένων γεγονότων αντί οριστ. παρατ. (υποτ. διηγηματική· Τζάρτζ.,
. Α′ 314): Σαΐτες ανερίφνητες στην χώραν να πετούσι, μέσα **τ**σι ρούγες να 'ρχουνται
ίστοι να σκοτωθούσι Τζάνε, Κρ. πόλ. 152[15,16]· Να βγαίνουν από δυο μερές ... να
νουν τους Αγαρηνούς, να παίρνουν τα παβιόνια, κι άλλα πολλά εκάνασι Τζάνε, Κρ.
. 532[1]. **3**) Σε ευθείες ερωτ. προτάσεις εκφράζει **α**) απορία (υποτ. απορημ.· Τζάρτζ.,
. Α′ 320): άνθρωπον κενόδοξον τις να τον αγαπήσει; Σπαν. Α 239· Κι εγώ η καημένη
α να πω στον κίντυνον οπού 'μαι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 147· πώς να παινέσω σήμερο
'α που σ' αφουκρούμαι; Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 148· **β**) αγανάκτηση ή δυσφορία
. Τζάρτζ., ό.π. Α′ 321): Γιάντα δεν έσφαξες εμέ πρώτα, γιατί ν' αφήσεις τόσο κακό
μμάτια μου να δούσινε; Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 413. **4**) Συνοδεύει υποτ. προκ.
:κφραστεί αμφιβολία ή κ. το ενδεχόμενο αντί θα και οριστ.: τω βασιλεί σου πρόσδραμε,
ε τα πταίσματά σου· ο βασιλεύς φιλάνθρωπος και να σε συμπαθήσει Γλυκά, Στ. 523·
ιν αυτού μη θλίβεσαι, μηδέ συχνοστενάζεις· η ζάλη τούτη να διαβεί, πάλιν να ελθεί
ήνη Γλυκά, Στ. 314. **II** Σε δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις **Α′** Ειδικές **1α**)
άγει ειδική πρόταση που εκφέρεται σε οριστ. (μετά από τα ρ. κρίνω, νομίζω, κ.τ.ό.)
χρωματίζει έτσι αυτό που σημαίνει η πρόταση ως κ. αμφίβολο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β′ 58):
ρούχα του Ρινάλδο μου τούτα πως είν' γνωρίζω και κρίνω να 'φυγε αποδώ κι όλη
τρέμω αρχίζω Ερωφ. Ιντ. β′ 146· Μ' αν το πιστεύγει, ολοτενιάς να κουζουλάθη κρίνω
φ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 615· Χρόνους εκαρτερήσαμεν, νομίζω να ήσαν δύο Λίβ.
550· Λύπη τ' αφτιά σας μηδεμιά κρίνω να μου γροικήσα Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.)
136· **β**) συνοδεύει πλεοναστικά τους ειδικούς συνδ. ότι, πως σε προτάσεις που εκφέ-
:αι σε οριστ.: βαρύν φουσσάτο· ως χιλιάδες είκοσι παντέχω ότι να ήτον Χρον. Τόκκων
· Πιστεύομεν και ομολογούμεν ότι πως ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός να ενομοθέτησε
ερόν του Δείπνον Χριστ. διδασκ. 150. **2α**) Εισάγει ειδική πρόταση που εκφέρεται σε
τ.: μεν νοιαστείς ποτέ μου να σκαλέψω την έννοιαν μου αχ το δειν των αμματιώσ σου
:ρ. ερωτ. 63[5]· λέγει της ... ... ως ξημερώσει, ό,τι ζητά να της τα φανερώσει Ερωτόκρ.
εξ. Στ.) Ε′ 688· (με επόμ. το θα για να εκφραστεί η έντονη επιθυμία του υποκ. γι'
ό που δηλώνει η δευτερεύουσα πρόταση· βλ. Μανούσ., Χρ. Κρ. 1, 1947, 573): ανέν και η
α ... **γροικά το μήλο το χρουσό να θα κλερονομήσει, 'ς τούτο πολλά λανθάνεται**



Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 45· την εικόνα τση θεάς εβλέπω και όλη τρέμει και σώπασε, γιατί θαρρώ να θα μασε μιλήσει Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ′ 89· **β**) συνοδεύει τους ειδικούς συνδ. ότι, πως σε προτάσεις που εκφέρονται σε υποτ. και εκφράζεται κ. το αμφίβολο ή ενδεχόμενο: ελόγιασεν η λυγερή πως ν' αγαπά άλλη κόρη το ταίρι τση Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 655· Μην βάλεις εις τον νουν σου ότι χωρίς αυτήν να γυρίσομεν οπίσω Διγ. 'Ανδρ. 323[5]· με τι να ξέρω ότι να την κλερονομήσω; Πεντ. Γέν. XV 8. **Β′** Βουλητικές **1**) Εισάγει βουλητική πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. (άρν. μη) **α**) μετά ρ. κυρίως βουλητικά και δυνητικά ως αντικ. του ρ. της κύριας (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β′ 77-81): φίλος μου ... πάντα μου θέλω να 'σαι Ερωφ. Ιντ. δ′ 110· πώς η Τύχη ενάντιον σας να κλώσει εσυγκατέβη; Απόκοπ.[2] 390· πε στο βασιλιό σου να στείλει τσι στρατιώτες του Ερωφ. Ιντ. δ′ 56· μηνούσιν τον Ιμπέριον να 'λθει εις το παλάτιν Ιμπ. 461· ορίζει ο βασιλεύς να αρματωθεί φουσσάτον Διήγ. Βελ. (Foll.) 390· ως υποκ. απρόσ. ρ. ή έκφρ. (Τζάρτζ., ό.π. Β′ 81-83): του δερματιού τα πόδια έτσ' εσαλεύγα, που εφαίνετο πως άνθρωπο ν' αρπάξουν εγυρεύγα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 354· Περί εκείνου οπού κάμνει το αγκάλεμάν του με τους μάρτυράς του, τείντα εμπαίνει να πλερώσει Ασσίζ. 230[7]· Στα χείλη οπού μου εσφάξασι λίγ' έλειψε να πέμψω μιαν δυνατή δαγκωματιά Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [271]· είναι ντροπή σου ... τα ψόματα να λέγεις Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 883· ως προσδιορισμός, διασάφηση όρου της κύριας πρότασης (Τζάρτζ., ό.π. Β′ 83-88): Περίσσια είχα πεθυμιά ... να σασε δούσιν όλες σας τ' αμμάτια τα δικά μου Ερωφ. Ιντ. α′ 128· Μη με καταδικάζεις (παραλ. 3 στ.). Σώνει άμετρός μου και πολύς φόβος να με σκοτώσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 99· **β**) μετά το ρ. κάμνω και τροπ. επίρρ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β′ 85): ποτέ μου ... δε θέλω πει «κακά 'καμα να σμίξω μετά κείνο» Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 106· δεν κάμνεις καλά να 'σαι κρυμμένη Κυπρ. ερωτ. 45[2]· **γ**) μετά τις προθ. δίχως, άνευ (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β′ 88 σημ. β): εντέχεται να τον κρατεί εις την φυλακήν..., άνευ να του κακοποιήσει, άχρι να πλερωθεί Ασσίζ. 315[31]· χωσμένο να τον έχει, δίχως κιανείς πού βρίσκεται ποτέ του να κατέχει Ερωφ. Ιντ. α′ 56· Τον ουρανό στολίζει... ... η πορπατηξά σου, δίχως ποτέ τη στράτα τση να σφάλει Ερωφ. (Αλεξ. Στ.- Αποσκ.) χορ. δ′ 716. **2**) Συνοδεύεται πλεοναστικά **α**) από το σύνδ. ότι: ειπές του Ααρών ότι να ανακατώσει το νερόν με την ράβδον Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 158[v]· ο βασιλεύς επρόσταξε ότι να μνημονεύεται και αυτή ομού με τον βασιλέαν Διήγ. Αγ. Σοφ. 149[14]· όταν είδαν οι μαστόροι ότι αυτό το ξύλον ήτονε από τρεις λογές, ... ηθέλησαν ότι να το μάθει ο Δαβίδ Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 195[v]· ελπίζω εις το έλεος του Θεού ότι να ευτυχήσεις Χρον. Μορ. Η 1389· από το σύνδ. διά: όσες έναι οπού το 'κάμαν τούτο το κακόν το πράμαν, δύσκολα διά να το αφήσουν Συναξ. γυν. 695· Κανείς ... απ' όλον το φουσσάτο τούτον ουκ εδυνήθησαν διά να τον απαντήσουν Ιμπ. 352· από το σύνδ. πως: τάσσω σου κι εσένα (παραλ. 1 στ.) πως τση κεράς σου συντροφιά στον 'Αδη να σε πέψω Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε′ 635· κάθεται και λέγει παραμύθια, λογιάζοντας πως μετ' αυτά το νου μου να σκοτίσω Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) χορ. Ϛ′ 613· από τους συνδ. ότι πως: περί απροίκου γάμου γυναικός, οπού προίκα δεν έταξεν ότι πως να δώσει Βακτ. αρχιερ. 136· από το σύνδ. όπως: επλάκωσαν τον τόπον οι Αλβανίται, σκοπώντας και ελπίζοντας όπως να τηνε πάρουν (ενν. τη Λευχάδα) Χρον. Τόκκων 84· **β**) από κάπ. πτώση του ουδ. άρθρου (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β′ 83 σημ.): κάμέ δέ άφες ως με δει του να 'μαι τυφλωμένος Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 216· ηγάπα και το να με είχε ... εις την δουλοσύνην του Σφρ., Χρον. μ. 22[11]· ήθελα του να τονε ρωτήσω Λίβ. Ν 54· άφες το να θυμώνεσαι, ... άφες το να είσαι μανική ..., άφες το να κακώνεσαι Λίβ. Sc. 325, 326, 327. **3**) Σε συνεκφ. με το θε (να) = θα, πρόκειται να: για το κυνήγι οπού 'καμε θάνατο θε να πάρει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 716· εκφράζει ταυτόχρονα **α**) δυνατή θέληση ή απόφαση: δε θε ν' αφήσω να χαθώ δίχως να δοκιμάσω στό δύνομαι να βουηθηθώ

>. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 57· απής σ' ετούτο μ' έφερεν η τύχη η εδική μου, θε να
τω τη σήμερο τίνος κυρού παιδί 'μου Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 670· πάσα άλλη
ιουλειά σε μια μερά θ' αφήσω και τσ' έγνοιας μόνον ετουνής θε ν' ακλουθώ ξοπίσω
). (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 370· β) κ. ενδεχόμενο: Τούτα θε να 'ναι η αφορμή κι ε-
ηκε και τούτη Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 557. Τούτο το πράμα ... θε να σε
ει με καιρόν, όχι να σε φελέσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 128· έχεις πολέμους κι όχθρη-
α λογικά γεμάτα και θε να κάμεις του κυρού εις την τιμή ασκημάδι Ερωτόκρ. (Α-
Στ.) Γ' 183. **4**) Εισάγει βουλητική πρόταση που εκφέρεται σε οριστ. ιστορικού
υ όταν το περιεχόμενο της πρότασης **α**) είναι ευχή απραγματοποίητη (πβ. Τζάρτζ.,
3' 90): ήθελα ν' είχα ζωντανόν τώρα τον Ευριπίδη Λίμπον. 73. Να ήτον οδός ... ...
τάθην εμπροσθά μου και αν ου τον εθανάτωνα, ας με ελιθοβολούσαν Αχιλλ. Ν 1612,
να το θεληματέψει η ομορφιά σου απόψε να κοιμήθηκα κοντά σου Βοσκοπ.[2] 108·
ρουσιάζεται ως απλή σκέψη του λέγοντος (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 91): όλπιζα με καλ-
ον ανέμιν 'ς τίτοιον λιμνιώναν να 'σωσα την στράταν Κυπρ. ερωτ. 107[10]· απ' αλ-
να δόθηκε στον κόσμο δε λογιάζω Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 624· σαΐτες πλου-
νες ... μ' εφάνησαν νά ησαν αιματωμένες Φαλιέρ., Ενύπν.[2] 18. **Γ'** Ενδοιαστικές·
ει ενδοιαστ. πρόταση με τα ενδοιαστ. μόρ. μη, μηδέν, που εκφέρεται σε υποτ. (άρν. μη)
Τζάρτζ., ό.π. Β' 120): τρομάσσω να μη γυρίσει η τύχη μου κι όλα γιαμιά τα χάσω
. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 332· τρομάσσω να μη γροικήσει τό 'καμα και τη ζωή
άσω Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 206· ουδέ φοβούνται να μηδέν τασε γροική-
Συναξ. γυν. 785. **Δ'** Πλάγιες ερωτ. **1**) Ακολουθεί ερωτ. αντων. ή επίρρ. σε πλάγια
πρόταση που εκφέρεται **α**) σε απλή οριστ. (Τζάρτζ., ό.π. Β' 116): σ' ερωτούν ..,
λ. 5 στ.) ... τα παιδιά π' αφήκασι οι μάνες κι αρνηθήκαν, τάχα τι να τα κάμασι οι
οι σαν τα βρήκαν; Τζάνε, Κρ. πόλ. 181[12]· **β**) σε οριστ. δυνητική (πβ. Τζάρτζ..
' 116-7): να 'δαμεν τις να ξέβηκεν εις συναπάντησίν μας και τις να μας εδέχθηκεν
τόρταν της αυλής μας Απόκοπ.[2] 251, 252· Να 'ξευρα ... την σωτηριάν πού να 'βρα
ερωτ. 100[31]· **γ**) σε υποτ. απορημ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 117): βούηθησέ μου
τούτα μου τα βάσανα, πώς να περάσω πε μου Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 430· ο
ιλέτης αποκρίνεται ότι ουδέν έχει απόθεν να εμπορήσει να τον πλερώσει Ασσίζ. 304[26]·
του εδιαλογίζετο πώς να τον αποθάνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 776. **2**) Ακολου-
ος συνδ. μη, μήπως σε είδος πλάγιας ερώτησης που δηλώνει κ. ενδεχόμενο, επιδιωκό-
πιθυμητό και εκφέρεται σε υποτ.: Θέλω ... να λείψω εις την ξενιτιάν μη να ξερα-
υ (παραλ. 1 στ.), μη ν' ανασάνω τίποτε και πάλιν να γυρίσω Ιμπ. 177, 179· εγέμισε
α το δοξάριν και ρίκτει τάχα εις τον αετόν μήπως να τον δοξεύσει Λίβ. Esc.
να τραγουδήσω θέλω σε τούτο το στενό, μήπως να την ξυπνήσω, στο παραθύρι
βγει Κατζ. Α' 124. **ΙΙΙ** Σε δευτερεύουσες επιρρ. προτάσεις: **Α'** Αιτιολογικές
άγει αιτ. πρόταση που εκφέρεται σε απλή οριστ. (Τζάρτζ., ό.π. Β' 60): εάν ο ιερεύς
ους ευλόγησεν ουκ εγίνωσκεν ότι ήσαν συγγενάδες, ... το δίκαιον ορίζει ότι ουδέν
αι να έχει καμίαν τιμωρίαν απ' εκείνον τον γάμον, να δεν εγίνωσκεν Ασσίζ. 115[27].
υποτ.: τ' άδικο που εγίνηκε του ριζικού ήτο χάρη, όχι να 'ν' ο Κυπρίδημος καλ-
ο παλληκάρι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1830· με προηγ. το σύνδ. διά, για (πβ.
., ό.π., Β' 61): διά να έχει ανδρείαν πολλήν και φρόνησιν, έκαμαν συμβουλήν οι πρώ-
Συρίας και εδιάλεξάν τον σουλτάνον Διγ. 'Ανδρ. 318[13]· διά να μη έχω φίλον, έγινα
ο ξύλο Συναξ. γυν. 1047· επήρε τέτοιο θάνατο, για ν' αγαπά περίσσα Ερωτόκρ.
Στ.) Β' 719· με προηγ. το επίρρ. μόνε: Μόνε να είμαι εγώ καλή, αρχόντισσά μου,
δώ πρόθυμη (έκδ. πρόθυμος· διορθώσ.) να τηνε δουλεύσω Μπερτολδίνος 137. **Β'**
; **1α**) Εισάγει συν. μετά ρ. κίνησης τελική πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. (άρν.



μη· πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 76): ο βασιλιός τους ήπεψε να πιάσουσιν εμένα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 536· μ' έστειλε να σε κάμω να συβαστείς Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 99· τους Ρωμαίους έκραξε να πάσι να βοηθούσι Τζάνε, Κρ. πόλ. 283[25]· είπεν ο Θεός: «ας είναι φεγγίτες εις άπλωμα του ορανού να χωρίσει ανάμεσα την ημέρα και ανάμεσα τη νύχτα» Πεντ. Γέν. Ι 14· **β**) με προηγ. το σύνδ. (ο)για: μ' εθανάτωσε ... ... μόνο για να μου πάρει τη βασιλειά Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 295· Πολλές φορές εγρύπνησα για να σ' αποκοιμίσω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 95· ήρθα ως επά μόνο για να σε δούσι τ' αμμάτια μου Ερωφ. Γ' 77· Επήγασίνε κι εις τη Χιο ογιά να τηνε πάρουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 416[3]· Τούτος ο ανθός ευρίσκετο 'ς τση ρήγισσας τη χέρα, ογιά να τονε δώσει ενούς εκείνη την ημέρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 136· με προηγ. το σύνδ. διά: πήγαν εις πηγάδι, διά να το κατοικήσουσι, Αιτωλ., Μύθ. (Legr.) 19[6]· να ποίσω ορισμόν διά να γένει φόνος Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 546· με προηγ. το σύνδ. όπως: τα κάστρη να φυλάξουσιν, όπως να μη τα χάσουν Χρον. Τόκκων 127· εις κείνους τα μοιράσασιν, όπως να του θυμούνται Κορων., Μπούας 104· Φιλοδωρίες, χαρίσματα άρχισεν να τους τάξει, όπως να προθυμήσουσιν όλοι μετά καρδίας Χρόν. Τόκκων 1358· με προηγ. το σύνδ. ως: μας εκαταδίκασες εις χείρας των εχθρών μας· πολλά καλά το έκαμες ως να σωφρονισθούμεν Ιστ. Βλαχ. 2479 [= Γέν. Ρωμ. 101]· με προηγ. το σύνδ. ότι: καλά να την φυλάσσει, ότι να μη τον γελάσει Συναξ. γυν. 702· στην γειτονίαν γλήγορα μέλλει να γένουν γάμοι και θέλω γένει και εγώ παχύς, ότι να φάγεις Αιτωλ., Μύθ. 34[9]· **γ**) με επόμ. το θα: θέλ' έβγει ο δράκος πάλι να θα σ' αρπάξει το ζιμιό με μάνητα μεγάλη Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 14. **2**) Με προηγ. το άρθρο σε θέση παλαιού απαρεμφ.: καλούσιν των Ελλήνων άρχοντες του να δικάσουν περί των αρμάτων τούτου Ερμον. Φ 354· Το δέ νεκρωθέν γαρ σώμα επαρέλαβεν η μήτηρ προς το να κηδεύσει τούτο Ερμον. Ψ 252. **Γ'** Αποτελεσματικές **1**) Εισάγει αποτελεσματική πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. όπου το αποτέλεσμα **α**) εμφανίζεται ως απλή σκέψη εκείνου που μιλεί ή ως ενδεχόμενο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 95): δεν ήτο ποιος να του μιλεί και να τονε διατάσσει, να του αλαφρώσει ο λογισμός Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 620· θωρείς πως έναι δυνατή καρδιά της τόσον να πεις ότ' είναι διαμαντένη Κυπρ. ερωτ. 90[24]· περίσσα σπλαχνικός να θε να μου χαρίσει πλια παρ' απ' αποκότησεν η γλώσσα να ζητήσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 345· **β**) δηλώνει συμφωνία ή όρο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 182): Η δέ Πάρος και η Αξία και η Μήλος ... επροσκύνησαν να δίδουν χαράτσιον ... και διά τούτο δεν τους επήρεν αιχμαλώτους Κώδ. Χρονογρ. 49· **γ**) εξαρτάται από την προστ. κάμε, -ετε του ρ. κάμνω: τα λόγια που σου θέλει πει κάμε να τα θυμάσαι Γαδ. διήγ. 322· Πιάσ' τη βουλή μου, αφέντη μου, και κάμε να νικήσει τη μάνητά σου η φρόνεψη Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 545· κάμετε να τους κόψετε κι ουδ' ένας να γλυτώσει Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 3· **δ**) με προηγ. το σύνδ. για (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 95): ο σκλαβωμός κι η μοίρα μου ... ξόμπλι ας γενούν παντοτινό του λογισμού σου ... για να μην είσ' αλύπητος Ερωφ. Ιντ. δ' 103· αργεί ... την παιδωμή να δώσει για να 'χει ο φταίστης τίβοτας καιρό να μεταγνώσει Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 308· με προηγ. το σύνδ. και: Αλλ' όμως δεν επήγασι μακρά και να γλυτώσουν Κορων., Μπούας 97· όρισε καβάτοράν σου να ελθεί εις το παλάτι, να το σχίσει το λιθάριν και να εύρεις το σκωλήκι Πτωχολ. α 404· μπόριε να γελάσει η ζγουραφιά κάθ' άνθρωπον οπού να μην κατέχει και να θαρρεί κι απαρθινά ο τόπος σπήλιον έχει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 244. **2**) Σε δυνητική οριστ., όπου το αποτέλεσμα εμφανίζεται ως δυνατό ή πιθανό (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 95): στον 'Αδη να μπορώ να στέκω μετά σένα, δυο πρικαμένες να 'μεστα μ' όνομα μόνον ένα Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 442· έθελα θωρείν το πρόσωπόσ σου να 'δα ποτέ μου αγάπην εις αυτόν σου Κυπρ. ερωτ. 86[20]· (εδώ με προηγ. το σύνδ. για): φυτεμένο στην καρδιά πως σ' έχω να σου δείξω για να 'χες πει, Πανάρετε, «χωρίς το θάνατό μου ν'

*στώ, Ερωφίλη μου, δεν είναι μπορετό μου»* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 127. ἐγει μόνο του ή με προηγ. το σύνδ. *(ο)γιά* είδος τελικής - αποτελεσματικής πρότα- ι εκφέρεται σε υποτ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 182 σημ.): *δώσ' μου μια γλυκιά θωριά ιτούσι σα νέφαλα εκ τον άνεμον οι πόνοι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 401· *ο ...πέφτει χάμαι ... από την πολλήν δίψαν ... και ο Λέων ... ελυπήθη περίσσα και αρ- να γυρεύει μήπως και εύρει νερόν να του δώσει να μην αποθάνει* Μορεζίν., Κλίνη 396· *τη γη ποτίζεις για να μπορού να ζιου τα πλάσματά σου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - ) Χορ. δ' 719· *ν' αφήσεις τη διαφορά σου ... ογιά να μη δυσκολευτεί το κά- πού γίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 925. **Δ'** Υποθετικές **1**) Εισάγει υποθ. πρό- ιυ εκφέρεται σε οριστ. ιστορικού χρόνου όταν η υπόθεση λαμβάνεται ως κ. αντίθετο τραγματικό ή ως απλή σκέψη αυτού που μιλεί: *να 'μπόρουν εις χαρτίν να γράψα μου ...* (παραλ. 1 στ.), *... έθελεν πάψειν απού μεν η κάψα* Κυπρ. ερωτ. 23[1]· *τό έποι- ις το θέλημά μου, έτσι να ήτον τίποτες πράγμαν πολλά μεγάλον, ... μ' έχανες ιόσμον* Ιμπ. 147· *σιδερή την εμιλιά να 'βγανα, τον καημό μου σωστά να πω ... ι μπορετό μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 25. **2α**) Σε υποτ. συν. αορ. όταν ση λαμβάνεται ως κ. ενδεχόμενο ή προσδοκώμενο ή αόριστα επαναλαμβανόμενο: *ι τες βαγίτσες μου ... να εύρω να δέχεται γραφάς και αντιγραφάς να πέμπει, ρίζει απ' εμέν: γουργόν ο θάνατός της* Λίβ. Esc. 1440· *να σιγανέψουν οι καιροί, ολπί- αρέψω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 480· *Σπουδαίον άνδρα να ιδούν* (ενν. *οι αμαθείς*), *ονε μισούσιν* Γκίνου, Στ. 11· **β**) ακολουθεί πλεοναστικά τον υποθ. σύνδ. *εάν: ίς να δώσει ετέρου, εκείνος ή εκείνη οπού να τα λάβουν ένι κρατημένος να τα στρέ- ην αγίαν του Θεού εκκλησίαν* Ασσίζ. 155[18]· **γ**) στην έκφρ. *ανίσως και να* = αν ν συμβεί να (βλ. ά. *ανίσως* 1): *ανίσως και ποτέ να καταντήσεις εκεί που να θα- ι κόκκαλά μου, μηδέν είσαι τόσον σκλερός μιτά μου* Κυπρ. ερωτ. 104[77]· *Ανίσως ίστευγες, κυρά μου* (παραλ. 3 στ.), *έλπιζα ... να γνώρισες πως είμαι δουλευτής* τρ. ερωτ. 54[1]. **Ε'** Ενδοτικές· ακολουθεί πλεοναστικά τον εναντιωματικό σύνδ. ιυ σε ενδοτική πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. και εκφράζει κ. το αόριστο χρονικά ἀρτζ., ό.π. Β' 75): *το σίδερον και η φωτιά μόλον που να πονούσι, είν' ακριβά ιμα εις όσους γιατρευτούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1648]. **Ϛ'** Χρονικές **α**) χρον. πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. αορ. και φανερώνει πράξη προσδοκώμενη ;, όταν· πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 99 και 190): *Να την ιδεί ο Αχιλλεύς, λιγοθυμιά τον ιχιλλ.* L (Haag) 492· *εδιάβην ώρα περισσή να της αποκριθούμεν* Απόκοπ.[2] 391· *τουν τρεις ώρες να ξημερώσει, εις το να ιδεί πώς αύξαινεν ένα σύκον* Μπερτολδί- *οι Ισραηλίτες ομοφωνούν να δώσουσιν την χώραν του Ολοφέρνη. Και να το ι Ιουδήθ ... εσύναξεν την γερουσίαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1791· με προηγ. ἀρθρο: *Το να τ' ακούσει παρευθύς ο Αχιλλεύς τους λόγους, συντόμως γράφει α* Αχιλλ. Ν 402· *το να προκύψει η λυγερή να βλέπει προς εκείνους, ελάκτισεν ὁς τον άσπρον τον φουδούλην* Αχιλλ. Ν 1146· *Το να το ιδεί ο Ιμπέριος* (ενν. *το παρα- ετρώθην η ψυχή του* Ιμπ. 293· *Το να τον δουν εγλήγορα οι γυναικάδελφοί του, ν, ... προσκυνούν τον* Αχιλλ. L (Haag) 1047· **β**) ακολουθεί πλεοναστικά τους δ. *όταν* (*όντα, όνταν, άντα, αντάν*): *όταν να θέλει να λουστεί η θαυμαστή η κόρη, πού να δυναστεί να είπει και να γράψει;* Αχιλλ. L 515· *όντα να τελειώσει η πρώτη ΄α, ... άννοιξε το χαρτίν το βουλλωμένον* Μαχ. 14[33]. *'Ονταν την ευγενειάσ σου να χάννεται ο λογισμός μου* Κυπρ. ερωτ. 91[15]· *'Αντα να μηδέν έχετε τό θέλετε, το ποίσειν νώσιν του πάπα* Μαχ. 354[7]· *Γλυκιά και δροσινά 'ναι τα λαμπρά μου ! στ.), αντάν την ευγενειάσ σου να βιγλίσω* Κυπρ. ερωτ. 50[8]· το σύνδ. *ότι: τότες στείς από την ανάρα μου, ότι να έρτεις προς τη γενεά μου* Πεντ. Γέν. XXIV 41·



τους συνδ. *πριν, πριχού(ν), πρίχου*: *αποθαίνει ού ο εις, ού ο άλλος πριν να παντρευτούσιν* Ασσίζ. 369[17]· *Μα 'ρθαν και τον ευρήκασιν οι μπιστικοί του φίλοι, πριχού να κάμει η χέρα του ό,τ' είπασι τα χείλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 728· *Φοβούμαι μεν το κλίνω το κε- φάλιν πριχούν με λύπην να με δουν τα μμάτια της θείσσάς μου* Κυπρ. ερωτ. 108[26]· *πρίχου ν' αποθάνει, σα λιόντας εμουγκίστηκε* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 160· το σύνδ. *αφόν*: *αφόν στον ουρανόν να λάψουν τ' άστρα, στρέφουνται ποιον στο σπίτιν ποιον στο δά- σος* Κυπρ. ερωτ. 106[4]· **γ**) με προηγ. το σύνδ. *ώστε*· η πρόταση αναφέρεται στο τέλος συν. μεγάλης χρον. περιόδου: *θέλω πασαείς να δει τη μπόρεσή μου, για να φοβάται ώστε να ζει, περίσσα την οργή μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 626· *δεν τελειώνει η μάχη σας ώστε να μπεις στον 'Αδη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 184· *σε χέρι γή σε μάγουλο ποτέ δε θες μου 'γγίξει ώστε να φέρουν οι καιροί γλυκύς καιρός ν' ανοίξει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 684· *'Ωστι να ζει και να θωρεί δεν θέλει λησμονήσει* Κυπρ. ερωτ. 113[10]· **δ**) με προηγ. το σύνδ. *κάθα*· η πρόταση δηλώνει αόριστη επανάληψη: *Κάθα να δω το βγενικόν το 'δεισ σου, όλος αφταίννω* Κυπρ. ερωτ. 69[1]· **ε**) με προηγ. το σύνδ. *ωσόπου, εωσόπου*· η πρόταση δηλώνει το χρον. διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου μπορεί κ. να ισχύει: *Γλυ- κύν και δροσινόν έν' το λαμπρόν μου ωσόπου να βιγλώ τα γλυκιά 'μμάτια* Κυπρ. ερωτ. 105[32]· *δεν έχει νίκος να με πάρει ωσόπου να 'χω την γλυκιάν της χάρην* Κυπρ. ερωτ. 28[8]· *εντέχεται να τον κρατεί εις την φυλακήν του ... εωσόπου να τον πλερώσει* Ασσίζ. 312[18]. **Ζ'** Αναφορικές **1**) Εισάγει μόνο του ή συνοδεύει αναφορ. αντων. ή επίρρ. σε αναφορ. πρό- ταση που εκφέρεται σε οριστ. **α**) απλή: *δεν ευρέθηκεν κανείς ... να είπεν, να με σύντυχεν καλόν διά τα ξένα* Περί ξεν. V 166· **β**) πιθανολογική: *εκείνος ού εκείνη οπού να έβαλαν τοιούτους ανθρώπους μάρτυρας, ... εντέχεται όλα να ένι κρατημένα του αυθέντη του τόπου* Ασσίζ. 144[10]· **γ**) ευχετική (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 106): *τοιούτα έχουν οι κορίτσες, όταν είναι κοπελίτσες, ⟨ή⟩γουν όταν έν' μικρά, όπου να τα 'θαψα νεκρά* Συναξ. γυν. 499· *Αφήτε μ', οπού να 'μουνε σήμερ' αποθαμένη* Θυσ.[2] 311. **2α**) Σε υποτ. και δηλώνει κ. το ενδεχόμενο (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 106-7)· συν. προηγείται αποφατική πρόταση: *άθρωπος δεν ήτονε μηδένας να θελήσει με τέτοιους δυνατούς εχθρούς να βγει να πολεμή- σει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 571· *δεν είναι βάσανο να μοιάζει του δικού μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 424· *στη μεγαλότητα κιανείς δεν είν' να του σιμώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 410· *τινάν ουδέν έχω δι' εμέναν να σε αναφέρει* Λίβ. Sc. 171· **β**) με προηγ. αναφορ. αντων. ή επίρρ.: *το δίκαιον κρινίσκει ότι εκείνος ή εκείνη απού να το ποιήσει, πρέπει να χάσει είτι και αν έχει* Ασσίζ. 195[22]· *να οικοδομήσει ναόν οπού να μην έγινεν άλλος δεύ- τερος απ' αυτόν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 148[1]· *μπόριε να γελάσει η ζογουραφιά κάθ' άνθρωπον οπού να μην κατέχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 243· (εδώ με προηγ. το σύνδ. *και* στη θέση του αναφορ. *που*): *ίσα του δεν εγίνη άλλος κιανείς και να βαστά την ομορφιάν εκείνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 286. **3**) Συνοδεύει το αναφορ. επίρρ. *απού, οπού* σε αναφορ. - αποτελεσματική πρόταση που εκφέρεται σε υποτ. (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 108)· συν. προη- γείται στην κύρια πρόταση το δεικτ. *τόσον*: *φοβούμαι να μη ζηλέψει* (ενν. *το ριζικό*)... *και ρίξει με σε βάσανο τόσον απού ποτέ μου να μη μπορέσω να 'γερθώ* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 480· *όμορφή 'σαι τόσον οπού τινάς δε να μπορήσει τα κάλλη σου ποτέ να τα μετρήσει* Κυπρ. ερωτ. 87[12]· *θες γροικήσει τόση καλή θαράπαψη απού να φχα- ριστήσεις την ώραν οπού βάλθηκες να τωνε συμπαθήσεις* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 547. **4**) Συνοδεύει το *σα(ν), ως, ώσπερ* σε αναφορ. προσδιοριστική πρόταση όπου εκφράζεται υποθ. παρομοίωση (πβ. Τζάρτζ., ό.π. Β' 111): *στέκομαι τρεμάμενη σαν να 'χα να περάσω μια θυμωμένη θάλασσα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 7· *Φράγκοι, Ρω- μαίοι στέκουνε σα να 'τον χριστιανοσύνη, σα να μην ήτονε Τουρκιά, έχουσι καλοσύνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 416[15,16]· *αγάπα τον και τίμα τον ως να ήτον συγγενής σου* Σπαν. (Ζώρ.)

*όσοι αποθάνουν εις αυτό εκείνο το ταξίδιν   να έχουν συμπάθιον κι άφεσιν από τες*
*ες τους,   ώσπερ να αποθάνασιν εις του Χριστού τον τάφον* Χρον. Μορ. Η 493.
ι, (ΙΙ), μόρ. δεικτ., Προδρ. IV 51, Καλλίμ. 1309, Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ.
*ν ά τ ε.*
πό το αρχ. ἠν⟩ηνί⟩να (Κορ., 'Ατ. Α' 103, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 100, 400, Φιλ., Γλωσ-
3' 47) ή ἠν ⟩ ηνά ⟩ να (Γεωργακ., ΛΔ 2, 1940, 137 κε.). Ο τ. με την κατάλ. πληθ.
ιστ. -τε (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 256]). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.
Προκ. να δείξουμε πρόσ. ή πράγματα (Βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. Σύντ. Β' 180-2) **α**)
ι. όταν ισοδυναμεί με τα *εδώ ή αυτός είναι*, κ.τ.ό.: *να και ο Ιησούς* Μάξιμ. Καλλιουπ.,
Θ. Ματθ. κη' 9·   **β**[1]) με αιτιατ. όταν ισοδυναμεί με τα *δες εδώ ή αυτόν*, κ.τ.ό.:
*εμέν δεν μου πιστεύγετε, νάτε το χαρτίν τούτον τό μου επέψαν εις την Φραγκίαν*
32[11]·   **β**[2]) με αιτιατ. όταν σημαίνει *πάρε, ορίστε*: *Αν ήτονε να πήγαινε στον 'Αδην*
*ι' άλλον,   πολλοί να μου 'παν: «Χάροντα, άσ' τον αυτόν και να άλλον»* Πικατ. 308·
*ε την θυγατέραν μου καλύτερα και κάμετε είτι θέλετε, μόνον αυτούς μην αγγίξετε*
., Π. Ν. Διαθ. φ. 130ᵛ· *και νάτε τούτα τα άλογα, καβαλικεύσετέ τα,   περάσετε*
ασσαν Λίβ. Esc. 2973· *Λέγει του: Να και βάλε το* (ενν. το δακτυλίδι) *εις το δεξό*
*ι,   σημάδι πως ώστε να ζω είσαι δικό μου ταίρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1467·
ς αδύνατους τύπους της προσωπικής αντων.· βλ. Τζάρτζ., ό.π. 181): *Ανάγνωσέ μας*
*ιά και πε μας τα μαντάτα   και είτι στον 'Αδην έχομεν, δώσ' μας - τ' αυτά και να*
όκοπ.[2] 108· *Το φως μου αν είχες το ζητάν* (ενν. *κυρά μου*), *ήθελα πει «Και να το»*
τ. 537·   **γ**) (με τη γεν. σου της προσωπικής αντων.) *πάρε για σένα* (βλ. και Κεχα-
[Πτωχολ. σ. 480]): *Λέγει τον ο βασιλέας   τον καλόν τον γεροντάκη:   «Να*
*χίλια φλωρία,   να 'σαι κι ελευθερωμένος ...»* Πτωχολ. Α 315.   **2**) Μπροστά από
η (συν. με προηγ. ή επόμ. το σύνδ. και επιτατ.) για να γίνει έντονη η προεξαγγελία
ριεχομένου της (Βλ. Τζάρτζ., ό.π. 182-3): *να και ήλθαν μάγοι από την Ανατολήν*
Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Ματθ. β' 1· *και να κι εκείνοι γλήγορα ...   εκεί επερμαζωχτή-*
*ίλοι, μικροί, μεγάλοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1265.   **3**) Επαναλαμβανόμενο **α**)
για να δηλωθεί ειρωνεία και αγανάκτηση (Βλ. Τζάρτζ., ό.π. 184): *Να! Μπαρμπα-*
*ιυνατέ, να! πόλεμο δικό σου,   που κάμετε στα λόγου σας, ογιά το θάνατό σου,*
*ε στην Μπαρπαριά όσοι και αν απομείνα,   και ογιά την Κρήτη λέγετε πόσοι νε-*
*ομείνα!* Τζάνε, Κρ. πόλ. 316[11]·   **β**) ως κλητικό (συν. για να φωνάξουμε ζώα):
*; είν' όμορφος Σίλβιος οπού φωνιάζει,   τον σκύλον του τον ακριβό μέσα στα δάση*
Σιλβ. — *Να, να πετρίτη μου, να, να* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [427]· *Κλητικά:*
*σι, κούτσι ψι ψι, πίλο πίλο, ψίκο, να να* Σοφιαν., Γραμμ. 251.

**βα** η, Ασσίζ. 46[7], 294[13], Μαχ. 168[34], 202[30], 204 κριτ. υπ. χφ Ο σημ. 3, 360[31],
, 676[34], Χρονογρ. (Λαμψ.) 232.
ό το ιταλ. nave. Η λ. στη Σούδα και στο Du Cange (Πβ. και Meursius, λ. *νάβια*).
λ. βλ. και Kahane - Tietze, Lingua Franca, 315-6.
ιοίο (συν. μεγάλο, για τη μεταφορά φορτίου ή επιβατών· βλ. Dawkins [Μαχ. Β'
, Kahane, B-NJ 15, 1939, 106, Κουκ., ΒΒΠ Ε' 361): *Εάν τύχει ότι μία νάβα ή*
*εύρει το ο κακός καιρός και κιντυνεύσει και ρίψει απέ το γομάριν του ή πολύν ή*
Ασσίζ. 47[9]· *αρμάτωσεν α' κάτεργον ... και μίαν σατίαν και β' νάβες να σηκώσουν τους*
*ς έπεψεν εις τον σουλτάνον* Μαχ. 178[24]· *ηύρεν μίαν μεγάλη νάβαν μαγραπίτικην ...*
*α είχεν τετρακοσίους ονομάτους* Μαχ. 276[15].

**ιβαίνω**, βλ. *ανεβαίνω*.



**ναβάλα**, η, Ιστ. Βλαχ. 901.

Το ρουμανικό navala.

**1**) Στρατιωτική επίθεση: *σαν εκόντεψαν, εκάμασι ναβάλα   κι εχύθηκεν απάνω τους πεζούρα και καβάλα* αυτ. 187. **2**) Αιφνιδιαστική ενέργεια, στάση: *όλοι εσυμφώνησαν, μίαν βουλήν εβάλαν,   μικροί μεγάλοι όρμησαν κι εκάμασι ναβάλαν   κι επήραν τον κυρ Γαβριήλ έτσι καθώς ευρέθη,   αφέντην τον εσήκωσαν* αυτ. 788.

**Ναβαρρέζος** ο· *Α ν α β α ρ ρ έ ζ ο ς*, Byz. Kleinchron. Α' 247[28].

Από το ιταλ. Navarrese.

Αυτός που κατάγεται από τη Ναβάρρα της Ισπανίας· (εδώ προκ. για τους μισθοφόρους της Ναβαρραίας Εταιρείας): *μηνί μαρτίω ς', ινδικτιώνος α', έτει ,ςωπς' εσέβησαν οι Αναβαρρέζοι εν Θήβαις επταπύλαις* αυτ. Α' 344[1].

**ναβουχοδονοσόρειος**, επίθ.

Από το κύρ. όνομ. *Ναβουχοδονόσορ* και την κατάλ. *-ειος*. Πβ. λ. *Ναβουχοδονοσορικός* στο Θεόδωρο Στουδίτη (Lampe, Lex.).

Που αναφέρεται στο βασιλιά Ναβουχοδονόσορα (Για το πράγμα βλ. Π. Δ. Δανιήλ ΙΙ 31-35): *το ναβουχοδονοσόρειον ... άγαλμα* Ματθ. Μυρ., Αχ. 407[100].

**ναγγρισμένος**, μτχ., βλ. *αγγρίζω*.

**'ναγκάζω**, βλ. *αναγκάζω*.

**Ναζαρηνός** ο.

Το μτγν. εθν. *Ναζαρηνός* (Bauer, Wört.).

Αυτός που κατάγεται από τη Ναζαρέτ (προκ. για τον Ιησού): *Ιησούν τον Ναζαρηνόν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιδ' 67.

**Ναζιανζηνός** ο· *Ν α ζ ι α ν ζ ό ς.*

Από το τοπων. *Ναζιανζός* και την κατάλ. *-ηνός*. Ο τ. *Ναζιανζός* με αποβολή κατ' ανομοίωση. Η λ. στο Steph., Θησ., λ. *Ναζιανζός*.

Αυτός που κατάγεται από τη Ναζιανζό: *Γρηγόριος Ναζιανζός* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2849.

**Ναζιανζός** ο, βλ. *Ναζιανζηνός*.

**Ναζιραίος** ο· *Ν α ζ ω ρ α ί ο ς.*

Το μτγν. ουσ. *Ναζιραίος* (Lampe, Lex.). Ο τ. με επίδρ. του ουσ. *Ναζωραίος* (βλ. ά.), άν δεν πρέπει να διορθωθεί σε *Ναζιραίος* ή *Ναζαραίος*. Για τη λ. βλ. και Steph., Θησ., λ. *Ναζηραίος*, Du Cange, λ. *Ναζηραίος*.

**α**) Ο αφιερωμένος στο Θεό, τύπος Εβραίου ασκητή (Για τη μορφή του βλ. Π. Δ. Αρ. VI 1 κε.): *λέγει της* (ενν. *ο Σαμψών της Δαλιδάς*): *«Εις το κεφάλι μου ποτέ ξυράφι δεν έβαλα, διότι είμαι Ναζωραίος του Θεού από την κοιλίαν της μάνας μου και, αν ξυρισθώ, γένομαι ίσα με τους άλλους».* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 183ʳ (Πβ. Π. Δ. Κριταί XVI 17 κριτ. υπ.)·   **β**) (στον πληθ. προκ. για τους χριστιανούς ασκητές ή μοναχούς): *Το παρόν γράμμα ... έγραψεν ο Μωάμεθ, ... ως στερεόν και βέβαιον τάξιμον ... διά την φυλήν των χριστιανών και διά την γενεάν των Ναζωραίων, όπου και αν ευρίσκονται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 271.

**αζίρης** ο.

'ο τουρκ. nazir. Η λ. στο Φωτειν., Νομ. Πρόχ. $75^{13}$, στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 575
την Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 325, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 141, Παπαδ. Θ., Δημ.
άσμ. Β. $42^{70\beta}$).

πόπτης, επιθεωρητής, κυβερνητικός επίτροπος (Βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 372):
*ε να τον παραδώσομεν εις τον ναζίρην μας να τον έχει εις το χάψι»* Συναδ., Χρον. - Δι-
$1^{v}$.

**αζωραίος** ο, Ι, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 163.

'ο μτγν. ουσ. *Ναζωραίος* (Bauer, Wört.). Η λ. και σήμ. θρησκ.

Ως όνομα του Χριστού) αυτός που κατάγεται από τη Ναζαρέτ: το *Ναζωραίον γυρεύε-
τόν τόν εσταυρώσαν;* αυτ. 590.

**αζωραίος** ο, ΙΙ, βλ. *Ναζιραίος*.

**αζωρεύς** ο.

πό το ουσ. *Ναζωραίος* αναλογ. με εθν. σε *-εύς*.

υτός που κατάγεται από τη Ναζαρέτ· (προκ. για τον Ιησού): *«Ιησούς Ναζωρεύς βα-
Ιουδαίων»* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $283^{v}$.

**αθεματίζω,** βλ. *αναθεματίζω*.

**άθημα** το, βλ. *ανάθεμα(ν)*.

**αι,** επίρρ., Γλυκά, Στ. 290, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 775, Πανώρ. Γ' 435, Ερωφ. Ε'
ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2157, Ε' 396, κ.α.· *ν α ι ν,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2160·
Κυπρ. ερωτ. $73^{6}$, $74^{4}$, $129^{47}$.

ο αρχ. επίρρ. *ναι*. Ο τ. *νναι* και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 109).
και σήμ.

) Έντονη επιβεβαίωση: Προδρ. IV 89α χφφ SA κριτ. υπ., Γλυκά, Στ. 581. **2**)
ους· έκφρ. *μά το ναι* (Η χρ. της έκφρ. και σήμ.): Ντελλαπ., Ερωτήμ. 496, 531.
λή κατάφαση (σε απαντήσεις): Μαχ. $12^{9}$, Σφρ., Χρον. μ. $102^{6}$. **4**) Έναρθρ. ως
συγκατάθεση: *Και με το ναι και τ' όχι της με τ' άσπρον της τραχήλι εδάκασα κι
α τα νόστιμά της χείλη* Φαλιέρ., Ιστ.² 449· *μέσα στ' όχι και στο ναι, 'ς μέρωμα και α-
έσωνε και κατάντανε της μέρας η ασπράδα* Ριμ. κόρ. 604. **Φρ.** *λέω το ναι* =
ομαι πρόταση γάμου: *θάλασσα δίχως τα νερά, γιαλός με δίχως άμμο, παρά να πω
ο «ναι» και παντρειά να κάμω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 490· *για τσ' αδερφής μου
ντρειάν εσύ να του μιλήσεις και να τον κάμεις ... να πει το «ναι»* Ροδολ. (Α-
Γ' 140.

**ιιν,** επίρρ., βλ. *ναι*.

) **ναιόν,** επίρρ.

ιθ. συνεκφ. των επιρρ. *ναι* και *όντως* με αποκοπή της τελευταίας συλλαβής του β'
. με τα επιρρ. σε *-όν* (π.χ. *αναφανδόν*).

Με επόμ. το επίρρ. *αληθώς*· πβ. την έκφρ. *όντως τε και αληθώς,* L-S, λ. *όντως*) αλη-
ράγματι: *είπεν* (ενν. *ο σουλτάνος*) *ότι ναιόν αληθώς η πίστις των χριστιανών έναι*
; Ιστ. πατρ. $124^{15}$· *το εβεβαίωναν, ότι ναιόν αληθώς έβαλε* (ενν. *ο πατριάρχης ο
ράβης*) *κακήν αρχήν εις την εκκλησίαν* αυτ. $103^{19}$.



**ναΐπης** ο.

Το αραβοτουρκ. naib. Η λ. στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 592 και στο Somav.

Βοηθός του καδή, δικαστής κατώτερης τάξης (Βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 372, κ.α.): *ο Μαχμούτ εφέντης ο καλεπής, ο πρώην ναΐπης* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $88^{v}$. — Η λ. ως κύρ. όνομ.: Χρον. Τόκκων 763 (Βλ. και Trapp, Prosop. Lex., στη λ.).

**ναίσκε,** επίρρ., Σοφιαν., Γραμμ. 250, Ερωφ. Β' 417, Κατζ. Β' 113, Πιστ. βοσκ. II 2, 109, III 5, 146, V 6, 124, Στάθ. (Martini) Α' 127, 199, Γ' 162, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [495, 1104], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 86, Δ' 325, Χριστ. διδασκ. 181, 255, 261, 300, κ.α.

Από την έκφρ. *ναι συ καλέ* με συγκ. (Βλ. Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 490-5). Για διαφορετική ετυμ. βλ. Φιλ., Γλωσσογν. Β' 12, Παγκ.; Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *ναίσ'κε(ς)* και Ανδρ., Λεξ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ., καθώς και τ. *ναίσκες* (Βλ. Παγκ., ό.π., Κοντοσοπούλου, Γλωσσογεωγρ. κρητ. 55, Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 37, Λάζαρης, Λευκαδ. 116).

Ναι, βέβαια: *Ξεύρεις το σπίτι τση πού βρίσκεται; ... Ναίσκε, κατέχω το καλά* Φορτουν. (Vinc.) Α' 309· *Ζει το λοιπόν ακόμη; Ζει, ναίσκε,* (ενν. *η κορασίδα*) *και η ζωή και ο θάνατός της στέκει στο θέλημά της* Πιστ. βοσκ. V 2, 49· Ερω. *Νύμφ' είμ' εγώ* Κορ. *Νύμφ' είσ' εσύ, ναίσκε, και μην το χώνεις, μα 'μέ που τόσο σ' αγαπώ, για δεν το φανερώνεις;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' 865· (ειρων.): ΤΖΑΒ. *Ετότες μ' επηδήξασιν αξάφνου, μα ήφυγά τως πούρι σ' όλο το ύστερο.* ΜΠΕΡ. *Ναίσκε, μά τα σκοινιά τως εξετινάξασίν τηνε απ' τα ρούχα σου τη σκόνη* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 86.

**ναιώνας** ο, βλ. *αιών(ας)*.

**ναιώνιος,** επίθ., βλ. *αιώνιος*.

**'νάκαρα** τα, βλ. *ανάκαρα*.

**νακαράς** ο, βλ. *ανακαράς*.

**νάκαρο** το· *ν ι ά κ α ρ ο,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $321^{2}$. — Βλ. και ά. *ανακαράς, νιάκαρη*.

Το παλαιότ. ιταλ. naccaro. Ο τ. με επίδρ. του βενετ. gnacara. Η λ. και ο τ. ιδιωμ. (ΙΛ, λ. *ανακαράς*).

(Στον πληθ.) μεταλλικά τύμπανα καλυμμένα με δέρμα, που παίζονταν, συν. δύο μαζί, από στρατιωτικούς μουσικούς (συν. προκ. για μικρή μπάντα από κρουστά και πνευστά που συνόδευε στρατιωτικές επιχειρήσεις· για τη σημασ. πβ. Zingarelli, λ. nacchera, Redhouse, λ. nakare, Georgiadis, Türk. Lehnw. 70, Ανωγειανάκις, Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα, Αθήνα 1976, 131): *Οι Τούρκοι όλοι με βοήν στον πόλεμον εδράμαν κι όταν επαίζαν νάκαρα, σημάδι τών εκάμαν να μπάσουν κι απ' αλλού λαόν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $285^{24}$· *Ταμπόκια να κτυπούσινε, νιάκαρα να λαλούσι, τους Τούρκους ν' αναγκάζουνε απάνω ν' ανεβούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. $166^{23}$.

**'νακατωσιά** η, βλ. *ανακατωσιά*.

**νακουτιλτής** ο.

Το μτγν. ουσ. *νακοτίλτης*. Για τη λ. βλ. και Du Cange (λ. *νακοτάπης*).

Κουρέας προβάτων: *Νακουτιλταί μέν οι κουρείς λέγονται των προβάτων* Λεξ. IV 467.

**νακρίνω,** βλ. *ανακρίνω.*

**ναλέγομαι,** βλ. στις Προσθ. Β' τόμ., λ. *αναλέγομαι.*

**νάλο:** *(του Χρύσιππου) το νάλο,* Στάθ. Α' 221, εσφαλμ. γρ. (πιθ.) αντί *τον* διόρθ. Ξανθ., Β-NJ 2, 1921, 72· βλ.. Στάθ. (Martini) Α' 221, όπου η διόρθωση γίδεκτή, αλλά και Martini [Στάθ. σ. 160-1], όπου αναφέρεται ως πιθανή και η γρ. *το γά-*ου πρότ. ο Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 137.

**νάμα** το· *ν ά μ α ν,* Προδρ. II Η 42f.

Το αρχ. ουσ. *νάμα.* Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο και στο ποντιακό ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. 2, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νάμα*). Η λ., καθώς και τ. *άναμα* και *ανάμα* και σήμ. (ΙΛ).

1) Νερό που ρέει· (εδώ ποταμού): Βίος Αλ. 2988. **2)** Το κρασί που χρησιμοποιείτη Θεία Ευχαριστία: *ψάλλουσιν το χερουβικόν, φαίνουνται σαν αγγέλοι, ψάλλουσιν νωνικόν, πίνουσιν και το νάμα* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. Ι 251· *Κρασί τόσον μόρίσκεται όσον διά το νάμα της λειτουργίας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172.

**ναματίζω,** Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 45.

Από το ουσ. *νάμα* και την κατάλ. *-τίζω.* Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.).

ιίνω σε κάπ. τη θεία μετάληψη, κοινωνώ· (εδώ σε χαριτολογία): *ψυχορραγώ και καν ινώνουν και καν να μ' εναμάτιζαν καν ένα πιθαράκιν* Κρασοπ. 46.

**ναμένω,** βλ. *αναμένω.*

**αν,** μόρ., βλ. *να,* Ι.

**ανουδοκράβατον** το.

Από τα ουσ. *νανούδι(ον)* (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'² 68) και *κραβάτι.* Για τη λ. βλ. και rd [Καλλίμ. σ. 40 σημ. 1].

Το κεφαλάρι του κρεβατιού: *το νανουδοκράβατον αψάμενος της κλίνης, ολίγον συνεεν* (ενν. *το παιδόπουλον*) *άπαξ και δις και τρίτον* Καλλίμ. (Pichard) 1099.

**ναντίο(ν),** επίρρ., βλ. *εναντίον.*

**ναντίος,** επίθ., βλ. *εναντίος,* Ι.

**ναντίως,** επίρρ., βλ. *εναντίως.*

**ναός** ο, Διγ. Ζ 4097, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 102, Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 182, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 396, Χειλά, Χρον. 353, Διήγ. Αγ. Σοφ. 153¹, 'Εκθ. χρον. 15⁴, Δ' 186, Ε' 320, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164²¹, Σεβήρ., Ενθύμ. 28¹⁰, Βελλερ., 76⁴, Τζάνε, Κρ. πόλ. 571¹⁵, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *ναός.* Η λ. και σήμ.

1) Οικοδόμημα αφιερωμένο στη λατρεία (ειδωλολατρικού) θεού (Για την εξέλιξη μασ. και τη χρ. της λ. βλ. Πηδώνια, Χορτάτσης 89-91): Πανώρ. Δ' 175, 198, Ερωφ. **2)** (Προκ. για το ναό του Σολομώντα): *Καθημερνό εις τον ναόν ήμουν και 'κούε-* Μυστ. παθ. 57· *πολλάκις αν εγέννησεν καμία από τας Εβραίας ...ανέβαινεν εις τον τάχα να σαραντίσει* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 585. **3)** Τόπος λατρείας του Θεού, ο κνικός ναός, η εκκλησία: *έθαψαν* (ενν. *τον Βησσαρίωνα*) *εις τον ναόν των αγίων όλων* Σφρ., Χρον. μ. 142¹³. **4)** (Μεταφ.) η κατοικία του Θεού στον ουρανό (Πβ. και Lampe, Lex.): *Πρόσκυψε από ναόν αγιοσύνη σου από τον ορανό κι ευλόγησε τον λαό σου* Πεντ. Δευτ. XXVI 15.



**νάπα** η.

Η λ. στον Ησύχ. και σήμ. ιδιωμ. και ως τοπων. (Andr., Lex., λ. *νάπη,* Βαγιακ., Αθ. 55, 1951, 43 κε.· για τη λ. βλ. και Kahane, ΒΖ 66, 1973,9). — Βλ. και ά. *νάπη.*

Δασώδης, ένυδρη περιοχή, κοιλάδα· εδώ μεταφ. προκ. για την Παναγία (Βλ. Μενάρδ., Αθ. 18, 1905, 381, Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 44, 1980, 71): *Ως τώρα 'γώ* (ενν. *η Δέσποινα*) *σας έσκεπα και ήστον φυλαγμένοι, αγία Νάπα η γλυκιά και η Φανερωμένη* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 894. — Η λ. σε τοπων.: Μαχ. 154¹⁶, 546³.

**'ναπαύω,** βλ. *αναπαύω.*

**νάπη** η, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1814, Βέλθ. 1302, Σπανός (Eideneier) D 583, Φυσιολ. (Legr.) 702, Δούκ. 337¹⁹, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 408, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 456.

Το αρχ. ουσ. *νάπη.* Η λ. και σήμ. ως τοπων. (Rohlfs, Et. Wört. 347, Βαγιακ., Αθ. 55, 1951, 44, Γιαννουλέλλη, Πλωμάρι 44). — Βλ. και ά. *νάπα.*

**ναπολιτάνικος,** επίθ.· *α ν α π ο λ ι τ ά ν ι κ ο ς.*

Από το εθν. *Ναπολιτάνος* και την κατάλ. *-ικός.* Η λ. και σήμ.

Που ανήκει στη Νάπολη: *το κάτεργον το αναπολιτάνικον* Μαχ. 170⁹.

**Ναπολιτάνος** ο· *Α ν α π ο λ ι τ ά ν ο ς,* Μαχ. 548¹⁴.

Το παλαιότ. ιταλ. Napolitano. Η λ. και σήμ.

Αυτός που κατάγεται από τη Νάπολη: *ο αυτός σιρ Τζακ επήρεν μετά του από τους πραματευτάδες όπου είχεν ο τόπος από την δύσιν, ... τουτέστιν Κατελάνους ... και Αναπολιτάνους* αυτ. 318¹⁹.

**νάπτης** ο, βλ. *ναύτης.*

**νάρδος** ο, Ιερακοσ. 384⁵·¹⁴.

Το μτγν. ουσ. *νάρδος* η με αλλαγή γένους. Η λ. στο Somav.

**1)** Είδος αρωματικού φυτού: *η μυρωδιά ... του νάρδου, αυτού του μικρού χορταριού της ταπεινώσεως* Ροδινός (Βαλ.) 116. **2)** Το αιθέριο έλαιο του φυτού νάρδος: *χρίε τούτον* (ενν. *τον ιέρακα*) *πάντοθεν τω νάρδω ... και ιαθήσεται* Ιερακοσ. 384¹⁶· *εκράτει μέσα εις ένα αγγείον αλαβάστρινον μύρον, νάρδον ακράτον πολύτιμον* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιδ' 3.

**ναρδόσταχυς** ο, Ιερακοσ. 385¹³, 388⁷, 403¹.

Το μτγν. ουσ. *ναρδόσταχυς.*

Το αρωματικό φυτό ναρδόσταχυς ο μεγανθής (Βλ. και Γενναδ., Λεξ. στη λ.): *Φύλλα ναρδοστάχυος και γηπονόμου ίσα τρίψας και μίξας οίνω Αμιναίω εγχυμάτιζε* αυτ. 457²⁴.

**νάρθηκας** ο, βλ. *νάρθηξ.*

**ναρθήκι** το.

Το μτγν. ουσ. *ναρθήκιον.*

Είδος υφάσματος για την ύφανση του οποίου χρησιμοποιείται νάρθηκας, δηλ. καλάμι ι το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ϛ' 291 = ΕΕΒΣ 24, 1954, 18): *έχεις με κουρατόρισσαν,* ; *με αναπλαρέαν,* *και κάμνω και τα μαλλωτά, κάμνω και τα ναρθήκια* Προδρ. Ι 95.

**ναρθηκία** *η*, Ιερακοσ. $488^{29}$, $491^{31}$.

Η λ. στο Θεόφραστο.

Είδος φυτού συγγενικού με το νάρθηκα που χρησιμοποιείται στην ιατρική (Βλ. Γενναδ., , λ. *Νάρθηξ* και ΙΑ, λ. *αγριομάραθο*): *τα δέ εν ετέρω τόπω θλάσματα, εάν θέλεις αυτά* *εύσαι, εξίσωσον τω τόπω ή ναρθηκίαν και δήσον αυτόν* αυτ. $491^{27}$.

**ναρθηκωτός,** επίθ.

Από το ουσ. *ναρθήκι* και την κατάλ. *-ωτός*. Τ. *αναρθηκωτός* σε έγγρ. του 12. αι. (Act. t - Pantél. $7^{20}$· βλ. και σ. 70-1 σημ. 20).

(Προκ. για κάλυμμα εικόνας) που είναι κατασκευασμένο από ναρθήκι (βλ. λ.): *το έτερον βλαττίον) ναρθηκωτόν πλεκτόν και το έτερον εξάμιτον κόκκινον μετά γραμμάτων* Κώ- 3ιβλιοθήκης μονής Πάτμου 513.

**νάρθηξ** ο, Byz. Kleinchron. Α' $234^{35}$, $248^{30}$, Παϊσ., Ιστ. Σινά 379, 1046· *άρ-* *ας,* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $378^{v}$ χφφ ΑΒ κριτ. υπ.· *νάρθηκας,* Πουλολ. ιβαρή)$^2$ 492, Διήγ. Αγ. Σοφ. $154^{28}$ (αιτιατ. πληθ. *νάρθηκους,* αν δεν πρόκειται για πα- νισμό), Ιστ. πατρ. $198^{18}$ (αιτιατ. πληθ. *ναρθήκους*)· *νάρτηκας.*

Το αρχ. ουσ. *νάρθηξ*. Τ. *άρθηκας* στο Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 468. Οι τ. *άρτηκας* (πβ. Cange, λ. *άρθηξ*) και *νάρτηκας* και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., Γλωσσ. έρ. Α' 584, Παπαδ. ιεξ., λ. *νάρτηκας,* Andr., Lex., Κουκ., ΕΕΒΣ 24, 1954, 18 σημ. 3). Ο τ. *νάρθηκας* στο :. και σήμ.

Ο πρόναος των χριστιανικών ναών, ο νάρθηκας (Για την εξέλιξη της σημασ. από την βλ. ΝΕ 6, 1909, 261-2 και 8, 1911, 93-4): *ο μέν ουν νάρθηξ έχει μίαν πόρταν, την με-* *ν την προς δυσμάς βλέπουσαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 155· *μετά τους ένδεκα χρόνους* *βεί* (ενν. *ο μοιχεύς*) *εις τον νάρτηκαν της εκκλησίας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $378^{v}$.

**νάρκι** το.

Το τουρκ. nark. Βλ. και Τζιτζιλής, Μακεδ. 22, 1982, 438-9.

Επίσημα καθορισμένη τιμή πώλησης· φρ. *κάνω νάρκι εις κ.* = καθορίζω τιμή πώλησης , διατιμώ κ. (Πβ. και την τουρκ. φρ. narh tâyin etmek, Redhouse, λ. narh): *έκαμεν* *ο βεζίρης) εις όλα τα πράγματα του κόσμου, όσα και αν ήταν από μικρόν έως μέγα,* *, τόσα να πουλούνται* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $73^{v}$.

**νάρκισσον** το.

Το ουσ. *νάρκισσος* με αλλαγή γένους.

Το φυτό νάρκισσος: *ο λειμών φαιδρώς έθαλλε των δένδρων υποκάτω* *ποικίλην έχων* *ροάν, τοις άνθεσιν αστράπτων,* *τα μέν ευώδη νάρκισσα, ρόδα τε και μυρσίναι* Διγ. )p) Gr. 3163.

**νάρκισσος** ο, Διγ. (Trapp) Gr. 1803, Διγ. Ζ 3795, Διγ. 'Ανδρ. $374^{29}$.

Το αρχ. ουσ. *νάρκισσος*. Η λ. και σήμ.

Το φυτό νάρκισσος: Διγ. Ζ 2775, Βέλθ. 285.



**ναρκότης** *η*.

Από το ουσ. *νάρκη* αναλογ. με ουσ. σε *-ότης*. Η λ. στο Steph., Θησ.

Νάρκωση· (μεταφ.) νωθρότητα, αδράνεια: *Ο δέ βασιλεύς Ιωάννης υπερβάς την μειρακιώδη και νεανικήν μεθηλικίωσιν και την ανδρώαν μεθ' όσης ναρκότητος προς την πρεσβυτικήν ετοιμάζετο* Δούκ. $41^{13}$.

**νάρτηκας** ο, βλ. *νάρθηξ*.

**'νασασμός** ο, βλ. *ανασασμός*.

**ναστόν** το.

Το ουδ. του αρχ. επιθ. *ναστός* ως ουσ.

(Προκ. για στρατιωτική παράταξη) πυκνότητα: *'Ησαν γάρ οι Σκύθαι πεπυκνωμένοι, από του πρώτου κύκλου εις το ναστόν καταντήσαντες* Δούκ. $97^{26}$.

**νάτε,** μόρ., βλ. *να,* ΙΙ.

**νατουράλες,** επίθ.· άκλ. *νατουράλε,* Διαθ. 17. αι. $5^{125,132,147,159}$, $9^{85-6,93,180}$· *νετουράλε,* αυτ. $6^{42,55,96}$.

Το ιταλ. naturale. Η λ. και σε έγγρ. του 17. αι. (Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 68, 89).

Εξώγαμος, νόθος: *τση θυγατέρας μου τση νατουράλες* αυτ. $3^{191}$· *παιδί νατουράλε* αυτ. $7^{134}$.

Το αρσ. ως ουσ. = νόθος γιος: *ο φρα Μπερναρδής, ο νατουράλες του λιγόχρονου του γιου μου του Μπερναρδή* αυτ. $4^{79}$.

**νάττο** το, βλ. *άττο(ν),* Ι.

**ναυαγιάζω.**

Από το ουσ. *ναυάγιον* και την κατάλ. *-ιάζω*.

Ναυαγώ: *Περί ναυαγίου οπού ναυαγιάσει το καράβι και ρίχνουν εις την θάλασσαν τινά είδη, ότι πώς πέφτει η ζημία* Βακτ. αρχιερ. 171.

**ναυάγιον** το, Ερμον. Γ 144.

Το αρχ. ουσ. *ναυάγιον*. Η λ. και σήμ.

**α**) Καταποντισμός πλοίου: *Περί ναυαγίου οπού ναυαγιάσει το καράβι και ρίχνουν εις την θάλασσαν τινά είδη, ότι πώς πέφτει η ζημία* Βακτ. αρχιερ. 171· **β**) (μεταφ.) ηθική καταστροφή, διαφθορά: *η στερεά τώρα γη και η θάλασσα πανταχού έχουσιν υπερβολικούς χειμώνας και ζάλας παντοίας ... και φέρουσι τους ναύτας αυτών ... εις μεγάλας τρικυμίας και ναυάγια πικρότατα ... κινδυνεύει ... και της γης το καράβι και της θαλάσσης να πνιγούσιν ... σύμψυχα* Ευγ. Ιωανούλ., Επιστ. $69^{7}$ (Ελλην. 8, 1935, 276).

**ναυαγώ,** Απολλών. (Wagn.) 150, 197, Σφρ., Χρον. μ. $74^{29}$.

Το αρχ. *ναυαγέω*. Η λ. και σήμ.

Παθαίνω ναυάγιο, καταποντίζομαι: Απολλών. (Wagn.) 317.

**ναυάρχης** ο, Ψευδο-Σφρ. $242^{34}$, $386^{21}$.

Α πό το ουσ. *ναυς* και την κατάλ. *-άρχης*. Η λ. τον 6. αι. (L-S).

Αρχηγός στόλου, ναύαρχος: *ο καθολικός ναυάρχης του των Ενετών στόλου απελθών*
*ήσον 'Ιμβρον παρέλαβεν αυτήν* αυτ. $564^{17}$.

**ναύαρχος** ο· *ν α υ ά ρ χ ο ς.*

Το αρχ. ουσ. *ναύαρχος*. Ο τ. *ναυάρχος* πιθ. με επίδρ. του ουσ. *ναυάρχης* ή από τον πληθ.
*ίρχοι.*

Αρχηγός στόλου: *ο ουν των Ενετών στόλος είχε ναυάρχον τον Πέτρον Λαουρεδανόν*
ιδο-Σφρ. $228^{23}$.

**ναύκληρος** ο, Ασσίζ. $48^{10}$, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420, Βακτ. αρχιερ. 171· *ν α ύ-*
*ε ρ ο ς,* Ασσίζ. $48^{3-4}$, $296^{16}$, Απολλών. 91, 417, Γαδ. διήγ. 144, 145. Ερωτόκρ. (Αλεξ.
) Δ' 705· *ν ά φ λ ε ρ ο ς,* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 275.

Το αρχ. ουσ. *ναύκληρος*. Ο τ. *ναύκλερος* σε έγγρ. του 15. αι. (Act. Doch. $61^{17}$) και
.. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 672). Ο τ. *νάφλερος* στον Κατσαΐτ., Θυ. Γ' 80. Τ. *αναύ-*
ος στην Κύπρο (Andr., Lex. στη λ.). Η λ. και σήμ.

**1**) Καραβοκύρης (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 368): *την ναυτικήν πολύκοπον*
*ργάζουμουν την τέχνην, να μετερχόμην πέραμαν, να 'βρισκα οκάτι κέρδος ως κω-*
*άτης πρότερον, δεύτερον ως πλωρήτης, να γένουμουν και ναύκλερος και να 'χα μέγαν*
δος Προδρ. IV 129r κριτ. υπ. **2**) Κυβερνήτης του πλοίου, καπετάνιος: *επλέομεν την*
*ασσαν μετά πολλού κλυδώνος και ναύκληρον ουκ είχαμεν να κυβερνά το πλοίον* Που-
. (Τσαβαρή)$^2$ 540· *όντεν αστράφτει και βροντά κι ανεμικές φυσούσι* (παραλ. 3 στ.),
*ς γνωρίζεται ο καλός ναύκλερος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 51· *τον ναύκλερον*
*ακαλεί* (ενν. *ο Απολλώνιος*) *και τον γραμματικόν του να 'χουν φροντίδαν, μέριμναν*
*ν του καραβίου* Απολλών. 621· (σε μεταφ.): *όποιος στην ασύστατη τύχη θα ζει ...*
ραλ. 1 στ.) *και θ' αρμενίζει με διχώς τιμόνι στων ανέμω τη διάκριση και του γιαλού*
*φοβερώ πολέμω, νάφλερος να 'ναι η τύχη του και το μελλούμενό του ποδότας, να*
*οδηγού να βρει τον τσακισμό του* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 67· *κι εις το καράβι, απού έβαλεν*
*. ο βασιλιός) όλη την πραματειά του* (παραλ. 1 στ.) *μ' εδιάλεξε ογιά ναύκλερο στα τόσα*
*ανά του, εκ το λιμνιώνα, όσο μπορώ, θα φεύγω του θανάτου* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ'
· πιθ. έκφρ. *μέγας ναύκληρος* = κυβερνήτης του πλοίου, καπετάνιος: *εσίμωσεν εις*
*όν* (ενν. *τον Ιωνά*) *ο μέγας ναύκλερος και είπεν εις αυτόν* Ιων. $213^{6}$. **3**) Ναυτικός
θ. ναύτης): *Των σολνταδών και ναύκληρων λέγει* (ενν. *ο Μορεζίνης*) *να μην οκνήσουν,*
*υπάρδες ν' αμολάρουσιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $242^{11}$.

**ναυκράτης** ο· *α φ κ ρ ά τ η ς.*

Από το ουσ. *ναυς* και το *κρατώ* (= συγκρατώ). (Πβ. και την άλλη ονομασία του ψα-
): *εχενηίς* = *έχω* + *ναυς*). Η λ. το 12. αι. (L-S). Ο τ. ως παραφθορά της λ. κατά Στε-
ιδ., Αθ. 35, 1923, 229 ή, κατά Legr., AAEEG 7, 1873, 290 από την πρόθ. *από* και το
*τώ.*

Είδος ψαριού: *Οψάριον εστίν εν τη θαλάσση λεγόμενον αφκράτης· έχει είδος ιχθύος·*
*ται δέ από του έχειν και κρατείν την ναυτικήν* Φυσιολ. (Legr.) μετά στ. 425.

**ναύλος** ο, Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $390^{r}$.

Το αρχ. ουσ. *ναύλος*. Η λ. (καθώς και ο πληθ. *ναύλα*) και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

**1**) Το αντίτιμο για τη θαλάσσια μεταφορά ανθρώπων, ζώων ή εμπορευμάτων: Καρ-
., Π. Ν. Διαθ. φ. $384^{r}$. **2**) Αμοιβή ναυτικού για τη συμμετοχή του σε ταξίδι: *είς*



*καραβοκύρης ... συνεβάζεται ... να ποίσει ταξίδιν τοιούτον τό να σαστούν και να πάρει αρραβώναν* (ενν. *το πλήρωμα*) *... και μετά ταύτα μεταγνώθουν, το δίκαιον ορίζει ότι εντέχεται να του καλλιοτερίσει, ήγουν να τον αμαντιάσει* (έκδ. *ματιάσει*· διορθώσ.) *τον ναύλον του και εάν εδούλευσεν τίποτες εις το καράβιν, ... ουδέν πρέπει να έχει τίποτες, διότι επαρήλθεν απέ τα στοιχήματα* Ασσίζ. $48^{24}$. **3**) Είδος φόρου (για πλοία): *Είτα οφείλεις τεθήναι αυτά* (ενν. *την σιτηγήν, ξυληγήν, χώρησιν*) *εις την εισαγωγήν συνωνήν βασιλικήν, άνευ δηλονότι δόσεως ναύλου, από μέν των εσαβύδων το ήμισυ της αυτής χωρήσεως, από δέ των εξαβύδων το τρίτον ... κατά τας περιλήψεις των προστάξεων των παλαιών βασιλέων* Metrol.$^2$ $129^{12}$.

**ναυλώνω,** Χρον. Μορ. Η 2210, Χρον. Τόκκων 1457, Δωρ. Μον. XXIV· *α ν α υ λ ώ ν ω,* Μαχ. $544^{23}$, $580^{25-6}$, $604^{2,3}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $196^{22}$.

Το μτγν. *ναυλόω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 450). Η λ. και σήμ.

Μισθώνω πλοίο, ναυλώνω: *έμαθε* (ενν. *ο Ρομπέρτος*) *πως εμίσευσε το κάτεργον και πολλά ελυπήθη μέχρι θανάτου· και εγύρευε πλεύσιμον να ναυλώσει να τον ρίξει εις τον Μορέαν και δεν ηύρισκε* Δωρ. Μον. XXIII.

**ναυμαχία** η, Διγ. Ζ 4173, Διγ. 'Ανδρ. $405^{9}$.

Το αρχ. ουσ. *ναυμαχία*. Η λ. και σήμ.

**Ναυπακτίτης** ο.

Από το ουσ. *Ναύπακτος* και την κατάλ. *-ίτης*. Τ. *Επαχτίτης* σήμ. ιδιωμ. (Βλ. και Αντιχάρ. Ανδρ. 158).

Ο κάτοικος της Ναυπάκτου: *εσέβη* (ενν. *ο Μπαεζίτης*) *εις την Ναύπακτον και ηβλέποντες οι Ναυπακτίτες τόσην αρμάτα επροσκύνησαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $324^{r}$ (= Byz. Kleinchron. Α' $295^{29}$).

**ναυπλιώτικος,** επίθ.

Από το εθν. *Ναυπλιώτης* και την κατάλ. *-ικος*. Η λ. και σήμ.

Που προέρχεται από το Ναύπλιο: *ερχομένη η γαλιότη η ναυπλιώτικη από την Εύριπον και εύρεν τουρκοκάραβον ένα* Byz. Kleinchron. Α' $311^{7}$.

**ναύτης** ο, Κρασοπ. 27, Ασσίζ. $49^{2,12}$, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 543, Απολλών. (Wagn.) 351, Ιμπ. 719, Μαχ. $486^{32}$, Θησ. Δ' [$33^{3}$], Απόκοπ.$^2$ 354, Δεφ., Λόγ. 147, Κυπρ. ερωτ. $20^{5}$, $60^{5}$, $92^{43}$, $126^{31}$, $143^{3}$, Ερωφ. Α' 12, 285, Λίμπον. 222, Διακρούσ. $117^{12}$· *ν ά π τ η ς,* Σαχλ., Αφήγ. 306, 307, 327.

Το αρχ. ουσ. *ναύτης*. Ο τ., για τον οποίο βλ. και Μάνεση, ΛΔ 15, 1985, 286), στο Meursius και σε δημ. κυπρ. τραγ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 41, 1977, 201). Η λ. και σήμ.

Μέλος του πληρώματος ενός πλοίου: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 555, Λίμπον. 215, Στάθ. (Martini) Α' 2.

**ναυτίζω.**

Από το ουσ. *ναύτης* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Βλάχ.

Ταξιδεύω στη θάλασσα· (εδώ μτβ.) κυβερνώ, κατευθύνω (πλοίο): *Ο γαρ εις ... κακεντρεχή καρδίαν λόγους προτείνων ... έοικε ... ... πλοίον μεγαλόλαιφον κατά ξηράς ναυτίζειν* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 620.

**ναυτικός,** επίθ., Προδρ. IV 129 χφ Ο κριτ. υπ., Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 275.
Το αρχ. επίθ. *ναυτικός*. Η λ. και σήμ.
Που αναφέρεται ή ανήκει σε πλοίο ή στη ναυτιλία: Σεβήρ., Ενθύμ. 28[8].
Το θηλ. ως ουσ. = η ικανότητα, επιτηδειότητα στα σχετικά με τη ναυτιλία: Κομνη- Αννας Μετάφρ. 61.
Το ουδ. ως ουσ. = ο στόλος (Η χρ. και η σημασ. και σήμ.): Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ.

**ναυτολογικός,** επίθ., Πορτολ. Α XIII[18].
Από το μτγν. επίθ. *ναυτολόγος* ή το ουσ. *ναυτολογία* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. και

Που έχει σχέση με κάπ. καταγραφή στο ναυτικό χώρο· *ναυτολογικόν χαρτί* = ναυτι- άρτης (βλ. και ά. *αναβιγάρι*, Προσθ. Γ' τόμ.): *να γνωρίζει εις το χαρτί τό λέγουν ανα- ιι, ήγουν εις το ναυτολογικόν ... διά να γνωρίσει το πώς έχει να ασηκωθεί να υπάγει ίναν λιμνιώναν εις άλλον ... και αν οι άνεμοι και κακοί καιροί του εναντιωθούσι, ... να ιει ... να γλύσει από τα κίνδυνα της θαλάσσου* αυτ. Α XIII[13-4].

**'ναφαίνω,** βλ. *αναφαίνω*.

**νάφλερος** ο, βλ. *ναύκληρος*.

**'νάφτω,** βλ. *ανάπτω*.

**'ναχάσκω,** βλ. *αναχάσκω*.

**νδεφεντέρω,** βλ. *δεφενδέρω*.

**'νδύω,** βλ. *ενδύω*.

**νε,** μόρ., βλ. *να, I*.

**νέα,** επίρρ.
Από το επίθ. *νέος*.
Πρόσφατα: *Το παρόν βιβλίον έναι η Παλαιά τε και Νέα Διαθήκη, ... το οποίον ετυ- ῃ τώρα νέα* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. 218[r].

**'νεάμερα** τα, βλ. *εννιάμερα*.

**νεανίας** ο, Ωροσκ. 43[30].
Το αρχ. ουσ. *νεανίας*. Η λ. και σήμ.
**1**) Νεαρός άνδρας, νέος: *Ο νεανίας έρχεται, ο άγγελος απήλθεν· ουχί εκείνος ο παίδας των εκτητόρων, αλλ' άλλος παίδας έφθασε* Ανακάλ. 115. **2**) Παλληκά- ολεμιστής (πβ. και ά. *άγουρος* ο 2): *Ο δέ Μωράτ ... εξαποστείλας ωκυπτέρους νεανίας τρατηγούς ανδρείους, συνέλαβον τον Μουσταφάν εγγύς που ταις του 'Ιστρου όχθαις* .. 229[1]. — Η λ. ως κύρ. όν.: Αλεξ. 1049.

**νεανίζω.**
Το μτγν. *νεανίζω*. Η λ. και σήμ.
(Εδώ) είμαι νέος: *Αμ' η αρετή σου η πολλή, ακόμη αν νεανίζει, τ' άγρια θηριά ξε- ει τα και μ' αύτα παιγνιδίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [943].



**νεανικός,** επίθ.
Το αρχ. επίθ. *νεανικός*. Η λ. και σήμ.
Το αρσ. ως ουσ. = νεαρό άτομο (εδώ στο συγκριτ.): *των νεοτέρων τας βουλάς και νεανικοτέρων ως τα πολλά μοι παραιτού, ως ουκ εμπείρων όντων* Σπαν. Μ 144.

**νεάνις** η, Ασσίζ. 97[9], Διγ. Ζ 2570 κριτ. υπ., Ψευδο-Σφρ. 310[30], κ.α.· γεν. εν. άκλ. *ν ε ά ν ι ς*, Ασσίζ. 97[17]· αιτ. εν. *ν ε ά ν ι ν*, Φλώρ. 203.
Το αρχ. ουσ. *νεάνις*.

**νεαρά** η, βλ. *νεαρός*, σημασιολ.

**νεαρός,** επίθ., Ιερακοσ. 349[4], 392[15], 501[1], Ορνεοσ. 581[4,5], Δούκ. 179[6], Byz. Kleinchron. Α' 139[53,54], 158[6], Ψευδο-Σφρ. 210[32].
Το αρχ. επίθ. *νεαρός*. Η λ. και σήμ.
(Προκ. για τροφές, ιδίως κρέας) φρέσκος: *τροφήν δέ ταχινήν όρθριοι λαμβανέτωσαν* (ενν. *οι ιέρακες*) *παρά των θηρατών νεαράν καθ' εκάστην ημέραν αμειβομένην* Ιερακοσ. 350[12]· *Κρέα τους ιέρακας νεαρά χρη εσθίειν· εί που δι' ανάγκη καταλάβη ενδείας, δύο ημερών διδόσθω, τριών δέ ουδόλως* Ιερακοσ. 377[10].
Το θηλ. ως ουσ. = νομική διάταξη που εκδιδόταν για να συμπληρώσει ή να τροποποιήσει κώδικα (του ίδιου αυτοκράτορα) (Για το πράγμα βλ. και Steph., Θησ. στη λ., Du Cange, λ. *νεαραί*, Αρμεν., Εξάβ. Α' 1[5]): *χρεωστεί* (ενν. *ο ανήρ*) *να εκδικεί τα πράγματα διά τους κληρονόμους, καθώς ορίζει νεαρά ξθ', βίβλ. ε' του κώδικος, τίτλος β', διάταξις ια'* Ελλην. νόμ. 579[18]· *περί νεαρών, ότι πλέον κυριεύουν αι νεαραί παρά οι νόμοι* Βακτ. αρχιερ. 172.

**νέαρχος** ο.
Το μτγν. ουσ. *νέαρχος* (L-S Suppl.).
Νέος αρχηγός ή αρχηγός νέων: *το υπήκοον μεταβάλλεται εξ άλλου εις έτερον αρχηγόν ευκόλως, πλην εκ της αυτής ρίζης του Οθμάν είναι τον ήδη τον νεωστί άρξαντα ...· αρκεί είναι τον νέαρχον Οθμάνιον* Δούκ. 181[6].

**νεάτα** τα, βλ. *νεότης*.

**'νεβάζω,** βλ. *ανεβάζω*.

**'νεβαίνω,** βλ. *ανεβαίνω*.

**νεβουλιά** τα, Πεντ. Λευιτ. III 10, 15, IV 9, VII 4.
Σχετ. με το ιταλ. ιδιωμ. snembolà ή το βενετ. nómbolo ⟨ λατ. lumbulus (Βλ. Meyer-Lübke, Rom. etym. Wört., λ. 5159). Πβ. όμως και το φαινόμενο ανομοίωσης στα ελλην. στις περιπτώσεις *λαλαγγίτες* - *νελαγγίτες* (Λαογρ. 14, 1952, 247, 282), *αλαλαγμός* - *ανελαγμός* (ΙΛ), *αλαλοζώ* - *αναλουζώ* (ΙΛ), κ.ά.
Ισχία· απάκια (= τα ψαχνά μέρη του σώματος γύρω από τα νεφρά): *το ξύγγι ος απάνου τους ος ιπί τα νεβουλιά και το περσότερο ιπί το σκώτι ιπί τα νεφριά να την εβγάλει* αυτ. III 4.

**'νεγκάζω,** βλ. *αναγκάζω*.

**'νεγνώθω,** βλ. *αναγνώθω*.

**νέγος,** επίθ., βλ. *νέος.*

**νέθω,** βλ. *γνέθω,* Ι.

**'νειδίζω,** βλ. *ονειδίζω.*

**'νειρεύγομαι,** βλ. *ονειρεύομαι.*

**'νειρεύγω,** βλ. *ονειρεύομαι.*

**'νειρεύομαι,** βλ. *ονειρεύομαι.*

**'νειροφάντασμα** το, βλ. *ονειροφάντασμα.*

**νείς,** αριθμτ., βλ. *είς.*

**νεκάς** η.
Το αρχ. ουσ. *νεκάς.*
(Στον πληθ.) οι νεκροί (Η χρ. και η σημασ. στην Παλατινή Ανθολογία, L-S): *την μεγίστην και σεπτήν πασών των εβδομάδων, εν ή Χριστός ανέστησε τον Αδάμ εκ* ...δων Παϊσ., Ιστ. Σινά 2198.

**'νεκεφαλίζω,** βλ. *ανακεφαλίζω.*

**νεκπετής,** επίθ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. $38^{v}$.
Το αραβοτουρκ. nekbetî.
Δυστυχισμένος, συμφοριασμένος· ανυπόληπτος: *περπατεί ωσάν εκείνος δεν θέλει, ά-...ος, ανάλλαγος, ψειριάρης, και γίνεται νεκπετής και γέλιον τοις ανθρώποις* αυτ. $165^{v}$· ...ετής είναι, ασλατζάκης είναι, όλοι οι Χριστιανοί χουζούρι δεν έχουν απ' αυτόν αυτ. $39^{r}$.

**νεκπετλίκι(ν)** το, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. $58^{v}$, $76^{v}$.
Το αραβοτουρκ. nekbetlik.
Δυστυχία, συμφορά: *όσον περιπατεί από τόπον εις τόπον, τόσον πέφτει εις απώλειαν* ...ις *νεκπετλίκιν και εις ακαμασίαν* αυτ. $165^{v}$.

**νεκραναίσθητος,** επίθ.
Από τα επίθ. *νεκρός* και *αναίσθητος.*
Αναίσθητος, λιπόθυμος: *ωσάν την ενεδράνισεν* (ενν. *την κόρη*) *κι είδεν απάνω κάτω* ...αλ. 1 στ.), *άψυχος, νεκραναίσθητος εφάνη παραυτίκα* (ενν. *ο νέος*) Διγ. Ζ 143. — Πβ. ...*αίσθητος* 1γ.

**νεκρανάστασις** η, Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 601· *ν ε κ ρ α ν ά σ τ α σ η,* Ερωτόκρ. ...ξ. Στ.) Α' 2062.
Από το επίθ. *νεκρός* και το ουσ. *ανάστασις.* Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Ο τ. ...ήμ.
**1)** Ανάσταση νεκρού, νεκρεγερσία· φρ. *κάνω νεκρανάσταση*: βλ. *ά. κάμνω* φρ. (Για ...αροιμιακό χαρακτήρα της φρ. βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 777 στ. 2101-2]). **2)** ...σχ.) η ανάσταση των νεκρών, η Δευτέρα Παρουσία: *Οπού στον 'Αδην κατεβεί ου δύνα-...ιαγείρειν· μόνον η Νεκρανάστασις μπορεί να τον εγείρει* Απόκοπ.$^{2}$ 82.



**νεκραναστημένος,** μτχ. επίθ.
Η μτχ. παρκ. του *νεκραναστaίνω.* Λ. *νεκραναστάς* στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Η λ. και σήμ.
Που ήταν νεκρός και αναστήθηκε· (ως ουσ.): *ήλθεν ομπρός στον Κύριον ο νεκραναστημένος* Σκλέντζα, Ποιήμ. $1^{112}$.

**νεκρεγερσία** η.
Από το επίθ. *νεκρός* και το *εγείρομαι.* Η λ. τον 4. αι. μ.Χ. (Lampe, Lex.).
Νεκρανάσταση· (εδώ προκ. για την Ανάσταση του Χριστού): *άγγελοι την νεκρεγερσίαν μαρτύρονται* Συναξ. ασωμ. 146.

**νεκρέγερτος,** επίθ.· *ν ε κ ρ ό γ ε ρ τ ο ς.*
Από το επίθ. *νεκρός* και το *εγείρομαι.* Η λ. τον 4. αι. μ.Χ. (Lampe, Lex.).
Νεκραναστημένος: *βλέπει τον νεκρόν και αρχίζει και εσάλευγε ... και ο μοναχός ελόγιασε πως είναι φάντασμα ... Λέγει του ο νεκρόγερτος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 432.

**νεκρικά,** επίρρ.
Από το μτγν. επίθ. *νεκρικός.* Η λ. και σήμ.
Με τρόπο που ταιριάζει σε νεκρό: *μη ίδω χείρας τε καλάς, ανδραγαθείν μαθούσας, δεδεμένας σταυροειδώς, νεκρικά συσταλμένας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1856.

**νεκρικώς,** επίρρ., Διγ. Ζ 2587, Λίβ. Ρ 1107, Διγ. 'Ανδρ. $410^{7}$.
Το μτγν. επίρρ. *νεκρικώς* (L-S, λ. *νεκρικός*).
Με τρόπο που ταιριάζει σε νεκρό: *'Εσω του κάστρου νεκρικώς φέρουν και θέτουσίν με* Λίβ. Sc. 1410· *μη ίδω χείρας τας αυτού ανδραγαθείν μαθούσας και σταυρωμένας νεκρικώς, στην γην εξαπλωμένας* Διγ. Ζ 4406.

**νεκρόγερτος,** επίθ., βλ. *νεκρέγερτος.*

**νεκροκρέβατον** το, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1261].
Από το επίθ. *νεκρός* και το ουσ. *κρεβάτι.* Τ. *νεκροκρόβατον* στο Βλάχ. Η λ. στο Du Cange και σήμ.
Φέρετρο (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 173): *Και με το νεκροκρέβατον 'Αλέξανδρος τον βασταίνει με άλλους τρεις στρατιώτες του, στο μνήμα τον παγαίνει* Αλεξ. 1401.

**νεκρομαντεία** η.
Το μτγν. ουσ. *νεκρομαντεία* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.
Μαντεία διαμέσου των νεκρών (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α'$^{2}$ 179-81): *Νεκρομαντεία Ιουλιανού* Μ. Χρονογρ. $32^{65r}$.

**νεκρός,** επίθ., Γλυκά, Στ. 158, Προδρ. Ι 209, Καλλίμ. 609, 935, 1963, Διγ. (Trapp) Gr. 708, Διγ. Ζ 1453, Χρον. Μορ. Η 1133, Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 21, Λίβ. Ρ 2295, Λίβ. Sc. 1407, 1706, Λίβ. Esc. 3419, 3639, Αχιλλ. Ν 58, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 296, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 215, 'Εκθ. χρον. $84^{14}$, Κυπρ. ερωτ. $58^{8}$, Πανώρ. Β' 452, 496, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 378, Γ' 375, Δ' 637, Ε' 130, 526, 554, Ιστ. Βλαχ. 197, 313, 407, Σουμμ.,

·λ. 175, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 381, 654, Β' 224, 1312, Γ' 1296, Δ' 924, Θυσ.[2] Ͻουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1278], Τζάνε, Κρ. πόλ. 218[4], 316[4], κ.π.α.

Ό αρχ. επίθ. *νεκρός*. Η λ. και σήμ.

**α**) Νεκρός, πεθαμένος: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 310, Ασσίζ. 270[11], Τζάνε, τόλ. 286[23]· (επιτ. με επόμ. το επίθ. *αναίσθητος*): *φύσις άψυχος εμψυχωμένη νεκρός τε και ανίσθητος ήθελεν μεταπνεύσει* Ιμπ. 475 κριτ. υπ.· φρ. *κατέρχομαι* ·*ρούς*, βλ. ά. *κατέρχομαι* φρ.· **β**) (σε προσωποπ.): *νεκρή δε βρίσκομαι ούτε κι απο-* ι *και μόνη μη μ' αφήσετε, ... την Κρήτη σας τη θαυμαστή* Τζάνε, Κρ. πόλ. **γ**) (σε σχ. υπαλλαγής προκ. για παράσταση νεκροκεφαλής): *Τα γράμματα ως τα σι, πάραυτα το κουκλώνου* (ενν. *το κιβούριν*) *μαύρα με κεφαλές νεκρές κι απὄκει* ·*ώνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1954· **δ**) (συνεκδ. αντί για πολλά ομοειδή): *Η γης* ·*σον άνθρωπον νεκρό 'θελε γεμίσει και τα λιβάδια ... έθελαν κοκκινίσει* Τζάνε, Κρ. 90[7]. **2**) (Μεταφ.) απονεκρωμένος: *Από γαρ του φιλήματος ανέκφραστος γλυκύτης ποταμός επότιζε καλός νεκράς καρδίας* Καλλίμ. 1961· *ιδού σιγώ, μετά νεκράς καρ-* ·*ύτο γράφω* Καλλίμ. 454· *Νεκράν με βλέπεις σήμερον, αιχμάλωτον κειμένην, ως αργυρώνητον εταζομένην άλλην* Καλλίμ. 606· *νεκροί τω σώματι προς πάσαν κακήν με πόνους εγεγόνασιν εις αρετήν και τάξιν* Πένθ. θαν. Κ 373. **3α**) Που έχει χά- ·σωρινά τις αισθήσεις του (με μάγια), που απομένει σα νεκρός: *βάνω το* (ενν. *το δακτυ-* ·*εις το δακτύλιν μου και ευθύς απενεκρώθην* (παραλ. 5 στ.). *Ηύραν με* (ενν. *οι εδικοί είμενον νεκρόν* Λίβ. Ν 2248· **β**) αναίσθητος, λιπόθυμος: *ουκ ήξευρα το τις ήμουν, απεκατέστην· και μετά βίας οκάποτε ήλθον τα λογικά μου* Λίβ. Sc. 678· *εμού δέ* ·*ν ποδών απάρτι αποκαμόντων,* (παραλ. 1 στ.) *εκείσε που κατέπεσον νεκρά εφηπλω- και μεθ' ημέρας εαυτήν μόλις αναλαβούσα* Διγ. (Trapp) Gr. 2181. **4**) (Συνεκδ.) «παγωμένος» (από ένταση συναισθηματική): *Μαλώνοντας εφεύγασι, στο Κάστρον* α *κι από τον φόβον τον πολύ νεκροί ήτανε κι εδρώνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 203[14]. εταφ.) που έχει παραλύσει, που δεν μπορεί να αντιδράσει (από ψυχική κατάπτωση): *ο βασιλεύς εξ ερωτοληψίας και παντελώς αναίσθητος εκ της απελπισίας* Καλλίμ. **6α**) Που έχει στερηθεί την αθανασία, θνητός: *Ενέφυσε ... ο όφις διά της παρακοής* ·*ωτοπλάστοις και γεγόνασι νεκροί τη αμαρτία* Φυσιολ. 344[2]· **β**) υλικός, φθαρτός: *ελιά σου την νεκρήν σάρκαν εξεφορτώθη και από του κόσμου την σκλαβιά εβγήκεν* ·*ιτώθη* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 143. **7α**) Αναπάντητος· που δε βρίσκει κριση: *Παρήλθεν τόπους ικανούς αναζητών την κόρην μετά φωνής οδυνηράς, με-* ·*ούς τους λόγους* Καλλίμ. 1474· **β**) που δεν έχει αποτέλεσμα: *ό,τι κι αν εκόπιασα,* ·*εκρά επομείνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2067. **8**) (Προκ. για θάλασσα) που δεν βια όντα: *παραπλήσιος* (ενν. *ο ποταμός*) *της ασφάλτιδος λίμνης, της πλησίον ούσης* ·*ίας πόλεως Ιερουσαλήμ, ήν και θάλασσαν νεκράν ο κοινός ονομάζει λόγος* Ευγ. Ιωαν- Επιστ. (Γριτσόπ.) 13[65].

) αρσ. ως ουσ.: νεκρός· λείψανο, πτώμα: Ερμον. Φ 337, Πανώρ. Β' 205.

**:κροτάφιον** το· ν ε κ ρ ο τ ά φ ι.

·πό το επίθ. *νεκρός* και το ουσιαστικοπ. ουδ. του επιθ. *τάφιος*, L-S, λ. *τάφιος* II. Η ·. αι. μ.Χ. (Lampe, Lex.) και σε παπυρ. (L-S Suppl.).

:τον πληθ.) νεκροταφείο· (εδώ προκ. για τη χρ. των τάφων ως καταφύγιο από τους ;): *Πολλοί γαρ έναι κι άνανδροι και φοβιτσάρ' ως 'λάφια, κι όταν ιδώσι τους* ;, *ζητούσι νεκροτάφια* Κορων., Μπούας 36.

**κρώ.**



Το μτγν. *νεκρόω*.

**Ι** (Ενεργ.) νεκρώνω, θανατώνω· (μεταφ.): *δράμε προς τα ύδατα ...* (παραλ. 1 στ.) *των προφητών και του Χριστού και θείων αποστόλων* (παραλ. 1 στ.), *ανακαινίσου 'κ των γραφών, νέκρωσον αμαρτίας* Φυσιολ. (Legr.) 106. **ΙΙ** (Μέσ.) γίνομαι νεκρός, πεθαίνω· (μεταφ.) καταπνίγω, απονεκρώνω τις σαρκικές επιθυμίες: *μόνω τω θελήματι εκυβερνούσαν ζώντες υπακοή νεκρούμενοι ώσπερ αποθανόντες* Πένθ. θαν. S 373.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = εξουθενωμένος, συντριμμένος: *Λένει τα χέρια* (ενν. *ο Ιωάννης*), *προσκυνά την Κεχαριτωμένην και με καρδίαν και με ψυχήν, λέγω, νενεκρωμένην λέγει: «Μαρία ταλαίπωρε, ... επιάσασιν το τέκνον σου ...»* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 286.

**νεκρωμός** ο.

Από το *νεκρώνω* και την κατάλ. *-μός*.

Νέκρωση, θανάτωση: *τον εδικόν μου θάνατον, τον νεκρωμόν εκείνον* (ενν. *από τον εν τω μήλω δόλον*), *... καλώς επίστασαι* Καλλίμ. 2543.

**νεκρώνω,** Καλλίμ. 1787, Ερμον. Φ 339, Λίβ. Sc. 878, 895, 2815, Λίβ. Esc. 635, 3667, 4003, Λίβ. (Lamb.) Ν 521, Θησ. Ε' [68[1]], Η' [83[1]], Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[9], Αιτωλ., Μύθ. 27[12], Παλαμήδ., Βοηβ. 629, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 85, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [228, 894], Χορ. β' [25], Γ' [248], Τζάνε, Κρ. πόλ. 172[19,28], 212[8], 456[21], 486[16].

Το μτγν. *νεκρόω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Θανατώνω, σκοτώνω· προκαλώ το θάνατο κάπ.: *δράκοντας γαρ και λέοντας* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *... ώσπερ πουλία ήμερα ενέκρωνεν καθόλου* Αχιλλ. Ν 1558· *Αυτόνον, τό βουλήθηκε, θέλουν αποκυρώνουν, ότι, α δεν το ποίσουσι, πάραυτα την νεκρώνουν* (ενν. *τη Μαργαρώνα*) Ιμπ. (Legr.) 352· **β**) (μεταφ.): *Είδα απέσω από γραφήν ... το να πηδήσει θάνατος σωματεμψυχωμένος και να νεκρώσει αυθεντικά την όλην μου καρδίαν* Λίβ. Sc. 684· *ποιο πράμαν ... ...ενέκρωσέ μου την ψυχή κι επήρε μου το φως μου* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 211· *ελέησεν τόν ενέκρωσεν, ωραία μου, το πιττάκιν* Λίβ. Sc. 696· **γ**) αφαιρώ προσωρινά τις αισθήσεις κάπ. με μάγια, κάνω κάπ. να φαίνεται νεκρός: *ο Καλλίμαχος ουκ ενεκρώθην τότε, αλλ' ... η πολύτροπος ... γραία μετά μεγάλης μηχανής ενέκρωσεν εκείνον* Καλλίμ. 1789· *ιδέ το δακτυλίδιν, τό ενέκρωσεν τον Λίβιστρον* Λίβ. Sc. 1758. **2α**) Παραλύω, αμβλύνω τις αισθήσεις· κάνω κάπ. να μην μπορεί να αντιδράσει: *ο τόσος πόνος ... μαραίνει το το κάλλος σου, νεκρώνει το κορμίν σου* Λίβ. Ν 2964· *αν είν' και το ψοματινό νεκρώνει μου τα μέλη, πώς να το πω τ' απαρθινό;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 345· (σε μεταφ.): *η μέθη το φαρμάκιον είναι του διαβόλου, τον μεθυστήν τον άνθρωπον νεκρώνει τον διόλου* Ιστ. Βλαχ. 2088· (μεταφ.): *τον ισχυρόν αυθέντην βλέμμαν απλώς ερωτικόν ενέκρωσεν* Καλλίμ. 1119· **β**) προκαλώ απώλεια της συνείδησης: *νεκρώνουνται* (ενν. *οι μέθυσοι*), *ξυλώνουνται και γίνονται σαν χοίροι, διότι καν σταλαγματιά δεν μένει στο ποτήρι* Ιστ. Βλαχ. 2121. **3**) Προκαλώ τον πνευματικό θάνατο κάπ.: *'Αστατος ένι* (ενν. *η όρεξις*), *πίστευσον, νεκρώνει την ψυχήν σου, εις τον κριτήν χωρίζει την και χάνεις την ψυχήν σου* Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 63. **4**) (Μεταφ.) απονεκρώνω: *νεκρώνοντας τα μέλη σου τα επί της γης γίνεσαι ιερεύς του κλήρου του αγίου* Πηγά, Χρυσοπ. 296 (10). **5**) Καταστρέφω: *φόνος και κατελυμός εγίνετον στους Τούρκους· ώσπερ τριγωνοχάλαζον που πέσει εις το χωράφιν και να νεκρώσει στάχυας, εις γην να εξαπλώνει* Παρασπ., Βάρν. C 258. **Β'** (Αμτβ.) πεθαίνω, ξεψυχώ: *Θέλεις-το να σκοτεινιαστούν τα μάτια σου, το φως σου και να νεκρώσει το παιδί, να ξεψυχήσει ομπρός*

Θυσ.$^{2}$ 344. **Φρ.** *νεκρώνει η ψυχή μου* = παραλύω, «παγώνω»: *ενέκρωσε η ψυχή*
*όπου είδεν ούτως έξαφνα ομπρός του τον δεσπότην* Χρον. Τόκκων 2823. **II** Μέσ.
[εθαίνω: *Εκείνος οπού απέμεινεν εις το ερημονήσιν άφαγος, άπιος άνθρωπος, φαίνει*
*νεκρώθην* Ιμπ. 678· (σε σχ. υπαλλαγής): *Μα 'τονε κρίμα κι αδικιά, Ρωτόκριτε,*
*η, μέσα στα δάση να χαθού, να νεκρωθού έτοια κάλλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε'
**β**) (μεταφ.): *Τους γάμους ανεπλήρωσαν, παρέλαβα την κόρην, την κόρην κι*
*όθησε ψυχή μου εκ την οδύνην* Λίβ. P 992. **2**) Λιποθυμώ, χάνω τις αισθήσεις μου:
*τληροφορέθηκεν ότι επουλήσασίν την, πίπτει εις την γην, νεκρώνεται, σπαράσσεται*
*ι κόρη) εκ την λύπην* Φλώρ. 991· *η παράξενος λιποθυμεί και πίπτει, πάλιν τον νουν*
*τεί, κλονίζεται καρδίαν, πάλιν ψυχήν νεκρώνεται μετά λιποθυμίας* Λίβ. Sc. 2502
*ιπ.* **3**) Παραλύω, δεν μπορώ να αντιδράσω: *μόνο να το θυμηθώ, να το καλολογιά-*
*νεκρώνουνται τα μέλη μου κι όλη σιγοτρομάσσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 926·
*ντας τόσα κλάηματα να κάνουν τα παιδιά μου, τα μέλη μου νεκρώνουνται κι άφτου*
*θικά μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 554$^{22}$.

I μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = **α**) νεκρός: *τον εφονεύσανε κι έμεινε νεκρωμένος*
*γω οπού τον Θεόν να 'ναι συγχωρεμένος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 277$^{11}$· *τους ... αποσπάσαν*
*νεκρωμένον σώμα του καλού γαρ Αχιλλέως* Ερμον. Φ 342· *το νεκρωμένο κορμί*
*όθει πόνο πλιο δεν ήτο μπορεμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 137· **β**) (μεταφ.):
*ρεί* (ενν. *ο χωρισμός*) *την δόλια μου καρδιάν την πικραμένην να τηνε κάμει αθάνατα*
*κει νεκρωμένη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [536]· *ευρέθηκα περίσσια κομπωμένη και την*
*ι μου θωρώ σβηστή και νεκρωμένη* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 20.

**εκρώσιμος,** επίθ.

ιπό το ουσ. *νέκρωσις* και την κατάλ. *-ιμος*. Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. σε Γλωσσάρια
λ. *νεκρώσιμα*). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

Ιου αναφέρεται στο νεκρό: *να ψάλλουσι* (ενν. *οι μοναχοί*) *τον νεκρώσιμον κανόνα* Νε-
Ιεροκοσμ. Ιστ. 175.

**έκρωσις** η· *ν έ κ ρ ω σ η.*

Το μτγν. ουσ. *νέκρωσις*. Ο τ. και σήμ.

) Θάνατος: *μετά την ώραν της νεκρώσεως ψυχραίνεται το αίμα* Μάρκ., Βουλκ. 349$^{9}$.
ιποθυμία, προσωρινή απώλεια των αισθήσεων (πβ. ά. *νεκρός* 4): *τίποτε κακόν άλλον*
*νω χείρον, την νέκρωσιν και πνιγμονήν ως είδον της δεσποίνης* Καλλίμ. 1860·
): *Νέκρωσις πάλιν γίνεται τω βασιλεί μεγάλη* (παραλ. 2 στ.) ... *ευθύς απονεκρού-*
*σπαράττουσι τα μέλη του, κλονείται την καρδίαν ώστε νομίζειν και την γραυν*
*νείν εκείνον* Καλλίμ. 1157· **β**) (σε σχ. υπαλλαγής): *είχεν* (ενν. *η κόρη*) *ψυχής*
*ασμούς, καρδιακάς νεκρώσεις* Λίβ. Sc. 2282.

**εκρωτής** ο.

Από το *νεκρόω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ.

Αυτός που προκαλεί το θάνατο· (εδώ προκ. για το Διάβολο που προκάλεσε στο αν-
νο γένος την απώλεια της αθανασίας): *τον πανούργον νεκρωτήν, όφιν τον ιοβόλον,*
*τας, ρίψας καταγής, πατήσας και συντρίψας* (παραλ. 1 στ.) ... *ανέστη* (ενν. *ο Λόγος*)
ς Γλυκά, Αναγ. 132.

**έκταρ** το, Ζήν. πρόλ. 183· *ν έ κ τ α ρ ε.*

Το αρχ. ουσ. *νέκταρ*. Ο τ. από μετρ. αν. ή από επίδρ. του ιταλ. nettare. Η λ. και σήμ.



**1**) Γλυκό κρασί: *Το νέκταρ Αναστάσιος κι Ουρβίκιος ας κρατούσι κι οι δυο τως 'ς τούτη τη χαρά πόχω να με κερνούσι* Ζήν. Ε' 37. **2**) (Μεταφ.) **α**) γλυκύτητα: *κι εγώ απού φίλον ίσο του δεν έκαμα ποτέ μου* (παραλ. 1 στ.), ... *η πεθυμιά μου γίνεται 'ς τόση φιλιά καμίνι και στάσσει μόνο νέκταρε παντοτινά από κείνη* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 18· **β**) απόλαυση, ευτυχία· ευημερία: *Ψηλότατέ μου βασιλιά, οπού την Τρόγια ορίζεις και με τη φρονιμάδα σου νέκταρε την ποτίζεις κι όλοι παινού τες πράξες σου* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 6.

**νέμα** το, I, βλ. *νεύμα.*

**νέμα** το, II, βλ. *νήμα(ν).*

**νεμάλον,** επίρρ., Διήγ. Αλ. G 280$^{10}$.

Το σλαβικό ne malo. Για τη λ. βλ. και Kristophson, Fol. neohell. 7, 1985/6, 49-50.

'Οχι λίγο, αρκετά· φρ. *νεμάλον ήτον, είναι, έστω* = είναι αρκετό, αρκεί (Βλ. και Μητσάκης [Διήγ. Αλ. G σ. 260): *Νεμάλον ήτον όσον επολέμησαν τα δύο φουσσάτα ως τα σήμερα. Και από την σήμερον ημέραν ας πολεμήσομε οι δύο μας* αυτ. 286$^{34}$· *μηδέν υψώνεσαι πολλά, ότι εγλήγορα θέλεις πέσει κάτου. Και αν αγαπάς και θέλεις, νεμάλον σου είναι ο τόπος της Δύσης* αυτ. 274$^{32}$· *Νεμάλον σου έστω η λωλία* αυτ. 270$^{17}$.

Ως επίθ. = αρκετός: *αύριον θέλομεν ημείς αυτόν τσακίσει. Και νεμάλον έχομε δύναμιν* αυτ. 272$^{41}$.

**'νεμένω,** βλ. *αναμένω.*

**νέμεος,** επίθ.· *ν ε μ έ ο ς.*

Το μτγν. επίθ. *Νέμεος* (L-S, λ. *Νεμέα*). Ο τ. από μετρ. αν.

Που ανήκει, που βρίσκεται στην περιοχή της Νεμέας: *την ανδρείαν οπὄποικεν εις τον ολσόν, τόν έλεγαν νεμέον* (έκδ. *μενέον*· διορθώσ.), *όταν τον αγριότατον ενίκησε λεόντα* Θησ. ΙΑ' [65$^{6}$].

**'νεμίζω,** βλ. *ανεμίζω.*

**Νέμιτσοι** οι, βλ. *Νέμτσος.*

**'νεμπαίζω,** βλ. *ανεμπαίζω.*

**Νέμτσηδες** οι, βλ. *Νέμτσος.*

**νέμτσικος,** επίθ., Σταυριν. 907.

Από το εθν. *Νέμτσος* και την κατάλ. *-ικος*. Η λ. στο Somav. και στο Δαπόντε (Σάθ., ΜΒ Γ' 28, 45, κ.α.).

Γερμανικός: *ο Μπάστας εκατέβαινεν με νέμτσικα φουσσάτα* αυτ. 791.

**Νέμτσος** ο, Σταυριν. 805, 931· πληθ. *Ν έ μ ι τ σ ο ι,* Σταυριν. 803, 1024· *Ν έ μ τ σ η δ ε ς,* Σταυριν. 929.

Το σλαβικό Nembcb. Πληθ. *Νέμιτσοι* (έκδ. *Νέμιτζοι*) σε έγγρ. του 1088 (Βραν. Ε., Βυζαντ. έγγρ. Πάτμου Α' 6$^{39}$), στον Ιωάννη Ζωναρά III 696$^{15}$, 727$^{14,18}$, 728$^{3}$ και στην 'Αννα Κομν. Α' 92$^{5,18,23}$, 93$^{29}$ (Βλ. και Grégoire, Byz. 14, 1939, 283-6, 302, Dölger, BZ 40. 1940, 284), καθώς και στο Meursius (λ. *Νεμίτζοι*)· νεότερες μνείες σε ενθυμ. του 18. αι,

τρ., ΝΕ 7, 1910, 213, 223). Τ. *Νεμιτσοί* (έκδ. *Νεμιτζοί*) στο Βίο Κλήμεντος Αχρί- Iigne, PG 126, 1217 C· ο τ. και στο Sophocl.). Η λ. στο Somav.

'ερμανός (συν. στον πληθ.): *ο Μιχάλης έρχεται με δύναμην μεγάλην* (παραλ. 1 στ.), *:αι Νέμτσοι μετ' αυτόν, έρχονται και Βαλλάνοι* αυτ. 881· *Νέμτσοι, οι άρχοντες της ίας* αυτ. Εισαγ. 24[119].

**'έμω,** Διγ. Ζ 2781, Δούκ. 217[34].

:ο αρχ. *νέμω*. Η λ. και σήμ. συν. στο μέσ.

: Ενεργ. **1**) Μοιράζω, απονέμω: Δούκ. 331[6]. **2**) Καταστρέφω, αφανίζω· (εδώ σε .): *είπε την το μυστήριον ...* (παραλ. 1 στ.) *και εκείνη τον ετύφλωσε ...* (παραλ. 5 *Η απορία του του Σαμψού ένεμε τέτοιον στύλο* Συναξ. γυν. 230. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Καρ- ιαι, απολαμβάνω: Κορων., Μπούας 66. **2**) Κατοικώ: Φυσιολ. (Offerm.) G 132[4,5].

**'ένα** *η*, Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1125, 1147], Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 27, 87, 79, Γ' 92, Ε' 267, 287, 313, 331, 556, 592, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 435, 647, 367, 897, 943, 996, Γ' 159, Δ' 79, Ε' 1217, 1226, Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 509, 542, Γ' Ξ' 173, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 295, Δ' 531, 534, Διγ. Ο 1614.

:ο βενετ. nena. Η λ. σε διαθ. του 1503 (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 684[20]). Διάφ. τ. της λ. (*νενέ, νε- νεννέ, νέννα, νεννά*) σε κυπρ. τραγ. του 19. αι. (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 40, 1976, 241).

Ιαραμάνα, τροφός: *πάντα τη νένα σπλαχνικά εκράτιεν απ' τη χέρα, η οποιά σα γρα ρόνιμη όλα τα πίσω εθώρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 120· *Νένα και μάνα μου ακριβή, να χωριστούμε, σήμερο μια την άλλη μας πλιο μας να μην ιδούμε;* Ερωφ. (Αλεξ. Αποσκ.) Ε' 283.

**νενδρανίζω,** βλ. *ανεντρανίζω*.

**'ενία,** Φαλιέρ., Ιστ. Α 528, εσφαλμ. γρ. αντί *έν' εννοία*· διόρθ. v. Gemert [Φαλιέρ., 528 και σ. 161].

**'ενίτσα,** Εβρ. ελεγ. 164, διόρθ. *νεννίτσα* που είχε προταθεί αντί *γενίτσα* (βλ. ά.)· *εννίτσα* (βλ. ά. στις Προσθ. αυτού του τόμου).

**'εννίτσα** *η*, βλ. *γενίτσα* και *νενίτσα*.

**'ενοπούλα** *η*, Διαθ. 17. αι. 1[65].

Από το ουσ. *νένα* και την κατάλ. *-πούλα*. Η λ. και σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυρομάτης, υρ. 16, 1979, 232).

Παραμάνα, τροφός: *Αφήνω τση Κορναρόλας ... πέρπυρα χίλια ... ογιά αγάπην του ού μου οπού είχα, οπού ήτονε νενοπούλα η μάνα τση* αυτ. 7[158].

**'ένος** ο.

Το βενετ. neno.

Αυτός που φροντίζει για την ανατροφή ενός παιδιού, παιδαγωγός (Πβ. όμως Boerio, λ. ): *Το γέρον Αγαθόστρατο, τ' αφέντη μου το νένο, δώδεκα χρόνοι σήμερο, λογιάζω, ιμένο* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 537.

**νεντρανίζω,** βλ. *ανεντρανίζω*.

**νεόγαμβρος** ο, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 677, κριτ. υπ.)· *νεόπρος*.





Από το επίθ. *νςος* και το ουσ. *γαμβρός*. Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ, (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *νιόγαμπρος* στο Βλάχ. (λ. *νειόγαμπρος*) και σήμ. Η λ. στο Steph.. Θησ.

Αυτός που παντρεύτηκε πρόσφατα: *απέθανεν ο Σταματούδης ο Τσιρολός, κζ' χρονών ... νεόγαμπρος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 54[v].

**νεογενής,** επίθ., Μάρκ., Βουλκ. 342[26].

Το αρχ. επίθ. *νεογενής*.

Που μόλις δημιουργήθηκε· νέος, καινούργιος (εδώ σε ιδιάζ. χρ. προκ. για φωτιά): *ποιούσιν οι γηγενείς ίσχαν και ... άπτουσι νεογενές πυρ εκ σιδήρων μετά και των πυριτών λίθων* αυτ. 343[1].

**νεογέννητος,** επίθ.

Από το επίθ. *νέος* και το *γεννώ*. Η λ. τον 9. αι. (L-S) και σήμ.

Που έχει γεννηθεί πρόσφατα: *Κύριος επρόσταξε τους γονέους να κοινωνήσουν το Μυστήριον του πάθους και του θανάτου του Χριστού εις τα νεογέννητα βρέφη* Χριστ. διδασκ. 146.

**νεογνός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νεογνός*. Το ουδ. ως ουσ. και σήμ.

(Προκ. για ζώο· εδώ) μικρός σε ηλικία, νεαρός: *ίππον γαρ έχων* (ενν. *ο Δαρείος*) *νεογνόν, κρείττονα πάντων ίππων, τούτω προσεπικαθεσθείς ερρύσθη του κινδύνου* Βίος Αλ. 2065.

**νεοδίδακτος,** επίθ., Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [γ'].

Από το αρχ. επίρρ. *νέον* και το *διδάσκομαι*. Πβ. και το μτγν. επίθ. *νεοδίδακτος*.

Που έχει πρόσφατα διδαχτεί κ.: *οι νεοδίδακτοι δόκιμοι, ιερείς και καλόγεροι* αυτ. 464.

**Νεοκαστρίτης** ο.

Από το τοπων. *Νεόκαστρα* τα (Νικήτ. Χων. 195[21]) και την κατάλ. *-ίτης*. Η λ. ως επών. το 13. και 14. αι. (Trapp, Prosop. Lex.).

Ο κάτοικος των Νεοκάστρων της Μ. Ασίας (Βλ. Νικήτ. Χων. 194[23] κε.): *τους Νεοκαστρίτας πάντας εις αποστασίαν επισπασάμενος* (ενν. *ο Θεόδωρος ο Μαγκαφάς*) Παράφρ. Χων. [Νικήτ. Χων., Βόνν., 522, κριτ. υπ.].

**νεολαία** *η*.

Το αρχ. ουσ. *νεολαία*. Η λ. και σήμ.

Το σύνολο των νεαρών ατόμων ενός λαού: Ταμυρλ. 23.

**νεόλεκτος,** επίθ., Δούκ. 179[10], 427[6].

Το μτγν. επίθ. *νεόλεκτος*.

(Προκ. για στρατό) που συγκροτήθηκε, που στρατολογήθηκε πρόσφατα: *Ο δέ Παγιαζίτ και αυτός πάσαν στρατιάν συνάξας θρακικήν τε και ανατολικήν και νεόλεκτον άλλον στρατόν ... εξήλθεν και αυτός συναντήσων τω Τεμίρ* αυτ. 93[2]· *πέμπει κρυφίως γραφάς προς τον σιαραπτάρ ... ο βασιλεύς ... του ρογεύσαι και στήσαι νεόλεκτον στρατόν* αυτ. 235[28].

**νεομάρτυρας,** Συναδ., Χρον. 29, εσφαλμ. ανάγν. αντί *νέος μάρτυρας*· διορθώσ. κατά το χφ (βλ. Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 16[v]).

**ομιά** η· νεομιάν, Βίος Αλ. 6112, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί νεομηνία· διορθώσ.

**όνυμφος,** επίθ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 668· θηλ. ν ε ό ν υ μ φ η· ν ε ό ν υ-

) μτγν. επίθ. νεόνυμφος, -ον. Ο τ. νεόνυφος (θηλ.), καθώς και άλλοι τ. της λ. στο ιό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. νεόνυφος). Το θηλ. νεόνυμφη στο Somav. Τ. νεό- και ο πληθ. νεόνυφφοι στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 673). Η λ. και σήμ. ως ουσ. ληθ. του αρσ. και στο θηλ., καθώς επίσης και στους τ. νιόνυφοι και νιόνυφη αντί-

ου πρόσφατα παντρεύτηκε.

) αρσ. στον πληθ. ως ουσ. = νιόπαντρο ζευγάρι: *την χρυσήν γαρ Αφροδίτην* (ενν. *ισιν*), *όπως γαρ εις πόθον βάλει τους νεόνυμφους γαρ τότε* Ερμον. Α 220.

) θηλ. ως ουσ. = **α**) νιόπαντρη κοπέλα· η σύζυγος: *περνούν οι άρχοντες με πλήθος ιι έχουσιν αναμέσον τους νύμφην και γαμπρόν ... να εμβείς εις το μέσον να πάρεις νυμφην* Διγ. 'Ανδρ. 348[26-7]· *εκάθετον* (ενν. *ο Θησεύς*) *με την νεόνυφόν του, ολό- ι ολόγλυκα, πολλά φχαριστημένος* Θησ. Β' [2[1]]· **β**) η μνηστή, αυτή που πρόκει- παντρευτεί (Η σημασ. στο Du Cange): *τυχαίνει γαρ εις έπαινον και φήμη να το και τόσο πλεί' ότι έγινες νεόνυμφος την ώραν ενός απ' αυτουνούς τους δυο, οπού ις τόσης* Θησ. Ε' [102[5]].

**όνυφη** η.

τό το ουσιαστικοπ. θηλ. *νεόνυ(μ)φη* του επιθ. *νεόνυμφος* και την κατάλ. *- άδα*.

όνυμφη, νιόπαντρη κοπέλα: *Αυτή υπήγαινε σεμνά και με ντροπή το ήθος,* (παραλ. *ις τάξιν ώσπερ κάμνουσιν όλες οι νεονυφάδες, που κοκκινίζ' η όψις τους απέ την ή τους* Θησ. Θ' [40[3]].

**όνυφος** η, βλ. *νεόνυμφος*.

**οπαγής,** επίθ.

μτγν. επίθ. *νεοπαγής*.

[ροχ. για μοναχό) που χειροτονήθηκε πρόσφατα: *εάν τις των μοναχών, νεοπαγής ων, παρήκοος και ανυπότακτος* Γράμματα Μετεώρ. 94[34].

**οπλούσιος,** επίθ.

τό το *νεο-* και το επίθ. *πλούσιος*.

όπλουτος· (εδώ ως ουσ.): *Τον αυτόν τρόπον παθαίνουν τούτοι οι νεοπλούσιοι* Καρ- .Ν. Διαθ. φ. 349[v].

**ος,** επίθ., Προδρ. ΙΙΙ 20, 428, Διγ. Ζ 340, 1440, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 156, 738, Ιορ. Η 401, 5908, Διήγ. Βελ. Ν[2] 92, Λίβ. Esc. 3164, Αχιλλ. L 954, Αχιλλ. Ν 197, Ο 58, Ιμπ. 495 κριτ. υπ., Χρον. Τόκκων 240, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. ) 424, Θησ. Πρόλ. [169], Αχέλ. 1350, Πανώρ. Ε' 125, 403, Ερωφ. Πρόλ. 13, Ιστ. 71, Διγ. 'Ανδρ. 320[26-7], 369[37], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 581, Β' 522, Απόκοπ.[2] .α.· *ν έ γ ο ς*, Κυπρ. ερωτ. 101[27]· *ν ε ό ς*, Διγ. (Trapp) Gr. 2005, Διγ. Ζ ιαχλ. Ν 227, Αχιλλ. Ν 4, Παρασπ., Βάρν. C 120· *ν ί ο ς*, Θησ. Πρόλ. [162], 28[1], 83[6]], ΙΑ' [84[6]], Τριβ., Ρε 46, 140· *ν ι ο ς*, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) ώρ. Αφ. 4, Α' 254, Γ' 49, Δ' 9 (γεν. πληθ. *νιω*), Ε' 89, 276 (γεν. πληθ. *νιω*),



Ερωφ. Πρόλ. 63, Α' 289, Ιντ. α' 132, Β' 113, Γ' 319, Δ' 118, Ε' 542, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 642, Γ' 1233, Δ' 539, Στάθ. (Martini) Β' 291, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [943], Ε' [1282], κ.π.α.· πληθ. θηλ. *ν ε ς*, Θησ. Γ' [7[6]], Πένθ. θαν.[2] 89, Απόκοπ.[2] 143.

Το αρχ. επίθ. *νέος*. Για τον τ. *νέγος* πβ. το σημερ. *νέγιος* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Οι τ. *νεός* και *νίος* από μετρ. αν. Ο τ. *νιος* στο Βλάχ. (λ. *νειος*) και σήμ. Η λ. και σήμ.

**1α**) Νεαρός, μικρός σε ηλικία: Ιστ. πατρ. 135[15], Πανώρ. Γ' 133, Φορτουν. (Vinc.) Β' 351· **β**) (ο συγκριτ. βαθμός με τη σημασ. του θετ.· βλ. Καρατζ., Glotta 32, 1953, 252 κε., Καραγιάννη, Διγενής 196, Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 532): *παρεκάλει λέγουσα* (ενν. *η κόρη*): *«νεότερέ μου κύρκα, ίνα χαρείς τα κάλλη σου ...* (παραλ. 1 στ.), *κρότησον την κιθάραν σου ...»* Διγ. Ζ 2868. **2**) Νεανικός: Παλαμήδ., Βοηβ. 1366. **3α**) Καινούργιος (Για τη σημασ. βλ. Κριαρ., Ελλην. 21, 1965, 412): *σελήνη επονόμασε* (ενν. *ο Μέγας Κων/νος*) *την νέαν του την Πόλην* Ανακάλ. 91· *για να θέλει ν' ακλουθά* (ενν. *ο Αλφειός*) *το φευγωμένον κύμα,* (παραλ. 1 στ.) ... *εκ τα σωθικά είχε δράμει, τα πλια βαθύτερα της γης, κάνοντας νιο ποτάμι κάτωθε από την θάλασσαν* Σουμμ., Παστ. φιδ. Πρόλ. [8]. *Θρήνος του θρήνου έτρεχεν και τέλειωσιν δεν έχουν* (παραλ. 1 στ.). *Της Αμοχούστου άρχισεν τώρα το νιον μαντάτον* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 631· *κιτιάσετέ με από τα πράματα των πραματευτάδων οπού επήρα, τα παλαιά και τα νια* Μαχ. 288[31]· *απάνω 's τσι λαβωματιές τα πέταλα εβουλούσα και την πληγή εξεσκίζασι ... και με τσι νιες λαβωματιές* (εκδ. Ξανθ., Αλεξ. Στ. *τσινιές, δαγκαματιές*· διόρθ. Κριαρ., Ελλην. 21, 1968, 411-12), *κριτήρια, που τως δίδα, πολλά άσκημα ετελειώνασι δίχως ζωής ολπίδα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1077· **β**) σημερινός, σύγχρονος, νεότερος: *ένα μαντί αστροχιόνιστο βασιλικόν ας βάλει* (ενν. *η Αρετούσα*) *κι ό,τι άλλο η τέχνη εμπόρεσε, παλιά και νια, να δείξει* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 45· **γ**) παράδοξος· νεοφανέρωτος· πρωτάκουστος: *Ω πόσον, έρωτα, είσαι μεγάλος, της φύσης νέον θαύμα και του κόσμου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Χορ. γ' [2]· *Ω πράμαν νιον που 'ναι τούτον το θάρρος ..., που τον Πόθον κάμνει να 'ναι θνητός και ν' αγαπήσει ο Χάρος!* Κυπρ. ερωτ. 100[40]· **δ**) (προκ. για προϊόντα) φρέσκος· που είναι νέας εσοδείας: *Απέ το βούτυρον, νέον ή παλαιόν, κελεύει το δίκαιον το δέκατον* Ασσίζ. 245[15]· **ε**) (προκ. για στρατιώτη) νεοσύλλεκτος: *εσηκώθην μεγάλη τάραξη και ταραχή μέσον τους λας των αρμάτων τους νέους με τους παλιούς* Μαχ. 96[30]. **4α**) Δεύτερος, άλλος ένας (για κάπ. ή κ. που μόνο μία φορά έχει προϋπάρξει): *ας κάμει νιο κατακλυσμό τον κόσμο να ξεπλύνει* Πανώρ. Δ' 128· *τον πολεμάρχον τον στερρόν, τον νέον τον Ακρίτην* Προδρ. ΙΙΙ 400y χφ CSA κριτ. υπ.· **β**) (γενικ.): *Εδώ γυρίσετέ τονε* (ενν. *τον νιο*) *και μετά σάς βαστάτε νέον κρασί, νέο νερό, νέαν φωτιάν, κι ελάτε για να γενεί νέα θυσιά* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [568]. **5**) (Για βυζαντινό αυτοκράτορα σε περίπτωση συμβασιλείας) που έχει πρόσφατα αναλάβει καθήκοντα: *εισήχθη εις την Πόλιν ο βασιλεύς κυρ Ιωάννης ο νέος ..., ο υιός του κυρού Ανδρονίκου του βασιλέως* Byz. Kleinchron. Α' 68[21]· *ο βασιλεύς κυρ Ανδρόνικος ο νέος* Byz. Kleinchron. Α' 67[17]. **Έκφρ. 1**) *Νέα γραφή*, βλ. *γραφή* 7γ. **2**) *Νέο(ν) δόμα*, βλ. *δόμα(ν)* 1γ. **3**) *Νέος καιρός* = άνοιξη (πβ. και ά. *καιρός* 8): *επέρασε ... ο χειμώνας και άρχασεν ο νέος καιρός από τον Μάρτιον μήναν* Χρον. Μορ. Η 3619. **4**) *Νέα Ρώμη* = Κων/πολη: *Ρώμης της νέας, της χρυσής, της Κωνσταντίνου Ρώμης* Προδρ. IV 1r χφφ CSA κριτ. υπ. **5**) *Εκ νέας* = ξανά, πάλι: *στραφείτε, ποίσετε εκ νέας δικόν σας δούκα* Θησ. (Foll.) Ι 66.

Το αρσ. ως ουσ. = **1α**) Παλληκάρι, νεαρός άντρας: *ελόγιασα το Γύπαρη να πάρω, σαν ορίζεις, άντρα μου, απήτις νιο καλό κι άξο τονε γνωρίζεις* Πανώρ. Ε' 256· *εκεί 'δα νέους και λυγερές, άνδρες και παλληκάρια* Απόκοπ.[2] 467· *Σφάλμα ποτέ δεν έκαμα με τέτοιο*

*ον αντάμι  παντρειά να κάμω* Ερωφ. Β' 39· *Την ώραν οπού φάνηκεν ετούτος ο αντρειω-* *:νος,  επρόβαλεν από μακρά είς νιος καμαρωμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 284· **β**) ι συγκριτ. και υπερθ. βαθμός με τη σημασ. του θετ.· βλ. Καραγιάννη, ό.π. και Ξανθ., ό.π.): *ιττάκιν ...απέστειλεν ο νεότερος προς την κόρην* Αχιλλ. Ο 346· *και ως είδεν ο νεότερος τους υναικαδελφούς του,  γοργόν εκατεπήδησεν και προσυπήντησέ τους* Διγ. (Αλεξ. Στ.) sc. 421· *τους δώδεκα νεότατους τούς θέλω εξεχωρίσει* Αχιλλ. Ο 131. **2**) (Στον πληθ.) ολαία, άτομα νεαρής ηλικίας: *Θεά Βένους,  μετάστρεψε κείν' τ' άρματα και πε να γένει τως το ξίφος της φιλιάς τους νιους ν' αφταίννει  κι ο θάνατος στους γέροντες δίκιον να ταίννει* Κυπρ. ερωτ. 156[11]· *ως φωτιά στη ράπη  πιάνει στην ανακάτωση συχνιά τω νιω αγάπη* Ερωφ. Α' 166· *εσκλαβωθήκαμεν και γέροντες και νέοι* Ιστ. Βλαχ. 2318.

Το θηλ. ως ουσ. = νέα, κόρη, κοπέλα: *με βια πολλή στη χώρα σας τούτη την άξα ιπαίνω  για να δοξέψω σήμερο μια νια* Στάθ. (Martini) Πρόλ. 37· *λησμονούσι  τον όθο μας κι εις άλλη νια γυρεύγουσι να μπούσι* Πανώρ. Δ' 38.

**νεοσσεύω**· *ν ο σ σ ε ύ ω*·  *ν ο σ σ ι ε ύ ω.*

Το αρχ. *νεοσσεύω*. Ο τ. *νοσσεύω* ήδη αρχ. (L-S στη λ.).

**1**) Κλωσσώ, εκκολάπτω νεοσσούς: *των νεοττών αποστερούμεναι* (ενν. *αι περιστεραί*) . *έτερον πάλιν επινοούσι φωλεόν, ίν' εκείσε νοσσεύσαντες ετέρους επινοήσωσι νεοττούς* 'υσιολ. (Offerm.) M 121[5]. **2α**) Κάνω φωλιά, φωλιάζω: *ει μέν εστίν κωφόν και ακάρ-:ον* (ενν. *το δένδρον*), *ποιεί οπήν και εισέρχεται και νοσσεύει* (ενν. *ο δενδροκόλαφος*) Φυ-ιολ. Β 8[5]· **β**) (μεταφ.) κατοικώ: *ει μέν εστί κούφος και ακάρδιος* (έκδ. *εγκάρδιος*· λ. ά. *εγκάρδιος* II) *ο άνθρωπος, εισέρχεται* (ενν. *ο διάβολος*) *και προς αυτόν νοσσιεύει* 'υσιολ. (Zur.) XXIII[10].

**νεοσσιά** η, Φυσιολ. (Zur.) XXXVIII 2[2]·  *ν ο σ σ ί α,* Φυσιολ. M 52, Φυσιολ. Kaim.) 18[6]· *ν ο σ σ ι ά,* Φυσιολ. (Legr.) 612, Φυσιολ. (Zur.) XXXVIII 2[5].

Το αρχ. ουσ. *νεοσσιά*. Ο τ. *νοσσιά* ήδη αρχ. (L-S στη λ.). Διάφ. τ. της λ. και σήμ. διωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. *νοσσιά* και Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 183).

**1**) Φωλιά νεοσσών: *πορεύονται το άρρεν και το θήλυ και ποιούσι την νοσσιάν αυτών εις ο κούφον των δένδρων* Φυσιολ. Β 9[4]· *'Ωσπερ ο δενδροκόλαφος, ει εύροι το δένδρον σαθρόν, :οιεί την εαυτού νοσσιάν εν αυτώ, ούτω και ο διάβολος εν τω ανθρώπω ποιεί* Φυσιολ. 367[19]. ;) ? (Μεταφ.) πιθ. προκ. για τον αστερισμό των Διοσκούρων, γιων της Λήδας, που αντι-:ροσωπεύουν ο ένας την αύξουσα και ο άλλος τη φθίνουσα σελήνη: *Μεγαλότατη νοσσιά, της 1ήδας πάσα κάλλος,  εις το βασίλεμά 'δειχνε την εκλαμπρότητά της.  Στην πλια της ιεγαλότερη κόντεψή 'χε σιμώσει* Θησ. Ι' [1[1]].

**νεοσσίον** το·  *ν ο σ σ ί ο ν,* Φυσιολ. (Kaim.) 18[7].

Το αρχ. ουσ. *νεοσσίον*. Ο τ. ήδη μτγν. (Bauer, Wört.).

Πουλάκι, νεοσσός: *εάν δέ αυξηθώσιν τα νοσσία και πετασθώσιν, έκαστον γένος ανί-ιπαται προς τους ιδίους γονείς* Φυσιολ. M 52.

**νεοσσοποιώ,** Φυσιολ. (Offerm.) G 42[9], Φυσιολ. (Offerm.) M 43[7]·  *ν ο σ σ ι ο-τ ο ι ώ,* Φυσιολ. (Zur.) XXXVIII 1[6], Φυσιολ. 353[25]·  *ν ο σ σ ο π ο ι ώ,* Φυσιολ. M ι1[7], Φυσιολ. (Offerm.) G 42[8], Φυσιολ. (Zur.) XXXVIIII 1[4], Φυσιολ. (Kaim.) 26α[10].

Το μτγν. *νεοσσοποιέω*. Ο τ. *νοσσοποιώ* ήδη μτγν.

(Προκ. για πτηνά) **α**) επωάζω, κλωσσώ, εκκολαπτώ νεοσσούς: *ο Φυσιολόγος έλεξεν περί πέρδικος ότι αλλότρια ωά θάλπει και νοσσοποιεί· επάν δέ αυξηθώσιν, ανίπτανται προς*



*τους εαυτών γονείς και μόνην άφρονα αφίουσιν αυτήν* Φυσιολ. (Offerm.) G 74[7]· **β**) (εδώ προκ. για γηρασμένο πτηνό που με το «κλώσσημα» ξανανιώνει): *εάν ίδωσι* (ενν. *οι έποπες*) *τους εαυτών γονείς γηράσαντας, ... θάλπουσι τούτους υπό τας πτέρυγας αυτών και νεοσσοποιούσιν αυτούς και νέοι γίνονται* Φυσιολ. (Offerm.) M 43[6].

**νεοσσός** ο·  *ν ο σ σ ό ς,* Φυσιολ. (Kaim.) 16α[10].

Το αρχ. ουσ. *νεοσσός*. Για τον τ., που ήδη αρχ., βλ. L-S στη λ. Η λ. και σήμ.

Νεογέννητο πτηνό: αυτ. 16α[5].

**νεοταγής,** επίθ.

Από το *νεο-* και το *-ταγής* (< *τάσσω*).

Που πρόσφατα στρατολογήθηκε, νεοσύλλεκτος: *Ο βασιλεύς ... εκπαιδεύων τους νεοταγείς στρατιώτας τοξεύειν και κοντάριν μεταχειρίζεσθαι* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 186.

**νεότης** η (γεν. *νεότητος*, αιτιατ. *νεότητα*), Γλυκά, Στ. 69, Διγ. (Trapp) Gr. 961, Διγ. Ζ 427, 2412, 4360, 4469, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1107, 1606, Θησ. Γ' [8[3]], Διγ. 'Ανδρ. 365[26], 409[9], 411[23], κ.α.·  *ν ε ό τ η* (γεν. *νεότης*, αιτιατ. *νεότη(ν)*), Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 864, 873, Ιμπ. 11, 733, Θησ. Πρόλ. [36], Β' [89[8]], Χούμνου, Κοσμογ. 934, Ρίμ. θαν. 48·  *ν ι ό τ η,* Κυπρ. ερωτ. 61[3], 103[4], Πανώρ. Β' 532, Γ' 131, 341, 456, Ε' 11, Ερωφ. Ιντ. α' 37, 82, Β' 488, Ιντ. β' 3, 83, Δ' 344, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 121, 934, 1047, 2194, Β' 616, 1642, 2226, Γ' 226, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 65, 112, Δ' 115, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [663], Δ' [631], Φορτουν. (Vinc.) Β' 106, κ.π.α.·  *ν ι ό τ η ς,* Πανώρ. Γ' 178, Ερωφ. Δ' 667, Πιστ. βοσκ. Ι 1, 222·  πληθ. *ν ε ά τ α* τα, Σαχλ. Ν 30·  *ν ι ά τ α,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 230·  *ν ι ό τ α,* Πανώρ. Α' 276, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 697, 1242, Β' 2192, Γ' 1456, Δ' 132, Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 25.

Το αρχ. ουσ. *νεότης*. Ο τ. *νεότη* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 240 και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 673) και στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και διάφ. άλλοι τ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *νεότητα* στο Βλάχ. και σήμ. Για το σχηματ. των τ. του πληθ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 232 = Γλωσσ. έρ. Α' 568 και Αθ. 36, 1924, 178. Πληθ. *νεότα* σήμ. στη Σύμη (Χατζιδ., Αθ. 22, ό.π.). Ο τ. *νιότης* και ο πληθ. *νιάτα* στο Somav. (λ. *νεότης*) και σήμ.

**1**) Το να είναι κάπ. νέος, η νεαρότητα της ηλικίας: *η αφεντιά σου ...  ... να συχωρέσει  το σφάλμα απού τον έκαμεν η νιότης του να πέσει* Ερωφ. Δ' 594· *ειδέ την σήμερον ου δύναται άνθρωπος να λάβει ειμή δεύτερον γάμον, και τούτο παραχωρεί η εκκλησία διά την νεότηταν του ανδρός, ότι της γυναίκας εδόθη νόμος της δευτερογαμίας, του δέ ανθρώπου ουχί, αλλά μίαν* Ελλην. νόμ. 556[29]. **2α**) Η νεανική ηλικία: Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [699], Πανώρ. Πρόλ. 24, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 313·  (σε όρκο): *ου μη χαρώ την νεότην μου, την περισσήν μου ανδρείαν* (παραλ. 3 στ.) *εάν ποτέ ενθυμηθώ να σε παραπονέσω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 905·  (σε μεταφ.): *χαίρε, καντήλα τσ' ομορφιάς, χαίρε, δένδρον της νιότης* 'Υμν. Παναγ. 2·  **β**) (μεταφ. προκ. για την άνοιξη) ξεκίνημα, αρχή: *Ω μυρισμένη μου άνοιξις, του χρόνου αρχή και νιότης* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1]·  **γ**) (συνεκδ.) οι χάρες της νεανικής ηλικίας: *εχλόμιανε, αδυνάμισε, τσι συντροφιές αρνήθη,  η ομορφιά του εχάθηκε κι η νιότη εκαταλύθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 778. **3**) Οι νέοι άνθρωποι, η νεολαία: Ζήν. Δ' 16, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1236, Διγ. 'Ανδρ. 363[33]. **4α**) Το νεανικό σώμα· κορμί, κορμοστασιά (Για την εξέλιξη της σημασ. βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 71· πβ. και ά. *ηλικία* 2): *αποκρυγιάναν το ζιμιό της νιότης του τα μέλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1817· *το τι έπαθεν η νιότη σας* (ενν. *Ρωμαίοι και Φραγκάκια*) *κι αυτή η ελικιά σας,  την θνήσιν τήν επάθετε και την παραλυσιάν σας  και τ' ακριβά σας τα κορμιά στα τράνα τα*

:ώνουν Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 40· *λυπήσου αυτή τη νιότη που χλομή πολλά θω-*
*:η* Ζήν. Β' 46· **β**) (προκ. για δέντρο· περιληπτικά) θαλερά κλαδιά: *γλυκομηλέα μου*
*:ινη, τα μήλα φορτωμένη, απόκλινε την νιότην σου να μείνω στην ησκιά σου* Ερω-
271. **5**) Σε σχ. υπαλλαγής **α**) προκ. να δηλωθεί άτομο νεαρής ηλικίας: *Αρχάγγελος*
*:χαήλ ... ... να τον κάμει θέλησε να χάσει την ζωήν του, ευθύς εμετατράπηκεν σ'*
*:ώπου την νεότη κι εδιάβην κι εκατάβαλεν τον άθλιον προδότη* Αχέλ. 1432· *να βγά-*
*:ι την πρώτη αγάπη από το λογισμό, να βάλουν άλλη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
268· *άδικα για λόγου μου εχάθην έτοια νιότη!* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 16· **β**) με
:ηγ.) γεν. κοινού (προσηγορικού) ονόμ. ή αντων. για να δηλωθεί ήδη γνωστό νεαρό
:ο: *το σύνθεμα του τραγουδιού και του σκοπού η γλυκότη εσκλάβωνε σιργουλιστά*
*:κορασάς τη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 448· *αρχίζει με παρηγοριές, αρχίζει με*
*:ότη κι εγιάτρευγε σιργουλιστά του φίλου του τη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
:· *Γιάντα ζγουράφισες την άσκημή μου νιότη;* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 604· **γ**)
:προηγ.) γεν. κύρ. ονόμ. για να τονιστεί το νεαρόν της ηλικίας και οι χάρες του συγκε-
:ένου ατόμου: *Τις είναι σαν τον Κρητικό και σαν τον Κυπριώτη και τις σαν του Πι-*
*:ορου την αντρειωμένη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1362· *εκείνη με την πονηριά*
*:ήθελε ... να δείξει του Ρωτόκριτου πως 'ρέγεται τη νιότη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
:. **6**) Ως προσφών. (σε πτώση ονομ. και γ' εν.) σε νεαρό άτομο αντί για την προσωπ.
:ν. εσύ και β' εν.: *'Αφες, καλέ, την λυγερήν και σώσε τον εαυτόν σου·* (παραλ. 1 στ.)
*:ιη πλανάται η νεότης σου να χάσεις την ζωήν σου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1156· *σε ποια*
*:να βουηθηθείς, πώς να γελάς τον κύρη κι η νιότη σου την παντρειάν ως πού να τηνε*
:; Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1528. **'Εκφρ.** *άνθος της νεότητος, αθός της (τση)*
*:ης (νιότης)*, βλ. *άνθος* 4 φρ. **Φρ. 1**) *Αποκόπτω το άνθος, το κάλλος της νεότητος,*
*:ι τη νιότη κάπ.* = θανατώνω κάπ. νέο (βλ. και ά. *αποκόπτω* 1 φρ.): *ο θάνατος απέκο-*
*:ο άνθος της νεότητός του* Διγ. 'Ανδρ. $411^{28}$· *ο θάνατος έκοψεν αυτού νεότητος το κάλ-*
:Διγ. Ζ 4476· *πολλά σκιάζομαι κι εγώ τη νιότη μου μην κόψει* (ενν. *το ριζικό*) Ζήν. Α'
**2**) *Απολλύω το άνθος της νεότητος, στερούμαι την νιότην μου* = πεθαίνω νέος:
*:κνον μου γλυκύτατον, μη τούτο νυν ποιήσης μη άνθος σης νεότητος προ καιρού απο-*
:; Διγ. Ζ 1368· *αν γροικήσει ο κύρης μου και όλη μου η γενέα, να στερηθείς την νεό-*
*:του την ώραιαν ως διά εμέναν* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 861. **3**) *Δίδω τη νιότη μου*,
*:ίδω* Ι Α 7β φρ. **4**) *Χάνω τη νιότη μου* = **α**) πεθαίνω νέος: *με το θάνατο θωρώ πως*
*:ς δεν κάνεις, μόνο τη νιότη σου εύκαιρα και τη ζωή σου χάνεις* Πανώρ. Β' 574·
*:ά βγει απού τα βάσανα τη νιότη ντου να χάσει. ...με το σπαθί ντου ...σήμερο*
*:ονε τη ζωή ντου* Πανώρ. Γ' 4· **β**) περνούν αναξιοποίητα, χαραμίζονται τα νεανικά
:χρόνια: *γιαύτος τη νιότη μου έχασα, τα πλια καλύτερα άνθη κι εγέρασα στης βασι-*
*:στα βάσανα και πάθη* Ζήν. Α' 267· *λογιάζεις εύκαιρα τη νιότη σου να χάσεις και*
*:ταίριν όμορφο βούλεσαι να γεράσεις;* Πανώρ. Γ' 89.

**νεότονος,** επίθ.

Από το επίθ. *νέος* και το ουσ. *τόνος*.

(Προκ. για εκκλησιαστικό βιβλίο) που είναι γραμμένο σε νέο μουσικό τόνο (διαφορε-
:κπό τον παλιό): *άλλο βιβλίον στιχεράριον νεότονον* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου

**νεουργώ.**

Από το αρχ. επίθ. *νεουργός* και την κατάλ. *-ώ*. Η λ. τον 5.αι. (Lampe, Lex.). Για χρ.



της λ. στην εκκλ. υμνολογία βλ. Μητσάκης, Δίπτυχα 1, 1979, 35 και Τωμ., ΕΕΒΣ 44, 1979/80, 410.

**1**) Ανακαινίζω πνευματικά, αναγεννώ (Πβ. Lampe, Lex. στη λ. 2): *Σημαίνει διά τούτων ο προφήτης την διά του αγίου Πνεύματος κάθαρσιν, ήν ... ο Λόγος ... ημίν εχαρίσατο· και γαρ εν τούτῳ μυστικώς τους προσιόντας αναχωνεύει και νεουργεί, τῳ πυρί του πνεύματος χρώμενος οία δημιουργός ο Δεσπότης* Ψευδο-Σφρ. $316^9$. **2**) Ανανεώνω· (εδώ προκ. για ανάμνηση γεγονότος) διατηρώ: *η δέ Μερρά ταχύτατα ύδωρ γλυκύ αφήκεν, εξ ού πιών πας ο λαός ηδέως εκορέσθη* (παραλ. 1 στ.). *'Εκτοτε δέ μέχρι του νυν η χάρις χορηγείται και διά μεταλήψεως η μνήμη νεουργείται* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1980.

**νεούτσικος,** επίθ., Χρον. Μορ. Η 142, 608, 2159, Χρον. Μορ. Ρ 608, Λίβ. Ν 3839, Θησ. Γ' [$8^1$], ς' [$23^2$], Ι' [$68^3$], Θησ. (Foll.) Ι 126, 138, Τριβ., Ρε 49, 110, 281, 285, Περί γέρ. 151, 163, Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 34, Μαρκάδ. 151· *ν ι ο ύ τ σ ι κ ο ς*, Θησ. Δ' [$19^1$, $56^1$], Πανώρ. Γ' 536, Δ' 1 κριτ. υπ., Πιστ. βοσκ. Ι 2, 171· 4, 273, ΙΙ 5, 75, V 3. 42, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 164, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [700, 1067], Γ' [783], Δ' [90, 91], Ε' [343, 1358].

Από το επίθ. *νέος* και την κατάλ. *-ούτσικος*. Ο τ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 539, Δ' 669, Ε' 1054 και σήμ. στην 'Ηπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 265). Τ. *νεούτζικος* και *ενιούτζικος* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Meursius (λ. *νεούτζικος*).

**1α**) Νέος, νεαρός, μικρός σε ηλικία: *'Ανθρωπος ήτον νεούτσικος, χρονών εικοσιπέντε* Χρον. Μορ. Ρ 142· *παλληκαράκι νιούτσικο άφηκα του πατρός μου την κατοικιάν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [7]· *βρίσκεται* (ενν. *η Εμίλια*) *νεούτσικη φεδούλα* Θησ. Γ' [$40^4$]· *είναι πράμ' αδύνατο και νιούτσικο κοράσο για νιο γαμπρό να μη γροικά πόθου φωτιά* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 633· **β**) (σε σχ. υπαλλαγής με το ουσ. *καρδιά* προκ. να δηλωθεί και η ευαισθησία της νεαρής ηλικίας): *ευγενιά δεν είναι αμπόδιστρο τσ' αγάπης 'ς μιαν νιούτσικην καρδιάν* Πιστ. βοσκ. V 2, 30· *η τιμή δεν ημπορεί τον πόθον να νικήσει, μάλιστα εις νιούτσικην καρδιάν, όταν τονε γνωρίσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [128]· *του πόθου και τσ' αγάπης ... δροσάτες και πλια γλυκιές χαρές, οπού μπορούσι μιαν νιούτσικην καρδιάν να φχαριστούσι* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6, 136. **2**) Πρόσφατος, καινούργιος· (εδώ για βλάστηση, για φυτά) που φύτρωσε πρόσφατα, τρυφερός: *όμορφη μάνα* (ενν. *η άνοιξις*) ... *των χορταριών των νιούτσικων και του καινούργιου πόθου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [3].

Το αρσ. ως ουσ. = **α**) νέος άντρας, νεαρός: *Ακούσων ταύτα ο ευγενικός εκείνος ⟨ο⟩ Καμπανέσης, ως φρόνιμος νεούτσικος μεγάλως ελυπήθη* Χρον. Μορ. Η 1809· *Είχε κι αυτός έναν υγιό πολλά κανακεμένο* (παραλ. 3 στ.) *και τ' όνομα του νιούτσικου Ρωτόκριτον ελέγα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 81· *δοξάζω σε, Θεέ, που 'ποίκες τέτοια κάλλη και βλέποντας οι νεούτσικοι τους πιάνει πλήσια ζάλη* Μαρκάδ. 78· **β**) (στον πληθ.) νεαρά άτομα, οι νέοι: *Ο 'Ερωτας το λοιπονίν όπου λαβώσει τους νιούτσικους τον θάνατον κάμνει να δώσει* Κυπρ. ερωτ. $156^6$.

Το θηλ. ως ουσ. = νεαρή γυναίκα, κοπέλα: *ο Ρώκριτος είν' όμορφος, άξος και παλληκάρι κι οι νιούτσικες οι άγνωστες πιάνουνται σαν το ψάρι* (η φρ. παροιμιακή· βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 780]) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 24· *μηδόλως βαρεθείς τα λόγια μου ακούσαι, ως φρόνιμη νεούτσικη παρά καμιάν οπού 'σαι* Μαρκάδ. 130.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = έφηβοι, νεαροί: *εθώριεν τα νιούτσικα έως δεκαπεντάρια και ομπρός του όλα κάμνασιν ως άξια παλληκάρια* Αχέλ. 2070.

**νεοφανής,** επίθ.

ιπό το *νεο-* και το *-φανής* (⟨ *φαίνομαι*). Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Ιου εμφανίστηκε πρόσφατα· (εδώ προκ. για νεομάρτυρες· όμοια χρ. της λ. στο Νικό-Αγιορείτη· βλ. Αναστασίου, Θεσσαλονίκη 1, 1985, 499): *ήλθον 'Αραβες ... και πολ-ριστιανούς εφόνευσαν ... Τότες και οι νεοφανείς τεσσαράκοντα δύο μάρτυρες εμαρτύ-εις το Αμόριον* Ιστ. Βατοπ. 38.

**εοφύτευτος,** επίθ., Σπανός (Eideneier) D 1710, Διγ. 'Ανδρ. $371^{6}$.

ιπό το *νεο-* και το *φυτεύω*. Η λ. στο Νικήτ. Χων. (Trapp, JÖB 28, 1979, 377), στο ν. (λ. *νεόφυτος*), σε έγγρ. του 1797 (Apostolopoulos Ph., Ελλην. 27, 1974, 113) και ουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Ιου φυτεύτηκε πρόσφατα: *η αδοκήτως αγαθού τοιούτου χωρισθείσα* (παραλ. 1 στ.) *'δρον νεοφύτευτον ακαίρως ξηρανθείσα* Διγ. Ζ 2625.

**νεπαύω,** βλ. *αναπαύω*.

**εραγώγιον** το.— Πβ. και ά. *αγώγιον*.

ιπό τα ουσ. *νερό* και *αγωγός*. Τ. *νεραγώγι* και σήμ. στη Χίο ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 47), καθώς και *νιραγώγ'* ή *νιραγώι* στην 'Ηπειρο (Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρ. Α' 263) α Γρεβενά (Παπαϊωάννου, Γλωσσάρ. Γρεβενών 79).

γωγός νερού· υδραγωγείο: *Περί νεραγωγίου και πηλού και στέρνας οπού ποτίζουν* αρχιερ. 172.

**εράιδα** η, Πανώρ. Α' 82, 348, Β' 200, Γ' 419, 515, Δ' 121, 146, Ερωφ. Γ' 170, ντ. γ' 45, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 3, 253· 6, 252, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 649, Σουμμ., φίδ. Α' [73], Β' [126], Γ' [315, 737], Δ' [1056], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 463, Ιντ. κ.α.· *α ν α ρ ά δ α,* Δεφ., Λόγ. 619 (διόρθ. της εκδότριας· χφ *αναραΐδα*)· *ά ι δ α,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [331]· *ν ε ρ ά δ α,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1685, ηλ., Θαν. (Wagn.) 115, Μαρκάδ. 61.

πό το αρχ. ουσ. *Νηρηΐς* με παρετυμολογική επίδρ. του ουσ. *νερό* (Βλ. Πολ. Ν., ΛΑ 8⟩1920, 17 κε. και Ανδρ., Λεξ.). Για διαφορετική άποψη βλ. Φιλ., Γλωσσογν. Γ' τ. *αναράδα* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 448) και στο ποντιακό ιδίωμ., όπου και τ. α (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νεραΐδή* και Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 18). Ο τ. *ανεράιδα* στην (Κοντοσοπούλου, Γλωσσογεωγρ. κρητ. 66, Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 624]). *ίγδα* στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε' 599, 672, Κλ. Β' 413 και στην Κρήτη, Ξανθ., ό.π., και τ. *αναράγδα* στην Κεφαλληνία (Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 159). Ο τ. *νεράδα* ursius (λ. *νεράδες*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Νεράιδα: *Είχα πολλές αγαφτικές, σαν είν' τω νιω δοσμένο· κι ως κι οι νεράιδες σι περίσσ' αγαπημένο* Πανώρ. Δ' 10· *του λόγγου τούτου την αρχήν μόνον οι ανεράι-και τα στοιχειά αν ήξευραν* Θησ. ΙΑ' [$20^{3}$]. **2α**) Πανέμορφη κοπέλα: *στην κεφα-η ζγουραφιά που ηθέλησε να βάλει ήδειχνε πως μαραίνεται για μιας νεράιδας* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 192· **β**) (ως προσφών.): *Καλώς τες θυγατέρες μου! ;, αγκαλιαστείτε, φιλήσετε, νεράιδες μου, γλυκοχαιρετικτείτε* Στάθ. (Martini) · *Εγώ 'μ' εκείνος ο βοσκός απ' απόστεν εμπήκα στον πόθο σου, νεράιδα μου, πάσα μου εφήκα* Πανώρ. Γ' 554· **γ**) (προκ. να δηλωθεί αγαπημένο γυναικείο πρόσω-*' κόσμε ...* (παραλ. 1 στ.), *γιάντα πρικύ μου φαίνεται σήμερο να σε χάσω κι ως η νεράιδα μου, στον 'Αδη να περάσω;* Πανώρ. Β' 470. **3**) Υδρόβιο ζώο ή πτηνό (?) *τεν ολόχρυσα και ολάργυρα ζωδία, λέοντας, πάρδους και αετούς, πέρδικας και*



*νεράδας και χύνουν εκ του στόματος και εκ των πτερουγίων νερόν καθάριον* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1653 (πβ. και Trapp [Διγ. σ. 390]).

**νεράκι** το, Συναξ. γυν. (Spadaro) 388, Διγ. Ο 75, 1440, 2464.

Από το ουσ. *νερό* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Νερό (υποκορ.): *δώσ' με κούπα νεράκι* Συναξ. γυν. 388· *βρύσες με κρύα νεράκια* Διγ. Ο 2033.

**νεραντζά** η, βλ. *νεραντζέα*.

**νεραντζάτος,** επίθ.· *ν ε ρ α τ ζ ά τ ο ς.*

Από το ουσ. *νεράντζι* και την κατάλ. *-άτος*. Ουδ. *νεραντζάτο* ως ουσ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 864 (Βλ. και Τωμ., Αθ. 77, 1978/79, 51· κατά Cortelazzo, Lingua nostra 20, 1959, 118-9 η λ. από βενετ. neranzato). Ο τ. στο Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $94^{15}$ και $163^{17}$. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 99) και σήμ. (Βλ. και Τωμ., ό.π. 34).

Που έχει το χρώμα του νεραντζιού, πορτοκαλής: *με νερατζάτα κι αργυρά ρούχά 'τονε ντυμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 167.

**νεραντζέα** η, Καλλίμ. 1744, 1752· *ν ε ρ α ν τ ζ ά,* Προσκυν. Ιβ. 535 667, 810, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 614, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1702 κριτ. υπ., Παΐσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1496· *ν ε ρ α ν τ ζ ί α,* Προσκυν. Ιβ. 535 219· *ν ε ρ α ν τ ζ ι ά,* Προσκυν. Ιβ. 845 672, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1702 (έκδ. *νερατζιά*· διορθώσ. κατά το κριτ. υπ.)· *ν ε ρ α τ ζ ά,* Παΐσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 1702, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172· *ν ε ρ α τ ζ ι ά,* Ερωτοπ. 348.

Από το ουσ. *νεράντζιον* και την κατάλ. *-έα*. Ο τ. *νεραντζιά* στο Somav. και σήμ. Ο τ. *νερατζά* και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ. 151), όπου και ο τ. *νερατζιά* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ'; λ. *νεραgιά*). Τ. *νερατζέα* και σήμ. στη Μάνη (Βλ. Βαγιακ., Πρακτ. Β' Συμπ. Γλωσσολ. Βορειοελλ. χώρου 15). Η λ. στο Meursius (λ. *νεράντζιον*).

Νεραντζιά: *Ω νεραντζιά με τον καρπόν και λεμονιά με τ' άνθη* Ch. pop. 815.— Τ. *νερατζία* ως τοπων.: Byz. Kleinchron. Α' $666^{3}$.

**νεράντζι** το, βλ. *νεράντζιον,* Ι.

**νεραντζία** και **νεραντζιά** η, βλ. *νεραντζέα*.

**νεράντζιον** το, (Ι)· *ν ε ρ ά ν τ ζ ι,* Καλλίμ. 1746, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1510 κριτ. υπ., 1589, Διακρούσ. $69^{55}$, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. ιστ. 381· *ν ε ρ ά τ ζ ι,* Byz. Kleinchron. Α' $512^{42}$· *ν ε ρ ά τ ζ ι (ο) ν,* Σταφ., Ιατροσ. $13^{359}$.

Από το περσικό nārang (Βλ. Hemmerdinger, BSL 30, 1969, 31· κατά Triand., Lehnw. 9, 108 = Τριαντ., 'Απ. Α' 332, 413 η λ. αραβ.) με τροπή του *α* σε *ε* από επίδρ. του *ρ* και πιθ. παρετυμολογική επίδρ. της λ. *νερό* (Βλ. Triand., ό.π.· πβ. Georgiadis, Türk. Lehnwört. 96-7)· για προέλ. από ιταλ. naranza βλ. Triand., ό.π. 132 = Τριαντ., 'Απ. Α' 436, Ανδρ., Λεξ., Spadaro, Sic. Gymn. 21, 1968, 277, Δαγκίτσης, Λεξ. (πβ. τ. *ναράντζι* ⟨ παλαιότ. ιταλ. narancio στο Βλάχ.). Η λ. σε σχόλ. (Steph., Θησ., λ. *μήλον,* Meursius). Ο τ. *νεράντζι* σε έγγρ. του 15. αι. (Λάμπρ., ΝΕ 4, 1907, 468, Manouss., Θησαυρ. 13, 1976, 15), στο Somav. και σήμ. Ο τ. *νεράτζι* σε έγγρ. του 16. αι. (Κρ. συμβόλ. 37) και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ', λ. *νεράgι,* Κονόμ., Ζακυθ. Λεξ., κ.α.). Ο τ. *νεράτζιον* στο Meursius (στη λ.).

α) Νεράντζι: *Τα μήλα, τα δαμάσκηνα, τα κίτρα, τα νεράντζια από τους κλώνους ιονται* Ch. pop. 220· *ωσάν νεράντζι πήγαινε τ' ανθρώπου το κεφάλι* Διακρούσ. 89[22]· (συνεκδ. προκ. για το δέντρο *νεραντζιά*): *Λειμών δέ και μετόχιον ... υπάρχει, γέμον ιτζών και βερικούκων μάλλο(ν)* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1510.

**νεράντζιον,** (ΙΙ)· *νεραντζίων (φύλλα),* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1496, εσφαλμ. γρ. *νεραντζιών (τα φύλλα)*· διόρθ. Βογιατζ., Επετ. Παρν. 12, 1916, 242.

**Νεράντζιος** ο, Πωρικ. Α 2, Πωρικ. Ρ 106[3] (έκδ. *Ρεναντζίου*· διορθώσ.), Πωρικ. (έκδ. *Νεραντσίου*), Πωρικ. Ζ 5.

Προσωποπ. του ουσ. *νεράντζιον* με αλλαγή γένους: *Νεραντζίου του Πρωτοβεστιαρίου* ρικ. S 104[6].

**νεραντζοερωτοάκουστος,** επίθ.

Από το ουσ. *νεράντζι* και το επίθ. **ερωτοάκουστος.*

Φημισμένος για την ερωτική ομορφιά του: *την νεραντζοερωτοάκουστον, κρινοτριανταλάτην* (ενν. *την Πλάτζια - Φλώρε*) Φλώρ. 192.

**νεραντζούλα** η.

Από το ουσ. *νεραντζιά* και την κατάλ. *-ούλα*. Η λ. και σήμ.

Μικρή νεραντζιά: *την στράταν σου να φύτεψα μηλές και κυδωνίτσες και νεραντζούκαι κιτρές* Ερωτοπ. 4.

**νερατζά** η, βλ. *νεραντζέα.*

**νερατζάτος,** επίθ., βλ. *νεραντζάτος.*

**νεράτζι** το, βλ. *νεράντζιον, Ι.*

**νερατζιά** η, βλ. *νεραντζέα.*

**νεράτζι(ο)ν** το, βλ. *νεράντζιον, Ι.*

**'νέργημα** το, βλ. *ενέργημα.*

**'νεργώ,** βλ. *ενεργώ.*

**νερό** το, βλ. *νερό(ν).*

**νεροαγωγή** η, Λίβ. Sc. 1320.

Από τα ουσ. *νερό* και *αγωγή*. Τ. *νιραγή* και σήμ. ιδιωμ. (ΛΔ 11, 1966/67, 79).

Υδραγωγός: *μέσα εις αυτόν* (ενν. *το μεσοκήπιν*) *εκείτετον γιαλόκτιστος φισκίνα, ίν το πάτος, τα πλευρά, το ύψος της, το κτίσμαν, γιαλία τα πετόνια της και οι νερογές της* Λίβ. Ν 2157.

**νεροαναβάτης** ο.

Από τα ουσ. *νερό* και *αναβάτης*.

Υδραγωγός: *μέσα εις εκείνον* (ενν. *το μεσοκήπιν*) *ήστεκε καλόκτιστον φισκίνα, για- ) πάτος, τα πλευρά, το πλάτος και το σκήμαν, γιαλία τα σουληνάρια και οι νεροανα- ς* Λίβ. Esc. 2456.



**νεροθεμελιωτή** η· *νεροθεμελιωτήν,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 587[20], εσφαλμ. γρ. αντί *νεροθεμέλιωτην*· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 599 = Ξανθ., Μελετ. 261.— Βλ. ά. *νεροθεμέλιωτος.*

**νεροθεμέλιωτος,** επίθ.

Από το ουσ. *νερό* και το επίθ. *θεμελιωτός.*

Που είναι θεμελιωμένος, χτισμένος στο νερό· (εδώ προκ. για τη Βενετία): *Στην χώραν μ' ο Ευστάθιος ήτον ο Πατελάρος κι εις την νεροθεμέλιωτην* (έκδ. *Νεροθεμελιωτήν*· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 599 = Ξανθ., Μελετ. 261) *ο Τζώρτζης ο Κορνάρος· και στέκεται στην Βενετιάν αρετοστολισμένος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 587[20].

**νεροκάλαμον** το, Διγ. Α 1585, Διγ. Ζ 1558.

Από τα ουσ. *νερό* και *καλάμι(ν)*. Η λ. με διαφορετική σημασ. και σήμ. (Δημητράκ.).

Καλαμιώνας (πβ. ά. *καλάμι(ν)* 1β): *εχώρισεν* (ενν. *ο Διγενής*) *μοναχός από την συντροφίαν του και περιπατώντας ηύρεν νεροκάλαμον και είχε λέοντα φοβερόν μέσα* Διγ. 'Ανδρ. 347[36].

**νεροκοπημένος,** μτχ. επίθ., Προδρ. ΙΙΙ 313, 388 κριτ. υπ.

Από το ουσ. *νερό* και τη μτχ. παρκ. του *-κοπώ* (Για το β' συνθ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 245-7).

Ανακατωμένος με νερό, νερωμένος· (εδώ προκ. για κρασί): *Στιγμήν αν λείψω ο ταπεινός από την εκκλησίαν, το κρασοβόλιν μου κρατούν το νεροκοπημένον* αυτ. ΙΙΙ 120.

**νεροκουβάλημαν** το.— Πβ. και ά. *νεροκουβάλισμαν.*

Από τα ουσ. *νερό* και *κουβάλημαν*. Λ. *νεροκουβάλημα* στο Somav.

Μεταφορά, κουβάλημα νερού: *το νεροκουβάλημαν και το μιστάργωμά μου έχεις-τα συ προς έλεγχον και χόρτασιν απάρτι* Καλλίμ. 1680.

**νεροκουβαλητής** ο· *ν ε ρ ο κ ο υ β α λ ή τ η ς.*

Από τα ουσ. *νερό* και *κουβαλητής*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αυτός που μεταφέρει νερό, νεροκουβαλητής: *(Ιδού το μοιρολόγημαν του ξένου Καλλιμάχου, του μισθαργού, του κηπουρού, του νεροκουβαλήτου).* Καλλίμ. 1672.

**νεροκουβάλισμαν** το.— Πβ. και ά. *νεροκουβάλημαν.*

Από τα ουσ. *νερό* και *κουβάλισμαν*. Η λ. στο Meursius και στο Du Cange (λ. *νερόν*).

Μεταφορά, κουβάλημα νερού: *και το νεροκουβάλισμαν έπαυσεν από τότε* Καλλίμ. 2351.

**νεροκτισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *νερό* και τη μτχ. παρκ. του *κτίζω*.

Που είναι χτισμένος, θεμελιωμένος στο νερό: *με χαρές οι ζωντανοί να μείνου στην παινεμένη Βενετιά, στην παντοδοξασμένη, στη ζηλεμένη, στη λαμπρά κι εις τη νεροκτισμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 569[2].

**νερολιμνιώνας** ο.

Από τα ουσ. *νερό* και *λιμνιώνας*.

:μνάζοντα νερά: *μου εφάνηκεν να δω νερολιμνιώνα    και ποταμόν απέρατον και δάσος*
*ώνα* Πικατ. 31.

**ρολούσιμον** το.
τό τα ουσ. *νερό* και *λούσιμον*.
ύσιμο, πλύσιμο: *ετούτο το έξωθεν νερολούσιμον είναι εκείνο το λούσιμον των αμαρ-*
ριστ. διδασκ. 259.

**ρό(ν)** το, Σταφ., Ιατροσ. 1[23], 2[29,30,32,36,40,41], 3[65,74,77], 4[88-9,102], Προδρ. II 56,
, 225 χφ g κριτ. υπ., 263b χφφ CSA κριτ. υπ., Ασσίζ. 44[24], 151[19], 299[13,14], 312[20]
ον πιθ. από αντιγραφικό λάθος), Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1187, 1189, 1535, Βέλθ.
ρον. Μορ. Η 1741, 8235, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 243, 245, 670, 685, 789, Φλώρ.
)6, Ερωτοπ. 456, Λίβ. P 2357, 2740, 2835, Λίβ. Esc. 2466, 2487, 2489, 2502,
:506, 2544, 3410, 3641, Αχιλλ. L 497, 677, Αχιλλ. N 786, Rechenb. 75[3,4,6], Φα-
'ίμ. (Bakk. - v. Gem.) 258, Μαχ. 356[33], Θησ. Πρόλ. [251], Δ' [66[5]], Γαδ. διήγ.
.) 24, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 41[13], Απόκοπ.[2] 360, Συναξ. γυν. 294, 921, Διήγ.
289 δις, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 359[r], Πορτολ. Β 25[15], 28[24], Πεντ. Γέν. XXI 14,
. XII 9, Δευτ. IX 18, Byz. Kleinchron. Α' 506[24], Αιτωλ., Μύθ. 4[3], Κυπρ. ερωτ. 61[2],
100[30], 104[46], Πανώρ. Α' 16, Β' 24, Γ' 210, 472, Ερωφ. Β' 309, 323, Ιστ. Βλαχ.
:261, 2262, Διγ. 'Ανδρ. 367[34], 368[8], 400[11,14], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 116, 118,
)6, 1676, 2124, Β' 1908, Γ' 520, Ζήν. Γ' 44, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 12, 288,
Κρ. πόλ. 134[25], 183[18,19], 196[12], 226[27], 230[9], 236[30], 253[22], 384[14,15], 517[11], 586[25],

:ό το ουδ. του μτγν. επιθ. *νηρός* (< αρχ. επίθ. *νεαρός*). Το ουδ. *νηρόν* το ως ουσ. τον
L-S, λ. *νηρός*). Για την ετυμ. της λ. βλ. Ανδρ., Λεξ., Eideneier, Tabuwörter 104
βώρ., Ουσιαστ. 74 και Shipp 402-3. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex, λ. *νηρός*) και

) Νερό πόσιμο, τρεχούμενο: *τρέχω εις το νερόν και πίνω και χορταίνω    και παραυ-*
*ίνει-με το ρίγος και αποθνήσκω* Προδρ. III 121· *άνοιξεν ο Θεός τα μάτια της και εί-*
*'άδι νερό κι έπιεν και εγέμισεν το φλασκί νερό και επότισέν το* (ενν. *το παιδί*) *νερό*
'έν. XXI 19· *ίδρωσα κι εξεκάψωσα και θα πλυθώ στη βρύση    και κρυό νερό στο*
*να πιω να με δροσίσει* Πανώρ. Β' 142· *ως τρέχει το γλυκύ νερόν στον άμμον απο-*
*έτσι τρέχει κι η αγάπη σου, κόρη, στα μέλη μου όλα* Ch. pop. 24· **β)** (μεταφ.)
τα, γνώσεις: *κάμε να τρέξει το νερόν εκείν' οπού δροσίζει    τον νουν του κάθε αν-*
*και την ψυχήν φωτίζει* Ιστ. Βλαχ. 2219· **γ)** (σε μεταφ. όπου δηλώνονται έντονα
ήματα, καταστάσεις, κ.λ.π.): *Ετήρησα τους οφθαλμούς, κόρη, τους ιδικούς σου*
*το νερόν του έρωτος κολυμβοπολεμούσι* Βέλθ. 631· *Καρβουνιστιά έχω στην καρδιά,*
*να τη σβήσω    και το νερό στα χείλη του βρίσκω όντε του μιλήσω* Ερωτόκρ. (Α-
.) Γ' 521, 522· *για περηφάνια εγύρισε κι εχάθη    κι επέσαν οι ελπίδες του στου*
*ι βάθη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 432[12]· *βρύση, νερό τρεχάμενο στα λόγια 'ν' η γυναίκα* Ριμ.
2· *βάλε τα* (ενν. *τα φτερά του νου σου*) *και βρέξε τα εις το νερό τση γνώσης,    ζι-*
*ιην πετάς ψηλά, ζιμιό να χαμηλώσεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 353· **δ)** (θρησκ.
*ια* αγίασμα, κ.λ.π.): *έχει βήμαν* (ενν. *ο τάφος της αγίας Φωτεινής*) *και έχει νερόν*
*ιν* Μαχ. 34[3]· *να φέρει ο ιεριάς νερά άγια εις αγγό πήλινο* Πεντ. Αρ. V 17· *εις το χέρι*
*ί να είναι τα νερά τα πικρά τα καταραμένα* Πεντ. Αρ. V 18. **2α)** (Προκ. για θά-
ποτάμια, κλπ., συν. στον πληθ.): *κι εσύ την στράταν έσφαλες κι επήγες περ πονέντε*
*γκρέμνισάν μας τα νερά ως μίλια δεκαπέντε.    Εδώθεν που γκρεμνίσαμεν ο Θεός να*

*μας βοηθήσει,    να μη μας ρίξουν τα νερά 'ς κανένα 'ρημονήσι* Γαδ. διήγ. (Wagn.) 164, 166· *Νερά 'ναι τα θεμέλια της* (ενν. *της Βενετίας*) *και αυτή σιδερωμένη* Βεν. 9· *έκλινεν ο Ααρών το χέρι του επί τα νερά της Αίγυφτος και ανέβην ο βατρακός και εσκέπασεν την ηγή την Αίγυφτο* Πεντ. 'Εξ. VIII 2· *εύρεν καλάμιν και νερόν και ήτον απέσω λέων* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 631· *τον Θεοχάρην κατέκοψαν και εις το νερό τον έρριψαν* Ιστορ. δεσποτών Ηπείρ. 21[17]· *όταν η θέρμη του ηλιού τα χιόνι' αναλιγώνει* (παραλ. 1 στ.) *και απομένουν τα βουνά όλο νερό γεμάτα* Θησ. Ι' [86[8]]· (εδώ σε παροιμιακή φρ.): *χωρίς αέρα το πουλί, χωρίς νερό το ψάρι    πώς είναι δυνατό τωνε να 'χουσι ζήσης χάρη;* Ερωφ. Α' 489· **β)** το υγρό στοιχείο της φύσης· (εδώ πριν και κατά τη Δημιουργία): *στοιχεία και τα τέσσερα του κόσμου οπού 'χει η κτίσις,    νερό, αέρας και φωτιά και ...    η γη* Λίμπον. 3· *άνεμος του Θεού αναπετάει επί πρόσωπα των νερών* Πεντ. Γέν. Ι 2· *Και είπεν ο Θεός: «Ας είναι άπλωμα εις μεσοθιό τα νερά και ας είναι χωρίζει ανάμεσα νερά στα νερά»* Πεντ. Γέν. Ι 6. **3)** (Συνεκδ.) υδραγωγείο: *οι Τούρκοι επήρανε το νερό τους οπού ήτονε όξω του κάστρου* Χρον. σουλτ. 99[29]. **4)** Στον πληθ. **α)** η θάλασσα που περικλείει έναν τόπο: *Ο Μοτζενίγος έλειπε μ' όλα τα κάτεργά του    κι ήτον απόξω στα Χανιά κι ήβλεπε τα νερά του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 321[23]· *Την αυτήν εχρονίαν ήλθαν εις τα νερά της Κύπρου β' κάτεργα* Μαχ. 92[1]· *εδιόρθωσε* (ενν. *ο βασιλέας*) *να πλέψουσιν* (ενν. *τα κάτεργα*), *να ελθούσιν της θαλάσσης,    εκ τα νερά γαρ του Μορέως να σέβουν εις τον κόρφον    απέσω εις το Ξερόμερον* Χρον. Μορ. Η 8788· **β)** η θαλάσσια έκταση που βρίσκεται στην επικράτεια, δικαιοδοσία κάπ.: *τους οχουθρούς οπόχουμε, τούτοι να μην τσ' αφήνου    στου βασιλέως τα νερά να μην μπορούν να μείνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 574[16]. **5)** (Συνεκδ.) **α)** βροχή: *του αγίου Σπυρίδων την ημέρα εγένετο αστραπές και βρονταί και πλήθος νερού* Byz. Kleinchron. Α' 511[41]· *Τα περιστέρια τσι βροντές και τα νερά γροικούσι    κι απού τσι κάμπους με σπουδή προς τσι φωλιές πετούσι* Ερωφ. Γ' 67· (εδώ σε είδος σύστ. αντικ.): *εις το Καστέλλι έβρεξε νερό, να μας ποτίσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 206[16]· *αίμα ρίξε, ουρανέ, και πλιο νερό μη βρέξεις* Τζάνε, Κρ. πόλ. 228[14]· **β)** πλημμύρα: *θωρούμεν πράγματα φρικτά σ' όλην την οικουμένη·    πείνες, θανατικά, νερά, φωτιές εξουρανόθεν* Αχέλ. Πρόλ. 3· (εδώ προκ. για το βιβλικό κατακλυσμό): *εγώ φέρνω το συντέλειο νερά επί την ηγή να διαφτείρω παν σάρκα* Πεντ. Γέν. VI 17. **6)** (Προκ. για τη δροσιά της πάχνης): *έχομεν θεμέλιον το γνέμα της αράχνης,    το χιόνι και την θάλασσαν και το νερόν της πάχνης* Ιστ. Βλαχ. 2340. **7)** Δάκρυα: *κι εμέν ποτέ τα 'μμάτια μου δεν έχουσιν    ουδέ στην κάψαν 'δέ χειμόν την σίγησιν, κι ένι λαμπρόν, όχι νερόν, τό τρέχουσιν* Κυπρ. ερωτ. 97[42]· *Το νερόν των αμματιών μου εμποδίζει το καμίνιν* Κυπρ. ερωτ. 118[26]· *μαύρο μελάνι είν' οι καπνοί των αναστεναγμών μου    συγκερασμένοι με πικρά νερά των δάκρυών μου* Λίμπον. 88. **8)** Ο χυμός φυτών ή καρπών, κλπ., οπός: *το ξύλο το χλωρό την ώραν απ' αρχίζει    να καίγεται, συχνοκτυπά και το νερό στραγγίζει* Πανώρ. Ε' 102· *λείωσον μετά του νερού αγριοσταφίδα και ποίησον το νερόν αυτής ώσπερ γάλα και βάλε εις τα ρωθώνια του ορνέου* Ορνεοσ. 582[2]. **9)** Το υγρό που μαζεύει το πόδι ζώου από κάπ. τραύμα: *εκείνος οπού εκαλλίκωνεν το άλογόν μου εκάρφωσέν το και απ' εκείνον το κάρφωμαν ενέβην νερόν και το κτηνόν μου ελαβώθην* Ασσίζ. 433[18]· *διά το αυτόν κάρφωμαν εμπήκε νερόν και το κτηνόν ελαβώθην* Ασσίζ. 181[8]. **10)** ? (Ναυτ.): *Εξάρτια του νερού* Καραβ. 502[29]. **Εκφρ. 1)** *'Αλαλον νερό(ν)* = νερό που αντλείται και μεταφέρεται με απόλυτη σιωπή, «αμίλητο νερό» (Βλ. ά. άλαλος 2 και ΕΛΑ 15-16, 1964, 42-61): *έπαρε νερόν άλαλον από καθαρήν πηγήν και ειπέ τον αυτόν ψαλμόν τρεις ημέρας* Σταφ., Ιατροσ. 21[112]· *έπαρον άλαλον νερό εις μαστραπάν εις απόχυσιν φεγγαρίου και βάλε το νερόν εις το τσουκάλιν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 75[6]. **2)** *Νερά δικάσιμου* = «ύδωρ αντιλογίας» (Για το πράγμα βλ. Π.Δ. Αρ. κ' 1-13): *καθώς αντάρτέψετε τον ορισμό μου εις την έρημο του Ζιν εις το δικάσιμο της συναγωγής να με αγιάσετε εις το νερό*

:*άτια τους· αυτά νερά δικάσιμου της Κάδες έρημο Ζιν* Πεντ. Αρ. XXVII 14· *εδίκα-*
*ιπί νερά του δικάσιμου* Πεντ. Δευτ. XXXIII 8· *ιπί ως ανταρτέψετε εις εμέν μεσοθιό*
*ιά του Ισραέλ εις νερά δικάσιμου της Κάδες έρημο Ζιν* Πεντ. Δευτ. XXXII 51.
*Βάνω νερόν*· βλ. ά. *βάνω* Α' Ενεργ. 45. **2**) *Θερίζω νερόν* = ματαιοπονώ (Βλ.
pkaras - Pitsillides [Κυπρ. ερωτ. σ. 137]): *τον άμμον σπέρνω και νερόν θερίζω*
ρωτ. $36^{8}$. **3**) *Κάνω νερό*· βλ. ά. *κάμνω* Φρ. **4**) *Κτίζω εις το νερόν*· βλ. ά. *κτίζω*
**5**) *Κτυπώ νερόν εις το μουρτάρι*· βλ. ά. *κτυπώ* Φρ. 2. **6**) *Παίρνει το κουπί μου*
ι. ά. *κουπί(ο)ν* Φρ. **7**) *Σηκώνω νερόν* = (προκ. για εφοδιασμό πλοίων) προμη-
πόσιμο νερό: *εφοβήθησαν διά τα κάτεργα και ενέβησαν όλοι μέσα διά να τ' αγιτιά-*
*ιι επήγαν εις τον ποταμόν και εσηκώσαν νερόν* Μαχ. $274^{12}$· *επαντέχα να εμπεί εις τα*
*ι μας να τους πολεμήσει και να πέψει λας να βλεπίσουν το νησσίν, μηδέ σηκώσου νε-*
*τα Στυλερία* Μαχ. $342^{33}$. **8**) *Σκορπίζω άλας και νερόν* = διαλύω, αποφεύγω τη
ίπ. (Βλ. και Siapkaras - Pitsillides [Κυπρ. ερωτ. σ. 325]· πβ. σχετ. έκφρ. στο
*ίλας και αλάτι*): *Φίλον πλούσιον μεν ποίσω, 'δέ τον λόγον του πιστέψω κι*
*ίστιν να μισέψω άλας και νερόν σκορπίσω* Κυπρ. ερωτ. $147^{8}$. **9**) *Σύρνω νερά* =
για τόπο) είμαι βαλτώδης: *ο τόπος έσυρνε νερά, είχεν δέ και καλάμιν* Αχιλλ. L
**10**) *Το νερόν πάγει και ο άμμος μεινίσκει*· βλ. ά. *άμμος* Γνωμ. **11**) *Χερέα νε-*
*ιει με* = θορυβούμαι, ταράζομαι από ασήμαντη αφορμή (πβ. σημερ. *«πνίγομαι σε*
*ταλιά νερό»*· για την παροιμία βλ. Krumb., Sprichw. 93 και 112 και Πολ. Ν., Πα-
' 47 και 61): *'Οσον αν καυχώμαι, χερέα νερόν πνίγει με* Γλυκά, Αναγ. 28· *Χερέα*
*ιε νερόν, άλλος τις ούτος λόγος* Γλυκά, Αναγ. 29. — Η λ. ως τοπων.: Πορτολ. Β
$^{30}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. $234^{2}$.

**οπλύσιμον** το.

ό τα ουσ. *νερό* και *πλύσιμον*.

ιύσιμο με νερό: *να το κάμνει το έξωθεν εκείνο νεροπλύσιμον* Χριστ. διδασκ. 144.

**οσέλινο** το.

ό τα ουσ. *νερό* και σέλινο. Λ. *νεροσέλινον* το 13. αι. (Steph., Θησ. και Du Cange,
). Η λ. και σήμ.

ιινο που φυτρώνει μέσα στο νερό: *από τα νεροσέλινα εβάλαν* (ενν. *οι βορθακοί*) *για*
Ζήνου, Βατραχ. 272.

**οστέρνα** η.

ό τα ουσ. *νερό* και στέρνα.

ιαμενή νερού: *απάνω εις την κορφή του έχει* (ενν. *το νησί*) *νεροστέρνα* Πορτολ. Α

**οσυρμή** η.

ό τα ουσ. *νερό* και *συρμή*. Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ.,
23, 1980, 470· 24, 1981, 451, 523, 525· 26, 1983, 455· 27, 1984, 401) και σήμ.
δώ) ορμητικό ρεύμα ποταμού: *μια θυμωμένη νεροσυρμή, με δύναμιν οπού 'χε*
*ιει, το 'φερε* (ενν. *το παιδί*) *και τ' ακούμπησε εις την μερτιάν* (ενν. *του ποτα-*
υμμ., Παστ. φίδ. Ε' [686].

**ουλός,** επίθ.



Από το ουσ. *νερό* και την κατάλ. *-ουλός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *νερόν*) και σήμ, καθώς και ως κύρ. όνομ. (Ζακυθ., Ελλην. 2, 1929, 244).

Υδαρής: Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ιδ' 3 σχόλ.

**νερούτσικον** το, Προδρ. III 315, 412g χφφ gv κριτ. υπ., Αχιλλ. L 466, 747.

Από το ουσ. *νερό(ν)* και την κατάλ. *-ούτσικον* (Για την κατάλ. βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ούτσικος*). Η λ. σε έγγρ. του 14. αι. (Act. Lavr. $99^{27}$, $139^{33}$ ως τοπων.) και στο Du Cange (λ. *νερόν*). Τ. *νερούτσικο* και σήμ. στη Θράκη, καθώς και ως τοπων. στην Κρήτη (τ. *Νερούτζικο*) και Λέσβο (Georgac., The -ιτσ- suffixes 263).

Νερό (υποκορ.): *νερούτσικον εφέρασιν τα χέρια τους να νίψουν* Αχιλλ. Ν 600· *αν δέ ζητήση διά να πίη* (ενν. *ο μοναχός*), *νερούτσικον ολίγον* Προδρ. III 413· *έτρεχεν το νερούτσικον εις των δενδρών τας ρίζας* Αχιλλ. Ν 1053.

**νεροφάκιν** το.

Από τα ουσ. *νερό* και *φακή ή φάκι(ο)ν*.

Το φυτό «φακή του νερού», λέμνα (Για το πράγμα βλ. Eideneier [Σπανός σ. 311]: *νεροφάκιν εξώδερμα* Σπανός (Eideneier) Α 472.

**νερόφιδον** το, Μάρκ., Βουλκ. $346^{17}$.

Από τα ουσ. *νερό* και *φίδι*. Τ. *νερόφιδο* και σήμ. Η λ. στο Somav.

Νερόφιδο: *εμπνευματούνται* (ενν. *αι τρίχες*) ... *υπό της υγρότητος και κινούνται ως είδος νεροφίδων* αυτ. $346^{16}$.

**νεροφόρημαν** το, Καλλίμ. 2060.

Από το *νεροφορώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *νεροφόρημα*).

Το κουβάλημα του νερού: *Τέκνον μου, τον κήπον μέν βαστάζω, αλλά το νεροφόρημαν ου δύναμαι δουλεύειν* αυτ. 1641.

**νεροφόρος** ο, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 641, Διγ. 'Ανδρ. $348^{6}$, Διγ. Ο 1440.

Από το ουσ. *νερό* και το *φέρω*. Θηλ. *νεροφόρος η* τον 4. αι. (Lampe, Lex.· βλ. πάντως και Steph., Θησ., λ. *νεροφόρον*). Η λ. σε δημ. τραγ. της Κύπρου (Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 41, 1977, 204) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ').

**1**) Νεροκουβαλητής: *Τον νεροφόρον ηύρηκεν* (ενν. *ο Διγενής*), *τόν είχαν οι απελάτες* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 638. **2**) Αυτός που ασχολείται με το πότισμα κήπου: *Του κηπουρού τον μισθαργόν, τον νεροφόρον τούτου άπαντες κατεγνώρισαν* Καλλίμ. 1697.

**νεροφορώ.**

Από το ουσ. *νερό* και το *φορώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *νεροφορέω*).

Κουβαλώ νερό: *εγώ ... καλώς υπηρετήσω* (ενν. *την κόρην*), *νεροφορήσω, τον καιρόν παρηγορήσω ταύτης* Καλλίμ. 1664.

**νεροχύτης** ο.

Από τα ουσ. *νερό* και *χύτης*. Η λ. στον Αρμεν., Εξάβ. Β' $4^{79}$ (Βλ. και Steph., Θησ.) και σήμ.

Αγωγός νερού: *Περί νεροχύτου από υψηλόν σπίτι εις χαμηλόν* Βακτ. αρχιερ. 171.

**νερόψωμον** το, Χούμνου, Κοσμογ. 1227· *ν ε ρ ό ψ ω μ ο.*

Από τα ουσ. *νερό* και *ψωμί*. Η λ. στο Somav. (λ. *νερόψωμον*). Πβ. σημερ. λ. *ψωμό-*

Νερό και ψωμί: *βιγλατόρους ... να βλέπουν απόξω βάνει* (ενν. *ο ρήγας*) *και μοναχάς*
*'ωμο για να την αποθάνει* (ενν. *την Αρετούσα*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 588.

**νες,** πληθ. θηλ., βλ. *νέος*.

**νεσηκώνω,** βλ. *ανασηκώνω*.

**'νεσπάζω,** βλ. *ανασπάζω*.

**'νεσπώ,** βλ. *ανασπώ*.

**νεσταίνω,** βλ. *ανασταίνω*.

**νεστέκομαι,** βλ. *αναστέκομαι*.

**νεστενάζω** βλ. *αναστενάζω*.

**νεστοριανός** ο, Ασσίζ. 236$^{11}$, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 430, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 190, 268, 277, 279, 280, 289, 295.

Από το κύρ. όνομ. *Νεστόριος* και την κατάλ. *-ιανός*. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.).

Οπαδός της αίρεσης του Νεστορίου (συν. στον πληθ.): *Γύρωθεν δέ του αγίου τάφου έ- ν ύστερον και οι αιρετικοί εκκλησίας και βήματα ... Εισί δέ ούτοι Αρμένιοι, Κόπται :έσιοι, νεστοριανοί, ιακωβίται* Προσκυν. Μεταμ. 50 113$^{17}$· *λέγουσι τινές ότι και ο κα- ος οπού εδίδαξε τον Μωάμεθ να ήτον νεστοριανός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 279.

**νεστόριος** ο, Ασσίζ. 8$^{7}$, 57$^{15,19}$, Προσκυν. Ιβ. 535, 111, 440, Προσκυν. Ιβ. 845 449, *ν ε σ τ ο ύ ρ η ς,* Ασσίζ. 253$^{23}$, 306$^{21-2,24}$, 307$^{3-4}$ (γεν. *Ν ε σ τ ο ύ ρ ο υ*), 307$^{5,6,8}$, , Μαχ. 84$^{1}$· *ν ε σ τ ο ύ ρ ι ο ς,* Ασσίζ 23$^{14}$, 234$^{1}$, 306$^{28}$, 307$^{9,10}$, 493$^{19}$· *ν ι- ύ ρ ι ο ς,* Ασσίζ. 57$^{20-1}$· *ν ο υ σ τ ο ύ ρ η ς,* Ασσίζ. 57$^{17}$· πληθ. *ν ε σ τ ο ρ ί ο ι,* ;. 242$^{17}$· *ν ε σ τ ο ύ ρ ο ι,* Ασσίζ 306$^{25}$, 307$^{1}$.

Το κύρ. όνομ. *Νεστόριος* ως ουσ.

Οπαδός της αίρεσης του Νεστορίου, νεστοριανός: *υποκάτωθεν αυτού* (ενν. *τον Γολγοθά*) *νουν εκκλησίαι, νεστόριοι, Χαμπέσιοι, ομοίως και οι Κόπται* Προσκυν. Εθν. βιβλ. 400.

**νεστούρης** *και* **νεστούριος** ο, **νεστούροι** οι, βλ. *νεστόριος*.

**νεσύρνω,** βλ. *ανασύρνω*.

**νέτα,** επίρρ., Πορτολ. Β 22$^{4}$, 23$^{34}$, 25$^{25}$.

Το ουδ. του επιθ. *νέτος* ως επίρρ. Η λ. στο Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 118$^{24,29}$, 311$^{10}$, και σήμ. στην έκφρ. *νέτα-σκέτα*.

**α**) Καθαρά· (εδώ προκ. για θάλασσα) χωρίς ξέρες ή άλλα εμπόδια: *όπου θέλεις να ς, 'ράξε και είναι νέτα* αυτ. 22$^{8}$· **β**) (συνεκδ.) με ασφάλεια: *αν θέλεις να έμπεις μέσα στο νησίν) ή από την μίαν μερέαν ή από την άλλην, έμπα νέτα* αυτ. 22$^{23}$.

**νετάρω.**

Το βενετ. netar. Η λ. σε διαθ. του 17. αι. (Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 106, 108) και



Τελειώνω κ.· τακτοποιώ τις εκκρεμότητες, διατυπώνω οριστικά: *εσουμπλικάρισα διά να πάγω εις την Κρήτην ... Και την Παρασκευή ... ενετάρασι την πάρτε και το Σάββατον επέρασεν από το Περγάι* Σεβήρ., Σημειώμ. 21.

**νέτος,** επίθ.

Το βενετ. neto ή ιταλ. netto. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 190, Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 42 κ.α., Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 116$^{27}$, κ.π.α.) και σήμ.

**1α**) Καθαρός· (εδώ προκ. για θάλασσα) που δεν έχει ξέρες, σκοπέλους ή άλλα εμπόδια: *έχει νερά βαθέα και μην φοβάσαι και είναι νέτα* Πορτολ. Β 25$^{1}$· (σε απρόσ. έκφρ.· πβ. και ά. *είμαι* Β' 5): *άλλες πούντες ουδέν έχει εκεί. Αποκεί και απάνω έναι η σπλάτζα του Φοινίκου και όπου θέλεις να 'ράξεις, είναι νέτο* Πορτολ. Β 23$^{10}$· **β**) (συνεκδ. προκ. για νησιά) που έχουν γύρω τους θάλασσα χωρίς ξέρες ή άλλα εμπόδια: *είναι νέτα όλα τα νησία* Πορτολ. Β 24$^{18}$· **γ**) (συνεκδ. προκ. για πρόσ.) που δε συναντά ξέρες ή άλλα εμπόδια (στο ταξίδι του)· σίγουρος, ασφαλής: *οπόθεν θέλεις να έμπεις, έμπα νέτος από την μίαν μερέαν και από την άλλην* Πορτολ. Β 23$^{31}$· *ειδέ και ο άνεμος είναι σκάρτζος, άμε απόξω ένα δοξόβολον να είσαι νέτος* Πορτολ. Β 24$^{11}$. **2**) Που δεν έχει ελάττωμα: *να μου πάρεις πενήντα τάβλες ... και να είναι παστρικές νέτες και ξύλο κόκκινο* Τσιρίγ., Επιστ. 170. **3**) (Εδώ σε σχ. υπαλλαγής προκ. για δουλειά τελειωμένη και σίγουρη, για εξασφαλισμένη αμοιβή): *Αν είν' στο ναι μ' εμένανε, τα ρεάλια έχομέ τα, στα χέρια μας τα πιάνομε και είν' περίσσια νέτα* Ευγέν. 438. **4**) (Μεταφ.) ειλικρινής, αληθινός: *και ως είδε την επιστροφήν κι ήτον καθάρια, νέτα, Θεός ο παντοδύναμος ... είπεν* Γεωργηλ., Θαν. 360.

**νετουράλε,** άκλ., βλ. *νατουράλες*.

**'νετρανίζω,** βλ. *ανατρανίζω*.

**νετσεσάριο** το, Στάθ. (Martini) Γ' 236.

Το βενετ. necessario.

Αποχωρητήριο, βόθρος (Πβ. τα σημερ. «*χρεία*», «*αναγκαίο*»): *εσένα εις νετσεσάριο εκαταγκρέμνισέ σε και τα νεφρά σου εσόσπασες* αυτ. Γ' 249.

**νέτωπον** το.

Πιθ. το ουσ. *νέτωπον*, που απ. στον Ιπποκράτη.

Λάδι πικραμύγδαλου: *Φολβίου βοτάνης, κόστου, σμύρνης αρρενικής, ... χαλβάνι νετώπου μαστίχης, εκάστου ανά ουγγ. α' λάβε* Ορνεοσ. αγρ. 519$^{4}$.

**νεύγω,** βλ. *νεύω*.

**νεύμα** το, Προδρ. IV 1ee· *γ ν έ μ α,* Ιμπ. 378· *γ ν έ μ α ν·* *έ γ ν ε μ α,* Πεντ. Γέν. XXIV 63· *ν ε ύ μ α ν,* Ασσίζ. 215$^{11}$.

Το αρχ. ουσ. *νεύμα*. Ο τ. *γνέμα* (με το προθ. *γ·* βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *γ*, *γνέμα*) στο Somav. και σήμ. Ο τ. *νεύμαν* και τ. *νέμμαν* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 674 και Πιλαβάκης, Κυπρ. Σπ. 8, 1944, 130). Η λ. και σήμ.

**1**) Νόημα, γνέψιμο: Ιμπ. (Legr.) 409, Θησ. Θ' [51$^{3}$]. **2α**) Εκδήλωση θέλησης με κάπ. κίνηση, εντολή: Αρσ., Κόπ. διατρ. [1067], Τζάνε, Κρ. πόλ. 340$^{3}$· (προκ. για το Θεό· η σημασ. στο Lampe 2di): *προσκυνώ ... έναν Θεόν, τρία πρόσωπα, που μόνον μ' ένα νεύμα έκαμαν τα ουράνια τάγματα των αγγέλων* Διγ. Ο 1092· **β**) έγκριση, συγ-

τη, συγκατάνευση (εδώ προφορική): *Περί λεγάτων, ότι και διά γραφής και νεύμα-* *ίζω τι* Βακτ. αρχιερ. 164· γ) (μεταφ.) καθοδήγηση, υπόδειξη: *Διαύτο κλιτή σε της αληθείας Πνεύμα, στά βούλομαι και μεριμνώ συχνέον να κάμεις γνέμα* ζα, Ποιήμ. 3[12]. **3**) Εξακρίβωση, αναγνώριση (περιοχής): *ομπρός-οπίσω εγύρεψα α κάμω γνέμα και νά 'βρω τόπον να βολεί να πα ν' αποκουμπήσω* Πικατ. 49. τημα: *να σηκωθεί μάρτυρας άδικος εις ανήρ να απιλογηθεί εις αυτόν έγνεμα* Πεντ. ΙΧ 16. **5**) (Προκ. να δηλωθεί χρον. προσέγγιση) έκφρ. εις *έγνεμα* + γεν. ουσ. ώνει τμήμα του ημερονυκτίου = κατά το, προς το ...: *έκλινεν ο Μωσέ το χέρι του θάλασσα και εστράφην η θάλασσα εις έγνεμα πουρνού εις το μόδο του* Πεντ. 'Εξ. · *να είναι εις έγνεμα βραδιού να πλυθεί με το νερό και σαν κάτσει ο ήλιος να έρτε. σοθιό το φουσσάτο* Πεντ. Δευτ. XXIII 12.

**ύρα** η.

τό το αρχ. ουσ. *νεύρο(ν)* με αλλαγή γένους.

ύρο· (εδώ) μυώνας (βλ. και ά. *νεύρο(ν)* 1β): *ο σκλάβος μου είχεν την πληγήν εις ερμόν, ... ως γιον ένι εις τον μυαλόν ή εις τας νεύρας ... και εκείνος* (ενν. *ο ιατρός*) *έβανεν ψυχρά πράγματα και εκείνος απέθανεν απ' αυτήν την αφορμήν* Ασσίζ. 177[25].

**υραλγία** η.

τό το ουσ. *νεύρο(ν)* και το ήδη αρχ. β' συνθ. *-αλγία* (< *άλγος*· πβ. L-S, λ. *καρδιαλγία, λγία, οδονταλγία, κ.ά.*). Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. και σήμ.

ύνος των νεύρων, νευραλγία: *Περί νευραλγίας* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 56[6].

**υρία** η, Μαχ. 462[32], 486[2,3].

τό το αρχ. ουσ. *νευρά* (Πβ. όμως και Andr., Lex., λ. *νευρέα*). Η λ. στο Steph., ι σήμ. στην Κύπρο στον τ. *νευκά* (Σακ., Κυπρ. Β' 673 και Andr., ό.π.· για την εξέ- λ. βλ. Παντ., Αφ. Χατζιδ. 208 και Μενάρδ., Αθ. 6, 1894, 163-4).

κός: *Τότες επήγαν και εφέραν μία νευρίαν μεγάλη να τσακίσουν τες πόρτες* αυτ. (ως τμήμα πολιορκητικής μηχανής· πβ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 179]): *το τρίτον ίγγανον) ήτον έναν κλουβίν καθημένον απάνω εις μίαν κορφήν μίας νευρίας και ήτον ανθρώπους τσακρατόρους* αυτ. 484[9].

**ύρο** το, βλ. *νεύρον*.

**υροκοπώ,** Αχιλλ. Ν 1319.

μτγν. *νευροκοπέω*.

βω τα νεύρα, τους τένοντες (των ποδιών) και συνεκδ. κάνω να παραλύσει: *τα φαριά ρουεν* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *απάνω στες καπούλες και εισμιάς ενευροκόπαν τα* Αχιλλ.

**ύρο(ν)** το, Ιερακοσ. 461[5], Ιατροσ. κώδ. ψλη', ψλθ', Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1341]· *ρό(ν)*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 622.

αρχ. ουσ. *νεύρον*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

) Νεύρο, τένοντας: Ορνεοσ. 580[15], Πιστ. βοσκ. V 7, 108· **β**) νεύρο· (εδώ) μυώ- *έτσι να μη φαν τα παιδιά του Ισραέλ το νεύρο το μετασαλεμένο ος ιπί απαλάμη του* Πεντ. Γέν. XXXII 33· *εις τόπον θερμόν ... έμελλεν* (ενν. *ο ιατρός*) *να βάλει πράγματα καθά ένι απάνω του μυαλού ού απάνω των νεύρων* Ασσίζ. 430[17]. **2α**) Νεύρο, ίνα



του νευρικού συστήματος· (σε παροιμιακή φρ.): *από του φόβου μου να μη με θανατώσει οι μύξες νεύρα εγίνονταν, ωσάν το λέγει ο μύθος* Συναξ. γαδ. 241· (σε λογοπαίγνιο): *μοιάζω 'νούς 'Ερκουλε, 'νούς 'Εκτορα γή και 'νούς Αχιλλέα, 'νούς Ροντομόντε, 'νούς Νεμπρώθ γή 'νούς Τρογιάνου Αινέα* (παραλ. 2 στ.). *Είντά 'νιαι αυτά τα τσέρκουλα, λέχτορα κι η τσιλέα, τα ρόδομα απού λες και τρως, τα νεύρα και η τσινέα;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 62· **β**) (στον πληθ.) το νευρικό σύστημα: *εις κλαυθμόν άμα κινούνται* (ενν. *ο Μενέλαος και η Ελένη*) *και τα νεύρα τους χαλώσιν κι εις την γην άψυχοι κείνται* Ερμον. Χ 334. **3**) Σχοινί φτιαγμένο από νεύρα ζώων: *εκείνος* (ενν. *ο Σαψών*) *... λέγει της* (ενν. *της Δαλιδάς*) *ότι, αν με δέσουν με νεύρα επτά, γίνομαι ώσπερ και τους άλλους* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 182ᵛ. **4**) Πέος (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 254, ΒΒΠ Ϛ' 536 και σημ. 11): Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 635. **5**) Είδος θαλασσινού (Για τη σημασ. βλ. Jeanselme E. και Oeconomos L., Byz. 1, 1924, 333): *ιχθύν γαρ ουκ εσθίουσιν ... ειμή ψωμίτσιν, αστακούς ... και καραβίδας εκζεστάς...* (παραλ. 1 στ.) *και μετά νεύρων, δέσποτα, και κτένια και σουλήνας* Προδρ. III 278 χφ Η κριτ. υπ.

**νευρότρωτος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *νευρότρωτος*.

Τραυματισμένος στα νεύρα ή τους τένοντες: *Εις νευροτρώτους. Εκ συμπλοκής έστιν ότε του νεύρου εν τη τροπή τρωθέντος συσπάται του ιέρακος ο τρωθείς πους* Ιερακοσ. 495[16].

**νευροφάγος,** επίθ.

Από το ουσ. *νεύρο* και το β' συνθ. *-φάγος*.

(Προκ. για πάθηση) που προξενεί ή προξένησε βλάβη στα νεύρα ή τους τένοντες: *Περί πάθους νευροφάγου* Ιερακοσ. 495[23].

**νευροχαλαστικόν** το.

Το ουδ. του επιθ. **νευροχαλαστικός* (< ουσ. *νεύρον* και επίθ. *χαλαστικός*) ως ουσ.

Θεραπευτικό μέσο για τη χαλάρωση των νεύρων: *Νευροχαλαστικόν εις κρατουμένα νεύρα* Ιατροσ. κώδ. υλγ'.

**νευρώδης,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νευρώδης*. Η λ. και σήμ. συν. μεταφ.

Που έχει πολλές νευρικές ίνες, γεμάτος νεύρα: Προδρ. IV 237, Ιερακοσ. 415[16-7].

**νευρώνω,** Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 625.

Από το ουσ. *νεύρο(ν)* (ή *νευρά* η) και την κατάλ. *-ώνω*. Βλ. και το αρχ. *νευρόω*. Η λ. στο Βλάχ. με διαφορετική σημασ.

Προσαρμόζω χορδή από νεύρα (βοδιού) σε τόξο: *έχουν τα* (ενν. *τα νεύρα μου*) *οι ... δοξαράδες. Νευρώνουν τα δοξάρια, νευρώνουν και τας τσάγκρας* αυτ. 624.

**νεύση** η, βλ. *νεύσις*.

**νεύσιμον** το.

Από τον αόρ. του *νεύω* και την κατάλ. *-ιμο*. Τ. *γνέψιμον* στο Somav. και στο Βίβλ. Στεφανόπ. 46 και τ. *γνέψιμο* σήμ.

Νεύμα, γνέψιμο: *ο 'Αγιος κράζοντας με το νεύσιμον ένα λιοντάριν ... του είπεν αυτά τα λόγια* Ροδινός (Βαλ.) 214.

**νεύσις** η, Παϊσ., Ιστ. Σινά 850, Lucar, Sermons 71, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 282·
έψη, Δεφ., Λόγ. 604· *ν ε ύ σ η*.

Το μτγν. ουσ. *νεύσις*.

**1**) Νεύμα, γνέψιμο: *Η Μαργαρώνα τον θωρεί* (ενν. *τον Ιμπέριον*) *κι εποίησέν του γνέ-*
Ιμπ. (Legr.) 405. **2**) Θέληση, συγκατάθεση: *συμβιώσομεν Θεού νεύσει χαίροντες*
ω Διγ. (Trapp) Gr. 1501. **3**) Έμπνευση, φώτιση: *είς από τους άρχοντας και πρα-*
*ός και γέρων, νεύση τού ήλθεν άνωθεν και λόγος εξ αέρων* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v.
ι.) 734.

**νεύω,** Λόγ. παρηγ. L 74, Προδρ. III 302, Κορων., Μπούας 75, 129, 134, Λουκάνη,
ιρ. Ιλ. Α' 90· *γ ν ε ύ γ ω,* Πεντ. Δευτ. XXIX 17· *γ ν ε ύ ω,* Προδρ. III 302
C κριτ. υπ., Τζαμπλάκ. 30· *γ ν έ φ ω,* Ιμπ. 718, Αλεξ. 1291, Πεντ. Γέν. XIX 2,
IV 49, Έξ. III 3, XVI 10 Λευιτ. XX 6, XXVI 9, Δευτ. I 7, II 3, IX 12, 15, XXXI 18,
· *ε γ ν έ φ ω,* Ιμπ. 374· *ι ν ε ύ ω· ν ε ύ γ ω,* Λίβ. Ν 1312· *ν έ φ ω,*
ίζ. $467^{13}$, Μαχ. $444^{18}$, $548^{25}$.

Το αρχ. *νεύω*. Το *γ-* των τ. προθετ. (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *γ-*). Ο τ. *γνέφω* στο Somav.
σήμ. Τ. *νεύκω* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 673). Η λ. και σήμ.

**Α'** (Μτβ.) **1α**) Κάνω νόημα, νεύμα σε *κάπ.*: Αρσ., Κόπ. διατρ. [969], Καρτάν., Π.Ν.
). φ. $265^{r}$· *ακρόκλινε την κεφαλήν, γνέψε με με τα μάτια, να το γροικήσω, αφέντη*
*ότι εχαιρέτησές με* Ερωτοπ. 458· **β**) ρωτώ *κάπ.* *κ.* κάνοντας νεύμα: *έγνευαν και τον*
*ρα του τι θέλει να τον καλέσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. α' 62· **γ**) παρα-
, παραγγέλλω, προστάζω *κάπ.* γνέφοντάς του: Λόγ. παρηγ. L 585· *τους δύο* (ενν. *βλέ-*
*να παρακύψουσιν και να με γνέψουν «γράψε!»* Λίβ. Sc. 346· *ένευγεν τους δήμιους ακό-*
*α του δώσουν* (ενν. *του χριστιανού*) Ιστ. μακαρ. Μάρκο 282· **δ**) (μεταφ.) υπαγο-
, επιβάλλω· δεσμεύω (ηθικά) *κάπ.*: *ταύτην σου την θυγατέραν μέχρις αν εις γήρας*
*εν τω ημετέρῳ οίκῳ ή τεθνάνω ή τεθνάνη εις τον νουν μ' ουδέν ινεύει ίνα*
*ην απολύσω* Ερμον. Η 119. **2α**) Στρέφω, κατευθύνω: *Νεύσας ουν την άμαξαν επο-*
*η επάνω του υιού αυτού* Έκθ. χρον. $51^{20}$· **β**) (σε μεταφ.): *μέχρι τούδε στήσω τον*
*ν τον ταχύδρομον, τον θαλασσόπλουν λόγον* (παραλ. 1 στ.) *ή μάλλον νεύσω το πτερόν,*
*εμαυτόν ελκύσω* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 63· **γ**) (μεταφ.): *νεύσον* (ενν. *Κύριε*) *εις την*
*ίαν τους το φως της αληθείας* Ιστ. Βλαχ. 2709· **δ**) απομακρύνω· (εδώ μεταφ.):
*συμπεθερέψεις εις αυτουνούς ... ότι να γνέψει τον υιό σου από καταπόδου μου* Πεντ.
. VII 4. **3**) Παρατηρώ, εξετάζω: *Ηθέλησα εις το νησί μέσα να ταξιδέψω, τον*
*ν κείνον το λοιπόν καλά να τονε γνέψω* Αλεξ. 2006. **Β'** (Αμτβ.) **1**) Κλίνω το κεφά-
κύβω: *Αγάπην εν πρώτοις εις αυτήν είδα ... να νεύει εις γην και να θωρεί* Λίβ.
mb.) Ν 849· *πολλά τον έλεγεν ο Αρχίστρατος ο μέγας διά να φα· εκείνος κάτω ένευεν*
*τέναζεν μεγάλως* Απολλών. 182. **2**) Στρέφω το βλέμμα μου σε *κάπ.*· (εδώ προκ.
το Θεό) δείχνω την εύνοιά μου αποδεχόμενος την προσφορά *κάπ.*: *προς το κανίσκι του*
*έγνεψεν* (ενν. *ο Θεός*) *και οργίστην του Κάιν* Πεντ. Γέν. IV 5· *έγνεψεν ο Κύριος προς*
*Έβελ και προς το κανίσκι του* Πεντ. Γέν. IV 4. **3**) Κοιτώ, παρατηρώ προσεκτικά:
*ψε έτσι και έτσι και είδεν ότι δεν είναι ανήρ και έδερεν τον Αίγυφτο* Πεντ. Έξ. II 12.
Στρέφομαι, κατευθύνομαι: *Εκ την Μισσίνα το λοιπόν απήτις εμισέψαν, μετά ολίγον*
*ησαν, στην Σαραγούζαν γνέψαν* Αχέλ. 1883· *Όταν δέ ξέβης, βάδιζε της εώας το μέρος·*
*εύων επί τά δεξιά ποίει πάντα ευκαίρως* Παϊσ., Ιστ. Σινά 880· **β**) διευθύνομαι·
λύω κάπου: *οι νέοι προς τα Σόδομα ... παγαίνουν, στο σπίτιν ... του Λωτ αυτοί*
*ίνουν. Κι οι γέροντες οι πονηροί ... ... στοχάζονται πού γνέψαν* Χούμνου, Κοσμογ.



1096· γ) (μεταφ.) ακολουθώ, πιστεύω σε *κ.*: *μη γνέψετε προς τα είδωλα και θεούς χυτούς μη κάμετε εσάς· εγώ ο Κύριος ο Θεός σας* Πεντ. Λευιτ. XIX 4· *Όσον γαρ ήμερος ψυχή ...* (παραλ. 1 στ.) *παρά Θεού παιδεύεται ..., τοσούτον νεύει προς αυτόν έχουσα τας ελπίδας* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 57· *μη γνέψετε προς το οβόθ και προς τα ιδονίμ, μη γερέψετε να μαγαριστείτε εις αυτά* Πεντ. Λευιτ. XIX 31· **δ**) επιστρέφω: *να μαγερέψεις και να φας εις τον τόπο ος να διαλέξει ο Κύριος ο Θεός σου εις αυτόν και να γνέψεις το πουρνό και να πας εις τις τέντες σου* Πεντ. Δευτ. XVI 7· *έγνεψεν ο Φαρώ και ήρτεν προς το σπίτι του και δεν έβαλεν την καρδιά του απατά εισέ τούτο* Πεντ. Έξ. VII 23· **ε**) αναχωρώ: *έγνεψαν από εκεί οι αθρώποι και εδιάβηκαν εις τη Σεδόμ* Πεντ. Γέν. XVIII 22· **ς'**) ορμώ, επιτίθεμαι (με την πρόθ. *προς*): *Ευθύς ουν ο Μερκούριος ποιεί σημείον πως φεύγει, δυο μίλια έξω τους έκβαλε, τότε προς αυτούς* (ενν. *τους Φλωρεντίνους*) *νεύει* Κορων., Μπούας 21· *ως Αχιλλεύς μετά μανίας προς ένα μόνον νεύει* (ενν. *ο Μερκούριος*), *δεν πίπτει κείνος μοναχός οπού 'θελε λαβώσει, αλλ' αν ήτο κι άλλος του κοντά, πριν να τονε σκοτώσει* Κορων., Μπούας 131. **5**) Παρεκκλίνω, ξεφεύγω· παρακούω *κάπ.* ή *κ.* (με την πρόθ. *από*): *μη γνέψεις από όλα τα λόγια ος εγώ παραγγέλνω εσάς σήμερα δεξιά και ζερβά να πάτε καταπόδου είδωλα άλλα, να τα δουλέψετε* Πεντ. Δευτ. XXVIII 14· *εκάμετε εσάς μουσκάρι χυτό, εγνέψετε γοργά από τη στράτα ος επαράγγειλεν ο Κύριος εσάς* Πεντ. Δευτ. IX 16.

**'νεφαίνω,** βλ. *αναφαίνω*.

**νέφαλο(ν)** το, βλ. *νέφελο(ν)*.

**'νεφανίσκω,** βλ. *αναφανίσκω*.

**νεφέλη** η, Γλυκά, Στ. 507, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 12, Ιερακοσ. $467^{25}$, Βίος Αλ.[2] 5744, Ιατροσ. κώδ. ωνγ', Λίβ. Esc. 2339, Διακρούσ. $99^{12}$.

Το αρχ. ουσ. νεφέλη. Τ. *(α)νεφέλη* και σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex.).

**1**) Σύννεφο: Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 25, Αποκ. Θεοτ. I 115· (προκ. για το σύννεφο που οδηγούσε τους Εβραίους κατά την Έξοδο· εδώ σε μεταφ.): *Ποίος μας εσκόρπισε την φωτεινήν νεφέλην εκείνην ... οπού μας οδήγα εις την έρημον; ... ένας, ο κοινός ολωνών πολέμιος, ο θάνατος* Χίκα, Μονωδ. 170· φρ. *ανεβαίνω μέχρι νεφελών* = αυξάνομαι υπερβολικά: *Ανέβη μέχρι νεφελών η ταραχή της φήμης* Λίβ. Sc. 1232. **2**) (Μεταφ.) θλίψη, λύπη: Ζήν. Α' 232. **3**) Πάθηση των ματιών: *Περί οφθαλμόν οπού ρίκτει νεφέλη* Ιατροσόφ. (Oikonomu) $87^{14}$· *τα επιπροσθούντα τους οφθαλμούς των ιεράκων και ουκ εώντα αυτούς καθοράν, οι μέν αυτά καλούσι λευκώματα, έτεροι δέ νεφέλας* Ιερακοσ. $394^{1}$.

**νέφελο** το, βλ. *νέφελον*.

**νεφελοειδής,** επίθ.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Που μοιάζει με σύννεφο· (εδώ πιθ. στο χρώμα· σκουρόχρωμος;): *Όφιν τον λαγωοδρόμον, όφιν τον νεφελοειδή, ... όφιν τον κορακοειδή* Σταφ., Ιατροσ. $26^{22-3}$.

**νέφελο(ν)** το, Πορτολ. Α $84^{5}$, Πανώρ. Α' 321· *α ν έ φ α λ ο ν,* Διήγ. πανω φ. 60, Διήγ. ωραιότ. 905· *ν έ φ α λ ο (ν),* Πανώρ. Δ' 126, Ερωφ. Ιντ α' 67, Γ' 195, Δ' 402, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1124, 1220, 1310, Δ' 51, 156 κριτ. υπ., Ε' 1235, Τζάνε, Κρ. πόλ. $144^{5}$, $201^{19}$, $262^{16}$, $334^{24}$, $551^{25}$.

Από τα ουσ. *νεφέλη* και *σύννεφο* με συμφ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Α΄ 318). Ο τ. *νέφαλον* στο ιχ. Τ. *νέφαλλον* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β΄ 674). Η λ., που απ. στο Ρωμανό το Με-ιό (Mitsakis, Glotta 43, 1965, 190), και οι τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *νεφέλη*, τζιδ., ό.π., Georgac., BZ 44, 1951, 148, Καρανικόλας, Συμ. 3, 1977, 64, Παγκ., Ιδίωμ. Ϛ΄, Τσοπ., Ελλην. 13, 1954, 190).

**1α**) Σύννεφο: *θωρώ καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη και νέφαλο στον ουρανό θολό δεν μένει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 2038· *Εσκεπάσου τώρα, ουρανέ, με νέφαλα ν᾽ αστρά-;, και ήλιε λαμπρότατε, κοίταξε συ να κλάψεις* Τζάνε, Κρ. πόλ. 547[13]· (σκόνης): *ούσι σκόνης νέφαλο στα ύψη σηκωμένο και καβαλάρη με πολλούς άλλους συντροφια-νο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β΄ 583· *νέφαλο στον ουρανό κάνει τση γης η σκόνη* Ερωτόκρ. λεξ. Στ.) Β΄ 2000· (τεχνητό): *Με μια βροντή και μια αστραπή με τέχνη καμωμένη ένα νέφαλο θολόν είς καβαλάρης βγαίνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β΄ 260· **β**) (μεταφ.): *αλα μαύρα σκοτεινά τα μάτια του εκουκλώσα κι εμούλωσε την κεφαλή και το κορμί ρίχτει* (ενν. ο *Ρωτόκριτος*) Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 1312. **2**) Ομοίωμα σύννεφου οκ. για σκηνοθετικές διευκρινίσεις): *Σ᾽ ετούτο κατεβαίνει ένα νέφαλο και βγαίνει η Αρ-τα με το Ρινάλδο και οι Δαίμονες φεύγουν* Ερωφ. Ιντ. α΄ μετά στ. 70. **3**) (Συνεκδ.) χή: *ένα νέφαλο την γην δροσοποτίζει και εβγαίνουσι τα βότανα* Λίμπον. 195.

. *κτίζω στα νέφαλα*· βλ. *κτίζω* φρ.

**νέφι** το· γ ν έ φ ι.

Από το ουσ. *νέφος* και την κατάλ. *-ι*. Λ. *νεφίον* σε Γλωσσάρ. (Steph., Θησ.). Τ. *ανέφι* Νάξο (Οικονομίδης, Αθ. 56, 1952, 217). Η λ. στον πληθ. στο Τραγ. Αληθ. 481 και ι. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. *νέφιον*). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., .).

**α**) Σύννεφο: *Κλάψετε, μάτια μου θλιβά, σαν γνέφι όντα βρέχει* Ευγέν. 665· **β**) οκ. για σκόνη): *από την σκόνην την πολλήν νέφι ως προς τα ύψη εκεί τότε κατέβαινε ς πάντας να καλύψει* Διακρούσ. 83[22].

**νεφίδιον** το.

Από το ουσ. *νέφος* και την κατάλ. *-ίδιον*.

Μικρό σύννεφο· (εδώ σε μεταφ.): *η σύγχυσις και η ταραχή των ουρανών* (έκδ. *ορφα-ν*· διορθώσ.) *ούτε έγινε τόση, ούτε εβάσταξε πολύν καιρόν, μόνον ήτον ένα νεφίδιον, ωσάν ιωγμός Ιουλιανού του Παραβάτου* Ροδινός (Βαλ.) 105.

**νέφος** το, Κρασοπ. (Eideneier) V 21 (25), Διγ. Ζ 1742, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. )7, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 412, Φλώρ. 641, Λίβ. Ρ 243, Αχιλλ. L 271, Ψευδο-Γεωργηλ., .. Κων/π. 613, Ch. pop 35, Αχέλ. 1414, Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 47, Κυπρ. ερωτ. 122[3], νώρ. Β΄ 262, Ε΄ 394, Ερωφ. Δ΄ 759, Βοσκοπ.[2] 466, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ΄ 1192, ρτουν. (Vinc.) Πρόλ. 112, Ζήν. Α΄ 229, Διακρούσ. 111[14], Τζάνε, Κρ. πόλ. 275[29], κ.π.α.· γ ν έ φ ο ς, Εβρ. ελεγ. 160, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 39, Ch. pop. 386, Καρτάν., Ν. Διαθ. φ. 48ᵛ, 68ᵛ, 169ᵛ, 170ʳ, Πεντ. Δευτ. IV 11, Βίος Δημ. Μοσχ. 463, Ευγέν. 982· . γ ν έ φ ο υ, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 172ᵛ, Πεντ. Έξ. XIX 9, XXXIII 9, Αρ. XIV

Το αρχ. ουσ. *νέφος*. Ο τ. σχηματ. με προθετ. *γ*· απ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε΄ 266 και ι. ιδιωμ. (Tarabout, Bull. Soc. Lingu. 70, 1975, β΄, 162). Η λ. και σήμ.

**1α**) Σύννεφο: Πανώρ. Α΄ 374, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ΄ 1006· (προκ. για τη νε-



φέλη με τη μορφή της οποίας εμφανιζόταν ο Θεός και οδηγούσε τους Ισραηλίτες κατά την Έξοδο): *ο Κύριος πηγαίνει ομπροστά τους· την ημέρα με στύλο του γνέφου να τους οδέψει εις την στράτα* Πεντ. Έξ. XIII 21· *εφανερώθην ο Κύριος εις τη τέντα με στύλο του γνέφου, και εστάθην ο στύλος του γνέφου επί πόρτα της τέντας* Πεντ. Δευτ. XXXI 15· έκφρ. *μέχρι νεφών* (για δήλωση υπερβολής): *γίνεται τόση ταραχή, μέχρι νεφών ανέβη* Λίβ. Sc. 3167· φρ. *εγγίζω εις τα νέφη* = είμαι πανύψηλος: *όρη επεριπατήσαμεν τά εγγίζαν εις τα νέφη* Λίβ. Ν 2416· *τα δενδρά στα γνέφη ... εγγίζαν* Αλεξ. 2280· **β**) (μεταφ.): Γλυκά, Στ. 326· **γ**) (σε μεταφ.): *Έρωτα, ας βρέξουν σήμερο της χάρης σου τα νέφη, δρόσος γλυκύ τση ολπίδας μου τα φύτρα μου να θρέφει* Στάθ. (Martini) Α΄ 317· *Γνέφη του πόθου σκοτεινά, π᾽ ανεμικές φυσούσι του πόνου και δακρυών βροχές σ᾽ εκείνους π᾽ αγαπούσι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α΄ [675]. **2**) Ατμός: *ο του λουτρού και του θερμού παχύς ατμός, νεφώδης ουκ επεσκέπαζε ποσώς εκείνους τους καθίρπτας* (παραλ. 2 στ.) *και νέφος ουκ εσκέπαζεν την του λυχνίτου χάριν* Καλλίμ. 311.

**νεφράν** τα, βλ. *νεφρό(ν)*.

**νεφρί** το, Πεντ. Έξ. XXIX 13, Λευιτ. III 4, 10, 15, VII 4.

Το μτγν. ουσ. *νεφρίον*. Η λ. και σήμ.

**1**) Νεφρό: *Και να πάρεις από το κριάρι το ξύγκι ... και το περσότερο του σκωτιού και τα δύο νεφριά* αυτ. Έξ. XXIX 22. **2**) Το εσωτερικό, η «ψίχα» καρπού: *με πάχος νεφριά* (έκδ. *νέφρια*· διορθώσ.) *σιταριού* αυτ. Δευτ. XXXII 14.

**νεφριακός,** επίθ.

Από το ουσ. *νεφρό* και την κατάλ. *-ιακός*.

Που πάσχει από ασθένεια των νεφρών· (εδώ ως ουσ.): *Περί νεφριακούς και ισχιδιακούς* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 55[18].

**νεφριxία** η.

Από το επίθ. *νεφρικός* και την κατάλ. *-ία*.

Ασθένεια των νεφρών: *Περί νεφριxίαν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 89[8].

**νεφρικός,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *νεφρικός*.

Που έχει σχέση με τα νεφρά· (εδώ προκ. για φυτό) πιθ. που έχει ιδιότητες θεραπευτικές των νεφρών: *Κορίζιον νεφρικόν εις ελλέβορον συμμίξας δος αυτώ φαγείν και ευθέως καθαρίζεται* (ενν. ο *ιέραξ*) Ορνεοσ. αγρ. 569[21].

**νεφρό** το, βλ. *νεφρό(ν)*.

**νεφροκοπώ** (αν δεν πρόκειται εδώ για διαστροφή της γραφής του χφ L, αντί του *νευροκοπώ*· βλ. ά.).

Από το ουσ. *νεφρό* και το *-κοπώ*.

Χτυπώ κάπ. στα νεφρά, καταβάλλω κάπ. χτυπώντας τον στα νεφρά: *εισμιάς ενεφροκόπαν-τα* (ενν. *τα φαρία*) *με τους καβαλλαρίους* Αχιλλ. (Haag) L 1022.

**νεφροκουράζομαι.**

Από το ουσ. *νεφρό* και το *κουράζομαι*.

Κουράζομαι, παραλύω, «πιάνομαι»: *Πουλίν αν βάλης εις κλουβίν και ποιήση τρεις ημέρας, εκεί νεφροκουράζεται και ου δύναται πετάσειν* Γλυκά, Στ. 227.

**εφρό(ν)** το, Ελλην. νόμ. 556[11], Σπανός (Eideneier) D 311· πληθ. *ν ε φ ρ ά ν,* Τόκκων 1532.

ο αρχ. ουσ. *νεφρός* με αλλαγή γένους (Ανδρ., Λεξ.). Πληθ. *νεφρά* στο Βλάχ. Για τον *νεφράν* βλ. Schirò [Χρον. Τόκκων σ. 179] και Καραγιάννη, Διγενής σ. 160. Η λ. ιμ.

) Νεφρό: *την ήπιασε* (ενν. *την κερα-Μηλιά*) *ένας πόνος* ... (παραλ. 1 στ.) ... *οπίσω ρβό νεφρό* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 149. **2α**) (Στον πληθ.) η περιοχή του σώματος ρίσκονται τα νεφρά, η οσφύς: *Και το ελάδιν ας το αλείψει στα νεφρά της και τους μηης* Σταφ., Ιατροσ. 21[104]· *με τα νεφρά εσέρνετο* (ενν. *το παλληκάρι*) *απάνω εις το* Τζάνε, Κρ. πόλ. 186[5]· **β**) (προκ. για ζώο): *εκατέβασα το σπαθίον μου και έδωκα γόν της εις τα νεφρά με ολίγην δύναμιν και εχώρισά το εις το μέσον* Διγ. 'Ανδρ. 395[15]· *τέλεια, ανάγναντις το νεφρό να την εβγάλει* Πεντ. Λευιτ. ΙΙΙ 9. **Φρ. 1**) *Αχαμνίβλάπτονται ή πέφτουν ή πιάνονται τα νεφρά μου* = καταβάλλομαι, εξασθενίζω από λική κούραση (Πβ. και Χατζιδ., Αθ. 11, 1899, 118-9): *από τον πόνον των ραβδιών ου περίσσου κόπου αχάμνισάν μου τα νεφρά* Γαδ. διήγ. 338· *εκ τας πολλάς εβλάβηυλείας τα νεφρά μου* Προδρ. ΙΙΙ 419l χφ g κριτ. υπ.· *από τον κόπον τον πολύν* ... λ. 1 στ.) ... *έπεσάν του τα νεφρά* (ενν. *του γέροντος*) *και δεν μπορεί να σκύψει* Περί 3· *εκ τας πολλάς επιάστηκαν δουλείας τα νεφρά μου* Προδρ. ΙΙΙ 419l χφ V κριτ. υπ. *βω τα νεφρά κάπ.* = καταβάλλω, καταπονώ κάπ.: *'Ωφου, ωχ οϊμένα η χέρα! 'Ωκοψές μου τα νεφρά κι ήσπασες την κατήνα* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 18. **3**) *Σοσπώ τα μου* = χτυπώ δυνατά στην περιοχή των νεφρών: *εις νετσεσάριο εκαταγκρέμνισέ σε, νεφρά σου εσόσπασες κι εξεκουτρούκισέ σε* Στάθ. (Martini) Γ′ 250.

**εφρός** ο, Διγ. (Trapp) Gr. 3093.

ο αρχ. ουσ. *νεφρός*. Η λ. και σήμ.

) (Συν. στον πληθ.) νεφρά: Ιατροσ. κώδ. ι′, λδ′. **2α**) (Στον πληθ.) η περιοχή του ος γύρω από τα νεφρά, η οσφύς· (εδώ) τα ισχία (Για τη σημασ. βλ. Αλεξίου Στ. Esc. σ. 107]): *ήτον και ⟨γαρ⟩ υπόστεγνος* (ενν. *ο Διγενής*) *και εγνώθουντα οι νεου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 774· **β**) (προκ. για ζώο): *σπαθέαν καταβατήν εις τους ς* (ενν. *του ίππου*) *ευθέως δέδωκα* Διγ. Ζ 3667. **3**) (Μεταφ.) έδρα του επιθυμη- (Για τη σημασ. βλ. Lampe, Lex. στη λ.): *πώς να απιλογηθείς ... εις τον κριτήν ιβερόν και τον καρδιογνώστην, τόν εξετάζει τους νεφρούς ανθρώπων και καρδίας* 14[100]· *'Εχων έρωταν δ' εκείνος τον κακόν ψυχοσπαράκτην,* ... (παραλ. 2 στ.), *σαν και δίχα σπάθην την καρδίαν και νεφρούς γαρ* Ερμον. Γ 17. **Φρ.** *καταλύω φρούς κάπ.* = εξασθενίζω, καταβάλλω κάπ.: *κάμέ οι πειρασμοί συχνολιθοβολούσιν, σάν μου τους νεφρούς, εξάλισαν τας φρένας* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 467.

**εφροστάτης** ο.

πό το ουσ. *νεφρό* και το β′ συνθ. *-στάτης*.

υτός που εμποδίζει τη λειτουργία των νεφρών: *έχω ελαίαν την καθηγουμένην ..., ν τον νεφροστάτην* Πωρικ. Ρ 106[22-3].

**εφυλλίζω,** βλ. *αναφυλλίζω*.

**έφω,** βλ. *νεύω*.

**εφώδης,** επίθ.

: λ. στον Αριστοτέλη.



Που μοιάζει με σύννεφο: *ο του λουτρού και του θερμού παχύς ατμός, νεφώδης ουκ επεσκέπαζε ποσώς εκείνους τους καθίρπτας, ουδέ των λίθων ήμβλυνε το τηλαυγές εκείνων* Καλλίμ. 307.

**'νεχασκίζω,** βλ. *αναχασκίζω*.

**νεωκόρος** ο.

Το αρχ. ουσ. *νεωκόρος*. Η λ. και σήμ.

Επιστάτης ναού: *τον έκαμεν* (ενν. *ο ιερεύς*) *ένα από τους νεωκόρους, ήγουν τους υπηρέτας του ναού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 132.

**νεωστί,** επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *νεωστί*. Τ. *νωστά* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 333).

Τελευταία, πρόσφατα· την τελευταία στιγμή: *έπρεπε το πιττάκιν σου τούτο το νεωστί πεμένον τα χέρια μου να το κόψουσιν, να μη φανεί εις τον κόσμον* Λίβ. Ρ 1686· *οι στρατηγοί και δήμαρχοι και οι έτεροι άριστοι άνδρες ... όπου δ' αν νεωστί προσταχθώσιν, εν εκείνοις τοις τόποις έκαστος αυτών απέλθη ... και τοις εχθροίς αντιμάχασθαι* Ψευδο-Σφρ. 396[16].

**νεωτερίζω.**

Το αρχ. *νεωτερίζω*.

(Μέσ.) μιμούμαι τους νέους, φέρομαι με νεανική ελαφρότητα: *Ει μοναχός οργίζεται ή τραγωδεί ή πράττει τά άπερ οι νεωτεριζόμενοι πράττουσιν, αφοριζέσθω χρόνους γ′* Μαλαξός, Νομοκ. 210.

**νεωτερικός,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *νεωτερικός*.

Επαναστατικός (Η σημασ. στον Αρμεν., Εξάβ. Ϛ′ 7[10], όπου η λ. ουσιαστικοπ.· βλ. και Steph., Θησ. και Du Cange, λ. *νεωτερικοί*): *οι Αιγύπτιοι ... εφοβούνταν μήποτες κάμει τίποτες νεωτερικόν εις την Αίγυπτον* (ενν. *ο Μωυσής*) Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 156r. **Φρ.** *έρχομαι εις λόγους νεωτερικούς* = **α**) διαπληκτίζομαι, ανταλλάσσω με κάπ. βρισιές: *ήλθον* (ενν. *ο Ιουστινιανός και ο κυρ Λουκάς ο Νοταράς*) *και εις λόγους νεωτερικούς και ύβρεις εξέχεον εκατέρωθεν των στομάτων* Ψευδο-Σφρ. 406[18]· **β**) απειλώ με στασιασμό, επανάσταση: *ο δέ στρατός ταραχθείς επί το πραχθέν και καταπληγέντες την αιτίαν επηρώτουν ελθόντες και εις λόγους νεωτερικούς* Ψευδο-Σφρ. 238[19-20].

**νεωτικός,** επίθ.

Πιθ. από το επίθ. *νέος* με επίδρ. των επιθ. σε *-ωτικός*.

Νεανικός: *Τα νεωτικά σκιρτήματα και τες ατακτοσύνες* (παραλ. 1 στ.) *άσχημον ένι, πίστευσον, ο γέρος να γυρεύγει* Γεωργηλ., Θαν. 400.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = η νεανική ηλικία, τα νιάτα: *δίκαιον τού έναι του 'λενού* (ενν. *του γέρου*) *να κάτσει εις μιαν γωνίαν, ... να δέρνεται στα προημαρτημένα, τά 'πραξεν εις τα νεωτικά* αυτ. 415.

**νήα** η, Ερμον. Β 147, Υ 272, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙϚ′ [322].

Πλασματικός σχηματ. από την ονομ. πληθ. *νήες* του ουσ. *ναυς* ή την επική αιτιατ. εν. *νήα*.

Πλοίο: *εις την Σπάρτην εδιέβην μετά νήων γαρ τεσσάρων* Ερμον. Β 144.

**'νηβαίνω,** βλ. *ανεβαίνω.*

**νηκτόν** το.

Το ουδ. του επιθ. *νηκτός,* που απ. στον Αριστοτέλη, ως ουσ. Η χρ. ήδη μτγν. (L-S).

Ψάρι: *ως έν' η θάλασσα αλμυρά, πώς τα νηκτά γλυκέα;* Γλυκά, Αναγ. 389.

**νήμα** το, Λεξ. Μακεδ. 35· *γ ν έ μ α·* *ν έ μ α,* Πουλολ. (Τσαβαρή)$^2$ 105, Ριμ. 819 κριτ. υπ.· *ν ή μ α ν,* Ασσίζ. $322^{15}$.

Το αρχ. ουσ. *νήμα.* Οι τ. *γνέμα, νέμα* και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Χατζή - Ζωγίδου, Αθ. 10, 3, 549, Λάζαρης, Λευκαδ. 41, λ. *γνέμα,* Κωστ., Λεξ. Τσακων. 293, λ. *νέμα*). Ο τ. *νήμαν* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 674). Η λ. και σήμ.

**1α**) Κλωστή, νήμα: *τα νήματα τα παμπακερά* Μαχ. $254^{33}$· *φορεσίαν ... με νήμαν λινόν* ίζ. $243^{28}$· **β**) (μεταφ. προκ. για τη ζωή· πβ. την ήδη αρχ. χρ. της λ. προκ. για το ›ωμένο): *Κόψε* (ενν. *Λακέζη*) *το νήμα της ζωής, η ζωή μου ν' ανασάνει* Ζήν. Δ' 113· σε μεταφ.): *εννοιάστην* (ενν. *ο μισέρ Τζουάν Μουστρής*) *πως ... ο ρήγας εύκολα δεν ται-ει τούτην την ταραχήν· ... και ⟨ εβουλήθην με έννοια⟩ να βάλει σκοπόν να γιατρεύσει ην την πληγήν, ότι τα νήματα της τέχνης ήτον άκλωστα* Μαχ. $254^{2-3}$. **2**) (Προκ. για αράχνη) ιστός: Δεφ., Λόγ. 116, Ιστ. Βλαχ. 2339. **3**) Θηλιά, βρόχι· παγίδα: *Πόθε, ίδιν έστησες ... ... κι έπιασές με γιον το περδίκιν στην θηλιάν, γιον τον λαόν στο ιν* Κυπρ. ερωτ. $115^{15}$· *φεύγει εκείνον το όρνιον και ο αυθέντης του χάνει-το και ... πέφτει α νήματα κανενού πουλλάρη, και πιάνει- το* Ασσίζ. $200^{20}$.

**νηπιάζω.**

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Σκέφτομαι ή ενεργώ με τρόπο παιδιάστικο, ανόητο: *νους ο νηπιάζων* Φυσιολ. Μ $21^{11}$.

**νήπιο** το, βλ. *νήπιος.*

**νήπιος,** επίθ., Φυσιολ. $353^{30}$· *ν η π ί ο ς,* Ιμπ. (Lambr.) 58· ουδ. *ν ή π ι ο τ ο,* ιέρ., Ιστ.$^2$ 651, Πεντ. Γέν. XXXIV 29, L 8, Έξ. X 10, 24, Αρ. XXXII 24, 26, Δευτ. , XXIX 10, Κυπρ. ερωτ. $111^{35}$, κ.α.· *ν ή φ ι ο,* Πεντ. Δευτ. XX 14.

Το αρχ. επίθ. *νήπιος.* Ο τ. *νηπίος* πιθ. από μετρ. αν.· πβ. όμως και ουδ. *νηπίο* στα Καπ-›κικά (Andr., Λεξ. στη λ.). Το ουδ. ως ουσ. και σήμ.

**1**) Που βρίσκεται στη βρεφική ηλικία: Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [3]. **2**) Ανήλι-ο ... *Μπαγιαζίτης ..., επεί ο πατήρ αυτού ετελεύτησεν ..., ανηγορεύθη βασιλεύς ...· ον υιόν νήπιον όντα ... ανηγόρευσαν πρώτον αυθέντην* Ιστ. πολιτ. $52^6$. **3**) (Μεταφ.) τος, ασύνετος: Ροδινός (Βαλ.) 126, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΒ' [319].

Το ουδ. ως ουσ. (Η χρ. ήδη αρχ.) = **1α**) Μικρό παιδί, βρέφος: Χούμνου, Κοσμογ. ;, Θρ. Κύπρ. Μ 324· **β**) (περιληπτικά) το σύνολο των μικρών παιδιών οικογένειας, ο-ις: *αμαλώτεψαν τα παιδιά του Ισραέλ, τις γεναίκες του Μιδιάν και το νήπιο τους* Πεντ. XXXI 9· *μάζωξε τον λαό, τους άντρες και τις γεναίκες και το νήπιο και τον ξένο σου* r. Δευτ. XXXI 12. **2**) (Περιληπτικά) το σύνολο των μελών οικογένειας: *εκυβέρνη-› Ιωσέφ τον πατέρα του και τα αδέρφια του και όλο το σπίτι του πατρός του ψωμί διά ια το νήπιο* Πεντ. Γέν. XLVII 12.

**νηπιότης** η.

Το αρχ. ουσ. *νηπιότης.*



Η ιδιότητα του νηπίου, το να βρίσκεται κάπ. στη νηπιακή ηλικία: *τα παιδία δεν ηξεύρουν* (ενν. *ή είναι βαπτισμένα ή ουχί*) *από την νηπιότητα και από το ατελείωτον της ηλικίας αυτών* Μαλαξός, Νομοκ. 253.

**νηπιώδης,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *νηπιώδης* (Lampe, Lex.).

**α**) Που ταιριάζει σε παιδιά, παιδιάστικος: *ά Θεολόγος παίγνια καλλίστως ονομάζει, άθλον τε καταγέλαστον και νηπιώδες μάλλον* Βίος Αλ. 2420i κριτ. υπ.· **β**) αφελής, ανόητος: *χρώνται δέ και κατά της Εκκλησίας όπλοις, τη μέν μιά των χειρών το ζωοποιόν ξύλον της πίστεως, διά να εκφοβούσι με τούτο τους απλουστέρους και νηπιωδεστέρους την έξιν* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) $11^{22-3}$.

**νήριθμος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *νήριθμος.*

Αμέτρητος, αναρίθμητος: *προς μάχην έμφυλον οργιωμένη* (ενν. *πόλις*)· *νήριθμον εσμόν ταραχήσουν τα ξίφη* Λέοντ., Αιν. (Knös) $[176]^6$.

**νησάκιν** το, Ιμπ. 812, Αλεξ. 2002· *ν η σ ά κ ι,* Διήγ. ωραιότ. 880.

Από το ουσ. *νησί(ν)* και την κατάλ. *-άκιν.* Ο τ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μικρό νησί: *Δώδεκα μερονύκτια αρμενίζει το καράβιν και πλήρωμαν των ημερών εστάθην εις νησάκιν* Ιμπ. 651· *ωσάν ένα μικρούτσικον νησάκι εκεί τ' αφήνει* (ενν. *η νεροσυρμή το παιδί*) *και τα νερά το γύρω του το 'χαν περικλεισμένον* Σουμμ., Παστ φίδ. Ε' [688].

**νησίον** το, Χρον. βασιλέων 1002, Παρθεν., Γράμμ. $228^{25}$· *ν η σ ί,* Πανώρ. Αφ, 12, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 269, 588, 870, Τζάνε, Κρ. πόλ. $139^{28}$, $232^{13}$, $392^5$, $410^{14}$, $474^{18}$, $513^{11}$, $537^{23}$, $578^4$, κ.α.· *ν η σ ί ν,* Διγ. Ζ 108, 109, Απολλών. 625 δις, Φυσιολ. (Legr.) 500, Σφρ., Χρον. μ. $138^{32}$, Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. — v. Gem.) 236, Αχέλ. 1229, Τζάνε, Κρ. πόλ. $387^9$· *ν η σ ί (ο) ν,* Χρον. Μορ. Η 2893, 4613, 8039, Διήγ. πανωφ. 57, 59, Διακρούσ. $76^{11}$· *ν ή σ σ ί ν,* Μαχ. $54^9$, $164^5$, $292^{30}$, $368^{14}$, $478^4$, $518^{27}$, $640^{5,23}$, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 459 (ορθογραφία έκδ. *νηχχιού*), 592 (ορθογραφία έκδ. *νησκιού*), κ.α.· πληθ. *ν η σ ά,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $397^{1,7}$.

Το μτγν. ουσ. *νησίον.* Ο τ. *νησί* στο Βλάχ. και σήμ. Ο τ. *νησσίν* σε ροδιακά ιδιώμ. (Τσοπ., Δωδεκαν. Αρχ. 5, 1970, 78 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 415). Τ. *νεσίν* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο πληθ. *νησά* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ').

**1α**) Νησί: *επήραν οι Βενέτικοι το νησί των Κορυφών με τα καστέλλια* Byz. Kleinchron. Α' $363^7$· *το νησί της Κρήτης* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 320· *αφεντεύγεις την Λευκωσίαν και ούλον το νησσίν* Μαχ. $380^{18}$· **β**) (μεταφ.): *Ω στήθος μ' ομορφότατον, νησί πολλ' ακριβόν μου που ήσουν οχ τον άνεμον των αναστεναγμών μου κι οχ των δακρυών μου τα πολλά κύματα κτυπημένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1405]. **2**) (Εδώ γενικά για τα βόρεια παράλια της Μεσογείου και ειδικ. τα νησιά του Αιγαίου): *Από ετούτα εχωρίστηκαν νησιά των εθνών εις τις ηγές τους, ανήρ εις τη γλώσσα του, εις τις γενεές τους, εις τα έθνη τους* Πεντ. Γέν. Χ 5.

Η λ. ως τοπων. = οι Κυκλάδες: *Χρόνοι 'ναι οπού ήμου στα Νησά κι ήμουνε παντρεμένος* Στάθ. (Martini) Γ' 377.

**σίτσιν** το, Καλλίμ. 1241, 1254, 1383.
τό το ουσ. *νησί* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Η λ. στο Meursius (λ. *νησίτζιν*).
;σάκι: *νησίτσιν εύμορφον εις παραποταμίαν* Καλλίμ. 831· *βραχίονας ήτον θάλασσας,*
*κρόν νησίτσιν* Πόλ. Τρωάδ. 160.

**σιώτης** ο· *ν η σ ώ τ η ς*, Τζάνε, Κρ. πόλ. $336^{25}$, $462^{24}$.
αρχ. ουσ. *νησιώτης*. Η λ. και σήμ.
κάτοικος νησιού, νησιώτης: Λίμπον. 458.

**σόπουλον** το, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 131 ΑΖ, Ιμπ. 799, Χρον. Τόκκων 693, Πορ-
$3^{2}$, $5^{9}$, Ροδινός (Βαλ.) 171.
ό το ουσ. *νησί* και την κατάλ. *-πουλον*. Η λ. ως τοπων. σε έγγρ. του 14. αι. (Act.
$146^{38}$).
κρό νησί, νησάκι: *ομπρός εις το στόμαν έχει νησόπουλον πλατύ και εκεί στέκουν τα*
: Πορτολ. Α $118^{6}$· *απέσω εις τον κόρφον ήτον νησόπουλον μικρόν, γύροθεν ήτον*
μπ. 529· *τα νησόπουλα των Στροφάδων* Ιερόθ. Αββ. 337.

**σος** η, Πόλ. Τρωάδ. 314, 320.
αρχ. ουσ. *νήσος*. Η λ. και σήμ.
σί: Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) Τίτλ.

**σσάρα** η.
ό το ουσ. *νησσάρι* και τη μεγεθ. κατάλ. *-α*.
πια: *Ειπέ μου, μανίτσα μου, οι νησσάρες είναι εκείνες χήνες;* Μπερτολδίνος 155.

**σσάρι(ο)ν** το.
μτγν. ουσ. *νησσάριον* (Steph., Θησ.). Βλ. ήδη αρχ. ουσ. *νηττάριον*. Τ. *νησσάρι* και
ωμ. (Andr., Lex.).
πια: *Περί του θηράσαι νησσάρια* (έκδ. *μισαρά*· διορθώσ.) *και γερανούς* Ιατροσ.
τη'· (σε παρομοίωση): *όση αγάπην έδειξεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *πρώτον προς Βελι-*
*τόσην οργήν εγύρισεν και είχε τον ως νησσάριν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.)
. και Bakker - v. Gemert [Ριμ. Βελ. σ. 322-3].

**σίν** το, βλ. *νησίον*.

**τεία** η, Σπαν. Α 516, 518, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1904 κριτ. υπ., Ψευδο-Γεωργηλ.,
ν/π. (Wagn.) 151, 797, Σφρ., Χρον. μ. $104^{10}$, Κορων., Μπούας 49, 69, Καρτάν.,
αθ. φ. $77^{r}$, Εις Θεοτ. 56, Διακρούσ. Αφ. 21· *ν ή σ τ ε ι α*, Ντελλαπ., Ερωτήμ.
ησ. Γ' [$34^{4}$], ΙΒ' [$87^{2}$], Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $238^{v}$, Δεφ., Σωσ. 303, 324, 325,
, Αχέλ. 983, Π.Ν. Διαθ. φ. 270α 4· *ν η σ τ ε ι ά*.
αρχ. ουσ. *νήστεια*. Για τον τ. *νήστεια*, που απ. στον Κατσαΐτ, Θυ. Α' 261 και σήμ.
όκ.), βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *νήστια*, καθώς και Hatzid., Einleit. 432-3 και Pern.,
ist. A' 68. Ο τ. *νηστειά* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.
Αποχή από τροφή, ασιτία: Φυσιολ. Β $5^{5}$· **β**) (μεταφ.): *Σήμερ' οχ τες γλυκό-*
*ίνου του προσώπου, οπού στην ομορφιάν περνά πάσ' ομορφιά ανθρώπου, γλυ-*
*ύρει φαγητόν η βλέψις μου η καημένη, οπ' οχ την νήστειαν την μακριάν στέκεται*
*νη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [38]· *εγώ ο βαριόμοιρος π' άλλην θροφήν δεν έχω*



*παρ' οχ τα μάτια σου τα δυο, ...* (παραλ. 4 στ.) *ως πεινασμένος ποθητός εβγήκ' από τα δάση κι από την νήστειαν την μακράν οπού είχα δοκιμάσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [284].
**2α**) (Θρησκ.) αποχή από ορισμένες τροφές, που υπαγορεύει η θρησκευτική πίστη ή επιβάλλει η Εκκλησία για καθορισμένες ημέρες: *τους θεούς βοήθειαν τους έχει* (παραλ. 1 στ.) *κι εσείς καλά το βλέπετε ... πως για νηστειά ή δέηση ουδέ παραμονές μας* (παραλ. 1 στ.) *μπορούμε να εγλύσομε* Θησ. (Foll.) Ι 121· *[Ας προσκυνούμεν τον Θεόν με φόβον και τρομάρα, με νήστειες και με δέησες* Θυσ.$^{2}$ 1136· *αν δεν έχομεν αγάπην είτι και αν κάνομεν καλά, όλα είναι χαμένα, καν ελεημοσύνη καν εγκράτειαν καν νήστειαν και μετάνοιαν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $341^{v}$· *και τετραδοπαράσκευαν ή νήστεια να 'ν' καθάρια* (έκδ. *νήστεια τα καθάρια*· διορθώσ.· ο Πολ. Λ., Μετά 'Αλ. 43, 562 δέχεται *νηστειανά καθάρια*) *δεν θέλει ο κοιλιόδουλος να μείνει χωρίς ψάρια και πέφτει στον αφορισμόν των αγίων πατέρων* Γεωργηλ., Θαν. 562· *η αρχαία Εκκλησία, η από τον καιρό των Αποστόλων, πάντοτε είχε την συνήθειαν της νηστείας και ενήστευον κάθε καιρόν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 77. **Φρ.** *κάμνω νηστείαν* = νηστεύω: *ας κλάψομεν το λοιπόν πικρώς και μετ' ευλαβείας ομπρός εις τον Θεόν μήπως μας ελεηθεί να μας δείξει το φαγί οπού θέλομεν να ζήσομεν απ' αυτό, και ας κάμομεν νηστείαν και ας παρακαλέσομεν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $76^{v}$· **β**) (συνεκδ.) εγκράτεια (στο φαγητό): *Διά την νήστεια θε να πώ και δεν μπορώ να πάψω, γιατ' έχει και άλλες αρετές και θέλω διά να γράψω* Δεφ., Σωσ. 297· *Είδες πάλι ταπείνωσιν, είδες ελεημοσύνην, εγκράτειαν, νήστειαν, λέγω σε, και ταπεινοφροσύνην, τήν είχε τούτ' η Ιουδίθ με του Θεού την χάριν;* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1904. **3**) (Χρον.) **α**) (προκ. για την Τεσσαρακοστή πριν από την εορτή του Πάσχα): *ενταύθα δέ εισήλθε* (ενν. *ο υποψήφιος*) *τον ερχόμενον χρόνον μηνί Μαρτίῳ, Κυριακή τρίτη των νηστειών* Ιστ. Ηπείρ. XXXIV$^{3}$·
**β**) (προκ. για το ραμαζάνι των Τούρκων): *Εν μιά ουν των ημερών εν τη νηστεία αυτών* (ενν. *των Τούρκων*) *μηνυθείς υπό του αυθεντός, όπως συνδειπνήση αυτῷ, ... γέγονεν αφανής* 'Εκθ. χρον. $79^{2}$.

**νηστεύγω,** βλ. *νηστεύω*.

**νηστεύσιμος,** επίθ.

Από τον αόρ. του *νηστεύω* και την κατάλ. *-ιμος*. Η λ. στο Ρωμανό το Μελωδό (Mitsakis, Glotta 43, 1965, 190).

Που ανήκει ή αναφέρεται στη νηστεία· που κατά τη διάρκειά του τηρείται νηστεία: *εσυγχώρησαν μερικά φαγία να τρώγουσιν οι άνθρωποι εις τας νηστευσίμους ημέρας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 77.

**νηστευτής** ο, Προδρ. ΙΙΙ 272e χφ g κριτ. υπ., Πηγά, Χρυσοπ. 276 (3).

Από το *νηστεύω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

**α**) Αυτός που νηστεύει, που τηρεί τις καθορισμένες από την Εκκλησία νηστείες: *ότε νηστεύετε μη γίνεσθε ώσπερ υποκριτάδες κατηφείς και κλαυμένοι και γρινιασμένοι, διότι, αν αλλοιώσουσι τα πρόσωπά τως διά να φανούσι νηστευτάδες των ανθρώπων, επ' αληθείας, λέγω σας, πως τέτοιοι άνθρωποι παίρνουσιν εδώ τον μισθόν τους* Πηγά, Χρυσοπ. 172(2)·
**β**) (σε θέση επιθ., συνεκδ.) εγκρατής: *'Ετσι και εσύ, χριστιανέ, αν έχεις αρετές, είσαι υπομονητικός, εγκρατευτής, σώφρων, νηστευτής, ευλαβής, όλα αυτά είναι καλά* Ροδινός (Βαλ.) 104.

**νηστεύω,** Προδρ. ΙΙΙ 272 g χφ g κριτ. υπ., Ιατροσ. $21^{103}$, Διγ. Ζ 1584, Φυσιολ. Β $5^{3}$, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $60^{r}$, $76^{v}$, $77^{r}$ πολλ., $77^{v}$, Προσκυν. Κουτλ. 156 $82^{16}$, Παΐσ., Ιστ. Σινά 63, Βίος αγ. Νικ. 60, Διγ. 'Ανδρ. $348^{22}$, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. $86^{r}$, Μαλαξός, Νο-

6· *ν η σ τ ε ύ γ ω,* Μαχ. $264^{9}$, Δεφ., Σωσ. 302, 307 δις, 309, 312, 317.
αρχ. *νηστεύω.* Ο τ. στο Βλάχ.· πβ. τ. *νηστεύκω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ.
. Η λ. και σήμ.

Αμτβ. **1**) Απέχω από τροφή, μένω νηστικός: Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 661· *θέλω υπά-*
*ον ποταμόν του Ιορδάνου να σταθώ μέσα εις το νερόν εβδομήντα πέντε ημέρας να νη-*
*υήπως ο Θεός ... μας ελεήσει* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $77^{r}$· *εάν θελήση* (ενν. *ο όφις*)
*έσθαι, πολιτεύεται και νηστεύει τεσσαράκοντα νύκτας έως το δέρμα αυτού χαυνωθή*
Μ $14^{4}$· *ούτος* (ενν. *ο γυψ*) *μέν νηστεύει ημέρας τεσσαράκοντα, και πάλιν όταν ευρε-*
*ρώμασιν, εσθίει λίτρας μ' και αναπληροί των τεσσαράκοντα ημερών την νηστείαν*
$353^{18}$. **2α**) (Θρησκ.) απέχω από ορισμένες τροφές κατά τις καθορισμένες από
λησία νηστείες, νηστεύω: *κι εσύ ουν, νοητέ άνθρωπε, ενήστευσας ημέρας τεσσαρά-*
*λόμενος την του Κυρίου Ανάστασιν* Φυσιολ. $353^{2}$· *Σάββατο μέρα ήτονε, 'Υψωσις*
*υρού μας κι όλοι μας ενηστεύαμεν δι' αγάπην του Χριστού μας* Διήγ. ωραιότ.
*ηστεύγεις και καταλαλείς, νηστεύγεις και υβρίζεις, νηστεύγεις και μνησικακείς*
*ηριά ολπίζεις;* Δεφ., Σωσ. 299· *η αρχαία Εκκλησία, η από τον καιρόν των Απο-*
*πάντοτε είχε την συνήθειαν της νηστείας και ενήστευον κάθε καιρόν* Νεκταρ., Ιερο-
τ. 77· **β**) (για θρησκ. λόγους) μένω νηστικός: *Σαράντα μέρες στο βουνίν ήργησε*
*ϑει, νύκτα και μέρα στον Θεόν ο Μωυσής νηστεύει* Χούμνου, Κοσμογ. 2702.
**1**) Απέχω από ορισμένες τροφές **α**) (εδώ προκ. για εκδήλωση πένθους): *Πεινώμεν,*
*κομεν νηστεύοντες το κρέας* Καλλίμ. 1513· **β**) (για θρησκ. λόγους): *αυτείν' οι*
*που κρίνασιν ομάδι κι εδείχναν 'τι νηστεύγασι ψωμί, κρασί και λάδι, και ενή-*
*κι εκάμνασι κι οι δυο ξεροφαγία και αυτείνοι εξιγανεύγασιν με ψεύτικην καρδία*
ωσ. 294. **2**) Τηρώ κάπ. νηστεία καθορισμένη από την Εκκλησία: *εκείνοι οπού*
*εύγουσι την αγίαν τως Σαρακοστή* Αποκ. Θεοτ. Ι 214. **3**) (Μεταφ.) απέχω
*καλή 'ναι η νήστεια, νήστευε· μα νήστευε και τ' άλλα· την έχθρα και καταλαλιά,*
*κακά μεγάλα* Δεφ., Σωσ. 303· *νήστευγε αυτείνη την πορνειά, μοιχειά και αδικία*
ωσ. 305.

**στικάρικος,** επίθ.

ό το επίθ. *νηστικάρης* (Βλ. Du Cange και Somav., λ. *νηστεικάρης*) και την κατάλ.
Βλ. και Χατζιδ., ΕΕΦΠΘ 1, 1932, 18 = Γλωσσ. έρ. Β' 431.
στήσιμος: *ποίσε ⟨ν⟩ηστικάρικον φαγίν* Gesprächb. $98^{2254}$.

**στικός,** επίθ., Σταφ., Ιατροσ. $2^{50}$, $3^{65,70}$, $9^{261}$, Προδρ. Ι 138, ΙΙΙ 272, 411 χφφ
ιτ. υπ., Χούμνου, Κοσμογ. 849, 1572, Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Κ' [159], Αιτωλ.,
, Σταυριν. 949, Ιστ. Βλαχ. 2137, Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $89^{v}$, Φορτουν. (Vinc.)
Ζήν. Ε' 148.

ό το αρχ. επίθ. *νήστις* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ., που είναι άσχ. με το αρχ. επίθ.
(βλ. L-S), τον 4.-5. αι. (Sophocl., όπου πιθ. μτγν. μνεία) και σήμ.

Που δεν έχει φάει, νηστικός: *ήσαν* (ενν. *ο Αδάμ και η Εύα*) *τότες νηστικοί εννέα*
*διότι δεν ηύρισκαν φαγί ώσπερ εκείνο του Παραδείσου* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $76^{v}$·
*τικός εις την οδόν διαβάτες ανιμένει* (ενν. *ο Αβραάμ*)· *τρία μερόνυκτά 'τονε, τι-*
*ιναφαίνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1009· *Ειδ' αρρωστήσει μοναχός ή πόνος τον κρατήσει,*
*αι ο ηγούμενος ιατρός και τάδε παραγγέλλει: «Ημέρας τρεις αφέτε τον και νη-*
*ς κείται ...»* Προδρ. ΙΙΙ 411· **β**) (εδώ προκ. για εκδήλωση πένθους): *δειπνούντες*
*Έλληνες, αυτός Αχιλλεύς μένει νηστικός διά τον Πάτροκλον* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ.



Κ' Υπόθ. **2**) Πεινασμένος: *ανέν κι εγώ να καρτερώ με κρίσιν να σε φάγω, εις την φωλιάν αχόρταστον και νηστικόν υπάγω* Αιτωλ., Μύθ. $6^{14}$· *με τες καήνες στον λαιμόν είναι σιδερωμένοι* (ενν. *οι χριστιανούλλικοι*), *την Ρόδον πάσιν νηστικοί, την Πόλην διψασμένοι, στα μέρη της Ανατολής εξάγκωνα δεμμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 467· *Λόγος, αλήθεια, φέρεται δημοτικός, αρχαίος: «Οπού έχει αμέριμνον ψυχήν, οπού ένι χορτασμένος ποτέ ου πιστεύει νηστικόν, ποτέ ου ψυχοπονάται»* Γλυκά, Στ. 118. **3**) Που δεν είναι πιωμένος, που δεν έχει μεθύσει, ξεμέθυστος: *θέλει μου ειπεί τινάς ότι: αλλ' εγώ είδα και νηστικόν να πορνεύει και να μοιχεύει και να κλέπτει και να πλεονεκτεί. Ομολογώ το, αλλ' ως επί το πλείστον τους πλέον ελκύζει η μέθης και κάνουν τας αυτάς αμαρτίας* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $366^{r}$· *καμίαν ημέραν δεν είσαι νηστικός, μόνον ολοένα σε κοιτάζω εις το καπηλείον* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $103^{v}$.

Το θηλ. ως ουσ. = ημέρα νηστείας (Για τη σημασ. βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 674): *έπαιρνεν* (ενν. *ο Γενουβήσος*) *καθημερινόν μίαν όρνιθαν και επολόμαν-την οπτήν ού ζευστήν και έπαιρνεν την ημίσην και έσκιζεν το ψουμίν και έβαλλέν την μέσα, ού 'ριφιακόν ή άλλον τό να 'μπόρησεν, και εσυγκέρναν κρασίν με το νερόν εις έναν κουζίν, και την νηστικήν ψάριν και άλλον όπου να 'μπόρησεν* Μαχ. $544^{5}$.

**νήστιμος,** επίθ., Χριστ. διδασκ. 491.

Το μτγν. επίθ. *νήστιμος* (L-S και Sophocl.).

Που ανήκει ή αναφέρεται στη νηστεία· που κατά τη διάρκειά του τηρείται νηστεία: *τούτους* (ενν. *τους κουρμάδες*) *έχουσι διά φαγί εις τας Τεσσαρακοστάς και άλλας νηστίμους ημέρας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 172.

**νησώτης** ο, βλ. *νησιώτης*.

**νηφαλέος,** επίθ.· *ν η φ ά λ ε ο ς,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $367^{v}$.

Το μτγν. επίθ. *νηφαλέος*. Ο τ., που απ. στον Καλλίν., Βίος Υπατ. $42^{32}$, $48^{41}$, με αναβιβ. του τόνου πιθ. αναλογ. προς το *νηφάλιος*.

Που έχει πνευματική διαύγεια· εγκρατής, συνετός: *μιας γυναικός άνδρα, νηφάλεον, σώφρονα, κόσμιον* αυτ. φ. $367^{v}$.

**νηφαλέως,** επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *νηφαλέως* (L-S, λ. *νηφαλέος*).

Με το μυαλό καθαρό, νηφάλιο· με σοβαρότητα, ήσυχα (Πβ. Lampe, Lex. στη λ.): *θύραν ευρείν ανεωκτήν ... μέλλεις ... και ευθέως προβαίνεις εις προαύλιον του ναού νηφαλέως* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1154.

**νήφιο** το, βλ. *νήπιος*.

**νι,** αρνητ. μόρ., Σεβήρ. - Μανολ., Επιστ. $171^{19}$.

Το βενετ. ni. Τ. *νε* και σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 231, Λουκά, Γλωσσάρ. 328, Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ούτε: *δεν ηθέλησε η σόρτε μας να ζήσει νι ο παππούς μου νι ο πατέρας μου* Μανολ., Επιστ. $173^{11}$.

**'νί** το, βλ. *υνί(ν)*.

**'νιά,** αριθμτ., βλ. *εννέα*.

**νιάκαρη** η. — Βλ. και ά. *ανακαράς, νάκαρο.*

Το βενετ. gnacara· πβ. το ιταλ. gnacchera, καθώς και Διακρούσ. 101[4] *τες ανακαρά-*
Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (προφορική μαρτυρία).

**1**) (Στον πληθ.) τύμπανα ή κρόταλα (Για τη σημασ. πβ. και ά. *νάκαρο*, σημασιολ.): *ιακρά γροικούσι σάλπιγγες με τσι νιάκαρες, βούκινα και κτυπούσι* Ερωτόκρ. (Α-Στ.) Β′ 230. **2**) ? Είδος πνευστού, σάλπιγγα (Πβ. Κριαράς [Λεηλ. Παροικ. σ. = Κριαρ., Μεσαιων. Μελετ. Α′ 206], Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 625], καθώς και ά. *ρο*, σημασιολ.): *Τη νιάκαρην επαίζαν και ταμπούκι* Λεηλ. Παροικ. 34.

**νιάμερα** τα, βλ. *εννιάμερα.*

**νιανιάς** ο, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 299, Γ′ 571.

Από το ηχοποίητο *νιανιά* (Πβ. Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 186, 188) και την κατάλ. *-άς.*

Ξεμωραμένος γέρος, γεροξεκούτης: *να τσ' αφήσεις 'ς μια μερά, νιανιά μου, τσι κοπέ-*
ιυτ. Β′ 322.

**νιάτα** τα, βλ. *νεότης.*

**νίβγω, νίβομαι** και **νίβω,** βλ. *νίπτω.*

**νίβιος** ο, Μπερτολδίνος 157,

Από το ιταλ. nibbio.

Είδος γερακιού: *ήλθεν ο νίβιος και τα άρπαξεν* (ενν. *τα πουλία*) *όλα μια κοπανιά* αυτ.

**'νίγμα** το, βλ. Προσθ. Β′ τόμ., λ. *αίνιγμα.*

**'νιγματωδώς,** επίρρ., βλ. Προσθ. Β′ τόμ., λ. *αινιγματωδώς.*

**Νικαεύς ο.**

Από το τοπων. *Νίκαια* και την κατάλ. *-εύς.* Για τη λ. βλ. Steph., Θησ., λ. *Νίκαια.*

Ο κάτοικος της Νίκαιας της Μ. Ασίας: *την ηγεμονίαν Νικαέων επέτρεψεν αυτόν έχειν* ο-Σφρ. 156[26].

**νικάρης** ο.

Από το *νικώ* και την κατάλ. *-άρης.*

Νικητής: *Το όπλον όπου μ' έκαμνεν πάντα νικάρην* (παραλ. 3 στ.) *έχασα* Κυπρ. ερωτ.

**νίκη** η, Διγ. Ζ 2641, Ερμον. Φ 304, Χ 288, Ιμπ. 140, 141, Μαχ. 434[9], Ερωφ. Γ′ Ιντ. γ′ 124, Ιντ. δ′ 17, 52, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 92, Τζάνε, Κρ. πόλ. 238[10], 258[9], 392[4], 447[3], 575[6], κ.π.α.

Γο αρχ. ουσ. *νίκη.* Η λ. και σήμ.

**χ**) Νίκη, υπερίσχυση απέναντι σε κάπ. αντίπαλο (σε πολεμική αναμέτρηση): Πρόλ. :αινον Κεφαλλην. 59, Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 430, Διγ. Ζ 1248· *νικάται ο Φερδερίχος, νι-*
*ι νίκην φοβεράν* (ιδιάζουσα σύνταξη· ηττάται εξαιτίας μιας σπουδαίας νίκης του αντι-
», του Λίβιστρου), *αλλά ανδρειωμένην νίκη* Λίβ. Esc. 3230· (σε αθλητική αναμέ-
η): Βίος Αλ. 2418· (ως σύστ. αντικ.): Λίβ. Ν 2869, Φλώρ. 1441· **β**) με την



πρόθ. *με, μετά* σε θέση επιρρ. κατηγ. ή απλού κατηγ. όταν προηγείται το ρ. *βγαίνω* (πβ. ά. *μετά* 7α και *βγαίνω* 32): *με νίκην εγυρίσασι, στην χώρα μέσα βήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 273[21]· *εγύρισεν εις την Κωνσταντινούπολιν μετά νίκης μεγάλης* Διήγ. Αγ. Σοφ. 160[17]· *Πανάρετε, 'ς τούτη τη γιόστραν άμε και κατά το συνήθι σου να 'βγεις με νίκη κάμε* Ερωφ. Α′ 338· *πάντα με νίκη εβγήκαμε, καθώς και τώρα πάλι με νίκη θέλομεν εβγεί* Ερωφ. Ιντ. δ′ 18· *τη δούλεψή σου θέλω σε τούτο σήμερο ... να ξετελέψεις τη δουλειά, ... γιατί σου τάσσω, ανισωστάς και βγούμενε με νίκη, ... θες τρώγει να χορταίνεις* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 130· **γ**) (σε μεταφ. αντί για το στεφάνι της νίκης): *ήκεις και πάλιν, κραταιέ, νίκαις εξεστεμμένος* Γλυκά, Στ. Β′ 2· **δ**) (προκ. για την εκλογή του Πάρη ανάμεσα στις τρεις θεές): *για τούτο εις ομορφιά κιαμιά κάλλια μου δε λογιάζω. Και τούτο φτάνει μοναχάς τη νίκη να χαρίσει στου λόγου μου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 63· *η νίκη απού 'χα πάρει στου μήλου το δικάσιμο* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ′ 95. **Φρ. 1**) *Δίδω νίκην,* βλ. *δίδω* Ι Α′ 7β φρ. **2**) *Κάνω νίκη,* βλ. *κάμνω* φρ. **3**) *Μπαίνω στην νίκην,* βλ. *μπαίνω* φρ. **4**) *Παίρνω την νίκη* = νικώ: *απής την νίκη επήρανε, εμπήκασι κι αρχίζουν τους σκλάβους για να παίρνουσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 376[9]. **5**) *Ποιώ νίκην* = συντελώ στην επιτυχή έκβαση μάχης, είμαι «δημιουργός» της νίκης: *ει δέ πορευθεί ο 'Ιαγκος, μέλλει γενέσθαι φήμη ότι αυτός εποίησε την νίκην* 'Εκθ. χρον. 10[6]· *μαθών δέ ο σουλτάν Μεεμέτης ότι είς ντερβίσης εποίησε τοιαύτην νίκην, επορεύθη και έλαβε την Τραπεζούντα* 'Εκθ. χρον. 59[23]· *άνδρα πολεμιστήν και ανδρείον και αγαπώμενον υπό πάντων διά το πολλάκις νίκας ποιήσαι* 'Εκθ. χρον. 40[9].

**νίκημα** το.

Το μτγν. ουσ. *νίκημα.*

Νίκη: *ν' ακουστεί το νίκημα σ' όλην την οικουμένην* Τζάνε, Κρ. πόλ. 293[10].

**νίκησις -ση** η, Θησ. Ζ′ [144[3]], Τζάνε, Κρ. πόλ. 310[2], 428[21], 445[12].

Από τον αόρ. του *νικώ* και την κατάλ. *-σις.* Η λ. στο Somav. (λ. *νίκημα*).

Νίκη (σε πόλεμο ή αγώνες): *Από δάφνη εστέψαν τον στεφάνι στο κεφάλι, οποίο δηλοί πως έρχεται με νίκηση μεγάλη* Θησ. Β′ [21[8]]· *το ένα μέρος θέλει λάβει την νίκησιν και ουκ ηξεύρω ποίον* Θησ. Η′ [106[4]]· *πάντες εθαυμάσασι την νίκησιν πολέμου* Λίβ. Ν 2070. **Φρ.** *δίδω νίκησιν* = βοηθώ κάπ. να νικήσει, ενισχύω: *Τις έρχετον στον Παλαμών και τις εις τον Πενθέον, για να τους δώσουν νίκησιν, όσο μπορούσι πλέον* Θησ. Ϛ′ [13[8]].

**νικητήριος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νικητήριος.* Η λ. και σήμ.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = νίκη (Για τη χρ. και τη σημασ. βλ. Lampe, Lex.): *⟨Τ⟩αύτα τα νικητήρια κατά την του εβδόμου μηνός εβδόμη τε κι επτά εγένετο* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 479.

**νικητής** ο, Αχιλλ. Ν 689, Σφρ., Χρον. μ. 132[31], 'Εκθ. χρον. 11[2], 64[5], Κορων., Μπούας 20, 59, 96, 125, 140, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α′ 276, 364, Δ′ 590, 702, Ερωφ. Ιντ. δ′ 74, 93, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 94, Τζάνε, Κρ. πόλ. 250[20]· πληθ. *ν ι κ η τ ά δ ε ς,* Πιστ. βοσκ. IV 4, 2, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [537]. — Βλ. και ά. *νικήτρια.*

Το μτγν. ουσ. *νικητής.* Η λ. και σήμ.

**1α**) Νικητής (σε πόλεμο ή μάχη): *εμίσευσεν στα μέρη Αχαΐας προς πόλεμον κατά εχθρών και νικητής εφάνη* Διγ. Ζ 2379· *πολεμιστής και νικητής* Διήγ. Βελ. Neap. 339· *επήγα κι επολέμησα και νικητής εβγήκα* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α′ 351· (σε αγώ-

›νομαχία): *όποιος νικητής βγει τούτη την ημέρα κι εις το κονταροκτύπημα είναι* *ιντρειωμένος, να 'χει τα δώρα τ' ακριβά* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 124· *ακόμη* *έχου ποιος απομένει νικητής από τους δυο που τρέχου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' (σε μεταφ.): *Σήμερον εις της ερωτιάς τον πόλεμον εμπήκα και τροπαιούχος νι-* *ως επεθύμου, εβγήκα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [542]· **β**) (προκ. για το Χριστό· ι. στο Lampe, Lex.): *εκρούσεψε ζιμιό τον 'Αδη ...* (παραλ. 1 στ.) *και νικητής εγύ-* *ίσσια τιμημένος στον ουρανό* Ερωφ. Ιντ. α' 17. **2**) (Συνεκδ.) αυτός που υπερι- του επικρατεί: *γύρεψε ... να μδβρεις ένα δαίμονα ... να μου βοηθά στες πράξες* *νικητής να βγαίνω* Ζήν. Α' 72· *Τιμή κι ο φόβος του κυρού σφίγγει με και κρατεί* *από την άλλη ο έρωτας μ' έχει έτσι πληγωμένη, οπού δεν ξεύρω ο νικητής* *ναι οπ' απομένει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 218· (προκ. για τον 'Ερωτα): *είχε* *μματα αργυρά* (ενν. *η περικεφαλαία*) ... (παραλ. 1 στ.): *«Το νικητή, τον κερδαιτή* *ω κι εις τα κάτω δεμένο κωλοσύρνω τον στ' αμάξι μου αποκάτω»* Ερωτόκρ. Στ.) Β' 515. **3**) Τίτλος βασιλέων, αυτοκρατόρων (Η σημασ. στο Lampe, Lex.· Χατζή, Αθ. 55, 1951, 207-8): *«'Εδε στρατιώτης βασιλεύς, νικητής δυνατός τε»* L 480· *προς σε τον χριστομίμητον, τον αληθή φωστήρα, τον Μανουήλ τον Κο-* *τον της πορφύρας γόνον, τον νικητήν, τον ευτυχή, τον μέγαν αριστέα* Προδρ. x χφφ SA κριτ. υπ.

**:ητικός,** επίθ., Προδρ. III 17 χφφ gvSA κριτ. υπ.

αρχ. επίθ. *νικητικός*.

[ροκ. για σύγγραμμα) που εξυμνεί τη νίκη (κάπ. βασιλιά) (Για το πράγμα πβ. και ΒΒΠ Β' 56): *εισί δόκιμοι* (ενν. *οι ρήτορες και οι φιλόσοφοι*) *στιχίζειν τε και γρά-* *και συγγραφάς βασιλικάς, νικητικάς εκπλάττειν* αυτ. III 17.

**:ήτρια** η· ν ι κ ή τ ρ α. — Βλ. και ά. *νικητής*.

ό το ουσ. *νικητής* και την κατάλ. *-τρια*. Ο τ. στο Somav. (λ. *νικήτρια*) και σήμ. Η λωσσάρ. (L-S) και σήμ.

ιτή που υπερισχύει, που κερδίζει τον αντίπαλό της: *εμείς* (ενν. *οι γυναίκες*) *όποιους* *ε, την νίκην αγαπούσι και τσι νικήτρες ως θεές τιμού και προσκυνούσι* Ροδολ. .) Β' 282.

**:ήτωρ** ο.

μτγν. ουσ. *νικήτωρ*.

κητής: *Τον στόλον ορδινιάσαμεν δι' αυτήν την επαρχίαν* (παραλ. 1 στ.)· *δεν έχομ'* *ο λοιπόν, μόνον καλώς να ευρούμεν τρόπον σ' αυτήν νικήτορες γοργό για να γε-* Αχέλ. 122· (ως επίθ.) νικηφόρος: *υπέταξα* (παραλ. 15 στ.) *και Ρωμαίους τους* *ας στρατιώτας* Διαθ. Αλ. 256⁴.

**:ηφόρος,** επίθ., Βίος Αλ. 915, 3111.

αρχ. επίθ. *νικηφόρος*. Η λ. και σήμ. και ως κύρ. όνομ.

υ κερδίζει νίκες: Διγ. Ζ 4205, Βίος Αλ. 3939.

αρσ. ως ουσ. = νικητής (Η χρ. τον 7. αι., Lampe, Lex.): *τον νικηφόρο στέκα εδώ* *ου ωσάν τυχαίνει, που μοναχός ενίκησε όλη την οικουμένη* Ζήν. Β' 329· *μείνομεν* *πάντες νικηφόροι να φανούμεν* Ερμον. Πρόλ. 74.

**:ηφορώ,** Βίος Αλεξ. 918.



Το αρχ. *νικηφορέω*.

'Εχω κερδίσει νίκη ή νίκες, είμαι νικητής: *Αυτή δ' ημέρ' Αλέξανδρος έρχεται κατά τύ-* *χην νικηφορών συνάμα τε παντί τω στρατοπέδω* αυτ. 1088.

**νικιάρης** ο.

Πιθ. από το ιταλ. nicchia και την κατάλ. *-άρης*.

? Είδος δικηγόρου με ορισμένες αρμοδιότητες (Πβ. και Μανούσ., ΕΕΒΣ 27, 1957, 345-8): *νικιάρην με κατέστεσαν και εποίκαν-με αβοκάτον να φανερώνω πάντοτες το δί-* *καιον εις την κρίσιν και ν' αναφέρνω τον κριτήν τον φράγκικον τον νόμον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1219.

**νικισμένος,** μτχ. παρκ., βλ. *νικώ, I*.

**Νικλιώτης** ο.

Από το τοπων. *Νίκλι* (Χρον. Μορ. Η πολλ.) και την κατάλ. *-ιώτης*.

Αυτός που κατοικεί στο Νίκλι: *ως το ήκουσαν οι άπαντες εκείνοι οι Νικλιώτες,* *βουλήν απήρασιν ομού, το κάστρο επαραδώκαν* Χρον. Μορ. Η 2046.

**'νικόν** το, βλ. *ονικόν*.

**νικοποιός,** επίθ., Προδρ. III 2 χφ V κριτ. υπ., Διγ. Gr. I 27.

Το μτγν. επίθ. *νικοποιός*.

Που νικά, νικηφόρος: *Τολμήσας αναφέρω σοι τω κραταιώ δεσπότη, τω μέγα και* *νικοποιώ κραταιώ στεφηφόρω* Προδρ. III 2 χφ g κριτ. υπ.· *Εστόλισαν δέ την Ρώμην όλην* *οι Ρωμάνοι και εμπήκεν ο μέγας Κωνσταντίνος μέσα ως βασιλεύς και εκάθισεν εις τον βα-* *σιλικόν θρόνον μετά του νικοποιού στρατού* Χρον. 309.

**Νίκος** ο, Συναξ. γαδ. 377, 379, 388, Γαδ. διήγ. (Wagn.) 538, Γαδ. διήγ. 538· αιτιατ. Ν ι κ ό ν, Συναξ. γαδ. 393· πιθ. διαστροφή από τη λ. *ονικόν* ⟩ *'νικόν* (βλ. ά.) σε συσχέτιση με τα *νικώ, νίκη*, καθώς αργότερα και με το αρσ. όνομ. *Νίκος, Νικόλαος*. Η λ. χρησιμοποιείται ως σατιρική επωνυμία του γαϊδάρου. Για το πράγμα βλ. Τσαντσάνογλου, Ελλην. 24, 1971, 54-64.

**νίκος** το, Διγ. (Trapp) Gr. 2715, Διγ. Ζ 359, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 20, Πόλ. Τρωάδ. 378, Χρον. Μορ. Η 5102, Χρον. Μορ. Ρ 4004, 6610, Διήγ. Βελ. N² 9, Λίβ. Esc. 2321, Αχιλλ. Ο 271, Χρον. Τόκκων 1794, Λέοντ., Αιν. I 158, Χρησμ. I 160, Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 810, Μαχ. 176¹⁵, 650³², Θησ. (Foll.) I 59, Θησ. Β' [38⁶], Γεωργηλ., Βελ. Α (Bakk. - v. Gem.) 281, Διήγ. Αλ. V 28, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 119ʳ, Διγ. 'Ανδρ. 319²⁵, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 17, Δ' 980, 982, κ.π.α.

Το μτγν. ουσ. *νίκος*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Andr., Lex. και Σακ., Κυπρ. Β' 675).

**1α**) Επικράτηση σε πολεμική αναμέτρηση ή μονομαχία, νίκη: *επολεμήσαμεν κι επή-* *ραμεν το νίκος* Χρον. Μορ. Ρ 3657· *σήκωνε τα χέρια σου στον ουρανόν ολόρθα, διά να* *'χει νίκος ο λαός εις τους εχθρούς οπδρθα* Χούμνου, Κοσμογ. 2608· *Τσι δυο φορές που τρέ-* *ξαμεν ομάδι το κοντάρι νίκος πολύ δεν ήλπιζα με τέτοιο παλληκάρι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2090· *οι μέν εκείνοι ήθελαν, φίλε μου, να νικήσει, οι δέ εις εμέναν ήθελαν πάλι να* *ιδούν το νίκος* Λίβ. Esc. 2287· (μεταφ. προκ. για τον 'Ερωτα): *νίκος έχει* (ενν. *ο 'Ερωτας*) *στην αρχή, στο τέλος κι εις τη μέση, κιανένα δεν εμάλωσε να μην τονε κερδαίσει* Ερω-

ρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1055· *είντα δεν κάνει ο 'πίβουλος* (ενν. *ο 'Ερωτας*), *όντε το νίκος έχει, και πού τα βρίσκει τα πολλά τα τόσα που κατέχει!* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1039· (γενικά) υπερίσχυση, υπεροχή: *Τοις αρχιερεύσιν και πάσιν τοις του ιερατικού καταλό- ορθοτομία και ευσέβεια και ελπίς αγαθή και πολλαί διαλέξεις περί πίστεως και νίκος ά των αντερούντων αυτοίς* Ωροσκ. 40[4]· **γ**) (προκ. για δικαστικό αγώνα) δικαίωση: *ν δοθεί η κρίσις, ουδέν ημπορούν πλείον οι κριτάδες να τους συμπάψουν, ότι ηγνωρίζουν ά ποίος από τους δύο έχει το νίκος, του αγκαλούντος, του αγκαλεμένου* Ασσίζ. 29[18-9]. (Συνεκδ.) λάφυρα, λεία: *ευεργέτησεν τους στρατιώτας όλους κι εμέρισεν το νίκος , το κούρσο τό ηπήρεν* Χρον. Μορ. Ρ 7108· *Φοβούμαι μη ο άγουρος εκ της πολλής της μης λάβη την αδελφήν αυτού και όλον μας το νίκος* Διγ. Ζ 326. **3**) (Μετων.) νικη- : *τον Βελισάριον τον μέγαν ετυφλώσαν, τον νικητήν, τον κραταιόν, το νίκος της Ρου-* ; Ριμ. Βελ. ρ (Bakk.-v.Gem.) 853· (με προηγ. πρόθ., σε θέση κατηγ.): *όποιος ατιώτης σήμερο κερδαίσει και νικήσει* (παραλ. 2 στ.) *και να σκοτώσει τον οχθρό, με ος ν' απομείνει, του αποθαμένου ο βασιλιός τον πόλεμο ν' αφήνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. ) Δ′ 1613· *Τα βούκινα ξαναφυσού κι οι σάλπιγγες επαίξα κι απ' όλους το Ρωτόκριτο νίκος εδιαλέξα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 2424· *Επόμεινε ο Ρωτόκριτος 'ς μεγάλο νίκος* ες Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1525. **4α**) Εξουσία, επικυριαρχία: *Τα γλυκόξινα κουλ- ια είν' τα κούρση και τα σκύλα, τα ψωμιά εισίν αι χώραι και η πίττα είν' το νί-* Χρησμ. Ι 124· *καθημερνώς επλήθαινεν η όχθρητα κι η μάχη κι ο είς κι ο άλλος ήθελε ίκος τη χώρα να 'χει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 856· **β**) δύναμη, ισχύς: *νιώθω, πολλά τά με τρέχει ο Χάρος, αμμέ δεν έχει νίκος να με πάρει ως όπου να 'χω την γλυκιάν χάρην* Κυπρ. ερωτ. 28[7]· **γ**) λαμπρότητα, ακτινοβολία: *ως νικά το φως ηλίου τους έρας και σελήνην, ούτως έχει και το νίκος όσα υπό την γην επάνω το Βυζά- ν το μέγα* Πτωχολ. α 891. **5**) Ευημερία, προκοπή: *Και εφύλαξέ το* (ενν. *ο Δαβίδ το ον*) *και είχε το εις μεγάλην τιμήν λέγοντας: «Μεγάλην χαράν και νίκος θέλει έχει όλος ο μος και το σπίτι μου»* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 195[v]· *Δηλοί τοις βασιλεύσιν υγείαν και ιμίαν και νίκος και ευφροσύνην και χαράν εντός των παλατίων* Ωροσκ. 39[15]. **Φρ. 1**) ω, πιάνω, ποιώ (το) νίκος = νικώ: *τον δέ* (ενν. *Δαβίδ*) *δραμόντα τάχιον και μάχαιραν όντα και τέμοντα την κεφαλήν και άραντα το νίκος* Διγ. Ζ 3888· *Δήσετέ με και πάρτε ιετά σας, και άντα να πιάσετε το νίκος, ποίσετέ μου ζωήν, ειδέ αν σας τζενιάσω, δότε θάνατον* Μαχ. 432[28]· *τοις ανισχύροις και σαθροίς δέδοται το εξαίφνης· ει γαρ και νί- ποιήσομεν, εις εντροπή μας έναι* Αχιλλ. Ν 429. **2**) *Μου έρχεται το νίκος* = νικώ: *λάκις κι έλθει από αμαρτίας και έλθει αυτού το νίκος και χάσει ο ρήγας Κάρουλος αφεντίαν της Πούλιας* Χρον. Μορ. Η 6877· *εγώ εις Θεόν ελπίζω και εις το δίκαιον που ιεν να μας έλθει το νίκος* Χρον. Μορ. Η 6945.

**νικώ,** (Ι), Ασσίζ. 205[19], Διγ. (Trapp) Gr. 2651, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 877, ρ. 680, Λίβ. Ρ 934, Λίβ. Sc. 2069, Λίβ. Esc. 1420, Αχιλλ. L 537, Αχιλλ. Ν 74, Ιμπ. , Μαχ. 434[7], Θησ. ΙΑ′ [61[4]], Απόκοπ.[2] 295, Κορων., Μπούας 73, 95, κ.α., Αχέλ. 131, ρ. ερωτ. 108[38], Πανώρ. Ε′ 66, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ′ 343, κ.α., Ερωφ. Ιντ. 9, Διγ. 'Ανδρ. 384[34], κ.α., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1054, Β′ 514 κ.α., Θυσ.[2] 86, θ. (Martini) Β′ 216, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 59, Ζήν. Δ′ 78, Τζάνε, Κρ. πόλ. 168[23], [26], κ.π.α.· *α ν ι κ ώ,* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 306· αόρ. υποτ. *(ν α) ν ι κ έ σ ω,* Αχιλλ. 34· μτχ. παθητ. παρκ. *ν ι κ ι σ μ έ ν ο ς,* Χρον. Μορ. Ρ 4939.

Το αρχ. *νικάω*. Ο τ. *ανικώ* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β′ 668, Θυ. Β′ 148, Γ′ 81, κ.α. Αόρ. *εσα* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α**) Καταβάλλω κάπ. σε μάχη, μονομαχία ή άλλη αναμέτρηση, κερ-



δίζω, νικώ: Ερωφ. Ιντ. δ′ 57, Τζάνε, Κρ. πόλ. 224[20], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 2048, Διγ. 'Ανδρ. 395[24], Ασσίζ. 106[27], Τζάνε, Κρ. πόλ. 435[15]· *νικάται ο Φερδερίχος, νικάται νίκην φοβεράν, αλλά ανδρειωμένην νίκη* Λίβ. Esc. 3230 (ιδιάζουσα σύνταξη· βλ. ά. *νίκη* 1)· **β**) (με σύστ. αντικ.): *κοντόν επολεμήσασιν, ενίκησεν εκείνος* (ενν. *ο Λίβιστρος*), *ενίκησε νίκην φοβεράν, πολλά ήτον ανδρειωμένος* Λίβ. Ν 2869· **γ**) (με είδος σύστ. αντικ. που δηλώνει το αγωνιστικό πεδίο): *ο βασιλεύς ... απέστειλε ... εις την Πέτρουλαν Αλέξανδρον τον Καβάσιλαν μετά πεζικού στρατού, άνδρα ανδρείον και πολλούς εις την Ανατολήν κατά των Τούρκων πολέμους νικήσαντα* Κομνηνής 'Αννας Μετάφρ. 351· *Ως είδαν ότι ενίκησα την ρένταν και την τζούστραν, δίδουσίν με την ρήγαιναν γυναίκα να την έχω* Ιμπ. 787· *οίος νικήσει τ' άρματα να τονε πάρω εκείνον* Λίβ. Esc. 3222· **δ**) (προκ. για νίκη απέναντι σε πνευματικό εχθρό· η σημασ. στο Lampe, Lex., λ. *νικάω* Α3): *Τούτος* (ενν. *ο Νέρων*) *εμαρτύρησε Πέτρον και Παύλον τους Αποστόλους, διατί ενίκησαν και εθανάτωσαν Σίμον τον μάγον* Χρον. 307 σημ. 2· **ε**) (μεταφ. προκ. για τον προσωποποιημένο 'Ερωτα): *είντα δεν κάνει ο 'Ερωτας σε μια καρδιά π' ορίζει! Σαν τη νικήσει, ουδέ καλό ουδέ πρεπό γνωρίζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1038· *με τα πολλά φιλήματα και τας περιπλοκάς των ο έρως τον ενίκησεν να κάμει το θέλημάν του* Αχιλλ. L 934· *Αυτός λοιπόν ο Διγενής οπού δεν ενικήθη, εις πόλεμον από τινά δεν εκαταπονήθη, αυτόνος ενικήθηκεν κι έμεινεν πληγωμένος αφ' τα άρματα του 'Ερωτος και βέλη τοξεμένος* Διγ. Ο 1557· **ς′**) (προκ. για τη Μοίρα): *Μοίρα μου, κι είντα λείπεσαι να κάμεις πλιο σ' εμένα; Τη σήμερο μ' ενίκησες, όχι στα περασμένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε′ 1008· **ζ**) (προκ. για συμπλοκή με μεγάλο ζώο): *οι Καβαλιέροι μορεσκάντο μαλώνουν με τα θηρία και δε μπορώντας να τα νικήσουν, λέγει ο ένας τ' αλλού* Ερωφ. Ιντ. β′ μετά στ. 94· *δεν είναι δυνατόν αρκούδα να νικηθεί με το σπαθίον* Διγ. 'Ανδρ. 344[12]· *Αυτά τα θηρία αρκούδες τα λέγουσιν και όποιος τας νικήσει λογίζεται ανδρειωμένος από όλους τους ανθρώπους* Διγ. 'Ανδρ. 344[9]. **2**) Κερδίζω ως έπαθλο της νίκης (με αντικ. ουσ. που δηλώνει το είδος του επάθλου· βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 626, λ. *νικώ*]): *Επήγασιν εις του ρηγός, λέει τως την ώρα κείνη πως το στεφάνι το χρουσό για ένα κορμίν εγίνη κι αυτείνοι οι τρεις αν πεθυμού και θε να το νικήσου, αλλήλως τως ας τρέξουσι να το ξεκαθαρίσου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 2231· *η μοναχή θωριά μου, τα κάλλη τα ωραιότατα τά 'χω και η ομορφιά μου εφτάνασι με διχωστάς πράμα άλλο να μιλήσω, να κάμουσι το χάρισμαν ετούτο να νικήσω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 78· *Πούρι α σ' αρέσει το σπαθί και θέλεις να το πάρεις, να το νικήσεις πάσκισε, πεζός γή καβαλάρης* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 904. **3**) (Προκ. για ερωτική επιτυχία) κατακτώ, γοητεύω: *δεν είν' τιμή 'νούς στρατηγού τον πόλεμο ν' αφήσει και να γυρεύει μοναχάς μια κόρη να νικήσει* Στάθ. (Martini) Ιντ. α′ 16· *Τούτος αγάπα κι ήλπιζε μια κόρη να νικήσει και μόλο οπού 'χε δυσκολιές, δε θε να την αφήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 427· *ενίκησε με τη γλυκιά τση νιότη τον πλια τως δυνατότερο και ξακουστό στρατιώτη* Ερωφ. Ιντ. α′ 37· *Ενίκησές με εσού μ' ένα σσου βλέμμαν, το ποιον καμι' άλλη ακόμη δεν καυκάται* Κυπρ. ερωτ. 67[1]. **4α**) Υπερνικώ, υπερισχύω, αποδεικνύομαι ανώτερος από κάπ. ή κ.: Σουμμ., Παστ. φίδ. Υπόθ. [47], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 580, Μεταξά, Επιστ. 47, Διγ. 'Ανδρ. 383[27], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 478, Αχιλλ. Ν 467· **β**) (προκ. για πάθη) δαμάζω, κατανικώ: *Η γνώση σου τα βάρητα και λογισμούς ενίκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 1019· *Νίκα λοιπόν τα πάθη σου, νίκα τον εαυτόν σου, για να νικήσεις εκεινούς οπού 'χει ο λογισμός σου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [13]· *κάμε να νικήσει τη μάνητά σου η φρόνεψη* Ερωφ. Δ′ 545· *αν είναι δυνατός, βούλεται να νικήσει τον λογισμόν του πάντοτε και να μην τον αφήσει* Κορων., Μπούας 52. **5**) Ξεπερνώ κάπ. σε κ., υπερέχω, είμαι ανώτερος από κάπ.: *και την σελήνην εκ παντός ενίκα* (ενν. *η κόρη*) *εις το κάλλος* Διγ. Ζ 123· *ο δ' Αχιλλεύς ενίκαν τους* (ενν. *τους στρατιώτας*) *εις κάλλος και εις ανδρείαν* Αχιλλ. Ν 261·

του χρυσού το καθαρόν, το στίλβον το του κάλλους ενίκα πάσας εκ παντός ηλιακάς ίνας Καλλίμ. 180· *αν εύρω τσίπουρον στην γην, σκύπτω, μυρίζομαί το, και η μυρωτου νικά τους μόσχους της Συρίας* Κρασοπ. (Eideneier) I 118 (77)· *ως νικά το φως η- τους αστέρας και σελήνην, ούτως έχει και το νίκος όσα υπό την γην επάνω Βυζάντιον το μέγα* Πτωχολ. α 889. **6**) Επιβάλλω σε κάπ. τη θέλησή μου: *περίσσια παρακαλώ ποτέ να μην αφήσεις να σε νικήσει ο βασιλιός, να μ' απολησμονήσεις* ͻφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 158· *με όσα βάσανα μπορεί να τηνε τυραννήσει, να τη νιει η μάνα τση ποτέ δε θέλει αφήσει και με άντρα όξω από λόγου μου ποτέ να μην ταιτει* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 408· *Ενίκησέ σε τάχατες η μάνα σου, κερά μου, να παντρευ-;* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 441. **7α**) Κυριεύω, κατακτώ (με αντικ. ουσ. που δηλώνουν ο, κάστρο, κ.τ.ό.): *με πολλύν φουσσάτον ...έφτασεν* (ενν. ο *Κουντιφρέ ντε Πουλιού*) *εις Συρίαν και άρχεψεν και ενίκαν τους τόπους* Μαχ. 16[30]· *Της Κρήτης όλο το νησί, το θαύμα του κόσμου, σήμερο το νικήσαμε και βρίσκεται δικό μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 577[18]· *:θλιότατον καστέλλιν ενικήσαν και ό,τι πεθυμούσανε σ' εκείνον εποιήσαν* Αχέλ. 1140· *εμώντας τα Χανιά με φόνον νίκησέ τα* (ενν. ο *βιζίρης*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 182[3]· **β**) ιτώνω, αφανίζω: *Σα γίγαντας εκίνησε να πάει να τους πιάσει και να νικήσει τα πουπου κατοικούν στα δάση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 422[25]. **8α**) (Προκ. για ασθένεια) καταβάλκάπ.: *Τότε γαρ ασθένεια ενίκησε τον βασιλέα τον κυρ Μιχαήλ* Πανάρ. 69[4]· **β**) (προκ. την ερωτική επιθυμία) κυριεύω, εξουσιάζω κάπ.: *μα 'σφαλα, μολογώ σου το, κι έμεινα ιμένος απού τον πόθο, καταπώς πάντα συνηθισμένος είναι τσ' αθρώπους να νικά* ͻφ. Δ' 665· *ως κινηθεί η πεθυμιά κι αρχίσει και νικά μας, αφέντης οπού κάθεται κι ;ει την εξά μας, ζιμιό σ' αγάπη βάνει μας* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1257· **γ**) οκ. για δαιμονική επήρεια) φέρνω γρουσουζιά, κακοτυχία: *φλυαρούσι ως άγνωστοι: ; τους νικούσι τα πουλία, οπού λαλούσι την άνοιξιν, οι τάλανες, ή ο κόραξ ή άλλον κάͻν πουλίον λέγουσι πως, ωσάν λαλήσει, έρχεται θάνατος εις άνθρωπον* Νομοκ. Ιβήρων ͻλ. Ν.) 386[30]· *σηκώνονται την αυγήν και τρώγουν διά να είναι χορτάτοι, να μη τους νι'ουσι τα πουλία* Νομοκ. Ιβήρων (Πολ. Ν.) 387[1]. **9α**) (Προκ. για δικαστικό αγώνα) διζω, νικώ κάπ.: Διδ. Σολ. Ρ 96, Νομοκριτ. 91 δις, Ασσίζ. 90[7], 357[27], 379[20]· **β**) (με ιx. το ουσ. *πόλεμος*, προκ. για τη διαδικασία στη διάρκεια της δίκης κατά την οποία ; από τους δύο διαδίκους αντιμετωπίζει έναν από τους μάρτυρες) κερδίζω: *εκείνος οπού λει καταπρόσωπά του τους μάρτυρας, εάν θέλει, ημπορεί να σηκώσει έναν απέ τους μάρας εις πόλεμον, ... και είτις νικήσει τον πόλεμον, εντέχεται να κερδαίσει το ζήτημαν* Ασσίζ. [12]· **γ**) (γενικ. προκ. για κάπ. ζήτημα): *αγρωνίσαν οι άρχοντες ότι δίκαιον ζητά να πέψει μαντατοφόρους ν' απολογηθούν εις το καλλίτερον όπου να μπορήσουν, και α να μηδέν ημπορήσου να το νικήσουν, ας του ποίσουν ψουμίν ν' χιλιάδες άσπρα της τρου* Μαχ. 96[4]· **δ**) έχω προτεραιότητα: *Εάν εδανείστη τινάς άνθρωπος δι' άλλη του ία άσπρα και πάλιν δανειστεί από εμένα άσπρα, διά να υπάγει εις το πανηγύριν να αάσει πραγματείαν και εξέβη και, ... ωσάν αγοράσει την πραγματείαν, αποθάνει, νιεγώ τον πρωτύτερον δανειστάν και επαίρνω το φορτίον οπού ηγόρασεν εις το πανηι* Νομοκριτ. 97· **ε**) έχω μεγαλύτερη ισχύ: *όλα τα στοιχήματα τά ποιούν οι άνθρωμέσον τους εντέχεται να ένι στερεωμένα, άνευ να ένι τα στοιχήματα ενάντια του ου, ουδέ ενάντια καλού άθους, ότι τα στοιχήματα νικού τους νόμους* Ασσίζ. 327[26]· *ρίς τα στοιχήματα μηδέν ένι καταπρόσωπα του νόμου, ουδέ καταπρόσωπα καλών στουμίων, ότι στοιχήματα καταπονούν ού νικούν τον νόμον* Ασσίζ. 78[9]. **10**) Αντιωπίζω κ. με επιτυχία: *με τέχνη κι ο γιαλός πολλές φορές νικάται, κι εκείνος ύ κυβερνά ψηλώνει και τιμάται* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 53· *την ερμήνειαν ί να σε την δείξω, το πώς να κάμεις και το τι, τα πάντα να νικήσεις και τον*



*ολόχρυσον κριόν το πώς να τον κερδίσεις* Πόλ. Τρωάδ. 50. **Β'** Αμτβ. **1α**) Αναδεικνύομαι νικητής, υπερισχύω σε μάχη ή σε οποιαδήποτε αναμέτρηση, επικρατώ, νικώ: Κορων., Μπούας 27, Τζάνε, Κρ. πόλ. 415[5], Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 552, Διγ. Α 1301, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [289], Ιμπ. 781, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 367· **β**) (σε μεταφ.): *ως βουληθώ στον πόλεμον οπού 'μαι να νικήσω, τέσσερα ζάλα πάγω ομπρός κι οκτώ γιαγέρνω οπίσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1673. **2α**) Υπερισχύω, είμαι ανώτερος: Γαδ. διήγ. 80· **β**) (μεταφ.) υπερισχύω, επιβάλλομαι, επικρατώ: *Εκείνος ο λογαριασμός όλα τα βασιλεύγει· νικά, μερώνει τ' άγρια και τα θεριά παιδεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1180· *Επεί ... το κακόν ενίκα και τέλος έσχεν ου καλόν τα της πολλής αγάπης, εις έχθραν αντεστράφησαν πολλήν τα της φιλίας* Γλυκά, Αναγ. 186· *τυχαίνει σου ν' αντρειευτείς στον πόλεμο όπου μπήκες, να μη νικήσου σήμερο τα βάσανα κι οι πρίκες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 680· *ο αφέντης της Καρύταινας ... έπεσε εις ζάλην φοβερήν, σ' αστένειαν βαρυτάτην κι ενίκησεν το φυσικόν, τό έχουσιν οι ανθρώποι, κι επήρε τον ο θάνατος* Χρον. Μορ. Η 7217· *Στο ύστερον ενίκησεν η αγάπη του παιδιού του και φανερώνει τα κουρφά και τα χωστά του νου του* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 917· **γ**) (προκ. για τον Έρωτα ή την ερωτική επιθυμία): *Με ταπεινότη προσκαλεί, με αγάπη σιργουλίζει, για τούτο ο 'Ερωτας νικά με δόξα και γυρίζει* Στάθ. (Martini) Β' 218· *Κακά αντισταίνεται κιαμιά τσ' αγάπης του πολέμου να μη νικήσει ο 'Ερωτας, κόρη, και πίστεψέ μου* Στάθ. (Martini) Β' 200· *Ο πόθος όντε βουληθεί και θέλει να νικήσει, γνώση δεν εί, ουδέ δύναμη να τονε πολεμήσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 271. **3**) (Προκ. για διένεξη, δικαστικό αγώνα) κερδίζω, δικαιώνομαι: *κρίνει το δίκαιον να χάσει το δίκαιόν του της ζητήσεώς του και ο άλλος να κάμει το ζήτημάν του ώσπερ αν είχαν κριθεί ού να ηθέλησαν να κρίνουν τις ενίκησεν* Ασσίζ. 429[8]· *ημπορεί καλά να σηκώσει τον έναν εις πόλεμον και εκείνος οπού να νικήσει θέλει κερδαίσειν το ζήτημαν με δίκαιον* Ασσίζ. 102[22]· *είτις νικηθεί, εντέχεται να τον κρεμάσουν με το κείμενον* Ασσίζ. 219[10]. **ΙΙ** (Μέσ.) αποτυχαίνω, αδυνατώ: *εκείνος οπού 'ρέγεται ως διά να την πηδήσει, νικάται ο κακότυχος να την καλοκαρδίσει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 281. **Φρ. 1**) *Νικώ έρωταν* (κάπ.) = ικανοποιώ την ερωτική επιθυμία (κάπ.) (Βλ. Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ. σ. 269, λ. *νικώ*): *Εκείνος έρωταν νικά τον της δεσποίνης μόνος και συμπεριλαμβάνουσιν, συχνοκαταφιλούσι* Καλλίμ. 2156. **2**) *Νικώνται τα μάτια μου* = με παίρνει ο ύπνος: *τα μάτια μου ενικήθησαν και το ζιμιό εσφαλίσα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [968].

Το θηλ. της μτχ. ενεργ. ενεστ. έναρθρ. ως ουσ. = νίκη· φρ. *λαγχάνω ή λαμβάνω ή τυγχάνω την νικώσαν* = νικώ: *συνάψαντες πόλεμον και την νικώσαν ο Μεχεμέτ λαχών, εδιώκοντο παρ' αυτού ... ο Μουσταφάς συν τω Τζινεΐτ* Δούκ. 157[8]· *Δέδοικε γαρ ως αληθώς την ρώμην του Τριστάνου, μήπως αυτός αναδειχθή βελτίων του πρεσβύτου και την νικώσαν αληθώς λήψεται* Πρέσβ. ιππ. 96· *Οι δέ αρχιερείς ... ησπάζοντο αυτούς ερωτώντες: «Πώς τα ημέτερα; πώς τα της συνόδου; ει άρα ετύχομεν την νικώσαν;»* Δούκ. 271[1].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως ουσ. = νικητής (Βλ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 296, Μενάρδ., Τοπων. μελ. 312 και Haag [Αχιλλ. L σ. 87]: *'Ηκαμεν ως θεόφοβος και άρχων παινεμένος για νά βγει εκ τον πόλεμον εκείνον νικημένος, όσοι στον Βούργον ήθελαν για πόλεμον να μπούσιν, πρώτον να ξομολογηθούν και να κοινωνηθούσιν* Αχέλ. 176· *ώστε οπού βάσταν ο Μωσής τα χέρια σηκωμένα, τα παλληκάρια του Μωσή βρίσκουν-τα νικημένα* Χούμνου, Κοσμογ. 2614· *κτυπούσιν τα Τουρκιά πολλά ομονοιασμένα, φωνάζουν: «Δώστε πόλεμον κι είμεσταν νικημένοι, να βγει τούτον το όνομαν σ' όλην την οικουμένην και να τους καταλύσομεν»* Θρ. Κύπρ. Μ 750· *άμποτε, τέκνον μου καλόν, να σε ιδώ να έλθεις νικημένος και τους εχθρούς σου να ιδώ στους πόδας σου καταπατημένους* Αχιλλ. L 241.

ιώ, (II)· *νικήσει (μάχην)*, Καλλίμ. 214, εσφαλμ. γρ. αντί *κινήσει*, από τυπογρ. τβ. Κριαράς [Καλλίμ. σ. 266, λ. *κινώ*] και Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 175.

**ιμα** το· *ν ί μ μ α ν*.

αρχ. ουσ. *νίμμα*. Η λ. και σήμ. στην Κάτω Ιταλία (Rohlfs, Et. Wört. 350).

ρό για το πλύσιμο ιδιαίτερα των χεριών (Για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε' αι Ϛ' 84): *φτειάσε το θερμόν, δος νίμμαν τοις πατράσιν* Προδρ. III 107 χφ g κριτ.

**ν** το, βλ. *νιί(ν)*.

**άκι** το.

ό το ουσ. *νινί(ον)* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ.

ρό (χαϊδευτικά): *Μια κοπελιά ... μικρή έτσι τόσα που ακομή νινάκι μπορώ ίσον ψες πως ήσου ακόμη* Πιστ. βοσκ. IV 2, 14.

**νευίτης** ο, Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ. 67, Δούκ. $83^{2}$.

μτγν. εθν. *Νινευίτης* (Bauer, Wört.).

κάτοικος της Νινευή: *δεν ήθελεν ο Θεός να την κάψει* (ενν. *την Νινευήν*) *διά την ιν οπού έκαναν οι Νινευίται* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $384^{v}$.

**ίτσιν** το.

ό το ουσ. *νινί(ον)* και την κατάλ. *-ίτσιν*. Η λ. και σήμ. στην Κάρπαθο (Κουκ., Ελ- 1931, 373).

ρό: *ουκ είσαι χωρικούτσικον, ουδέ μικρόν νινίτσιν* Προδρ. I 194.

**ντράδα** η, βλ. *εντράδα*.

**ος** και **νιος,** επίθ., βλ. *νέος*.

**ότα** τα, βλ. *νεότης*.

**ότη(ς)** η, βλ. *νεότης*.

**ούτσικος,** επίθ., βλ. *νεούτσικος*.

**ούτσιος**· *νιούτσιε ανδρειωμένε*, Πιστ. βοσκ. V 3, 42, εσφαλμ. γρ. αντί *νιούστι-* θ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 279.

**πτήρ -ας** ο.

μτγν. ουσ. *νιπτήρ*, που απ. και σήμ. εκκλ. Η λ., στον τ. *νιπτήρας*, στο Somav. και ιν. με διαφορετική σημασ.

Λεκάνη για το πλύσιμο ιδιαίτερα των ποδιών: *εκ του αυτού δημιουργείν πηλού και ίειν ουράνην και κυπέλλιον και σκύφον και νιπτήρα* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 339. ησκ.) το πλύσιμο των ποδιών των Αποστόλων από το Χριστό (Για τη σημασ. βλ. , Lex. στη λ. 2): *Αυτού εγένετο και ο δείπνος ο μυστικός και ο νιπτήρας, οπού ένιψε ίδας των Αποστόλων ο Χριστός* Προσκυν. Κουτλ. 156 $81^{4}$.

**πτήρα** η.



Το ουσ. *νιπτήρας* (ο) με αλλαγή γένους. Τ. *νιφτήρα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ.

**νιπτήρας** βλ. *νιπτήρ*.

(Θρησκ.) το πλύσιμο των ποδιών των Αποστόλων από το Χριστό κατά τη Μεγάλη Πέμπτη: *ο δείπνος ο μυστικός η νιπτήρα των ποδών* Gesprächb. $15^{6}$.

**νίπτω,** Διγ. Ζ 1490, Συναξ. γυν. 921, Διγ. 'Ανδρ. $378^{21-2}$· *ν ί β γ ω,* Gesprächb. $32^{7}$, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 351, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 266· *ν ί π τ ω - ν ί β ω,* Αχιλλ. L 466, Αχιλλ. N 600· μέσ. *ν ί β ο μ α ι,* Αχιλλ. L 689, Κατζ. Α' 302· προστ. παθητ. αορ. *ν ί φ θ η σ α ι,* Gesprächb. $61^{6}$.

Η λ. τον 4. - 3. αι. π.Χ. (L-S, λ. *νίζω*)· μέσ. *νίπτομαι* ήδη στον Ιπποκράτη (L-S, ό.π.). Ο τ. *νίβγω* στο Meursius (λ. *νίβγειν*) και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. *νίβκω* (Σακ., Κυπρ, Β' 674). Το ενεργ. *νίβω* (για το σχηματ. του οποίου βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-βω*) στο Lampe. Lex. και σήμ. Τ. *νίφτω* στο Somav. (λ. *νίβγω*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**I** Ενεργ. **1α**) Πλένω μέρος του σώματος (κυρίως τα χέρια ή το πρόσωπο): *'Επιαν, εφάγασιν καλά, ... ηγέρθησαν εκ το φαγείν, τα χέρια των ενίψαν* Σαχλ., Αφήγ. 801· *το ταχύ την Κυριακήν την όψιν τους να νίβγουν και σκολινά να βάνουσι, στην εκκλησίαν παγαίνουν* Απόκοπ. (Legr.) 117· *την κεφαλή τ' άλλ' έπλυναν, τα χέρια τ' άλλ' ενίβγαν και άλλοι τα ποδάρια του με το νερό ετρίβγαν* Διγ. Ο 1381· *το Μαντείον τού είπε ότι, εάν νίψει τα ομμάτιά του με ούρον γυναικός ..., θέλει αναβλέψει* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 237· **β**) (θρησκ. προκ. για το «Νιπτήρα», δηλ. το πλύσιμο των ποδιών των Αποστόλων από το Χριστό): *έσκυψεν* (ενν. *ο Χριστός*) *και ένιψεν και τους πόδας των Αποστόλων* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $347^{v}$· **γ**) βοηθώ κάπ. να πλύνει τα χέρια του: *άπελθε, ευθείασε θερμόν και νίψον τους πατέρας* Προδρ. III 107· *υπά* (ενν. *η κόρη*) *προς την φισκίναν νερό να φέ;ει προς αυτόν, τας χείρας του να νίψει* Καλλίμ. 1299. **2**) Καθαρίζω από κ., ξεπλύνω: *έλα να υπάμεν εις το κρύον νερόν διά να νίψεις το πρόσωπόν σου από τους πολλούς ιδρώτας* Διγ. 'Ανδρ. $346^{25}$. **3**) Ραντίζω, ραίνω με ...: *η κόρη δέ, ως είδε με, ... εξήλθεν εις απάντησιν χαράς εμπεπλησμένη, ροδόσταμά μοι ένιπτεν μετά χειρών των δύο* Διγ. Ζ 2938. **4**) Βρέχω, μουσκεύω: *να λυπηθεί, να κλάψει* (ενν. *η κυρά*) *... δάκρυα, το πρόσωπόν της του πόθου να το νίψει* Κυπρ. ερωτ. $95^{11}$. **5**) Καλλωπίζω, «φτιασιδώνω», μακιγιάρω (Η σημασ. στο Somav., λ. *νίβγω*): *Αυτές* (ενν. *οι πόρνες*) *άλλον δεν εργάζουνται ειμή με το νιψίδι να νίψουσι το πρόσωπον, να φθειάνουσι τ' αφρύδι* Βεντράμ., Γυν. 182. **II** Μέσ. **1α**) Πλένω τα χέρια ή το πρόσωπό μου, πλένομαι: *Εις γιόμα μου και εις δείπνον μου αντάμα τρώμε πάντα· εμπρός (εκείνος) νίβγεται, ομπρός καθίζει εις την τάβλα* Σαχλ., Αφήγ. 575· *Αφού δέ παραθέσουσι* (ενν. *το τραπέζι*) *και νίψεται και κάτσει* Προδρ. IV 64· (εδώ πιθ. λούζομαι): *ήτον απαρηγόρητος* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *... και ... όμοσε ούτε να φάγει, ούτε να κοιμηθεί, ουδέ να νιφθεί έως ού να εκδικήσει το αίμα του ανεψιού του* Τρωικά $530^{10}$· *στολίζεσαι και είσαι άσκημος, νίβγεσαι και μαυρίζεις* Ερωτοπ. 327· **β**) (μτβ.): *ας νιπτεί η γυναίκα το πρόσωπόν της* Ιατροσ. $21^{99}$· *αφότου γουν επλήρωσεν η κόρη το τραγούδιν, ροδόσταμαν ενίψατο λαβών εκ την φισκίναν* Αχιλλ. N 986· **γ**) (εκκλ. για ιερέα) πλένω τα χέρια μου πριν από τη θεία Λειτουργία ή πριν από την τέλεση της θείας Ευχαριστίας (Για τη σημασ. βλ. και Lampe, Lex. στη λ. 4b): *Περί χωνευτηρίου του βήματος, οπού να νίβουνται οι ιερείς* Βακτ. αρχιερ. 188. **2**) Καθαρίζω, ξεπλύνω το πρόσωπό μου (από κ.): *Ρωτόκριτος νίβεται και ασπρίζει* Ευρετ. Ερωτοκρ. $771^{482}$. **3**) Καλλωπίζομαι, «φτιασιδώνομαι», μακιγιάρομαι (Η σημασ. στο Somav., λ. *νίβγομαι*): *αλλάσσουσι τας φορεσίας αυ-*

και στολίζονται και νίβονται παθητικώς Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 45· είναι
λά εγνοιασμένες (ενν. οι γυναίκες) να 'χουσι τσ' ασκημάδες τως πάσ' ώρα σκεπα-
νες· νίβγουνται, κοκκινίζουνται και μοσκολαντουρούνται Πανώρ. Α' 419· φρ.
ομαι τ' αλεύρι = αλείφω το πρόσωπό μου με αλεύρι ανακατεμένο με νερό για καλλω-
ιό. (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 382 και Karaiskakis, Λαογρ. 11, 1934, 53):
λιον καθενός έναι να μην ηξεύρει αν έναι άσπρη η γυναίκα του ή α νίβγεται τ' αλεύρι
., Λόγ. 518.

**νισαντζής** ο, Έκθ. χρον. 64[8]· ι σ α ν τ ή ς.

Το τουρκ. nişancı. Λ. *νησάντζης* στο Meursius. Για τη λ. βλ. Mor., Byzantinot[2].

Ανώτερος αξιωματούχος της Πύλης υπεύθυνος να βάζει το μονόγραμμα του σουλτάνου φιρμάνια (Για το πράγμα βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 201): *δέδωκε πάλιν την αυθεντίαν ; τον Πέτρον μετά τιμής και δόξης ου της τυχούσης, στείλας αυτόν, ως έστιν έθος, μετά δων εκ της Πόρτας και ενός ισαντή Τζάκμπεη* αυτ. 82[24].

**νιστία** και **νιστιά** η, βλ. *εστία*.

**νιστικίλα** η.

'Αγν. ετυμ.

? Φαρμακευτική ουσία, πιθ. διάλυμα υδραργύρου: *να τρίψεις τον σουλιμάν με αβγό και διάργυρον με την νιστικίλαν και να πλύνεις την τριμεντίναν με εννέα νερά* Σταφ., Ιατροσ. [8].

**'νιστορώ,** βλ. *ανιστορώ*.

**νιστούριος** ο, βλ. *νεστόριος*.

**νιτράδα** η, βλ. *εντράδα*.

**νίτρον** το, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 241.

Το αρχ. ουσ. *νίτρον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *νίτρο*.

**νιφάς** η.

Το αρχ. ουσ. *νιφάς*. Λ. *νιφάδα* και σήμ.

Νιφάδα· (εδώ μεταφ. στον πληθ.) πλήθος, «βροχή» από ... (Για τη σημασ. βλ. και L-η λ. I 2): *δακρύων οχετοί και συμφορών νιφάδες* Γλυκά, Στ. 323.

**νιψίδι** το, Ch. pop. 569, Βεντράμ., Γυν. 181, Πηγά, Χρυσοπ. 335 (7), Ροδινός λ.) 57.

Από το ουσ. *νίψις* και την κατάλ. *-ίδι*. (Χατζιδ., Αθ. 38, 1926, 6). Η λ. στο Βλάχ.

Φτιασίδι, καλλυντικό (Για το πράγμα βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 54): *μηδέ νιψίδι τώπου κόρης άσκημης πλήσιο κιανείς να δίδει* Ερωφ. Αφ. 35· *να μη μου ζωγραφίζεται . η γυναίκα) με τα νιψίδια* Πηγά, Χρυσοπ. 335 (8).

**νίψιμον** το, Προδρ. III 107 χφφ SA κριτ. υπ., Gesprächb. 32[509].

Από τον αόρ. του *νίπτω* και την κατάλ. *-ιμον*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

**1)** Πλύσιμο· (συνεκδ.) νερό για πλύσιμο (ιδίως των χεριών ή του προσώπου): *άπελθε*



*ευθείασε θερμόν, δος νίψιμον τους πατέρας* Προδρ. III 107 χφ H κριτ. υπ. **2)** Καλλωπισμός προσώπου: *εις το κρασίν δηνέρια ... δεν λυπούνται· γυναίκες εις το νίψιμον πτωχείαν ουδέν φροντίζουν* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 1138· *είτι θέλομεν λοιπόν να κάμνωμεν εις χρείαν του σώματος του βδελυρού ...ρούχα και άλλα πράγματα, νίψιμον οργισμένον, ευθύς με πάσαν προθυμιάν ευρίσκουνται δηνέρια* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 67.

**νιώθω,** Ερωτοπ. 522, Αχιλλ. L 740, Κυπρ. ερωτ. 20[8], Παλαμήδ., Βοηθ. 760, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2144, Δ' 826, Διήγ. πανωφ. 60, Ροδινός (Βαλ.) 83, Λεηλ. παροικ. 484· ν ι ώ ν ω. — Βλ. και ά. *γνώθω*.

Για την ετυμ. της λ. βλ. Ανδρ., Λεξ., Δαγκίτσης, Λεξ., Φιλ., Γλωσσογν. Α' 98 κε. και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 406]· πβ. ωστόσο και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 297. Ο τ. *νιώνω*, από τον αόρ. *ένιωσα* (< αρχ. *ενόησα*, Ανδρ., Λεξ., Δαγκίτσης, Λεξ., λ. *νιώνω*), στο Βλάχ. (λ. *νοιώνω*) και σήμ. ιδιωμ. και με διαφορετική σημασ. ('Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1965, 48, Κωστ., Λεξ. τσακων., Ανδρ., Σημασ. εξ. 50). Τ. *νιώννω* σήμ. ιδιωμ. (Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 417, Καρανικόλας, Παροιμ. Σύμ. 241). Η λ. στο Somav. (λ. *νοιώθω*) και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α)** Αντιλαμβάνομαι, εννοώ, καταλαβαίνω: *'Εννοια γλυκιά με την πικριά σμιμένη τούς αγαπούν εις τούτον αποσώννει και δεν νιώθουν πως ζουν αποθαμμένοι* Κυπρ. ερωτ. 17[13]· *σ' είντα στάτο ευρίσκεται κιανείς δεν το γνωρίζει· τα πάθη της δε γνώθουσι, ουδέ τα κουρφά τση ενιώσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 35· *χρήσή ‚ναι ν' ακλουθώ γιόν τυφλωμένον η ποια νιώθω στον 'Αδην με πεσώννει* (ενν. η πεθυμιά) Κυπρ. ερωτ. 13[11]· **β)** αντιλαμβάνομαι, παίρνω είδηση κάπ.: *ουκ ένιωσέν τους κανείς από τους εδικούς του* Αχιλλ. L 972· *Κουρφά 'κλαιγε, κουρφά πονεί, κιανείς δεν τονε νιώνει, με φρόνεψη όλα τα περνά, με γνώση όλα τα χώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 451· *βλέπε, μη θορυβηθείς και νιώσουν σε εις άλλον* Βέλθ. 920· **γ)** (συνεκδ.) αναγνωρίζω: *το τραγούδιν ήκουσεν κι ένιωσέν τον* (ενν. τον *Αχιλλέα*) *η κόρη* Αχιλλ. L 921. **2)** Αντιλαμβάνομαι με τις αισθήσεις: *δεν ελείπαν κι οι σεισμοί πότε και πού κτυπούσι, άλλοι δεν τις ενιώθασι, οι άλλοι τις γροικούσι* Διήγ. ωραιότ. 942· *κυβερνά* (ενν. *η ψυχή*) *το κορμί, σάμπως είναι το να βλέπομεν, να νιώθομεν, να εγγίζομεν* Ροδινός (Βαλ.) 93. **3)** Ξέρω, γνωρίζω, καταλαβαίνω: *ποτέ της κρυότερη η κυρά μου. δεν ήτον, ουδέ νιώθει είντά 'ν' η βράστη, μηδέ τα πάθη μου ψηφά 'δέ πόθον* Κυπρ. ερωτ. 109[11]. **4)** Πληροφορούμαι, μαθαίνω: *εξύπνησεν ο Νόαχ από το κρασί του και ένιωσεν το ος έκαμεν αυτουνού ο υιός του ο μικρός* Πεντ. Γέν. IX 24. **5)** Αισθάνομαι, νιώθω: *'Οντας σ' εμέν γυρίζουν* (ενν. *τα μάτια*) *και θωρούμ με, νιώθω κι άφτ' η καρδιά μου μαρτυρώντα* Κυπρ. ερωτ. 6[10]· *ποτέ δεν ένιωσε* (ενν. *η ψυχή της Παρθένου*) *καμιάς λογής αταξίαν ή επιθυμίαν σαρκικήν* Ροδινός (Βαλ.) 83· *ο πόθος νιώθει τό βούλω να ποίσω* Κυπρ. ερωτ. 94[54]. **6)** Προαισθάνομαι: *νιώθω τον Χάρον ότοιμα κοντά μου* Κυπρ. ερωτ. 104[34]· *πηαίνοντας στη στράτα σαν κοπέλλι δεν ήνιωθε το πράγμα που του μέλλει* Λεηλ. Παροικ. 432. **Β'** (Αμτβ.) **1)** Αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *'Οντας ... θωρούμ με* (ενν. *τα μάτια*), *νιώθω κι άφτ' η καρδιά μου μαρτυρώντα κι εκείνα νιώθουν κι αξανά βιγλούν με* Κυπρ. ερωτ. 6[11]. **2)** Ακούω: *φωνάζει η κόρη, ενιώσασιν κι οι άλλες οι βαγίτσες* Φλώρ. 1627.

**νιώμα** το.

Από το *νιώθω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *νιόμα, νοιώμα*) και σήμ. σε διάφ. ιδιωμ. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α'[2] 73 σημ. 5).

Αίσθηση· ψυχή: *μια καρδιά 'ς δυο στήθη να κρατιέστε κι εις* (έκδ. *κι*) *δυο συνηβασμένα θελήματα ένα νιώμα* (έκδ. *μνεόμα*· διορθώσ.) Πιστ. βοσκ. I 5, 70.

**ιώνω, I·** *ν ι ώ ν ν ω.*

.πό το αρχ. *νεόω*. Λ. *νεώνω* σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Κωστ., Λεξ. τσακων. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *νειώνω*).

ι' (Μτβ.· προχ. για φωτιά) αναζωπυρώνω, «φουντώνω»· (εδώ σε μεταφ.): *ο πόθος ι τα λαμπρά σ' εμένα* Κυπρ. ερωτ. 15[3]· *κινούργιον πάθος νιώννει τα λαμπρά μου* 00[37]. **B'** (Αμτβ.) **1)** (Προχ. για φωτιά) αναζωπυρώνομαι· (σε μεταφ.): *Μέσα κρυα νιώννει τ' ανέσβηστον καμίνιν* αυτ. 85[1]. **2)** Είμαι νέος· (μεταφ.): *οι πλή- υ εφυράναν κι επαλιύναν κι εμέναν τώρα νιώννουν, τώρ' αντρύναν* αυτ. 75[40].

**ιώνω,** II, βλ. *νιώθω*.

**ιώτης** ο, Διήγ. ωραιότ. 814.

πό τα τοπων. *Νιο* και την κατάλ. *-ώτης*. Η λ. και σήμ.

άτοικος της 'Ιου: *ύστερα εμάθαμεν, στην 'Ιο τούς εβρήκαν, εννέα άνθρωποι ήτα- όλοι εκαγήκαν. Μ' ακούσετε και τα λοιπά οι Νιώτες που μας είπαν* αυτ. 809.

**ναι,** επίρρ., βλ. *ναι*.

**όβα** η, Βίος Δημ. Μοσχ. 603.

ο βενετ. nova. Πβ. επιθετ. χρ. της λ. στην έκφρ. *αλα νόβα κόπια* σε έγγρ. του 16. αι. έκη, Κρητολ. 12-13, 1981, 178). Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 117).

δηση, μαντάτο, μήνυμα: *σου φέρνω το μαντάτο! Μα του μισέρ Γιαννούτσο ομ- νόβα θε να δώσω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 121.

**οβέλλα** η.

ο ιταλ. novella. Η λ. στο Meursius (λ. *νοβέλα*) και Du Cange (λ. *νοβέλα*).

εριπέτεια, κακοτυχία: *τι νοβέλλα πάθασι* (ενν. *ο λύκος με την αλουπού*) *και πώς αστήκαν* Γαδ. διήγ. 4.

**οβέλλος,** επίθ. (αν δεν πρόκειται για το ουσ. *νοβέλλα η*).

ο ιταλ. novello.

καινούργιος· (εδώ προχ. για τρόφιμα) φρέσκος: *'Οπου πέρδικα καλή ... την αγό- ιαμιά ... και σγατζέτα, μουρταδέλες, στασουδικόντζε νοβέλλες* Φαλλίδ. 19.

**όβος,** επίθ.

ο βενετ. novo. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.).

ος: *τούτοι οι νόμοι είναι ... γραμμένοι εις πέντε βιβλία, ήγουν εις τον Γέστον Νό- τον Φορτσιάτον, εις τον Κώνδικα και εις τον Βολούμεν και εις τον Ντιγέστον Πα-* αρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 180[v].

ουδ. ως ουσ. = κάτι το νέο, το καινούργιο: *σαν σε πω τα παλαιά, να γράψω άλλο* ορων., Μπούας 11.

**γράτιον** το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [668, 1131].

τό το ρωσικό nagrada.

ιοιβή, ανταμοιβή (για την προσφορά υπηρεσιών ή εργασίας): *Δίδοι σοι* (ενν. *ο μέγας ς*) *χρήματα πολλά, νογράτια μεγάλα, από της βασιλείας του με ιδιάν του βούλ-*



*λαν* αυτ. [1457]· *βίον να έχεις περισσόν, χαρίσματα μεγάλα* (παραλ. 2 στ.), *απ' άσπρα τα νογράτια την κάθ' ημέραν χίλια* αυτ. [292].

Η λ. και ως τοπων.: αυτ. [1473].

**νογώ,** βλ. *νοώ*.

**νοδαρικός,** επίθ. — Βλ. και ά. *νοταρικός*.

Από το ουσ. *νοδάρος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. σε έγγρ. του 17. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 421, 453, 483, Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 100, Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) 213, 216, 476, κ.α.) και 18. αι. (Γριτσόπουλος, Κιμωλ. 2, 1972, 42). Τ. *νουδαρικός* σε έγγρ. του 1684 (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 90).

(Προχ. για έγγραφο) που έχει συνταχθεί από νοδάρο, συμβολαιογραφικός: *διάβασέ το, διατί τούτο το νοδαρικόν γράμμα εγώ δεν το καταλαβαίνω τόσον διά τες δύσκολες τζίφερες οπού συνηθίζετε να κάνετε μέσα* Μπερτόλδος 81.

**νοδάρος** ο, Απόκοπ.[2] 470, Κατζ. Ε' 441, Κατά ζουράρη 120, Διαθ. 17. αι. 1[11,12], 3[16,179], 4[9], 10[56], 11α[2], Μπερτόλδος 80· γεν. *ν ο δ ά ρ ο,* Κατά ζουράρη 121, Διαθ. 17. αι. 1[95], 3[321], 6[101], 7[205], 9[198], 11[59]· *ν ο υ τ ά ρ ο ς,* Διαθ. 17. αι. 11[12]· γεν. *ν ο υ τ ά ρ ο,* Διαθ. 17. αι. 11[34].

Το βενετ. nodaro. Για τη γεν. σε -ο βλ. Bakker, Cretan Studies 1, 1988, 19. Ο τ. σε διαθ. του 1643 (Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 228). Τ. *νουδάρος* σε έγγρ. του 1538 (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 27) και τ. *νουάρος*, για το σχηματ. του οποίου βλ. Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 25, σήμ. στην Κάρπαθο (Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 279). Η λ. στο Du Cange, σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 161, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 491, Μαυρομάτης, Θησαυρ. 16, 1979, 213, 216, 235) και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 505, 521, Αμάλθ. 10, 1979, 157, 160, 'Εγγρ. Σύρου Α' 145, κ.π.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 37, Λάζαρης, Λευκαδ. 117).

Συμβολαιογράφος: *τεσταμέντο ... γή με τη χέρα μου γή με νοδάρο καμωμένο* Διαθ. 17. αι. 5[13]· *είδα κι εφέρασιν σκαμνιά, να κάτσουν οι νοδάροι· κοντύλι εκράτειν ο καθείς, χαρτίν και καλαμάρι* Απόκοπ.[2] 473· *επρόσταξε ... ο βασιλεύς ότι πάραυτα να είχαν υπάγει διά τον νοδάρον οπού το είχεν κάμει διά να του το διαβάσει* (ενν. *την διαθήκην*) *κατά παρρησίαν του* Μπερτόλδος 80· (σε μεταφ.): *Στον 'Αδη στεφανώνομαι, μάρτυρας να 'ναι ο Χάρος, σκουλήκια να 'ναι τα προυκιά κι ο τάφος μου νοδάρος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 856.

**Νοέμβριος** ο, Μαχ. 80[3], Βουστρ. 493, Ο γεννηθείς νεώτερος φ. 150· *Ν ο έ β ρ η ς,* Ημερολ. 37· *Ν ο έ β ρ ι ο ς,* Λίβ. Esc. 1079, Περί διαίτης 29, Ο γεννηθείς νεώτερος φ. 144, Διαθ. 17. αι. 1[2]· *Ν ο έ μ π ρ ι ο ς,* Διήγ. ωραιότ. 134.

Το μτγν. επίθ. *νοέμβριος* ως ουσ. (Βλ. Lampe, Lex. και Sophocl.). Ο τ. *Νοέβρης* στο Du Cange· τ. *Νοέμβρης* και σήμ. Ο τ. *Νοέβριος* πολλ. σε έγγρ. του 12. - 17. αι. (Σημ. ιστορ. Κύπρ. 92[39], Act. Xér. 9[65-66], Darrouzès, Textes byzantins XIII 31, XX 34, 38, 39, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 465· 24, 1981, 511) και στο Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ. Ο τ. *νοέμπριος* (έκδ. *νεό-* πιθ. από λάθος) σε έγγρ. του 1641 (Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 103). Η λ. στο Meursius και σήμ.

Ο ενδέκατος μήνας του χρόνου, ο Νοέμβριος: *έστεψεν τον υιόν του ρήγαν της Κύπρου ... τη κδ' Νοεβρίου* Μαχ. 76[36]· (ως προσωποπ.): *Απ' αύτου τον Νοέμβριον είδα και εκείνον, φίλε, γεωργόν* Λίβ. (Lamb.) Ν 935· *Ουδέν με λέγουσιν Νοέβριον, ουδέν με κράζουν*

*αμή ακούω, πίστευσον, βάλε με και Να-εύρεις* Ημερολ. 39 (Για τη χρ. της λ. ως :ίγνιο με τη σημασ. *να μην εύρεις* βλ. Eideneier, αυτ. σ. 390 και 407).

**)ερός,** επίθ., Φυσιολ. (Offerm.) G $92^{8}$, Φυσιολ. Μ $2^{8}$, $22^{13}$, $29^{11}$, Φυσιολ. (Offerm.) Φυσιολ. (Zur.) III $1^{22}$, $LII^{4}$, Φυσιολ. $344^{23}$, $357^{24}$.

) αρχ. επίθ. *νοερός*. Η λ. και σήμ.

| Που έχει την ικανότητα της νόησης, νοήμονας, λογικός: *έδωσέ του* (ενν. *ο Θεός του* *ιου*) *ψυχήν νοεράν διά να εννοεί το καλόν και το κακόν* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 59r. ου γίνεται αντιληπτός μόνο με το νου, νοητός: *πτέρυγας έχει* (ενν. *η ελεημοσύνη*) *νοε-* *'τεται σαν ξιφτέρι* (παραλ. 1 στ.) *και ρίχνει αποπάνω της το κοσμικόν το βάρος* Ιστ. 1900· *υιέ, το φως το νοερόν της όλης μου καρδίας* (Για τη σημασ. βλ. ωστόσο και [Ανακάλ. σ. 49]) Φλώρ. 1167· *τη τρίτη αναστάντος αυτού* (ενν. *του Χριστού*) *εκ* , *είδομεν τους νοερούς φωστήρας* Φυσιολ. (Zur.) $LII^{17}$· (προκ. για το νόμο του :ις θεϊκές εντολές): *νοερά ύδατα εάν ακούσης, εξεμέσεις πάσαν κακίαν και γίνεται* *καρδία ναός Θεού* Φυσιολ. Μ $29^{13}$· *ζήτησον την νοεράν πηγήν, τον του Θεού νόμον* . Μ $9^{8}$· (προκ. για τη θεϊκή φύση του Χριστού): *εκάλυψε* (ενν. *ο Χριστός*) *τα νοε-* *ού ίχνη, τουτέστι την θεότητα* Φυσιολ. $339^{7}$· **β**) (προκ. για το Χριστό): *ο σωτήρ* *νοερός λέων, ... αποσταλείς από του αενάου Πατρός* Φυσιολ. $339^{4-5}$· *ήλθεν ο νοερός* *και ήγειρε τον άνθρωπον από της γης: «Εταπείνωσε γαρ εαυτόν, ίνα πάντας σώση»* . $366^{2}$· *έσχεν* (ενν. *η Θεοτόκος*) *γαρ τον νοερόν λίθον, τον Σωτήρα ημών Ιησούν Χρι-* )σιολ. Μ $22^{15}$· **γ**) (προκ. για το διάβολο): *αποκτείνει* (ενν. *ο Σωτήρ*) *τον νοερόν* *'α ..., τουτέστι τον διάβολον* Φυσιολ. $356^{17}$· **δ**) (συνεκδ. προκ. για τα πάθη): *ς νοερούς δράκοντας κεκτημένους εν τη καρδία σου, κάλεσον τα Ευαγγέλια* Φυσιολ.

**3α**) Που δε γίνεται αντιληπτός με τις αισθήσεις, άυλος: *όλα τα όντα τα κτιστά,* *οερά όσον και αισθητά, υπό την εξουσίαν της θείας Προνοίας ευρισκόμενα* Βελλερ., 53· έκφρ. *νοερός οίκος* = ψυχή: *ουκ εισβαίνουσιν οι λησταί εις τον νοερόν σου οί-* *ιολ.* Μ $26^{12}$· **β**) (προκ. για την πνευματικότητα της ψυχής): *καθαρούνται αι της* *σου ψυχής αισχραί επιθυμίαι του εχθρού* Φυσιολ. Μ $22^{21}$. **4**) Πνευματικός, που :υματική σχέση με κάπ.: *Οι μέν πατριάρχαι σπέρμα σωματικόν εζήτουν σπείραι, οι* *ττολοι νοερά τέκνα· εγκράτειαν ήσκησαν ουράνιον αιτησάμενοι σπέρμα* Φυσιολ. ι.) G $44^{8}$. **5**) (Προκ. για λόγο, φράση) αλληγορικός: *το δέ «κνίζων συκάμινα»* *στί το ρήμα* Φυσιολ. (Offerm.) Μ $157^{5}$.

ουδ. ως ουσ. = νοημοσύνη, ευφυΐα: *ο δέ βασιλεύς εθαύμασεν αυτού το νοερόν της* *και έδωκεν αυτώ πλείστα χαρίσματα ως φιλοσόφω* Βίος Αισώπ. 299.

**:ρώς,** επίρρ.

μτγν. επίρρ. *νοερώς* (L-S, λ. *νοερός*).

το νου, νοερά: *Μάθε ουν συ νοερώς κολυμβάν, ίνα έλθης επί τον νοερόν βυθόν, εις* *λούτου και σοφίας και δυνάμεως Θεού* Φυσιολ. $364^{8}$.

**ημα** το, Ιστ. Βλαχ. 2432 [= Γέν. Ρωμ. 66], Λίμπον. 95, Τζάνε, Κατάν. 301.

αρχ. ουσ. νόημα. Η λ. και σήμ.

Διανόημα, λογισμός, σκέψη: Ιστ. πατρ. $128^{9}$, Ερμον. Α 47, Χ 201. **2**) Έννοια, : *είτις γαρ τούτων εξείπη χάριν νοημάτων λόγου, απεντεύθεν μέλλει κρίναι* 1 στ.) *είτι νόημα υπάρχει* Ερμον. Α 50. **3**) Νεύμα, γνέψιμο: *αν της Δορίντας δού-* *θελήσεις να 'πομείνεις, 'ς πάσα της νόημα μικρόν υποταγήν να δίνεις* Σουμμ., ίδ. Δ' [1434]· *ζούσι* (ενν. *οι κόλακες*) *μόνον με νόημα και απλόν λόγον όπου να ήθε-*



*λαν ορίσει οι πλούσιοι* Σοφιαν., Παιδαγ. 289· φρ. *κάνω νόημα* (η φρ. και σήμ.) = γνέφω: *μου κάνει νόημα, μου φαίνεται, αν δε σφάλλω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [148].

**νόησις** η· *ν ό η σ η*.

Το αρχ. ουσ. *νόησις*. Ο τ. και σήμ.

**1α**) Νοημοσύνη, διανόηση: *νόησιν του έδωκεν* (ενν. *ο Θιος του γαϊδάρου*) *αντάμα με την γνώσην δίχως να ξεύρει μάθημα και γράμμα ν' αναγνώσει και ρήτορας εγίνηκε* Γαδ. διήγ. 525· *στην πρωτινέ ζωή των κοπελιώ, όνταν είναι μικράκια δίχως νόησην* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 18· **β**) (προκ. για τη φώτιση του αγίου Πνεύματος): *μετά μένα νόησην πέψε αγίου Πνευμάτου, να δηγηθώ τη συμφορά της Κρήτης την μεγάλη* Σκλάβ. 6. **2**) Διανόημα, σκέψη, ιδέα: *νόησην του έδωκεν* (ενν. *ο Θεός*) *τ' αφέντη του Μιχάλη, τους Τούρκους όλους στο σπαθί κι εις θάνατον να βάλει* Σταυριν. 63. **3**) Νόημα, έννοια: *Το όνειρο εγώ με δίχως σφάλλος* (αν όχι *φάλλος*· πβ. ιταλ. fallo) *θεν το ξηγήσω και να πω καλά την σύγκρισην του και ωσάν άλλος Δανιήλ να πω την νόησην του* Διγ. Ο 744· *του μύθου η νόηση χάρη γιατρειάς φυλάσσει, οπού την αρρωστιά εις υγειά μπορεί να μεταλλάσσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Αφ. 61.

**νοητής** ο.

Από το *νοώ* και την κατάλ. *-τής*.

Αυτός που σκέπτεται, που συλλαμβάνει και γνωρίζει το καθετί με το νου· (εδώ προκ. για το Θεό): *επειδή ο νοητής των μελλόντων την ονόμασε γυναίκα* Συναξ. γυν. 19.

**νοητικόν** το.

Η λ. στον Αριστοτέλη (L-S, λ. *νοητικός*). Τ. *νογητικόν* σήμ. στη Χίο (Andr., Lex., λ. *νοητικός*).

**1**) Νόηση: *απού τον νουν το νοητικόν, το ποιον ένι στο σκέψιμον του νου* 'Ανθ. χαρ. $288^{26}$· *κείνον το 'λλίγον πὄρκεται 'πού το νοητικόν μου έδωκα κείν' της αρετής καρπόν παθητικόν μου* Κυπρ. ερωτ. $150^{11}$. **2**) Αίνιγμα (αν δεν πρόκειται για γεν. πληθ. οπότε = νόημα, έννοια· πβ. ά. *νόημα* 2): *όταν δέ λόγον ακούση ή νοητικόν γαρ χάριν και μη δυνηθήναι λύσαι, τότε γουν μέλλει τεθνάναι* Ερμον. Α 55.

**νοητός,** επίθ., Φυσιολ. Β $5^{18}$, $6^{11}$, $10^{6}$, $11^{18}$, Ανακάλ. 90, Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 368, Πένθ. Θαν. Knös) S f. 14r.

Το αρχ. επίθ. *νοητός*. Το ουδ. του επιθ. ως ουσ. ιδιωμ. (Andr., Lex. λ. *νοητός*, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 144 και Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 237). Η λ. και σήμ.

**1α**) Που μπορεί να νοηθεί· που γίνεται αντιληπτός μόνο με το νου, νοητός: *οπώρας ουν δρεψάμενος τον αριθμόν ολίγας από λειμώνος νοητού τω κράτει σου προσφέρω, αφ' ού σοφοί Ψελλοί τινές και επ' εκείνοις άλλοι τρυγήσαι μέν κατά καιρούς προέφθασαν εις κόρον* Γλυκά, Στ. Β' 114· *'Εχαιρεν ουν ο Ακρίτης εκεί και ευφραίνετον ωσάν να ήθελεν είσθαιν και εις τον νοητόν παράδεισον* Διγ. 'Ανδρ. $400^{30}$· (προκ. για πρόσ.): *ο νοητός αυγερινός,... αυτός ο μέγας Πρόδρομος* Γεωργηλ., Θαν. 368· **β**) (προκ. για τον Χριστό και την Παναγία): *ο νοητός 'Ηλιος της δικαιοσύνης, ο Χριστός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 63· *την αγίαν Παρθένον Μαρίαν, την νοητήν Ερυθράν Θάλασσαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 429· **γ**) (προκ. για το διάβολο): *μη γένωμαι κατάβρωμα και σπάραγμα του λύκου του νοητού και δράκοντος, εχθρού και αντιδίκου* Πενθ. θαν.² 592· *ηυδόκησε ο Θεός ... (παραλ. 2 στ.) αφαρπάσαι* (ενν. *εμέ*) *του φάρυγγος του νοητού θηρίου και του λουτρού ηξίωσε της παλιγγενεσίας* Διγ. (Trapp) Gr. 774· *εθέλαμεν είσται θανατωμένοι από τους*

*ύς Αιγυπτίους, ήγουν τους δαίμονας* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 429. **2**) Νοήμονας·
ιπορεί να διανοηθεί τα πνευματικά: *Κι εσύ, νοητέ άνθρωπε, νόησον ότι ο πατήρ σου*
*μήτηρ σου εγέννησάν σε ⟨και⟩ εν κόπω και οδύνη ... διέθρεψάν σε* Φυσιολ. Β $9^{12}$· *Κι*
*νοητέ άνθρωπε, νηστεύων ημέρας μ', καταλαμβάνων την τριήμερον ανάστασιν του Κυ-*
*ημών Ιησού Χριστού· μηδέ γαρ έση γαστριμαργών* Φυσιολ. Β $5^{6}$.

**νοητών,** μτχ.

Πλάσμα από το επίθ. *νοητός* και τη μετοχική κατάλ. *-ών*.

Νοερός, νοητός: *να νικήσεις λέοντα και δράκοντα νοητούντας* Φυσιολ. $373^{13}$.

**νοητώς,** επίρρ., Φυσιολ. (Offerm.) G $52^{7}$, Φυσιολ. (Kaim.) $349^{34}$.

Γο μτγν. επίρρ. *νοητώς* (L-S, λ. *νοητός*).

Με το νου, νοερά: *και ημείς ουν νοητώς νοήσωμεν ότι, ηνίκα ο πατήρ ημών Αδάμ γυ-*
*ην εν τω παραδείσω, ...* Φυσιολ. $348^{4}$.

**νοθετώ,** βλ. *νουθετώ*.

**νοθεύω.**

Γο μτγν. *νοθεύω*. Η λ. και σήμ.

Αλλοιώνω με την προσθήκη ξένων στοιχείων, παραποιώ· διαφθείρω: *άρχισαν να φαί-*
*ι αιρέσεις από τα δυτικά μέρη και να νοθεύουν την πίστιν* Ηπειρ. $273^{15}$.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = διεφθαρμένος, μοιχός (Για τη σημασ. βλ. Κεχαγιό-
[Πτωχολ. σ. 510]): *η φύσις έποικέν το* (ενν. *το κοράσιον*) *ρωμανάτον, ωραιό-*
*εις όψιν, νοθευμένην, της αισχύνης* Πτωχολ. α 690.

**νοθογενής,** επίθ.

Από το επίθ. *νόθος* και το *-γενής*. Πβ. αρχ. *νοθαγενής*. Η λ. και σήμ. λόγ. (Δημητράκ.).

Νόθος· (εδώ) αναξιόπιστος: *ει δέ και άλλοι πάρεισιν ημίν, ου τοσούτον ημίν έχουσι το*
*ν· νοθογενείς γαρ εισίν, ως λέγεται, και υποβολιμαίοι* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. $50^{35}$
ν. 8, 1935, 136).

**νοθογέννητος,** επίθ.

Από το επίθ. *νόθος* και το *γεννώ*. Η λ. στον Ησύχ. (L-S).

Που δε γεννήθηκε από νόμιμο γάμο, νόθος: *υπέρπυρα μού επήρασι πολλά ...· μοίραν*
*ν η αφεντία και μοίρα πάλι εδώκαν του νοθογέννητου παιδίου, έδε παραδικία!*
*εδικά μου υπέρπυρα κουλούκι να ζω ξένου!* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 791.

**νόθος,** επίθ., Δωρ. Μον. XXXV.

Το αρχ. επίθ. *νόθος*. Η λ. και σήμ.

.) Που δε γεννήθηκε από νόμιμο γάμο, νόθος: *Περί παιδίων, πότε λέγουνται γνήσια,*
*φυσικά, ποία νόθα και ποία σκότια* Βακτ. αρχιερ. 178. **2**) Παράνομος: *των δ' εν*
*προς χάριν και προς νόθας συνουσίας θάνατον ενδείται ταύτα* Ερμον. Ψ 45.

**νοιάζομαι,** βλ. *εννοιάζομαι*.

**νοιασμένα,** επίρρ., βλ. *εννοιασμένα*.

**νοίγω,** βλ. *ανοίγω*.



**νοικάτορας** ο, βλ. *ενοικάτορας*.

**νοικιάζω,** βλ. *ενοικιάζω*.

**νοίκι(ο)ν** το, βλ. *ενοίκι(ο)ν*.

**νοικοκερά** η, βλ. *οικοκυρά*.

**νοικοκεράτο** το, βλ. *οικοκυράτον*.

**νοικοκέροι** οι, βλ. *οικοκύρης*.

**νοικοκυρά** η, βλ. *οικοκυρά*.

**νοικοκυράτον** το, βλ. *οικοκυράτον*.

**νοικοκυρεύ(γ)ω,** βλ. *οικοκυρεύω*.

**νοικοκυρημένος,** μτχ., βλ. *οικοκυρεύω*.

**νοικοκύρης** και **νοικοκυρός** ο, βλ. *οικοκύρης*.

**νοικοπεθερά** η, βλ. *οικοπεθερά*.

**νοκέλα** η, βλ. *οκέλα*.

**'νοκρίνω,** βλ. *ανακρίνω*.

**νομάδα** η, βλ. *ομάς-δα*.

**νομαδιαίος,** επίθ., Metrol.² $59^{19,28}$, $110^{8}$.

Το μτγν. επίθ. *νομαδιαίος*. Η λ. πολλ. σε έγγρ. του 11. αι. κε. (Act. Lavr. $20^{55}$, $39^{6}$, Act. Xér. $6^{29}$, Act. Doch. $4^{12,20}$, κ.α.).

(Προκ. για τόπο) κατάλληλος για βοσκή: *Την αλσώδη και πάντη άχρηστον* (ενν. *γην*), *νομαδιαίαν τε ούσαν και ου λιβαδιαίαν ... οφείλεις πιπράσκειν ... μοδίων τριών* αυτ. $49^{10}$.

**'νομάζω,** βλ. *ονομάζω*.

**νομάρχης** ο.

Το αρχ. ουσ. *νομάρχης*. Η λ. και σήμ.

Κυβερνήτης διοικητικής περιφέρειας: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 262.

**'νοματίζω,** βλ. *ονοματίζω*.

**νομάτοι** οι, βλ. *ονομάτοι*.

**'νοματολογία** η, βλ. *ονοματολογία*.

**νομεύγω,** βλ. *νομεύω*.

**νόμευσις** η.

Από το *νομεύω* και την κατάλ. *-σις*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο με διαφορετική σημασ. (Σακ., Κυπρ. Β' 675).

Εκμετάλλευση, επικαρπία ενός πράγματος που παραχωρείται σε κάπ. μετά από κατά-

επειδή ο ιδιοκτήτης τού χρωστά χρήματα: *Εάν λάχει ο κύριος του πραγμάτου αμάχεμαν ή επί την νόμευσιν ή εποίησεν τίποτες κανέναν έξοδον, ... ένι κρατημένος ώσει όλους τους έξοδους τάς εποικεν ο κύριος του εφύτου* Ασσίζ. 79[7].

**μεύω,** Ασσίζ. 79[4], 115[1], 137[13], 142[23], 154[14], 155[9], 407[2], 408[23], 423[30], 444[6], Μορ. Η 6483· *α ν ο μ ε ύ ω·* *ν ο μ ε ύ γ ω,* Ασσίζ. 174[20], 425[7].

αρχ. *νομεύω*. Η λ. και ο τ. *νομεύγω* και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. *νομεύκω* Κυπρ. Β' 675 και Andr., Lex.).

Ενεργ. **1α**) Παραχωρώ, μεταβιβάζω σε κάπ. την κυριότητα ενός πράγματος: *ο βου- δωροποιεί, ημπορεί και χρήζει να το ποιήσει απ' εκείνον οπού ένι εδικόν του, διά να ψει δίκαια εκείνου οπού το δωροποιεί* Ασσίζ. 155[23]· *καλά αξιάζει αυτή η δόσις, διότι μεψα έμπροστεν της αυλής, έμπροσθεν καλάς μαρτυρίας* Ασσίζ. 157[12]· **β**) (προκ. αστήριο) παρέχω σε κάπ. το δικαίωμα κατοχής και κάρπωσης ενός πράγματος: *ο δίκαιον ότι η αυλή ένι κρατημένη να εβγάλει απέ τη νομήν εκείνον και να ανομέψει ον οπού ένι πλείον δίκαιος κληρονόμος* Ασσίζ. 166[2]. **2α**) Έχω κ. στην κυριότητά ω την εκμετάλλευση, την επικαρπία ενός πράγματος: *πριν να αναλάβει το πράγμαν ένι κρατημένος να δείξει με β' μάρτυρας οπού να ομόσουν επάνω εις τα άγια ότι είδαν- εύγοντα και κρατούντα το αυτόν πράγμαν τό ζητά* Ασσίζ. 173[24-5]· *ημπορεί να δείξει πιστούς μάρτυρας οπού να ομόσουν εις τα άγια ότι είδαν-τον νομεύγοντα και κρατώ- εκείνον το πράγμαν και εκλέψαν τούτο* Ασσίζ. 192[10]· **β**) ? οικειοποιούμαι: *Περί αι δεσποτείας ενός πράγματος οπού δεν είναι εδικόν του και το νομεύσει* Βακτ. αρ- 71. **3**) (Προκ. για ανώτατες δικαστικές αρχές) κάνω κατάσχεση: *το δίκαιον κρι- αι ορίζει ότι ο βισκούντης να ποίσει ετεσαύτα να νομέψει απέ τα πράγματα του τε- υ ωσόπου να πλερωθεί ο αγκαλών μέσα εις το τάρμι των ζ' ημερών* Ασσίζ. 142[11]· *ούντης ένι κρατούμενος να πάγει εκεί και να νομέψει όλα τα πράγματα του τεθνεώ- να ποιήσει πούλησην και ετεσαύτα να πουλήσουν εωσόπου να πλερωθεί εκείνον το ν* Ασσίζ. 388[15]· *αφού η αυλή νομεύσει επεσαύτα πράγματα του τεθνεώτος ωσόπου πος εκείνος να πλερωθεί* Ασσίζ. 142[13]. **4**) Κρατώ κ. στα χέρια μου (πβ. και Ασσίζ. *οι γειτόνοι ... ουδέ είδασιν τον κλέπτην νομεύοντα το ρούχον τό έκλεψεν ού είδαν ρίψει το ρούχον και να φύγει* Ασσίζ. 190[19]. **5α**) Κυβερνώ, διοικώ: *είναι υιός του και είναι δίκαιος κληρονόμος των αυτών ρηγάτων, καθώς το εκράτεν και ενομεύγεν τήρ του* Μαχ. 308[1]· **β**) (μεταφ.) έχω υπό τον έλεγχό μου, εξουσιάζω: *χώρας και άπειρους, μεγάλας πολιτείας νομεύοντα τυραννικώς το γένος της κακίας* Αξαγ., Ε' 1268. **6**) Ενεργώ· διαπράττω: *επιλείψει γαρ με διηγούμενον ο χρόνος περί των κοπραγιών του Θωμά άς ενόμευσε τη πόλει* Ηπειρ. 219[10]. **II** Μέσ. **1**) (Προκ. άδι ζώων) βόσκω: *ο άνθρωπος και το χτήμα και το βουκόλιο και το ποίμνιο μη γευ- ποτας και μη νομευτούν* Ιων. 216[7]. **2α**) Αποκτώ (με νόμιμα μέσα) το δικαίωμα ς και κάρπωσης ενός πράγματος: *ανόμευτος άνθρωπος κανείς ουδέν ημπορεί να αγκα- το δίκαιόν του· αμμέ ορίζει καλά μετά ταύτα το δίκαιον, αφού νομευτεί, ένι κρατη- α απολογάται όλους εκείνους και ολών εκείνων οπού να του ζητήσουν δίκαιον* Ασσίζ. *ητώ σου να με βάλεις εις νομήν, εάν ένι δίκαιον και να αγκαλώ, ουδέν θέλω οπού να υτώ, αν ουδέν το αγνωρίσει η αυλή* Ασσίζ. 165[9-10]· **β**) (ειδικ. προκ. για τον άρ- ώρας) παίρνω δικαιωματικά και σύμφωνα με το νόμο την κυριότητα ενός πράγμα- *είνος ή εκείνη οπού έμπαινεν το ψουμίν, ουδέν ήλθε να το ζητήσει μέσα εις τον χρό- εις την ημέραν, αφού ο ρήγας ή η ρήγαινα να νομευτεί το ψουμίν εκείνον* Ασσίζ. 115[8]· *ς ουδέν ένι πλείον κρατημένος να στρέψει εκείνον τό ενομεύτην εκεινού, εφειδή εδιά- ίνος και ημέρα, κατά το δίκαιον και κατά την ασσίζαν, αμέ όλον ένι του αυθέντη*



Ασσίζ. 115[9-10]. **3**) Έχω στην κυριότητά μου και εκμεταλλεύομαι κ., νέμομαι: *οι έγγονοι εκείνων των Νοταράδων και οι τρισέγγονοι ... εκράτησαν τα περίχωρα του ναού έκτοτε και νομεύονται ταύτα ως οικεία* Χειλά, Χρον. 350· *εκείνον το κτηνόν ή εκείνον το πράγμαν ένι εδικόν του οπού το ζητά και είδαν τον να το νομεύεται και να το κρατεί* Ασσίζ. 172[17]· *ποταπόν χάρισμαν ημπορεί κανείς να δώσει και ποταπόν όχι, και αν ημπορεί να το αναπάρει οπίσω και εκείνος οπού το επήρεν έχει το και νομεύεταί το* Ασσίζ. 265[8]. **4**) Οικειοποιούμαι: *όριζαν παν το μοναστήριον εστ[ώτες αυτοί άνθρωπ]οι ολίγοι. Ενομεύθησαν γαρ τούτο και ... τα χωράφια ... τα γύροθεν του ναού εκαμάτευσαν ως της Εκκλησίας φαμιλία και του γέροντος παιδία* Χειλά, Χρον. 349. **5**) (Προκ. για σκλάβο που περιέρχεται στη δικαιοδοσία του κράτους): *Εάν γίνεται ότι ... σκλάβα δέρνει ού κρου κόρπον φανερόν ενού χριστιανού, το δίκαιον κρινίσκει ότι ... εντέχεται να την κάψουν, κατά την ασσίζαν, αν ένι και όλας και ενομεύτην η αυλή εκείνον το αμάλωτον* Ασσίζ. 405[27]. **6**) (Προκ. για κρατική αρχή) κάνω κατάσχεση: *εάν μέσον εις ζ' ημέρας αφόν η αυλή να νομευτεί τα πράγματα ουδέν τον επλέρωσεν, ... το δίκαιον κελεύει ... ότι απέ τον καιρόν των ζ' ημερών και άνω ημπορεί η αυλή να πουλήσει τα πράγματα του τεθνεώτος* Ασσίζ. 393[21]· *το δίκαιον κελεύει ... ότι ο βισκούντης εντέχεται να νομευτεί ετεσαύτα πράγματα απέ το εδικόν του απεθαμένου εις όσα εμπορεί να πλερωθεί εκείνος* Ασσίζ. 393[19]. **7**) Κυβερνώ, διοικώ: *εις εκείνον τον καιρόν ήτονε εις την Αντιόχειαν ένας βασιλεύς ονόματι Κόσινος και με τυραννία την ενομεύετον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 134v· *ηφέραν το βιβλίον όπου ήτο η μερισία εγράφως γαρ του καθενός, το τι του επαρεδόθη να έχει και νομεύεται παρά του Καμπανέση* Χρον. Μορ. Η 1910· *χωρία ... να τα έχει και νομεύεται της Βενετίας ο δούκας* Χρον. Μορ. Η 2858.
**8**) Παίρνω, έχω στη διάθεσή μου: *έκαστος δέ των πατέρων οφείλει καθέζεσθαι εις το εαυτού κελίον καθώς ετάχθη και ενομεύθη και εκάθισεν εις αυτό εξαρχής* Γράμματα Μετεώρ. 93[25].

**νομή** η, Ελλην. νόμ. 523[21], 577[9], Ασσίζ. 165[2], 168[13], 287[9], Χρον. Μορ. Η 7464, 7751, Μαχ. 476[28], Βακτ. αρχιερ. 171, Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 26.

Το αρχ. ουσ. *νομή*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Βοσκή: Metrol.[2] 60[11]· φρ. *νομήν (προσ)ποιούμαι* = νέμομαι, βόσκω (Πβ. την ήδη αρχ. χρ. του ρ. *ποιούμαι* με ουσ. αντί του αντίστοιχου ρ.· L-S, λ. *ποιέω*, A. II 5): *οι κύκνοι εν τοις ύδασι την νομήν εποιούντο* Διγ. (Trapp) Gr. 2357· *οι κύκνοι εν τοις ύδασι νομήν προσεποιούντο* Διγ. Ζ 2784· **β**) βοσκότοπος: Δούκ. 303[13]. **2α**) Κατοχή, κυριότητα: *Περί του πραγμάτου τό ένι εις την νομήν-του εκείνου οπού το εγόρασεν και μετά ταύτα θέλει να μετανώσει, τείντα ορίζει το δίκαιον* Ασσίζ. 287[4]· **β**) επικαρπία, δικαίωμα καρπώσεως: *ειδέ εκείνος ουδέν είχεν τη νομήν, ουδέ την κράτησιν, το δίκαιον κελεύει ότι οι κληρονόμοι του ουδέν έχουν μετά ταύτα τίποτες εις εκείνην την δόσιν* Ασσίζ. 409[1]· *δώρημαν ουδέν χρήζει άνευ της νομής του πραγμάτου* Ασσίζ. 407[3]. **3**) Ηγεμονία, κυβέρνηση, διοίκηση: *ει μέν ευρούν ότι ζητεί με τρόπον δικαιοσύνης το κάστρον της Καρύταινας μετά της περιοχής της, να του ⟨την⟩ δώσει την νομήν και να τον ρεβεστίσει* Χρον. Μορ. Η 8145.
**4**) Άσκηση καθηκόντων (εδώ προκ. για αρχιεπίσκοπο): *ο αυτός Γερμανός υπήρχεν εις αρχιεπισκοπικήν αξίαν και νομήν ενεργών, ηρηρηκώς εις ιερείς και λαών του ... ρηγάτου δίκαια μητροπολιτικά εκπληρούν* Διάτ. Κυπρ. 502[11]. **5**) Συνήθεια, κανόνας, άγραφος νόμος: *τον δέ πρώην πατριάρχην κύρην Μάρκον τον αναθεμάτιζαν οι κληρικοί και πολλοί εκ του λαού ... ως ότι έβαλε κακήν νομήν εις την Εκκλησίαν* Ιστ. πατρ. 105[9]· (με τη φρ. *κάμνω αρχή*): *έκαμεν αρχήν κακήν και νομήν εις την Εκκλησίαν και έβαλε να δίδει πεσκέσιον εις την Πόρτα του σουλτάνου φλωρία χίλια* Ιστ. πατρ. 102[21]· *τούτο είπεν ο σουλτάνος διά να κάμει νομή και αρχή να δίδουν οι πατριάρχαι οπού θέλουν γίνεσθαι πεσκέσιον της βασιλείας*

τού Ιστ. πατρ. 104[10]. **6**) Δικαίωμα χρήσης ή εκμετάλλευσης: *Περί νερού αγωγής*
*ι νομής, οπού εδιάβαινε ποτέ από εκείνον τον τόπον* Βακτ. αρχιερ. 171· *Περί πηγαδίου*
*ι νομής να ποτίζουν και να περνά το νερόν από το χωράφι μέσα* Βακτ. αρχιερ. 178· **7**)
ιίτη ποταμού: *'Οταν δέ πάλιν ο ρηθείς Νείλος επαναστρέψη και προς ιδίαν την νομήν*
*ι τάφρον συνεισέλθη, ο Τίγρης συν Ευφράτη τε μεγάλως πλημμυρούσι* Βίος Αλ.
89. **Φρ. 1**) *Βάλλομαι εις νομήν*· βλ. ά. *βάλλω* 22. **2**) *Βάλλω εις νομήν* = **α**) εγκα-
ιτώ κάπ. (άρχοντα) στην εξουσία: *ο κληρονόμος εποίκεν τό πρέπει, όσον ήτον κρατού-*
*νος και βάλετέ τον εις νομήν των ρηγάτων του* Μαχ. 308[14]· *ο κύρης ο πρίντζης ο γαμπρός*
*υ ένι απάνω εις τα κάτεργα και εις τον όξοδόν του ήρταμεν να πάρει το ρηγάτον και ήλθα-*
*να τον βάλομεν εις νομήν* Μαχ. 390[20]· *εκείνος με τα φρόνα του και με τους εδικούς του*
*θέλει βάλει εις νομήν από το ιγονικόν σου* Χρον. Μορ. Η 7367· **β**) (προκ. για την αυλή)
ρέχω σε κάπ. το δικαίωμα κατοχής και καρπώσεως ενός πράγματος: *η αυλή ένι κρατου-*
*ιη να τον βάλει εις νομήν εκείνον οπού ένι περίττου δίκαιος κληρονόμος* Ασσίζ. 417[21]·
*έχεται να έλθει πριν διαβεί χρόνος και ημέρα αφού έβαλεν η αυλή εκείνον εις την νομήν,*
*αν ήλθεν μετά το διαβήναι χρόνος ... ουδέν εντέχεται να εισακουστεί* Ασσίζ. 168[15].
*Μπαίνω εις την νομήν* = αποκτώ (από την αυλή) το δικαίωμα κατοχής και καρπώσεως
ς πράγματος: *κελεύει ... το δίκαιον ότι, εφειδήν έμπει εις την νομήν, ένι κρατούμενος να*
*ικριθεί όλους εκείνους και όλον εκείνον οπού δίκαιον να του ζητήσουν* Ασσίζ. 417[24].

**νομίζω,** (I), Λόγ. παρηγ. Ο 130, Διγ. Ζ 3181, Βέλθ. 1149, Πόλ. Τρωάδ. (Παπα-
ι.) 162 (Δωδώνη 8, 1979, 356), Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 139, Λίβ. Sc. 2916, Λίβ. Esc.

Το αρχ. *νομίζω*. Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Φρονώ, έχω τη γνώμη: Διγ. Ζ 3224, 3539. **2**) Πιστεύω·
ικτώ τη βεβαιότητα, πείθομαι: *Αυτά τα λόγια ωσάν τα ήκουσεν η κόρη, ενόμισεν ότι*
*ι αληθινά και εταπεινώθη από την ζηλείαν οπού είχεν* Διγ. 'Ανδρ. 397[10]. **3α**) Εκ-
βάνω, θεωρώ: Σφρ., Χρον. μ. 84[12], Χειλά, Χρον. 349· **β**) μου φαίνεται κάπ. σαν ...:
*ιερ στήλη έμψυχος ημίν νομιζομένη* (ενν. *η κόρη*) Διγ. (Trapp) Gr. 2663. **4α**) Ει-
ω, υποθέτω· φαντάζομαι: *Τούτο μη ψεύδος, μη σκοπόν καν όλως υπολάβης και μη*
*ίσης άλλον τι* Καλλίμ. 2274· *αντίς εμέναν κράτει το* (ενν. *το μαξιλάριν*), *φίλει, περίπλε-*
*ιο, νόμιζε ότι είμαι μετά σε και εμέναν ασχολείσαι* Λίβ. Sc. 2934· **β**) (εδώ) φο-
ιμαι: *πάντες εσηκώθησαν, εφύγασιν αυτίκα, νομίσαντες ότι χαλά τούτο* (ενν. *το κατώ-*
*ιν*) *να τους πλακώσει, ένι γαρ πλείστα και πολλά πάνυ σεσαθρωμένον* Προδρ. IV
. **5**) Αναγνωρίζω· ανακηρύσσω: *της Μπολόνιας κύριος κι αυθέντης ενομίσθη* Κο-
., Μπούας 72. **Φρ.** *νομίζω καθ' εαυτόν* (πβ. και ά. *εαυτός* 1)= σκέφτομαι, μελετώ,
διάζω: *Χρόνον ουκούν επλήρωσα και ...* (παραλ. 1 στ.) *καθ' εαυτόν ενόμισα να τον ανταπ-*
*ώσω το της ραβδέας χρέος τε ωσαύτως και γραμμάτων* Διγ. Ζ 3016· *Βήσσος, ουν,*
*ιβαρζος, σατράπαι του Δαρείου* (παραλ. 3 στ.) *καθ' εαυτούς νομίσαντες: «ει κτάνομεν*
*είον, δώρα πολλά ληψόμεθα, τιμάς παρ' Αλεξάνδρου»* Βίος Αλ. 3843. **Β'** Αμτβ.
Παρενθετικά **α**) (επιτ.) φρονώ, έχω τη γνώμη: *άνθρωπος ήμουν μέγας, τοπάρχης*
*ίσιος, φοβερός, εις την ανδρείαν τοσούτος, τέτοιος, νομίζω, ο καιρός να σε το ανα-*
*ξει* Λίβ. (Lamb.) Ν 103· **β**) έχω την αίσθηση, την εντύπωση· φαντάζομαι: *θέλεις*
*ιίν εις ορεινόν λιβάδιν τέτοιον μέγα, να εγγίζει απάνω εις ουρανόν, νομίζω, η κορυ-*
*ιου* Λόγ. παρηγ. L 134. **2**) Νομίζω, θαρρώ· λογαριάζω: *Ταξίδιν τον επέπεσεν και*
*δημεί εκ την χώραν, ξένε μου, χρόνον ήμισυ, νομίζω, από τώρα* Λίβ. Sc. 2250.
Μέσ. με ενεργ. σημασ.) νομίζω: *νομίζονται τα πετεινά του ουρανού ότι τέθνηκεν* (ενν. *η*
*τηξ*), *κατασκηνούσιν επάνω αυτής του φαγείν αυτήν και ούτως αναστάσα αρπάζει αυτά*
*κατεσθίει* Φυσιολ. (Zur.) XXI 1[5].



**νομίζω,** (II)· *ενόμισεν*, Λίβ. Ρ 1211, εσφαλμ. γρ. αντί *εκονόμησεν*· διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 66.

**νομικός,** επίθ., Νεκρολ. φ. 94[v].

Το αρχ. επίθ. *νομικός*. Η λ. και σήμ.

**1**) Νόμιμος: *ος αποστερεί ... διάκονος ή ιερεύς την νομικήν του γυναίκα, να είναι καθηρημένος* Νομοκριτ. 66· *τα λόγια, τα φιλιά και τα παιγνίδια* (παραλ. 1 στ.) *αγάπης νομικής ήσαν δεσίδια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [39]. **2**) Που ανήκει ή αναφέρεται στον Ιουδαϊκό νόμο: *ο Θεός μόνον τον Ααρών και τους υιούς του και τους υιούς των υιών του ... εχειροτόνησε να είναι ιερείς της νομικής λατρείας* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 63· *το Πάσχα το νομικόν, ήγουν των Εβραίων* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 264[r].

Το αρσ. ως ουσ. = εκκλησιαστικός αξιωματούχος: *έγγονον όντα του νομικού της αγιοτάτης επισκοπής Τρικάλων* Γράμματα Μετεώρ. 67[47]· *εκοιμήθη ο δούλος του Θεού Δημήτριος ιερεύς ... και νομικός της μονής* Νεκρολ. φ. 75[v].

**νόμιμα,** επίρρ., Ασσίζ. 116[12].

Από το επίθ. *νόμιμος*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Σύμφωνα με τους νόμους: *εάν η δόσις γίνεται νόμιμα, ουδέν πρέπει να τσακιστεί εν ευκολία* Ασσίζ. 154[21]· (προκ. για το «θετό» δίκαιο σε αντιπαραβολή προς το εθιμικό): *κρίνε με την τοπικήν κρίσιν οπού ευρήκες, ότι αν κρίνεις νόμιμα, τίποτες δεν εποίκες· ύστερον θέλουν χαλασθεί οι κρίσες που να κάμεις, εάν τη λέξια τζέρεη θέλεις να παραδράμεις* Ιστ. Βλαχ. 1422. **2**) (Εκκλ.) σύμφωνα με τους ιερούς κανόνες: *οι πρεσβύτεροι και οι διάκονοι να εκλέγονται και να αξιώνουνται νόμιμα από την Εκκλησία* Χριστ. διδασκ. 136.

**νομιμάρης,** επίθ.

Από το επίθ. *νομιμάριος*. Πβ. και Χατζιδ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 111-2.

Νομιμόφρων, νομοταγής: *Ούτος ανήρ εστίν νομιμάρης, ασκητής, σώφρων* Sprachlehre 115.

**νομιμάρι** το.

Το ουδ. *νομιμάρι(ο)* του επιθ. *νομιμάριος* ως ουσ., αν όχι απευθείας από το *νόμιμον* και την κατάλ. *-άρι*.

Οι νόμοι, η νομοθεσία, το δίκαιο: *Καμίαν σου απόφασιν χωρίς το νομιμάρι να μηδέν κάμεις, ... διά να μη χαθεί κανείς διά μικράν αιτία, χωρίς μεγάλον πταίσιμον* Ιστ. Βλαχ. 1413.

**νομιμάριος,** επίθ.

Από το επίθ. *νόμιμος* και την κατάλ. *-άριος* < λατ. -arius. Η λ. στο Du Cange.

Νομιμόφρων, νομοταγής: *ήτον σοφότατος πολλά και νομιμάριος και δίκαιος* Ιστ. πατρ. 98[19-20].

Το αρσ. ως ουσ. = νομομαθής· (εδώ) κριτής, δικαστής: *ένα των αυτού κριτών και νομιμαρίων, όν αυτοί καλούσι καδήν* Δούκ. 77[22].

**νόμιμος,** επίθ., Ελλην. νόμ. 522[30], 541[3], Ασσίζ. 70[23], 108[27], 260[8], 309[17], 319[14], 329[13], Απολλών. (Wagn.) 13, 34, 45, 64, Διγ. 'Ανδρ. 365[29], 395[29], Συναδ., Χρον. - Διδαχ.

Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 26 (έκδ. *νοίμιμον*· διορθώσ.), Βακτ. αρχιερ. 209·
πληθ. *ν ό μ ι μ α ν,* Ασσίζ. 79[22]· *ν ο μ ί μ ο ς*· *ο ν ό μ ι μ ο ς.*

Το αρχ. επίθ. *νόμιμος*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Σύμφωνος με το νόμο: Ελλην. νόμ. 536[17], 534[15], Ιστ. Βλαχ. 641· **β**) που ορί-
νόμος: *επιτροπεύειν αυτήν επ' αυτούς μέχρι καιρού του φθάσαι τους παίδας εις νομί-*
*καιρού ηλικίας* Ελλην. νόμ. 577[3]. **2α**) (Προκ. για πρόσ.) παντρεμένος με νόμιμο
: *εφάνη καλόν ίνα ο δεσπότης κυρ Κωνσταντίνος επάρη την ανεψιάν ... του Καρούλου*
; *νόμιμον γυναίκα και τα κάστρη ... λάβη εις προίκαν αυτής* Σφρ., Χρον. μ. 24[22]· *αυτός*
*ο Ναβουχοδονόσορ) ήτον από γένος άτιμον και άδοξον και δεν ήτον γεννημένος από*
*ιην γυναίκα, μάλιστα ήτον γεννημένος από πόρνην κεκρυμμένην* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ.
0[v]· *ορίζομεν την προρρηθείσαν δείνα ως φυλάξασαν την παρθενίαν αυτής του συνζευχθή-*
*τέρῳ ανδρί νομίμῳ* Ελλην. νόμ. 534[30]· **β**) (προκ. για παιδιά) που γεννιούνται από
ιο γάμο: Ελλην. νόμ. 535[20], Δωρ. Μον. XXXV· **γ**) (προκ. για αδελφή): *η μήτηρ*
*ευρίσκετον του ρήγα της Ουγγρίας αυτάδελφη ονόμιμη* Χρον. Μορ. Η 7381. **3**)
ερωμένος με νόμο: *θέλει είσταιν η ημέρα αυτή διά ενθύμησιν και να την εορτάζετε αυ-*
*ιά να έναι εορτή του Κυρίου εις όλην την γενεάν σας και να έναι νόμιμη και να την εορ-*
*τε αιωνίως* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 166[r]. **4**) Που περιέχει νόμους· που αναφέρεται
ιμους: *Αρχής συν Θεῷ αγίῳ της παρούσης βίβλου νομίμου πίναξ* Βακτ. αρχιερ. 130·
*ταξαν ιβ' λόγους νομίμους* Βακτ. αρχιερ. 210. **5**) Που τηρεί το νόμο: *οι καλοί και*
*ι αρχιερείς και νομίμοι δεν τους θέλει κακοφανεί τούτο, αλλά μάλλον θέλει τους καλο-*
*ί* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 369[r].

Το ουδ. ως ουσ. = **α**) νόμος: *Αυτό ένι νόμιμον λατίνικον* Ασσίζ. 300[12]· *'Ωδε αρχεύει*
*ελατίνικων νόμιμων* Ασσίζ. 9[25]· **β**) (περιληπτ.) οι νόμοι, η νομοθεσία, το δίκαιο:
*την αλήθειαν, Θεόν και με ψυχή σου· εμπρός εις το κριτήριον το νόμιμον να βάλει*
Βλαχ. 1407· **γ**) (συνεκδ.) αυτό που ορίζει ο νόμος· (εδώ ειδικ.) δικαίωμα καρπώ-
, επικαρπία (βλ. και Ασσίζ. 408[8] και ά. *νομή* 2β): *εντέχεται να ένι στερεωμένον με το*
*ον εκείνη η δόσις, αν έρχεται νόμιμον έπειτα* Ασσίζ. 156[26-7]· **δ**) θεσμός, νόμος θρη.
τικός: *να κάμετε αυτήν την ημέραν εις την γενεάν σας νόμιμον αιωνίως* Καρτάν., Π.Ν-
. φ. 166[v]· **ε**) (στον πληθ.) έθιμα: *Οι δέ εν τω Καστρίτσι ... προσεκύνησαν μετά συνη-*
*ως ίνα μη αθετήση* (ενν. *ο αμιράς*) *τα εαυτών ήθη και νόμιμα* Σφρ., Χρον. μ. 544[2].

**νομίμως** επίρρ., Σωσ. 2.

Το αρχ. επίρρ. *νομίμως*.

**1**) Σύμφωνα με τους νόμους: Ελλην. νόμ. 547[20]. **2**) (Εκκλ.) σύμφωνα με τους ιε-
κανόνες: *όσους αφορίζουν* (ενν. *των χριστιανών οι αρχιερείς*) *νομίμως εις πταίσιμον*
*να σφάλουν* Ιστ. πατρ. 118[5].

**νόμισμα** το, Προδρ. III 408 χφ g κριτ. υπ., Λίβ. Esc. 1010, Λίβ. (Lamb.) N 872,
zb. 23, Δούκ. 395[15,17,18], Byz. Kleinchron. Α' 71[29], Πτωχολ. α 927, Διγ. 'Ανδρ. 360[13],
δο-Σφρ. 260[2], Metrol.[2] 59[24], 139[16], 140[6], 141[6,10,13]· *ν ό μ ι σ μ α ν,* Ασσίζ. 164[21],
[1-2]· *ν ο ύ μ ι σ μ α,* Ψευδο-Σφρ. 540[1]· *ο ν ό μ ι σ μ α ν,* Ασσίζ. 87[2], 138[26],
[7-8], 487[25], Μαχ. 8[33], 52[25,35], 54[6,27], 140[33], 196[17], 336[12], 426[28], 458[10], 498[5], 524[15],
[3], 678[27].

Το αρχ. ουσ. *νόμισμα*. Για το σχηματ. του τ. *ονόμισμαν* βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ.
>. 110. Η λ. και σήμ.

**1α**) Χρήμα (σε κέρμα), νόμισμα: *Ελεημοσύνην είδα να στέκει και νομίσματα το*



*χέριν της να γέμει* Λίβ. Ρ 723· *εκείνοι τα νομίσματα συνάγουσιν απλήστως* Προδρ. III 323·
*τ' όνομάν του* (ενν. *του Βελισαρίου*) *έγραψες εις τα νομίσματά σου* Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk.-
v. Gem.) 772· **β**) (εδώ προκ. για συγκεκριμένες νομισματικές μονάδες του Βυζαντίου·
βλ. και Dawkins [Μαχ. σ. 46]): *έππεσεν πασανού τον χρόνον από τρία πέρπυρα χρυσά,*
*όπου ήσαν ονομίσματα ς', όπου ευρίσκουνταν εις την Κύπρον* Μαχ. 8[31]· *πολλές φορές γίνεται*
*ότι το νόμισμαν χρήζει πέντε σόρδια και ... το πέρπυρον χρήζει δέκα σόρδια* Ασσίζ. 300[26]·
*Είτις να μπει από τες σκάλες εις το κάστρον, ... ο πρώτος να έχει ονομίσματα ,α'* Μαχ.
458[5]· *έδωκέ μοι ο παπα Σίμων ... άσπρα ιη'. Ην δε το καθόλου τίμημα του ελαιώνος νομί-*
*σματα ζ'* Notizb. 15· *κεντηνάρια ιβ' χιλιάδες και επτακόσια τεσσαράκοντα επτά· ποσούμε-*
*να εις νομίσματα του τότε καιρού ... επαριθμούμενα μυριάδας εννεακισχιλίας ... ... άτινα*
*μεταβαλλόμενα προς τα πολιτευόμενα νυν γίνονται μύριαι μυριάδες* Metrol.[2] 142[25]. **2**)
(Συνεκδ.) ρευστό χρήμα, «μετρητά»: *αν ουδέν θελήσει να το πλερώσει* (ενν. *το κτηνόν*) *με*
*χαρατάν, τουτέστιν με νομίσματα* Ασσίζ. 325[6]· *όρισεν* (ενν. *ο ρήγας*) *και εδώκαν της ονο-*
*μίσματα ,α' γρόσια αργυρά* Μαχ. 226[17].

**νομογράφος** ο.

Το αρχ. ουσ. *νομογράφος*.

Αυτός που συγγράφει νόμους, ο νομοθέτης· αυτός που ερμηνεύει το νόμο (εδώ προκ. για τον Ιουδαϊκό Νόμο): *έφερον και του Δανιήλ την βίβλον νομογράφοι, λέγοντες προς Αλέξανδρον την πρόρρησιν την τούτου* Βίος Αλ. 1656.

**νομοδιδάσκαλος** ο.

Το μτγν. ουσ. *νομοδιδάσκαλος*. Λ. *νομοδάσκαλος* στο Somav. Η λ. και σήμ.

Αυτός που ερμηνεύει και διδάσκει τους νόμους: *εβάλαν του ρηγός συμβουλατόρους ... τον σιρ 'Εκτωρ δα Μπαλίον νομοκριτήν του συγκρίτου· ... και τον σιρ Φραντζέσκον Τζαρνέρην νομοδιδάσκαλον* Μαχ. 680[23].

**νομοδότης** ο, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 430.

Το μτγν. ουσ. *νομοδότης*.

Αυτός που ορίζει νόμους, ο νομοθέτης: *ο γαρ αυτός Θεός εστίν ο ποιητής και νομοδότης της Νέας και Παλαιάς* (ενν. *Γραφής*) Ψευδο-Σφρ. 508[34-35]· *γιαύτος τολμάς* (ενν. *πατριάρχη*) *στο πρόσωπο τούτο μου να μου κάνεις τον νομοδότη;* Ζήν. Α' 342.

**νομοθεσία** η, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 59.

Το αρχ. ουσ. *νομοθεσία*. Η λ. και σήμ.

**α**) Σύνολο νόμων, κανόνων: *όλα προεικόνιζαν την ευαγγελικήν νομοθεσίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 59· *εις πόσα διαιρείται η νομοθεσία του Μωυσέως* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 56· **β**) ο Μωσαϊκός νόμος· (εδώ προκ. για το χρόνο καθιέρωσής του): *εν γενεαίς αρχαίαις, προ της Νομοθεσίας επιμειξία γέγονε των δύο φυλών επί Ααρών του ιερέως* Λόγος ωφέλιμος 61[r]· **γ**) το γεγονός της παράδοσης των Δέκα Εντολών του Θεού στο Μωϋσή: *'Εσμιξε δέ ο ζωγράφος τα της νομοθεσίας και τα της Μεταμορφώσεως ομού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 166· *εις το της νομοθεσίας όρος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 117.

**νομοθέτης** ο, Συναξ. γυν. 145, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 56.

Το αρχ. ουσ. *νομοθέτης*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που συντάσσει ή θεσπίζει νόμους: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 56 (δις)· *ο νομοθέτης Θεός* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 58.

**ομοθετώ,** Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 59.

ο αρχ. *νομοθετώ*. Η λ. και σήμ.

Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) καθορίζω, ορίζω κ. με νόμους: αυτ. 59· *όσα εκεί νομοθετούνται οεικόνιζαν την ευαγγελικήν νομοθεσίαν* αυτ. 59. **Β'** (Αμτβ.) (με υποκ. το ουσ. ορίζω, παρέχω τις διατάξεις σχετ. με κ.: *Ο δέ μωσαϊκός νόμος ... νομοθετεί* (έκδ. *τει*· διορθώσ.) *εις πλάτος περί ιερωσύνης* αυτ. 59. **ΙΙ** (Μέσ.) αποδέχομαι, έχω νό- *τροστάσσει* (ενν. *ο νόμος*) *τι να κάμουσιν οι άνθρωποι οι νομοθετούμενοι* αυτ. 58.

**ομοκάνονον** το, Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 520, 522.

ο ουδ. του επιθ. **νομοκάνονος* ως ουσ. (Georgac., Ichthyological 236). Η λ. σε σχόλ. . αι. (Steph., Θησ., λ. *νομοκανών* και Lampe, Lex.).

υλλογή νόμων και κανόνων: *άλλο βιβλίον εκκλησιαστικόν και πολιτικόν νομοκάνο- όν* αυτ. 517· *βιβλίον άλλο το νομοκάνονον* αυτ. 518.

**ομοκάνονος** ο.

ο ουσ. *νομοκάνονας* αναλ. με ουσ. σε *-ος*.

υλλογή εκκλησιαστικών νόμων και κανόνων· (εδώ σκωπτικά): *εγώ τον νομοκάνο- ύρω τον εκ στήθου, εγώ 'μαι διδασκάλισσα της γνώσεως απάσης* Συναξ. γαδ. 58.

**ομοκάνων -ονας** ο, Γαδ. διήγ. 320.

πό τα ουσ. *νόμος* και *κανών* (Για τον αναβιβ. του τόνου στο β' συνθ. βλ. Georgac., ological 235-6). Η λ. το 12. αι. (Sophocl.), καθώς και σε έγγρ. του 13. αι. (Λάμπρ., 1910, 40[26]). Για παλαιότ. μνείες της λ. βλ. Steph., Θησ., λ. *νομοκανών*, Du Cange, *κανών*, Act. Saint-Pantél. 7[27] και Georgac., ό.π.). Λ. *νομοκάνονας* στο Somav. *ιοκάνωνας*).

υλλογή εκκλησιαστικών νόμων και κανόνων· (εδώ σκωπτικά): *Εγώ 'μαι διδασκά- του λόγου και του μύθου κι αυτόν τον νομοκάνονα ηξεύρω τον εκ στήθου* αυτ. 106.

**ομοκράτης** ο.

πό το ουσ. *νόμος* και το *κρατώ*.

υτός που εποπτεύει για την εφαρμογή των νόμων, δικαστής: *τα άλλα πταισίματα τα σι καθώς αποφασίσουσιν οι νομοκράται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 258.

**ομοκριτής** ο, Μαχ. 680[18].

πό τα ουσ. *νόμος* και *κριτής*.

ριτής, δικαστής: *εποίκεν ... τον σιρ 'Εκτωρ δα Μπαλίον νομοκριτήν του συγκρίτου* 80[21].

**όμος** ο, Προδρ. ΙΙΙ 289, Ασσίζ. 24[1], 32[15,16], 169[2], 308[10], 375[4], 480[20], Χρον. Μορ. 3, Λίβ. Sc. 2043, Λίβ. Esc. 1790, Ιμπ. 279, Μαχ. 246[9], 306[33], Αχέλ. 112, 198, Πα- " 20, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 403, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 4, 25, 33, 34, V 5, 32, ., Παστ. φίδ. Γ' [1234], Ε' [355, 601, 602], Ζήν. Α' 384, Γ' 314, Διγ. Ο 91.

'ο αρχ. ουσ. *νόμος*. Η λ. και σήμ.

**α**) Συνήθεια, έθιμο, θεσμός πατροπαράδοτος: Χρον. Μορ. Η 1250, 2095, Πανώρ. Β' Λίβ. Ρ 2208· **β**) κανόνας που ισχύει στον πόλεμο, άγραφος νόμος του πολέμου: *είλει ... δυο υποκρισαρέους ... να κράξουν τους Ρωμαίους, λόγον να πάρουν απ'*



*αυτούς τι θα γενεί ακόμη κι οι Τούρκοι να τσ' αφήσουνε, δεν τους το λεν οι νόμοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 532[12]· *ουκ έστι δυνατόν παραδούναι την πόλιν ... ειμή πρώτον αυτοί πολεμικώ νόμω κτανθήσονται* Δούκ. 435[10]. **2α**) Κανόνας δικαίου, νόμος: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Χορ. β' 473, Μαχ. 260[7], Ασσίζ. 11[22]· **β**) (περιληπτ.) το σύνολο των νόμων πολιτείας, νομοθεσία: *ο νόμος φθέγγεται πάσι τοις υπό χώραν διδόναι τούτων βασιλεί τιμήν και φόρους άμα* Βίος Αλ. 2534· *άρχοντα ... ου δίδωσι ο νόμος καθυβρίζειν* Προδρ. ΙΙΙ 233· *Περί ανήβου, ότι δεν έχει εξουσίαν να εγκαλεί εκείνους οπού τους βοηθεί ο νόμος* Βακτ. αρχιερ. 135· **γ**) (προκ. για τον ανθρώπινο νόμο σ' αντίθεση με το φυσικό ή το νόμο της Εκκλησίας): *Σ' άλλον εδόθη η άπονη, μα 'μορφη Ερωπρικούσα. Κι όχι με νόμον κοσμικόν, οπ' όλους εμποδίζει, νόμος του πόθου μοναχά εσένα την στερίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1233]· **δ**) (μεταφ.): *η γυναίκα νόμο τση να 'χει τ' αντρός τση πρέπει τη θέληση* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 651· **ε**) (σε προσωποπ.): *Ω των ανθρώπων αλύπητε νόμε π' ανανθρωπίζεις, γιατί για πόθου πλερωμήν τον θάνατον χαρίζεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [555]· *άπονέ μας νόμε, γιάντα την φύσην βλάφτεις;* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 4, 34. **3α**) (Συνεκδ. και προκ. για οικονομική υποχρέωση που απορρέει από την εφαρμογή του νόμου) αυτό που ορίζει ο νόμος: *ο Συριάνος ουδέν πλερώνει διά δαρμόν παρά ήμισον νόμον* Ασσίζ. 231[1]· *η γυναίκα ουδέν παίρνει παρά ήμισον νόμον και ουδέν πλερώνει παρά ήμισον νόμον, με το κείμενον και με την ασσίζαν* Ασσίζ. 231[7,8]· **β**) (συνεκδ.) αυτός που συμμορφώνεται προς τους νόμους: *όποιος δίδει νόμον των αλλονών, τυχαίνει νόμος και αυτός να γένει* Πιστ. βοσκ. V 5, 34. **4α**) (Συνεκδ.) διακυβέρνηση: *ο τόπος ο δικός μου πάντα σε θέλει προσκυνά και νόμον από σένα θέλ' ανιμένει* Ερωφ. Ιντ. α' 87· **β**) φρ. *δίδω, χαρίζω νόμους* = κυβερνώ: *Χέρια, που σας ετύχαινε σκήπτρο να σας βαραίνει και μοναχά να δίδετε νόμο στην οικουμένη!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 470· *στρατιώτες ... τους κάνω να γενούσι μεγάλους κι εις τον πόλεμο τα σκήπτρα να κρατούσι και ... να χαρίζου νόμους στες χώρες, τσι επαρχιές όλες να τες ορίζου* Ζήν. Πρόλ. 86. **5α**) Νομοκάνονας, νομικό εγχειρίδιο για την απονομή της δικαιοσύνης: *ορίζει* (ενν. *η Αλουπού*) *και της φέρνουσι τον νόμον εμπροστά της και με πολλήν ευλάβειαν ανοίγει και διαβάζει* Γαδ. διήγ. 362· **β**) (μεταφ.) οδηγός συμπεριφοράς· υπόδειγμα, κανόνας, αρχή: *ξετελειωμένος βασιλιός κι άξος σε πάσα τρόπο, που οι εμιλιές του ήσα σκολειό και νόμος των ανθρώπω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 32. **6α**) Θέσπισμα, διάταγμα που έχει ισχύ νόμου: *γραφάς και νόμους έγραψε* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *προς πάσαν Περσών χώραν, ωσαύτως και προστάγματα* Βίος Αλ. 3931· **β**) (γραπτή) συμφωνία, συνθήκη: *βασιλείς 'μνόγουνε στο νόμο που εκάμανε για τον πόλεμο* Ευρετ. Ερωτοκρ. 766[403]· *του αποθαμένου ο βασιλιός τον πόλεμο ν' αφήνει και να χρωστεί παντοτινά κείνος κι οι κληρονόμοι χαράτσι τ' αλλονού ρηγός, έτσι μιλούν οι νόμοι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1616· *του βιζίρη γνώμη εκείνο αποφάσισε και να γραπτούν οι νόμοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 514[4]. **7α**) Η φυσική τάξη των πραγμάτων, ο φυσικός νόμος: *οχ την φύση ελάβετε* (ενν. *άγρια θεριά*) *να 'χετε στην αγάπη νόμον σαν πρέπει ελεύθερον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [554]· *Ω φύσις ατελείωτη, τόσον σκληρή θες να 'σαι,*
*κι εις κείνο που σου δόθηκε τον νόμο εναντιάσαι;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [560]· **β**) η ηθική τάξη των πραγμάτων: *Τα πράματα στην όρεξιν στέκουνται των ανθρώπων, μα ο νόμος δεν το ξαπολεί δίχως 'πιτήδειον τρόπον* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 122· **γ**) (προκ. για το πεπρωμένο): *το Μελλούμενο τ' άπονο ... τάσσει ... πως απού το νόμο του ... δεν αλλάσσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 76· **δ**) (προκ. για τον έρωτα, αγάπη, κ.τ.ό.): *Εγώ είμαι ο νόμος του 'Ερωτος ... και ομνύετε οι πάντες ... να είστε δούλοι του, να μην τον αθετείτε* Λίβ. Esc. 518· *αλλού 'ναι η κόρη σου, καημένε*· (παραλ. 1 στ.) ... *γιατί νόμος καινής άλλης αγάπης την παίρνει εσένα μόνον* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 8, 23· *Σ' άλλον εδόθη η άπονη, μα 'μορφη Ερωπρικούσα. Κι όχι με νόμον κοσμικόν, οπ' όλους εμποδίζει, νόμος του*

υ μοναχά εσένα την στερίζει Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1234]. **8α**) Θρησκευτικός νό-
οι εντολές μιας θρησκείας: *αν είν' και φυλακίσει σε, ζήτα συγγνώμη ... 'Ιτσου κρι-*
*ουν οι ... θείγοι νόμοι* Κυπρ. ερωτ. 153[26]· *αρνηταί της πίστεως και παραβάται νόμου*
Ζ 602· *ο νόμος λέγει: «μη φάγης γαλήν, μηδέ το όμοιον αυτής»* Φυσιολ. Μ 34[1]· *κρα-*
*ε του Χριστού την πίστιν και τον νόμον* Χρον. Μορ. Η 772· **β**) (συνεκδ.) θρησκεία:
*ον τον κόσμον άπιστον το γένος να ξαπλώσει, του Μαχομέτου ο ψευτός νόμος να*
*αφήσει την παναγίαν πίστιν σου ειμή να την βουλήσει* Αχέλ. 1308· (εδώ σε ιδιάζ.
*επήγεν εις την Σαρακηνίαν και θέλει να στραφεί εις την χριστιανοσύνην διά να ένι*
*τιανός ... αφήκεν τον κακόν νόμον διά τον καλόν* Ασσίζ. 196[6]· **γ**) (προκ. για τις εντο-
ου Μωάμεθ): *γεγόναμεν και βδελυκτοί παρ' όλων των ανθρώπων* (παραλ. 1 στ.) *ως*
*υλάξαντες καλώς τους νόμους του προφήτου* Διγ. Ζ 603· **δ**) (προκ. για το μωσαϊκό
): *εις του Σινά σάς έδωκε τας πλάκας και τον νόμον* Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ. (Βασιλείου)
έκφρ. *παλαιός νόμος* = οι εντολές της εβραϊκής θρησκείας, ο μωσαϊκός νόμος (η
. στο Somav.): *ωσάν το έγραψαν ποτέ εις τον νόμον τον παλαίον, άνδραν ουδέ λι-*
*σιν, μόνον και την γυναίκα, λέγω* Συναξ. γυν. 97· *Εσύ ... γινώσκεις-τον τον παλαιόν*
*όμον: πολλάκις αν εγέννησεν καμιά από τας Εβραίας και ανέβαινεν εις τον ναόν,*
*να σαραντίσει, πουλία εκ τα πουλία μου έδιδεν τον πρεσβύτην* Πουλολ. (Τσαβα-
583· **ε**) (εδώ προκ. για τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης): *καθώς εγράφη ο Σαμ-*
*εκείνος ο ανδρείος* (παραλ. 1 στ.) *ο νόμος ο μωσαϊκός το λέγει κι επαινά τον* Διγ. Α
· έκφρ. *ο άγιος νόμος του Θεού* = η Παλαιά Διαθήκη: *είπαμε με (?) των αγίων,*
*ίων τε και νέων, του αγίου νόμου του Θεού· ας πούμε και Ιταλαίων, ήγουν των*
*ουστών Ρωμάνων, των λεγόμενων Λατίνων και των Γρηκών των θαυμαστών* Συναξ.
340· **ς**) έκφρ. *νέος νόμος* = η Καινή Διαθήκη, η χριστιανική διδασκαλία (η έκφρ.
Somav.): *όταν αυτούνο* (ενν. *το παιδίν*) *καταβεί τον κόσμον διά να σώσει, αυτού-*
*ν' το έλεος, νέον νόμον να δώσει* Χούμνου, Κοσμογ. 364. **9**) Εκκλησιαστική νομο-
, οι κανόνες της Εκκλησίας: *ο ... Βασίλειος ευλογήθη την κόρην, καθώς ορίζει ο νόμος*
*ευσεβών χριστιανών* Διγ. 'Ανδρ. 362[2-3]· *με κωλύει ο νόμος της καθ' ημάς Εκκλησίας,*
*θέλει ότι τινάς να μη γίνεται τρισεπίσκοπος* Μεταξά, Επιστ. 47[24-25]· *από την αρετήν*
*), ψήφω των αρχιερέων, των κληρικών και παντός του λαού, εχειροτόνησεν αυτόν*
*ιάρχην ο Ηρακλείας μετά και άλλων αρχιερέων, κατά νόμους* Ιστ. πατρ. 95[8]. **10**)
θετική ισχύς (εδώ προκ. για τα είδωλα): *Αυτός* (ενν. *ο Νέβρων*) *εγιωμέτρησε θάλασ-*
*ιαι τον κόσμον κι έδωκεν κι εις τα είδωλα πίστιν και μέγαν νόμον. Κι ουδέν ευρέ-*
*λαός Θεόν να ονομάζουν, μα δόθησαν στα είδωλα όλοι να θυσιάζουν* Χούμνου,
ογ. 592. **11**) (Συνεκδ.) εθνότητα με ξεχωριστή πίστη και εθιμική τάξη: *ο Σαρα-*
*; ουδέν ημπορεί μαρτυράν κατά των Ιουδαίων, ουδέ ο Εβραίος κατά των Σαρακηνών*
*ι το δίκαιον ορίζει ότι απ' εκείνον τον νόμον απού ένι εκείνος οπού αγκαλέ, απ' εκείνον*
*όμον χρήζεται μάρτυρες* Ασσίζ. 308[8]· *ημπορεί να τον εξαναπουλήσει τον χριστιανόν*
*ιμέ όχι εις άλλον νόμον, τουτέστιν να τον πουλήσει χριστιανούς και όχι άλλης γενεάς*
ζ. 196[18]· *Συριάνος ή Ακουβίτης ή Ρωμαίος ή Νεστούρης ή ετέρου άλλου νόμου* Ασσίζ.
**'Εκφρ.** *καιρός νόμου* = η ηλικία των εξήντα χρόνων πέρα από την οποία μπορεί
να στείλει άλλον για να τον εκπροσωπήσει στο δικαστήριο (βλ. και Ασσίζ. 106[15]):
*ύ λέγει το δίκαιον περί εκείνου οπού θέλει να σύρει μαρτυρίαν εις την αυλήν και αν ένι*
*μένος ού ένι γηραιός οπού εδιάβασεν καιρόν νόμου και αν ημπορεί να αλλαχτεί διά*
*άνθρωπον* Ασσίζ. 356[27]. **Φρ. α**) *Βρίσκομαι ή γίνομαι ή έρχομαι ή φτάνω εις* (ή
*ον νόμον (ηλικίας) ή (του) νόμου (της ηλικίας)* = ενηλικιώνομαι: *τες θυγατέρες σας*
*τες παραθαρρείτε, μην πείτε πως δεν βρίσκονται σε νόμον ελικίας* Βεντράμ., Γυν.
*να γένουνται τα παιδία του νόμου να επάρουν την προίκα της μητρός αυτών* Ελλην.



νόμ. 582[5]· *αφότου ήλθεν ο Γιωτής του νόμου ηλικίας, την αφεντία επαράλαβεν, το Μεγαλοκυράτο* Χρον. Μορ. Η 8047· *'Εφθασεν δώδεκα χρονών, νόμου της ηλικίας και ... ηνδρειώθηκεν* Διγ. Ο 1255· βλ. και ά. *ηλικία* 1 φρ. α· **β**) *είμαι του νόμου (ηλικίας)* = είμαι ενήλικος: *εάν ένι* (ενν. *τα παιδία*) *του νόμου, ημπορούν να χωρίσουν ... τας κλήρας* Ασσίζ. 129[4]· *ο αφέντης μας ... και κληρονόμος των αυτών ρηγάτων ένι ζωντανός και είναι νόμου ηλικίας* Μαχ. 306[19].

**νομός** ο, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 262.

Το αρχ. ουσ. *νομός*. Η λ. και σήμ.

Διοικητική περιφέρεια: αυτ. 262.

**νόμπιλος** ο· *ν ό μ π ε λ ο ς*.

Από το ιταλ. nobile.

Ευγενής· ευπατρίδης: *κατεργοκύρους κι άρχοντες και νόμπελους μεγάλους* Τζάνε, Κρ. πόλ. 342[6].

**νονός** ο.

Από το ουσ. *νόννος* που απ. σε επιγρ. (L-S) ‹ μεσν. λατ. nonnus (Niermeyer, Med. Lat. Lex., λ. nonno). Τ. *νουνός* στο Somav. και σήμ. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) κουμπάρος: *εστεφανώθηκα εγώ ο παπα Συναδινός την Αβραμπακίνα υπό του κυρ Τιμοθέου Σερρών και νονού Συνάδη Δογαντζή εκ χώρας Τοπόλτσου* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 21[r].

**νοντάρος** ο, βλ. *νοδάρος*.

**νοξάλιος,** επίθ.

Από το λατ. noxalis. Θηλ. *νοξαλία* στο Meursius. Η λ. στον Αρμεν., Εξάβ. Β' 1[55] σχόλ.

'Εκφρ. *εγκαλεσία νοξαλία* (Για τη σημασ. βλ. Αρμεν., ό.π. και Kahane, Sprache 503) = αγωγή κατά του εξουσιαστή ή του κυρίου για αδίκημα που διέπραξε ο υπεξούσιος ή ο δούλος: *Περί εγκαλεσίας νοξαλίας* Βακτ. αρχιερ. 150.

**νοπαπιακάριν** το, βλ. *νοπατζιακάριν*.

**νοπατζιακάριν** το, Ιατροσόφ. (Oikonomu) 98[22]· *ν ο π α π ι α κ ά ρ ι ν*.

Η λ. πιθ. σχετ. με το περσ. panzahr· βλ. Oikonomu [Ιατροσόφ. σ. 232].

? Είδος θεραπευτικού λίθου: *νοπαπιακάριν το αρκούν τρίψον και κοσκίνισε και επίπασσε τους οφθαλμούς* αυτ. 99[12].

**νοπετσής** ο.

Το τουρκ. nöbetçi. Η λ. στο Du Cange (λ. *νοπετζίδες*).

Γενίτσαρος: *είπε* (ενν. *ο πασιάς*) *δέ πάλιν προς αυτούς: «Εις τι υπηρεσίαν ευρίσκεσθε τω καιρώ εκείνω εις του σουλτάνου το φουσσάτον;» και αυτοί απεκρίθησαν: «νοπετσήδες», τουτέστι γενίτσαροι* Ιστ. πατρ. 165[21].

**'νορθώνω,** βλ. *ανορθώνω*.

**νοσεμένος,** μτχ. παρκ., βλ. *νοσεύομαι*.

**οσερός,** επίθ., Ιερακοσ. $410^{18}$.

'ο αρχ. επίθ. *νοσερός*.

) Άρρωστος, ασθενής: *νοσεροί το σώμα* Ιστ. Σινά (Βογιατζ.) 239. **2**) (Προκ.
δος κόρυζας): *είδη δέ εστί κορύζης τέσσαρα: ξηρά, υγρά, κατεχομένη και νοσερά*
σ. $410^{2}$.

**οσεύομαι·** μτχ. παρκ. *ν ο σ ε μ έ ν ο ς*.

[ λ. στον Ιπποκράτη.

ίμαι ασθενής· (εδώ προκ. για ρούχο) μολύνομαι (από κάπ. αρρώστια): *εις την θά-*
*' αυτίκα έρριπτον* (ενν. οι *'Ελληνες*) *τα νοσεμένα τα ιμάτιά τους όλα, τον*
*ω ελατρεύαν ίνα ... λυτρωθώσι* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. Α' 561.

**οσηλεύω.**

ο αρχ. *νοσηλεύω*. Η λ. και σήμ.

Μέσ.) ασθενώ, αρρωσταίνω (Η σημασ. ήδη μτγν.): *ο αρχηγός νοσηλεύεται και ανάγκη*
*χρειωδών εστί τα προς θεραπείαν αρμόδια* Δούκ. $169^{1}$· *νοσηλευθείς παρά μικρόν από*
*λαμίδας* Προδρ. III 216j κριτ. υπ.

**όσημα** το, Προδρ. I 21, Διγ. (Trapp) Gr. 1342, 3402, Βίος Αλ. 3005, Ιατροσ.
κβ', ρνα', Σφρ., Χρον. μ. $72^{2}$, Ch. pop. 481, Μαλαξός, Νομοκ. 180· *ν ό σ η μ α ν*,
Ιατροσ. $11^{298}$.

ο αρχ. ουσ. *νόσημα*. Η λ. και σήμ.

**οσιαίος,** επίθ.

πό το ουσ. *νόσος* και την κατάλ. *-ιαίος*.

Ιροκ. για μάχη) που είναι φονική, αιματηρή: *η μάχη και η συμπλοκή νοσιαία και*
*έα εγεγόνει* Ψευδο-Σφρ. $390^{17}$.

**οσιάρης,** επίθ.

πό το αρχ. ουσ. *νόσος* και την κατάλ. *-ιάρης*.

ου προκαλεί βλάβη ή καταστροφές, φαύλος, διεφθαρμένος (πβ. λ. *νοσώδης* 2, Δη-
.)· (εδώ ως ουσ.): *«'Ισαυροι λέγονται οι άρπαγες, οι φονείς και οι νοσιάροι»* Βακτ.
(Γκίνης) 294.

**οσοκομείον** το, Προσκυν. Εθν. Βιβλ. 2043 775, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 145,
διδασκ. 463.

πό το ουσ. *νοσοκόμος* και την κατάλ. *-είον* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *μεσοκομείο* στο ποντια-
μ. (Παπαδ. Α., Λεξ. στη λ.). Η λ., που απ. στον Ιουστινιάνειο κώδ. και τη Σούδα
και σήμ. στον τ. *νοσοκομείο*.

Νοσοκομείο (Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β' 141-7): *κάμε νοσοκομεία, να εξαρρωσταί-*
*όσοι πτωχοί προσκυνητάδες αρρωστήσουσιν από την ταλαιπωρίαν του δρόμου* Νε-
Ιεροκοσμ. Ιστ. 144. **2**) Μοναστηριακό αναρρωτήριο (Για το πράγμα βλ. Λαμψ.,
13, 1937, 391 και Κουκ., ό.π.): *Ομοίως και εις τα έξωθεν επί νοσοκομείου άνω-*
*ται το κελί Σάββα τε του αγίου* Προσκυν. Ιβ. 845 858.

**όσος** η, Σπαν. Ρ 86, Έκθ. χρον. $23^{22}$, $81^{2}$, Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 319· *ν ό σ σ ο ς*,
$6^{12}$· αρσ. *ν ό σ ο ς* ο, Σεισμολ. (Οικονόμου) 7, 25, 49, 75.



Το αρχ. ουσ. *νόσος*. Το αρσ., που απ. και στο Κείμ. αγ. Δημ. 15, με αλλαγή γένους. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

**1α**) Αρρώστια: Διγ. (Trapp) Gr. 3248, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1706, Έκθ. χρον. $7^{30}$· έκφρ. *ιερά νόσος*· βλ. ά. *ιερός*, όπου η σημασ. «λέπρα»· για άλλη ωστόσο ερμηνεία βλ. Barker, Manuel II Palaeologus 372 σημ. 128· **β**) (προκ. για αρρώστια των γερακιών που προκαλείται από υπερβολική έκθεση σε καπνό): *Αρξαρμένην την της καπνού νόσον γνωρίσεις ούτω* Ιερακοσ. $406^{17}$· **γ**) (σε μεταφ.): *Δέον λοιπόν αναμαθών τας νόσους των νοσούντων, είθ' ούτως και την ίασιν εντέχνως επιθήναι* Προδρ. III 6 χφ g κριτ. υπ.
**2**) (Μόνο στο αρσ.) αναστάτωση, αναταραχή: *Εάν δέ νυκτί γένηται* (ενν. *ο σεισμός*), *οι δούλοι υπό των αυθεντών αυτών κινδυνεύσουσι (και) επανάστασιν φέροντες κατ' αλλήλων και πολύς νόσος τοις ανθρώποις έσται* Σεισμολ. (Οικονόμου) 59.

**νοσσεύω,** βλ. *νεοσσεύω*.

**νοσσία** και **νοσσιά** η, βλ. *νεοσσιά*.

**νοσσιεύω,** βλ. *νεοσσεύω*.

**νοσσίον** το, βλ. *νεοσσίον*.

**νοσσιοποιώ** και **νοσσοποιώ,** βλ. *νεοσσοποιώ*.

**νόσσος** η, βλ. *νόσος*.

**νοσσός** ο, βλ. *νεοσσός*.

**νόστιμα,** επίρρ., Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 678· *ο ν ό σ τ ι μ α*.

Από το επίθ. *νόστιμος*. Για τον τ. (< τ. *ονόστιμος*) βλ. ά. *νόστιμος* ετυμολ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) Γλυκά: *μ' αναγάλλιασιν πολλή, νόστιμα φιληθούμε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [152]. **2**) Χαριτωμένα: *ήκλωθε τόσα ονόστιμα κι έτσι πολλά 'πιτήδεια απού εκοιμούμον μοναχάς θωρώντας την αφνίδια* Πανώρ. Β' 97· *Τα χείλη σου τα κόκκινα τα 'μορφα που μιλούσαν, που ανεβοκατεβαίνασι νόστιμα και εγελούσαν* Τζάνε, Κατάν. 36. **3**) Ευχάριστα στην ακοή, γλυκά, μελωδικά: *ποιος είναι αυτός που τραγουδεί της ερωτιάς τα πάθη έτσι γλυκιά και νόστιμα που ταίρι άλλο δεν έχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 469· *Συρίζει* (ενν. *η γοργόνη*) *ωραία, τραγουδεί νόστιμα παρά όλα* Φυσιολ. (Legr.) 890. **4**) (Προκ. για την κατάσταση του ύπνου) ευχάριστα· βαθιά: *αμή κοιμάται νόστιμα τόσ' ότι ροχαλίζει* Ζήνου, Βατραχ. 84.

**νοστιμάδα** η, Πιστ. βοσκ. I 4, 244· 5, 28, II 1, 175, III 6, 224, Σουμμ., Παστ. φίδ· Γ' [1059], Ροδινός (Βαλ.) 126, Κρασοπ. (Eideneier) I 55 (17h)· *ε ν ο σ τ ι μ ά δ α*.

Από το επίθ. *νόστιμος* και την κατάλ. *-άδα* (Ανδρ., Λεξ.). Για το *ε-* του τ. βλ. Krumbacher [Συναξ. γυν. σ. 417] και πβ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 231-2, Β' 569. Η λ. στο Meursius και σήμ.

**1α**) Ευχάριστη γεύση, νοστιμιά: *Οι πάντες ... το ηξεύρουσιν ... το κρέας το ημέτερον τι νοστιμάδαν έχει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 364· *την νοστιμάδα την πολλήν, την ηδονήν την τόσην* (ενν. *του κρασιού*) Κρασοπ. (Eideneier) Β 69 (17h)· **β**) (σε μεταφ.) ευχαρίστηση ψυχική· ωφέλεια πνευματική: *Ηξεύρετε ποία είναι η αφορμή οπού πολλοί, αφόντις κοινωνήσουν ή και εις αυτήν την κοινωνίαν, δεν γροικούν καμίαν νοστιμάδα; Διότι δεν έχου-*

ιν πνευματικήν Ροδινός (Βαλ.) 128· *όποιος είναι ακατάδεκτος και υπερήφανος ...*
*ι απ' αυτό το τραπέζι χωρίς να γροικήσει καμίαν νοστιμάδα του πνευματικού φα-*
Ροδινός (Βαλ.) 128. **2**) (Μεταφ.) ευχαρίστηση: *με προθυμιά και στόχασιν γρά-*
*την ριμάδα, οπού θαρρώ στους διαβαστάς να φέρει νοστιμάδα* Μαρκάδ. Πρόλ. 32·
*καλά συμμαζεμένον τον νουν της να μην απατηθεί ... εις την νοστιμάδα αυτού* (ενν.
*όμου αιώνος) την φαινομένην μόνον* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 73[27] (Ελλην. 8, 1935,
(εδώ ερωτική): *Δαγκάματα, φιλήματα, τσιμπήματα μυριάδες, δεν μελετώ τα*
*όχουν τες νοστιμάδες* Τριβ., Ρε 262· *δεν είναι το πρεπόν ποτέ κανείς να βάλει με*
*άμον κορασιάν σε γάμου νοστιμάδα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1049]· *της παρθενιάς*
*αμιν και την ενοστιμάδα* Περί γέρ. 43. **3**) (Μεταφ.) χάρη, θέλγητρο: *μόλο που*
(ενν. ο *Ερωτόκριτος*) *τα μαλλιά τόσο κι εμεγαλώσα, τσι νοστιμάδες κι ομορφιές*
*ν του τσι λειώσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 408.

**στιμεύω.** — Βλ. και ά. *νοστιμίζω.*

:ό το επίθ. *νόστιμος* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

νομαι ή είμαι νόστιμος, αποκτώ ή έχω ευχάριστη γεύση· (τριτοπρόσ. με γεν. προ-
) φαίνεται σε κάπ. νόστιμο, αρέσει: *καν όσα φας ... εάν μη φάγεις κόπρια, ουδέν σου*
*ύει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 427 κριτ. υπ.

**στιμίζω·** *ο ν ο σ τ ι μ ί ζ ω.* — Βλ. και ά. *νοστιμεύω.*

:ό το επίθ. *νόστιμος* και την κατάλ. *-ίζω*. Για τον τ. βλ. ά. *νόστιμος* ετυμολ. Η λ.
έχ. και σήμ.

Κάνω κ. νόστιμο· (εδώ μεταφ.) ωφελώ κάπ. πνευματικά: *Ούτος* (ενν. ο *Τίτος*) *εστίν*
*ωή άλας ... να στύψει την σαπίλαν της πολυθεΐας και να ονοστιμίσει πάσαν πνευμα-*
*θρωπον* Μορεζίν., Λόγ. 467. **2**) Στο γ' πρόσ. και με γεν. προσωπική **α**) φαίνομαι
ς: *ένας καλεσμένος, ... αν δεν πεινά, ας έχει το τραπέζιν εκείνο χιλιών λογιών φα-*
*ίεν του νοστιμίζουν ολότελα* Ροδινός (Βαλ.) 128· *καν όσα φας ..., εάν μη φάγεις*
*ουδέν σου νοστιμίζει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 427· **β**) (μεταφ.) αρέσω, παρέχω
τηση: *γιατί δεν του νοστίμιζε* (ενν. *η μελωδία*), *στέκει απομουδιασμένος* Ριμ.
ν. (Βεν.) [488]· *ενοστίμισέ τους ο χορός της υπόθεσης ετούτης τόν ακλουθούν,*
*ίον και τα πράγματά τους επήγαιναν καλά και τους άρεσε* Σουμμ., Ρεμπελ. 181.

**στιμόγλυκα** *τα.*

ουδ. του επιθ. **νοστιμόγλυκος* (πβ. ά. *γλυκονόστιμος*) στον πληθ. ως ουσ.

στιμες και γλυκές τροφές: *από νοστιμόγλυκα γεμίζεις την κοιλίαν* Ζήνου, Βατραχ.

**στιμος,** επίθ., Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 338, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 469 χφ V κριτ. υπ.,
Morgan) I 30, Γεωργηλ., Θαν. 106, Πένθ. θαν.[2] 68, Πένθ. θαν. (Knös) f. 4[r], Πα-
267, Ερωφ. Ιντ. β' 141, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1416, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β'
6], Γ' [220], Ροδινός (Βαλ.) 128· *ο ν ό σ τ ι μ ο ς,* Χρον. Μορ. Η 6194, 7011,
sc. 2384, Ντελλαπ., Ερωτήμ., 716, 1500, Πανώρ. Β' 195, Δ' 8.

αρχ. επίθ. *νόστιμος*. Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ., καθώς και Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ.
. Ο τ. από συνεκφ. με προηγ. φωνήεν (Ξανθ., ό.π. 644). Η λ. και σήμ.

) Που έχει ευχάριστη γεύση, εύγευστος: *το φαγιό η πείνα νόστιμο κάνει* Πανώρ.
38· *τα κρασιά τα νόστιμα* Ζήν. Ε' 30· **β**) (σε μεταφ.): *Ετούτος* (ενν. ο *Τίτος*)
*ιπόν μία βαΐα υψηλή και των ξενών κακοανέβαστη, ήγουν των απίστων, και ο καρ-*



*πός της κακόκλεφτος από τους αλλοτρίους, μα των εδικών καλός και ονόστιμος* Μορεζίν., Λόγ. 467. **2**) Μεταφ. **α**) γλυκός: *γλυκύ κι ονόστιμο φιλί* Ερωφ. Ιντ. α' 97· *το στόμα σου έκαμε νόστιμα τα φιλιά μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [307]· *Κρυφά γαμιέται η πολτική, εδώ κι εκεί όπου θέλει, και φαίνεταί της νόστιμον σαν ζάχαρη και μέλι* Σαχλ. Ν 256· (σε μεταφ.): *Μη θέλεις οκ τον γλυκασμόν να φάγεις το πουλάκι, διατί στο πρώτο έν' νόστιμον κι ύστερα το φαρμάκι* Δεφ., Λόγ. 476· **β**) ευχάριστος: *όταν έμαθε ο πρίγκιπας το έλθιμον του μπάιλου* (παραλ. 3 στ.), *πολλά του εφάνη ονόστιμον, εχάρην το μεγάλως* Χρον. Μορ. Η 6566· *ονόστιμον του εφάνηκεν να εσμίξουν και χαρούσιν* Χρον. Μορ. Η 6019· *Κερδαίνει, χάνει* (ενν. ο *ζαριστής*), *μοναχά έναι όλη του η ομιλία και φαίνεταί του ανάπαυσις και νόστιμη δουλεία* Σαχλ. Ν 149· **γ**) ευχάριστος στην ακοή, γλυκός, μελωδικός: *ο νόστιμος κιλαδισμός που τα πουλάκια εκάνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 673· **δ**) (προκ. για πρόσ.) προσηνής, καλοδιάθετος: *Είναι γλυκύς και νόστιμος κι όλος χαριτωμένος. Μ' ανίσως και διαβεί ομπροστά και δυναμώσει πλήσια, ετότες γίνεται άσπλαγχνος κι αλύπητος περίσσια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [924]. **3**) (Προκ. για λόγια) **α**) ευχάριστος, γλυκός· παρήγορος: *λόγια νόστιμα μηδέ όμορφα — μαγάρι ας είν' τα πλια γλυκότερα — δε θρέφου την κοιλιά μου* Φορτουν. (Vinc.) Α' 237· *Μα ποια εμιλιά, να ζήσεις, τόσα γλυκιά κι ονόστιμη μπορείς να μου χαρίσεις, να κάμεις να μηδέ σφαγώ ...;* Πανώρ. Β' 556· *μυριοευχαριστώ σε, διατί μ' επαρηγόρησαν τα ονόστιμά σου λόγια* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 568· **β**) συνετός, γνωστικός: *πολλά με εφέλεσαν τα ονόστιμά σου λόγια* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1464· *Τό ακούσει-το η κεφαλή, ονόστιμον του εφάνη, επαίνεσε τον πρίγκιπα διά φρόνιμον αφέντην* Χρον. Μορ. Η 8687· *Τό ακούσει-το ο μισίρ Ντζεφρές της Καρυταίνου ο αφέντης, μεγάλως το αποδέξετον, ονόστιμον του εφάνη, λογιζοντα κι ελπίζοντα με τον λαόν εκείνον θέλει ζημιώσει τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ. Η 7195· **γ**) περιεκτικός σε νόημα: *η φράσις ήτον νόστιμη, κοντολογιογραμμένη* (έκδ. *νόστιμη, κοντολόγια γραμμένη*· χφ *νόστημι κοντολογία*· διόρθ. Wagn., Απολλών. 314) Απολλών. 312. **4α**) Χαριτωμένος, θελκτικός: *Καλά και να 'ν' μελαχρινός, γιατί 'τονε βαμμένος, μα εφαίνετον ονόστιμος κι ομορφοκαμωμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 406· *μελαχρινή και νόστιμη, όλή 'σαι της αγάπης* Ch. pop. 448· *περίχαρη και νόστιμη, πολλά και παινεμένη* Θησ. Δ' [51[4]]· **β**) (συνεκδ.): *Πανάρετέ μου, αφέντη μου, πού 'ν' τα πολλά σου κάλλη, πού κείνη η νόστιμη θωριά* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 454· *Τα κάλλη της τα νόστιμα* Λίβ. Esc. 2395· *Στόμα μου νοστιμότατο και μοσκομυρισμένο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 457· *εφίλησα τα νόστιμά της χείλη* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 450· *μικρά, πυκνά και νόστιμα, έμνοστα συνθεμένα* (ενν. *δόντια*) Θησ. ΙΒ' [59[8]]· *Τρίχας σγουράς και νόστιμας, το χρώμα χρυσαφίου* Θησ. Ϛ' [30[5]]· *Μέση λιγνή και νόστιμη* Θησ. ΙΒ' [62[7]]. **5**) Εξαίρετος, εκλεκτός (Για τη σημασ. πβ. Sophocl. στη λ.): *Εμένα πάλιν, καρκαξά, ιδές το τις με τρώγει: οι βασιλείς κι οι άρχοντες, οι πάντες της Συγκλήτου, και η ηδονή μου νόστιμη απάντων των ορνέων* Πουλολ. Αθ. 219.

**νοστιμότη** *η.*

Από το επίθ. *νόστιμος* και την κατάλ. *-ότη*.

Νοστιμιά· (εδώ μεταφ.) ευχαρίστηση, χαρά: *Τούτ' είναι καλοριζικιά, τούτ' είναι νοστιμότη, που κάθε λογισμόν περνά και πάσ' άλλη γλυκότη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1472].

**νοστιμούμαι** Δεφ., Λόγ. 227.

Από το επίθ. *νόστιμος* και την κατάλ. *-ούμαι*. Η λ. στο γ' εν. πρόσ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *νοστιμάται*).

(Στο γ' πρόσ. με γεν. ή αιτιατ. προσ.) **α**) έχω ευχάριστη γεύση, φαίνομαι νόστιμος:

α σου ας έναι όντα πεινάς διά να σου νοστιμάται Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) ταραπίνει (ενν. κρασίν) περισσόν, διατί του νοστιμήθη Χούμνου, Κοσμογ. 539· **β**) κφ.) αρέσω, παρέχω ευχαρίστηση σε κάπ.: *Ελέγαν διά πολιτικές ... κι εγώ 'στεκα* ς *γροικώ κι είντα* (έκδ. *όντα*· διόρθ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 242· βλ. και διόρθωση ., Βυζαντίς 1, 1909, 359 σε *όντας*) *μ' ενοστιμήθην* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 534· ι. για λόγο) φαίνομαι σωστός: *ο λογισμός άκου τι με 'ποκρίθην· λόγον, μα την αλή-* , *οπού μ' ενοστιμήθην* Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 453.

**νοσώ,** Προδρ. III 406α χφ g κριτ. υπ.

Το αρχ. *νοσέω*.

Είμαι ασθενής: Προδρ. III 6.

Φρ. *νοσώ την ψυχήν* = φοβούμαι, ανησυχώ: *ενόσουν ούτοι* (ενν. *οι Μακεδόνες*) *τας* ;, *μήπως ... Δαρείος* (παραλ. 1 στ.) *τούτους καταστρέψη* Βίος Αλ. 2996.

**νοσώδης,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νοσώδης*.

Άρρωστος· (εδώ ως ουσ.): *έξωθεν του ύδατος κάθηται ο νοσώδης και εκ της ανα-* ος *γίνεται ως ιδρώδης* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2001.

**νότα** η.

Το ιταλ. nota. Η λ. τον 6.-7. αι. (Sophocl.) και σε έγγρ. του 16. και 17 αι. (Μαυ-της, Θησαυρ. 16, 1979, 216, 228, 234, Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 265 και Ξανθ., ρ. 1, 1912, 163, 164). Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Γραπτή ανακοίνωση, έγγραφο: *οι έτεροι αφέντες ... εδώκαν του νόταν του ρηγός και* ας *... εποίκεν μίαν ασσίζαν εις την αυλήν* Μαχ. 310[28].

**νοτάρης** ο, Προδρ. IV 254, Σαχλ. Β' (Wagn.) P 123, Μαχ. 52[1], 54[17], 206[9], 300[10], 318[13]. — Βλ. και ά. *νοδάρος, νοτάριος* και *νοτάρος*.

Από το ουσ. *νοτάριος* (για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 16, 1904, 255-6). Η λ. και ιδιωμ. (Kahane, Sprache 531, λ. *νοτάρις*, Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 420).

**1**) Γραμματικός, γραμματέας: *κάθισ', αφέντη, κάθισε, γραμματικέ νοτάρη, γραμ-* *φιλόσοφε* Προδρ. IV 245. **2**) Αξιωματούχος με καθήκοντα γραμματέα, καθώς λες αρμοδιότητες, στην υπηρεσία κοσμικού ή εκκλησιαστικού άρχοντα (Βλ. και ά. ος 2α): *έπεψεν ο ρε Χαρήν ... και έναν νοτάρην να μεταγράψουν τα κεφάλαια τά ε-* *ν διά λλόγου του* Μαχ. 50[33]· *Ο πρίντζης και κουβερνούρης της Κύπρου έπεψεν εις την* *ένα νοτάρην ονόματι μισέρ Παρθολομαίον Καφάση εις τον αγιότατον πάπαν να κηρύ-* *θάνατον του ρε Πιερ* Μαχ. 296[6]· *ο ρήγας έπεψεν τον σιρ Τζουάν τε Ζιπλέτ ... και άλ-* *ριτάδες και νοτάρηδες εις την συντροφιάν τους να πάσιν εις τον ποδέσταν να ζητήσουν* *ντιλόγους εις τα ζητήματα του ρηγός* Μαχ. 318[2]· *έχεις-με προσμονάριον ομού και εκ-* *ίρχην και κανονάρχην συν αυτοίς και χωρικόν νοτάρην* Προδρ. I 99. **3**) Συμ-γράφος (Βλ. και ά. *νοτάριος* 3): *γοργόν προστάσσει φέρνουσι γραμματικόν, νοτάρην* *έγραψε προικοσύμφωνον κόρης της Φαιδροκάζας* Βέλθ. 1022.

**νοταρικός,** επίθ., Ασσίζ. 149[11,17], 227[29], Μαχ. 504[29-30], 512[2], 540[3].

Από το ουσ. *νοτάριος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. τον 9. αι. (Lampe, Lex.) και σε του 15. (Miklos. - Müller, Acta Γ' 197), του 16. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 80, 472, 486) και του 17. αι. Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 2[12] και 60[6]).



**α**) Που αναφέρεται στους νοταρίους (Βλ. και Schilbach [Metrol.[2] σ. 194]): *Περί του κοινού μέτρου και της [λεγομένης] νοταρικής ειδήσεως* Metrol.[2] 67[8]· **β**) (προκ. για έγ-γραφο) που έχει συνταχθεί από νοτάριο, συμβολαιογραφικός: *διά ταύτην την εμπίστιωσιν πολεμούν να τους ποίσουν γράφος νοταρικόν γεγραμμένον διά χειρός νοταρίου και μαρτύ-ρων ετέρων ανδρών* Ασσίζ. 104[24]· *εδώκαν εξουσίαν του θείου του του μισέρ Τζάκου ... να ποίσει είτι θέλει απού τα χωριά του, τουτέστιν να τα πουλήσει, να τ' αμαχεύσει όλα εις το θέλημάν του με χαρτί νοταρικόν* Μαχ. 504[14].

**νοτάριν** το.

Από το ουσ. *νότα* και την κατάλ. *-άριν*.

Έγγραφο που έχει συνταχθεί από νοτάριο, συμβόλαιο: *Και είτι ποίσει* (ενν. *ο κοντο-στάβλης*) *να είναι αξαζόμενον, θέλεις με γραφήν δικήν του, θέλεις με νοτάριν* Μαχ. 504[14] κριτ. υπ.

**νοτάριος** ο, Ελλην. νόμ. 517[4,9], 544[1,6], 561[3], 571[15], Ωροσκ. 39[25], 43[6], Metrol.[2] 67[3,10,16], Μαχ. 162[5], 504[31], Μαλαξός, Νομοκ. 519, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164[6], 165[42], Ψευδο-Σφρ. 376[7], Διαθ. 17. αι. 1[83-4], 2[9,12,47], 3[10,316,328], 4[6,99], 5[181,188], 7[192,216], 8[7,9,49], 9[12,18,190,202], 10[6,8], 11[188]. — Βλ. και ά. *νοδάρος, νοτάρης* και *νοτάρος*.

Το λατ. notarius· η λ. ήδη στο Έδικτο του Διοκλητιανού (L-S Suppl.), στο Meur-sius, σε έγγρ. του 11. και 12. αι. (Act. Lavr. 32[48], 36[27], 68[22], κ.α., Act. Ivir. 27[10,39], Act. Saint.-Pantél. 3[1,9,33], Act. Doch. 1[35], 5[4], κ.α.), καθώς και των 16. - 18. αι. (Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 19, 25, κ.π.α., Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983/4, 125, 127, Ζερβο-γιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 97, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 488, Βαγιακ., ΕΑΙΕΔ 6, 1955, 21, 42, 78, κ.π.α.) και σήμ. ιδιωμ. (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 420, Λά-ζαρης, Λευκαδ. 117).

**1**) Γραμματικός, γραμματέας· (εδώ) γραμματέας δικαστηρίου: *ταύτα πάντα γράφει ο νοτάριος λόγον προς λόγον ούτως ως τον ερωτούν τον μάρτυραν έμπροσθεν του κριτού* Ελλην. νόμ. 522[1]. **2α**) Αξιωματούχος με καθήκοντα γραμματέα, καθώς και άλλες αρμο-διότητες, στην υπηρεσία κοσμικού ή εκκλησιαστικού άρχοντα (Βλ. Schilbach [Metrol.[2] σ. 152], Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 218, Κουκ., ΒΒΠ Ε' 442· πβ. Lampe, Lex. στη λ. 2 και 7): *μοναύτα έβγαλε από την φυλακήν το σιρ Τζάκο τε Πολονία τον νοτάριον, οπού 'χεν πέψειν ο ρήγας διά μαντατοφόρον* Μαχ. 172[10]· *Τα ονόματα των ιβ' υπογεγραμμένων συμ-βουλατόρων του δουκάτου ... ο ζ' μισέρ Τζουάνε τε Φουτάνε νοτάριος* Μαχ. 136[12]· *ο πα-τριαρχικός έξαρχος και νοτάριος και ταβουλάριος Μονεμβασίας* Byz. Kleinchron. Α' 324[7]· *πρώτοι ιερείς γινόμεθα και σακελλάριοι και νοτάριοι και πρωτοψάλται* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 45· **β**) το παραπάνω αξίωμα: *Ταύτα* (ενν. *τα οφφίκια*) *δίδονται εις τους λαϊκούς: Του πρωτονοταρίου, του λογοθέτου ... του νοταρίου, του ταβουλαρίου* Μαλαξός, Νομοκ. 517. **3**) Συμβολαιογράφος (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β' 223, Νεράντζη-Βαρμάζη, Ελλην. 35, 1984, 261-2): *ήκραξα εσένα τον παρών νοτάριον πούμπλικον ... οδιά να γράψεις ... το παρόν μου τεσταμέντο* Διαθ. 17. αι. 7[11]· *— Νοτάριο χρειάζομαι να γράψω τα καλά μου, ν' αφήσω εις τες εκκλησιές, γυναίκα και παιδιά μου. — Ξαργούμε, δεν είν' πλια καιρός να κάμνεις διαθήκες* Αλφ. 11[51].

**νοτάρος** ο, Ασσίζ. 355[4-5] (αν δεν πρόκειται για αρχαϊστ. γεν. του ουσ. *νοτάρης*). — Βλ. και ά. *νοδάρος, νοτάρης* και *νοτάριος*.

Το ιταλ. notaro. Βλ. και Χατζιδ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 111 και Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 25-6. Η λ. στο Somav., σε διαθ. του 1486 (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 656[9]), σε έγγρ. του 17. αι. (Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 225, Ζερβογιάννης, Αμάλθ. 14, 1983, 102), καθώς και του 18. και 19. αι.

ιόγλου, ΕΚΕΙΕΔ 15, 1968 ⟨1972⟩, 30, Σοφιανός, ΕΕΚυκλ.Μ 11, 1979/1981, 416) μ. ιδιωμ. (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 420).

υμβολαιογράφος: *δι' αυτήν την εμπιστιοσύνη πολομούν να τους γένει χαρτίν γραμμέ ί χειρός νοτάρου* Ασσίζ. 355$^{4-5}$.

**οτάς** ο, βλ. *οντάς*.

**οτερός,** επίθ.

'ο αρχ. επίθ. *νοτερός*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Πιλαβάκης, Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ Γ' 280, ζριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 418, Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 270, λ. *νότια*).

) (Προκ. για κλίμα) που έχει υγρασία, υγρός: *'Εχω να με κωλύει η αναγκεμένη κρά ι κατάστασις του κορμίου μου, η οποία δεν ημπορεί να συγκάμει με την υγράν και νο ποιότητα της Βενετίας* Μεταξά, Επιστ. 48. **2**) (Προκ. για λειτουργία του σώμα ιθ. που χαρακτηρίζεται από εκκρίσεις υγρών: *το αίμα οπού κάνει την χάριν την χω ήν, η οποία έναι κρύα και νοτερή, οπού απ' αύτην εκπορεύεται το φλέγμα και κάνει και ει η χάρις η διωκτική* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 41$^{r}$.

**οτία** η.

ο αρχ. ουσ. *νοτία*. Τ. *νοτιά* στο Βλάχ. και σήμ. (Βλ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 74)· διάφ. διώμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 331, Κύρρης, Αθ. 58, 1954, 368). Η λ. στο τσακων. ιδίωμ. :., Λεξ. τσακων.).

'ότιος άνεμος: *Οι δέ Πορτουγέζοι, μη δυνάμενοι να περάσουσιν εις την γην της … ας … από μεγάλες νοτίες οπού τους εμποδίζασι …* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 428.

**οτιάζω.**

.πό το γαλλ. noter και την κατάλ. *-ιάζω* (Βλ. Dawkins [Μαχ. σ. 257])· βλ. πάντως ετζ., Ξέν. στοιχ. 19-20. 'Ασχ. με λ. *νοτιάζω* στο Somav.

:αταγράφω, σημειώνω: *εβγήκεν κι επήρεν* (ενν. *ο ρήγας*) *τους μαστόρους και γραμ ύς να νοτιάσουν τους οξόδους, όπου θέλαν να γινούν* Μαχ. 226 χφ Ο κριτ. υπ.

**οτιαίος,** επίθ., 'Εκθ. χρον. 19$^{16}$, 64$^{16}$.

.πό το ουσ. *νότος* και την κατάλ. *-ιαίος*. Η λ. τον 5. αι. (L-S).

Ιου βρίσκεται προς το νότο, νότιος: *εκ του μέρους του νοτιαίου αρξάμενος* (ενν. *ο σμός*) *και εμβάς άχρι πολλού διαστήματος ώστε αποτεφρωθήναι και τους λίθους αυ* 'στ. πολιτ. 75$^{6}$.

**οτιάς** η, Ιερακοσ. 419$^{19}$.

.πό συμφ. των ουσ. *νοτία* και *νοτίς*.

.ρρώστια των πουλιών, είδος κόρυζας: *Νοτιάς δέ κόρυζα λέγεται, ήτις και νότον έχει ρώδες τι από των οφθαλμών πέμπει και την κεφαλήν οιδαίνει και διά των ρινών ου μπει* αυτ. 419$^{20}$.

**οτικά,** επίρρ., Πεντ. Γέν. XII 9, XIII 1, 14, 'Εξ. XXVI 18, XXXVI 23, Αρ. , X 6, XXXIII 40, XXXIV 4, Δευτ. III 27, XXXIII 23.

.πό το επίθ. *νοτικός*. Η λ. σε έγγρ. του 16. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 98, Μέρ Κρ. Χρ. 15-16 Β', 1961/2, 250, Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 160) και 17. αι. (Δε ης, Κρητολ. 16-19, 1983/4, 136, Ζερβογιάννης Ν., Αμάλθ. 8, 1977, 371).



Νότια: *να είναι η σπορά σου σαν το χώμα της ηγής και να δυναμώσεις θαλασσινά και ανατολικά και βορεινά και νοτικά* αυτ. Γέν. XXVIII 14· *έκαμεν την αυλή εις μεριά νοτικά δεξιά τα πλεχτά της αυλής λίνο κλωστό* αυτ. 'Εξ. XXXVIII 9· *Φλάμπουρα φουσσάτο του Ρεουβέν νοτικά εις τις στρατιές του* αυτ. Αρ. II 10.

**νοτικός,** επίθ.

Από το ουσ. *νότος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. στο Βλάχ.

Νότιος: *'Επειτα είναι η νοτική πύλη του Βήματος … 'Επειτα είναι πάλιν η άλλη πύλη η βορεινή* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158· *εις το νοτικόν μέρος του νάρθηκος, όπου είναι και πύργος παλαιός της εκκλησίας* αυτ. 163.

**νότιος,** επίθ.· *ν ο τ ί ο ς*.

Το αρχ. επίθ. *νότιος*. Ο τ. *νοτίος* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Που βρίσκεται προς το νότο, μεσημβρινός: *Αυτούνοι* (ενν. *οι Χαναναίοι*) *πρώτας είχασι τα μέρη τα νοτία, κι ήτονε τόπος καψερός, ήφλεγεν ως φωτία* Χούμνου, Κοσμογ. 653.

**νοτίς** η.

Το αρχ. ουσ. *νοτίς*.

Υγρασία· (εδώ προκ. να δηλωθεί ελάχιστη ποσότητα νερού στη γη): *έμεινε δ' εις μαρτύριον το φρέαρ εν τω τόπω, νοτίδος άμοιρον οφθέν* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2096· *Προ ημερών κ' του μεταφυτεύειν σκάψας και ξηράνας την γην ως αφαιρείσθαι πάσης νοτίδος, φύτευε* Κείμενα ανέκδ. (Thomson) 113$^{32}$.

**νότος** ο, Απολλών. 380, Βυζ. Ιλιάδ. 1115, Κυπρ. ερωτ. 122$^{7}$, Διήγ. εκρ. Θήρ. 110$^{31}$, Τζάνε, Κρ. πόλ. 448$^{16}$.

Το αρχ. ουσ. *νότος*. Η λ. και σήμ.

**1**) Νότιος άνεμος: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1803, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 36, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 162$^{r}$. **2**) Το νότιο σημείο του ορίζοντα: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1931, Πεντ. Γέν. XX 1. **3**) Υγρασία· (εδώ ως σύμπτωμα αρρώστιας των γερακιών): *Νοτιάς δέ κόρυζα λέγεται, ήτις και νότον έχει και αφρώδες τι* Ιερακοσ. 419$^{19}$.

**νουζούλι** το.

Το αραβοτουρκ. nuzul (Η λ. συχνά στον όρο bedel-i nuzul, βλ. Δημητριάδη, Εβλ. Τσελ. 214· πβ. και Redhouse, λ. nüzül).

(Στον πληθ.) φόρος αντί για παροχή καταλύματος κατά την Τουρκοκρατία (Για το πράγμα βλ. Δημητριάδη, ό.π.): *είχαν πολλά χαράτσια, πολλά πρόβατα και νουζούλια και πολύ χρέος* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. 57$^{r}$.

**νουθεσία** η, Λίβ. P 1190, 2769, Λίβ. Sc. 1506, Λίβ. Esc. 300, 2989, Ιστ. πατρ. 116$^{10}$· *ν ο υ θ ε σ ι ά*.

Το αρχ. ουσ. *νουθεσία*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

**1**) 'Ελεγχος, επιτίμηση: Λίβ. N 2345. **2**) Παραίνεση, συμβουλή, προτροπή: Διγ. (Trapp) Gr. 3376, 3381· (εδώ ερωτική): *Αν έχεις να 'σαι ποθητή, τες νουθεσιές μου θύμου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [816]. **3α**) Διδασκαλία, οδηγία (Βλ. και Κ.Δ. Εφεσ. ς' 4 και Bauer, Wört. στη λ.): *Εποίμαινε* (ενν. *ο κυρ Μάξιμος*) *γαρ το ποίμνιον εν παιδεία*

νουθεσία Κυρίου 'Εκθ. χρον. 35[19]· β) καθοδήγηση: είπαν θείους λόγους προς νουθε- και ευταξίαν της εκκλησίας Βακτ. αρχιερ. 209.

**νουθετεύω,** Χρον. Μορ. Ρ 3962.

Από το θέμα νουθετ- των νουθετώ, νουθετίζω, νουθετία αναλογ. με ρ. σε -εύω.

Συμβουλεύω: γλυκία τους ενουθέτευεν κι επαρηγόρησέ τους Χρον. Μορ. Η 3962.

**νουθέτημα** το, Λίβ. Sc. 2438, Λίβ. Esc. 1671, Λίβ. (Lamb.) Ν 229.

Το αρχ. ουσ. νουθέτημα.

Παραίνεση, συμβουλή· (εδώ ερωτική): Πάντως την βίαν σου βλέπεις την το τι με κα-αίνει (παραλ. 1 στ.), πόσον κρημνόν με εγκρέμνισαν τα νουθετήματά σου Λίβ. Sc. 564.

**νουθέτισμα** το, Λίβ. Ρ 2653.

Από τον αόρ. του ρ. νουθετίζω και την κατάλ. -μα.

Παραίνεση, συμβουλή· (εδώ ερωτική): πώς τον ευρίσκουν (ενν. τον Λίβιστρον) οι έ-ς και πού τον υπαγαίνουν, πώς μετά νουθετίσματος αυτοί τον συντυχαίνουν αυτ. :.

**νουθετώ,** Διγ. Ζ 2722, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1750, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 367[r], αγ. Δημ. 108[128]· ν ο θ ε τ ώ.

Το αρχ. νουθετώ. Η λ. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1)** Ελέγχω, επιτιμώ κάπ.: Διγ. 'Ανδρ. 373[14], Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. 2, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 331· (με σύστ. αντικ.): πλείστα νουθετήσας (παραλ. 9 στ.), : επαγγειλάμενος τον νέον δριμυτέρως του μήποτέ τι άδικον τη κόρη διαπράξαι Ζ 2722· Ο δέ πατριάρχης μαθών τούτο ενουθέτησεν αυτήν πολλά, ίνα παύση από την τίαν Ιστ. πατρ. 119[7]. **2α)** Παραινώ, συμβουλεύω, προτρέπω: Ιστ. Βλαχ. 1351, ιν. 77C· **β)** παροτρύνω, παρακινώ: να τα έχω (ενν. τα παιδιά) εις την σκέπην μου α τα νουθετώ εις την αρετήν και εις τον φόβον του Θεού Μεταξά, Επιστ. 48· τους τε-ς ... και όλους τους κτιστάδες ... τους ενουθέτα και τους επαρακάλει να σπουδάζουν το ν τους Διήγ. Αγ. Σοφ. 151[32]· **γ)** παραγγέλλω: την παλαιάν εκείνην παραγγελιάν, νοθετά και λέγει «Μάχου υπέρ πατρίδος» Ροδινός (Βαλ.) 159· πάλιν λέγω σας ορθώς ουθετώ σας: «'Εχετε πάντοτε εις ⟨τον⟩ νουν μελέτη του θανάτου, έχετε αγάπην ιον αμφότεροι εις τον κόσμον» Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1750· να πιστεύωμεν και να πράτ-ν όλα εκείνα οπού εδίδαξαν και ενουθέτησαν οι διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας Διήγ. ιφ. 61. **3)** Συνετίζω: Κύριέ μου, ... πότε διά φόβον μας μακροθυμείς και άλλοτε διά να μας νουθετείς Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 363[v]. **Β'** (Αμτβ.) συμβουλεύω, προ-ω: Λίβιστρος, έρως νουθετεί και πόθος παραγγέλλει Λίβ. (Lamb.) Ν 231.

**νούλα** η, Ροδινός (Βαλ.) 103 πολλ., 107.

Το ιταλ. nulla. Η λ. ως επίθ. και σε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 984, 376) και σήμ.

**α)** Ο αριθμός μηδέν: εκείνο το Ο ή ψηφίν οπού άλλοι κράζουν τζέρο, άλλοι κράζουν ι αυτ. 103· **β)** (συνεκδ.) τίποτε: εις την ιταλικήν γλώσσαν κράζεται νούλα, το ο-εις την γλώσσαν μας θέλει να ειπεί ουδετίποτες αυτ. 103· **γ)** (μεταφ.) μηδενικό: πείνωσις ... είναι μία νούλα, ένα τζέρο, ένα ουδετίποτες, διότι όποιος ταπεινώνεται αι ωσάν ουδετίποτες αυτ. 103· λέγει ο Παύλος διά τον Χριστόν: «Εταπείνωσεν εαυτόν».



Να, μία νούλα. «Γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου». Να, άλλη νούλα. «Θανάτου δέ σταυρού». Να, τρίτη νούλα αυτ. 103.

**νούμερον** το, Καραβ. 492[6(δις),8], Καβαλίστας 122· ν ο ύ μ ε ρ ο, Διαθ. 17. αι. 5[58].

Από το ουσ. νούμερος (< λατ. numerus) με αλλαγή γένους ή το ιταλ. numero (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 88). Για παλαιότ. μνείες βλ. Lampe, Lex., λ. νούμερος και Meursius, λ. νούμερα. Ο τ. και σήμ.

**1)** Αριθμός: πολλοί απέθανον ... εις νούμερον έως τριάκοντα χιλιάδες Byz. Kleinchron. Α' 510[38]· πίασε εκείνον το νούμερον οπού ανοίγει η μπούκα του λεγομένου καραβίου και μολτιπλικάρεις το με το νούμερον της καδένας Καραβ. 492[4-5]. **2)** (Στον πληθ.) ονομασία φυλακής στην Κωνσταντινούπολη (Για το πράγμα βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 228 και Du Cange, λ. νούμερα): 'Αδην καλώ τα Νούμερα, τα χείρω και του 'Αδου Γλυκά, Στ. 87.

**νούμιον** και **νουμίον** το, βλ. νουμ(μ)ίον.

**νούμισμα** το, βλ. νόμισμα.

**νουμ(μ)ίον** το, Rechenb. (Vog.) 89[2,3,11]· ν ο ύ μ (μ) ι ο ν, Ψευδο-Σφρ. 290[3], 298[36], 362[36].

Από το μτγν. ουσ. νούμμος (L-S, λ. νούμμος 3 < λατ. num(m)us) και την κατάλ. -ιον. Η λ. τον 4-5. αι. (Lampe, Lex., λ. νουμίον) και στο Du Cange (λ. νουμίον). Ο τ. τον 4. αι. σε παπυρ. (L-S Suppl., λ. νούμμιον). Τ. νουμίν τον 7. αι. στο Λεόντιο Νεαπόλεως (Βλ. Τριαντ., 'Απ. Γ' 198), καθώς και στο Νικήτα, Βίος Φιλαρ. 149[12].

Είδος νομίσματος (χρυσού, αργυρού ή χάλκινου): έστι γαρ η μέταξα εκείνη εξίτηλος και ... πράττεται το φορτίον διά χρυσών νουμ(μ)ίων πεντακοσίων Ψευδο-Σφρ. 364[9].

**νουνεχής,** επίθ., Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.[2] 3.

Το μτγν. επίθ. νουνεχής. Για πιθ. παλαιότ. μνείες βλ. L-S στη λ.

**α)** Συνετός, γνωστικός: τον καλόγερον τον δείνα μην τον δώσεις (παραλ. 1 στ.), αλλ' είπερ και προστάξει σοι πολλάκις να τον δώσεις, ως νουνεχής και φρόνιμος συμπαραβίβαζέ τον Προδρ. ΙΙΙ 400e χφ g κριτ. υπ.· εκάθισεν κριτής ως νουνεχής εις κρίσιν την δικαίαν Ελληνν. νόμ. 514[6]· ως εχέφρων νουνεχείς ποίησον αποκρίσεις Διγ. (Trapp) Gr. 2713· **β)** (επιτ.) έξυπνος, νοήμονας: Επινοεί δ' Αλέξανδρος σόφισμά τι γενναίον (παραλ. 12 στ.). Ούτω καλώς Αλέξανδρος ορμήν την των θηρίων κατέπαυσεν ως νουνεχής γνώσει μεγίστη Βίος Αλ. 4632.

**νουνεχώς,** επίρρ., Προδρ. ΙΙΙ 400l χφφ gV κριτ. υπ.

Η λ. στον Αριστοτέλη (L-S, λ. νουνεχής).

Συνετά, με φρόνηση: αφκράσου και ώδε πρόσχες νουνεχώς Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2824.

**νους** ο, Καλλίμ. 239, Ασσίζ 143[30], 439[17], Διγ. (Trapp) Gr. 1267, Διγ. Ζ 1337, 2728, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1751, Ερμον. Ζ 5, Χρον. Μορ. Η 6760, Ερωτοπ. 79, Λίβ. Ρ 36, Λίβ. Sc. 235, Λίβ. (Lamb.) Ν 822, Λίβ. Esc. 3841, Αχιλλ. L 314, Αχιλλ. Ν 1185, Αχιλλ. Ο 385, Ιμπ. 460 κριτ. υπ., Φαλιέρ., Ιστ.[2] 209, Ανακάλ. 106, Θησ. Πρόλ. [227], Γ' [10[6]], Δ' [25[1]], Ε' [101[4]], Βουστρ. 433, Αχέλ. 2155, Χρον. σουλτ. 59[17], Πανώρ. Α' 164, Β' 533, Γ' 16, Δ' 63, Ε' 72, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 172, Β' 463, Γ' 107, Δ' 63, Ε' 268, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 40, ΙΙ 3, 19, ΙΙΙ 3, 152, Βοσκοπ.[2] 334, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)

41, Β′ 858, Γ′ 969, Δ′ 212, Ε′ 751, Στάθ. (Martini) Α′ 298, Ροδολ. (Αποσκ.) Α′
Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [409], Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 246, Δ′ 52, Ζήν. Α′ 198, Διγ. Ο
, Τζάνε, Κρ. πόλ. 407[13], κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *νους*. Η λ. και σήμ.

**1α**) Νους, μυαλό, η διανοητική και αντιληπτική ικανότητα: Διήγ. Αγ. Σοφ. 156[8],
ιμ., Παστ. φίδ. Γ′ [319], Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 60, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Α-
..) Γ′ 197, Πανώρ. Ε′ 121· **β**) (σε μεταφ.): *Τούτα τ' αμμάτια, αφέντρα μου, καλά*
*δε θωρούσι πως στην καρδιά σου βρίσκομαι, του νου το συντηρούσι τ' αμμάτια*
ρ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ′ 130· *ο νους μου εθανατώθην· και τις ειμί ουκ εγνώριζα*
Ρ 1573· *τα μάγια τού κρατούν το νου καδενωμένο και να λογιάσει δε μπορεί κάμω-*
*ιμημένο* Ερωφ. Ιντ. β′ 5· **γ**) (σε σχήμα υπαλλαγής): *Ω νου των προφητών λωλέ*
*καιρε, πώς πλανάσαι· άλλα στον κόσμο θε να 'ρθούν κι εσύ άλλα μας δηγάσαι* Σουμμ.,
τ. φίδ. Δ′ [407]· *Ω νου πολλά καημένε των προφήτων, κι εσύ, τυφλέ απομέσα σαν*
*ω, 'κκλησάρχο* Πιστ. βοσκ. IV 3, 148· **δ**) η διανοητική κατάσταση κάπ.: *εθέ-*
*εδά απού είμαι γερή εις το νουν και ήκαμα και εκράξασι εσένα τον Γιακουμή Κουρτεζά*
*ριον* Διαθ. 17. αι. 9[10]· *αρρωστημένη εις το κορμί, μα χάριτι Θεού γερή εις το νου και*
*ας λοιπάς αισθήσεις* Διαθ. 17. αι. 10[3]· *το νου δεν έχω σωστόν απού την πείνα μου*
ουν. (Vinc.) Α′ 122. **2**) Κρίση· ευφυΐα, εξυπνάδα: *πελελό και δίχως γνώση κρί-*
*κι ολοτενιάς με δίχως νου τον άνθρωπον εκείνο απού μπορεί με τσ' ομορφιές μιας*
*ς να χαρίσει παράδεισο στα μέλη του κι εκείνος την αφήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. -
σκ.) Β′ 274· *αν έχεις νουν, Μυρτίνο, το ριζικόν αυτείνο να χάσεις μην τ' αφήσεις*
. βοσκ. III 6, 276· *τον νουν θαυμάζω, εξαπορώ εκείνον τον τεχνίτην πώς έστη-*
*την πλάτανον μέσα εις το περιβόλιν* Αχιλλ. Ν 745. **3α**) Φρόνηση, λογική: *Είδα μι-*
*ς και ανέβησαν κι εγίνησαν ρηγάδες* (παραλ. 5 στ.)· *σήμερον ένα φρόνιμον και δίχως*
*εις άλλη* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. — v. Gem.) 206· *πολύ δεν ήτονε ν' αφήσει τον πόθο*
*λιού παιδί το νου του να νικήσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ′ 672· **β**) το λογικό,
ικνότητα να σκέφτεται κάπ. σωστά: *Ζάλην έχω εγώ, κυρά μου, κι ο νους μο̈ναι σα-*
*νος* Ch. pop. 106· *πώς δύνουνται τα μάτια μου και βλέπου σε* (ενν. *Τρόγια*) *καημένη*
*Γή ο νους πώς δεν παραλογίζει ...;* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 189· *καταθολεί* (ενν. ο *'Ε-*
*... σύνεσιν και νουν και φρένα* Ερμον. Ψ 12· (συχνά με επόμ. το ουσ. *γνώση*): *ά-*
*τος* naturaliter *να'χει το νου και γνώση τού δόθηκεν*, e tutto cio *ζαβάγραν έχει τόση*
ουν. (Vinc.) Γ′ 145· *θέλομε δει να λωλαθεί χάνοντας νου και γνώση* Ζήν. Ε′ 46· (εδώ
εταφ.): *η παιδωμή είναι τόση που μου σκοτείνιασε το νου και πλιο δεν έχω γνώση*
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ′ 1212· *του Ζήνου του σκληρού η όχθρητα η τόση σας ήφερε*
*ίσετε τον νουν του και τη γνώση;* Ζήν. Πρόλ. 160. **4**) (Συνεκδ.) προσοχή: *όλον το*
*μαν και τον νουν έρριψεν* (ενν. *Σουδάλης ο Σαρακηνός*) *εις Ακρίτην* Διγ. (Αλεξ. Στ.)
932· *ούτως γαρ ⟨γίνεται⟩ ο λαλών πρόθυμος εις το λέγειν, αν βλέπει ότι ... ένι ο*
*σου εις αύτον* Σπαν. Β 252· *εις χίλια μέρη ο νους μου διασκορπάται, σα να 'μου*
*ιασμένη σ' άγριο δάσο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α′ 643. **5**) Πρόνοια, προνοητι-
τα: *εάν έλαχεν ότι ο μέγας μάστορος να έστειλεν να ζητήσει εκείνον τον αδελφόν του*
*ένι ξημερωμένος ... να είχεν ετεσαύτον νουν ότι να ήξευρεν να είπεν τους άλλους αδελ-*
*ότι, αν ουδέν ημπορήσει να έλθει εις την ημέραν του, να εξαναμηνύσουν την ημέραν του*
ζ. 94[16]· **6**) Προαίσθηση: *φοβούμαι και δειλιώ κι ο νους μου δίχως άλλο μου λέγει*
*τας κακό πως θα σε βρει μεγάλο* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 85. **7**) Φαντασία·
σε μεταφ.): *Τα φτερά που εσήκωσεν ο νους σου και βάνει τ' ανημπόρετα μέσα του*
*τμού σου, βλέπεσαι, αδέρφι, όσο μπορείς* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 347. **8**)



Συνείδηση: *Εφάνη μου λοιπόν κι εμέν, κυρά μου, να σε γράψω μίαν ιστόριαν παλαιά, τον νου μου ν' αναπάψω* Θησ. Πρόλ. [106]. **9**) Φιλοδοξία: *Τα Γιάννινα αφέντευσε* (ενν. *ο δούκας*), *στα χέρια του εμείναν και διά τ' Αγγελόκαστρον ο νους τού τον εκίνα* Κορων., Μπούας 5. **10α**) Η καρδιά (ως έδρα των συναισθημάτων): Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ′ [285], Λίβ. Ρ 2303, Ch. pop. 526, Πανώρ. Γ′ 413· **β**) (σε σχήμα υπαλλαγής): *σε νουν ευγενικό στρατιώτω τιμημένω το πράμα όσό 'ναι δύσκολο, πλια 'ναι πεθυμημένο* Ροδολ. (Αποσκ.) Α′ 183· **γ**) ψυχική διάθεση: *μυρίας γαρ ει λέγει τις καθ' ώραν αληθείας, ουκ αν μαλάξη πώποτε τον νουν του κυριεγκλείστου* Προδρ. III 330· *των νέων δέ τας συμβουλάς πολλά μηδέν τας πιάσεις, ότι προς το θρασύτερον ο νους τους αποβλέπει* Σπαν. Ρ 196· *Πρώτον συμβουλεύτουν με την βουλήν σου και με τους εδικο(ύ)ς σου και μόνος και μοναχός σου και 'δέ τον νουσ σου* Μαχ. 212[17]. **11**) Οι αισθήσεις: *όλος γαρ ο νους εκλείπει υπό της ροής το αίμα* Ερμον. Λ 8· *πάλιν η παράξενος λιποθυμεί και πίπτει· πάλιν τον νουν αναισθητεί, κλονείται η καρδία* Λίβ. Ρ 2373. **12**) Η ενέργεια του νου, οι σκέψεις: Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β′ 439, Χορ. β′ 518, Γ′ 235. **13**) Ανάμνηση, θύμηση: *βασάνων διήγησις ... που πάθαμε στο Ρέθεμνος τους περασμένους χρόνους. Κι αναστενάζω τό θα πω, κλαίω και θα τ' αφήσω κι ο νους κινά το χέρι μου, λέγει μου να τ' αρχίσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 185[5]. **14**) Πνεύμα, πνευματική ικανότητα: *Η γλώσσα στίχους να μιλεί κι ο νους να κατεβάζει, να γράφ' η χέρα στο χαρτί* Τζάνε, Κρ. πόλ. 398[26]· *σ' αυτήν την Τριάδα την Αγιάν την προσευχή μου κλίνω διά να μου δώσει χάριτα στο νου κι εις το κοντύλι να γράψω και να δηγηθώ με τα 'δια μου τα χείλη* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 5· *εκείνοι οπού τελειώσου του νου τως κόπο τίβοτας ... μεγάλου αθρώπου κιανενός κι άξου τονε χαρίζου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 6· *ου γαρ ην* (ενν. *ο Θεσσαλονίκης κύρης Νήφων*) *μέτοχος φιλοσοφίας, αλλ' ην εν αυτώ πλάτος νοός και γλώττης* Έκθ. χρον. 45[21]. **15**) Γνώμη, απόφαση: *αλλάσσει νου και λογισμό κι αυτός την ώρα κείνη κι εις έτοια χρεία μοναχό το φίλο δεν αφήνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 87· *Εν τούτῳ εσυμβουλεύτησαν να απέλθουν εις το Νίκλι, εις τέτοιον νουν γαρ και σκοπόν διά το ένι απλύς ο τόπος, διά να έχουν τα φουσσάτα τους ανάπαψιν κι απλίκιν* Χρον. Μορ. Η 6603· (εδώ σε μεταφ.): *σε δειλοσκόπησιν εστέκουμου μεγάλη κι ο νους μου εσέρνετο συχνιά σε μια μερά κι εις άλλη* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 44. **16**) Νοοτροπία, τρόπος σκέψης: *'Ακουσε (πάλι?) να σου ειπώ το τι βουλήν κρατούσι* (ενν. *οι αβουγαδούροι*) *και εις τι νουν, εις ποίον σκοπόν και στράταν περπατούσιν* Σαχλ., Αφήγ. 351· *τω γυναικώ ολωνώ το νου μού φανερώνει πως είν' περίσσα ασύστατος* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ′ 203· *Και σήμερον έστειλεν ... τον εν σχήματι και θεωρίᾳ επιτήδειον, τῳ δέ τρόπῳ και νοΐ άγροικον και ανωφελέστατον Αντώνιον ιερέα* Ψευδο-Σφρ. 374[36]· (εδώ σε σχήμα υπαλλαγής): *Ω πεισματάρη νου συ* (έκδ. *πεισματάρικε νους*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 279) *των ανθρώπω οπού και νικημένος δε στέκεσαι ποτέ σου αναπαγμένος* Πιστ. βοσκ. V 5, 168. **17**) Πρόθεση, επιδίωξη, σκοπός: *ο νους τους ήτον πώς να μην με αφήσουν να περάσω πέρα* Διγ. 'Ανδρ. 392[5]· *ο άνθρωπος απο̈χει νουν και βλέψη και γνωρίσει θωρώντα ξόμπλια των αρχιών πρέπει του να νοήσει την στράτα την ορδινιαστήν* Φαλλιέρ., Λόγ. (Bakk. - v. Gem.) 139· *ήτον ο νους του ολωσδιόλου πώς να αφανίσει τους ατάκτους εκείνους* Διγ. 'Ανδρ. 362[14]· *αφού τους εδιόρθωσεν, ... ο νους του όλος έπεσεν και ο σκοπός ομοίως με τι ... πράξιν και ορμήν ... να κάμει τρόπον τίποτε σ' εκείνον τον Γιακούπην* Χρον. Τόκκων 2651. **18**) Νόημα, σημασία: Προδρ. III 24, Κομν., Διδασκ. Δ 403, Ψευδο-Σφρ. 314[30]. **19**) *Οι Νόες* = οι αγγελικές δυνάμεις (Για το πράγμα βλ. Lampe, στη λ. Ε και Du Cange, λ. *Νόες*): *Εκεί δ' εστί ζωγραφιστός εν μέρει της εώας ο δικαιότατος Κριτής μεθ' άπαντας τους Νόας, όταν μέλλει ελεύσεσθαι επί το κρίναι πάντας* Παΐσ., Ιστ. Σινά 920. **20**) Με τα κτητ. *μου, σου*, κλπ., σε θέση προσωπικής αντων.

?ernot, Et. linguist. Β' 179 και Neophilologus 8, 1923, 65): *όπου κι αν είσαι, ο*
*ου εις τα ξένα    να ζήσω, να τελειώσω μετά σένα* Βοσκοπ.[2] 283· *παραγγελιά σ' αφή-*
*θυμάσαι·    και πάντα ο νους σου μετά μένα να 'σαι* Βοσκοπ.[2] 300· *Τόσος καιρός δεν*
*ισεν, ουδέ τα τόσα πάθη    ο νους σου την αγάπη μου ακόμη να τη μάθει;* Φαλιέρ.,
ι80.    **Εκφρ.** **1**) *Εις (τον) νου(ν) (μου), στο(ν) νου(ν) (μου), με τον νου(ν)*
*ιέσα στο(ν) νου(ν) (μου), προς τον νουν μου, εν τω νοΐ μου* = **α**) στο μυαλό μου,
ιου, ενδόμυχα: *εις τον νουν μου λέγω* Προδρ. IV 182 χφ g κριτ. υπ.· *αν είναι δίκιο και*
*, στο νου σου μέτρησέ το* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 412· *Βλέποντες γουν τον*
*ον ούτω θεωρητικόν άνθρωπον και εκ του είδους φοβερόν, ενόμισαν με τον νουν τως*
*τός να είναι ο πρώτος* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 281· *φαίνεταί τση άλλος κιανείς στα*
*δεν του μοιάζει·    άξο πολλά μέσα στο νου πάντα τονε λογιάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
3' 552· *ήθελεν προς τον νουν του    να ποιήσει προς τον πρίγκιπα απόκρισιν ετέτοιαν*
Μορ. Η 6760· *'Οταν είδα εγώ το αφράτον* (παραλ. 3 στ.), *έκρινά το εν τω νοΐ μου,*
*γώ προς τον εαυτόν μου* Πτωχολ. α 798·    **β**) με τη φαντασία μου: *οι μωροί γουν*
*είροις    εις τον νουν τους γαρ πλουτούσιν* Ερμον. Θ 275· *Ιδές τι εθυμήθησαν. Πλού-*
*με τον νουν τους* Χρον. Τόκκων 730· *ελογάριαζα στο νου μου ν' απομείνω    σ' όλον*
*σμον, ο λωλός, μονάρχης* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 285.    **2**) *Με τον νουν μου*=
ς τα λογικά μου, όντας υγιής διανοητικά: *να 'νιαι καλά και φέρμα ωσάν απού τα 'καμα*
*νουν μου και με τα λογικά μου* Διαθ. 17. αι. 8[41].    **3**) *Κατά νουν*· βλ. *κατά* Εκφρ.
.) *Αναβιβάζει (ανεβάζει) ο νους μου, αναβιβάζω εις νουν*· βλ. *αναβιβάζω* 4 φρ.    **2**)
*ω τον νου* (κάπ.)· βλ. *ανοίγω* 5 φρ. δ.    **3**) *Απαφήνω νουν*· βλ. *απαφήνω* φρ. α.    **4**)
*ιαίνω αχ τον νουν μου*· βλ. *αποβγαίνω* φρ. 1.    **5**) *Βάλλω εις νουν, κατά νουν*· βλ.
4 φρ.    **6**) *Βάνει με ο νους* = παίρνω την απόφαση: *αφόντις επέρασεν ο χρόνος,*
*με ο νους να τον ανταποδώσω της ραβδέας το χρέος* Διγ. 'Ανδρ. 380[15].    **7**) *Βάνει*
*ει) ο νους κάπ.* = **α**) νοιάζεται, σκέφτεται· βλ. *βάνω* 21α φρ.·    **β**) φαντάζεται,
ίζεται: *Των γυναικών τα βάσανα ανθρώπου νους δεν βάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 236[23]·
*ολά σου, δάσκαλε, κράτει τα για δικού σου    κι εγώ δεν είμαι σα γροικάς, μηδέ σα*
*ο νους σου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 258· *Ποιο πράμα τη γλυκότητα και την χαρά την τό-*
*τήν βάνει ο νους μου να μου πεις να σώσει να πληρώσει;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 100.    **8**)
*ο νους μου πόθο σε κάπ.* = έχω ερωτευθεί, ποθώ κάπ.: *Αν το νοήσει* (εvv. *η ρηγο-*
) *κι ήβαλε πόθο σ' αυτείνη ο νους σου,    κακά αποδόματα θωρώ εσέ και του κυρού*
ρωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 193.    **9**) *Βάνω άλλον νου* = αναθεωρώ τις απόψεις μου,
ω γνώμη: *μου λες ...    ... τη θυσία, τήν μελετώ, ακάμωτη ν' αφήσω;    Βάλ'*
*νου και λογισμόν κι εγώ δεν έχω πόνο,    μα τό 'ρισεν αφέντης μου γλήγορα ξετε-*
ο Θυσ.[2] 729.    **10**) *Βάνω νουν*· βλ. *βάνω* 21η.    **11**) *Βάνω στο(ν) (εις τον, μες*
*νουν μου, κατά νουν κ.* = **α**): βλ. *βάνω* $21\gamma^1$, $\gamma^2$, $\gamma^3$·    **β**) συνειδητοποιώ, κατανοώ:
*πληροφορήθητι και βάλε εις τον νουν σου,    παν πράγμα απολαυτικόν έχει και χορ-*
· Σπαν. Α 475· *Δεν έβαλες, Πανώρια μου, τα λόγια μου στο νου σου;    Βούλεσαι*
*ιτάρα ντου να πάρεις του κυρού σου;* Πανώρ. Ε' 251· *η σκύλα τότε είπεν την* (εvv.
*υρούνα*): *στον νουν σου δεν το βάνεις    η Αθηνά πως σε μισεί και τες θυσίες χάνεις;*
.., Μύθ. 98[5]·    **γ**) προτίθεμαι, σκοπεύω: *την Πετρονέλαν ήβαλε στο νου τση να παντρέ-*
ρτουν. (Vinc.) Β' 347· *εις το νου μου το 'βαλα να κονταροκτυπήσω    και για θανά-*
*κατό πλιο δε γιαγέρνω πίσω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 57· *Βάλε στο νου σου το λοιπό,*
*ρια, πρι γεράσεις* (παραλ. 1 στ.) *τση νιότης σου τση δροσερής ξεφάντωση να δώσεις*
ρ. Γ' 129.    **12**) *Βάνω τον νουν σε (εις) κάπ.* = **α**) σκέπτομαι· βλ. *βάνω* 21δ·    **β**)
ω την προσοχή μου σε κάπ.: *εις το κρούειν και εις το δέχεσθαι ηύρηκα τον Γιαννάκην*
*; τα πυκνογυρίσματα τον Κίνναμον τον Λέον.    Εις αύτον τον νουν έβαλα, κρυφώς να*



*μη με δώσει* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1261.    **13**) *Βάνω στο νου κάπ. κ.*· βλ. *βάνω* 21ς'.
**14**) *Βάνω στον νου μου κάπ.*· βλ. *βάνω* 21ε.    **15**) *Βάνω τον νου μου κάπου* = σκέφτομαι
διαρκώς κ.: *πήγαινε καθημερινώς πάντα και έβλεπέν τον* (εvv. *τον μαλαματένιον βώλον*),
*τον νουν του έβαλεν εκεί κι είχε χαράν μεγάλη* Αιτωλ., Μύθ. 58[5].    **16**) *Βαρώ τον νου κάπ.* =
προκαλώ συναίσθημα ανίας, κουράζω: *Τι να σε λέγω τα πολλά και να βαρώ το νου σου;*
Χρον. Μορ. Ρ 482.    **17**) *Βγάζω από το νου μου*· βλ. *βγάζω* 1 φρ. α.    **18**) *Βγαίνει κ.*
*από το νου μου*· βλ. *από* 1α φρ.    **19**) *Βγαίνω από (εκ) το νου κάπ.*· βλ. *βγαίνω* 1α φρ.
(β').    **20**) *Βγαίνω από (εκ, οκ) τον νουν (μου)*· βλ. *βγαίνω* 1α φρ. (γ') και *από* 1α φρ.
**21**) *Βγαίνω ή είμαι έξω (όξω) του νου*· βλ. *έξω* Α' 2β φρ.    **22**) *Βγάνω από (εκ) το νου*
*μου*· βλ. *βγάνω* $18\beta^2$ και *από* 1α φρ.    **23**) *Βγάνω κάπ. από το νου του*· βλ. *βγάνω* $11\alpha^2$.
**24**) *Γεμίζω στο νου μου* = *κάνω τη σκέψη*, εξετάζω το ενδεχόμενο: *Ο Πτολομαίος ... εγέ-*
*μισε στο νου του    πώς να το ρίξει εις τον γιαλό το βίος όλο τούτο.    Και πάλι εμετα-*
*νόησεν* Βεντράμ., Φιλ. 119.    **25**) *Γυρίζω τον νουν κάπ.*· βλ. *γυρίζω* Α' 8δ.    **26**) *Δεν με*
*χωρεί ο νους μου* = δεν αρκούμαι σε κ., είμαι ανήσυχος, ανικανοποίητος χαρακτήρας: *η*
*γι-ασπλαχνιά τση περισσιά,    γιαύτος τον πόθο μου μισά    και αλλού τη βλέπω και θω-*
*ρεί    και ο νου τση δεν τηνε χωρεί* Αγν., Ποιήμ. Α 24.    **27**) *Δίδει μου ο νους μου* =
κάνω τη σκέψη, σκέφτομαι· πβ. και *δίδω* Β' 1: *ο νους μου με το δίδει    ότι, εάν το ποθή-*
*σετε, ...    το πράγμα θέλει πληρωθεί* Χρον. Μορ. Η 8539· *ο νους μου δίδει μου να πα να τως*
*σιμώσω,    για τον αγαπημένο μου Πολίταρχο να γνώσω* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 23.    **28**)
*Δίδει ο νους μου* = χαίρομαι, ξεδίνω: *χαράν τον πολεμούν τάχα να δώσει ο νους του* Ιμπ.
156· *εδιαλογίζουμουν να βγω να περπατήσω* (παραλ. 1 στ.) *διά ν' ανασάνει ο λογισμός κι*
*ο πόνος να με λείψει,    να δώσει ο νους μου* Νεκρ. βασιλ. 8.    **29**) *Εγέμισέν (το) ο νους*
*μου*· βλ. *γεμίζω* φρ. 4.    **30**) *Είναι ο νους μου εις ...* = **α**) σκέφτομαι: βλ. *είμαι* φρ. 16·
**β**) συμφωνώ συγκατατίθεμαι· αποφασίζω κ.: *εάν με αγαπάς και θέλεις με και είναι ο νους*
*σου και θέλεις να με πάρεις διά άνδρα σου, ειπέ με το* Διγ. 'Ανδρ. 351[26]· *πόσο πρέπει ν'*
*αγαπά μια τον αγαφτικόν της,    όντ' έν' ο νους της θαρρετά να τον κρατεί δικόν της* Φα-
λιέρ., Ιστ.[2] 598.    **31**) *Είναι ο νους μου μετά μένα*· βλ. *μετά* Α' δ φρ.    **32**) *Εμβάζω κ.*
*εις νουν* = σκέφτομαι· επιδιώκω κ.: *Μη, γλυκύτατον τέκνον μου, τούτο εις νουν εμβάλης,*
*μηδέ ρόδα σου τα καλά προ καιρού εκτρυγήσης* Διγ. (Trapp) Gr. 1038.    **33**) *'Ερχομαι*
*εις (τον), κατά νουν* = **α**) συνέρχομαι ύστερα από λιποθυμία: *φέρνω νερόν, δροσίζω την ...*
(παραλ. 1 στ.) *ήλθεν εις νουν, εις αίσθησιν, τον Λίβιστρον εζήτει* Λίβ. Sc. 2675·    **β**)
συνέρχομαι ύστερα από ξαφνικό δυσάρεστο γεγονός: *ωσάν ήκουσαν, πολλά το εθλίβησαν*
*και εστάθησαν πολλήν ώραν συλλογισμένοι και μετά βίας ήλθαν εις τον νουν τους* Διγ.
'Ανδρ. 321[26].    **34**) *'Εχω εις (τον), στον νου(ν) (μου) κάπ. ή κ.* = **α**) σκέφτομαι, θυμά-
μαι: *αν τρώγω, αν πίνω, αφέντη μου, πάντα στον νουν μου σ' έχω* Ερωτοπ. 642· *Αν τις ποιή-*
*σει σε καλόν ή τι αγαθοσύνη,    έχε το πάντοτε εις νουν, μη το αλησμονήσεις* Σπαν. Α 353·
*'Εχε εις τον νουν σου πάντοτε μελέτην του θανάτου* Σπαν. Ρ 244·    **β**) σκοπεύω, σχεδιά-
ζω: *είχα εις τον νου μου    να οικοδομήσω εκκλησίαν* Χρον. Μορ. Ρ 2735·    **γ**) έχω υπό-
ψη μου, γνωρίζω: *είχον γαρ τούτο εις τον νουν, πως μέλλουσιν ελθείν μοι    και εμαυτόν*
*ηυτρέπισα προς αντιπαρατάξεις* Διγ. Ζ 3353· *απάντεχά τους, διότις είχα το εις τον νουν*
*μου πως θέλουν να έλθουν* Διγ. 'Ανδρ. 387[32].    **35**) *'Εχω νουν* = είμαι στα λογικά μου, το
μυαλό μου λειτουργεί σωστά: *τυφλωμένος βρίσκομαι, τό κάνω δεν κατέχω    κι ήχασα το*
*λογαριασμό και πλιο μου νου δεν έχω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 158· *Πώς έχω μάτια και*
*θωρώ! Πώς έχω φως και βλέπω!    Πώς έχω νουν και πορπατώ στον άτυχον τον κόσμον!*
Ανακάλ. 27.    **36**) *'Εχω τον νουν* (εις κάπ. ή κ.) = στρέφω την προσοχή μου σε κ.:
*σύσσελον τον έρριψα από την φάραν κάτω.    Και εγώ ήλπιζα να σηκωθεί, να έλθει προς εμέ-*
*ναν    ⟨κι⟩ είχα τον νουν μου εις αυτούς* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1450· *να την προσέχεις πολλά*

α έχεις τον νουν σου Διγ. 'Ανδρ. 313[15]· Βροχάς, χειμώνας, παγετούς πάντες αγωνισθεί-
και πάντα έχετε τον νουν εις τας στενάς κλεισούρας Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 491. **37**)
το νου αλλού = σκέφτομαι άλλα πράγματα: Η Αρετούσα ... που 'χεν αλλού το νου
ελιγοστράφηκε να δει, μα εμίλιε του κυρού της Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 437. **38**)
τον νουν άνω-κάτω· βλ. άνω κάτω β. **39**) Θέτω τον νουν μου· βλ. θέτω 2 φρ. α, β.
Κάνω όξω του νου· βλ. έξω 2 φρ. **41**) Κατερωτώ τον νουν = απορώ, θαυμάζω: η
ιαρώνα τον θωρεί πως έναι της υγείας, είδεν-τον όμορφον, λαμπρόν, σαν ήτον από
α, θαυμάζει μόνη μοναχή, τον νουν εκατερώτα Ιμπ. (Legr.) 856. **42**) Κείται
εται) ο νους μου εις κ. = σκοπεύω, σχεδιάζω κ.: ο νους μου δέ εις την αρπαγήν κεί-
της Ροδάμνης Λίβ. Ρ 1821· πάλιν εις αυτόν τον σκοπόν κείται ο νους μου Λίβ. Ρ
. **43**) Κομπώνω τον νουν μου = αυταπατώμαι, ξεγελιέμαι: ω θεόπεπτε Αχίλλη,
ομπώνεις γαρ τον νουν σου· δεν με θέλεις καταπείσει Ερμον. Θ 52. **44**) Κρατώ
νουν μου = θυμάμαι: οίον (ενν. στίχον) εύρεις αγαθόν, θες τον εις την ψυχήν σου κι
ον εις ενθύμησιν και κράτει τον στον νουν σου Σπαν. Α 48. **45**) Κρέμεται ο νους μου
έννοιαν)· βλ. κρεμώ φρ. 3. **46**) Κρίνω κ. εν τω νοΐ μου· βλ. κρίνω φρ. 2. **47**)
λάνω εις νουν· βλ. λαμβάνω φρ. 11α, β. **48**) Λέγει ο νους μου· βλ. λέγω φρ. 3. **49**)
ι εις νουν, μέσα στο νου μου, του νου· βλ. λέγω φρ. 8. **50**) Ορθώνω τον νουν = εν-
την προσοχή μου σε κ.: εσείς που ευρίσκεστε την σήμερον στα πλούτη, ορθώ-
τον νουν καλά, ιδέτε την ρόδα τούτη (ενν. της τύχης) Βεντράμ., Φιλ. 8. **51α**) Ορμά
) ο νους (προς) κ. = αισθάνομαι την επιθυμία, την ανάγκη για κ.: προς πιττάκιν όρ-
ν ο νους μου να την γράψω Λίβ. Ν 1137· εδιαλογίζουμουν να βγω να περπατήσω (πα-
1 στ.) διά ν' ανασάνει ο λογισμός και ο πόνος να με λείψει (παραλ. 1 στ.). Και ωσάν
' όρμησεν ο νους, έπιασα μονοπάτι Νεκρ. βασιλ. 9· **β**) έχω την ορμήν του νοός προς
στρέφω την προσοχή, το ενδιαφέρον μου σε κ.· (εδώ) αναλαμβάνω πολεμική επιχεί-
: Ως ουν ουκ ηδυνήθη (ενν. ο Μουράτ) τι πράξαι κατά της Πόλεως, προς τα μέρη της
αλίας την ορμήν του νοός είχε και προς τας εμβολάς της Πελοποννήσου Δούκ. 239[7].
Ταίρνεται ο νους μου = αναστατώνομαι, τα χάνω: εκ την τρομάραν του επάρθη ο νους
λος Κορων., Μπούας 22· Ο Λύκος την κερά Αλουπού ερώτα την να μάθει και λέγει
ώς τρόμαξε κι ο νους της πώς επάρθη Γαδ. διήγ. 466. **53**) Παίρνομαι από το νου
βλ. επαίρνω 1 ς'. **54**) Παίρνω τον νουν κάπ. = **α**) κάνω κάπ. να παραφρονήσει,
σει τα λογικά του: όταν οργισθεί ο Θεός τους ανθρώπους διά τας αμαρτίας τους, τους
ει τον νουν τους και τους δίδει θλίψες Σουμμ., Ρεμπελ. 164· ο Θεός τους έπηρε τον
τους και δεν ήξευραν το τι έκανον Σουμμ., Ρεμπελ. 187· καλά και ο πόθος μου είν'
, τον νουν μου δεν μου παίρνει, να μηδέ γνώθω ... το πως η τύχη μου η φτωχή
τέτοιαν νεράιδα ... δεν πρέπει ν' ανιμένει Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [359]· **β**) ξελο-
, ξεμυαλίζω κάπ. (ερωτικά): βεργόλικη, οπού τον νουν-μου επήρες, οπού καυχού-
κι έλεγα να μη πιαστώ εις αγάπην Ερωτοπ. 200· τα ομμάτια σου τα ορωτικά επήρασιν
ουν μου Αχιλλ. Ν 869. **55**) Παρασαλεύω το νουν κάπ. (με υποκ. το ουσ. πόθος) =
κάπ. να χάσει τη λογική του: πόθος σε εκατεπόνεσεν, η αγάπη εφλόγισέν σε, τον
σου επαρεσάλευσεν, τον λογισμόν σου επήρεν Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 867. **56**)
ρχεται ο νους μου = ταράζομαι, αναστατώνομαι: Ετούτα τα λόγια ωσάν τα ήκουσεν
η, ... ο νους της επαρήλθεν και έβαλεν εις τον νουν της να το αναφέρει εις τους αδελ-
της Διγ. 'Ανδρ. 329[15]. **57**) Πηγαίνει ο νους μου άνω κάτω· βλ. άνω κάτω β. **58**)
ω εκ τον νουν μου κ. = ξεχνώ, λησμονώ: Ειδέ κακόν σοι τίποτες τις έτερος ποιήσει,
ησμόνει-το γουργόν και ⟨ρίπτε⟩ το εκ τον νουν σου Σπαν. Α 355. **59**) Σηκώνει ο
μου = τρελαίνομαι, χάνω τα λογικά μου: πώς δε σηκώνει ο νους και πώς δεν αφορμίζω
ς τ' άμοιαστα ... τά μου 'πες, θυγατέρα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 84· φούσκωση



μεγαλύτερη δε θέλει (ενν. η νένα) να της δώσει, γιατί εφοβήθηκε πολλά ο νους της μη σηκώσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 534. **60**) Σηκώνω το νου κάπ. = **α**) αφαιρώ τη λογική από κάπ., τη δυνατότητα να σκέφτεται σωστά· κάνω κάπ. να παραφρονήσει: ως εθέλησεν ο Θεός να σηκώσει τον νουν οπού τους αβιτσιάληδες και τους συμβουλάτορους, όλα εποίκαν τα αξηνάστραφα Μαχ. 656[26]· σηκώνου (ενν. τα πράματα του πόθου) το νου τ' αθρώπου το ζιμιό κι όλους μασε κομπώνου Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 462· η γι-αγάπη σου το νου μου εσήκωσέ μου, τα λογικά μου επήρε μου Στάθ. (Martini) Α' 289· **β**) ξελογιάζω, ξεμυαλίζω (ερωτικά): η Δάφνη η κορασά το νουν εσήκωσέ σου Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 142. **61**) Σκορπίζω το νου μου, έχω το νου μου σκορπιστό = με απασχολούν ταυτόχρονα πολλές σκέψεις, πάει το μυαλό μου σε πολλά πράγματα: Σε χίλια μέρη μ' έκαμες το νου μου να σκορπίσω, μα την αλήθεια δε μπορώ να βρω Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 33· έχω το νου μου σκορπιστό σε μια μερά κι εις άλλη κι εις πάθη στέκω πάντα μου Πανώρ. Α' 215. **62**) Σκορπίζω (διασκορπίζω) το νου κάπ. = αφαιρώ τη λογική, τη φρόνηση από κάπ.: ενίκησε (ενν. ο 'Ερωτας) την Αρετή, εσκόρπισε το νου της και δε δειλιά τη μάνα της κι όργητα του κυρού της Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1057· Μα μόλο που 'ναι σφαλιστά (ενν. τα μάτια της Πανώριας), δοξεύου την καρδιά μου, το νου μου διασκορπίζουσι και παίρνου την εξά μου Πανώρ. Β' 186. **63**) Σκοτίζεται ο νους μου = ταράζομαι, αναστατώνομαι: Επεί προ πάντων έφθασεν ο θάνατος σ' εμένα, τα μέλη μου ετρόμαξαν, ο νους μου εσκοτίσθη Περί ξεν. Α 352· Ο Λύκος σαν την ήκουσε, όλως απενεκρώθη, ο νους του εσκοτίσθηκε Γαδ. διήγ. 186. **64**) Στήνω (ιστήνω) τον νουν (εν εαυτώ) = δίνω μεγάλη προσοχή, συγκεντρώνομαι: τον νουν ιστήσατε ν' ακούσητε τον λόγον και να θαυμάσετε πολλά Βέλθ. 23· οίος βούλ' ειλικρινώς ειδέναι τα συμβάντα, στήσαι τον νουν εν εαυτώ και καταλάβει πάντα Αξαγ., Κάρολ. Ε' 336. **65**) Στήνω στον νουν μου απέσω = βάζω σκοπό, επιθυμώ πολύ κ.: κανείς μη θυμηθεί στον τόπον του ν' απέλθει (παραλ. 1 στ.), αν ου και την Ιππόλυτα πρώτον ουδέν κερδίσω, ωσάν κι εσείς το εστήσετε στον νουν σας όλοι απέσω Θησ. (Foll.) Ι 93. **66**) Συμφέρω, συνηφέρνω το(ν) νουν μου, συμφέρει ο νους μου = **α**) ξαναβρίσκω τις αισθήσεις μου, συνέρχομαι: τον Φίλαρμον... ροδόσταγμα τον βρέχουσι διά να συμφέρει ο νους του Βέλθ. 84· έκειντο τα σώματα μισοαποθαμένα· και διέβη ώρα περισσή το νουν των να συμφέρουν Βέλθ. 851· **β**) εξετάζω κ. πιο λογικά: Δες κι αν επαραγροίκησες, συνήφερε το νου σου και τούτο είναι φάντασμα, πείραξη τ' όνειρού σου Θυσ.[2] 657. **67**) Συστρέφω τον νουν = στριφογυρίζω κ. στο μυαλό μου: Τον νουν συστρέφων έφερε και τον εαυτόν του λέγει: «Τι τούτο; Πώς παλιπετείς, ασύστατε χρόνε του βίου;» Βέλθ. 725. **68**) Υπολαμβάνω τον νουν μου = σκέφτομαι, εξετάζω κ.: υπολάβετε τον νουν σας κατά τίνα τρόπον γαρ γε άτιμος μέλλω γενέσθαι Ερμον. Θ 7. **69**) Φέρει ο νους μου κ. = μου έρχεται στο μυαλό, θυμάμαι: Στο σπίτι μου να τση χρειαστεί μηδένα πράμα, κρίνω, γιατί τορνέσα έχω πολλά, σαν ξεύρεις και όλο κείνο οπού να θέλει θυμηθεί και να τση φέρει ο νους τση Φορτουν. (Vinc.) Γ' 199.
**70**) Φέρνει ο λογισμός στο (κατά) νου(ν) = **α**) κάνω τη σκέψη, μου περνά από το μυαλό κ.: η τάβλα δε σας παίρνει κι απού την άλλη ο λογισμός πάλι στο νου-μου φέρνει πως θα μ' αξιγανέψετε να φάτε το δικό μου Φορτουν. (Vinc.) Ε' 402· **β**) σκέφτομαι, θυμάμαι κ.: ο λογισμός μου πάντοτε φέρνει σε κατά νουν μου Σπαν. Α 13. **71**) Φέρνω τον νουν = **α**) αναλογίζομαι, σκέφτομαι: αναθυμήσου και τον νουν φέρε να καταλάβεις του Μενελάου την χάλασιν Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. — v. Gem.) 219· **β**) συνέρχομαι, ξαναβρίσκω τις αισθήσεις μου: ελιποθύμησεν εκ του πολλού του πόνου· το δέ τρυγόνιν ... την κόρην εκατάβρεξεν, ανέζησεν αυτίκα. Και μόλις επανέψυξε και ήφερε τον νουν της (παραλ. 1 στ.), ... εποίκε μέγα λάκκον Βέλθ. 1186· ας ανέζησεν, ας έφερε τον νουν του Διγ. (Trapp) Gr. 3659· **γ**) συνέρχομαι ύστερα από δυσάρεστο ξαφνικό γεγονός: ωσάν

ύσαν οι άρχοντες, εθλίβησαν μεγάλως    και ώραν πολλήν εποίσασιν και εις λογισμούς
αν    και μετά ώρας περισσάς εφέρασιν τον νουν τους Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 76· τα
μου ετρόμαξαν, δεν ημπορώ να γράψω    και ωσάν τον νουν μου ήφερα, εκάθισα να
Περί ξεν. Α 354.    **72**) *Φέρνω στο (κατά) νου(ν)* = θυμάμαι, αναλογίζομαι: *όλοι*
*ιηθήκαμε κι εφέραμε στο νου μας    την ώραν οπού ζύγωξες 'κ τη χώρα τους εχθρού*
ωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α΄ 357· *πάντα φέρνε κατά νουν και εμέν μη λησμονήσεις*
Αλεξ. Στ.) Esc. 1786.    **73**) *Φεύγει ο νους μου* = χάνω τις αισθήσεις μου: *κρου με*
*ο πουλίν), ...    φεύγει και ο νους μου, ημιθανής επόμεινα αυτίκα* Φλώρ. 1634.    **74**)
*αι ή χαούται ο νους μου* = **α**) παραφρονώ: *Περί του βαπτισθήναι, θέλοντος αυτού*
*νους, ότι δεν βαπτίζεται έως να υγιάνει* Βακτ. αρχιερ. 138· *Περί διαθήκης ασθενούς,*
*εί ο νους του ή χαθεί η φωνή του δεν είναι στερκτή* Βακτ. αρχιερ. 144·    **β**) ταράζο-
ιαστατώνομαι: *ταύτα η κόρη ως ήκουσεν, βαρέα αναστενάζει    και επήδησαν τα δά-*
*ης και εχάθηκεν ο νους της* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 312· *η κόρη ως ήκουσεν, βαρέα*
*νάζει    και δάκρυα εστάλαξεν, ο νους της εχαώθη* Διγ. Ζ 688.    **75**) *Χάνω τον*
*μου, έχω τον νουν χαμένο* = **α**) παραφρονώ: *ου χρη έχειν γυναίκαν διά μάρτυραν ού-*
*ξναν σκλάβον, ... ουδέ κανείς άνθρωπος οπού έχει τον νουν χαμένον* Ασσίζ. 395$^{12}$· *ακ*
*ύσι το πολύ ...    τον λογισμόν μου δεν έχω, τον νουν μου έχασά τον* Αιτωλ., Μύθ.
**β**) ταράζομαι, αναστατώνομαι: *Απ' την βοή την περισσήν και την πολλή βοτά-*
*ποιος ευρέθηκεν εκεί το νουν του όλον χάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 88$^{20}$· *όλοι πολλά ετρο-*
*ε κι εχάσαμε το νου μας    χάμαι να ιδούμε το κορμί νεκρό του βασιλιού μας* Ροδολ.
κ.) Ε΄ 310·    **γ**) χάνω τις αισθήσεις μου, λιποθυμώ: *απού την πείνα την πολλή*
*το νου μου χάνω·    κι εδά 'χεις πράματα πολλά να δίδεις τω ρουφιάνω* Φορτουν.
) Γ΄ 57.    **76**) *Ψηλώνει ο νους μου* = έχω μεγάλες φιλοδοξίες, στοχεύω πολύ ψηλά:
*υρεθήκανε ανεμπόδιστοι εις τα καμώματά τους, εψήλωσε ο νους τους εις περίσσιες*
*ς ... και διά τούτο εζήτησαν πράγματα τα οποία δεν τους έστεκαν* Σουμμ., Ρεμπελ.

**ούς,** γεν. αριθμτ., βλ. *είς*.

**υστούρης,** ο, βλ. *νεστόριος*.

**υφαροζούλαπον** το.

τό τα ουσ. *νούφαρο* και *ζουλάπι(ν)*. Πβ. και ά. *αιγειοζούλαπον* και *ιοζούλαπον*.

ρέψημα από το φυτό νούφαρο με θεραπευτινές ιδιότητες: *Να ποίσεις αιγειοζούλα-*
*ουφαροζούλαπον* Ιατροσ. κώδ. σδ΄.

**χάρι** το, βλ. *ονυχάρι(ον)*.

**ιχλεύω,** βλ. *ενοχλεύω*.

**ιχλώ,** βλ. *ενοχλώ*.

**ύχυρον** το, βλ. *ενέχυρον*.

**ώ,** Σπαν. Α 103, Σπαν. (Λάμπρ.) Vα 363, Λόγ. παρηγ. L 329, Προδρ. ΙΙ Η 25c,
νόμ. 518$^{24}$, 573$^{27}$, Ορνεοσ. αγρ. 546$^{14}$, Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 888, 892, 1028, 1227,
313, 1545, 1551, Βέλθ. 1080, Σπανός (Eideneier) D 340, Πόλ. Τρωάδ. 426,
Β 97, 109, Χρον. Μορ. Ρ 6999, Σαχλ. Ν 315, Λίβ. Esc. 1819, Λίβ. Ν 1620, Αχιλλ.
Αχιλλ. Ν 216α, 217, Αχιλλ. Ο 151, Ιμπ. 508, Ιμπ. (Lambr.) 109, 231, Χρον.



Τόκκων 568, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 499, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. — v. Gem.) 282, Δούκ. 427$^{14}$, Θησ. Ζ΄ [98$^{4}$], Σκλέντζα, Ποιήμ. 1$^{168}$, Ιμπ. (Legr.) 276, Κορων., Μπούας 113, 121, Πτωχολ. α 547, 782, Διγ. 'Ανδρ. 328$^{19}$, 354$^{14}$, 366$^{31}$, 367$^{1}$, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 193, Βακτ. αρχιερ. 157·    *ν ο γ ώ*, Πανώρ. Δ΄ 64, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε΄ 552, Ζήν. Β΄ 55.

Το αρχ. *νοέω*. Ο τ., για την ανάπτυξη του *γ* του οποίου βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β΄ 326-8 και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Α΄ 243, στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε΄ 215 και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., ό.π. Δ΄, Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νοώ*, 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 48), καθώς και τ. *νουγώ* (Κρεκούκιας, ΛΔ 14, 1982, 18, Andr., Lex. στη λ.).

**Ι** Ενεργ. **Α΄** Μτβ. **1**) Βλέπω, αντιλαμβάνομαι με τα μάτια: Θησ. Θ΄ [18$^{3}$], Αχιλλ. Ν 440.    **2α**) Αντιλαμβάνομαι με το νου, κατανοώ, καταλαβαίνω: Σουμμ., Παστ. φίδ. Β΄ [743], Πτωχολ. α 251, 620, Αχιλλ. Ν 1046, Χούμνου, Κοσμογ. 76·    **β**) διαπιστώνω· συνειδητοποιώ: *όταν απλώσεις, ταπεινέ, να πιάσεις το πουγούνι σου, τότε νοήσεις, άθλιε, το τι πιάσεις δεν έχεις και αλίμονον* Σπανός (Eideneier) Α 74· *Ανάθεμα όσοι κλαίσι,    σα χάσουσι κιαμιά 'π' αυτές* (ενν. τις θυγατέρες) *και τόσα δε νογούσι    απ' είντα παιδωμή πολλή βγαίνουσι να χαρούσι* Πανώρ. Δ΄ 107· *προπατείς ωσάν το ζο, λογαριασμό δεν έχεις και δε νογάς πού βρίσκεσαι και πού 'σαι δεν κατέχεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α΄ 1184· (εδώ με προηγ. το επίρρ. *νοητώς*): *ημείς ουν νοητώς νοήσομεν ότι ηνίκα ο πατήρ ημών Αδάμ γυμνός ην εν τω παραδείσω, ουκ ίσχυσε πηδήσαι ο διάβολος εις αυτόν* Φυσιολ. 348$^{4}$.
**3**) Αντιλαμβάνομαι μέσω των αισθήσεών μου, «παίρνω είδηση» κάπ. ή κ.: *Ως είδαν* (ενν. *οι Φράγκοι*) *ότι ενόησέν τους* (ενν. *η βίγλα*), *έσυραν τα σπαθία,    εφώναξαν, εφήμισαν το όνομα του δούκα* Χρον. Τόκκων 994· *η κόρη τον ενόησεν, ως ήρχετο εκείνος.    'Εποικεν, εκαμώθηκεν ότι έναι αποκοιμημένη* Πόλ. Τρωάδ. 118· *επήρε την* (ενν. *την κόρην*) *ο Πάντρουκλος ...    και την αυγήν κατέλαβον προς τους γονείς του νέου·    ποσώς ουδέν ενόησεν κανείς των γενομένων* Αχιλλ. Ν 1287· *έλα να φύγομεν αψοφητί καθόλου,    σιγά, κρυφά και ανόητα, κανείς μη το νοήσει* Βέλθ. 1075.    **4α**) Μαθαίνω, πληροφορούμαι: *Κοίταξε μέσα στες φωτίες και θέλεις το νοήσει,    είτι κι αν μέλλει να σώλθεί* Θησ. Ζ΄ [95$^{5}$]· *ειπέ και εμού την φύσιν,    να νοήσω δέ και τούτο,    η γενεά μου απόθεν έναι;* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 274·    **β**) (προκ. για επιστολή) μαθαίνω, γνωρίζω το περιεχόμενο: *πόσον τον θλίβει ο κρεμασμός, πόσον τον φλέγει ο πόθος,    ιδέ και νόησε τας γραφάς, μάθε διά τίναν ένι* Λίβ. Ρ 1439· *γραφήν μου οικειόχειρον στέλλω σε, ανάγνωσέ την,    και νόησε το πιττάκιν μου, πόνεσε τό λυπούμαι* Λίβ. Ρ 1593.    **5α**) Ξέρω, γνωρίζω, είμαι γνώστης ενός πράγματος: *ήτονε κρίμα ... ν' αποθάνεις,    γιατί κιαμι' άλλη δε νοά τσι τέχνες απού κάνεις* Φορτουν. (Vinc.) Γ΄ 262· *Ο Ιμπέριος ως φρόνιμος και τας γραφάς νοούντα    δίδει τον πάλι η βουλή να υπά προς τους γονείς του,    να πάρει και συγχώρησιν πατρός του και μητρός του* Ιμπ. 484·    **β**) αναγνωρίζω, διακρίνω κ. (από κ. άλλο): *ο άνθρωπος, απὄχει νουν και βλέψη και γνωρίσει    θωρώντα ξόμπλια των αρχιών, πρέπει του να νοήσει    την στράταν την ορδινιαστήν, ογιά να μη σκοντάψει* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. — v. Gem.) 140· *έπαρε ξόμπλι απ' τα μικρά κι άμε στα πλια μεγάλα* (ενν. *κοπέλια*), *κείνα που εξεβυζάσασι και πλιο δεν τρώσι γάλα,    να δεις κι αυτά πως στο κακό τρέχου και δε νογούσι    ποια πράματα τα βλάφτουσι, ποια 'ναι που τα φελούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ΄ 1585·    **γ**) θεωρώ, υποθέτω: Σφρ., Χρον. μ. 84$^{3}$.    **6**) Αισθάνομαι, συναισθάνομαι, νιώθω: *ουκ είδες, ουκ ενόησες, ουκ έγνως την πικρίαν·    εκείνος τηγανίζεται και συ καν ψίχα ου γνώθεις* Γλυκά, Στ. 121· *δε νοούν το κρίμα οι οργισμένοι    να μην κρατούν τιμήν στην εκκλησία* Λεηλ. Παροικ. 482· *ποίσε τίποτε εις αυτόν· άνθρωπος έναι ξένος,    χρόνον ακέραιον περπατεί, στράτας δυσκόλους ήλθεν.    Νόησε τας κακώσεις του, μάθε τους πικρασμούς του* Λόγ. παρηγ. L 500.    **7**) 'Εχω στο νου μου· φαντάζομαι: *η καλοσύνη της ευγενείας σας*

*πλαγχνική ... διάθεσις ... δε με κάνει άλλο να νοώ και να φαντάζομαι ... παρά να είμαι κοντά σας* Μεταξά, Επιστ. 47· *οι ... Ρόδιοι ποιήσαντες ένδοθεν των χαλαστριών ας, εσκέπασαν αυτούς μετά χώματος και απήλθον κρυβέντες. Ιδόντες δέ οι Τούρκοι λάστριας ... ώρμησαν μετά αλαλαγμού, μη νοήσαντες το δράμα* 'Εκθ. χρον. $35^{7}$· *ον τα άρματα επάνου εκ τα κορμιά τους, μικρόν να παρηγορηθούν, να πάρουν δα- ιαν. Νόει σαν τι εβόησαν εκ την πολλήν ιδρώταν* Αχιλλ. Ο 298. **8**) Βάζω στο ο, μηχανεύομαι: Συναξ. γαδ. 270. **9**) Υποδηλώνω, φανερώνω, κάνω κ. γνωστό: *τόν τον χωρισμόν έλαβεν η ψυχή μας να δύνεται να κυβερνά με τάξιν το κορμί μας· μετ' αυτήν την ξεδρομήν νοούν και μολογούσι μέσα τως το κορμί και ο νους την ιήν κρατούσι* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. — v. Gem.) 25. **10**) (Με αντικ. απαρέμφ.) ιατεθειμένος, σκοπεύω: Σφρ., Χρον. μ. $126^{14}$. **Β'** Αμτβ. **1**) 'Εχω λογικό, είμαι να σκέφτομαι: *τα ζα απού δε νογούσι, ως γεννηθούν, αλλήλως τως γυρεύγου να ίσι* Πανώρ. Γ' 87· *και τα ζα που δε νογού, λογαριασμό δεν έχου, είντά 'ναι ο πόνος διού γροικούν το και κατέχου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 497. **2**) Καταλαβαίνω, βάνομαι: Προδρ. III 325g χφφ CSA κριτ. υπ., Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. — v. Gem.) **3**) Συνέρχομαι (ύστερα από λιποθυμία): *τον αξαρμάτωσαν* (ενν. *τον Αρκίταν*) ... *χλομόν το πρόσωπον ... σιγά το εκατάβρεξαν με δροσερόν γαρ ύδωρ και παρευ- ησε κι ανάβλεψεν ολίγον* Θησ. Θ' [$13^{4}$]. **II** (Μέσ.) θυμάμαι, αναλογίζομαι: *την ον την κόρην βλέπει την και αναστενάζει να νοήται τά επικράνθη και εκ του πόνου ι* Λίβ. Sc. 832.

**αβάνι** το, βλ. *ταβάνι*.

**αβατζής** ο· *ν τ α ο υ τ ζ ή ς*.

τουρκ. dâvaci. Τ. *νταβιτζής* στο Μπενιζέλο 491. Η λ. και σήμ.

ομ.) ενάγων: *επάτησαν ένα οσπίτι και επίασαν έναν Τούρκον και πολλά τον είχαν Και το ταχύ εγίνηκαν πολλοί νταουτζήδες εις τον βοϊβόντα* Συναδ., Χρον. - Διδαχ.

**αίνω,** βλ. Προσθ. Β' τόμ., λ. *ανταίνω*.

**αλμάτης** ο, βλ. Προσθ. Γ' τόμ., λ. *Δαλμάτης*.

**άμα** η (συν. άκλ.), Χρον. Μορ. Η 7346, 7358, 7388, 7424, 7529, 7555, 7624, 591, 8456, Χρον. Μορ. Ρ 7545, 7668· *δ α μ ο ύ,* Ασσίζ. $165^{7}$, $166^{14,17}$, $166^{22}$· ε, Ασσίζ. $416^{25}$, $418^{1}$· *τ ά μ α,* Χρον. Μορ. Ρ 7980· *τ ά μ ε,* Ασσίζ. $418^{3,9}$, $0^{26}$, $68^{27}$, $194^{37}$, $218^{18}$, $612^{19}$· *τ α μ έ,* Μαχ. $218^{2}$, $522^{6}$· *τ ά μ ο,* Νεκρολ. · *τ ά μ ο υ,* Μαχ. $218^{19}$, $224^{30,31}$, $266^{3}$, $568^{3}$.

παλαιότ. γαλλ. dame (Greim., Dictionn., λ. dame I). Για τη λ. και τους τ. βλ. B-NJ 3, 1922, 151, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 71, 109. Ο τ. *τάμα* στο Meursius (στη λ.). ο Meursius και σήμ.

Κυρία (τιμητικός τίτλ. γυναικών της φραγκικής αριστοκρατίας): *εξέπεσεν η α- Ιкόβου το της πρωτοστρατόρισσας της ντάμας Μαργαρίτας* Χρον. Μορ. Ρ 7555· *νκίπισσαν, την ντάμα Ζαμπέαν εκείνην* Χρον. Μορ. Η 7980· *την τάμου Μαρία τε ... καβαλλαρίαν γυναίκαν του σιρ Γη τε Βερνή* Μαχ. $260^{15}$· **β**) (ειρων. προκ. για ιή»): *Πολλά εχαροκόπησα εγώ και εκείνη* (ενν. *η Κουταγιώταινα*) *αντάμα, ήτον α και κυρά και δέσποινα και ντάμα* Σαχλ., Αφήγ. 106,



**ντάμε** ο (άκλ.)· *τ ά μ ε*.

Το παλαιότ. γαλλ. dame (Greim., Dictionn., λ. dame II).

**'Εκφρ.** *τάμε ο Θεός* (πβ. το γαλλ. damedeu, Greim., ό.π. στη λ.) = Κύριος ο Θεός (Για την έκφρ. βλ. και Dawk., B-NJ 3, 1922, 151, Χατζ., Ξέν. στοιχ. 109): *Ο αυτός καβαλλάρης ... ήτον πολλά βαλέντε αντρειωμένος· τάμε ο Θεός να του συγχωρήσει* Μαχ. $238^{22}$.

**ντάμε,** σύνδ.· *τ ά μ ε*· *τ ά μ ε ν*.

Από το παλαιότ. γαλλ. dame (Greim., Dictionn., λ. dame III).

'Ομως, εντούτοις: *Κυρά μου, φοβούμαι να πάγω· τάμε πάγω* Μαχ. $494^{19}$ χφ Ο κριτ. υπ.· *δεν ήτον άλλον ο φόβος τους παρά μη ή δεν πιάσουν την Κερυνίαν από την γην ... Τάμεν εστέκαν πολλά χαιριασμένοι* Βουστρ. 451.

**νταμιζέλα** η· *τ α μ ι τ ζ έ λ λ α,* Μαχ. $52^{32}$, $578^{2}$, Βουστρ. **541**· *τ α μ ο τ ζ έ- λ ε,* Νεκρολ. φ. $245^{v}$.

Το προβηγκ. damizela ή το ιταλ. damigella (Βλ. Kahane, Sprache 565). Ο τ. *ταμοτζέλε* από το παλαιότ. γαλλ. damoisele (Greim., Dictionn., λ. damoisel).

**1**) Κορίτσι συν. ευγενικής καταγωγής: *ελάτε, νταμιζέλες μου, κουρτέσες τιμημένες, και πάρετε άνθη ευγενικά* Ημερολ. 108. **2**) (Προκ. για νεαρή κόρη ή για παντρεμένη γυναίκα από την τάξη των ευγενών) ακόλουθος, «κυρία επί των τιμών»: *η γυναίκα του* (ενν. *του καβαλλάρη μισέρ Τουμάς Τεβερνή*) *ήτον μία από τες ταμιτζέλλες της ρήγαινας και είχεν την η ρήγαινα πολλά ακριβήν* Βουστρ. 425.

**'νταμώνω,** βλ. *ανταμώνω*.

**ντάννο** το.

Το ιταλ. danno. Η λ. πολλ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Δετοράκης, Κρητολ. 16-19, 1983/4, 119, 121, Καζανάκη, Δελτ. Ιον. Ακαδ. 1, 1977, 138, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 495, 500, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 190, 191, κ.π.α.), όπου και τ. *δάνο* (< βενετ. dano, Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 23, 1980, 506 και 26, 1983, 427), *ιντάννο* (Δετοράκης, Θησαυρ. 19, 1982, 154, Κρητολ. 10-11, 1980, 238 και 16-19, 1983/4, 108, 112, 115) και *τάννον* (Κρ. συμβόλ. 144)· πβ. επίσης ουδ. *ιντάννος* (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/2, τεύχ. Β', 276), *ντάννος* (Δετοράκης, Κρητολ. 12-13, 1981, 112, Κρ. συμβόλ. 158, κ.α.· απ. και ιδιωμ., Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 237) και *τάννος* (Κρ. συμβόλ. 166) και αρσ. *ντάννος* (Μαυροειδή, Δωδώνη 7, 1978, 149, Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 194)· πβ. και *ντάνος* ο σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 118).

Βλάβη, ζημιά: *Πλια ντάννο, εις την πίστη μου, σου θέλω δώσει μόνο. Βλέπε μην αφιδαριστείς σ' εμένα. — Ξεσπαθώνω!* Κατζ. Β' 75.

**νταούλι** το· *τ α β ο ύ λ ι,* Θησ. Η' [$5^{1}$]· *τ α ο ύ λ ι,* Αχέλ. 736, 2048.

Το τουρκ. davul. Ο τ. *ταβούλι* στο Meursius (λ. *ταβούλιον*) και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ταούλιν,* κ.α.)· πβ. τ. *νταβούλι* στο τσακων. ιδίωμ. (Κωστ., Λεξ. τσακων.). Τ. *ταούλιν* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., ό.π.) και *ταούλλιν* στην Κύπρο (Φαρμακ., Γλωσσάρ. 349). Η λ. και σήμ.

Τύμπανο: *Τρουμπέτες κι άλλα μουσικά, ταβούλια και κάθ' άλλο* Διακρούσ. $75^{27}$.

**νταουτζής** ο, βλ. *νταβατζής*.

**τάργα** η, βλ. *τάργα.*

**τάρντος** ο· *τ ά ρ δ ο ς.*

'ο ιταλ. dardo. Ο τ. στο Du Cange.

) Ακόντιο: *'Ηγραψα να μας πέψουσι ...* (παραλ. 1 στ.) *δυο ντεντομάνες δυνατές, άρντους, δυο κοντάρια* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 5. **2**) Βέλος: *Ξε τάρδους και δοξάρια, και λατζόνια και άλλα βέλη πτερωτά* Θησ. Α' [$50^{1}$].

**τάτσιο(ν)** το, βλ. *δάτσιο(ν).*

**τεβινδάρης** ο.

πό το αραβ. dawādār.

Γίτλ.) *μέγας ντεβινδάρης* (πβ. το αραβ. dawādār Kabīr) = ανώτατος αξιωματού-υ κράτους των Κιρκασίων (Για το πράγμα βλ. Ayalon, Engyclopédie de l' Islam[2] 7-8, λ. dawādār): *'Ητον τότε ο Ταμούτ-μπέης μέγας ντεβινδάρης, το* (έκδ. *τον*) *ο-τότε εις τους Τσερκέζους ήτον μέγα αξίωμα και δεύτερος από τον βασιλέαν ο τούτο* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 393.

**τεβότος,** επίθ. (βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 18, αλλά και Dawkins [Μαχ. σ. 210] που τη λ. επίρρ. = με αφοσίωση)· *τ ε β ό ν τ ο ς.*

πό το γαλλ. dévot.

.φοσιωμένος στο Θεό, πιστός, θεοσεβούμενος: *Δύο παιδίοι ... θεωρώντα την τάξιν Γεμπλιώτες πολλά τιμημένην και πολλά τεβόνταν εδουλεύγαν τα 'φφικία τους* Μαχ.

**τεζούτελες,** επίθ.

ο βενετ. desùtele.

ιχρηστος, ακαμάτης: *αδιάντροπε, ντεζούτελε, θρεμμένε με γουρούνια!* Φορτουν. ) Ε' 240.

**τελάλισσα** η· *τ ε λ ά λ ι σ σ α.*

πό το ουσ. *ντελάλης* (‹αραβοτουρκ. dellâl) και την κατάλ. *-ισσα.*

οτή που διαλαλεί εμπορεύματα: *Περί εργαστηρίου όπου πουλούν και αγοράζουν ος, ήγουν γυναίκες αι τελάλισσες* Βακτ. αρχιερ. 153.

**τελαριζέινος,** επίθ.

πό το ουσ. *ντελαρίζι* και την κατάλ. *-έινος.* Τ. *ντελαριζένιος* σε έγγρ. του 1645 (Κων-υδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 63, 96).

ου είναι κατασκευασμένος από ντελαρίζι, ξύλο λάρικας: *να μου πάρεις πενήντα τάβλες ζέιν ες... και να είναι παστρικές, νέτες και ξύλο κόκκινο* Τσιρίγ., Επιστ. $169\text{-}70^{14}$.

**τελαρίζι** το· *δ ε λ ά ρ ι ζ ι,* Τσιρίγ., Επιστ. 169.

πό τη συνεκφ. των βενετ. de larese.

δος ξυλείας, ξύλο λάρικας (Για το πράγμα βλ. Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 52): *πενήντα τάβλες ντελαριζίου ... καθάριες καλές* αυτ. $168^{3\text{-}4}$· *να είναι κόκκινο ζι* αυτ. $168^{4}$.



**ντελήδες** οι.

Από το αραβοτουρκ. delil. Η λ. στο Μπενιζέλο 491.

Στρατιωτικό σώμα ιππέων (Για το πράγμα βλ. και Mor., Byzantinot.[2] Β' 212): *Τούρκοι καβελλάροι ... εδιάβησαν απάνω εις τις Ούγγαρους, οι οποίοι ήτανε όλοι εντυμένοι με άσπρα ποκάμισα αποπάνω από τ' άρματα και αποπίσω από αυτούς ακολουθούσανε με πράσινα ποκάμισα και είχανε και φτερούγες από όρνεα, τους οποίους τους λέγουνε ντελήδες* Χρον. σουλτ. $72^{28}$.

**ντελής,** επίθ.

Το τουρκ. deli. Η λ. και σήμ. στο κρητικό ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 318, λ. *deλής*).

Γενναίος, ηρωικός: *ημείς το θάρρος έχομεν εις τον ντελή Μιχάλη, να το* (ενν. *τον στέφανον*) *εβγάλει με σπαθί κι εμας να μας το δώσει* Ιστ Βλαχ. 2326.

**ντελικάτος,** επίθ.· *δ ε λ ι κ ά τ ο ς*· *δ ι λ ι κ ά τ ο ς,* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 237.

Το ιταλ. delicato. Ο τ. *δελικάτος* από το βενετ. delicato. Ο τ. *διλικάτος* από το παλαιότ. ιταλ. dilicato (Zingarelli, Battisti - Alessio, Diz. etim.).

(Προκ. για τροφή) νόστιμος: *έστοντας και εκείνος να είναι συνηθισμένος εις το να τρώγει φαγητά χοντρά και καρπούς άγριους, πάραυτα οπού εκείνος άρχισεν να γευτεί εκείνα τα αρχοντικά φαγητά και δελικάτα, αρρώστησεν εις θάνατον* Μπερτόλδος 75.

**ντελόγγο,** επίρρ., Διαθ. 17. αι. $1^{33}$, $3^{74}$, Διήγ. πανωφ. 59, Διήγ. ωραιότ. 331, 678, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 740· *δ ε λ ό γ γ ο υ,* Πορτολ. Α $228^{15\text{-}16}$, Ευγέν. 964· *ν τ ε λ ό γ γ ο υ,* Διήγ. ωραιότ. 275· *ν τ ε λ ό γ ο.*

Το γενουατικό de longo (Βλ. Spadaro, Byz. 38, 1968, 450-1 και Vitti [Ευγέν. σ. 135]). Ο τ. *δελόγγου* και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 44). Ο τ. *ντελόγο* και σήμ. στην Κρήτη, όπου και τ. *ντελόγγος* (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 310, λ. *deλόγο,* Κοντοσόπ., Γλωσσογεωγρ. κρητ. 54, 78). Τ. *δελέγγου* σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, ό.π., Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 19), καθώς και τ. *τελόγγου* (Βογιατζ., Αθ. 37, 1925, 145, Ανδρ., Ελλην. 29, 1976, 43). Η λ. στο Somav. και σε έγγρ. του 1660 (Καραθανάσης, Κρ. Χρ. 25, 1973, 83).

Αμέσως: *Δεν ξεύρεις κι η παρηγοριά τση πίκρας έ βοτάνι κι οπού το βάνει στην πληγή ντελόγο τονε γιάνει;* Θυσ.[2] 622· *Και όσοι σιμώσαν στο γιαλό ντελόγγο ξεψυχήσα* Διήγ. ωραιότ. 759.

**ντέμπιτο** το.

Το ιταλ. debito. Η λ. στο Βαρούχ. (Bakk. — v. Gem.) $448^{17}$ και $492^{11}$ (έκδ. *τέμπιτα*), καθώς και σε έγγρ. του 17. αι. (Κρ. συμβόλ. 151, τ. *ντέπιτο,* 219, κ.α., Μέρτζιος, ΕΑΙΕΔ 8, 1958, 105).

Χρέος: *αφήνω τω γονικάρω μου ... ό,τι ντέμπιτα μου χρωστούσι παλιά* Διαθ. 17. αι. $7^{191}$.

**ντενιάρομαι**· αόρ. *ε ν τ ε ν ι α ρ ί σ τ η κ α.*

Από το ιταλ. degnare. Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 916, Θυ. Ε' 395 με διαφορετική σημασ.

Καταδέχομαι: *δεν εντενιαριστήκασι σκιας να το στοχαστούσι* Στάθ. (Martini) Γ' 3.

**ντεντικατόρια** *η.*

Το ιταλ. dedicatoria.

Αφιέρωση, προσφώνηση με την οποία αρχίζει ένα (εδώ θεατρικό) έργο: *τέλος τση κατόριας* Πανώρ. Αφ. μετά στ. 56.

**ντεντομάνα** *η*, βλ. *δεντομάνα.*

**ντεποζιτάρω.**

Το βενετ. depositar. Η λ στο Somav.

1) Παρακαταθέτω (χρήματα): *να μπορεί η ρεζιντουάριά μου να τα ντεποζιτάρει* (ενν. *κάτα*) *πάσα πάγα εις το Μόντε* Διαθ. 17. αι. $3^{157}$. **2**) Ενταφιάζω: *να με βάλου εις βούρι και να με ντεποζιτάρου εις τη⟨ν⟩ καππέλλα* αυτ. $1^{35}$.

**ντεπόζιτο** το, Διαθ. 17. αι. $3^{78}$.

Το ιταλ. deposito. Τ. *τεπόζιτο* στο Βαρούχ. (Bakk. — v. Gem.) $131^{32}$. Η λ. στο Βα- (Bakk. — v. Gem.) $109^{16-7}$, $135^{19}$, $158^{3}$, κ.α. και σε έγγρ. του 16. (Μέρτζιος, Κρ. 5-16, 1961/2, τεύχ. Β′ 231) και 17. αι. (Κονόμ., Ερaν. 8, 1970, 232) και σήμ. με δια- ική σημασ.

Τάφος: *Πάλι και λάχει και έρθει μου θάνατος, ... θέλω και ο έγγονάς μου ... να ορδινιά- με βάλει εισέ ντεπόζιτο εις την εκκλησίαν* αυτ. $3^{56}$.

**ντερβισάτο** το.

Από το ουσ. *ντερβίσης* και την κατάλ. *-άτο.*

Το μέρος όπου κατοικούσαν οι Μουσουλμάνοι μοναχοί: *ο βιζίρης έστειλε κρυφά μαντά- τον σουλτάν Μουράτη, οπού ήτονε ντερβίσης, ... να αφήσει το ντερβισάτο και να 'ρθεί ν βασιλεία του* Χρον. σουλτ. $77^{15}$.

**ντερβίσης** ο, Χρον. σουλτ. $76^{14}$, $77^{14}$· *τ ε ρ β ί σ η ς,* Byz. Kleinchron. Α′ πληθ. *τ ε ρ β ι σ ά δ ε ς.*

Το περσοτουρκ. derviş. Ο τ. και τ. *ντερμπίσης* στο κρητικό ιδίωμ. (Κοντοσόπ., Γλωσ- γρ. κρητ. 43, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ′ 414, λ. deρbίσης). Η λ. και τ. *δερβίσης* και σήμ.

1) Μουσουλμάνος μοναχός (Για τη σημασ. βλ. Γιαννουλέλλη, Ιδιωμ. λ. δάν. 77-8 στη *διάβη και έγινε ντερβίσης ο Μουράτης ως έταξε. Και εκαθέζετον εισέ έναν τόπον, εισέ ύνισμα* Χρον. σουλτ. $76^{19}$· *φορτώνουσι κάθε χρόνον πολλά καράβια σιτάρι και φέρνουν ελεημοσύνην βασιλικήν διά τους εκεί τερβισάδες και χαντζήδες πτωχούς* Νεκταρ., οσμ. Ιστ. 427. **2**) Πιστός της θρησκείας του Μωάμεθ: *μαθών δέ ο σουλτάν Μεεμέ- ι είς ντερβίσης* (ενν. ο *Σαχ Τζουνεΐτης*) *εποίησε τοιαύτην νίκην, επορεύθη και έλαβε ραπεζούντα* 'Εκθ. χρον. $59^{23}$.

**ντερέγω.**

Πιθ. από το παλαιότ. ιταλ. direggere.

Δίνω εντολή: *Ντερέγω να 'ναι το αυτό μου τεσταμέντο φέρμο* Διχθ. 17. αι. $2^{35}$.

**ντεσβιάρω**

Το βενετ. desviar.

1) Αποπλανώ, πλανεύω: *Non basta la milizia, μα θες και τα κοπέλια, κι εντεσβιά- ρου τα κι εχάλασές τα τέλεια* Κατζ. Β′ 250. **2**) Κάνω κάπ. να ξεστρατίσει, να απο-



τραβηχτεί από κ.: *la mia dotrina vuo' aplicar και όλο το λογισμό μου da tutti gli altri vicii να τονε ντεσβιάρω* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 376.

**ντεσγράτσια** *η*, βλ. *ντισγκράτσια.*

**ντεσεντέντος** ο.

Από το ιταλ. discendente και την κατάλ. *-ος*. Η λ. στο Βαρούχ. (Bakk. — v. Gem.) $130^{11,13,14}$ (έκδ. *τε-*) και σε κρητ. συμβόλαια του 16. - 17. αι. (Bakker, Cretan Studies 1, 1988, 20).

Απόγονος: *ορδινιάζω ... όλους εκείνους απού θέλουσιν κατεβαίνει από εμένα, ήγουν όλους μου τσι ντεσεντέντους* Διαθ. 17. αι. $3^{166}$.

**ντεσκοβεντζέρω,** βλ. *ντεσκοβερτζέρω.*

**ντεσκοβερτζέρω**· *ν τ ε σ κ ο β ε ν τ ζ έ ρ ω* (η υποτ. αορ. *-ίρου* πιθ. αναλογ. προς το *σπεδίρου* του στ. 179).

Το βενετ. descoverzer.

Ανιχνεύω, κάνω αναγνώριση και ειδοποιώ σχετικά: *εις τα βουνιά ανθρώπους να σπεδίρου διά την αρμάδα να ντεσκοβεντζίρου* Λεηλ. Παροικ. 180.

**ντεσκομοντάρω.**

Το βενετ. descomodar.

Ενοχλώ, στενοχωρώ: *Την Πετρονέλα ελόγιασα σήμερο να παντρέψω* (παραλ. 1 στ.) *με το ντεττόρε το γιατρό το Λούρα, απού κατέχεις ...πόσο πλούτος έχει. Και ουδέ κι εμένα έτσι πολλά δε με ντεσκομοντάρει, κι αν του τη δώσω και γδυμνή, λέγει να τηνε πάρει* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 481.

**ντεσκριτιό** και **ντεσκριτσό** *η*, βλ. *δεσκριτσιό.*

**ντεσμπαρκάρω,** Λεηλ. Παροικ. 407.

Το βενετ. desbarcàr.

Αποβιβάζομαι, ξεμπαρκάρω: *ήρθε* (ενν. ο *Τούρκος*) *'ς τούτο το νησί ογιά να ντεσμπαρκάρει* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 19· *φθάνει* (ενν. ο *βιζίρης*) *στα Χανιά και ντεσμπαρκάρει και εκεί το ασκέριν του όλο ρεποσάρει* Λεηλ. Παροικ. 11.

**ντεσπένσα** *η*, Διαθ. 17. αι. $3^{165,170}$.

Το βενετ. despensa.

'Αδεια γάμου «κατ' οικονομίαν» (όταν οι μελλόνυμφοι είναι συγγενείς): *τα τρία μου παιδιά οπού επάντρεψα σε συγγενικά μου με όλον απού τα πάνδρεψα με ντεσπένσες, δεν εχαρήκασιν το στεφάνιν τως* αυτ. $3^{161}$.

**ντεσπενσάρω.**

Το βενετ. despensar.

Μοιράζω: *στάρι μουζούρια τριάντα, να το κάνουσι ψωμί, να το ντεσπενσάρουσιν εκεί απού τως φανεί* Διαθ. 17. αι. $3^{205}$.

**ντεσπεράδος,** επίθ. — Βλ. και ά. *δισπεράτος.*

Το βενετ. desperado. Τ. *ντισπεράδος* στην Κεφαλληνία (Λωρεντζ., Αθ. 16, 1904,

). Η λ. και σε έγγρ. του 17. αι. (Μαυροειδή, Δωδώνη, 7, 1978, 146, Παναγιωτοπούλου, ταυρ. 13, 1976, 136).

Απελπισμένος: *απού την ξενιά ν' αποθάνω ντεσπεράδα* Διαθ. 17. αι. $6^{15-6}$.

**ντεσπεράρω.**

Το βενετ. desperar.

Απελπίζομαι: *α μου 'θελε λείπει και τούτη* (ενν. *η θυγατέρα*), *φόρσα να 'θελα ντεσπε-ει* Διαθ. 17. αι. $6^{15}$.

**ντεσπιαζέρω,** βλ. *ντισπιαζέρω*.

**ντέσπουτα** η· *δίσπουτα*.

Το βενετ. desputa. Ο τ. από το ιταλ. disputa.

**α**) Έντονη συζήτηση, λογομαχία για θέματα επιστημονικά, φιλοσοφικά, κ.τ.ό.: *Κι εμέ-ῃ ψη μου με βαστά χίλιους σοφούς του κόσμου, αν έρθουσι, σε ντέσπουτα να δέσω μο-ῄς μου* Στάθ. (Martini) Γ' 220· **β**) δικανική αγόρευση (Βλ. Πολίτης Λ. [Κατζ. σ. και 143]): *Στις δίσπουτες επέρασα* quel grande Andrea Miteno Κατζ. Δ' 345.

**ντεσπουτάρω,** Στάθ. (Martini) Γ' 200· *δισπουτάρω*.

Το βενετ. desputar. Ο τ., από το ιταλ. disputare, στο Somav.

**α**) Συζητώ, εκθέτω τις απόψεις μου και τις αιτιολογώ με επιχειρήματα: *α θες να κον-ττάρομε με* sillogismus, *έλα, κι α δε σου δείξω φανερά το πως αυτή η κοπέλα δεν ·οσώς τιμητική, πες μου πως δεν κατέχω να δισπουτάρω μετά σε, ούτ' ένα γράμμα* Κατζ. Β' 286· **β**) μιλώ, αγορεύω: *δε θέλω μόνο ως εδεκεί παρά τη συντροφιά σου.* .Α: Dunque *λογιάζεις δεν μπορώ κι εγώ να δισπουτάρω;* Κατζ. Δ' 257.

**ντεσπρέζιον** το.

Το βενετ. desprezzo ή το ιταλ. dispregio.

Περιφρόνηση, ατίμωση· (εδώ) ενέργεια που δείχνει ή προκαλεί περιφρόνηση ή εξευ-σμό: *επειδή ήβλεπε πως όλοι την επροσέχασι και όλοι την εγαπούσασι, αυτός δεν επο-ι να της βαρεί, ουδέ να της κάμει τίποτας ντεσπρέζιον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 418.

**ντεσσένιασμα** το· *τεσσένιασμα*, Διαθ. Ακοτ. 147. — Βλ. και ά. *δισσένιο*.

Από το βενετ. dessegnar ή dessegno με επίδρ. της λ. *σκιάσμα* (Βλ. και Μανούσ., ι.ΑΕ περίοδος Δ', τόμ. Β' [1960] 1961).

Ζωγραφικό σχέδιο: *αφήνω τα τεσσενιάσματά μου, τουτέστιν τα σκιάσματα, και όλα τέχνης του αδελφού μου του Ιωάννου* αυτ. 147.

**ντεσταμέντο** το, βλ. *τεσταμέντο*.

**ντεστέζα** η.

Από το ιταλ. distesa (Nourney, Lat. Ital. 121· κατά Martini [Στάθ. σ. 198] από τ. destesa). Η λ. και σήμ. στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 37, όπου όμως η λ. από βενετ. d'estesa).

Έκταση· έκφρ. *εις τη ντεστέζα* (πβ. το ιταλ. alla distesa) = συνεχώς, ακατάπαυστα: *; τες βάρδιες έλλασσα κι ώρες εις τη ντεστέζα εσύρνουμου* Στάθ. (Martini) Γ' 31.

**ντεστρέττο** το, βλ. *δεστρέττον*.



**ντέτσιμα** η, βλ. *δέτσιμα*.

**ντεττόρες** ο, βλ. *ντοττόρες*.

**ντεφεντέρω** βλ. *δεφενδέρω*.

**ντεφινιτσιόν** η.

Το βενετ. definizion (Βλ. και Spadaro, BZ, 72, 1979, 64).

Ορισμός, εξήγηση σημασίας: *Τη λότζικα του πε* quid est *κι αυτός σου ρεσποντέρει δίδοντας ντεφινιτσιόν οπού δεν έχει ταίρι* Στάθ. (Martini) Γ' 128.

**ντζενεράλες** και **ντζενεράλ(ς)** ο, βλ. *γενεράλης*.

**ντζούστρα** η, βλ. *τζούστρα*.

**'ντήρησις -ση** η, βλ. *εντήρησις -ση*.

**'ντηρούμαι,** βλ. *εντηρούμαι*.

**ντιβάνι** το, Στ. Βοεβ. 9, 13, Ιστ. Βλαχ. 1171, 1253, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 330, 362, 378, 384, 431· *διβάνι*, Ιστ. πατρ. $114^{12}$, $156^{13}$, $170^{5,15,22}$, $177^{15}$, $179^{21}$· *τιβάνι*, Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ. 15· *τιβάνιν*, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 226, 696.

Το τουρκ. divan. Ο τ. *διβάνι* στο Du Cange (λ. *διβάνη*), στον Κατσαΐτ., Κλ. Α' 121 και στα τέλη του 18. αι. (Μπουμπ., Αθ. 76, 1976/77, 225). Ο τ. *τιβάνιν* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 880, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. $9^{266}$, $10^{46}$ και, με διαφορετική ση-μασ., Φαρμακ., Γλωσσάρ. 40). Η λ. στο Somav., σε έγγρ. του 17. αι. ('Εγγρ. Σύρου Α' 259) και σήμ. ως ιστορικός όρος, καθώς και κοιν. με τη σημασ. «καναπές, κρεβάτι».

**1α**) Το συμβούλιο ανώτατων αξιωματούχων του οθωμανικού κράτους: *έκαμε μεγάλο ντιβάνι ο σουλτάν Μπαγιαζίτης και εμάζωξε όλους τους πασάδες* Χρον. σουλτ. $138^{26}$· *Ήτον λοιπόν ανάμεσα σπαήδων και γιανιτσάρων και των λοιπών του ντιβανίου θόρυβος και ταραχή περί του ποίος από τους τρεις να λάβει την βασιλείαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 328· **β**) (γενικ.) κυβερνητικό συμβούλιο: *να κάμει* (ενν. *ο Γαβριήλ*) *άρχους τοπικούς από της επαρχίας, πάντοτε να ευρίσκονται άρχοντες στο ντιβάνι* Ιστ. Βλαχ. 1247· *έρχονταν εις την Βλαχιάν ωσάν μαντατοφόροι* (παραλ. 14 στ.). *Και τις μπορεί να διηγηθεί ... τόσες χαρές οπόγιναν τότες εις το ντιβάνι;* Σταυριν. 556. **2α**) Αίθουσα συνεδριάσεων της σουλτανικής κυβέρνησης: *Ο γουν βασιλεύς ... εσηκώθη λυπημένος από το ντιβάνι κι εσέβη εις την κάμεράν του* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 344· **β**) (ειδικ. για τα κατά τόπους τουρκικά κυβερνεία): *αντίς καμπάνες, χουγιατά κι αντίς ναούς, ντιβάνια* Τζάνε, Κρ. πόλ. $571^{15}$· **γ**) (προκ. για το Πραιτώριο): *αυτού πλησίον είναι και το πραιτώριον, ήγουν το ντιβάνι, οπού έκρινε τον Χριστόν ο Πιλάτος* Προσκυν. Κουτλ. 390 $139^{20}$. **3**) Συνεδρίαση του συμβουλίου: *μετ' ολίγον έγινε ντιβάνι να ψηφίσουσι στρατηγόν, προεστόν του φουσσάτου, να υπάγει εις την Ανατολήν κατά του Αχμάτ* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 349· φρ. *καθίζω εις το διβάνι* = συγκαλώ κυβερνητικό συμβούλιο (πβ. ά. *καθίζω* Β' 1β, 2): *επί την αύριον δέ εκάθισεν ο πασιάς εις το διβάνι και υπήγαν και οι δύο πατριάρχαι και όλος ο λαός* Ιστ. πατρ. $156^{21}$.

**ντίβετσι,** αντων., βλ. *τίποτε*.

**ντιβινάρω**· *διβινάρω*, Κυπρ. χφ. 157.

Το ιταλ. divinare. Ο τ. πιθ. από βενετ. *divinar.

**α**) Μαντεύω· πιθανολογώ: *Πού ντιβινάρεις, πού θαρρείς, πού κρίνεις, Μπερναμπού-* , *να πάμε να τον εύρομε;* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 123· **β**) καταλαβαίνω: *Δε ντιβινά-πού μου λες* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 559.

**ντιγέστα** τα, βλ. *δίγεστα*.

**ντιγέστος** ο. — Πβ. ά. *δίγεστα τα*.

Το ιταλ. digesto ⟨ λατ. digestus (Battisti - Alessio, Diz. etim.).

Πανδέκτης του Ιουστινιανού: *τούτοι οι νόμοι ... είναι γραμμένοι εις πέντε βιβλία, ήγουν τον Γέστον Νόβον, εις τον Φορτσιάτον, εις τον Κώνδικα και εις τον Βολούμεν και εις τον γέστον Παλαιόν* Καρτάν., Π. Ν. Διαθ. φ. $180^{v}$.

**ντισγκράτσια** η· *δ ι σ γ ρ ά τ σ ι α,* Κυπρ. χφ. 157· *ν τ ε σ γ ρ ά τ σ ι α.*

Το ιταλ. disgrazia. Ο τ. *ντεσγράτσια*, από το βενετ. desgrazia, σε έγγρ. του 16. σβίζ., ΕΑΙΕΔ 4, 1951, 97) και 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, , Βισβίζ., ΕΑΙΕΔ 7, 1957, 89). Τ. *δισγκράτσια* το 1691 ('Εγγρ. Σύρου Α' 39). Τ. *ράσια* σε επιστ. του 1786 (Σιγάλας, Ελλην. 2, 1929, 63).

Δυστυχία, συμφορά: *τσι ντεσγράτσιες οπού μας ευρήκασι, οπού εχάσαμε τ' απομονά-μας παιδιά, έτσι ασιρνικά ωσάν και θηλυκά* Διαθ. 17. αι. $3^{85}$.

**ντισιπλίνα** η· *δ ι σ ι π λ ί ν α.*

Το ιταλ. disciplina (βλ. και βενετ. dissiplina· για τη διαφορά προφοράς ανάμεσα σε ι. - βενετ. των στ. 384, 386 βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 155]).

**1**) Τιμωρία: *Είντα συντηρώ; Questa è la dissiplina* (εδώ: πειθαρχία) (παραλ. 1 στ.). ΟΡΤ. *Τη ντισιπλίναν απατά ήπρεπε να σου δώσω τον κόπο απού'βανες σ' εμέ αλλότες πλερώσω Φορτουν.* (Vinc.) Α' 386. **2**) Αυτοτιμωρία με μαστίγιο: *'Ετσι ενήστευε ο άγιος Δομινικός οπού έκαμνε καθημέραν τρεις δισιπλίνες ή φλαγέλλωσες και εδέρνοντο βολές ως το αίμα* Ρωσσέρ. 223-4.

**ντισκορέρω,** Φορτουν. (Vinc.) Γ' 185.

Από το βενετ. discorer (Nourney, Lat. Ital. 43).

Συζητώ, συνομιλώ: *θέλω να ντισκορέρω καμπόσο μετά λόγου σου* αυτ. Δ' 233.

**ντισκόρσο** το.

Το ιταλ. discorso.

Συνομιλία, συζήτηση, κουβέντα: *πήγαινε, και ντισκόρσα εγώ δε θέλω με αφορμάρους* τουν. (Vinc.) Δ' 235.

**ντισπιαζέρω**· *δ ι σ π ι α ζ ά ρ ω,* Κυπρ. χφ. 157· *ν τ ε σ π ι α ζ έ ρ ω.*

Το παλαιότ. ιταλ. dispiagere (Zingarelli, Battisti - Alessio, Dir. etim.). Ο τ. *πιαζέρω* με επίδρ. του βενετ. despiaser.

Δυσαρεστώ, δεν αρέσω σε κάπ.· (εδώ τριτοπρόσ.): *Μα του Κιοσέ πολλά του ντεσπια-ι και του Καπλάν-πασά φιλεί το χέρι, πάσχοντας την βουλήν του να γυρίσει* λ. Παροικ. 113.

**'ντιστέκομαι,** βλ. *αντιστέκω*.

**ντιφεντέρω,** βλ. *δεφενδέρω*.



**ντοάνα** η· *δ ο υ ά ν α,* Σουμμ., Ρεμπελ. 174· *ν τ ο υ ά ν α.*

Το βενετ. doana. Για τους τ. πβ. το σικελικό duana (Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. dogana). Ο τ. *ντουάνα* και τ. *ντ(ου)γάνα* σήμ. ιδιωμ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 38, Λάζαρης, Λευκαδ. 119).

Τελωνείο: *σαν έκαμαν να τους φέρουν τα άνωθεν βαρέλια εις την ντοάνα, ήλθαν οι κουμερκιαραίοι να τους τα κουμερκιαρεύσουν* Μπερτολδίνος 114· (εδώ προκ. για το νου· βλ. και Irmscher [Τριβ., Ταγιαπ. σ. 58 σημ.]): *Κάμειν ήθελα και άλλα* (παραλ. 1 στ.), *αμή ο νους έν' συγχυσμένος, στην ντοάναν έναι βαλμένος* Τριβ., Ταγιαπ. 288.

**ντόβας** ο.

Από το τουρκ. dua· βλ. και Rozemond K. [Lucar, Sermons σ. 131 σημ. 12]. Πληθ. *δοβάδες* σε ημερολόγιο του 1807 (Μ. Μινώτου, Ελλην. 3, 1930, 478).

Προσευχή με την οποία ζητούμε κ. από το Θεό ή τον ευχαριστούμε για κ.: *Κάθε βασιλεύς όταν εβγαίνει εις πόλεμον και όταν γυρίζει, του κάμνουσιν ντόβα* Lucar, Sermons 131.

**ντοκάρω,** βλ. *τοκάρω*.

**ντόμιρε** το.

Για πιθ. ετυμ. και σημασ. της λ. βλ. Hesseling - Pernot [Προδρ. σ. 209], Caratzas, ΒΖ 47, 1954, 323, Morgan, Κρ. Χρ. 14, 1960, 247 και Eideneier, ΒΖ 57, 1964, 332: *ηρξάμην κράζειν συνεχώς το «δέμνε κυριδάτον», το «σάμνε» και το «ντόμιρε» και το «στειροπορτέω»* Προδρ. Ι 252.

**ντόμπλα** η· *ν τ ο ύ μ π λ α,* Μπερτόλδος 65, 66 πολλ., 68.

Το ιταλ. dobla· ο τ., για τον οποίο πβ. ιδιωμ. ιταλ. dubla (Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. dobla), και σήμ. (Δημητράκ.).

Νόμισμα χρυσό ή ασημένιο της Ισπανίας: *να ξεπουγγίσει δύο χιλιάδες ντούμπλες της Ισπανίας, τες οποίες τες χαρίζει η βασίλισσα* αυτ. 60· *να πάρεις τες δύο χιλιάδες ντούμπλες και θέλεις έμπει νοικοκύρης σε εκείνο το πράγμα* αυτ. 61.

**ντονανμάς** ο· *ν τ ο υ ν α λ μ ά ς*· *ν τ ο υ ν α ν μ ά ς,* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $20^{r}$, $46^{v}$, 60, $63^{r}$.

Το τουρκ. donanma. Τ. *ντουναμάς* σε κείμ. του 18. αι. (Βακαλόπουλος, Ελλην. 11, 1939, 114). Για τον τ. *ντουναλμάς*, που απ. σήμ. ιδιωμ. (Κουκκίδης, ΑΘΛΓΘ 24-25, 1960, 72), πβ. και τ. *ντοναλμάς* σε έγγρ. του 1802 (Μαλανδράκης, Ελλην. 10, 1937/38, 91)· για την τροπή *νμ* ⟩ *λμ* πβ. Georgiadis, Türk. - Lehnw. 254.Ο τ. *ντουνανμάς* και σήμ. ιδιωμ. (Κοσμάς, Μακεδ. 12, 1972, 347). Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Σφυρ., Πληρώμ. 135) και σήμ. ιδιωμ. (Κουκκίδης, ό.π.).

**1**) Στόλος: *έρχεται ο ντουναλμάς από τη Μήλο* Λεηλ. Παροικ. 581. **2**) Φωταψία, δημόσιος πανηγυρισμός: *Επολέμησεν ο σουλτάν Μουράτης το Ρεβάνι και το επήρεν ... Και έστειλεν εις όλα τα κάστρη και έκαμαν ντουνανμάν από τρεις ημέρες* Συναδ., Χρον. - Διδαχ. $45^{v}$.

**ντόντι(ν)** το, βλ. *δόντι(ν)*.

**'ντοπικός,** επίθ., βλ. *εντοπικός*.

**ντόπιος,** επίθ., βλ. *εντόπιος.*

**ντοττόρες** ο, Στάθ. (Martini) Α′ 222, Β′ 297, Γ′ 171, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 259, Δ′
Ε′ 97· *δεττόρες,* Βλαστού, Επιστ. $177^{28}$· *δοττόρες,* Κατζ. Δ′ 132,
ε, Κρ. πόλ. $587^{6,7}$· πληθ. αιτιατ. *δοττόρες,* Τζάνε, Κρ. πόλ. $587^{12}$· *δοτ-
ους·* *ντεττόρες,* Κατά ζουράρη $366^{3}$, Στάθ. (Martini) Α′ 218, Φορτουν.
c.) Ονόμ. προσ. 5, Β′ 315, Δ′ 330, Ε′ 349.

Το ιταλ. dottore. Ο τ. *δοττόρες* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε′ 705, 784, όπου και τ. *δοττόρος*
337). Τ. *δεττόρος* σήμ. στη Λευκάδα (Λάζαρης, Λευκαδ. 45, λ. *δετόρος*). Τ. *ντεττόρος*
στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 37, λ. *ντετόρος*). Τ. *ντοτόρ* (πιθ. από βενετ. dotor)
γρ. του 17. αι. (Λάμπρος, ΝΕ 7, 1910, 191). Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Καζανάκη,
υρ. 11, 1974, 270, Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 121) και στον Κατσαΐτ.,
Ε′ 889.

α) Αυτός που έχει σπουδάσει σε ανώτατη σχολή, επιστήμονας: *Κι εμένα η ψη μου με
ά να πιάσω ένα ντοττόρε γή ένα ποέτα, όποιο θες, γή ένα ψηλό αουτόρε* Στάθ. (Mar-
Γ′ 207· (εδώ γιατρός): *Μα 'χω δοττόρους άξιους κι είναι γιατροί δασκάλοι* Τζάνε,
πόλ. $585^{11}$· *τον Επισκοπόπουλον ιατρόν, οπού'χε χάριν, δοττόρε μαθηματικόν*
ε, Κρ. πόλ. $587^{16}$· (εδώ νομικός): *παράγραφες δεν έχω μπλιο στο νου μου ουδέ
στα, μηδέ ακορτζέρομαι το πως φορώ ντοττόρε βέστα* Στάθ. (Martini) Α′ 294·
ν.): —ΓΙΑ. *Χίλια σπολλάτη το λοιπόν εις τη διδασκαλιά σου, να τ' αρμηνεύ-
γράμματα, να μου τονε χαλάσου.* —ΔΑ. *Κι είντα κακά τ' αρμήνευγα; Ο tempora,
res!* —ΓΙΑ. *Καλότατα· είντα θέλω πλιο; εγίνηκε δοττόρες!* Κατζ. Δ′ 160·
οκ. για πρόσ. της κρητικής κωμωδίας (Για το πράγμα βλ. Martini [Στάθ. σ. 49],
της Λ. (Κατζ. σ. ξγ′] και Vincent [Φορτουν. σ. λα′-λγ′]): *Λούρας, ντοττόρες για-
κύρης του Φορτουνάτο* Φορτουν. (Vinc.) Ονόμ. προσ. 7· (ως όνομ. θεατρικού
): *Μα ετούτη απόρχεται εδεπά με το Ντεττόρε έχει φιλιά και πάσα του κουρφό
ατα κατέχει* Στάθ. (Martini) Α′ 223 [επίσης Στάθ. (Martini) Γ′ πριν από στ. 421,
κ.π.α.].

**ντοττρίνα** η.

Το ιταλ. dottrina. Τ. *δοττρίνα* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε′ 674, 1104.

1) Διδασκαλία· το περιεχόμενο της διδασκαλίας, γνώσεις: *Δε θέλω πλιο παράδοξα,
ντοττρίνα τόση* Κατζ. Δ′ 145· *Κι α δω κι αλλάξει λογισμό και παίρνει τη ντοττρίνα,
ίσω τα παράδοξα να τ' αρμηνέψω εκείνα* Κατζ. Δ′ 139· (εδώ με σεξουαλικό υπο-
ενο· βλ. Vincent [Φορτουν. σ. λε′, 156]): —ΔΑΣΚ. *Cur ergo έτσι assidue σαν
ι στο σκολειό σου δεν έρχεσαι;* —ΦΟΡΤ. *Γιατί αν ερθώ και βρω σε μοναχό σου,
τας βάνεις σ' ορδινιά του Πρίαπου τη ντοττρίνα να θα μου δείχνεις* Φορτουν.
.) Α′ 414. **2**) Μόρφωση, παιδεία, γράμματα: *Μίλησε εσύ για τ' άρματα και πάλι
ια κείνα οπού την πείνα διώχνουσι κι εγώ για τη ντοττρίνα* Στάθ. (Martini)
2. **3**) (Συνεκδ.) πολυμάθεια: *'Οντες μιλούμε, δάσκαλε, να ζεις, άφησ' την τόση
ρίνα εισέ μια μεριά* Κατζ. Δ′ 219.

**του,** γεν. αντων., βλ. *αυτός.*

**τουάνα** η, βλ. *ντοάνα.*

**τουάριν** το, βλ. *δουέριν.*



**Ντουδέσκος** ο, βλ. *Τεδέσκος.*

**ντουέλλο** το.

Το ιταλ. duello. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. με άλλη σημασ. (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 38, λ. *ντουέλο*).

Μονομαχία· (εδώ σε μεταφ.): *μπαίνει ζιμιό ... στου πόθου τα ντουέλλα* Στάθ. (Martini) Β′ 116.

**ντουέριν** το, βλ. *δουέριν.*

**ντούζες** ο.

Από το βενετ. dose.

Ο δόγης, ο ανώτατος άρχοντας της βενετικής δημοκρατίας: *ανεντρανίζω και θωρώ θρονίν το πλουμισμένον, το ποίον θρονίν καθέζεται ντούζες της Βενετίας* Βεν. 42.

**ντούζης,** ο, Βεν. (Λάμπρ.) 41· *δούζης,* Μηλ., Οδοιπ. 42 (έκδ. *δόνζη·* διορθώσ.). *τούζης,* Βεν. 42 κριτ. υπ., Μαχ. $136^{7}$.

Από το βενετ. dose ή το ιταλ. doge (Βλ. και Τριαντ., 'Απ. Α′ 347, 444). Για τον τ. *τούζης* βλ. Meyer, Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. 135, 139, 140, 141, Τριαντ., ό.π. 354. Η λ. στο Du Cange.

Ο δόγης, ο ανώτατος άρχοντας της βενετικής και της γενουατικής δημοκρατίας: *ο παμφρόνιμος ντούζης της Βενετίας* Χρον. Μορ. P 993· *έβαλαν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *δ' εις την αρμάδαν να ορίζουν. Και ο τούζης ... έβαλεν τον αδελφόν του ... αμιράλλην της αρμάδας* Μαχ. $336^{17}$.

**ντουζίνα** η.

Από το βενετ. dozena ή το παλαιότ. ιδιωμ. ιταλ. duzina (Battisti - Alessio, Diz. etim., λ. dozzina). Τ. *τουζίνα* σε διαθ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 437) και σήμ. στην Κύπρο (Α. Πανάρετος, Κυπρ. Σπ. 8, 1944, 78). Η λ. σε έγγρ. του 16. και 17. αι. (Βλαχάκη, Κρητολ. 12-13, 1981, 178, Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 78) και σήμ.

Δωδεκάδα: *'Ηγραψα να μας πέψουσι ...* (παραλ. 7 στ.) *μπάλλες ντουζίνες εκατό, δυο μπούφες, δυο μπρατζάδες* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 11.

**ντουμπιτάρω.**

Το ιταλ. dubitare.

Αμφιβάλλω: *Σπίτι μου το 'χω* (ενν. *το σπαθί*) *κι όντα θες, έλα να σου το δώσω· μη ντουμπιτάρεις!* Κατζ. Ε′ 484· *Μη ντουμπιτάρεις τίβετας, non prender κούραν άλλη, κι εγώ με τον αφέντη σου να σε σκουζάρω πάλι* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 418.

**ντούμπλα** η, βλ. *ντόμπλα.*

**ντουναλμάς** και **ντουνανμάς** ο, βλ. *ντονανμάς.*

**ντουράρω.**

Το ιταλ. durare. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, 209)· πβ. λ. *ντουράω* σήμ. στη Ζάκυνθο (Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ. 38).

Βαστώ, αντέχω: *τέτοιον κόπο μοναχός δεν ημπορά ντουράρω* Στάθ. (Martini) Γ'

**ντουρώ,** βλ. *δουρώ.*

**Ντουσκάνος** ο, βλ. *Τοσκάνος.*

**ντραλίζω,** βλ. *τραλίζω.*

**ντρανίζω,** βλ. *εντρανίζω.*

**ντρέπομαι,** βλ. *εντρέπομαι.*

**ντρέτα,** επίρρ. — Πβ. και ά. *ντρίττο.*

Από το επίθ. *ντρέτος* (⟨ βενετ. dreto), που απ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Γ', λ. dρέτος). Η λ. στο Βαρούχ. (Bakk. - v. Gem.) $246^{12}$, $578^{4}$, $721^{14}$ (έκδ. *τρέτα*) ε έγγρ. του 17. αι. (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 26, 1983, 472) και σήμ. στην η (Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ. 50).

Ίσια, στην ίδια ευθεία: *ένα χορόν αρχίσασι όλα τα παλληκάρια* (παραλ. 2 στ.). *Και χο-ί στο γύρισμα, ντρέτα* (έκδ. *τρέτα*· διορθώσ. κατά την έκδ. Νενεδ. $213^{12}$) *σωστά βρε-ν κι ήλθε το βόλι ξαφνικά κι όλοι εσκοτωθήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. $150^{1}$.

**ντριμώνω,** βλ. *τριμώνω.*

**ντρίττο** το. — Πβ. και ά. *ντρέτα.*

Το ουδ. του επιθ. *ντρίττος* (⟨ ιταλ. dritto), που απ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκαδ. 120), ισ. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Έγγρ. Σύρου Α' 265). Πβ. και επίρρ. *ντρίτ(τ)α* σήμ. σε .. (Λάζαρης, ό.π., Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ. 289, Χυτήρης Γερ., Κερκυρ. γλωσσάρ. 128).

Ευθύτητα, ειλικρίνεια: *είντα να πω να σώσουσι το ντρίττο της φιλιάς μου;* Φαλιέρ., 639.

**ντρόμος.** *ντρόμον,* Πιστ. βοσκ. III 3, 194, εσφαλμ. γρ. αντί *δρόμον*· **διόρθ.** ., B-NJ 19, 1966, 279. — Βλ. και ά. *δρόμος.*

**ντροπαλός,** επίθ., βλ. *εντροπαλός.*

**ντροπή** η, βλ. *εντροπή.*

**ντροπιάζω,** βλ. *εντροπιάζω.*

**ντροπιαρά,** θηλ. επίθ., βλ. *εντροπιάρης.*

**ντροπιαστά,** επίρρ., βλ. *εντροπιαστά.*

**Ντρούζηδες** οι, Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 299 304· *Ν τ ρ ο ύ σ η δ ε ς*· *ύ σ η δ ε ς,* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. ΙϚ', 189.

Από το αραβ. Durzī.

Πληθυσμός της Συρίας που ακολουθεί ισμαηλιτική αίρεση, Δρούσοι (Βλ. Hodgson, clopédie de l'Islam$^{2}$ Β' 647-650, λ. Durūz): *αποστάτησε* (ενν. *ο Χάκεμ*) *από την ν του Μωάμεθ και εδίδαξεν αυτός άλλην πίστιν και αίρεσιν, την λεγομένην των Ντρού-ν* αυτ. 189.



**ντύμα** το, βλ. *ένδυμα(ν).*

**'ντυμασά** η, βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *ενδυμασία.*

**ντύνω,** βλ. *ενδύω.*

**ντως,** γεν. αντων., βλ. *αυτός.*

**νυγμός** ο.

Το μτγν. ουσ. *νυγμός.*

Κέντημα, τσίμπημα· ερεθισμός: *παρέπεται τούτοις* (ενν. *τοις ιέραξιν*) *νυγμός των οφθαλμών και παλμός συνεχής* Ιερακοσ. $403^{29}$.

**νύκτα,** η, Προδρ. III216 hh κριτ. υπ., Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 297, Πόλ. Τρωάδ. 59, Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.) 4877 (Δωδώνη 8, 1979, 406), Ερμον. Χ 127, Πουλολ. (Τσαβαρή)$^{2}$ 503, Σαχλ., Αφήγ. 94, Περί ξεν. V 17, Ερωτοπ. 305, Απολλών. 753, Λίβ. P 2242, Λίβ. Sc. 2523, Λίβ. Esc. 3625, Λίβ. (Lamb.) Ν 187, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2438, Αχιλλ. L 904, Αχιλλ. Ν 1069, Ιμπ. 62, Φαλιέρ., Ενύπν.$^{2}$ 8, Φαλιέρ., Ιστ.$^{2}$ 424, Μαχ. $58^{4}$, Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. IV 895, Χούμνου, Κοσμογ. 145, Απόκοπ.$^{2}$ 405, Ριμ. κόρ. 579, Κορων., Μπούας 56, Πτωχολ. α 834, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Αφ. 76, Πρόλ. 54, Α' 261, Β' 326, Γ' 26, Βοσκοπ.$^{2}$ 473, Παλαμήδ., Βοηβ. 1121, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 68, 501, Β' 568, Γ' 679, Δ' 972, Ε' 863, Κρασοπ. (Eideneier) S 118 (90a)· ? *ν ύ κ τ η,* Απολλών. 244· γεν. *ν υ κ τ ο ύ,* Θησ. Ε' [$29^{1}$], Θ' [$28^{2}$], Βουστρ. 428, 488, 516, 519· *ν ύ χ τ α,* Χρον. Μορ. Η 3665, 4889, Αχιλλ. Ο 350, Πεντ. Γέν. VIII 22, XXXI 24, Έξ. XII 42, Δευτ. I 33, XVI 1, Κυπρ. ερωτ. $11^{14}$, $106^{13}$, $110^{3}$, Πανώρ. Α' 449, Γ' 177, 579, Ε' 392, Βοσκοπ.$^{2}$ 441, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 43, 427, 741· γεν. *ν υ χ τ ο ύ ς,* Πεντ. Γέν. XX 3, Δευτ. XXIII 11.

Η αιτιατ. του αρχ. ουσ. *νύξ.* Για τις γεν. *νυκτού* και *νυχτούς,* που απ. και σήμ. στην Κύπρο, βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 677, Μενάρδ., Γλωσσ. μελ. 29-30 και Hatzid., Einleit. 55. Ο τ. *νύχτα* και σήμ. Η λ. στο Meursius.

**1α**) Το χρονικό διάστημα από τη δύση ως την ανατολή του ήλιου, νύχτα: *έκραξεν ο Θεός το φως μέρα και το σκότο έκραξεν νύχτα* Πεντ. Γέν. Ι 5· *έκαμεν ο Θεός τους δυο φεγγίτες τους μεγάλους, το φεγγίτη το μεγάλο για 'ξούσιασμα της ημερούς και το φεγγίτη το μικρό για 'ξούσιασμα της νυχτούς* Πεντ. Γέν. Ι 16· *εδιάβηκεν το δίμοιρον της νύκτας* Πόλ. Τρωάδ. 106· *έκλινεν ο ήλιος και εσέβηκεν η νύκτα* Λίβ. (Lamb.) Ν 187· *του πόθου σκλερές νύχτες* Κυπρ. ερωτ. $110^{12}$· *η Αρετούσα με χαρά στέκεται κι ανιμένει ν' ακούσει του τραγουδιστή τση νύκτας* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 491· **β**) (συνεκδ.): *Η νύκτα χάνει την τιμήν και η μέρα τηνε παίρνει* Σαχλ. Ν 98· **γ**) (σε μεταφ.): *Ω των ανθρώπων λογισμοί περίσσια τυφλωμένοι, εις ποιάν νύκτα βαθύτατην κι έτσι σκοτεινιασμένη ... με τες ψυχές ομάδι ανταμωμένοι ευρίσκεσθεν, πνιμένοι στο σκοτάδι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1061]· *Τη νύκτα μέρα βούλεσαι, σα να 'μου τυφλωμένος* (πβ. τη σημερ. φρ. *λέω τη νύχτα μέρα*) Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 455· **δ**) (προκ. να δηλωθεί συγκεκριμένη ώρα της νύχτας): *ώρα πρώτη της νυκτού ήλθεν ο σίρε Τιπάτ, βουργέσης τοπικός* Μαχ. $382^{12}$· *απέσωσεν εις τες δύο ώρες της νυκτού εις το Κάζα Πιφάνι* Βουστρ. 454· *εις τες ε' ώρες της νυκτού επήρεν πε' ανομάτους όλοι αρματωμένοι* Βουστρ. 436· **ε**) έκφρ. *ο καιρός της νύκτας, νύχτας* = η νύχτα: *της νύκτας όλης ο καιρός εδιέβηκεν εκείνης, εχάραξεν η ανατολή και ανέτειλεν η ημέρα* Λίβ. Sc. 1444· *επέρασε ο καιρός της νύχτας γαρ το πλείον κι ελάλησεν ο πετεινός* Χρον. Μορ. Η 2202. **2**) Νύχτωμα, σούρουπο: *αν έμελλε να ορίσει*

) πανιέρης) *άλλον ορισμόν, έβγαινεν το μεσομέριν και δεν τους εγύριζεν ως τη νύκταν* 654[21]. **3**) (Συνεκδ.) το σκοτάδι της νύχτας: *Ακόμη πὤναι αυγή; Νύκτά 'ν' πολλή* :θισ' Φαλιέρ., Ιστ.[2] 237· *εσπέρωσε και νύκτα βαθεία γίνη* Κορων., Μπούας 49· *'Ητον απού 'κρυβεν ο ήλιος εις την δύση ακτίνες του τες καθαρές, νύκτα σ' εμάς ν' αφήσει* 420· *κλεφτάτους γάμους έκαμεν ετότες σκεπασμένους απού τη νύχτα κι απ' εμάς διους σωπασμένους* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 618. **4**) (Σε προσωποπ): *τ' άστρα, τον ο λαμπρό, τη νύκτα, την ημέρα, παρακαλώ ν' αρματωθού, να 'ρθουν αντίδικά μου, ρα οπ' άλλος θέλει μπει πόθος εις την καρδιά μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' :δειξεν τότ' εξαστεριά ομοιώς κι ευδία μεγάλη κι η νύκτα εκαλοφόρεσεν* Απόκοπ.[2]

Ι γεν. *νυχτούς* και η αιτιατ. εν. και πληθ. επιρρ. (οι χρ. ήδη αρχ.· βλ. L-S, λ. *νυξ* Ι 1)= τη διάρκεια της νύχτας: *αρπαγμένη δεν έφερα προς εσέν, εγώ να την φταίσω, από ι μου να την γυρέψεις κλεμμένη μερός και κλεμμένη νυχτούς* Πεντ. Γέν. XXXI 39· *ην την νύκταν βαρύν όνειρον είδα* Διήγ. Αλ. V 47· *Την νύκτα δ' όλην έστεκε και μέθο- ιρεύε* Κορων., Μπούας 60· *πουλίτσιν ήθελες γενεί να κιλαδείς τας νύκτας* Ερωτοπ.

**Εκφρ. α**) *καθημερνό και νύκτα*=διαρκώς, πάντοτε: *εγώ με τον Αρκίταν, αφού στον ν ζήσαμε, καθημερνό και νύκτα* Θησ. ΙΒ' [25[8]]· **β**) *(η)μέρα(ν) (και) νύκτα(ν), 'ν) (και την ή τε και) (η)μέρα(ν), νύκτες και τες ημέρες, ημέρας τε και νύκτας, με- ιυχτού* (Πβ. ήδη αρχ. χρ., L-S στη λ. Ι 1) = διαρκώς, πάντοτε· βλ. και ά. *ημέρα* 1β, και Προσθ. Ι' τόμ., λ. *ημέρα*: *να σε δουλεύω, αυθέντρια μου, νύκταν και την ημέραν* π. 304· *Εσάς τους πέντε επάντεχεν ημέρας τε και νύκτας* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. *ιάνα τρεις θυγατέρες, ...τες εκανάκευε νύκτες και τες ημέρες* Σκλάβ. 86· (με *ανέγνοιαστοι κι αμέριμνοι είν' τούτοι, θυγατέρα, γιαύτος δεν έχου ανάπαψη ουδέ μηδέ μέρα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 688· *ποτέ μηδέν οκνήσετε, μη νύκταν μηδέ ημέ-* γ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 488· *Πιστεύγω μεν εθρέφτην ποτέ 'ς δάσος αλύπητο χτηνόν 'δέ μέραν γιον τούτην απού κλιω στο σκιος κι εις ήλιον* Κυπρ. ερωτ. 106[21]· **γ**) *πολλά* = βαθιά χαράματα, πολύ πριν ξημερώσει: *νύκτα πολλά τες σήκωνε* (ενν. τις ες) *πάντα εις την δουλεία, όταν αρχή ακούετον του πετεινού λαλία* Αιτωλ., Μύθ.

**)κτα - μέρα,** βλ. *ημέρα* 1β.

**)κτερεύω.**

ο αρχ. *νυκτερεύω*. Τ. *νυχτερεύω* και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Βογιατζ., α 'Ανδρ. 238).

[ερνώ τη νύχτα κάνοντας κ.: *ενυκτέρευεν εις την προσευχήν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Λουκ. ς' 12.

**)κτερίδα** η, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 165 χφ ΑΖ κριτ. υπ., Φυσιολ. 373[27], Αλεξ. Αιτωλ., Μύθ. 41[1], 77[2,9]· *ν υ χ τ ε ρ ί δ α,* Πεντ. Λευιτ. XI 19, Δευτ. XIV 18, όλδος 45.

ο αρχ. ουσ. *νυκτερίς*. Διάφ. τ. της λ. σε ιδιώμ. (Πλατάκης, Κρητολ. 10-11, 1980, , Λουκά, Γλωσσάρ. 332 και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νυχτερίδα*). Ο τ. και σήμ.

) Νυχτερίδα: *Ως νυκτερίδα εγύριζα εις το ξώπορτον του Κάστρου και υπήγαινα ιηθώ με της ημέρας το άστρο(ν)* Σαχλ., Αφήγ. 69· *νυκτερίδα άρχισε να βρίζει το*



*περδίκι* Πουλολ. Ζ 154. **2**) (Εδώ) νυχτοκόρακας (Βλ. και Βλάχ., λ. *νυκτερίδα*): *Αλλ' ερείς μοι ότι ο νυκτικόραξ ακάθαρτον εστίν ... Καλώς ο φυσιολόγος έλεξε περί της νυκτερίδος* Φυσιολ. (Zur.) XXVI[13].

**νυκτερινός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νυκτερινός*. Η λ. και τ. *νυχτερινός* και σήμ.

**1**) Που συμβαίνει, εκδηλώνεται τη νύχτα: Ερμον. Ε 189· *εκείνος ο νυκτερινός πόθος... έσβησεν απ' άνθρωπος δεν το 'μαθε* Ροδολ. (Αποσκ.) Α' 619. **2**) (Προκ. για αστέρι) που φαίνεται, που λάμπει τη νύχτα (Πβ. L-S στη λ. 2): *όσον γουν γαρ διαφέρει η ολόγομος σελήνη των νυκτερινών αστέρων, τόσον γαρ υπήρχεν αύτη* (ενν. *η Ελένη*), *των γε γυναικών ωραίων* (παραλ. 2 στ.) *ωραιόκαλλος τα πάντα* Ερμον. Β 293. **3**) Νυκτόβιος: *αυτόνο το νυκτερινό πουλί τη νύκτα βλέπει* Ζήν. Ε' 201.

? **νύκτη** η, βλ. *νύκτα*.

**νυκτή** η, Περί ξεν. V 13.

Πλάσμα από το αρχ. ουσ. *νυξ*. Πβ. λ. *χειρί* Σκλάβ. 5 (Βλ. και Μπουμπουλίδης [Σκλάβ. σ. 35]). Για το φαινόμενο βλ. και Καλιτσ., Χρ. Κρ. 2, 1913, 144, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 521 κε. και Hatzid., Einleit. 276.

Νύχτα: *όταν γαρ έλθει η νυκτή, ν' αναπαυθεί ο κόσμος, υπά να πέσει ο ελεεινός* Περί ξεν. Α 12.

**νυκτήμερο(ν)** το, βλ. *νυχθήμερο(ν)*.

**νυκτιά** η· *ν υ χ τ ι ά*.

Από το ουσ. *νύκτα* και την κατάλ. *-ιά*. Ο τ. *νυχτιά* και σήμ. Η λ. στο Somav.

Νύχτα· φρ. **α**) *αφήνω νυχτιά καλή*· βλ. ά. *αφήνω* 6 φρ.· **β**) (ευχετικά) *έχετε την καλή νυκτιά* = ας είναι καλή, ήσυχη η νύχτα σας: *'Εχετε την καλή νυκτιά, μάτια μου, κοιμηθείτε, και το πουρνό ξυπνήσετε κι εμένα θυμηθείτε* Ch. pop. 850.

**νυκτιάζω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1237, Γ' 1349· *ν υ χ τ ι ά ζ ω,* Gesprächb. 16[117]. — Πβ. ά. *νυκτιώ*.

Από το ουσ. *νύκτα* και την κατάλ. *-ιάζω*. Ο τ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νυχτάζω*, 'Αμ., Χιακ. Χρον. 6, 1925, 48, ΛΔ 11, 1966/67, 92 και Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον. 21). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *νυκτιάζει*).

**Ι** (Ενεργ.· τριτοπρόσ.) πέφτει η νύχτα, νυχτώνει: *Εβράδιασεν, ενύκτιασε και παν να κοιμηθούσι, κοντά κοντά σιμώνουσι και σιγανά μιλούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1567· *Ενύκτιασεν κι ανίμενε για να παραδοθούσι κι όξω στη γη εδώκανε να παν να κρουβιστούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 341[15]· *Εβράδιασε κι ενύχτιασε, καθένας στο κλινάρι ήθεκε για να αναπαεί κι ύπνο γλυκύ να πάρει* Ερωτόκρ. Β' 1237. **ΙΙ** (Μέσ.) με βρίσκει η νύχτα, νυχτώνομαι: *Τότες ενυκτιαστήκανε, τον πόλεμον επάψαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 338[5]· *Οπίσω τον εδιώχνανε, μα 'φευγε με τη βιάση, μ' άρχισε να νυκτιάζουνται κι έπρεπε να σκολάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 395[4].

**νυκτικόραξ** ο, Φυσιολ. Μ 7[2], 8[7], Φυσιολ. (Offerm.) G 32[1,2], Φυσιολ. (Zur.) 180[9], Φυσιολ. 344[8,10-11,19], Φυσιολ. (Kaim.) 17α[3], 18α[1,2], κ.α.· *ν υ κ τ ο κ ό ρ α κ α ς*· *ν υ κ τ ο κ ό ρ α ξ,* Φυσιολ. (Offerm.) Μ 33[1,2,13], Φυσιολ. (Legr.) 216, Φυσιολ. (Zur.) 180[1], Φυσιολ. (Kaim.) 18b[1], 19α[1,2,12,19].

λ. στον Αριστοτέλη. Ο τ. *νυκτοκόραξ* στον Ησύχ. (Steph., Θησ.). Ο τ. *νυκτοκόρα-* σήμ. (Ανδρ., Λεξ., λ. *νυκτοκόρακας*). Τ. *νυχτοκόχρακας* στο ποντιακό ιδίωμ. (Πα-., Λεξ.).

Είδος ερωδιού, νυχτοκόρακας: *Περί του νυκτικόρακος φασίν είναι το πετεινόν αγα-ν νύκτα υπέρ την ημέραν* Φυσιολ. Μ 8[1]· *ο νυκτοκόραξ γαρ εστίν ακάθαρτον του νό- ομοίως και ο κόρακας που κράζει την ημέραν* Φυσιολ. (Legr.) 200· *Ο δέ γαρ ϱακας πάντα την νύκταν κράζει, αυτός την νύκταν αγαπά πλεόν παρά την ημέραν* (Legr.) 214. **β**) (γενικ.) νυκτόβιο πτηνό, γλαύκα: *Γλαυξ τε, ο νυκτικόραξ* Λεξ.

**κτικός,** επίθ., Ch. pop. 439, Ευγέν. 1179, Ροδολ. (Αποσκ.) Α΄ 559, 565· *κ ό ς,* Κατζ. Πρόλ. 46.

:ό το ουσ. *νύκτα* και την κατάλ. *-ικός*. Ο τ. και σήμ. Για τη λ. βλ. Πηδώνια, Χορ- 91-2.

Που συμβαίνει κατά τη διάρκεια της νύχτας, νυχτερινός: *Και μετ' αυτήν* (ενν. τη *ώσπερ τυφλό σύρνοντα από τη χέρα επαίρνει με και βγάνει με στο νυκτικόν αέρα* ., Ιστ.² 174· *ω νυκτική παρηγοριά, δεύτερο φως και χάρη του κόσμου, λαμπυρό-ιι καθαρό φεγγάρι* Πανώρ. Β΄ 487· *Οιμέ, το χηρεμένο μου κρεβάτι όντε πλακώνω, ικά μου δάκρυα το 'γραίνω και με πόνο* Ροδολ. (Αποσκ.) Β΄ 366· **β**) που χρησι-ται κατά τη νύχτα: *Ποια σου παπούτσα; Τσι φελλούς φορείς τσι νυχτικούς σου* Λ΄ 249.

**κτιώ.** — Πβ. ά. *νυκτιάζω*.

:ό το ουσ. *νύκτα* αναλογ. με ρ. σε *-ιώ*. Τριτοπρόσ. *νυχτιά* και σήμ. στο ποντιακό (Παπαδ. Α., Λεξ.).

ριτοπρόσ.) πέφτει η νύχτα, νυχτώνει: *αλλού μ' εφέρα, 'ς τόπον που δεν νυκτιά ι πάντα λάμπ' ημέρα* Τζάνε, Κατάν. 78.

**κτοβαδίζω.** — Πβ. ά. *νυκτοπεριπατώ*.

ό το ουσ. *νύκτα* και το *βαδίζω*.

δίζω, περπατώ τη νύχτα, στα σκοτεινά: *σπουδάζει* (ενν. ο *Νοέμβριος*) *γαρ τους νυκτοβαδίζων την πρωίαν, ως ήτον μαθημένος* Ημερολ. 36.

**κτοβαδιστής** ο. — Πβ. ά. *νυκτοπερπατάρης*.

ό το *νυκτοβαδίζω*.

τός που περιφέρεται τη νύχτα, νυχτοπερπατητής: *λύκος ο νυκτοβαδιστής και ο ότης* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 24.

**κτοβλέπω.**

ό το ουσ. *νύκτα* και το *βλέπω*.

ω την ικανότητα να βλέπω στο σκοτάδι: *Πρώτον τον κάτην πέμπουσιν, διότι νυ-ει και μετ' αυτού τον ποντικόν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 33.

**κτοβραδιάζομαι.**

ό το ουσ. *νύκτα* και το *βραδιάζομαι*.

βρίσκει η νύχτα, νυχτώνομαι: *Και δεν μου φάνη κι έζησα στα πλούτη μιαν ημέραν, κτοβραδιάστηκα στην δόξαν μιαν εσπέραν* Νεκρ. βασιλ. 74.



**νυκτοβραδιαστής** ο.

Από το *νυκτοβραδιάζομαι*.

Αυτός που δρα τη νύχτα: *λύκος ο νυκτοβραδιαστής και ο αιματοπότης* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 24 κριτ. υπ.

**νυκτογυρισμένος,** μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *νύκτα* και τη μτχ. παρκ. του *γυρίζω*.

Που περιφέρεται (διασκεδάζοντας) τη νύχτα, «ξενύχτης»: *ήτον* (ενν. ο *αφέντης της Μακεδονίας*) ... (παραλ. 1 στ.) *τραγουδιστής, ξεφαντωτής και νυκτογυρισμένος* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β΄ 219.

**νυκτοήμερο(ν)** το· *ν υ κ τ ό μ ε ρ ο*. — Πβ. ά. *νυχθήμερο(ν)*.

Από τα ουσ. *νύκτα* και *ημέρα*. Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *νυκτόμερον*). Η λ. σε επιστ. του 16. αι. (Βλ. Γιαννόπουλος, Θησαυρ. 11, 1974, 132· γρ. *νυκτοπίμερα* πιθ. από εσφαλμ. ανάγν.) και σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *νυχτουήμερον*, Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 113, λ. *νυχτουήμιρου* και Ανδρ., Ελλην. 32, 1980, 12).

Η διάρκεια μιας μέρας και μιας νύχτας, μερόνυχτο: *δώδεκα νυκτοήμερα να ποιήσω εις τα εδικά μου και άλλα εικοσιτέσσερα ώστε να πάγω νά 'ρθω* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 380.

Η αιτιατ. εν. επιρρ. = νύχτα-μέρα: *Νυκτόμερο λογίζομαι τον πικραμένον κόπον και την ανάγκην της ψυχής εις εχθισμένον τόπον* Ρίμ. θαν. 3.

**νυκτοκλέπτης** ο, Προδρ. III 400jj χφ SA κριτ. υπ.

Το μτγν. ουσ. *νυκτοκλέπτης* (Sophocl.). Τ. *νυκτοκλέφτης* στο Βλάχ.

**α**) Αυτός που κλέβει κατά τη νύχτα: *φαίνονται και οι σάρκες μου και ομοιάζω νυκτοκλέπτης* Προδρ. III 400jj χφ g κριτ. υπ.· **β**) (προκ. για λύκο) αυτός που αρπάζει τα θύματά του νύχτα: *Πνιγάρη λύκε, θρασιοφά, αλλά και νυκτοκλέπτη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 833.

**νυκτοκοπιάζω,** Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 168.

Από το ουσ. *νύκτα* και το *κοπιάζω*. Πβ. σημερ. *νυχτοκοπεύω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Εργάζομαι κατά τη νύχτα (Βλ. και Ανδρ., Φίλτρα. Τιμητ. Καψ. 311): *να νυκτοκοπιάζουσι* (ενν. *οι γυναίκες της Ρόδου*), *να κάμνουσιν, να διώχουν, διά να μη ξεπέσουσιν από τον βίον απόχουν* Γεωργηλ., Θαν. 168.

**νυκτοκόρακας** και **νυκτοκόραξ,** ο, βλ. *νυκτικόραξ*.

**νυκτολόγημα** το.

Από το ουσ. *νύκτα* αναλογ. με ουσ. όπως *ευφυολόγημα, μοιρολόγημα, ψευδολόγημα,* κλπ.

Νυχτερινή ερωτική συνομιλία: *Τούτα βλέπεις, τούτα ακούεις, τα νυκτολογήματα θεωρείς, την νεότητα γνωρίζεις, τας πράξεις γροικάς* Πηγά, Χρυσοπ. 324(8).

**νυκτόμερο** το, βλ. *νυκτοήμερο(ν)*.

**νυκτοπάρωρο** το.

ο ουδ. του επιθ. *νυκτοπάρωρος ως ουσ. (Για το επίθ. και διάφ. τ. βλ. Andr., Lex., ιτοπάρωρος).

Ξξοδος για διασκέδαση ως αργά τη νύχτα: ήπαψε (ενν. ο Ρωτόκριτος) τα τραγούδια ο νυκτοπάρωρό του και μόνον αγκουσεύγετο μέσα στο λογισμό του Ερωτόκρ. Στ.) Α' 761.

**υκτοπαρωρώ·** νυχτοπαρωρώ.

πό το ουσ. νύκτα και το *παρωρώ (‹μτγν. επίθ. πάρωρος). Για τη λ. βλ. και Andr., λ. *νυκτοπάρωρος και Ξανθ. [Ερωτόκρ. σ. 628 και 656, λ. πάρωρα]).

εριφέρομαι διασκεδάζοντας ως αργά τη νύχτα: Τούτοι οπού γυρίζουσι και νυκτο- ούσι και στέκουν εις τσι γειτονιές και παρατραγουδούσι, ανέγνοιαστοι κι αμέ- είν' τούτοι Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 685· μη λογιάσεις και κιανείς οπού 'χει ανθρώ- ήση εβγαίνει από το σπίτι του να νυχτοπαρωρήσει αυτ. Α' 692.

**υκτοπεριπατώ.** — Πβ. ά. νυκτοβαδίζω.

πό το ουσ. νύκτα και το περιπατώ. Τ. νυκτοπροπατώ στο Βλάχ. Τ. νυχτοπερπατώ ιμ. (Δημητράκ.).

Ιερπατώ, βαδίζω τη νύχτα: Περνούν εις όρη δύσβατα νυκτοπεριπατούντες Φλώρ.

**υκτοπερπατάρης** ο· ουδ. νυκτοπερπατάρι, Πουλολ. Αθ. 200. — Πβ. ά. νυκτο- ής.

πό το νυκτοπερπατώ και την κατάλ. -άρης. Τ. νυκτοπροπατητής στο Βλάχ. Τ. νυχτο- ητής και σήμ. (Δημητράκ.).

υτός που κυκλοφορεί τη νύχτα, νυχτοπερπατητής: Πνιγάρη λύκε, θρασιοφά, αλλά κτοκλέπτη, εντρυπολόγε, μυσαρέ και νυκτοπερπατάρη Διήγ. παιδ. (Tsiouni) οντίκιν κακορίζικον και νυκτοπερπατάρι Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 213 κριτ. υπ.

**υκτοσκόπος** ο, Ψευδο-Σφρ. 398[28]. — Πβ. ά. ημεροσκόπος.

πό το ουσ. νύκτα και το β' συνθ. -σκόπος αναλογ. με τα επίθ. ημεροσκόπος, καιρο- , κερδοσκόπος, κ.ά.

υχτερινός σκοπός, φύλακας: επί Μαλέου γαρ είχον (ενν. οι Κρήτες) ημεροσκόπους ιτοσκόπους ταχείς νήας φυλάττειν, εάν τις στόλος ρωμαϊκός έλθη κατ' αυτών αυτ.

**υκτοσυνοδιά** η.

πό τα ουσ. νύκτα και συνοδιά ‹μτγν. συνοδία. Για το β' συνθ. βλ. Ανδρ., Λεξ.

υχτερινή συντροφιά: 'Αλλες (ενν. χήρες) με το διαβαστικόν, άλλες με ολίγον βρώ- άλλες με νυκτοσυνοδιάν κομπώνουνται στο στρώμα Απόκοπ.[2] 196.

**υκτότερα,** επίρρ. συγκριτ.

πό την επιρρ. αιτιατ. νύκτα αναλογ. με παραθ. επιρρ.

ωρίτερα, πολύ πιο πριν από τα χαράματα: Ωσάν τονε σκοτώσασι (ενν. τον πετεινόν), ως τότ' εγίνη, νυκτότερα τες σήκωνε (ενν. τις σκλάβες) τότ' η κυρά εκείνη Αιτωλ., 9[10].



**νυκτού,** επίρρ.· ν υ χ τ ο ύ, Ερωτόκρ. Α' 1123. — Πβ. ά. ημερού.

Από την ιδιωμ. γεν. νυκτού(ς) του ουσ. νύκτα.

'Εκφρ. μερού - νυχτού = νύχτα - μέρα· βλ. ά. ημερού στο σημασιολ., καθώς και Προσθ. Ι' τόμ., λ. ημέρα.

**νυκτοφόρος,** επίθ. — Πβ. μτγν. επίθ. νυκτιφόρος.

Από το ουσ. νύκτα και το -φόρος ‹ φέρω.

Που φέρνει τη νύχτα, το σκοτάδι· (εδώ μεταφ. προκ. για δαίμονες): έρχονται και οι νυκτοφόροι και δυσειδείς δαίμονες και εκφοβούσιν τον ελεεινόν άνθρωπον τρίζοντες κατ' αυτού τους οδόντας αυτών Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΧΙΙΙ 20.

**νυκτώνω,** Μαχ. 664[19], Διήγ. Αλ. G 268[21], Διγ. Ο 1729· ν υ χ τ ώ ν ω, Κυπρ. ερωτ. 93[48].

Από το ουσ. νύκτα και την κατάλ. -ώνω. Ο τ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ.

**1**) (Ενεργ. και μέσ.) με βρίσκει, με προλαβαίνει η νύχτα: πηγαινάμενος ο Ιακώβ ενύκτωσε εις την στράταν Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 144[v]· ας σηκωθώ να πάγω στην οδόν μου, στα δάση να μην νυκτωθώ, διατί είμαι μοναχός μου Ευγέν. 1102. **2**) (Τριτοπρόσ.) πέφτει η νύχτα, σκοτεινιάζει: εβράδυνεν, ενύκτωσεν, εξέβην η σελήνη Καλλίμ. 937· ενύκτωσεν και εξέβησαν από το κάστρον Μαχ. 484[17]. **Φρ. 1**) Νυχτώνει ο καιρός = βραδιάζει, σκοτεινιάζει: έβλεπε και τον καιρόν οπίσω να γυρίσεις, να έλθεις στο παλάτι σου και να μηδέν αργήσεις, να μη νυχτώσει ο καιρός και περασθεί το βράδι, και δεν είναι πρεπούμενον να 'ρθείς με το σκοτάδι Ιστ. Βλαχ. 2141. **2**) Νυκτώνομαι και εξημερώνομαι εις την έχθραν = ζω με πολλή έχθρα: Τι λέγεις εσύ, οπού νυκτώνεσαι και εξημερώνεσαι εις την έχθραν; Ροδινός (Βαλ.) 136.

**νύπνος** ο, βλ. ύπνος.

**νυμφαγωγός** ο, Δούκ. 259[25-6].

Το αρσ. του αρχ. επιθ. νυμφαγωγός ως ουσ.

Αυτός που οδηγεί τη νύφη από το πατρικό της σπίτι στο σπίτι ή την πατρίδα του γαμπρού: στέλλει (ενν. ο Μουράτ) τον Σαριτζίαν ως νυμφαγωγόν τού αγαγείν την νύμφην εκ της Σερβίας αυτ. 259[22].

**νυμφαγωγώ**

Το μτγν. νυμφαγωγέω.

Οδηγώ νύφη από το πατρικό της σπίτι στο σπίτι του γαμπρού· (εδώ θρησκ., προκ. για τους Αποστόλους που οδηγούν την Εκκλησία ως νύμφη στη συμβολική της ένωση με το Χριστό· για τη σημασ. πβ. Lampe, Lex., λ. νυμφαγωγός 2): Νυμφεύεται την εξ εθνών ο Λόγος εκκλησίαν, ψυχών πασών των καθαρών ο καθαρός νυμφίος, νυμφαγωγούντος του χορού τούτω των αποστόλων Γλυκά, Αναγ. 99.

Η μτχ. ενεστ. νυμφαγωγούμενος ως ουσ. = γαμπρός: Ως εκ προσώπου τοιγαρούν εκάστου των κηρύκων ούτος ο λόγος λέγεται τω νυμφαγωγουμένω: «Λαλήσω γαρ εγώ, φησί, τα περί σου τη νύμφη...» Γλυκά, Αναγ. 101.

**Νύμφαιος** ο.

Από το τοπων. Νύμφαιον (Δούκ. 117[21], 141[19], Ψευδο-Σφρ. 156[30]) αναλογ. με εθν. σε -ος (Πβ. εθν. Νυμφαιεύς και Νυμφαΐτης στο Steph., Θησ., λ. Νυμφαίον).

Ο κάτοικος του Νυμφαίου της Μ. Ασίας: *ήσαν γαρ πλείστοι άνδρες τε και γυναίκες ... ποι, Θύραιοι, Νύμφαιοι και από άλλων πόλεων χριστιανοί* Δούκ. 105[1].

**νυμφεύω.**

Το αρχ. *νυμφεύω*. Η λ. και σήμ. κυρίως στο μέσ.

(Εδώ μέσ. με ενεργ. σημασ.· η χρ. ήδη αρχ.) παντρεύω, δίνω σε κάπ. γυναίκα: *ενυμ- ατο* (ενν. *ο Λέων*) *εις τον υιόν Κωνσταντίνον την θυγατέρα του Χαγάνου, του των ιών δυνάστου* Χρονογρ. (Λαμψ.) 251.

**νύμφη** η, Ερμον. Δ 270, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 551, Σφρ., Χρον. μ. 18[8], 108[18], έρ., Ιστ.[2] 459, Δωρ. Μον. XLI, XLII, Διγ. 'Ανδρ. 361[30], Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. α' , Διγ. Ο 1475· πληθ. *ν υ μ φ ά δ ε ς*, Θησ. ΙΑ' [7[1]], Διγ. Ο 1472· *ν ύ φ η*, ιός (Eideneier) A 475, 479, B 221, D 1727, 1728, Χρον. Μορ. P 6288, Γράμμα κρ. 7, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 217[v], Πεντ. Γέν. XI 31, Λευϊτ. XX 12, Δευτ. XXV 7, 9, τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1068, Δ' 455, Ευρετ. Ερωτοκρ. 770[508], Ροδολ. (Αποσκ.) Α' Γ' 48, Ε' 164, 338, 339, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 202, 287, 350· πληθ. *ν υ φ ά δ ε ς*, ι. (Ζώρ.) V 587, Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 197[v], Απόκοπ.[2] 230, 472, Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - σκ.) Πρόλ. 83, Ιστ. Βλαχ. 2842.

Το αρχ. ουσ. *νύμφη*. Ο τ. στο Meursius και σήμ.

**1α**) Γυναίκα την ημέρα του γάμου της, νύφη: Χίκα, Μονωδ. 28· *όντε σα νύφη στολι- , σαν παντρεμένη αλλάξεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1374· *ουδέ φλακή ουδέ σίδερα εκατό θανάτοι θέλουσι κάμει να με πας σα νύφη στο παλάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 92· **β**) γυναίκα που μόλις παντρεύτηκε, νιόπαντρη: Βέλθ. 1040, Διγ. (Αλεξ. Στ.) 666· *πρικύ μου ριζικό κι αντίδική μου μοίρα, πόσα γοργό μ' εκάματε νύφη γιαμιά ήρα!* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Ε' 486. **2**) Γυναίκα, σύζυγος: Τζάνε, Κρ. πόλ. *νύφη καλή, σαν έν' και αυτός, να δω και να γυρέψω ...να τον παντρέψω* Φορτουν. c.) Γ' 649· *ετούτη η κοπελιά για νύφη τού ταιριάζει* (ενν. *του Φορτουνάτο*) Φορτουν. c.) Δ' 431. **3**) Μνηστή, μελλόνυμφη: *Εσ' είσαι νύμφη σήμερον και να το πεις ξε- ις;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [864]· *δε σκολάζει η γλώσσα του τα πλουμισμένα κάλλη μορφης νύφης να επαινά με δόξα τση μεγάλη* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 152. **4**) (Θρησκ.) *νύμφη Χριστού* = **α**) (προκ. για την Εκκλησία, για να δηλωθεί η συμβολική της έ- με το Χριστό· βλ. Lampe, Lex. στη λ. A): *η Εκκλησία, η νύμφη του Χριστού* Ρο- (Βαλ.) 79· **β**) (προκ. για αγίες της χριστιανικής πίστης, για να δηλωθεί η συμ- ή τους ένωση με το Χριστό· βλ. Lampe, ό.π. C): *ωραιοτάτη εικών της πανσόφου και Αικατερίνης ... όντως νύμφη και αληθής βασίλισσα του νυμφίου και βασιλέως Χριστού* κρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158. **5**) Σύζυγος ή μνηστή γιου: *να γλύσει αυτός* (ενν. *ο Νώε*) *φαμελία του, ήγουν η γυναίκα του και τα παιδία του και οι νυφάδες του* Καρτάν., Π.Ν. φ. 95[v]· *μήτηρ ... έλα ... να ιδείς την καλήν μου, την νύμφην σου* Διγ. 'Ανδρ. 337[25]· *τα παιδία σου, εάν τα υπανδρεύσεις, θέλουν σε υβρίζει άσχημα οι δόλιες σου οι νύ-* Σπαν. (Ζώρ.) V 470. **6**) Σύζυγος αδελφού: *έκανεν παιδί με την γυναίκαν αυτήν ύμφη του, ήγουν την γυναίκα του αδελφού του* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 256[r]· *επαίρνω δελφού του γαμβρού μου την γυναίκα, ήγουν την νύμφην του* Μαλαξός, Νομοκ. 298. .) *Γίνομαι νύμφη με κάπ.* = παντρεύομαι κάπ.: *'Η πεθαμένη ή ζωντανή νύμφη μ' εμέ εις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1486]. **2**) *(Ε)παίρνω (για) νύφην*, βλ. ά. επαίρνω 2 ε. *ιμβάνω νύμφην* = παντρεύομαι (πβ. και ά. *λαμβάνω* Φρ. 2γ): *Την Αρμονίαν Κάδμος δε λαμβάνει νύμφην* Βίος Αλ. 2311. **4**) *Λαμβάνω εις νύμφην*, Βλ. ά. *λαμβάνω* Φρ. β. και ά. *γυνή* 4 φρ.



**νυμφικός**, Αλεξ. 1500· *ν υ φ ι κ ό ς*.

Το αρχ. επίθ. *νυμφικός*. Ο τ. και σήμ.

**1α**) Που ανήκει στη νύφη: Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1800· **β**) γαμήλιος: *νυφικό κρεβάτι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 858· *ο 'πίσκοπος ... ευλόγησέν τους κι εις τα κεφάλια νυμφι- κά στεφάνια έθεσέν τους* Διγ. Ο 546. **2**) (Πιθ.) που αναφέρεται στις Νύμφες: Ερμον. Α 90.

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. = περιβολή της νύφης (Βλ. Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955/6, 291): *αλλάσουν την βασίλισσαν όλα τα νυμφικά της, βάλλουν χρυσάφιν περισσόν, βάλ- λουν μαργαριτάρι* Απολλών. 389.

**νυμφίος** ο, Διγ. (Trapp) Gr. 3225, Διγ. 'Ανδρ. 400[1], Ροδινός (Βαλ.) 92δις· *ν ύ μ φ ι ο ς*.

Το αρχ. ουσ. *νυμφίος*. Ο τ. στο Du Cange (λ. *νύμφη*). Τ. *νυφίος* στο Somav. (λ. *νυμφίος*). Η λ. και σήμ. εκκλ.

**1α**) Γαμπρός: Ροδινός (Βαλ.) 79· **β**) μνηστήρας: Τρωικά 532[5]· **γ**) (προκ. για τους μνηστήρες της Πηνελόπης): *ιστόρησεν* ... (παραλ. 1 στ.) *Πηνελόπην την σώφρονα, νυμφίους τους κτανθέντας* Διγ. Ζ 3895· **δ**) εραστής: *Ιδούσα γουν Ολυμπιάς τον ίδιον νυμφίον* (ενν. *τον Νεκτεναβώ*) *προέτεινε την δεξιάν χείρα* Βίος Αλ. 453. **2**) Θρησκ. προκ. για το Χριστό, για να δηλωθεί η συμβολική του ένωση **α**) με την Εκκλησία (Βλ. Lampe, Lex. στη λ. B): *η εκκλησία, η νύμφη του Χριστού, γροικώντας ότι ο νυμφίος της είναι κοντά* Ροδινός (Βαλ.) 79· **β**) με παρθένους αγίες της Εκκλησίας (Βλ. Lampe, ό.π. C): *ωραιο- τάτη εικών της πανσόφου και αγίας Αικατερίνης ... όντως νύμφη και αληθής βασίλισσα του νυμφίου και βασιλέως Χριστού* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 158· **γ**) με την ψυχή (Βλ. Lampe, ό.π. D): *η νύμφη είναι ... η ψυχή. Ο νύμφιος είναι ο Χριστός* Ροδινός (Βαλ.) 92.

**νυμφίτσα** η, Φυσιολ. (Legr.) XIX πριν από στ. 444· *ν υ φ ί τ σ α*, Πεντ. Λευϊτ. XI 29.

Από το ουσ. *νύμφη* και την κατάλ. *-ίτσα*. Ο τ. στο Somav. (λ. *νυφίτζα*) και σήμ. Τ. *νουφίτσα* και *νυφφίτσα* σήμ. ιδιωμ. και με διαφορετική σημασ. (Georgac., The -its - Suffixes 167, Λουκά, Γλωσσάρ. 332). Η λ. στο Meursius (λ. *νυμφίτζα*).

Νυφίτσα: *Αυτή εχθρός των ποντικών υπάρχει η νυμφίτσα* Φυσιολ. (Legr.) XIX 448· *ανάμεσα εις τα κουνέλια και νυφίτσες ήταν μεγαλότατος πόλεμος* Μπερτόλδος 45· *Γαδα- ρηνός, ο ποντικός, Γαλή δέ, η νυμφίτσα* Λεξ. IV 123.

**νυμφοστόλι** το.

Από το ουσ. *νυμφοστόλος* και την κατάλ. *-ι*. Τ. *νυφοστόλι* και σήμ. (Δημητράκ.) και *νυφφοστόλιν* στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 332) με άλλες σημασ. Η λ. πολλ. ιδιωμ. (Κουκ., ΒΒΠ Δ' 89 σημ. 4) επίσης με διαφορετικές σημασ.

Γαμήλια πομπή (Για τη σημασ. και το πράγμα βλ. Κουκ., ό.π. 72, 104): *Εκεί να 'δες παράταξες σ' αυτό το νυμφοστόλι, όταν αρχέψαν κι ήρχουνταν, το πώς εστέκαν όλοι* Βίος Δημ. Μοσχ. 445.

**νυμφοστολίζω.**

Το μτγν. *νυμφοστολίζω* (Sophocl.) Τ. *νυφοστολίζω* και σήμ. (Δημητράκ.).

Ντύνω και στολίζω νύφη για τη γαμήλια τελετή· (εδώ) ντύνω και στολίζω μια γυναίκα όμορφα σαν να ήταν νύφη: *αύται* (ενν. *αι υπηρέτιδες*) *ήθελον την νυμφοστολίσει* (ενν. *την 'Ηρα*) Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 76[13] (Ελλην. 8, 1935, 284).

**νυμφοστόλος** ο.

Το αρσ. του μτγν. επιθ. *νυμφοστόλος* ως ουσ. Τ. *νυφοστόλος* στο ποντιακό ιδίωμ. κπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κύθνο ως θηλ. (Μέγ., ΕΛΑ 2, 1940, 142) με διαφορετική ιασ. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Αυτός που συνοδεύει νύφη από το πατρικό της σπίτι στο σπίτι του γαμπρού (Βλ. ικ., ΒΒΠ Δ' 132): *απήλθεν η θυγάτηρ του βασιλέως ..., η κυρά Θεοδώρα, προς το συχθήναι τον αμιράν Χατζημίρην, ... έχουσα νυμφοστόλον τον Χούπακα κυρ-Βασίλειον, Σχολάρην* Πανάρ. $72^{31-2}$.

**νυν,** επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *νυν*.

Τώρα· έκφρ. *από τον νυν* = αμέσως (Βλ. Τσαβαρή [Πουλολ.² σ. 400]): *άφες με, μπού- από τον νυν, μηδέν με αναγκάσεις    και ειπώ και την υπόληψιν τήν είχεν ο πατήρ σου* ιλολ. (Τσαβαρή)² 650.

**'νυπνιάζομαι,** βλ. *ενυπνιάζομαι*.

**Νυσσαής** ο.

Από το τοπων. *Νύσσα* και την κατάλ. *-ής*.

Αυτός που κατάγεται από τη Νύσσα: *Γρηγόριον τον Νυσσαή, Βασίλειον τον Μέγαν* λλαπ., Ερωτήμ. 863.

**νυσταγμός** ο, Χίκα, Μονωδ. 70.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

**1**) Νύστα: *Ο δέ Καντακουζηνός ουκ εδίδου ύπνον τοις βλεφάροις ουδέ τοις κροτάφοις αγμόν* Δούκ. $65^{13}$. **2**) (Μεταφ.) νωθρότητα: *κατηγορώ την πολλήν αυτού κάρωσιν νυσταγμόν* Χειλά, Χρον. 353.

**νυστάζω,** Φυσιολ. Μ $33^{22}$, $56^{11}$, Σταφ., Ιατροσ. $10^{263}$, Προδρ. ΙΙ Η 90, 91, IV , Ορνεοσ. αγρ. $561^{1}$, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 950, Λίβ. (Lamb.) Ν 188, Αχιλλ. Ο 420, μπλάκ. 1, Φυσιολ. $339^{2}$, Απόκοπ.² 3, Πιστ. βοσκ. IV 2, 240, Διγ. 'Ανδρ. $335^{5}$, $354^{11}$, $^{19}$, Sprachlehre 124.

Το αρχ. *νυστάζω*. Η λ. και σήμ.

**1**) Νυστάζω: Διγ. Ζ 1824, Φαλιέρ., Ιστ.² 439. **2**) Καθυστερώ, αργώ: *Γιατί έχει ι να βοηθά* (εννν. *η τύχη*) *σ' εκείνον που την κράζει    στην χρειά του, για να βοηθηθεί, ίχως να νυστάζει* Συμμ., Παστ. φίδ. Β' [708].

**νύφη** η, βλ. *νύμφη*.

**νυφικός** επίθ., βλ. *νυμφικός*.

**νυφίτσα** η, βλ. *νυμφίτσα*.

**νυχάρι** το, βλ. *ονυχάρι(ον)*.

**νυχθήμερο(ν)** το, Κρασοπ. (Eideneier) V 87(90), L 44(90), I 123(90), Καρτάν., .Διαθ. φ. 301ʳ, Μαλαξός, Νομοκ. 411· *ν υ κ τ ή μ ε ρ ο (ν)*. —Πβ. ά. *νυκτοήμε- )*.



Το μτγν. ουσ. *νυχθήμερον*. Ο τ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Η διάρκεια μιας μέρας και μιας νύχτας, μερόνυχτο: *η νύκτα της Παρασκευής και η ημέρα του Σαββάτου* (εννν. *έναι*) *άλλον νυχθήμερον* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 301ʳ· *αν έπιναν οι άγγελοι κρασίν ώσπερ εμέναν    και να εκάθιζα ομού μετά των αρχαγγέλων,    εις εκατόν νυχθήμερα ήθελα τους μεθύσει* Κρασοπ. (Eideneier) ΑΟ 90· *δώδεκα ... νυκτήμερα να ποιήσω εις τα εδικά μου    και άλλα εικοσιτέσσερα ώστε να πάγω, να 'ρθω* Διγ. (Trapp) Esc. 371.

Η αιτιατ. επιρρ. = κατά τη διάρκεια ενός ημερονυκτίου: *Όταν ... ο άνθρωπος ... προαιρείται ίνα ποιή μέρος μετανοίας, κατά το δυνατόν αυτού, το νυχθήμερον, ... κατεβάζεις ένα χρόνον παρακάτω από το μέτρον της Κοινωνίας* Μαλαξός, Νομοκ. 411.

**νύχι** το, βλ. *ονύχιον*.

**νύχισμα** το.

Από τον αόρ. του **νυχίζω* < *ονυχίζω*.

Νυχιά, γρατζουνιά: *πάλιν εφθάσαν πειρασμοί, πάλιν εφθάσαν κτύποι* (παραλ. **1** στ.), *του τριχαριού μαδίσματα, νυχίσματα μαγούλων* Βυζ. Ιλιάδ. 396.

**νυχοκουρεύω,** Χούμνου, Κοσμογ. 805.

Από το ουσ. *νύχι* και το *κουρεύω*.

Κόβω τα νύχια και τα μαλλιά κάπ.: *Τα νύχια του* (εννν. του *Μελχισεδέκ*) *είναι πηχερά, τα γένια του έως κάτω    και τα μαλλιά του κρέμουνται στες πτέρνες αποκάτω* (παραλ. 2 στ.). *Αυτούνον νυχοκούρεψε, το φόρεμα τού βαλε* (έκδ. *φόρεμάν του*· διορθώσ.) αυτ. 791.

**νυχοτρικουρεύω,** βλ. *νυχοτριχοκουρεύω*.

**νυχοτριχοκοπίζω.**

Από τα ουσ. *νύχι* και *τρίχα* και το θέμα *κοπ-* του *κόπτω* αναλογ. με ρ. σε *-ίζω*.

Κόβω τα νύχια και τα μαλλιά κάπ.: *Νυχοτριχοκοπίζει τον* (εννν. *ο Αβραάμ* το *Μελχισεδέκ*) *και ρούχον τον στολίζει,    φιλεί, περιλαμβάνει τον, κοντά του τον καθίζει* Χούμνου, Κοσμογ. 809.

**νυχοτριχοκουρεύω,** Χούμνου, Κοσμογ. 805 κριτ. υπ.· *ν υ χ ο τ ρ ι κ ο υ ρ ε ύ ω*.

Από τα ουσ. *νύχι, τρίχα* και το *κουρεύω*. Ο τ. με αποκοπή της συλλαβής *-χο* για λόγους μετρ. αν.

Κόβω τα νύχια και τα μαλλιά κάπ.: *Αυτόν* (εννν. το *Μελχισεδέκ*) *νυχοτρικούρεψε, το φόρεμαν τού βάλε    δώσ' του να φάγει και να πιει* Χούμνου, Κοσμογ. 791 κριτ. υπ.

**νύχτα** η, βλ. *νύκτα*.

**νυχτερίδα** η, βλ. *νυκτερίδα*.

**νυχτιά** η, βλ. *νυκτιά*.

**νυχτιάζω,** βλ. *νυκτιάζω*.

**νυχτικός,** επίθ., βλ. *νυκτικός*.

**νυχτοπαρωρώ,** βλ. *νυκτοπαρωρώ*.

**νυχτού,** επίρρ., βλ. *νυκτού*.

**νυχτώνω,** βλ. *νυκτώνω*.

**νωθρεία** η.

Το μτγν. ουσ. *νωθρεία*.

Οκνηρότητα, νωθρότητα: *οψέ δέ ποτέ διεγερθέντος δήθεν εκείνου και ορμήσαντος τρατεύσαι κατ' αυτών και ουκ ολίγα επισυναγαγόντος στρατεύματα, όμως και ούτως ά της συνήθους νωθρείας ή δειλίας περιπατούντος* Byz. Kleinchron. Α' 148[88].

**νωθρός,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νωθρός*. Η λ. και σήμ.

Νωθρός, ράθυμος: *ην γαρ ο βασιλεύς ούτος νωθρός και άνανδρος και ουχ ικανός εις βα-ίλαν* Έκθ. χρον. 26[24].

**νώθω,** βλ. *γνώθω*.

**νωκέλλα** η, βλ. *οκέλα*.

**νώμος** ο, βλ. *ώμος*.

**νωπά,** επίρρ.

Από το επίθ. *νωπός*.

Πρόσφατα: *εχάλασε* (ενν. *ο Νίνος*) *πολλές χώρες οπού ήσαν γιναμένες νωπά εκείνον καιρόν* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 109v.

**νωπός,** επίθ.

Από το αρχ. επίθ. *νέος* και την κατάλ. *-ωπός* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange *ιοπός*) και σήμ.

**1α**) Φρέσκος: *αβγόν νωπόν* Σταφ., Ιατροσ. 8[211-212]. **β**) (προκ. για καρπό) φρεσκο-ιένος: *σύκα καλά να κόψουσιν νωπά διά να φάσιν* Προσκυν. Ιβ. 845 1317· *τα βυζία της κυπτα ωσάν τα νωπά τα μήλα* Διγ. Άνδρ. 396[3]. **2**) (Προκ. για θεμέλια) που δεν ι στεγνώσει, αποξηρανθεί εντελώς: *από τον βάρον ετινάκτησαν τα θεμέλια οπού ήσαν η νωπά και εβλάπτη ο τούρλος και έπεσεν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 159[21]. **3**) (Προκ. για τευμα) που στρατολογήθηκε πρόσφατα, νεος: *Πλην μ' όλ' αυτά που 'τον νωπά φουσσάτ' αμένα, ακούραστα ... ... ηθέλησεν* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *... ... τον πόλεμον να ει* Παλαμήδ., Βοηβ. 1035.

**νωρίς,** επίρρ. — Βλ. ά. *απονωρίς*.

Από το επίρρ. *ενωρίς*, για το οποίο βλ. Ανδρ., Λεξ. Η λ. και σήμ.

Νωρίς· (εδώ στο συγκριτ.): *στο σπίτι είχαν πετεινόν, είπαν* (ενν. *οι σκλάβες*) *να τον όσουν, αν τύχει ακ τες δούλεψες ολίγον να γλυτώσουν. Ωσάν τον εσκοτώσασι, τους τότ' εγίνη· νωρίτερα τες σήκωνε τότ' η κυρά εκείνη* Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)

**νώσις, νώση** η, βλ. *γνώσις*, Ι.

**νώτιος,** επίθ.

Το αρχ. επίθ. *νώτιος*.



Που ανήκει ή αναφέρεται στα νώτα· έκφρ. *τα νώτια μέρη* = τα οπίσθια: *Γύρισον τα νώτια μέρη, γύρισόν μοι και το άλλον* Πτωχολ. α 556.

**νώτον** το.

Το αρχ. ουσ. *νώτον*. Η λ. και σήμ. στον πληθ.

(Πληθ.) το πίσω μέρος του σώματος, η ράχη: Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 34.

**Φρ.** *δίδω νώτα*· βλ. *δίδω*, Ι Α' 7β φρ.

# Ξ

**ξ,** πρόθ., βλ. *εκ*.

**ξά** η, βλ. *εξά*.

**ξάβνου,** επίρρ., βλ. *εξάφνου*.

**ξάγι(ν)** και **'ξάγιο** το, βλ. *εξάγιον*.

**ξαγκουσεύω,** βλ. *εξαγκουσεύω*.

**ξαγκωνιάζω,** βλ. *εξαγκωνιάζω*.

**;αγλιώ,** Φορτουν. (Vinc.) Α' 325.

ιπό το *εξαντλώ* (Πβ. Andr., Lex., λ. *εξαντλώ*). Τ. *αξαγλιώ* στο Βλάχ., ενώ διάφ. τ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., ό.π.). Η λ. σε κρητ. κείμ. των 16.-17. αι. (Σπυριδ., . Αμ. 376) και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 246]).

ιντλώ· αδειάζω: *'Εκαμαν κόπον άμετρον εις τα νερά που τρέχαν* (παραλ. 1 στ.) *κι άλγλιούσαν τα νερά κι άλλοι τες φλέβες φράσσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 499[21]· *κι ήθελα … ίσω μιαν απλάδενα με ρύζι να ξαγλήσω* Κατζ. Γ' 551.

**ξάγο** το, βλ. *εξάγιον*.

**ξαγορά** η, βλ. *εξαγορά*.

**ξαγοράζω,** βλ. *εξαγοράζω*.

**ξαγοράρης** ο, βλ. *εξαγοράρης*.

**ξαγόρασμα** το, βλ. *εξαγόρασμα*.

**ξαγορασμός** ο, βλ. *εξαγορασμός*.

**ξαγοραστής** ο, βλ. *εξαγοραστής*.

**ξαγορευτής** ο, βλ. *εξαγορευτής*.

**ξαγορεύω,** βλ. *εξαγορεύω*.

**ξαγρεύω,** βλ. *εξαγρεύω*.

**ξαγριεύ(γ)ω,** βλ. *εξαγριεύω*.

**ξαγριώνομαι,** βλ. *εξαγριώνομαι*.

**;άγρυπνος,** επίθ.· *ξ α γ ρ υ π ν ό ς*.



Από το επιτ. *εξ* (*'ξ* - *ξε*) και το επίθ. *άγρυπνος*. Για τον τ. πβ. ά. *άγρυπνος* (τυπολ.).

**α**) 'Αγρυπνος, που γρηγορεί, που επαγρυπνεί: *οι καλόγεροι και οι παπάδες … τους εμέρασε* (ενν. *ο βασιλεύς*) *… εις τα τειχία διά να βιγλίζουνε, διά να είναι ξαγρυπνοί* Χρον. σουλτ. 85[8]· **β**) (μεταφ.) που έχει το νου του σε κ., που καιροφυλακτεί: *Ο Κουρκούτης … ήτονε ανέγνοιαστος. Αμμή ο ρηθείς Σελίμης επονηρευέτονε και ήτονε ξαγρυπνός διά να βασιλέψει* αυτ. 135[28].

**ξάδελφος** ο, βλ. *εξάδελφος*.

**ξαδιαγέρνω,** βλ. *ξεδιαγέρνω*.

**ξαδιάντροπος,** επίθ., βλ. *ξεδιάντροπος*.

**'ξάζω,** βλ. *αξιάζω*.

**ξαθαίνω,** βλ. *ξανθαίνω*.

**ξάθος** το, βλ. *ξάνθος*.

**ξαθός,** επίθ., βλ. *ξανθός*.

**ξαθοσγουρομάλλης,** επίθ., βλ. *ξανθοσγουρομάλλης*.

**ξαθόσγουρος,** επίθ., βλ. *ξανθόσγουρος*.

**ξαθρωπίζω,** βλ. *ξανθρωπίζω*.

**'ξαίκισμα** το.

Από το επιτ. *(ε)ξ* και το αρχ. ουσ. *αίκισμα*.

Βασανιστήριο, κακοποίηση: *ποτέ δεν την φλογίζει* (ενν. *την πίστη*) *κανένα βάσανο ποτέ, ουδέ ποτέ της χρήζει δάκρυα ουδ' αναστεναγμούς, ούτε βασανιστήρια, 'ξαικίσματα και διωγμούς, θάνατον και μαρτύρια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [962].

**ξαιματώνω,** Ιατροσ. κώδ. ψιβ', Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 56v· *ξ η μ α τ ώ ν ω*, Ασσίζ. 456[13].

Από το *εξαιματόω*, που απ. (μέσ.) στον Αριστοτέλη (Για την ετυμ. της λ. και την ορθογραφία βλ. Κριαρ., ΕΕΦΣΠΘ 8, 1960, 237 σημ. 5=Κριαρ., Μεσαιων. μελετ. Α' 615). Ο τ. και η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 689, λ. *ξηματόν(ν)ω*, Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. 'Ιμβρου 120, Ανδρ., ΕΕΦΣΠΘ 12, 1973, 514, Κριαρ., ό.π.).

**Α'** (Μτβ.) κάνω κάπ. να ματώσει, τραυματίζω, πληγώνω: *όποιο παιδί εξαιμάτωναν εις τον πόλεμον, εβγάναν το ωσάν νικημένον* Διήγ. Αλ. V 28. **Β'** (Αμτβ.) ματώνομαι: *εκουράσθησαν τα ποδάρια μου και εξαιμάτωσαν από τα κτυπήματα των πετρών* Διγ. 'Ανδρ. 370[12].

**ξαίνω,** Βυζ. Ιλιάδ. 770, 771.

Το αρχ. *ξαίνω*. Η λ. και σήμ.

**I** Ενεργ. **1**) (Προκ. για μαλλί, κ.τ.ό.) λαναρίζω: Πανώρ. Β' 95. **2**) Τραβώ, ξεριζώνω: *Πίπτει, το στήθος δέρνεται, σφάζει τον λογισμόν της, ξαίνει εις γην τους πλοκαμούς, τούς έπλεξεν ο πόθος* Φλώρ. 1039· *κλαίουν, βρυχούνται και οι δυο … γροθοκοπούν το στήθος τους, ξαίνουν τας τρίχας όλας* Βυζ. Ιλιάδ. 316. **3**) Ξύνω, τρίβω: *Ετέας φύλλα και βρέ-*

*ι άνθη συν τη ρίζη έξαινε και δος πιείν* Ιατροσόφ. (Oikonomu) 78[7]. **II** (Μέσ.· με σημασ.) γδέρνω, προκαλώ αμυχές: *βλέπουν* (παραλ. 2 στ.) *γυναίκαν ... να δέρνεται, ρίχας να μαδίζει, τα μάγουλα να ξαίνεται, τα στήθη της να κρούει* Καλλίμ. 1338· *κατεφιλήθησαν, εθρήνησαν, εκλαύσαν, ξαίνονται και τας παρειάς και τύπτουσιν τα* Καλλίμ. 267.

**ξαιρέτως,** επίρρ., βλ. *εξαιρέτως*.

**;ακληρίζω.** — Πβ. ά. *ξακληρώ και ξεκληρίζω*.

Από το επιτ. *εξ ('ξ - ξε) και το ακληρίζω*. Λ. *εξακληρίζω* και μέσ. *εξακληρίζομαι* στο ν. Η λ. στο Στεφανόπουλος, Βιβλ. Στεφανοπ. 73-4 και σε μανιάτικο μοιρολόι (Βα- Αθ. 54, 1950, 314).

ιτερώ από κάπ. εδάφη ή άλλη περιουσία που του ανήκουν με κληρονομικά δικαιώματα και ά. *ακληρίζω, ακληρώ*): *τον τόπον του* (ενν. *του αφέντη της Καρύταινας*) *τον έ- α, ως νέο δόμα τού εδώκα, όπως τα πάντα να κρατεί αυτός και τα παιδιά του, επεί ηρίστηκε με φταίσιμο εδικόν του* Χρον. Μορ. P 5910 χφ T. κριτ. υπ.

**ακληρώ.** —Πβ. και ά. *ξακληρίζω και ξεκληρίζω*.

πό το επιτ. *εξ ('ξ - ξε) και το ακληρώ*.

τερώ από κάπ. εδάφη ή άλλη περιουσία που του ανήκουν με κληρονομικά δικαιώματα και ά. *ακληρίζω, ακληρώ*): *τον τόπον του* (ενν. *του αφέντη της Καρύταινας*) *τον έ- ι, ως νέο δόμα τού εδώκα, όπως τα πάντα να κρατεί αυτός και τα παιδιά του, ξακληρήθηκεν με φταίσιμο εδικόν του* Χρον. Μορ. H 5910.

**;ακονίζω,** βλ. *εξακονίζω*.

**;ακόσιοι, -α,** αριθμτ., βλ. *εξακόσιοι*.

**ακουσμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *εξακουσμένος*.

**ξάκουστος** και **ξακουστός,** επίθ., βλ. *εξάκουστος*.

**αλαφρώνω,** βλ. *εξαλαφρώνω*.

**αλειμμός** ο, βλ. *εξαλειμμός*.

**αλείφω,** βλ. *εξαλείφω*.

**αλησμονώ,** βλ. *ξελησμονώ*.

**αλλάσσω,** βλ. *εξαλλάσσω*.

**:μανταλώνω,** βλ. *ξεμανταλώνω*.

**:μάρι** το· *α ξ α μ ά ρ ι*.

τό το ουσ. *άξαμον* και την κατάλ. *-άρι*. Η λ. και ο τ. στο Βλάχ. Ο τ. και σήμ. στην (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 131, Δ' 390) και η λ. στην Άνδρο (Βογιατζ., Γλώσσα 110).

Μέτρο: *θέλει έβγει το αξαμάρι του μέτρου της* (ενν. *της χώρας του Κυρίου*) *απ' α του ως τα βουνά του Γαρίβ* Χριστ. διδασκ. 118· **β**) (εδώ) υπόδειγμα: *το ce από λο εμισό επήρες το ξαμάρι οπού 'χε 'ς τσι κορκύδες σας η μάνα σου δοξάρι* Στάθ. ιι) Β' 149.



**'ξαμινιάζω,** βλ. *εξαμινιάζω*.

**'ξάμιτος,** επίθ., βλ. *εξάμιτος*.

**'ξαμίτου,** βλ. *καταξαμίτου*.

**ξαμώνω,** Σαχλ. N 343, Αχέλ. 698, Πιστ. βοσκ. IV 7, 164, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1070, 1136, 1152, 1404, 1796, 1910, Γ' 746, Δ' 1693, Ε' 334, Τζάνε, Κρ. πόλ. 254[18], 488[1]· *α ξ α μ ώ ν ω,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1587, 1874· *ε ξ α μ ώ ν ω,* Metrol.[2] 126[22], 129[27].

Από το ουσ. *έξαμον - άξαμον* και την κατάλ. *-ώνω*. Βλ. όμως και Triand., Lehnw. 123= Τριαντ., 'Απ. Α' 427 και Ανδρ., Λεξ., όπου απευθείας από το λατ. examinare. Ο τ. *αξαμώνω* (κατά Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 233 με αφομοίωση) στο Βλάχ. Οι τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *εξαμώνω*)· ουδ. μτχ. παθητ. αορ. σε έγγρ. του 12. αι. (Act. Lavr. 67[20]). Τ. *αξαμώννω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 457, λ. *αξαμόννω,* Μιχαηλ. - Νουάρ., Λεξ. 49). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., ό.π. 678, Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 273, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 725, Παπαδ. Α., ό.π., Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ. 273, Λάζαρης, Λευκαδ. 121, Βογιατζ. Γλώσσα 'Ανδρ. 110).

**Α'** Μτβ. **1**) Υπολογίζω το μέγεθος, το βάρος, τη χωρητικότητα ή περιεκτικότητα αντικειμένου, μετρώ: *όταν δέ μέλλης εξαμώσαι και μετρήσαι το πλοίον* Metrol.[2] 129[21]· *αμφότερα* (ενν. *τα μέτρα*) *οίνου οφείλουσιν εξαμώνεσθαι* Metrol.[2] 127[20]. **2α**) Βάζω στο σημάδι, σημαδεύω, στοχεύω: *Στα μάτια ανάδια το κρατού* (ενν. *το σίδερο*) *και γείς τ' αλλού ξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1797· *οι πουλολόγοι εβγαίνασι πουλάκια να σκοτώνου* (παραλ. 1 στ.)· *...εβλέπα το πουλί κι ήθελα του ξαμώνει* Τζάνε, Κρ.πόλ. 332[17]· **β**) κατευθύνω κ. προς το στόχο: *το σπαθίν του ο Ρωμιός καλά 'χε-το ξαμώσει και του 'δωκε εις την καρδιά κι είχέ τονε σκοτώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 168[15]· **γ**) (προκ. για πυροβόλο όπλο) στήνω (με κατεύθυνση κάπ. στόχο): *από την χώρ' αντίκρυτα είχασιν εξαμώσει* (ενν. *οι Τούρκοι*) *λουμπάρδα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 149[27]· *κανόνια είχασι* (ενν. *οι χριστιανοί*) *τρίγυρα ξαμωσμένα σ' έναν καιρόν και ρίχνουν τα όλα τ' ασβολωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 268[5]. **3**) Καταφέρω, δίνω (χτύπημα): *Την κοπανιάν ξαμώνω* Πιστ. βοσκ. V 4, 89. **4**) Οδηγώ σε κ. κακό: *Στον πόθον, όπου βρίσκεσαι, σα γέλιον εκινήθη κι εδά ξαμώνει κίντυνα και γκρεμνισμούς στα βύθη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1594· *Θωρεί* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *το πράμα κι είναι ομπρός και βάρος αξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 715. **5**) (Εδώ) εννοώ, θέλω να πω (Για τη σημασ. βλ. Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 23): *Τα χείλη τά ξαμώνασι, δίχως να τα μιλούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1981. **6**) Σχεδιάζω, υπολογίζω: *σα φρόνιμη γροικά* (ενν. *η νένα*) *κι ως γνωστική λογιάζει της Αρετής την όρεξη κι είντά 'ναι τά ξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 449· (εδώ σε παροιμιακή φρ.): *Υπήρχε γαρ ο άνθρωπος καμπόσον δοκίφρων, αλλ' ουδέ καλόφρων· εξάμωνε πλατέα και έκοπτε στενά και ουδέν εφαίνοντο εκείνα τά εξάμωνε* Χειλά, Χρον. 355. **7**) Προσπαθώ, επιχειρώ: *'λαφάκι δοξεμένο ... τη σαΐτα εθώρει και να τη βγάλει εξάμωνε κι εκείνο δεν εμπόρει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 152· *ως ... εφάνην η κυρά μου, λέγει μου: — Μ.: Ανεντρανίσου την. —Φ.: Και μ' όλην την καρδιά μου ξαμώνω να την στοχαστώ* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 255. **Β'** Αμτβ. **1α**) Βάζω σημάδι, σημαδεύω, στοχεύω: *στον τόπο όπου ξαμώνουσι τσι κοπανιές κτυπούσι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1800· *Την τέχνη και τη δύναμη παρά ποτέ μαζώνου και πού να κάμουν κοπανιά καλύτερη ξαμώνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 2286· *Με το δοξάριν ήρτεν να ξαμώσει* (ενν. *ο 'Ερωτας*) *δίχως να δει τείντά 'καμεν μιτά μου εμέν κι άλλους που στέκουνται κοντά μου* Κυπρ. ερωτ. 19[5]· **β**) (μεταφ.): *ο αφέντης όσο πλια αγαπά το δούλο, ανέν και σφάλει, 's τόσο περίσσαν όργητα γυρίζει και μεγάλη, και*

στα σφάλματα που στην τιμή ξαμώνου και στην καρδιά αγγίζουσι Ερωτόκρ. .) Α' 231. **2**) (Μεταφ.) επιχειρώ, δοκιμάζω να πω ή να κάνω κ. (Για τη ση- ιλεξίου Στ. [Ερωτόκρ. σ. 452, λ. *αξαμώνω*]): *Με τούτες τες παραβολές αγάλια νει εις το σημάδι το μακρύ κι ήρχισε να ξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' Αποσκοπώ, αποβλέπω, στοχεύω σε κ.: *η πολιτική ψηλά θωρεί και χαμηλά ξα-* λ. Α' (Wagn.) PM 314· *πάντά 'χει* (ενν. *το αρχοντόπουλο*) *λογισμούς τιμής, ά ξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 188· *Τη σάλπιγγα ο Ρωτόκριτος κάνει και* · *κράζει άλλο να 'ρθει ογλήγορα, στο κέρδος αξαμώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) *ς τόπο ψηλόν αγάπησα, μακρά πολλά ξαμώνω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 149. , καταλήγω κάπου: *Εγώ κατέχω, αφέντρα μου, ετούτα πού ξαμώνου και πόσο ιστού, πόσο φαρμάκι χώνου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 723· *Τα λόγια σας θανατε- τητα πληγώνου, γιατί, γροικώ σαν πελελή, 'ς τόπο κακό ξαμώνου* Ερωτόκρ. .) Δ' 406.

**,** επίρρ., Κυπρ. ερωτ. 11⁷· *α ξ α ν ά.*

τις προθ. *εξ* και *ανά* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. στο Du Cange, λ. *άξανα* ως α' συνθ. την Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 457). Η λ. στο Du Cange, λ. *ξάνα* ως α' συνθ., στο αι σήμ.

ξου, πάλι: *'Οντα σ' εμέν γυρίζουν* (ενν. *τα μάτια*) *και θωρούμ με, ... άφτ' η υ ... κι εκείνα νιώθουν κι αξανά βιγλούν με* αυτ. 6[11].

**βάνω.**

το επίρρ. *ξανά* και το *βάνω*. (Πβ. και λ. *ξαναβάζω* στο Somav. και σήμ.). Η λ. . και σήμ.

πάλι: *λέγει, ξαναβάνει την* (ενν. *ο Μωυσής την χέρα*), *στο στήθος του την φέρ- λε του πάλι, εβγάνει την, στην όψην της γιαγέρνει* Χούμνου, Κοσμογ. 2185.

**ιβαπτίζω.**

το επίρρ. *ξανά* και το *βαπτίζω*. Πβ. μέσ. *εξαναβαπτίζομαι* τον 7. αι. (Lampe, λ. στο Somav. και σήμ.

ίζω για δεύτερη φορά: *αν δεν γένει η σχολή να τους καθοδηγήσει, παπάς δεν θεί να τους ξαναβαπτίσει* Ιστ. Βλαχ. 2210.

**ιβάφω.**

το επίρρ. *ξανά* και το *βάφω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

ιατίζω πάλι: *με το αίμα των χριστιανών την γην να ξαναβάψουν* Τζάνε, Κρ. πόλ.

**ιβγαίνω.**

το επίρρ. *ξανά* και το *βγαίνω*. Η μτχ. παθητ. παρκ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., , 1951, 54 κριτ. υπ.). Η λ. και σήμ.

νω πάλι· (εδώ) αποπλέω ξανά (Πβ. ά. *βγαίνω* 18): *'Ηρθανε τα μεσάνυκτα εις γιάλι* (παραλ. 2 στ.)· *τον γενεράλε ηύρανε και τες γραφές τού δώσαν* (παραλ. 8 ι' *άλλες δεύτερες γραφές εξαναβγήκαν πάλιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 158[21].

**βλάπτω.**

το επίρρ. *ξανά* και το *βλάπτω*. Η λ. και σήμ.



Βλάπτω κάπ. ξανά: *έναν απού βλάψασι κι εκείνος τ' απομένει, να τονε ξαναβλά- ψουσι χειρότερα τυχαίνει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 644.

**ξαναβλέπω,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 295.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *βλέπω*. Πβ. λ. *αξαναμπλέπειν* στο Du Cange. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1**) Βλέπω κ. ξανά: *το ξαναείδαν* (ενν. *το ξύλο*) *και μια και δυο με τα άρμενα* Διήγ. πανωφ. 59. **2**) Σκέφτομαι κ. ξανά: *λόγιασε, ξαναλόγιασε, 'δέ τα και ξαναειδέ τα τά τση 'πεν ο Ρωτόκριτος* ... Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 639 χφ Χ κριτ. υπ. **Β'** (Αμτβ.) επανακτώ την όρασή μου: *διδάσκαλε, να ξαναβλέψω* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Μάρκ. ι' 51.

**ξαναγεμίζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *γεμίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Γεμίζω ξανά: *οι βάρκες να γυρίζου εις το Μαντράκι να 'ρχουνται να τσι ξαναγεμί- ζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. (Νενεδ.) 604[22].

**ξαναγένησις** η, Χριστ. διδασκ. 150, 260· *ε ξ α ν α γ έ ν ν η σ ι ς,* Χριστ. δι- δασκ. 65.

Από το επιρρ. *ξανά* και το ουσ. *γέννησις*. Η λ. στο Somav.

(Θρησκ.) αναγέννηση: *η γραφή κράζει το βάπτισμα λουτρόν της ξαναγεννήσεως* αυτ. 259· *μας έσωσε* (ενν. *ο Θεός*) *διαμέσου ... της εξαναγεννήσεως ... του Αγίου Πνεύμα- τος* αυτ. 31.

**ξαναγεννώ,** Αιτωλ., Μύθ. 55[14], Πιστ. βοσκ. II 5, 152, V 6, 269, Ζήν. Γ' 16.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *γεννώ*. Παθητ. *εξαναγεννάομαι* τον 4. αι. (L-S). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** (Μτβ.) (θρησκ.) αναγεννώ: *η αληθινή πίστις ... τον άνθρωπον τον ξαναγεννά και τον ξανανιώνει εις νέον άνθρωπον* Χριστ. διδασκ. 98. **Β'** Αμτβ. **1α**) Γεννιέμαι για δεύτερη φορά: *έγω ... στο νου μου: να μηδέν παντρευτώ ποτέ, αν εξαναγεννιούμου* Πανώρ. Δ' 88· **β**) (μεταφ.): *σήμερ' αρχίζω την ζωήν, τώρα ξαναγεννούμαι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1168]. **2α**) (Μεταφ.) αναγεννιέμαι, αναζωογονούμαι: *καμιά* (ενν. *γυναίκα*) *ξαναγεν- νάται την ώρα οπού βλογάται* Πιστ. βοσκ. II 5, 150· **β**) (προκ. για πνευματική ανα- γέννηση): *μας αξίωσες να ξαναγεννηθούμεν εις την ελπίδα της καλλιοτέρας ζωής* Χριστ. διδασκ. 453. **3α**) Γίνομαι εκτός εαυτού (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 629] και Αθ. 26, 1914, ΛΑ 165): *μα σαν τον είχε στερευτεί* (ενν. *η Αρετούσα*), *περίσσα ετυραννάτο κι όλη εξαναμαλάσσετο κι όλη εξαναγεννάτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 22· **β**) (προκ. για τη φύση) ανατρέπομαι (Βλ. Ξανθ., ό.π.): *όλα για μένα σφάλασι και πάσιν άνω-κάτω, για με ξαναγεννήθηκεν η φύση των πραμάτω* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1278.

**ξαναγιαγέρνω·** *ξ α ν α δ ι α γ έ ρ ν ω,* Χούμνου, Κοσμογ. 351 κριτ. υπ., 2665. κριτ. υπ.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *γιαγέρνω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Γ' και Ϛ' 159, λ. *ξαναjαγέρνω*).

**1α**) Επιστρέφω: *Σε βλέπω πούρι, στρατηγέ, το πως ξαναγιαγέρνεις, οκ τους πολέ- μους νικητής και δόξες μασε φέρνεις* Ζήν. Γ' 55· **β**) (μεταφ.): *έτσι και τ' άνθη σβήνουσι*

της και χαλούσι και να ξαναγιαγείρουσι 'ς τσ' ανθρώπους δε μπορούσι Ερωφ.
84· γ) επιστρέφω στη ζωή: αν ήτονε τση φύσης μπορεμένο πάλι να ξαναγιά-
ίνατο ν' ανιμένω, χίλιες φορές απόθαινα μόνο για ονομά σου Ζήν. Δ' 379. **2**)
ιβαίνω: Θωρώ, εξαναγιαγείρασι κι ήρθαν τα περασμένα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α'
**3α**) Ξαναπηγαίνω, πηγαίνω για δεύτερη φορά κάπου: Με τους παπάδες και Ααρών
; ξαναγιαγέρνει (ενν. ο Μωυσής) Χούμνου, Κοσμογ. 2665· **β**) (εδώ επιτ.) έρ-
εύτερος (ύστερα από κάπ. άλλο): Αυτός επήγε (ενν. ο πρώτος μαντατοφόρος), ...
;, βλέπω, ξαναγιαγέρνει Ζήν. Ε' 152. **4**) (Μεταφ.) ασχολούμαι, νοιάζομαι πάλι
: το δει μια, δυο και τρεις φορές κι οι όρεξες δε σάζον· ουδ' οι καρδιές συβάζουνται,
μάτια μοιάζον, εκείνον οπ' ορέγετο σ' άρηντα τονε φέρνει, σχολάζει και ξε-
ται, πλιο δεν ξαναγιαγέρνει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1142. **5**) Στρέφομαι
που: Λέγει τού Σηθ: «Παράκυψε κι ιδέ από την θύραν ...» (παραλ. 17 στ.). Λέγει
ο άγγελος: «Γιάγειρε πάλιν, 'δέ το, και είτι ιδείς πάλιν σ' αυτό, έλα σ' εμένα
Και πάλι εξαναγιάγειρε, στοχάζεται το δένδρον Χούμνου, Κοσμογ. 351· Ωσά
οντέ χυθεί κι από ψηλά ξανοίγει και θε να πιάσει το πουλί κι εκείνο να του φύ-
ξαναγιαγέρνει το ζιμιό στην άλλη να το πάρει ... Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1563.
ίζω γνώμη: έβαλα εις τον νουν μου ο ταπεινός και έλεγα λύκοι είναι (ενν. οι φυλακα-
Και πάλιν ξαναγιάγερνα και έλεγα ότι έν' κοράκοι Σαχλ., Αφήγ. 548.

**ναγίνομαι.**

ό το επίρρ. ξανά και το γίνομαι. Η λ. και σήμ.

) Δημιουργούμαι, κατασκευάζομαι ξανά: ο κόσμος αν ξαναγενεί, άλλο δεν κάνω
μόνον εσέ, Ρωτόκριτε Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 689· **β**) (μεταφ. προκ. για τον
ιφανίζομαι πάλι: Ελπίζομ' ότι ο ήλιος π' αποθαίνει το βράδι προς τη δύση, πά-
ις την ανατολήν να ξαναγίνει Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [84]. **2**) Επιστρέφω
οηγούμενή μου κατάσταση: σαν είδε τον ήλιο της μες στη φλακή κι εμπήκε, εξανα-
ζιμιό, την ασκημιάν εφήκε· εγιάγειρεν η ομορφιά που τσ' ήτο μακρεμένη Ερω-
Αλεξ. Στ.) Ε' 1122. **3α**) Μεταβάλλομαι ριζικά (Βλ. Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ
ξαναγίνη (ενν. η καρδιά) στην πυρά, την πρώτη φύση εχάσε Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
· θωρώ κι εξαναγίνηκα, γνωρίζω το απατή μου, γιατί όλα αλλάξαν εις εμέ, δεν
ιο σαν ήμου Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 199· **β**) (προκ. για τη φύση) καταστρέ-
ινατρέπομαι (Βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 629]): Η φύση εξαναγίνηκε κι όλοι
ρατήσα κι όλα εστραβώσαν ογιά με εκείνα που 'σαν ίσα Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
τάχα εξαναγίνηκεν εις κάθε πράμα η φύση κι εκείνα οπού ξετέλειωσε θε να τα
ει; Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1267· **γ**) (προκ. για την πίστη): Εχάθηκε η ευσέ-
ίσβησε η δικιοσύνη, απόθανεν η εντροπή κι η πίστη εξαναγίνη; Ροδολ. (Αποσκ.)
**4**) Γίνομαι εκτός εαυτού (Βλ. Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 165 και [Ερωτόκρ. σ.
Ως ήνοιξε (ενν. τ' αρμαράκι του) και δε θωρεί τη 'στόρησην εκείνη, σ' αφόρμιση
ε κι όλος εξαναγίνη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1808· Εμίλιε με τα κλήματα, άλλα-
αγίνη. Εσώπασε, δε θέλει πλιο να της μιλεί η Φροσύνη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)

**ναγκαλιάζω.**

ό το επίρρ. ξανά και το αγκαλιάζω. Η λ. και σήμ.

έσ.) συμπλέκομαι πάλι: 'Ράσσου, ξαναγκαλιάζουνται, ξαναχτυπούσι πάλι και
άλλον ήπασκε χάμαι στη γη να βάλει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1859.



**ξαναγνώθω·** ξαναγνώσεις, Τζάνε, Κρ. πόλ. 437[8], εσφαλμ. γρ. αντί ξανανιώσεις· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 597 [= Ξανθ., Μελετ. 258].

**ξαναγοράζω.**

Από το επίρρ. ξανά και το αγοράζω. Η λ. και σήμ.

Αγοράζω κ. ξανά· (εδώ μεταφ.) «πληρώνω κ. ακριβά», τιμωρούμαι: αν δεν θελήσετε να γροικήσετε της βουλής μας, ακριβά θέλετε τα ξαναγοράσειν Μαχ. 474[16-7].

**ξαναγράφω.**

Από το επίρρ. ξανά και το γράφω. Μέσ. ξαναγράφουμαι σε έγγρ. του 16. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, 211). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1**) Γράφω για δεύτερη φορά γράμμα σε κάπ.: εγράψαν του α' χαρτίν λαλώντα από τον ρήγα... ο κοντοστάβλης ... έγραψεν χαρτίν και απολογήθην τους ... τότε εξαναγράψαν του άλλον χαρτίν Μαχ. 372[7-8]. **2**) Στέλνω πάλι γραπτή εντολή: ήτον (ενν. ο Μιχάλης) εκεί (ενν. εις την Βιέννα) ολοένα· ότε να ξαναγράψει δέ ο βασιλέας πάλι να πα να τον ανταμωθεί στην Πράγαν Παλαμήδ., Βοηβ. 1095.

**ξαναγριώνομαι,** Θησ. Α' [38[7]].

Από το επίρρ. ξανά και το αγριώνομαι. Τ. ξινιγριώνουμι σήμ. στην Ίμβρο (Ξεινού Κ., Γλωσσάρ. Ίμβρου 121, λ. ξινιγριώνουμει).

**α**) Εξαγριώνομαι: ως το λονταρούπουλον που πείνα το κεντάει και περισσά μανιώνεται και πλιο ξαναγριωμένο, και σαν ιδεί γαρ τίποτες φαγί διά ν' αρπάξει, την τρίχα τ' αναγριώνει την Θησ. Α' [38[2]]· **β**) περιέρχομαι σε κατάσταση ταραχής, ερεθίζομαι: ο Θησεύς εβλέποντας τον τόπον και το βασίλειον εκεινών όλος εξαναγριώθη Θησ. (Foll.) Ι 43.

**ξαναγροικώ.**

Από το επίρρ. ξανά και το (α)γροικώ.

Ακούω, πληροφορούμαι πάλι: Σώνει, τά σου 'πα σήμερο μην τα ξαναγροικήσω, α θέλεις την αγάπη μου σ' έχθρα να μη γυρίσω Φορτουν. (Vinc.) Α' 61.

**ξαναγυρίζω,** Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ. [21], Διγ. Ο 336, 2280, Τζάνε, Κρ. πόλ. 290[25].

Από το επίρρ. ξανά και το γυρίζω. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) ξαναφέρνω πίσω κ.: γύρισε τον πολύ θυμόν, καρδιά μου, την αντρειά σου την πρώτη ξαναγύρισε να πάψει η μάνητά σου Ζήν. Δ' 138. **Β'** Αμτβ. **1**) Επιστρέφω, ξαναγυρίζω κάπου: πάλιν σε λίγον καιρό θέλει ξαναγυρίσω στην Ρωμανία μετά σεν Διγ. Ο 685· εξαναγύρισε (ενν. ο πασάς) περίσσια μανιωμένος κι ήλθε με πλειότερον λαόν Τζάνε, Κρ. πόλ. 189[7]· (μεταφ.): ο ζυγωμένος 'Ερωτας με μάνητα μεγάλη στο νου μου εξαναγύριζε κι επλήγωνέ με πάλι Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Α' 202. **2**) Επανέρχομαι σε προηγούμενη κατάσταση: οι γράδες εις τα νιότα τως πάλι ξαναγυρίζου Πανώρ. Α' 276· εις την τιμήν την πρώτην τους ξαναγυρίζουν (ενν. οι κάμποι) πάλιν Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [922]. **3**) Αλλάζω γνώμη: Ο βασιλεύς μετανιώνει πως είπε κακόν διά τες γυναίκες και διά τούτο ξαναγυρίζει και τες επαινεί Μπερτόλδος 20. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Επανέρχομαι· ανανεώνομαι: 'Οταν απέρασεν ο θυμός του βασιλέως έπεμψεν να ζητήξει τον Μπερτόλδον ... Και εκείνος έπεμψε να του ειπούν πως τα ξαναζεστωμένα άλογα και η ξαναγυρισμένη αγάπη ποτέ δεν ήτον καλά Μπερτόλδος 75. **2**) (Μτβ.) μεταβάλλω (Βλ. και ά. ξεγυρίζω): Της ξενιτειάς την δούλεψιν πως εξαναγυρίστη Ιμπ. 12 κριτ. υπ.

**δασκαλεύω.**

:ο επίρρ. ξανά και το *δασκαλεύω*. Η λ. και σήμ.

ευμβουλεύω, δασκαλεύω πάλι: *εις τόσ' εγώ πάγω να βρω, να ξαναδασκαλέψω* :τα *και γοργό εκεί να τηνε πέμψω*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [815].

**δείχνω.**

το επίρρ. ξανά και το *δείχνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

ιω πάλι κ. σε κάπ.: *σαν είδε πως δεν ημπορεί* (ενν. *να βγάλει το δαχτυλίδι*), *μου* ι *πάλι κι επιάσε το δακτύλι μου, που 'θελε να το βάλει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)

**:δευτερώνω.**

το επίρρ. ξανά και το *δευτερώνω*.

τ.) κάνω κ. για δεύτερη φορά, επαναλαμβάνω κ. που έκανα: *ο κτύπος τω σιδέρων* ά *είδαμε να ρίξει· κι ο ένας κι άλλος θέλοντας να ξαναδευτερώσει, εκείνος* ννιά *έριξε στη γη ήθελε ξαπλώσει* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 503.

**αδηγούμαι,** βλ. *ξαναδιηγούμαι*.

**αδιαγέρνω,** βλ. *ξαναγιαγέρνω*.

**αδιαλαλώ.**

ι το επίρρ. ξανά και το *διαλαλώ*.

ω πάλι μια δημόσια ανακοίνωση, διακήρυξη: *πάλε εξαναδιαλαλήσαν: «Είτις να μπει* καλές *στο κάστρον να βάλει φλάμπουρον ...»* Μαχ. 458[3].

**αδιατάσσω.**

ό το επίρρ. ξανά και το *διατάσσω*.

ιασυμβουλεύω: *Ξαναδιατάσσει η Νένα τση και τρέμει από την πρίκα, μα κείνη* γησε *κι ουδ' ήβλεπε ουδ' εγροίκα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 527. — Πβ. ά. *διατάσ-*

**ιαδίδω.**

ό το επίρρ. ξανά και το *δίδω*. Η λ. στο Βλάχ. Τ. *ξαναδίνω* στο Somav. και σήμ.

ω κ. ξανά· προξενώ, προκαλώ πάλι κ.: *Να ξαναδώσεις βούλεσαι τση κεφαλής μου* Ιανώρ. Β' 246.

**ναδιηγούμαι·** *ξ α ν α δ η γ ο ύ μ α ι*.

:ό το επίρρ. ξανά και το *διηγούμαι*. Η λ. και σήμ.

ηγούμαι, εξιστορώ πάλι κ.: *Δεν το θυμούμαι... να μου το ξαναδηγηθείς* Στάθ. ii) Γ' 10.

**ναδοκιμάζω·** *ξ α ν α δ ι κ ι μ ά ζ ω*.

τό το επίρρ. ξανά και το *δοκιμάζω*. Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Ξανθουδίδης κρ. σ. 630]). Η λ. και σήμ.

Υποβάλλω πάλι σε δοκιμασία κάπ., δοκιμάζω πάλι: *μα λέγει και ξαναρωτά και ξανα-* ει *τήν αγαπά αν τον αγαπά* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 739. **2**) Επιχειρώ πάλι



κ.: *πάλε εγυρίσανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *να ξαναδοκιμάσουν, τσι κολοννέλλους για να βρουν εκ' έξω να τους πιάσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 456[25].

**ξαναδυναμώνω.**

Από το επίρρ. ξανά και το *δυναμώνω*. Η λ. και σήμ.

(Αμτβ.) αποκτώ πάλι στρατιωτικές δυνάμεις, ισχυροποιούμαι: *ο Αγηζίλαος ο βασιλεύς ... εμάζωνε τους ανθρώπους του να ξαναδυναμώσει και να πολεμήσει τους εχθρούς του* Χρον. σουλτ. 73[8].

**ξαναεγκαλώ·** *α ξ α ν α γ κ α λ ώ*, Ασσίζ. 132[5]· *ε ξ α ν α γ κ α λ ώ*.

Από το επίρρ. ξανά και το *εγκαλώ*. Τ. *ξαναγκαλώ* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 678).

Προσφεύγω πάλι στο δικαστήριο διεκδικώντας κ.: *Περί των πραγμάτων των νικουμένων με την αυλήν και πάλιν εξαναγκαλούν* αυτ. 16[8].

**ξαναεπικαλούμαι·** *ξ α ν α π ι κ α λ ο ύ μ α ι*.

Από το επίρρ. ξανά και το *επικαλούμαι*. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) επικαλούμαι πάλι (το όνομα θεού) λέγοντας κάπ. προσευχή: *σεις, βοσκοί ευλαβείς, εις την θεάν μας μ' όμορφην ψαλμουδιάν ... ξαναπικαλεσθείτε* (έκδ. *ξαναποκαλεσθείτε*· διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284) *τ' όνομά της* Πιστ. βοσκ. V 3, 36.

**ξαναέρχομαι,** Ασσίζ. 447[19]· *α ξ α ν α έ ρ χ ο μ α ι*· *ξ α ν ά ρ χ ο μ α ι*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. δ' [71] (προστ. *ξανάλα*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 182[18], 288[24].

Από το επίρρ. ξανά και το *έρχομαι*. Ο τ. *ξανάρχομαι* στο Βλάχ. και σήμ., ενώ τ. *ξανέρχομαι* στο Somav. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξανά*) και σήμ.

**1α**) Επιστρέφω, ξαναγυρίζω: *πάλι εγώ ξανάρχομαι χρυσάφι να σας δώσω* Ζήν. Γ' 376· *έτσ' εξανάρθα, 'Εργαστέ μου, για να 'βρω την υγειά μου 'ς τούτον τον τόπον και να ιδώ την ακριβή κυρά μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [377]· **β**) (με σημασ. παθητ. προκ. για πράγμα) επιστρέφομαι: *Περί εκείνου του βίου τό εκλέψα και έσυράν το ... εις την γην τους Σαρακηνούς και μετά ταύτα αξαναέρχεται εις την γην τους χριστιανούς* Ασσίζ. 425[17-8]. **2**) Συμβαίνω, επικρατώ πάλι: *τον πόλεμον εσκόλασαν τότε, όταν στην μέση δεν ήθελεν ο ήλιος πολλήν σκιάν να στέσει και η πυρά σού φαίνετον ήθελε να ξανάλθει, που τον Φαέθοντα έκαμεν κι εις το μνημείον βάλθη* Αχέλ. 1788.

**ξαναερωτώ,** Συναξ. γαδ. 333· *α ξ α ν α ρ ω τ ώ*· *ε ξ α ν α ρ ω τ ώ*, Ασσίζ. 224[30]· *ξ α ν α ρ ω τ ώ*, Πιστ. βοσκ. V 5, 270, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1833, Γ' 1542, Ε' 697, 739, Τζάνε, Κρ. πόλ. 179[13], 180[24].

Από το επίρρ. ξανά και το *ερωτώ*. Πβ. λ. *εξανερωτάω* το 12. αι. (L-S). Ο τ. *ξαναρωτώ* και σήμ.

Ρωτώ πάλι: *ρωτά, ξαναρωτά τηνε είντά 'σαν τα όνειρά της* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 93· *εμείς ... ερωτήσαμέν τον ... και η αυλή αξαναρωτά τον* Ασσίζ. 475[10-11].

**ξαναζγουραφίζω,** βλ. *ξαναζωγραφίζω*.

**ξαναζεσταίνω·** *ε ξ α ν α ζ ε σ τ α ί ν ω*.

Από το επίρρ. ξανά και το *ζεσταίνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

(Μεταφ.) κάνω κ. να εξαφθεί, να ζωηρέψει (εδώ προκ. για το μυαλό): *ο άνθρωπος,*

*ναζεστάνει τον μυελόν, εύκολα πιάνεται να κάμει πράγματα* (έκδ. *πράγμα*· διορ-
*υδετιποτένια και καταφρονεμένα* Μπερτολδίνος 99.

**ναζεστώνω.**
ό το επίρρ. *ξανά*, το επίθ. *ζεστός* και την κατάλ. *-ώνω*.
ζω να τρέξει ξανά ένα άλογο ύστερα από σύντομη ανάπαυση: *τα ξαναζεστωμένα αι η ξαναγυρισμένη αγάπη ποτέ δεν ήτον καλά* Μπερτόλδος 75.

**ναζητώ,** Χριστ. διδασκ. 392· *α ξ α ν α ζ η τ ώ,* Ασσίζ. $64^{13}$, $82^{11}$ (αόρ. *τησεν*), $155^{1-2}$, $332^{8}$, $383^{27}$, Μαχ. $564^{25}$.
ό το επίρρ. *ξανά* και το *ζητώ*. Τ. *εξαναζητώ* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' Ι λ. στο Βλάχ. και σήμ.
Ζητώ, απαιτώ πάλι: *έπειτα έρχεται ο δανειστιός και αξαναζητά αμάχι του εγγυτή ης των ρ' περπύρων* Ασσίζ. $314^{9}$. **2**) Διεκδικώ κ. πάλι προβάλλοντας δικαιώματα σίας: *εκείνος ή εκείνη οπού εχάσεν την ζήτησιν πεθαίνει και μετά ταύτα έρχουνται ιά του και αξαναζητούν εκείνην την κληρονομίαν εκεινούς οπού το κρατούσιν* Ασσίζ. **3**) Κάνω πάλι λόγο για κ.· πραγματεύομαι ξανά: *Το τάξιμον ετούτο ξαναζητάται πρώτην επιστολήν του Παύλου* Χριστ. διδασκ. 267.

**ναζώ·** *ε ξ α ν α ζ ώ,* Γλυκά, Στ. 221, Καλλίμ. 2556.
τό το επίρρ. *ξανά* και το *ζω*. Τ. *αξαναζώ* στο Du Cange (λ. *αξαναζήν*) και *ξαναζιώ* mav. (λ. *ξαναζειώ*). Ο τ. στο Κουμαν., Συναγ. (λ. *εξαναζήν*). Η λ. και σήμ.
Αμτβ. **1**) Ζω πάλι· συνεχίζω να ζω: *τον Μανασσήν ήκουσας δεηθέντα και εδω- έτεσιν † να ξαναζήσει πάλιν* Διγ. Ζ 4379. **2α**) Επανέρχομαι στη ζωή, ξανα- εύω (εδώ ύστερα από προσωρινή απώλεια των αισθήσεων με μάγια): *«Είτις αναί- νεκρός μυρίσεται το μήλον, αίσθησιν λάβει παρευθύς, εξαναζήσει πάλιν»* Καλ- 08· **β'** (μεταφ.) «παίρνω ζωή», αναζωογονούμαι: *Μ' ανίσως κι έμπει, κάτεχε, ο την καρδιάν σου* (παραλ. 2 στ.), *πάλε με χίλιες γαλιφιές κάνει να ξαναζήσεις* Σουμμ., φίδ. Α' [136]. **Β'** (Μτβ.) επαναφέρω κάπ. στη ζωή, ανασταίνω: *και νεκρή την ή- ρίσει* (ενν. ο *Σίλβιος*) *οπίσω από τον θάνατον και να την ξαναζήσει* Σουμμ., Παστ. [1279].

**ναζωγραφίζω·** *ξ α ν α ζ γ ο υ ρ α φ ί ζ ω.*
πό το επίρρ. *ξανά* και το *ζωγραφίζω*. Ο τ. με β' συνθ. τον τ. *ζγουραφίζω*. Η λ. και

ωγραφίζω πάλι κ. για να το κάνω να δείχνει καινούργιο: *Εδά μου φαίνεται απατά κι ανανιωμένος, ωσάν ξυλάθρωπος παλιός ξαναζγουραφισμένος* Φορτουν. (Vinc.) Δ'

**ναθερμαίνω.**
πό το επίρρ. *ξανά* και το *θερμαίνω*. Η λ. και σήμ.
ερμαίνω πάλι· (εδώ μεταφ.) αναζωπυρώνω, δυναμώνω: *το άγιον Πνεύμα, το οποίον καρδίες μας διαμέσου του θείου Ευαγγελίου μας την ξαναθερμαίνει* Χριστ. διδασκ.

**χναθύμηση** *η*.
πό το *ξαναθυμούμαι*. Τ. *αξαναθύμησις* στο Du Cange (λ. *αξαναθθύμησις*). Τ. *'ξαναθ-*



*θύμησις* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 678). Η λ. στον τ. *ξαναθύμησις* στο Somav.
Ανάμνηση: *μα ξεύρε, αδελφέ Εργάστο, πως τούτη η ξαναθύμηση πρικαίνει* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 63.

**ξαναθυμίζω.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *θυμίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.
Θυμίζω πάλι: *Μα γιάντα τσι παλιούς καημούς και τον παλιό μας πόνο τώρα ξαναθυμίζοντας σ' όλους σας καινουργιώνω;* Ερωφ. Ιντ. α' 20.

**ξαναθυμούμαι.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *θυμούμαι*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.
Θυμούμαι πάλι: *τους στίχους μου δεχθείτε τώρα, να τους διαβάσετε, να ξαναθυμηθείτε πώς ήλθεν ο Αγαρηνός στην Κρήτην* Τζάνε, Κρ. πόλ. $135^{18}$.

**ξαναθωρώ,** Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 741.
Από το επίρρ. *ξανά* και το *θωρώ*. Η λ. στο Βλάχ.
**α**) Ξανακοιτάζω· κοιτάζω με προσοχή· παρατηρώ: *'Οποιο τραγούδι τσ' άρεσεν, ήπιανε κι ήγραφέ το* (ενν. η *Αρετούσα*)· *εθώριε, εξαναθώριε το, ξεστίχου εμάθαινέ το* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 446· *έρχεται ο Νυμφίος εις τους γάμους και ξαναθωρεί τους καθημένους και αν εύρει τινά ..., αν δεν έχει ... στολήν γάμου, θέλει του ειπεί: ... «πώς εισήλθες ώδε ...;»* Πηγά, Χρυσοπ. 125(53)· **β**) (μεταφ.) ξανασκέφτομαι, ξαναεξετάζω: *Και με μεγάλο λογισμό θωρεί, ξαναθωρεί το* (ενν. ο *Ρωτόκριτος*), *γιατί, έβλεπε, το κάμωμα πολλά καθάριον ήτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1883.

**ξανακαθίζω.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *καθίζω*. Η λ. στο Somav.
(Αμτβ.) ξανακάθομαι: *στο άλογο πάλι ξανακαθίζει* (ενν. ο *Διγενής*), *στο σπίτι του πατέρα του με την χαρά γυρίζει* Διγ. Ο 1541.

**ξανακαινουργίζω.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *καινουργίζω*.
(Εδώ) κάνω να αποκτήσει κ. την πρώτη του ακμή, δόξα: *εδόθη να ξανακαινουργίσει την φάμαν και τες αρετές του γένους του και του αρχοντικού τως του εκλαμπροτάτου* Μορεζίν., Λόγ. 470.

**ξανακαινουργιώνω,** Μορεζίν., Λόγ. 470, Κατζ. Δ' 56· *ξ α ν α κ α ι ν ο υ ρ γ ώ ν ω,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1141], Χριστ. διδασκ. 50, 258, 437.
Από το επίρρ. *ξανά* και το *καινουργιώνω*. Το μέσ. *ξανακαινουργώνομαι* σε έγγρ. του 16.αι. (Λάμπρ., ΝΕ 13, 1916, 473). Τ. *ξανακινουρκώννω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 457, λ. *αξανακαινουργιόννω*, Παπαδ. Θ., Δημ. κυπρ. άσμ. Β. $42^{13\beta}$). Η λ. στο Βλάχ. και στο Γόρδιο, Περί Μωάμ. $366^{14}$.
**Ι** Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Επαναφέρω κ. στην προηγούμενή του κατάσταση, αποκαθιστώ: *άνθρωπε, ... σπούδασον να ξανακαινουργιώσεις την φθαρείσαν υπό της κακίας εικόνα του Αδάμ* Πηγά, Χρυσοπ. 189(59)· **β**) (εδώ συνεκδ. προκ. για βασιλιά) αποκαθιστώ το κύρος, την ισχύ του (πβ. Π.Δ. Βασ. Α' ια' 14): *Ας υπάμεν εις την Γαβαά και εκεί θέλομεν ξανακαινουργώσει τον βασιλέα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $187^{v}$· **γ**) κάνω να αποκτήσει κ.

ρώτη του ακμή, δόξα· (εδώ για χώρα): *να την λυτρώσει* (ενν. *την Κρήτη*) *ο Θεός*
*ε πολλήν τιμήν να ξανακαινουργιώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 134[19]· **δ**) (προκ. για γνώ-
σοφία), αξιοποιώ και βελτιώνω: *όσον ευρίσκετε διδάσκαλον, μανθάνετε διά να ξανα-*
*υργώσετε την παλαιάν σοφίαν* Θεματογραφία 16. **2**) Εκσυγχρονίζω, βελτιώνω·
ιοσαρμόζω: *ήλθε ο μέγας Κωνσταντίνος ο βασιλεύς και εξανακαινούργωσε τον νόμον*
*ασιλικόν των Ρομάνων* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 180[v]. **3α**) Κάνω να αναβιώσει κ.,
ώνω: *Είδα μεγάλες φαντασιές... Την παλιωμένην ελπίδα μας μου ξανακαινουργώ-*
Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [916]· *ωσάν να ήτον νέον το πάθος, έτσι μου το ξανακαινουρ-*
(ενν. *η φαντασία*) Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 108· *ενθυμώντας τα* (ενν. *τα περασμένα*
) *τινάς, ξανακαινουργώνει με την μνήμην τα τραύματα* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 134·
ροκ. για συμφωνία, συνθηκολόγηση) συνάπτω εκ νέου: *ετοιμάσαντες δωρεάς και χαρί-*
*ι και αποκρισαρίους ψηφίσαντες να υπάγουσι να ξανακαινουργιώσωσι την αγάπην*
*τότε εχάλασαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 129. **4**) (Μεταφ.) κάνω κ. πιο έντονο, το-
: *Τούτα τα λόγια τα γλυκιά μού ξανακαινουργιώνου τσι λογισμούς και πλιότερα*
*πόθο με σκλαβώνου* Ερωφ. Ιντ. α' 109. **5α**) Αναπλάθω, επαναλαμβάνω: *τ' Αμύντα*
*γάλο και πρικιαμένον ξόμπλι σ' εμέ τον ίδιον τώρα τα ξανακαινουργώνω·*
*ιαυτόν μου θέλω να σκοτώσω* Πιστ. βοσκ. V 5, 401· **β**) (προκ. για υπόσχεση, όρκο)
ρύσσω εκ νέου, επαναλαμβάνω: *Γιαύτος, καλά δεν ήτονε σωσμένος μες στον ναό,*
*ήρθε να ξανακαινουργώσει το τάσσιμον εκείνο του θανάτου* Πιστ. βοσκ. V 6,
**6**) Ανανεώνω (πνευματικά), αναμορφώνω: *εγύρεψεν* (ενν. *ο Τίτος*) *εκείνον από*
*εις την γην και εξανακαινούργιωσε την ανθρωπότητα διά του πάθους και της αναστά-*
*του* Μορεζίν., Λόγ. 470· *μας ξανακαινουργώνει από παιδία οπού είμαστε φυσικά της*
ρας Χριστ. διδασκ. 144. **7**) Ανοικοδομώ (κατοικία), ξαναχτίζω: *να ξανακαινουρ-*
*υσι* (ενν. *οι Τούρκοι*) *τα σπίτια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 253[6]. **8**) Επιχειρώ εκ νέου, ξαναρ-
: *ο Τουμούτμπεης ελογίαζε να ξανακαινουργώσει πόλεμον με τους Τούρκους* Νεκταρ.,
οσμ. Ιστ. 421. **9**) (Προκ. για την τύχη) προδιαγράφω και πάλι (ευτυχές) το μέλλον
αλλάζω (προς το καλύτερο) το ριζικό κάπ.: *Στα δυο τως τούτα* (ενν. *τα παιδιά*) *η τύ-*
*ου με καλοριζικεύγει και ξανακαινουργιώνει με κι εισέ χαρές μ' οδεύγει* Ροδολ.
σκ.) Β' 520. **Β'** Αμτβ. **1**) Γίνομαι πάλι νέος, ξανανιώνω: *Τούτο το γέρο πα να*
*λοιπό να τον πλερώσω για να μου δώσει ν' αλειφτώ να ξανακαινουργιώσω* Πανώρ.
78· *τούτος ο όφης ..., όταν γεράσει και θελήσει να ξανακαινουργώσει,...υπάγει εισέ*
*ώματα και εντριμώνεται απόκει και μένει το δερμάτι του και αυτός ξανακαινουργώνεται*
άν., Π.Ν.Διαθ. φ. 60[r]. **2**) (Μεταφ.) αναγεννώμαι· γνωρίζω πάλι ευημερία και δόξα:
*δωκε εισέ καιρούς να 'χω καημόν και πόνο, να καίγομαι και να χαλώ, να ξανακαινουρ-*
*ω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 180[6]. **3**) (Μεταφ.) αποκτώ την προηγούμενη ένταση, δύναμη:
*ς αποὺ τα μάτια τση* (ενν. *της Πανώριας*) *φωτιές επεταχτήκα* (παραλ. 1 στ.) *κι*
*ικαινουργιώσασι πάραυτας οι καημοί μου* Πανώρ. Α' 333. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Γίνομαι
νέος, ξανανιώνω: *υπάγει* (ενν. *ο όφης*) *εισέ στενώματα και εντριμώνεται απόκει και*
*το δερμάτι του και αυτός ξανακαινουργώνεται* Καρτάν., Π.Ν.Διαθ. φ. 60[r]. **2**) Ανα-
ομαι (πνευματικά), αναμορφώνομαι: *να ξανακαινουργώνομάσθε περισσότερον πάντα*
*μέραν εις την εικόνα του Θεού* Χριστ. διδασκ. 325· *Να ξανακαινουργώνεσθε εις το*
*ια του νοός σας και να εντυθείτε τον καινούργιον άνθρωπον οπού εκτίσθη κατά τον*
*με δικαιοσύνην και οσιότητα της αληθείας* Χριστ. διδασκ. 100. **3**) (Μεταφ.) απο-
την προηγούμενη ένταση, δύναμη: *Ν' ακούσει τούτα η Αρετή εδάρθηκεν ομπρός τση*
*ανακαινουργιώθηκεν ο πόνος ο παλιός τση* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 820.

**ξανακαινούργιωσις** η· *ε ξ α ν α κ α ι ν ο ύ ρ γ ω σ ι ς*· *ξ α ν α κ α ι ν ο ύ ρ-*
*γ ι ς,* Χριστ. διδασκ. 30, 31.



Από το *ξανακαινουργιώνω* και την κατάλ. *-σις*. Οι τ. από το *ξανακαινουργώνω*. Η λ. στο Βλάχ.

Ανανέωση (πνευματική) (Βλ. Κ.Δ. Ρωμ. ιβ' 2 και Τίτ. γ' 5): *μεταμορφωθείτε εις την ξανακαινούργωσιν του νοός σας* αυτ. 56· *Διαμέσου του λουσίματος της εξαναγεννήσεως και της εξανακαινουργώσεως του αγίου Πνεύματος* αυτ. 65.

**ξανακαινουργώνω,** βλ. *ξανακαινουργιώνω*.

**ξανακαινούργωσις** η, βλ. *ξανακαινούργιωσις*.

**ξανακαινώνω**· *α ξ α ν α κ α ι ν ώ ν ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *ανακαινώνω* με απλολογία.

**1**) Ανοικοδομώ, ξαναχτίζω: *έχω έναν εδικόν μου ρημάδιν, τό λέγεται φράγκικα γαστίνα, οπού είχεν κάποτε οσπίτια, και εγώ ... θέλω να αξανακαινώσω τα σπίτια* Ασσίζ. 360[27]. **2**) Επιστρέφω κ. στο ακέραιο: *αν ουδέν ευρεθούν* (ενν. *όσα ευρεθούν ότι εποίκεν της*) *ότι εποντίστησαν ού εκαταλύθησαν, ουδέν πρέπει η γυναίκα να τα αξανακαινώσει* αυτ. 415[12].

**ξανάκακα,** επίρρ.

Για την προέλ. της λ. από το *ανεξίκακα* βλ. Χατζιδ., Αθ. 29, 1917, 223. Η λ. και σήμ. στη Ζάκυνθο (Μαριέττα Μινώτου, Λαογρ. 11, 1934/37, 470[2]).

Χωρίς κακή πρόθεση, αθώα: *Και αν είδασι τα μάτια μου ξανάκακα κανένα ή και πολλά, γιατί κρατείς οκ' έχω σου φταισμένα;* Φαλιέρ., Ιστ.[2] 579.

**ξανακάμ(ν)ω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κάμνω*. Τ. *ξανακάνω* σήμ. κοιν. Η λ. στο Βλάχ.

**α**) Κάνω πάλι· (μεταφ.) ξαναδημιουργώ, ξαναγεννώ: *θεριό ωσάν εμέ δεν είναι μπορεμένο να ξανακάμει η Αφρική τέτοιο καταραμένο* Ζήν. Ε' 230· **β**) μεταβάλλω κάπ. ριζικά, τον φέρνω σε κατάσταση εκτός εαυτού (Για τη σημασ. βλ. Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 164-5 και [Ερωτόκρ. σ. 424, 630]): *ήτονε τόσα η μάνητα του Κρητικού μεγάλη οπού τον εξανάκαμε της μάνητας η ζάλη, κι έτοιας λογής ... ήσφιξε το κοντάρι που δυο κομμάτια το 'καμε* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1876.

**ξανακατεβάζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κατεβάζω*. Η λ. και σήμ.

Κατεβάζω πάλι: *σαν το θερμό στα κάρβουνα που ο χόχλος το φουσκώνει ... κι απάνω το σηκώνει και πάλι η λάβρα τση φωτιάς το ξανακατεβάζει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 365.

**ξανακεντώ.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κεντώ*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

Καίω πάλι (εδώ σε μεταφ.): *πάλι βρίσκω τη φωτιά, πάλι ξανακεντά με κι απ' τα ψηλά που βρίσκομαι με ξαναρίχτει χάμαι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 339.

**ξανακινώ**· *ξ α ν α κ ι ν ά γ ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κινώ*. Η λ. και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) ξεκινώ, αναχωρώ πάλι: *μέρες ολίγες πέρασαν, πάλι ξανακινάγει και εις το Παραδούναβον εις την Σιλίστραν πάγει* Παλαμήδ., Βοηβ. 193. **Β'** (Μτβ.) (μεταφ.)

ίζω πάλι να περιγράφω κ., να αναφέρομαι σε κ.: *Ξανακινούν τα πάθη τως και τότες η στούσα πλια λεύτερα και σπλαχνικά τα χείλη τση εμιλούσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) 659.

**ξανάκλωσμα·** *εξανάκλωσμα· εξανάκλωσμαν,* Λόγ. παρηγ. L l.

Από τον αόρ. του *ξανακλώθω* και την κατάλ. *-μα.*

Κλώσιμο, γύρισμα· (συνεκδ.) η εκ νέου μεταβολή, μεταστροφή: *μη εκ του χρόνου το ρίν, το εξανάκλωσμά του ρίψει κι εσάς εις ατυχιάν* Λόγ. παρηγ. Ο 755.

**ξανακομπώνω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κομπώνω.*

Εξαπατώ, ξεγελώ πάλι: *Τάχα θαρρείς ακόμη με τα λογάκια αυτάνα τα ψευτά* (έκδ. ητιά· διορθώσ.) *σου και με τα δάκρυα αυτείνα τα στανικώς βγαλμένα να με ξανα-ιπώσεις;* Πιστ. βοσκ. II 7, 140.

**ξανακουρσεύω,** Μαχ. 436[30].

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κουρσεύω.*

Λεηλατώ πάλι: *Τάπισα ενέβησαν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *εις την χώραν και εξανακουρ-ραν-την όλην* αυτ. 424[26-7].

**ξανακράζω·** *αξανακράζω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κράζω.* Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 457). Τ. *ιvακράζω* στο Κουμαν., Συναγ. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κύπρο, ό.π. 478.

**1**) Καλώ πάλι κοντά μου κάπ.· καλώ αδιάκοπα: *Δίχα την ποιαν, ν' αργήσει ζωή σ' τόν μου λλίγον ψήφος φτιάζω, κλιόντα την ξανακράζω* (ενν. *την κυράν μου*) Κυπρ. ρτ. 94[31]. **2**) Ανακαλώ· (εδώ συνεκδ. προκ. για πράγμα (αναβάλλω, ακυρώνω την πώ-τή του και το ξαναβγάζω σε δημοπρασία· Για τη σημασ. βλ. Σακ., ό.π. 457): *αξανακρά-την* (ενν. *την μούλαν*) *και τες αξαναπολομά άλλην ημέρα να την πουλήσουν* Ασσίζ. 314[6]· *ιδήν ο δανειστιός εξανάκραξεν την μούλαν απέ την πούλησιν ού του αμαχίον άνευ είδησής* ... Ασσίζ. 314[22].

**ξανακρινίσκω·** *αξανακρινίσκω· εξανακρινίσκω,* Ασσίζ. 199[31].

Από το *ξανακρίνω* και την κατάλ. *-ίσκω.* Ο τ. *εξανακρινίσκω* και η λ. και σήμ. στην προ (Σακ., Κυπρ. Β' 678-9).

(Προκ. για νόμο) προβλέπω, ρυθμίζω σε άλλη παράγραφο: *έπειτα αξανακρινίσκει το καιον και η ασσίζα ότι πάντα όσα υπάρχει του ανθρώπου ή της γυναικός οπού εποίκεν τού-να ένι του αυθέντη της χώρας* αυτ. 223[22].

**ξανακρίνω·** *εξανακρίνω,* Βακτ. αρχιερ. 156, 158, Νομοκριτ. 112.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κρίνω.* Η λ. και σήμ.

**1**) Δικάζω πάλι: *Περί κρινομένων οπού εξανακρίνονται* Βακτ. αρχιερ. 156. **2**) ανεξετάζω, αναθεωρώ: *Περί κριτού απόφασιν δικαίαν ότι πλέον δεν εξανακρίνεται* κτ. αρχιερ. 156· *Περί κρίσεων βασιλέων και πατριαρχών ότι δεν εξανακρίνονται, μόνον λων κρίσες μετακρίνονται* Βακτ. αρχιερ. 156· *Περί κριτηρίου βασιλικού ότι αυτό το κρι-ριον δεν εξανακρίνεται από άλλον* Βακτ. αρχιερ. 156. **3**) (Προκ. για νόμο) προβλέπω,



ρυθμίζω σε άλλη παράγραφο: *εξανακρίνει το δίκαιον ότι εκείνον εντέχεται να τον κιβεντίσου εις την χώραν δέρνοντά τον* Ασσίζ. 451[5-6].

**ξανακρούω·** *ξανακρούγω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κρούω.*

**Α'** (Μτβ.) χτυπώ επανειλημμένα κάπ.: *όπου έναι κακορίζικος και βάνουν τον εις την μέση, κρούσιν και ξανακρούσιν τον ώστε να δουν να πέσει* Σαχλ., Αφήγ. 233. **Β'** (Αμτβ.) ηχώ ξανά: *το de η καμπάνα σού 'μαθε με δυσκολιά μεγάλη, μόλο που κρούγει din din don και ξανακρούγει πάλι* Στάθ. (Martini) Β' 152.

**ξανακτίζω·** *εξανακτίζω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κτίζω.* Ο τ. το 12. αι. (L-S) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 542). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**1α**) Ανοικοδομώ (κατοικία), ξαναχτίζω: *'Οταν πέσει σπίτι και θέλω να το ξανακτίσω και να το υψηλώσω,... αναγκάζομαι να ποιήσω το σπίτιν καθώς ήτον το πρώτον* Βακτ. αρχιερ. (κώδ. 1373, ΕΒΕ) 27· **β**) ανακαινίζω (κατοικία) κάνοντας προσθήκη, επέκταση: *Εάν γένηται ότι οκάτις άνθρωπος ή μία γυναίκα θέλει να εξανακτίσει την οικίαν του επάνω εις τον τοίχον του...* Ασσίζ. 203[8]. **2**) (Συνεκδ. προκ. για πόλη) κάνω να ακμάσει ξανά: *είδα πως η φινίτσα μου, καιρό οπού θα ζήσει, θε να με κτίσει με τιμήν και να με ξανα-κτίσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 584[2].

**ξανακτυπώ·** *αξανακτυπώ.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κτυπώ.* Ο τ. *ξαναχτυπώ* στο Τραγ. Σούσ. 20 και σήμ. Η λ. σε έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. έγγρ. Α' 77) και σήμ.

**α**) Ορμώ, επιτίθεμαι πάλι: *πάλιν αξανακτυπούν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *όσον κι αν ημπορή-σαν, εκόψαν κι εχορτάσασιν και όλους τους αφήκαν· εξήντα χιλιάδες έκοψαν πριν ή-λιος να δώσει* Θρ. Κύπρ. Μ 318· **β**) συγκρούομαι, χτυπιέμαι πάλι: *'Ράσσου, ξαναγκαλιά-ζουνται, ξανακτυπούσι πάλι και γείς τον άλλον ήπασκε χάμαι στη γη να βάλει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 1859.

**ξανακύλισμα** το, Φαλιέρ., Ιστ.[2] 755 χφ. Ν κριτ. υπ.

Από τον αόρ. του *ξανακυλίω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. και σήμ.

(Εδώ) στριφογύρισμα στο κρεβάτι: *με το ξανακύλισμα ο ήλιος εβγήκε και τούτο όλο το άδικο ο ψύλλος μού το ποίκε* αυτ. 757.

**ξανακυλώ.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *κυλώ* ‹ *κυλίω* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. στη λ.). Λ. *ξανακυλιώ* στο Βλάχ. (λ. *ξανακοιλιώ*). Η λ. στο Somav. (λ. *ξανακοιλώ*) και σήμ. και με την ίδια σημασ.

Παθαίνω υποτροπή σε αρρώστια: *Ο άτυχος ο πατέρας της θέλει να την αφήσει, γιατί έν' από την αρρωστία, να μη ξανακυλήσει* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [652].

**ξαναλαμβάνω·** *αξαναλαμβάνω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λαμβάνω.*

Παίρνω πίσω· (εδώ) υπεξαιρώ (πβ. Ασσίζ. 175[16]): *κάκείνος δίδει εκείνο το πράγμαν ετέρου αμάχιν ού παραδεί εκείνον το πράγμαν ού δίδει το εις προικίον διά αφορμήν να το αξαναλάβει με τοιούτην μηχανήν* Ασσίζ. 428[2].

**ξαναλάμπω·** *ε ξ α ν α λ ά μ π ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λάμπω.*

Αστράφτω, ακτινοβολώ, λάμπω πάλι: *την κανδήλαν θέλει ορδινιάσει και ... εξαναψει πάλιν* Χρησμ. VIII 12.

**ξαναλέ(γ)ω,** Πανώρ. Β' 477, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 475· *α ξ α ν α λ έ (γ) ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λέγω.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Λέω κ. ξανά: *Μα τώρα ξαναπέ μου το, είντα μου λες να κάμω* Φορτουν. nc.) Γ' 725· *λέγει το τέσσαρες φορές και πάλιν ξαναλέγει* Σαχλ., Αφήγ. 403· (με τ. αντικ.): *καλά ημπορεί να μουλλώσει να μηδέν αξαναπεί τίποτες* Ασσίζ. $419^{4}$· **β**) :ομίζω πάλι: *εκείνα που σου γροίκησα μην ξαναπείς ποτέ σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' · *Είπα σου, δάσκαλε, το πως γέρος πολλά δεν είμαι και μην το ξαναπείς* Φορτουν. nc.) Γ' 178. **2**) Εκ νέου αναφέρω, κάνω λόγο για κ.: *Μα 'γώ, για να μην πει κανείς το περνά από μένα, θέλω να της το ξαναπώ με λόγια μερωμένα* Πανώρ. Γ' 376. Διηγούμαι, περιγράφω πάλι: *Δεν πρέπει να σου ξαναπώ τα πάθη μου ο καημένος* Πα-. Α' 397. **4**) Τονίζω, υπογραμμίζω πάλι: *σου ξαναλέγω πάλι το πως δεν είναι ιρεπόν ποτέ κανείς να βάλει με δίχως γάμον κορασιάν σε γάμου νοστιμάδα* Σουμμ., ιτ. φίδ. Α' [1047]· *πάλιν του ξαναλέσι: «ετούτο το πράγμα εμάς, αυθέντη, δεν τειν* Παλαμήδ., Βοηβ. 1311. **5**) Ανταπαντώ, αποκρίνομαι πάλι: *Μάλλιος, του ιλέγει η κορασίδα, εμέ τυχαίνει μόνο απού 'κ τον νόμον στέκω αποφασισμένη* τ. βοσκ. V 2, 171. **6**) Παρακαλώ, ικετεύω πάλι: *πάλιν ξαναλέγουν του: «Ω υ-ότατέ μας, για γροίκησέ μας των φτωχών ...»* Τζάνε, Κρ. πόλ. $194^{3}$. **7**) Ανα-ώ, κραυγάζω πάλι: *μ' αναστεναμούς πολλούς να ξαναλέγεις πάλι* (παραλ. 1 στ.): *μέρες μου και νύχτες μου ...»* Πανώρ. Γ' 175. **8**) Δηλώνω, βεβαιώνω πάλι: *μα κου-ξα κάνετε για να σας ξαναπούσι τούτ' οι φτωχοί για λόγου σας πως δε μπορού να σι* Πανώρ. Δ' 91· *πάλιν ξαναλέσιν του: «Ήξευρε, Αβραάμη, τούτον, ας το 'σαι θαρ-ς, υιόν εσύ θες κάμει»* Χούμνου, Κοσμογ. 1033. **9**) Ξανατραγουδώ, τραγουδώ επανει-ιένα: *'Ηπαιρνε* (ενν. *η Αρετούσα*) *τα τραγούδια του, συχνιά τα ξαναλέγει κι ερχίνι-από μακρά ο πόθος να δοξεύγει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 439. **10**) Συμβουλεύω, ετώ πάλι: *Διώξε τσι πρίκες, διώξε τσι, σου ξαναλέγω πάλι* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) :97. **Β'** (Αμτβ.) εκ νέου αναφέρομαι σε κ., κάνω λόγο πάλι για κ.: *Μα πάγω 'ς τσ' φίλης μου, τ' αμμάτια και το φως μου, γι' αυτή την άξα τση παντρειά να ξαναπώ τός μου* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 360.

**ξαναλιγώνομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λιγώνομαι.*

Λιποθυμώ πάλι: *Ξαναλιγώνεται η φτωχή απ' τη χαρά την τόση κι έκλινε μια και δυο ές χάμαι στη γη να δώσει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 1091.

**ξαναλογιάζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λογιάζω.* Η λ. στο Βλάχ.

Σκέφτομαι, εξετάζω ξανά: *λόγιασε, ξαναλόγιασε, δε τα και καλοδέ τα, τά τση 'πεν* . *της Αρετούσας) ο Ρωτόκριτος, όντεν αποχαιρέτα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 639.

**ξαναλογίζομαι·** (ενεργ.) *ξ α ν α λ ο γ ί ζ ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *λογίζομαι.*



Αλλάζω γνώμη: *μοναύτα εξαναλόγισεν* (ενν. *ο σουλτάνος*) *και δεν άκουσε να ποίσει την αγάπην* Μαχ. $210^{6-7}$.

**ξαναμαλάσσομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μαλάσσομαι.*

Μεταβάλλομαι ριζικά, γίνομαι εκτός εαυτού (Για τη σημασ. βλ. Ξανθουδίδης (Ερωτόκρ. σ. 630] και Αθ. 26, 1914, ΛΑ 165): *μα σαν τον είχε στερευτεί* (ενν. *η Αρετούσα το Ρωτόκριτο*), *περίσσα ετυραννάτο κι όλη εξαναμαλάσσετο κι όλη εξαναγεννάτο* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 22· *τσ' εξάς μου και δεν είμαι πλιο, δεν είμαι πλιο δική μου, όλη εξαναμαλάχτηκα, δεν είμαι πλιο σαν ήμου* αυτ. Γ' 516.

**ξαναμελωδώ.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μελωδώ.*

Συνθέτω άλλες, νέες μελωδίες: *Ντραπείτε τώρ', ανόητοι* (ενν. *ποιητάδες*), *και ξαναμελωδώντας την τέχνη κιλαδήσετε μιας ατυχισμένης, μιας μάγισσας αδιάντροπης* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1298].

**ξαναμηνύω·** *ε ξ α ν α μ η ν ύ ω.* — Βλ. και *ξαναμηνώ.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μηνύω.* Για τον τ. βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 542.

Ανακοινώνω, προσδιορίζω πάλι (πβ. Ασσίζ. $344^{14}$): *αν ουδέν ημπορήσει* (ενν. *ο αδελφός του μεγάλου μαστόρου*) *να έλθει εις την ημέραν του, να εξαναμηνύσουν την ημέραν του* Ασσίζ. $94^{18}$.

**ξαναμηνώ.** — Βλ. και *ξαναμηνύω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και *μηνώ.* Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 679 και Στιχουργ. $36^{11}$).

Ξαναστέλνω μήνυμα: *πλιο δε θε να καρτερώ, εδά που 'ναι στα ξένα, και μηδ' εβγάλαν τσ' Αρετής πράμ' άπρεπο κανένα, ο γάμος της να μιληθεί κι ως μου ξαναμηνύσει ο ρήγας, ξετελειώνω τα να βγω από τέτοια κρίση,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 35.

**ξαναμιλώ,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 638.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μιλώ.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1**) (Μτβ. και αμτβ.) μιλώ ξανά: *Ξαναμιλού* (ενν. *οι πρωτόγεροι*), *διατάσσουν τη και λέσι της με γνώση μη θέλει μέσα στη φλακήν άδικα να τελειώσει* αυτ. Ε' 351· *Ξαναμιλεί της* (ενν. *της Αρετούσας ο Ρωτόκριτος*), *λέγει της, τον πόνο ν' αλαφρώσει κι ως ξημερώσει, ό,τι ζητά να της τα φανερώσει* αυτ. Ε' 687. **2**) (Μτβ.) (με είδος σύστ. αντικ.) συζητώ, κουβεντιάζω: *Επάψασι τα κλάηματα και της χαράς η ζάλη, τσι πρώτες τως αθιβολές ξαναμιλούσι πάλι* (ενν. *ο Ρωτόκριτος και η Αρετούσα*) αυτ. Ε' 1132.

**ξάναμμα** το.

Από το *ξανάφτω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. και σήμ.

(Εδώ ως σύστ. αντικ.) φωτιά: *ότι να έβγει 'στιά και να εύρει ακάθια και εφαγώθην θεμωνιά γή η καλαμιά γή το χωράφι, πλερωμό να πλερώσει οπού ξανάφτει το ξάναμμα* Πεντ. 'Εξ. XXII 5.

**ξαναμορφώνομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μορφώνομαι.*

Παίρνω νέα μορφή, μεταμορφώνομαι: *ως εκείσε έβρεχε* (ενν. *η κόρη*) *τους πόδας τερ-νη, ξαναμορφώθη δράκοντας σαν εύμορφον παιδίον, προς ταύτην παρεγένετο ν να την πλανέσει* Διγ. Α 2886.

**ξαναμπαίνω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μπαίνω*. Η λ. και σήμ.

**1**) Εισέρχομαι, μπαίνω ξανά: *Ας είχα το κοντάρι μου, τώρα να το πληγώσω* (ενν. *το ν*), *πρίχου στον λόγγον ξαμπεί, να τ' αποθανατώσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' ;]. **2**) (Μεταφ.) παίρνω μέρος, συμμετέχω πάλι: *μ' αποκοτιά πολλή και μ' όρεξη λη 'ς τούτη τη μάχη σήμερο πα ξαναμπούμε πάλι* Ερωφ. Ιντ. δ' 76.

**ξαναμυρώνω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *μυρώνω*. Πβ. L-S Κων/νίδη, λ. *αναμυρίζω*.

(Εκκλ.) αλείφω με άγιο μύρο ξανά (εδώ προκ. για άτομο που επανέρχεται στην ορθό-πίστη): *αν είσαι ιερεύς, ξαναμύρωσέ με και αρνούμαι την μιαράν αίρεσιν των νεστορια-και ομολογώ την αειπάρθενον Μαρίαν κυρίαν και αληθή Θεοτόκον* Μορεζίν., Κλίνη μ. 434.

**ξαναναθιβάλλω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *αναθιβάλλω*.

Εξετάζω ξανά, ξανασκέφτομαι, ξανασυζητώ: *Αφέντη, μέσα ας μπούμε στο σπίτι κάσομε τίβετας, κι εκεί πάλι τούτο το πράμα πώς περνά θες ξαναναθιβάλει* Φορτουν. ε.) Α' 225.

**ξαναν εβαίνω**, Τζάνε, Κρ. πόλ. 296[16].

Από το επίρρ. *ξανά* και το *ανεβαίνω*. Η λ. και σήμ.

Ανεβαίνω ξανά (εδώ σε τείχη για να επιτεθώ) (πβ. ά. Λεξ. *ανεβαίνω* 2): *πάλιν δοκιμά-* (ενν. *οι Τούρκοι*) *για να ξανανεβούσι, μέσα στης Βάγιας το φορτί χωστά να πε-ύσι* αυτ. 276[1].

**ξανανεώνω·** ξ α ν α ν ι ώ ν ω, Περί γέρ. 184, Κυπρ. ερωτ. 75[44], Ερωφ. (Αλεξ. Αποσκ.) Ε' 423, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 415, Χριστ. διδασκ. 152.

Το μτγν. *εξανανεόομαι* (L-S· λ. *εξανανεόω* στο Sophocl.). Ο τ. *ξανανιώνω* στο Βλάχ. *ανοιώνω*) και σήμ. Η λ. στο Somav.

**Α'** Μτβ. **1α**) Ξανακάνω κ. καινούργιο· αναζωογονώ: *Το μάκρος του καιρού τα πάντα ώνει και ο χρόνος όλα φθείρει τα, δεν τα ξανανεώνει* Πένθ. θαν.[2] 562· *Την ξεχασμέ-υ μιλιά και την εμήν θωρίαν, παρακαλώ σε* (ενν. *θεέ*), *φύλαξε, ξανάνιωσε σ' εμένα* Δ' [47[4]]· **β**) (ειδικ. προκ. για γεωργικές εργασίες, αμπέλι, κλπ.): *Τέχνη πολλή και η και προκοπή μεγάλη θε να 'χει εκείνος ο γιωργός απού στο νου ντου βάλει να ιώσει τα παλιά, καινούργια να τα κάμει* Πανώρ. Γ' 313· *τ' αμπέλι μου εξανάνιωνα με αταβολάδες!* Πανώρ. Γ' 316. **2α**) (Προκ. για άνθρωπο) ξανακάνω κάπ. νέο: *'Εδε ός απ' είχα 'σται να ξανανιώνω γράδες!* Πανώρ. Γ' 315· **β**) (μεταφ.) κάνω κάπ. ώσει νέος, αναζωογονώ: *Καλά μαντάτα! Αληθινά, Φόλα, εξανάνιωσές με κι εμά-ς τη ζήση μου κι εκαλοκάρδισές με* Στάθ. (Martini) Γ' 365· *'Οσο σιμώνω στη φωτιά ράζει και κεντά με, τόσο και ξανανιώνει με, γιατρεύγει και φελά με* Ερωτόκρ. :. Στ.) Β' 258· **γ**) (προκ. για πνευματική ανανέωση): *η αληθινή πίστις ... διαμέσου κοής του θείου λόγου ... έστοντας και να ενεργά εις τον άνθρωπον, τον ξαναγεννά και*



*τον ξανανιώνει εις νέον άνθρωπον* Χριστ. διδασκ. 98. **3**) (Προκ. για πόλη, χώρα) κάνω να ακμάσει ξανά: *Μα 'χω τα θάρρη μου σ' εσέ* (ενν. *Θεέ μου*) *για να με λευτερώσεις και να μου δώσεις στόλισιν και να με ξανανιώσεις* (έκδ. *ξαναγνώσεις*· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 597 [= Ξανθ., Μελετ. 258]). **Β'** Αμτβ. **1α**) Γίνομαι ξανά νέος: *μη θαρρείς έναν καιρό, σαν απομείνεις γραία, Πανώρια, κορασίδα μου, πως ξανανιώνεις πλέα* Πανώρ. Γ' 142· *τόση δροσάν εις την καρδιά γνωρίζω τη δική μου απού, θαρρώ, εξανάνιωσε σήμερο το κορμί μου* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 80· **β**) (προκ. για φίδι): *ο όφης, ήγουν το φίδι, ξανα-νεώνει και όταν γεράσει και θελήσει να ξανακαινουργώσει, ... υπάγει εισέ στενώματα και εντριμώνεται απόκει και μένει το δερμάτι του και αυτός ξανακαινουργώνεται* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 60[r]· **γ**) (προκ. για δέντρα): *γιατί από κλώνους έμορφους αεί εξανανιώναν* (ενν. *τα δένδρα*), *απλώνοντά τους έμορφα στο ύψος και τριγύρου* Θησ. ΙΑ' [20[5]]. **2**) (Με-ταφ.) νιώθω πάλι νέος, ακμαίος: *ας απακούσει* (ενν. *η Αρετούσα*) *σήμερο 'ς τούτα που τση μιλούσι* (παραλ. 3 στ.) *να ξανανιώσει η κόρης της, να ξανανιώσει η μάνα, οπού τσι κρίνει ο λογισμός και ζωντανοί αποθάνα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 359· *μου φαίνεται απατά κι είσαι ξανανιωμένος, ωσάν ξυλάθρωπος παλιός ξαναζγουραφισμένος* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 481· *η κουρασμένη μου ζωή να ξανανιώσει αντάμι με τα εγγονάκια μου απ' εσύ κι ο γιος μου είχετε κάμει* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 497. **3**) Γεννιέμαι δεύτερη φορά, ξαναγεννιέμαι: *είχεν* (ενν. *η ζγουραφιά*) *εκείνο το πουλί που στη φωτιά σιμώνει, καίγεται κι άθος γίνεται και πάλι ξανανιώνει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 254. **4**) (Προκ. για κάλλη) επανέρχομαι στην πρώτη μου ακμή (Για τη σημασ. βλ. Κριαράς [Πανώρ. σ. 263, λ. *ξανανιώνω*]): *Ζιμιό άφησε τα βάσανα και πιάσ' τον πόθο πάλι να δεις πώς ξανανιώνουσι τα πρωτινά σου κάλλη* Πανώρ. Γ' 306.

**ξαναν ιανιασμένος,** μτχ. επίθ., βλ. *ξανανινιασμένος*.

**ξανανινιασμένος,** μτχ. επίθ.· ξ α ν α ν ι α ν ι α σ μ έ ν ο ς.

Από το επίρρ. *ξανά* και τη μτχ. παρκ. του **νινιάζω* (πιθ. ⟨*νεανιάζω*⟩· βλ. πάντως και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 171, καθώς και ά. *νιανιάς*. Πβ. σημερ. *ξενινιασμένος* στην Κρήτη (Παγκ., ό.π. και Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 747).

Ξεμωραμένος: *δεν το γνώθουν οι κοθλοί, οι ξανανινιασμένοι* (ενν. *γέροντες*), *α λάχει και κιαμιά φορά κοπέλα καψωμένη κιανέναν από λόγου τως στο σπίτι τση να βάλει ογιά αντρα τση παντοτινό, το κάνει ογιά να βγάλει και την καρδιάν του, ανέ μπορεί, να φάει· μα θαρρούσι πως για τα γένια τα ψαρά, απόχου τσ' αγαπούσι* Φορτουν. (Vinc.) Β' 391· *απού να βρει τρομάρα τούτο το γέρο το λωλό τον ξανανιανιασμένο, που με τσι πελελάδες του μ' έχει ξετρουμισμένο* αυτ. Β' 293.

**ξανανιώνω,** βλ. *ξανανεώνω*.

**ξανάνιωσις** η.

Από το *ξανανιώνω*.

Ανανέωση, αναγέννηση: *Ω άνοιξη, του χρόνου ξανάνιωσις και νιότης γλυκότατη του κόσμου* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 1, 2.

**ξανανοίγω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *ανοίγω*. Η λ. και σήμ.

(Αμτβ.) (προκ. για πληγή) ερεθίζομαι· (εδώ) αιμορραγώ ξανά: *'Εν 'τον* (ενν. *τον Φι-λόγονο*) *εδώ που πρόβαλε· να τονε δω φοβούμαι και την πληγή οπού μου 'καμε στο στή-*

υ 'ντηρούμαι   *μην ξανανοίξει, να γενεί κι εδά σαν τότες βρύση   και τούτους*
*ίματα τσι τόπους να γεμίσει* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Γ' 331.

**ιναπά(γ)ω,** Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Δ' 192.
πό το επίρρ. *ξανά* και το *πά(γ)ω*. Η λ. *ξαναπάγω* στο Somav. (λ. *ξαναπαγαίνω*).
αναπάω και σήμ.
ηγαίνω για δεύτερη φορά (σε κάπ.): *πάλι ξαναπάσινε* (ενν. *οι μπασάδες*), *του γενε-*
*ίσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 538[7].

**ιναπαινεύω.**
πό το επίρρ. *ξανά* και το *παινεύω*. Η λ. και σήμ.
Ξδώ) εγκωμιάζω, υμνώ πάλι: *εσείς, βοσκοί ..., τ' όνομα της θεάς μας   με ψαλμω-*
*ξαναπαινέσετέ* το Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [333].

**ιναπαίρνω·**   *α ξ α ν α π α ί ρ ν ω,* Ασσίζ. 81[18].
πό το επίρρ. *ξανά* και το *παίρνω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.
αίρνω ξανά· παίρνω πίσω· *να ξαναπάρετε* (ενν. *οι Γενοβέσοι*) *σπίτια σας τα χαημένα*
Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 557· *Εξαναπήρε* (ενν. *ο Ευαγόρας*) *την βασιλείαν της Σα-*
; Ροδινός (Βαλ.) 169.

**ιναπαραδίδω.**
τό το επίρρ. *ξανά* και το *παραδίδω*. Η λ. και σήμ.
χραδίδω κ. πίσω: *εξαναπαράδωκεν ο κοντοστάβλης το κάστρον εις το χέριν του καπε-*
Μαχ. 514[26].

**ιναπαρακαλώ.**
τό το επίρρ. *ξανά* και το *παρακαλώ*. Η λ. στο Somav., σε επιστ. του 17. αι. (Μιχαηλά-
ισαυρ. 13, 1976, 253) και σήμ.
χρακαλώ ξανά: *Πάψε τα αυτά και διώξε τα, ξαναπαρακαλώ σε* Ερωτόκρ. (Αλεξ.
' 801.

**ιναπαρχής,** επίρρ.·   *α ξ α ν α π α ρ χ ή ς,* Ασσίζ. 398[15].
τό τα επιρρ. *ξανά* και *απαρχής*. Τ. *αξαπαναρχής, ξαναπαρτσής* και *ξανάπαρκης* σήμ.
όπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 458, Φαρμακ., Γλωσσάρ. 185). Τ. *ξαναπαρκής* σήμ. ιδιωμ.
ό.π. 679, Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 424) και τ. *ξανάπαρχος* στη Χίο (Χατζιδ.,
1913, 290).
ιό την αρχή· ξανά, πάλι: *αφόν τον πιάσου* (ενν. *τον κλέπτην*) *εις την κλεψίαν αξανα-*
*να τον ... κρεμάσου* αυτ. 481[10]· *Περί πόσων αφορμών στρέφεται ο Σαρακηνός ού ο*
; *... τους ελευθερώσαν αξαναπαρχής εις την σκλαβία* αυτ. 264[12].

**ιναπέμπω,** Μαχ. 338[28].
ιό το επίρρ. *ξανά* και το *πέμπω*. Η λ. στο Somav.
έλνω πάλι, ακόμη μια φορά: *Γροικώντα πως δεν ετελειώθην η αγάπη του σουλτά-*
*ιά εξανάπεψεν μαντατοφόρους να του συντύχουν ...* Μαχ. 186[28]· *Ο Νώες ... πέμπει*
*ιστέραν* (παραλ. 3 στ.). *Και πάλιν ξαναπέμπει την σημάδιν διά να φέρει* Χούμνου,
. 501.



**ξαναπερνώ.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *περνώ*. Η λ. και σήμ.
Περνώ, διαβαίνω ξανά: *απήτις δει* (ενν. *ο στρατολάτης*) *... και λίγο βάθος έχει* (ενν. *η ποταμιά*),   *περνά, ξαναπερνά τηνε και φόβο πλιο δεν έχει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2132.

**ξαναπιάνω·**   *ε ξ α ν α π ι ά ν ω.*
Από το επίρρ. *ξανά* και το *πιάνω*. Τ. *ξαναπιάννω* σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 542, λ. *εξαναπιάνω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.
**1**) Πιάνω, παίρνω ξανά κ. στα χέρια: *πάλιν εξαναπιάνω την* (ενν. *την παλαμίδα*), *μαλάσσω και τσιμπώ την,   μυρίζομαί την, βλέπω την, εις όρεξιν με φέρνει* Προδρ. ΙΙΙ 216αα κριτ. υπ.   **2**) Συλλαμβάνω κάπ. ξανά: *τον αυτόν κλέπτην, εφειδή τον εξαναπιάσαν εις την κλεψίαν, μοναύτα να τον πάρουν και να τον κρεμάσουν* Ασσίζ. 231[22].
**3**) Πιάνω, αρπάζω κάπ. ξανά: *Δυο τρεις φορές την έχω* (ενν. *την Κορίσκα*)   *την άτυχη πιασμένη   και πάντα δεν κατέχω πώς μου φεύγει·   μ' αν τηνε ξαναπιάσω, στη βροχάδα θέλει την σφίξει τόσα τούτη η χέρα   να μη μπορέσει πλια να μου την θέσει* Πιστ. βοσκ. Ι 5, 231.   **4**) (Μεταφ.) επανέρχομαι στην προηγούμενη κατάστασή μου: *Δοκίμασέ την* (ενν. *του πόθου την ξεφάντωσιν*) *μιαν βολά κι όχι περσότερ' άλλην   και γύρισε τα πάθη σου να ξαναπιάσεις πάλιν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1104].

**ξαναπικαλούμαι,** βλ. *ξαναεπικαλούμαι*.

**ξαναπλάσσω·**   *ε ξ α ν α π λ ά σ σ ω.*
Από το επίρρ. *ξανά* και το *πλάσσω*. Ο τ. *εξαναπλάττω* στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.
**Ι** Ενεργ. **1**) Φτιάχνω κ. από την αρχή, ξανακάνω: *να ξαναπλασθεί η πίτα* Χρησμ. VI 30.   **2**) Αναπλάθω, δημιουργώ ξανά: *Η ... φθονερά μου τύχη   εξαναπλάσαι δύναται την ανθρωπίνην φύσιν* Καλλίμ. 710.   **ΙΙ** (Μέσ.) μεταβάλλομαι ριζικά, γίνομαι εκτός εαυτού (Για τη σημασ. βλ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 631]) και Αθ. 26, 1914, ΛΑ 164-5): *'Ηλλαξες απ' ό,τι ήσουνε κι όλος εξαναπλάστης   κι ήφηκες το λογαριασμό κι ήσφαλες κι ελαθάστης   κι εκαταστάθης άγνωστος κι ωσάν το ζο γυρίζεις   και το καλό από το κακό ποιον είναι δε γνωρίζεις* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1157.

**ξαναπληγώνω.**
Από το επίρρ. *ξανά* και το *πληγώνω*. Η λ. και σήμ.
Πληγώνω πάλι: *τα μάτια τση ...   ... τη δόλια μου καρδιά εξαναπληγώσα* Πανώρ. Γ' 466.

**ξαναποιώ·**   *α ξ α ν α π ο ι ώ.*
Από το επίρρ. *ξανά* και το *ποιώ*.
**1**) Ξαναδημιουργώ: *ο κόσμος δεν έχει μεσά μου   να ξαναποίσει πιον καμιά μοιαστήσ σου* Κυπρ. ερωτ. 76[12].   **2**) Επεκτείνω οικοδόμημα ή το ανακαινίζω κάνοντας και προσθήκη (πβ. και ά. *ξανακτίζω*): *κανείς άνθρωπος ... θέλει να αξαναποιήσει και να πλατύνει την οικίαν του επάνω του τείχους του* Ασσίζ. 454[5].   **3**) Επεξεργάζομαι, ατσαλώνω ξανά μέταλλο στη φωτιά (εδώ τα βέλη του 'Ερωτα): *Είδα τον να 'λθει αχ τον Βουλκάν τον Πόθον   και να κρατεί ξουφάρια αχ το καμίνιν   βγαρμένα με κινούργιαν κι άλλη βράστην   κι εχαίρετον το πως νικά το χιόνιν   εκείνης όπου γίνετον κυρά μου,   και να λευθερωθώ δεν έχω θάρρος* (παραλ. 6 στ.). *Μηδέ στου Πόθου ξιφαριού την βράστην   γιατί τα ξαναποίκεν έχω θάρρος* Κυπρ. ερωτ. 109[26].

**ξαναποκτώ.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *αποκτώ*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αποκτώ πάλι, ξανακερδίζω· (εδώ μεταφ.): *να μας ξαναποκτήσει* (ενν. ο *Θεός*) *και* ·έρει μας εις την πρώτην κατάστασιν* Χριστ. διδασκ. 190.

**;αναπολεμώ·** *α ξ α ν α π ο λ ο μ ώ.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *πολεμώ*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

.) Μπαίνω στη μάχη ξανά, πολεμώ ξανά: *'Ολοι οπού γλυτώσανε το σκοτωμό να δού-* ... *ετρέχανε να ξαναπολεμούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 542[18]· *σηκώσου αφ' την γη, αν είσαι* ·*κάρι, να ξαναπολεμήσομεν ωσάν παιδιά του 'Αρη* Διγ. Ο 2636. **2**) Ειδοποιώ (Πβ. Σακ., Κυπρ. Β' 747, λ. *πολεμώ*): *αξαναπολομά* (ενν. ο *δανειστής*) *άλλην ημέρα* ' *πουλήσουν* (ενν. *την μούλαν*) Ασσίζ. 314[6].

**αναπουλώ·** *α ξ α ν α π ο υ λ ώ,* Ασσίζ. 243[15-6], 494[13]· *ε ξ α ν α π ο υ λ ώ,* . 196[17].

ιπό το επίρρ. *ξανά* και το *πουλώ*. Ο τ. *αξαναπουλώ* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Β' 458). Η λ. στο Du Cange (λ. *ξανά*) και σήμ.

[ουλώ ξανά· μεταπωλώ: *ο αφέντης του ... ημπορεί ... να τον αξαναπουλήσει* (ενν. ·*λάβο*) *χριστιανού απαύτα* αυτ. 448[2]· *πολεμά* (ενν. *ο δανειστής*) *και εξαναπουλούν* ·ν. *την μούλαν*) *αλλούν* αυτ. 64[10].

**χναπρασινίζω,** Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 5, 152.

πό το επίρρ. *ξανά* και το *πρασινίζω*. Η λ. και σήμ.

·ρασινίζω ξανά· (εδώ μεταφ.) αναθάλλω, ακμάζω ξανά: *αν η νιότης μια βολά διαβεί ς αφήσει, πλια της σ' εμάς δεν στρέφεται να ξαναπρασινίσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. 0].

**ιναπροστάζομαι.**

πό το επίρρ. *ξανά* και το *προστάζομαι*.

θεμαι και πάλι στην υπηρεσία κάπ.: *'Ορσου, ξαναπροστάζομαι εις τον λόγου σου,* ·*λδίνο* Μπερτολδίνος 121.

**:ναραίνω.**

τό το επίρρ. *ξανά* και το *ραίνω*.

:ντίζω, βρέχω ξανά: *Το πρόσωπό μου ξαναραίνει* (ενν. *η κόρη*) *πάλι ογιά να με από τη ζάλη* Βοσκοπ.[2] 41.

**ναρίχνω·** *ξ α ν α ρ ί χ τ ω,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 340.

:ό το επίρρ. *ξανά* και το *ρίχνω*. Η λ. και σήμ.

(νω κάπ. κάτω πάλι, ξαναγκρεμίζω· (σε μεταφ.): *απ' τα ψηλά που βρίσκομαι με* ·*νει χάμαι* αυτ. Α' 340 κριτ. υπ.

**ναρχίζω,** Πικατ. 558, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1034, Διγ. Ο 261, Τζάνε, Κρ. 1[5].

ό το επίρρ. *ξανά* και το *αρχίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

(Μτβ.) αρχίζω να κάνω κ. ξανά, κάνω κ. πάλι από την αρχή: *τον πόλεμον θέλω να*



*ξαναρχίσω* Αχέλ. 1639· *δεν είναι μπορετό να ξαναρχίσω ... να δηγηθώ* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - Αποσκ.) Β' 27· *Α ξαναρχίσου το χορό οι πάγοι μας να δώσου χαρά ...* Ζήν. Ε' 143. **Β'** (Αμτβ.) αρχίζω ξανά: *Κλάμα πολύν εγίνηκε και θρήνος ξαναρχίζει* Διήγ. ωραιότ. 915· (εδώ προκ. για έκρηξη ηφαιστείου): *πάλε εις τις είκοσι του αυτού Δεκεμβρίου εξανάρχισεν* (ενν. *η φλέγα*) *και εσήκωσε ολίγον και ελαφρό ... και πάλιν εσκόλασε* Διήγ. πανωφ. 60.

**ξανάρχομαι,** βλ. *ξαναέρχομαι*.

**ξαναρωτώ,** βλ. *ξαναερωτώ*.

**ξανασαίνω,** Ζήν. Β' 213.

Από το επιτ. *ξ-* και το *ανασαίνω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *ξ-*). Η λ. στο Du Cange (λ. *ξανά*) και σήμ.

**1**) Ξαποσταίνω, ξεκουράζομαι: *φθάνοντες απάνω από τα Σείσσεια εις την στράταν του Κάστρου εξανασάναμεν εκεί ολίγον* Ιερόθ. Αββ. 335. **2**) Ανακουφίζομαι, ηρεμώ: *Να ξανασάνει η καρδιά και η δόλια η ψυχή μου* Ευγέν. 378.

**ξανασιάζομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *σιάζομαι*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Τακτοποιούμαι πάλι (εδώ για μάχη): *Σφίγγουνται, ξανασιάζουνται κι αντιπατούν τσι σκάλες, μουλώνου τα κοντάρια τως, σφίγγουν τα 'ς τσ' αμασκάλες* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1899 κριτ. υπ.

**ξανασκεπάζω,** βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξανασκεπάζω*.

**ξανασπάζω,** Κυπρ. ερωτ. 75[6].

Η λ. πιθ. από το *εξανασπώ*· βλ. και Vitti [Ευγέν. σ. 105). Μτχ. παρκ. *ξανασπασμένος* στο Βλάχ. Η λ. (< *ξανά* + *σπάζω* = σπάζω *πάλι*) και σήμ.

Ξεριζώνομαι (πβ. και ά. *εξανασπώ* 1β): *Το πώς δεν ξανασπάζεσαι, καημένη μου καρδία, θωρώντας τον πολύν καημόν κι αυτήν την χωρισιάν μου* Ευγέν. 1184.

***ξανασπώ,** βλ. *εξανασπώ*.

**ξαναστεγάζω,** Χειλά, Χρον. 355.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στεγάζω*. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) επισκευάζω τη στέγη ή φτιάχνω καινούργια στέγη: *Βοηθείτε να ξαναστεγάσομεν την εκκλησίαν, ότι στάζει* αυτ. 355.

**ξαναστένομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στένομαι*.

Εξίσταμαι· γίνομαι εκτός εαυτού, αναστατώνομαι: *γιατ' είδα δυο κομμάτια κριας όμορφα μέσα στ' άλλα, τόσα παχιά, ... τόσα πολλά μεγάλα π' όλος εξαναστάθηκα* Κατζ. Γ' 87.

**ξαναστερεώνω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στερεώνω*. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) επανασυνάπτω, επανασταθεροποιώ, παγιώνω: *οι αμιράδες ... επέψαν του ρηγός κανισκία άξια με τους μαντατοφόρους τους ... ζητώντα να ξαναστερεώσει την αγάπην τήν είχεν η Αταλεία μετά του* Μαχ. 188[33].

**ξαναστολίζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στολίζω*. Η λ. και σήμ.

Στολίζω ξανά: *Η θέλησις στου λόγου σου στέκει για να με ενδύσεις και να μου δώ- ην ζωήν να με ξαναστολίσεις* Τζάνε, Κατάν. 38.

**ξαναστρέφω,** Ασσίζ. 95[7]· *α ξ α ν α σ τ ρ έ φ ω,* Ασσίζ. 95[4], 266[30]· *ε ξ α ν α- έ φ ω,* Ασσίζ. 90[17], 91[27], 344[14].

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στρέφω*. Ο τ. *αξαναστρέφω* στο Somav. Ο τ. *εξαναστρέφω* ημ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 542). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **1α**) Ξαναστέλνω: *γροικώντα ο κουβερνούρης το κακόν θέλημαν του πάπα στρεψεν άλλους μαντατοφόρους* Μαχ. 296[14-5]· **β**) κάνω κάπ. να επιστρέψει, να θει: *Μα σαν εκείνες μια φορά θέλουσι μας μισέψει, καιρός κιανείς δε δύνεται μπλιο ξαναστρέψει* Πανώρ. Γ' 146. **2**) Διαστρέφω: *αποστρεφόμεσθε τους αναβαπτιστάς... ους τους ανυπότακτους ... οπού καταφρονούσι και ξαναστρέφουσι τες κρίσες της δικαιο-* Χριστ. διδασκ. 160. **3**) (Νομ.) αλλάζω (καθορισμένη ημέρα δίκης), αναβάλλω δίκη ίζω νέα δικάσιμο: *εκείνος οπού ήλθεν εις την ημέραν του* (ενν. *εις την αυλήν*) *έκαμεν το άν του και ο έτερος εχάσεν-το πάντοτες, εάν ουδέν είχεν αξαναστρέψει την ημέραν του* . 95[4]. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Γυρίζω πίσω, επιστρέφω: *Περί εκείνου του βίου τού έκλεψαν και ν τον εις την γην τους Σαρακηνούς και μεταταύτα αξαναστράφην εις την γην τους ανούς* Ασσίζ. 266[30]· *πάντες οπού τα έχουν* (ενν. *τα μελίσσια*) *αποκλεισμένα εις τα ιά τους ένι κυρίοι τους και ωσόπου θέλουσιν να εξαναστραφούν* Ασσίζ. 198[12]. **2**) λουριάζομαι, ξετυλίγομαι: *σφίγγεται* (ενν. *ο βασιλίσκος*), *στρουφνίζει την ουράν του, το σύρμα ο χρυσοχός ούτως την κουλουριάζει και τότε ξαναστρέφεται ένα προς ένα* Φυσιολ. (Legr.) 166.

**ξανάστρουφα** και **'ξανάστροφα,** επίρρ., βλ. *εξανάστροφα*.

**ξανάστροφος,** επίθ., βλ. *εξανάστροφος*.

**ξαναστρώνω·** *ε ξ α ν α σ τ ρ ώ ν ω,* Σαχλ., Αφήγ. 781 κριτ. υπ.·

Από το επίρρ. *ξανά* και το *στρώνω*. Η λ. και σήμ.

Στρώνω πάλι (κρεβάτι): *Εις του Κουταγιώτη την αυλή κέρατα ξεφυτρώνουν, κό- έν' στο σπίτιν του, ως γι' αύτον* (έκδ. *γι' αυτόν*· διορθώσ.) *ξαναστρώνουν* αυτ. 781·

**ξανασύρ(ν)ω·** *α ξ α ν α σ ύ ρ ν ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *σύρ(ν)ω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 458).

Σύρω πάλι, οδηγώ, φέρω κ. ξανά: *αν ένι κανείς οπού απλικεύει εις την Ιερουσαλήμ κανέναν εδικόν του πράγμαν ... και τε σύρουν το ... εις την γην τους Σαρακηνούς και ιύτα γίνεται ότι κανείς πραγματευτής αξαναφέρνει ού αξανασύρει εις την γην της ελίας ...* Ασσίζ. 424[4].

**ξανασφάζομαι.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *σφάζομαι*.

(Εδώ μεταφ.) θλίβομαι πάλι υπερβολικά: *Η Νένα εξανασφάγηκε να τση γροικήσει πως βρίσκεται στο λογισμόν οπού 'λπιζε να βγάλει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 897.

**ξανασφαλίζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *σφαλίζω*.



Κλείνω, περιορίζω κάπ. (κάπου) πάλι: *Μ' ας πάμε 'ς τση Κασσάντρας μου, να μη μασε γροικήσει κι έβγει και κωλοσύρει με και με ξανασφαλίσει* Κατζ. Ε' 82.

**ξανατάζω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *τάζω*.

Τάζω ξανά: *Τούτον τον υιον εις τον ναόν γλήγορα πάρετέ τον κι εις τ' άγιον βήμα κάμετε πάλε να ξανατάξει σαν έκαμε πρωτύτερα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [565].

**ξανατρέχω,** Πιστ. βοσκ. Ι 2, 318, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1565, 2016· υποτ. αορ. *ξ α ν α δ ρ ά μ ω,* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1654, 1782.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *τρέχω*. Η υποτ. αορ. από τον αρχ. αόρ. του *τρέχω έδραμον*.

**1**) Τρέχω πάλι, ξανά: *ξανετρέξασι κι επήγαν να ρωτήσουν το είδωλον τ' Απόλλωνος τι στράταν να κρατήσουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [603]· *Εξανατρέξαν τ' άλογα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1991. **2**) Επαναλαμβάνω το κονταροκτύπημα: *γιαγέρνου πάλι τα θεριά στο πρώτο τως σημάδι, πιάνου κοντάρια δυνατά να ξανατρέξου ομάδι* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1624.

**ξαναφαίνομαι·** ενεργ. *ξ α ν α φ α ί ν ω,* 'Αλ. Κύπρ. 1782· υποτ. παθητ. αορ. *ξ α ν α φ ά ν ω,* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[142].

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φαίνομαι*. Ο ενεργ. τ. από το επίρρ. *ξανά* και το *φαίνω*. Η υποτ. παθητ. αορ. από μετρ. αν. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**1α**) 'Ερχομαι, εμφανίζομαι πάλι: *Στο παρεθύρι στέκεσαι, κυρά μου, ωσάν ο πλάνος και στέκεις και παρεκαλείς πότε να ξαναφάνω* Ch. pop. 250· *Παρακαλούσαν κι έλεγαν πότε να ξαναφάνουν οι χριστιανοί και να χυθούν στους Τούρκους κατεπάνω* 'Αλ. Κύπρ. 1460· **β**) (προκ. για αρρώστια): *Δεν είδαμεν όμως ουδεμίαν ημέραν καλήν ..., αλλά η αρρωστία η μία ακόμη δεν υγειάζεται και άλλη ξαναφαίνεται χειρότερη της προτέρας* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 38[8] (Ελλην. 8, 1935, 124). **2**) Παίρνω πάλι υπόσταση, ξαναγίνομαι: *Και ο Θεός, ως εύσπλαχνος, είδε και τον καημόν της και τση ξαναφανήκανε* (ενν. *της κουτσοχέρας*) *οι χάρες των χεριών της* Ευγέν. 1246.

**ξαναφαίνω,** βλ. *ξαναφαίνομαι*.

**ξαναφέρνω,** Ασσίζ. 173[6]· *α ξ α ν α φ έ ρ ν ω.*

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φέρνω*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 458). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Φέρνω πάλι πίσω: *μεταταύτα γίνεται ότι ... εκείνον το κτηνόν εξαναφέραν το εις την γην τους χριστιανούς* αυτ. 425[25]· *αν ... κανείς ... χάσει κανέναν εδικόν του πράγμαν ... και μεταταύτα γίνεται ότι κανείς πραγματευτής αξαναφέρνει ού αξανασύρνει εις την γην της επαγγελίας ...* αυτ. 424[4].

**ξαναφιλώ,** Πιστ. βοσκ. ΙΙ 4, 65.

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φιλώ*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Φιλώ ξανά ή επανειλημμένα: *Από τον ίδιον* (ενν. *τον υιον*) *βρίσκεται και ξαναφιλημένη* (ενν. *η κορασίδα*) Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [758].

**ξαναφορτώνω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φορτώνω*. Η λ. και σήμ.

(Εδώ) επανδρώνω πλοία με στρατό, επιβιβάζω στα πλοία στρατό: *Λαό ξαναφορτώνει ο Μουσταφάς - Καπλάν) και γυρίζει στον τόπον που ο βιζίρης τον ορίζει* Λεηλ. ικ. 23· *τον καπετάν-πασά τότες σπιδίρει τα κάτεργα να τα ξαναφορτώσει λαό* 15.

**ξανάφτω,** βλ. Προσθ. Ι΄ τόμ., λ. *εξανάπτω*.

**ξαναφυσώ.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φυσώ*. Η λ. και σήμ.

**Α΄** (Μτβ.) φυσώ πάλι, κάνω να ηχήσει πάλι (εδώ προκ. για σάλπιγγες): *Ξαναφυσούν ίλπιγγες κι ήτονε το σημάδι οι καβαλάροι δυο και δυο να τρέξουσιν ομάδι* Ερωτόκρ. ;. Στ.) Β΄ 1365. **Β΄** (Αμτβ.) (υποκ. *σάλπιγγες, βούκινα*) ηχώ, σαλπίζω πάλι: *Ξανα-ὶν οι σάλπιγγες εκείνες που τους κράζου* αυτ. Β΄ 1469· *Τα βούκινα ξαναφυσού κι οι γγες επαίξα κι απ' όλους το Ρωτόκριτο στο νίκος εδιαλέξα* αυτ. Β΄ 2423.

**;αναφυτεύω.**

Από το επίρρ. *ξανά* και το *φυτεύω*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Vincent, Θησαυρ. 4, 64) και σήμ.

Όυτεύω ξανά (εδώ μεταφ.): *Σιμώσετέ τση αντήρητα, δέτε, χορτάσετέ τη* (ενν. *μάτια*) *κι εις την καρδιά μου πλια βαθιά ξαναφυτέψετέ τη* (ενν. *την Πανώρια*) Πανώρ. 0.

**αναχαίρομαι.**

ιπό το επίρρ. *ξανά* και το *χαίρομαι*. Η λ. και σήμ.

Μτβ.) απολαμβάνω ξανά κ.: *λέγω να γιαγέρνασι οι χρόν' οι περασμένοι, γιατί χρεί 'θελα τον κόσμον η καημένη* Πανώρ. Α΄ 256.

**αναχαρίζω.**

.πό το επίρρ. *ξανά* και το *χαρίζω*. Η λ. και σήμ.

:αρίζω πάλι κ. **α**) (εδώ σε μεταφ.): *αν την ολοσκοτώσει* (ενν. *η αγάπη την καρδιά*), *' ακομή τη ζήση να την ξαναχαρίσει* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 169· **β**) (με σύστ. αντικ.) ανά την ευχή, τη συγκατάθεσή μου: *Δεν τυχαίνει τη χάρην οπού μια φορά, σαν ;, χαρισμένη σό̌χω αποστά σε γνώρισα να σου ξαναχαρίσω* Ερωφ. (Αλεξ. Στ. - .) Α΄ 335.

**ιναχτυπώ,** βλ. *ξανακτυπώ*.

**ιναχύνω·** *ε ξ α ν α χ ύ ν ω,* Χρησμ. VI 31 κριτ. υπ.

πό το επίρρ. *ξανά* και το *χύνω*. Η λ. και σήμ.

Πιθ.) ξαναφτιάχνω, ξανακατασκευάζω: *να ξαναπλασθεί η πίτα, να ξαναχυθεί η α και εξαναλάμψει πάλιν* αυτ. VI 31.

**ιναχωματίζω.**

πό το επίρρ. *ξανά* και το *χωματίζω*.

τισωρεύω χώμα, σκεπάζω κ. ξανά με χώμα· (εδώ) επιχρίω με λάσπη: *Σαν καμινάδα ή, ξαναχωματισμένη θέλεις γενεί, μου φαίνεται, σαν αλειφτείς, καημένη* Πανώρ.



**'ξανεμίζω,** βλ. *εξανεμίζω*.

**'ξανέμισμα** το, βλ. *εξανέμισμα*.

**'ξανέστροφα,** επίρρ., βλ. *εξανάστροφα*.

**ξανθαίνω.**

Από το επίθ. *ξανθός* και την κατάλ. *-αίνω*. Τ. *ξαθαίνω* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

(Προκ. για μαλλιά) βάφω ξανθά: *τα μαλλία τους να ξαθαίνου* (ενν. *οι γυναίκες*) Συνχξ. γυν. 514.

? **ξανθήγορος,** επίθ.

Από το επίθ. *ξανθός* και το *αγορεύω*.

? Που μιλάει τη γλώσσα των ξανθών (Βλ. Schreiner [Byz. Kleinchron. Γ΄ σ. 250]· για το πιθ. ερμήνευμα «*ρωσικός*» βλ. Zachariadou, BZ 73, 1980, 50): *υπό ορθοδόξου βασιλέως ού το όνομα — η αρχή — Θεόδωρος μετά ξανθηγόρου έθνους* Byz. Kleinchron. Α΄ $53^5$.

**ξανθίζω,** Ιερακοσ. $449^4$.

Το αρχ. *ξανθίζω*. Τ. *ξαθίζω* στο Somav. Η λ. και σήμ.

'Εχω ξανθό, κίτρινο χρώμα· (εδώ) το ουδ. της μτχ. ενεστ. ως ουσ. = ο κρόκος του αβγού: *πάρεχε ουν αυτῷ κρέας θερμαίνον μετά ψηγμάτων σιδήρου συν τῳ ξανθίζοντι του ωού* αυτ. $439^{13}$.

***'ξανθίζω,** βλ. *εξαθίζω* (Προσθ. ΙΑ΄ τόμ.).

**ξανθογαλαζοκόκκινος,** επίθ.

Από τα επίθ. *ξανθός, γαλάζιος* και *κόκκινος*.

(Προκ. για το ουράνιο τόξο) που έχει τα χρώματα κίτρινο (που χρυσίζει), κόκκινο και γαλάζιο: *'Ιρις δοξάρι λέγεται στο νέφι πλουμισμένον, ξανθογαλαζοκόκκινον· έτσ' έναι καμωμένον* Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 48.

**ξανθογένης,** επίθ.

Από το επίθ. *ξανθός* και το ουσ. *γένι(ν)*. Α. *ξανθογένειος* πιθ. μτγν. (Lampe, Lex.). Τ. *ξαθογένης* στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

Που έχει ξανθά γένια: *Ο Εχέπολος ωραίος ... και ξανθός και ξανθογένης και γλαυκόφθαλμος επίπαν* Ερμον. Δ 323.

**ξανθόγενος,** επίθ.

Από το επίθ. *ξανθός* και το ουσ. *γένι(ν)*.

Που έχει ξανθά γένια: *Τέως πολλά καλούτσικος, ξανθόγενος υπήρχεν, έμορφος καβαλικευτής, απόκοτος ως πρέπει* Χρον. Τόκκων 2586.

**ξανθοειδής,** επίθ.

Από το επίθ. *ξανθός* και το β΄ συνθ. *-ειδής*.

Που έχει ξανθά μαλλιά και ανοιχτό χρώμα δέρματος: *έχουσαι* (ενν. *αι καρέται*) *ένδον λίαν καλάς γυναίκας, ωραιοτάτας, ξανθοειδείς απάσας* Κυρίλλου, Ρωσ. περιγρ. 488.

**ξανθομαλλούσα,** θηλ. επίθ.

Από το επίθ. *ξανθομάλλης* και την κατάλ. *-ούσα* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *-ούσα*· πβ. επίσης λ., Γλωσσογν. Α′ 164 και Παπαδ. Α., Αθ. 37, 1925, 195). Πβ. τ. *ξαθόμαλλος* στο Βλάχ. *ξαθόμαλος*) και τ. *ξαθομαλλού* στο Somav.· τ. *ξαθθομαλλούσα* σήμ. ιδιωμ. στην Κύπρο κκ., Κυπρ. Β′ 678). Η λ. και σήμ.

Που έχει ξανθά μαλλιά: *Γνωρίζεις ... την αδερφή τ' Ορμίνου, μα λιγάκι μα-ί, ξανθομαλλούσα* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 23.

**ξάνθος** το· *ξ ά θ ο ς.*

Από το επίθ. *ξανθός* με αναβιβ. του τόνου. Για το σχηματ. της λ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ 134.

Ξανθό χρώμα (εδώ ως στοιχείο ιδιαίτερης ωραιότητας): *τον μέγαν τον προφήτην* (ενν. *Αριστοτέλη*) *γυναίκα τον εγέλασε, της ευμορφιάς το ξάθος* Δεφ., Λόγ. 685.

**ξανθός,** επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 2210, Διγ. Ζ 1179, 1726, 1744, 2615, Διγ. (Αλεξ. ) Esc. 1171, Ερμον. Δ 231, Ζ 50, Ιατροσ. κώδ. ψκα′, ψκβ′, Λίβ. (Lamb.) Ν 38, 435, λλ. L 34, 917, Αχιλλ. Ν 1000, Θησ. Γ′ [$10^{2}$], Ch. pop. 403, Μάρκ., Βουλκ. $351^{21,23,24}$, $^{11}$δις, Κορων., Μπούας 64, Κυπρ. ερωτ. $114^{1}$, Βοσκοπ.$^{2}$ 13, Διγ. 'Ανδρ. $346^{21}$, $370^{34}$· *θ ό ς,* Διγ. Ζ 2126, Περί ξεν. V 414, Ερωτοπ. 356, 632, Λίβ. Esc. 4135, Αχιλλ. L , Θησ. Δ′ $34^{7}$, Αγν., Ποιήμ. Α 14, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 378, Ε′ 907.

Το αρχ. επίθ. *ξανθός*. Ο τ. στο Meursius (λ. *ξαθθός*) και στο Βλάχ. Τ. *ξαθθός* σήμ. ιμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 678 και Παπαχριστ., Λεξ. ροδ. ιδιωμ. 424). Η λ. και σήμ.

**1**) (Προκ. για μαλλιά) ξανθός: Διγ. (Trapp) Gr. 1148· *τα στήθη μου, Πανώρια μου, ι παρά χιόνι ασπρίζα· κι ωσά χρυσάφι ήσα ξαθά κι όμορφα τα μαλλιά μου* Πανώρ. 151· *Στον άσπρον σου τον τράχηλον να 'μουν ακουμπισμένος και στα ξαθά σου τα λιά να ήμουν περιπλεμένος* Ch. pop. 365. **2α**) (Προκ. για πρόσ.) που έχει ξανθά λιά: *επρόβαλεν από μακρά είς νιος καμαρωμένος· σγουρός, ξαθός, πολλά όμορφος, ίσα του δεν εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 285· *είσαι άσπρη και ξαθή, ομοιάζεις ως νάριν* Ερωτοπ. 504· (εδώ για να δηλωθεί νεανική ηλικία): *Κι εγύρισα στην ξενιτιάν χ τόπον 'ς τόπο εμπήκα, 'ς τέλος γυρίζω γέροντας όθεν ξαθός εβγήκα* Σουμμ., τ. φίδ. Ε′ [12]· **β**) (ως προσφών. σε ωραία γυναίκα): *Αυτά όλα, ω ξανθή, τα έκαμα την αγάπην σου* Διγ. 'Ανδρ. $407^{31}$· *ευγενική μου και ξανθή, εξύπνησε αν κοιμάσαι, δώσ' με απέ του κήπου σου μηλέα να την τρυγήσω* Αχιλλ. Ν 1224· **γ**) (σε ιδιάζ. χρ. :. για τους Ρώσους· βλ. και Ρωμαίος, ΕΕΒΣ 23, 1953, 688): *ελπίζομεν και εις ξανθά να μας γλυτώσουν, να 'λθούν από τον Μόσχοβον να μας ελευθερώσουν* Ιστ. Βλαχ. ·· **δ**) (προκ. να δηλωθεί το ανοιχτό χρώμα του δέρματος και των μαλλιών): *μαυρίζει μελαχρινός βαθιάς βαφής εγίνη* (παραλ. 2 στ.). *Γίνεται μελανόμαυρος που 'τον ξαθός σα και το νερό τα κάλλη του ήκαμε κι εσκημίσα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 901· *ρώτον του* (εννν. *του 'Ερωτα*) *το πρόσωπον ώσπερ μικρού παιδίου, απαλοσάρκου, τρυ-ύ και είχεν ξανθήν την πλάσιν* Λίβ. (Lamb.) Ν 295. **3**) Που έχει χρώμα χρυσό: *ε ξαθέ, που με χαρές ακτίνες στολισμένος θεός του κόσμου φαίνεσαι περίσσα δο-ένος* Ζήν. Α′ 227. **4**) (Προκ. για τη χολή) κίτρινος: *η ξανθή χολή θερμή και ξηρά* κ., Βουλκ. $352^{6}$· *την μέλαινα χολήν τε, ομοιώς και την ξανθήν τε* Ερμον. Ω 323· ουσ., αν δεν πρόκειται για κάπ. ασθένεια): *Του Πρωτάκι ιατρού διά λόγου μου και ... ικόν ... διά την ξανθήν το θέρος* Ιατροσ. κώδ. χξε′. **5**) ? Ανοιχτόχρωμος: *εις μίλια β' βουνόπουλον πλατύν, ξανθόν και απάνω έχει πύργον* Πορτολ. Α $158^{1}$· *το σημάδιν του ρου της Κρήτης έναι ένα βουνί στρογγυλόν, πλατύ απάνω και ξαθόν* Πορτολ. Β $12^{36}$.



**ξανθοσγουρομάλλης,** επίθ.· *ξ α θ ο σ γ ο υ ρ ο μ ά λ λ η ς.*

Από τα επίθ. *ξανθός* και *σγουρομάλλης.*

Που έχει ξανθά και σγουρά μαλλιά: *ορέγομαι κείνο το χρυσοκόκκινο τον ξαθοσγου-ρομάλλη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 1336.

**ξανθόσγουρος,** επίθ.· *ξ α θ ό σ γ ο υ ρ ο ς.*

Από τα επίθ. *ξανθός* και *σγουρός.*

Που έχει ξανθά και σγουρά μαλλιά: *η κεφαλή η ξαθόσγουρη αιματοκυλισμένη* Ερω-τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ′ 1935.

**ξανθρωπίζω**· *ξ α θ ρ ω π ί ζ ω.* — Βλ. και *εξανθρωπίζομαι.*

Από το *ξε-* και το *ανθρωπίζω*. Η λ. και σήμ. (Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 21 = Γλωσσ. έρ. Β′ 171 και Βλαστού, Συνών. 143).

Χάνω την ανθρώπινη υπόσταση (Για τη σημασ. βλ. και Κριαρ., ΕΕΦΣΠΘ 8, 1960, 237-8): *μ' απής ανθρώπου* (έκδ. *ανθρώπο*· διορθώσ.) *τ' όνομα μανίζεις, βλέπε, όντα ξαθρωπίσεις* (έκδ. *ξεθρωπάσεις*· διορθώσ.), *θεριό και όχι θεός μην απομείνεις* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 290.

**ξανοίγω,** Ch. pop. 346, Αλεξ. 1642, Δεφ., Σωσ. 258, Πορτολ. Α $173^{11}$, Αχέλ. 89, 668, 1629, 2248, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 464, Πιστ. βοσκ. ΙΙ 1, 52, Σουμμ., Ρεμπελ. 188, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α′ 1418, 1926, Β′ 577, Θυσ.$^{2}$ 632, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [845], Φορτουν. (Vinc.) Β′ 303, Γ′ 741, Δ′ 478, Ιντ. α′ 149, Ζήν. Δ′ 165, Λεηλ. Παροικ. 236, Τζάνε, Κρ. πόλ. $239^{10}$, $395^{1}$, $408^{15}$, κ.ά.· *α ξ α ν ν ο ί ο μ α ι,* Κυπρ. ερωτ. $132^{13}$· *α ξ α-ν ο ί γ ω,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 439· *ε ξ α ν ο ί γ ω,* Σαχλ. Ν 314, Λίβ. Esc. 2342, Πορτολ. Α $6^{15}$, $7^{2}$, $10^{1,7}$, $26^{3}$, $37^{3}$, $50^{12}$, $93^{12}$· *η ξ α ν ο ί γ ω,* Διήγ. ωραιότ. 739.

Το αρχ. *εξανοίγω*. Ο τ. *αξανοίγω* στο Βλάχ. Ο τ. *εξανοίγω* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *εξαννοίω, ξαννοίω,* καθώς και *ξανοίω* σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β′ 542, 680 και Βογιατζ., Αθ. 37, 1925, 143). Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε′ 1097, Κλ. Πρόλ. 62, σε έγγρ. του 1606 (Μπρούσκαρη, Θησαυρ. 19, 1982, 186) και στο Somav.

**Ι** Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α**) Ανοίγω κ.: *τας πόρτας εξανοίγουσιν του κάστρου παραυτίκα* Λίβ. Sc. 1236· **β**) παραμερίζω (για να δημιουργήσω άνοιγμα, χώρο): *'Υδωρ ζεστόν ... επάνω των μεταφρενών αυτού* (εννν. *του ιέρακος*) *υπόβαλε· ίνα δέ η χειρ σου τα πτερά εξα-νοίγη, τα μέσα των μεταφρένων αυτού προς τους πόδας διέλθη* Ορνεοσ. αγρ. $568^{12}$· **γ**) (με αντικ. πρόσ.) ξεχώνω, ξεθάβω: *Σαν και αυτούς που βρίσκουνται 'ς τσι πέτρες πλα-κωμένοι ποιος τσι ξανοίγει, ποιος τσι ρωτά, οπού 'ν' οι μαύροι ξένοι;* 'Ασμα σεισμ. 16. **2**) Κάνω γνωστό, φανερώνω: *Μηδέποτε γροικούνται φωτιές ανάμεσάς τωνε τσ' αγά-πης, κι ενούς τ' άλλου ζιμιόν να μην ξανοίξει* (έκδ. *ξενοίξει*· διορθώσ.) *κι εκείνο* (έκδ. *και κείνιο*· διορθώσ.) *που τις σβήνει με σπλάχνος και με θάρρος να ζητήξει* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 5, 94. **3α**) Ρωτώ να μάθω, ερευνώ: *Ο βασιλιός ο Πρίαμος ...* (παραλ. 1 στ.) *ακού-γοντας το σάλπιγγα, μ' έστειλε να ξανοίξω ποιος είναι και τά ορέγεται να δω και να τη-ρήξω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ′ 127· *μοναχά λιγάκι ν' αναμείνεις ώστε να πάγω σπίτι μας, γιατί θε να ρωτήξω, αν θέλουσι να κάμουσι τον γάμον να ξανοίξω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1034]· **β**) εξετάζω επίμονα, «ξεψαχνίζω»: *η πολιτική τον καύχον της καλά τονε ξανοίγει κι αν τον ευρεί απόνηρον ως την τρυγιάν τον πνίγει* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 284· **γ**) πληροφορούμαι: *Τον τόπον οπού πήγασιν* (εννν. *οι αδελφοί*) *βούλεται* (εννν. *ο Ιωσήφ*) *να ξανοίξει κι ένα βοσκόν ερώτηξεν τον τόπον να του δείξει* Χούμνου, Κοσμογ.

7· γνώμην, τον νουν κι έννοιαν της κόρης να ξανοίξει Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [44]·
διαπιστώνω: Έμπα στην κάμαρά ντου να ξανοίξεις τι στολισμό τής έχει για να φρί-
: Λεηλ. Παροικ. 537· και εξάνοιξα την ώραν εκείνην το πως έμπηκε εις στενοχωρία με-
η Σουμμ., Ρεμπελ. 188. **4α**) Παίρνω είδηση, καταλαβαίνω: όλην την νύκτα έτρεμε
ης η καημένη, μα 'μείς δεν εξανοίξαμεν την νύκτα τι εγένη Διήγ. ωραιότ. 278·
αντιλαμβάνομαι (το ποιόν κάποιου): Ωσάν θωρώ, τα λάθη σου σ' εμέν τα παραρίκτεις,
όσο θε να χώνεσαι κάτεχε κι εξανοίκτης. Πώς δεν κατέχομεν κι εμείς, καλέ, το πόθεν
νεις! Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 576· **γ**) πληροφορούμαι κ. για κάπ.: Οι ... Γρανατίνοι ... έπιασαν
πίστην του Μουαμέτη και εκάνανε τούρκικα εις το κρυφό· όμως ο βασιλεύς μετά καιρόν
οίγοντάς τους όλους τούς εδίωξε από τους τόπους Σουμμ., Ρεμπελ. 157. **5α**) Βλέπω,
κρίζω κάπ. ή κ.: εκλαίγαν και εθρηνούντα να ξανοίγου τσι Τούρκους με τσι χριστια-
: να σμίγου Λεηλ. Παροικ. 423· η Αρετή εσηκώθηκε, το παραθύρι ανοίγει και την αυ-
τη λαμπυρή με τη χαρά ξανοίγει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 1258· δίδει (ενν. ο Θεός)
σημάδι ολωνών να το ξανοίγουσι να πιστώνουνται πως έτοιαν φθοράν και έτοιον αφανι-
ν δεν θέλει δώσει εις τον κόσμον Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 404· Κι όσον απεξημέρωνε, τις
λε ν' ανοίξει τα μάτια του τα θλιβερά τσι κάμπους να ξανοίξει; να δει κορμιά νεκρά
λά χριστιανών, Τουρκών ομάδι; Τζάνε, Κρ. πόλ. $191^{4}$· **β**) (προκ. για όνειρα): Πού να
ττώ; πού να χωστώ, το θάνατο να φύγω, γιατί στον ύπνον όνειρα αντίδικα ξανοίγω
νε, Κρ. πόλ. $534^{20}$· **γ**) βλέπω, αντιλαμβάνομαι· διακρίνω, ξεχωρίζω κάπ. ή κ.:
ίτα τον εξάνοιξεν (ενν. τον ποντικόν) από την κορυφήν του πύργου Rechenb. $89^{3}$· Εμπή-
εις την θάλασσαν στο 'στερον και του ρίξαν και σαΐτές και αρκομπουζές Τούρκοι που
ξανοίξαν Αχέλ. 1207· Εμαζώκτηκε ο λαός όλος ... εις το πλάτωμα της Κυρίας της Φανε-
ένης, οπού είναι ανάμεσα εις τα σπίτια εκείνα τα οποία από τον γιαλό δεν φαίνονται, μήτε
το κάτεργο ξανοίγονται Σουμμ., Ρεμπελ. 177· ουδέ καν τον λάκκον ευρήκασι, διότις
'ε σκεπασμένος με τους βάτους και δεν τον εξανοίγαν Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 443· αυτός
ν εχθρός του του πήρε τη γυναίκα ντου χωστά κι ήθελε φύγει, δίχως είντά 'ναι
ρεπό και δίκιο να ξανοίγει Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 24· **δ**) διακρίνω, εντοπίζω: το
ρι αφήκε χωσμένο μέσα στο κορμί ... (παραλ. 1 στ.). Αμή δεν ήτον βολετόν κανείς
ο ξανοίξει, μήτε με χέρι τεχνικόν έξω να το τραβήξει Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1300]·
σε μεταφ.): εις την τυφλήν μας αίσθησιν καθάρια μάτια ανοίγει (ενν. η ψυχή) κι ε-
α που δεν φαίνονται βλέπει και τα ξανοίγει Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [970]· **ς**) (μεταφ.)
κάπ. συνεχώς στο νου μου, τον «βλέπω μπροστά μου»: επιάστηκα σαν το πουλί, πλιο δε
ρώ να φύγω κι ως κι εδεπά που σου μιλώ εκείνον αξανοίγω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.)
620. **6α**) Κοιτάζω, παρατηρώ κάπ. ή κ.· προσέχω: Τότε ο άρχων έρχεται εις τον
όν του και ξανοίγει τηνε καλά και γνωρίζει πως είναι αυτείνη η τιμία του γυναίκα Μο-
., Κλίνη Σολομ. 426· εκείνο (ενν. το Ρωτόκριτο) μόνο συντηρά, εκείνον αξανοίγει (ενν.
ρετή) και φαίνεταί τση και πουλί είναι και θε να φύγει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β'
εκείνος οπού είναι εις τον Σταυρωμένον να πέμψει είκοσι ή είκοσι πέντε ανθρώπους
: βράδι απάνω εις τον κάβο (έκδ. κάμβο· διορθώσ.) της Πούντας διά να ξανοίξουν όλον
έλαγος και ερχόμενον κανένα ενάντιο να δίδουν το αβίζο του καπετάνιου του Σουμμ.,
ελ. 159· ξάνοιξε, Γκλάβιε, την πεθυμιά μου, χίλιες φωτιές για λόγου σου πως ά-
ν στην καρδιά μου Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 63· **β**) παρακολουθώ· κατασκοπεύω κάπ. ή κ.:
ατήματα του Σίλβιου ν' ακλουθήσω, να τον ξανοίγω από μακρά στέκοντας αποπίσω
μ., Παστ. φίδ. Γ' [818]· φαίνεται εις τον λογισμόν του Σαρβάρου να πάρει ένα μέρος
ρμάδας του όχι ολίγον να σιμώσει σιμά εις έναν κανάλε της πόλεως να ξανοίξει τι κά-
οι πολίται Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 400· **γ**) εξερευνώ: Πολλούς ανθρώπους έστειλε



(ενν. ο Θησεύς) και καταπατητάδες να βρούσιν τόπον εύκολον το πόθεν να σκαλώσουν·
κι αυτοί καλά εξανοίξασιν απέσω και τριγύρου όλα τα παραγιάλια Θησ. (Foll.) Ι 44·
**δ**) ανιχνεύω, αναζητώ· εντοπίζω, αναγνωρίζω: Για να μπορέσω ... τσ' οπλές του να ξανοί-
ξω κι εις τέτοιον τρόπον σήμερον τάχα να τονε σμίξω Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [417].
**7**) Βλέπω εκ των προτέρων, προβλέπω κ.: σ' όλο κείνο απού μπόρου να γνώσω και απού
μπορεί ο πρεσβύτης ο λογισμός μου στον ουρανό απάνω να ξανοίξει τα πράματα που
μέλλου να γενούσι, μεγάλου ριζικού διάσιμο είναι τούτος ο γάμος Πιστ. βοσκ. Ι 4,
81. **8**) Βρίσκω, ανακαλύπτω κάπ.: είπε (ενν. ο υιός του Αντιόχου) τήνδε και την βουλήν,
εξείπε και τον φόβον του πατρός αυτής αμιρά, μήπως τον εξανοίξη Διγ. Ζ 2446 κριτ.
υπ. **9**) Αναγνωρίζω κάπ.: τότε ή από φθόνον τους ή δεν τον εξανοίξαν, οι Τούρκοι
μίαν κοπανιάν ενάντιά του ρίξαν Αχέλ. 752. **10**) Καταλαβαίνω: Εγώ είδα όνειρον, μα
εξάνοιξα την αλήθειαν Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 422· Καλά κρατείς, μα 'γώ γι' αυτή πιστεύγω
να 'ναι ολίγοι με τέτοιαν πίστη οπού πονεί. Πρέπει να το ξανοίγει! Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ 350
(Για τη σημασ. βλ. και van Gemert [Φαλιέρ., Ιστ.$^2$ σ. 196]). **11**) Συμπεραίνω: 'χ τα
λόγια τα δικά της θε να ξανοίξω τον σκοπόν που 'χουν τα λογικά της Σουμμ., Παστ.
φίδ. Β' [1078]. **12α**) Φροντίζω, επιμελούμαι: Τον λέγει (ενν. η Παναγία) ... ότι: «Εις
τον όδειναν τον τόπον ... να κάμεις παραμικρόν μοναστήρι και μεταταύτα θέλω-το εγώ εξα-
νοίξει» Συναδ., Χρον.-Διδαχ. $195^{v}$· **β**) προετοιμάζω, μεθοδεύω: ήρθα για τούτο σήμερο
το τέλος να ξανοίξω, την γην ετούτη ζωντανό να τον δεκτεί (ενν. το Ζήνον) θ' ανοίξω
Ζήν. Πρόλ. 125. **13**) (Ναυτ.) **α**) (προκ. για άνεμο) πιθ. πνέω προς κάπ. κατεύθυνση,
«βλέπω» προς ...: ξανοίγει σε ο γαρμπής και η όστρια Πορτολ. Α $117^{6}$· ξανοίγει σε ο μά-
στορας και η τρεμουντάνα Πορτολ. Α $117^{12}$· ξανοίγει σε γρέγο τρεμουντάνα Πορτολ. Α
$130^{23}$· η Βοστίτσα έναι μία βάλη και τηνε ξανοίγει γρέγο τρεμουντάνα Πορτολ. Α $211^{30}$·
**β**) (προκ. για τόπο) είμαι απέναντι από ...: ο Πύργος έναι καργαδούρος όπου φορτώνουν· και
έναι βάλη και τηνε ξανοίγει ο κόρφος του Επάχθου Πορτολ. Α $212^{22}$· **14**) (Με επόμ. την
πρόθ. εις, σε + αιτιατ.) **α**) κοιτάζω: Έτσι λοιπόν εμαζεύτημεν πολλοί και εξανοίγαμεν εις
εκείνο το σημάδι Διήγ. πανωφ. 56· (μεταφ.): εις την καρδιά μου ξάνοιξε κι εκεί θα δεις
γραμμένα ό,τι έχω με το λογισμό τση χάρης σου 'πωμένα Θυσ.$^2$ 989· **β**) κοιτάζω για
να διαπιστώσω, εξετάζω: «Φίλε, α μ' αγαπάς και θες να μου βοηθήξεις, εις το παλάτι
πήγαινε, να δεις και να ξανοίξεις στου βασιλιού το πρόσωπον αν είναι μανισμένος γή
πούρι και χαιράμενος και καλοκαρδισμένος» Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1910· **γ**) στρέφω
το βλέμμα μου: τ' όνομά του ως το 'γραψε (ενν. ο Ρωτόκριτος), στήν αγαπά ξανοίγει κι
εκείνη εγροίκα την καρδιά το πως πετά να φύγει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 535· Σ' ενούς
βουνού κορφή, σ' ένα χαράκι ξανοίγω και θωρώ 'να γεροντάκι Βοσκοπ.$^2$ 342· **δ**) (με-
ταφ.) στρέφομαι, απευθύνομαι: αν είναι τινάς ή πλούσιος ως ο Δαβίδ ή φτωχός ως ο Πέ-
τρος, έπειτα ευρίσκεται αμαρτωλός ... ή μικρόψυχος, ... ας ξανοίξει εις τα δύο πρόσωπα Πέ-
τρου και Δαβίδ και θέλει εύρει δύο έσοπτρα και μετανοίας και αποκαταστάσεως διά της με-
τανοίας Πηγά, Χρυσοπ. 115 (13)· αν θέλεις να ευφρανθείς ακόμη εις τες ηδονές του κόσμου,
μην είσαι τρομερός πλέον να ξανοίξεις εις αυτείνην (ενν. την Θεοτόκον) Μορεζίν., Κλίνη
Σολομ. 439. **Β'** Αμτβ. **1**) (Προκ. για κόλπο, λιμάνι) εκτείνομαι, απλώνομαι· πλα-
ταίνω: έχει καλόν λιμνιώνα αποκάτω εις το βουνίν το στρογγυλόν· άφηνε το βουνίν δεξιά και
θωρείς το πως εξανοίγει και εμπαίνεις μέσα Πορτολ. Α $8^{5}$. **2α**) Έχω την ικανότητα να
βλέπω: Τυφλός τον τυφλόν ήσυρνε, δεν ξεύρου να διαβούσι στα σπίτια τους οι ταπεινοί,
να τα 'βρουσι, να μπούσι. Και ο είς τον άλλον αρωτά: «Για πέ μου αν ηξανοίγεις και
σύρε με στο σπίτι μας, αν βλέπεις να μ' ανοίγεις» Διήγ. ωραιότ. 739· **β**) (συνεκδ. για τα
χέρια και τα ρουθούνια): Τ' αδέλφι μου έναι μαλλιαρός, τα ρούχα του μυρίζου, τ' αρθού-
νια του πατέρα μου και χέρια-του ξανοίγουν. Μήπως και πασπατέψει με και μαλλιαρόν

*μ' εύρει, θε μυριστεί τα ρούχα μου και πειρασμός να μ' εύρει* Χούμνου, Κοσμογ.
!. **3α**) Κοιτάζω, παρατηρώ με προσοχή, προσέχω: *είπε ο Αρχιστράτηγος: «Ξάνοιξε,*
*αγία μου». Και είδε την λίμνη και τον ποταμόν του πυρός* Αποκ. Θεοτ. I 200· *προς τα*
*| πορπατεί, τοπώνει και ξανοίγει ογιά να βρει άγριο τίβοτσι, να κάμει το κυνήγι*
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 697· **β**) παρατηρώ, «βιγλίζω»: *γυρεύγουσι* (ενν. *ο κερ-Γιώρ-*
*Βουτσίνος του Ζόρζη με την συντροφιάν του*) *εις τον Κούρκουλο στην μάντρα τωνε να*
*κτίσουσι εδώθε εις την πέρα μεριά για να μπορεί να ξανοίγει, αν αριβάρει κακό να το θω-*
Εγγρ. Σύρου Α' 20· **γ**) ανιχνεύω: *έστειλε πεντακόσους καβελλάρους να ξανοίξουνε·*
*ιύρανε εκατό Τούρκους οπού ερχόντησαν και αυτοί να ξανοίξουν* Χρον. σουλτ. $68^{22,23}$.
ικέπτομαι, εξετάζω· φροντίζω: *καταχωστά με πονηριά και γνώση να ξανοίξου* (ενν. *ο*
*όκριτος και ο Πολύδωρος*) *κι αν εμπορέσουν το κακό και βάρη αλλού να ρίξου* Ερωτόκρ.
ξ. Στ.) Α' 1899. **II** (Μέσ.) διακινδυνεύω, τολμώ, «ξανοίγομαι»: *Τώρα δεν αξαν-*
*ιαι πιότερα να μιλήσω, φοβούμαι με το γράψιμον μηδέν βαρομεθύσω* Κυπρ. ερωτ.
'. **Φρ.** **1**) *Ξανοίγει η μέρα* = ξημερώνει: *την αυγίτσα άρχισεν η μέρα και ξανοίγει*
ε, Κρ. πόλ. $317^{23}$. **2**) *Ξανοίγω το φως μου* = ρίχνω το βλέμμα μου, κοιτάζω: *Η Αρε-*
*ι χαμηλά είχε το πρόσωπό της και πάντα μέσα στα πηλά εξάνοιγε το φως της*
τόκρ. (Αλεξ. Στ.) Ε' 482.

**ξανοικτός,** επίθ.· *ε ξ α ν ο ι κ τ ό ς· ξ α ν ο ι χ τ ό ς.*

Από το αρχ. *εξανοίγω*. Τ. *εξάνοικτος* στο Somav. Ο τ. *ξανοιχτός* και σήμ. ιδιωμ.
ιού Κ., Γλωσσάρ. Ἰμβρου 116).

**1**) (Για χώρο) ανοιχτός, που φαίνεται απ' όλες τις μεριές, άγναντος: *Κι εγώ πηγαίνω*
*ι ναό να κάμω να 'ρδινιάσου 'ς τόπο ψηλό και ξανοιχτό αυτόνο* (ενν. *το ξυλένιο άλογο*)
*ϐβάσου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 144. **2**) (Για πρόσ.) που έχει φαρδιές πλάτες και
ιίς μηρούς (σε αντίθεση με τη στενή μέση· για δήλωση σωματικής ρώμης) (Για τη
τ. βλ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 201): *μακρύς* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *ώσπερ κυπάρισσος,*
*ς ώσπερ καλάμι, στην μέσην του να έβανες ωραίον δακτυλιδίτσιν, επάνωθεν και*
*θεν εξανοικτός ως λέων* Αχιλλ. Ο 64.

**ξανοιχτός,** επίθ., βλ. *ξανοικτός*.

**ξαντόν** το — Βλ. και ά. *ξαντός* ο.

Το ουδ. του επιθ. *ξαντός* (< *ξαίνω*) ως ουσ. Λ. *ξαντί* σήμ. ιδιωμ. (Γιαννουλέλλη, Πλω-
172). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Επίδεσμος καμωμένος από νήματα ξεφτυσμένου υφάσματος, μοτάρι: *να κόπτουσι πο-*
*α τα όμορφα φουστάνια ογιά να κάνουσι ξαντά εις τες πληγές να βάνου και να*
*κυβερνούσινε* (ενν. *τους λαβωμένους*) *'πιτήδεια για να γιάνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. $294^{15}$.

**ξαντός** ο. — Βλ. και ά. *ξαντόν* το.

Το επίθ. *ξαντός* (< *ξαίνω*) ως ουσ. Η λ. και σήμ.

Επίδεσμος καμωμένος από νήματα ξεφτυσμένου υφάσματος, μοτάρι: *μετά δέ το ανοί-*
νν. *την τομήν*) *ξαντόν χοντρόν όσον έχεις βίασ' τον μέχρις αν ακουμπήσει εις το κρέας*
*ής και ωφεληθεί* Ιατροσόφ. (Oikonomu) $72^{16}$.

**ξαπατώ,** βλ. *εξαπατώ*.

**απατώνω,** βλ. *ξεπατώνω*.



**ξαπεζεύω,** βλ. *ξεπεζεύω*.

**ξαπερνώ,** βλ. *ξεπερνώ*.

**ξαπετάζω,** βλ. *ξεπετάζω*.

**ξαπετώ,** βλ. *ξεπετώ*.

**ξάπλωμα** το, βλ. *εξάπλωμα*.

**ξαπλώνω,** βλ. *εξαπλώνω*.

**ξαπλωτός,** επίθ., βλ. *εξαπλωτός*.

**'ξαπόλυτος,** επίθ., βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εξαπόλυτος*.

**'ξαπολώ,** βλ. *εξαπολύω*.

**ξαποστάρικο,** επίρρ.

Το ουδ. του επιθ. *ξαποστάρικος* (< ιδιωμ. επίρρ. *ξαπόστα* < ιταλ. apposta· πβ. και ά. *απόστα*) ως επίρρ. (Πβ. και ΙΛ, λ. *αποστάρικος* και *αποστάρικα*).

Επίτηδες, σκόπιμα: *ξαποστάρικο επήγα εις το παλάτι του διά να ίδω τα πάντα όλα* Σουμμ., Ρεμπελ. 188.

**'ξαποστέλλω,** βλ. *εξαποστέλλω*.

**ξαποστένω**· μτχ. παθητ. παρκ. *ε ξ α π ο σ τ α μ έ ν ο ς.*

Από το στερ. *ξε-* και το *αποστένω* (Ανδρ., Λεξ., λ. *ξαποστένω*). Η λ. και σήμ.

Ξεκουράζομαι: *εκεί ήρθανε έξι χιλιάδες Τούρκοι εξαποσταμένοι ... και εσκοτώσανε πολλούς* Χρον. σουλτ. $97^{17}$.

**'ξάπτω,** βλ. *εξάπτω*.

**ξαραθυμώ,** Ιμπ. (Legr.) 734· *ξ ε ρ α θ υ μ ώ,* Ιμπ. (Lamb.) 168, Ιμπ. 177.

Από το στερ. *ξε-* και το *αραθυμώ*. Λ. *ξαραθυμίζω* στο Somav. και μτχ. παρκ. *ξαροθυμασμένος* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ.

Ξεφεύγω (από τις στενοχώριες μου), «ξεδίνω», ξεσκάω: *θέλω από την σήμερον να 'ξέλθω εκ τον τόπον, να πα να λείψω αποδώ, λέγω να ευθυμήσω, από την τόσην πλησμονήν μήνα ξαραθυμήσω* Ιμπ. (Legr.) 196· *Εξήβην ο Ιμπέριος μέσα εκ το καράβι ν' αναπαυθεί ολιγοστό μήνα ξεραθυμήσει* Ιμπ. (Lamb.) 620.

**'ξάργημα** το, Πεντ. Ἐξ. XVI 23, Λευιτ. XVI 31· γεν. *ξ α ρ γ ή μ α τ ο υ,* Πεντ. Ἐξ. XXXV 2, Λευιτ. XXIII 32.

Από το *'ξαργώ,* τ. του *εξαργώ,* και την κατάλ. *-μα*.

Ημέρα αργίας, ανάπαυσης· (εδώ προκ. για το ιουδαϊκό Σάββατο): *έξι μέρες να γένεται δουλειά και την ημέρα την έφτατη 'ξαργιά 'ξάργημά μου* αυτ. Λευιτ. XXIII 3· *εις τον μήνα τον έφτατο εις την μια του μηνού να είναι εσάς 'ξάργημα, αναθύμημα* αυτ. Λευιτ. XXIII 24.

**'ξαργιά** η, Πεντ. Ἐξ. XVI 23, 25, XXXI 13, Λευιτ. XVI 31, XIX 3, 30, XXIII 3, 32, 38, XXVI 2, 34, Δευτ. V 14.

) Που δεν κρατά όπλα, άοπλος: *Δεν άφηκαν οι ιερείς να μπούμ' αρματωμένοι, ..αμε ξαρμάτωτοι, όλοι συμμαζωμένοι* Αλεξ. 2112. **2**) (Προκ. για πλοίο) **α**) που ..αι αρματωμένο: *εφτάσεν-το το κάτεργον του σιρ Φραντζική Σπινόλα και επήγεν απά- .. αξαρμάτωτον και μοναύτα οι Τούρκοι επαραδόθησαν* Μαχ. 122[14]· **β**) παροπλισμέ- .. *ξύλα* (ενν. *του στόλου των χριστιανών*) *οπού δύνουνταν ευθύς ορδινιαστήκαν, 'σαν και ξαρμάτωτα πολλά 'πατυχευθήκαν* Αχέλ. 2005.

**αρμπουρίζω** (αν δεν πρόκειται για εσφαλμ. γρ. αντί *αρμπουρίζω* από επίδρ. του . *ξεπορτίζει*).

..πό το επιτ. *ξ-* και το *αρμπουρίζω*. Η λ. (με α' συνθ. το στερ. *ξ-* και σημασ. «αφαιρώ ..ιπουρα από πλοίο») και σήμ.

..φοδιάζω με άρμπουρα: *ήβαλε γνώμη* (ενν. *ο Καπλάν - πασάς*) *στα νησά ν' αράξει ..χωρα την Πάρο να ρημάξει. Και φεύγει απ' τα Χανιά και ξεπορτίζει, τα κάτερ- .. όλα ξαρμπουρίζει* Λεηλ. Παροικ. 74.

**αρρώστημα** το.

..πό το *ξαρρωστώ* και την κατάλ. *-μα*.

..άρμακο, γιατρικό: *'Αρχισεν να εξασθενεί ημέραν εξ ημέραν, ότι τα ξαρρωστήματα ..ρναν* (ενν. *οι καλογρές*) *κάθα μέραν. Και μία ουν των ημερών, ώρα της μεσημβρίας ..γαρώνα τον θωρεί πως έναι της υγείας, είδεν-τον όμορφον, λαμπρόν, σαν ήτον απο-* Ιμπ. (Legr.) 852.

**..χρρωστικό** το.

..ο ουδ. του επιθ. *ξαρρωστικός* (για το οποίο βλ. Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β' 727-8) ως .. λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πιτυκ., ό.π., λ. *ξαρρωστικός*).

..αρασκεύασμα που συντελεί στη θεραπεία αρρώστιας, φάρμακο, γιατρικό: *τη μάνα ..ανίσκεψε ξαρρωστικό για μένα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 2026.

**..χρρωστώ.**

..πό το στερ. *ξε-* και το *αρρωστώ*. Τ. *εξαρρωστώ* στο Βλάχ. Η λ. στο Du Cange (λ. ..*ττείν*) και σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., Γλώσσα 'Ανδρ. 239, Πιτυκ., Ιδίωμ. Αν. Κρ. Β'

..' (Αμτβ.) γιατρεύομαι, γίνομαι καλά: *χαρά της Αρετούσας βλέποντας το Ρωτόκριτο ..αρρώστησε* Ευρετ. Ερωτοκρ. 772[98]. **Β'** (Μτβ.) γιατρεύω: *Φυλακισμένος ήμουνε ..μπονέσετέ με, αρρωστημένος ήμουνε και εξαρρωστήσετέ με* Ρίμ. θαν. 92.

**..ρτι** το, βλ. *εξάρτιον*.

**..αρχινώ,** βλ. *εξαρχινώ*.

**..ασθενώ,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *εξασθενώ*, (ΙΙ).

**..ασμός** ο, Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 166.

..πό το *'ξάζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Καζανάκη Μ., Θησαυρ. ..4, 272 και Vinc., Θησαυρ. 4, 1967, 65) και του 1715 (Βουρδουμπάκις Α., Χρ. Κρ. ..2, 480).

Αξία, τιμή: *σαν ένα ίδιο ατίμητο λιθάρι σ' ένα που δε γνωρίζει τον 'ξασμόν του* ..3οσκ. ΙΙ 5, 221· *Στέμμα το πως εχάρισες τότες αναστορούμαι, μα είντα 'ξασμού*



*γή είντα λογής ήτονε δε θυμούμαι* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 444. **2**) Ανταμοιβή, επιβράβευση: *Τότε όρισε κι ο βασιλιός ... ογιά τση νίκης τον 'ξασμό στέφανο να του βάλω* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 508· *τούτο* (ενν. *το διάδημα*), *ακριβή μου νένα, τση γδίκιας μού 'τον ο 'ξασμός, αγδίκιωτος, οϊμένα!* Ροδολ. (Αποσκ.) Γ' 434.

**ξασπρίζω,** Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1190].

Από το επιτ. *ξ-* και το *ασπρίζω*. Η λ. και σήμ.

**Α'** (Μτβ.) λευκαίνω, κάνω κάπ. να αποκτήσει λευκό χρώμα: *Ας έχει μόνο η αλοιφή χάρη να με ξασπρίσει* Πανώρ. Α' 289. **Β'** Αμτβ. **α**) αποκτώ λευκό χρώμα (προσώπου): *Με χόρτα λέσι μια 'λοιφή πως κάνει και με γάλα* (παραλ. 1 στ.)· *οι μαύρες την αλείφουνται και το ζιμιό ξασπρίζου* Πανώρ. Α' 275· **β**) έχω την ιδιότητα της λευκότητας, είμαι λευκός: *θέλεις δροσάτο κούτελον ... ή χέρι τρυφερόν, που να ξασπρίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. β' [55].

**ξάστερα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ξάστερος*. Η λ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε' 623 και σήμ.

Καθαρά, φανερά, ξάστερα: *κι εις τα πλευρά-μ' ακούμπησε* (ενν. *ένα σκυλί αγαρηνόν*) *κι εκαταπλήγωνέ με, ξάστερα γεβεντίζοντας Σταυρόν στον κόσμον όλον* Θρ. Κων/π. Β 79· *Μίλησε ξαστερότερα οπού εγώ να σε γροικήσω* Μπερτόλδος 66.

**ξαστεριά** η, βλ. *εξαστεριά*.

**'ξάστερον** το, βλ. *εξάστερον*.

**ξάστερος,** επίθ.

Από το επιτ. *ξ-* και το ουσ. *αστέρι*. Η λ. και σήμ.

**α**) (Προκ. για τον ουρανό) γεμάτος αστέρια, αίθριος: *Ιδές τον ξάστερ' ουρανόν πόσες 'μορφιές βασταίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [333]· **β**) (συνεκδ.) διαυγής, καθαρός: *τα νερά ομοίως ανακατώθηκαν και εχιόνιζεν, οπού ομπροτύτερα δεν ήσαν ανακατωμένα, μηδέ εχιόνιζε, αμή ήσαν ξάστερα ώσπερ τα άστρα* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 99r.

**ξαστερώνω,** Χούμνου, Κοσμογ. 2477.

Από το επίθ. *ξάστερος* και την κατάλ. *-ώνω* (Ανδρ., Λεξ.). Λ. *ξαστερίζει* σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' και Ϛ' 153). Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Ι** (Ενεργ.) (προκ. για τον ουρανό) καθαρίζω, γίνομαι διαυγής, αίθριος: *εις τούτο εδιώξαν οι ουρανοί τα μαύρα γνέφη εκείνα κι εξαστερώσαν παρευθύς και καθαροί απομείνα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [998]. **ΙΙ** (Μέσ., τριτοπρόσ. σε περιφραστικό παρκ.) έχει ξαστεριά: *Αυγίτσαν εσηκώθηκα κι ήτον ξαστερωμένα και το φεγγάριν έφεγγεν ωσάν ξημερωμένα* Χούμνου, Κοσμογ. 825.

**ξαστοχώ.**

Από το επιτ. *ξ-* και το *αστοχώ*. Η λ. και σήμ.

Χάνω κάπ. από το οπτικό μου πεδίο: *είδε τον* (ενν. *ο δεσπότης τον Γιαγούπην*) *με τα ομμάτια του ...— βιάζονται κατακούλιθα ώστε να τονε φθάσουν. Το πλάγι είχεν κράκορα ... και εγλίστρησε εκ τα κράκορα και εσέβην εις κοιταία. Και αυτού τον εξαστόχησεν ολίγον ο δεσπότης στην αποκάτω του μεριάν· εσέβην εις τα δάση. Εκεί πάλιν τον έμπλασαν άλλοι εκ του δεσπότου* Χρον. Τόκκων 2842.

Βγάζω κάπ. έξω (από κλειστό χώρο): *τα παραθύρια ετσάκιζαν* (ενν. *οι Τούρκοι*), *τις*
*τες εχαλούσαν και απ' τα κοινόβια εξέβαζαν και απέ τα μοναστήρια αρχόντισσες*
*νικές* Θρ. Κων/π. διάλ. 120.

**ξεβαίνω,** Προδρ. III 132b χφφ HgSA κριτ. υπ., Απολλών. 690, Κορων., Μπούας
Βυζ. Ιλιάδ. 874, Αχέλ. 194· *ε ξ ε β α ί ν ω,* Βυζ. Ιλιάδ. 414, 936· *(ε) ξ η β α ί-*
Διήγ. Βελ. χ 527, 'Ανθ. χαρ. 291[14]· αόρ. *(ε) ξ έ β η κ α,* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc.
Βέλθ. 832, Πόλ. Τρωάδ. 321, Χρον. Μορ. Η 2759, Χρον. Μορ. Ρ 252, 1100, Λίβ. Ρ
, Λίβ. Esc. 289, Λίβ. Ν 1525, Αχιλλ. L 1102, Χρον. Τόκκων 128, Κορων., Μπούας
30, 133, Σταυριν. 539, Διγ. 'Ανδρ. 336[29], κ.α.· *(ε) ξ έ β η (ν),* Καλλίμ. 968, 975,
(Αλεξ. Στ.) Esc. 1721, Χρον. Μορ. Η 5061, Χρον. Μορ. Ρ 7261, Πουλολ. (Τσαβαρή)[2]
Φλώρ. 640, Απολλών. 643, Λίβ. Esc. 3434, Αχιλλ. Ν 1373, Ιμπ. 652, Χρον. Τόκκων
759, Μαχ. 150[26], 204[25], Θησ. Β' [48[2]], Βουστρ. 495, Αλεξ. 1593, Αχέλ. 2419, 2432,
.· *ε ξ ή β η κ α,* Ιμπ. (Lambr.) 233· *(ε) ξ ή β η ν,* Χρον. Μορ. Ρ 8824·
αορ. *(ε) ξ έ β ω,* Χρον. Μορ. Η 4314, Χρον. Μορ. Ρ 5601, Ιμπ. 245, 660, Χρον.
ων 125, Θησ. (Foll.) I 108, Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 468, Κορων., Μπούας
Αχέλ. 1857· *(ε) ξ ε β ώ,* Πόλ. Τρωάδ. 12, Χρον. Τόκκων 117, 1698, Θησ. Β'
, Θησ. (Foll.) I 72, Κορων., Μπούας 136· *(ε) ξ η β ώ,* Χρον. Μορ. Ρ 1117, Ιμπ.
Διήγ. Βελ. χ 391.

Από τον παρατ. του αρχ. *εκβαίνω*. Τ. *ξεβαίννω* και *ξηβαίννω* και σήμ. στην Κύπρο
, Κυπρ. Β' 681), καθώς και τ. *ξηβαίνου* στη Σαμοθράκη (Κρεκούκιας, Πρακτ. Β'
. Γλωσσολ. Βορειοελλ. Χώρου 156). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α.,
.

Α' Αμτβ. **1α**) Βγαίνω (συν. από κλειστό σε ανοικτό χώρο): *ακούσας ταύτα παρευθύς*
*παλάτι ξέβη* Κορων., Μπούας 55· *λέγει το δίκαιον περί εκείνου του κλέπτη οπού εξέ-*
*του οίκου ετέρου* Ασσίζ. 442[4]· *Εξέβην και εδέχθη τον δούκας ο αδελφός του· σφι-*
*ν επερίλαβεν, γλυκέα τον εφίλει* Χρον. Τόκκων 526· *με σχήμα γαρ εμπαίνουσιν πάντες*
*κκλησίαν, είθ' ούτως εξεβαίνουσιν κι υπάν κι ολονυκτίζουν: οι γέροντες εις το*
*, οι νέοι στα τραγούδια* Ναθαναήλ Μπέρτου, Στιχοπλ. I 558· *εξέβηκαν οι προεστοί*
*α μοναστήρια και την επροϋπάντησαν με τα θυμιατήρια* Βίος Δημ. Μοσχ. 497·
*βατα όλα έπιασεν, τες στράτες και κλεισούρες, όπως μη σέβει ή εξεβεί άνθρωπος*
*κάστρον να φέρει ή επάρει τίποτε μαντάτο εκ τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ. Η 8348·
(ενν. *δύο βαθρακοί*) *εις πηγάδι διά να το κατοικήσουσι ... Ο ένας αποκρίθηκε*
*τε ...: τώρα εδώ τον κίνδυνον τον έχομεν μεγάλον· ότι φοβούμαι περισσά την*
*ν να κατέβω, ότι σαν ξηρανθεί κι εδώ δεν έχω πώς να ξέβω* Αιτωλ., Μύθ. 19[10]·
ό πλοίο ύστερα από επίσκεψη σ' αυτό): *απήτις το ευτρέπισεν* (ενν. *το κάτεργον*) *απ'*
*ι και πλούτη* (παραλ. 1 στ.) *αυτός εσέβη μετ' εμάς κι εμείς μ' αυτόν αντάμα* (παραλ.
*Και απήτις μας ευχίστηκεν, εδάκρυσεν κι εξέβην και τον υπόλοιπον λαόν τότ' όρι-*
*εσέβην* Απόκοπ.[2] 323· **γ**) (ιδιάζ. χρ.): *Ως χυμίζεται φάλκονας όταν ξεβεί 'κ την*
*α, εχυμίζετον ο Νέστορας όλο χαρά γεμάτος* Θησ. (Morgan) I 33· **δ**[1]) (από
του σώματος): *είδεν ο Πρίαμος όνειρον ... Εφάνη του γαρ ότι εξέβην από την μήτραν*
*άβης δαυλός αφτούμενος και έκαψεν όλην την Τροίαν* Τρωικά 521[2]· **δ**[2]) (μεταφ.):
*ρίλουνα τα μαύρα* (ενν. *ματάκια σου*) *και να ξέβαινεν η λάβρα εκ τα σκώτια*
*μαύρα* Ch. pop. 194· **δ**[3]) (προκ. για την ψυχή): *Εσύ με τους συντρόφους σου να το*
*ρδεμένο* (ενν. *το νίκος*) *και η ψυχή μου τίποτες δόξα να απολάβει.* (παραλ. 4
*αι τούτο θέλω πάρει 'γώ παρηγοριά στον 'Αδην, μετά χαράς θέλει ξεβεί* (ενν. *η*



*ψυχή*) *απέσω 'κ το κορμί μου* Θησ. Β' [64[2]]· **ε**[1]) (από τη θάλασσα): *το κάτεργόν του όρισεν* (ενν. *ο Θησέος*) *στην γην να το σιμώσουν και χώρις σκάλα παρευθύς πηδάει απ' αύτο κάτω* (παραλ. 3 στ.) *κι εδιαφεντεύετον φρικτά απόθεν κι απεκείθεν κι εκ το νερόν εξέβηκεν, τα μάτια του όλο ασπίθες* Θησ. (Foll.) I 67· *Κάβουρας, ήγουν τσαγανός 'κ την θάλασσαν εξέβη, στην στερεάν ηθέλησεν, ορέκτη να ανέβει* Αιτωλ., Μύθ. 95[1]· **ε**[2]) (από λιμάνι): *ενέβησαν* (ενν. *τα κάτεργα*) *εις τον λιμνιώναν διά να πολεμίσουν το κάστρον· και εξέβησαν γ' καραβία τούρκικα και επολεμίσαν* Μαχ. 130[27]· **ς'**) (προκ. για έξοδο πολιορκημένων): *μέρος εκ τους εχθρούς εις το ποτάμι μέναν κι άλλοι στην χώραν έστεκαν κι ουδόλως εξεβαίναν* Κορων., Μπούας 95· *εκ το κάστρον εξεβαίνουν* (ενν. *οι Τρωαδίται*) *ωσεί άμμος της θαλάσσης* Ερμον. Ρ 378· *να φαρμακέψουν το νερόν, μπομπάρδες να καρφώσουν κι οι έσωθεν χριστιανοί να ξέβουν να γλυτώσουν* Αχέλ. 883. **2α**) Βγαίνω από τη φυλακή, αποφυλακίζομαι: *ετσακκίσαν* (ενν. *οι κάτοικοι της Αμμοχώστου*) *τα σίδερα και εξέβησαν* (ενν. *οι Γενουβήσοι*) *από την φυλακήν, απού τα σίδερα και απέ το χαντάκιν* Μαχ. 594[22]· *ανοίκτησαν οι φυλακές, εξέβησαν οι Γενουβήσοι και εξέβησαν και οι αιχμάλωτοι από την Γένουβαν* Μαχ. 596[35]· **β**) απελευθερώνομαι: *Τους Τούρκους εφυλάκισαν να εξαγοραστούσιν. Πράγματα έδωσαν πολλά ώστε να εξεβούσιν* Χρον. Τόκκων 683. **3**) Αποβιβάζομαι: *σιμών' η βάρκα προς την γην, ξεβαίνει δέ ο κόμης, βλέπει κάκεί τον Βέλθανδρον* Βέλθ. 1228. *Καράβιν όπου μ' έφερνεν εστάθην εις νησάκιν. Εξέβηκα εις το νησίν, λουλούδια, ρόδα βλέπω* Ιμπ. 813· *Πώς ο Θησεύς ηθέλησεν να εξέβει από τα καράβια και αντιστάθησαν οι Αμαζόνες* Θησ. (Foll.) I πριν από το στ. 48. **4α**) Φεύγω (από κάπ. τόπο), αναχωρώ· απομακρύνομαι: *αύθις απεχαιρέτησε, εξέβη απ' την χώραν* Κορων., Μπούας 32· *Οι αποκρισάροι εξέβησαν ενταύτα από την 'Αρταν, επέρασαν εις τον Μορέαν, ήλθαν στην Ανδραβίδα* Χρον. Μορ. Η 8824· *Καπετάνιος απόκοπτεν, ποσώς δεν τον αφήνει να εξεβούσιν αποκεί, εκ τον οχερόν τόπον* Χρον. Τόκκων 1716· *ο καπετάνιος εκ τον στρατόν εξέβη να υπάγει να αναπαυθεί στον οίκον του κι εσέβη* Κορων., Μπούας 26· *εκαβαλίκευσε* (ενν. *ο δούλος*) *με πάσαν εξουσίαν κι εξέβηκεν ως βασιλεύς με πλείστην παρρησίαν* Βίος Δημ. Μοσχ. 346· (με γεν.): *Πριν δέ της Ρώμης να ξεβεί είπε μιαν λειτουργίαν στ' Αγίου Πέτρου τον ναόν* Κορων., Μπούας 68· **β**) (σε συνεκδ.): *πόσοι εβουλήθησαν να με την αφαρπάξουν την πάγκαλον, πανέμνοστον, ωραίαν ποθητήν μου, αρχήν όνταν εξέβηκεν από τα γονικά της* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1739· *επήραν ορισμόν και εξέβησαν από μπρος του* (ενν. *του ρηγός*) Μαχ. 252[5]· **γ**) (από κάπ. εκδήλωση ή δραστηριότητα, γάμο, μάχη, κλπ.): *μ' εντροπήν εξέβηκεν* (ενν. *ο παραγιαλίτης*) *εκ την χαράν εκείνην* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] μετά στ. 323 χφφ ΑΖ κριτ. υπ.· *αλλάγια τρία εχωρίσθησαν από του Αχιλλέως, αλλάγια δέκα έδεραν και εξέβησαν ως άνδρες* Αχιλλ. L 410. **5α**) Αποπλέω: *όντα τα κάτεργα τα βενέτικα εξέβησαν από την Κύπρον, επήγαν γυρεύγοντα την αυτήν νάβαν* Μαχ. 586[32]· *Τούτη η αρμάδα εξέβην την άνωθεν ημέραν και επήγεν εις την Αλικήν* Μαχ. 104[32]· *καράβιν είχε* (ενν. *ο Βαλδουίνος*) *εξαίρετον, μέγα, λαμπρόν υπήρχε, εις αύτο εδιέβηκεν εκεί με τρεις χιλιάδες άλλους· από την Πόλη εξέβησαν, την θάλασσαν επλέψαν* Χρον. Μορ. Η 1305· **β**) ανοίγομαι (στο πέλαγος): *ο δέ Απολλώνιος εις πέλαγος εξέβη. Στέκεται, διαλογίζεται το πού θέλει να υπάγει* Απολλών. 89. **6α**) Πηγαίνω, μεταβαίνω (σε κάπ. τόπο): *εις τον Μορέαν εξέβηκε* (ενν. *ο κυρ Μανουήλ*) *να κτίζει το Εξαμίλι* Χρον. Τόκκων 2124· *ευθύς εσυμβουλεύθησαν το πώς θέλουν ποιήσει. Και η βουλή απόκοψε 's Βόδιτσα να εξεβούσιν, να μάσουν τα φουσσάτα τους, εκεί να καρτερούσιν* Χρον. Τόκκων 754· *ο Μουσταφά πασάς όρισε να ξεβούσι στον κάμπον τα φουσσάτα του για να διορθωθούσι* Αχέλ. 271· *Φαρίν εκαβαλίκευσα, εξέβην εις τον κάμπον* Διγ. Ζ 2990· **β**) (με την πρόθ. ις και τις αιτιατ. *απαντή(ν), απάντησιν, συναπάντησιν*) πηγαίνω να προϋπαντήσω, να

πούας 90· εκ γένους χαμηλότατου εξέβηκεν τοιούτος (ενν. ο Βελισάριος), μάλλον ο κό-
:ος εις αυτόν δοξάζουν και ευφημούν τον Διήγ. Βελ. χ 29· ένα σκυλίν Αγαρηνόν, αδιάντρο-
ν κοπέλιν (παραλ. 1 στ.) εξέβηκεν σοφότερον από τον κόσμον όλον, έγινεν δοκιμότερος,
ινεν πολεμάρχος Θρ. Κων/π. διάλ. 72· να δώσουν κονταρέας και είτις εξέβει θαυμαστός,
:δέξιος να με αρέσει, εκείνον θέλω από του νυν άνδρα να τονε πάρω Ιμπ. 312· εγώ που-
ι τά γεννώ ή πάλε τά αναθρέφω εξέβησαν επίσκοποι, έξαρχοι και παπάδες Πουλολ.
'σαβαρή)[2] 260· γ) φαίνομαι: είτις εξέβει πρόθυμος να πράξει αντρειωμένα, πλούτον
ι δόξαν και τιμήν εκείνω να ποιήσω Διήγ. Βελ. N[2] 195· να κονταροκτυπήσουσιν εις την αυ-
ν του ρήγα· κι είτις εξέβει πρόθυμος ανδραγαθίας να ποίσει (παραλ. 2 στ.) ...άνδραν
της τον δώσει Ιμπ. 332· δ) (με εμπρόθ. προσδιορ.): ούτω το πλήθος και ημείς στου
ϑρού όταν σεβούμεν, ουδένα κόπον έξομεν με σκλάβους να ξεβούμεν. Πολλοί γαρ
ι κι άνανδροι και φοβιτσάρ' ως 'λάφια Κορων., Μπούας 36. **20**) Αναδεικνύομαι (σε
π. αξίωμα): εις το κουμού της Βενετίας εξέβησαν ανθρώποι γνώσεως μεγάλης και
ατειάς Χρον. Μορ. Η 950. **21α**) (Προκ. για ουράνια σώματα) ανατέλλω: πριν το
μέρωμα, πριν να ξεβεί ο ήλιος Βέλθ. 929· εβράδυνεν, ενύκτωσεν, εξέβην η σελήνη Καλ-
.. 937· αργά βραδί όταν έφεξεν, εξέβην το φεγγάριν Λίβ. Ν 1527· **β**) (σε συνεκδ.):
πρωί, πριχού ξεβεί η λάμψις του ηλίου Γεωργηλ., Βελ. Λ (Bakk. - v. Gem.) 396.
) (Προκ. για φήμη) διαδίδομαι: 'Ακουσμα εξέβην πανταχού εις άπαντα τον κόσμον Ιμπ.
· Εξέβη τον η ακοή εις άπαντα τον κόσμον, ανδρειωμένος, ευγενής, πρώτος εις το
τάρι Ιμπ. 255· εξέβην ο κατάλογος και η φήμη του Λιβίστρου Λίβ. Sc. 2057. **23**)
οέρχομαι, πηγάζω: από τες γυναίκες εξεβαίνει το τίποτες της χάριτος της αγάπης 'Ανθ.
. 293[2]· Κρήτη, από σεν εξέβηκεν στον κόσμον όλη η φρόνα Σκλάβ. 185. **24**) (Με αι-
τ. προσ.· προκ. για μαντεία) έρχομαι στο μυαλό κάπ.: βλέπω βραδίν τον ουρανόν, ανερω-
το φέγγος, τα άστρα εξακριβίζομαι και εξέβηκέ με τούτο: ό,τι αν ορμήσει ο βασι-
ς, κατευοδώσει θέλει Λίβ. Ρ 1944. **25**) (Προκ. για το αποτέλεσμα αριθμτ. πράξης,
αριασμού): Είπεν του: «δώσ' μου τ' άσπρα μου, πο σου 'πουν να ξοδιάσεις και πιάσε
ϑεφτέριν σου να μου τα λοαργάσεις». Κοστάντζος πιάνει γλήγορα και ελοάργασέν τα,
'κατόν ρεάλια ξέβησαν, παραύτα πλέρωσέν τα Ιστ. Μακαρ. Μάρκο 626. **26**) Βγαίνω,
εκκλίνω από τη σειρά της αφήγησης: Αμή ας γυρίσομεν τον λόγον μας άλλην μίαν βο-
από εκεί οπού εξέβημεν Ροδινός (Βαλ.) 227. **27**) (Προκ. για μέλος του σώματος)
ιεπάζομαι, γυμνώνομαι: Χαίρε, σπανέ τριγένη, στάσου, ο κώλος σου εξέβηκε και βάλε
Σπανός (Eideneier) Α 309. **28α**) (Προκ. για υγρό) τρέχω, χύνομαι: Βροντή εγένε-
φρικτή και ουρανός ερράγη, οι καταρράκτες έρρευσαν άσπρο κρασί ακράτο, ζα-
ογλυκοπίπερα εξέβηκεν ο μούστος Κρασοπ. (Eideneier) L 77 (110)· **β**) (προκ. για
ὸ του σώματος): ο ιατρός σκίζει την κοιλίαν του εκεί όπου ήτον το κακόν και τούτος ουδέν
ρεν να εβγάλει το νερόν οπού ήτον απέσω με δίκαιον και με μέτρος, αμμέ αφήκεν και
ήν επεσαύτα την πρώτην φοράν ού εις την δευτέραν και απ' αυτό εκείνος εχάμνισεν επε-
τα ότι εχάσεν την οπνάν και απέθανεν Ασσίζ. 183[20]· εις την δεξιάν του την πλευράν έμπη-
ενν. ο στρατιώτης) το κοντάριν και εξέβην αίμα και νερόν Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.
' **γ**) (προκ. για ιδρώτα) εκκρίνομαι: το αίμαν εκατέρρεεν εις τα σκαλόλουρά των
ο ίδρος τους εξέβαινεν απάνω απ' τα λουρίκια Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 41. **29**) (Προκ.
ιέρος του σώματος ανθρώπου ή ζώου που αποσπάται από το σημείο όπου θα έπρεπε
νικά να βρίσκεται) **α**) χύνομαι: Κύριος συντρίψει την σπλήναν του και τα έντερα
ύ εξέβουν Σπανός (Eideneier) Α 64· **β**) ξερριζώνομαι: και αναγέμισον τον αυτόν ό-
μετά του αίματος και έμπηξον εις τον τόπον εξ ού εξέβη Ορνεοσ. αγρ. 557[1]. **30**)
οώνω: Εστερεώθη η καρδία του τραγογένη· εξέβην κέρατον εις το 'φθίν του Σπανός



(Eideneier) Α 76. **31α**) (Προκ. για ήχο) παράγομαι, εκπέμπομαι: Γοργόν επήρα το ραβδίν και προσυπήντησά τους και εκείνοι εμέν εκρούγασιν και εξέβαιναν οι κτύποι Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1174· **β**) (προκ. για την ανθρώπινη φωνή) βγαίνω: Κι ευθύς προς αύτους όρμησεν έξω του γεφυρίου με όλην του την συντροφιάν και φωνή λεονταρίου στο στόμα του εξέβηκε και οι εχθροί τρομάξαν Κορων., Μπούας 64. **32**) (Προκ. για ασθένεια) φεύγω, εξαλείφομαι: αν το φέρουν (ενν. το πουλίν) ομπρός εις τον ασθενήν και έναι διά να αποθάνει από την ασθένειαν, γυρίζει το κεφάλιν του και ουδέν τονε βλέπει, ειδέ και έναι ο ασθενής διά να εγλυτώσει, εβλέπει τον και πάσα ασθένεια εξηβαίνει απ' αυτόν 'Ανθ. χαρ. 291[14]. **33**) Ξεφεύγω, διαφεύγω: ο Αχιλλεύς εξέβη από του πολλού κινδύνου Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΚΑ' [155]. **34**) (Προκ. για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα) περνώ, τελειώνω: Παρέδραμεν, εμίσευσε, εξέβηκεν η νύκτα, πάλιν θεωρώ-την την αυγήν Λίβ. Esc. 829. **35**) Φεύγω, εγκαταλείπω την εργασία μου: να ποίσει (ενν. ο σεργέντης) την δουλειάν του ως το τέλος του τερμένου τόν εσυνεβάστησαν καιρόν, ότι εφειδή εξέβην δίχως την είδησίν του (ενν. του κυρού) και χωρίς να τελειώσει ο καιρός του τερμένου Ασσίζ. 71[19]· να ομόσει τον αφέντη του ού της κυράς του να τους δουλέψει ως τον καιρόν, τουτέστιν απέ την ημέραν απού εξέβησαν ώσπου να τελειωθεί το τάρμε τους, ότι εφειδήν εξέβη άβουλα του αφέντη του και δίχως να διαβεί το τάρμε του Ασσίζ. 320[12]. **Β'** Μτβ. **1**) Βγαίνω από κάπου: εμπαίνω-την την θάλασσαν, βιτσώνω το άλογόν μου (παραλ. 3 στ.), το πώς επεριεπάτησε την θάλασσαν θαυμάζω (παραλ. 2 στ.)· εξέβηκα την θάλασσαν, επάτησα την άμμον Λίβ. Sc. 1884. **2**) Αφήνω κάπ. τόπο, φεύγω: τον δούκα αποχαιρέτησαν κι όλους τους Βενετίκους, την Βενετίαν εξέβησαν, την Λουμπαρδίαν οδέψαν Χρον. Μορ. Ρ 374. **3**) Περνώ, διέρχομαι (ποτάμι, στενό, πόρτα, δύσβατο δρόμο): ευθύς με την στρατείαν του τον ποταμόν εξέβη Κορων., Μπούας 124· Και ο Μουρίκης έσωσεν, στην Κορδοβίτσα εσέβη, το στένωμα εξέβην το, άπλωσε εις τον κάμπον Χρον. Τόκκων 758· Οκάποτε εσιμώσαμεν το κάστρον της Ροδάμνης, εξέβημεν τα δύσκολα και εσέβημεν λιβάδιν Λίβ. Ν 618· (με γεν.): ενέβην εις την χώραν και εξέβην της απάνω πόρτας και επήγεν εις την Κερυνείαν Βουστρ. 446 κριτ. υπ. **4**) Διανύω, βαδίζω, προχωρώ: όταν τον αποχαιρέτησαν και εξέβησαν τόπον ικανόν, ελάλησεν μόνον την Θεοδώραν και εστράφη και είπεν την Hist. Imp. (Rochow) 195[44]. **5**) (Πιθ.) εισβάλλω, εκστρατεύω σε ...: Αφότου γαρ ηπήρασιν της Αντιοχείας την πόλιν, εκεί εξεχειμάσασιν μέχρι τον Μάρτιον μήνα· κι εκείθεν εξεβήκασιν τα μέρη της Συρίας, κουρσεύοντα, κερδίζοντα τα κάστρη και τες χώρες Χρον. Μορ. Ρ 88. **6**) (Με αντικ. τις λ. ορισμός, νόμος) παραβαίνω: Αν αγαπώ την θεάμ μου κι εκείνη μέναν, ποτέ της δεν εξέβηκεν τον ορισμόν μου κι εις την αγάπην είμεστεν και πίστην έναν κυπρ. ερωτ. 102[14]· (με γεν.): 'Αδικα επιόρκησα, βλάσφημα από λόγου, πολλούς εσυκοφάντησα, εξέβηκα του νόμου Δαρκές, Προσκυν. [220]. **Φρ. 1**) Ξεβαίνω από τον νουν = παραλογίζομαι: πάντα κακά μ' ευρήκασιν οπόθεν κάν γυρίσω. Αϊλί, φωνή φαρμακερή πάλιν οπού με συνέβη κι από τον νουν θαμάζομαι το πώς ουδέν εξέβη Φαλιέρ., Θρ. 250. **2**) Ξεβαίνει κ. από, εκ τον νουν μου = (το) ξεχνώ: αν δεν αγωνίζεσαι να μάθεις τό ου γινώσκεις, τό έμαθες εχάσες το κι εξέβη από τον νουν σου Κομν., Διδασκ. Δ 225· Ολότελα λησμόνησαν κι εξέβη εκ τον νουν τους η Θήβα η πανέμορφη και το ψηλόν το γένος Θησ. Γ' [36[1]]. **3**) Ξεβαίνω εις το φως του κόσμου = γεννιέμαι: όταν εγεννήθη το παιδίον και εξέβην εις το φως του κόσμου και έκλαυσεν Διήγ. Αλ. V 26. **4**) Ξεβαίνει λόγος = γίνεται γνωστό: Και όνταν επερίλαβεν ο ρήγας τα χαρτία, εκολογήθην τους με γραφές κρυφές και έπεψέν τους εις την Αμόχουστον ... ο καπετάνος των κατέργων ανάγνωσεν τες γραφές έμπροσθεν της βουλής του και εποίκαν αντιλόγους και εξανάπεψέν τους του ρηγός, και δεν εξέβην λόγος είντα ζητούν Μαχ. 338[29]. **5**) Ξε-

σ.) βγάζω βλαστούς: *επότισέ τους* (ενν. ο *Λωτ*) *τρεις φορές και όταν υπήγεν την τρίτην ίν ηύρε τους δαυλούς ξεβλαστωμένους* αυτ. φ. 133[r].

**ξεβλογιάρης,** επίθ., Συναδ., Χρον.-Διδαχ. 74[v].

Από το *ξε-* (με τη σημασ. «περνώ», βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το επίθ. *βλογιάρης* (ΙΛ, λ. *ιάρις*).

Που έχει στο πρόσωπό του σημάδια, ουλές της ευλογιάς, βλογιοκομμένος: *ήτον ως ν' ών άνθρωπος, ξεβλογιάρης, αυστηρός, γλωσσάς, ψηλός, λιγνός, άρπαγος, πλεονέκτης ποδαγρός και φιλοκκλήσιος* αυτ. 26[v]-27[r].

**ξεβουλλώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *βουλλώνω*. Η λ. στην Ιστορ. Αθέσθη 511, στο Βλάχ. (λ. *ξε-ώνω*) και σήμ.

Αποσφραγίζω, ανοίγω (επιστολή): *έπιασε την επιστολή και τηνε ξεβουλλώνει* Τζάνε, πόλ. 574[4].

**'ξεβρίζω,** βλ. *εξυβρίζω*.

**'ξέβρισμα** το, βλ. *εξύβρισμα*.

**ξεβυζάνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *βυζάνω*. Η λ. σε έγγρ. του 1643 (Μαυρομάτης, Θησαυρ. **16**, , 232) και στο Βλάχ. (λ. *ξεβιζάνω*).

(Προκ. για βρέφος) παύω να θηλάζω: *έπαρε ξόμπλι απ' τα μικρά κι άμε στα πλια με-, κείνα που εξεβυζάσασι και πλιο δεν τρώσι γάλα* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 1584.

**ξεγαρδουμίζω.**

Από το *ξε-* και το **γαρδουμίζω* (Πβ. ΙΛ, λ. *γαρδουμιάζω*).

*Βγάζω τα έντερα κάποιου, ξεκοιλιάζω*· (εδώ μεταφ. για να δηλωθεί μεγάλη αναστά-): *Ελίγο δεν ελείφτηκε να με ξεγαρδουμίσει με τσι φωνές του ο γέρουκας* Φορτουν. :.) Β' 295.

**ξεγδέρνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *γδέρνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Ξεινού Κ., Γλωσ-'Ιμβρου 118, λ. *ξιγδέρνου*).

Γδέρνω· (εδώ μέσ.) προκαλώ αμυχές σε μέρος του σώματός μου: *ηύρεν η κάτα το ρινίν 'τον αλειμμένον* (παραλ. 1 στ.) *κι εστάθην με την γλώσσαν της κι έγλυφε την λιπότην, εξεγδάρτην κι έτρεχε το αίμα* Γεωργηλ., Θαν. 525.

**ξεγδικαιώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω*.

**ξεγδίκιωμα** το· *ξ ε γ δ ί κ ω μ α,* Πεντ. Λευιτ. XXVI 25, Αρ. XXXI 2, Δευτ. II 35, 43.

Από το *ξεγδικιώνω* και την κατάλ. *-μα*. Τ. *ξεδίκιωμα* στο Βλάχ. (λ. *ξεδίκηωμα*) και *ιωμα* στο Somav. (λ. *ξεκδίκηωμα*).

Εκδίκηση: *να στρέψω ξεγδίκωμα τους στεναχωρετάδες μου και τους μισωτές μου να σουν* (έκδ. *-σων*· διορθώσ.) αυτ. Δευτ. XXXII 41.



**ξεγδικιωμός** ο· *ξ ε γ δ ι κ ω μ ό ς.*

Από το *ξεγδικιώνω* και την κατάλ. *-μός*.

Εκδίκηση: *ότι να δέρει ανήρ τον σκλάβο του ... με το ραβδί και να απεθάνει κατωθιό το χέρι του, ξεγδικωμό να ξεγδικωθεί* Πεντ. 'Εξ. XXI 20.

**ξεγδικιώνω·** *ε ξ ε γ δ ι κ ι ώ ν ω,* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 41· *ε ξ ε δ ι κ ι ώ ν ω,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Αποκάλ. Ιω. 10· *ξ ε γ δ ι κ α ι ώ ν ω,* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 276· *ξ ε γ δ ι κ ώ ν ω,* Πεντ. Γέν. IV 24, 'Εξ. XXI 21, Αρ. XXXI 2· *ξ ε δ ι κ α ι ώ ν ω,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 238[24]· *ξ ε δ ι κ ι ώ ν ω,* Σουμμ., Ρεμπελ. 180, Ευγέν. 322, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [288], Γ' [466, 1146, 1263], Ε' [195], Μαρκάδ. 477· *ξ ε κ δ ι κ ι ώ ν ω,* Χριστ. διδασκ. 434. — Πβ. και ά. *γδικιώνω*.

Από το επιτ. *ξε-* και το *γδικιώνω*. Ο τ. *ξεδικαιώνω* στο Βλάχ. Ο τ. *ξεδικιώνω* στο Du Cange (λ. *ξεδικηώνειν*). Ο τ. *ξεκδικιώνω* στο Somav. (λ. *ξεκδικηώνω*). Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 82, Θυ. Β' 166, Ε' 348.

**Ι** Ενεργ. **1**) Παίρνω εκδίκηση για κάπ. ή κ., εκδικούμαι: *ήθελε ξεδικιώσει το θάνατο του άπιστου κι άτυχου Κατροτζόγλη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 488[2]· *'Εχω τουφέκια και σπαθιά στα χέρια σας να δώσω και τα κακά που λάβετε τώρα να ξεγδικιώσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 308[15]· *ο θάνατός μου υποταγήν εις την ζωήν μ' ας δώσει, τον θάνατον με την ζωήν να τονε ξεδικιώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1272]· (με σύστ. αντικ.): *να φέρω απάνου σας σπαθί ξεγδικώνει ξεγδίκωμα διαθήκης και ... να απεστείλω θανατικό μεσοθιό σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 25. **2**) Τιμωρώ κάπ. αποδίδοντας δικαιοσύνη: *ήτανε χρεία ότι όλα ναν τα υπομένουν με το στανιόν τους, έχοντας ελπίδα ότι η δικαιοσύνη ναν τους ξεδικιώσει και να τους παιδέψει ως πταίστες* Σουμμ., Ρεμπελ. 166· *παν οπού σκοτώνει το Κάιν δις εφτά να ξεγδικωθεί* Πεντ. Γέν. IV 15· (εδώ παθητ. με σύστ. αντικ.): *ότι να δέρει ανήρ τον σκλάβο του γή την σκλάβα του με το ραβδί και να απεθάνει κατωθιό το χέρι του, ξεγδικωμό να ξεγδικωθεί* Πεντ. 'Εξ. XXI 20. **3**) Δικαιώνω: *να ξεδικιώνουσι εκείνους οπού κάμνουσι καλά* Χριστ. διδασκ. 158. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Αμτβ. **1**) Παίρνω εκδίκηση για κάπ. ή κ., εκδικούμαι: *Το φταίσιμο πὄγίνη δεν έκαμ' άλλος παρά εγώ. Γιαύτος εξεγδικιώσου κι άλλον μη βλάψεις σήμερον* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 41. **2**) Δικαιώνομαι: *η πολιτική ας ξεγδικαιωθεί και απεκεί ας 'ποθάνει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 276· *αν ήθελες να ξεκδικιωθείς καθώς άξιοι είμασθε* Χριστ. διδασκ. 434. **3**) (Προκ. για τη δικαιοσύνη) εφαρμόζομαι, αποδίδομαι: *η δικαιοσύνη την ώραν εκείνην δεν ημπόριε να ξεδικιωθεί εις αυτούς* (ενν. *τους κομέσσους του λαού*) Σουμμ., Ρεμπελ. 181. **Β'** Μτβ. **α**) Παίρνω εκδίκηση για κάπ. ή κ.: *παινέσετε έθνη τον λαόν του, ότι αίμα των σκλάβων του να ξεγδικωθεί* Πεντ. Δευτ. XXXII 43· **β**) εκδικούμαι κάπ.: *μη ξεγδικωθείς και μη μανιοκρατήξεις τα παιδιά του λαού σου* Πεντ. Λευιτ. XIX 18· **γ**) (με επόμ. την πρόθ. εις και αιτιατ.): *Εξεδικιώθη* (ενν. *ο σουλτάν Μουράτης*) *εις τους Βλάχους και Μπογδάνους εις τα κακά οπού τους εκάμνανε* Χρον. σουλτ. 66[31].

**ξεγδικιωτικός,** επίθ.

Από το *ξεγδικιώνω* και την κατάλ. *-τικός*. Τ. *ξεκδικιωτικός* στο Somav. (λ. *ξεκδικηωτικός*).

Που εκδικείται· (εδώ συνεκδ.): *να μεταχειρίζουσι το ξεγδικιωτικόν τους σπαθί με δικαιοσύνην και ισότητα* Χριστ. διδασκ. 447.

**ξεγδικούμαι,** βλ. *εκδικώ*.

**ξεγδικώ,** βλ. Προσθ. Ι' τόμ., λ. *εκδικώ*.

**ξεγδίκωμα** το, βλ. *ξεγδίκιωμα*.

**ξεγδικωμός** ο, βλ. *ξεγδικιωμός*.

**ξεγδικώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω*.

**ξεγέρνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *γέρνω*. Η λ. στο Du Cange, λ. *γέρνειν*.

Ανασηκώνω, μετακινώ: *οι 'Ελληνες γυρεύουν εδώ κι εκεί γυρεύοντας τον ματωμέκάμπον, τα σώματα ξεγέρνασι άνω και κάτω* Θησ. Β' [84[3]].

**ξεγίνομαι.**

Από το στερ. *ξε-* και το *γίνομαι*. Η λ. και σήμ. με διαφορετική σημασ.

(Παθητ.) καταστρέφομαι: *απόκεις άφτουσι γιαμιά λουμπάρδες στα φορτίνια* (παραλ. :.) *κι εξεγινήκα τα φορτιά* Τζάνε, Κρ. πόλ. 359[16].

**ξεγκουσεμός** ο.

Από το *(ε)ξεγκουσεύω* (τ. του *εξαγκουσεύω*) και την κατάλ. *-μός*.

Απαλλαγή, ανακούφιση από στενοχώρια: *Λέγει της: «Νένα, δεν είν' πλιο ξεγκουσεμός μένα κι όφελος δε μου εκάμασι ό,τι έχεις μιλημένα...»* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 505.

**ξεγκουρσεύω,** βλ. *ξεκουρσεύω, ΙΙ*.

**'ξεγκουσεύγω,** βλ. *εξαγκουσεύω*.

**ξεγκρεμνίζω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *γκρεμνίζω*.

Ρίχνω κάπ. στο γκρεμό: *να τον ξεγκρεμνίσουν* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ. Διαθ. Λουκ. δ'

**ξεγκρουσεύω,** βλ. *ξεκουρσεύω, Ι*.

**ξεγλιστρώ·** *ε ξ ε γ γ λ ι σ τ ρ ώ· ε ξ ε γ λ ι σ τ ρ ώ,* Προδρ. ΙΙΙ 332 χφφ κριτ. υπ.

Από το επιτ. *ξε-* και το *γλιστρώ*. Τ. *ξαγγλιστρώ* σήμ. στην 'Ηπειρο (Κουκ., Αθ. 49, 98). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ξεγλυστρώ*) και σήμ.

Γλιστρώ· ξεφεύγω (με επιδεξιότητα): *εξεγγλιστρών* (έκδ. *επεγγλιστρών*· διορθώσ.) *ομαι γοργόν εκ του πυλώνος* αυτ. ΙΙΙ 332α χφ Η κριτ. υπ.

**ξεγλυτώνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *γλυτώνω*. Η λ. σε έγγρ. του 1822 (Τωμ. - Παπαδάκη Α., Κρητ. Α' 60).

Α' Μτβ. **1**) Γλυτώνω, σώζω, ελευθερώνω κάπ.: *Εσύ έκλαιγες αρνώντας το παιδί σου ε ξεγλυτώσεις κι εσύ με τέτοιον τρόπον τον εχάσες* Πιστ. βοσκ. V 5, 351· *εκίνησα άροντα να λέγω: «Να μην ημπόρεσε τινάς ν' αράξει σαν το σκύλο και μέσα από ρια σου να ξεγλυτώσει φίλο!»* Πικατ. 373. **2**) Ξεφεύγω, ελευθερώνομαι από κ.: *με ο Πόθος, ουκ ένι οπού εξεγλύτωσεν την ερωτοτοξίαν* (έκδ. *ερωτοταξίαν*· διορθώσ.).



**Β'** (Αμτβ.) ξεφεύγω, σώζομαι, ελευθερώνομαι: *δε μου θέλεις φύγει· άλλη φορά έφυγές μου, τώρα εύκαιρα κοπιάς να ξεγλυτώσεις* Πιστ. βοσκ. ΙΙ 7, 58· *καιρός θέλει έρθει του πόθου τη φωτιά κι εσύ να γνώσεις, με δίχως να μπορείς να ξεγλυτώσεις* Πιστ. βοσκ. Ι 1, 145.

**ξεγλύω·** *ε ξ ε γ λ ύ ω.*

Από το επιτ. *ξε-* και το *γλύω*.

Ξεφεύγω, γλυτώνω από κάπ.: *στον ουρανόν και αν ανεβεί, εις τα νέφη και αν δράμει, στην θάλασσαν και αν περπατεί, η κόρη ουκ εξεγλεί μου* Διγ. (Αλεξ. Στ.) Esc. 1398.

**ξεγλωσσισμένος.** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παρκ. του *ξεγλωσσίζω*, που απ. στο Βλάχ. και σήμ. στην 'Ηπειρο, Χατζιδ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 23, ως επίθ. Λ. *ξιγλουσσάζουμι* στη Σκιάθο, Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ. Γ' 281. Η λ. στο Βλάχ., ό.π.

Εξαντλημένος (από έλλειψη νερού): *από την δίψα η Αίγυπτος ήσαν ξεγλωσσισμένοι* Χούμνου, Κοσμογ. 2278.

**ξεγνοιάζω,** βλ. *ξενοιάζω*.

**ξεγνοιασμένα,** επίρρ., βλ. *ξενοιασμένα*.

**ξέγνοιαστος,** επίθ., βλ. *ξένοιαστος*.

**ξεγράφω,** Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 178[r].

Από το στερ. *ξε-* και το *γράφω*. Τ. *ξηγράφω* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 684). Η λ. και σήμ.

Σβήνω κ. γραμμένο (εδώ τα ονόματα κάποιων από το βιβλίο της ζωής): *όσοι αμάρτευσαν εγώ θέλω τους ξεγράψει από το βιβλίον της ζωής* αυτ. φ. 178[r].

**'ξεγριώνομαι,** βλ. *εξαγριώνομαι*.

**ξεγυμνώνω,** Πεντ. Αρ. ΧΧΙΙ 23, Μ. Χρονογρ. 35[14], Συναδ., Χρον. - Διδαχ. φ. 130[v]· *ε ξ ε γ υ μ ν ώ ν ω,* Περί μεθύσου 609[53], Χρον. Μορ. Ρ 5110· *ξ η γ υ μ ν ώ ν ω,* Θρ. Κων/π. διάλ. 128.

Από το στερ. *ξε-* και το *γυμνώνω*. Η λ. στο Τραπεζούντιος, Νομοκ. 383, 445, 516, στο Somav. (όπου και τ. *ξεγδυμνώνω* που απ. και σήμ.) και σήμ.

**Ι** Ενεργ. **1α**) Γδύνω κάπ., του αφαιρώ τα ρούχα: *τι θλίψιν και αδημονιάν είχεν η κυρά Ειρήνη* (παραλ. 3 στ.), *όταν την εξεγύμνωναν κι ήτουν να την υβρίσουν* Θρ. Κων/π. Β 121· *Επήρε και τα ρούχα μας και εξεγύμνωσέ μας* (ενν. *ο γάδαρος*), *επήρε μας και την τιμήν κι εκατεντρόπιασέ μας* Γαδ. διήγ. 531· **β**) (μεταφ.): *μέθη πολλούς επτώχυνε, πολλούς εξεγυμνώνει και τρίχα στο κεφάλι τους απάνω δεν φυτρώνει* Ιστ. Βλαχ. 2099· **γ**) ληστεύω κάπ. αφαιρώντας του και τα ρούχα: *οι ληστάρχοι με εξεγυμνώσανε* Μηλ., Οδοιπ. 639. **2**) (Προκ. για σπαθί) βγάζω από τη θήκη: *εξεγύμνωσεν* (ενν. *ο Λέανδρος*) *το σπαθίον του ... και όρμησε να με δώσει επάνω εις την κεφαλήν* Διγ. 'Ανδρ. 392[19]· *εις πόλεμον να 'λθούσιν, να εξεγυμνώσουσι σπαθία, το αίμα να λουσθούσιν* Ριμ. Βελ. ρ (Bakk. - v. Gem.) 340. **3**) (Προκ. για πτηνό) μαδώ τα φτερά, ξεπουπουλίζω: *αν σ'ευρεί* (ενν. *ο αυθέντης*) *πούπετε να σε πιάσει, να σκίσει τα ρουθούνια σου και να σε ξεγυμνώσει* Πουλολ. (Τσαβαρή)[2] 566. **ΙΙ** (Μέσ.) (μεταφ.) στερούμαι, χάνω: *διά τας αμαρτίας μου εξε-*

ώθηκα (ενν. ο Κων/νος) την τιμήν της βασιλείας Θρ. Κων/π. P Suppl. 249[20]· ευρίσκο-
δώ πολλά φυλακωμένος, ξεγυμνωμένος παντελώς από παντοίαν ελπίδα Θησ. Γ'

Ι μτχ. παρκ. ως επίθ. = **1α**) Γυμνός: Αδάμ και Εύα στέκονται έξω ξεγυμνωμένοι
51· **β**) μισόγυμνος: Οι μάνες οι ταλαίπωρες υπάν ξεγυμνωμένες, της Πόλης οι
σσες εξανασκεπασμένες Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 208. **2**) Φτωχός, που δεν
:εριουσία: Εσείς γαρ όταν ήλθετε εδώ εις τον Μορέαν, είστε γυμνοί, ξετράχηλοι
τετράχηλοι· διορθώσ. παρά την ύπαρξη του τραχηλίζω· βλ. και ξετραχηλίζομαι) όλοι
ινωμένοι· κι αφότου ήλθετε εδώ στον βασιλέως τον τόπον (παραλ. 2 στ.) εσείς γαρ
:ύνετε κι ο βασιλέας τι έχει; Χρον. Μορ. Η 5110.

**ιεγυρεύω,** Σπαν. V 164.

ιπό το επιτ. ξε- και το γυρεύω. Η λ. στο Μακρυγιάννη (Κυριαζίδης Ν., Λεξ. Μακρυγ.

Εξετάζω επίμονα: Στέργε και την καλήν γυνήν, μηδέν την ξεγυρεύεις Σπαν. Ο 135.

**ιεγυρίζω.**

:πό το ξε- και το γυρίζω. Τ. ξηγυρίζω στην Κύπρο (Παπαγεωργίου, Μνήμη Π. Δι-
211). Η λ. στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδογιάννης, Αμάλθ. 10, 1979, 121, Χυ-
Κερκυρ. γλωσσάρ. 131, Παπαγεωργίου, ό.π.) με διαφορετικές σημασ.

ατορθώνω να ανταπεξέλθω σε κ.: Εξενιτεύθην ο λαμπρός Ιμπέριος ... (παραλ. 1 στ.).
ός τον εκατήφερεν το θράσος της νεότης· της ξενιτείας την δούλευσιν πώς εξεγύρι-
· Ιμπ. 12.

**ιδειλιώ.**

:πό το στερ. ξε- και το δειλιώ. Η λ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Α' 125.

τοβάλλω τη δειλία, ξεθαρρεύω: Μια νύκταν ο Ρωτόκριτος θέλει να ξεδειλιάσει κι
: της Αρετής το χέρι της να πιάσει Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Γ' 679.

**δήγηση** η, βλ. ξεδιήγηση.

**δηγούμαι,** βλ. ξεδιηγούμαι.

**δηγώ,** βλ. ξεδιηγώ.

**διαγέρνω·** ξ α δ ι α γ έ ρ ν ω, Σαχλ., Αφήγ. 318.

:ό το επιτ. ξε- και το διαγέρνω (τ. του γιαγέρνω).

Επιστρέφω (σε προηγούμενη κατάσταση): εξεδιάγερνα εις την αρχαίαν μου τάξι(ν)
Αφήγ. 95. **2**) Αλλάζω γνώμη: έβαλ' εις νουν μου ο ταπεινός κι έλεγα να 'ναι λύ-
ραλ. 1 στ.) και πάλιν εξεδιέγερνα και να 'ν' λυσσιάροι σκύλοι Σαχλ. Β' (Wagn.)
0.

**ιαλαίνω·** ξ ε δ ι α λ ι α ί ν ω. — Βλ. ξεδιαλύνω, ξεδιλιώ και ξεδιλιαίνω.

:ό το επιτ. ξε- και το διαλύνω αναλογ. με ρ. σε -αίνω.

ροκ. για όνειρο) **Α'** (Μτβ.) εξηγώ, ερμηνεύω: Φροσύνη ξεδιαλαίνει της Αρετούσας
ρο Ευρετ. Ερωτοκρ. 772[320]. **Β'** (Αμτβ.) επαληθεύομαι, πραγματοποιούμαι:
να ξεδιάλιαινε σήμερο τ' όνειρό σου! Κατζ. Δ' 437.



**ξεδιαλέγω,** Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 134, Χρον. σουλτ. 126[9].

Από το επιτ. ξε- και το διαλέγω. Η λ. και σήμ.

**1**) Επιλέγω, ξεχωρίζω: εξεδιάλεξε (ενν. ο Αλέξανδρος) τα κάλλια παλληκάρια Αλεξ. 497· εξεδιαλέχθημεν καν εκατόν χιλιάδες, όλοι καλοί και εκλεκτοί Αρμούρ. (Αλεξ. Στ.) 62. **2**) Ελέγχω, υποβάλλω κάπ. ή κ. σε εξέταση, δοκιμάζω: καταπατητάδες εσείς με ετούτο να ξεδιαλεχτείτε ... αν εβγείτε από εδώ, ότι μόνε όνταν έρτει ο αδερφός σας ο μικρός εδώ Πεντ. Γέν. XLII 15· να ξεδιαλεχτούν τα λόγια σας αν αλήθεια μετά σας και αν όχι Πεντ. Γέν. XLII 16.

**ξεδιαλιαίνω,** βλ. ξεδιαλαίνω.

**ξεδιαλύνω,** Φαλιέρ., Ιστ.[2] 476, Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1365, Β' 760, Στάθ. (Martini) Α' 243, Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 417· ε ξ ε δ ι α λ ύ ν ω, Χριστ. διδασκ. 491· ξ ε δ ι α λ ύ ω, Χριστ. διδασκ. 41. — Βλ. και ξεδιλιώ και ξεδιαλαίνω.

Από το επιτ. ξε- και το διαλύνω. Λ. ξεδιαλύζω στο Βλάχ., ξηδιαλύζω στο Meursius (λ. ξηδιαλύζειν) και σήμ. στην Κύπρο, όπου και τ. ξηδιαλύνω (Σακ., Κυπρ. Β' 684). Η λ. στο Somav. (λ. ξεδιαλίζω) και σήμ.

**Α'** Μτβ. **1α**) Ερμηνεύω, εξηγώ: το νομοκάνονα άνοιξε, διάβασέ τον! Το γράμμα όπου θες ιδεί εσύ ξεδιάλυσέ το! Γαδ. διήγ. 360· θέλουσιν (ενν. οι λειτουργοί) εξεδιαλύνει και ερμηνεύει την κοντογραμμένην συμμάζωξιν της χριστιανικής διδασκαλίας Χριστ. διδασκ. 491· Το γράμμαν εφανέρωνε κι εκείνο ξεδιαλύνει για είντα το 'να (ενν. δεντρό) είναι χλωρό, τ' άλλο ξερόν εγίνη: «Στη γέμιση του φεγγαριού άλλο δεντρό δεν πιάνει, μόνο τσ' αγάπης το δεντρό που πάντα ρίζες κάνει» Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β' 313· όποιος ... ευρεθεί τον στίχον να γροικήσει, καθώς αυτείνος έλεγε, να του το ξεδιαλύσει, να 'χει την θυγατέραν του Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [96]· **β**) (προκ. για όνειρο): Πε μου κι εμένα τ' όνειρο... (παραλ. 1 στ.) κι εγώ κατέχω να σου πω και να το ξεδιαλύνω Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 99· αφέντη Δάσκαλε, ... να ξεδιαλύνεις όνειρα τάχα να μην κατέχεις; Στάθ. (Martini) Γ' 242· **γ**) αποσαφηνίζω, διευκρινίζω, ερμηνεύω: Μ' ακόμη πλια καταλεπτά σού θέλω ξεδιαλύνει τούτο το 'μίλι, μα ο καιρός ο λίγος δεν μ' αφήνει Φαλιέρ., Ιστ.[2] 147· εγώ (ενν. ο Θεός) ...οπού ξεδιαλύω και φανερώνω των ανθρώπων τους λογισμούς τους Χριστ. διδασκ. 41· Φ.: ...Εμέρωσε τ' άγριο θεριόν εκείνο; Μ.: 'Εχω καμπόσα να σου πω και να σου ξεδιαλύνω Φαλιέρ., Ιστ.[2] 66. **2**) Μεταφράζω, ερμηνεύω: τά δηγάτον πασαείς ήσαν με λόγια 'βράικα (παραλ. 2 στ.). Και τον τσαδόκ εβάλαμεν να μας τα ξεδιαλύνει Φαλιέρ., Θρ. 9. **3**) Εξιστορώ διεξοδικά, περιγράφω: Ως πόσες γλώσσες να ειπούν τ' ανδραγαθήματά τους, ποιος άνθρωπος με στίχους τον μπορεί να ξεδιαλύσει, ποιος εις χαρτίν καταλεπτά τά κάμαν να μιλήσει; Αχέλ. 1552. **4**) Λύνω, ξεκαθαρίζω (τις διαφορές κάπ.): να σε διαλέξουσι (ενν. εσένα Πάρη) κριτή τσ' ίδιους θεούς να κρίνεις, τσι διαφορές απὄχουσι να τωσε ξεδιαλύνεις Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 16. **5**) (Προκ. για μαλλιά) ξεμπερδεύω, ξεμπλέκω (Η σημασ. και σήμ. στην Κύπρο· βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 684, λ. ξηδιαλύζω): τα ξανθά μαλλιά έμοιαζαν ως χρυσάφι, ουχί πλεμένα τίποτε, μόνον εξαπλωμένα, ξεδιαλυμένα ως έπρεπεν, εύμορφα κτενισμένα, η τρίχα της δεν άλλασσεν η μία απέ την άλλην Θησ. ΙΒ' [54[3]].
**Β'** Αμτβ. **1**) Αποβαίνω, καταλήγω σε κ.: κάμε το, κυράτσα μου, κι εις τον Θεόν σ' ομνέγω να ξεδιαλύνει σε καλόν η ερμήνεια η εδική μου Ευγέν. 329. **2**) (Προκ. για όνειρο) **α**) γίνεται φανερό, ξεκαθαρίζει τι δηλώνει: τ' όνειρο σήμερο ξεδιαλύνει. Για μέναν ήτο ο ποταμός, του ανέμου η κακοσύνη Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 213· **β**) αποβαίνει σε, βγαίνει σε: είδα να ξεδιαλύνει (ενν. το όνειρο) από κακόν εισέ καλό και διάφορον εγίνη Ερωτόκρ.

. Στ.) Δ' 135· **γ**) επαληθεύεται, βγαίνει αληθινό: *τ' όνειρον οπού 'δες ξεδιαλύνει σου 'φάνη σ' ύπνο σου απαρθινόν εγίνη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 149. **3**) Σημαίνω, ύομαι: *ως είδε το παράξενον, θαύμασμαν το μεγάλον, λέγει προς τες αρχόντισσες: ήν να τον εβγάλω».* *Τ' όνομαν εξεδιάλυνεν «εκ τα νερά εβγαλμένος» στην γλώσ- ν αιγυπτικήν* Χούμνου, Κοσμογ. 2049.

**εδιάλυση** *η.*

πό το *ξεδιαλύνω*. Λ. *ξεδιάλυσις* στο Βλάχ.

Ιροκ. για όνειρο) εξήγηση, ερμηνεία: *Αρέσει μου η ξεδιάλυση και τ' όνειρό σου αυ-* τάθ. (Maritini) Α' 245.

**εδιαλύω,** βλ. *ξεδιαλύνω.*

**εδιάντροπος,** επίθ.· *ξ α δ ι ά ν τ ρ ο π ο ς.*

πό το επιτ. *ξε-* και το επίθ. *αδιάντροπος*. Η λ. και ο τ. και σήμ.

ου δεν έχει ντροπή, αναίσχυντος, αναιδής· (εδώ σε ιδιάζ. χρ.) επίμονα, υπερβολικά τικός: *η μυία ... ήτον ξαδιάντροπη, ωσάν το σκυλί, οπού το διώχνεις και φεύγει και ευθύς στρέφεται* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 22.

**διήγηση** *η·* *ξ ε δ ή γ η σ η.*

πό το *ξεδιηγούμαι.*

Ιροκ. για όνειρο) εξήγηση, ερμηνεία: *Να μου τ' αξώσου οι ουρανοί να 'ναι η ξεδήγη- κι εμέ κι εσένα αληθινή και να 'βρεις το παιδί σου* Στάθ. (Martini) Α' 263.

**διηγούμαι·** *ξ ε δ η γ ο ύ μ α ι.*

τό το επιτ. *ξε-* και το *διηγούμαι*· πβ. και ά. *εκδιηγούμαι.*

ρηγούμαι, εξιστορώ: *βρίσκομε ... από τον Τερέντσιο καλά ξεδηγημένο πως γιατί ο Πάμφιλος την όμορφη Γλιτσέρε* Κατζ. Δ' 116.

**διηγώ·** *ξ ε δ η γ ώ,* Αχέλ. 1253.

τό το επιτ. *ξε-* και το *διηγώ*. Ο τ. σε κρητ. παροιμία (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ' 55, λ. και Δ' 540, λ. *φρόνιμος*).

) Διηγούμαι, εξιστορώ με λεπτομέρειες· (εδώ με σύστ. αντικ.): *πρέπει να 'πομείνω ά την διήγησιν, να μην την ξεδιηγήσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 524[21]· **β**) εκθέτω διεξοδικά: *ν ξεδηγήσαν τότε του Πιαλή-πασά, δυο κάτεργα πως ήσαν* Αχέλ. 2000. **2α**) ερμηνεύω: *Το ριζικό κι η μοίρα σας να κάμου κλερονόμους να φέξουν εις τα τα, να ξεδηγούσι νόμους* Στάθ. (Martini) Γ' 518· **β**) (προκ. για όνειρο): *Τ'όνει- τη Δάσκαλε, να ζεις, ξεδήγησέ μου* Στάθ. (Martini) Γ' 255.

**δικαιώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω.*

**δίκηση** *η,* βλ. *εκδίκησις -ση.*

**δικιώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω.*

**δικώ,** βλ. *εκδικώ.*

**διλιαίνω·** αόρ. *ε ξ ε δ ί λ ι α ν α.* — Βλ. και *ξεδιαλύνω, ξεδιλιώ.*

ραιτέρω σχηματ. από τον ενεστ. *ξεδιλιώ*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη.



(Προκ. για όνειρο) επαληθεύομαι, «βγαίνω»: *εις τον υγιό εξεδίλιανε* (ενν. *το όνειρο*) *πούρι κι εις το γαμπρό σου* Στάθ. (Martini) Γ' 538.

**ξεδιλιώ.** Βλ. και *ξεδιλιαίνω.*

Συζητήσιμη η προέλ. Βλ. πάντως Κριαρ., ΕΕΒΣ 9, 1932, 371 και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 263-4.

Ερμηνεύω, εξηγώ (κάπ. όνειρο): *Αρέσει μου η ξεδιάλυση και τ' όνειρό σου αυτόνο, μα 'γώ καλλιά το ξεδιλιώ προς τον υγιό μου μόνο* Στάθ. (Martini) Α' 246.

**ξεδίνω.** — Βλ. και ά. *εκδίδω.*

Από το επιτ. *ξε-* και το *δίνω*. Η μτχ. παθητ. παρκ. στο Somav. (λ. *ξεδομένος*). Η λ. και σήμ.

Διασκεδάζω, ψυχαγωγούμαι: *Του γενεράλε το παιδί ζητά για να του δώσουν για να 'ρθει με του λόγου του τάχατες να ξεδώσουν* Τζάνε, κρ. πόλ. 244[30].

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = κυριευμένος από ερωτική επιθυμία (πβ. όμως και ά. *εκδίδω* όπου η μτχ. *εξεδομένη* ως ουσ. = πόρνη): *όσον ήτον ξεδομένη πρώτα και αναγαυριασμένη και πολλά πεθυμισμένη, εγίνε τώρα λυσσιαμένη* Συναξ. γυν. 1067.

**ξεδιπλώνω,** Κατζ. Γ' 204.

Από το στερ. *ξε-* και το *διπλώνω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεδιπλώνειν*) και σήμ.

**Α'** (Ενεργ.) ανοίγω, απλώνω κ. διπλωμένο· (εδώ) φρ. *την (ε)ξεδιπλώνω* = χορταίνω: *Βαστώ ένα τόλορο αργυρό και φτάνει μας τους δυο μας να τηνε ξεδιπλώσομε, να σώσει ως το λαιμό μας* Στάθ. (Martini) Β' 192· *Το γάμο πα να κάμομε μέσα κι ωσάν τυχαίνει να τηνε ξεδιπλώσομε, άρχοντες τιμημένοι* Κατζ. Ε' 516. **Β'** (Μέσ.) απλώνομαι, ξετυλίγομαι· (εδώ) ξεκουλουριάζομαι: *ο όφης ... διπλώνει, ξεδιπλώνεταί, φουσκώνει και χοντραίνει* Πόλ. Τρωάδ. 336.

**ξεδιψώ.**

Από το στερ. *ξε-* και το *διψώ*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) σβήνω τη δίψα μου, ξεδιψώ: *Σαν διψασμένος ασθενής οπού ποθεί να πιάσει τ' αμποδισμένο του νερόν ... ... και πριν να ξεδιψήσει, τον ... θωρείς να ξεψυχήσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [901]. **Β'** (Μτβ.· μεταφ.) ικανοποιώ: *το 'μα* (ενν. *της Λουνκρίνας*) *δεν εύρε χάρην εις εσένα, την δικιοσύνην* (έκδ. *δίκιωσιν*· διορθώσ. κατά το χφ· πβ. και Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [452]) *οπ' άψε αντίδικά μας να ξεδιψάσει* Πιστ. βοσκ. V 4, 56.

**ξεδιώχνω.**

Από το επιτ. *ξε-* και το *διώχνω*. Τ. *ξηδιώχνω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 684).

Διώχνω, απομακρύνω: *'Οποιος απέ τον τόπον του ξεδιώχνει τον λαόν μου κι οπού του δίδει θάνατον ανορεξιά μάς κάμνει* Θησ. (Foll.) Ι 111.

**ξεδοντιασμένος,** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ξεδοντιάζω* ως επίθ. Η λ. στο Somav. (λ. *ξεδοντισμένος*) και σήμ.

Που δεν έχει δόντια: *στόμα το βρομισμένον ... και το ξεδοντιασμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1242].

**ξεδουλεύω,** βλ. *εκδουλεύω.*

**ξεδουλώνω, I,** βλ. *εκδουλώνω,* I.

**ξεδουλώνω, II·** *ξεδουλωμένα,* Δεφ., Λόγ. 56, εσφαλμ. γρ. αντί *ξεδουλεμένα·* ϑ. Κριαρ., Αθ. 46, 1935, 138 (= Μεσαιων. Μελετ. Α' 61). — Βλ. και ά. *εκδουλεύω* και *υλώνω.*

**'ξέδρα** *η,* βλ. *εξέδρα.*

**ξεδράμω.** — Βλ. και ά. *ξετρέχω.*

Πλαστός ενεστ. από τον αόρ. του *ξετρέχω.*

Κυνηγώ, καταδιώκω: *'ς ποια σπήλια να 'μπω να χωστώ ... για να μηδέ με βρούσινε οι που με ξεδράμου* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 21.

**ξεδρομή** *η.*

Το αρχ. ουσ. *εκδρομή* με επίδρ. του αορ. *εξέδραμα* του *ξετρέχω.*

**1α)** Βιασύνη, γρηγοράδα: *Τρέχει γοργά με ξεδρομήν* (ενν. *η Σάρρα*), *στην στράταν εφτάνει* Χούμνου, Κοσμογ. 1051· έκφρ. *με σπουδήν και ξεδρομήν* = γρήγορα γρή- :: *ως έμαθεν τον ορισμόν η εδική μου μάνα* (παραλ. 1 στ.) ... *με σπουδήν και ξεδρομήν* ιει *τον αδελφόν μου μηνώντα μου, όσον εμπορώ, να πάγω την οδόν μου* Χούμνου, μογ. 857· **β)** ζήλος, σπουδή: *οι γέροντες οι πονηροί στους νέους ελιξέψαν και με* ίλην *ξεδρομήν στοχάζουνται πού γνέψαν* Χούμνου, Κοσμογ. 1096· *Επιάναν κι εδιαβάζα*ε *ξεδρομή μεγάλη* Ριμ. Απολλων. (Βεν.) [1135]. **2)** Διάκριση· διαφορετική λει- γία: *μετ' αυτήν την ξεδρομήν νοούν και 'μολογούσι μέσα τως το κορμί και ο νους* ύσιν *τήν κρατούσι* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. - v. Gem.) 25 (Για τη σημασ. βλ. και Bakker - Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 123 στ. 25-26]).

**ξεζαλίζομαι,** Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 1185, Β' 1647.

Από το στερ. *ξε-* και το *ζαλίζομαι.* Η λ. και σήμ.

**1α)** Συνέρχομαι ύστερα από ζάλη, αναστάτωση, λιποθυμία: *άλλη έτοια κοπανιά δεν* λαχε *να πάρει* (παραλ. 1 στ.). *'Ηργησε να ξεζαλιστεί κι η κεφαλή του επόνει* Ερωτόκρ. ξ. Στ.) Β' 1921· *Εξεζαλίστη η Αρετή και τ' όνειρο δηγάται* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' *Κερά μου, καλοκάρδισε, κερά μου, ξεζαλίσου* (παραλ. 1 στ.), *συνήφερε τα λογικά* ² 307· **β)** (προκ. για το λογισμό, το μυαλό) γίνομαι ξεκάθαρος, νηφάλιος: *Με το εκείνο μου φανίστη το πως ο λογισμός μου εξεζαλίστη* Βοσκοπ.[2] 44. **2)** (Μεταφ.) χομαι· λογικεύομαι: *Διώξε τσι αυτούς τσι λογισμούς, ξύπνησε, ξεζαλίσου, με συντρο- ξεφάντωνε, μην είσαι μοναχή σου* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α' 725.

**ξεζαρώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *ζαρώνω.* Η λ. και σήμ.

**1)** (Προκ. για την επιδερμίδα) χάνω τις ζάρες, τις ρυτίδες, ξεζαρώνω: *Να το λαλούμε* ά *καθημερνό ένα μήνα, να ξεζαρώσουσι, φτωχέ, τα μάγουλά σου αυτείνα* Φορτουν· :.) Δ' 404. **2)** Ξεσφίγγομαι, ανοίγω· φρ. *ξεζαρώνει η χέρα μου* = παύω να είμαι γυρος· αρχίζω να κάνω ελεημοσύνες: *α λάχει να πονέσουσιν και να μας λυπηθούσιν,* ξαρώσει *η χέρα τους και να μας θυμηθούσιν* (παραλ. 3 στ.) *να δώσουσιν πολλών πτω*ικόμη *από τον βιον μας* Απόκοπ. Επίλ. I 518.



**ξεζεύω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *ζεύω.* Η λ. και σήμ.

(Μεταφ. προκ. για συζύγους) χωρίζω (μτβ.): *ξέζευσε* (ενν. *το πικρόν θανατικόν*) *τ' ανδρόγυνα και ορφάνευσε παιδάκια* Γεωργηλ., Θαν. 28.

**ξεζνιχίζω.**

Από το *ξε-*, το ουσ. *ζνίχι* και την κατάλ. *-ίζω.*

(Προκ. για θυσία πτηνών στην Π. Διαθήκη) τσιμπώ με το νύχι (ή τρυπώ με κάπ. αιχμηρό όργανο) το λαιμό του πτηνού χωρίς να αποκόψω εντελώς το κεφάλι από το σώμα: *να ξεζνιχίσει* (ενν. *ο ιεριάς*) *το κεφάλι του* (ενν. *του τρυγονιού ή παιδιού της περιστεράς*) *από ανάγναντις το κούφρινά του και να μη χωρίσει* Πεντ. Λευιτ. V 8· *να το σιμώσει* (ενν. *το τρυγόνι ή παιδί του περιστεριού*) *ο ιεριάς προς το θεσιαστήρι και να ξεζνιχίσει το κεφάλι του και να καπνίσει εις το θεσιαστήρι, και να στραγγιχτεί το αίμα του ιπί το τείχο του θεσιαστήριου* αυτ. I 15.

**ξεζωνάτος,** επίθ., Φορτουν. (Vinc.) Α' 108· *ε ξ ε ζ ω ν ά τ ο ς· ξ ε ζ ώ ν α τ ο ς.*

Από το στερ. *ξε-* και το επίθ. *ζωνάτος* (Βλ. και Γεωργακ., B-NJ 14, 1938, 149). Ο τ. *ξεζώνατος* ίσως για τη συχνότητα στερ. επιθ. με τονισμένη την προπαραλήγουσα. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Φορτουν. σ. 246]).

**1)** Που δε φορά ζώνη, ξεζωσμένος: *Τριγύρου εχορεύασιν* ... (παραλ. 1 στ.) *ξεζώνατες, ξυπόλυτες, με τα μαλλιά 'πλωμένα* Θησ. Ζ' [63⁵]· (εδώ για τους φραγκισκανούς καλόγερους· βλ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 17, 1963, 240): *οι φράροι με ξυλόποδα εξεζωνάτοι τρέχουν* Απόκοπ.[2] 220. **2)** (Προκ. για ρούχο) που δεν έχει ζώνη, ριχτό: *ρούχον λατινόκοπον εφόριεν αποκάτου, χρυσάσπρον και ξεζώνατον, επάνω μετά γούνας* Λίβ. Esc. 323.

**ξεζώνω.**

Από το στερ. *ξε-* και το *ζώνω.* Το μέσ. στο Βλάχ. Η λ. στο Somav. και σήμ.

**I** Ενεργ. **α)** Λύνω, βγάζω τη ζώνη κάπ.: *τι θλίψιν και αδημονιάν είχεν η κυρά Ειρήνη* (παραλ. 1 στ.), *όταν την εκατάσυρναν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *έσω από το κάστρον, όταν την εξεζώνασιν εις το Κατουνοτόπι, όταν την εξεγύμνωναν κι ήτουν να την υβρίσουν* Θρ.Κων/π. Β 120· **β)** (προκ. για όπλο δεμένο γύρω από τη μέση κάπ.): *ας πάψουσι τα αίματα κι εμέναν ας ξεζώσει* (ενν. *τούτ' η φιλιά*) *την μάχαιρα εκ το πλάγι μου* Ροδολ. (Αποσκ.) Ε' 145. **II** (Μέσ.) (προκ. για άρματα) λύνω, βγάζω αποπάνω μου: *επέζευσα εις το δεντρόν κι έδεσα τ' άλογόν μου και τ' άρματα εξεζώστηκα, θέτω τα στο πλευρόν μου* Απόκοπ.[2] 22.

**ξέθαλος·** *με ξέθαλην καρδίαν,* Θησ. (Foll.) I 98, εσφαλμ. γρ. αντί *ξέθαρρην·* διορθώσ.· πβ. *ξέλαμπρην,* Θησ. Α' [93⁸, 124⁴].

**ξεθαρρεύω.**

Από τον αόρ. *εξεθάρρησα* του μτγν. *εκθαρρώ* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

**I** (Ενεργ.) αποκτώ θάρρος: *άρχισαν οι άνθρωποι και ξεθαρρεύοντες ταξιδεύουσι την έξω θάλασσαν του μεγάλου Ωκεανού ζερβά* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 28. **II** (Μέσ.) έχω, δείχνω εμπιστοσύνη σε κάπ. (περισσότερο από όσο πρέπει): ...*αυθέντη ... μη πολλά θαρρεύεις τον Μπάσταν ... Και ο Μιχάλης ο πτωχός σ' εκείνο πλανεμένος οπού ο Μπάστας έταξεν ήτον ξεθαρρεμένος* Παλαμήδ., Βοηβ. 1306.

**ξέθαρρος** επίθ.

Από το επιτ. *ξε-* και το ουσ. *θάϱϱος*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

Που έχει ανακτήσει θάρρος, ξεθαρρεμένος: *πάλε απιλογία του εζήτησαν οι έμνοστες θαϱϱην* (έκδ. *ξέθαλην*· διορθώσ.) *καϱδίαν* Θησ. (Foll.) I 98.

**ξεθεμελιώνω,** Χριστ. διδασκ. 118, Τζάνε, Κρ. πόλ. $501^{6}$, $556^{6}$.

Από το στερ. *ξε-* και το *θεμελιώνω*. Τ. *ξηθεμελιώνω* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' λ. *ξηθεμελιόννω*). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

:) Καταστρέφω από τα θεμέλια, κατασκάπτω: *απής επαϱαδόθη* (ενν. *το καστέλλι*), *τον πάτο του γιαλού όλο εξεϱιζώθη. Τα κάτεϱγα χαθήκανε σαν εξεθεμελιώθη* Τζάνε, όλ. $334^{7}$· *Πώς υπομένεις, Κύϱιε, να βλέπεις ϱημασμένα τα θεία μοναστήϱια, ξεθε-μένα;* Ιστ. Βλαχ. 2504· **β**) (μεταφ.): *Ως ποταμός χειμωνικός θολός όντα φου-ι* (παραλ. 2 στ.), *χαλά τα χειλοπόταμα, βουνιά ξεθεμελιώνει* Πανώρ. Γ' 402.

**εθηκαρώνω·** *ξ ε φ η κ α ϱ ώ ν ω.*

ιπό το στερ. *ξε-* και το **θηκαϱώνω*. Ο τ. στη μτχ. παθητ. παρκ. στο Βλάχ. (λ. *ξε-ομένος*) και σήμ. στην Άνδρο (Βογιατζ., Γλώσσα Άνδρ. 240). Τ. *ξηφηκαϱώννω* Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 342, Παπαδ. Θ., Κυπρ. Σπ. 38-39, 1974/75, 161, λ. *ξιφη-νω*). Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

ραβώ (μαχαίρι, ξίφος) από τη θήκη: *έβγαλε* (ενν. *ο Αβϱαάμ*) *το μαχαίϱι του και το ϱώνει διά αγάπην του Θεού να σφάξει τον υιόν του* Περί Ιωσήφ 50.

**:θρέω.**

πό το *ξε-* και το *θϱέω* (Πορτολ. Α $346^{3}$, $362^{4}$).

ξέχω: *η οποία σκάλα έναι αλάϱγου από το νησόπουλο μίλι α' 1/2, ήγουν έναν ήμισυ βάντε· έναι σότο άμα και ο κάβος του λεβάντε ξεθϱέει* Πορτολ. Α $303^{14}$.

**:θρωπάζω·** *ξεθϱωπάσεις,* Πιστ. βοσκ. I 1, 290, εσφαλμ. γρ. αντί *ξαθϱωπίσεις*· ς. — Βλ. ά. *ξανθϱωπίζω*.

**:θυμαίνω,** Χρον. σουλτ. προσθ. 601, Σουμμ., Ρεμπελ. 166.

τό τον αόρ. *εξεθύμηνα* του μτγν. *εκθυμαίνω* (Ανδρ., Λεξ.). Τ. *ξηθυμαίνω* στην Κύπρο Κυπρ. Β' 685). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

' Αμτβ. **1**) Εκτονώνομαι· κατευνάζομαι, μαλακώνω: *η απονιά σου, αφέντη μου, μ' ς ξεθυμάνει· δος το κοϱμί μου τω σκυλώ κι άσκημα ας αποθάνει· με το δικό μου ' η όϱγητά σου ας πάψει* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Δ' 535· *κι ας πλεϱωθεί απ' εμένανε ο ϱιζικόν μου κι ας ξεθυμάνει μετ' αυτό και το μελλάμενόν μου, κι από το αίμα όν, που το κοϱμί μου χύσει, την όϱγητά του την πολλήν ας πει κι ας τηνε σβήσει* , Παστ. φίδ. Ε' [376]. **2**) (Προκ. για λάβα ηφαιστείου) δημιουργώ ρήγμα για ύγω· εκτινάσσομαι: *μηδέν σας πλανέσει ο διάβολος, χϱιστιανοί μου, να λέγετε … ' έγινεν εξ αμαϱτιών, αλλά πως είναι φλόγα και ηύϱεν εκεί αχάμνη και εξεθύμανε* ανωφ. 61. **Β'** (Μτβ.) ξεσπώ, κάνω κ. να εκδηλωθεί βίαια και έτσι να εκτονωθεί: *ητές μου βλέπεσαι μην ξεθυμάνω όλες απάνω σου, γαϊδούϱακα!* Φορτουν. (Vinc.)

**)υμότητα** *η.*

ό το επίθ. **ξέθυμος* ⟨ μτγν. *έκθυμος* και την κατάλ. *-ότητα*.



Βιασύνη, παραφορά: *Λοιπόν έμοι γε φαίνεται να σπεύδωμεν βϱαδέως κι ουχί με ξεθυμότητα να ποίσωμ' αφϱαδέως* Κορων., Μπούας 19.

**'ξεικάζω,** βλ. *εξεικάζω*.

**ξεϊντριγάρομαι·** *ξ ε ν τ ϱ ι γ ά ϱ ο μ α ι* (αόρ. *ξεντϱιγαϱίστηκα*).

Από το *ξε-* και το ουσ. *ίντϱιγκα* (ιταλ. intriga).

Απαλλάσσομαι από μια δυσκολία, γλυτώνω, «ξεμπερδεύω», «τελειώνω»: — (Μπερτολ-δίνος) *απάϱιασε ακόμη και τα γίδια εις την γειτόνισσάν μας και ας ξεντϱιγαϱιστούμεν πάϱαυ-τα.* — (Μαρκόλφα) *Τώϱα τώϱα κάνω την στϱάταν* Μπερτολδίνος 104.

**ξεκαβαλικεύω,** Κορων., Μπούας 45, Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $230^{r}$, $327^{v}$.

Από το στερ. *ξε-* και το *καβαλικεύω*. Τ. *ξεκαβαλικεύγω* στο Βλάχ. Η λ. στο Du Cange (λ. *ξεκαβαλλικεύειν*) και σήμ.

**Α'** (Αμτβ.) κατεβαίνω από το άλογο, ξεπεζεύω: *παϱευθύς ο καβαλάϱης ξεκαβαλικεύει από το άλογον* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. $221^{r}$· *από τα άλογα ξεκαβαλικεύσαμεν να πεϱιαναπαυ-θούμεν* Λίβ. Ρ 2588. **Β'** (Μτβ.) βοηθώ κάπ. να κατεβεί από το άλογο: *οι άϱχοντες μ' ευλάβεια τον* (ενν. *τον αμιϱάν*) *ξεκαβαλικεύσαν κι εις το παλάτι παϱευθύς όλοι τον ανη-βάζουν* Διγ. Ο 534.

**ξεκαημένος,** μτχ. επίθ.

Από το επιτ. *ξε-* και τη μτχ. παρκ. *καημένος* του *καίω*.

Ταλαιπωρημένος, εξαντλημένος: *ξεκαημένος από τους πόνους και την θέϱμην* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437.

**ξεκάθαρα,** επίρρ.

Από το επίθ. *ξεκάθαϱος*. Η λ. σε έγγρ. του 1629 (Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 526) και σήμ.

Με σαφήνεια, ολοκάθαρα: *Πϱοφήτης δεν εγίνηκα να ξεύϱω την βουλή σου, μηδέ μποϱώ τα πϱάγματα του νου σου να γνωϱίσω και μίλιε μου ξεκάθαϱα, αν θες να σου γϱοι-κήσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [600].

**ξεκαθάρα** *η.*

Από το *ξεκαθαϱίζω* υποχωρητικά κατά τα ουσ. σε *-άϱα*.

Διαύγεια, καθαρότητα της ατμόσφαιρας: *πάφτει όλος ο καπνός κι εγίνη ξεκαθάϱα· και πλιο δεν εκολλούσανε κι επάψανε τα σμπάϱα* Τζάνε, Κρ. πόλ. $362^{17}$.

# ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ

Υπενθυμίζω στον αναγνώστη ότι προσθήκες και βελτιώσεις σε τυπωμένους τόμους του
εξικού δημοσιεύτηκαν στις τελευταίες σελίδες των τόμων δεύτερου, τρίτου, έκτου, έβδο-
υ, όγδοου, ένατου και δέκατου. Ευρετήρια των προσθηκών και βελτιώσεων αυτών κατα-
ορίστηκαν στους τόμους όγδοο και δέκατο. Και στον τόμο που έχει στα χέρια του ο ανα-
ώστης έχουν περιληφθεί και πάλι προσθήκες και βελτιώσεις στους προηγούμενους τόμους.
οκετές απ' αυτές έχουν αφετηρία πρώτες παρουσίες κειμένων ή κριτικές εκδόσεις παλαιό-
ρων κειμένων που δεν υπήρχαν στη διάθεσή μας όταν συγκροτούσαμε τους προηγούμενους
μους του Λεξικού. Σημειώνω σε σχέση με το νέον αυτόν πίνακα τα ακόλουθα: Ο αστερίσκος
) που συνοδεύει ορισμένα από τα παρακάτω λήμματα δηλώνει ότι τα λήμματα αυτά δεν
ουν περιληφθεί στους προηγούμενους τόμους του Λεξικού, ούτε στις προσθήκες του 10.
μου. Τα χωρίς αστερίσκο λήμματα παρέχουν στοιχεία που συμπληρώνουν ή βελτιώνουν
ταγμένα και καταχωρισμένα στο Λεξικό άρθρα.

Επιφυλάσσομαι να περιλάβω στον επόμενο (δωδέκατο) τόμο του Λεξικού προσθήκες
: βελτιώσεις άρθρων του τυπωμένου τμήματός του που πηγάζουν από τις βασικότερες
πιστώσεις και παρατηρήσεις του συναδέλφου κ. Erich Trapp, διατυπωμένες στο δημο-
υμά του «Stand und Perspektiven der mittelgriechischen Lexikographie» (βλ. αρ.
31 της βιβλιογραφίας του τόμου τούτου). Για την ώρα πάντως έκρινα σκόπιμο και χρή-
ο για την έρευνα να καταχωρίσω αλφαβητικώς μέσα στο σώμα των πιο κάτω προσθηκών
βελτιώσεων τις λέξεις που απασχολούν το συνάδελφο στο παραπάνω δημοσίευμά του,
οδευμένες από τη σχετική σελίδα του συλλογικού δημοσιεύματος όπου η μελέτη του
οσιεύτηκε (βλ. αρ. 3384 της βιβλιογραφίας του τόμου τούτου). Παράλληλα στις περι-
σεις που το έκρινα αναγκαίο παραπέμπω και σε στοιχεία χρήσιμα που σχετίζονται άμε-
ή έμμεσα με το τυπωμένο τμήμα του Λεξικού και που περιέχονται σε άρθρα των συνα-
ρων Johannes Diethart (Materialien aus den Papyri zur byzantinischen Lexiko-
phie), Georgios Fatouros (Die Benediktiner von S. Maur auf der Suche nach
tischen Wörtern bei Theodoros Stoudites), Astrid Steiner (Byzantinisches im
rtschatz der Suda) και Wolfram Hörandner (Lexikalische Beobachtungen zum
istos Paschon). Σημειώνω ότι και τα άρθρα αυτά είδαν το φως στο συλλογικό δημο-
μα στο οποίο παρέπεμψα προηγουμένως (αρ. 3384 της βιβλιογραφίας του τόμου τού-
ι.

Παρακαλείται ο αναγνώστης να λάβει υπόψη του και ελάχιστες προσθήκες που αφο-
τη βιβλιογραφία του τόμου τούτου. Σχετίζονται με μελετήματα που τα γνωρίσαμε μετά
εκτύπωση της βιβλιογραφίας του τόμου και κρίναμε σκόπιμο να μην παραλείψομε
αναγραφή τους.

Με την ευκαιρία που καταχωρίζω στον παρακάτω πίνακα νέα και συμπληρωματικά
α, καθώς και ορισμένα παραπεμπτικά λήμματα, παρακαλώ τον αναγνώστη να λάβει
η του και όσα έχω σημειώσει στα Προλεγόμενα του 9. τόμου του Λεξικού (σελ. ια'-
σε σχέση με «προσθήκες και βελτιώσεις» που συχνά έρχονται να συμπληρώσουν ή να
ορθώσουν στοιχεία που παρέχονται σε προηγούμενους τόμους του Λεξικού.

***αγαπητώς,** επίρρ.
Από το επίθ. *αγαπητός.*
Ευγενικά: *και εκείνη αγαπητώς αντιχαιρετώντας-την άρχισεν να την ερωτά* Μπερτολδίνος 146.

**αγκάλιασμα** το· στο τυπολ. πρόσθ. την παραπ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Β 370.

**αγκωνάρι(ον)** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 54.

***αγριαπιδία** η, Μπερτολδίνος 164.
Από το επίθ. *άγριος* και το ουσ. *απιδία.* Λ. *αγριαπιδιά* και σήμ.
Άγρια αχλαδιά: *τα μεγάλα μυρμήγκια στέκονται ολόγυρα της αγριαπιδίας και ροκα-νίζουσιν την φλούδαν της* Μπερτόλδος 9.

***αγριάπιδον** το.
Από το επίθ. *άγριος* και το ουσ. *απίδι(ον).* Η λ. και σήμ.
Άγριο αχλάδι: *αγριάπιδα ξερά* Μπερτολδίνος 114.

**αδέξιος,** επίθ.· στον τ. *αδέξος* πρόσθ. την παραπ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 358· στο σημασιολ. πρόσθ. τη σημασ.: (προκ. για όπλο) αναποτελεσματικός: *στον καλόν τον στρατιώ-την έδιδεν και καλά όπλα και εις τον δειλόν δη πάλιν έδιδον μικρά και αδέξια* Λουκάνη, Ομήρ. Ιλ. ΙΕ' [433].

**αδνούμιν** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 168. — Βλ. και *αδνούμι(ον)* (Προσθ. Ι' τόμ.).

**αζάπης** ο· στο τυπολ. αντί: Μαχ. (Dawk.) $650^{10}$ γρ.: Μαχ. $630^{10}$.

**άθος** ο· στο τυπολ. πρόσθ. την παραπ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 394 και στο σημασιολ το παράθ.: *να με κηδέψεις πεθυμώ, να 'σαι εις το θάνατό μου και μετά σε τον άθο μου 'ς τση μάνας μου να πάρεις* Ροδολ. (Αποσκ.) Δ' 495.

***ακαρτέρημα** το, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *καρτέρημα.*

***ακοίταχτα,** επίρρ.
Από το επίθ. *ακοίταχτος.*
Χωρίς επιμέλεια· εύκολα: *ποίος από τους ρητόρους και έτσι ακοίταχτα να ηξεύρει να ειπεί το νόημά του* Μπερτολδίνος 116.

**ακράτητος,** επίθ.· για τον τ. *ανεγκράτητος* βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**ακριβός,** επίθ.· μετά τη σημασ. 4β πρόσθ. τη φρ.: *έχω ακριβό να ... =* εκτιμώ ιδιαί-

α, μου είναι πολύ ευχάριστο να ...: *Πιστεύω να'ναι ως το κρατείς, μάνα μου ηγαπημένη, είχα ακριβό να μου 'χες πειν είντ' από με θα γένει;* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 244.

***αλευρώνομαι.**

Από το ουσ. *αλεύρι* και την κατάλ. *-ώνομαι*. Η λ. και σήμ.

Πασπαλίζομαι, σκονίζομαι με αλεύρι: *'Οποιος υπάγει εις τον μύλον κάνει χρεία να υρωθεί* Μπερτόλδος 54.

***αλίγος,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

***αλισίβα** η, Μπερτολδίνος 165.

Το ιταλ. lisciva. Η λ. και σήμ.

Σταχτόνερο: *ένα κακκάβιον αλισίβαν, την οποίαν είχεν εις την φωτίαν διά να την επι-μισθεί εις το να ζεματίσει ένα ζευγάρι βρακία* αυτ. 164.

***αλλακτικά,** επίρρ.

Το ουδ. του επιθ. *αλλακτικός* ως επίρρ.

Με εναλλαγή· μια ο ένας και μια ο άλλος: *απής τσι σμίξει ο έρωτας κι αντρόγυνο γε-πι, γείς με τον άλλο αλλακτικά μπορού να τη βαστούσι* (ενν. *τη ζήση*) Ροδολ. (Αποσκ.) 388.

***αλλαξοπροσωπία** η.

Από το επίθ. *αλλαξοπρόσωπος*, για το οποίο βλ. ΙΛ.

Προσποίηση: *Τα δάκρυα αυτωνών* (ενν. *των γυναικών*) *και τα δάρματα και η αλλαξο-σωπία των όλα είναι δόλοι και πανουργίες* Μπερτόλδος 15.

**άλλος,** αντων.· στο σημασιολ. πρόσθ.: — Το ουδ. ως ουσ. = το αιδοίο (Για τη ση-. βλ. Κεχαγιόγλου [Πτωχολ. σ. 443]): *Γύρισον τα νώτια μέρη, γύρισόν μοι και ἴλλον* Πτωχολ. α 557.

***αλογάτσος** ο.

Από το επίθ. *άλογος* και την κατάλ. *-άτσος*, για την οποία βλ. ΙΛ, λ. *-άτσα*.

Ανόητος: *Ω αλογάτσος απού είσαι!* Μπερτολδίνος 121.

***αλύχτισμα** το.

Το ουσ. *αλύχτημα* (βλ. ΙΛ) με την κατάλ. *-ισμα* (κατά παράγωγα σε *-ισμα*).

Γάβγισμα: *εις το βόιδιον εδόθη το άλετρον, εις το σκυλίον το αλύχτισμα* Μπερτολδίνος .

***αλυχτώ.**

Το μτγν. *αλυκτώ* ‹ αρχ. *υλακτώ*.

(Προκ. για σκυλιά) γαβγίζω απειλητικά: *'Οποιος δίδει ψωμί εις τα ξένα σκυλία ογλή-ι αλυχτάται από τα εδικά του* Μπερτόλδος 79.

**αμελεύω·** να βελτιωθεί η προσθ. του Θ' τόμ. ως εξής: πρόσθ. τ. *α ν α μ ε λ ε ύ ω*, Απολλων. (Βεν.) [1827].

**αμνέγω·** ως παραπ. γρ.: *αμνέγω*, βλ. *ομνέω*. — Βλ. και *αμνέγω* (Προσθ. Ι' τόμ., διορθωτέον: *αμνέγω*, βλ. *ομνέω*).



**αμνόγω·** ως παραπ. γρ.: *αμνόγω*, βλ. *ομνόγω*. — Βλ. και *αμνόγω* (Προσθ. Ι' τόμ., όπου διορθωτέον: *αμνόγω*, βλ. *ομνόγω*).

**άμπαρις** η· να προστ. ο τ. *άμπαρη* (η) με παραπ.: Στίχ. ερωτ. 1.

**αμπατζής** ο· στο ετυμολ. πρόσθ.: Η λ. και στο Χρύσανθο Νοταρά, Οδοιπορ. 160, 168, 174, 189, 200, 248.

***αμπελοβάρδιν** το, βλ. *μπαλουβάρδο*.

***αμπιτάδος,** επίθ., βλ. *'μπιτάδος*.

**αμπιτάρω** ή **'μπιτάρω** στο τυπολ. πρόσθ. τον τ. *π ι τ ί ρ ω*, Byz. Kleinchron. Α' 491[4]· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *πιτίρω* αναλογ. με ρ. σε *-ίρω*. Λ. *αμπιτάρω* στον Κώδ. Παναγ. Σπηλιώτ., ΔΙΕΕΕ 27, 1984, 442· Τ. *πιτερω* σήμ. στην Κάσο (Βλ. Μηνάς, Ελλην. 34, 1982/3, 419)· στο σημασιολ. πρόσθ. τη σημασ.: **2**) Εποικίζω: *άφησαν οι Φράγκοι την Κορώνη και τους ήλθε τότες ένας φλαμπουριάρης και εστάθη εις τον Μορέα και εμπιτά-ρισε* (έκδ. *εμπατάρισε*· διόρθ. Μηνάς, ό.π.) *την Κορώνη και έσιασε και τους κλέπτες του Μορέως* Byz. Kleinchron. 584[31].

**αμπουκώνω,** βλ. *εμβουκώνω* (Προσθ. ΙΑ' τόμ.)· παράλληλα διόρθ. το παραπ. ά. των Προσθηκών Ι' τόμ.: *αμπουκώνω* σε: *αμπουκώνω*, βλ. *εμβουκώνω* (Προσθ. ΙΑ' τόμ).

***ανακατωγυρίζω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *ανωκατωγυρίζω*.

***ανακραυγή** η.

Από την πρόθ. *ανά* και το ουσ. *κραυγή*.

Διαμαρτυρία: *Ανακραυγή του Μπερτόλδου διά την απόφασιν όπου έδωκεν ο βασιλεύς εναντίον του* Μπερτόλδος 72.

***αναμελεύω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *αμελεύω*.

**ανάποδα,** επίρρ.· στη σημασ. 3 πρόσθ. το παράθ.: *διά τα πατήματα, γυρισμένα ανάποδα, δεν ημπόρεσαν να καταλάβουν ποίος εβγήκεν όξω από την αυλήν* Μπερτόλδος 68.

***αναποδιασμένος,** μτχ. επίθ.

Η μτχ. παθ. παρκ. του *αναποδιάζω* (βλ. ΙΑ).

(Προκ. για το πρόσωπο) που παρουσιάζεται με ιδιότροπη εμφάνιση: *εγύρισεν προς τον Μπερτόλδον σαν ένα μούτρον αναποδιασμένον* Μπερτόλδος 29.

**ανάπτω·** Πρόσθ. στη σημασ. Β' 2δ το παράθ.: *έστοντας και να εγροίκησεν* (ενν. *η βασίλισσα*) *το πως ο Μπερτόλδος ... εγλύτωσεν ... άναψε καταπάνω του το διπλόν και έκαμεν όρκον ότι να εκδικηθεί* Μπερτόλδος 26.

***αναύγαστος,** επίθ., βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

***αναχτεριά** η, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *ανοιχτεριά*.

**αναχύνω·** στο τυπολ. πρόσθ. την παραπ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 347.

***αναχωνεύω.**

Το μτγν. *αναχωνεύω*.

(Ξανα)λιώνω συν. μέταλλο για να του δώσω νέα μορφή· (εδώ μεταφ.): *μυστικώς τους ιόντας αναχωνεύει και νεουργεί* (ενν. *ο δεσπότης*), *τω πυρί του πνεύματος χρώμενος* , Χρον. μ. 316[9].

**ανεγκράτητος,** επίθ., βλ. *ακράτητος* (Προσθ. ΙΑ' τόμ.).

**ανέψητος,** επίθ., βλ. *άψητος* (Προσθ. ΙΑ' τόμ.).

**ανθρωπότης** η· πρόσθ. τον τ. *α ν θ ρ ω π ό τ η τ α,* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 333 κα |μασ.: **5**) Το να είναι κανείς άνθρωπος, η ανθρώπινη υπόσταση: *Η ανθρωπότητα εις εμάς, από πάσα χάρη, ωσά ζυγός είναι βαρύς και κοπιαστό γομάρι* Ροδολ. (Αποσκ.) ό.π.

**ανθυποκρύπτομαι,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

***ανθυποφορά** η.

Το μτγν. ουσ. *ανθυποφορά.*

Αντίρρηση: *δίδω σου λόγον πως να μην σου κάνω καμίαν ανθυποφοράν* Μπερτολδίνος

**εννώνα** η, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 169.

***ανοιχτεριά** η· *α ν α χ τ ε ρ ι ά.*

Πιθ. από το ουσ. *ανοιχτήρι* ή *ανοιχτάρι*. Ο τ. με αφομοίωση του *οι* της συλλαβής *-νοι-* το *α* της προηγ. συλλαβής ή με επίδρ. του τουρκ. anahtar (βλ. ΙΑ, λ. *ανοιχτήρι* και *τάρι,* σημασ. 2).

Μοχλός για σφίξιμο ή χαλάρωση: *σαν με εφανέρωναν και εγώ να μην ήμουν ατός σου έκαμναν να ετράβιζα την αναχτεριάν και να με κάμουν να κάμω το πήδημα του κόμπου* τόλδος 61.

**αντάμωσις** η.

Από το *ανταμώνω* και την κατάλ. *-σις*. Η λ. και σήμ. στον τ. *αντάμωση.*

Συνάντηση· έκφρ. *αντάμωσις θηλυκή* = η σχέση του γυναικείου φύλου με το ανδρικό: *ιλεύς διώχνει τες γυναίκες και βλασφημά την θηλυκήν αντάμωσιν* Μπερτόλδος 19.

**ντίγραφον** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 54.

**ντιμάχομαι,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**ντίφραξις** η, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ντιχαιρετώ.**

πό το μτγν. *αντιχαιρετίζω* αναλογ. με ρ. σε *-ώ*. Η λ. και σήμ.

νταποδίδω το χαιρετισμό: *εκείνη αγαπητώς αντιχαιρετώντας-την άρχισεν να την ερω-* ερτολδίνος 146.

**άντσι,** επίρρ., Μπερτόλδος 65, Μπερτολδίνος 97, 101.

ο ιταλ. anzi.

αι βέβαια: *άντσι οι αυλές δεν είναι όμορφες ανίσως και σε δαύτες δεν είναι από όλες όμες* Μπερτολδίνος 117.



***ανωκατωγυρίζω·** *α ν α κ α τ ω γ υ ρ ί ζ ω.*

Από το επίρρ. *άνω-κάτω* και το *γυρίζω.*

**1**) Περιστρέφω προς τα επάνω και προς τα κάτω: *ανακατωγύριζεν τα μάτια του σαν ένας δαιμονισμένος* Μπερτολδίνος 150. **2**) Ανατρέπω: *να ... ανακατωγυρίσουν εκείνα τα βαρέλια* αυτ. 114.

***αξαννοίομαι,** βλ. *ξανοίγω.*

***αξένοιαστα,** επίρρ., βλ. *ξένοιαστα.*

***αξένοιαστος,** επίθ., βλ. *ξένοιαστος.*

***αξιασμός** ο, βλ. *'ξασμός.*

***αξιέραστος,** επίθ., βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***απαγάλια,** επίρρ., Μπερτολδίνος 105.

Από την πρόθ. *από* και το επίρρ. *αγάλια*. Η λ. και σήμ.

Ήρεμα, ήσυχα, αργά: *να μιλήσομεν απαγάλια* Μπερτόλδος 18.

**απακουμπώ·** πρόσθ. τη μτχ. *α π ο κ ο υ μ π ι σ μ έ ν ο ς,* Μπερτόλδος 64.

***απεζός,** ο, βλ. *πεζός.*

**απεκνεύω,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**απιδιάζω·** να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: *απιδιάζω,* βλ. *οπεγιάζω.*

***απλούτσικος,** επίθ., Μπερτολδίνος 101, 126, 150.

Από το επίθ. *απλός* και την κατάλ. *-ούτσικος.*

(Χαϊδευτικά) αφελής, ανόητος: *Το ζουρλοπαίδι μου, το οποίον ... είναι απλούτσικον και λωλόν* αυτ. 140.

***αποδιαλλάζομαι·** *'π ε δ ι α λ λ ά ζ ο μ α ι.*

Από την πρόθ. *από* και το *διαλλάζω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΙΑ, λ. *αποδιαλλάζω*).

Εναλλάσσομαι διαδοχικά με κάπ., διαδέχομαι: *ουδέ πλήθος ανθρώπων ..., ουδέ πολυκαιρία ή διδασκάλων και προσώπων ακουσμένων οπού 'πεδιαλλάζουνται και διαδέχουνται θρόνους και εξουσίες ... ωσάν οπού η αλήθεια του Θεού ... όλα τα υπερβαίνει* Χριστ. διδασκ. 14.

***αποκουμπισμένος,** μτχ. παρκ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *απακουμπώ.*

**απομπροστά,** επίρρ.· πρόσθ. τον τ. *α π ο μ π ρ ο σ θ ά,* καθώς και τη σημασ.: «στο εμπρός μέρος»: *Όταν το βόιδι υπάγει εις το μακελλείον, ιδρώνει απομπροσθά και τρέμει αποπίσω* Μπερτόλδος 52.

***αποναματίζω·** *'π ο ν α μ α τ ί ζ ω.*

Πιθ. από την πρόθ. *από* (επιτ.) και το *ναματίζω.*

Δίνω σε κάπ. τη θεία μετάληψη· (εδώ σε χαριτολογία): *ψυχορραγώ και καν ας εκοι-*

ουν και να με 'ποναμάτιζαν (έκδ. μ'επωνομάτιζαν· διορθώσ.) κανένα πιθαράκιν σοπ. (Eideneier) V 39(45).

***απόντο,** επίρρ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *απούντο*.

***αποπαρμός,** ο, Μπερτόλδος 51.

Από το *αποπαίρνω* και την κατάλ. *-μός*. Πβ. ΙΑ, λ. *αποπαίρνω*, σημασ. 1.

Επίπληξη: *Ο βασιλεύς αντί να του κάμει κανέναν έλεγχον και αποπαρμόν, σαν του έ-τεν, άρχισεν να γελάει* Μπερτολδίνος 131.

**αποπίσω,** επίρρ.· πρόσθ. τη σημασ.: «στο πίσω μέρος» και το παράθεμα: *'Οταν όιδι υπάγει εις το μακελλείον, ιδρώνει απομπροσθά και τρέμει αποπίσω* Μπερτόλδος 52.

**αποτόσο,** επίρρ. — Βλ. και *αποτόσος*.

Από τη συνεκφ. *από τόσο* (Πβ. ΙΑ, λ. *αποτόσος*).

Τόσο πολύ: *εγώ θέλω τους δείξει να μου χουάζουν αποτόσο, διατί εγώ είμαι μεγαλύ-ν ζώον αποτ' εκείνα* Μπερτολδίνος 125.

**αποτυλίσσω,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 21.

**απούντο,** επίρρ.· στο τυπολ. πρόσθ. τον τ.: *απόντο*, Μπερτολδίνος 158· στο ολ. πρόσθ.: Ο τ. από το βενετ. aponto και σήμ. ιδιωμ.· στο σημασιολ. πρόσθ. το παράθ.: *λέπω άλλα παρά τα αφτία του γαϊδάρου του περιβολάρη, ο οποίος απόντο φαίνεται πως τέκεται να μας ακούει* Μπερτολδίνος 158.

***αποφασιστικός,** επίθ.

Από το *αποφασίζω* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. και σήμ.

(Προκ. για αποφθέγματα) που κλείνει, περιέχει ουσιαστικό νόημα: *έκαμεν και άλλα αποφασιστικά και κατά πολλά ωραιότατα* Μπερτόλδος 3.

**αποφλητικός,** επίθ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**αποχαιρετισμός** ο, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***αππούντο,** επίρρ., βλ. *απούντο*.

**αρμάρι(ν)** το, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 21.

***άρτηκας** ο, βλ. *νάρθηξ*.

**αρχηγία** η, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

***αρχοντόσκλαβος** ο, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

***αρχοντότατος** ο.

Από το ουσ. *άρχοντας* και καταχρηστικώς την κατάλ. *-ότατος*.

Σε μεγάλο βαθμό άρχοντας: *η φαμιλία του είναι άρχοντες; —* Μπερτόλδος: *Αρχοντό-* Μπερτόλδος 58.

***αρωγώ,** βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

***ασαλιβάρωτος,** επίθ., Μπερτόλδος 19.



Από το στερ. *α-* και το ουσ. *σαλιβάρι* αναλογ. με ρηματ. επίθ. σε *-τος*.

'Οχι κανονικά ντυμένος: *έβλεπαν ... τες μανάδες ολίγον τακτικές, τες θυγατέρες ασαλιβάρωτες* Μπερτολδίνος 112.

***αστάχυον** το· βλ. *στάχυον*.

***αστρολογώ,**

Το μτγν. *αστρολογώ*. Η λ. και σήμ.

Δίνω ερμηνεία παρατηρώντας τα άστρα· ερμηνεύω, μαντεύω: *ατή σου να αστρολογήσεις καμπόσον διατ' εμέναν διά να ημπορέσω εγώ να ξεκαθαρίσω το άνωθεν αίνιγμα* Μπερτολδίνος 138.

**ασυνήθιστος,** επίθ.· πρόσθ. τον τ. *ασυνήθητος* με την παραπ.: Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [854].

***ασχημαίνω,** βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

***ασχημοπρόσωπος,** επίθ., Μπερτόλδος 4.

Από το επίθ. *άσχημος* και το ουσ. *πρόσωπο*. Η λ. και σήμ.

'Ασχημος στο πρόσωπο: *ένας χωριάτης ασχημοπρόσωπος, οπού πλέον αρκούδας ή άνθρωπου σχήμα εβάστα* αυτ. 76.

***ατελειότης** η.

Από το στερ. *α-* και το ουσ. *τελειότης*.

Ατέλεια· αναποδιά: *η ατελειότης του πράγματος ήτονε ότι το παιγνίδιον επήγεν πολλά μακρόν τόσον ώστε οπού εβαρέθη καθένας και πολλοί αποκοιμήθησαν από την ανορεξίαν οπού εγροικούσαν* Μπερτολδίνος 167.

***αυλοπούλα** η.

Από το ουσ. *αυλή* και την κατάλ. *-πούλα*. Λ. *αυλόπουλον* στον Πόντο (Βλ. ΙΑ, λ. *αυλόπουλλον*).

Μικρή αυλή: *στεκούμενος αυτός εις τες αυλοπούλες είδεν πολλές φορές αποπάνω από το σπίτιον να απετάξουν ένα κοπάδι γύπες* Μπερτολδίνος 141.

***αφεδρώνα** η.

Το μτγν. ουσ. *αφεδρών* (ο). — Βλ. και *αφεδρών*.

Πρωκτός: *ο απλούτσικος εκατάπιεν την ιατρείαν από το στόμα και έβαλεν τις πίρολες εις την αφεδρώνα* Μπερτολδίνος 150.

***αφεντάνθρωπος** ο.

Από τα ουσ. *αφέντης* και *άνθρωπος*.

Ευγενής άνθρωπος (σε καταγωγή και τρόπους): *εσημάδευγαν* (ενν. οι *κουρούνες*) *τα καμώματα των ανθρώπων ολωνών και ... έβλεπαν ... τους αφεντανθρώπους υπερηφάνους, τους παρασίτους κόλακας* Μπερτολδίνος 112.

**αφθαρτίζω,** βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 190.

***άφθαστος,** επίθ., βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ρρόντε** το· το λ. να γραφεί: αφφρόντε.

**ιφτερούγωτος,** επίθ.

πό το στερ. *α* και το ουσ. *φτερούγα*. Μαρτυρείται επίθ. *αφτέρουγος* (Κακρ., Αθ. 38, 197 σημ.).

Ιροκ. για τόπο) που δεν έχει πουλιά: (Φαγότος) *Τι λέγεις εσύ μπαρμπαγιαννί οπού από την φωλίαν;* (Μπερτόλδος) *Με τίνα μιλείς εσύ σε τόπον αφτερούγωτον;* Μπερ- 28.

**ρτίον - αφτί(ν)** το· στον τ. *οφτί(ν)* πρόσθ. την παραπ.: Gesprächb. 95[1,2].

**ρφρόντο** το, Μπερτόλδος 72.

ͻ ιταλ. affronto.

ροσβολή: *οι αρχόντισσες επήραν από τον βασιλέα εκείνο το αφφρόντο, ήγουν αποπαρ-* τ. 51.

**ρώτιστος,** επίθ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ιχελώνα** η, βλ. *χελώνα*.

**χθηφόρος** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**ιχυρένιος,** επίθ.

τό το ουσ. *άχυρο* και την κατάλ. *-ένιος*. Η λ. και σήμ.

χμωμένος από άχυρα: *Το καπέλον μου το αχυρένιον* Μπερτόλδος 82.

**ψητος,** επίθ., βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 157, όπου τ. *ανέψητος*.

**αγγελιστής** ο, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *ευαγγελιστής*.

**ιγένιον** το· πρόσθ. τ. *β α γ έ ν ι,* Κρασοπ. (Eideneier) L 4 (21) και στον τ. ʼ την παραπ.: Κρασοπ. (Eideneier) I 170 (106a).

**ιαγενόπουλον** το, Κρασοπ. (Eideneier) B 84 (91b)· *β α γ ε ν ό π ο υ λ ο* 47 (91b).

τό το ουσ. *βαγένιν* και την κατάλ. *-πουλο(ν)*.

κρό βαρέλι: *αν είχα βούτσον θαυμαστόν ως το βουνόν Ολύμπου και αν ήτον βαγε- ν ως του Σινά το όρος να ήσαν γεμάτα κόκκινον κρασί* αυτ. I 69 (91b).

**αδούρα** η, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *βεδούρα*.

**ιαθύριζος,** επίθ., βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ιάθρακας** ο, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *βάτραχος*.

**ιαλανίδι** το, Μπερτολδίνος 105.

τό το αρχ. ουσ. *βαλάνος* και την κατάλ. *-ίδι* (Ανδρ., Λεξ.). Λ. *βαλανίδιον* του 4. αι. Η λ. και σήμ.

ιλανίδι: *συνηθισμένα να τρώγουν* (ενν. *τα αγριογούρουνα*) *βαλανίδια* αυτ. 113.



***βαρδακούριον** το.

Πιθ. από ιταλ. *guarda-cuore (πβ. ιταλ. giusta-c(u)ore ‹ γαλλ. just'au corps).

Φόρεμα· είδος τραχηλιάς: *έκαμεν να έλθει ο ράφτης ... διά να τους ενδύσει αρχοντικά. Εκεί οπού εκείνος σφίγγοντας ολίγον το βαρδακούριον εις τον λαιμόν του Μπερτολδίνου, ωσάν εκείνος οπού ήτον συνηθισμένος να φέρνει τα πλατέα ρούχα, πιστεύοντας πως ο ... ράφτης θέλει να τονε πνίξει άρχισε να λέγει χουνάζοντας* Μπερτολδίνος 110.

***βαρελόπουλο** το.

Από το ουσ. βαρέλι και την κατάλ. *-πουλο*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. ΙΛ, λ. *βαρελο-πούλλα*).

Μικρό βαρέλι: *εμίσευσαν κάποιοι πραγματευτάδες ... με κάμποσα σακία από μοσχο-κάρυδα διά να έλθουν να κάμουν αλλαξίαν με τόσα βαρελόπουλα σύκα ξερά* Μπερτολδίνος 113.

***βαρεοκοιλία** η, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

***βαρκάρω** (ή **βαρκαρίζομαι**), βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *μπαρκάρω*.

**βάτραχος** ο· πρόσθ. τον τ. *β ά θ ρ α κ α ς,* Μπερτόλδος 28 με γεν. *βαθράκου*.

**βγαίνω**· πρόσθ. στον αόρ. *έ β γ η ν* την παραπ.: Μπερτόλδος 35 *(έβγησαν)*.

**βεβράινος,** επίθ.· αντί: *μεμβράνινος* γρ. *μεμβράινος*.

***βεδούρα** η· *β α δ ο ύ ρ α*.

Μεγεθ. του ουσ. *βεδούρι*. Για τη σλαβική του προέλ. και τη σημερ. χρ. του ιδιωμ. βλ. Meyer, NS II 16, λ. *βέδρον* και Χαραλαμπάκη, ΕΕΦΣΠΚ 1, 1983, 278.

Καρδάρα: *ο καθεείς της τέχνης του το σύνεργον γυρεύει, την ταγαρτσίγκα ο πιστι-κός, στο χέρι τη βαδούρα και ο ταπεινός ο Αίγυπτος τα παλαιοκόσκινά του* Κρασοπ. (Eideneier) I 11 (11).

**βέμβρανος,** επίθ.· ως παραπ. γρ.: *βέμβρανον* το, βλ. *μέμβρανον*.

**βέμβρινος** επίθ.· να αγνοηθεί το παραπ.

***βεντούζα** η.

Το ιταλ. ventosa. Η λ. και σήμ.

Βεντούζα: *κάνει χρεία να του πάρουν βεντούζες ή να του εβγάλουν αίμα ή να του κά-μουν άλλην γιατρείαν* Μπερτολδίνος 147.

***βεργώνομαι**· μτχ. παρκ. *βεργωμένος*.

Από το ουσ. *βέργα*. Η λ. και σήμ. (ΙΛ).

Έχω γραμμές σα βέργες (εδώ για το κέλυφος των σαλιγκαριών): *εκείνες τες μποβό-λισσες οπού είναι βεργωμένες με το κίτερνον και το κόκκινον πολλά όμορφες* Μπερτολδίνος 167.

***βιβαρόπουλον** το, Μπερτολδίνος 119.

Από το ουσ. *βιβάρι(ον)* και την κατάλ. *-πουλον*. Η λ. *βιβάρι* και σήμ. (ΙΛ).

Μικρό ιχθυοτροφείο: *εις την μέσην εκείνου του περιβολίου ήτονε ένα όμορφον βιβαρό-πουλον γεμάτον από διάφορα ψάρια* αυτ. 122.

**ιζιτάρισμα** το.

τό το *βιζιτάρω* και την κατάλ. *-ισμα.*

να κάνεις ή να δέχεσαι επισκέψεις: (Μπερτολδίνος) *Τί θέλει να ειπεί βιζιτάρισμα;* ίλφα): *να αφήσεις συχνά να σε βλέπουν* Μπερτολδίνος 117.

**ιολίνο** το.

ιταλ. violino. Η λ. και σήμ. στη Μακεδονία στον τ. *βιολί(ν)ι* (βλ. ΙΛ, λ. *βιολίνο* ιαρ., Λεξ., λ. *βιολί(ν).*

δος βιολιού: *ήτονε τέσσαρες γαρίδοι του Καναλίου, οι οποίοι ελαλούσαν ομορφότατα ίνο του ποδαρίου* Μπερτολδίνος 167.

**αστολογώ**· στο σημασιολ. αντί για τη σημασ. που υπάρχει διάβ.: Κόβω τους ύς αμπελιού ή άλλων φυτών για να αναπτυχθούν καλύτερα, κορφολογώ.

**αυτίον** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 156.

**ίτον** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 159.

**ιδι(ν)** το· πρόσθ. τον τ. *β ό ι δ ι ο ν* με την παραπ.: Μπερτολδίνος 107.

**λυμένιος,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *μολυβένιος.*

**λύμιον** το, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *μολύβιον.*

**ομβάρδα** η, βλ. *μπομπάρδα.*

**όμβυκας** ο.

αρχ. ουσ. *βόμβυξ.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ. σε διαφ. τ. (ΙΛ, λ. *βόμπυκας*).

ταξοσκώληκας: *Ο βόμβυκας, ήγουν το σκουλούκιον του μεταξίου* Μπερτολδίνος

**ουβαλάκι** το, Μπερτολδίνος 129.

ό το ουσ. *βούβαλος* και την κατάλ. *-άκι.* Η λ. και σήμ.

κρό βόδι· (εδώ) ανόητος, άμυαλος: *Απάνω σε τι θέλεις εσύ εγώ να γελάσω, ω βου-αν εγώ δεν ηξεύρω τι λέγεις εσύ;* αυτ. 157.

**ουγέζης** ο, βλ. *μπουργέζης.*

**ουλτία** η.

ό το αρχ. ουσ. *βόλιτος* ή *βόλιτον* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. και σήμ. στον τ. *βουλτιά* βλ. ΙΛ, λ. *βουλιτεά,* Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου σ. 82).

πρανο βοδιού: *οπόταν εμείς οι γυναίκες ήμεστεν εγκαστρωμένες, μας έρχεται όρεξις ίγματα ανάποδα και εστάθηκαν αποτ' εκείνες ακόμη οπού τους ήλθεν όρεξις από* ·. Μπερτολδίνος 140.

**ουνάτσος,** επίθ.

ό το ουσ. *βουνό* και την κατάλ. *-άτσος.*

νίσιος: *Σύρε, βόσκισε τα γίδια σαν βουνάτσος οπού είσαι.* Μπερτολδίνος 133.

**ουργέζιος** ο, βλ. *μπουργέζιος.*



***βουργένα**· *β ο υ ρ γ έ ν α ς,* Ασσίζ. 362[11], εσφαλμ. γρ. αντί *βουργέσαινας*· διορθώσ. — Βλ. ά. *μπουργέζαινα.*

***βουργέσιος** ο, βλ. *μπουργέζιος.*

***βουρδουλία** η.

Από το ουσ. *βούρδουλας* και την κατάλ. *-ία.* Η λ. και σήμ. στον τ. *βουδουλιά.*

Χτύπημα με βούρδουλα, μαστίγωμα: *ευρίσκοντάς τον* (ενν. ο ιατρός) *πολλά κοπανισμένον ... από τες βουρδουλίες οπού έδωσεν ατός του* Μπερτολδίνος 148.

***βουρδουλίζομαι**· *β ο υ ρ λ ο υ δ ί ζ ο μ α ι.*

Από το ουσ. *βούρδουλος - βούρδουλο* και την κατάλ. *-ίζομαι.* Ο τ. από αναγραμματισμό. Η λ. στην ενεργ. φωνή και σήμ. ιδιωμ. (ΙΛ, λ. *βουρδουλίζω* ΙΙ).

Χτυπιέμαι (εδώ χτυπιέμαι ο ίδιος) με το βούρδουλο: *βλέπει τούτον τον κακορίζικον με τους βούρλουδους εις το χέρι του οπού εβουρδουλίζουτουν* (ενν. διώχνοντας τις μύγες από πάνω του) Μπερτολδίνος 146.

***βούρδουλος** ο· *β ο ύ ρ λ ο υ δ ο ς,* Μπερτολδίνος 146.—Βλ. και *βούρδουλας.*

Από το ουσ. *βούρδουλο.* Ο τ. από αναγραμματισμό. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΙΛ).

Βλαστάρι από το κάτω μέρος κορμού δέντρου που μοιάζει με βέργα και χρησιμοποιείται ως μαστίγιο: *έστοντας και να θυμώθη, άρπαξεν καμπόσα κλαρία της ιτέας και* [αφού] *έκαμεν δυο βούρλουδους, άρχισεν να κράξει εις τον πόλεμον εκείνες τες μύγες* αυτ. 145.

**βουρλουδίζομαι,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *βουρδουλίζομαι.*

**βούρλουδος** ο, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *βούρδουλος.*

***βουτσάκι** το.

Από το ουσ. *βουτσί(ον)* και την κατάλ. *-άκι.*

Μικρό βαρέλι (για το κρασί): *φέρνουν τους το κρασάκι ομπρός με το βουτσάκι· ένας βαστάει το φλασκί και άλλος το δοκιμάζει* Κρασοπ. (Eideneier) S 15 (12 g).

**βρακί(ν)** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 156.

***βρακοράφτης** ο.

Από τα ουσ. *βράκα* και *ράφτης.*

Ράφτης που ράβει βράκες: *μου ήφερεν πολλές βολές τον βρακοράφτην να μου φτιάσει τα βρακία μου* Μπερτόλδος 82.

**βρούλον** το, (Ι), βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 159.

***γαϊδαράτσος** ο, Μπερτολδίνος 108.

Από το ουσ. *γάιδαρος* και την κατάλ. *-άτσος,* για την οποία βλ. ΙΛ, λ. *-άτσος.*

Γαϊδαράκος: *ένας γαϊδαράτσος μεγάλος και υψηλός τέσσερα ποδάρια από κάθε άλογον μεγάλον* αυτ. 107.

***γαϊδουρεύω.**

Από το ουσ. *γάιδαρος* και την κατάλ. *-εύω.* Η λ., καθώς και τ. *γαϊδιρεύω,* στο ποντιακό ιδίωμ. (ΙΛ, Παπαδ. Α., Λεξ.).

.. Γίνομαι γαϊδούρι, παίρνω τη μορφή του γαϊδουριού: *το ζώον βλέποντας να απεράσει αϊδάρα από την στράταν, πάραυτα εξεγίνη άλογον και εγαϊδούρευσεν πάλιν* Μπερ-ος 108. **2.** Συμπεριφέρομαι με τρόπο αγενή και βάναυσο: *να θελήσωμεν να κάμω-: μας φοβάται ένας και άλλος και εις κοντολογίαν να γαϊδουρεύσωμεν ολότελα* αυτ. 106.

**γαϊδουρίτικος,** επίθ.

.πό το ουσ. *γαϊδούρι* και την κατάλ. *-ίτικος*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (ΙΑ).

'αϊδουρίσιος: *γνωρίζοντές τον, από το γκάρισμα και άλλες γαϊδουρίτικες τάξες, διά ίιδαρον* Μπερτολδίνος 108.

**γαλατοπούλης** ο.

.πό το ουσ. *γάλα* και το *πουλώ*.

'αλατοπώλης (Πβ. όμως και Camporesi [Croce σ. 151 σημ. 2]): *Κοίταξε ... πόσην κάν' ετούτος ο ζουρλός βασιλεύς ... διά τούτο το άλογον του γαλατοπούλη.* Μπερτολ-157.

**γαλιάτσος** ο.

.πό το ιταλ. galia (< galea) και την κατάλ. *-άτσος* ή από το ουσ. *γαλιάτσα* με την . της αρσ. κατάλ. — Βλ. και *γαλεάτσα*.

) καταδικασμένος να κωπηλατεί σε γαλέρα (Βλ. Παναγιωτόπουλο, Θησαυρ. 13, 147): *έδωκα ορδινιά του αγίου ιερομονάχου του Δαούτη να εβγάλει τον υιόν της το :σο από το κάτεργον* Σεβήρ., Τελ. Σημειώμ. 46.

**'αλίφος** ο· στο τυπολ. πρόσθ. την παραπ.: Πιστ. βοσκ. III 2, 77.

**γαρδέλιον** το.

'ο ιταλ. cardello. Η λ. και σήμ. στον τ. *γαρδέλι*.

'ο ωδικό πτηνό σπίζα η ακανθοφάγος: *δεν ημπόρεσαν να ιδούν τι πουλίον ήτον εκείνο, ιυν σπουργίτης ή γαρδέλιον* Μπερτόλδος 39.

**γαρίδα** η, Μπερτόλδος 46. — Βλ. και *καρίδα*.

.πό το αρχ. ουσ. *καρίς*.

'αρίδα: *Η γαρίδα απηδά συχνά όξω από το τηγάνιον διά να ελευθερωθεί και ευρίσκε-: τα κάρβουνα* αυτ. 22.

ις προσωπ.: *η Γαρίδα και η Καβουρία, φιληνάδες ... ηγαπημένες, εδιάταξαν να περβα-' τον κόσμον διά να ιδούν πώς απερνούν εις τους άλλους τόπους* αυτ. 45.

**γάριδος** ο.

Ιιθ. μεγεθ. ή αρσ. τ. του ουσ. *γαρίδα*.

'αρίδα: *τέσσαρες γαρίδοι του Καναλίου, οι οποίοι ελαλούσαν ομορφότατα το βιολίνο ιδαρίου* Μπερτολδίνος 167.

**αρύφαλο(ν)** το· πρόσθ. στον τ. *γαρόφαλο(ν)* την παραπ.: Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ.

**αστάλδος** ο· για τη σημασ. 1 πρόσθ. την παραπ.: Μανούσακας - van Gemert Χρον. 27, 1987, 129).



***γαστριμαργίζω.**

Από το αρχ. ουσ. *γαστριμαργία* και την κατάλ. *-ίζω*.

Τρώω πολύ και λαίμαργα: *ουκ ένι δυνατόν να τρέφομεν την σάρκα* (παραλ. 1 στ.) *και να γαστριμαργίζομεν ... να τρώμεν και να πίνομεν και ... να μη εμβούμεν εις πειρασμόν* Ναθαναήλ Μπέρτου Στιχοπλ. ΙΙ 123.

***γελάσιμος,** επίθ.

Από το *γελώ* και την κατάλ. *-ιμος*.

Γελοίος: *Απλότης του Μπερτολδίνου γελάσιμος με τους βατράχους του βιβαρίου* Μπερτολδίνος 121.

***γελαστικός,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *γελαστικός*.

Σκωπτικός, κοροϊδευτικός: *μου εκρέμασεν αποπίσω έναν επιτάφιον γελαστικόν* Μπερτόλδος 82.

**γελλού** η· πρόσθ. στο σημασιολ. τη σημασ.: Λάμια που αρπάζει και θανατώνει τα βρέφη: Μαλαξού, Νομοκ. 455· (εδώ σε θέση επιθ.): *Είπερ εισί γελλούδες γυναίκες, αναρρώσαι το αίμα των βρεφών και θανατούσαι αυτά;* αυτ. 456.

**γελώ·** πρόσθ. τη σημασ. **2γ**) (προκ. για όρκο) καταπατώ, παραβαίνω: *όλον το εξανάστροφον να κάμει, να κερδίσει, πιστεύει και την αυθεντιάν, τον όρκο να γελάσει* Σαχλ., Αφήγ. 357.

***γενεθλιαγογία** η· γ ε ν ε θ λ α λ ο γ ί α, Μαλαξού, Νομοκ. 445.

Το μτγν. ουσ. *γενεθλιολογία*.

Πρόγνωση του μέλλοντος που βασίζεται στις κινήσεις των πλανητών: *Ο δέ Ματθαίος ... φησίν ότι ... τους τύχην και ριζικόν και γενεθλαλογία πιστεύοντας ... εξαετίαν επιτιμά* αυτ. 447.

**γενειάζω,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**γενίτσα·** να αγνοηθεί το ά.

***γεννίτσα** η.

Από το ουσ. *γέννα* και την κατάλ. *-ίτσα*.

(Θωπευτικά) γέννημα, το παιδί ή τα παιδιά κάπ.: *γιατί το ψυχομάχισμα θέλει μεγάλα χάιδια* (παραλ. 1 στ.)· *ώχου, θέλει και τη γεννίτσα του* (έκδ. *γενίτσα*) *για να είναι ομβροστά* του Εβρ. ελεγ. 164 (Για τη σημασ. πβ. το στ. *τα παιδιά μέγα γέννα είναι* αυτ. 162, καθώς και ά. Λεξ. *γέννα* 2, ΙΑ, λ. *γέννα* 5α· για το χωρίο πβ. Μάτσας, Δ' Συμπόσιο Λαογραφίας βορειοελλαδικού χώρου, Πρακτικά, Θεσσαλονίκη 1983, 166).

**γεννώ·** πρόσθ. τη σημασ. **Β'** Μέσ. (για ποταμό) πηγάζω: *αι φλέβες οπού γεννάται ο Νείλος ο ποταμός είναι δύο μεγάλαι λίμναι εις την έξω Χαμπεσίαν* Νεκταρ., Ιεροκοσμ. Ιστ. 27.

***γεννώ** ΙΙ· *γεννούσι*, Δεφ., Λόγ. 208, εσφαλμ. γρ. αντί *κινούσι*· διόρθ. Κριαρ., Αθ. 46, 1935, 141 [= Μελετ. Α' 63].

**γίνομαι·** στο τυπολ. στο λ. πρόσθ. την παραπ.: Σεισμολ. (Oikonomu) 77 (αόρ. *εγενήθη*).

***γιοματάρι** το.

Από το ουδ. του επιθ. *γιομάτος* (< *γεμάτος*) και την κατάλ. *-άρι*. (Για τη λ. βλ. Θα-, Δωδώνη 1, 1972, 205). Η λ. και σήμ.

Βαρέλι γεμάτο κρασί: *Εάν ηύρα τσίπουρον καλόν εις γιοματάρι, νικά η ευωδία του τον ον της Συρίας* Κρασοπ. (Eideneier) V 73 (77).

**γιστέρνα** η, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 163. — Βλ. *και κινστέρνα* (Προσθ. τόμ.).

***γκάρισμα** το.

Από το *γκαρίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ.

Γκάρισμα: *γνωρίζοντές τον, από το γκάρισμα και άλλες γαϊδουρίτικες τάξες, διά ένα ιρον* Μπερτολδίνος 108.

***γκελόζος,** επίθ.

Γο ιταλ. geloso.

Ζηλιάρης: *στην αλήθειαν εκείνος είχεν μεγαλοτάτους λογαριασμούς διά να είναι γκε-, ήγουν ζηλότυπος.* Μπερτολδίνος 97.

***γνέμα** το, βλ. *νήμα(ν).*

***γνέφι** το, βλ. *νέφι.*

***γνέψη** η, βλ. *νεύσις.*

***γνιώθω,** βλ. *νιώθω.*

**γονικόθεν,** επίρρ., βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 55.

**γουάρδια** η.

Γο ιταλ. guardia.

.) Φρούρηση: *ο άνθρωπος χωρίς την γυναίκα είναι σαν … κάστρον χωρίς αγρυπνίαν υλακήν, ήγουν γουάρδια* Μπερτόλδος 21. **2**) Φρουρός: *'Επεμψεν* (ενν. *η βασίλισσα*) *εί εις τες γουάρδιες της ότι σαν εβγαίνει όξω ο Μπερτόλδος … να τονε δείρουν* αυτ. *ι γουάρδιες … τον άφησαν και απέρασεν χωρίς να τον βλάψουν τίποτες* αυτ. 26. **3**) ιά: *ο Μπερτόλδος έφθασεν σιμά εις την γουάρδιαν* αυτ. 25.

**γουνάρης** ο· πρόσθ. τ. *γ ο ύ ν α ρ η ς,* Κρασοπ. (Eideneier) I 13 (12α).

**γουνέλα** η, βλ. *γουνέλλα* (Προσθ. ΙΑ' τόμου).

**γουνέλλα** η· να δοθεί ως πιθανότερη σημασία: *κοντογούνι.* Το λήμμα να ορθογρα- *γουνέλα.*

**γουνία** η. — Βλ. *και γούνα.*

ιπό το ουσ. *γούνα* και την κατάλ. *-ία.*

'ούνα: *εις τον καιρόν οπού οι κοχλέοι ύφαιναν γουνίες* Μπερτολδίνος 113.

**γουρουνίτικος,** επίθ.

.πό το ουσ. *γουρούνι* και την κατάλ. *-ίτικος.*



Γουρουνίσιος: *θέλω να σου χτυπήσω ετούτο το καλίγιον σε δαύτο το γουρουνίτικον μούτσουνον.* Μπερτολδίνος 133.

***γουρουνότριχα** η.

Από τα ουσ. *γουρούνι* και *τρίχα.* Η λ. και σήμ.

Γουρουνότριχα: *τα φρύδια του* (ενν. *του Μπερτόλδου*) *μακρά και άγρια σαν γουρουνότριχες* Μπερτόλδος 6.

***γράμουλα** η.

Πιθ. το ιταλ. gramola (βλ. Devoto, Diz. etim., στη λ.).

Κόπανος (για το ζύμωμα του ψωμιού) (βλ. Camporesi [Croce σ. 35 σημ. 3]): *Η δέψα, ήγουν γράμουλα, οπού κάνουν το ψωμίον* Μπερτόλδος 33.

***γυναικίτικος,** επίθ.

Από το ουσ. *γυναίκα* και την κατάλ. *-ίτικος.*

Γυναικείος: *Φιλονικία γυναικίτικη* Μπερτόλδος 13.

**δαγκώνω·** πρόσθ. τη σημασ.: (Προκ. για έντομα) κεντρίζω, τσιμπώ: *η μέλισσα μ' εδάγκωσεν* Κρασοπ. (Eideneier) I 182 (113). — Βλ. και *δαγκάνω.*

**δαρμός** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**δελικάτος,** επίθ.· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *δελικάτος,* επίθ., βλ. *ντελικάτος.*

**δέμα(ν)** το· πρόσθ. μετά τη σημασ. 1 (εδώ προκ. για κορδόνια παπουτσιών): *Διά ποίαν αφορμήν τα δέματα του βασιλέως είναι μαύρα, τα δε παπούτσια σου είναι του Φαμπριάνου;* Μπερτόλδος 28.

**δεντομάνα** η· στο ετυμολ. αντί για την ετυμ. που παρέχεται σημείωσε: Από το βενετ. dedomán (Βλ. Vincent [Φορτουν. σ. 233]).

***δευτέρια** τα, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***δευτερογράφω.**

Από το επίρρ. *δεύτερον* και το *γράφω.*

Γράφω για δεύτερη φορά: *στον Φράντζα δευτερέγραψε* (πιθ. *δευτερόγραψε·* έκδ. *δεύτερ' έγραψε*) *όπως για να τον δώσει ανθρώπους εις βοήθειαν* Κορων., Μπούας 102.

***διαβουλή** η, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**διάχρυσος** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**διδασκάλα** η· *ε δ ι δ α σ κ ά λ α.*

Το θηλ. του *διδάσκαλος* με επίδρ. του ουσ. *δασκάλα.*

Δασκάλα: *η μεγάλη μάνα η φύσις, εδιδασκάλα ολωνών των πραγμάτων* Μπερτολδίνος 91.

**διηγούμαι·** πρόσθ. τον τ. *ε δ η γ ο ύ μ α ι,* Κρασοπ. (Eideneier) V 83 (86).

**δικέλλιον** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 56 και Steiner, Stud. byz. Lexik. 162.

**δικτάτος,** επίθ.

Από το ουσ. *δίκτυ* και την κατάλ. *-άτος*.

Δικτυωτός: *Δικτάτην* (έκδ. Ξανθ. : *διχτάτην· χφ. διχτωτή*) *είχε φορεσά κι όλη χρυσοεμένη* Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Β′ 301.

**δικτυωτός,** επίθ.· βλ. αμέσως πιο πάνω, λ. *δικτάτος*, σημασιολ.

**διλικάτος,** επίθ.· αντί *δελικάτος, γρ.: ντελικάτος*.

***δισιπλίνα** η, βλ. *ντισιπλίνα*.

**δισπιαζάρω·** να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *δισπιαζάρω*, βλ. *σπιαζέρω*.

**δίσπουτα** η· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *δίσπουτα η*, βλ. *σπουτα*.

**δισπουτάρω·** να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *δισπουτάρω*, βλ. *σπουτάρω*.

**δισσιπλίνα** η· να αγνοηθεί το ά. — Βλ. ά. *ντισιπλίνα*.

***διχτωτός,** επίθ., βλ. προσθ. ΙΑ′ τόμ., λ. *δικτάτος*.

***'δοιπορία** η, βλ. *οδοιπορία*.

***'δοιπορώ,** βλ. *οδοιπορώ*.

***'δονικός,** επίθ., βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμου, λ. *ηδονικός*.

**δουάνα** η· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει παραπ.: *δουάνα η*, βλ. *ντοάνα*.

***δουκατόπουλο** το, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***δυσκολοϊατρευτός,** επίθ.

Από τα επίθ. *δύσκολος* και *ιατρευτός*.

Που θεραπεύεται δύσκολα: *τρία πράγματα είναι δυσκολοϊατρευτά, τα οποία είναι ετα: η ζουρλαμάδα, τα χρέη και ο κάκαρος, ήγουν ο καρκίνος* Μπερτολδίνος 170.

***δυσκολοπίστευτος,** επίθ.

Από τα επίθ. *δύσκολος* και *πιστευτός*.

Που τον πιστεύει κανείς δύσκολα: *εις ηλικίαν τριάντα χρονών εγίνη φρόνιμος και επιής· αμή όσον εις του λόγου μου είναι δυσκολοπίστευτον* Μπερτολδίνος 170.

**εβδομήκοντα,** αριθμτ.· στις Προσθ. Ι′ τόμ. στον τ. *εβδομήντα* πρόσθ. την παραπ.: Esc. 765.

***εγκρατευτής** ο.

Από το *εγκρατεύω* (βλ. λ.) και την κατάλ. *-τής*.

Εγκρατής: *και εσύ χριστιανέ, αν έχεις αρετές, είσαι υπομονητικός, εγκρατευτής, ρων, νηστευτής, ευλαβής* Ροδινός (Βαλ.) 104.



***εγνοιαστικός,** επίθ.

Από το *γνοιάζομαι* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. στο Βλάχ.

Συνετός, γνωστικός: *γυναίκα πολλά εγνοιαστική και υψηλού νου* Μπερτολδίνος 105.

***εδηγούμαι,** βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμου, λ. *διηγούμαι*.

***εδιδασκάλα** η, βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμου, λ. *διδασκάλα*.

***είσαξις** η, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**εκβάλλω·** στη σημασ. ΙΑ′ 2β στη φρ. πρόσθ. και: *ξεβάλλω κάπ. εκ μέσου* και το παράθ.: *πάντες φωνούσι και λαλούν* (ενν. *οι άρχοντες*), *όλοι δι' αυτόν λαλούσιν τον μέγαν Βελισάριον εκ μέσου να ξεβάλουν* Διήγ. Βελ. N² 341.

**εκπλήσσω -ττω·** στο τέλος του τυπολ. πρόσθ.: *'ξεπλήττω*, Σουμμ., Παστ. φίδ. Χορ. γ′ [41].

***εκπορτώ,** βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 22.

**έλα,** επιφ., Μπερτόλδος 26.

Προστ. του *έρχομαι*.

Εμπρός! λοιπόν (σε συνομιλία για μετάβαση από τα λόγια του ενός στον άλλο): (Μπερτόλδος) *Εσύ λέγεις την αλήθειαν* ... (Βασιλιάς) *'Ελα, θέλεις να γένεις άνθρωπος της Αυλής;* Μπερτόλδος 10.

**ελαία** η· πρόσθ. τον τ. *ελαιά*, Κρασοπ. (Eideneier) V 68 (70) και στο ετυμολ.: ο τ. *ελαιά* από μετρ. αν.

***ελιγάκι,** και **ελιγάκια,** επίρρ., βλ. *ολιγάκι*, πληθ. επιθ.

***ελίγο(ν),** επίρρ., βλ. *ολίγον*.

***ελίγος,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

***ελιγοστός,** επίθ., βλ. *ολιγοστός*.

***ελλίγος,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

**εμβουκώνω·** το παραπ. των Προσθ. του Ι′ τόμ. να αγνοηθεί και να διαμορφωθεί ά. ως εξής: **εμβουκώνω·** *αμπουκώνω*, Σπανός (Eideneier) D 1765· *εμπουκώνω*, Προδρ. IV 68, Σπανός (Eideneier) A 172, B 4, Σαχλ., Αφήγ. 504· *μπουκώνω*, Συναξ. γαδ. 230, Σαχλ., Αφήγ. 503.

Από την πρόθ. *εν* και το ουσ. *βούκα*. Ο τ. με επίδρ. του τ. *μπούκα*. Για την ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *μπουκώνω* και Τριαντ., 'Απ. Α′ 356-7. Ο τ. *εμπουκώνω* στο Du Cange (λ. *εμπουκόνειν*). Ο τ. *μπουκώνω* στο Somav. και σήμ. Τ. *βουκώνω* σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

**I** Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1**) Γεμίζω το στόμα μου (με τροφή): *Καλώς ποιείς και χαίρεσαι; Καλώς το αμπουκώνεις; Εμείς ακόμη νηστικοί είμεσθεν έως τώρα* Συναξ. γαδ. 13.
**2α**) Γεμίζω το στόμα κάποιου με τροφή: *χοντρά μπουκούνια θα τη μπουκώνω· καθαργά θα τρώγει σαλτιτσούνια* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 550· **β**) (μεταφ.): *Τους μάρτυρας παγαίνω εγώ εδώ να φέρω ωστόσο και με χρυσάφι πλήσιο το στόμα να μπουκώσω* Ζήν. Δ′ 209.

) Δωροδοκώ: *ο φυλακάτορας, ωσάν τονε μπουκώσουν και δώσωσιν τα πέρπυρα, φράσ-* *ωσιν τον λαιμόν του και κανισκέψουν τον καλά, διαβαίνει η μανιά του* Σαχλ., Αφήγ. 505· *; τον μπουκώσω* (έκδ. *του αμπουκώσω*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 366) *εδά απαρχής,* *ι μου 'ναι* (έκδ. *μείναι*· διόρθ. Ξανθ., ό.π.) *κρατημένος, και ας χάσω από το πράγμα μου,* *ίλλια διά την ζωήν μου* Σαχλ., Αφήγ. 531. **4**) Κάνω κάπ. να αισθάνεται το στόμα του πουκωμένο: *ώσπερ του πιπερίου ο σπόρος θέλομεν φανεί εις εσένα και εις τα φουσσάτα σου*· *σάν θέτει εις την γλώσσαν του ανθρώπου και αμπουκώνει περισσόν, ούτως έρχομαι εγώ* *ιταπάνου σου* Διήγ. Αλ. V 63. **Β´** (Αμτβ.) γεμίζω το στόμα μου· τρώω: *δίδει τον κρασί* *ιι πίνει, παξιμάδι και μπουκώνει* Πτωχολ. Α 189. **ΙΙ** Μέσ. **Α´** (Μτβ.) γεμίζω το τόμα μου με κ.· τρώω κ.: *εγύριζα το στόμα μου κι εμπουκωνόμην φύλλον* Συναξ. γαδ. 29. **Β´** (Αμτβ.) γεμίζω το στόμα μου (με τροφή): *ηρξάμην εμβουκώνεσθαι μέχρι του* *ορεσθήναι* Προδρ. IV 187.

***εμιλιά** η, (Ι), βλ. *ομιλία.*

***εμιλιά,** (ΙΙ)· *την εμιλιά,* Ζήν. Δ´ 149, εσφαλμ. γρ. αντί *στον ομναλόν*· διόρθ. ανθ., BNJ 2, 1921, 70 (= Μελετ. 197). — Βλ. ά. *μναλός.*

**εμίρης** ο· για τ. *ημίρ* βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***εμμάτιν** το, βλ. *ομμάτιν.*

***εμμορφωμένος**· *μ'εμμορφωμένον (πρόσωπον),* Φυσιολ. (Legr.) 453, εσφαλμ. ρ. αντί *με μορφωμένον*· διορθώσ. — Βλ. και ά. *μορφώνω.*

***εμνέγω, εμνέω,** βλ. *ομνέω.*

***εμνόω,** βλ. *ομνόγω.*

***εμόριον** το, βλ. *μόριον.*

***εμπαίννω,** βλ. *μπαίνω.*

***εμπαλωμένος,** μτχ., βλ. *μπαλώνω.*

***εμπαλωτού** η, βλ. *μπαλωτού.*

***εμπασμένος,** μτχ., βλ. *μπαίνω.*

**έμπιστα,** επίρρ.· στο τυπολ. πρόσθ. στον τ. *εμπιστά* την παραπ.: Βουστρ. 502 και ιν τ. *' μ π ι σ τ ά,* Γεωργηλ., Θαν. 386, Κυπρ. ερωτ. $92^{12,15}$, $113^{3}$.

**εμπιστινός,** επίθ.· πρόσθ. στον τ. *'μπιστενός* την παραπ.: Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' 1435] και Ερωτόκρ. Α72 (χφ).

**έμπιστος,** επίθ.· στο τυπολ. πρόσθ. στον τ. *εμπιστός* την παραπ.: Βουστρ. 502 και ον τ. *'μ π ι σ τ ό ς,* Κάτης 2· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για τους τ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 100· λ. πάντως και Φιλ., Γλωσσογν. Α' 117-118, Β' 171.

**εμπλαστή** η· στο τυπολ. πρόσθ.: τ. *'μ π λ α σ τ έ α*· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *ιπλαστέα* (κατά το *συκή - συκέα*) και σήμ. ιδιωμ. (Λάζαρης, Λευκάδ. 110, όπου εσφαλμ. τυμ. και σημασ.)· στο σημασιολ. πρόσθ.: Φρ. *δίδω 'μπλαστέα* = συμπλέκομαι, συγκρούο-αι, δίνω μάχη: *Οι άλλοι, ως ημπόρεσαν, εδώκασι 'μπλαστέα, στον πόλεμον εμπήκασι,* *ις ημπορούσι πλέα* Θησ. Η' [$19^{7}$].



***εμπότα** η, βλ. *μπότα.*

**εμπουκώνω,** βλ. *εμβουκώνω* (Προσθ. ΙΑ' τόμ.).

***εμπρεδένω,** βλ. *μπερδένω.*

***εμπροδένω,** βλ. *μπερδένω.*

***εμπροσθινά,** επίρρ.

Από τον πληθ. ουδ. του επιθ. *εμπροστινός.*

Προς τα εμπρός: *η Γαρίδα τότες επερβάτουνε εμπροσθινά, σαν κάνουν και τα άλλα ζα, και ομοίως η Καβουρία δεν επήγαινε από την μεριάν σαν κάνει κατά το παρόν* Μπερτόλδος 45.

**εμπροσθινός,** επίθ.· προσθ. τ. *ο μ π ρ ο σ θ ι ν ό ς,* Πουλολ. (Τσαβαρή)² 177 χφ. V κριτ. υπ.

**έμφασις -ση** η· στο τυπολ. προσθ. την παραπ.: Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 290.

***ενσκοτώ,** βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ενταλώνω**· στο ετυμολ. πρόσθ.: Για την ετυμ. της λ. βλ. και Τσοπ., Ελλην. 36, 1986, 417.

**εντριμώνω**· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: **εντριμώνω,** βλ. *'ντριμώνω.*

***εντρυπώνω.**

Από την πρόθ. *εν* και το *τρυπώνω.*

Τρυπώνω, διεισδύω: *εσύ σχεδόν ετύφλωσες εκείνον τον καημένον ιατρόν, μετ' εκείνην την ιατρείαν οπού σου ήτανε εντρυπωμένη εις τον λαιμόν.* Μπερτολδίνος 157.

***εξαγίνομαι**· *εξαγένομε,* Μηλ., Οδοιπ. 636, εσφαλμ. γρ. αντί *εξεβγαίναμε*· διορθώσ. — Βλ. ά. *ξεβγαίνω.*

**εξαγορία** η· στο τυπολ. πρόσθ.: τ. *' ξ η γ ο ρ ι ά*· στο ετυμολ. πρόσθ.: Ο τ. *'ξηγοριά* στο Somav. (λ. *ξαγοριά*)· στο σημασιολ. πρόσθ.: **3**) (Εδώ) ενασχόληση, φροντίδα (Πβ. Π.Δ. 'Εξ. V 9): *ας βαρύνει η δούλεψη ιπί τους αθρώπους και να κάμουν εις αυτήν και μη 'ξηγοριά εις λόγια ψόματα* Πεντ. 'Εξ. V 9.

***εξαλλοπροσωπίζω** *'ξ α λ λ ο π ρ ο σ ω π ί ζ ω.*

Από την πρόθ. *εξ,* την αντων. *άλλος,* το ουσ. *πρόσωπο* και την κατάλ. *-ίζω.*

Εκπλήσσομαι, σαστίζω: *εσύ όχι μόνον κάνεις να θαυμάζομεν, αμή κάνεις να 'ξαλλοπροσωπίσομεν* Μπερτολδίνος 116.

**εξανάβλεψις** η· πρόσθ. τ. *ξ α ν ά β λ ε ψ ι ς,* Μάξιμ. Καλλιουπ., Κ.Διαθ. Λουκ. δ 18.

***εξαναζεσταίνω,** βλ. *ξαναζεσταίνω.*

**εξαναπλάσσω**· να αγνοηθεί το παραπ. και να γίνει: *εξαναπλάσσω,* βλ. *ξαναπλάσσω.*

***εξαναστρώνω,** βλ. *ξαναστρώνω.*

***εξαναχύνω,** βλ. *ξαναχύνω.*

***εξανθίζω·** *'ξ α ν θ ί ζ ω.*

Το αρχ. *εξανθίζω.* Για τον τ. βλ. Eideneier, Ελλην. 31, 1979, 409.

Είμαι ανθισμένος: *Μάιος άνδρας και αυτός εύμορφος την ειδέαν, νεότερος 'ξανθί- α όλος ιλαρωμένος ρόδα και τριαντάφυλλα, άνθη γενεάς πάσης εσύδεσεν, εσύμ- ξεν, ωραίαν γριλάνταν έποικεν, ανθίζοντα, λουλουδίζοντα στην κεφαλήν εφόρει* ρολ. 97.

**εξασθενώ·** το λ. να γίνει: *ε ξ α σ θ ε ν ώ,* (Ι)· στο τυπολ. διάγρ. την παραπ.: ιαν., Κωμωδ. Ricchi 82· στο σημασιολ. διάγρ. τη σημασ. 3.

***εξασθενώ,** (ΙΙ)· *'ξ α σ θ ε ν ώ,* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 82.

Από την πρόθ. *εκ* και το *ασθενώ.*

Είμαι καλύτερα στην υγεία μου, θεραπεύομαι: *Εχέρισεν να εξασθενεί* (ενν. *ο Ιμπέριος*) *ον παρ' ολίγον. Εν μιά γουν των ημερών ωραία η Μαργαρώνα βλέπει το πρόσω- λαμπρόν ωσάν και αποπρώτα* Ιμπ. 749.

**εξαστεριά** η· προσθ. τον τ. *ξ α σ τ ε ρ ί α,* Μπερτόλδος 26.

***εξεβγαίνω,** βλ. *ξεβγαίνω.*

***εξεβλαστώνω,** βλ. *ξεβλαστώνω.*

***εξεγδικιώνω,** βλ. *ξεγδικιώνω.*

***εξεγγλιστρώ,** βλ. *ξεγλιστρώ.*

***εξεκάμω,** βλ. *ξεκά(μ)νω.*

**εξελέγχομαι·** το ά. να τροποποιηθεί ως εξής: ***εξελέγχω·** *'ξ ε λ έ γ χ ω.*

Το αρχ. *εξελέγχω.* Τ. *'ξελέχω* σήμ. ιδιωμ. στην 'Ηπειρο (Αραβαντ., Ηπειρωτ. γλωσ- 68) και *'ξελλέχω* στην Κάρπαθο (Μιχαήλ. - Νουάρ., Λεξ. 283).

**Ι** (Ενεργ.) επιπλήττω, ψέγω: *εξέλεγξεν ο Αβραάμ τον Αβιμέλεκ ιπί υπόθεσες πηγάδι ερού ος άρπαξαν οι σκλάβοι του Αβιμέλεκ· και είπεν ο Αβιμέλεκ: δεν ήξερα τις έκαμεν άμα ετούτο και απατά εσύ δεν ανάγγειλες εμέν* Πεντ. Γέν. XXI 25· (εδώ με σύστ. .): *ξελεγμό να 'ξελέγξεις τον σύντροφό σου και να μη σηκώσεις απάνου του φταίσιμο* Λευιτ. XIX 17. **ΙΙ** (Μέσ.) εμφανίζομαι αληθής, δικαιώνομαι: *και της Σάρα είπεν ο Αβιμέλεκ*): *Ιδού, έδωσα χίλια άσπρα του αδερφού σου· ιδού, αυτός εσέν σκέπασμα όν εις όλο ος μετ' εσέν και με όλους και να 'ξελέγχεσαι* αυτ. Γέν. XX 16.

***εξεμυαλισμός** ο, βλ. *ξεμυαλισμός.*

***εξεσπηλαιώνω,** βλ. *ξεσπηλαιώνω.*

***εξηκαμπίζω,** βλ. *ξεκαμπίζω.*

***εξηκληρώνω,** βλ. *ξεκληρώνω.*

***εξηριζώνω,** βλ. *ξεριζώνω.*

***εξορτάρω,** Διαθ. 17. αι. 3[165].



Το ιταλ. esortare (Βλ. Μαυρομάτη [Διαθ. 17. αι. σ. 129]).

Προτρέπω, παρακινώ: *εξορτάρω και προτεστάρω όλους μου τσι πόστερους τσι ασιρ- νικούς να μην αφήσουσιν ποτέ να περάσει η πρόβα τση αρχοντιάς τως* αυτ. 3[170].

***εξορυχοστρογγύλι** το, βλ. *οξυρυγχοστρογγύλι.*

**επιδεξιεύομαι·** πρόσθ. τον τ. *'πιξιδεύομαι,* και στο σημασιολ. **2**) Το παράθ.: *'Ελα, πιξιδεύσου να τες πέψεις το ογληγορύτερον* Μπερτόλδος 16.

**επίσγουρος,** επίθ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

***επισθαγκωνισμένος,** και ***επισταγκωνισμένος,** μτχ., βλ. *οπισθαγκωνίζω.*

**επιτηρώ·** το λ. να γίνει: *επιτηρώ,* (Ι).

***επιτηρώ,** (ΙΙ)· *επιτήρησεν,* Byz. Kleinchron. Α' 491[4], εσφαλμ. γρ. αντί *επι- τίρησεν* (αν δεν πρέπει να υποθέσουμε γρ. *επιτάρησεν*)· διορθώσ. Βλ. ά. *αμπιτάρω,* Προσθ. Ι' και ΙΑ' τόμ.

***εργανώνω,** βλ. *οργανώνω.*

***εργίζομαι,** βλ. *οργίζομαι.*

***ερδινιάζω,** βλ. *ορδινιάζω.*

***ερεκτικός,** επίθ., βλ. *ορεκτικός.*

***εσκία** η, βλ. *σκιά.*

***εσμικρότατο(ν),** ουδ. επιθ., βλ. *μικρός.*

***εσπίτιον** το, βλ. *οσπίτιον.*

**ευαγγεγιστής** ο· πρόσθ. τ. *β α γ γ ε λ ι σ τ ή ς,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.) 434.

***ευγενίζω.** — Βλ. και ά. *ευγενισμένος.*

Το αρχ. *ευγενίζω.*

Χαρίζω ευγένεια, χάρη, ομορφιά: *εκαθότουνα* (ενν. *ο 'Ερωτας*) *... ανάμεσα στα δυο της χείλη, οπ' ευγενίζασιν το στόμα το δικόν της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [246].

***ευμορφοβαλμένος,** μτχ. επίθ.· *ο μ ο ρ φ ο β α λ μ έ ν ο ς.*

Από το επίρρ. *εύμορφα* και τη μτχ. παρκ. του *βάνω.*

Που είναι βαλμένος, τοποθετημένος ωραία: *κολόνας είχε ολόγυρα στρογγυλοσυνθεμέ- νες οι 'Αραβοι τες έφθειραν τες ομορφοβαλμένες* Προσκυν. Ιβήρ. 845 232[441].

***ευμορφολογία** η· *ο μ ο ρ φ ο λ ο γ ί α.*

Από το επίθ. *εύμορφος* και το *-λογία.* Πβ. και ά. *ευμορφολογώ* το 12. αι. ( L-S).

'Ομορφη, νόστιμη κουβέντα· αστεϊσμός, αστείο: *του είχεν κάμει ακόμη ... να του απεράσει η φαντασία με καμίαν ομορφολογίαν* Μπερτολδίνος 92.

***ευμορφόλογος,** επίθ.· *ο μ ο ρ φ ό λ ο γ ο ς.*

Από το επίθ. *εύμορφος* και το *-λόγος.*

Που λέει όμορφα, ευχάριστα λόγια: *ζουρλοί, μελαγχολικοί, χαρούμενοι, κτηνώδεις, ομορφόλογοι* Μπερτολδίνος 139.

Το ουδ. ως ουσ. = όμορφη, ευχάριστη κουβέντα: *ένα φυλακτήριον ομορφόλογον, ... οπού μου το είχεν ειπεί μία βραδιά ο μακαρίτης ο Μπερτόλδος* Μπερτολδίνος 106.

**εύμορφος,** επίθ.· στο σημασιολ. μετά τη σημασ. γ πρόσθ.: **δ**) (προκ. για τροφή) νόστιμος: *Απόκτι, γάλα και τυρί κι όμορφο παξιμάδι, ανέναι και γοργόρθετε, θέλομε φάγει ομάδι* Πανώρ. Β′ 135· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ.: **3**) (Στον πληθ.) τα όμορφα = οι αρετές: *Δεν θεωρείς πως πασαένας από τούτους* (ενν. τους ιερείς και αρχιερείς), *οπού διά να μη στολιστούσιν τα όμορφα και να μη κρατούσιν δεσπότην, όχι μόνον ξεπέφτουσιν από την τάξιν της εκκλησίας, αμή και διαμοιράζουσι την εκκλησίαν του Χριστού και συγχύζουσι τους ορθοδόξους;* Πηγά, Χρυσοπ. 132 (20).

**ευμορφότης** η· πρόσθ. τον τ. *ο μ ο ρ φ ό τ η ς - τ η τ α,* Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 72ʳ· το σημασιολ. να διαμορφωθεί ως εξής: **1α**) Ομορφιά: *Από την ομορφότητα των πραγμάτων οπού είναι εις τον παράδεισον* αυτ. φ. 4ʳ· **β**) το καλό: *διατί ο Θεός άφησεν και ήλθεν το κακόν; ... διά να εγνωρισθεί η εμορφότης* αυτ. φ. 25ᵛ. **2**) Μορφή: *άρχισε η φύσις των ανθρώπων και εσκοτίσθη και ετυπώθη τα σχήματα του τυράννου και την ομορφότητα αυτού διά να κάμει το θέλημα αυτού* αυτ. φ. 67ᵛ.

***ευνουχίζω·** *μ ο υ ν ο υ χ ί ζ ω.*

Το μτγν. *ευνουχίζω.* Ο τ., για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 293-4, στο Meursius (λ. *μουνουχίσειν*) και σήμ. Η λ. και σήμ.

Ευνουχίζω: *Μήνα είναι κανένας μουνουχιστής; Στην πίστιν μου, μισέρε, και εμέναν δεν με μουνουχίζεις* Μπερτολδίνος 148.

***ευνουχιστής** ο· *μ ο υ ν ο υ χ ι σ τ ή ς.*

Από το *ευνουχίζω.* Ο τ., για τον οποίο βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 293-4, σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Ξανθ., Μελετ. 343). Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Αυτός που ευνουχίζει: *Μήνα είναι κανένας μουνουχιστής; Στην πίστιν μου, μισέρε, και εμέναν δεν με μουνουχίζεις* Μπερτολδίνος 148.

**ευνούχος** ο· στο τυπολ. στον τ. *μουνούχος* πρόσθ.: Καρτάν., Π.Ν. Διαθ. φ. 138ᵛ.

**ευπρόσηνος·** *ευπρόσηνον,* Μπερτολδίνος 119, εσφαλμ. γρ. αντί *ευφρόσυνον* (βλ. Προσθ. ΙΑ′ τόμ., λ. *ευφρόσυνος*).

***ευφρόσυνος,** επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ευφρόσυνος.*

Ευχάριστος: *ένα ποστατικόν με ένα όμορφον παλάτιον και ευφρόσυνον* (έκδ. *ευπρόσηνον·* διορθώσ.) *περιβόλιον με ένα βιβαρόπουλον και βρύσες, λόγγους, αμπέλια* Μπερτολδίνος 119.

**εχίνος** ο· στο τυπολ. πρόσθ.: *ο χ ί ν ο ς,* Σταφ., Ιατροσ. $2^{55}$.

***εωσόπου,** σύνδ., Ασσίζ. $388^{16}$· *ω σ ό π ο υ,* Ασσίζ. $142^{12,14}$, Κυπρ. ερωτ. $28^{8}$, 36$^{7}$, $52^{6}$, $69^{23}$, $105^{3}$, $108^{18}$, Ιστ. μακαρ. Μάρκο 628· *ω σ ο π ο ύ,* Ασσίζ. $178^{9-10}$. *ό σ π ο υ,* Ασσίζ. $128^{31}$, Μαχ. $60^{1}$, $206^{22-23}$, $320^{29}$, $476^{18-19}$, $608^{7-8}$, Βουστρ. 416, 421, 65, Κυπρ. ερωτ. $6^{12}$, $35^{2}$, $91^{27}$, $105^{25,27}$, $111^{3}$, $139^{1}$, $147^{7}$, $151^{1}$· *ω σ π ο ύ.*



Από τη συνεκφ. του συνδ. *έως* και του επιρρ. *όπου.* Οι τ. με α′ συνθ. τον τ. *ως.* Ο τ. *ώσπου* (με β′ συνθ. τον τ. *που* του *όπου*) και σήμ.

Χρον. **1**) (Για να δηλωθεί κάτι το υστερόχρονο) ώσπου **α**) με επόμ. το μόρ. *να* + υποτ. αορ.: *ωσόπου να ποίσου νώσιν του ρηγός, επερίλαβέν τους ο σιρ Τζουάν τε Μόρφους* Μαχ. $388^{17}$· *εμηνύσα να βλέπεται το κάστρον εις το καλλύτερον τό να μπορεί, ωσόπου να παν οι Γενουβήσοι* Μαχ. $508^{30}$· *είμαι δούλος σου ωσόπου να 'ποθάνω* Ιστ. μακαρ. Μάρκο 161· **β**) με επόμ. οριστ. αορ.: *Πολλοί τον σφάζαν με σπαθιά, πολλοί με τα μαχαίρια* (παραλ. 1 στ.) *ωσπού ποτάμ' εγίνηκε στην γην το τόσον αίμα* Λίμπον. 383· *εμπήκαν μεσόν τους όσ' ώσπου το πράμαν εκαθαρίστη* Βουστρ. 538· (με επόμ. το συνδ. *και* + οριστ. αορ.): *είχεν–τους αποκλεισμένους ώσπου και εστράφην ο Κάρλο Τζετ από την Ανατολήν* Μαχ. $586^{31}$. **2**) (Για να δηλωθεί κάτι το σύγχρονο) όσο **α**) με επόμ. το μόρ. *να* + υποτ. ενεστ.: *γιατί τον πόθον δεν θέλω ν' αφήσω· ώσπου να ζω σ' αυτον του 'μαι δομένος κι αν εμπορώ αλλότοσον αποθαμμένος* Κυπρ. ερωτ. $38^{7}$· *Γλυκύν και δροσινόν έν' το λαμπρόν μου ωσόπου να βιγλώ τα γλυκιά 'μμάτια να με θωρούν με το γλυκύν τους θάρρος* Κυπρ. ερωτ. $105^{32}$· **β**) με επόμ. οριστ. ενεστ.: *και ώσπου χάνει* (ενν. ο *ζαριστής*) *άτυχος, πλεότερα πεισματώνει* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 226· *Ώσπου στην δάφνη φύλλον πρασινίζει πάντα θέλει μ' αξάφτειν το λαμπρόν μου* Κυπρ. ερωτ. $105^{1}$· *Περί εκείνον οπού έβαλεν τον σκλάβον του αμάχιν εις έτερον και θέλει να τον ελευθερώσει, αν ημπορεί να τον ελευθερώσει ώσπου ένι αμάχι ού όχι* Ασσίζ. $264^{23}$· **γ**) με επόμ. παρατ.: *Ωσόπου κράτουν χωρωμένον τον πόθον μου ⟨'πού⟩ 'ξαυτόν σου, εθώρουν το πρόσωπόν σου 'λεμοσύνην γεμωσμένον* Κυπρ. ερωτ. $124^{1}$.

***ζαχαρογλυκοπίπερα,** επίρρ. — Βλ. και ά. *καθαρογλυκοπίπερος.*

Από το επίθ. *ζαχαρογλυκοπίπερος* (⟨ ουσ. *ζάχαρη* + επίθ. *γλυκοπίπερος*).

Με γεύση γλυκιά και στυφή: *οι καταρράκτες έρρευσαν άσπρο κρασί ακράτο, ζαχαρογλυκοπίπερα εξέβηκεν ο μούστος* Κρασοπ. (Eideneier) L 77 (110).

***ζουρλάδα** η.

Από το επίθ. *ζουρλός* και την κατάλ. *-άδα.*

Τρέλα: *Ποίαι είναι αι ασθένειαι ανιάτρευται:* Μπερτόλδος: *Η ζουρλάδα, ο καρκίνος και τα χρέη* Μπερτόλδος 9.

***ζουρλαμάδα** η, Μπερτόλδος 18, Μπερτολδίνος 128, 130, 149, 170.

Από το ουσ. *ζουρλαμός* και την κατάλ. *-άδα.* Η λ. και σήμ.

Ανοησία (σε λόγια ή σε πράξεις): *θέλει μας πέψει στους φούρκες ... διά τες μεγάλες ζουρλαμάδες σου, οι οποίες τόσον είναι μεγάλες, οπού ένας καθολικός ζουρλός δεν έκανεν περισσότερον* Μπερτολδίνος 124· *ο Μπερτολδίνος εκεί απάνω έκανε τον δάσκαλον και άλλες πολλές ζουρλαμάδες* Μπερτολδίνος 169· *φοβούμαι πάντα αυτός να μην λάχει και ειπεί καμίαν ζουρλαμάδα* Μπερτολδίνος 132.

***ζουρλοπαίδι** το.

Από το επίθ. *ζουρλός* και το ουσ. *παιδί.*

Ανόητο παιδί: *το ζουρλοπαίδι μου, το οποίον ... είναι απλούτσικον και λωλόν* Μπερτολδίνος 139.

**ζυγαστικόν** το, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***ζωντανοσύνη** η.

Από το επίθ. *ζωντανός* και την κατάλ. *-σύνη*.

Ζωντάνια, ζωηρότητα: *επερίσσευε η ζωντανοσύνη του νου· όθεν ήταν οξύτατος και ʾυμος εις τας αποκρίσεις* Μπερτόλδος 4.

**ζωοτροφία** η, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 23.

**ηδονικός,** επίθ.· πρόσθ. τ. *ʼδονικός,* Θησ. Γʹ [$10^{4,7}$].

**ηδύοσμος** ο· πρόσθ. τον τ. *ηδυόσμος,* Κρασοπ. (Eideneier) Β 50 (15pB)· ετυμολ. πρόσθ.: ο τ. από μετρ. αν.

**ημέρα** η· στη σημασ. *1β* αντί *(η αιτιατ. επιρρ.)* γρ.: *η αιτιατ. και η γεν. επιρρ.* ης πρόσθ. το παράθ.: *αρπαγμένη δεν έφερα προς εσέν, εγώ να την φταίσω, από το χέρι να την γυρέψεις κλεμμένη μερός και κλεμμένη νυχτούς* Πεντ. Γέν. XXXI 39.

***ημιάμβιο** το, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***ημίρ** ο, βλ. *εμίρης* (Προσθ. ΙΑʹ τόμ.).

**ημπορώ,** στο τυπολ. πρόσθ.: μτχ. *μποριζάμενος,* Θρ. Κύπρ. (Παπαδ. Θ.)

**ʾηξανοίγω,** βλ. *ξανοίγω*.

**ʾηξηριζώνω,** βλ. *ξεριζώνω*.

**ησυχαστής,** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**ʾεοκτόνος** ο, βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 192.

**εόσωστος,** επίθ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**εοφρούρητος,** επίθ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**θιός,** ο, βλ. *θεός*.

**ʾιοπροαιρέτως,** επίρρ., βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**ʾροδιάκονος** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**.κτίν** ο.

ο αρχ. *ικτίν*.

υφίτσα: *επαράδωσεν τα πουλόπουλα εις τον Μπερτολδίνον, να τα έχει έγνοιαν διά τα κλέψει ο ικτίν* Μπερτολδίνος 156.

**.άτιον** το· στη σημασ. α μετά το παράθ. πρόσθ.: (η λ. και σε παροιμ.· για το ι βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 24, 1954, 9-12): *ουά, το ʼμάτιν το ψιλόν τό καταπιάσει ο βάτος!* $570^{7}$.

**μπεράτορας** ή και ***ιμπεράτορος** ο, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**μπουγιαδούρα** η, Καραβ. $501^{28}$ (έκδ. *η μπουγιάδια·* διορθώσ.).

ι βενετ. *imbugiadura (Βλ. Kahane, Sprache 578).



(Ναυτ.) περίδεσμος (Για τη σημασ. βλ. Kahane, ό.π.· πβ. Segditsas, Naut. Dict. 163, αρ. 3132): *ιμπουγιαδούρες της αντένας* αυτ. $504^{33}$.

***ιμπρολιάρω.**

Το ιταλ. imbrogliare.

Προκαλώ σύγχυση, μπερδεύω: *σου έπρεπε καλύτερα όνομα το μισέρ Ιμπρόλιο, επειδή ιμπρολιάρεις, ήγουν μπερδεύεις έτσι καλά τον κόσμον* Μπερτόλδος 81.

***ινστάντσα** η, Μπερτολδίνος 93· *ινστάντσια*.

Το ιταλ. istanza.

**1.** Αναζήτηση: *άρχισεν να κάμει ινστάτσια να ιδούν πού να ευρίσκεται το παιδίν του ο Μπερτολδίνος και η Μαρκόλφα μάνα του* Μπερτόλδος 85. **2.** Επίμονη παράκληση: *διά τούτο του έκαμε μεγαλοτάτην ινστάντσαν, διά την μεγάλην αγάπην οπού αυτός έφερνεν εις τον άνωθεν Μπερτόλδον* Μπερτολδίνος 93.

***ιουλιάτικον** το· *ʼλιάτικον*.

Από το *Ιούλιος* και την κατάλ. *-ιάτικος*.

Κρασί που προέρχεται από σταφύλι που ωριμάζει τον Ιούλιο (βλ. Camporesi [Croce σελ. 136 σημ. 2]): *ένα βουτσόπουλον γεμάτον ʼλιάτικον όμορφον* Μπερτολδίνος 141· *τους εμέθυσα με εκείνον το ʼλιάτικον οπού μου έπεψεν χάρισμα ο βασιλεύς* αυτ. 144.

**ισαντής** ο· να αγνοηθεί το ά. και στη θέση του να γίνει το παραπ.: *ισαντής,* βλ. *νισαντζής*.

***ιταλικώς,** επίρρ., Μπερτόλδος 3.

Από το επίθ. *ιταλικός*. — Βλ. και *ιταλικά*.

Σε ιταλική γλώσσα: *Ποίημα ... συνθεμένον ιταλικώς* Μπερτολδίνος 89.

***ίτις, *ίτσι** και ***ίτσου,** επίρρ., βλ. *έτσι*.

***καβουρία** η, Μπερτόλδος 45· *καβουρία,* αυτ. 45.

Από το ουσ. *κάβουρας* με αλλαγή γένους.

Καβουρίνα· (εδώ σε προσωπ.): *η Γαρίδα και η Καβουρία, φιλινάδες καταπολλά ηγαπημένες* αυτ. 45.

***κάγκαρος** ο· *κάκαρος*. — Βλ. και ουσ. *κάγκαρο*.

Το ιταλ. cancaro.

Καρκίνος: *τρία πράγματα είναι δυσκολοϊατρευτά, τα οποία είναι ετούτα: η ζουρλαμάδα, τα χρέη και ο κάκαρος, ήγουν ο καρκίνος* Μπερτολδίνος 170.

***καδοπάτης** ο ή **καδοπάτιν** το.

Από τα ουσ. *κάδος* και *πάτος*.

Μικρός κάδος, κουβαδάκι: *Ήφεραν και τον δέσποτα παπά Ρουφοκανάτην με την λαβίδα την μικρήν ωσάν τον καδοπάτην* Κρασοπ. (Eideneier) Β 173 (98Κ)· *Χριστέ, ψυχομαχώ και καν ας εκοινώνουν* (παραλ. 1 στ.) *κι εκεί να μου εγέμιζαν κανένα καδοπάτην* (έκδ. *καδοπάτιν*) αυτ. Β 166 (45).

**καζής,** βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***καθεδράντης** ο.

Το ιταλ. cattedrante.

Δάσκαλος πανεπιστημιακός: *εγώ δεν είμαι μήτε σχολαστικός, αλλ' ούτε καθεδράντης* ...τολδίνος 91.

**και**· στο σημασιολ. να αντικατασταθεί το «**9**) (Τελ.) για, να» από το: «**9α**) (Τελ.-...ερασμ.) για να, ώστε να» και να προστεθεί σημασ.: **9β**) (συμπερασμ.) ώστε: *Τόσοι ...αταπέσασιν πιττάκια να με δώσουν ... οκ' έφριξα θωρώντα τους κι ετράπην πριν να ...ων* Απόκοπ.[2] 482.

**καινούργιος,** επίθ.· πρόσθ. στο τέλος του ά.: Το ουδ. *καινούργιον* (το) = νέο, εί-...: *ολιγότερον από μίαν ώραν εδιεχύθη τέτοιον καινούργιον εις όλην την χώραν* Μπερ-...ς 17.

**κάκαρος** ο, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ. λ. *κάγκαρος*.

**κακεργάτης** ο, βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 192.

**κακιώνομαι**· διόρθ. το λ. σε *κακιώνω* και πριν από τη σημασ. πρόσθ. την διευκρί-... (ενεργ. αμτβ. και μέσ.) καθώς και το παράθ.: *όθεν ο βασιλεύς, κακιωμένος καμπόσον,* ... *του* Μπερτόλδος 35.

***κακογέννητος** επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το *γεννώ*.

Κακογεννημένος: *Ω πράγμα κακογέννητον, πόσους πτωχούς ανθρώπους και πτωχές ...κες φεύγεις εσύ;* Μπερτόλδος 60.

**κακοσύνη** η, βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 192.

***καληνυχτίζω**· *κ α λ ο ν υ χ τ ί ζ ω.*

Από το ουσ. *καληνύχτα* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. στον τ. *καληνυχτίζω*, ...πανιότ. στον τ. *καληνυχτώ*.

Καληνυχτίζω· (εδώ μεταφ.) αποχαιρετώ τη ζωή: *ο άνθρωπος οπόταν φθάνει τους ε-...ντα χρόνους ... ημπορεί να ειπεί πως είναι πάνω εις τες εικοσιτρείς ώρες και πως ημπο-... ακαρτερήσει ώστε να βαρήσουν οι εικοσιτέσσαρες και απέκει καλονυχτίσετε* Μπερ-...ς 81.

**κάλλος** το· πρόσθ. τη σημασ. **3**) Εκλεκτή ποιότητα: *δεν ημπορώ να επαινώ και ...ρασιού το κάλλος, εκείνην την εξαίρετον ... την μυρωδίαν, την νοστιμάδαν την ...ίν* Κρασοπ. (Eideneier) S 62 (17f).

**καλοθελητός,** επίθ.

...πό το επίθ. *καλός* και το *θέλω*.

...γαπητός, φιλικός: *Να γίνει καλοθελητός και εύνους προς τον λαόν του* Μπερτόλδος

**...αλονυχτίζω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *καληνυχτίζω*.

**καμαριέρα** η. — Βλ. και *καμαριέρης*.

...ο ιταλ. cameriera. Η λ. και σήμ.



Υπηρέτρια: *την Ελευθέραν την καμαριέραν μου* Μπερτολδίνος 136.

**κάμωμα** το· πρόσθ. στο σημασιολ. μετά το 1γ τη σημασ.: (προκ. για τη σελήνη) σχηματισμός, γέμιση: *Πόσα μίλια είναι από το κάμωμα του φεγγαρίου ως τα λουτρά του Λούκα* (= πόλη της Ιταλίας Lucca); Μπερτόλδος 28.

***κάναβα** η, Μπερτολδίνος 99, 141.

Από το ιταλ. canova πιθ. με αφομοίωση του *α* της παραλήγουσας προς το *α* της προπαραλήγουσας και όχι από το παλαιότ. ιταλ. canaba.

Κελάρι, κάβα για το κρασί: *να μας πάρεις καμπόσον εις την καναβάν σου να πιούμεν* αυτ. 98.

**κανακιασμένος,** μτχ. επίθ.

Από το πιθανό *κανακιάζω* = κανακίζω (βλ. λ.) ή από το ουσ. *κανάκι* με επίδρ. μτχ. σε *-ιασμένος*.

(Προκ. για γιο) μοσχαναθρεμμένος: Ερωτόκρ. (Αλεξ. Στ.) Α 77 (χφ Α).

***κανατάτσα** η.

Το μεσαιων. λατιν. cannata με κατάλ. *-άτσα*.

Κανάτα: *δεν λαχαίνουν μηδέποτε κανατάτσες, μήτε τσουκαλάτσες* Μπερτολδίνος 99.

**κανίστρι** το· πρόσθ. τον τ. *κ α ν ί σ τ ρ ι ο ν* και το παράθ.: *να μου φέρεις ένα κανίστριον, διατί εγώ θέλω να υπάγω να μαζώξω ένα από τ' εκείνον το ψάριον* Μπερτολδίνος 144.

**κάνοβα** η, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *κάναβα*.

***κάνταρος** ο.

Το ιταλ. cantaro < αρχ. ελλ. *κάνθαρος*.

Δοχείο για τις προσωπικές ανάγκες: *έλα βία, οπού να ημπορέσεις να χέσεις τα άντερα ... Εγώ θέλω να σε πάρω εις τον κάνταρον* Μπερτολδίνος 154.

***καντάρω.**

Το ιταλ. cantare.

Τραγουδώ: *Εγώ δεν θέλω να καντάρω, ήγουν να ψάλλω τώρα.* Μπερτολδίνος 154.

***καππελάνος,** ο, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**καπνός,** ο· στο τέλος του σημασιολ. πρόσθ. τη φρ. *υπαγαίνω του καπνού*= γίνομαι καπνός· χάνομαι: *το ψεύδος ... ελέγχεται τω χρόνω* (παραλ. 1 στ.) *προς ώραν έχει δύναμιν ... ... προς ώραν η χαρά του και τότε ως χόρτος φθείρεται ... ως όναρ διαλύεται και του καπνού υπαγαίνει* Γλυκά, Στ. 354.

**κάποτε,** επίρρ.· στον τ. *ουκάποτε* πρόσθ. τις παραπ.: Διήγ. Αλ. G $264^{30}$ (δις), $280^{26}$.

**καρδάρι(ν)** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 162.

**καρδία** η· στο σημασιολ., φρ. *παίρνω καλή καρδιά*. διόρθ. το ερμήνευμα από «ευχαριστώ» σε «ευχαριστούμαι, αισθάνομαι ευχαρίστηση».

**καρδιοσπάραγμα** το· στο ετυμολ. πρόσθ.: για λ. *καρδιοσπάρακτος* βλ. Παπατριαν-ιλλου-Θεοδωρίδη (Αφιέρ. Κριαρά 73).

***καρέτα** η.

Το βενετ. careta (Boerio). Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (Χυτήρης, Κερκυρ. γλωσ. 74).

Είδος μικρής άμαξας: *Λεωφόροι δέ ταύτης της Μοσχοβίας ευρύχωροί τε εισί και στρωτοι, δι' ών περώσι θαυμάσιαι καρέται* (παραλ. 1 στ.) *έχουσαι ένδον λίαν καλάς ίκας* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 485.

**καριά** η.

Από το ουσ. *κάρο* και την κατάλ. -*ιά*. Η λ. στο Βλαστού, Συνών.

'Ο,τι μπορεί να περιλάβει ως φορτίο ένα κάρο (για να δηλωθεί πλησμονή): *Αυτό το κόν είναι μία καριά* (έκδ. *κάρια*· διορθώσ.) *γεμάτη δόλους και κατάδοσες* Μπερτόλδος

***καρτέρημα** το· α κ α ρ τ έ ρ η μ α.

Από το *καρτερώ* και την κατάλ. -*μα*. Η λ. και σήμ.

Αυτό που περιμένει κανείς, προσδοκία: *διάβασε τούτο το βιβλίον, διατί από τούτο θέ-εβγάλει γλυκά ξεφαντώματα και ακαρτερήματα* Μπερτόλδος 4.

***καστροπολεμώ,** βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**καταπαντού,** επίρρ.· πρόσθ. στο τυπολ. την παραπ.: Θησ. Ζ' [587].

***κατασπέρω,** βλ. *κατασπείρω*.

**κατατσακίζω·** προσθ. τη σημασ. Α' **3**) Δέρνω, ξυλοκοπώ: *Τέτοιας λογής όλοι ινισμένοι και κατατσακισμένοι εγύρισαν εις την βασίλισσαν* Μπερτόλδος 26.

**κάτης** ο, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 158.

***κατουροκάνατον** το.

Από τα ουσ. *κάτουρο* και *κανάτι*.

Δοχείο της νύχτας, ουροδοχείο: *μου ετρύπησε το κατουροκάνατον και με έκαμεν να ρήσω εις το κρεβάτιον* Μπερτόλδος 82.

***καυκαλίδας** ο· κ α υ χ α λ ί δ α ς Μπερτολδίνος 152.

Από το ουσ. *καύκαλο* ή *καυκαλίδα*.

Ελαφρόμυαλος: *Εκείνος μιλεί και λέγει πως κοιμάται. Ω ναι, και ετούτος είναι καυ-δας* αυτ. 148.

**καυχαλίδας** ο, βλ. αμέσως προηγ., λ. *καυκαλίδας*.

***κελάκιον** το· κ ε λ ά τ σ ι ο, Μικρ. διήγ. (Zimbone) 3.

Από το ουσ. *κελί(ον)* και την κατάλ. -*άκιον*. Για τις σημερ. χρ. και σημασ. του τ. σε ιδιώμ. βλ. Zimbone, Stud. filol. Biz. 4, 1988, 171.

Δωμάτιο (εδώ πανδοχείου)· φρ. *κάνω κελάτσιο* = σταθμεύω, καταλύω: *επήγε ο Χρι- ... εις τ' οσταρίο αυτό κι ηθέλησε να κάμει κελάτσιο με τους μαθητάδες του* αυτ. 2.



**κελάτσιο** το, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κελάκιον*.

**κέντουκλο(ν)** το, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 155.

***κινστέρνα** η, βλ. *γιστέρνα*, καθώς και Steiner, Stud. byz. Lexik. 163. — Βλ. και *γιστέρνα* (Προσθ. ΙΑ' τόμ.).

***κλαβιτσίμπαλον** το.

Το ιταλ. clavicembalo. Η λ. σήμ. στον τ. *κλαπατσίμπαλο*.

Είδος μουσικού οργάνου: *'Ητονε ... ένας ... οπού εσήμαινε καλότατα το κλαβιτσίμπα-λον* Μπερτολδίνος 167.

***κλωσσώ.**

Το αρχ. *κλώσσω*. Η λ. και σήμ.

Κλωσσώ (μεταβ.): *βλέπει την χήνα, οπού εμπαίνει εις ένα καλάθιον μεγάλον να κλωσ-σήσει τα αβγά* Μπερτολδίνος 126.

***'κοδέσποινα** η, βλ. *οικοδέσποινα*.

***'κοδεσπότης** ο, βλ. *οικοδεσπότης*.

**κοιμητήριον** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 57.

**κολλουρίς** η, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 157.

***κολοκυθόπουλον** το.

Από το ουσ. *κολοκύθι* και την κατάλ. -*πουλον*.

Μικρό κολοκύθι: *πέφτοντας κάτω* (ενν. ο *σφάλαγκας*) *το κάτω το κολοκυθόπουλον επήγεν σολάτσο* Μπερτολδίνος 165.

***κολοκυθώνας** ο.

Από το ουσ. *κολοκύθι* και την κατάλ. -*ώνας*.

Μεγάλο κολοκύθι: *κολοκυθώνας δια σπόρον* Μπερτολδίνος 121.

**κόλπος** ο (Ι)· πρόσθ. στη σημασ. 2 το παράθ.: *'Οποιος ηξεύρει καλά να αρμενίζει περνά κάθε μεγάλον κόλφον ακινδύνως* Μπερτόλδος 26.

**κομβί(ο)ν** το· πρόσθ. τον τ.: κ ο υ μ π ί ο ν, Μπερτολδίνος 107.

**κομμάτι** το· πρόσθ. στο τέλος του α'.: Ως επίρρ. = λίγο, κάπως: *Τα κάρβουνα σκεπασμένα κρατούσιν κομμάτι ζεστήν την στάχτην* Μπερτόλδος 52.

***κομμερκεύω·** *κουμμερκεύω*.

Από το ουσ. *κο(υ)μμέρκιον* και την κατάλ. -*εύω*.

Εκτελωνίζω: *σαν έκαμαν να τους φέρουν τα ... βαρέλια εις την ντουάνα ήλθαν οι κουμ-μερκιαραίοι να τους τα κουμμερκιαρεύσουν* Μπερτολδίνος 114.

**κομμερκιάρης** ο· πρόσθ. στον τ. *κουμμερκιάρης* και την παραπ.: Μπερτολδίνος 114.

**κομμεσάρια** και **κομμεσαρά** η, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κομμισσάρια*.

***κομμισσάρια** η, Διαθ. 17. αι. $3^{38,58}$, $4^{67,76}$, $5^{21}$ κ.α.· *κ ο μ μ ε σ ά ρ ι α,* αυτ. $^{24-5}$, $7^{20}$, $11^{20}$· *κ ο μ μ ε σ α ρ ά,* αυτ. $6^{79,114}$. — Βλ. και *κομμισσάριος*.

Το θηλ. του ουσ. *κομμισσάριος*.

Πληρεξούσια και υπεύθυνη για την εκτέλεση της διαθήκης: *θέλω και αφήνω ογιά πι- ή μου κομμισσάρια και ρεζιντουάρια ... την ... αρχόντισα κερά Μαθιά, θυγατέρα του ποτέ γενή ... Μπεναρδή Μπον* αυτ. $3^{27}$.

***κονδιτσίλλο** το, βλ. *κοντιτσίλλο*.

***κονδυλώ**· *κ ο ν τ υ λ ώ,* Κρασοπ. (Eideneier) S 166 (114α). — Βλ. και ά. *ιδυλίζω*.

Από το ουσ. *κόνδυλος*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

Παραπατώ: *η μέλισσα μ' εδάγκωσεν ... και κοντυλούν οι πόδες μου και ο νους μου ιρήλθεν* αυτ. I 183 (114α).

***κονιά** η, Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. δ' [3], εσφαλμ. γρ. αντί *κούνια*· διορθώσ.

***κονταννάρω**· *κ ο υ ν δ α ν ν ά ρ ω.*

Το ιταλ. condannare.

Καταδικάζω· τιμωρώ: *Να κάμει να ιδεί καλά-καλά τα προτσέσσα πριν να κουνδανά- ήγουν να τιμωρήσει* Μπερτόλδος 84.

***κοντιτσίλλο** το, Διαθ. 17. αι. $2^{11,39}$, $8^{11,40}$, $9^{17}$, $10^{135}$, $11α^{14}$· *κ ο ν δ ι τ σ ί λ λ ο,* . $2^{44}$· *κ ο ν τ ι τ σ έ λ λ ο,* αυτ. $3^{14}$, $11α^{6}$.

Το ιταλ. codicillo. Τ. *κονδίκιλλον* σε διαθ. του 17. αι. (Βαρναλίδης, Μακεδ. 19, 1979, ). Τ. *κοντιττίλλο* και *κοντιτζελλο* στα Διαθ. 17. αι. $4^{86}$ και $4^{8}$ αντίστοιχα πιθ. από ε- λμ. γρ. Τ. *κοντίγκελλον* και *κοντίκιλλο* σε διαθ. του 16. και 17 αι. (Κώδ. Παναγ. Σπη- ., ΔΙΕΕΕ 24, 1981, 458).

Σύντομο έγγραφο που συμπληρώνει ή τροποποιεί διαθήκη, κωδίκελλος: *να 'ναι το αυτό τεσταμέντο φέρμο και κονφερμάδο, όξω από εκείνο που εις το παρόν κοντιτσίλλο εξεκα- τα* αυτ. $2^{36}$· *εδά μετά τούτο μου το κοντιτσίλλο λέγω και ξεκαθαρίζω καλύτερα...* αυτ. $4^{35}$.

**κοντολογία** η· πρόσθ. την έκφρ.: *εις κοντολογίαν* = με λίγα λόγια: *εις κοντολογίαν ταν μέρος οπού να μην επήρεν την ξυλιάν του* Μπερτόλδος 26.

**κοντυλώ,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κονδυλώ*.

**κοπανίζω**· στη σημασ. γ πρόσθ. το παράθ.: *οπόταν έφθασαν οι δουλευτάδες, άρχι- α τους κοπανίζουν ώστε οπού τους ετσάκισαν,* Μπερτόλδος 26.

**ιοπρέ(α)** η· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: **κοπρέ(α)** και **ιιά** η, βλ. *κοπρία*.

**ιοσμοσωτήριος,** επίθ., βλ. και Hörandner, Stud. byz. Lexik. 193.

**κούκος** ο, Μπερτολδίνος 138, 149.

Ιχοποίητη λ. από τη φωνή *κου κου* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

'κιόνης, νυχτοκόκκορας, κουκουβάγια· (μεταφ.) ανόητος, άμυαλος: *ετούτος είναι ο ις κούκος, και δεν θέλει να ομοιάσει του πατρός του, οπού εκείνος ήταν πονηρότατος*



*και υψηλός νους* αυτ. 100· έκφρ. *ο κούκος της αυλής* = ο γελωτοποιός του παλατιού: *επλάσθη από χοντρήν ύλην και καμπόσον ελαφρόν από μυελόν, εις τόσον ότι αυτός ήθελεν είστεν ο κούκος της αυλής* αυτ. 102.

**κουμμερκεύω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κομμερκεύω*.

**κουμμερκιάρης** ο, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κομμερκιάρης*.

***κουμπές** ο.

Το τουρκ. kubbe (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. (με διαφορετική σημασ.) και σήμ.

Τρούλλος, θόλος εκκλησίας: *Ο κουμπές ταύτης της θείας εκκλησίας όμοιος εστί μεγίστης αγκινάρας, ωραίον χρήμα, και θαύμα τοις ορώσιν* Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ. 468.

***κουμπίον** το, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμ., λ. *κομβί(ο)ν*.

**κουνδαννάρω,** βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *κονταννάρω*.

***κούνελος** ο.

Μεγεθ. του ουσ. *κουνέλι*. Η λ. και σήμ.

Κουνέλι: *έφθασαν* (εννο. *η Γαρίδα και η Καβουρία*) *εις το χωρίον των κουνέλων* Μπερτόλδος 45.

***κούνουπας** ο,

Μεγεθ. του ουσ. *κουνούπι*. Η λ. και σήμ.

Κουνούπι: *ένας γρύλλος και ένας κούνουπας εχόρευαν την σπανολλέταν* Μπερτολδίνος 167.

**κούντουρος,** επίθ., βλ. και Steiner, Stud. Byz. Lexik. 158.

**κούσπος** ο, βλ. και Steiner, Stud. byz. Lexik. 171.

***κουτσοαφτίζω**· *κ ο υ τ σ α φ τ ί ζ ω.* — Βλ. και κουτσοάφτιος.

Από το επίθ. *κουτσοάφτιος* και την κατάλ. *-ίζω*. Ο τ. και σήμ.

Κόβω το αφτί κάπ.: *Ετούτος μου εκουτσάφτισε τον γάιδαρόν μου και εγώ ζητώ δι- καιοσύνην* Μπερτολδίνος 162.

**κουτσομυτίζω**· πρόσθ. το παράθ.: *Τάχατες θέλουν να σε κουτσομυτίσουν;* Μπερ- τόλδος 57.

***κρασοπότης** ο (ον. πληθ. *κρασοπόται*). — Πβ. και ά. *κρασοπινάς*.

Από τα ουσ. *κρασί* και *πότης*. Η ον. πληθ. *κρασοποταί* από μετρ. αν.

Αυτός που πίνει πολύ κρασί· μέθυσος: *Ακούσατέ μου, μεθυσταί ... και εύμορφοι κρασοποταί... ...φίλοι κρασοπατέρες* Κρασοπ. (Eideneier) B 105 (45αB).

***κρασοπούλης** ο.

Από το ουσ. *κρασί* και το *πουλώ*. — Βλ. και *κρασοπούλος*.

Πωλητής κρασιού· ταβερνιάρης: *'Ενα πράγμα έπιασε ο λειχούδιαρης και άλλο ο κρασο- πούλης.* Μπερτόλδος 52.

***κράσος** ο, Κρασοπ. (Eideneier) S 87 (94b).

Το ουσ. *κρασί* με αλλαγή γένους. Η λ. και σήμ. ιδιωμ.

Κρασί: *ο βούτσος να εβρόνταγε, να ραγισθεί εις δύο και να ποταμοφόριζεν ο άδολος ο κράσος* (αυτ.) S 100 (29).

***Κρεμονιένσος** ο.

Το ιταλ. Cremonese.

Κάτοικος της Κρεμόνας: *απέρασαν ... από την Κρεμόναν εις την οποίαν είδαν πολλότατους Κρεμονιένσους* Μπερτολδίνος 164.

**κριθάριον** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 56 και 58.

**κτύπημα** το· πρόσθ. τον τ. *κ τ ύ π ι σ μ α* (με επίδρ. ουδ. ουσ. σε -ισμα) και τη σημασ. **3**) Ανακίνηση, ανατάραγμα (υδάτινης επιφάνειας): *έριψεν όλα τα κομμάτια μέσα όπου εις το κτύπισμα του νερού όλοι οι καρλάκοι έφυγαν εις το βάθος του βιβαρόπουλου* Μπερτολδίνος 126.

***κυβερνητήριο** το.

Από το *κυβερνώ* και την κατάλ. *-τήριο*.

Τόπος όπου εδρεύει η κυβέρνηση, η διοίκηση· (εδώ συνεκδ.) διακυβέρνηση: *ζητούσιν* (ενν. *οι αυθέντες*) *από τον Βασιλέα, ότι να ημπορούν και εκείνες να εμπαίνουν εις τα συμβούλια και κυβερνητήρια της χώρας* Μπερτόλδος 35.

**κυδωνάτον** το, βλ. και Diethart, Stud. byz. Lexik. 58-9.

**κύκλος** ο· στην έκφρ. α[1] πρόσθ. το παράθ.: *ό,τι καλό άλλο φαίνεται 'π' Ανατολήν ως δύση στον κύκλο του προσώπου τση τα στόλισεν η φύση* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 208.

***κωλόμερο** το.

Από το ουσ. *κώλος* και το ουσ. *μερί* < *μηρίον*.

Κωλομέρι: *βλέποντάς τον έτσι πισσωμένον αποπίσω από τους κρόκους των αβγών, οποία εκείνος είχεν τσακίσει με τα κωλόμερά του εις το καλάθιον ...* Μπερτολδίνος 128.

***κωλοφωτία** η.

Από τα ουσ. *κώλος* και *φωτιά*. Η λ. και σήμ. στον τ. *κωλοφωτιά*. — Βλ. και *κωλοφώ-ν*.

Κωλοφωτιά, πυγολαμπίδα: *Οπόταν οι κολοφωτίες έκαναν πραγματείαν διά φωτίες* ...ερτολδίνος 166.

**λαμπαδάριος** ο, βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

***Λαμπρά** η, βλ. Trapp, Stud. byz. Lexik. 24.

**λανικός**· *λανικά*, Μπερτόλδος 83, εσφαλμ. γρ. αντί *λειανικά*· διορθώσ. — Βλ. και ...σθ. ΙΑ' τόμου, λ. *λειανικός*.

***'λάφι(ο)ν** το, βλ. *ελάφι(ν)*.

***λειανά,** επίρρ.

Από το επίθ. *λειανός*. Η λ. και σήμ.

Σε μικρά κομμάτια: *Πιάστε αυτόν τον καθρέφτην και τσακίσετέ τον λειανά λειανά* ...τόλδος 13.



***λειανίζω.**

Από το επίθ. *λειανός* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ.

Κομματιάζω: *Εγώ ελειάνισα όλον το ψωμίον, και το έριξα εις το βιβαρόπουλον* Μπερτολδίνος 129.

***λειανικός,** επίθ.

Από το επίθ. *λειανός* και την κατάλ. *-ικός*.

(Προκ. για ζώα) μικρόσωμος· (εδώ) λιγοστός: *ευρισκόμενος να έχω κάποιαν δύναμιν και άλλα λειανικά* (έκδ. *λανικά*· διορθώσ.) *ζα, αφήνω την Μαρκόλφαν κυράν και νοικοκυράν σε κάθε πράγμα* Μπερτόλδος 83.

***'λέφαντας** και **'λέφας** ο, βλ. *]]έφας*.

***'λιάτικον** το, βλ. Προσθ. ΙΑ' τόμου, λ. *ιουλιάτικον*.

**λιβάδι(ο)ν** το· στη σημασ. 1 στη μεταφ. χρ. πρόσθ. το παράθ.: *τα λιβάδια τα γλυκιά τση ζήσης* Ροδολ. (Αποσκ.) Β' 351.

***λιγάκι(ν),** και ***'λιγάκις,** επίρρ., βλ. *ολιγάκι*.

***λιγεύω,** βλ. *ολιγεύω*.

***λίγον,** επίρρ., βλ. *ολίγον*.

***λιγοπηαίνω,** βλ. *ολιγοπηγαίνω*.

***λίγος,** και ***'λιγός,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

***λιγοσταίνω,** βλ. *ολιγοσταίνω*.

***λιγοστεύω,** βλ. *ολιγοστεύω*.

***λιγοστός,** επίθ., βλ. *ολιγοστός*.

***λιοκόρνο** το· *λ ι ό κ ο ρ ν ο ν*.

Το ιταλ. liocórno. Για τη λ. στον τ. *λιοκόρνο* και *λιόκουρνο* βλ. Κριαρ., προσφ. Κυριακ. 387 = Μελετ. 403.

Μονόκερος: *Ο γύπας και το λιόκορνον πάντα ακολουθούν τους βρόμους* Μπερτόλδος 30.

***'λιός,** επίθ., βλ. *ολίγος*.

***λιτσεντσιάρω.**

Το ιταλ. licenziare.

Αφήνω κάπ. (ελεύθερο): *έκαμε και εχάρισαν του μισέρ Τζερφρόλιου δουκάτα πενήντα και τον ελιτσεντσιάρησεν* Μπερτόλδος 85.

***'λλιαίνω,** βλ. *ολιγαίνω*.

***'λλιάκιν,** και ***'λλιγάκιν,** επίρρ., βλ. *ολιγάκι*.

***'λλίγον,** επίρρ., βλ. *ολίγον*.

*'**λλίγος,** επίθ., βλ. *ολίγος.*

*'**λλίον,** επίρρ., βλ. *ολίγον.*

*'**λλίος,** επίθ., βλ. *ολίγος.*

***λογιάτσια** τα· *λογιάτσα.*

Από το ουσ. *λόγια* (πληθ.) και την κατάλ. *-άτσια* (πληθ.).

Παλιόλογα: *ποίος σε έβαλεν να ειπείς ετούτα τα λογιάτσα ετούτης της παρθένου μου;* Μπερτολδίνος 133.

*'**λοκότενον**· να αντικατασταθεί το παραπ. ά. από τα ακόλουθα: '**λοκότενον το,** βλ. *ολοκότινον.*

*'**λοκοτίνι** το, βλ. *ολοκοτίνι.*

*'**λόρθα,** επίρρ., βλ. *ολόρθα.*

*'**λόρθος,** και *'**λόρτος,** επίθ., βλ. *ολόρθος.*

'**λοσμένος**· το ά. να διαμορφωθεί έτσι: '**λοσμένος,** μτχ.· *'λοσμένοι,* Μαχ. 508[11], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *'μοσμένοι,* μτχ. παθητ. παρκ. του ρ. *ομόνω* (Βλ. Dawk., BNJ 3, 1922, 145 και [Μαχ. Β' σ. 253]), αν δεν πρόκειται για παθητ. μτχ. του άχρηστου ρ. *λώζω,* από το θέμα *λω-* των παραθ. *λῴων,* ]Υστος του επιθ. *αγαθός,* οπότε πρέπει να γραφτεί *λωσμένος* (Βλ. Φαρμακ., Γλωσσάρ. 399 και Σακ., Κυπρ. Β' 639).

*'**λοστρόγγυλα,** επίρρ., βλ. *ολοστρόγγυλα.*

**μαγδάλιος**· για την ετυμολ. βλ. και Trapp, Stud. byz. Lexik. 25.

*'**μάδα** η, βλ. *ομάς -δα.*

*'**μαδεύω,** βλ. *ομαδεύω.*

**μαθές,** επίρρ.· πρόσθ. τ. *μαθέ,* Κρασοπ. (Eideneier) Ι 65 (17w), Β 79 (17w).

**Μάιος** ο· στο σημασιολ. πρόσθ.: φρ. *κόπτω τον Μαν* = κόβω τα λουλούδια την πρωομαγιά: *τη λ' Απριλλίου ... ήρταν ομπρός του μισέρ Πιέρου όλοι οι κοντοστάβλοι ... Και ο πουρνόν, κατά το συνήθιν, επήγαν και εκόψαν τον Μαν* Βουστρ. 533.

***μακελλαρείον** το.

Από το ουσ. *μακελλάρης* και την κατάλ. *-είον.*

Σφαγείο: *ετούτος ως τα τώρα φαίνεται να είναι ένα πρόβατο οπού υπάγει εις το μακελλαρείον* Μπερτόλδος 100.

***μακτασίπης** ο, βλ. *μουχτεσίπης.*

***μαναστήρι(ν)** το, βλ. *μοναστήριον.*

***μαργαριταρόζωστος,** επίθ.

Από το ουσ. *μαργαριτάρι* και το επίθ. *ζωστός* (L-S).

Διακοσμημένος γύρω γύρω με μαργαριτάρια: *μαργαριταρόζωστος ο θαυμαστός ο ήρος και λίθους πολυτίμητους είχεν από τριγύρω* Κρασοπ. (Eideneier) Β 65 (17d).

## ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΣΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

### Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

3233α. Croce Giulio Cesare, Le sottilissime astuzie di Bertoldo. Le piacevoli e ridicolose simplicità di Bertoldino. Col Dialogus Salomonis et Marcolphi e il suo primo volgarizzamento a stampa (Introduzione, commento e restauro testuale di Piero Camporesi) [Piccola Biblioteca Einaudi], Τορίνο [1978.]

### Β' ΜΕΛΕΤΩΝ

BANFI Em.

3312α. Quattro «Lessici Neogreci» della Turcocrazia, Notizie di interesse linguistico nelle relazioni di viaggiatori in ambiente romeico tra i secoli XVI e XVII, Edizioni UNICOPLI, Μιλάνο 1985.

LAVAGNINI R.

3350α. Il Bertoldo neogreco (La memoria 3, 1984, 255-263).

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤ. ΚΑΙ ΙΩΑΝΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ, ΑΠΟ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ ΤΟΥ 1988-89 ΕΩΣ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ ΤΟΥ 1989-90

Διευθύνσεις:

Ε. Κριαράς, Αγγελάκη 1, 546 21 Θεσσαλονίκη
Εγνατία 152, 546 21 Θεσσαλονίκη
Τυπογραφεία Στ. και Ιωάνν. Σφακιανάκη, Μητροπόλεως 102, 546 21 Θεσσαλονίκη